
BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
IX
H
8
NAPOLI

NAPOLI

MAJESTATIS

CONTROVERSIARUM
SCOLASTICO-POLEMICO-HISTORICO-CRITICARUM,

AUCTORE

LIBERIO a JESU

CARMELITA DISCALCEATO, THEOLOGO EXIMIO, COLLEGII DE PROPAGANDA FIDE PRÆFECTO,

TOMUS SEXTUS ex posthumis

Complectens Tractatum

DE SACRAMENTO MATRIMONII

Cum Appendice

VARIARUM DISSERTATIONUM

AUSPICE

EXCELL.MO, ET REV.MO PATRE

ANSELMO II. SCHVVAB

ORDINIS CISTERCIENSIS
CONSISTORIALI ABBATE VIGILANTISSIMO,
REGII, IMPERIALIS, ET EXEMPTI MONASTERII B.V.M. IN SALEM,
NEC NON UTRIUSQUE SAC. REGIO-CÆSAREÆ MAJESTATIS
INTIMO, ACTUALI CONSILIARIO.

MEDIOLANI MDCCLII.

Ex Typographia Petri Francisci Malatestæ.
SUPERIORUM PERMISSU.

EXCELL.ME, AC REV.ME PATER.

Uod adſpirante BENEDICTO XIV. P. O. M., quatuorque Purpuratorum Principum auſpicio, hucuſque Dogmatici Liberiani Operis prælo commiſſum eſt, hoc ſibi præclariſſimum vendicat, ne reliquum publici juris fiat, quin eximii alicujus Mecœnatis adornetur nomine. Quamobrem Sextum hocce Volumen Tibi ſiſtitur, EXCELL.ME, AC REV.ME PATER, cujus tanta ubique percrebuit doctrinæ celebritas, ſpectatiſſimæque virtutis commendatio, ut longo quamvis Regionum diſſitum intervallo Te Patronum exquiſierit, aſſecutumque ſummopere gratuletur. Egregiam ſiquidem illam ad bene de omnibus merendum indolem, Sapientiam, Prudentiam, Pietatem, quæ Te Suhabiæ univerſæ conſpicuum fecêre, Italiæ retulit Fama, novitque Te Virum conſuetudine amabilem, charum omnibus, potiſſimùmque Eruditis ſpectabilem, quippe qui amœniores, ſacraſque Diſciplinas, nova venuſtate, mirabili rationum pondere Te, ſive loquente, ſive docente, auctas uno ore fatentur, id ſatis

ample probante SCHIBBOLET THOMISTICO DE GRATIA à Te nuper in lucem edito, quo tam feliciter reserrasti Angelici Doctoris sensa, ut eo, velut Lydio lapide, sinceros Thomisticæ Facultatis Cultores quisque cernere valeat. Præcellentem similiter novit, qua emines in suprema rerum Spiritualium, temporaliumque administratione, Prudentiam, ardentissimum Zelum, sartum tectumque custodiendi perfectionis Monasticæ studium, ingenuam, & absque fuco Comitatem, quæ Te unà cum exacta vitæ ratione summis æque, ac infimis reddit acceptissimum, indefessam Vigilantiam, qua omnibus præstò es, ut omnibus bene consulas. Quorum omnium præclarissimum specimen sedulò a primis Monasticæ vitæ exercitationibus contuentes oculatissimi Salemitani Patres, Te vix tertium supra trigesimum ætatis annum agentem (quod sane æterni præconii instar nulla temporis injuria obliterabit) in Abbatem Consistorialem Regii, Imperialis, atque Exempti Salemitani Monasterii, antiquitate celeberrimi, florentissimi Sanctitate, Pontificum, Regum, Imperatorum Privilegiis refertissimi, ex lectissima insignium Monachorum frequentia assumpsère, nec ultra passi sunt sub modio delitescere, quem ad regendum laudabili consensione Natura, & Virtus efformasse videntur. Qui tum omnium plausus! quæ gratulationes! sed quanta itidem in Te, EXCELL.ME, ET REV.ME DOMINE, animi demissio! quanta erga commissum Gregem Sollicitudo, Providentia, Dilectio! Nemo sane unus est, qui Te Sapientissimum Præsulem, Vigilantissimum Pastorem, amantissimum, ac providentissimum Patrem non audiat: Dignus plane, ut Supremus Rei Christianæ Moderator, æqui, bonique optimus Judex BENEDICTUS XIV. electionem tuam in amplissimo Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Cœtu confirmans, duabus propria manu ad Te datis Epistolis, plurimùm commendaverit.

Excelsa hæc, atque præclara, immo & majora, quæ ad publicum, amplioremque honorem sese ultro offerunt spectanda, quæque tantum Tibi nomen apud Principes conciliarunt, ut FRANCISCUS Romanorum Imperator semper Augustus, Ejusque Augustissima Conjux Imperatrix, Hungariæ, & Boemiæ Regina MARIA THERESIA duplici, eoque honorificentissimo Diplomate, motu proprio, Utriusque Sacræ Regio-Cæsareæ Majestatis Intimi, Actualis Consiliarii munere Te decoratum voluerint, a superno rerum Divinarum studio, quod quam maxime prosequeris, velut inducta videntur. Apprime siquidem callens, quod Melifluus Sanctissimus Institutor tuus BERNARDUS, cujus Sanctitatem, doctrinam, ceterasque virtutes egregie æmularis, testatum reliquit, Te nempe Deo debere pietatem (a), cui Te totum impendas, nihil plane in votis habes, nihilque antiquiùs, quàm ipsum impense colere, ac venerari. Hinc assidua orandi

(a) *Ad Fratres de Monte Dei.*

orandi consuetudo, atque operosum Cœlestium contemplationum otium; hinc in labiis exultationis (a) diu, noctuque Divinæ laudes, accurata mentis collectio, eaque omnia pietatis officia exquisite adoptata, quæ interiorem hominem renovant, atque perficiunt. Diligens inde decorem domus Dei (b), & locum habitationis Gloriæ ejus, magnificentiâ, pene dixerim, Regiâ, Templa vel noviter extruxisti, vel extructa restaurasti, omnia permagnis exornans sumptibus.

Quoniam verò, EXCELL.ME, AC REV.ME PATER, e Religione est (hanc quippe Angelicus (c) pietatem vocat superexcellentem) impia Hæreticorum Dogmata non aversari tantùm, sed profligare, perdere, funditusque evertere, in eam spem erigor, fore, ut Liberianum hoc Opus quovis ævo præstantissimum, quod arma satis, superque suppeditat, quibus Heterodoxorum tela retundantur, eorumque infringatur pervicacia, benigno excipias favore, nec non offerentem, qui publico, perennique devictissimi animi testimonio hoc Tibi nuncupat, dum feliciora auspicatur

EXCELL.MÆ, AC REV.MÆ DOMINATIONI TUÆ

Humillimus, Obsequentissimus, Addictissimusque Servus
Joannes Franciscus a Tritio.

 PRI-

(a) *Psal.* 62. (b) *Psal.* 23. (c) 2. 2. *q.* 106. *art.* 1. *ad* 1.

PRIVILEGIUM.

MARIA THERESIA, Dei Gratiâ, Romanorum Imperatrix, Regina Hungariæ, Bohemiæ &c., Mediolani Dux &c. &c. &c.

PEtrus Franciſcus Malateſta Preces Nobis dedit tenoris ſequentis, videlicet— P. R. Petrus Franciſcus Malateſta cupiens imprimere Opus, cui Titulus— *Controverſiarum Scholaſtico-Polemico-Hiſtorico-Criticarum*, *Auctore Liberio a Jeſu Carmelita Diſcalceato*, *Theologo Eximio*, *Collegii de Propaganda Fide Præfecto*, neceſſarium videt pro ſua indemnitate facultatem a M. V. obtinere illud imprimi faciendi, ac privative vendendi ſaltem per annos decem, & quia evenire poſſet, quod alii ſub eodem, vel diverſo Titulo, illud imprimi faciant in hoc Dominio, aut alibi impreſſum introducant, aut venale habeant, fructumque ex alieno damno percipiant, decrevit ideo Supplicans, ne ſibi maximum hoc detrimentum ſequatur, ad M. V. confugere, Eam humiliter exorando, dignetur Litteris ſuis patentibus tribuere, & concedere facultatem, & privilegium favore Supplicantis, ejuſque Succeſſorum, privative imprimi faciendi, ac vendendi dictum Opus ſub nomine, quo ſupra, per decennium in antea decurrendum, cum omnibus legibus, prærogativis, pœnis, qualitatibus, atque aliis in ſimilibus exprimi ſolitis, quod &c.

QUIBUS VISIS, tenore præſentium, ſtatuimus, & inhibemus Impreſſoribus, Bibliopolis, aliiſque omnibus, & ſingulis, ne hinc ad annos decem ab edito Libro numerandos, narratum Opus imprimere, aut imprimi facere, alibive impreſſum in hoc Dominium importare, vel venale habere, aut vendere audeant, ſub pœna amiſſionis omnium Librorum, ac præterea aureorum quinquaginta, cujus pœnæ dimidium Fiſco Noſtro, reliquum Supplicanti applicetur: Mandantes quibuſcunque Officialibus, & Juſdicentibus Dominii Noſtri Mediolanenſis tam mediatis, quàm immediatis, ut præſentes Litteras Noſtras inviolate obſervent, & obſervari faciant, procedendo contra inobedientes juxta earum diſpoſitionem, atque tenorem. In quorum fidem præſentes Sigillo Noſtro munitas fieri, & regiſtrari juſſimus. Dat. Mediolani die XXII. Decembris MDCCL.

Galliorius.

L. ✠ S.

J. C. De Tortis Cancellarius.

FA-

FACULTAS, ET APPROBATIO ORDINIS.

J. ✠ M.

FR. SYMPHORIANUS A S. ANDREA
PRÆPOSITUS GENERALIS
Fratrum Carmelit. Discalceat. Congregationis S. Eliæ Ordinis Beatissimæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo, ac ejusdem S. Montis Prior.

TEnore præsentium facultatem impertimur, quantùm ad Nos attinet, P. F. Joanni Francisco a S Maria Magdalena Congregationis Nostræ Sacerdoti Professo, ut Typis mandet Libros, quibus titulus *Opera P. Fr. Liberii a Jesu Carmelitæ Discalceati*, a supradicto Patre concinnatos, & a duobus Theologis e Nostris recognitos, & commendatos. Datum Placentiæ in Conventu Nostro S. Theresiæ die 13. Septembris 1741.

Fr. Symphorianus a S. Andrea Generalis.

L. ✠ S.

Fr. Clemens a Passione Secretarius.

APPROBATIO
R. AD. P. GABRIELIS MARIÆ A S. DOMINICO
Ord. Disc. S. Augustini, Sacræ Theologiæ Prælectoris, & Definitoris Provincialis.

DE mandato Reverendissimi Patris Hermenegildi Todeschini Sacræ Theologiæ Magistri, & Mediolani contra hæreticam pravitatem Generalis Inquisitoris, ad meum inde prolaturus judicium, accurate legi Admodum Reverendi Patris Liberii a Jesu Carmelitæ Discalceati Tomum Sextum ex posthumis, cui titulus: *Controversiarum Scholastico-Polemico-Historico-Criticarum*: continentem Tractatum VIII. *De Sacramento Matrimonii*, nec non *Appendicem Variarum Dissertationum*; & in eo non modò nihil penitus offendi, quod instructionem, atque ædificationem Fidei, Morumque non sapiat, verùm etiam ea omnia, quæ hanc circa materiam exigi possunt in Doctore aut Catholicos instruente, aut Hæreticos profligante, consueta Doctissimo Auctori eruditione, ac pietate concinnata, & numeris omnibus absoluta inveni. Quare, ut Typorum impressione ad omnium utilitatem publici juris fiat, dignissimum judico.

Mediolani ex Conventu SS. Cosmæ, & Damiani die quintadecima Octobris Anni 1750.

F. Gabriel Maria a S. Dominico Ordinis Discalceatorum S. Augustini Sacræ Theologiæ Prælector.

Die 26. Octobris 1750.

Attenta supradicta Approbatione

IMPRIMATUR.

Fr. Hermenegildus Todeschini O. P. Inquisitor Generalis Mediolani.

J. A. Vismara Pœn. Major pro Emo, & Rmo D. D. Cardinali Archiepiscopo.

Galliorius pro Excellentissimo Senatu; absente Egr. Bersano Provinciali.

ELEN-

ELENCHUS CONTROVERSIARUM TRACTATUS OCTAVI.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Numerus paginæ columnam indicat.

PROŒMIUM CANONICO-THEOLOGICUM DE SPONSALIBUS.

TRA-

TRACTATUS OCTAVUS.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

DISPUTATIO PRIMA.

DE EXISTENTIA, ET ESSENTIA MATRIMONII.

DISPUTATIO SECUNDA.

DE MINISTRO SACRAMENTI MATRIMONII.

DISPUTATIO TERTIA.

DE SACRAMENTO MATRIMONII UNITATE.

DISPUTATIO QUARTA.

DE INDISSOLUBILITATE MATRIMONII.

CONTROVERSIA IV.

CONTROVERSIA V.

CONTROVERSIA VI.

DISPUTATIO QUINTA.

DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII IN GENERE.

CONTROVERSIA I.

CONTROVERSIA II.

CONTROVERSIA III.

CONTROVERSIA IV.

DISPUTATIO SEXTA.

DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII EX PARTE CONSENSUS.

CONTROVERSIA I.

CONTROVERSIA II.

CONTROVERSIA III.

CONTROVERSIA IV.

CONTROVERSIA V.

CONTROVERSIA VI.

CON-

FINIS.

TRA-

TRACTATUS VIII.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

PROŒMIUM CANONICO-THEOLOGICUM DE SPONSALIBUS.

Sponsalia sunt dispositiones Matrimonii.

1 Sicut juxta ordinem a natura in rebus constitutum dispositiones præeunt formam, utpote præparatoriæ subjecti; ita in ordine sive morali, sive civili dispositiones contractibus præmittuntur. Sponsalia itaque relate ad matrimonialem contractum censentur dispositiones; ea propter ex regulis canonicis, & civilibus, immo jure gentium, Matrimonio præponuntur. Præmittenda sunt Sponsalia, sicuti habemus Cap. *Cum inhibitio, de Clandest. Despons.*, ut pro publicationibus tempus suppetat, ne clandestinum habeatur Conjugium. Itidem ex Cap *Aliter* 30. *q.* 5., cui concinit Jus civile *l. in Sponsal.*, & *l. in potestate de Sponsalibus*, præmittenda sunt Sponsalia, ut Parentum consensus exploretur; quod sane magnæ æquitatis est. Additurque in lege *Pro oneribus*, Cap *De jure dotali*, ut Dos præparetur, sicut & ut Sponsus pro honestate, & convenientia Conjugii aptare possit necessaria; unde is a debito pugnandi eximitur *Deut.* 20. *vers.* 7., & 1. *Machab.* 3. *vers.* 56.

Quare præmittenda sint Sponsalia.

Cum igitur Sponsalia dispositiones sint Matrimonii, eaque Jura omnia Matrimonio præponant, priusquam Sacramenti hujus disceptationes exordiamur, jure & merito præloqui debemus de Sponsalibus. Hinc eorum Controversias, quas pertractabimus, quasi totius Tractatus Proœmium appellamus, sive exordium. Theologi Dogmatici, vel Polemici propria Provincia per se non est hujusmodi materia, sed veriùs moralium Theologorum, & Canonistarum; nihilominus placet nobis illam non omittere, & Controversias Canonico-Theologicas disserere, ut Tractatus iste numeris omnibus absolvatur. Brevibus res tota complebitur, Doctorem Angelicum imitantes, qui in Summa dilucide per articulos, multiplices quidem, sed breves, omnes evolvit difficultates. Si quid verò diminutum videbitur, consulantur Auctores proprii, qui rem totam uberiùs explanant.

CONTROVERSIA I.

AN SPONSALIA PROMISSIONIS NATURAM SORTIANTUR.

2 Rerum essentia radix est proprietatum; quapropter si illa ignoretur, haud certa dari potest notio conditionum, quæ ad ipsam consequuntur. Examinetur itaque oportet Sponsalium essentia, ut hinc de consequentibus sermo instituatur. Cumque Sponsalia sint præparatio ad conjugalem contractum, hujus naturam sortiri debent; proindeque inquiritur, num natura promissionis, quæ est voluntatis determinatio ad aliquid agendum sub obligatione, ipsis competat.

DICENDUM itaque, Sponsalia promissionis naturam sortiri.

Definitio Sponsalium.

3 PROB. Ex Dialecticæ regulis, rei cujuscumque natura per definitionem explicatur: sed Sponsalia definiuntur per promissionem, videlicet: Sponsalia sunt mutua promissio futuri Matrimonii signo aliquo sensibili expressa; ergo Sponsalia hujus naturam sortiri meritò censendum est. Minorem propositionem habemus ex Cap. *Nostrates* 30. *q.* 9. ex Nicolao — Post Sponsalia fœdera, quæ futu-
„ rarum sunt nuptiarum promissio &c. — cui consonat *l.* 1. *ff. de Sponsalibus*.

Sponsalia a spondere.

Res clarescat I. Nomina significant juxta rerum, a quibus derivant, naturam: sed Sponsalium nomen derivat, & denominatur a *spondere* quod in idem redit, ac promittere, ut innuit Ulpianus *l.* 2. *ff. de Sponsal.*, & S. Bernardus *Ser. de Virginibus* — Sponsæ,
„ vel Sponsi nomen ab eo, quod est spon-
„ dere, Grammatici derivant. Dicuntur au-
„ tem Sponsus, & Sponsa, quia se sibi alte-
„ rutrum spondent, ut nec ille, nec illa
„ alteri nubat —

Stipulatio de promissis.

Clarescat II. Ex veteri consuetudine Uxores stipulabantur; stipulatio autem fit de promissis. Isidorus *lib.* 9. *Etymologiarum, cap. ultimo*. -- Est aliquis Sponsus, non quia
„ promittit, sed quia spondet, & Sponsores
„ dat — hoc est, Fidejussores. Notas velim clausulam illam, *non quia promittit*, non esse promissionis exclusivam, sed qualificativam, quatenus Sponsalia non quamcumque involvunt promissionem, sed firmatam, & completam. Etenim in aperto est, Fidejussores non nisi ad corroborandas promissiones, & ad assecurationem executionis promissorum advocari; unde promissio principaliter intelligitur.

Sponsus dicebatur promissus &c.

CONFIRMATUR. Varro *lib.* 5. *de lingua latina* asserit, Sponsalia ideo nuncupari promissionem futuri Matrimonii, quia apud Veteres invaluit consuetudo, ut nuptura, ab illis, sub quorum cura erat, sive Pater sit, sive Tutor, promitteretur; ea propter Sponsus dicebatur promissus, promittens Fidejussor, contractus Sponsalia. Unde Sponsalia jure optimo dicuntur promissio, ut utriusque Juris Doctores communiter propugnant.

DISSOLVUNTUR OBJECTA.

4 OBJIC. I. Sponſalia, ut colligitur ex 1. *Reg.* 18. *v.* 25. ab arrhis, & muneribus ſponſalitiis nuncupantur · *Non habet Rex ſponſalia neceſſe*: ſed ſponſalitia munera, utpote omnino gratuita, non habent rationem promiſſionis; ergo.

A RESP. Utique ſponſalitia munera non ſunt promiſſio, utpote quæ ad lineam donationis ſpectant, quæ, ut teſtatur Angelicus, *eſt gratuita ex amore datio*. Donatio non conſiſtit in determinatione voluntatis aliquid dandi,

Quid Donatio, & Promiſſio.

ſed in actuali rei largitione *l. Senatus §. Donatio ff. de donatione causâ mortis*; promiſſio B autem determinationem importat voluntatis cum obligatione adimplendi promiſſum. Perperàm deinde aſtruitur, Sponſalia ab arrhis denominari; hæ namque promiſſionem ſupponunt, eamque confirmant. Unde in laudato Scripturæ textu denominatio Sponſalium a præſuppoſitis deſumitur; & eſt ſenſus: ſponſalitiis muneribus, quæ poſt celebrata Sponſalia donantur, Rex nequaquam indiget.

5 OBJIC. II. Exultatio in ſuperbia nequit licitum reddere contractum: atqui futuri Conjugii promiſſio eſt exultatio in ſuperbia, juxta illud Jacobi 4. v. 16. *Nunc autem exultatis in ſuperbiis veſtris. Omnis exultatio talis maligna eſt*; quibus in eos C animadvertit, qui aliquid poſtmodum facturum promittunt; ergo licita Sponſalia nequaquam importare poſſunt promiſſionem.

RESP. Redarguit Jacobus rerum temporalium promiſſiones ab iis factas, qui taliter ſibi fidunt, ut nullimode de vita ſciant dubitare. Qui hoc modo agunt, dum futura promittunt, utique exultant in ſuperbiis ſuis, quaſi vitæ & mortis ſint Domini. Qui verò promittit cum ſubordinatione ad voluntatem Dei, non eſt criminandus, ut comperium eſt; hujuſmodi autem eſt ſponſalitia promiſſio rite, ſanctèque celebrata.

Quenam promiſſiones criminandæ.

D 6 OBJIC. III. Quæ ad liberum nuptiarum contractum diſponunt, nequeunt earundem impedire libertatem; ſed ſi Sponſalia, quæ diſpoſitiones ſunt ad nuptias, promiſſionis naturam ſortirentur, libertati nuptiarum officerent: cum abſque crimine promiſſio nequeat violari; ergo.

RESP. Dubio-procul Nuptiæ plenam exquirunt libertatem; coacta enim Conjugia malo omine celebrantur. Ceterum abſre dicitur, Sponſalia libertatem nuptialis contractus lædere. Ultro concedimus, promiſſionem involvere obligationem adimplendi promiſſum; E ſed hæc non adimit libertatem, cum fuerit plene voluntaria.

Sponſalia non offi unt libertati.

7 OBJIC. IV. Contractus de præſenti nequit eſſe promiſſio de futuro: ſed Sponſalia habent rationem contractus de præſenti: cum Nupti in Scripturis Sponſorum nomine nuncupentur, ut de Beata Virgine legere eſt in Evangelio; ergo.

RESP. Sponſalia proprie dicta non dicuntur a matrimoniali contractu de præſenti inito; ſunt enim veluti diſpoſitiones ad ipſum, & ſunt, ut ait S. Thomas *in Suppl. quæſt.* 43. *art.* 1. *ad* 6. — Quædam ſacramen-» talia matrimonii, ſicut exorciſmus Ba-A » ptiſmi — Per quandam tamen extenſionem, ob impletam promiſſionem, noviter Nupti dicuntur Sponſi, & quandiu matrimonium eſt ſolummodu ratum; quo pacto in Scripturis Beata Virgo, & S. Joſeph Sponſi vocantur.

Nupti quando dicuntur Sponſi.

8 OBJIC. V. Si Sponſalia rationem haberent promiſſionis, Sponſus v. g. cum aliena peccans, malitiam ſpecie diverſam contraheret, aperiendam in Confeſſione: promiſſio namque jus tribuit ad rem; ſed hoc eſt falſum; ergo. Oſtenditur minor propoſitio. Sponſalia ſe habent ad nuptias, ſicut votum Religioſis ad Profeſſionem, cujus B obligatio novam non addit malitiam, ſi vovens contra caſtitatem delinqueret; alias filii procreati inter adulterinos fœtus accenſerentur; ergo.

RESP. Juxta plauſibilem multorum Sententiam concedimus majorem propoſitionem; quia Sponſalia jus tribuunt ad rem. Emptio ante rei traditionem jus importat ad rem; & contra juſtitiam peccat, qui jus illud violat; ex. gr. qui equum Petro venditum, ſed non traditum, Paulo concedit, indubie contra æquitatis jura delinquit. Ita Sponſi jura lædunt juſtitiæ, ſi alteri uſum ſui tradunt. Quæ ratio plane urget ſive in Sponſo, ſive C in Sponſa; nam mutuò acquiſierunt jus ad rem. Exemplum de vovente Religionem abs re affertur; ſiquidem votum illud non Religioni, ſed Deo fit; ea propter Religio, ubi caſtitas ſine ſacrilegio nequit violari, jus nullum neque in re, neque ad rem relate ad voventem acquiſivit. Filii a Sponſis procreati ſolummodo naturales illegitimi cenſentur; ſecus adulterini, aut ſpurii. Ut Filii cenſeantur adulterini, requiritur, quod ex adulterio proprie dicto naſcantur: ut ſpurii, requiritur, quod geniti ſint ab habentibus impedimentum dirimens Conjugium. Neutrum horum impræſentiarum occurrit.

Sponſi jus habent ad rem.

Sponſorum Filii.

D

CONTROVERSIA II.

AN PROMISSIO SPONSALIUM DEBEAT ESSE MUTUA.

SEnſus Controverſiæ eſt, num ad conſtituenda Sponſalia ſufficiat ſola promiſſio ex parte unius alteri manifeſtata, an verò neceſſaria cenſeatur mutua repromiſſio. In hoc diſcriminantur Doctores. Sunt, qui volunt, ſola interna promiſſione E obligari Sponſorem; requirunt alii acceptationem alterius, ſed non repromiſſionem; nonnulli demum utrumque neceſſarium ducunt.

DICENDUM, promiſſionem mutuam requiri ad conſtituenda Sponſalia.

9 PROB. I. Ratione deducta *ex l.* 1. *ff. de Sponſalibus*, & ex Cap. *Si inter*, *de Sponſalibus*. Sponſalia continent virtute, quod actu Conjugium: Sponſalia ſiquidem promittunt de futuro, quod per Conjugium præſtatur de præſenti; ſed Conjugium eſſentialiter mutuam exigit perſonarum traditionem; ergo

Sponſalia ſunt virtute conjugium.

ergo mutuam exigunt promissionem Sponsalia.

10 PROB. II. Contractus ex utraque parte onerosus mutuum petit consensum; sed Sponsalia sortiuntur naturam contractus onerosi: important namque promissionem sese alteri tradendi, cum obligatione ut alter illidem se dedat: non enim est gratuitus contractus; ergo &c.

Sponsalia sunt contractus onerosus.

11 PROB. III. Contractus ex natura sua perfectus omnem firmitatem postulat, si nulla occurrat rerum mutatio: hoc est, nisi quid extraordinarium superveniat; sed Sponsalia perfectis contractibus jure accensentur: cum nequeant ultro dissolvi; ergo firmitatem postulant. Atqui firmitatem sortiri nequeunt, nisi utriusque Partis consensus interveniat; claudicabit siquidem, si unius desit; ergo.

Firmitas ad perfectum contractum.

12 PROB. IV. Sponsalia transferunt jus ad rem, seu jus sui in alterum: sed hoc absque mutuo consensu nequit subsistere; ergo. Jus ad rem præstat, quod res illa sit habentis jus; fieri autem nequaquam potest, rem mei juris fieri sine meo consensu; ergo.

Sine consensu non fit translatio juris.

13 PROB. V. Promissio homini facta proportionaliter involvit conditiones promissionis factæ Deo; sed hæc non obligat, nisi Deus acceptet, & repromittat: hoc est, nisi qualitates illæ adinveniantur, sub quibus in Scripturis palam fit, promissiones acceptari, atque repromitti retributionem a Deo; ergo neque promissio homini facta ligat, nisi adsit repromissio, & potissimùm in Sponsalibus, cum de re maximi momenti agatur.

Promissa homini facta assimilatur illi, quæ fit Deo.

OBJECTA REFELLUNTUR.

14 OBJIC. I. Interna promissio veram inducit obligationem: sed hæc non connotat repromissionem; ergo sponsalitis promissio veram importat obligationem sine repromissione. Major, quæ a pluribus adoptatur, ostenditur.

I. Promissio interior innititur veritati; sed veritas ex suis intrinsecis obligationem involvit: unde mendax est, qui interiùs promissa non exequitur; ergo.

II. Qui non servat promissa interiùs facta Deo, infidelis est, Eccl. 15. v. 5. *Displicet enim ei infidelis, & stulta promissio*; ergo homini infidelis est, qui interiùs promissa homini facta ei non servat.

III. Promissionis obligatio a peculiari lege dimanat; sed quisque internam sibi facere valet legem: nam eam sibi facere potest externam, cujus vis tota ab interiori voluntate dependet: adeoque obligationem supra internum actum potest apponere, quam supra externum; ergo.

IV. Promissio aliquid superaddit proposito: sed non addit nisi obligationem; ergo interior promissio obligationem inducit.

V. Hodie promittens interiùs, si post triduum promissionem manifestet, indubie tenetur adimplere promissionem; ergo compertum est, interiorem promissionem ex se obligare.

VI. Per solum interiorem actum potest quis rei suæ possessionem abdicare *l. 1. §. Si vir, l. 3. §. In admittenda, & l. Si quis 2. §. ult. ff. de acquisit. possess.*; ergo poterit similiter solo interno acto alteri jus tribuere in rem suam.

VII. Si quis noverit sibi factam internam promissionem, quam promittens executioni demandare non vult, potest ille, ut propugnat Diana *Res. 110. p. 3. Tract. 5. Miscell.* secreta uti compensatione; ergo.

RESP. Major propositio juxta D. Thomam 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 1. falsa est, si intelligatur per ordinem ad homines — „Promissio, quæ ab homine fit homini, non „potest fieri nisi per verba, vel quæcun„que exteriora signa. Deo autem potest „fieri promissio per solam interiorem co„gitationem; quia ut dicitur 1. *Reg.* 16. „Homines vident ea, quæ patent, sed „Deus intuetur cor — Et sane homo nequit se alteri homini obligare, nisi modo sibi connaturali, qui alius non est, nisi per signa sensibilia, cum sit corporeus. Hinc respondeo.

Homo alteri obligatur per exteriora signa.

Ad I. probationem. Quando quis solummodo interiùs obstrictus est promissione, potest itidem se solo seipsum solvere; quia ex regula Juris, res per easdem causas, quibus nascitur, dissolvitur. Quare seipsum solvens, si promissa non servat, mendax perperàm dicetur.

Non est mendax, qui interna promissa non servat.

Ad II. Quæ Deo interne promissa sunt, non solùm cognita, sed ab eo acceptata habentur: secus quæ homini promittuntur per solius voluntatis actus; proindeque latum inter utrumque intercedit discrimen.

Discrimen promissionis internæ factæ Deo, vel homini.

Ad III. Qui per legem ligare potest, potest ligatos solvere; propterea qui per internam legem seipsum obstrinxit, absolvere seipsum valet; immo ille ligatus non censetur, qui pro libito potest toties quoties ligamen abrumpere. Vis obligationis utique a voluntate dependet; verùm quandiu vinculum est in libera potestate ligati, nullius roboris reputatur. Si verò actus internus signis manifestetur, ab uno Foro ad aliud transit, atque legibus Fori communis subordinatur.

Ad IV. Promissio addit proposito imperfectam quandam obligationem, & veluti vialem, non habentem tamen statum, defectu firmitatis; quoniam verò revocabilis est ad placitum promittentis nihili habenda est.

Quid addat proposito promissio.

Ad V. Promissio moraliter perseverans, si de interna fiat externa, subditur illico conditionibus exterioris providentiæ; onde nil mirum, si post manifestationem obligare incipiat.

Ad VI. Per actum pure internum potest quis rem suam abdicare; cum ejusdem perfectum habeat dominium. Nequit tamen jus ad rem alteri conferre per actum ejusdem naturæ, nempe internum; potest namque is rem promissam respuere, eique displicere; proindeque absque ipsius actu vim nullam sortitur promissio.

Ad VII. Si simplex est internæ promissionis notitia, nullum prorsus acquiritur jus compensationis; cum in potestate omnino libera promittentis sit illam revocare. Si

Ex promissione interna nullum jus compensationis.

verò

verò sit notitia illa a promittente exhibita, atque habeantur conditiones dantes contractui firmitatem; tunc propugnari potest præcitata doctrina.

Prædicta ex certis intrinsecis principiis urgent; propterea que extrinsecam evertunt probabilitatem, etiam eorum, qui contendunt, interne promittentem teneri præconceptam manifestare promissionem.

15 OBJIC. II. De essentia promissionis inducentis obligationem non est acceptatio: sed sponsalitia promissio essentiam habet promissionis; ergo absque acceptatione subsistit. Major evincitur. Promissio facta Infanti, subsistit, *L. jubemus c. de mancip. lib. nisi infantes sint*; & tamen non acceptatur ab Infante, utpote incapax est acceptationis; ergo. Confirmatur hoc idem ex promissione facta in favorem causæ piæ, quæ non acceptatur.

Promissio ut obliget debet acceptari

RESP. Prima propositio falsa est, nec inducta probatione roboratur. Etenim Infans incapax quidem est acceptationis per physicam personalem voluntatem; secus per alienam, ejusdem reputatam, qualis est voluntas Reipublicæ per Jura decernentis, custodientis, omniaque membra, debita proportione, gubernantis. Idem dictum volumus de dispositione favore causæ piæ. Verùm ultro admissa majori de quibusdam promissionibus, omnino de promissione sponsalitia negatur; cum singularia onera, peculiares conditiones, & circumstantias involvat.

16 OBJIC. III. Stat personalis obligatio etiam cum sui traditione, absque alterius acceptatione repromissiva. sed sponsalitia promissio est personalis cum traditione juris ad rem; ergo non requirit repromissionem; tota namque ratio, ob quam repromissio necessaria censetur, est illud personale onus. Assumptum ostenditur. Coadjutores Societatis Jesu, qui formati dicuntur, per vota simplicia sese obligant, traduntque Religioni, absque eo quod Religio acceptet repromittendo: atqui non minus onerosa est traditio facta ad onera Religionis, quàm ad onera nuptiarum; ergo. Ratio porro, quæ utrinque urget, habetur a Sanchez *Disp.* 5., videlicet, quia potest quis alteri se gratis obligare absque obligationis conditione ex parte alterius.

Promissio duplex.

RESP. Duplex adinvenitur promissio; gratuita una, onerosa altera, & mutua. Gratuita promissio ea est, in qua unus se ultro alteri obligat, nil ab eo exigens: sicut contingit in promissione donativa; hæc porro subsistit, etsi Donatarius nihil prorsus nec actu, nec promissione redonet. Onerosa, & mutua promissio intelligitur ea, qua quis alteri sese obligat, ut & alter remaneat obligatus ad aliquid; ut videre est in promissione venditionis domus: ita enim Dominus promittit domum vendere, ut alter pretium solvere debeat. Promissio sponsalitia secundi generis est; etenim promittens spondet, in futuro Conjugio seipsum tradere, ut alter similem traditionem exequatur. Exemplum Societatis nobis arridet. Siquidem etiam Societas in prædicto casu se obligat, licèt sub certis conditionibus, quibus non servatis, Coadjutores dimittit; adeoque exemplum mire deservit ad evincendum, Sponsalia, urgente rationabili causa, fore solubilia. Doctrina Sanchez valet in gratuita promissione.

17 OBJIC. IV. Ad Sponsalium firmitatem sufficit taciturnitas; sed hæc nec implicite, nec explicite innuit repromissivam acceptationem: cum *ex Regula* 44. *in* 6. tacens nec consentire, nec dissentire videatur; ergo ad Sponsalia hujusmodi acceptatio non est necessaria. Major in aperto est. Cum enim Parentes spondent, præsente Filia, & tacente, subsistunt Sponsalia: sicut cum declarant promissionem alteri factam, & ipsa silet; ut clare habetur in Cap. unic. *de desponsat. Impuberum in 6. §. fin.* -- Ex Sponsalibus, quæ Parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus contrahunt, si Filii expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eis oritur justitia publicæ honestatis -- Et hac de re *l. Isti quidem ff. de eo, quod metus causâ*, opportuna affertur ratio, videlicet, quia Parentes magis Filios diligunt, quàm seipsos; adeoque præsumitur, Filiis bene consulere; ea propter taciturnitas filiorum meritò reputatur consensus.

Taciturnitas non semper involvit consensum.

RESP. Majori propositioni absolute spectatæ plerique refragantur. Possunt namque Filii tacere sive ob metum reverentialem, sive ob timiditatem, sive quia credunt, satiùs esse silere, quàm loqui, cum ex hoc nil sibi profuturum judicent; possunt itidem tacere, cum non nisi imprudenter dissensus causam referre valerent; quare sub illa taciturnitate positivus interior dissensus adesse potest, irrita prorsus reddens Sponsalia. Occurrit & alia difficultas in concordantia prædicti textus *Cap. unico* cum alio nempe capite, *Tua fraternitas* sub eodem tit. *lib. 4. Decretalium*. In primo namque textu asseritur, Patrem posse pro Filio sive pubere, sive impubere, contrahere; in secundo aperitur, non posse pro Filio pubertatem nacto. Itaque major propositio admitti potest, quando tales occurrunt circumstantiæ, ut certò moraliter prudens judicare valet, verum positivum, ac mutuum consensum adesse; & in hoc sensu intelligitur a S. Thoma, nec non ab aliis, sicut etiam a lege Civili, & Canonica. Relatum momentum de Parentum amore erga filios ultro admittimus, eo tamen casu ut Parentum studium non a peculiari inclinatione, sed a recto dictamine dirigatur; nam sæpenumero plures novimus a Parentibus malo omine desponsatos. Conjugium est onus gravissimum, & totius vitæ; ea propter in contrahentibus plenam voluntarietatem meritò exigit.

Taciturnitas non semper habetur pro consensu.

Ad plenam tamen intelligentiam illius textus, in Glossa prædictæ Regulæ 44. duo dicendi modi referuntur. Primus est, quando actus contrahentis explicari potest absque actu Principalis: ut cum quis rem alterius vendit, Domino sciente, & tacente; taciturnitas tunc non habetur pro consensu, nec valet regula, qui tacet consentire videtur. Quando verò actus contrahentis non potest explicari v. g. sine meo consensu, tunc taciturnitas habetur pro consensu; & sic Filiorum taciturnitas, Patre promittente, habetur

tur pro consensu ; etenim sine voluntate Filiorum intelligi nequit sponsalitia promissio . Modus alter est , quando res cedit in commodum , vel honorem ; tunc taciturnitas reputatur consensus . Secus est si in gravamen vergat , ut cum agitur de obligatione contrahenda ; & in hoc sensu Filiorum taciturnitas nequaquam æquipollere censetur consensui . Plura exempla referuntur in notulis ad prædictam regulam 44. in 6., ex quibus unum sumere placet . Si Prælatus aliqua de re , quam sine scandalo palam facere nequit , sciscitatus taceat , abs re taciturnitas pro consensu reputaretur . Porro casus hujusmodi apte accommodari potest Filiis coram Patre tacentibus ; cum habere possint impedimentum , quod absque infamia revelare nequeant.

Pro aliis textibus conciliandis volunt nonnulli , quod Caput *Tua Fraternitas* non loquatur definitive ; ita quod ex quadam decentia , non necessariò , in adulto exquirendus sit consensus . Verùm ejusmodi solutio arbitraria prorsus est ; nam interrogans Pontificem scire volebat , num personalis consensus adulti sit essentialis ? ea propter responsio interrogationi respondere debet ; potissimùm cum loquatur ex opposito ad infantem , cujus personalem consensum affirmat non esse necessarium . Itaque sensus prædicti textus est quidem de adulto ; sed qui non vult tunc temporis contrahere , in eo casu per solam Patris voluntatem contractus nequit celebrari .

Ex his palam fit , non Patrem tantummodo , sed etiam Matrem pro Filiis posse contrahere ; in cap. namque Unico *de despons. impub.* non Patris , sed Parentum mentio habetur . Reliquis autem a Parentibus hoc non competit ; etenim amor , qui specialiter in his operatur , non est in aliis invenire .

18 OBJIC. V. Ex capite *Veniens , qui Clerici , vel voventes* obligat sponsalitia promissio absenti facta ; sed ibi nulla occurrit mentio mutuæ repromissionis , hæc igitur haud necessaria censenda est .

Promissio absenti facta non obligat sine repromissione .

RESP Dupliciter intelligi valet promissio absenti facta ; vel simpliciter , vel accedente stipulatione , Simplex promissio habetur , cum promittens absque alterius acceptatione voluntatem suam manifestat . Accedere etiam potest prædictæ promissioni stipulatio ; casu nempe , quo absentis nomine quis eam acceptat ; & hoc quidem vel cum mandato , vel absque illo Quocunque modo intelligatur , non subsistit promissio absque absentis acceptatione , atque repromissione ; est enim contractus respectivus , sive onerosus , mutuum respectum exigens in utroque contrahente , sicut in nuptiis obligatio esse debet mutua . Et sane *l. Absenti ff. de donationibus* omnis promissio absenti facta , ante acceptationem est revocabilis : sed si acceptatio non foret necessaria , nequiret ante acceptationem revocari , independenter siquidem ab ea firmitatem haberet promissio ; ergo . Hujus rationem habemus ex *l. 1. ff. de pactis* ; nempe quia non oritur obligatio , nisi ex mutuo duorum consensu : hic verò mutuus duorum consensus repromissionem exigit , unde posita acceptatione ab absente , non statim irrevocabilis censetur , sed fas est , quod & innotescat promissio , & vicissim repromissio : & quidem non ex notitia quocunque modo habita , sed expresse per ipsos contrahentes , sive per Epistolam , vel per Internuncium manifestata . Hæc necessaria sunt ad perficiendum contractum ; porro contractus perfectio *l. 1. cit. ff. de pactis* sita est in duarum voluntatum unione , quæ inter absentes non intelligitur , nisi promissio mutuò innotescat ex *l. 1. ff. de contrahenda emtione* .

Leges hujuscemodi non tantùm obligant in Foro externo , quàm in Foro conscientiæ . Ratio est , quia in æquitate juris naturalis fundantur ; & aliàs leges Civiles , quando Canonicis non adversantur , adoptantur in Foro conscientiæ , Cap. *Intelligimus , de novi operis nunciatione* ; potissimùm agentes de Conjugio , cujus materia est contractus naturalis , & civilis . His non adversatur Canon *Veniens* . Supponit namquè sponsionem rite factam absenti , atque ab eo acceptatam ; quam propterea validam declaravit Pontifex , prout factam justa regulas , & naturam talis contractus ,

Hinc promittens nuptias absenti , ante stipulationem promissionem potest revocare , quandiu ipsi non innotuerit , quandiu non fuerit acceptata , atque non accesserit repromissio ; quia his deficientibus , nutat contractus . Ubi verò promissio , etsi gratuita , est stipulata , idest , ab alio fuit absentis nomine acceptata , & promissio dirigatur ad præsentem Stipulatorem , remanet irrevocabilis ; cum accesserit acceptatio . Si autem promissio dirigatur ad absentem , v. g. Petro absenti promitto equum meum , promissio non firmatur per stipulationem ; quia , ut stipulatio firmet contractum , necesse est , Stipulatorem vices gerere , & personam absentis , proindeque ad ipsum præsentem verba dirigenda sunt , quod si ad absentem dirigantur , Principalem , non Stipulatorem respiciunt . Stipulatio ex jure communi tribuit jus ad rem ; unde Stipulator non potest promissionem reprobare , nec quidquam exequi donec absens eam ratam habeat , atque acceptet ; non tamen is ratam habere , aut acceptare tenetur ; quia stipulatio intrinsecam involvit conditionem , si absens acceptet .

Hæc in gratuitis . Nam in respectivis , & onerosis , quibus accensentur Sponsalia , requiritur in Stipulatore mandatum Principalis ; quia nemo unus est , qui absque voluntate onera subire velit ; aliàs onera respectiva mutuum consensum , mutuamque exigunt repromissionem . Quapropter contractus inter absentes infirmi sunt , & revocabiles , quousque absens non repromittat ; sufficit tamen acceptatio , & repromissio Procuratoris , quando , hoc mediante , celebrantur .

Stipulatores qui esse possint .

Pro absente stipulare possunt , tum qui ad hoc specialiter , vel generaliter sunt deputati , tum qui superioritatis gaudent prærogativâ , ut Pater pro Filio , Dominus pro Servo , Prælatus pro subdito , Curator pro furioso , Tutor pro pupillo , tum Notarii , & publici Tabelliones , potissimùm si instrumentum conficiant ; sunt tamen , qui hujusmodi stipulationem solummodo

pro

pro externo Foro valere contendunt.

10 Habes ex dictis, ad contrahenda Sponsalia non sufficere gratuitam, etsi mutuam sponsionem, si non sit respectiva. Etenim Sponsalia involvunt contractum ultro, citroque obligatorium; atqui illæ duæ gratuitæ promissiones, cum ad invicem non dependeant, contractum utrinque obligatorium non efficiunt: sicut quando quis liberaliter alteri donat librum, & iste imaginem redonet, non intervenit contractus *do, ut des*, quia sunt donationes independentes; ergo. Et quidem quoad Sponsalia, utpote gravissimi momenti, tutiores, & plausibiliores adoptandæ sunt opiniones, ne inde dissidia, & lites exoriantur.

Promissio de indeterminata Persona.

20 Habes etiam non contrahi Sponsalia, si promissio cadat supra indeterminatam Personam, ut si Pater unam ex pluribus consentientibus Filiabus promittat, vel Vir spondeat unam ex illis ducere. Sponsalia namque sunt dispositiones ad Conjugium, quod certas exigit, atque determinatas Personas. Tenetur tamen unam dare, quam ipse Pater velit, cum electio sit liberi juris promittentis, juxta regulam 70. *in* 6. — In alternati„ vis debitoris est electio, & sufficit alterum „ adimpleri — & *l. Plerunque ff. de jure Gentium*. Quod si omnes, unâ exceptâ, morerentur, hanc superstitem tradere deberet. At verò si contingeret Promissarium cum una ex illis peccare, nullam Pater deberet dare; non illam cum qua peccavit, cum in ejus potestate sit eligere tradendam; non alias, propter exortum affinitatis impedimentum. Ex adverso Vir spondens unam ex pluribus ducere, eam, cum qua peccavit, censetur eligere; non efficiuntur tamen Sponsalia, nisi mutuò sibi spondeant, quæ mutua sponsio, si contingat etiam in casu Patris promittentis, habentur Sponsalia, & publicæ honestatis impedimentum consurgit.

CONTROVERSIA III.

AN FICTA PROMISSIO CONSTITUAT SPONSALIA.

21 PRomissio in suo constitutivo duo dicit; unum ex parte intellectus, aliud ex parte voluntatis. Ex parte intellectus importat esse deliberatum, atque ordinatum; ex parte voluntatis importat esse intentum, seu intentionem. Deliberatio, alia est semiplena, plena altera. Semiplena dicitur, quando advertentia ad rem, quæ agitur, est imperfecta, hoc est, non reflectit ad omnia necessaria ad electionem, sed crasso quodam modo, & sub quadam generali confusione, & extemporali reflexione. Plena deliberatio est, quando advertentia est perfecta, scilicet, quando clare cognoscitur id, quod agitur, ex. gr., novit homo se futurum promittere Conjugium, se obligando ad statum afferentem perpetuitatem, rem, de qua agitur, cum suo opposito conferens, ut locus detur voluntati ad eligendam partem, in qua major aliqua elucet ratio boni. Videatur Cajetanus 2. 2. *q.* 88. *a.* 1. Unde non est necessaria omnium circumstantiarum, quæ occurrere possunt, consideratio.

Promissio actum intellectus, & voluntatis importat.

Ad Sponsalia requiritur perfecta deliberatio.

22 Ad Sponsalia requiritur deliberatio perfecta; ut colligitur ex Capite *Litteras*; ex Capite *Accessit*; ex Capite *Ad dissolvendum: De Despons. impuberum*. Ratio est, quia Sponsalia sunt contractus valde onerosus, importans statum perpetuitatis in promissare de futuro; unde ad minus tanta requiritur deliberatio, quanta ad graviter delinquendum. Dixi ad minus, quia N. Gabriel quid plus exposcit. Et sane ad lethale peccatum sufficit advertentia præsentium; ad Sponsalia autem consideratio etiam futurorum requiritur. Hinc si quis ex semiplena advertentia contrahat, nullam contrahit obligationem, neque sub veniali, quamvis semiplena sufficiat advertentia ad venialiter peccandum; quia lumen vultus Domini signatum super nos suadet, neminem esse obligandum ad onus grave per legem sibi impositam, ad quod non plene advertit, non plene deliberat, non plene consentit. Et quomodo consurgere potest obligatio sub veniali, si sponsalitia promissio non subsistit?

In promittente triplex adesse potest intentio.

23 Ex parte voluntatis triplex assignatur intentio. Prima est intentio promittendi: secunda est intentio se obligandi: tertia est intentio adimplendi promissum. His tribus intentionibus respondent tres correlativæ fictiones. Prima fictio est exterior promissio sine interiori animo promittendi: secunda cum animo promittendi, sed nequaquam se obligandi: tertia cum animo promittendi, & se obligandi, sed sine animo adimplendi. Quæstio non agitur de prima, & tertia fictione; certum est enim apud omnes, nullam esse in re promissionem, cui deficit animus promittendi, cum sit hujusmodi promissio simpliciter verbalis, & lusoria. Indubium itidem est subsistere promissionem ex animo promittendi; & se obligandi, si desit voluntas adimplendi, siquidem in ea reperitur tota promissionis substantia, & adimpletio solummodo spectat ad lineam effectus necessariò consequentis. In utroque casu sic promittens Sponsalia, peccat graviter; nam lex justitiæ præcipit, quod uterque promittens in contractu mutuo vere promittat, & promissum adimpleat. Est etiam contra justitiam, & charitatem in re gravi Proximum circumvenire; porro per utramque fictionem in casu Proximus in re gravi decipitur; adeoque gravi crimine reus evadit Deceptor. Difficultas igitur præsentis Controversiæ ad fictionem secundi generis devolvitur.

DICENDUM, promissione fictâ non contrahi Sponsalia.

Vis promissionis est obligatio.

24 PROB. I. Omnis conditio contraria substantiæ contractus, & promissionis, nullum efficit contractum, & promissionem: sed animus se non obligandi est conditio directe contraria substantiæ promissionis sponsalitiæ, cum vis cujuslibet promissionis sit obligatio; ergo sponsalitia promissio non subsistit, & est nulla. Habetur argumentum Cap. *Si conditiones. De conditionibus appositis in Despons., vel aliis contractibus*,

ubi

ubi -- Si conditiones contra substantiam Co- „ njugii inserantur, puta &c. matrimonialis „ contractus, quantumcumque sit favorabi- „ lis, caret effectu -- Ex qoo instauratur probatio. Non minus est de substantia promissionis obligatio, quàm sit de substantia Conjugii perpetuitas: sed volens contrahere, seu promittens contrahere Conjugium ad tempus, nullum facit contractum, eo quod conditio illa est contraria substantiæ contractus Conjugii; ergo etiam nulla efficitur promissio, ubi animus se obligandi desideratur.

Sponsalia vim Legis habent.

25 PROB. II. Sponsalitia promissio vim, & naturam sortitur legis particularis: sed ex intrinsecis legis est obligatio omnino dependens a Legislatoris arbitrio, in cujus voluntate stat, quod obliget lex ad culpam, vel non, sub gravi, vel sub levi; ergo promissio non obligat nisi juxta promittentis intentionem, qui sibi legem facit particularem; ea propter nolens se obligare, non tenebitur ex justitia ad promissa.

Non est juramentum sine animo se obligandi.

26 PROB. III. Sicut ex promissione, ita ex juramento oritur obligatio: sed stante intentione jurandi, si animus se obligandi desit, non subsistit juramentum, docente D. Thoma 3. *Sent. Dist.* 39. *art.* 3. *quæst.* 1. *quæstiunc.* 3., ubi distinguens in hujusmodi juramento rationem juramenti, & rationem dolosi, ait -- Quamvis ergo ex ipsa ratione „ juramenti, in quantum juramentum, non „ obligetur ad servandum ipsum, nisi secun- „ dùm suam intentionem: tamen ex neces- „ sitate juramenti, in quantum dolosum, „ obligatur ad observandum, taliter quod „ ex dolo alius non lædatur. Et hoc est „ quando secundùm intentionem recipientis „ implet juramentum. Si autem simpliciter „ juret absque dolo, tunc in foro conscien- „ tiæ non obligatur, nisi secundùm suam in- „ tentionem; sed in foro &c. -- ergo. Ex quo etiam habemus, nullam esse talem promissionem, quando juramento, utpote accessorio promissioni, firmatur.

Ex duplici intentione cõtrariâ q. ea nam subsistat.

27 PROB. IV. Ex communi Doctorum placito, ubi duplex contraria occurrit intentio, ea subsistit, quæ alterius est revocatoria: sed in casu intentio se non obligandi est revocatoria intentionis promittendi; ergo hæc, non prima, subsistit. Explicatur assumptum. Intentio illa censetur alterius revocatoria, quæ super alteram est reflexiva: sed intentio se non obligandi est reflexiva super intentionem promittendi, cum sit ex prioris cognitione, & posterior ipsâ; ergo. Insuper illa est alterius revocativa, quæ spectat ad rationem formæ contractus: obligatio spectat ad formam contractus, & promissionis, cum sit differentia essentialis distinctiva voluntatis promissivæ a non promissiva voluntate, ut est propositum; ergo. Præterea hæ duæ intentiooes sunt ad minus æquales; & hoc ipso nullam efficiunt promissionem.

Qui non vult se obligare ad nihil tenetur.

28 PROB. V. Majoris est efficaciæ deliberatio exclusiva per scientiam præsuppositam, quàm ex præsupposita ignorantia: quia illa est expressa, & directa, & plene volita, secus ista: sed si promittens, obligationem ignoraret, & promittendo nollet se obligare, nulla foret promissio, quia impediret, & tolleret voluntarietatem ex *l. Si per errorem ff. de jurisdic. omn. judic.*, cum nihil sit contrarium magis voluntarietati, quàm error, & ignorantia, ergo a fortiori voluntarietatem evacuat promissionis directus animus ex scientia emanans se non obligandi. Ob hanc doctrinam N. Gabriel partis oppositæ propugnator *Disp.* 4. *De Matr. quæst.* 6. præsupponit, nullam esse promissionem ab eo factam, qui ignorat obligationem, & illius, qui non vult promittere, sicut alii promittunt.

OPPOSITA SOLVUNTUR ARGUMENTA.

29 OBJIC. I. Ex regula Juris *l.* 1. *ff. Si usus fructus* qui vult antecedens, vult etiam consequens: sed promissio est antecedens, obligatio verò est consequens; ergo qui vult promissionem, vult etiam obligationem.

Promissio cum intentione se non obligandi est nulla.

RESP. Effatum illud Juris valet ubi antecedens est verum, & necessarium; secus ubi est apparens, & a libero dipendens consensu. Promissio in caso nolentis se obligare, non est vera, sed verbalis, sed apparens tantummodo. Ejus vis tota dependet a voluntate; unde si voluntas se non obligandi non adest, neque adesse potest promissio vera, sed evanida, & apparens est.

30 DICES. Obligatio est intrinseca promissioni magis quàm igni calefactio: illa enim se habet per modum formæ etiam a Deo inimpedibilis, & ista est in genere causæ efficientis, & a Deo suspendi potest; sed dari nequit ignis absque calore, ergo neque dari potest promissio absque obligatione.

RESP. Argumentum, aliàs palmare, se ipsum solvit. Ea ratione a Deo non est impedibilis obligatio in contractibus, quia dependet, seu veriùs consistit in actibus liberis, & voluntariis. Hoc ipsum principium in causa est, quod si promittens nolit se obligare, promissio non sit vere obligatoria, sed solùm apparenter. Ignis apparens calefactionem non infert, sed solùm verus. Et sane sicut ignis, si applicetur, exigit calefactionem, si verò impediatur, non calefacit, sic promissio exigit obligationem, si tamen eam non vult promittens, non obligat promissio.

31 INSTABIS. In promissionibus onerosis non est liberum promittenti se obligare modo, quo ipse vult: sed promissio sponsalitia est onerosa, & quidem in re gravi; ergo nequit promittens ex sua voluntate obligationem impedire. Explicatur. Illud est discrimen gratuitam inter & onerosam promissionem, quod per illam promittens imponit sibi fidelitatis legem: per hanc sibi, & alteri, imponit legem justitiæ; adeoque liberum est ei se obligare in promissione gratuita quomodo vult, in promissione onerosa nequaquam.

RESP. Argumeotum non ferit difficultatis punctum; immo falsum supponit. Modum tangit instantia se obligandi sub gravi, vel sub levi; at difficultas præsens versatur

circa obligationis substantiam. Ubi deest animus se obligandi, etiam substantia obligationis deficit, & promissio est apparens, pure externa. Porro alia est quæstio, & longe diversa, an posita voluntate se obligandi, liberum sit in materia gravi, & onerosa, se graviter, vel leviter obligare. Satis firma extat Sententia, quod etiam in materia gravi potest Legislator obligare tantùm sub levi. Qui verò non habet animum se obligandi, nec sibi, nec alteri, veram imponit legem, nec onus verum, sed alterum profectò decipit.

Substantia obligationis in animo est.

32 REPLICABIS. Intentio se non obligandi habetur pro non apposita: sed nihil efficit conditio illa, quæ habetur pro non apposita; ergo intentio illa se non obligandi nihil efficit; ac proinde non evacuat promissionis vim, seu substantiam. Major propositio eruitur ex Cap. *finali. De conditionibus appositis in Despons.*, ubi turpes, & impossibiles conditiones rejiciuntur; intentio se non obligandi est hujusmodi; ergo est rejicienda ut non apposita.

RESP. Falsa est major propositio. Intentio quippe se obligandi, vel non, pertinet ad substantiam contractus. Jus eo loci contraponit conditionibus turpibus, & impossibilibus conditiones de substantia; & turpes, ac impossibiles intendit non appositas, contrarias verò substantiæ declarat ipsam prorsus destruere, ac tollere substantiam contractus.

33 OBJIC. II. Ita se habet ad intentionem se obligandi intentio promittendi, sicut ad inferendum consensum advertentia; sed ad valorem sponsalitiæ promissionis sufficit advertentia tantùm confusa; ergo sufficiet etiam intentio promittendi absque intentione se obligandi. Declaratur. Sicut advertentia consensum præcedit, & ipsum in radice præcontinet: ita intentionem se obligandi præcedit intentio promittendi, & ipsam saltem radicaliter, exigitive, & confuse præcontinet. Rursus, si quis affectu inordinatæ passione concitatus, vel tentatione vexatus promittat Sponsalia, indubie Sponsalia contrahit; aliàs plerumque irrita forent Sponsalia cum maxima Reipublicæ confusione, & deordinatione, nam plurimi perturbato animo, sive amore, sive spe, & hujusmodi passionibus, contrahunt.

RESP. Major adæquate non urget. Nam advertentia se tenet ex parte intellectus, & solùm respicit objective consensum, qui ex parte voluntatis se tenet; advertentia quippe est cognitio rei, in quam consentit voluntas. At verò intentio promittendi, sicut & intentio se obligandi, tenet se ex parte voluntatis, & hæc secunda intentio se habet velut prioris forma; unde defectus istius infirmat vim illius, & inanem, nullamque reddit.

Disparitas intentionem inter & advertentiam.

Ad difficultatem in minori propositione propositam, quæ ad praxim deservit, respondent nonnulli Canonistæ, invalidos esse hujusmodi contractus; habemus enim Can. *Divortium de pœnitentia Dist. 7.* -- Quidquid calore iracundiæ, vel fit, vel dicitur, non priùs ratum est, quàm si perseverantiâ apparuit judicium animi fuisse; ideoque per calorem misso repudio, si brevi reversa est Uxor, nec divertisse videtur -- Idem *leg. 48. ff. de Reg. juris*; & *lib. 3. ff. de divortio*. Verùm cum Theologis distinguendum est. Vel passionis motus advertentiam impedit necessariam ad peccatum mortale, vel non impedit. Si impedit, dubio procul non subsistunt Sponsalia, sicuti nec vota, nec juramenta, nec alii contractus de re gravi. Secus dicendum est, si non impedit advertentiam illam; adest siquidem cognitio sufficiens ad deliberate agendum humano modo. Vehementi passione acti clamabant per os plebis Sacerdotes, & Scribæ: tolle, tolle, crucifige; & tamen peccaverunt graviùs, quàm Pilatus. Est nota laudato Canoni apposita.

Contractus ex passione quando irritus.

34 Verùm pro praxi gravis difficultas est, quomodo dignoscere possumus, abstulisse passionem advertentiam, vel non. Sunt qui sequentem adoptant regulam, quæ deduci videtur ex 2. parte laudati Canonis; videlicet, si succedente animi tranquillitate, pœniteat contrahens se contraxisse. Alii aliam statuunt regulam; nempe, si non contraxisset, ea non extante passionis commotione. Nihilominus solitarie acceptæ hæ regulæ fallunt. Experientiâ constat, quod quia impetu iracundiæ excitus hominem occidit, statim animo composito, de patrato crimine quàm maxime dolet; similiter quis ex passione culpabiliter blasphemat ludendo, quam sane blasphemiam non protulisset, si ludi occasio non extitisset. Quare peculiares spectandæ sunt circumstantiæ, tum Personæ, tum excitantis causæ. Perpendendum est, num sub fluctuante passione ad rem, quam agebat, animum converterit; num finem intenderit actionis suæ. Nec est fidendum, quod non præcesserit tempore advertentia, sed sat est præcessisse naturâ; valde enim colligatæ sunt potentiæ volitiva, & intellectiva.

Quandonam passio tollat advertentiã.

Laudati Canonis sensa valent pro Foro externo, ne mulier illa, quæ reversa est, puniatur. Duplex regula assignata ut supra valere poterit, quando res, pensatis omnibus, manet dubia; tunc enim præsumi potest inconsulte actum esse contractum, ut Nonnulli contendunt. Alii tamen docent, standum esse pro contractu, pro voto, pro juramento &c. Horum fundamentum est, quia contractus est in possessione; de ipso enim certitudo constat, & de advertentia dubitatur. Rursus, quia semper præsumitur, adesse libertatem, quæ in nobis insita est, nisi oppositum probetur.

Ubi de peccato lethali agitur, si certò constat de advertentia, sed non de consensu, aut ex adverso constat de consensu, sed non de advertentia, N. P. Gabriel *Disp. 4. quæst. 5. De Matrimonio* hanc tradit regulam. In Viro probatæ virtutis præsumendum est negative; secus in alio. Ratio est, quia in Viro probatæ virtutis consensus perfectus, vel advertentia plena facilè sui memoriam, & notitiam post se relinquit; cum assuetus sit agere reflexe, & crimina execrari; unde si dubius est, præsumitur defectus in consensu, vel in advertentia. In alio Viro e contra, cum ex habitu, & obtusa quadam considera-

Regula pro praxi.

tione

tione soleat operari, nec in suis deliberationibus reflexe agat, non adeo facilè pariter notitia, ac memoria. Extenditur hac doctrina ad contractus, ad vota, ad juramenta &c.

35 OBJIC. III. Radicalis volitio Sponsalium cum actuali inadvertentia facit valida Sponsalia: sed intentio promittendi, stante intentione se non obligandi, simili æquivalet volitioni, & eamdem sortitur æquiparantiæ vim; ergo etiam ipsa valida efficit Sponsalia. Explicatur. Si quis mente sanus deliberat contrahere Sponsalia, & superveniente amentia, vel ebrietate, tunc contrahat, valida sunt ejusdem Sponsalia: sicut valet Baptismus priùs volitus: sicut est verus homicida in eo statu hominem ex prævisione, & intentione priùs habita, occidens. Patet autem, in eo statu nullam esse advertentiam, nullumque consensum, atque omnimode desiderari. Igitur stante animo se non obligandi, sufficiet radicalis volitio præcontenta in intentione promittendi.

Contractus in ebrietate, vel amentia sunt nulli.

RESP. Dando majorem, & negando minorem, ejuique probationem. Non subsistunt Sponsalia, & alii contractus in ebrietate, & amentia, quamvis fuerint prævolita; nam requiritur actus humanus, pro quo formaliter, vel virtualiter, necessaria est actualis libertas, quæ pro statu amentiæ, vel ebrietatis non datur, cum ligatæ sint potentiæ, ac impeditæ ad agendum cum reflexione. Obligatio in utroque contrahente consurgens non emanat a priori voluntate, neque a causa, in qua est volita, sed ab ipso actuali contractu; & ideo ejusdem constitutiva debent esse humano modo præsentia, idest, sub statu libertatis. Contrahentes sunt Ministri, & Actores; proinde debent in actu contractus se ipsos movere. Hinc in Ministro Baptismi non sufficit baptizandi voluntas præhabita ad amentiam, vel ebrietatem, ut palam fit a Theologis in disceptationibus de Ministro Sacramentorum. In suscipiente tamen Baptismum sufficit voluntas illa; quia passive se habet. Primum igitur exemplum in objectione productum non officit nobis, immo favet.

Occisio in ebrietate quomodo volita.

Ad aliud exemplum resp. Malum ex quocunque defectu, bonum ex integra causa. Occisio illa in ebrietate est objectum volitum, & prævisum in priori intentione; ac imputatur ebrio occisori, vel amenti, quia ebrietatem, vel amentiam ortam ex causa libera, debebat præcavere; & quia cum prævidens posset causam non intendere, & in causa effectum, voluit utrumque.

Ex his deducitur, esse a fortiori incapacem Sponsalium Amentem a nativitate, sicut illum, qui in hac peculiari materia contractus insanit, quamvis in aliis rebus fortè recte judicet. Mutus, surdus insimul, & cæcus, non est capax contrahendi, cum fieri non possit, ut apte instruatur; secus de muto, & surdo, qui signis instrui potest.

36 OBJIC. IV. Sicut verba externa sunt promissionis interioris signa, sic subarrhatio per annulum est signum interioris animi: sed sola subarrhatio annuli constituit Sponsalia, ut consuetudo fidem facit; ergo etiam sola verba exteriùs promissoria constituunt Sponsalia. Utrobique ratio est eadem; quia hæc sunt ipsemet contractus; sicut locutio detractiva, est detractio, etiamsi desit animus detrahendi.

Verba exteriora sunt signa æquivoca.

RESP. Exteriora verba, sine interna intentione, sunt signa apparentia, & præsumptiva; non vera, & realia. Fundant præsumptionem pro Foro externo; non tamen verum efficiunt contractum. Ita subarrhatio annuli est signum satis æquivocum; cum ex alio fine possit oriri, puta ex turpi affectu &c. Locorum consuetudo solummodo facit præsumptionem; adeoque aliud addi necesse est: ut si tractatus præcesserunt antea, & promisit Vir se ducturum Mulierem, deinde porrigit annulum, & mulier acceptat, tunc sufficit ad Sponsalia, quia pars altera facto acceptat, & repromittit; Glossa *Tua, de Sponsalibus*. Idem evenit, quando amicos inter de Conjugio agitur ineundo, Muliere conscia, & Vir annulum mittit, vel arrhas, & Mulier acceptat. Similiter dum spondet Vir, & manum porrigit Mulier. Hæc vera sunt; quia taciturnitas, etiam ubi agitur de obliganda Persona, habetur pro consensu, eique æquivalet, quoties actus aliquis positivus concurrit de linea rei, de qua est tractatus.

Taciturnitas quando stet pro consensu.

Detractio sine animo detrahendi est peccatum.

Exemplum detractionis non urget. Nam per se ipsam læsiva est famæ Proximi exterior detractio, etiamsi a detrahente non sit intenta. Promissio exterior non est per se ipsam effectiva contractus, nisi præsumptive, & in Foro contentioso; quapropter necesse est, validum reddere contractum, media intentione se obligandi.

37 OBJIC V. Negativa, & æquivoca intentio perinde se habet, ac promissio sine animo se obligandi: sed negativa, & æquivoca intentio constituit vere Sponsalia; ergo etiam intentio se non obligandi. Major in aperto est. Nam æque decipit qui promittit animo se non obligandi, & qui per æquivocationem promittit, & per non voluntatem. Explicatur Minor. Per has frases: *numquam aliam a te ducam*: *nullam ducam, nisi te*: *tecum volo contrahere*: & per alias similes, contrahuntur Sponsalia. Hæ porro frases sunt aut negativæ, aut æquivocæ; potest enim quis eas proferre juxta interiorem sensum, qui exteriùs non intelligatur

Variæ frases pro Sponsalibus.

RESP. Concedendo majorem propositionem pro præsenti materia. In minori discriminantur Auctores. Vera, & communior doctrina negat, prædictis frasibus contrahi Sponsalia; sunt enim tantummodo aptæ ad generandas lites in Foro externo, & ad fovenda inter Proximos dissidia. Pro negativis frasibus non includentibus saltem implicite affirmationem ratio in aperto est; nam consensus non præstatur per negationem; & hujusmodi est illa, *numquam aliam a te ducam*. Idem pro æquivocis valet; hæ siquidem scientiam non inferunt, cum certum non habeant sensum. Talis est frasis altera; *nullam ducam nisi te*; ista siquidem potest sensum habere exceptivum, insuper & conditionalem; exceptivum, ut, *ducam te, & non aliam*; conditionalem, ut, *si aliquam duxero, ducam te*. In priori sensu exceptivo per ali-

aliquos Doctores verba illa sufficiunt ad sponsalitiam promissionem; in posteriori conditionali, apud omnes nihil efficiunt verba illa, non enim absoluta exprimitur voluntas, neque quid sit facturus sic promittens. Ultima frasis, *volo tecum contrahere*, satis est æquivoca, ob triplicem sensum, quem potest habere: unum de præsenti expressivum actualis traditionis: alterum de futuro inclusivum futuræ traditionis: tertium solius propositi de faciendis nuptiis; & iste sensus primò percipitur.

Doctores nonnullas collegerunt verborum constructionea de præsenti, & de futuro, capaces diversorum sensuum, adeoque reddentes aut dubiam, ant æquivocam promissionem. Ad evitanda igitur inconvenientia, quæ suboriri possent, scrutanda est primò intentio Promittentium, eorumque mens investiganda. Secundò examinandæ sunt occurrentes circumstantiæ; sæpe enim istæ declarant id, quod est obscurum. Quod si res adhuc remanet dubia; tunc ad communem verborum intelligentiam est recurrendum. Id autem compertum sit in re tanti momenti, quod pars securior tenenda est; ut nempe Sponsores ad iterandam promissionem claris, ac apertis terminis inducantur.

38 OBJIC. VI. Pro contrahendis Sponsalibus æque necessaria est Ecclesiæ intentio, ac Promittentis intentio se obligandi: sed sine Ecclesiæ consensu subsistunt Sponsalia; ergo pariter subsistunt sine voluntate se obligandi in Promittente. Major videtur certa, Siquidem inhabilis ad Conjugium, inhabilis quoque est ad Sponsalia; unde sicut sunt correlativæ prohibitio Conjugii absolute, & prohibitio Sponsalium: ita prohibitio Conjugii clandestini, & prohibitio Sponsalium clandestinorum. Prohibita esse Sponsalia clandestina colligunt plerique relati a Sanchez *lib. 7, disp.* 13. ex Cap. *Finali De clandest. Desp.* Esse invalida docent plerique Canonistæ ex *l. Oratio ff. de Sponsalibus*, & ex *l. Si quis Tutor ff. de ritu nuptiarum*. Minor videtur communis Theologorum; quia non est eadem ratio de Conjugio, ac de Sponsalibus. Nam clandestinum Conjugium in causa est contrahendi adulterinas nuptias; priori siquidem repudiata Uxore, ducebatur altera, nec reus ab Ecclesia cogi poterat ad priorem recipiendam, cum probari non posset Conjugium per tabulas, Addunt ex *Clementina I. De consanguinitate* pœnam Conjugii non extendi ad Sponsalia; unde ibi excommunicantur ducentes consanguineam, secus contrahentes Sponsalia cum ipsa; in odiosis enim nomine Conjugii non veniunt Sponsalia.

RESP. Argumentum inspicit difficultatem, num necesse sit contrahere Sponsalia coram Parocho, & Testibus; si enim hoc necesse sit, currit æqualitas cum necessitate habendi intentionem se obligandi. Ceterum conciliari possunt Canonistæ, & Theologi, si termini explicentur. Sponsalia igitur contrahi possunt clandestine de futuro Conjugio itidem clandestino, vel cum circumstantia impedimenti dirimentis; & possunt contrahi clandestine de futuro Conjugio libero ab omni vitio irritante. In primo casu bene dicunt Juristæ; tunc enim sunt invalida, quia sunt de re illicita, & nulla. In altero casu optime loquuntur Theologi; quia sunt de re licita, & dispositio Tridentini de Conjugio non extenditur ad Sponsalia, cum sit correctio Juris communis, quæ ad casum non expressum non extenditur, *l. Præcipimus C. de appellatione*; unde in Decreto Tridentini habentur Sponsalia, ut casus omissus *l. Commodissime ff. de liberis, & posthumis*.

Sponsalia clandestina an valida sint.

39 Hinc solvitur argumentum. Dupliciter potest esse quis inhabilis ad Conjugium; absolute, hoc est, ad omne Conjugium; vel tantùm ad hoc determinatum. Quando quis inhabilis est primo modo propter impedimentum perpetuum, tunc inhabilis est etiam ad Sponsalia; cum sint de re semper illicita, & nulla. Quando quis inhabilis est secundo modo, inhabilis est ad Sponsalia de illo incundo Conjugio, non de alio in forma debita contrahendo.

Prohibitio Conjugii absolute, correlativa est prohibitioni Sponsalium, ob mox dicta. Prohibitio Conjugii clandestini correlativa est prohibitioni Sponsalium clandestinorum, si Sponsalia sint de Conjugio clandestino; secus si sint de Conjugio legitime celebrando.

Ex Cap. *Finali de Clandest. Desponf.* non recte deducitur, esse prohibita Sponsalia clandestina; loquitur enim expresse de solo Connubio. Nec movet ratio ex eo deducta, videlicet, quando aliquid est prohibitum, etiam id prohibitum est, per quod ad illud pervenitur; pervenitur porro per Sponsalia ad Connubium. Non movet, inquam; nam ratio illa formalis est: hoc est, quando pervenitur ad illud, ut prohibitum; proinde solum infertur quod Sponsalia clandestina de Connubio prohibito, invalida sunt, & illicita: non quia clandestina, sed ratione rei volitæ, quæ mala est, & nulla. Clandestina tamen Sponsalia de Connubio non clandestino, nec prohibito, subsistunt, & licita sunt.

Denique ex duabus productis legibus nihil evincitur. Sunt enim in sensu formali, ita quod iis in casibus, in quibus Connubium est nullum, nulla etiam sint illius Sponsalia, etiamsi de Sponsalibus Lex non sit locuta. Verba legis *Oratio ff. de Sponsalibus* sunt — „ Recte tamen dicitur, etiam Sponsalia in „ his casibus jure nullius esse momenti, ut „ suppleatur quod orationi deest — In his casibus, ait. Hoc sensu intelligitur etiam Lex *Si quis Tutor ff. de ritu nuptiarum*. Item utraque Lex loquitur, quando idem occurrit momentum; non autem eadem est ratio Connubii clandestini, & Sponsalium. In Connubio clandestino foventur adulteria; secus in Sponsalibus clandestinis; siquidem cum his stare possunt nuptiæ non clandestinæ, per quas adulteria evitantur.

Discrimen inter Sponsalia, & Connubia clandestina.

Id, quod a Theologis additur de pœna ex Clementina, impræsentiarum non habet locum. Nam esse non clandestinum per præsentiam Parochi, & Testium, a Tridentino exigitum, non est pœna addita, sed est forma constitutiva, & essentialis contractus conjugalis; voluit enim has conditiones Tridentinum ad valorem illius: pœna verò statuitur

pro

pro violatione legis constitutæ, non pro constitutivo rerum essentiali .

40 OBJIC. VII. Nullum potest habere valorem intentio , quæ nata est per se damnum alteri inferre hoc enim est per se injustum ; sed intentio se non obligandi apposita promissioni , per se nata est Proximum lædere ; quia alter illuditur , & facilè potest allici ad crimen aliquod , hoc est , ad turpitudinem admittendam , sub spe promissarum nuptiarum ; ergo intentio illa se non obligandi nullum debet habere valorem , seu vim , adeoque promissio debet subsistere .

Promissor fictus in duplici differentia .

RESP. Promissor fictus dupliciter intelligi potest ; vel ut negative illudens , & fraudans ; vel positive . Negative tunc intelligitur , quando promissum præcise non præstat ; positive , quando sub spe promissi alterum inducit ad malum . Si primo modo , negative videlicet , se habet fictus Promissor , tunc Sponsalia sunt nulla , & ille ad nihilum tenetur , nisi scandalum inde sequatur , vel meliores impediantur nuptiæ . Non tenetur fictus ille Promissor ad promissionem servandam ; hæc enim nulla est . Non tenetur ad damnum reparandum ; quia nullum sequitur , cum tantùm deludatur Compromissarius , & peccet Promissor contra veritatem . Si scandalum sequitur , adoptanda tunc est solutio mox subjicienda .

Si positive decipit Promissor quid agendum .

Si secundo modo decipit fictus Promissor , idest positive , quid fieri debeat , declarat Angelicus Doctor 4. *Sent. Dist.* 28. *quæst.* 1. *art.* 1. *ad* 4. Vel Deceptor est æqualis , aut ferme æqualis conditionis , ac Mulier decepta ; vel ipsa decepta Mulier inferioris est conditionis , & Vir superioris , & nobilioris . In primo casu , si est innuptus Deceptor , deceptam debet ducere ; in secundo casu tenetur eam dotare , & providere de nuptiis .

Ostenditur prima pars ex *l.* 2. *ff. Si certum petatur* . Justitia commutativa obligat ad reddendum idem , quoties contractus est de re danda , & reddenda individua : sed in casu , contractus promissionis est de nuptiis contrahendis ; ergo nuptiæ sunt ex justitia commutativa reddendæ , adeoque debet fictus Promissor deceptam ducere . Major propositio firmam , & communem continet doctrinam . Hinc qui furatus est equum , qui extat , debet eumdem restituere , & non sufficit ei alterum æqualem reddere . Hinc qui contractum fecit injustum de agro , agrum debet reddere , non domum . Fortiùs hoc urget , quando unus ex contrahentibus , promissum ex sua parte adimplevit . Minor propositio est ipsamet substantia facti . Sequitur illatio directe . Siquidem in contractu *Do , ut des , facio , ut facias* , si unus muneri suo faciat satis , tenetur alter ex justitia commutativa , etiamsi ficte promiserit , contractum absolvere : tenebatur enim ex justitia veraciter promittere , cum contractus sit onerosus ; aliter , si liceret oppositum , male provisum foret bono Reipublicæ . Unde si quis alteri negotium aliquod peragendum committat , puta transcribere Codices , ire Neapolim , cum promissione Scutorum decem , & animo interiori se non obligandi promittat , tenetur in utroque Foro ex justitia , transcriptis ab altero Codicibus , itinere expleto , decem Scuta solvere . Prædicta adoptes velim , si duos excipias casus . Primus est , cum Mulier ex certis signis , & circumstantiis cognoscit , alterum ficte promittere , & decipere ; tunc si ille promissis non stet , sibi imputet Mulier , voluit namque voluntarie decipi . Alter casus est , quando ex nuptiarum celebratione grave sequeretur scandalum , aut malum , ut rixæ , homicidia inter Parentes .

Ostenditur nunc altera pars ; & locum habet , quando Mulieri ignotus erat status Viri , aut si notus erat , signa cum aliis circumstantiis promissionem suadebant esse sinceram , ex quibus prudenter judicare poterat , omnem abesse deceptionem . Igitur non tenetur ille promittens servare Sponsalia ex vi promissionis ; quia nulla est . Non tenetur ex justitia commutativa ; quia hæc non obligat ad inæquale , sed solummodo ad æquale , & nuptiæ Viri notabiliter superioris conditionis sunt inæquales ; ac proinde ad has non obligat justitia commutativa . Obligatur tamen ad reparandum damnum fraudolenter illatum , quod in hoc casu abunde fit , providendo , ut diximus , Mulierem vel de dote , vel de congruis nuptiis . Et ad hoc tenetur ex justitia fraudolentus promissor , nisi & ipse fuerit a Muliere deceptus , ipsa falsò affirmante , se Virginem esse .

CONTROVERSIA IV.

AN SEPTENNIUM MORALITER COMPLETUM SIT NECESSARIUM AD CONTRAHENDA SPONSALIA ,

AD valorem Sponsalium non solùm requiritur deliberatio , & intentio ; verùm etiam ætas sufficiens ad contrahendum , & quod Personæ sint habiles . Quoniam verò de deliberatione , & intentione satis actum est , superest modò agendum de ætate necessaria . Itaque

DICENDUM est , septennium moraliter completum necessarium fore ad Sponsalia.

Jura pro Sponsalibus exigunt septennium .

41 PROB. I. Id , sine quo contractus est nullus , necessarium est ad contractus firmitatem : sed Sponsalium contractus nullus est , si septennium moraliter completum desideratur ; ergo . Assumptum manifestum est in Jure Canonico Cap. *litteras* ; Cap. *accessit* ; Cap. *ad dissolvendum* , *De Despons. Impuberum* . Dicitur enim in primo Capite -- „ Cum Desponsationes hujusmodi nullæ sint -- In secundo -- Quia Desponsationes , & Ma„ trimonia ante septem annos fieri non pos„ sunt -- In tertio -- Nec Sponsalia fuisse „ contracta , cum constet puellam nondum „ ad septennium pervenisse -- Ibidem etiam declaratur , ex talibus promissionibus non oriri affinitatis impedimentum . Idem statuitur in Jure Civili , *l. In Sponsalibus contrahendis ff. de Sponsalibus* .

Septennio capacitas contrahendi .

42 PROB. II. Illud est necessarium ad contrahendum , per quod capacitas acquiritur ad contractum : sed in septennio capacitas acquiritur ad contrahenda Sponsalia ; ergo .

Decla-

Declaratur. Capacitas ad Sponsalia tunc datur, quando adest potentia proxima ad consensum, sine quo nullus subsistit contractus: sed hæc proxima potentia ad consensum acquiritur per septennium, quo usus rationis apparet; ergo. Argumentum habetur *l. Si infanti*, *l. potuit C. de jure deliberandi*. In prima lege voluntas postulatur pupilli, ut ei acquiratur hæreditas. In secunda asseritur, septennio majorem capacem esse hæreditatis. Supponitur ergo in lege adesse septennio contrahendi capacitatem.

43 PROB. III. Pro contractu Sponsalium requiritur cognitio discretiva bonum inter & malum, unum conferens cum alio, ad præsentia, & ad futura prospiciens: etenim per Sponsalia contrahitur onus standi promissis pro præsenti, & exequendi Conjugium in futuro; sed hujusmodi discretiva cognitio nequit haberi, nisi per discursum, & rationis judicium, quod in septennio acquiritur: eo enim tempore homo incipit esse sui juris, & antea non differt a servo, hoc est, sensus habet, & potentias rationales ligatas; ergo.

Discursus acquiritur in septennio.

44 PROB. IV. Ex communi Theologorum placito, pro Sponsalibus ea saltem requiritur deliberatio, quæ sufficiens est ad peccandum mortaliter: sed hujusmodi deliberatio, communi pariter calculo, septennio acquiritur; ergo.

Ætas ad peccandum.

CONTRARIA SOLVUNTUR ARGUMENTA.

45 OBJIC. I. Valent puerorum Sponsalia ante septennium a Parentibus celebrata: sed eadem est ratio de aliis Sponsalibus in infantili ætate celebratis; ergo septennium non est necessarium. Declaratur major propositio a simili. Tenent vota Parentum pro Filiis, sicut in Ecclesiasticis monumentis palam fit: tenent acta Tutoris in bonum pupilli; ergo etiam tenent Sponsalia puerorum a Parentibus celebrata. Minor est clara. Nam in infantibus sive subjectis, sive non subjectis Parentibus, æque rationis usus desideratur.

RESP. Major falsa est. Non enim Sponsalia a Parentibus celebrata pro Filiis infantibus obligant, nisi Filii ipsi sufficientem ætatem nacti ea rata habeant: ut habetur Cap. unico, *De Despons. in 6.*; & ratio est, quia status electio est personalis. Nulla etiam sunt Sponsalia, si unus sit juris sui, secus alter; quia mutuam promissionem, mutuumque onus involvunt. Exemplum voti nobis arridet. Nisi enim talia vota adoptentur a Filiis, hi non ligantur; ut Sacræ testantur Historiæ. Exemplum alterum de pupillo sub Actoribus non evincit. Nam ibi Jura per fictionem mutant Reipublicæ voluntatem in realem pupillorum utilitatem: hic verò Jura ipsa reclamant. Ratificatio sufficit quod sit æquivalens, hoc est, sufficit in signis, & operibus, quæ ad hæc significanda communi usu adhibentur; in re tamen adeo gravi satius est claram expectare declarationem, cum signa possint aliter intelligi, eaque propter Sponsalia eludi.

Requiritur ad Sponsalia propria voluntas.

46 OBJIC. II. Sicuti est onus personale obligatio nuptiarum, ita etiam obligatio Legis Evangelicæ: sed absque ratificatione obligatur puer ad Legem Evangelicam ex sola Parentum promissione, vel Ecclesiæ in Baptismo facta; ergo pariter obligatur puer ad nuptias sine propria nova ratificatione; utrobique enim est eadem ratio, cum utrumque, Conjugium scilicet, & Baptismus, sit Sacramentum ad bonum Fidelium institutum.

RESP. Paritas non urget. Lex Evangelica necessaria est unicuique venienti in hunc Mundum: unde Baptismus, qui est Ecclesiæ janua, est Sacramentum necessitatis; & qui eum suscipit universæ legis debitor efficitur. Nuptiæ verò non sunt cuilibet necessariæ; sed aliquibus tantùm de Republica indeterminate, & cælibatus majus est bonum, & cuique particulari liberus, consiliis namque Evangelicis accensetur 1. *ad Corinth.* 7.

Discrimen Baptismum inter & Conjugium.

47 OBJIC. III. Si necessarium foret septennium pro Sponsalibus, tempus ipsorum non esset indefinitum: siquidem non potest septennium anticipari; sed est indefinitum, ut constat ex *l. In Sponsalibus contrahendis ff. de Sponsalibus*, ubi — In Spon„ salibus contrahendis ætas contrahentium „ definita non est, ut in Matrimonio — ergo.

RESP. Negando minorem. Textus ex Jure productus explicatur a Glossa in duplici sensu. Primo per correlationem identitatis cum Conjugio; hoc est, quod sit eadem ætas pro Sponsalibus assignata, & pro Conjugio. Secundo per correlationem æqualitatis; ut scilicet una sit ætas pro masculis, alia pro fœminis in Sponsalibus, sicut in Conjugio, in quo duodecimus assignatur annus pro fœminis, & quartusdecimus pro masculis, etenim potentia propagationis inæqualiter perficitur, annus autem, seu tempus discretionis per se æqualiter habetur in septennio in utroque sexu. Hæc dicuntur regulariter; nam inspectis personalibus dispositionibus, quandoque contingit rationis usus post septennium.

48 OBJIC. IV. Qui contrahunt Sponsalia ante præfinitam ætatem, peccant mortaliter: sed pueri ante septennium possunt contrahere Sponsalia sine crimine; ergo septennium non est ætas præfinita Sponsalium, neque ad ipsa necessarium est. Argumentum constat ex Cap. 2. *De Despons. impuberum*, ubi — Districtiùs inhibemus, ne aliqui, quo„ rum uterque, vel alter ad ætatem legibus, „ vel Canonibus determinatam non pervene„ rint, conjungantur, nisi fortè aliqua ur„ gentissima necessitate interveniente, utpote „ pro bono pacis talis conjunctio toleretur — ergo.

RESP. Hac in re discriminantur Doctores. Negant quidam peccari mortaliter, vel venialiter, inter quos Sanchez *De Matrimonio*; quia nulla datur lex prohibens. Sed momentum hoc ex laudato Canone corruit; quia gravem innuit prohibitionem dicens *Districtiùs inhibemus*. Rursus concedit ipse Sanchez, adesse legem irritantem; porro lex irri-

Sponsalia ante præfinitam ætatem an peccaminosa.

irritans est virtualiter prohibens. Docent alii, hujusmodi Sponsalia, ob laudatam legem, esse peccaminosa. Sed durum est, & a ratione alienum, ea ætate puerum posse lethaliter delinquere. Volunt nonnulli, legem illam esse intelligendam de Conjugio, non de Sponsalibus, propter verbum ibi expressum *conjungantur*, & *conjunctio*. Verùm hæc solutio ex contextu etiam corruit; ibi enim non de Conjugio, sed de Sponsalibus mentio occurrit. Præterea dicta solutio cum textu non cohæret, quia in eo agitur de incapacibus consensus: *ubi non est consensus*; pro Conjugio ante pubertatem datur capacitas consensus, ut compertum est nono, aut decimo ætatis anno; proinde locum non habet prædicta responsio. Rursus aptari non potest hæc responsio motivo laudatæ legis, quod, ut notat Glossa, aliud non est, nisi ut impediantur rixæ, & dissidia, quæ inter Parentes suboriuntur: cum Sponsalia ante septennium sine consensu puerorum, accedente rationis usu, dissolvantur. Demum ex his quidam sunt Doctores, qui locutionem illam legis contendunt explicare, fore indeterminatam, pro casu, quo malitia prævenit. Tunc enim, dicunt, Sponsalia ex jure naturæ valida sunt; nam usus rationis eo in casu datur pro sufficienti deliberatione expeditus; & sicut Conjugium ante ætatem tenet in Jure, ubi malitia prævalet, ita & Sponsalia; cum utrobique requiratur discretio proportionata. Præscribitur tamen septennium, quia tunc præsumitur communiter adesse usum rationis; propterea habetur lex tamquam definita; quoniam verò habet eadem exceptionem in Conjugio, ideo extenditur etiam exceptio ad Sponsalia. Nihilominus explicatio hujusmodi subsistere non potest. Ratio est, quia casus productus malitiæ, est per accidens, & infrequens; adeoque abs re foret legem condere.

Non debent Parentes pro Filiis contrahere ante septennium.

Itaque dicendum est, textum loqui de Sponsalibus a Parentibus ante septennium Filiorum infantium celebratis. Eruitur hoc idem ex Canone, cum dicat in passivò, *aliqui conjungantur*; subintelligitur, ab habentibus eorum curam. Constat insuper per exceptivam, *nisi aliqua urgentissima necessitate*, cujus sane urgentissimæ necessitatis prævidendæ, præmeditandæque incapaces sunt infantes. Potissimùm denique evincitur ex quo Canon hujusmodi ad eamdem spectat materiam, ad quam antecedens, qui clare agit de Sponsalibus Filiorum a Parentibus initis.

49 OBJIC. V. Ad impediendas nuptias vim sortiuntur æqualem impedimenta tam extrinseca, quàm intrinseca: cum utraque Personas reddant inhabiles; sed stante extrinseco impedimento, puta simplicis castitatis voto, sunt valida Sponsalia: quia valor nuptiarum cum tali voto componitur; ergo etiam stante intrinseco ætatis impedimento subsistunt Sponsalia.

Impedimenta Conjugii duplicis generis.

RESP. Ut hæc difficultas dilucide solvatur, supponendum est primò, duplicis generis esse impedimenta Conjugii. Alia sunt dirimentia, hoc est, contractum nuptiarum irritantia; alia sunt tantùm impedientia, cum quibus contractus valor subsistit, quamvis illicite. Quando primi generis est impedimentum; tunc nulla sunt Sponsalia; quia de re impossibili. Quando impedimentum est secundi generis; vel est perpetuum, ut castitatis votum pro toto tempore vitæ; vel temporaneum, ut idem votum ad tempus determinatum elicitum. Cum impedimentum impediens est perpetuum, & præcedit contractum; nulla est promissio sponsalitia, sed irrita; quia illicita est, utpote de nuptiis illicitis, & prohibitis, & nemo se potest obligare, vel obligari ad illicitum, sive ad peccatum. Si verò hoc idem impediens impedimentum perpetuum subsequatur contractum, ut aliquibus placet, sicuti dicemus infra, non dissolvitur promissio; quia quod ab initio validum fuit, tractu temporis non dissolvitur. Cum autem impedimentum impediens est temporaneum; tunc subsistit promissio; quia appellat supra tempus, quo impedimentum non erit.

His præsuppositis, neganda est major propositio objectionis. Impedimentum siquidem intrinsecum spectat ad essentialia constitutiva contractus, quibus deficientibus, pro quocumque statu ejus constitutum nullum est. Usus rationis est de constitutivo sponsalitiæ promissionis, cum absque illo impossibilis sit deliberatus consensus, & liber; & quamvis sit temporanea carentia usus rationis, sitque præsens tempore, quo nuptiæ contrahuntur, nihilo tamen minus, cum non adsit, quando fit promissio, hanc inanem relinquit.

CONTROVERSIA V.

AN SPONSALIA GRAVEM INDUCANT OBLIGATIONEM.

SPonsalia in suo constitutivo dicunt promissionem, quæ ex sua essentiali differentia obligationem importat. Hæc porro obligatio gravis esse potest, vel levis. Impræsentiarum inquirimus, qualis sit obligatio Sponsalium. Ita igitur enucleabitur difficultas, ut & obligatio probetur, & ejus qualitas. Insimul disponemus argumenta tali lege, ut plurimæ quæstiones, quas Theologi versant, & Canonistæ, facilè solvantur.

DICENDUM itaque, Sponsalia per se gravem inducere obligationem.

Sponsalia habent esse a veritate, & veracitate.

50 PROB. I. Veritas, & veracitas obligant sub gravi, quoties earum violatio graviter lædit Proximum: sed Sponsalia veritati innituntur, & veracitati, quarum violatio graviter lædit Proximum; ergo Sponsalia obligant sub gravi, seu gravem inducunt obligationem. Explicatur. Seria, ac sincera Sponsalia habent esse a veracitate, qua quis alteri loquitur, simulque a veritate secundùm quam alter sibi loquitur; hoc est, secundùm quod in mente quis concipit, & sentit. Porro virtus veritatis obligat, ut verba sint consona menti, & facta verbis, & menti; nam ad hæc obligat, ut non ficte agamus, & opere præstemus promissum. Si veritas circa materiam versetur levem, ejus violatio erit levis; si verò circa gravem, erit gravis violatio. Materia Sponsalium est gravissima, cum agatur

tur de perpetui status electione; ideoque ait D. Thomas *suppl. quæst.* 43. *art.* 1. *ad* 1. — „ Ex tali promissione obligatur unus alteri „ . . . . . & peccat mortaliter non solvens „ promissum, nisi legitimum impedimentum „ interveniat — ergo .

A

Fidelitas in re gravi graviter obligat.

51 PROB. II. Virtus fidelitatis in re gravi obligat sub lethali: sed Sponsalia includunt ex suis intrinsecis fidelitatem, cum sint repromissa promissio; ergo lethaliter obligant. Ostenditur assumptum. Violatio juris alterius in re gravi, lethalis est culpa: sed virtus fidelitatis obligat, ne violetur jus alterius; ergo in re gravi gravis est obligatio. Expenditur magis. Ex communi Doctorum placito fidelitas est virtus a veritate distincta; unde fidelitatis violator dicitur infidelis, seu perfidus in Sacra Scriptura, & violator veritatis nuncupatur mendax. Utraque virtus locum habet in affirmativis; veritas tamen magis se extendit. Comprehendit namque veritas omne affirmativum genus; fidelitas verò sistit in solis affirmativis promissis. Hinc fit quod promissor sua affirmatione tribuit alteri jus ad exigendum sibi promissum; quapropter duplici titulo promittens fit debitor, & ne sit mendax, & ne alieni juris sit violator. Caput *Præterea de Sponsalibus* huic innititur rationi.

B

Fidelitas quomodo a veritate distinguitur.

C

In Sponsalibus obligatio ex justitia.

52 PROB. III. Justitia commutativa in pactis onerosis de re gravi obligat sub gravi peccato: sed Sponsalia pactum involvunt onerosum de re gravissima; ergo obligant sub gravi. Prob. major. Justitia est voluntas tribuendi unicuique quod suum est; porro non tribuere quod alteri debetur in re gravi, ex communi doctrina cum D. Th. 2. 2. *quæst.* 59. *art.* 4. est grave crimen. Aliàs fidelitatis, & justitiæ obligationes in custodiendo alterius jure ne violetur, conveniunt; sed in hoc discriminantur, quod obligatio justitiæ strictior, fortiorque est. Nam obligatio fidelitatis in simplici, & gratuita promissione faciliùs est solubilis, quàm obligatio, quæ ex justitia oritur vi contractus; hinc violans simplicem promissionem non tenetur ad compensationem lucri cessantis, secus violans contractum. Hæc dubio procul gravem innuunt obligationem in contractu Sponsalitio.

D

Sponsalia effectum inducunt gravissimi momenti.

53 PROB. IV. Vinculum, quod gravissimi momenti effectum inducit, gravem indubie obligationem importat: sed Sponsalia effectum inducunt gravissimi momenti, videlicet impedimentum publicæ honestatis; ergo important gravem obligationem. Explicatur. Ex Sponsalibus oritur impedimentum dirimens inter Consanguineos in primo gradu, ut habet Tridentinum *Sess.* 24. *De Reform. Matr. cap.* 3., ita quod Sponsus non possit nubere cum Matre, & Sorore Sponsæ, & nequeat Sponsa cum Patre, & Fratre Sponsi contrahere, etiamsi Sponsalia mutuo consensu, vel per mortem unius, dissolvantur. Hæc affinitas vocatur impedimentum publicæ honestatis, & publicæ justitiæ. Porro hoc quanti sit momenti in aperto est.

E

Violatio Sponsalium graviter punitur.

54 PROB. V. Lex, seu contractus, cujus injusta violatio graviter mulctatur, gravem innuit, ut patet, obligationem: sed injusta violatio Sponsalium est hujusmodi, ergo.

Argumentum compertum est ex pluribus Canonibus; sufficiat tamen unum producere. Cap. *Præterea de Sponsalibus* habetur — Hi, „ qui de contrahendo matrimonio pure, & „ sine omni conditione fidem dederunt, com„ monendi sunt, & modis omnibus indu„ cendi, ut præstitam fidem observent — Hanc rationem adducit D. Thomas *in Supplem. quæst.* 43. *art.* 1. *ad* 2.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

55 OBJIC. I. Omnis obligatio graviter ligans conscientiam, certum habet terminum suæ adimpletionis, aliàs longo frustrari posset temporis spatio: sed Sponsalia certum non habent terminum adimpletionis, siquidem differri possunt ad alterutrius arbitrium; ergo gravem non inducunt obligationem.

RESP. Sponsalibus aliquando certus præfigitur terminus, aliquando nullus. Ubi Sponsalia promittuntur certo præfixo termino, patet servandum esse tempus determinatum. Ubi verò nullus præfigitur terminus, locum habet objectio, pro qua solvenda duplex occurrit Sententia. Docet una, esse adimplenda Sponsalia quando alter requirit; docet altera, obligare statim. Hanc secundam ut veriorem nos adoptamus, si tamen explicetur ad mentem Canonum, & Legum, nempe si sumatur illud *statim* pro eo tempore, quod prudentia dictat conveniens ut necessaria disponantur. Probatur ex *l. In omnibus ff. de Regulis juris* — In omnibus obligationi„ bus, in quibus dies non ponitur, præsenti „ die debetur — hoc est, ne multùm differas. Ex *l. Eum, qui §. quoties ff. de verbis oblig.* — Quod sine termino debetur, statim debe„ tur — idest, cum primùm necessaria in promptu fuerint. Et hoc exigit natura promissi, quod est Conjugium pro toto tempore vitæ, unde cum differtur, alter suo jure fraudatur. Res clarescet exemplo voti. Quemadmodum in voto, & promissione facta Deo, quovis tempore urget promissi adimpletio, ab instanti, quo emissum est, si commode adimpleri potest, nam ex justa causa differri posset; ita etiam in Sponsalibus.

Quando adimplenda Sponsalia.

56 DICES *L. Debitores præsentes C. de pignoribus* statuitur, non teneri Debitorem solvere, nisi a Creditore fuerit requisitus; ergo.

RESP. Abs re assumitur Lex, quæ non agit de solutione debiti, sed de distractione pignoris, quam Creditor nequit exequi, nisi præmonito Debitore; unde præscribitur, quod, facta conventione de non distrahendo pignore, si Creditor vult distrahere eo quod alter est in mora, debet illum publicis tabulis, idest, coram Testibus admonere.

57 DICES secundò. Contractus in alterius utilitatem celebrati debent tempore, quo illi sunt utiles, executioni mandari: sed Sponsalia non statim sunt utilia, immo sæpe utiliora sunt ulteriùs protracta; ergo non nisi ad instantiam partis obligant; sicut mutuum

tuum Mutuatario non esset utile, si statim esser restituendum.

RESP. Fundamentale hoc adversæ Partis argumentum, destruit naturam Sponsalium. Importaut Sponsalia onus mutuum, mutuamque utilitatem; unde eorum obligatio non est regulanda penes unius utilitatem, sed temperanda est sub quadam æquitate utrique favorabili. Stat quod dilatio sit utilior uni, & incommoda alteri: stat quod uni non conveniat Sponsalium executionem exquirere propter honestatem verecundiæ. Ceterum per se ipsam natura promissionis mutuæ semper sollicitat; proinde illa per se est admittenda dilatio, quam prudens necessariam ducit pro iis parandis, quæ ad nuptias prærequiruntur; utilior verò unius dilatio non est attendenda. Mutuum, de quo in objectione, est contractus in utilitatem unius tantùm; adeoque revocabile non est, nisi expleto utilitatis tempore.

Diximus per se; quia dilatio quando erit necessaria, causa superveniente, ut est in *l. Sæpe de Sponsalibus*, ubi -- Sæpe justæ, „ & necessariæ causæ, non solum annum, vel „ biennium, sed etiam triennium, & qua- „ driennium trahunt Sponsalia; aut valetudo „ Sponsi, Sponsæque, vel mores Paren- „ tum &c. -- Quæ exceptio, & declaratio confirmant, statim adimplenda Sponsalia, nisi rationabile dilationis momentum occurrat.

58 OBJIC. II. Habetur *L. 1. C. De Sponsalibus* -- Alii desponsata renunciare „ conditioni, & nubere alii non prohibetur -- sed hoc non subsisteret, si Sponsalia obligarent, ergo.

Liberum est mutuo consensu promissis renunciare.

RESP. Hujusmodi lex non intendit Sponsalibus auferre obligationis vim, sed regulam instruere, quod liberum est ex mutuo consensu promissis renunciare, & hac facta renunciatione liberum eis alteri nubere; videbatur enim sequi ex statuta lege de obligatione exequendi Sponsalia uni promissa, prohiberi alteri nubere, etiam facta legitima dissolutione per mutuam cessionem. Quare directè non solvit objectionem Sanchez *Lib. 1. disp. 17.* recurrendo ad revocationem Cæsareæ illius Legis per Jus Canonicum.

59 OBJIC. III. Quoties in conventionibus urget gravis obligatio, toties cogi potes fœdifragus, mediis pœnis, ad servandam fidem: sed violator promissionis sponsalitiæ nequit cogi per Judicem ad standum promissis; ergo promissio Sponsalia non obligat sub gravi. Minor propositio comperta est Cap. *Requisivit De Sponsalibus*, ubi -- Cum libera „ debeant esse Matrimonia, monenda est „ potius, quàm cogenda, cum coactiones „ difficiles soleant exitus frequenter habere --

Fœdifragum Sponsalium per se cogi potest ad servandā fidem.

RESP. Duplex est coactio; una interioris Fori, exterioris altera. In Foro interiori injustus fœdifragus cogendus est monitis, & absolutionis denegatione, utpote mortali reus crimine absque sincero emendationis proposito. In Foro exteriori pœnis compellendus est ille, sive jurata fuerint Sponsalia, sive non. Probatur hoc Cap. *Ex litteris 1. De Sponsalibus*, ubi definit Pontifex, cogendos esse Desponsatos ad verba retinenda, quibus usi sunt, secundùm communem intelligentiam; & ibi nulla est mentio juramenti. A Ratio in aperto est, quia Judex tenetur ex officio compellere ad daudum cuique ex justitia quod suum est: sed Sponsi vi promissionis tenentur ex justitia mutuò se tradere, seu Sponsalia dant jus ad mutuam Personam; ergo Desponsati cogendi sunt ad standum promissis. Præterea Forum externum Ecclesiasticum ordinatur primò ad spirituale Animarum bonum, & ejus Judex, utpote Pastor est ovium Christi, ad id tenetur: sed ad spiritualem Sponsorum utilitatem spectat observatio fidei datæ, cum eam frangendo peccent; ergo Ecclesia fœdifragum cogere potest Censuris ad fidem servandam. Quod intelli- B gas velim, ut diximus, sive jurata fuerint Sponsalia, sive non juratæ; Cap. 1. 2., & 3. *de pactis*, Cap. *juramenti 22. q. 5.* Hinc posita certitudine, & legitimitate Sponsalium, fœdifragum compellere potest etiam Judex civilis, sicut cogit ad servandam fidem aliorum contractuum; observatio enim Sponsalium spectat ad bonum politicum Reipublicæ. Nequit tamen talis civilis Judex de valore ipsorum Sponsalium examen instituere.

60 DICES. Conjugia debent esse libera: sed coactio opponitur libertati; ergo non possunt cogi.

RESP. I. Quod sola coactio injusta op- C ponitur libertati. II. Conjugium est plenè liberum in sua causa, quatenus voluntariè sunt contracta Sponsalia. Unde compulsio promovet executionem liberæ promissionis.

61 DICES. II. Caput *Ex litteris Sylvani, De Sponsal.* jubet compelli ad servanda Sponsalia jurata, præmissa priùs admonitione -- Et si non acquieverit monitis, Ecclesia- „ sticâ Censurâ compellas -- ergo solùm jurata Sponsalia subduntur Censuris, & cogi possunt.

RESP. Affirmatio unius non est negatio alterius. Pontifex respondet casui proposito, qui juramentum involvebat; & huic satis D fuit satis, quin verba apponat excludentia casum non juratum. Aliunde fundamentalis ratio utrobique urget; & juramentum est accessorium, novum addens ligaminis titulum, supposita contractus validitate; si enim contractus non valeret, nec juramentum ligaret.

Resilientes a Sponsalibus quando compelli non possint.

62 Prædictæ urgent, spectatâ Sponsalium naturâ. Quoniam verò sæpenumero ex judiciali coactione fœdifragi sequi possent plura scandala, dissidia, divortia, & hujusmodi alia mala: iis in casibus nequit Judex injustè resilientem compellere. Ostenditur I. Non est licitum cogere ad media, quando non deserviunt fini, & potissimùm si eidem E contrariantur: sed iis in casibus Sponsalia contrariantur fini, bono videlicet Matrimonii, cujus fructus est pax; ergo. II. E Judicis munere est, tueri, & promovere innocentis bonum: sed non cogendo infidelem, promovet innocentis bonum, & cogendo illum, fovet malum, quod prævidetur futurum; ergo. III. Juxta prudentiæ regulas, ex duobus malis minus est eligendum: sed minus est malum Sponsalium solutio, quàm rixosi celebratio Conjugii; ergo. Huc respicit Canon uterque *Requisivit, De Sponsalibus*, & *Ex litteris 2., De Sponsalibus*,

quamvis contrarii videantur. In primo Canone Lucius III. primariò attendit ad ea, quæ sæpe eveniunt; propterea adjicit, coactiones hujusmodi parere difficiles exitus. In secundo Alexander III. respicit primariò Sponsalium jura; ideo subjungit, *nisi rationabilis causa obstiterit*.

Si verò Pars innocens damnum patiatur ex violata promissione, puta, si non inveniat æquales nuptias; tunc Pars fœdifraga tenetur illud resarcire, augendo dotem illius. Tunc etiam ad hoc damnum resarciendum debet compelli infidelis promissor in Foro interiori a Confessario; immo a Judice civili in Foro exteriori etiam cogi potest.

63 OBJIC. IV. Si Sponsalia ex suis intrinsecis obligarent, haud licitum foret adjicere in eis pœnam solvendam a resiliente: nam esset jam vere ligatus; sed licitum est hanc pœnam adjicere in Sponsalibus, ut habetur *l. Titia ff. de conditionibus, & demonstrationibus*, insuper & *l. 1. C. De Institut., & substit.*: & ideo tenet hæc sponsalitia conventio: *solvam tibi centum, si mecum nupseris, ea amissurus, si nolueris*; ergo.

Pœna adjicibilis Sponsalibus est duplex.

RESP. Pro solutione hujus objectionis satis profuse immorantur Auctores; nos verò necessaria, & utilia tantùm seligimus. Pœna adjicibilis contractui sponsalitio duplex a Juristis assignatur; positiva una, negativa altera. Positiva, quam alii vocant pœnam propriam, consistit in onere solvendi aliquod pretio dignum, ex. gr. centum scuta. Negativa, quæ ab aliis pœna impropria appellatur, consistit in non acquisitione alicujus boni, ut non recipere centum scuta sibi promissa, vel legata. Negativa pœna adjici posset, dupliciter; vel ad retrahendum a nuptiis, ut *promitto tibi mille, si non nupseris*: vel ad alliciendum ad nuptias, ut, *si nupseris, dabo tibi centum*. Utraque hæc pœna positiva, & negativa apponi posset a Parentibus, a Consanguineis, ab amicis, & ab extraneis. Quantum ad negativam pœnam dicemus infra *num. 70.*, loquamur modò in primis de positiva.

Pœna positiva irritans Sponsalia.

Pœna igitur positiva adjecta a Parentibus, Consanguineis, & ab Amicis irritat Sponsalia, & est illicita. Irritat, quia plenam impedit nuptiarum libertatem; timor enim ne damnum eis obveniat, cogit ad nubendum. Sic Jus Canonicum Cap. *Gemma, de Sponsalibus*. Sic Jus Civile *l. Titia ff. De verborum obligatione*, & *l. Finali, C. De Sponsalibus*. Utrumque Jus involontarias intendit præcavere nuptias, ex quibus jurgia inter Consortes, Familiarumque perturbationes oriuntur. Et licèt hæc quandoque non eveniant; id tamen censetur fortuitum.

Nec distinguit Lex inter pœnam gravem, & levem, sed loquitur absolute, & indefinite; quia assignata ratio in utraque pœna sive gravi, sive levi, locum habet, sicuti per utramque periculum datur saltem minuendi libertatem. Ait Lex *Final., C. De Sponsalibus* — Si cautio pœnam stipulationis „ continens fuerit interposita, ex utraque „ parte nullas vires habebit, cum in con„ trahendis nuptiis libera potestas esse de„ beat — Similiter indefinita est ratio in *L. Titia ff. De verborum obligatione* — Inhone„ stum visum est pœnæ Matrimonia obstrin„ gi, sive futura, sive contracta — Cumque omnis Lex irritans sit virtute prohibens, sequitur, pœnæ adjectionem esse etiam illicitam; & quidem sub gravi, cum circa materiam versetur satis gravem. Non est igitur sequenda opinio Cajetani, aliorumque Scribentium, inveniri culpam tantummodo levem.

64 DICES. Eadem est ratio de substantia Sponsalium, ac de eorumdem executione, quoad adjiciendam pœnam: cum utrobique periculum sit minuendi libertatem; sed pro sollicitanda Sponsalium executione licet pœnam adjicere, ut docent Doctores; ergo etiam licebit adjicere substantiæ contractus. Et meritò quidem; siquidem adhuc stante conventionali pœna, contrahentes possunt resilire.

Pro executione Sponsalium licita est pœna positiva.

RESP. Latum intercedit discrimen substantiam inter, & executionem Sponsalium. Adjectio pœnæ pro substantia secundùm se lædit libertatem; at verò adjectio pœnæ pro sollicitanda executione non lædit libertatem, sed ipsius usum promovet, seu perfici celeriùs exercitium libertatis intendit. Hinc Parentes tenentur tantummodo urgere Sponsalium adimpletionem, non tamen effective executionem concludere; & ad pœnam solvendam non adstringuntur, sive perficiatur, sive non, promissio sponsalitia.

65 INSTABIS. Non minus apta est ad impediendam libertatem nuptiarum obligatio solvendi pœnam, quàm obligatio solvendi interesse consurgens ex resilientia a Sponsalibus: sed obligatio solvendi interesse subsistit; ergo etiam illa solvendi pœnam. Explicatur argumentum. Si Sponsa pinguem offerat dotem, vel hæreditatem; ipsa resiliente, amittet Sponsus lucrum hujus dotis. Si Sponsa spondeat Viro spectabili, & diviti; ipso resiliente, amittet Sponsa divitiarum, & nobilitatis bonum. Si factæ sint expensæ a Sponso; resiliente Sponsa, patitur ille expensarum damnum. In his casibus, si subsisteret obligatio in resiliente solvendi interesse, sive damnum reparandi, jam ejus libertas valde ligaretur, sicut ligatur ex obligatione solvendi pœnam supra relatam; quia timore reparandi hoc damnum cogeretur ad contrahendum. Sed utique subsistit hæc obligatio reparandi damnum, ut a Doctoribus propugnatur ex generali juris naturalis regula, qua in omni contractu adstringitur violator injustus ex justitia ad damna reparanda; ergo etiam subsistet alia obligatio solvendi illam pœnam.

RESP. Circa difficultatem hanc negant quidam minorem propositionem, propter rationem argumenti, imminutæ scilicet libertatis; & propter Legem *Titia De verbor. obligatione* prohibentem omnem omnino pœnam: obligatio porro reparandi damnum indubie magna est pœna. Hinc Lex *Fin., C. de Sponsalibus* permittit arrhas amittere. Alii e contra ultro concedunt minorem.

Probabilior opinio distinguit interesse positivum a negativo. Interesse positivum est damnum emergens ex factis expensis; nega-

tivum

tivum est lucrum cessans, ex quo quis ad pinguiorem non evehatur fortunam. Ad interesse positivum tenetur fœdifragus; sed non vi promissionis sponsalitiæ, non vi conventionalis pœnæ, non vi legis positivæ; sed æquitate naturalis juris obligantis omnem injustum damnificatorem ad damnum reparandum; quæ æquitas omnem transcendit contractum, ac proinde per se inimpedibilis est a jure positivo. Hoc igitur positivum interesse eamdem non sortitur vim in ordine ad minuendam nuptiarum libertatem, sicuti sortitur pœna extrinseca, hoc est, per pactum extrinsecum adjecta. Æque est intrinseca promissioni obligatio solvendi damnum emergens, ac est intrinseca prohibitio non peccandi, seu non frangendi fidem: sed timor peccandi inductus a promissione non minuit nuptiarum libertatem; ergo pariter timor solvendi, seu reparandi damnum emergens ortus ab obligatione juris naturalis libertatem non minuit.

Fœdifragus quomodo teneatur damnū reparare.

Obligatio reparandi damnum positivi non lædit libertatem.

Lex *Titia* impræsentiarum non urget. Non enim oritur obligatio solvendi hoc interesse positivum ex natura conventionalis pœnæ, quæ irrita est; sed præscribitur a justitia, & jure naturali. Nec etiam Lex *Finalis* evincit oppositum. Nam ista prohibet, præter arrhas, genus omne pœnæ extrinsecùs appositæ; non tamen prohibet damni solutionem, cum nequeat justitiæ jura impedire. Si deberet interesse compensari tamquam pœna stipulata: tunc deberet stipulans sibi imputare damnum emergens; sed quia compensationis debitum a lege dictatur naturali, & a justitia intimatur, justa est compensatio, & stipulans damno subjacere non debet.

66 REPLICABIS. Ex Novella 18. Leonis Imperatoris, injuste frangens fidem debet pœnam solvere; ergo pœnalis conventio non est irrita.

RESP. In hac instantia occurrit difficultas de contrahentibus determinate cum pacto solvendæ pœnæ casu quo injuste quis recedat a promissione. Sanchez *num.* 2. irritam semper propugnat omnem conventionem; quia semper ratio militat de imminutione libertatis. Veriùs tamen sustinent alii, subsistere determinatam pœnæ conventionem pro injuste resiliente, eamque teneri fœdifragum solvere. Huic sententiæ fundamentum præstat laudata Novella, quæ anteriores videtur explicasse leges, earum declarando materiam. Itidem Caput *Gemma*, quod est de Sponsalibus impuberum, qui juste resilire possunt. Neque libertas læditur, cum a valido contractu nemini sit licitum injuste recedere.

Determinata conventio pœnæ subsistent

67 SUBSUMES. Ad minuendam nuptiarum libertatem perinde est quod pœnæ solutio oriatur a simplici conventione, vel a jurata: utrobique enim est coactio; sed pœnalis conventio jurata tenet, ut plerique docent cum Lessio *De Justitia, & Jure*, *lib.* 2., *cap.* 20. propter fidem Deo datam, licèt, postulata a Papa dispensatione, vel ab Episcopo, repeti possit solutum; ergo etiam simplex conventio tenebit ob fidem homini datam. Porro Legum dispositio ad solum Forum externum pertinere dicendum est.

RESP. In argumento pro certo habetur, juramentum illud non firmare contractum conventionalis pœnæ. Generalis ratio
A est quod juramentum non est iniquitatis vinculum: esset tamen si obligationem firmaret rei illicitæ, & irritæ; ergo non firmat. Item commune proloquium est, quod accessorium sequitur naturam principalis; cumque in casu principale sit irritum, etiam juramentum, quod est accessorium, censendum est irritum. Rursus Cap. *Si diligenti*, *de Foro competenti* irritum declaratur pactum juratum de conveniendo Clerico coram Judice Seculari: quia contrariatur privilegio concesso Clericorum statui propter dignitatem gradus; atqui in casu nostro pactum juratum adversatur nuptiis propter libertatem; ergo.

Juramentum non firmat contractū illicitū.

B Ex iisdem principiis juramentum hujusmodi non obligat, etsi contractum non firmet, cum non possit esse vinculum iniquitatis. Ea enim ratione inducitur juramentum, ut Stipulator remaneat obligatus ad pœnam solvendam stabilitam per conventionem, ut per se satis patet: sed conventio illa illicita est, & nulla; ergo inducitur juramentum ad servandam conventionem illicitam. Explicatur. Juramentum assumitur, ut ejusdem vis obligativa substituatur obligationi simplicis promissionis: sed obligatio principalis est de re juste prohibita per Leges; ergo obligatio,
C quæ per juramentum substituitur, est de re prohibita. Adde, juramentum de re contra bonos mores naturales, vel civiles, non obligat: sed solutio pœnæ illius est contra bonos mores saltem civiles, hoc est, contra bonum pacis Reipublicæ; ergo non tenet juramentum.

Tale juramentum non obligat.

68 Nec valet quod solutio illa non sit illicita, utpote non prohibita. Licèt enim secundùm se non sit prohibita, nec mala; est tamen mala ut est pœna adjecta promissioni, cum ponatur virtute pacti illiciti. Est igitur approbatio conventionis illicitæ; ac proinde sub juramento cadere nequit, nullamque ex
D eo sortitur obligationem.

Nec etiam valet, si objicias sequentia tria exempla; unum nempe juratæ solutionis usurarum, Cap. *Debitores*, *De jurejurando*; aliud juratæ solutionis pecuniæ perditæ in ludo prohibito, & irritæ a lege 8., & 9. *Tit.* 7., *lib.* 8. *Recopil.* prohibente, & annullante promissionem pecuniæ creditæ in ludo; & alterum juratæ solutionis promissionis factæ Mulieri ratione criminis commissi. Hisce in exemplis solutiones independenter, & prævie ad juramentum sunt honestæ. Prima, scilicet usurarum solutio, a charitate oritur erga se ipsum, ut ab injusta se redimat vexatione.
E Secunda solutio pecuniæ creditæ in ludo non pugnat directe contra commune Reipublicæ bonum, sed contra particularium Personarum bonum: & prohibetur ludus ille a Republica directe propter dispendium particulare ludentium; siquidem nihil, vel parum refert ad commune bonum, quod hæc pecunia sit penes hunc, vel illum. Quare non videtur Lex positive obligans, sed deobligans, hoc est, eximens a solutione; insimul videtur pœnalis, quatenus lucranti non concedit jus ad petendam solutionem. Tertia solutio est pretium rei vendibilis, & voluntarie venditæ;

ſupponimus enim, pecuniam illam non dari pro inducenda Muliere ad peccatum, quia tunc eſt illicita, nec a juramento firmatur. Hæc porro in caſu noſtro non occurrunt, ut conſtat ex productis rationibus.

69 SUBDES, Si fœdifragus ſolvat pœnam, non tenetur in conſcientia recipiens ſolutionem ad hanc reſtituendam: ſed teneretur ad reſtitutionem ſi irrita eſſet promiſſio: cum nullum acquireret jus in illam ob pacti nullitatem; ergo. Majorem propoſitionem propugnant plerique Doctores.

Quis recipiens ſolutionem pœnæ nō teneatur reſtituere.

RESP. Triplici motivo poteſt fœdifragus pœnam ſolvere; motivo obligationis exiſtimatæ; motivo ſpontaneitatis cum cognitione nullitatis; motivo denique ſervandi fidem ob bonum nomen. Quando vi exiſtimatæ obligationis ſolvit fœdifragus pœnam, tenetur recipiens ante Judicis ſententiam reſtituere; quia promiſſio eſt nulla, & Leges deobligant; nec in tali circumſtantia intendit fœdifragus ſolvens pœnam cedere juri ſuo, & ſponte donare. Quando cum cognitione nullitatis ſponte ſolvit; tunc recipiens reſtituere non tenetur; quia non ſolvit virtute promiſſionis, ſed ultro donat cedens juri ſuo. In hoc ſenſu loquuntur Auctores negantes obligationem reſtitutionis; & in primo ſenſu loquuntur alii affirmantes. Similiter cedit juri ſuo, ſi ſolvit motivo ſervandi fidem, ſciens ſe non teneri. Si verò ſententia accedat Judicis præceptiva reſtitutionis, ſive ſponte ab ipſo Judice emanata, ſive ad inſtantiam Partis, tenetur reſtituere.

Pœna negativa quando ſubſiſtat in Sponſalibus.

70 Hactenus fuit ſermo de pœna poſitiva; nunc reſtat loquendum de negativa: Quando hæc ab extraneis imponitur de bonis indebitis in ordine ad contrahendas honeſtas nuptias, tenet promiſſio; *l. Titia §. 1. ff. De condit., & demonſtrat., l. 1. C. De inſtitutis, & conſtit.* Ratio eſt, quia ſpe lucri allicitur nubilis ad nuptias, quæ ſunt de genere boni honeſti. Diximus *de bonis indebitis*; ſi enim eſſet pœna de bonis aliunde debitis, ut eſt Legitima: tunc non ſubſiſteret; ſiquidem ad pœnam ſpectaret poſitivam, eſſetque impeditiva libertatis a Legibus exigitæ. Diximus *ad nuptias honeſtas*; quia ſi talis conditio honeſtatis deſit, non tenet promiſſio; nam id poſſumus, quod jure, & honeſte poſſumus, *l. Nepos proculo ff. de verborum ſignific.*, ea verò conditio, quæ honeſta non eſt, jure eſt etiam impoſſibilis, ut declaratur *l. Cum ita legatum ff. de condit., & demonſtr. §. Videamus, l. 32. Tit. 9. §. 6.* Quapropter ſi Legatum factum ſit puellæ, ut Titio nubat: ſi Titio non nubat, ſed Cajo de Patris conſenſu, Legatum ſubſiſtit; ſiquidem nulli puella honeſte nubit abſque Patris conſenſu; adeoque fictione juris ſubintelligitur in eo Legato, niſi Pater alteri voluerit Filiam tradere.

Si contrahentes ſibi imponant negativam pœnam, ex. gr., *ſi meam volueris contrahere, dabo mille*, diſtinguendum eſt. Vel a Viro promittitur abſque compenſationis titulo; vel a fœmina. Si a fœmina, tenet pœna; quia præſumitur adjici titulo honeſto dotis, ut habetur ex Alexandro III. Cap. *Illis, de condit. appoſitis*. Si a Viro promittitur, non tenet; quia præſumitur adjecta turpitudinis affectu; & ſtatuitur *l. Si ita ſtipulatus fuero, §. Si tibi nupſero ff. de verbor. ſignific.* Diximus *abſque titulo compenſationis*, quia ſi Vir id adjiciat ad compenſandum juventutis defectum, ut Senex, vel ad compenſandum nobilitatis defectum, quæ excedit in fœmina, tunc ſubſiſtit; *l. Mulieris, C. De dignitatibus, lib. 2.*

Quando apponitur pœna negativa ad retrahendum a nuptiis, ex. gr., *dabo mille, ſi non nupſeris*; tunc diſtinguendum eſt. Vel promiſſioni, & contractui adjicitur; vel Legato adjicitur, & donationi causâ mortis: & hoc, aut numquam nuptæ: aut viduæ. Adjecta pœna negativa promiſſioni, & contractui nuſquam nuptæ, non rejicitur; ſed vitiat contractum, & irritat. Ratio eſt, quia conditiones a natura, vel Jure reprobatæ, cenſentur impoſſibiles, & habentur ut non adjectæ: cum id ſolùm poſſumus, quod jure poſſumus, *l. Conditiones contra Edicta ff. de conditionibus*; atqui conditiones impoſſibiles contractui adjectæ non rejiciuntur, ſed vitiant contractum, *§. Impoſſibilis, Inſtit. de inutilibus ſtipulationibus*, & generaliter diſponitur *l. Non ſolùm de action., & obligationibus*: aliunde pœna illa promiſſioni, vel contractui adjecta de abſtinendo a nuptiis, eſt conditio reprobata a jure relate ad Virginem; ergo non rejicitur, ſed promiſſio eſt nulla, & contractus eſt irritus. Ex adverſo pœna negativa adjecta Legato, & donationi causâ mortis, rejicitur, & non vitiat Legatum. Ratio diſparitatis eſt. Contrahentes poſſunt, cum ſint ſuperſtites, contractum a vitio purgare, removendo conditionem; ac proinde contractum valent legitime complere. Teſtator verò legans nequit, cum obierit, legatum validare; ea propter ſubintrat Lex, & diſponit in favorem Teſtatoris, conditionem rejiciendo, & Legatum, donationemque causâ mortis confirmans.

Hinc ſequitur, ſi Titius puellæ innuptæ promittat mille ſub hac conditione, *ſi cœlibatum voluerit ſervare*; promiſſio hujuſmodi nulla eſt, & puella amittit mille, ſive cœlibem eligat vitam, ſive conjugalem. E contra ſi Titius leget mille ſub eadem conditione; tenet Legatum, & puella acquirit mille tranſeundo ad nuptias; *l. Quoties 22., l. Cui tale 71., & l. Titia, Si non non nupſerit, ff. de condit., & demonſtr.* Hujus diſpoſitionis motivum inſeritur *l. 2. C. de indiſſ. Viduis*, ſcilicet Reipublicæ perutilis propagatio.

Denique cum adjicitur pœna negativa Viduis ſub conditione non tranſeundi ad nuptias, ſubſiſtit conditio, ſive promiſſione, ſive contractu, ſive Legato, fuerit appoſita: & Vidua tranſiens ad ſecundas nuptias, amittit lucrum; Autentica, *De nuptiis §. Quæ verò, Collat. 4.*, Autentica, *Cui relictum C. de indiſſ. Viduis*. Motivum traditur Cap. *Finali 31. quæſt. 1.*, videlicet commendabilis honeſtas abſtinentiæ a ſecundis nuptiis. Suſtinetur ſimiliter illa conditio in Eunuchis, & ſimilibus impotentibus; in Hæreticis: ſi ad certum tempus ſit alligata: ſi causâ piâ, ut in Virgine, ſi non nubat, & ſi nubat tranſeat ad cauſam piam; de quibus Becanus *Concl. ult. quæſt. 18. De Sponſalibus*.

Ex

Ex his patet solutio ad quartam objectionem.

71 OBJIC. V. Contractus ex jure naturæ, & positivo, obligans, seu validus, & ex suis intrinsecis firmus, non indiget ulteriùs firmari: sed sponsalitio contractui licitum est, & concessum a Jure, exigere pignora, *l. 2. C. Si Rector Provinciæ*, ut obligetur, & firmetur: quæ pignora vocantur arrhæ, & sunt a Jure permissæ; ergo Sponsalia ab intrinsecis suis non sunt obligantia, & valida, sed sunt ex se tantummodo liberæ quædam animi expressiones, & mutuæ simplices voluntatum determinationes.

Pignora in Sponsalib. quomodo licita.

RESP. Pignora possunt in Sponsalibus dupliciter exigi; primò, ut stipulata ad obligandum; secundò, ut signa rei factæ ad executionem impellentia. Primo modo sumpta non possunt exigi; revocantur enim ad genus positivæ pœnæ a Legibus reprobatæ. Secundo modo coincidunt cum arrhis a Jure permissis, *l. Arrhis*, *l. Final.*, *C. De Sponsalibus*: sed istæ contractum supponunt jam validum, & subsistentem; non debent proinde pignora computari inter principia intrinsece constitutiva Sponsalium. Producta Lex pignora accepit non primo, sed secundo sensu. Pignora ut stipulata ad obligandum, quæ ad pœnam revocantur positivam, æqualiter jure naturæ se habent cum arrhis; reprobantur tamen illa sic sumpta arbitrariâ juris positivi dispositione, & arrhæ permittuntur. Hujus discriminis fundamentum assignant Doctores; videlicet, quia datur pœna positiva ad coarctandas nuptias; arrhæ verò instituuntur ut signa rei gestæ in assecurationem sub onere restitutionis, secutis nuptiis.

SYNOPSIS.

DE ARRHIS, ET LEGATIS PRO SPONSALIBUS.

FRequens est arrharum usus in Sponsalibus; ideoque plures practici occurrunt casus resolvendi. Doctores nonnulli satis diffusas super his quæstiones instituunt. Nos brevem Synopsim subjicimus juxta regulas insertas *l. Final.*, *C. de Sponsalibus*.

Arrhæ Sponsalium in rebus tantum mobilibus.

72 Constituendæ sunt arrhæ in rebus tantùm mobilibus. Constat hoc dilucide ex laudato capite *De Sponsalibus*. Primò, quia ibi loquitur Lex de arrhis velut de quantitate præsentialiter numerata. Secundò, quia concedit, posse, & deberi in aliquibus casibus duplicari, & quadruplicari; quod in rebus immobilibus contingere non potest. In hoc igitur non est audiendus Sanches *lib. 1, disp. 35.*, utpote recedens a contextu Legis.

Non in quacumq. quantitate.

73 Non sunt tradendæ arrhæ in quacumque quantitate, sed commensuratæ ad conditionem contrahentium. Sic optime advertit Bartolus ad *l. Titia*, *de verbor. obligat.* Ratio est, quia convenirent aliàs cum genere pœnæ positivæ, & libertati officerent; siquidem qui traderent arrhas, ne tantam amitterent quantitatem, etiam inviti nuptias eligerent.

A Fatemur equidem, Leges indefinite loqui super his; sed cum rationabilis censenda sit Juris dispositio, quantitas illa intelligenda venit, quæ conditioni congruit contrahentium. Deducitur ex argumento apud Bartolum relato hæc intelligentia, nempe ex Romanorum more, apud quos rescindens Conjugium dotem solummodo solvere tenebatur: sed arrhæ sunt inferiores dote, & Sponsalia minoris sunt conditionis relate ad Conjugium; ergo non possunt Sponsalibus adjici arrhæ in quacumque quantitate, sed solùm infra dotem; adeoque proportionatæ contrahentium qualitati debent esse.

Resilientes quomodo arrhas perdant, vel non.

74 Ubi utraque Pars tradidit arrhas B æqualiter, suas perdit injuste resiliens, & acceptas tenetur restituere; quod si minores dederit, defectum debet supplere. Constat, quia servatur in hac mensura æqualitas; & quia pœna dupli a Lege constituta adimpletur.

75 Arrhas tradens, & ex causa justa resiliens, eas non amittit, sed ipsi sunt restituendæ. Hæc enim est arrharum Lex, ut tradens eas amittat, si ipsius culpâ non celebrantur nuptiæ; reddantur verò, si celebrantur; *l. Fin.*, *C. De Sponsalibus*. Induunt ipsæ naturam pignoris additi contractui venditionis, qua venditione secuta, restituitur C pignus, qua non secuta alterius defectu, retinetur. Rationem tradit *l. Sancimus 22. C. de pœnis*, quia ubi abest culpa, debet abesse & pœna; sunt enim duo hæc correlativa, quæ mutuò se inferunt, mutuoque se destruunt.

76 Si resiliens ob motivum impedimenti inter Sponsos præscius fuerit hujus impedimenti, amittit arrhas; & si redditæ fuerint, tenetur restituere, dummodo recipiens alterum mala fide egisse ignoraverit. Hoc evenit propter malam fidem, qua processit in Sponsalibus; sicque exigit natura contractus per Leges confirmati.

Restitutio dupli quando urgeat.

D 77 Ubi alter spondentium solus arrhas dedit, si recipiens suâ culpâ promissionem dissolvat, tenetur in duplum, videlicet arrhas receptas restituere, & tantundem de suis bonis; similiter si convenerint de triplo, vel quadrupla, *L. Fin.*, *C. De Sponsalibus*. Fundamentum est jus servandi æquale; in nullo enim recipiens puniretur, si solas reddere teneretur acceptas arrhas.

Hæc regula solùm locum habet in majoribus vigintiquinque annorum; minores enim ad solas receptas arrhas adstringuntur, cuicumque sint solutæ, sive ipsis, sive Parentibus, sive Tutoribus, nisi ætatis veniam E impetraverint. Quod si hujusmodi arrhæ solutæ fuerint Patri, qui nomine proprio eas receperit, promittendo nuptias, tunc ad duplum tenetur, *L. Fin.*, *C. De Sponsalibus*.

Restitutio dupli obligat post Judicis sententiam.

78 Restitutio dupli a Lege statuta non cadit sub obligatione in conscientia, nisi post Judicis Sententiam. Probat hoc Lopez; quia Lex illa adversatur Juri Canonico, cum omnis pœna reprobetur Cap. *Gemma*. Non valet tamen motivum istud; etenim arrhæ proprie non sunt pœna, sed potius pignora. Dicimus ergo non obligare; quia pœnæ legales ad Forum externum spectant: adeoque earum solutio

lutio pendet a Judicis Sententia; unde resiliens solas receptas arrhas restituere tenetur ante Sententiam Iudicis, hæ namque ex natura contractus Parti innocenti fiunt debitæ.

79 Triplum, vel quadruplum ex conventione contrahentium, probabiliùs restituendum est ante Judicis Sententiam, & ante petitionem Partis.

Triplum ex conventione ante Sententiam Judicis obligat.

Ostenditur pars prima. Pœna conventionalis dependet a voluntate contrahentium: sed horum intentio est se mutuò obligare privata lege fidelitati innixa boni viri; ergo firmata remanet ante Sententiam Judicis. Judex enim publicas inspicit tabulas: contrahentes autem ad privatas, honestasque conditiones attendunt, potissimùm, cum id ex industria faciunt, ne deceptus subire conatur onera recurrendi ad Judicem, quem adversum sibi timere potest, cum Leges tantummodo de duplo disponant: unde non sic contrahunt explicita legis permissione, sed permissione juris naturalis; adeoque ad triplum, vel quadruplum juxta conventionem tenentur independenter a dispositione judiciali per leges regulata, nec illud adjiciunt, ut possint in Foro externo compelli, sed ex fidelitate a naturali lege regulata. Fatemur tamen, oppositum esse probabile.

Etiam ante petitionem Partis.

Secunda pars ex producto momento palam fit. Quæ ex conventionali contractu, & naturali lege debentur, urgent sicut cetera debita: sed alia debita ante creditoris petitionem sunt obnoxia solutioni; ergo etiam in casu nostro; nisi ex circumstantiis prudenter colligatur, creditorem sponte donare, cedendo juri suo. Oppositum pariter est probabile ab extrinseco.

De Legatis, vel hæreditatibus.

80 De Legatis, vel hæreditatibus relictis sub conditione amissionis, casu, quo conditio non purificetur, plures plura sentiunt. Veriorem seligamus doctrinam. Legantur Bertæ ex. gr. mille sub conditione ducendi Cajum; at verò Cajum non ducit Berta absque sua culpa, sed quia non vult Cajus. In hoc casu completa censetur conditio, & Legatum subsistit; *l. In Testamento 2. ff. de conditionib.* Si verò conditio illa non purificatur, quia Cajus moritur, perit Legatum, *l. Legatum, C. de condit.* Et hoc intelligitur, nisi fuerit Legatum in favorem alimentorum, quia pauperi, vel fuerit in favorem piæ causæ a Testatore dispositum. Si conditio suo facto deficiat, Legatum debetur; ut si Ecclesiæ legata fuerint mille sub hac conditione, *si Cajus in ea sepeliatur*, & non sepelitur Cajus, quia obiit excommunicatus, Ecclesiæ debentur mille. Quando impeditur conditio a tertia Persona, Legatum cessat; habet tamen Legatarius actionem adversùs impedientem.

Hinc habes quid resolvendum casu quo Cajus, qui primò noluit, posteà pœnitet, & velit ducere Bertam, sed hæc nolit. Legatum tunc amittit Berta; quia potest conditionem implere; supponimus enim, quod alteri non nupserit. Si tamen alteri nupserit, illud retinet; nam ab initio fecit ipsa, quod in se erat, nunc autem parere non potest Testatoris voluntati. Alteri nupta quando Legatum ei fuit factum, si tempore successivo, hoc est, post Testatoris mortem, sive tempore exequendi Testamentum, sit capax nubendi propter viduitatem; tunc subsistit Legatum. Ex adverso non subsistit Legatum, si tempore dicto successivo sit inhabilis, & decursu temporis fiat vidua; nam tunc ad alios devoluta est hæreditas in actu, nisi sint clausulæ expressivæ futuritionis. Locutiones Testatoris rectè inspiciendæ sunt, & ab his mens ipsius venanda est; unde si ipso facto Bertam privet nolentem nubere cum Cajo prima vice, qua exquiritur, non acquirit Legatum, quamvis postea pœniteat; jam enim ad alios transiit hæreditas. Secus dicendum est, integra manente causa; quia dispositio non est statim irritans, & privativa.

Ultimam proponimus difficultatem circa Legata. Titia relinquitur legataria, ut Cajum, quia nobilem, ducat; ipsum ducit, sed postmodum remanens Vidua ducit Sempronium ignobilem. Dicendum quod amittit Titia Legatum, si conditio fuit alligata Cajo de secundario ut nobili, sive ut duceret nobilem. Ratio est, quia dispositio illa, & finalis conditio includit particulam negativam, ut ignobilem non ducat; particula verò negativa est perpetua. Si autem conditio alligata fuit Cajo de primario, quem nobilitas distinguit; tunc Legatum non amittit in secundis nuptiis ducendo ignobilem. In hunc sensum posset applicari *l. Boves §. Hoc serm. ff. de verbor. significatione*; videlicet quod sermo simpliciter prolatus stat pro prima vice. Hæc tamen Lex in se, & secundùm se, intelligitur, quando sermo simpliciter prolatus non includit particulam negativam.

CONTROVERSIA VI.

AN POSSINT EX PACTO PROMITTI, ET DARI PIGNORA, ARRHAS, LEGATA, ET SIMILIA, PRO SPIRITUALIBUS NUPTIIS.

Spirituales nuptiæ quænam sint.

81 SPirituales nuptias Religiosam intelligimus professionem, media qua, suam consecrat quis vitam perpetuo Dei servitio. Necessitas, & utilitas hujus resolutionis amplior est; extenditur enim ad plures alios casus. Tomo II., ubi de Potestate Ecclesiæ in Ethnicos, *Controv. VIII. colum. 752. & seqq.* abunde actum est, an infideles ad Fidem suscipiendam allici possint muneribus, seu etiam pacto induci. Quoniam verò paucis ab hinc mensibus a quodam Minorita apud Hæreticos Missionario super unum casum 'eli'citatus fui; ob identitatem doctrinæ placet ipsum impræsentiarum referre. Evangelicus iste Minister veritatem enuncians sedentibus in tenebris, & umbrâ mortis Fidei, pollicebatur iis, quos ab errore vendicabat, congruam alimentorum subministrationem. Id ægre ferens Hæreticus Minister, nec suis sophismatibus valens Catholicæ veritati obsistere, ut conversionibus, quæ frequenter occurrebant, obviam iret, e suggestu declamabat, illicitum planè esse ob bonum temporale Religioni nomen dare;

unde

unde plures a sancto proposito revocabat . Itaque hoc etiam dubium resolutum fiet ex resolutione præsentis difficultatis .

Munera allicientia ad Religionem sunt licita .

Porro ad intelligentiam sensus Controversiæ prænotanda sunt sequentia . Primò . Licet indubie muneribus homines allicere ad Religiosum statum amplectendum . Sicut enim licitum est donis blandiri Infidelem ad Baptismum suscipiendum : ita etiam licitum est donis homines blandiri ad Religiosum statum amplectendum ; hæc quippe sunt liberales donationes ad benevolentiam consequendam , media qua , faciliùs audiuntur persuasiones , & auditæ voluntatem inclinant ad assentiendum . Secundò . Non est dubium licere impedimenta amovere retrahentia ab ingressu Religionis ; ut si quis ære alieno foret gravatus , & alter pro ipso debitore solveret . In his nulla turpitudo ; nullum enim est caput , per quod illicita hæc evadere possint . Hinc Ecclesia instituit hospitalia Neophitorum ex Hæresi, vel Judaismo , ne ob alimentorum inopiam , a conversione deterreantur . Sensus igitur Controversiæ est , an liceat Legata facere , pignora, arrhas promittere , lege , & pacto , seu conditione , ut fiat quis Religiosus . Negant communiùs Legistæ post Bartolum ad *l. Titia ff. de verbor. obligat.* Negant etiam aliqui Canonistæ ad Cap. *Gemma* , *Mulier* . Affirmant verò cum Sanches *lib. 1. disp. 39.* plerique Theologi . Itaque

Licitum est amovere impedimenta ad Religionem .

DICENDUM , licita fore Legata , pignora, & similia, cum pacto Religiosum statum amplectendi .

Licite datur libertas mancipio cum pacto ut fiat Religiosus .

82 PROB. I. Sicuti est res temporalis , & pretio æstimabilis , pecunia, torques, & aliud quid simile , ita etiam est corporalis libertas : sed licitum est libertatem dare mancipio cum pactu , si Monachatum subeat ; ergo etiam licitum est, pecuniam , & quid simile promittere , & dare , expressa lege si Religionem ingrediatur . Assumptum habetur Cap. *Cum sit proprium* , *de conditionibus appositis* , ubi Diaconus quidam duos servos libertate donavit , ea conditione , quod Monachi fierent in quodam Monasterio, & in eo permanerent : unus susceptum Religiosum habitum dimisit , & inter Clericos adnumerari voluit ; cumque res delata fuerit ad Summum Pontificem , Ipse respondit -- Tu „ ergo , si ita esse repereris , sic te exhibe , „ ut nec illi Monasterium deserendi sit fa„ cultas , & manumittentis voluntas non „ valeat præteriri --

83 PROB. II. Non minus e re spirituali est ingressus in Ecclesiam Dei , Evangelicæque Legis professio , quàm ingressus in Religionem , & professio Regularis observantiæ : sed fas est corporales nuptias Infideli Viro offerre sub conditione Catholicam suscipiendi Fidem ; ergo etiam licebit pecuniam promittere Juveni sub pacto Religiosam vitam profitendi . Assumptum habetur Cap. *Non oportet 28. q. 1.*, ubi prohibentur Connubia cum Hæreticis , dando eis filios , non autem eos accipere — Si tamen se profitean„ tur Christianos esse futuros , & Catholi„ cos —

84 PROB. III. Sicut plena gaudent libertate corporales nuptiæ , ita & spirituales: utræque enim vi celebratæ nullæ sunt ; sed subsistit Legatum sub pacto ut quis cum determinata Persona nubat , ut habetur *l. Titio centum §. Titio centum ff. de condition.* , *& demonstr.* ; ergo etiam subsistit Legatum sub pacto , ut quis spiritualiter nubat , adoptando Religiosum statum . Si enim Jus nullam agnoscit libertatis læsionem in primo casu , nulla itidem erit in secundo . Nulla emptio Sacramenti in primo ; ergo nulla emptio status Religiosi in secundo .

Legatum Viduis ne nubant est licitum .

85 PROB. IV. Sicut ad consilia Evangelica spectat Religiosus status *Matth. 19.* sic ad eadem spectat vidualis castitatis status. *1. Corinth. 7.* : sed licitum est Legatum Viduis cum pacto non nubendi ; ergo licitum erit Legatum cum pacto ut statum Religiosum quis suscipiat . Assumptum habetur *Autentic. Cui relictum C. De indult. Viduis tollend.* taliter quod Viduæ tradendum non est Legatum , nisi sub cautione Mutiana , videlicet , ut si transeat ad secundas nuptias , Legatum debeat restituere cum omnibus fructibus perceptis .

86 PROB. V. Communi Doctorum calculo nulla reperitur turpitudinis labes in pacto promissorio , ex quo promittenti nulla adveniat utilitas: sed nulla in casu nostro utilitas advenit promittenti ; ergo . Non advenit utilitas temporalis promittenti ; quia nihil temporale a promissario exigit . Nec etiam spiritualis ; quia in sui favorem nihil expostulat . Sola igitur promissarii utilitas intenditur , ut in aperto est . Hinc Sacra Rituum Congregatio approbat in officio Sancti Alberti Nostri Ordinis Carmelitani factum illud, in quo a naufragio Judæos quosdam liberavit , habita pactione , ut baptismate regenerarentur -- Qui cum mergi cœpissent , „ ad Sanctum , ut eis opem ferret , clamare „ cœperunt . Promisit ille , si Christiani fieri „ vellent , se eis auxiliaturum Quibus id „ promittentibus , Vir Dei ambulans super „ aquas , manus eis porrexit , eodemque in „ flumine eos baptizavit , & ad ripam inco„ lumes perduxit -- In solutione argumentorum res clarescet .

SOLVUNTUR ARGUMENTA ADVERSÆ OPINIONIS .

87 OBJIC. I. Eadem est turpitudo velle alteri , media pecunia , Dei donum , ac velle sibi : sed promittere alteri pecuniam pro ingressu Religionis est velle alteri Dei donum : ergo est eadem turpitudo , ac velle sibi ; sed velle sibi , media pecunia , Dei donum , est simoniacum ; ergo etiam alteri velle . Ostenditur argumentum ex textu Sacræ Scripturæ *Act. 8.* , ubi Simon Magus cum vidisset per impositionem manuum Apostolorum dari Spiritum Sanctum , obtulit eis pecuniam , ut darent ei hanc potestatem conferendi Spiritum Sanctum ; Petrus autem dixit ad eum : *pecunia tua tecum sit in perditionem : quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri* . Hic habemus, simoniacam

eum labem in eo esse, quod quia velit donum Dei possidere pecuniâ, ex improportione, quæ pecuniam inter & donum Dei adinvenitur. Porro professio Religiosa est donum Dei, ut colligitur ex Apostolo 1. *Corinth.* 7., & ex Evangelista Matthæo *cap.* 19. Ergo simoniacum est velle sibi pecuniâ Religiosam professionem; ergo etiam ipsam alteri velle; nam semper subsistit improportio pecuniæ ad donum Dei, temporalis ad spirituale.

RESP. Ultro fatemur ex eo Scripturæ loco colligi Simoniacum vitium; & ideo ab universis Theologis, ac Patribus producitur ad illud explicandum, reprobandumque. Ipsi loco alludens Angelicus Doctor 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 1. definit Simoniam, quod sit studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquod spirituale, vel spirituali adnexum. Hanc voluntatem emendi satis clare suadet illa Petri locutio: *quoniam donum Dei existimasti pecuniâ possideri*; hoc est, acquiri dominium doni Dei traditione pecuniæ. Computavit ergo Simon donum Dei inter res, quæ humano commercio pecuniis comparantur; unde pecuniam offerens illud emere voluit; & quamvis erronea existimatione ductus esset, quia tamen vincibilis erat ejus Ignorantia, ac fortè affectata, ab Apostolorum Principe execratus fuit, dirisque devotus. Qui hoc modo sibi, aut alteri vult donum Dei, utique simoniace agit. Ceterum promittens pecuniam Juveni, ut fiat Religiosus, non sic pecuniam tradit: sed solùm pecuniam certò dandam offert, ut eum ad statum sibi utilem assumendum alliciat; quapropter nec formaliter, nec æquivalenter, nec implicitè, donum Dei vendit.

Simonia a Simone Mago.

88 OBJIC. II. Æque damnabile est Deum præpostere colere, ac alium ad hujusmodi cultum inducere: sed ob bona temporalia præpostere colitur Deus; ergo damnabile est ob bona temporalia colere Deum, & alium inducere ad sic colendum Deum. Hoc porro fit, quando promissione pecuniæ ad Monasticum suscipiendum habitum quis allicitur. Argumentum desumitur ex Job *cap.* 1., ubi Satanas crimini vertit Job, quod propter temporalia bona famularetur Deo. Fit injuria Deo, in primo casu; fit injuria sanctitati Religionis in secundo.

RESP. Argumentum æquivocatione laborat. Si quis unice ob temporalia bona Deo obsequatur, dubio procul præpostere agit; quia satis innuit, Deum nolle colere, nisi propter terrenas felicitates. Ceterum non est is criminandus, si ob temporale lucrum Deo inserviret, paratus tamen absque illo obsequium eidem præstare. Satanas malignans in Sancto Job perperàm judicavit, ipsum Deum famulari unice ob temporalia, ut eo loci *vers.* 9. satis innuitur; *Numquid Job frustra timet Deum? Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum, operibus manuum ejus benedixisti, & possessio ejus crevit in terra? Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi*. Judicabat igitur impius recessurum Job a Dei cultu, si temporalibus spoliaretur. Erravit tamen, cum omnium bonorum jactu-

Colere Deum ob bona temporalia non est inordinatum.

A ram passus in Dei cultu fidelis æquo animo perseveraverit. Qui Juveni pecuniam promittit, ut suæ consulat saluti, Religiosum statum amplectendo, non aliud intendit, quàm ipsum allicere, ut Deo peculiariter inserviat; ea propter finis præcipuus est ipsemet Deus; & in hoc nihil damnabile, nulla deordinatio.

89 OBJIC. III. Illicitum est id, a quo præcipit Apostolus abstinere: sed Juveni promittere temporale ex animo, ut Religiosus fiat, ab Apostolo vetitum legitur 1. ad Thessalonic. 5. vers. 21. *Omnia autem probate: quod bonum est tenete. Ab omni specie mala abstinete vos*: ad statum autem Religiosum

B promissionibus quempiam impellere species profectò mali est; ergo.

RESP. Temporalia subdere spiritualibus nullam inordinationem secundùm se involvit; nam Deus temporalia largitur, ut eis utamur ad spiritualia acquirenda. Inordinatio foret temporalibus subdere spiritualia: per temporalia spiritualia negotiari. In casu nostro hoc non contingit; temporale siquidem subditur spirituali, quod unice tamquam finis intenditur: intendit enim promittens æternam alterius salutem; nec ibi negotiatio intervenit: cum ipse nihil recipiat.

Subdere temporalia spiritualibus non est inordinatum.

C 90 OBJIC. IV. Promittere temporale ut motivum consequendi spirituale, est simoniacum: sed promittens pecuniam Juveni, ut fiat Religiosus, promittit temporale ut motivum consequendi spirituale; ergo simoniace promittit. Declaratur major propositio. Propositione 45. ab Innocentio XI. proscripta definitur, esse simoniacum dare temporale, non ut pretium rei spiritualis, sed ut motivum conferendi spirituale. Urbanus II. Cap. *Salvator* c. 9. 3. advertit quod Simon Magus non adeo hebes erat, ut putaret emi posse potestatem dandi Spiritum Sanctum; sed obtulit pecuniam, ut Apostolos move-

D ret. Giesi itidem nihil postulavit ut pretium miraculosæ sanitatis Naaman Syro precibus Elisei collatæ, ut contextus declarat; petiit enim pro hospitalitate in adventu duorum Fratrum exercenda; collata sanitas ipsum in spem erexit quidquam postulandi. Porro æqualis malitiæ est actu dare, ac promittere se daturum, ut motivum consequendi spirituale. Minor propositio ostenditur. Promittens Juveni mille, ut Religiosus fiat, intendit movere, impellere, allicere ad statum Religiosum suscipiendum: hæc enim verba in idem redeunt; ergo promittit temporale ut motivum consequendi spirituale.

E RESP. Motivum, in sensu Ecclesiæ, in collatione temporalis pro spirituali tunc est simoniacum, quando est totale, vel principale: quando est cum pacto saltem implicito alterum obligandi: quando demum est absolutum, & objectum voluntatis; inservit enim sub iis modis temporale ad negotiandum spirituale. Impræsentiarum nihil horum occurrit. Promissio temporalis non eligitur ut motivum totale, vel principale, nec ut finis ingressus in Religionem; nec Religio intenditur, ut a Juvene respiciatur temporale, tamquam finis, tamquam totale, aut principale

Temporale ut motivum consequendi spirituale quando simoniacum.

pale motivum . Rurfus nec implicite , nec explicite includitur in hac promiffione intentio obligandi alterum . Pariter non eft ifta promiffio objective abfoluta : fed folùm conditionata , fed efficax ex parte promittentis : conditio autem nullam habet efficientiam in effectum ; unde promiffum illud temporale non eft effectivum Religiofæ Profeffionis .

Difcrimen inter caufam motivam finalem, & impulfivam.

Apud Canoniftas , & Juriftas caufa finalis, & motiva , longe differt ab impulfiva. Motiva , & finalis , fubftantiam refpicit ; impulfiva refpicit modum . Defectus caufæ motivæ , & finalis , irritat contractum , fupplicationes , & refcripta ; fecus defectus caufæ impulfivæ . Hoc plane modo Deus ad fui famulatum promovebat Hebræos , & bonorum fpoliatione , ab Idololatria avocabat . Illa temporalia fe habent ut dulcedo in medicamine , quæ ægrum mulcet ad bibendum illud . Sic in virtute debilis ad bene agendum allicitur , vel excitatur , ad perfectius vivendum .

91 OBJIC. V. Majus eft directe temporale promittere ad fpirituale confequendum , quàm promittere temporale ad impedimenta removenda , ut alter confequatur fpirituale : fed hoc fecundum non licet ; ergo neque primum . Argumentum eruitur ex Cap. *Matthæus . De Simonia* , ubi cum unus electus effet ad Ecclefiæ regimen , majoris partis fuffragio , contradicentibus paucis , Amicus electi dedit uni ex opponentibus pecuniæ fummam , quievitque adverfantium rumor . Confultus Pontifex refpondit , quod electus ftatim refignaret Ecclefiam , ne crimine macularet animam ; cum nihil profit Univerfum lucrari Mundum , fi anima detrimentum patiatur .

RESP. Impedimenta funt in duplici differentia . Alia funt præfuppofita , & extrinfeca ; intrinfeca alia . Cum dicitur , licere , mediâ pecuniâ , impedimenta amovere pro confequendo fpirituali : de impedimentis extrinfecis , & præfuppofitis fermo eft ; hæc enim connexionem non habent cum fpirituali ; adeoque rei temporalis collatio non vitiat opus. Utique vitiatur opus , fi impedimentum fit intrinfecum ; quia hoc unum & idem reputatur cum principali , videlicet cum opere fpirituali . Contradictio , de qua Cap. *Matthæus* , erat ex intrinfeco impedimento ; fiquidem oriebatur ex contentione habentium jus ad electionem . Deinde Amicus pecuniam tribuit , annuente Electo , in cujus utilitatem cedebat contradictionis tranquillitas ; quare fufpicandum eft , quod data fit pecunia , ut motivum inducens Contradicentes ad Suffragium præftandum . In cafu præfentis Controverfiæ temporale promittitur pro fpirituali dando alteri , feu veriùs ab alio acquirendo , abfque promittentis utilitate.

Impedimentum aliud intrinfecum , extrinfecum aliud.

92 OBJIC. VI. Ut inquit D. Th. 2. 2. *quæft.* 100. *art.* 2. *ad* 5. fimoniacum eft per pecuniam parare fibi viam ad fpirituale obtinendum : fed eadem eft malitia hanc viam alteri parare : & ideo fimoniacum eft pecuniam dare Collatori , feu Interceffori , ut Amico conferat Ecclefiafticum Beneficium ; ergo fimiliter erit fimoniacum, alteri per pecuniam parare viam , ut Religiofæ Profeffionis beneficium confequatur .

RESP. Angelici doctrina fubfiftit, quando pecunia datur ut motivum faltem principale , vel quafi pretium , vel cum pacto abfoluto fub obligatione ; & fub his terminis eadem eft malitia five fibi , five alteri parare viam ad fpirituale obtinendum . Quantum ad præfens nihil horum occurrit . Promiffio namque eft conditionata ; quæ cum nihil ponat in effe , nullum habet influxum in effectum , ficut conftat in applicatione ignis ad lignum .

Conditio non influit in effectum .

93 OBJIC. VII. Dare aliquid temporale Monafterio , ut Juvenem ad Profeffionem admittat Religiofam , omnino illicitum eft : fed idem eft fundamentum dare ut quis Religionem ingrediatur ; ergo. Affumptum habetur Cap. *Quàm pio* 1. *q.* 2. , Cap. *Non fatis . De Simonia* , & *In extravaganti . Sane , de Simonia* , quibus concinit D. Th. 2. 2. *quæft.* 100. *art.* 3. *ad* 4 Minor propofitio videtur certa . Nam correlativa prorfus funt dare Religioni , ut hunc fufcipiat , & huic impertiri , ut Religionem ingrediatur ; & æqualis eft improportio temporalis ad fpirituale in Religione admittente , & in Juvene ingrediente .

RESP. In laudatis textibus aperte eft prohibitum , ne quid accipiatur pro admiffione ad habitum Religiofum ; quod tamen intelligitur , fi illud exigatur ex pacto ultro , citroque obligatorio Sub his terminis intercedit venditio, & emptio , ut dicitur Cap. *Quàm pio* ; non quidem venditio formalis , quæ locum non habet , nifi apud ftultum , ut dicit Urbanus II. , fed æquivalenter , hoc eft, ex modo agendi, quia fic fpiritualia habentur , ac in nundinis temporalia . Haud tamen vetitum eft , aliquid recipere fincero eleemofynæ titulo, ut ibidem dicitur . Ad hoc facit Caput *Tua nos* , *De Simonia* , ubi Clericus cuidam Ecclefiæ fua offert bona fub conditione ut in Canonicum recipiatur . In hoc facto ipfe Clericus , & recipientes declarantur Simoniaci a Papa ; quia temporale offertur , ut motivum confequendi fpirituale , & fub conditione mutuò obligante -- Quod fi „ is , qui talem donationem facit , ea intentione ducatur , ut per temporalia bona , „ quæ offert , fpiritualia valeat adipifci , & „ Clerici , qui eum in Fratrem admittunt , „ non effent eum , nifi commoda temporalia „ perciperent , admiffuri , fine dubio tam ille , „ quàm ifti , apud diftrictum Judicem culpa„ biles reperiuntur -- Ex quo habemus , intentionem confequendi fpirituale per temporale fufficere ad Simoniam ; ac proinde motivum conferendi , vel efficiendi fpirituale per temporale conftituit fimoniacam turpitudinem ; & hoc appellatur emptio , & venditio . Nullum ex his capitibus in cafu noftræ difficultatis reperitur . Pactum folummodo reperitur ex parte promittentis , & non extenditur ad obligandum alterum : conditio eft omnino fimplex , libere acceptanda , vel rejicienda : temporale non offertur , ut motivum , ut finis , fed ut blandimentum quoddam verbalibus fuafionibus , & precibus , correfpondens , in quo nil turpe invenire eft . D. Thomas eo loci loquitur juxta Canonum intelligentiam ; propterea dicit -- pro ingreffu Mo-

Quomodo nihil accipiendum pro ingreffu in Religionem .

„ nasterii non licet aliquid exigere, vel ac- „ cipere quasi pretium --

94 DICES. Prædicto modo allicere ad spiritualia prohibitum habemus laudato capite *Quàm pio*; ait enim -- Nusquam enim „ legimus, Domini Discipulos, vel eorum „ ministerio conversos quempiam ad Dei „ cultum aliquo muneris interventu provo- „ casse, nisi fortè de pauperum alimento, „ quis in commune proponat, quorum nulli, „ cujuscumque professionis esset, victualia „ negabantur. Scimus enim, quod omne „ datum optimum, & omne donum perfe- „ ctum, desursum est descendens a Patre lu- „ minum, a quo bonæ voluntatis donum ac- „ cipit, qui sancto deliberationis arbitrio, „ gratis Deo servire disponit -- Atqui pro- missio pecuniæ Juveni, ut fiat, aut si fiat Religiosus, est provocativa ad cultum Dei: & donum suscepti habitus Religiosi non est inserviendi Deo gratis, cum habeatur pecuniæ oblectamento: ergo.

RESP. Verbum illud *provocasse*, non oblectamentum, sed motivum, innuit, sicut & pactum passive, & active obligans. Constat ex illis: *Dum tamen omnis absit pactio, omnis cesset conventio*. Hæc verò cessat in casu nostro. Non omnis intuitus temporalium bonorum vitiat gratuitatem rei spiritualis consecutionem. Glossula in hunc locum dicit, licitum esse, dando, honorando, loquendo, blandiri Infidelibus, ut convertantur; & quod Silvester omnibus, qui vellent baptizari, munera promisit. Conversio Peccatoris donum perfectum desursum est, & nihilosecius temporalibus pœnis sæpe Deus ad illam Peccatores excitat; sicut & provocat promissione, & collatione bonorum temporalium.

Pactum in spiritualibus reprobatur.

95 OBJIC. VIII. Si Legatum sub conditione nuptiarum spiritualium licitum foret, rejiceretur conditio, si esset, de iisdem non contrahendis: sed non rejicitur; ergo. Declaratur major. Si centum legentur Iuveni, ut non nubat, seu si non nubat, rejicitur ista conditio, *l. Titia, S. non nu ferit ff. de condition.*, *& demonstr.*; & si nubat Juvenis, Legatum subsistit; quia Reipublicæ majus bonum sunt corporales nuptiæ, quàm non nuptiæ; unde Legatum avertens a nuptiis, sustinetur pro volente nuptias. Ita deberet igitur idem contingere in spiritualibus nuptiis; Legatum ab iis avertens deberet subsistere in volente illas. Minor propositio propugnatur a Sanches, & a quibusdam aliis. Nam Lex de spiritualibus nuptiis non disponit; unde apte colligitur, censuisse Legem, turpe esse provocare temporalibus ad spiritualia.

RESP. Negando minorem, quam verius plures sustinent Auctores præcipue Juristæ, ut sunt Baldus, Decius, Acosta, Aretinus, Felinus. Constat ex Autentica, *Ce Sanctiss. Episcopis §. sed & hoc præsenti, collat. 9.* dicente, eam conditionem pro non scripta haberi. Quare falsum est, quod Jura non disponant. Deinde Iura nuptiis corporalibus æque ac spiritualibus favent; quia utræque ad magnum Reipublicæ bonum ordinantur. In utrisque non intenditur per se primò privatum, sed publicum, & commune bonum. Reipublicæ apprime convenit, quod Dei cultus multiplicetur, pluresque Deo in statu Religionis inserviant. Male igitur concluditur, Leges judicare, quod Legatis provocare ad Religionem, sapiat turpitudinem; immo bonum opus operantur, qui talia agunt. Audiamus D. Thomam 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 9. -- Inducentes alios ad Religio- „ nem, non solùm non peccant, sed ma- „ gnum præmium merentur.... posset ta- „ men contingere circa hujusmodi inductio- „ nem triplex inordinatio. Primò quidem, „ si violenter aliquis alium ad Religionem „ cogeret; quod prohibetur in Decret. 20. „ q. 3. Secundò, si aliquis simoniace alium „ ad Religionem trahat muneribus datis, ut „ prohibetur Decret. ibidem q. 2. cap. *Quam* „ *pio*. Nec tamen ad hoc pertinet, si ali- „ quis alicui pauperi necessaria subministret „ in Seculo nutriens eum ad Religionem, „ vel sine pacto aliqua munuscula tradat ad „ familiaritatem captandam. Tertiò, si men- „ daciis eum alliciat; imminet enim sic in- „ ducto periculum, ne cum se deceptum „ invenerit, retrocedat, & sic fiant novis- „ sima illius hominis pejora prioribus, ut „ dicitur Lucæ 11. -- Pactum accipit ad sensum producti Textus *Quàm pio*.

Conditio de non contrahendo nuptias etiam spiritualibus rejicitur.

Status Religiosus Reipublicæ utilis.

Cum diximus, Legatum relictum, si non nubat, valere in favorem nubentium temporaliter, vel spiritualiter, intelligitur si conditio sit universalis, & absoluta; secus si sit restricta ad particularem personam in corporalibus, vel ad singularem Religionem, aut Monasterium; cum aliæ sint Personæ, aliaque Monasteria, in quibus spirituales nuptias celebrari possint, sicut in corporalibus.

Quædam limitatio de Legatis.

Illud iidem certum videtur, quod relinquens Legatum sub hisce terminis *si ingrediatur Religionem* intendit ingressum mediante professione completum; vult enim quasi providere subsidia vitæ. Unde saltem suâ culpâ egrediens, quatenus habitum Religiosum assumpsit animo egrediendi, vel datâ operâ culpas committit, ut dimittatur, non lucratur Legatum; non enim hujusmodi intendit fictiones Testator, sed ut sincere habitum induat seria intentione experiendi Religionis onera secundùm Ecclesiæ mandatum de probationis anno. Quod si candide, bonaque fide ingressus dimittatur, etiam propter defectus, ob quos meruerit habitu expoliari, ad hunc tamen finem non commissos, poterit utique Legatum retinere, prout verba exprimunt, cum & aliunde quid diversum sit profiteri & ingredi; aliàs novit Testator, præmitti probationis annum, ut idonei assumantur, & dimittantur inhabiles, & tamen absolute, & absque exceptione Legatum instituit. Num verò dimissus ab hac Religione, aliam tenetur experiri, ab illa pendet quæstione, quæ consimiliter in emittente votum Religionis ad examen revocatur.

§ § §

CON-

CONTROVERSIA VII.

AN PER INGRESSUM IN RELIGIONEM, ET PER CASTITATIS VOTUM SOLVANTUR SPONSALIA.

96 INgressus in Religionem pront solemnem includit validam Professionem, dubio procul dissolvit Sponsalia. Nam, ut dicemus infra agendo de Sacramento Matrimonii in hoc Tractatu *Disp. IV. Contr. IV.* Matrimonium simpliciter ratum per solemnem Religiosam Professionem dissolvitur; ergo a fortiori per eam dissolvuntur Sponsalia, cum vinculum illius sit fortius istorum vinculo. Loquimur igitur impræsentiarum de ingressu in Religionem præcisive a Professione, sincero tamen animo facto in ordine ad ipsam Professionem, quantum est de se, suo tempore emittendam. Sub eodem titulo comprehendimus etiam votum simplex Castitatis, votum Religionis, & votum suscipiendi Sacros Ordines; quia de iis omnibus una videtur ratio. Hæc verò vota necesse est subsequi ad Sponsalia. Non enim contractus per aliud dissolvitur, nisi ipse contractus supponatur; porro impedimentum prævium incompossibile jam dirimit, irritatque contractum. Loquimur etiam de Sponsalibus juratis: propter fundamentum sæpe productum, quod juramentum contractui accessorium sequitur ejusdem naturam. Non tamen sermo instituitur de casibus per accidens, qui sunt præter Legem, & de quibus proloquium asserit, non dari scientiam.

Circa simplicem approbatæ Religionis ingressum triplex adest opinio. Prima docet, utrinque Sponsalia absolute dissolvi. Sic cum Silvestro Navarrus, Toletus, Sanchez. Opinio altera oppositum propugnat, nisi superveniat Professio. Ita cum Ricardo Durandus, Paludanus, Coarruvias. Tertia affirmat, dissolvi ex parte remanentis in Seculo, secus ex parte suscipientis habitum. Sic Coninck, Pontius, Amicus, Henriquez. Quælibet harum opinio pro se explicat eumdem D. Thomæ Textum.

Quoad simplex Castitatis votum eadem pariter occurrit dissensio. Negant dissolvi Sponsalia Coninck, Silvester, Navarrus, Paludanus, Sanchez. Affirmant Cajetanus, Suarez *Tom. 2. de Relig.*, *lib. 2. de voto cap. 4.*, Azurius *Tom. 1. Moral. Institut.*, *lib.* 11., *cap.* 21. *q.* 10., Sylvius *In Comment. art. D. Th.*, Ledesma, Pontius. Concedunt dissolvi ex parte non voventis, secus ex parte voventis, Brunelius, Cucus, & alii. Itaque ut veriorem, & Juribus consonam eligamus opinionem.

DICENDUM quod per Ingressum in Religionem, & per votum simplex Castitatis dissolvuntur absolute Sponsalia, ita quod utraque Pars libera evadit.

97 PROB. I. Quod legitime in aliud mutatur, in se non manet: sed Sponsalia per ingressum in Religionem, & per votum Castitatis in melius legitime mutantur; ergo in se non manent. Declaratur assumptum. Status Cœlibatus per se est melior statu nuptiali; pertinet enim status Cœlibatus ad Consilia Evangelica *Matth.* 19., & 1. *Corinth.* 7. Hic porro status assumitur sive per votum Castitatis, sive per ingressum in Religionem; ergo.

Cœlibatus melior Connubio.

98 PROB. II. Contractus habens firmitatem sub conditione, esse non habet, non purificata conditione: sed in contractu Sponsalium includitur tacita conditio, si statum superiorem non eligero, & hæc conditio non purificatur in eo, qui votum emittit Castitatis, vel ingreditur Religionem; ergo non habet esse in eo contractus Sponsalium, sed dissolvitur. Hac ratione Cap. *Ex publico* 7., *De convers. Conjugatorum* Professio Religiosa dirimit Conjugium ratum; quia in nuptiali contractu tacita involvitur conditio, nisi Religiosam emisero Professionem. Ita in Sponsalibus, quæ sunt via ad nuptias, tacita includitur conditio, nisi meliorem statum assumpsero. Quoniam verò minoris firmitatis sunt Sponsalia, quàm Conjugium ratum, non requiritur ad solvenda Sponsalia Professio, & votum solemne, sed sufficit ingressus in Religionem, aut simplex Castitatis votum.

Conditio implicita suspendit contractum.

99 PROB. III. Dissolvuntur Sponsalia quotiescunque talis sitpervenit illis rerum mutatio, quæ si antecedenter fuisset, prudentes non contraxissent: ut colligitur ex Cap. *Quemadmodum*, *De jurejurando*: sed ingressus in Religionem, & simplex Castitatis votum hujusmodi mutationem faciunt; ergo. Quantùm ad votum non est difficultas; quia tale votum præcedens irritat Sponsalia, quæ non possunt esse de illicitis. Quantùnt ad ingressum in Religionem constat; quia nemo prudens sponderet nupturum, quem sciret serio suscepturum Religiosum habitum. Profectò assumptio Status Religiosi dicit in communi sensu magnam cum nuptiis improportionem. Et certe majorem dicit quàm mutatio notabilis in divitiis: hæc autem est causa sufficiens ad dissolvenda Sponsalia; ergo etiam ingressus in Religionem. Addatur quod apud nonnullos quædam dedecoris species censetur nubere cum his, qui a Religioso statu recesserunt: opinantur enim in hac defectione turpitudinem; unde sicut morum asperitas est causa sufficiens dissolvendi Sponsalia, ita ingressus in Religiunem.

Rerum mutatio in Sponsalibus.

100 PROB. IV. Renuntiatio dirimit Sponsalia, si est ex titulo legitimo: sed ingressus in Religionem, sicut & votum Castitatis, est renuntiatio Sponsalium ex titulo legitimo; ergo dirimit Sponsalia. Renuntiationem hanc jure fieri, in aperto est; nam bonum eligitur superioris ordinis. Aliàs nemo contrahentium dum contrahit in bonis inferioribus, vult sibi damnum afferre se impotentem efficiendo ad bona acquirenda excellentiora; hinc nemo intendit stare contractui in re pecuniaria, cujus solutio vergit in grave præjudicium famæ.

Nemo spoliandus suo jure.

101 PROB. V. Quoties duo occurrunt vincula incompossibilia, prævalet fortius, Cap. *Si inter*, *De Sponsalibus*: sed Sponsalia, & votum Castitatis sunt duo vincula incompossibilia, & votum est vinculum fortius; ergo prævalet istud, & Sponsalia dissolvuntur.

Ingressus in Religionem fortius vinculum Sponsalibus.

vuntur. Proportione servata, idem valet de ingressu in Religionem. Quamvis in eo nulla detur obligatio, nec ex parte Novitii, ad perseverandum, nec ex parte Religionis ad eum retinendum: est tamen in illo vis quædam superioris ordinis participative a Professione, ad quam tendit; quia vincula spiritualia fortiora sunt corporalibus. Per Baptismum homo fit de Ecclesia, & obligatur ad observantiam Legis Evangelicæ: & Catechumenus dicitur de Ecclesia merito, & virtute, eo quod status Catechumeni est via, & petitio Baptismi. Similiter per Religiosam Professionem homo fit de corpore Monastico, & ligatur ad Monasticam observantiam: & Novitiatus ex sui institutione, & ex animo susceptus, est via, & petitio, Professionis; proinde Novitiatum ingrediens merito, & virtute, de corpore Religionis censetur. Refunditur ergo vigor aliquis ex Professione in ingressum in Religionem.

Confirmatur. Sicut se habet forma ad formam, ita se habet dispositio ad dispositionem; & sicut forma fortior superveniens formam destruit præexistentem, ita dispositio ad formam fortiorem superveniens tollit dispositionem præexistentem ad formam minus fortem. Sponsalia sunt dispositio ad nuptias, & ingressus in Religionem est dispositio ad Professionem; ergo.

102 Ex his eruitur quod utraque Pars libera evadit. Nam hæc omnia inter utramque Partem versantur, & promissio Sponsalitia est mutua; si igitur una Pars remanet libera, necesse est & altera remaneat libera; ablato enim uno relativo, deficit & alterum.

Ex utraque Parte solvuntur Sponsalia.

Rursus. Concedunt omnes, quod serius ingressus in Religionem sit cessio juris acquisiti per Sponsalia super aliam Partem, unde illa remanet libera; hoc ipso & ista eadem debet libertate gaudere. Remanens in Seculo acquisierat jus a repromissione alterius, & alter acquisierat jus per acceptationem promittentem: hæc omnia tollit cessio, adeoque facit ambos liberos.

SOLVUNTUR ARGUMENTA OPPOSITA.

103 OBJIC. I. Ingressus in Religionem non dicit sui juris cessionem: sed hoc ipso non dissolvit Sponsalia, ut constat; ergo. Explicatur. Ingrediens in Religionem intendit experiri, utrum status Religiosus sit convenientior statu nuptiali; adeoque non cedit statim suo juri, sed solùm sub conditione, si Professionem emisero.

RESP. Qui sincere ingreditur Religionem, ingreditur ex intentione permanendi, & profitendi, & eligit statum Religiosum, quia absolute est melior, & securiùs conducit ad æterna; adeoque non ingreditur, ut experiatur, an sit sibi convenientior. Si verò dimittit Religiosum statum: vel voluntatis vertibilitati, vel debilitati naturæ tribuendum est. Itaque cessio juris est absoluta, & ex parte utriusque, cum Sponsalia non sint contractus, qui claudicare possit.

Ingrediens Religionem, ac fruitur cedit Sponsalibus.

104 OBJIC. II. Sicuti Professio Religiosa non componitur cum nuptiis, ita non componitur cum possessione beneficii: sed simplex ingressus in Religionem non solvit possessionem Beneficii, nisi conjungatur cum Professione; ergo pariter non solvit Sponsalia, nisi conjungatur cum Professione.

RESP. Maximum reperitur discrimen inter oppositionem unius, & oppositionem alterius. Professionis oppositio cum nuptiis oritur ex dignitate, & perfectione, status Religiosi; oppositio autem Professionis cum Beneficio nascitur ex operum exercendorum, & onerum incompossibilitate. Alias possessio juris beneficiarii nulli affert gravamen; secus jus Sponsalium, cum toto Novitiatus tempore alter foret ligatus expectando, num subsequatur Professio, & interim meliores occurrere possent nuptiæ, quas dimittere cogeretur. Quapropter ingressus in Religionem cessionem involvit juris Sponsalium, & ex utraque parte dissolvuntur Sponsalia; non cedit tamen juri Beneficiario.

Cur incompossibile jus Sponsalium cum statu Religioso.

105 OBJIC. III. Sponsalia sunt vinculum fidelitatis, & veritatis, non minus quàm vota simplicia: sed ingressus in Religionem antecedenter ad Professionem non solvit vota simplicia; ergo neque Sponsalia.

RESP. Vota simplicia solvuntur per Professionem; quia Professio eminenter continet illa, & aliunde omnia vota facta sunt Deo. Ingressus autem in Religionem non continet eminenter vota; & fieri potest quod nullatenus ista illi opponantur, neque ratione materiæ, neque ratione formæ. Quod si materia voti sit incompatibilis cum operibus Novitiatus, ut peregrinatio, commutatur, participatione privilegiorum, in alia opera compossibilia. Promissio sponsalitia facta est homini, qui si expectare teneretur Professionis exitum, gravaretur. Insuper Novitiatus, utpote dispositio ad Professionem, opponitur dispositioni ad nuptias, adeoque Sponsalibus; si enim integra remanerent Sponsalia, quæ sunt dispositiones ad nuptias, grave forent impedimentum Novitio, ne pacifice suo incumberet profectui, assiduisque tentationibus ipsum perturbarent.

Cur ingressus in Religionem non relaxet vota, sed Sponsalia.

106 OBJIC. IV. Status, & actus superveniens, nullam involvens obligationem ad alterum, vim non habet dissolvendi actum, & statum priorem hanc dicentem obligationem: sed Sponsalia involvunt obligationem ad alterum: secus ingressus in Religionem, cum nec Deo, nec Religioni obliget; ergo.

RESP. Actus, & status superveniens, potest esse melior, ad quem jus haberi potest, ne ejus assecutio impediatur: potest insuper esse impletio conditionis inclusæ in priori actu: & potest esse contrarius priori. Actus, qui similibus qualitatibus ornatus est, efficaciam habet dissolvendi priorem. Hujusmodi est ingressus in Religionem: ipse est electio melioris status, & Deus habet jus ne ab ullo impediatur, utpote de re sibi gratissima, quoties nulli parti illatum est damnum: est impletio conditionis in Sponsalibus involutæ, videlicet, nisi statum elegero superiorem: opponitur insuper actui Sponsalium. D. Thomas *in Supplem. quæst.* 43. *art.* 3. *ad* 1. habet — Talis promissio solvitur per mortem „ spi-

Actus posterior quandoque non solvat priorem.

„ spiritualem, cum sit spiritualis tantùm, „ ut dictum est — Promissio Sponsalitia est tantùm spiritualis, hoc est, consistens in affectu, quia nondum corporalem facit possessionem in Sponsa, sed solùm affective, & initiative, cum non sit ipsum Conjugium, sed solummodo dispositio ad Conjugium. Ingressus in Religionem mors est spiritualis: in affectu scilicet, propter desiderium perseverandi, & profitendi: & initiative, utpote est dispositio ad Professionem; insuper est non solùm spiritualis mors, sed etiam onus est experimentale operum profitendorum, quod fundat jus, ut sine causa nequeat Novitius a Religione dimitti. Ex landata igitur profunda ductrina Doctoris Angelici satis elucet, quod ingressus in Religionem Sponsalibus superveniens vim habet dissolvendi ipsa Sponsalia.

107 OBJIC. V. Dissoluta dicuntur in casu Sponsalia ob præintellectam conditionem, nisi statum elegero meliorem: sed hoc perperàm dicitur; ergo. Perperàm dicitur; quia in nullo textu de Sponsalibus reperitur; nec etiam ex natura promissionis colligitur. Qui pecuniam alteri debet ex promissione, non solvit obligationem, si meliorem eligat statum: nec satisfacit, si in melius, scilicet pauperibus, illam largiatur. Præterea nec in juramento, nec in voto datur locus commutationi in melius, quando in alterius vergit præjudicium, *l. Id quod honestum est, De reg. juris*; ergo multo minus in Sponsalibus.

RESP. Dictum illud, ut vulgare proloquium adoptatur in electione Status. Capite *Verum, De conversione Conjugatorum* declaratur, Religiosam Professionem solvere Conjugium ratum, ob id motivum inclusum, & præintellectum in contractu nuptiali. Id autem extenditur ad Sponsalia, propter rationis identitatem: cum sint Sponsalia via ad nuptias, & Status Regularis sit melior; quare dispositio Juris non fuit necessaria singularis de Sponsalibus.

Promissiones sunt in duplici differentia. Aliæ circa Personas versantur; aliæ circa res. Primi generis sunt, quæ solùm ad Statum eligendum spectant; secundi generis sunt, veluti promissiones pecuniariæ. In illis subintelligitur prædicta conditio; unusquisque enim sibi optimum statum naturaliter exoptat eligere; unde quamdiu res manent integræ, nullus vult impediri a consecutione illius, donec Persona realiter non est tradita. In promissionibus secundi generis non subintelligitur conditio illa; quia res ipsæ sunt obligatæ, & ipsæ alteri sunt utiles; unde nec per assumptionem status melioris, nec per largitionem eleemosynæ solvitur debitum.

Promissiones in duplici genere.

Ad ultimam instantiam, negatur suppositum, quod Comparti fiat ullum præjudicium. Nullum sane fit; nam illa conditio est & ipsi favorabilis, cum & ipsa eâdem uti potuisset conditione.

108 OBJIC. VI. Actus illicitus superveniens nequit licitum solvere præsuppositum contractum: sed ingressus in Religionem Sponsalibus superveniens, sicut & votum Castitatis, est actus illicitus; ergo. Minor propositio eruitur ex Cap. *Veniens, Qui Clerici, vel voventes*, ubi pœnitentiæ subjicitur Femina, quæ votum Castitatis emiserat post celebrata Sponsalia. Et sane offertur Deo illicite, & nulliter, quod est Creaturæ debitum. Adde quod opposita opinio viam parat fraudibus.

RESP. Sanchez *disp.46.* docet, illicitum esse illud votum Castitatis, & ingressum in Religionem. Ceterum doctrina hujusmodi nec Juribus, nec solidioribus principiis consonat. Dicimus itaque, votum illud esse licitum, sicut & ingressum in Religionem; quia promissio Sponsalitia conditionem involvit, nisi statum meliorem elegero, ita quod etiam post celebratas nuptias concedit Ecclesia bimestre ad deliberandum. Persona non est alteri absolute debita, nisi conditione purificata, idest, nisi statum non voluerit mutare in meliorem; adeoque nihil Deo offertur illicitum.

Votum Castitatis post Sponsalia licitum.

Landatus Canon non urget. Mulier enim illa fraudolenter processit. Distulit artificiose Sponsalium executionem, volens alteri nubere; & ut metuem suam impleret, emisit Castitatis votum, ut Compromissarius aliam duceret, & sic ipsa remaneret libera. Insuper ligata voto sacrilege peccavit: unde Pontifex dicit: *fide mentita, & violato voto*; propterea juste fuit pœnitentiæ subjecta. Ad præcavendum tamen majus malum indulsit Pontifex nuptias, data Episcopo facultate ad votum relaxandum.

Hoc ipso, quod votum est licitum, est etiam validum; aliàs si post votum vovens nuberet, esset ei cohabitatio omnino ilcita, tam active, quàm passive; quam cohabitationem horrent Adversarii concedere. Si autem votum validum est, jam Sponsalia, quæ mutua sunt, ea utraque parte soluta sunt. Hinc infertur, quod si post votum labatur ille in peccatum, peccat solummodo contra votum, non etiam contra fidem mediis Sponsalibus datam. Et si dispensationem peteret a voto, posset alteri nubere; quia Sponsalia illa absolute sunt utrinque dissoluta, nec remanent suspensa, nisi expressa mentio conditionis fuerit interposita, idest, quamdiu ligatus manebo voto. Hæc proportionaliter dicenda sunt de ingressu in Religionem.

Etiam est validum illud votum.

Nec patet aditus fraudibus ea vi præsentis doctrinæ; si enim sequuntur fraudes, ea privatorum malitia sequuntur. Hoc est scandalum passivum acceptum, sicuti Pharisæorum ex occasione operum Christi.

109 OBJIC. VII. Æque opponuntur Sponsalibus Minores Ordines, ac ingressus in Religionem: sed Minorum Ordinum susceptio non dissolvit Sponsalla; ergo neque ingressus in Religionem. Minorem omnes adoptant. Major facilè constat; siquidem Minores Ordines constituunt suscipientem in Statu superiori initiative, & tribuunt ei privilegium Canonis, & capacitatem, & jura ad Ecclesiastica Beneficia.

RESP. A posteriori evincitur, aliquod adesse discrimen inter oppositionem, quam dicunt Sponsalibus Ordines Minores, & illam, quam habet ingressus in Religionem; omnes enim conveniunt quod Minores Ordines non dissolvunt Sponsalia, plurimi verò pro-

propugnant, ingressum in Religionem utique illa dissolvere. Ceterum discrimen in eo est, quod Minores Ordines non dicunt spiritualem mortem, neque initiative. Licèt enim ex Ecclesiæ lege nullus pervenire possit ad Majores Ordines, nisi per Minores: tamen isti medium quemdam constituunt Statum, in quo quis potest libere permanere; adeoque est Status mixtus ex Sacro, & non Sacro. Plurimi, Ecclesia non reclamante, cum Minoribus Ordinibus nubunt; & hoc regulariter, & non nisi rarò, in Novitiis non contingit. Sunt itaque Ordines Minores finis intermedius suam habens bonitatem per se expetibilem, in quo quis potest consistere, & per eum pariter potest ulteriùs progredi. Novitiatus autem est velut purum medium, quo expleto, aut dimittendus est, aut Professione complendus.

Discrimen inter Ordines Minores, & Novitiatum

Illud certum est, quod susceptio Sacri Ordinis dirimit Sponsalia propter votum solemne. Certum est etiam quod votum suscipiendi Ordinem Sacrum, & votum Religionis solvunt Sponsalia, secundùm nostra principia ex parte utriusque. Etenim hujusmodi vota tenent; non possunt autem tenere de re illicita; & essent de re illicita, si subsisterent Sponsalia, cum executioni mandari nequeant in sensu composito cum voto, ob incompossibilitatem usus nuptiarum.

110 OBJIC. VIII. Magis opponitur prioribus Sponsalibus Conjugium cum alia Persona, quàm ingressus, & votum Religionis: sed Conjugium priora non dissolvit Sponsalia; ergo. Ostenditur minor propositio. Conjugium cum alia vim suspendit Sponsalium, ita quod si nuptus maneat liber per mortem Conjugis, tenetur primam servare fidem, ut colligitur ex Cap. *Si inter*, *De Sponsalibus*, & ex Cap. *Ex nobis*, *De Sponsa duorum*: eâdem prorsus ratione, qua quis votum habens Religionis, si nubat, & postea Compartis morte liber evadat, tenetur ad votum: eodem etiam modo, quo quis Petro vendidit equum, quem postea tradit Paulo, si equus iterum ad Dominum perveniat, tradendus est Petro; hi namque contractus suspenduntur pro tempore, quo extrema sunt incompossibilia. Major propositio est certa, cum Conjugium sit terminus ipse Sponsalium omnino incompossibilis cum alia Persona, etiam ex mutuo condicto.

RESP. Falsam esse minorem propositionem, quando Conjugium est validum, ut cum Sanches *lib.* 1. *disp.* 48. docent plurimi ex iisdem laudatis capitibus in objectione, ubi altum habetur silentium de suspensione Sponsalium, & solummodo statuitur in primo capite, pœnitentiam injungendam fore ei, qui fidem fregit; & hoc idem est, ac definire, ab omni alio onere, præter pœnitentiam, illum esse absolutum. Ratio in aperto est ex natura contractus. Nam ipsimet Adversarii concedunt ex laudatis Textibus solvi Sponsalia ex parte innocentis; ergo hoc ipso etiam ex omni parte remanent soluta, cum mutua sint, & mutuis promissionibus contracta. Ex conceptu etiam nuptiarum patent soluta prima Sponsalia. Nuptiæ enim sunt ex suo genere perpetuæ, & oppositæ Sponsalibus

Dissolvuntur per Conjugium priora Sponsalia.

cum alia Persona contractis; ergo perpetuam per se habent cum illis incompossibilitatem; adeoque non possunt illa ex natura sua remanere suspensa. Res clarescet exemplo. Fecit quis strictioris Religionis votum, & in laxiori profitetur. Primum votum prorsus solvitur Cap. *Qui post votum*, *De voto*, & *voti redempt.* in 6., hoc ipso quidem motivo, quod subsequens vinculum ex natura sua est irrevocabile, & perpetuum, quamquam sit dispensabile per Romanum Pontificem, ut ajunt Canonistæ, & sit commutabile cum Professione in strictiori Religione. Similiter ergo in casu præsenti priora Sponsalia omnino solvuntur; cum Nuptiæ sint irrevocabiles, & perpetuæ, ita quod, nullâ potentiâ, sint dispensabiles, vel commutabiles in alias.

Primum exemplum non urget. Votum enim Religionis non est vinculum mutuum, sed est simpliciter personale, secundùm se afficiens Personam; quapropter, supervenientibus Nuptiis, ex nulla parte dissolvitur, sed impeditum consistit quamdiu perseverant illæ, & sublato earum impedimento, reviviscit. Adde quod Religionis votum fit Deo, & acceptatur a Deo, qui numquam deest: nuptialis autem traditio fit mortali Creaturæ; hinc vis voti semper apud Deum vivit.

Disparitas inter Votum Religionis, & Conjugiū.

Neque etiam officit secundum exemplum. Equus siquidem est, qui obligatus remanet; unde primo debetur emptori, si traditio alteri facta solvatur. In casu nostro Personæ sunt obligatæ, & mutuò sunt obligatæ; adeoque ex dictis satis patet disparitas.

Diximus supra *quando Conjugium est validum*. Nam si sit invalidum, tunc utique Sponsalia non solvuntur; quia quod nullum est, nullum habet effectum *l. Tractat*, *Regula* 51. *De regul. juris in 6.* — Quia non præstat „ impedimentum, quod de jure non sortitur „ effectum — Pars tamen innocens justam habet resiliendi causam, cum fuerit despecta. Qui post Sponsalia alias contrahit nuptias cum altera Persona absque causa legitima, & sine licentia petita, sive valide, sive invalide contrahat, peccat graviter; cum injuste in re gravi datam violet fidem.

Conjugium invalidū non dissolvit priora Sponsalia.

Diximus *quando Conjugium*. Etenim Sponsalia posteriora nullatenus dissolvunt priora, utpote posteriora sunt nulla. Quamvis essent jurata posteriora Sponsalia, sunt nulla, utpote de re illicita. Juramentum validum fortius est vinculum Sponsalium vinculo: quoniam verò in casu juramentum est nullum, cum non possit esse vinculum iniquitatis firmando promissionem de re illicita, etiam ejus vinculum nullum est, & Sponsalia nulla sunt. Hinc fit quod ubi unus ex Sponsis alteri promittit, tenetur sub gravi priorem servare fidem, si a primo requiratur Sponso; quamvis innocens ipse justam habeat recedendi causam, cum fuerit repudiatus. Hinc si priora dissolvantur Sponsalia, non tenetur qui cum alia Persona contraxit Sponsalia, hæc servare posteriora; siquidem in suo fieri fuerunt nulla, & quod ab initio mortuum fuit, non reviviscit amplius, juxta Regulam 23. *De Regul. juris* in 6. — Non „ firmatur tractu temporis quod de jure ab „ initio non subsistit — Constat insuper a simili.

Sponsalia posteriora etiā jurata non solvunt priora.

simili. Habens votum Castitatis, si contrahat Sponsalia, & postea dispensetur a voto, illis stare nequaquam tenetur, utpote ab initio erant nulla. Simiiiter si Conjugatus post consummatum Matrimonium in aliqua profiteatur Religione, mortua Conjuge, non tenetur regredi ad Religionem; quia illa Professio fuit nulla.

111 DICES. Ex Cap. *Quidam*, *De convers. Conjugatorum*, qui uxoratus Monasticum susceperat habitum, mortua Conjuge, nequit aliam suscipere, quamvis primum votum declaretur nullum. Ratio fundamentalis est. Quia quod in totum valere non potest, valeat quantum potest; ergo promissio ab initio nulla, ac illicita, ablato tractu temporis impedimento, fit licita, & obligatoria.

RESP. Votum per Professionem emissum, invita Conjuge, nullum fuit; ideoque poterat sic vovens, mortua Conjuge, ad secundas nuptias transire. Ille uxoratus, de quo laudato Canone, aliud complicavit votum, nempe simplex Castitatis, quod ab ipso servari poterat in statu Conjugii, ut scilicet non peteret debitum; ideo ex hoc simplici voto impeditus remanebat pro secundis nuptiis, prima Conjuge mortua, erat enim illud de observanda castitate quantùm poterat.

Ratio producta non valet, quando promissio ab initio est nulla; id enim, quod nullum habuit esse ab initio, secundùm nullam partem subsistit, & secundùm nullam partem, aut modum obligat, nisi promittens aliter clare expresserit.

112 Quod hucusque dicta sunt, intellecta volumus, spectatâ rerum naturâ; potest namque aliunde fieri, quod ingressus in Religionem non sit licitus, nec debeant Sponsalia dissolvi. Hoc evenire posset, ratione scandali evitandi; ad reparandam nempe injuriam Sponsæ, quam defloravit Sponsus. Similiter dicendum est casu, quo quis, primis stantibus Sponsalibus, cum alia contraheret, accedente copula sub spe Coojugii; ut contra Sanchez, aliosque docent veriùs N. P. Andreas, & alii cum Coninck. Ratio est, quia jure antiquo Sponsalia hoc modo inita transibant in nuptias de præsenti, Cap. 15. *Qui de Sponsal.* ergo post Tridentinum, ubi est receptum, sufficient hæc posteriora Sponsalia ad infringenda priora; traditio enim actualis quoddam jus præsefert, ut constat in eo, qui vendidit equum Petro, & iterum vendit, & tradit Paulo, venditio secunda utique prævalet. Jus fortius prævalet minori: in casu fortius est jus Sponsalium posteriorum propter damnum positivum; quod prævalet negativo damno priorum Sponsalium consistente in eo, quod prima Sponsa non ducatur. In Foro exteriori Sententia Judicis staret pro ipsa. Diximus jam quod Sponsalia se habent ad nuptias, sicut ad Professionem ingressus in Religionem: sed qui post ingressum in Religionem peccaret cum puella cum promissione Conjugii, teneretur stare promissioni; ergo etiam qui post Sponsalia peccaret cum alia puella cum promissione Conjugii, teneretur huic stare promissioni.

Sponsalia posteriora, accedente copula, solvunt priora.

Hæc intelligenda sunt, quando consimile delictum non intervenerit in prioribus Sponsalibus; tunc enim illis primis standum est. Hoc idem intelligendum est, si secunda Mulier præcedentium Sponsalium fuerit conscia; cum enim sponte voluerit decipi, nullum jus acquirit. Si autem hæc secunda Sponsalia ex aliquo momento dissolverentur, remaneret contrahens prioribus obligatus; unde si sibi servari fidem Pars postularet prima, deberet eam ipsi servare. N. P. Andreas tenet ex hujusmodi secundis Sponsalibus, in quibus accessit copula sub promissione futuri Conjugii, oriri crimen publicæ honestatis, seu impedimentum publicæ justitiæ; & hoc alii quidam negant.

CONTROVERSIA VIII.

AN POSSINT SPONSALIA MUTUO CONSENSU DISSOLVI.

113 DOctores sub hoc titulo diversas admiscent difficultates de impubertate, & pubertate; ideoque incongruum non est prænotare, qualis sit earum Status, scilicet impubertatis, & pubertatis. Impubertas est hominis ætas a nativitate, seu veriùs ab usu rationis, in quo incipit a brutis discriminari, usque ad quartumdecimum annum in masculo, & in fœmina usque ad duodecimum. Pubertas incipit ab hoc prædicto tempore, quo sufficiens adesse creditur judicium etiam pro gravioribus absolvendis negotiis, inter quæ dubio procul numeratur Status electio.

Status impubertatis, & pubertatis.

Statui Conjugali præmittuntur Sponsalia mutuo consensu roborata, quæ in utroque Foro obligant; recte igitur quæritur, utrum possint eodem mutuo consensu dissolvi.

DICENDUM, libero mutuo consensu legitima dissolvi Sponsalia.

114 PROB. unico fundamento. Omnis contractus solubilis, per eadem principia dissolvi potest, per quæ habuit esse, Cap. *Omnis res 27. q. 2.* — Omnis res per quascum„ que nascitur causas, per easdem dissolvi„ tur — & est 1. Regula Juris: sed sponsalitius contractus est dissolubilis, & a mutuo consensu suum habet esse; ergo per eumdem mutuum consensum potest dissolvi.

Confirmatur ex Cap. *Ex parte*, *De Sponsalibus*. Sponsalitius contractus est quædam societas ineunda Personarum, data fide, ad instar contractus societatis: sed hujusmodi contractus societatis est remissibilis simplici contrahentium voluntate; ergo — Ad instar eo„ rum, qui societatem interpositione fidei „ contraxerunt, & postea tandem sibi remit„ tunt — ait Canon, qui assumitur a D. Thoma *in Supplem. quæst.* 43. *art.* 3. *ad* 5.

Explicatur. Jus non resistit prudenti dissolutioni, immo hæc spectat ad Reipublicæ, & Familiarum bonum. Non enim abscondita quæque præscire potest homo, nec prævidere futura; aliqua sæpe deteguntur, quæ ab initio si forent præcognita, aliter fuisset dispositum; & superveniunt aliquando causæ, quæ pariter si fuissent prævisæ, initum

non

non fuisset contractus. Hine oritur concordantia illorum axiomatum, nempe *Prudentis est mutare consilium*, & *Stultus, ut luna, mutatur*. Mutatio dispositionum, iisdem stantibus momentis, levitati adscribenda est. Mutatio, novis accedentibus causis, vel quibusdam noviter detectis occultis, prudentiæ consilium est. Porro inter humanas dispositiones simili varietati subjectas præcipuum habet locum Status electio, maxime per nuptias, quæ sunt immutabiles, ac perpetuæ; quapropter optimum fuit, Sponsalia inducere, matura deliberatione, celebranda, solubilia, & mutabilia prudentiæ regulis. Sponsalium igitur solutio mutuo consensu facta non semper levitati imputatur. Quod si quandoque contingat levitas, patienter tolerandum est, ait laudatus Canon, ut majora evitentur mala.

Quenam mutatio imprudens, aut prudens.

ADVERSA SOLVUNTUR ARGUMENTA.

115 OBJIC. I. Non minus jurata constituuntur Sponsalia mutuo consensu, quàm simplicia: sed jurata nequeunt mutuo consensu dissolvi, Cap. *Ex litteris, De Sponsalibus*; ergo neque simplicia.

RESP. Duplici distinctione; unâ ex parte motivorum, alterâ ex parte Personarum. Primò itaque potest quis contrahens jurare Sponsalia in commodum Partis; & potest ea jurare ad honorem Dei, ut si pauperem, aut destitutam ducere vellet ob amorem Dei. Secundò. Contrahentes possunt esse puberes, vel impuberes. De hac secunda distinctione dicatur in responsione ad sequentem objectionem. Respondemus modò cum prima distinctione; & ista suum habet fundamentum ex doctrina D. Thomæ 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 9. *ad* 2., ubi docet, juramentum homini factum in ipsius utilitatem dissolvi posse, illo renunciante, factum verò homini in honorem Dei non posse dissolvi.

Duplex juramentum.

Dicimus ergo, Sponsalia jurata, etiam in honorem Dei, mutuo consensu dissolvi. Ratio est, quia juramentum Sponsalibus accedens induit rationem, seu naturam Sponsalium, quæ mutua voluntate renunciantur. Omnis promissio, omneque juramentum in alterius commodum cedens, etsi in honorem Dei, conditionem includit, *si ille non cesserit*; adeoque renunciante Parte, cessat in utroque casu obligatio. Angelicus Doctor laudato loco loquitur de promissione homini facta in honorem Dei simpliciter, ita quod res jurata nullatenus cedat in commodum ipsius hominis; ut cum quis Patri jurat se Monasticam vitam suscepturum.

Juramentum accedens induit naturam principalis.

Hinc habes, qui in honorem Dei juravit ducturum unam pauperem indeterminate, potest absque juramenti violatione ducere divitem. Nam juramentum nulli determinate alligatum æquivalet voto, seu transit in votum: votum porro debet esse de meliori bono. Cœlibatus verò est melius bonum quàm nuptiæ; unde juramentum illud non tenet, & Jurator liber est ac si non jurasset.

116 OBJIC. II. Sicut Sponsalitia promissio inter puberes per mutuam nascitur voluntatem, ita inter impuberes: sed inter impuberes dissolvi non potest per eorumdem voluntatem, Cap. *De illis* 7., *De Desponsat. impuberum*; ergo neque inter puberes; in utrisque enim datur capacitas concessa a natura.

RESP. Spectatis juris naturæ principiis, æqualiter se habent Sponsalia puberes inter, & impuberes. Attento Jure positivo directivo boni communis, & modificativo Juris naturalis, aliter se habent Sponsalia inter illos. In impuberibus, ob ætatis imperfectionem, frequentes contingerent rerum mutationes, & quidem imprudentes, dissonæque gravitati contractus, quæ tractu temporis gravia parere possent inter Familias dissidia; ea propter statuit Jus, expectandam pubertatem, ad quas pervenientes possunt tunc resilire.

Sponsalia impuberum.

Quando pubertatem assecuti impuberes, & cognitis Sponsalibus, statim non reclamant, censentur ea approbare, ac firmare. Illud autem *statim* stat pro triduo, *l. Finali, C. De errore Advocat.*, & *l. Finali, C. De judiciis*: Si unus ex impuberibus altero priùs pubertatem nanciscatur, potest, non expectata alterius pubertate, reclamare; cum potiatur ætate a Jure statuta. Ex adverso si pubes cum impubere contrahat Sponsalia, tenetur alterius expectare pubertatem, & non potest antea resilire; potest tamen impuber, assecuta pubertate, recedere. Hujus fundamentum habetur ex privilegio facto in favorem impuberum. Est insuper regula aliis etiam contractibus communis, quod Minor contrahens absque Tutoris consensu, possit cum Majore reclamare, & nequeat ipse Major, *l. Non eo minus, C. De Procuratoribus*.

Ad dissolvenda Sponsalia impuberum, accedente pubertate, sufficit in Foro Conscientiæ dissensus interior; nam hujus contractus anima est voluntas. In Foro tamen exteriori subsistunt Sponsalia interiori dissensu soluta, & per Judicem cogi possunt contrahentes; etenim præsumuntur in eadem permanere voluntate. Si contingat, quod impubes dissentiat, renuncietque, in eoque animo perseveret usque ad nactam pubertatem, Sponsalia dissolvuntur; quia perseverantia illa debitæ ætati juncta æquivalet dissensui actuali. Debet tamen esse saltem virtualis perseverantia; non enim sufficit habitualis, sicuti consensus habitualis non ponit, os non constituit contractus. Si verò impubes animum non retractet ante pubertatem, Sponsalia perseverant integra.

117 OBJIC. III. Ejusdem est virtutis consensus expressus verbo, ac facto, seu, ut alii dicunt, tacitus, & expressus, propter regulam Juris, *taciti, & expressi eadem est ratio*: sed mutuus consensus facto expressus non dissolvit Sponsalia; ergo. Probatur minor propositio. Si Sponsus mutet domicilium in regionem proficiscens longinquam, sciente Sponsa, Sponsus tunc renunciat facto, & acceptat facto Sponsa renunciationem; & tamen statim non solvuntur Sponsalia, sed, ut solvantur, biennium est expectandum, quando absentia Sponsi est intra eamdem Provinciam,

eiam, nt ſtaruitur, *l. 2. C. De Sponſalibus*, vel triennium, quando eatra Provinciam, *l. 2. C. De repudiis*, vel etiam tantum expectandum eſt tempus, donec ceſſet cauſa, quando abſentia neceſſariæ innititur cauſæ, *l. sæpe ff. De Sponſalibus*.

Abſentia Sponſi quando diſſolvat Sponſalia.

RESP. Concedendo pro præſenti materia propoſitionem majorem. Ad probationem minoris attendendum eſt, num ſcieotia Sponſæ ſit ea notificatione Sponſi petentis licentiam, & non reclamante Sponſa; vel ſit caſualis, non petente Sponſo licentiam. Si primo modo contingat, non diſſolvuntur Sponſalia; quia mutuo conſenſu eligitur Domicilii mutatio, aut profectio in regionem longinquam. Attendendum eſt ad dignoſcendum quando diſſolvantur hæc Sponſalia, an ſibi præfixerint determinatum tempus, vel non præfixerint. Si primum; illud eſt expectandum tempus præfixum. Si ſecundum; obſervandæ ſunt recitatæ Juris leges.

Quando verò ſeientia Sponſæ caſualis ſit, non petitâ a Sponſo licentiâ; tunc ſtatim diſſolvuntur Sponſalia. Quia recedens Sponſus, ea modo agendi, ſuo renunciat juri; nec Sponſa tenetur eum ſequi, remanetque libera in utroque Foro, nec cogi poteſt a Judice forenſi. Sic habetur deciſum Cap. *De illis 5.*, *De Sponſalibus*, ubi -- Qui „ præſtitu juramento promittunt ſe aliquas „ mulieres ducturos, & poſtea dimittunt Ter„ ram, ſe ad alias transferentea, liberum „ erit mulieribus ad alia ſe vota transferre --

Probationi ea laudatis legibus reſpondent aliqui, Jus Civile fuiſſe correctum per Jus Canonicum loco moa laudato. Non videtur tamen neceſſarium ad hoc effugium confugere; quoniam Teatus illi ſufficientem habent Intelligentiam, videlicet, quando Sponſa ſcit Sponſi diſceſſum ex notificatione, ut diximus, ipſius Sponſi licentiam petentis, & nullum præfixerint tempus determinatum abſentiæ.

Hæc ſubſiſtunt, quando diſceſſus eſt in longinquam regionem. Si in propinquam regionem ſit diſceſſus cum ſpe reditus, alia eſt regula. Tunc ea modo agendi non renunciat Sponſus; nam caſus iſti facilè occurrunt. Unde reditus expectandus eſt, aut ei certa temporis menſura decernenda. Requiſitus Sponſus, & non revertens ex juſta cauſa, non videtur renunciare; adeoque non eſt deſerendus, ſed prudentis, vel Judicis judicio, penſatis omnibus circumſtantiis, & periculis, rationabile tempus aſſignandum eſt, & expectandum.

118 DICES. Conditio ſervitutis habitandi in hoc, vel illo loco, rejicitur a Legato, & tenet Legatum, *l. Titio centum 2.*, *ff. de condit., & demonſtr.* ergo quando mutat Sponſus, vel Sponſa, domicilium, Sponſalia non ſolvuntur, & tenetur alter diſcedentem ſequi.

Conditio domicilii quando ſubſiſtat.

RESP. Vel conditio loci deducta eſt in pactum, vel non eſt deducta. Si in pactum deducta non eſt; vel ſecutæ ſunt nuptiæ de præſenti, vel non. Si in pactum deducta eſt conditio, nequit rejici, & promittens tenetur fidem ſervare. In contractibus de rebus ſuis poſſunt omnes apponi conditiones, quæ iniquitatem non ſapiunt, Cap. *Verum*, *De condit. appoſit.*, & *l. 1. C. De pactis*: eaſque potiſſime ſuſtinent Jura, quando in favorem cedunt nuptiarum, *loco citato*; conditiones verò vanæ, & nullius utilitatis rejiciuntur. Cumque maxime favorabilis ſit fœminæ habitatio ubi educata, ubi cognita; ideo Sponſus tenetur fidem de ea ſervare, & non obſervans ſolvere debet intereſſe, vel appoſitam pœnam, nec ipſa tenetur illum ſequi. Hæc regula communis eſt aliis contractibus, ut cum quis inſtituitur hæres cum pacto commorandi in tali loco, vel aſſumendi nomen talis Familiæ. Hæc porro in Sponſalitio contractu locum habent per ſe loquendo; ſi enim res notabiliter mutarentur, nova ſuperveniente cauſa, ut ſi peſtis graſſaretur, ſi aer fieret inſalubris, ſi gravia exorta forent diſſidia, tunc pacti virtus ceſſaret.

Si in pactum non eſt deducta conditio loci, & nuptiæ ſunt ſecutæ, Uxor virum, & non Vir uxorem ſequi tenetur, niſi neceſſitate compulſa, aliò migrare cogatur mulier; quia Vir caput eſt mulieris. Itidem ſi noverat mulier, vagantem eſſe Virum, debet ipſum ſequi, conditionem ejus ſuſtinendo. Si non noverat, vagantem eſſe, non teoetur; perpetua enim vagatio omis eſt conjugali obſequio indebitum. Infortunium pariter ſibi facere debet mulier commune, ſi Vir, etiam ſine culpa, in exilium mittatur, *l. Si cum dotem*, *§. Sin autem*, *ff. ſoluto matrimonio*; Immo pauperem virum exulem tenetur ex bonis particularibus alere, & non ſolùm ea dotalibus, quibus hujuſmodi obligatio conjungitur, ut docent Juriſtæ, & Canoniſtæ. Denique virum etiam excommunicatum derelinquere non poteſt.

119 OBJIC. IV. Non diſſolvit Sponſalia qui errore deceptus a tertia Perſona conſentit ſolutioni Sponſalium: ſed non minus veraciter conſentit, qui ſic deceptus conſentit, quàm qui, nullo prævio errore, conſentit; ergo ſicut ille non diſſolvit Sponſalia, ita nec iſte. Major propoſitio communis eſt, & conſtat; quia ſicut conſenſus ille dare non valet eſſe Sponſalibus, ita nec etiam poteſt auferre. Minor videtur certa; nam error a tertia Perſona proveniens non tollit voluntarietatem, cum ſit caſualis, & incidens, eo modo quo metus non tollit.

RESP. Objectio eas involvit difficultates, quæ in contractibus, vi, metu, errore, dolo, celebratis verſantur. De his ſatis agemus in hoc ipſo Tractatu VIII. de Matrimonio *Diſp. VI.*; idcirco ſat eſt impræſentiarum leges, & regulas referre, quæ a Doctoribus traduntur.

Duplex dolus, ſeu error.

Dolus, & error, duplex eſt; alius dans cauſam contractui; & alter incidens contractui. Primus ſubſtantiam afficit; cauſamque motivam, & finalem includit, & ſine ipſo contractus non fieret; alter afficit modum, & abſque eo adhuc fieret contractus. Quando dolus, ſeu error dat cauſam contractui, ſive a Parte proveniat, ſive a tertia Perſona, contractum annullat ſubſequentem, *l. Et eleganter 7.*, *ff. de dolo*, ubi nulla fit mentio diſtinctionis doli a Parte dari, vel a tertio. Et ſane utrobique eadem eſt ratio; ſiquidem utrobique deficit objectum conſenſus, quod eſt res ſuæ vitio, res cognita,

gnita, cum voluntas non feratur in incognitum. Error autem, seu dolus incidens contractui, & ipsius modum afficiens, non substantiam, non inficit contractum; quia adhuc errore cognito, vel dolo, fieret.

Nunc ad argumentum, Sive Pars, sive tertia Persona dolo, errore, deceptione, extorqueat ab aliquo ex Sponsis, vel etiam ab utroque consensum ad dissolvendam sponsalitiam promissionem, non dissolvuntur Sponsalia, quando dolus, aut error fuit causa talis consensus; nam hoc pacto consensus non est sicuti debet esse spontaneus, & voluntarius. Tunc Pars decepta jus habet, ut subsistant Sponsalia; & Pars altera nequit absque noxa recedere. Quod si Compars fuit in causa doli, in hoc etiam peccavit.

Consensus ex dolo quando subsistat.

Itaque ad dissolvenda Sponsalia consensus debet esse spontaneus, & liber; proinde ab eo debent excludi vis, metus, dolus, fraus, error, preces importunæ, & quidquid impedit voluntarium proprie dictum. Debet dari consensus ex utraque Parte; unde si una resilitat, debet altera datam servare fidem.

SYNOPSIS.

QUÆNAM SINT CAUSÆ DANTES JUS SOLVENDI SPONSALIA.

CUm timidæ sint cogitationes hominum, ejusque viæ incertæ providentiæ, non omnia possunt sub primordiis scire, & omnia prævidere, ut superiùs observavimus. Plurima temporis decursu sese offerunt, quæ prudentum consilium obligant in aliud mutare. Hoc potissime accidit in materia nuptiali; ideoque plures Civiles, & Canonicæ Leges conditæ sunt ad dirigendos casus ejus occurrentes. Has in præsentia examinamus, Canonistarum, Juristarum, & Theologorum vestigia sequentes; etenim sine hujusmodi discussione omnia forent implexa.

120 Generalis itaque regula est, ut omnis gravis mutatio in Persona, vel circumstantiis, aut extrinsecis accidentibus, quæ si fuisset ante Sponsalia, a viris prudentibus ea non fuissent celebrata, sit causa sufficiens, & justa ad ea dissolvenda; siquidem hujus generis contractus semper conditionem involvunt, stantibus scilicet rebus prout subsistunt. Nec ob hoc transit contractus in conditionatum. Nam sicuti absolute contrahitur secundùm quod res nunc sunt, & habent esse; ita conditio illa intrinseca absolutam rerum naturam non immutat.

Generalis regula.

Porro hujusmodi causæ, aliæ sunt antecedentes, sed ignotæ, quæ postea deteguntur; & aliæ sunt subsequentes, sed nequaquam prævisæ. Rursus hæ subsequentes in duplicem classem dividuntur; aliæ sunt simpliciter ordinis physici, & ab extrinseco absque culpa patientis exortæ; & aliæ ad ordinem spectant moralem, hoc est, supponunt culpam in eo, quem afficiunt. His prænotatis, ut quadam methodo sine confusione procedamus, omnes has causas placet reducere ad quatuor particulares Regulas.

Multiplices causæ resiliendi a Sponsalibus.

121 PRIMA REGULA. Gravis mutatio antecedens, & ignota, quæ si fuisset cognita, a Viris prudentibus non fuissent celebrata Sponsalia, sufficiens est causa ad dissolvenda Sponsalia.

Gravis mutatio antecedens ignota sufficit ad resiliendum.

Hujus rationem jam diximus supra *num. præc.* Constat insuper ex *l. In lege*, *ff. De contractu emptionis*. Quia res censetur fieri, quando innotescit, proinde non apparere idem est, ac non esse: sed illa mutatio nunc innotescit: ergo nunc censetur res fieri, scilicet promissio Sponsalitia; atqui si ab initio fuisset cognita, celebrata non fuissent Sponsalia; ergo nunc sufficit ad ea dissolvenda, cum nunc sciri idem sit ac de novo advenire. Hinc habes

Primò. Si Vir valde nobilis, & valde dives promisit Fœminæ, quam sibi credidit parem, & post Sponsalia novit valde disparem, vel ratione originis, vel ratione divitiarum: non tenetur eam ducere, sed legitime potest Sponsalia dissolvere. Hoc idem dicendum est, si Fœmina valde nobilis, & valde dives promittit Viro, quem sibi parem credidit, & postea valde disparem invenit.

Secundò. Si Sponsus est vitiis irretitus, vel prolem suscepit, & horum cognitio supervenit Sponsæ, jam initis sponsalibus: sufficiens habet Sponsa momentum resiliendi. Nam indecorum est mulieri honestæ famæ cum Viro vitioso nubere; & si ipse prolem suscepit, adest perennis discordiarum fomes ob quandam contrarietatem in Uxoribus innatam ad prolem a Marito susceptam ex alia esto legitima Conjuge, sive etiam ex metu, ne communia bona in utilitatem prolis priùs susceptæ dissipentur.

Dictum est, *si Vir sit vitiis irretitus*. Si enim absque prolis susceptione aliquoties sit lapsus, non est causa sufficiens dissolvendi Sponsalia; quia apud homines non incongruum censetur tale Conjugium, cum apud ipsos Viri ob tale crimen non vilescant.

Tertiò. E contra si Sponsa male sit conversata cum alio, & cognitio ejus criminis superveniat Sponso, jam celebratis Sponsalibus, potest Sponsus resilire a Sponsalibus. Etenim in hominum æstimatione probrosum est Viro ducere corruptam; & species quædam bigamiæ contrahitur, tale Conjugium ineundo.

DICES. Can. *Quemadmodum*, *De jurejurando* declarat Pontifex eum — qui juravit se ducturum aliquam in Uxorem, non „ potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem, ut illa non „ ducat in Conjugem — ergo.

RESP. Loquitur Pontifex quando delictum fuit præcognitum. Sic intelligitur prædictum caput, & sub hac intelligentia ad alias extenditur causas antecedentes graviter mutantes rerum statum.

Quartò. Si Vir promittat Viduæ ex Conjugio rato, quam virginem supponit, & detegat talem non esse: justam habet causam resiliendi; facta est enim notabilis mutatio ex parte Viri, cum vilioris sit æstimationis Vidua, & contrahatur defectus bigamiæ per hujusmodi nuptias.

122 Di-

Quædam exceptio.

122 Dicta subsistunt, quando eo animo erant dispositi, quod non contraxissent, si ab initio eos scivissent defectus. Si verò ita erant affecti, ut nihilosecius contraxissent: tunc superveniens cognitio non officit; nam error tunc est incidens, non lædens voluntarium, nec contractum infirmans.

In dubio circa mox dictam animi dispositionem, favor, & possessio stat pro innocente. Cognitio itaque defectuum superveniens jus impertitur ipsi innocenti ad resiliendum. Ipso facto non dissolvuntur Sponsalia: siquidem errores hujusmodi non versantur circa nuptiarum substantiam, quæ consistit in Personis habilibus ad earumdem finem, sed referuntur ad qualitates, cum quibus est componibilis affectio ad substantiam; proinde dant jus ad recedendum, & non statim irritant; nisi illæ qualitates taliter essent expresse volitæ, ut transirent in substantiam.

Alia exceptio.

123 Itidem dicta subsistunt, si post habitam defectus cognitionem, jus habens resiliendi non ratificet promissionem; nam ratificatio novo æquivalet contractui; & tunc absque nova superveniente causa nequit resilire. Porro ratificatio fit expressis verbis, aut facto, ut si ante dissoluta Sponsalia Pars innocens turpiter cohabitaret cum Comparte. Tunc jus omne amittit, & legum favori abrenunciat, sive id egerit animo ratificandi, sive non; ipsum enim factum ratificat. Si verò post dissoluta Sponsalia accidat turpitudo, non est positivum argumentum voluntatis redeundi ad priora Sponsalia.

Ratificatio duplex.

Quinam defectus manifestandi.

124 Defectus ad Sponsalia prævii, qui post Sponsalia cogniti dant jus resiliendi, in duplici sunt differentia. Alii sunt probrosi, vel reddentes graviter incommodas nuptias; ut sanguinis infectio, ab Hæreticis descendentia, lepra, paralysis, morbus gallicus &c. Alii non sunt probrosi, nec valde incommodum efficiunt nuptiale onus; ut aliqua deformitas, ignobilitas &c. Quando defectus sunt primi generis nequeunt occultari, nec sine manifestatione fas est inire Sponsalia, & multo minus Conjugium; & quidem sub lethali obligatione. Ratio hujus est, quia nemo sibi consulere potest cum positivo gravi damno alterius. In casu grave damnum positivum alteri sequitur; siquidem odiosa efficitur socialis cohabitatio, aliàs perpetua, rixosa, probrosa, indecora filiorum educationi &c. Quemadmodum ergo in ceteris contractibus occulti defectus noxii sub lethali, ex regulis justitiæ, manifestandi sunt; Ita etiam in præsenti contractu. Imputet sibi Pars rea, si in eos ea culpa inciderit defectus; vel infortunio imputet, si ab extrinseco advenerint.

Quales, & quomodo defectus possint occultari.

Si defectus occulti alterius sint ordinis, poterit Pars vitiata licite Sponsalia contrahere, eorumque urgere executionem, quando simpliciter procedat occultando, non malitiose fingendo oppositum, nec artificiose negando interrogata (unusquisque enim jus habet ne decipiatur in contractibus) & non prævideat, nec timeat prudentialiter, eos, contractis nuptiis, detegendos, vel detectos gravia non parituros inconvenientia, insuper & Compars nec exceptionem, nec objectionem faciat. Nemo enim tenetur se ipsum infamare, suosque defectus propalare; & jus habet unusquisque absque alterius injuria sibi providere; nam e re alterius est de hujusmodi defectibus inquirere, cum soleant in communi usu agendi a contrahentibus percunctari, & communiter innotescat quod subesse possunt, & sæpe occultari.

Mutatio gravis antecedenter nota non sufficit ad resiliendum.

125 SECUNDA REGULA. Gravis mutatio antecedens, & non incognita, sed nota ante Sponsalia, non est causa sufficiens per se loquendo ad dissolvenda Sponsalia.

Huc spectat Canon *Quemadmodum*, *De jurejurando* -- Qui juravit se ducturum aliquam in Uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in Conjugem -- ubi Pontifex loquitur quando delictum fuit præcognitum; & ut diximus *num.* 120. hæc causa ad alias etiam extenditur antecedentes, quæ rerum naturam graviter immutant. Et sane unusquisque sui Dominus est, & se ipsum potest cui voluerit tradere absque Creatoris injuria absolutum habentis dominium; ergo licite se tradit unus alteri quem scit gravi defectu irretitum; atqui si licite & scienter se tradit, tenetur, per se, datam servare fidem; ergo nequit a promissione recedere.

Hinc habes, si Vir, vel Fœmina promisit alteri Parti, quam sciebat valde sibi disparem, vel ratione originis, vel ratione divitiarum, aut vitiis irretitam &c., tenetur per se loquendo nuptias contrahere, & non potest Sponsalia dissolvere.

DICES. Qui pro merce promittit venditori, vel pro actu turpi promittit prostitutæ pecuniam valde excedentem, non tenetur ad excessum, sed solummodo ad æquale; ergo etiam in casu non tenetur Vir fidem servare valde dispari datam, sed sufficit ei æqualitatem servare, eam dotando; utrobique enim datur imprudentia, & prodigalitas, & Creatoris injuria.

Substantialis æqualitas Sponsalium.

RESP. Paritas non urget. Siquidem non promittit spondens se ipsum in pretium; non enim contractus Sponsalium est contractus venditionis, & emptionis, sed spontanea, & simpliciter liberalis promissio. Substantialis æqualitas consistit in Personis ut habilibus ad finem Sponsalium; & ista servatur. Paupertas, ignobilitas, & ex adverso divitiæ, & nobilitas, sunt conditiones Personæ, & accidentales qualitates. In relatis exemplis pecunia illa excedens datur in pretium; propterea reduci debet ad æqualitatem secundùm justitiæ regulas. Quantùm ad secundum exemplum sunt Doctores, qui volunt, promittentem teneri etiam ad excessum.

126 Diximus *per se loquendo*, idest attentâ rerum naturâ. Nam si ex hujusmodi nuptiis valde disparibus grave oriretur scandalum, gravesque discordiæ inter Familias excitarentur; tunc Promissor non tenetur, nec debet, stare promissis, & fidem servare, cum sit de re illicita, quæ absque peccato nequit compleri. Hoc idem dicendum etiamsi promissio foret juramento firmata;

nequit enim juramentum esse vinculum iniquitatis.

Gravis mutatio physica subsequens quando sufficiat ad resiliendum.

127 TERTIA REGULA. Mutatio spectans ad ordinem physicum, & Sponsalia subsequens, adeo gravis, ut prævisa meritò, & rationabiliter moveret prudentes, eosque retraheret a contractu, est causa sufficiens dissolvendi Sponsalia.

Fundamentum hujus est idem ac illud præmissum sub generali Regula *num.* 120, Capite *Quemadmodum* 25. *De jurejurando* aliquæ describuntur hujusmodi causæ physicæ -- Quod si post hujusmodi juramentum „ mulier fieret non solùm leprosa, sed etiam „ paralytica, vel oculos, vel nasum amitteret, seo quidquam ei turpius eveniret, „ numquid Vir teneretur eam ducere in „ Uxorem? profectò ductam non posset di„ mittere -- Ad hos defectus revocantur aliæ infirmitates, morbique, ut gallicus, malaolentia oris, deformitas per amissionem pristinæ venustatis. Hæc notabiliter mutant in hac materia rerum statum: societati nuptiali gravamen inferunt, perpetuas gignunt displicentias; proindeque sufficiunt ad dissolvenda Sponsalia. Doctrina hujusmodi communis est.

Status paupertatis, vel divitiarum.

128 Ad hoc caput revocatur Status paupertatis, & divitiarum, qui sub triplici combinatione potest considerari. I. Si unus cadat a Statu divitiarum in paupertatem. II. Si ambo pauperes evadant. III. Si unus ascendat ad divitias notabiliter majores. Aliqui Doctores, inter quos N. P. Andreas, propugnant, in omnibus hisce casibus subesse sufficientem causam dissolvendi Sponsalia propter notabilem mutationem.

In primo casu totum onus Familiæ sustentandæ in unum ex Sponsis revocatur. Multo magis augescit mutatio, si paupertas sit ex parte Sponsæ; nam omnia ipsius bona computantur pro dote, sive formaliter, sive reductive, cum semper ad onera deserviant allevianda.

In secundo casu licèt interveniat quædam compensatio paupertatis unius cum paupertate alterius, revera tamen difficilius redditur nuptiale onus ex utriusque indigentia. Hujusmodi compensatio ad hoc deservit, quod si unus ex Sponsis velit alteri pauperi nubere, tenetur priorem servare fidem; etenim in pari casu melior est conditio possidentis.

In tertio casu respectu divitis efficitur durior Sponsalium adimpletio, stante illa divitiarum affluentia, quæ si contractum præcessisset, nequaquam promisisset. Alii Doctores docent, augmentum illud divitiarum non esse sufficiens ad dissolvenda Sponsalia; quia nulla intercedit deceptio ex parte alterius, & solùm facta est mutatio ex parte sui, in quem non fertur intentio, & consensus. Adducunt exemplum; si Petrus equum promittit venditurum Paulo pretio justo, & tempore traditionis valor augescit; hæc valoris mutatio non officit, sed suam habet contractus firmitatem.

129 In ordine physico referre possumus impedimenta nuptiarum dirimentia: cum possint supervenire, etiam inculpabiliter; resolutio tamen fere eadem est ac si culpa adesset. Itaque indubie ex parte utriusque dissolvuntur Sponsalia per impedimentum dirimens; quia cum eo est impossibilis Sponsalium executio, scilicet nuptialis contractus, & ad impossibile nemo tenetur.

Impedimentum dirimens Conjugium sufficit ad resiliendum.

Hinc fit quod Pars innocens expectare non tenetur dispensationem, aut oblatam acceptare; jam enim acquisivit illa jus resiliendi, & libera facta est. Si tamen dispensationem requirat eadem Pars innocens, tenetur altera eam petere, diligentias adhibendo, & expensas. Ratio est, quia apponens impedimentum lædit jus alterius: adeoque tenetur illud reparare modo quo est communiter reparabile; porro Pars innocens jus habet ad executionem Sponsalium, & ne efficiatur inhabilis; ac proinde habet jus ut amoveantur impedimenta, quod fit per dispensationem. Apud omnes illud compertum est, quod si innocens ex dissolutione Sponsalium damnum patiatur, aut propter peccatum commissum, aut propter infamiam resultantem, vel quid simile, tenetur alter ex generali regula dispensationem sollicitare.

DICES cum Sanchez *lib.* 1. *disp.* 56. Promissio subsistere intelligitur, rebus invariatis; ergo cum in casu res non sint ejusdem conditionis, jam plane fit, nullam adesse obligationem.

RESP. Prædicta verificari si mutatio habeatur fortuitò; secus si ex culpa contrahentis. In casu ex culpa impedimentum subortum est; ergo tenetur Pars rea illud tollere, cum nemo jus habeat alterum lædendi.

DICES II. Dispensatio est beneficium Principis; porro nemo tenetur illud petere, cum dicat exemptionem a legibus.

RESP. Ultro concedimus, neminem absolute adstringi ad expetendam dispensationem; tenetur tamen damnificans, si ea sit necessaria ad reparandum damnum alteri illatum; ut in casu.

DICES III. Nemo tenetur cum gravi incommodo servare promissa.

RESP. Si incommodum, expensarum mensuram excedat, & laboris, taxatam in ea linea, utique absolvitur Promittens ab obligatione; secus si non excedat, potissimùm cum agitur de reparando violato jure, læsa Parte instante. Et sane Adversarii in eam confluunt Sententiam, ut dispensationem petere reus teneatur, si facilis sit, si moderatæ expensæ, si mora brevis, & ad hoc obligatos intelligi contrahentes. Ergo cum incommodum, ex prudentiæ regulis æquum, & rationabile, non excessivum judicetur, ad hoc subeundum dubio procul obligabitur.

Sufficit etiam impedimentum impediens.

130 Impedimentum non dirimens, sed solùm impediens nuptias, sufficit ad resiliendum ex parte innocentis. Non dissolvit tamen immediate Sponsalia; quia licèt nuptias obstet exequendis, vim tamen non habet sufficientem ad ea dissolvenda, quam habebat causa integra. Excipienda sunt ab hoc capite impedimenta provenientia ex voto Religionis, vel Castitatis, ex ingressu in Religionem, & ex crimine hæresis.

131 Quæ-

131 QUÆRES. Si superveniente impedimenro dissolvente Sponsalia, contrahant Sponsi de novo, vel priora ratificeur sub hac conditione, *si Papa dispenset*, tenent ne hæc Sponsalia?

RESP. Tenent prædicta Sponsalia sub regulis conditionati contractus; unde, purificata conditione, transeunt in absoluta abſque novo consensu, & fundant honestatis impedimentum; ac proinde nequeunt Sponsi resilire, nisi nova accedente causa. Fundamentum habes ex solemni principio apud Juriseonsultos, quod actus factus tempore inhabili, relatus ad habile tempus, valet pro illo; quare promissio illa sponsalitia prorogatur ad tempus, in quo licita est executio.

Defectus morales subsequentes.

132 QUARTA REGULA. Defectus morales Sponsalia subsequentes eo modo sufficiunt ad ea dissolvenda, quo dictum est jam de physicis defectibus.

Doctrina communis est, quod crimen hæresis, delictum, ex quo infamia consurgit, læsio famæ, honorisque, odium, discordiæ inter Familias, sævitia Sponsi, & quæcumque alia propter quæ fieri potest thori separatio, dissolvunt Sponsalia, & sufficiunt ad resiliendum.

Ob fornicationem alterius potest innocens resilire.

133 Inter hæc delicta computatur peccatum fornicationis, ob violatam fidem; unde Pars innocens potest recedere. Hoc verum est, quamquam Sponsa fuerit vi oppressa; nam in hominum æstimatione vilior facta est, & cedit in exprobrosum dedecus Viri, ut colligitur ex Cap. *Raptor* 27. *q.* 1.

DICES. Hoc pugnat cum Cap. *Desponsatas* 27. *q.* 1., ubi raptas, & quæ vim passa est, reddi jubetur.

RESP. Caput illud loquitur expresse de desponsatis per verbum de præsenti, & vere nuptis. Ceterum notes velim, mulierem non rejici, quia rea, sed quia vilior facta est. Nec officit, hoc non sufficere ad thori separationem inter nuptos. Nam quid majus requiritur ad thori separationem, quàm ad dissolvenda Sponsalia.

Quid dicendum si uterque sit fornicatus.

134 Si contingat utrumque labe fornicaria infici, dicunt nonnulli, quod Vir resilire potest; quia licèt sint æquales in fidei fractione, Sponsa tamen facta est vilior, & exprobrosa Sponso. Fœmina verò non habet jus, dicunt illi, resiliendi; quia non tanti fit hoc delictum in homine, nec ad dedecus reputatur, quamvis prior deliquerit. Unde colligunt, quod si Vir exigat mandari Sponsalia executioni, tenetur Sponsa; secus ipse, si illa exigat.

Oscula non sufficiunt ad resiliendum.

Sub eadem regula volunt iidem Doctores, quod in Fœmina, sola oscula, actusque impudici cum alio, sufficiant ad dissolvenda Sponsalia ex parte Viri; secus ex parte Fœminæ, si a Viro exerceantur cum alia. Si tamen ob nimiam frequentiam in Viro gravis generetur suspicio, quod nuptus fracturus sit fidem; tunc volunt dari ex parte Fœminæ causam sufficientem dissolvendi Sponsalia.

Alia Sententia docet, quod in casu ex nulla parte datur causa sufficiens. Motivum est, quia in eo quod est principale, sunt ambo æquales, scilicet, in fractione fidei: major, aut minor disconvenientia, accidentalis est; adeoque aut ex parte nullius, aut ex parte utriusque æqualiter urgere debet causa. Hoc apto clarescet exemplo. Nupti si ambo frangunt sibi fidem, faciunt sibi compensationem, ita quod nullus potest alium a thoro excludere; & tamen lapsus in Fœmina turpior est, eamque viliorem efficit; & hoc verum est, quia principale quod est fides, in utroque fractum est.

Hæc secunda opinio videtur plausibilior. Ad illud de osculis, fatemur, ut quid turpius censeri in Fœminis apud vulgarem æstimationem; nihilosecius in Viro sunt quid gravius, cum Vir sit caput mulieris.

CONTROVERSIA ULTIMA.

AN EXISTENTIBUS LEGITIMIS CAUSIS RESILIENDI A SPONSALIBUS POSSINT SPONSI RESILIRE ABSQUE JUDICIS AUCTORITATE.

135 CAusæ enumeratæ in præcedenti Synopsi sive antecedentes, sive subsequentes Sponsalia, aliæ ipso facto dirimunt Sponsalia, ut nuptiæ cum alia Persona celebratæ, impedimentum dirimens, assumptio ad Ordines Sacros, ingressus in Religionem; aliæ ipso facto non dissolvunt, sed jus tantummodo præstant resiliendi. Loquendo de primis non desideratur Judicis Sententia. Sunt enim impossibiliter conjungibiles cum Connubio: sed ad impossibile nemo tenetur, nec ulla auctoritate obligari potest; ergo nullius Judicis Sententia est exquirenda. Pro ipsis neque etiam declaratoria requiritur Sententia Judicis; nam, cognitâ harum causarum naturâ, sequitur, evidentiâ illationis, Sponsalium dissolutio. Difficultas itaque Controversiæ ad secundas causas solummodo devolvitur, non ad primas.

DICENDUM quod ad dissolvenda Sponsalia ob causas prabentes jus resiliendi sæpe requiritur Judicis Sententia

136 PROB. I. auctoritate D. Thomæ *in Supplem. quæst.* 43. *art.* 3. *in corp.*, ubi ait — In omnibus prædictis casibus Sponsalia „ contracta dirimuntur, sed diverso modo, „ quia in duobus, scilicet, cum quis ad Re„ ligionem confugit, & cum alter Conju„ gum cum altero per verba de præsenti „ contrahit, ipso jure Sponsalia dirimuntur; „ sed in aliis casibus dirimi debent secundùm „ judicium Ecclesiæ — Et sane instituit Ecclesia speciale Tribunal super causas matrimoniales, quia plerique casus occurrunt judicialem discussionem expostulantes: item inseruit super hac re titulos plures in corpore Juris. Jus civile etiam condidit Sanctiones plurimas pro Judicibus dirigendis. Hæc omnia necessitatem recursus ad Sententiam Judicis abunde declarant.

Judicium Ecclesiæ in Sponsalibus.

137 PROB II. Quotiescunque ex privata Sponsalium dissolutione exoritur scandalum, Ecclesiæ satisfaciendum est, illud auferendo: sed hoc fieri nequit, nisi per ejusdem Ecclesiæ judicium; ergo. Major propositio

positio constat. Sæpe enim publica sunt Sponsalia, & causa resiliendi non est cognita; unde fit, ut privatim a promissis recedendo, suspiciones emergant, oblocutiones, diffamationes, jurgia. Minor ex se est evidens. Nam scandala publica ex contractibus orta, potestate publica debent auferri, nec aliter hominum mentes judiciis sinistris affectæ possunt suaderi, quàm per latam Sententiam mediis allegatis, & probatis. Hoc ita verum est, quod etiam si ab initio Sponsalia fuerint nulla, interpellandus est Judex, si ex dissolutione, seu ex privato recessu sequantur scandala. Judex autem debet esse Ecclesiasticus jurisdictionem habens in Foro externo; propterea Parochus huic muneri impar est.

Per Ecclesiæ judicium scandala auferuntur.

138 PROB. III. Sæpe resiliendi causæ sunt dubiæ, & incertæ: sed tunc necessarius est recursus ad Judicem; ergo sæpe non possunt irritari Sponsalia absque Judicis Sententia. Major ob diversas oppositas æque fundatas opiniones certa est; nam ex ipsis opinionibus oritur incertitudo juris, & confusio, & quidem rationabilis ob rationabiles opinantium contrarietates. Sæpe stante juris certitudine, facti consurgit incertitudo, eo quod non clare cognoscitur, utrum res ita sit, ita acciderit. Minor est facilis intelligentiæ. Etenim in contractu juris mutui, mutuæque utilitatis, nemo innixus incerto juri, vel facto, absque peccato recedere potest in præjudicium alterius, qui est in possessione ex vi contractus ab initio legitime initi; unde ad Tribunal justitiæ confugiendum est, quod omnibus expensis circumstantiis juxta leges tribuat unicuique suum.

Jure incerto, expectanda Judicis Sententia.

139 PROB. IV. Non rarò, celebratis Sponsalibus, variantur, & mutantur affectus ex qualitate hujusce materiæ dotibus naturalibus innixæ, maxime extrinsecis, propter quas Persona, quæ nunc placet, postea displicet, & fit quod leves causæ concipiuntur ut magnæ, & exaggeratorio proclamantur sermone: atqui in hisce casibus proprium judicium non est aptum Tribunal, utpote corruptum ab animi turbatione, & ab affectus pondere: siquidem amaro palato dulcia quoque amare sapiunt; ergo ad Ecclesiasticum confugiendum est.

Hominum affectus sæpe varii.

140 PROB. V. Quod communi bono deservit, adoptandum est: sed recursus ad Ecclesiam pro dissolvendis Sponsalibus communi bono deservit; ergo adoptandus est. Ostenditur minor propositio. Accidit quod causæ dolose apponantur, quod Pars altera falsis opprimatur momentia, quod æquivocæ implicentur conditiones: spectat autem ad bonum commune, quod horum judicium non concedatur partibus, ad detegendos dolos, ad audaces comprimendos, ad firmandam in contractibus veritatem, præcipue onerosis, & perpetuis; ergo ad Ecclesiam faciendus est recursus.

Judicium Ecclesiæ deservit bono communi.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

141 OBJIC. I. Ut plurimùm occulte celebrantur Sponsalia: sed ad hæc dissolvenda nequit Judex interpellari, cum ad hæc, utpote clandestina, jurisdictionem non habeat Ecclesia; ergo plerumque necessarium non est Ecclesiæ judicium.

RESP. negando minorem. Contractus Sponsalium occulte celebratus, videlicet absque præsentia Ministri Ecclesiæ, utique subditur ejusdem jurisdictioni, cujus regulis dirigitur. Sponsalium contractus est via ad nuptias contrahendas in facie Ecclesiæ; proinde ad ejus Tribunal spectat. Nec Ecclesia supra matrimoniales causas habet jurisdictionem, quia clandestinæ non sunt; sed illum habet a sua dignitate, & universalitate potestatis supra Fideles. Nuptiæ ideo esse non debent clandestinæ; quia sic Ecclesia constituit. Si ergo Sponsalia occulte celebrata nequeunt absque scandalo privatim dissolvi, vel si litigiosæ sunt causæ; procul dubio judicio Ecclesiæ sunt dirimenda.

Etiam occulta Sponsalia subduntur Ecclesiæ.

142 OBJIC. II. Sæpe causa est occulta, quæ in judicio probari non potest: sed tunc ad Judicem deferri non debet: quia gravaretur innocens, cum Sententiæ sibi inofficiosæ, & noxiæ, stare deberet; ergo recursus ad Judicem non est admittendus.

RESP. Si instet Pars rea, vel affecta causæ præbenti jus alteri ad resiliendum, ut ei servetur fides, & scandalum oriatur ex dissolutione privata Sponsalium, Judex est interpellandus. Similiter si urgeat Pars rea apud Judicem, tenetur innocens subire judicium, & sententiæ obtemperare. Si tamen certus sit innocens de veritate causæ; tunc habet jus ad declinandam, legitimis mediis, executionem Sententiæ, utpote quæ falsæ innititur præsumptioni, ac proinde conscientiam non ligat; sicut certus de sua re apud alium existente, a quo non potest per Sententiam recuperare, potest eam artificiis eripere. Si verò nec scandalum immineat, nec instet Pars rea apud Judicem; tunc alter certus de causa recedere valet a Sponsalibus.

Quandoque non est standū Sententiæ.

143 OBJIC. III. Instantia apud Judicem pro dissolvendis Sponsalibus revelare debet alterius defectus: sed hoc est illicitum; ergo ad praxim non est deducenda. Explicatur assumptum. Dissolutionis causa plerumque est culpabilis, scilicet defloratio, ignobilitas occulta, secretum sanguinis vitium, infirmitas probrosa &c. sed hæc referre ad publicum Tribunal in dedecus Personæ vergit, & Familiæ; ergo.

RESP. In casu servanda est regula Evangelii *Matth.* 18., & Juris. Primò præmonenda est Pars rea per semetipsum, vel per Parentes, aut Amicos. Si nihilominus instet, minari debet publicum judicium. Si adhuc persistens deducatur ad Forum, & notetur infamiâ, sibi imputet; quia delatio hujusmodi fuit defensio proprii juris, non autem accusatio, & intentata honoris violatio.

Quid agendum ne alterius fama lædatur.

144 OBJIC. IV. Quod notabiliter aggravat

gravat innocentem, & ipsi perturbationem parit, alienum est ab æquitate: sed instantia apud Tribunal notabiliter aggravat innocentem: quia necessariò sunt plures idonei Testes providendi, in quibus quærendis labor non rarò exigitur, & pecunia: e contra in privata dissolutione unus Testis sofficit non suspectus doli, quamquam non sit juratus, sufficitque publica fama; ergo.

RESP. Quando vel uterque, vel Pars accusata rem fatetur, tunc necessaria non est ulterior testificatio. Si verò sola Pars accusans testificetur, non sufficit hæc testificatio; non enim in causa propria, & in gravamen alterius ei credendum est. Porro prænotandum est, quod impedimenta præbentia jus resiliendi sunt in duplici differentia; alia sunt, cum quibus Sponsalium executio est illicita, puta, Castitatis votum; alia sunt, cum quibus illicita oon est eorum executio, ut divitiarum carentia.

Quandonam, & quot requiruntur Testes.

Si impedimenta sint primi generis, sat est unus ocularis Testis, & juratus; quia agitur de peccato præcavendo; Cap *Præterea* 12. *De Sponsal.*, & Cap. *Super eo* 22., Cap. *Licèt ex quadam*, tit. *de Testibus*. Triplex tamen casus ab hac regula excipiendus est. Primò, quando Sponsalia sunt jurata; secundò quando unus Testis nolit nomen suum prodere; tertiò quando Sponsalia sunt per verba de præsenti. In his casibus duo requiruntur Testes; eruitur hoc de primo ex laudatis Capitulis, de secundo ex Cap. *Præterea*, de tertio ex duobus Capitibus sub titulo *De Testibus*. Ceterum etiam in juratis unus sufficit Testis, dummodo sit juratus ocularis, & nomen suum manifestet. Sufficit etiam in juratis fama ex fide dignis testificantibus de impedimento pro Foro contentioso; ex Cap. *Super eo* 12. *De consanguinit.*, *& affinit.*, dummodo tamen Pars litigans oppositum non probet per Testes, ut colligitur ex Cap. *Cum in tua*, *De Sponsalibus*. Fama hæc non tantùm debet esse notoria, sed juridice probata; quia Judex non ducitur personali scientiâ, sed allegatis, & probatis.

Si impedimenta sint secundi ordinis, ea scilicet, quibus stantibus, licita est Sponsalium executio, requirunt communiùs Doctores duos Testes ex certa scientia deponentes cum juramento ad regulam ceterorum, in quibus alterius urget præjudicium, dicente Scriptura, *In ore duorum*, *vel trium Testium stet omne Verbum* Matth. 18. v. 16. Aliqui Doctores probabilem ducunt opinionem Paludani affirmantis, etiam in istis casibus unum sufficere Testem juratum. Hæc opinio sic probatur. Valde durum est, Virum ingenuum auctoritate illius Testis de crimine certum compellere ad criminosam ducendam Fœminam, quam honestam existimabat: hujusmodi enim nuptiæ infelices plerumque producunt exitus: unde si consuleretur Episcopus, num talis teneretur in conscientia, responderet negative; ergo Testis ille sufficeret etiam in judicio.

145 OBJIC. V. Omnis exceptio firmat regulam in contrarium: sed ad Ecclesiam recurrendum est pro sola juramenti dispensatione, quando jurata sunt Sponsalia, Cap. *Si verò*, *De jurejurando*, ergo non est necesse pro dissolvendis Sponsalibus Sententiam Judicis exquirere.

RESP. Non colligitur ex laudato capite argumentum exceptivum. Pontifex ibi absolute declarat — Non est tutum contra juramentum venire, nisi tale sit quod servatum in interitum vergat salutis æternæ — quod utique verissimum est.

Occasione tamen hujus Canonis lis exorta est, an dissolutis Sponsalibus, quæ fuerant jurata, sit necesse ad Ecclesiam recurrere pro juramento dispensando. Affirmat Soto allegans prælaudatum Canonem. Verùm negandum est cum aliis, propter communem regulam sæpe productam, quod juramentum afficiens contractum, ejusdem naturam induit, & conditiones; unde si contractus est licitus, est etiam licitum juramentum; si ille habet esse subsistens, & hoc subsistit; sicut & oppositum. Caput autem *Si verò* agit de juramento absoluto, non de illo, quod adjacet, afficitque contractum.

Juramentum afficiens contractum nullum non indiget dispensatione.

APPENDIX.

RESOLVUNTUR QUIDAM CASUS PRACTICI CONSECTANEI AD PRÆCEDENTES CONTROVERSIAS.

146 PRIMUS CASUS. Cajus exteriùs seriò coram Testibus promisit Bertæ, sed interiùs simulate promisit. Exquisitus a Parentibus Bertæ, ut staret promissis, recusavit. Ad Episcopum accusatus, & coram Testibus judicialiter interrogatus, promissionem inficiatus est; & propter hanc causam Confessarius illi absolutionem denegavit. Iterum accusatus sub novo testimonio confessus est, se promisisse, sed ficte; cum verò fictionem probare non posset, Sententia lata est, ut eam duceret; cumque executionem differret, ipsum repulit Parochus a Communione Paschali.

RESP. quod Cajus lethaliter peccavit ficte promittendo; & si quod secutum est damnum, tenetur ad ipsius reparationem. Etiam graviter deliquit negando Judici veritatem; nam legitime fuit interrogatus de re in præjudicium tertii vergente. Nec valet, quod ficta promissio censeatur nulla; nam vera fuit exterior promissio, & exteriora sunt materia propria Fori judicialia; cum autem de ista exteriori promissione, quam Testes affirmabant, fuerit interrogatus, hanc fateri debebat.

Judex in Cajum postea confitentem, ficte promisisse, juste secundùm allegata, & probata, Sententiam dixit; non enim tenetur in propria causa, & alteri præjudiciali credere. Quia tamen Sententia falsæ innititur præsumptioni, non obligat; unde eam potest Cajus justis artificiis declinare; sed si inevitabile subsit scandalum tenetur obedire.

Parochus, si Cajum ob scandalum repulit a Communione Paschali, optimo jure laudandus est.

147 SE-

147 SECUNDUS CASUS. Cajus promisit Bertæ animo non se obligandi, voluntatem tamen habuit verba proferendi externa, quibus in facie Ecclesiæ contrahuntur Sponsalia. Volentem absque alia causa a Sponsalibus resilire noluit Parochus ad Sacramenta admittere duobus innixus sequentibus exemplis. Primò. Clericus exteriùs volens Sacrum suscipere Ordinem absque interiori animo observandi continentiam, ad eam nihilominus tenetur. Secundò. Baptismus subsistit, & Baptizatus tenetur ad Evangelicæ, & Ecclesiasticæ Legis observantiam, si Hæreticus baptizet utendo Christi verbis, sed cum animo non faciendi Baptizatum Ecclesiæ Romanæ Filium. Itaque Cajus etiam volens exteriùs Sponsalia contrahere per verba, quibus communiter contrahuntur in facie Ecclesiæ, tenetur fidem servare, licèt non habuerit animum se obligandi. Ratio utrobique eadem est. Nam, cum in verbis exterioribus communiter acceptis contineatur vis obligatoria, volens ea sic proferre, vult se obligare; & hæc voluntas est reflexiva, & priorem retractat voluntatem; sicut quia Baptismus per verba Christi collatus facit Filios Ecclesiæ, volens sic baptizare, hoc idem vult, & hæc voluntas retractat priorem.

RESP. cum distinctione. Vel sciebat Cajus, in exterioribus verbis contineri per communem acceptationem obligationem, & in facie Ecclesiæ acceptari Sponsalia ut obligatoria; vel non sciebat. Si hoc secundum, claudicant Sponsalia, & non tenetur Cajus stare promissis, sed sola damna reparare, si quæ sunt secuta; & Parochus nequit ei Sacramenta denegare. Si primum, tenetur Cajus fidem servare. Nam posterius velle est reflexivum supra priorem animum se non obligandi; porro ex duabus voluntatibus prævalet reflexiva supra aliam. Itidem universalior voluntas prævalet particulari; voluntas autem proferendi verba obligatoria, prout communiter accipiuntur, est universalior. Parochus igitur tunc juste ipsum repulit a Communione; & ad hoc evincendum producta deservire possunt exempla.

148 TERTIUS CASUS. Cajus ad peccatum induxit Bertam, ficta nuptiarum promissione, & suscepta ab ea prole, negavit stare promissis, obligans se ad alimenta prolis. Instabat illa ad fidem servandam, offerebat alter pecuniæ summam; acceptavit, & cedit Berta. Hoc ut novit Parochus, utrumque a Paschali Communione repulit, donec fidem servent sibi datam; & hoc fecit propter damnum prolis, quod reparari nequit, nisi per nuptias illam legitimando.

RESP. Duo sunt impræsentiarum consideranda; ea nempe, quæ per se, seu intrinseca sunt rei; & ea, quæ per accidens, seu extrinsece se habent. Attentis, quæ sunt per se, indubie debet Cajus ducere Bertam, ad reparandum prolis intrinsecum damnum, quod fieri non potest, nisi per Conjugium, quo legitima evadit proles. Nec justitiæ fit satis ministrando alimenta; siquidem secundùm Reipublicæ leges majus est damnum natale illegitimum, & spurium. Potest quidem Fœmina juri suo cedere quoad injuriam, quam ipsa passa est; sed juri prolis, quæ ad plura remanet inhabilis ob originis defectum, nequit cedere. Spectatis autem iis, quæ sunt per accidens, quatenus scilicet prudenter futura timentur scandala, & quidem gravia, ut perpetua inter Familias dissidia; tunc cessat obligatio, & proli consulendum est meliori possibili modo. Cum talia non præviderit Parochus secutura inconvenientia, meritò eis Paschale denegavit beneficium.

149 QUARTUS CASUS. Cajus effræni passione actus promisit coram duobus Testibus, intra mensem ducere Bertam; & ista repromisit. Elapso verò mense, urget Berta pro executione Sponsalium; & negat Cajus dicens, se non advertisse tunc temporis quid ageret, nec consensisse promissioni, & addit juramentum. Illa certiorem facit Parochum; & Parochus declarat, teneri Cajum, nec posse absolvi donec servet Sponsalia.

RESP. Duo hic distinguenda sunt; Forum nempe Ecclesiæ externum; & internum conscientiæ contrahentium. In Foro externo remanet Cajus Sponsalibus obstrictus. Nam certò constat de exteriori promissione Testibus firmata, & ad ipsum spectat defectum probare sufficientis advertentiæ, & consensus; hoc autem non evincitur per juramentum: etenim ex regulis juris juranti non creditur in causa propria vergente in damnum alterius. Cum ad hoc respexerit Parochus, denegavit absolutionem.

In Foro Interno conscientiæ plane dubia, & difficilis est resolutio. Effrænis animi motus, & tentatio ita perturbat, & rapit aliquando mentem, ut lumen non relinquat operanti sufficiens ad reflectendum, & consentiendum rationabiliter, hoc est, cum advertentia necessaria ad graviter peccandum. Aliquando urget passio vehementer, sed libertatis sufficientiam, & cognitionis ad peccandum non impedit. Passio primo modo accepta veritatem impedit promissionis; secus secundo modo. Ad Parochum itaque pertinet, Cajum diligenter examinare, & rem totam bene perpendere, hinc ferre judicium circa promissionis obligationem.

150 QUINTUS CASUS. Promisit Cajus coram Parentibus Bertæ ipsam ducturum, completis jam Nataliriis Solemnitatibus: acceptavit ista repromittens, at in corde conditionem retinuit, si mihi tunc placebit me obligare, nolens antea se obligare; interim pœnitet Cajus, & voluntatem retractat, illa verò e contra se obligat. Completa sunt Festa Natalitia, & urgent Parentes executionem Sponsalium, & quia recusat Cajus dicens, se mutasse voluntatem, comminantur Parentes ad Judicem accedere. Confessarius interea renuit Cajum absolvere. Quæritur, num teneatur Cajus Fidem servare Sponsalium?

RESP. Pro recta solutione duo inquirere

rere opus est. Primum. An Cajus voluntatem retractaverit exteriùs, & eam retractatam manifestaverit Parti. Secundum. An Berta se intra tempus obligaverit, quo perseverabat Cajus in promissis. Nunc dicimus.

Primò. Contractus ab initio coram Deo revera fuit nullus. Nam defuit consensus mutuus de præsenti; cum Berta intus in eodem libertatem retinuerit se obligandi, & actu se non obligaverit.

Secundò. Si Berta intus se obligavit, perseverante Cajo in priori voluntate, tunc contractus effectus est validus. Contractus enim conditionatus, purificata conditione, transit in absolutum; porro contractus in casu fuit conditionatus, & conditio completa est, quando consensui alterius virtualiter interiùs, exteriusque, perseveranti accessit completive consensus Bertæ, qui erat antea suspensus.

Tertiò. Cum Cajus absque causa voluntatem mutaverit, potest in Foro exteriori ad Judicem fieri recursus. Prudenter

A

B

tamen expendendum est, an expediat coactio per Sententiam; non enim rarò coactiones hujusmodi gignunt jurgia, & dissensiones.

Quartò. Si mutavit Cajus voluntatem intra tempus, quo Berta adhuc erat suspensa: contractus realiter est nullus; & si id posset probari, non solùm in Foro interno deobligaretur, sed neque in Foro externo posset cogi.

Quintò. Confessarius si nullitatem nullatenus detegit, juste denegat absolutionem Cajo, utpote qui injuste resilivit; eumque debet monere, ut satisfaciat Parti, vel petat, ut altera Pars ultrò cedat, & ipsi resarciat, si quæ secuta fuerint, damna.

Hæc dicta sufficiant pro Proœmio Canonico-Theologico Tractatus Octavi De Matrimonio, quem ad Dei gloriam suscipimus explanandum. Quidquid hactenus scripsimus, & scripturi sumus deinceps, judicio Sacro-Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & correctioni, humiliter subjectum volumus.

F TRA-

TRACTATUS OCTAVUS.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

1 Iversis nominibus Sacramentum hoc appellatum novimus. Nunc Matrimonium dicitur, a Matre desumpra nuncupatione; eum ad ipsam operosior labor in susceptæ prolis educatione pertineat. Nunc Connubium nominatur a velando, juxta veterem consuetudinem, qua vir mulierem in Sponsam electam pallio obumbrabat; qua de re habemus Ruth. 3. v. 9. ipsam postulantem propinqnum suum Booz, ut pallium suum super eam extenderet: *Expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es*. Frequentiùs sub nuptiarum nomine accipitur. Porro Nuptiæ dicuntur a Flammeo, quod erat genus quoddam velaminis crocei, quod a novis Nuptis gestabatur in signum indissolubilis Conjugii. Vocatur demum Conjugium a communi jugo, cui nubentes, per mutuam corporis traditionem, sese subjiciunt,

Matrimonium diversimodè nuncupatum.

2 Ut ejus percipiamus naturam, advertendum est, Matrimonium considerari posse, ut est In officium naturæ institutum, & ut novæ legis Sacramentum. Secundùm priorem intelligentiam tripliciter definitur.

A Primò definitur: duarum Personarum Idonearum legitimus de conjunctione consensus. Secundò: viri, mulierisque maritalis conjunctio inter legitimas Personas individuam vitæ consuetudinem retinens. Tertiò: consortium communis vitæ, & communicatio divini, & humani juris. Definitiones hujusmodi rem probe explicant; secundam tamen adoptant Theologi velut essentialem. Dicitur enim *conjunctio* mutua illa obligatio, quæ ex interno, externoque consensu, virum

Definitiones Matrimonii.

B inter, & mulierem oritur; *maritalis*, quia contrahentes invicem corporis dominium transferunt; *viri & mulieri* in singulari, ad excludendam Polygamiam; additur *inter legitimas personas*, ut innuatur, nullum subesse debere impedimentum; *individuam vitæ consuetudinem*, sive societatem, *retinens*, ut Matrimonii indissolubilitas declaretur. Matrimonium verò ut est novæ legis Sacramentum

C definitur: Sacrum signum practicum gratiæ, quo unio Christi cum Ecclesia exprimitur.

His prælibatis accedimus ad explicandam existentiam, essentiam, ministrum, unitatem, atque indissolubilitatem Matrimonii, acturi postmodum de impedimentis, quæ illud vitiant.

DISPUTATIO PRIMA.

DE EXISTENTIA, ET ESSENTIA MATRIMONII.

CONTROVERSIA PRIMA.

AN PERSEVERANTE INNOCENTIÆ STATU FUISSENT NUPTIÆ.

3 PRodicus, quem Gnosticorum Schola discipulum habuit, luridam Adamitarum Sectam instituit, ubi alia inter deliramenta, nuptias negabat futuras, perseverante Innocentiæ Statu — Ipsos nuptias adversatos fuisse, quia nec
„ priusquam peccasset Adam, nec priusquam
„ dimissus esset de Paradiso, cognovit uxo-
„ rem. Credebant ergo, quod nuptiæ fu-
„ turæ non fuissent, si nemo peccasset — Sic Augustinus *De Hær. ad Quodvultdeum hær.* 31. Guido *in summa de Hæresibus* Inter errores Armenorum undecimo loco refert, ipsos propugnasse, nuptiarum usu nullatenus propagandam humanam speciem, si Prothoparentes in integritate naturæ stetissent. Bernardus de Lutzemburgo *in suo Catalogo Hæreticorum* affirmat, hunc errorem extumulasse Almaricum Parisiensem Doctorem, ut legere est apud Alphonsum de Castro *hær. 3. de*

D *Adam, & Eva*, qui Armenorum augendo insaniam, non solùm pro illo statu carnalem copulam negabat, verùm etiam sexuum differentiam nullam futuram fuisse contendebat, refragrante clarissimis verbis Scripturâ Gen. 1. v. 27. *Creavit Deus hominem ad imaginem suam; ad imaginem Dei creavit illum, masculum, & fœminam creavit eos*. Sunt, qui volunt, Chrysostomum *hom. 18. in Genes.*, Nyssenum *De hominis opificio cap. 17.*, Damascenum *De Fide Orthodoxa cap.* 25. sensisse, in statu Innocentiæ nequaquam futuram carnalem propagationem usu Nuptiarum. His prælibatis

E DICENDUM est, perseverante Innocentiæ Statu, per usum nuptiarum humanum genus propagandum fuisse.

4 PROB. I. Gen. cap. 2. v. 18. *Dixit Dominus Deus. Non est bonum, hominem esse solum: faciamus ei adjutorium simile sibi*. Talia protulit Deus pro eo Statu, quem homini constituerat daturum, si mandato ipsius de abstinentia vetiti fructus obtemperasset, adeoque pro Statu Innocentiæ; hæc enim dicta habentur pro Statu, quo hominem posuerat Creator in Paradiso, ut ibi vitam ageret,

ut ex præcedentibus innuitur: *Posuit illum in Paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum*; ubi paricula *ut* perpetuitatis exprimit intentionem. In eo itaque Statu non erat bonum, hominem esse solum: quia si solus fuisset, humani generis propagatio non evenisset; ea propter fecit ei adjutorium. Porro mulier non aliter opem valet præstare Viro, nisi deserviendo generationi: in aperto namque est, in reliquis convenientiùs hominem homini deservire; ergo.

Mulier in quo adjutorii esse viro.

5 PROB. II. Exscriptâ Evæ formatione, Gen. 2. v. 23. *dixit Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Hujuscemodi verba ab Adam dicta sunt ante prævaricationem, immo scientiâ Dei referto: atqui in his dubio procul explicantur Nuptiæ, ut legere est *Matth.* 19., ubi Christus eâdem sententiâ revincit Judeos contendentes inter Conjuges licere libellum repudii; ergo. Hoc evidentiùs apparet, si attendamus, virum, & mulierem, non esse carnem unam, nisi per usum nuptiarum: propterea non dixit Adam *sunt*, quasi innuens ad Evam ex ipsius carne efformatam, sed *erunt duo in carne una*, quæ locutio futuritionem importat, atque ad omne tempus absolute extenditur; adeoque etiam ad illud, quo Adam Deo fideliter famulabatur; ergo.

Per nuptias vir, & fœmina fiunt una caro.

6 PROB. III. Perseverante Statu Innocentiæ, propagatio fuisset naturalis quoad substantiam, sicut nunc est. Nam naturalis propagatio quod substantiam non est inflicta in pœnam peccati, sed solummodo quoad ærumnas, quæ illam comitantur; quod compertum habemus ex cap. 3. Gen. v. 16. *Mulieri quoque dixit: multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & sub viri potestate eris*: quibus liquidò fit, maledictionem non quidem substantiam partus afficere, cum ipsos præsupponat, sed accidentalia, nempe multiplicationem, doloresque. Atqui nunc habetur generatio per carnalem commixtionem; ergo etiam in Statu innocentiæ. Unde apte dicebat Augustinus *De Civit. Dei lib.* 14. *cap.* 21. -- Procreatio„ nem filiorum ad gloriam Connubii, non „ ad pœnam pertinere peccati --

Propagatio quoad substantiam non est pœna peccati.

7 PROB. IV. Duobus momentis a S. Augustino relatis *loco mox laudato cap.*22., *&* 23. igitur primò habet S. Doctor — Nos „ autem nullo modo dubitamus, secundùm „ benedictionem Dei crescere, & multipli„ cari, & implere terram, donum esse nu„ ptiarum, quas Deus ante peccatum homi„ nis ab initio constituit, creando mascu„ lum, & fœminam, qui sexus evidens uti„ que in carne est. Huic quippe operi Dei „ etiam benedictio subjuncta est — Secundò idem evincit ab inconvenienti, quod inde haberetur — Quisquis autem dicit, non fuisse „ colturos, nec generaturos, nisi peccassent, „ quid dicit, nisi propter numerositatem „ Sanctorum necessarium hominis fuisse pec„ catum? Si enim non peccando soli rema„ nerent, quia, sic putant, nisi peccassent, „ generare non possent, profectò ut non soli „ duo justi homines possent esse, sed multi, „ necessarium peccatum fuit. Quod si cre„ dere absurdum est, illud potius est cre„ dendum, quod Sanctorum numerus, quan„ tus complendæ illi sufficit beatissimæ Civi„ tati, tantus existeret, etsi nemo peccasset, „ quatenus nunc per Dei gratiam de multi„ tudine colligitur peccatorum, quousque „ filii hujus Seculi generant, & generantur. „ Et ideo illæ Nuptiæ dignæ felicitate Para„ disi, si peccatum non fuisset, & diligen„ dam prolem gignerent, & pudendam libi„ dinem non haberent — Ibique prosequitur explicare, quo pacto copula conjugalis, quæ impræsentiarum verecundiam affert, sine ea tunc temporis contingeret.

DISSOLVUNTUR OBJECTA.

8 OBJIC. I. S. Augustinus *De bono conjugali cap.*2. affirmat, Nuptias non esse nisi mortalium -- Nec esse concubitus, „ nisi mortalium corporum possit — atqui perseverante innocentiæ Statu, homines immortalitatis dote fuissent donati; ergo.

RESP. Augustinus eo loci palam fatetur, quæstionem de propagatione in Statu innocentiæ resolvere nolle -- Plures enim de „ hac re Sententiæ, diversæque extiterunt. „ Et si examinandum sit veritate divinarum „ Scripturarum, quænam earum potissimùm „ congruat, prolixæ disputationis est — alibi tamen, ut superiùs vidimus, in nostram confluit Sententiam. Ceterum nomine corporis mortalis, juxta D. Bonaventuram, non intelligit corpus morti subjectum, sed corpus vitam habens animalem. Veriùs tamen explicatur secundùm contextum de corpore ex se mortali, quod, superaddita Dei virtute, a morte fuisset præservatum; ea propter etiam in Statu innocentiæ fuisset capacitas propagationis.

In Statu innocentiæ corpus ex se mortale fuisset.

9 OBJIC. II. Ex Joan. Damasceno *lib.* 2. *de fide Orthodoxa cap.* 11., & *lib.* 4. *cap.* 25. — Primus homo erat in Paradiso „ terrestri sicut Angelus quidam -- Sed homines, qui post resurrectionem erunt sicut Angeli, neque nubent, neque nubentur, ut ait Christus Matth. 22. v. 30. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei*; ergo.

RESP. Primus homo in Statu integritatis originalis fuit sicut Angelus quantùm ad mentis integritatem; secus quantùm ad vitam animalem. Porro propagatio non fit secundùm mentem, bene verò secundùm animalem vitam. Post resurrectionem nemo unus vacabit generationi: quia completus erit Prædestinatorum numerus, atque naturæ intentio absoluta; unde nuptiæ cessabunt. Eodem plane sensu, quo Damascenus, intelligendus est etiam Chrisostomus *hom.* 18. *in Genes.*, de qua supra *num.*3., ubi ait -- Ante „ inobedientiam, Angelicam vitam imitaban„ tur, & nullus de re venerea sermo erat — & meritò sane, siquidem ut ait Augustinus *lib.* 14. *de Civitate Dei cap.* 23. — Sine ullo „ timore obscœnitatis liber sermo ferretur;

Post resurrectionem Nuptiæ cessabunt.

„ nec

„ nec ipſa verba eſſent, quæ vocarentur obſcœna, ſed quidquid inde diceretur, tam honeſtum eſſet, quàm de aliis, cum loquimur corporis partibus —

10 OBJIC. III. Vis generativa data eſt, ut quod in ſe conſervari nequit, in ſimili conſervetur: ſed, homine non cadente, fuiſſet ejuſdem conſervatio in ſe; ergo nulla fuiſſet naturalis generatio.

Virtus generativa ordinatur ad ſpeciei conſervationem.

RESP. Virtus generativa ordinata eſt ad ſpeciei conſervationem, quoties individua ex ſe corruptibilia ſunt, licèt ex dono non corrumpantur. Ordinata itidem eſt virtus generativa ad individuorum multiplicationem, ubi hæc ſpectat ad bonum Univerſi. Bonum autem Univerſi attenditur non ſolummodo ſecundùm eſſe permanens: verùm etiam ſecundùm eſſe ſucceſſivum; hoc porro exigit ſucceſſivam productionem. Addas velim, Deum propagationem decreviſſe propter electorum multitudinem, quam ſucceſſive fieri voluit; quapropter medio nuptiarum uſu, neceſſaria cenſenda erat propagatio.

11 OBJIC. IV. Viri ſpirituales carnis operibus, inter quæ eſt carnalis generatio, non incumbunt: ſed in Statu innocentiæ Prothoparentes ſpirituales fuiſſent; ergo.

RESP. Juxta Scripturæ ſenſum caro quandoque uſurpatur ut vitium, ad Gal. 5. *Caro concupiſcit adversùs ſpiritum*; quandoque pro humana natura, ad Epheſ. 5. *Nemo carnem ſuam odio habuit*. Itaque opera carnis ſecundùm priorem intelligentiam ſpiritualibus non aptantur; ſecus ſecundùm poſteriorem explicationem. Hujuſcemodi autem conditionis fuiſſet propagatio in Statu originalis juſtitiæ.

Generatio opus naturæ.

12 OBJIC. V. Haud dari poteſt carnalis propagatio abſque deciſione virtutis: atqui in illo Statu felicitatis nulla eſſe poterat virtutis deciſio: hæc quippe ex ſuperfluo alimenti habetur, & ſuperfluitas utpote vitioſa ab illo ſtatu amandanda erat, ſicut amandandum ſuperfluum ſecundæ digeſtionis; ergo.

RESP. Duplicem in animali perfecto agnoſcunt Philoſophi ſuperfluitatem, prima vocatur reſiduitatis, & tertiæ digeſtionis; impuritatis, & ſecundæ digeſtionis altera. Si de prima recurrit ſermo, utique per ordinem ad nutritionem dici poteſt ſuperflua; ideſt non eâ opus eſt ad nutriendum individuum. Verùm hæc eadem non eſt ſuperflua per ordinem ad generationem, ideſt ad conſervationem ſpeciei. adeoque ad complementum ſpecificæ perfectionis pertinet; unde Statui innocentiæ haud dedecet. Superfluitas altera, quæ nihil aliud eſt quàm ſeparatio puri ab impuro, ut patet in ſudoris, aut urinæ emiſſione, dupliciter valet intelligi. Alia enim oritur ex debilitate virtutis, ut ſudor; & hæc in Adamo non extitiſſet, in naturalibus ſiquidem efficaci præditus fuiſſet virtute. Alia verò habetur ex alimenti qualitate, quatenus natura, expulſis ceteris, idoneum ad nutritionem aſſumit; neque hæc Statui integritatis indecora erat; quod ſatis evincitur ex naturalibus organis in primi hominis creatione efformatis. Verùm ſegregatio hujuſmodi quandoque fit cum violentia, læſione, fœtore, ob imperfectam decoctionem; ſed hæc eſt lapſi hominis pœna.

Superfluitas in animali perfecto eſt duplex.

13 OBJIC. VI. Animalis perfecti propagatio fieri haud poteſt abſque corruptione virginalis integritatis, quæ maximam dicit perfectionem: aſt ſi homo in juſtitia perſeveraſſet, nullam perfectionis jacturam paſſus eſſet; ergo.

RESP. Hæc quæſtio, ut ait S. Bonaventura, plus curioſitatis, quàm utilitatis habet. Antiquos tamen Doctores fluctuantes legimus. Quoniam verò ſecundùm Auguſtinum *lib. ſæpe laudato cap.* 26. — De rebus „ loquimur nunc pudendis, & ideo, quamvis antequam earum puderent, quales eſſe „ potuiſſent, conjiciamus ut poſſumus — paucis rem abſolvemus.

D. Thomas varius fuit in hujus argumenti ſolutione. Docuit 1. *par. quæſt.* 98. *art.* 2. *ad* 4., ſalvam futuram in eo ſtatu integritatem; transfuſa ſiquidem fuiſſet activa virtus per quandam nobis incognitam penetrationem, cum quadam proportione ad virgineam Chriſti conceptionem; atque Auguſtinum loco mox laudato refert dicentem — „ Nulla corruptione integritatis infunderetur „ gremio maritus uxoris — Verùm cum male ſolutio Angelici audiretur, conatus eſt Capreolus 2. *ſent. diſt.* 20. *quæſt. unica* ipſum conciliare, textus concordando, affirmans S. Doctorem communem doctrinam propugnaſſe, quam tenuit 2. *diſt.* 20. *quæſt.* 1. *art.* 2. *ad* 1., ſalvam nempe non futuram tunc temporis integritatem. Ne tamen perperàm intelligatur, locutio explicanda eſt. Tria itaque impræſentiarum perpendenda ſunt; partium dilatatio, & extenſio; læſio, ac pœnalis paſſio; turpitudo voluptatis. Primum naturæ eſt; pœnæ alterum; tertium vitioſitatis. Illud abſque inconvenienti fuiſſet in Statu innocentiæ, ſicut manus, oriſque diſtenſio; utrobique enim natura ad hanc dilatationem diſpoſuit membra. Alia verò duo dedecent. Et licèt Auguſtini verba videantur obſcura, ſi tamen attente perpendantur, ab hac ſententia non diſcrepat; quod palam fit, dum *ibidem* ait — Sed eo voluntatis nutu move- „ rentur illa membra, quo cetera —

Quomodo in Statu innocentiæ ſalva foret integritas.

14 OBJIC. VII. Divinæ prædeſtinationis ordo eſt immutabilis: ſed condito innocentiæ Statu, ſeries prædeſtinatorum erat coordinata per redemptivam Verbi incarnationem; ergo omnia, quæ Gen. 2., & 3. de nuptiis referuntur, non quidem ad eum alludunt ſtatum, ſed ampliarive ſunt intelligenda, per ordinem nempe ad ſtatum prævìſi criminis. Hæc doctrina eſt Nyſſeni citati ſupra num. 3. *lib. de hominis opificio*.

RESP. Argumentum hujuſmodi veteres Scholaſticos diſſidentes habet. Quidam volunt naſcituros, perſeverante innocentiæ Statu, eos omnes, qui nunc naſcuntur; alii negant. Sunt qui propugnant tantummodo naſcituros, qui nunc ſunt prædeſtinati; quod Scotus 2. *diſt.* 20. *quæſt.* 2. contendit.

Sanctus Thomas *Quolib.* 5. *art.* 8. tria docet. I. Non omnes nunc electos, tunc naſcituros. Quia nunc ſive ex adulteris, ſive ex infidelibus plures gignuntur, cum tunc nullus adulter, nulluſque infidelis; ut autem nume-

Quis nam in Statu innocentiæ naſceretur

numerica unitas effectus habeatur, opus est numerica tum causæ efficientis, tum actionis unitas. Idem evincit Angelicus, ex quo plures Parentes ex diversis Uxoribus filios, quorum aliqui sunt prædestinati, suscipiant; & pluralitas Uxorum tunc defuisset. II. Multos, qui nunc reprobis accensentur, tunc nascituros affirmat; quia nulla suppetit ratio, eur Adam non potuerit eundem Cain, quem post peccatum genuit, gignere ante illius patrationem. III. Dicit, neutiquam nascituros reprobos, qui nunc tales nascuntur; quod innocentiæ Status probe declarat. Hinc ad argumentum respondet: Deum ex futurorum præscientia prædestinasse electos, eorumque Parentes, sicut & cetera præordinasse media; eaque propter nulla mutatio in prædestinatione. Ibidem facit satis auctoritati S. Gregorii *lib. 4. moral. cap.* 30. ad illa verba Job. 3. *Nunc ergo dormiens silerem* — Si „ primum Parentem nulla peccati putredo „ corrumperet, nequaquam ex se filios ge„ hennæ generaret, sed ii, qui nunc per „ Redemptionem salvandi sunt soli, ab illo „ electi nascerentur — Facit, inquam, satis, dicendo, S. Doctoris sententiam haud intelligendam secundùm personalem, bene verò secundùm simplicem demonstrationem; ut sit sensus, in eo statu nascituros electos, quales sunt electi, qui nunc nascuntur. Et solutio hæc in idem redit cum altera, quæ legitur 1. *par. quæst.* 100. *art.* 2. *ad* 1. idest solos electos nascituros; quoniam per Parentes originalis noxa non transfunderetur.

S. Thomæ ratio non arridet Scoto affirmanti, eundem numero effectum a diversa efficienti causa haberi posse, cum numerica unitas ab efficienti causa non dependeat; unde qui nunc reprobus nascitur, tunc nasci potuisset prædestinatus. Sed Magistrum suum tuetur Capreolus, ubi supra, cui illud Ecclesiastici 7. *vers.* 29., & 30. accinere videtur. *Honora patrem tuum . . . memento, quoniam nisi per illos natus non fuisses.*

CONTROVERSIA II.

AN IN STATU NATURÆ REPARATÆ NUPTIÆ SINT LICITÆ.

15 CAtholica doctrina de Nuptiis etiam sub primordiis Ecclesiæ hostes nacta est, qui Matrimonium pro Statu naturæ reparatæ illicitum dixerunt. Inter Eruditos non una est Sententia de primo hujusce hæresis Patrono. Simonem hujus erroris jecisse semina pro certo habetur, cum impudicitiæ laxavit habenas. Plerique Saturnino id adscribunt, quem Irenæus *lib.* 1. *cap.* 24. *editionis Paris.* dixisse affirmat, nubere, & generare a Satana esse. Natione Antiochenus fuit, suique erroris scholam in Syria instituit, ut apud Epiphanium *hær.* 23. Qua autem tempestate vixerit, dubium est. Quidam ad tempora Adriani Imp. ad annum circiter 120. ipsum referunt, ut Eusebius *lib.* 4. *Ecclesiast. Hist. cap.* 7.; alii ad tempora Cleti Romani Pontificis.

Marcion Ponticus Stoicæ Philosophiæ Professor post illatum Virgini stuprum, a Patre pientissimo Episcopo ab Ecclesia extrusus Romam fugiens, cum suffurari Romanæ Ecclesiæ communionem non valuisset, Cedronis secutus dogma de duobus principiis, nuptias execravit, ut caro, utpote a malo Deo, ulteriùs non propagaretur. Hinc Conjugatos a baptismo arcebat, ut legere est apud Tertullianum *lib.* 1. *contra Marcionem cap.* 29., qui sequenti capite subdit — Postmodum idem „ Marcion pœnitentiam confessus, cum con„ ditioni datæ sibi occurrit, ita pacem re„ cepturus, si ceteros, quos perditioni eru„ disset, Ecclesiæ restitueret, morte præven„ tus est —

Tatianus olim S. Justini Martyris auditor in eandem hæresim prolapsus est, unde Matrimonium velut corruptelam, & fornicationem explosit; sic testatur S. Epiphanius *hær.* 46., & 47. Ejusdem labii fuere Encratitæ, qui suæ Sectæ Tatianum Principem agnoscunt. Severus, adoptatis Tatiani erroribus, addidit, ut habemus ex laudato Epiphanio *hær.* 45., mulierem esse opus Satanæ, & in humano corpore, id, quod infra umbilicum est, a mala conditum esse potestate.

Aliis demum omissis, Manichæos Nuptias reprobasse ad unum omnes fatentur cum Augustino, si Isaacum Beausordium excipias; qui *lib.* 8. *cap.* 4. *Historia Manichæorum Gallico idiomate conscripta* Augustinum carpit, quasi errorem non suum ipsis affinxerit.

Beausordius mala patrocinatur Manichæis.

Verùm casso, irritoque conatu Manichæis patrocinatur Beausordius. Nam præter coævos Auctores, qui de hac hæresi Manichæos criminantur, ut Chrysostomus *de Virginitate*, Alexander Lycopolites *lib. de Placitis Manichæorum*, Didymus Alexandrinus *lib. contra Manichæos*, Titus Bostrensis *lib.* 2. *contra Eosdem*, id palam fit ex Augustino pluribus in locis, & potissimùm *lib.* 30. *contra Faustum cap.* 6. — Vos eum præcipue concu„ bitum detestamini, qui solus honestus, & „ conjugalis est, & quem matrimoniales quo„ que tabulæ præ se gerunt, liberorum pro„ creandorum causa, unde vere non tam „ concumbere quàm nubere prohibetis — dixerat quidem S. Doctor *lib. de moribus Manichæorum cap.* 18. — Hic non dubito vos „ clamaturos, invidiamque facturos; castita„ tem perfectam vos vehementer commen„ dare, atque laudare, non tamen nuptias „ prohibere; quandoquidem Auditores ve„ stri, quorum apud vos secundus est gra„ dus, ducere, atque habere non prohi„ bentur uxores — quibus Beausordius contendit allucinatum Augustinum, dum affirmavit, Manichæos Nuptias execrasse. Ceterum dubio-procul Nuptias reprobarunt Manichæi, quandoque tamen eas quibusdam permittebant, non quidem ut aliquid boni, sed ut minus malum, ut majora evitarentur scelera, quo pacto apud Epiphanium *hær.* 27. Hierax volebat non laudandas post adventum Domini Nuptias, ne majus in exitium ruerent homines.

In opus imperfectum in Matthæum, quod sive Chrysostomo, sive alteri adjudicetur, ab interpolatoribus hæreticis intrusum legi-

legitur *hom. 1.*, Matrimonium naturâ suâ esse peccatum, sed divina permissione excusatum — Ideo ergo ista conjunctio maritalis, „ cum esset peccatum, quantùm ad naturam „ rei ipsius, conceesioue Dei facta est licen„ tia — His positis

DICENDUM est, Nuptias in Statu naturæ reparatæ licitas fore.

16 PROB. I. Deus illiciti coutractus Auctor esse nou potest: sed Deus est Auctor Matrimonii etiam in Statu naturæ reparatæ; ergo. Evincitur minor propositio. Geneseos 2. vers. 23. *Nunc os ex ossibus meis... Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhærebit uxori suæ*; hoc porro pro statu reparatæ naturæ dictum esse testatur Christus Matth. 19. v. 4., & seqq. *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos? Et dixit: propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una... Quod ergo Deus conjuxit, homo non separet*. Quibus, Pharisæis tentantibus, an liceret uxorem dimittere quacunque ex causa, plane respondit, tum divinam institutionem referendo, tum ejusdem adstruendo indissolubilitatem. Unde apte dicebat Tertullianus *lib. 1. adversùs Marcionem cap. 29.* —Co„ njugium exerte defendentes, eum inimice „ accusatur spurcitiæ nomine, in destructio„ nem Creatoris, qui proinde conjugium „ pro rei honestate benedixit — Injurius est igitur Creatori, qui nuptias ut malum reprobat.

Deus Matrimonii auctor.

17 PROB. II. Quod Deus velut medium præscribit ad evitandum malum, nullimode potest esse illicitum: atqui Nuptiæ hujusmodi sunt, ut legitur 1. ad Timoth. 5. v. 14. *Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matres-familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratiâ*; ergo. Ibi per Apostolum Deus sermonem dirigit ad Viduas; etenim nonnullæ erant, quæ continentiam, voventes, otio, atque garrulitati indulgebant, irritamque facientes promissionem, occasionem dabant Gentibus maledicendi Ecclesiis Dei. Itaque ad hoc impediendum scandalum nuptias præscribit, ut in suscepta prole occupatæ a loquacitate abstineant, utque Adversarii fidei ipsas bene audiant.

Nuptiæ medium ad malum evitandum.

18 PROB. III. Apostolus perpetuus est in adstruenda Nuptiarum honestate 1. ad Corinth. 7. v. 10. *Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere*: sed si Nuptiæ malæ essent, oporteret eas dissolvere: malum enim de medio auferendum prorsus est; ergo. Et infra v. 28. *Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit*. Ubi Augustinus *lib. de bono Conjugali cap. 18.* — Qui dixit: si acceperis uxorem, „ non peccasti &c. satis declaravit, nuptias „ nullum esse peccatum — Ad Ephes. 5. Matrimonium optimo jure declarat, bonum esse, quia Sacramentum est. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino, quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ... Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam; quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam &c. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico, in Christo, & in Ecclesia*. Ad Timoth. Epist. 1. cap. 4. *Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinæ dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, prohibentium nubere*. Demum ad Heb. 13. *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus*. Quid clarius ad comprobandam Nuptiarum honestatem?

Scriptura Nuptiarum sanctitatem aperte declarat.

19 PROB. IV. Medium aptum insimul & necessarium ad finem per se bonum, & honestum, bonum esse debet, & honestum: sed Matrimonium est medium aptum, immo necessarium, ad naturæ humanæ propagationem, & quidem secundùm dictamen rationis; ergo. Probatur minor. In filiorum procreatione non solùm ipsa filiorum generatio attendenda est, verùm etiam ipsorum debita, & honesta educatio: atqui licèt absque matrimonio per vagum concubitum, & fornicarium, procreentur filii, eis tamen de recta institutione nou providetur: quia nec certum Parentem agnoscunt, nec rectè educari valent; ergo cum non sufficiat, quod homo filiis det esse, sed rectam quoque debeat eis educationem præstare, & hæc sine Matrimonio haberi non possit, jam plane fit, secundùm dictamen rationis, Matrimonium esse medium aptum, atque necessarium, ad humanam generationem; adeoque licitum, & honestum.

Matrimonium juxta dictamen rationis.

OPPOSITA HÆRETICORUM MOMENTA DISSOLVUNTUR.

20 OBJIC. I. Cum Christus solverit legem mortis, & peccati, hæc non amplius in statu reparatæ salutis subsistit: sed contractus nuptialis spectat ad legem mortis, & peccati: cum Moyses cum Judæis tradiderit, suisque inseruerit libris; ergo.

RESP. Faustus Manichæus apud Augustinum *lib. 19.* hoc utitur principio ad execrandas Nuptias. Etenim *ibidem cap. 2., & 3.* tria genera legum distinguit; primum Mosaycæ, quod vocat mortis, & peccati; aliud Gentium, quod naturale, seu antiquum nuncupat; tertium verò, genus legis Christianorum. Porro cum Christus dixit, non veni solvere legem, sed adimplere, locutus est de lege antiqua; secus de lege Moysis, hanc enim solvit. Ex quo legitime, ut notat Augustinus eo loci *cap. 29.* colligeretur, Christum Nuptias reprobasse. Hoc tamen aperte falsum est; ipse siquidem Christus doctrinâ ex Moysis libris relatâ utitur ad firmandas Nuptias, propositam sibi a Pharisæis dissolvens quæstionem circa libellum repudii; hinc referens Genesis textum cap. 2. *Quod Deus conjunxit, homo non separet* rem totam absolvit. Adimplevit itaque Christus legem, exceptis figuris; hæ nempe, adveniente veritate, completæ sunt; adimplevit præcepta,

Fausti Manichæi deliramenta.

per

per quæ lex illa bona erat, non quidem secundùm litteram occidentem, sed secundùm vivificantem Spiritum.

21 OBJIC. II. Opus concupiscentiæ in Statu naturæ reparatæ illicitum est, dicente Christo Matth. 5. vers. 27. *Audistis quia dictum est, non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo*: atqui nuptialis propagatio est opus concupiscentiæ, atque in ea dominatur delectatio absorbens, & corrumpens rationem; ergo.

Matrimonii potest subsistere sine sexuum commixtione.

RESP. Argumentum, si quid evinceret, probaret maritale commercium illicitum, secus nuptias; siquidem Matrimonium vere subsistere potest absque sexuum commixtione. Audiatur Augustinus *lib. 1. de Nuptiis, & de Concupiscentia cap. 11.* — Quibus „ enim placuit ex consensu ab usu carnalis „ concupiscentiæ in perpetuum continere, „ absit, ut inter illos vinculum conjogale „ rumpatur: immo firmius erit, quo magis „ ea pacta secum inierint, quæ chariùs con„ cordiusque servanda sunt, non voluptariis „ corporum nexibus, sed voluntariis affecti„ bus animorum — Rem comprobat exemplo Conjugii Deiparæ Virginis, & S. Joseph.

Concupiscentia dupliciter accipitur.

Ceterum concupiscentia intelligi potest pro pœna ex Adamo descendente, secundùm quod dicebat Apostolus: *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*; estque pugna illa, seu repugnantia carnis adversùs spiritum; propter quam ratio membris nostris perfecte non dominatur; & juxta hanc intelligentiam concupiscentia nequaquam censeri debet formaliter peccatum. Usurpatur etiam, ut vitium est; & importat voluntariam inordinationem in usu contra dictamen rationis. Porro nuptialis propagatio secundùm se a dictamine rationis dirigitur; ea propter non est concupiscentiæ opus, ut vitiosa est. Si autem in conjugali commercio intersit inordinata delectatio — Quid „ sit nuptiarum considerandum est, non quid „ nubentium, & immoderatiùs nuptiis uten„ tium — dicebat egregie Augustinus *lib. de Bono Conjugali cap.* 14.

22 OBJIC. III. Quibus non est licitus usus alicujus contractus, neque licet ipsemet contractus; hoc accidit in re nostra, dicente Paulo 1. ad Corinth. 7. v. 30. *Qui habent uxores, tanquam non habentes sint*; ergo.

Usus inordinatus Conjugii reprobatur.

RESP. Apostolus signanter locutus est cum modificatione *tanquam*, ut a nuptiis inordinatum usum excludat, illum nempe qui finem ultimum constituit in maritali commercio; quo pacto ibidem ait: *Qui utuntur hoc Mundo, tanquam non utantur*; per quod non docet illicitum esse habere possessiones, sed tantummodo intendit monere, ne in iisdem finis ultimus constituatur.

23 OBJIC. IV. Quod bonum est, vel cadit sub præcepto, vel sub consilio: sed Matrimonium nec cadit sub præcepto, nec sub consilio; ergo. Non cadit sub præcepto; aliàs enim Christus, qui totam legem adimplevit, nuptias contraxisset. Neque etiam cadit sub consilio; quia duo actus contrarii sub consilio cadere non possunt; porro cœlibatus, qui est contrarius Matrimonio, cadit sub consilio.

Matrimonii quomodo sub præcepto.

RESP. Matrimonium utique est sub
A præcepto, non quidem singulos obligante, sed aliquos de communitate humani generis. Si autem nemo unus contrahere vellet nuptias, ad Principem, vel ad Rempublicam spectaret Personas designare ad nubendum; quo posito tenerentur ex jure naturæ Matrimonium contrahere, ne genus periret humanum.

24 OBJIC. V. Id quod a Deo sejungit, malum est: atqui Matrimonium est hujusmodi, idcirco Deus legem daturus israelitis mandavit, ut ab uxoribus abstinerent; ergo.

RESP. Separatio a Deo per amissionem
B gratiæ, & charitatis, est quidem peccatum; secus separatio a Deo per hoc quod homo aliis distractus, Deo non semper actu attendat; aliàs dum dormit, vel aliis implicatur negotiis, peccaret. Hoc modo Matrimonium a Deo sejungit. Et quia Deus, dum legem dabat, actualem attentionem divinis exigebat; propterea tunc temporis abstinentiam ab uxoribus præcepit.

25 OBJIC. VI. Quæ intendit natura, potissimùm naturalia sunt, adeoque communia: atqui in aperto est, nec quovis tempore, nec ubique eodem modo celebratas fuisse nuptias: cum apud Tullium *lib. 1. Rctb. de*
C *Invent.* legatur, a principio homines fuisse sylvestres, nec certos scivisse genitos suos; ergo.

Propagatio dependet a dictamine rationis.

RESP. Quamvis propagatio naturalis sit, nihilominus ejus practica rectitudo a dictamine rationis dependet. Porro dictamen rationis sæpenumero judicat, quibusdam conditionibus, pro locorum, temporumque differentiis, substantialem attemperare contractum. Eapropter nuptiarum substantia ad jus naturæ spectat; cetera ad jus humanum. Conjugia sub primordiis humani generis extitisse nos docet Scriptura. Quod verò Tullius refert, aliquam tantummodo particula-
D rem gentem respicit, ob præcedentia crimina pœnali cæcitate a Deo mulctatam. Videantur, quæ supra diximus *num.* 19.

26 OBJIC. VII. Fons peccati originalis malus est: sed originale peccatum ex nuptiis, & nuptiali concubitu tanquam ex fonte derivatur; ergo.

RESP. Argumentum probaret, nuptiale commercium, ex quo proles generatur, malum esse; secus nuptias, ut supra *num.* 21. vidimus. Ceterum argumento respondet Augustinus *lib. 1. de Nuptiis, & Concupiscentia cap.* 21. — Jam nunc si quodammodo inter„ rogemus bona nuptialia, unde ab eis po-
E „ tuerit peccatum in parvulos propagari; „ respondebit nobis operatio propagandæ „ prolis: Ego in Paradiso magis felix essem, „ si peccatum non fuisset admissum, ad me „ namque pertinet illa benedictio, crescite, „ & multiplicamini. Ad hoc opus bonum „ diversi sexus diversa membra sunt condita, „ quæ quidem ante peccatum jam erant, sed „ pudenda non erant. Respondebit pudici„ tiæ fides: si peccatum non fuisset, quid „ me in Paradiso securiùs esse potuisset, ubi „ nec stimularet mea, nec alterius me libido „ tentaret. Respondebit etiam connubii Sa-

„ cra-

„ cramentum: de me ante peccatum dictum „ est in Paradiso: Relinquet homo patrem, „ & matrem, & adhærebit uxori suæ . . . „ Quod magnum Sacramentum, dicit Apo- „ stolus, in Christo, & Ecclesia. Quod „ ergo est in Christo. & in Ecclesia ma- „ gnum, hoc in singulis quibusque viris at- „ que uxoribus minimum, sed tamen conjun- „ ctionis inseparabilia Sacramentum. Quid „ horum est in nuptiis, unde peccati vincu- „ lum transierit in posteros? Nempe nihil. „ Et certe his tribus bonis perfecte se babe- „ ret bonitas Nuptiarum, quibus bonis etiam „ nunc bonæ sunt nuptiæ —

27 OBJIC. VIII. Quod bonum est, excusatione non indiget: sed Matrimonium excusatur propter tria, quæ ex eo deducuntur, nimirum, propter fidem Conjugum, per prolem, & propter rationem Sacramenti, quæ in eo adinvenitur; ergo.

RESP. Quædam sunt bona, ut ait S. Thomas *in Suppl. 3. par. quæst. 49. art. 1.*, quæ nonnulla secum afferunt detrimenta, ratione quorum prudens ea exercere non debet, nisi ob bona inde secuta honestentur. Hujusmodi est Matrimonium, quod aliqua involvit incommoda. Primum Matrimonii incommodum est perpetua servitus; hoe autem compensatur bono Sacramenti, quo Conjuges sese diligunt, sicut Christus dilexit Ecclesiam: & gratiam recipiunt, qua faciliùs indissolubile vinculum valent sustinere. Secundum est distractio mentem absorbens in carnali commercio; hocque suppletur per bonum prolis, quæ ad Dei obsequium ex ipsa prolis generatione deputatur. Tertium demum est nimia solicitudo placendi Uxori, thesaurizandi, filiosque educandi; & hoc exæquatur per fidei, seu fidelitatis, bonum, quo Conjuges mutuò obligantur ad reddendum debitum, aliisque denegandam sui corporis copiam. Cumque hæc Matrimonio sint intrinseca, ea propter ex intrinsecis licitum est, atque honestum.

Incommoda Matrimonii exæquantur bonis.

CONTROVERSIA III.

AN MATRIMONIUM SIT VERE, ET PROPRIE NOVÆ LEGIS SACRAMENTUM.

28 ALphonsus a Castro *lib. de Hæresibus tit. de Nuptiis hær. 3.* Armenos primos facit Auctores hæresis negantis, Matrimonium esse Sacramentum. Eosdem hac labe coinquinatos dicit Guido *lib. de Hæresibus* apud N. Thomam a Jesu *De conversione Gentium lib. 7. cap. 17.* Jodocus Coccius itidem *lib. 9. Thesauri Controversiarum tom. 2. art. 1.* ipsos inter dogmatizantes adversùs Sacramentalem Nuptiarum dignitatem recenset. Verùm Clemens Galanus *lib. 2. Reconciliationis Armenæ Ecclesiæ cum Romana q. 3. §. 1. n. 10., & §. 5. n. 12.* propugnat, hac super re Armenos cum Catholicis sensisse. Quare Novatores primi meritò referuntur, qui malignati sunt in sancto; quibus Erasmus *ad cap. 7. prioris ad Corinthios* ova fovit.

Armenorum sensus de Sacramento Matrimonii.

Lutherus itaque *lib. de Captivit. Babylonica* de Matrimonio scribit — Matrimonium „ non solùm absque Scriptura pro Sacramento „ to censetur, verùm iisdem traditionibus, „ quibus Sacramentum esse jactatur, merum „ ludibrium factum est. Matrimonium Sa- „ cramentum est, non divinitùs institutum, „ sed ab hominibus in Ecclesia inventum, „ ignorantiâ tam rei, quàm verbi adductis —

Primi Hæretici adversùs Sacramentum Matrimonii.

Calvinus *lib. 4. Instit. cap. 19. §. 24.* — Po- „ stremum est Matrimonium, quod ut a Deo „ institutum fateantur omnes, ita pro Sacra- „ mento datum nemo usque ad Gregorii „ tempora viderat. Ordinatio Dei bona est, „ & sancta; & Architectura, Agricultura, „ Sutrina, Tonstrina, ordinationes sunt Dei „ legitimæ, nec tamen Sacramenta sunt. Id „ enim non tantùm in Sacramento quæritur, „ ut sit opus Dei, sed ut sit ceremonia exte- „ rior a Deo posita in confirmandam pro- „ missionem. Nihil tale esse in Matrimonio „ pueri quoque judicabunt —

Melancthon *in locis Communibus tit. de Conjugio* in Matrimonio agnovit Dei mandatum, & promissionem gratiæ, non quidem sanctificantis, sed temporalis; adeoque non esse Sacramentum affirmat.

His concinit Kemnitius *2. p. examinis Tridentini* socium advocans erroris Durandum *4. Dist. 26. q. 3.* affirmantem, Matrimonium largo modo esse Sacramentum, quia non univocatur cum reliquis Sacramentis novæ legis. Verùm esto Durandus erraverit, non est, cur sibi plaudet Kemnitius; non enim Patres, aliique Theologi per ns Durandi sunt locuti. Ceterum Isambertus *Disp. 3. de Matrim. art. 2.* de Durando scribit — „ Durandus verò *cit. loco n. 5.* agnoscit, Ma- „ trimonium in nova lege esse Sacramen- „ tum; & hoc tanquam de fide. Deinde „ quærit, an conferat gratiam ex opere ope- „ rato, sicut alia Sacramenta, & licèt ma- „ xime propendat in partem negantem, eam „ tamen non audet determinare, ut ipsemet „ profitetur *n. 8.* . . . sed motus auctoritate „ quorundam Canonistarum voluit proponere „ suas circa istam partem difficultates, non „ tamen determinare explicando suam sen- „ tentiam — Abire igitur ab Hæretico affertur Durandi Sententia. His positis

Durandus futiliter a Kemnitio adoptatur.

DICENDUM, Matrimonium esse vere, & proprie, novæ legis Sacramentum.

29 PROB. I. Verum novæ legis Sacramentum est signum rei Sacræ a Deo institutum sanctificantis animam: atqui Matrimonium est e divina institutione tanquam signum rei Sacræ sanctificantis animam; ergo inter vera novæ legis Sacramenta accenseri debet. Minor quoad primam partem a Novatoribus meritò adoptatur. Nam Matth. 19. dicitur: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, & Apostolus ad Ephes. 5. attendens ad Matrimonii institutionem a Deo factam ab origine Mundi, videlicet, *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi*, repetit verba, quæ ibi leguntur: *Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem suam, & adhærebit uxori suæ*. Nec institutum fuit ut signum vacuum, sed ut signum rei Sacræ productivum gratiæ. Etenim post

Matrimonium est signum rei Sacræ sanctificantis animam.

laudata verba subdit Paulus: *Et erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Quibus declarat, contractum Connubii elevatum esse in signum conjunctionis Christi cum Ecclesia. Porro conjunctio Christi duplex est: corporalis prima, spiritualis altera; & una ab alia non sejungitur, immo prima est alterius fundamentum. Corporalis conjunctio habetur per unionem Verbi ad humanam naturam, mediâ incarnatione; spiritualis verò per dona supernaturalia, & potissimùm per dilectionem, quam largitus est, & largitur Christus Ecclesiæ; & ideo idem Apostolus dixit ibid. v. 25., & seqq. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret .... ut sit sancta, & immaculata.* Matrimonium autem hanc secundam unionem præcipue significat, & hanc principaliùs urget Apostolus, qui expressè in Christo, & in Ecclesia mysterium explicat; unde prima unio est cum toto humano genere, non autem explicite pro Ecclesia. Nequit verò Connubium spiritualem Christi unionem ad Ecclesiam referre, nisi in eo gratia, & charitas producantur; proindeque nisi elevetur ad esse instrumentum gratiæ collativum.

Duplex conjunctio Christi.

Ex hoc discursu contra Jueninum elare evincitur, apte colligi ex laudato Pauli textu gratiam produci, quod ipse *Dissert. 10. de Matrimonio cap. 2.* negat, impugnando Bellarminum.

30 DICES I. Apostolus Sacramenti nomine non intelligit signum rei Sacræ, sed ipsam rem, videlicet, conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ Sacra est, magnumque mysterium; ergo ex Pauli auctoritate haud colligitur, Matrimonium causare gratiam, adeoque verum fore Sacramentum.

SED CONTRA. Apostolus eo loci dicit, hoc Sacramentum magnum esse in Christo, & Ecclesia, seu ut legitur in textu Græco, in Christum, & in Ecclesiam, ad denotandum, unionem Christi cum Ecclesia non esse subjectum, bene verò terminum, hujus mysterii. Hanc habent intelligentiam Patres, quos inter Ambrosius *in cap. 5. ad Ephes.* — „ Mysterii Sacramentum grande in unitate „ viri, & fœminæ esse significat — Non igitur Matrimonium est Sacramentum propter sanctitatem conjunctionis Christi cum Ecclesia, sed propter sanctitatem, quam significat, & causat.

Matrimonium dicitur mysterium propter gratiam, quã causat.

31 DICES II. Apostolus ibidem sermonem instituit de Conjugio Adæ, & Evæ: unde & textum Genesis adducit; sed illud dubio-procul non fuit Sacramentum; ergo.

SED CONTRA. Quamvis Paulus ibidem sermonem habeat de Prothoparentum Conjugio, nihilominusminus etiam de novæ legis Matrimonio loquitur: dicit enim: *Propter hoc relinquet homo* &c.; quæ verba indefinitam important locutionem, atque ad futurum tempus extenduntur. Immo primum Conjugium ut figura Matrimonii legis gratiæ refertur; cumque aliàs res figurata supra figuram excellat, si illud non fuit, hoc debet esse Sacramentum.

Verba indefinita ad omne tempus extenduntur.

32 PROB. II. 1. ad Timoth. 2. v. 15. de muliere habet Apostolus: *Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.* Hic sermonem instituit Paulus da muliere conjugata, affirmans, haud alienam esse a salutis tramite, etsi generationi vacare velit; hocque refert tacitam evertendo objectionem. Ex quo enim dixerat, primam mulierem uxoratam seductam fuisse, atque prævaricasse, videbatur inferri, conjugatas a via salutis declinare; ea propter oppositum docet: si tamen permanserit in fide, dilectione, sanctificatione, atque sobrietate. Porro fidei nomine venit fidelitas thori, seu promissio facta Viro thalamum non violandi; quo sensu ibidem *cap. 5. v. 11.* idem Apostolus dicit, Viduas, quæ continentiam Deo voverant, ad secundas nuptias transeuntes, irritam fecisse primam fidem, idest promissionem. Dilectio ibi usurpatur pro speciali illa charitate inter Nuptos, quæ rixis inter Conjuges suborientibus adversatur. Pro sanctificatione recta intelligitur intentio, & in cohabitatione modestia. Sobrietas tandem ea est temperantia in usu Conjugii, de qua Angelus ad Tobiam cap. 6. v. 22. *Transacta autem tertia nocte accipies Virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quàm libidine ductus.* Porro in prædictis Apostolus dubio-procul intelligit quid speciale, propriumque, conjugalis status, idque pro consequenda salute necessarium ducit. Si enim sermo esset de illis virtutibus, quibus in baptismate donata est mulier uxorata, ut intendit Juenínus, ubi supra, in aperto est, etiam de non nuptis idem adstruere potuisse; ita quod si Virgo permanserit in fide, dilectione, sanctificatione &c. utique salvabitur. Jure itaque, & meritò, Apostoli sensa Uxoratis accomodantur; potissimùm cum circa ea difficultates, & gravia subeant pericula Conjugati, quæ evitantur, si permanserint in acceptis hisce donis collatis in Matrimonii solemniis.

Virtutes necessariæ in Conjugibus.

33 URGET citatus Juenínus, dici posse tum in lege naturæ, tum in lege scripta de muliere fideli: *Salvabitur per filiorum generationem, si permanserit* &c.; immo & in Evangelicâ, earum etiam mulierum respectu, quæ adhuc Gentiles nupserint, ac proinde quarum Matrimonium non fuerit proprie dictum Sacramentum novæ legis.

RESP. Non inficias imus, prædictas Uxoratas posse salvari, verùm cum majori difficultate, deficiente Sacramentali virtute; eo plane modo, quo quis adversùs fidei hostes valide pugnare poterit, etsi confirmatorio Chrismate non inunctus, difficiliùs tamen præ alio Sacramentali virtute roborato.

Gratia Sacramenti dat speciale robur.

34 INSTAT ulteriùs. Ex quo in Græcis codicibus, & in plerisque Latinis, verbum *Permanserit*, legatur in plurali *Permanserint*, consequens est id quod de fide, dilectione, ac sanctificatione, subjungitur, referri non ad mulierem, sed ad filios, quorum generatione, seu pia educatione, mulier æternam salutem promereretur. Hæc ille.

Verùm hujusmodi expositio absre videtur. Docet Paulus, salvandam mulierem per filiorum generationem, si permanserit. Porro ut

Virtutes prosunt exercentibus eas.

ut salvetur mulier, fas est, ipsam virtutes nutrire, & non sufficit ejus saluti filiorum perseverantia in bonis operibus. Quandoque perit filius optime a Matre institutus, & salvatur Mater; ex adverso salvatur filius, & perit Mater. Alienum est a suavi Christi lege, Matris salutem alligare perseverantiæ filiorum in sanctitate, & justitia. Deinde Apostolus aptat determinate filiorum procreationi conditionalem illam, propter gravius periculum labendi: *Hi namque*, ut legitur Tobiæ 6. v. 17. *qui Conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se, & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos*. Ea propter ad effugandum dæmonem necesse est permanere in fide &c. Et quia uterque Conjux in eodem versatur periculo, ideo a plerisque pluralis locutio adoptatur. Vel dicas sensum pluralem optime usurpari etiamsi de sola muliere intelligatur; quia accipitur terminus *Mulier* in principio indefinite pro qualibet nupta, & impræsentiarum, ut notant Primasius, & Sedulius, Apostolus persæpe transit de numero ad numerum, ut videre est in eodem capite, ubi primò dicit *Mulieres in habitu ornato* &c., & mox: *Mulier in silentio discat*. Itidem ad Galat. 6. *Vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite; considerans te ipsum, ne & tu tenteris*.

Filiorū procreatio periculum gravius Conjugatorum.

35 PROB. III. Quod Patres ceteris novæ legis Sacramentis exæquant, fas est ut verum Sacramentum suscipere: sed Fidelium Conjugium Patres exæquant ceteris Sacramentis novæ legis; ergo. Augustinus *lib. de bono Conjugali cap.* 24. Matrimonium Sacræ comparat Ordinationi -- Bonum igitur nuptiarum „ per omnes gentes, atque omnes homines „ in causa generandi est, & in fide castita„ tis. Quod autem ad Populum Dei perti„ net, etiam in sanctitate Sacramenti, per „ quam nefas est etiam repudio discedentem „ alteri nubere, dum vir ejus vivit, nec sal„ tem ipsa causa pariendi. Quæ cum sola „ fit, qua nuptiæ fiunt, solvitur vinculum „ nuptiale, nisi Conjugis morte. Quemad„ modum si fiat ordinatio Cleri ad plebem „ congregandam, etiamsi plebis congregatio „ non subsequatur, manet tamen in illis or„ dinatis Sacramentum Ordinationis -- & *lib. 1. de Nuptiis, & Concupiscentia cap.* 10. comparat cum Sacramento Baptismi -- Inter „ viventes quoddam vinculum Conjugale, „ quod nec separatio, nec cum altero copu„ latio possit auferre: manet autem ad no„ xam criminis, non ad vinculum fœderis, „ sicut Apostatæ anima velut de Conjugio „ Christi recedens, etiam fide perdita Sa„ cramentum fidei non amittit, quod lava„ cro regenerationis accepit --

Matrimonium aliis æquatur Sacramentis.

Lucius Papa III. Can. *ad Abolendam extra de Hæreticis* Matrimonium Sacramentis novæ legis accenset -- Universos, qui de Sa„ cramento Corporis, & Sanguinis Christi, „ vel de Baptismate, seu de peccatorum Con„ fessione, Matrimonio, vel reliquis Sacra„ mentis aliter sentire, aut docere, non me„ tuunt, quàm Romana Ecclesia prædicat, „ & observat, vinculo perpetui anathematis „ innodamus --

Martinus V. in idem concinit, dum in sua Constitutione, quæ in Constantiensi Concilio refertur, præcipit, ut suspectus de hæresi -- Interrogetur, an credat, quod Chri„ stianus contemnens susceptionem Sacra„ mentorum Confirmationis, vel Extremæ „ Unctionis, vel solemnizationis Matrimo„ nii, peccat mortaliter --

Eugenius IV. in Decreto Unionis Armenorum definit, septem esse Ecclesiæ Sacramenta, inter quæ Matrimonium enumerat.

36 PROB IV. ex Patribus. Chrisostomus *hom. 20. in Epist. ad Ephesios* explicans verba Apostoli *Sacramentum hoc magnum est* &c. habet -- Interim autem dicit, *in* „ *Christo dico*, quoniam & ipse dimisso Pa„ tre descendit, & venit ad Sponsam, & „ factus est in spiritum unum... Revera „ est magnum mysterium eo, qui procrea„ vit, qui genuit, qui educavit, eâ, quæ „ concepit, quæ cum dolore peperit, qui „ tot, & tantis affecerunt beneficiis, cum „ quibus diuturnus fuit usus, & consuetudo, „ relictis, ei adhærere, quæ ne visa quidem „ fuit, & cum eo nihil habet commune, & „ eam omnibus præferre, revera est myste„ rium -- S. Ambrosius de eo, qui uxoratam ducere cupit, scribit *lib. 1. de Abraham cap. 7.* -- Qui sic egerit, peccat in Deum, „ cujus legem violat, gratiam solvit; & ideo „ quia in Deum peccat, Sacramenti cœlestis „ amittit consortium -- S. Cyrillus Alexandrinus *lib. 2. in Joan. cap.* 22 referens miram conversionem aquæ in vinum in nuptiis Canæ Galilææ ait -- Christum sanctificasse Conju„ gium, & gratiam nuptiis præparasse, ut „ aditus in hanc vitam benediceretur -- S. Epiphanius *Hær. 67.* -- Quomodo enim „ non erunt venerabiles nuptiæ, & in Deo „ habentes regnum cœlorum, cum vocatus „ sit Salvator ipse ad nuptias, ut nuptias „ benediceret --

Patres Matrimonii Sacramenti noverunt.

Ceteris omissis, cum ejusdem sint labii, adeamus Augustinum. Sæpenumero Sanctus ille Doctor Conjugium Sacramentum nuncupat; & ipsi Heterodoxi hoc idem fatentur. Verùm, ut tanti Doctoris auctoritatem eludant, dicunt, ipsum largo modo Sacramentum assumere, prout videlicet est quoddam genus sancte vivendi a Deo institutum; quo pacto Innocentius Pontifex Cap. *Gaudemus, De Divortio* Matrimonium inter Infideles Sacramentum appellat. Operæ itaque pretium erit unum, vel alterum Sancti Doctoris testimonium afferre, ubi illud proprie Sacramentum vocat. Et quidem, omissis his, quæ in superiori probatione retulimus, quæ rem plane evincunt, dum Matrimonium cum aliis Sacramentis confert.

Lib. *de bono Conjugali cap.* 18. Matrimonium Fidelium dicit esse Sacramentum, secus illud Infidelium -- In nostrarum quippe nuptiis „ plus valet Sanctitas Sacramenti, quàm fœ„ cunditas uteri -- Si ergo Matrimonium Infidelium discriminatur ratione Sacramenti ab illo Fidelium, cum illud, lata quadam significatione, Sacramentum dicatur, ut mox vidimus ex Innocentio, hoc utique erit Sacramentum propie. Ex cap. 24. ejusdem libri clariùs innotescit Augustini sententia -- Bonum Nuptiarum per

,, omnes Gentes, atque omnes homines in ,, causa generandi est, & in fide castitatis; ,, quod autem ad Dei populum pertinet, ,, etiam in sanctitate Sacramenti -- & *lib. de fide, & operibus cap. 7.* -- In Civitate ,, Dei, in monte Sancto ejus; hoc est in ,, Ecclesia, nuptiarum non solùm vinculum, ,, sed etiam Sacramentum commendatur -- Speciale itaque est in Ecclesia, quod Matrimonium sit Sacramentum; porro si improprie Sacramentum diceretur, hoc non esset peculiare in Ecclesia, cum etiam Infidelium Conjugio, ampla quadam ratione, aptari possit.

Calvinus de mendacio redarguitur.

His habes, unde de mendacio Calvinum redarguas, qui affirmare ausus est, neminem ante Gregorium agnovisse Matrimonium ut Sacramentum; cum laudati Patres ad unum omnes ipsum præcesserint.

ACATHOLICORUM ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

37 OBJIC. I. Eâ ratione Matrimonium censetur Sacramentum, quia est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia: atqui ex hoc non evincitur, quod sit Sacramentum -- Nam etiam cœli, qui enarrant ,, gloriam Dei, significant Apostolos, & Sol ,, Christum designat &c., & tamen nulla ,, colliguntur ex tot signis Sacramenta pro- ,, prie dicta -- ergo. Sic argumentatur Lutherus *lib. de Captivit. Babyl. cap. de Matrimonio.*

Quodnam signum sit Sacramentum.

RESP. Non signum quodlibet est Sacramentum, sed illud quod a Deo est institutum cum promissione gratiæ: hoc porro signis in argumento enumeratis nequaquam convenit, bene verò Matrimonio, ut supra probatum est; ea propter nil mirum si cœli, Sol, sicut & alia signa, veri Sacramenti rationem non sortiantur, secus Conjugium.

38 DICES, Signum, quod est Sacramentum, efficit in nova lege rem significatam: sed Conjugium non efficit rem significatam, conjunctionem nempe Christi cum Ecclesia; ergo.

Matrimonium quomodo rem efficiat significatam.

RESP. Equidem Conjugium non efficit conjunctionem Christi cum Ecclesia, secundùm conformitatem naturæ: sed per hanc significationem elevatur ad efficiendam Christi conjunctionem Ecclesiæ dilectivam, non quidem in universali amplitudine, sed participative, quatenus conjunctionem efficit animorum per charitatem. Apte rem explicat Tridentinum *Sess. 24. in cap. Doctrinali* -- ,, Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem ,, confirmaret, Conjugesque sanctificaret, ,, ipse Christus venerabilium Sacramentorum ,, institutor, atque perfector, sua nobis passione promeruit; quod Paulus Apostolus ,, innuit dicens: Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & ,, seipsum tradidit pro ea: mox subjungens, ,, Sacramentum hoc magnum est; ego autem ,, dico in Christo, & in Ecclesia. Cum igitur Matrimonium in lege Evangelica veteribus Connubiis per Christum gratiâ præ- ,, stet, meritò inter novæ legis Sacramenta ,, annumerandum, Sancti Patres nostri, Concilia, & universalis Ecclesiæ traditio, semper docuerunt -- Notat itaque Concilium, Christum ut institutorem Sacramentorum gratiam promeruisse, qua Conjuges sanctificantur, & hoc innuere Paulum in conjunctione Christi cum Ecclesia; ipsa tamen gratia ab ipsomet Sacramento producenda est.

Christus gratiam promeruit.

39 DICES iterum, Signum, prout est Sacramentum, rem proprie significatam efficere debet; atqui Conjugium non efficit dilectivam Christi cum Ecclesia conjunctionem, cum Christus indissolubiliter Ecclesiam diligat, secus Conjuges; ergo.

Matrimonium dilectivã efficit conjunctionem Christi cum Ecclesia.

RESP. Ut Conjugium dilectivam efficiat conjunctionem Christi cum Ecclesia, sat est quod gratiam, & charitatem secundùm se perpetuam producat, licèt utraque amitti possit ex subjecti mobilitate. Addas velim, dilectivam Christi conjunctionem cum Ecclesia Sponsa inadæquate acceptâ quandoque solvi, nempe cum aliqua membra ex justis fiant injusta; secus si adæquate sumatur. Consimiliter solvitur dilectiva conjunctio in particularibus Connubiis, non verò in omnibus, ad hunc sensum, quatenus omnia Conjugia simul intellecta nusquam sunt sine gratia, & charitate.

40 OBJIC. II. Matrimonium tum ab initio Mundi, tum impræsentiarum apud Infideles, non minus verum, ac sanctum est, quàm apud nos: sed a Mundi initio, & apud Infideles, non est Sacramentum; ergo neque apud nos; vel si apud nos est Sacramentum, non est novæ, sed etiam veteris legis.

Alphonsus de Castro *De Nuptiis hær. 3.*, Petrus a Soto *lect. 2. de Matrimonio*, & alii quidam, propugnant, Matrimonium in omni lege Sacramentum fuisse; quia Apostolus Conjugium Adæ cum Eva Sacramentum vocat, fuitque a Deo benedictum; unde meritò S. Leo *Epist. 92. ad Rusticum Narbonensem* scripsit -- Cum societas nuptiarum ita ab ini- ,, tio constituta sit, ut præter sexuum conjun- ,, ctionem, haberet in se Christi, & Eccle- ,, siæ Sacramentum, dubium non est, eam ,, Mulierem non pertinere ad Matrimonium, ,, in quo non docetur, nuptiale fuisse myste- ,, rium --

Ceterum id tutò defendi non potest, cum Florentinum Matrimonium inter novæ legis Sacramenta recenseat, & Tridentinum *Sess. 24. can. 1.* dicat a Christo in nova lege institutum. Nec momenta relata urgent. Apostolus loquitur de Matrimonio Fidelium, præfiguratum quidem in Conjugio Prothoparentum; Conjugium tamen Prothoparentum actualem significationem conjunctionis Christi cum Ecclesia referre nequaquam poterat, nec gratiam causabat. Benedixit quidem Deus eorundem Conjugio; sed illa benedictio fuit solius fœcunditatis; quo pacto etiam piscibus, avibusque benedictionem largitus est. Denique S. Leo non alludit ad Mundi primordia, sed ad initium institutionis hujus Sacramenti per Christum.

Ut autem clariùs natura Conjugii pro diversis

Conjugium juxta diversos status explicatur.

diversis statibus intelligatur, adeamus S. Thomam *in Suppl. quæst. 42. art. 2.* — Natura „ inclinat ad Matrimonium intendens aliquod bonum: quod quidem variatur secundùm diversos hominum Status; & ideo „ oportet, quod illud bonum diversimode in „ diversis Statibus hominum instituatur. Et „ ideò Matrimonium secundùm quod ordinatur ad procreationem prolis, quæ erat „ necessaria, etiam peccato non existente, „ institutum fuit ante peccatum: secundùm „ autem quod remedium præbet contra vulnus peccati, institutum fuit post peccatum „ tempore legis naturæ: secundùm autem „ determinationem personarum, institutionem habuit in lege Moysi: sed secundùm „ quod repræsentat mysterium conjunctionis „ Christi, & Ecclesiæ, institutionem habuit „ in nova lege; & secundùm hoc est Sacramentum novæ legis. Quantùm ad alias „ utilitates, quæ ex Matrimonio consequuntur, sicut est amicitia, & mutuum obsequium sibi a Conjugibus impensum, habet „ institutionem in lege civili, Sed quia de vi „ Sacramenti est; quod est signum, & remedium, ideo quantùm ad medias institutiones competit ratio Sacramenti, sed quantùm ad primam institutionem competit „ ei, quod sit in officium naturæ; quantùm „ verò ad ultimum, quod sit in officium civilitatis — Ex quibus compertum fit, Matrimonium ante peccatum non fuisse Sacramentum: in statu legis naturæ, & scriptæ fuisse Sacramentum sub statu imperfecto, eo plane modo, quo alia veteris legis Sacramenta; in lege autem gratiæ perfectum fuisse Sacramentum. Connubia verò Gentilium possent elevari ad esse Sacramenti; ceterum cum careant Baptismo, qui ad omnia Sacramenta prærequiritur, actu Sacramenta non sunt.

41 OBJIC. III. Pontificii reputant Nuptias tanquam sordes, ac Deo placere nequaquam posse affirmant, ut ait Siricius Papa, qui ad Hymerium Tarraconensem scribens ait — Qui in carne sunt, Deo placere non „ possunt — hic porro alludit ad Nuptias, cum ibidem prohibeat Sacerdotibus nubere, dicente Scriptura: *Sancti estote, quoniam ego Sanctus sum*, & alibi: *Mundamini, qui fertis vasa Domini*; ergo nuptiis nequaquam competere potest ratio Sacramenti; cum immundis rebus nullimode convenire possit. Addè Origenem *Num. 6.* asserere, Spiritum Sanctum non adesse Matrimoniali commercio.

Maritale commercium dr. Lot esse ordinatum.

RESP. Argumentum probat, Matrimonium non solùm e Sacramentorum Albo expungendum, sed & illicitum fore, ut intendebant Manichæi. Itaque nemo unus ex Catholicis nuptias nuncupat sordes. Siricius tantummodo sacrilega Sacerdotum Connubia execrat: cum ex Sacris Canonibus sint ipsis interdicta; ipsosque suadet, ut mundentur, cum sacra pertractare debeant. Origenes meritò affirmat, Spiritum Sanctum non adesse Nuptiali commercio, non quidem absolute, sed si inordinate fiat, modo nempe quo equus, & mulus, quibus non est intellectus.

42 OBJIC. IV. Sacramenta ad invicem non pugnant: atqui Ordo Sacer arcet à Conjugio Sacerdotes; ergo non est Sacramentum.

RESP. Utique unum Sacramentum non destruit aliud, sicut una virtus aliam non renuit; verùm quandoque contingit, ut determinata Persona, ratione Status, utriusque Sacramenti incapax sit. Unde Sacerdotes non arcentur a Matrimonio, quia Sacramentum, id est: sed propter Sacramenti rationem, quæ in illo est: sed propter specialem vitæ institutionem, quam servare debent, qui Deo sacrantur. Qua de re evidens occurrit momentum in Conjugibus, qui mutuo consensu perpetuam voverunt continentiam; Vir profectò Sacris valet initiari, existente Conjugali vinculo. Et quidem meritò hoc Ecclesiasticis sancitum fuit legibus; teste namque Apostolo 1. ad Corinth. 7. *Qui cum uxore est, solicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est*, cum aliàs Sacris inauguratus totus esse deberet in Dei obsequio.

Sacerdotium cur Matrimonium excludat.

43 OBJIC. V. S. Augustinus *lib. de bono Conjugali cap. 17., & 18.* Patriarcharum Matrimonium non minùs Sacramentum nuncupat, ac Matrimonium Christianorum; sed illud erat improprie Sacramentum; ergo etiam istud. Ulteriùs *lib. de Nuptiis, & Concup. cap. 21.* affirmat — Quod in Christo, & „ in Ecclesia est magnum Sacramentum, hoc „ est in singulis quibusque viris, atque uxoribus minimum, sed tamen conjunctionis „ inseparabile Sacramentum — Sentit ergo S. Doctor, Conjugium non vere esse Sacramentum.

RESP. Frustra quæritur suffragium ab Augustino, cum ex superioribus compertum fit, inter novæ legis Sacramenta Connubium accensuisse. Nec relata momenta Hæreticis favent. Etenim nuptias in veteri lege vocat Sacramentum, sed sub statu imperfecto, cum non importarent perfectam conjunctionem Christi cum Ecclesia, ut in lege gratiæ. Minimum deinde vocat Sacramentum relate ad ipsam Christi cum Ecclesia unionem; hæc quippe unio cum Ecclesia maxima meritò dicenda est, cum causa sit omnium Sacramentorum, aut saltem ejusdem finis. Ceterum etsi minimum vocet, aperte tamen fatetur esse Sacramentum, dum ait — Sed tamen conjunctionis inseparabile Sacramentum —

Augustini sensa.

44 OBJIC. VI. Nec Patres sub primordiis rei Christianæ florentes, nec Concilia, nec Scholastici, nec Canonistæ, agnoverunt Conjugium ut novæ legis Sacramentum; qua de re invictum habetur momentum ex alto Patrum, Conciliorumque, silentio. Etenim ante Constantiense Concilium non fuit Matrimonium inter Sacramenta relatum; inter Scholasticos Magister Sententiarum *4. sent. dist. 2.* vult Connubium institutum in remedium peccati: cum alia Sacramenta dicat gratiam conferre: & Durandus affirmat solummodo æquivoce Sacramentum dici; Canonistæ, ut Hostiensis *Tit. de Sacramentis*, aliique, propugnant, non conferre gratiam: quod Sacramentis apprime convenit; ea propter non abfire dixit Kemnitius, mentiri Tridentinum, dum scribit dogma

dogma de Sacramento Matrimonii quovis tempore fuisse ex Patribus, Conciliis, atque universali Ecclesiæ Traditione.

Cur ante Lateranense nihil definitum quoad Sacramentum Matrimonii.

Verùm de mendacio & jure, & meritò redarguendum esse hæreticum, abunde evincunt, quæ ex Patribus in superioribus adnotavimus. Nec momenti est, ante Lateranensem Synodum nihil quoad hoc Sacramentum conciliariter definitum. Nam priora Concilia id explicarunt, quod in discrimen adducebatur, puta circa institutionem, sanctitatem, illiu'que honestatem; cum autem circa Sacramenti naturam nullum subortum fuerit dissidium, haud mirum, si nihil definitum legatur. Magister Sententiarum non negat, Matrimonium esse Sacramentum, productivum gratiæ, cum *ibidem dist.* 2. Sacramentum definiens, esse nempe visibile signum invisibilis gratiæ, cujus similitudinem gerit, & causa existit, enumerat itidem Matrimonium; ea propter eo loci intendit assignare principalem finem distinctivum ab aliis. Circa Durandum jam satis superiùs. Canonistæ vel emendandi, vel explicandi sunt; quatenus loquuntur de Matrimonio non quidem adæquate intellecto, sed præcise ut est in officium naturæ.

45 OBJIC. VII. Matrimonium prout in Ecclesia celebratur profanum est: sed quod profanum est, nequaquam Sacramenti rationem sortiri valet; ergo. Major evincitur. I. Quia pro Matrimonio datur pecunia; porro pro re Sacra nusquam pecunia datur. II. Solemnitas Conjugii sunt epulæ, & convivia; hæc profectò sanctitatem non redolent. III. Si fiat ante Baptismum, ratificandum est, immo inter Fideles, qui per Procuratorem contrahunt, idem peragi debet; ergo.

Pecunia in Matrimoniis ad quod ordinatur.

RESP. Matrimonium prout elevatum a Christo perperàm profanum dici. Nec quidquam urget, quod pecunia detur. Nam si loquamur de dote mulieris: hæc ordinata est ad sublevanda onera Matrimonii; si verò sermo habeatur de pecunia, quæ Sacerdoti elargitur: hæc traditur per modum eleemosynæ pro Sacrorum Ministrorum sustentatione, quo pacto datur pecunia pro Missæ celebratione.

Epulæ pro Nuptiis a Christo approbatæ.

Ad secundum. Moderata solemnitas per epulas, & convivia, quæ utique ordinatur ad exultationem, atque spirituale gaudium, non nisi male criminatur; quippe quæ eadem Christus in nuptiis in Cana Galilææ celebratis approbaverit, tum ipsius præsentiâ, tum miraculo conversionis aquæ in vinum.

Matrimonii inter absentes.

Ad tertium. Volunt aliqui, Matrimonium ante Baptismum contractum ratificari debere post sacram regenerationem, ut ad Sacramenti dignitatem elevatur. Quantùm ad aliud sunt qui dicunt, ratificari Matrimonium inter absentes initum, ut fraus omnis ablegetur. Alii verò dicunt, nequaquam ratificari, sed unice suppleri solemnitates; sicut ob idem momentum cum infantes domi baptizantur, iterum Ecclesiæ præsentantur. Vel dicas, ratum haberi a Conjugibus præsentibus, quod antea per Procuratores gestum fuit.

46 OBJIC. VIII. Sacramenta primam, vel secundam gratiam producunt: sed Conjugium nullam producit: aliàs melius esset Conjugium, quàm Virginitas, quæ Sacramentalem gratiam non producit; ergo.

Continentia perfectior Conjugio.

RESP. Matrimonium conferre gratiam abunde probatum est; non inde tamen colligi valet perfectius esse continentiâ. Nam aliud est statum cum statu comparare; aliud spectare modum operandi per Sacramentum. Status continentiæ perfectior est Statu Connubii, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 7. *Qui Matrimonio jungit Virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit.* Sacramentum autem Matrimonii in modo producendi gratiam nobilius est Virginitate; illud namque gratiam producit ex opere operato, hæc ex opere operantis. Quare continens, dum nubit, crescit in gratia; sed si propter Deum noluit nubere, plus gratiæ acquirit, quàm sit illa, quæ per Matrimonii Sacramentum confertur.

47 OBJIC. IX. S. Dionysius *De Ecclesiastica Hierarchia* loquens de Sacramentis, de Matrimonio altum habet silentium, & S. Hieronymus *adversùs Jovinianum* Conjugium deprimit: sed si esset Sacramentum, nec Dionysius siluisset, nec Hieronymus, illud parvipendisset; ergo.

Continentia Conjugio præferenda.

RESP. S. Dionysius ibi de Conjugio non agit; cum ejus institutum id non exigeret. Agebat de Ecclesiastica Hierarchia, & de sacris actionibus ab Ecclesiæ Ministris exercendis; ad quas peragendas, licèt alia Sacramenta necessariò prærequirantur, non tamen Matrimonium. S. Hieronymus haud deprimit Matrimonium ut Sacramentum, sed tantummodo continentiæ statum statui conjugali, utpote excellentiori, præfert; quod nemo nisi hæretice sapiens negabit.

CONTROVERSIA IV.

AN CONJUGIUM INTER ABSENTES SIT PROPRIE SACRAMENTUM.

48 DUrandus inter argumenta, quibus ostendere conatur, Conjugium inter Fideles non fore univoce Sacramentum cum reliquis novæ legis, supponit indubie, Matrimonium inter absentes celebratum non esse vere, & proprie, Sacramentum, quamvis ejusdem plane rationis sit, ac Matrimonium initum inter præsentes; hoc propugnat *in* 4. *dist.* 26. *quæst.* 3. *num.* 11. Cajetanus *in Opuscul. Tract.* 12. *quæst.* 1., Franciscus a Victoria *in Summa n.* 244., Melchior Cano *lib.* 8. *cap.* 5., aliique, in eandem confluunt Sententiam. Audiatur Cano — Non igitur Ecclesia docet, quodlibet Fidelium Matrimonium Sacramentum esse. Nisi quis adeo desipit, ut Cajetanum damnet, qui & probabilissime, &, me quidem judice, verissime, Matrimonium inter absentes per literas, Procuratoresque contrahitur, Sacramentum esse inficiatus est — Quare ad Catholicam de Matrimonii Sacramento corroborandam veritatem, operæ pretium erit ad examen præsentem difficultatem revocare.

49 Pro cujus intelligentia notandum est

Quatuor conditiones in Procuratore ad contrahendum Conjugium.

eſt, ad Connubium inter abſentes per Internuntium, ſeu Procuratorem, celebratum quatuor requiri conditiones. Prima eſt, quod Procurator hac ſuper re ſpeciale mandatum habeat; non enim ſufficiens eſt generale, quo alicui omnia ſua quis commendat. Secunda, quod mandatum de contrahendo Conjugio ſit pro certa, atque determinata perſona; ſiquidem nemo prudens rem maximi momenti, quanti eſt Matrimonium, cenſetur velle, niſi ipſe perſonam, cum qua totum vitæ tempus tranſigere debet, Procuratori deſignaverit. Hinc tertia oritur conditio, quod ſcilicet Procurator per ſeipſum mandatum exequatur, nec alteri vices ſuas committat, niſi expreſſam habeat ſubſtituendi facultatem; eligitur namque perſonæ induſtria. Præcitatas conditiones habes ex Cap. *Procurator, de Procuratoribus* in 6., & citari ſolet ſub Cap. *Finali, de Procurat.* in 6., quia ultimum eſt Conſtit. Bonifacii VIII. Ultima conditio ea eſt, quod Procurator, circa conditiones, quibus ineundum eſt Conjugium, ſtet mandatis; alioqui nullum foret. Nam *ex l. diligenter ff. mandati*, ſine poteſtate agi cenſetur, quod excedendo mandatum exercetur. Regula hujuſmodi jure optimo intelligenda videtur de intrinſecis conditionibus, atque eſſentialibus. Nam ſi Principalis extrinſecas præciperet adhibendas ceremonias, v. g. quod ab Epiſcopo exquiratur licentia, quod proclamationes habeantur, & Procurator ad hæc non attendat: boni nominis Doctores volunt, ipſum quidem peccare, ſed valere contractum. Nam quæ formæ adduntur, cenſentur extrinſeca, ita ut ſine illis poſſit ſubſiſtere; unde cum abſque proclamationibus, vel Epiſcopi licentia, valeant nuptiæ, jam ſequitur in eo caſu valere Connubium. Excipies tamen conditionem, v. g. dotis, & ſimilium; quamvis enim ſine illis Matrimonium haberi poſſit, quia tamen ſunt veluti requiſita, & intrinſeca contractus corrolaria, a Procuratore ſunt exequenda.

Conſenſus Principalis Contrahentis permanere debet tempore executionis.

50 Nuptialis contractus per Procuratorem celebratus ideo ſubſiſtit, quia per Principalis conſenſum perficitur. Hinc eruitur quod Principalis conſenſus executionis tempore permanere debet; aliàs ſi fuerit revocatus, etſi hoc non innotuerit Procuratori, Connubium nullum eſt; ut declaratum legimus a Bonifacio mox laudato. Et meritò quidem; etenim conſenſus contrahentis eſſentialiter requiritur, taliter ut a Jure nequeat ſuppleri, ſicut in aliis caſibus ſuppletur, quando revocatio ad mandatarium non pervenit, *Clementina unica de renunciat. cap. In parte* 33. *de reſcriptis. L. Si mandaſſem* 15. *ff. mandati*. Hinc ſi revocationis tempore Procurator mandatum exequatur, contractus per ſubſequentem ratihabitionem non revalidatur; cum ab initio nullus fuerit. Si revocatio tantummodo fuerit mentalis, coram Deo nullum eſt Conjugium; ſecùs in Foro externo. Porro revocatio exterius contingere poteſt ſive verbis, ſive Epiſtolà, ſive etiam facto; ut cum Principalis cum altera contractum inire vult; nam in aperto fit nolle cum priori contrahere, ob implicantiam contrahendi cum pluribus; quod indubium eſt, etſi juramento ſe adſtrinxerit mandatum non revocandi. A crimine tamen non foret immunis, niſi juſta intervenerit revocationis cauſa; ſub ea namque conditione emiſſum intelligitur juramentum.

Quod ſi Principalis ficte ab initio mandatum dedit, ſed inde, mutata voluntate, fictionem retractavit, verumque præſtitit conſenſum, contendunt aliqui, nullum inde ſequi poſſe contractum; cum Procurator conſenſum ſibi commiſſum debeat exhibere, qui nullus revera erat. Alii verò validum affirmant: quia verba Procuratoris ſunt ſigna conſenſus tunc exiſtentis, atque conſenſum repræſentant præteritum quidem, ſed prout cenſetur moraliter præſens: ille autem, qui fuerat nullus, nunc præſens verus eſt; ea propter factum tenet.

Quid ſi Principalis in amentiam inciderit tempore executionis.

Diſcriminantur itidem Theologi caſu quo executionis tempore Principalis in amentiam inciderit. Nolunt plerique, validum eſſe, ob defectum præſentis conſenſus; ſicut nullum utique foret Conjugium, ſi ille, qui primù voluit contrahere, factus amens præſentialiter contraheret. Oppoſitum alii ſentiunt. Prior namque conſenſus moraliter perſeverat; quo momento jure meritò adoptatur Baptiſmus adulto amenti collatus, ſi dum ſanæ mentis erat, illum popoſcerit. Hinc diſcrimen agnoſcunt in ſtulto, qui perſonaliter contrahit; de præſenti namque per verba humana non fieret contractus; ſecus per Procuratorem, qui humano modo contrahit, referendo conſenſum Principalis moraliter, vel phyſice, præſentem. Aliter, etiam addunt, ſentiendum eſſe, ſi ipſe Procurator incidiſſet in amentiam; cum tunc temporis modo humano non contraheret. Verùm contra horum opinionem urget difficultas ex parte alterius contrahentis. Si enim Sponſa ſciret, Sponſum in amentiam incidiſſe, dubio procul contractum non iniret, ob notabilem Status variationem. Pars igitur tutior in utroque caſu amplectenda eſt; agitur enim de valore Sacramenti.

Quomodo per Procuratorem Conjugium contrahatur ſit.

51 Verba, per quæ Procurator contrahit, exprimere debent conſenſum præſentis traditionis, & acceptationis, nomine Principalis. Executio mandati coram Parocho, & Teſtibus, habenda eſt; his tamen prævie innoteſcere debet de veritate mandati. Porro haud neceſſe eſt, eàdem ſolemnitate tradi mandatum Procuratori; cum hæc ad præparatoria pertineant, ut a ſimili videre eſt in contractu inter præſentes: quidquid ſit, an in Teſtamentis eadem requiratur ſolemnitas in executione, ac in collatione poteſtatis condendi Teſtamentum.

Quomodo per Epiſtolas.

52 Modo alio inter abſentes contrahitur Conjugium; nempe per Epiſtolas. Tunc in Epiſtolis conſenſus traditionis, & acceptationis de præſenti ex parte utriuſque contrahentis exprimi debet. Illæ porro inſimul legi debent, præſentibus Parocho, & Teſtibus, explorata priùs Epiſtolarum veritate, ſi ex utraque parte litteræ habeantur; ſi verò tantummodo adſint ex parte unius, ſat eſt, quod Pars altera conſenſum acceptet in litteris expreſſum, ſuumque præſtet coram Parocho, & Teſtibus. His prælibatis.

DI-

DICENDUM, Conjugium in Ecclesia celebratum inter absentes veram sortiri Sacramenti rationem.

Christus naturam contractus Conjugii non immutavit.

53 PROB. I. Ubi Christus ad rationem Sacramenti Conjugium elevavit, nihil de natura Conjugalis contractus immutavit: sicut nihil de natura aquæ immutavit, dum eam elevavit ad Sacramenti materiam; atqui contractus Conjugalis in Ecclesia Dei indubie valet inter absentes: quod Adversarii non inficiantur; ergo illum elevavit Christus in Sacramentum.

In Conjugio inter absentes adsunt requisita ad veri Sacramenti.

54 PROB. II. Quoties propria Sacramenti materia, forma, & Minister, occurrunt, toties verum adesse Sacramentum ultro fatendum est: sed in Conjugio in Ecclesia inito inter absentes propria Sacramenti materia, forma, & Minister, occurrunt; ergo.

Prædicta coalescunt ex mutuo consensu expresso per verba de præsenti: ut loquitur Eugenii Decretum; & hæc adinveniuntur in casu, ut ex præsuppositis videre est; aliàs requisitam credimus adesse intentionem; ergo adinvenitur quidquid requiritur ad veram rationem Sacramenti, ac proinde Conjugium illud est verum Sacramentum.

Conjugium novæ, & veteris legis discriminantur.

55 PROB. III. Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 1. *Doctrinali* docet, Conjugium in lege Evangelica celebratum differre a Conjugiis veteris Testamenti, ex quo illud gratiam causet, secus hoc: sed Matrimonium inter absentes dubio-procul est legis Evangelicæ; ergo gratiam causat; ergo est Sacramentum -- Cum igitur (ait Concilium) Matrimo-
„ nium in lege Evangelica veteribus Con-
„ nubiis per Christum gratià præstet; meritò
„ inter novæ legis Sacramentum annumeran-
„ dum --

Ecclesia probat Conjugia inter absentes.

56 PROB. IV. A veritate alienum est, Ecclesiam approbare Fidelium Conjugia, quin sint Sacramentum: cum ad sustinenda Matrimonii onera velit gratiam conferri, sed Ecclesia Principum Conjugia per Procuratorem celebrata approbat, ut quotidiana testatur experientia; ergo vere, & proprie, sunt Sacramenta.

Matrimonii inter absentes est novæ legis Conjugium.

57 PROB. V. Propositio universalis in materia necessaria, ad omnes particulares se extendit: sed Ecclesia universaliter definivit, Matrimonium esse novæ legis Sacramentum: aliàs etiam inter absentes celebratum est Matrimonium, & propositio versatur in materia necessaria, utpote dogmatica; ergo est Sacramentum.

Indissolubilitas in Conjugio a Sacramenti ratione.

58 PROB. VI. Conjugium apud Fideles celebratum inter absentes ratum est, & indissolubile; aliàs gravissima orirentur scandala, potissimùm cum Principes plerunque hi sint, qui per Procuratorem nuptias contrahunt, quarum dissolutio, ut in aperto est, gravissima afferret dissidia. Adde quod Tridentini Patres *Can.* 5. definierunt, Conjugium Fidelium, nullo apposito discrimine, esse indissolubile; quod absolute non dixissent, nisi omnia indiscriminatim indissolubilia credidissent. Atqui indissolubilitas Conjugii non aliunde habetur, nisi a Sacramenti ratione Cap. *Quanto, de divortio*; ergo inter absentes Conjugium vere, & proprie, est Sacramentum.

59 PROB. VII. Si hujuscemodi Conjugia inter absentes solummodo subsisterent in esse contractus civilis, & naturalis, eorundem causæ non ad Ecclesiasticum, sed ad politicum judicium devolverentur: atqui horum causas ad se avocat Ecclesia; ergo ea Sacramentis accensere non dubitat.

ADVERSA DISSOLVUNTUR.

60 OBJIC. I. Ratio Sacramenti Conjugii, eadem est, ac ratio ceterorum Sacramentorum: sed nullum Sacramentum inter absentes celebratum subsistit; ergo neque Conjugium.

Sacramentorum non una omnium natura.

RESP. Utique eadem est omnium Sacramentorum ratio in esse signi effectivi gratiæ: secus spectata qualitate materiæ, formæ, Ministri, aliarumque circumstantiarum; in his namque differunt ob diversos institutionis fines. Baptismus solummodo pro materia sensibile habet elementum; sola Eucharistia est Sacramentum permanens; In Pœnitentia suscipiens ponit materiam, in aliis ab extrinseco applicatur; quædam Sacramenta characterem producunt, quædam non. Cumque Conjugium involvat rationem contractus, quod aliis non competit Sacramentis, nil mirum si inter absentes celebratum Sacramenti naturam sortiatur.

61 OBJIC. II. Sicut actio, quæ Sacramentum perficitur, est personalis ipsius Ministri, ita ejusdem receptio esse debet personalis. sed quando per Procuratorem celebratur Conjugium, receptio non est personalis, ut in aperto est, ergo.

Contractus inter absentes celebrari possunt.

RESP. Ultro concedimus, receptionem Sacramenti, ejusque operationem, debere esse personalem; sed juxta Sacramenti naturam. Porro natura Matrimonii est per modum contractus; adeoque petit, ut secundùm aliorum contractuum morem celebrari possit. Dicitur tamen personalis in eo, quod in persona Principalis, ejusque nomine, alter operatur; quod in aliis Sacramentis, quæ per modum contractus non sunt, non est invenire.

62 OBJIC. III. Quia in reliquis Sacramentis demonstrativa intersunt pronomina, v. g. *Ego*, seu *Te*, physica suscipientium præsentia necessariò requiritur. sed in Conjugio eadem intercedunt pronomina ex Cap. *licèt de Sponsa duorum*, ubi sequens contrahendi Conjugium forma refertur: *Ego te accipio in meam*; ergo.

Verba Ego te accipio &c. *non sunt essentialia in Matrimonio.*

RESP. In reliquis Sacramentis formalia verba essentialia sunt; proinde important physicam præsentiam. In Conjugio autem non sunt essentialia; nam in eo quæcunque sufficiunt signa exprimentia, & significantia mutuum utriusque consensum: & Contrahentes in signum assumere possunt sive nutus, sive Epistolas, sive verba, sive internuncium. Itaque vis demonstrativa physicæ præsentiæ non est necessaria. Forma in laudato Canone relata non exprimitur ut essentialis, sed tanquam accommodatior, atque regulariter usurpanda.

63 OBJIC.

63 OBJIC. IV. Parochus Conjugio assistens ea verba profert : *Ego vos conjungo* : sed verificari non valent, quando per Procuratorem initur Conjugium, ergo.

RESP. I. Ea verba non esse essentialia, ut *seq. Disp.* probabitur. II. Argumentum evincit, tale Conjugium neque ut contractum subsistere ; quia illa verba neque civili vinculo Procuratores conjungunt. III. Praecitata verba apertam habent significationem. Etenim Procuratores propriam non referunt personam, sed alienam, idest mandantis, atque de eo verificantur. In Sacerdote, Christi personam agente, illa propositio verificatur : *Hoc est corpus meum*, cum Christi corpus, non verò Sacerdotis, ponatur sub speciebus.

Verba Parochi non sunt essentialia.

A

64 OBJIC V. Sicut Matrimonium est contractus, insimul & Sacramentum, ita Poenitentia judicium est, & Sacramentum : sed Poenitentia quamvis ut judicium inter absentes institui possit, nullimode tamen potest compleri ut Sacramentum; ergo quamvis Conjugium in ratione contractus inter absentes perfici valeat, nusquam perficietur ut Sacramentum.

B

RESP. Concedunt Adversarii, valere Conjugium inter absentes in ratione contractus, secus in ratione Sacramenti, verùm nequeunt concedere, valere Poenitentiam ut judicium, quamvis non ut Sacramentum ; fateantur igitur oportet discrimen aliquod Poenitentiam inter, & Conjugium. Conjugium itaque est contractus adaequate justa formam Fori exterioris; Poenitentia verò est, quidem judicium, sed non complete juxta judicium Forense. In judicio Forensi non solùm Judex debet esse distincta persona a Reo, sed etiam Testis, & Accusator ; in judicio verò poenitentiali idem sunt Reus, Testis, & Accusator. Aliàs Sacerdos noscere debet praesentem poenitentis dispositionem ; quod utique in absentia contingere non potest. Undè meritò Poenitentia ut Sacramentum compleri non potest ; bene verò Conjugium.

Discrimen inter Conjugium, & Poenitentiam.

C

65 OB. VI. Implicat, hominem peccare dormiendo : cum tunc temporis non adsit libertas ad peccandum requisita : atqui si Conjugium inter absentes foret Sacramentum, hoc contingere posset, casu nempe, quo Procurator nuptias celebraret, dum mandans gravi irretitus crimine dormiret ; ergo.

D

RESP. Argumentum evinceret non subsistere Conjugium, neque in ratione contractus ; etenim nemo dormiens in particulari contractu sese obligare potest. Ceterum qui die festo somno se tradit praevidens dormiturum longe post meridiem, Sacri auditionem omittendo, indubie delinquit. Eodem plane modo, cum mandans se quieti committit lethali reus crimine, praevidens tunc temporis ineundum esse Conjugium, utique mortaliter delinquit. Res clarescat. Qui mandatum dedit, debet quovis tempore paratum habere animum pro contrahendo Conjugio, adeoque pro suscipiendo Sacramento: ea propter obicem nequit apponere ; unde peccando, atque in eo perseverando quoadusque contractus compleatur, sacrilegio criminandus est.

Dormiens quando peccare potest.

E

66 OBJIC. VII. Absurdum est, quod quis in somno justificetur : sed evenire posset, quod, dum mandans cum sola attritione somno se tradit, Procurator Conjugium celebret ; ergo in eo casu mandans justificabitur.

RESP. Somniantur in nostro casu absurda, cum eadem occurrere possint in aliis Sacramentis. Si Cathecumenus Sacrum postulans regenerationis lavacrum somno detentus baptiaetur, gratiam utique recipiet. Si poenitens absolutionem petat, & amentiâ correptus absolvatur, dubio-procul justificabitur. Vi igitur illius non retractatae voluntatis, qua voluit nubere, traditique mandatum, dum Conjugium completur, supposita attritione, quam inculpabiliter putat attritionem, justus evadet.

Justificatio in somnis.

67 OBJIC. VIII. Novae legis Sacramenta physice gratiam producunt *ex opere operato* : sed inter absentes hujuscemodi physica gratiae productio contingere nequasquam potest : ut si mandans Romae existat, & Bononiae contrahatur Connubium ; ergo.

RESP. Sunt, qui velint, eo in casu gratiam non physice, sed moraliter, produci, eo plane modo, quo Sacramenta eam causant, recedente fictione. Verùm his non urgemur ; cum divina virtus, quae in Sacramentis operatur, limites non patiatur. Ideoque Procurator licèt Bononiae contrahat, Sacramentum Conjugii, ut Dei instrumentum, valet gratiam causare in mandante Romae commorante.

Dei virtus terminis non coarctatur.

68 OBJIC. IX. Conjugium inter absentes initum, solet praesentibus Conjugibus, iterum coram Parocho, & Testibus celebrari ; at, si verum fuisset Sacramentum, iterari non deberet ; ergo.

RESP. Non iteratur neque contractus, neque Sacramentum, sed solemnitates supplentur ; quo pacto cum pueri domi baptizantur, iterum Ecclesiae praesentantur. Insuper declaratur, a Conjugibus ratum haberi, quod a Procuratore peractum fuit.

CONTROVERSIA V.

AN EX INTENTIONE CONTRAHENTIUM IN ECCLESIA MATRIMONIUM, SEPARARI POSSIT RATIO CONTRACTUS A SACRAMENTI RATIONE.

69 NErvis omnibus contendunt Acatholici, Ecclesiae doctrinam in suas partes trahere ; cumque nonnullos deprehendant asserere, separabilem esse rationem Sacramenti a contractu Connubii, volunt non fore apud nos universim certum, Matrimonium esse novae legis Sacramentum. Verùm enim verò licèt hujusmodi argumentandi methodus a veritate aberret, attamen pro elucidandu Catholico dogmate, placet quaestionem hanc ad examen revocare. Cum igitur, ut alibi fusiori calamo probatum est, ad validam Sacramentorum susceptionem praerequiratur in adultis intentio, contingere potest, aliquem

 velle

velle nubere abſque intentione faciendi Sacramentum. Hic porro eſt caſus tituli Controverſiæ, an ſcilicet eo in caſu valeat Conjugium in eſſe contractus, non autem in eſſe Sacramentali, Utraque Catholica opinio ſuos ſortitur Patronos; quoniam verò negativa ſolidioribus propugnatur momentis, ideo

DICENDUM eſt, Matrimonium inter Fideles celebratum in eſſe contractus haud eſſe ſeparabile a ratione Sacramenti.

70 PROB. I. Si intentio neceſſaria ad valorem matrimonialis contractus eſt indiſpenſabiliter intentio ſaltem virtualis Sacramenti, non poteſt, vi intentionis, ſeparari ratio contractus in Conjugio a ratione Sacramenti: ſed ex divina inſtitutione contrahens in Eccleſia, per intentionem, qua vult nubere per modum contractus, vult facere Sacramentum; ergo Conjugium inter Fideles, vi intentionis, non eſt ſeparabile a ratione Sacramenti. Cum major propoſitio ab Adverſariis admittatur probanda eſt minor. Et primò quidem Eugenius IV. *in Inſtructione Armenorum* habet -- Septimum eſt Sacramentum Matrimonii, quod eſt ſignum conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ ſecundùm Apoſtolum. Cauſa efficiens Matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus -- Ex quibus inſtituitur argumentum. Mutuus conſenſus eſt cauſa efficiens Matrimonii formaliter in eſſe Sacramenti: de Matrimonio enim, ut Sacramentum eſt, loquitur Pontifex, utpote quod ſuſcipit explicandum; volens itaque mutuum conſenſum vult cauſam efficientem Sacramenti; ſed mutuus conſenſus eſt conſtitutivum Conjugii in eſſe contractus; ergo intentio conſtitutiva contractus eſt inſimul intentio volitiva Sacramenti.

Mutuus conſenſus eſt cauſa efficiens Matrimonii.

Roboratur ex Cap. *Tua Fraternitati*, *de Sponſalibus*, *& Matrim.*, ubi Innocentius III. ad Epiſcopum Brixienſem habet -- Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris, conſenſum; ſed quantùm ad Eccleſiam neceſſaria ſunt verba conſenſum exprimentia -- Ex quibus ſic inſtatur. Quoties conſenſus ab Eccleſia exigitus apponitur, toties datur Sacramentum: hoc enim intendit Eccleſia: ſed conſenſus legitimus interior, exteriùs explicitus, eſt ab Eccleſia exigitus; ergo qui hunc apponit, vult, quod intendit Eccleſia, nempe Sacramentum perficere; ſed conſenſus externe explicitus conſtituit Conjugium in eſſe contractus; ergo fieri nullimode poteſt quod rationem ſortiatur contractus, & non Sacramenti.

71 PROB. II. Tridentinum *Seſſ.* 24. *Cap. Doctrinali* prævie ad anathematiſmos, quantùm ad ritus ſpectat, nullum agnoſcit diſcrimen inter veteris, & novæ legis Conjugia, niſi quantum ad gratiæ collationem: ſed ſola intentio contrahendi ſat erat in veteri lege ad eſſe Conjugii licèt imperfecti; ergo in lege nova, ſpectato ritu, intentio hujuſmodi ſufficiet ad eſſe Sacramenti, aliàs quoad ritus inter prædicta Connubia intercederet diſcrimen.

Conjugia novæ, & veteris legis æqualia quoad ritum.

72 PROB. III. Tridentinum *ibidem* propugnat, Conjugium in Evangelica lege fore Sacramentum: ſed rite celebratum inter Fideles eſt Conjugium legis Evangelicæ: non enim eſt veteris, aut legis naturæ Conjugium; ergo.

Conjugium in Eccleſia eſt Sacramentum.

73 PROB. IV. Nubere nemo poteſt juxta Eccleſiæ formam, quin velit, quod vult Eccleſia: ſed nemo poteſt velle legitime nubere in eſſe contractus, quin nubere intendat juxta Eccleſiæ formam: Eccleſia ſiquidem Sanctionibus ſuis habiles, vel inhabiles reddit perſonas ad contrahendum; ergo vult, quod intendit Eccleſia; ſed dubio-procul Eccleſia conditiones legitimi contractus præſcribendo, intendit Sacramentum; ergo certò certiùs volens in Eccleſia legitimum Connubii contractum, vult ſaltem virtualiter Sacramenti rationem.

In Conjugio Eccleſia intendit Sacramentum.

74 PROB. V. Conjugium, quod eſt ratum, ideſt, indiſſolubile, Sacramentum eſt: ſed Conjugium inter Fideles celebratum, eſt ratum, & indiſſolubile; ergo eſt Sacramentum. Argumentum diſerte habetur Cap. *Quanto*, *de Divortiis*, ubi Fidelium Conjugium ratum cenſetur, idest, indiſſolubile, quia Sacramentum; ſecus Conjugium Infidelium, quod ratum non eſt, ideſt, indiſſolubile, quia non eſt Sacramentum. Porro ſi per intentionem contrahentium ſejungi poſſet ratio Sacramenti a natura contractus, nulla eſt Canonis definitio, vel ſaltem diminuta dicenda foret; cum explicationem apponere debuiſſet, videlicet, dummodo Fideles facere Sacramentum intenderent; ergo.

Inter Fideles Conjugium eſt ratum.

75 PROB. VI. Nequit intendere Fidelis civilem nuptialem contractum, quin intrinſecam velit ſignificationem in eo civili contractu ex divina inſtitutione involutam. Nemo enim in eſſentiam poteſt ferri, quin & in proprietates feratur; nam ſi *ex l. ad rem mobilem*, *ff. de procuratoribus* qui vult conſequens, vult etiam antecedens, ex regulis oppoſitionis qui vult antecedens, vult itidem conſequens. Porro ex divina inſtitutione in civili nuptiarum contractu a Fideli celebrato involvitur ſignificatio conjunctionis Chriſti cum Eccleſia; & huuc referunt ſenſum verba Pauli ad Epheſ. 5, v. 32. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia*. Ratio in aperto eſt. Siquidem ex quo quis Sacro regeneratus eſt lavacro, jam eſt de Eccleſia, jam pertinet ad Chriſtum; proindeque ex quo baptizatus nuptialiter conjungatur, illa reſultat ſignificatio, nec contrahentibus optio datur hujuſmodi impediendi ſignificationem. Civilis itaque nuptialis contractus, connotans ſubjectum baptizatum, nullo alio appoſito, eam involvit ſignificationem; & quemadmodum baptizatus per ſuam intentionem illud connotatum ſejungere non valet, ita neque impedire poteſt illius ſignificationis reſultantiam. Hoc idem exprimitur Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; idest, non eſt in hominis poteſtate ſignificationem, quam Deus voluit in legitimo civili nuptiarum contractu, tollere, aut ſeparare.

Significatio intrinſeca Conjugii.

76 PROB. VII. Pœnitentia, & Conjugium in eo a reliquis Sacramentis diſcriminantur, quod in his materia eſt quid ſenſibile exteriùs appoſitum, in illis verò actus pro-

Diſcrimen Conjugii ab aliis Sacramentis.

proprii pœnitentis, & nubentis, sunt materia. Præstat S. Thomam audire 3. *Part. quæst.* 84. *art.* 1. *ad* 1. -- In aliis autem Sacramentis, „ quæ habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sensibiles sunt loco materiæ, ut accidit in Pœnitentia, & Matrimonio -- & *in Suppl. quæst.* 42. *art.* 1. *ad* 2. -- Sacramentum Matrimonii perficitur per actum ejus, qui „ Sacramento illo utitur, sicut Pœnitentia; „ & ideo sicut Pœnitentia non habet aliam materiam, nisi ipsos actus sensui subjectos, „ qui sunt loco materialis elementi, ita est „ de Matrimonio -- Sed pœnitens actus suos non valet sensui subjicere, quin insimul faciat, & velit facere, judicium, & Sacramentum; ergo nubens nequit suos actus sensibiles reddere, nolens facere, & velle, contractum, & Sacramentum.

Addi posset Canon *Si conditiones, de conditionibus appositis*, ubi turpes, & impossibiles conditiones habentur ut non adjectæ, & Can. *Si vir, vel mulier de Cognat. Spirituali*, ubi asseritur, dolum, aut fraudem, nemini patrocinari; nolle autem facere Sacramentum, dum quis contrahere vult, turpis est conditio, & dolus in modo nubendi intervenit.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

77 OBJIC. I. Ex Eugenio IV. *in Instruct. Armenorum* Sacramentum tribus perficitur, materiâ, formâ, & intentione Ministri, & suscipientis: sed in casu, quo quis nubere intenderet, nolens tamen facere Sacramentum, deesset ex parte suscipientis intentio; ergo non compleretur Sacramentum.

RESP. Ad Sacramenti valorem virtualis Sacramenti intentio sufficiens est; qui autem vult legitime nubere intra Ecclesiam, Sacramentum virtualiter intendit. Etenim absque ulla immutatione Christus ad Sacramenti materiam ipsosmet actus elevavit, per quos civilis perficitur contractus; nec illa virtualis intentio per expressam Sacramenti nolitionem infirmatur, si semel actus nubentis validum efficiant contractum. Hac de re exemplum occurrit in Baptismo a Calviniano ministrato, intendente baptizare juxta Christi institutionem, habendo tamen explicitam intentionem baptizatum adscribendi Calvinianæ Ecclesiæ, & nullimode Romanæ. Baptismus hujusmodi a Doctoribus propugnatur validus; intentio namque perficiendi Sacramentum juxta Christi institutionem, virtualiter dicit intentionem adscribendi Romanæ Ecclesiæ baptizatos; quæ intentio, quippe quæ generalis, & legitima, a particulari erronea non inficitur. Similiter qui legitime vult nubere, videlicet, juxta formam pro civili contractu ab Ecclesia præscriptam, virtualiter vult Sacramentum perficere; cum Ecclesia contractum illum ad Sacramentum ordinet intrinsece; hæc porro virtualis intentio a vitiata peculiari intentione destrui nequaquam potest.

Intentio virtualis legitima, & generalis non infirmatur per expressã nolitionem.

78 OBJIC. II. Quamvis aqua a Christo elevata sit ad materiam Sacramenti, attamen nisi accedat intentio eâ utendi in Sacramentalem ablutionem, ablutio, alia intentione, peracta, nequaquam Sacramentum constituit; ergo quamvis Christus civilem contractum in Sacramentum elevaverit, nisi adsit intentio faciendi Sacramentum, hoc nequit constitui.

RESP. D. Thomas discrimen apposuit inter Sacramentum Pœnitentiæ, & Matrimonii, & reliqua Sacramenta. In reliquis Sacramentis materia est res externa, ab alio exteriùs modo humano applicata; adeoque ex parte applicantis intentio requiritur, sicut ex parte adulti suscipientis; & cum non sit statutus determinatus modus physicam suscipiendi ablutionem, ideo intentio suscipiendi physicam ablutionem sejungi valet ab intentione faciendi Sacramentum. In Connubio autem materia constitutiva Sacramenti sunt iidem actus constituentes absque ulla immutatione civilem contractum; & ideo qui vult legitimum contractum, vult virtualiter, & per connexionem Sacramentum.

Intentio quid valeat in aliis Sacramentis.

Addas velim, eum, qui vult aquâ ablui juxta formam ablutionis ab Ecclesia declararatam, velle similiter implicite Sacramentalem ablutionem, nec physicam a Sacra ablutione separare posse. Cum igitur fieri nequaquam possit, legitime nubere intra Ecclesiam, & non nubere secundùm Ecclesiæ leges, quæ illum contractum individualiter immutatum agnoscit, atque ut Sacramentum constituit, nequit nuptialis contractus intendi ut legitimus, quin insimul virtualiter intendatur ut Sacramentum.

79 OBJIC. III. Ex proscripta 28. propositione ab Alexandro VIII. non valet — Baptismus collatus a Ministro, qui omnem „ ritum externum, formamque baptizandi „ observat, intus verò in corde suo resolvit, „ non intendo, quod facit Ecclesia — quamvis ritus ille exterior sit secundùm Ecclesiæ regulam; ergo non valet Conjugii Sacramentum per hoc quod extrinsece civiliter quis contrahat dicens in corde, non intendo facere Sacramentum.

RESP. Ecclesia invalidum meritò affirmat Baptisma illud; quia ibi nullam interiorem, sive virtualem, sive formalem, adesse intentionem compertum habet: Auctor namque illius propositionis omnem amandabat interiorem volitionem. In casu nostro necessitatem, & existentiam, internæ intentionis ultro admittimus; volumus enim, contrahentem interiùs, exteriusque, legitimum exhibere consensum nubendi; hunc porro dicimus formalem fore volitionem contractus, & virtualem Sacramenti, & Ecclesiæ. Si autem intentio ritus exterioris esset, interior virtualis volitio Baptismi, irrevocabilis ab illa peculiari restrictiva, & exclusiva ministrantis, aliter res se haberet; quoniam verò propositio omnem intariorem volitionem ablegat, & jure & meritò, fuit execrata.

Explicatur sensus proscriptæ Propos. 28. ab Alex. VIII.

80 OBJIC. IV. Ad Conjugium, ut contractus est, concurrit dispositio Sæcularis Magistratus, ut suo apte loco dicetur, absque eo quod circa naturam Sacramenti versetur; ergo civilis contractus, & ratio Sacramenti, necessariam non dicunt connexionem.

RESP. Ad materiale peccati concurrit Deus absque eo quod ad formale concurrat; & tamen nequit Creatura velle materiale, & non formale peccati. Itidem stat, intellectum ut vitalem concurrere ad vitalitatem in actu Fidei, non verò ad supernaturalitatem, juxta eorum placitum, qui volunt auxilium, & gratiam, haud esse totam proximam agendi rationem; & tamen ponitur actus Fidei in esse vitalis, & non attingitur supernaturalitas. Poterit igitur admitti (quidquid sit de veritate rei, de quo infra) dispositio potestatis Secularis circa necessarias conditiones ad legitimum contractum, quin disponat de ratione Sacramenti; non tamen admitti poterit, quod Fidelis velit legitime nubere, & Sacramenti rationem sejungere. Deus illum contractum ut civiliter legitimum sine ulla immutatione elevavit; unde in Ecclesia contractus civiliter legitimus volitus, est insimul Sacramentum volitum virtualiter.

Dispositio Secularis Potestatis nil officit rationi Sacramenti.

81 OBJIC. V. Ratio contractus rationem Sacramenti praecedit, atque ab ea separabilis est, ut compertum est in non baptizatis: sicut in Baptismo physica ablutio est prior ipsâ ut Sacramentum; ergo dari valet nuptialis contractus absque Sacramento.

RESP. Illâ admissâ prioritate, haud dari potest practice in Ecclesia, quin ratio Sacramenti intendatur. Deus siquidem legitimum contractum elevavit in mysterium; unde statim ac a baptizatis intenditur, mysticam habet significationem ab Apostolo declaratam, nec hujusmodi significatio a contrahentium voluntate dependet. Servata rerum proportione, ad legitimum baptizatorum contractum mystica sequitur significatio, sicut ad Baptismi susceptionem consequitur obligatio divinam legem servandi; & sicut nemo potest serio Baptismum eligere, quin saltem virtualiter obligationem eligat servandi legem, & quantumvis, iteratis actibus, illam eludere conetur, nihil operatur, ita & in nostro casu.

Mystica significatio in baptizatis inseparabilis a ratione contractus.

Apud Infideles utique sejungi potest ratio Sacramenti a legitimo contractu, defectu conditionis, & connotati a Christo requisiti; Christus namque non quemcunque nuptialem contractum elevavit, sed tantummodo Baptizatorum, non tantùm ob generale principium, quod Baptismus sit Sacramentorum janua, sed ob specialem hujusce Sacramenti rationem, utpote significans Christi unionem cum Ecclesia, ad quod praerequiritur, quod contrahentes Christum induerint in Baptismate, & Sacri lavacri susceptione Ecclesiam exteriùs profiteantur. Necesse tamen haud est, quod contrahentes sint viva Ecclesiae membra, vel actu formaliter in ipsa sint; sed sat est, medio Baptismate, charactere sint insigniti. Ita porro apud Ethnicos est separabilis ratio Sacramenti a Matrimonio, ut accedente Baptismate, nuptialis contractus in infidelitate celebratus non transeat in Sacramentum. Siquidem ad Sacramentum necessariò requiritur materia, & forma, & non sufficit appositio connotati, & conditionis: quando verò Conjugati Infideles baptizantur, materia, & forma, non sunt praesentes: consistunt namque in mutua traditione, & acceptatione, quae praecessit, quando legitime contraxerunt Conjugium. Et licèt denuo se traderent, non fieret Sacramentum; haec quippe nova traditio non est constitutiva novi contractus, sed simplex ratificatio praeteritae traditionis.

Conjugium apud Infideles separabile a ratione Sacramenti.

82 DICES. Sacramentum Conjugii consistit, ut ajunt, *in facto esse*, scilicet in vinculo indissolubili, quod ex contractu resultat, sicut Eucharistia in speciebus consecratis: illud enim vinculum aptiùs Christi unionem cum Ecclesia refert, quàm actualis nuptiarum celebratio; cumque vinculum hoc praesens sit, quando Conjugati Infideles baptizantur, transire in Sacramentum meritò dicetur.

RESP. Communis Doctorum Sententia ea est, quae propugnat, Conjugium fore Sacramentum *in fieri*, quamvis Bellarminus, Layman, & Sanches, in oppositum inclinent. Res in aperto est. Sacramentum siquidem est signum sensibile practicum Gratiae; vinculum verò non est signum sensibile: non enim exteriùs apparet; nec est Gratiae effectivum, quod suo usu *ex opere operato* sanctificet, alioquin quoties Nupti maritaliter cohabitarent, Gratiam reciperent Sacramentalem. In Eucharistia species ipsae consecratae sensibiles sunt, & in suo usu, atque applicatione Gratiam nutritivam producunt. Vinculum, quod remanet, res est significata; per se autem nec Gratiam, nec Christi cum Ecclesia unionem refert. Dixi *per se*; nam ut externo subest contractui, praedictam Christi cum Ecclesia unionem significat. Ipse enim actualis contractus Gratiam immediate denotat, sicut & unionem Christi cum anima per charitatem, insimul Christi unionem cum Ecclesia; quae significatio, licèt in se transierit, remanet tamen in vinculo; eo plane modo, quo significatio, & professio Baptismi virtualiter remanet in charactere. Cum verò in actualibus nuptiis Infidelium actualis defuerit significatio, vinculum quod remanet, non est sufficiens, ut accedente regenerationis lavacro, elevetur in Sacramentum.

Conjugium est Sacramentum in fieri.

83 INSTABIS. Conjugale vinculum apud Infideles contractum post Baptismum fit aeque indissolubile, sicut in reliquis Fidelibus: sed hoc non subsisteret, nisi Nuptiae conversorum ad Fidem in Sacramentum transirent; ut videre est ex Can. *Quanto de divortiis*; ergo.

RESP. Firmitas illa, quae ad Baptismum subsequitur, est velut quaedam extensio privilegii baptismalis; & sicut qui Sacro regenerantur lavacro, quodammodo sacrantur, ita a Fide beneficium indissolubilitatis participant. Fidelium autem Conjugia ab intrinseco ratione Sacramenti illam omnimodam dicunt firmitatem; & de his loquitur laudatus Canon, de illis nempe, qui post susceptum lavacrum nuptialiter contrahunt.

Conjugale vinculum ratione Sacramenti indissolubile.

84 REPLICABIS. S Thomas *in Supplem. quaest. 59. art. 2. ad 1.* affirmat, Conjugium Infidelium esse Sacramentum habitualiter — Matrimonium tale (*idest Infidelium*) „ est aliquo modo Sacramentum habitualiter; quamvis non actualiter, eo quod actu „ non contrahunt in fide Ecclesiae — ergo

mens

mens S. Doctoris ea est, nt, accedente regenerationis lavaero, transeat ad esse actualiter Sacramentum.

RESP. S. Thomas Conjugium Infidelium nuncupat Saeramcutum habitualiter, ratione legitimi contractus, qui secundùm se capax est Sacramenti; sed ex defectu connotati non eit actualiter Saeramentum. Quando autem Fidem adoptant Catholicam, ponitur quidem eonnotatum, sed eetera requisita, seilicet mutua actualis traditio, deficiunt. Porro Baptisma fore connotatum ad Sacramenti rationem requisitum innult *ibidem* S. Doctor, quatenus docet, non esse actualiter Sacramentum, quia non contrahunt in fide Eeelesiæ. Ea propter non aliud requiritur, ut Conjugium sit Saeramentum, nisi quod contrahentes sint baptizati; hi antem, ex quo velint nuptialiter contrahere, saltem virtualiter volunt Sacramentum. Hoc intendebat Angelicus, qui *ibid. quæst.* 45. *art.* 4. habet -- Dieendum, quod fieut se habet „ ablutio exterior ad Baptismum, ita se ha„ bet expressio verborum ad hoe Sacramen„ tum, nt dictum est; unde ficut si aliquis „ ablutionem exteriorem reciperet, non in„ tendens recipere Saeramentum, sed lu„ dum, & doium facere, non esser baptiza„ tus; ita expressio verborum sine interiori „ consensu Matrimonium non facit -- Consensus itaque legitimus in Conjuginm Fidelium illud est, quod facit Sacramentum, & solus eonsensus, qul contractum constituit, constituit insimul & Sacramentum.

Baptismus requiritur ad rationem Sacramenti Matrimonii.

85 Quoniam verò de Matrimonio Infidelium sermo incidit, dubium occurrit; num, si ex permissione, & Ecclesiæ dispensatione, Baptizatus contrahat cum Infideli, num, inquam, Conjugium illud saltem ex parte Fideiis rationem Sacramenti sortiatur?

Negative reponit Gonet. Quia sicut non subsistit in esse contractus, nisi uterque consentiat: ita neque in esse Saeramenti, quin uterque baptismalem habeat eharactorem; cum nterque sit Minister. N. Andreas *Tract. IX. de Matrimonio dub.* 3. *num.* 83. affirmativam Sententiam propugnat. Baptizatus siquidem Sacramenti capax est; ideoque ex parte ipsius Sacramentum est; concurrunt enim materia, forma, Minister, & subjecti capacitas. Huic Sententiæ vim addunt, qui contendunt, Matrimonium duplex fore partiale Sacramentum; nam partiale erit Saeramentum in Baptizato, quin tale sit ex parte infidelis; fieut contingeret fieri partiale Eucharistiæ Saerificium, si una tantummodo fieret consecratio.

Conjugium Fidelem inter, & Infidelem est Sacramentum.

Et sane nequaquam eensendum est, Ecclesiam largiendo pro tali Conjugio dispensationem, velle filium suum carere gratiâ ad Conjugii onera sustinenda. Quapropter cum dispensat Ecclesia, supponit, baptizatum verum perficere Sacramentum, deficere tamen ex parte Infidelis defectu connotati; sicut si unus ex contrahentibus baptizatis obicem apponat Gratiæ, hic Sacramenti effectum non recipit, bene verò qui dispositus contrahit.

86 Nee momenti est, quod perpendit Gonet. Baptismus namque, & Conjugium, sicut non requirunt Ministrum consecratum, ita nec baptizatum. Quare sicut Infidelis legitime baptizat, si juxta Eeelesiæ leges ablnat; ita legitime administrat in Conjugio. Ratio in aperto est. Etenim non aliter contrahentes sunt Ministri, nisi quia mutuò se tradunt, & acceptant; unde, si aliàs eetera adsint requisita, Sacramentum perficitur; porro cum ex parte Baptizati nil desideretur, jure optimo dicetur ex parte ipsius fieri Sacramentum, modo licèt imperfecto; quatenus perfecta significatio unionis Christi cum Ecclesia non intercedit.

Conjugium non requirit Ministrum baptizatum.

87 Haud tamen censendum est duplex partiale Saeramentum intervenire. Conjugium siquidem unicum est signum ex unica materia, & forma, consurgens; unice significat Christi unionem cum Ecclesia; unus itidem est contractus ex mutuo consensu coalescens. Non adinvenitur duplex contractus, ex quo unius verba terminent ad invicem verba alterius; eum hæc mutua traditio, & terminatio, ad unum constituendum contractum sit necessaria; & in hac mutua traditione, & terminatione, completur significatio, & gratia causatur.

Conjugium non est duplex partiale Sacramentum.

Nee est simile in Eucharistia. Quælibet namque species per se suam habet formam, suam efficientiam, completamque significationem ab alia discretam, & utraque tantummodo concurrit ad unum integrandum convivium.

88 DICES. Unum Sacramentum nequit in duobus subjectis reperiri, nec duplicem causare gratiam: Sacramentum porro Conjugii duos afficit, duosque sanctificat; ergo non est unum.

RESP. Prædicta non urgent. Nam esse Sacramenti in ratione contractus fundatur; hujus autem natura induble postulat inter duos absolvi, duosque afficere; & contractus hujusmodi elevatur in Sacramentum; & sic elevatus gratiam in utroque contrahente producit, si apta occurrat dispositio. Si verò alter ponat obicem, unum tantummodo sanctificat; non quidem ex intrinseco defectu, sed ratione impedimenti ex parte suscipientis.

Esse Sacramenti Matrimonii fundatur in ratione contractus.

DISPU.

DISPUTATIO SECUNDA.

DE MINISTRO SACRAMENTI MATRIMONII.

CONTROVERSIA UNICA.

AN SACERDOS SIT MINISTER SACRAMENTI MATRIMONII.

1 KEmnitius, ut Matrimonium in Ecclesia initum ex Sacramentorum albo expungat, ex discrimine opinantium Theologorum circa materiam, formam, atque Connubii Ministrum, validissime urgere credit Catholicos. Audet affirmare *2. p. Exam. Trident. pag.* 1220. nondum Catholicos fingere potuisse quidquam, quod apte dici posset hujusce Sacramenti materia, & forma; hinc Tridentinum impie carpit, quod in re tam ancipiti nil certi decreverit. Refert *sequenti pagina* Gropperum docentem, formam esse Christi verba Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Attamen Gropperum ab hac calumnia vindicat Bellarminus *Controv. 2. de Matrim. lib. 1. cap. 6.*

Catherinus *Opusc. de Matrimonio* peculiarem protulit Sententiam, dicens, Ministrum Sacramenti Conjugii Deum fore; formam verò esse verba illa: *Relinquet homo Patrem, & Matrem suam, & adhærebit uxori suæ*; quatenus a Deo priùs dicta, fuere postmodum a Christo confirmata; ea tamen non esse ab aliquo Ministro repetenda, dum Connubia celebrantur, sed eadem primò prolata nuptias illicò sanctificare, siquidem per modum legis semper loquuntur. Ast hujuscemodi opinio nullum habuit auditorem; & meritò. Equidem Deus omnium Sacramentorum Auctor est principalis; secus ministerialis. Verba debent materiæ per actualem moralem conjunctionem aptari; hoc autem impræsentiarum nequaquam verificari in aperto est. Nec sat est scriptis fore commendata verba. Etenim & aliorum Sacramentorum formæ scriptæ sunt; & tamen ad unum omnes fatentur esse repetendas, dum Sacramenta conficiuntur.

Melchior Canus *lib. 8. de Locis Theologicis cap.* 5. propugnat, Ministrum Sacramenti Matrimonii esse Sacerdotem ea verba proferentem: *Ego vos conjungo*. Canum imprudenter egisse judicat Bellarminus *loco cit* quatenus, dum pro sua opinione pugnat, his utitur argumentis, quibus Novatores Ecclesiam vexare possent. Sed ipsum Sorbonius Ordinis Minorum vindicat, Bellarminum refellendo. Sotus, qui Tridentino interfuit, hanc Sententiam novitatis, ac temeritatis insimulat. Verùm Estius ab hac nota illam defendit; cum a Patribus nequaquam alienam, immo probabilem suadeat; quamvis absolute eam propugnare non audeat.

Ævo nostro Cani opinio Patronos habet Franciscum Sylvium *in Comment. quæst. 42. Supplementi D. Th. art. 2.*: Jueninum *in Comment. Hist. Dogmat. Tom. 2. Diss. 12. quæst.* 3., & in Dissertatione Gallico Idiomate conscri- A pta ad propugnandam hanc Thesim, ubi Bacchalaureos Parisienses, aliosque Doctores laudat: Natalem Alexandrum *Tom. 2. Moralis Dogmatica lib. 2. art. 5.*: Contensonium *Tom. 2. Theologia mentis, & Cordis lib. 11. p. 4. Dissert. 4. cap. 1. prop. 3., & 4.* In hac Sententia non omne Matrimonium ratum inter Fideles est Sacramentum, sed illud tantummodo quod a Sacerdote ministratur.

DICENDUM tamen, Sacerdotem nullimode esse Ministrum Sacramenti Matrimonii.

2 PROB. I. Sacramentorum naturam B ex Scripturis venari debemus: cum eorundem institutionem a libera Dei voluntate dependere nemo est, qui non videat; atqui ex iisdem compertum est, Ministrum Connubii alium non esse a Contrahentibus; ergo non est Sacerdos. Minor evincitur. Scriptura Sacramentorum naturam explicans, in aliis a Matrimonio Sacramentis Ministrum describit discretum a Suscipiente; hinc de Baptismo habetur Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris* &c., De Confirmatione Act. 8. *Imponebant manus*, De Eucharistia Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, De Pœni- C tentia Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata*, De Extrema Unctione Jacob. 5. *Inducat Presbyteros* &c., De Ordine Act. 6. *Et orantes imposuerunt manus*. De Conjugio autem nullam aliam a Contrahentibus ministerialem designat causam; ea propter Matth. 19., explicata conjunctione viri cum fœmina per consensum, absolute dictum est a Christo: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Hic quilibet alius a Conjugibus excluditur; ergo.

Scriptura non alium a contrahentib. Ministrũ designat.

3 PROB. II. Christus Matrimonium D illud ad Sacramenti dignitatem elevavit, quod *Gen. 2. v. 23., & seq.* describitur, ut clare comprobatur ex cap. 19. Matthæi, ex cap. 5. ad Ephesios, & ex Tridentino *Sess.* 24. in Cap. *Doctrinali*, ubi pro Matrimonio in lege gratiæ verba Geneseos usurpantur; atqui eo loci Minister non alius fuit a Contrahentibus: id enim designatur per illa Adæ verba. *Nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: Hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est: Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*; ergo.

Matrimoniũ a Christo elevatum ad esse Sacramenti.

E 4 PROB. III. In reliquis Sacramentis Ministro activus convenit concursus, puta baptizare, imponere manus, consecrare, peccata remittere, ungere: sed hujusmodi concursus relate ad Matrimonium ex Scripturis convenit ipsis Contrahentibus; ergo. Minor evincitur ex locis supra cit. Gen., Matth., & ad Ephes. *Relinquet homo . . . & adhærebit uxori suæ*, idest, ipse unionem faciet, non autem ab altero unietur. 1. ad Corinth. 7. vers. 9. *Quod si non se continent, nubant*; vers. 28. *Et si nupserit Virgo, non peccavit*: vers.

Minister Sacramentorum active concurrit.

verf. 39. *Cui vult, nubat; tantùm in Domino.* Nubat active; quia in hoc Sacramento Contrahens Susceptor insimul est, & Minister; secus in reliquis Sacramentis. Dicitur: *Baptizetur unusquisque vestrum*, non verò dicitur se baptizet; *Remitetur ei*, non, sibi remitet &c.

Matrimonium elevatū ad esse Sacramenti secundum naturam legitimi contractus.

5 PROB. IV. Christus Conjugium in Sacramentum assumpsit secundùm naturam legitimi contractus, ut omnibus compertum est: atqui legitimus contractus per ipsos Contrahentes essentialiter perficitur: ipsi enim sunt Ministri, ipsi apponunt materiam, ipsi formam; ergo Christus alium a Contrahentibus Ministrum nequaquam in Conjugio constituit.

Doctrina Eugenii IV.

6 PROB. V. Ex doctrina Eugenii IV. *in instructione Armenorum*, Minister est causa conferens Sacramentum, idest, est causa efficiens ministerialis: sed ex laudato Pontifice Contrahentes sunt efficiens causa Sacramenti Matrimonii -- Septimum est Sa„ cramentum Matrimonii, quod est signum „ conjunctionis Christi, & Ecclesiæ, secun„ dùm Apostolum . . . . Causa efficiens Ma„ trimonii regulariter est mutuus consensus „ per verba de præsenti expressus -- His explicat Pontifex Ministrum, materiam, totamque Sacramenti naturam. Mutuus consensus est formalis materia, seu forma Matrimonii constitutiva, unde oritur perpetua, atque indissolubilis obligatio: Contrahentes autem sunt causa consensus, seu exhibent consensum; porro qui in Sacramentis exhibet materiam, si Pœnitentiam excipias, agit Ministri partes. Itaque Contrahentes mutuum exhibent consensum, prout est formale constitutivum Matrimonii, eoque mediante inducunt perpetuam obligationem, ea propter dicitur consensus causa efficiens Matrimonii, idest vinculi ex formali constitutione resultantis, quam ipsemet consensus efficit.

Eugenius IV. loquitur de Matrimonio ut Sacramento.

7 Momentum hoc enervare contendit Jueninus volens *Matrimonii* vocem ab Eugenio eo loci usurpatam esse æquivocam -- Po„ test nimirum sumi pro Matrimonio, vel „ prout est contractus naturalis, & civilis, „ vel prout est novæ legis Sacramentum. Ni„ hil est in Eugenii Decreto, quo probetur, „ eam sumi hoc ultimo sensu. Nec mirum; „ de industria nempe cavit Summus Pontifex, „ ne definiret Scholasticam quæstionem, de „ qua agitur, unde post hæc verba *Septimum* „ *est Sacramentum Matrimonii* illis usus non „ est: *Cujus Sacramenti* &c. licèt de ceteris „ Sacramentis agens ea adhibuerit --

Verùm arbitraria prorsus est Juenini expositio. Pontifex siquidem assumit explicandam naturam Matrimonii, ut Sacramentum est: *Septimum est Sacramentum Matrimonii, quod est signum* &c.; & hujusmodi caussam efficientem astruit consensum. Et sane non minus Armenos edocebat existentiam, essentiam, & effectus Matrimonii, quàm aliorum Sacramentorum; si ergo de his agit, vere ut Sacramenta sunt, cur non aget de Matrimonio determinate ut est Sacramentum? Hoc clariùs evincitur ex quo subdat: *Tria sunt bona Matrimonii; primum Proles suscipienda, & educanda, ad cultum Dei* &c.

Porro Conjugium ut est civilis contractus non respicit prolem ad Dei obsequium instituendam, sed ad lumen rationis, atque politicum bonum; igitur perperàm dicitur, ibi non agi de Matrimonio, ut Sacramentum est. Nec quidquam refert, Eugenium in reliquis Sacramentis referendis repetere nomen Sacramenti, ut de Baptismo: *Primum omnium Sacramentorum locum tenet Baptismus. Materia hujus Sacramenti* &c.; secus ubi de Matrimonio. Non refert, inquam; etenim Sacramenti rationem satis innuerat, Apostoli sensa adducendo, nempe *Sacramentum hoc magnum est* &c.

Expenditur mens Tridentini.

Tridentinum *Sess. 24. in cap. Doctrinali* inter Matrimonium a Patribus veteris legis contractum, illudque post Christum celebratum a Fidelibus, nullum apponit discrimen, nisi in eo quod horum Connubium præstat gratiâ, quam causat, proindeque est proprie Sacramentum: sed Matrimonium in veteri lege non contrahebatur, medio Sacerdote ut Ministro; ergo inter Christianos celebratum absque Sacerdotali Ministro in esse Sacramenti subsistit.

Idem Concilium *eadem Sessione cap. 1. de reformatione Matrimonii* docet, Conjugia clandestina fuisse rata, ac vera Matrimonia -- „ Tametsi dubitandum non est, Clandestina „ Matrimonia, libero Contrahentium con„ sensu facta, rata, & vera esse Matrimo„ nia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit: „ & proinde jure damnandi sunt illi, ut eos „ Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea „ vera, ac rata, esse negant -- sed talia Clandestina Conjugia erant vera Sacramenta; ergo.

Major Propositio explicatur, ut Juenini responsiones eludantur. Concilium *ibidem* loquitur de clandestinis Connubiis per defectum Parochi; & non per defectum tantummodo Testium, ut loquitur cit. Auctor. Nam de iis agit Conjugiis, qui libero Contrahentium consensu inita sunt; atqui sine Parochi præsentia potest dari liber Contrahentium consensus; ergo. II. Agit Concilium de iis Conjugiis, quæ nunc tempore clandestina irrita sunt: sed impræsentiarum irrita sunt, quia sine Parochi, & Testium præsentiâ contracta; ergo tunc rata erant ut clandestina ex defectu Sacerdotis, & Testium. III. Loquitur Synodus de illis Matrimoniis, quæ nunc clandestina censentur, ubi Tridentinum non est adoptatum: in iis autem regionibus clandestina sunt ex defectu præsentiæ Parochi; ergo. IV. Sermonem instituit Concilium de illis, ex quibus quandoque sequebatur, ut relicta uxore, cum qua quis clam contraxerat, ad alias nuptias transibat: sed si Parochus adfuisset ut Minister, jam Ecclesia secundum Matrimonium impedire valuisset; ergo.

Nunc minor Propositio enucleatur I. Patres dicta Conjugia eodem modo vera, & rata, nuncupant, quo sunt illa, quæ coram Parocho, & Testibus celebrantur: sed hæc sunt Sacramenta; ergo & illa. II. Vera, & rata, eodem modo dicuntur, quo rata, & vera, esse affirmant filiorum Matrimonia absque Parentum approbatione contracta: sed ista sunt vera Sacramenta; ergo. III. Non

datur

datur inter Fideles Pœnitentia rata in esse, judicii, secus in esse Sacramenti, nec Baptismus ratus in esse lavacri, secus in esse Sacramenti; ergo non dabitur itidem Conjugium ratum in esse contractus, secus in esse Sacramenti; non enim divisus est Christus.

Aliud momentum expenditur ex Tridentino evertendo Adversariorum fundamentum. Ideo Sacerdos ad Conjugium requiritur, quia Tridentinum Cap. 1. *de Reformat.* habet — Parochus viro, & muliere, interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in Matrimonium conjungo. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum — Sed dubio-procul talia verba non exigit ut essentialia; ergo. Prob. I. Teste Juenino, talia verba non sunt essentialia Matrimonio in ratione contractus. Porro illa verba priùs spectant ad Matrimonium, ut est contractus; siquidem nisi mutuus adsit consensus, unde, habetur contractus, nequaquam elevatur ad esse Matrimonii. *Vos in matrimonium conjungo*; non igitur conjunctoa in Matrimonio; adeoque Parochus conjungit tum in esse contractus, tum in esse Sacramenti. Itaque si ad primum non requiritur, neque requiretur ad secundum. II. Concilium, quia Parochi, & Testium præsentiam declaravit essentialem ad Matrimonium, illud irritum decrevit absque hujusmodi præsentia celebratum; ergo si essentialia censuisset præcitata verba, aliqualiter innuisset, ac mancam tradidisse doctrinam videretur. III. Concilium ad tollenda Matrimonia clandestina unice Parochi, & Testium præsentiam exquirit; si autem recitata verba forent essentialia diminute processisset, non explicando necessitatem prolationis formæ.

8 PROB. VI. Innocentius III. Can. *Quanto*, *De divortiis*, habet — Nam etsi Matrimonium verum inter Infideles existat; non tamen est ratum. Inter Fideles autem verum, & ratum, existit; quia Sacramentum Fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, immo ratum efficit Conjugii Sacramentum, ut ipsum in Conjugibus, illo perdurante, perduret —

Pontificum declarationes.

Quoniam verò Jueninus nomine Sacramenti fidei intelligit, & quidem ad rem, Baptisma; sic instatur. Per Innocentium sola superaddita, seu connotata, Baptismatis conditio efficit Conjugium ratum, & Sacramentum; ergo nullimode requiritur Sacerdotis præsentia ad ipsum constituendum in ratione Sacramenti.

Accedit I. Can. *Tuas*, *de Sponsa duorum*, ubi legitur — Ne verò turpis sit pars, quæ suo non congruit universo, & Ecclesiæ Mutinensis tenere debeat humiliter, & servare, quod Beati Petri Sedem, & suam Metropolim sequi viderit, & docere: in Matrimoniis de cetero contrahendis illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenerit de præsenti, qui sufficit in talibus juxta Canonicas Sanctiones &c. — Hic in aperto est, sermonem institui de Matrimonio, ut Sacramentum est; sed juxta Canonicas Sanctiones, & doctrinam Apostolicæ Sedis, hujus Sacramenti essentialia non sunt, nisi mutuus Contrahentium consensus; ergo.

II. Can. *Tua Fraternitati*, *De sponsalibus*, habetur — Respondemus quod Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris, consensum; sed necessaria sunt quantùm ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti — Profectò hic enumerantur essentialia, ut Matrimonium, vere sit tale in Ecclesia, adeoque ut Sacramentum; illud porro Conjugium dicitur in laudato Canone vere tale in Ecclesia, quod habet expressum Contrahentium consensum, nulla planè habita mentione de Sacerdote.

9 PROB. VII. Matrimonium in Ecclesia subsistit ut Sacramentum, quoties celebratur libere coram Parocho, & Testibus juxta Tridentini præscriptum: sed ad hoc non sunt necessaria verba Sacerdotis, ut habent Cardinales Sacri Concilii Interpretes. *In una Salmantina* ubi — Non pertinet ad substantiam Matrimonii, ut Parochus aliqua verba proferat: ideo valet Matrimonium, quamvis verba exprimentia consensum, prolata sint tantùm a Contrahentibus, dummodo Parochus sit præsens, & intelligat id, quod agitur, licèt dissentiat, & contradicat — ergo.

Cardinalium Concilii Interpretũ declarationes.

10 DICES cum Juenino. Constitutio Urbani VIII. anno 1631. edita mandat, declarationibus hujusmodi nullam fidem fore, præstandam — Declarationibus ejusdem Sanctæ Congregationis tam impressis, & impressis, mendis, quàm manuscriptis, nullam fidem esse in Judicio, vel extra adhibendam —

Quanti sint ponderis eiũ s ante Constit. Urbani VIII.

RESP. Mens Pontificis non est, ut doctrina Declarationum infirmetur, sed præcavere periculum subrogandi falsas pro veris; eaque propter exigit, ut exhibeantur cum, appenso sigilio. Ceterum quotidianâ experientiâ compertum est, doctrinaliter pluris æstimari; & Theologi, sicut & Canonistæ, illas in demandatis consultationibus tanquàm valida momenta exscribunt; & ipsimet Cardinales a simili præcedentium declarationum posteriores casus resolvunt.

11 PROB. VIII. S. Thomas perpetuus est in astruenda Sacramenti Matrimonii existentia absque Sacerdotis præsentia. Legitur enim *ad Annibaldum lib. 4. dist. 26. art. 1. ad 1.* — Dicendum quod verba exprimentia consensum de præsenti sunt forma hujus Sacramenti, non autem Sacerdotalis benedictio, quæ non est de necessitate Sacramenti, sed de solemnitate. Pro materia, verò habet actus Contrahentium Matrimonium, sicut de Pœnitentia dictum est — Ibid. *dist. 28. art. 4. in corpore* — De essentia Matrimonii sunt personæ legitimæ ad contrahendum quasi materia, & consensus per verba de præsenti expressus quasi forma; alia verò sunt de solemnitate Sacramenti — Et *ad 1.* — In aliis Sacramentis id quod est ex parte Ministrorum, est de essentia Sacramenti; non autem in Matrimonio, sed solùm de solemnitate, quia Matrimonium ordinatur ad carnalem multiplicationem, & naturalem. Unde absque Ministris Ecclesiæ potest fieri Matrimonium;

Sententia S. Thomæ refertur.

non

„ non autem alia Sacramenta -- Et *in Suppl. quæst. 42. art. 1. ad* 1. -- Verba, quibus consensus exprimitur matrimonialis, sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam Sacramentale -- Ibidem *quæst. 46. art. 5. in Corpore* -- Sicut in aliis Sacramentis quædam sunt de essentia Sacramenti, quibus omissis, non est Sacramentum, quædam autem ad solemnitatem pertinent ... Ita etiam consensus expressus per verba de præsenti inter personas legitimas ad contrahendum Matrimonium facit; quia hæc duo sunt de essentia Sacramenti. Alia autem omnia sunt de solemnitate Sacramenti; quia ad hoc adhibentur, ut Matrimonium convenientius fiat -- Ad 2. solvens Adversariorum Achillem -- Dicendum, quod actus noster in pœnitentia, quamvis sit de essentia Sacramenti, non est sufficiens ad inducendum proprium effectum, scilicet absolutionem a peccatis; & ideo oportet, quod ad perfectionem Sacramenti interveniat actus Sacerdotis. Sed in Matrimonio actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum effectum, qui est obligatio; quia quicunque est sui juris, potest se alteri obligare; & ideo Sacerdotis benedictio non requiritur in Matrimonio, quasi de essentia Sacramenti -- Et *quæst. 63. art. 2. in Corpore*, ubi de secundis Nuptiis, in quibus nulla Sacerdotalis intervenit benedictio -- Ubicunque inveniuntur illa, quæ sunt de esse Sacramenti, ibi est verum Sacramentum: unde cum in secundis Nuptiis inveniantur omnia, quæ sunt de esse Sacramenti, quia debita materia, quam facit persona legitima, & debita forma, scilicet expressio consensus interioris per verba de præsenti, constat, quod etiam secundum Matrimonium est Sacramentum, sicut & primum -- Et ad 2. solvens argumentum de benedictione, quod in omni Sacramento intervenire debet, habet -- Secundum Matrimonium, quamvis in se consideratum sit perfectum Sacramentum, tamen in ordine ad primum consideratum habet aliquid de defectu Sacramenti, quia non habet plenam significationem, cum non sit una unius, sicut est in Matrimonio Christi, & Ecclesiæ, & ratione hujus defectus benedictio a secundis Nuptiis subtrahitur -- S. Thomam plerique ex Theologis sequuntur.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR MOMENTA.

12 OBJIC. I. Nequit ex Scriptura, & Traditione, evinci, Matrimonium sine Sacro Ministro initum esse Sacramentum; ergo ut inter Sacramenta accenseatur jure optimo Ministrum exigit Ecclesiasticum.

II. Ex Ecclesiæ definitione omne Sacramentum constat verbis: atqui in Conjugio sæpenumero ex parte Contrahentium nulla sunt verba, & quandoque impossibilia sunt, ut in Matrimoniis mutorum; ergo ab Ecclesiastico Ministro proferri debent.

III. Sacramentum est res Sacra; sed Conjugium sine Sacro Ministro nihil Sacri habet; ergo.

IV. Fideles Sacrilegii crimine reos se esse nequaquam judicant, si semel lethalis conscii criminis absque Sacerdote contrahant; ergo ipsis compertum est, non fore Sacramentum.

V. Ecclesia definit, in Sacramentis certum requiri Ministrum: sed in Connubio absque Sacerdote celebrato certus non intervenit Minister; ergo.

VI. Ex regula Augustini *Epist. 23. ad Bonifacium* res ipsæ corporeæ in Sacramentis similitudinem referunt significationis, & sanctificationis, quam efficiunt: sed in Matrimonio profane celebrato nihil est invenire, quod sacræ significationis gerat similitudinem; ergo ratio Sacramenti ei non competit. Hæc ex Cano compendiose relata.

RESP. In nullo Ecclesiastico monumento aliquod datur vestigium duplicis Matrimonii inter Fideles, ita ut unum Sacramenti rationem sortiatur, eâ careat alterum; immo, nullo apposito discrimine, ubique legitur, Conjugium inter Fideles celebratum vere esse novæ legis Sacramentum. Hinc ad Adversarios spectaret sive Scripturam, sive Concilium, sive aliquem ex Patribus referre, a quibus propugnetur, verbum Sacerdotale fore de essentia Connubii. Nos rite ex Scripturis probavimus Conjugium in esse contractus elevatum in lege nova ad esse Sacramenti, adeoque discretum a Contrahentibus non dari Ministrum.

Ad II. Ostendant, fas est, Adversarii, in omni Sacramento materiam esse rem proprie. Hoc sane non evenit: etenim in Pœnitentia res proprie talis, potissimùm in mutis, non intervenit; & tamen æque definitur, Sacramenta, sicut verbis, ita & rebus constare. Itaque sicut Sacramentum subsistit, appositis rebus æquivalenter, non quidem formaliter talibus; ita stabit Sacramentum verbis æquivalenter, licèt non formaliter; potissimùm cum Eugenius IV. de Matrimonio loquens non dixerit, necessariò verba requiri, sed *regulariter*: ad innuendum, nonnunquam nutibus compleri posse.

Verba alia formaliter, alia æquivalenter.

Ad III. Juvat ab Adversario inquirere, quid Sacri est in Infideli verba Baptismi pronunciante, cum implicita intentione faciendi, quod facit Ecclesia, sicque conficiente sacrum regenerationis lavacrum? Nil aliud plane, nisi quia ex divina institutione in sacrum signum verba illa elevata sunt, quoties ex Ecclesiæ intentione proferuntur. Ita igitur Christus inter Catholicos contractum civilem nuptialem in sacrum signum Gratiæ effectivum elevavit.

Quomodo Conjugium habeat sacrũ.

Ad IV. Ultro asseritur, Fideles mortali irretitos laqueo nequaquam judicare se esse sacrilegos, ubi Sacerdos nulla promit verba; oppositum namque evincitur ex universali Catechesi, qua Fideles edocentur, Matrimonium inter Baptizatos esse Sacramentum.

Ad V. Quoties certi sunt Contrahentes, toties certus est etiam Minister. Sancitum utique est, in Sacramentis requiri Ministrum; sed unicuique proportionatum. In

quolibet Sacramento Susceptor unus est; secus in Conjugio.

Ad VI. Superest Arguenti probare, contractum civilem inter Fideles non gerere similitudinem sanctificationis. Cur ablutio exterior interioris ablutionis similitudinem refert, externa verò maris, & fœminæ societas non referet imaginem interioris conjunctionis cum Christo per charitatem?

13 OBJIC. II. Formæ constitutivæ Sacramentorum esse debent verba sacra; atqui in Matrimonio profane contracto nulla intersunt verba sacra; non igitur tale Matrimonium Sacramentum valet appellari. Assumptum pluribus contendit probare Canus. Verba nuptialia solent esse: *Ego te accipio in meam* &c.; porro hujusmodi non esse Sacramentalia constat.

I. Verba suscipientis Sacramentum possunt quidem materiæ conditionem sortiri, secus formæ, cum forma ab agente mediis causis administris in passum introducatur.

II. Forma dans esse Sacramentis debet esse supernaturalis; illa verò sunt prorsus naturalia, cum ab omnibus indiscriminatim assumatur.

III. Forma significat spiritualem effectum, cujus Sacramentum est causa; laudata verba nullius spiritualis effectus signa sunt.

IV. Formæ Sacramentorum nequeunt pro placito Ministrantium variari: cum divinitùs sint determinatæ; hoc impræsentiarum nullimode verificatur.

V. Sacramenti nomen accipitur quidem a materia, secus a forma; unde Baptismus ablutio dicitur; illa autem verba: *Ego te accipio in meam* &c. dicuntur Matrimonium, quod est contractus consurgens ex verbis duorum mutuò sese tradentium; igitur rationem materiæ sortiuntur.

Verba Contrahentis ex Fide Christi prolata.

RESP. Verba, quæ ex Fide Christi proferuntur, sacra sunt: verbum enim, quod accedens ad elementum facit Sacramentum, creditur; ut habet Augustinus *Tract.* 80. *in Joan.* Porro verba, quibus Fideles nuptialem ineunt contractum, ex Christi Fide proferuntur; qui enim in Ecclesia nubunt, in Domino nubunt, ut testatur Apostolus.

Quæ verò objiciuntur, non urgent. Etenim primum destruit contractum Conjugii in esse civili; siquidem si verba nequirent esse forma, naturalis contractus perfici per ea non poterit; quod utique falsum est. Cum igitur contractum in Sacramentum elevaverit Christus, nil mirum, si verba Contrahentium habeant rationem formæ. Nec inconveniens est, idem secundùm diversos respectus agens fore, & patiens; ut in Sacerdote videre est, qui dum consecrat agens est, dum Eucharistiam suscipit est patiens.

Quod secundò dicitur, corruit, ex quo non ex sola forma Sacramentum consurgit, sed etiam ex materia; non enim illa solummodo significat, & efficit, sed & ista. Cur ergo res naturalis potest esse materia, & naturale verbum non potest esse forma? Utrumque revera secundùm se naturale est; divina tamen institutione ad altiorem ordinem elevatum est in Ecclesia, secus extra illam.

Ad III. Verba spiritualem Christi unionem cum Ecclesia, ac cum anima significant; qui effectus dubio-procul spiritualis est.

Ad IV. Forma Conjugii quoad verba materialia indeterminata sunt, secus quoad significationem; ut videre est in aliis Sacramentis, in quibus formalis verborum sensus est determinate a Deo definitus, secus materialis syllabarum numerus.

Ad V. Falsum est ab illis verbis dici Matrimonii Sacramentum: nulla enim Canonistarum definitio verba illa Matrimonium esse affirmat. Falsum itidem, ea verba solummodo ad formam spectare; sunt enim & materia. Ea propter, esto ab illis Matrimonium denominetur, denominatio erit ab illis tanquam materia spectatis.

14 OBJIC. III. Quod Sacris Sanctionibus Pontifices necessarium esse pro Sacramento Matrimonii sanxerunt, illud tenendum est; atqui Pontifices declararunt, Matrimonium Sacramentis accensendum, si Sacerdotis ministerium interveniat; ergo. Calixtus *Epist.* 1. *ad Episcopos Galliæ* Contrahentes absque Sacerdotis benedictione infames proclamat; ita ut testificari adversùs Sacerdotes nequeant. Siricius *Epist.* 1. *ad Himerium cap.* 4. sacrilegium declarat violationem Conjugii, cui Sacerdotis benedictio accessit. Nicolaus *apud Gratianum* 31. *quæst.* 2. Can. *Lotharius* illegitimas dicit nuptias absque Sacerdotis benedictione celebratas. Evaristus, ut refertur 30. *quæst.* 5. Can. *Aliter*, Conjugia vocat adulteria, stupra, quæ non fuerunt Sacerdotali more benedicta. Hormisdas 30. *quæst.* 2. Can. *Nullus* vetat nuptias non benedictas. Demum Alexander III. Can. *Cum in Ecclesia*, *De simonia* benedictionem nubentium reliquis adnumerat Sacramentis, atque horribile dicit pro ea pecuniam accipere. Plura ex his adducit Jueninus ex Cano.

Canones perperàm assumuntur ab Adversariis.

RESP. In laudatis Sanctionibus nullibi invenire est Cani, aliorumque distinctio Matrimonii in esse contractus, & in esse Sacramenti; ea propter si necessaria creditur Sacerdotalis benedictio, utique talis dicenda erit, spectato Conjugio sub utraque consideratione, quod etiam Adversarii renuunt. Itaque præcitati Canones versantur circa formam publicæ Solemnitatis ab Ecclesiasticis, atque civilibus legibus præscriptam.

Hinc Calixtus eodem modo loquitur de Conjugio absque benedictione inito, ac de eodem absque dotali titulo, qui dubio-procul necessarius non est. Repellit ergo laudatus Pontifex sic Contrahentes, velut infames, a testificando, in odium clandestini contractus; quin inferri valeat, prædictam solemnitatem essentialem esse.

Siricius sermonem habet de nuptiis puellæ cum secundo viro, quæ alias de præsenti alteri se tradiderat; & harum benedictionem, si violetur, vocat sacrilegium, quia illa benedictio cadens supra nuptias legitime contractas, innuit eas esse Sacramentum; & Glossa ibi advertit, eas ceremonias non esse necessarias, vel si necessariæ; tales essent similiter pro Matrimonio in esse contractus. Ceterum in dicto casu nuptiæ illæ nedum sacrilegæ; sed nullæ forent omnino.

Nicolaus in casu relato jungit benedictio-

ctionem infimol, & dotem, quæ utique non est de necessitate Matrimonii. Instruit ergo Radoaldum Portuensem, & Joannem Ficolensem, Episcopos Delegatos Judices in causa Lotharii, qui primam uxorem rejecerat, secundæ accedens, qualiter se gerere deberent; & quia solemnis celebratio cum dote, Testibus, atque Sacerdotali benedictione, argumentum est legitimi contractus, ideo admonet, ut diligenter inquirant, num prædicta intervenerint in primis nuptiis; his namque positis ipsi incumbet probare, cur illæ nuptiæ legitimæ non fuerint.

Evaristus eodem modo nuncupat adulteria Conjugia sine dote, sine consensu Parentum, sine paranymphis celebrata, ac sine benedictione; & tamen priora non sunt necessaria. Deinde, si ea vocat adulteria, & stupra, fas est, quod neque in esse contractus subsistant, si desit benedictio. Pontifex itaque ex carentiâ solemnitatis præsumit, propter defectum consensus, Conjugium non fuisse legitimum; verùm si consensus adfuit etiam sine solemnitate, declarat æque legitimum, ac si cum prædictâ celebratum fuisset.

Hormisdas vetat tantummodo occultas nuptias, & præscribit publice esse nubendum. Demum Alexander nuptialem benedictionem nuncupat Sacramentum sicut sepulturas, exequias: sed in lata quadam significatione, sufficienti quidem ut Simoniæ reus sit, qui pro iis pecunias exhibet; non verò ut proprie Sacramentis accenseantur.

15 OBJIC. IV. Concilia declarant, Sacerdorem benedicentem nuptias esse earundem Ministrum; quod probatur.

I. Concilium Carthaginense IV. *Cap.* 13. præcipit, Sponsos esse a Sacerdote benedicendos, hortaturque, ut pro reverentia, quam par est illi benedictioni exhibere, eadem nocte in virginitate permaneant; quod utique non innuerent Patres, nisi illa benedictio foret Sacramentum; plura enim Sacramentalia passim usurpantur, ob quæ similia non suadentur.

II. Concilium Constantiense præscribit per Martinum V., interrogari suspectum de hæresi — An credat, quod Christianus con„ temnens susceptionem Sacramentorum „ Confirmationis, vel Extremæ-unctionis, „ vel solemnizationis Matrimonii, peccet „ mortaliter — ubi solemnitatem Matrimonii appellat Sacramentum, sicut Confirmationem. Porro Minister solemnitatis non alius est a Sacerdote Ministru.

III. Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reformatione Matrimonii* præscribit, ut Parochus, viro, & muliere, interrogatis, eorumque intellecto consensu, dicat *Ego vos in Matrimonium conjungo* &c Per hæc verba plane declaratur, Parochum esse Sacramenti Ministrum.

IV. Concilium Coloniense sub anno 1536. docet, in Matrimonio — Accedente „ Sacerdotali precatione, dari donum Spi„ ritus Sancti, quo vir diligat uxorem amo„ re casto —

V. Cameracense *Cap.* 1. *de Matrimonio* — „ Cum constet, in Matrimonio habendam „ esse rationem, non solùm divinæ institu„ tionis, sed etiam Sacramenti, & Gratiæ, „ quam in illo consequuntur Fideles, ad„ monendos esse diximus Parochos hujus „ Ministros &c. —

VI. Acta Mediolanensis Ecclesiæ *p.* 4. §. 1. ex S. Carolo — Cum verò Sacramenta „ quinque tantùm, nempe Baptismum, Eo„ charistiam, Pœnitentiam, Matrimonium, „ & Extremam-unctionem, Parochus ex offi„ cio ministrare possit &c.

VII. Manuale Atrebatense sub anno 1650. docet, dato mutuo consensu — Spon„ sus, & Sponsa, debent fieri Conjuges di„ cendo; *& ego vos conjungo* — Manuale Yprense anno 1576. promulgatum jubet Sacerdoti, ut explorato Contrahentium consensu, dicat — Et ego tanquam Ecclesiæ „ Minister vos in Matrimonium conjungo in „ nomine Patris &c. — Mechliniense anno 1589. præscribit — Stante viro ad dexteram, „ muliere verò ad sinistram, Sacerdos hujus „ Sacramenti Minister Sponsum, & Spon„ sam, aspergat aquâ benedictâ.... Rursus „ Sacramenti Minister interroget..., Data „ sic utrimque fide, dicat Sacerdos: Et ego „ tanquam Dei Minister vos in Matrimo„ nium conjungo &c. — hoc porro Manuale collectum fuit auctoritate plurium Lovaniensis Facultatis Theologorum, & ex selectioribus aliarum Ecclesiarum manualibus. Manuale Romanum sub Paulo V. *in Præf.* habet — Ceterum illorum tantùm Sacramentorum, „ quorum administratio ad Parochos perti„ net, ritus in hoc opere præscribuntur, „ cujusmodi sunt Baptismus, Pœnitentia, „ Eucharistia, Extrema-unctio, Matrimo„ nium — Demum Sacerdotale Romanum collectum anno 1464. ab Alberto Dominicano — Sacerdos pronunciet verba, quæ sunt „ forma hujus Sacramenti cum consensu „ utriusque.. Sacerdos... dicat: Et ego „ auctoritate, qua fungor, conjungo vos in „ Matrimonium in nomine Patris &c. —

RESP. Palmare hoc argumentum majori ex parte ex Juenino excerptum vel nimis probat, vel nobis favet. Unde ad primum devenicndo, Carthaginense disertè loqui de benedictione omnino accessoriâ textus ipse comprobat — Sponsus, & Sponsa cum bene„ dicendi sunt a Sacerdote, a Parentibus „ suis, vel paranymphis offerantur; qui cum „ benedictionem acceperint, eadem nocte „ pro reverentia ipsius benedictionis in vir„ ginitate permaneant — Hic sermonem institui de solemni benedictione in aperto est. Nam in jure benedictio nuptiarum alia non est, quàm solemnis, nec aliam usquam poterunt Adversarii in Canonibus adinvenire. Tum quia sermo recurrit de benedictione facienda, præsentibus paranymphis; quæ utique solemnis est. Tum quia de ea benedictione fit mentio, quæ non est quovis tempore adhibenda; ait enim *Sponsus, & Sponsa cum benedicendi sunt*. Particula namque *cum* innuit, aliquos quidem benedici, sed non omnes; & juxta Ecclesiæ disciplinam, quandoque nuptiæ celebrantur, quin benedicantur; ut tempore Adventus, & Quadragesimæ. Illa verò admonitio permanendi ea nocte in virginitate refertur ad

Carthaginensis Concilii intelligentia.

Benedictio in Nuptiis accessoria.

illius ævi lanctitatem, quo non solùm Contrahentes die celebrati Conjugii a carnali commercio abstinebant, sed etiam Fideles alii cum Martyrum Cryptas ingrediebantur, & cum Eucharistiam sumere debebant, eòque ritus ille tendebat, ut Instruerentur Sponsi de recto Connubii fine, hoc est, haud ordinatum esse ad explendam concupiscentiam.

Constantiense Concilium.

16 Ad II. Perperàm dicitur, Constantiense solemnitatem Matrimonii Sacramentum nuncupasse. Loquitur siquidem de solemni ceremonia benedicendi nuptias in Ecclesia. Hanc nihili faciebant Hussitæ; ea propter decrevit Martinus, ipsos interrogandos esse de illis articulis. Teste Ænea Sylvio *Epist. ad Cardinalem Carvajal*, Matrimonium adoptabant Hussitæ tanquam Sacramentum -- „ Ea Sacramentis Ecclesiæ Baptismum, Eucharistiam, Matrimonium, Ordinemque „ recipiunt; de Pœnitentia parum sentiunt; „ de Confirmatione, & Extrema-unctione, „ nihil -- solemnes tamen Conjugii ceremonias spernebant; quæ inter Sacramenta recenseri possunt, non quia Sacramentum faciant, sed quia Matrimonium, supra quod versantur, Sacramentum est.

Tridentini sensus.

17 Ad III. Sententiæ nostræ Propugnatores respondent, prædicta Tridentini verba hunc sensum reddere: *Ego vos declaro conjunctos*.

Verùm responsionem hanc reprobat Jueninus. I. Quia in reliquis Sacramentis Ecclesia metaphoricis phrasibus non utitur. II. Ex nullo Scripturæ, vel Traditionis momento verbum *conjungo* usurpatur pro *declaro conjunctos*. III. Hujusmodi interpretatio viam sternit Hæreticis metaphorice explicandi verba: *Ego te absolvo*, ut sensum reddant: *Ego te declaro absolutum*. IV. Testes, qui Conjugio adfuere, declarare valent, Conjuges esse legitime conjunctos; & tamen ea verba nequeunt pronunciare; ergo.

Sponsi ante prolationem verborũ Parochi conjuncti sunt.

Ceterum eam explicationem cogitur adoptare Jueninus; cum illa verba in sensu proprio falsa sint; siquidem ante eorundem verborum prolationem, Sponsi per mutuum consensum conjuncti sunt. In sensu proprio verbum *conjungo* vinculum, quod non erat, facit. Nunc placet exquirere; qualenam vinculum facit? Nuptiale, vel non nuptiale? Si nuptiale; jam mutuus consensus non fecit conjugale vinculum. Si non nuptiale; ad rem non est; nam Ecclesia non aliud a Matrimonio intendit.

DICES. Laudata verba conjunctos in officium naturæ conjungit in esse Sacramenti.

Ast inquirimus: conjunctio in esse Sacramenti addit ne diversum vinculum a priori, vel non? Si non addit; habemus intentum, videlicet verbum *conjungo* non efficere vinculum. Si addit; petimus, quale sit; matrimoniale, vel non? Si primum; ergo duplici matrimoniali vinculo Christiani Conjuges obstringuntur; quod inauditum plane est. Si non est matrimoniale; ad rem non est. Matth. 19., ubi Christus elevando Matrimonium ad esse Sacramenti declaravit totam indissolubilitatis vim, dixit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Verùm quid Deus conjunxerit, audiamus. *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos? Et dixit: propter hoc dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*. Itaque tum vinculum in officium naturæ, tum nuptiale, conjunxit Deus: hocque in Sacramentum elevavit; non ergo verbum *conjungo vos* novum facit vinculum a priori discretum.

Utque res clariùs elucescat. Sint duo Fideles eo loci contrahentes; ubi Tridentinum non est promulgatum, & alii duo, puta in Italia, ubi susceptum est; inquirimus: hos pluribus ne vinculis obstrictos noscit Ecclesia, vel non? Nemo utique illud primum affirmabit; itaque verbum *conjungo* vinculum non facit. Quod si dicas firmius efficere vinculum; jam verbum *conjungo* metaphorice usurpatur, nempe pro firmare, roborare, & hujusmodi; proindeque nobis iidem datum erit verbum *conjungo* usurpare pro *declaro conjunctos*. Falsum tamen est, in secundis contrahentibus firmius præ aliis adesse vinculum; utrobique enim æque indissolubile agnoscit, & recipit, Ecclesia. Addas velim, propositionem illam: *Ego vos conjungo*, esse secundùm se absolutam, nihilominus eam debent Adversarii limitare, atque ad esse Sacramentale coarctare; ita supposita conjunctione ex mutuo consensu habita, nobis ob idem momentum fas erit verbum *conjungo* intelligere pro *declaro conjunctos*: Sæpe enim in Scripturis evenit, quod verbum aliquod, propter contextum; aliter explicare debeamus, quàm fert grammaticalis intelligentia, & significatio. Ex his tria priora, quæ profert Jueninus, evanescunt.

Quartum quod addit Jueninus abs re est, siquidem in casu Sacramentalis absolutionis haud constat Ecclesiæ, peccatorem aliunde absolutum fore, sicut ei innotescit, per mutuum consensum Sponsos esse conjunctos. Et quamvis Testes de prævia conjunctione certò certiùs valeant affirmare, hoc tamen munus Ecclesia Parocho commendavit, quia hic est præcipuus inter Testes, ipsique demandatæ sunt dispositiones ad Sacramentum illud perficiendum, demum quia verba illa rationem cujusdam Sacramentalis sortiuntur.

Verba Ego vos conjungo ad solemnitatem spectant.

Itaque verba illa non præscribit Tridentinum, ut necessaria Sacramento, sed ut ceremonialia publicæ solemnitatis; ut ex contextu palam fit, ubi explicatur, atque traditur, regula Matrimonii publice ineundi; adeoque Parochus laudata verba proferens fungitur velut Notarii munere firmans contractum privatim valide factum. Et sane Concilium irritans clandestina Matrimonia solam Parochi, Testiumque, præsentiam decernit, nulla verborum facta mentione, quæ recensere plane debuisset, si essentialia voluisset. Etenim cum inibi jus novum circa Conjugia clanculo celebrata constituat, operæ pretium fuisset, si ea verba ad essentiam spectare censuisset, declarare. Parochus igitur, illis verbis, Conjugum conjunctionem approbat, publicam ei dando auctoritatem.

18 Ad IV., & seqq. Provincialia Concilia,

Concilia Provincialia, & Manualia qua sensu loquantur.

cilia, & Manualia præfato sensu loquuntur; qua propter non vacat ea referre. Placet tantummodo Synodum Coloniensem breviter recolere, cum ejus doctrina nobis apprime deserviat. Itaque *Capite* 40. legitur -- Sacramen-
„ tum *Matrimonii* si quis, sicut decet, accepe-
„ rit, accedente Sacerdotali precatione, con-
„ fert donum Spiritus Sancti -- En Sacerdotalis precatio accedens, non, constituens Sacramentum. Meditate Synodus adoptavit terminum *accedente*, non, constituente; non, pronunciante formam; quia non est essentialis. Ejusdem tamen omissio, si absque rationabili momento fiat, actualem gratiæ productionem impedit; utpote contra Ecclesiæ mandatum. Clarescit Concilii mens ex Enchiridio ejus nomine evulgato. Explicando namque Matrimonii formam habet -- Ver-
„ bum itaque hujus Sacramenti, quo acce-
„ dente, fit Sacramentum, id nimiruu est,
„ quo ambo mas, & fœmina (cum pietatis
„ respectu, qui in Deum est, sibi mutuò
„ fidem conjugalem dant, accipiuntque)
„ non quovis modo, sed in Dei nomine co-
„ njunguntur, & copulantur -- His in aperto est, Contrahentes esse Ministros; & quamvis mox asserat, Sacerdotem esse Sacramenti Matrimonii Ministrum, explicat, quo sensu talis dicendus sit, modo nempe, quo Raguel Minister fuit Matrimonii Tobiæ, & Saræ, scilicet quoad exteriora, ut statim enucleabimus.

Sacerdos quomodo dicatur Matrimonii Minister.

Minister ergo Sacramenti dicitur Sacerdos Matrimonio assistens, quantùm ad exteriora, secus quantùm ad intrinseca constitutiva, ut in aliis Sacramentis; quia e re sua est circa necessaria hujus Sacramenti Sponsos instruere, de impedimentis exquirere debet, publicas præmittere proclamationes, explorare consensum, eosdem benedicere, atque Conjugum nomina post contractum Matrimonium in Ecclesiæ tabulis describere: Et hic plane est omnium Ritualium sensus, cum Parochum Ministrum nuncupant. Non enim nomen Ministri Sacramenti stricte, idest prout ille est, qui Sacramenta conficit, sed in lata quadam significatione intelligitur, prout innuit eum esse Administratorem ejusdem ceremoniarum. Hinc ut videre est in Rituali Romano, instruitur Parochus circa Baptismatis solemnitatem, & insinuit circa privatam ejusdem collationem, circa Eucharistiam publice exponendam, decumbentibus deferendam, eo tempore, quo non conficitur, & hujusmodi; ea proptee rerum qualitas apte declarat, quando Minister sit Sacramentum conficiens, quando autem solummodo testis, aut distributor,

19 OBJIC. V. Nemo melius Christi, Ecclesiæque, sensa novere, quàm Sancti Patres: sed hi benedictionem essentialem volunt, atque propter eam dicunt Matrimonium fore Sacramentum; ergo non alius a Sacerdote Minister Matrimonii censendus est. Minor evincitur. Tertullianus *lib. 2. ad Uxorem cap. 9.* habet -- Unde sufficiamus ad
„ enarrandam felicitatem ejus Matrimonii,
„ quod Ecclesia conciliat, & confirmat obla-
„ tio, & obsignat benedictio: Angeli re-
„ nunciant -- idest Sacerdotes. Et *lib. de Pudicitia* de Nuptiis sine Sacerdotali benedictio-
[A] ne celebratis scribit -- Penes nos occultæ quo-
„ que conjunctiones, idest, non priùs apud
„ Ecclesiam professæ, juxta Mœchiam, &
„ fornicatinuem judicari periclitantur -- Clemens Alexandrinus *lib. 4. Stromatum* -- San-
„ ctificatur, quod per verbum (supple Ec-
„ clesiæ) perficitur, Matrimonium -- Ambrosius *epist.* 20. -- Conjugium velamine
„ Sacerdotali, & benedictione sanctificari
„ oportet -- Augustinus *in Psal.* 149. -- Com-
„ pedes nuptiarum per Episcoporum manus
„ consolidari -- Demum una est omnium fere Patrum Sententia, Christum Summum Sacerdotem Nuptias elevando in Sacramen-
[B] tum in Cana Galilææ eas benedixisse; ea propter liquidò fit, Sacerdotale ministerium essentiale esse.

Patrum sensa explicantur.

RESP. Dubio-procul Patres de benedictione prorsus extrinseca sermonem instituunt, de ea scilicet, quæ in Ecclesia peragitur, cum oblationibus sacrificiorum, cum velatione Sponsæ, cum proclamationibus, & adprecationibus Sacerdotum; ut notant Interpretes ad Can. 13. Carthaginensis IV.; ubi alia inter id probant laudatâ Tertulliani auctoritate. Mirum itaque est, quomodò Adversarii inferre valeant necessaria esse illa verba: *Ego vos conjungo* &c. Ex secunda
[C] auctoritate non aliud sane colligitur, nisi etiam Tertulliani ævo prohibitas, aut suspectas fuisse nuptias clanculùm celebratas, propter fraudes, quæ passim occurrunt. Clemens non exprimit, quale sit verbum, per quod conficitur Connubium, & ultrò addunt Adversarii *Ecclesia*; quapropter nihil inde probatur. Ambrosius, ut textus palam facit, eodem modo loquitur de velamine; ac de Sacerdotali benedictione; unde cum illud non sit essentiale, ita nec ista. Quoniam verò quoddam Sacramentale est, vim sortitur cujusdam sanctificationis. Aliàs ceremonialis illa benedictio sat erat Ambrosio,
[D] ut quosdam Fideles cum Infidelibus Contrahentes redargueret. Augustinus apte dicit; per Episcoporum manus nuptias consolidari; quia firmitatem habent, sacramque adprecationem, si Sacerdotalis interfit præsentia; Denique ex Christi facto nil aliud inde colligitur, nisi nuptias elevatas fuisse ad esse Sacramenti, & benedictionem dandam esse a Sacerdotibus; ceterum, ut fert Doctorum Sententia, nec tunc temporis Sacramentum Matrimonii instituit, sed Matth. 19.

20 OBJIC. VI. Apostolus 1. ad Corinth. 14. præcipit, ut *Mulier in Ecclesia non loquatur*; adeoque multò minùs poterit esse
[E] Sacramenti Minister; cum ex eodem Sacerdotes sint Administratores Mysteriorum Dei; quare e re Catholica non est ministerium Sacramenti constitutivum Sacerdotibus solummodo conveniens, laicis tribuere. Potissimùm quia Minister habere debet intentionem faciendi, quod facit Ecclesia: sed hanc intentionem non habent Contrahentes, cum ignorent se esse Ministros; ergo.

Non omne sacrum munus mulieribus interdictum.

RESP. Si mulier in Ecclesia non loquitur, Matrimonium, quoties eo loci celebratum, non erit validum in esse contractus. Itaque mulieri munus publicæ concionis interdi-

terdicitur; secus munus nuptias contrahendi. Sacerdotes sunt utique Administratores Mysteriorum Dei ex officio; sed sicut eum hoc cohæret, laicum in privata domo baptizare, & Sacerdotem baptizato administrare solemnia, ita hand repugnat, laicum conficere Matrimonii Sacramentum, & Sacerdotem illud quoad solemnitatem complere. Aliàs Fideles satis norunt intentionem in celebratione hujus Sacramenti necessariam; adeoque intendendo facere quod facit Ecclesia, Sacramentum complent absque alterius Ministri necessitate.

21 OBJIC. VII. S. Thomas necessarium Sacerdotem ut Ministrum pluribus nos docet, *in Suppl. quæst.* 8. *art.* 1. -- Solus ille „ Minister est Sacramentorum, in quibus „ gratia datur, qui habet ministerium super „ Christi corpus verum; quod solius est Sa„ cerdotis -- Sed Matrimonium Sacramentis, quæ gratiam largiuntur, meritò accensetur; ergo. Ibid. *quæst.* 22. *art.* 2. -- Sa„ cramenta, in quibus gratia confertur, ad solos Sacerdotes pertinet -- Itidem *quæst.* 31. *art.* 1. -- Nullius Sacramenti dispensatio laico „ ex officio competit -- In eodem Suppl. *quæst.* 59. *art.* 2. *ad* 1. -- Quamvia Infideli„ bus non competat Matrimonium secundùm „ quod est Sacramentum, in dispensatione Sa„ cramentorum Ecclesiæ consistens, competit „ tamen eis, in quantum est in officium na„ turæ -- *Lib.* 4. *contra Gentes cap.* 73. -- Ea „ in quibus gratia illuminans confertur, „ exhibere solùm pertinet ad Sacerdotes -- *Cap.* 78. -- Matrimonium in quantùm ordi„ natur ad bonum Ecclesiæ, oportet quod „ subjaceat Regimini Ecclesiastico; ea au„ tem, quæ Populo per Ministros Ecclesiæ „ dispensantur, Sacramenta dicuntur. Ma„ trimonium igitur . . . est Ecclesiæ Sacra„ mentum: unde & quædam benedictio nu„ bentibus per Ministros Ecclesiæ adhibetur -- 3. *part. quæst.* 83. *art.* 3. *ad* 8. -- Dispensatio „ Sacramentorum pertinet ad Ministros Ec„ clesiæ -- 2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. *ad* 6. -- „ Dare pecuniam pro Matrimonio, in quan„ tum est Ecclesiæ Sacramentum, est illici„ tum; & ideo secundùm jura prohibetur, „ ne pro benedictione nubentium aliquod „ exigatur -- Ex his inferunt Adversarii, D. Thomam juniorem nihil certi hac super re adoptasse, atque Sacerdotem Matrimonii Ministrum agniturum, si Tertiam Summæ Partem absolvisset. Bannesius *in* 1. *Part. quæst.* 1. *art.* 8. incertæ mentis fuisse Magistrum Sententiarum, & Scotum, scribit. Guillelmus Parisiensis *Tract. de Matrimonio quæst.* 1. *art.* 9. negat, Matrimonium esse veri nominis Sacramentum, si Sacerdotis ministerio non perficiatur.

S. Thomæ doctrina vindicatur.

RESP. Frustra suffragium petitur a S. Thoma, cujus mentem enucleavimus supra *num.* 11. Hac super re potiora vidit Adversariorum momenta, nihilotamen minus palam affirmavit, Sacerdotem esse tantummodo solemnitatis Ministrum, discrimen referens Matrimonium inter, & alia Sacramenta. Ea propter eo loci, ubi universaliter Sacerdotibus Sacramentorum administrationem tribuit, dubio-procul apte intelligendus est, videlicet, Sacerdotes esse Ministros, vel Sacramentum intrinsece constituentes, vel Ministros solemnitatis; aliàs invalidum foret Baptisma a Laico ministratum. Discrimen porro assignat *ad Annibaldum dist.* 28. *art.* 4. *ad* 1. superiùs relatum, quatenus reliqua Sacramenta directè instituta sunt ad Gratiæ productionem, Matrimonium verò ad prolem generandam, pro cujus generatione, & educatione, Gratia superadditur; quare in aliis directum constitutivum non est quid humanum, in Matrimonio autem actus naturales, qui Gratiâ elevantur, sunt ejusdem constitutivi. Eandem fuisse mentem S. Thomæ senioris advertit Ferrariensis *cit. loco contra Gentes*, adnotando, Sacerdotale ministerium Conjugio haud esse essentiale. *Opusc.* 5. ubi de Ecclesiæ Sacramentis, ea plane verba habet de Matrimonio, quæ pro instructione Armenorum Eugenius IV. tradidit -- Septimum Sacramentum est Matri„ monium, quod est signum conjunctionis „ Christi, & Ecclesiæ. Causa autem efficiens „ Matrimonii est mutuus consensus per ver„ ba de præsenti expressus -- Itaque si S. Doctor Tertiam Partem Summæ absolvisset, doctrinam nostram magis, magisque illustrasset.

Magister Sententiarii non est anceps in hac controversia.

Magister Sententiarum perperàm dicitur anceps in hac controversia, cum 4. *dist.* 28. §. *Præmissa* habeat -- In hujus autem Sacra„ menti celebratione, sicut in aliis, quædam „ sunt pertinentia ad substantiam Sacramenti, „ ut consensus de præsenti, qui solus sufficit „ ad contrahendum Matrimonium; quædam „ sunt pertinentia ad solemnitatem Sacra„ menti, ut Parentum traditio, Sacerdotum „ benedictio &c. -- Scotus itidem clare loquitur 4. *dist.* 26. *quæst. unica* §. *Sed hic est dubium*.

Guillelmus benedictionẽ non contendit essentialem.

Guillelmus nullimode vult, benedictionem essentialem esse; sed eo loci docet, Matrimonium Christianorum esse signum Sacrum, sacrans, & sanctificans -- Dummodo „ nuptialis benedictio non contemnatur -- ut quando prætermittitur ex justâ causâ, sicut quando Sacerdos haberi nequit juxta ea, quæ *cap.* 6. tradiderat. Dein subdit -- Sed virtu„ tem Sacramentalem omnino non habet, „ nec veri nominis Sacramentum, nisi sicut „ diximus &c. -- Scilicet *in* 2., quia contemnens benedictionem, Gratiæ obicem ponit.

Kemnitius refellitur.

22 Ex his in aperto est, evanidum esse Kemnitii argumentum contendentis ex discrimine opinionum circa materiam, & formam, Matrimonium non esse Sacramentum. Omnes siquidem Theologi in Conjugio admittunt corporum traditionem, consensum, & exteriorem expressionem per verba, vel signa. In his Matrimonii essentia sita est; quod verò quidam corpora, alii consensum, verba alii materiam nuncupent, Sacramenti substantiam non tangunt.

DISPU-

DISPUTATIO TERTIA.

DE SACRAMENTI MATRIMONII UNITATE.

Polygamia duplex,

Disputationem instituimus de unitate Conjugii, quæ dupliciter milli potest. Primò quidem Conjugii unitas tollitur uxorum pluralitate cum eodem viro: itaut idem homo pluribus fœminis insimul nubat; & vocatur Polygamia simultanea. Secundò, si unâ dumtaxat uxore ductâ, eâque fato functâ, alteri copuletur; & Polygamia successiva nuncupatur. De utraque impræsentiarum agimus,

CONTROVERSIA I.

AN SIMULTANEA POLIGAMIA ADVERSETUR JURI NATURALI PRIMARIO.

Lamech primus, & solus ante Diluvium duas accepit uxores simul.

1 Lamech ex linea Cain primus fuit, qui duas simul uxores habuit, teste Scriptura Gen. 4. v. 19. *Mathusael genuit Lamech, Qui accepit duas uxores, nomen uni Ada, & nomen alteri Sella.* Hoc Lamechi exemplum ex antediluvianis Patriarchis nemo unus secutus est; & meritò sane. cum probabilissimum fit, ipsum non ex divina dispensatione, quæ post Diluvium adfuisse creditur, sed ex libidine, pluribus nupsisse; ideirco a Patribus criminatur. Audiatur hos inter Hieronymus *Epist. 9. ad Salvinam* — Etiam de Paradiso „ expulsus Adam unam uxorem habuit. Pri„ mus Lamech maledictus, & sanguinarius, „ & de Cain stirpe descendens, unam costam „ divisit in duas, & plantarium Digamiæ „ protinus Diluvii pœna subvertit —

Abraham & alii Patriarchæ, innoxie plures simul habuerunt uxores.

Post Diluvium Abraham, instante Sara uxore sua, duxit Agar in uxorem Gen. 16. vers. 1., & seqq. *Igitur Sarai uxor Abram non genuerat liberos ... tulit Agar Ægyptiam Ancillam suam, post annos decem, quam habitare cœperant in terra Chanaan, & dedit eam viro suo uxorem. Qui ingressus est ad eam.* Factum laudavit Augustinus *lib. 16. de Civit. Dei cap. 25.* — Nullo modo est inurendum „ de hac concubina crimen Abrahæ. Usus „ est eâ quippe ad generandam prolem, non „ ad explendam libidinem — Abrahamum imitatus est Jacob, qui primum Liam, dein Rachelem, habuit uxores, atque hinc Balam, & Zelpham. Mos quippe tunc temporis invaluerat pluribus nubendi, ut asserit Augustinus loco mox citando, ut evincitur ex facto Laban Jacobo duas filias nuptui tradente Gen. 29. vers. 26. & seq. *Non est in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias: Imple hebdomadam dierum hujus copulæ, & hanc quoque dabo tibi &c.* Quare de Polygamia scribens inquit laudatus Augustinus *lib. 22. contra Faustum cap. 47.* — Quan„ do mos erat, crimen non erat; & nunc „ propterea crimen est, quia mos non est —

Hunc morem invaluisse apud Hebræos satis colligimus ex Moyse Deut. 21. *Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam, & alteram odiosam* &c. Josephus *lib. 17. Antiquitatis Judaicæ cap. 1.* ait — Mos nobis est patrius, „ plures simul uxores habere — Etiam Scriptura nos docet, David, Salomonem, aliosque de hebræa Gente fuisse Polygamos.

Valentinianus Imp.

Seculo IV. reparatæ salutis fertur ex Socrate *lib. 4. cap. 26.*, Valentinianum Imperatorem duxisse Justinam in conjugem, Severa uxore superstite; utque absque nota id peragere posset, ait Historicus laudato loco — „ Legem tulit, ut cuique volenti liceret „ duas uxores habere legitimas; eamque in „ singulis Civitatibus divulgavit. Lege itaque „ divulgata, ipse Justinam duxit uxorem — Num verò Socrati fidendum sit, infra dicetur *num. 43. Contr. III.*

Mahometes.

Mahometes Seculo VII. *in Alcorano Azoara 8.* — Duas, tres, aut quatuor quem„ libet uxores ducere permittit, & unam pro „ altera commutare —

Witiza Hispaniæ Rex.

Joannes Vasæus *in Chronico Hispaniæ ad annum 702.* refert, Witizam Hispaniæ Regem uxores multas domui habuisse — Et Pro„ ceres Regni exemplum suum, ut seque„ tur hortatus est, nec non & plebi idem „ impune licere voluit —

Lutherus;

Seculo XVI. simultanea Polygamia non paucos ea Novatoribus habuit Patronos. Martinus Lutherus alios inter errores hunc quoque tutatus est. Nonnulli ea ejus sequela conati sunt, hanc labem a Pseudomagistro abstergere; sed casso, irritoque conatu; etenim clara supersunt monumenta, quæ ipsum criminantur, nulloque fuco obvelari possunt. Itaque *in explicatione Geneseo edita anno 1525. ad cap. 16.* quærit; utrum Christiano liceat, exemplo Abrahæ, plures simul uxores habere; & respondet — Id neque præceptum, „ neque prohibitum, sed liberum. Se qui„ dem nolle novam consuetudinem introdu„ cere, sed nec improbare posse, cum exem„ pla Patrum adhuc sint libera — *In Propositionibus de Bigamia editis anno 1528. Prop. 62.* — Apud Ethnicos fortasse scandalum fore, „ si Christianus plures uxores habeat: tamen „ inter Judæos non esse scandalum; & ideo „ non posse ostendi id esse illicitum — Idem *Prop. 65.*, Immo apud Liodanum *in Dubitantio* habetur — Joannes Oldendorpius, „ permittente Luthero; priore conjuge ad„ huc superstite, alteram duxit uxorem — Quid plura? Celebris est consultatio Lutheri Serenissimo Principi Philippo Landgravio Hassiæ Comiti super ejusdem Polygamia, quam publici juris fecit Carolus Ludovicus Palatinus Comes, & cum instructione Bucero hac super re ab ipso Landgravio data legitur apud Bossuetum *lib. 6. Historia de Variationibus Tom. 2.* In ea siquidem post varia perpensa momenta; post monitiones aliquas, conceditur Polygamia in casu necessitatis, in

quo

quo Landgravius versabatur, qui alius sane non erat, nisi effrænis ejusdem intemperantia.

Alii plures iniqui Polygami.

Lutheri sensa adoptarunt Melancthon, Bucerus, Corvinus, Adam, Leningus, Justus Winferte, & Dionysius Melanther.

Eodem Seculo circa medium — Heræ-„ rus Anabaptista uno tempore tredecim si-„ mul uxores duxit — ut testatur Canisius *lib. 2. cap. 12. Marialis*. Libertinos eâdem coinquinatos pice vult Calvinus *cap. 20. de Libertinis*. Bernardinus Ochinna *lib. 2. Dialog. 21.* ex quo — Paulus Episcopis, & Dia-„ conis plures uxores interdicit, ceteris ta-„ cite concedit — immo subdit nec plures Episcopis fore illicitas, sed solummodo immoderatam multitudinem, ne plus justo a Divinis distrahantur, quo modo antiquitùs Regibus prohibitum erat plures equos habere, hoc est multitudinem nimiam, ne equis confisi, non in Deo, sed in multitudine equorum spem ponerent.

Cajetanus qui id senserit.

Sunt, qui de Cajetano suspicentur, cum *ad cap. 10. Marci* dicat, ex Theologorum Sententia vetitam esse Polygamiam, nec in Canonicis libris prohibitionem adinveniri; quare quidam colligunt, ipsum velle sola humana lege reprobatam. Verùm id non evincitur, eademque affingenda esset Sententia D. Thomæ, cujus verbis utitur Cajetanus loco infra citando. Dantur enim aliquæ leges, quæ in Canonicis libris scriptæ non sunt, quin humanæ dicantur, sed divinæ, utpote cordibus nostris inditæ, & Traditione manifestatæ. Duriora sunt, quæ a Joduco Coccio *Tom. 2. Controversiarum Fidei lib. 9. de Matrimonio art. 2.* recitantur ex Commentariis ejusdem Cajetani in novum Testamentum fol. 196. — Neque jure divino prohibita fuit „ uxorum pluralitas, multi in primitiva Ec-„ clesia habebant duas uxores, imitantes Pa-„ tres veteris Testamenti: etiam jure naturæ „ uxorum pluralitas nihil habebat indecen-„ tiæ — Hæc, prout jacent, suadere videntur, hanc Cajetanum propugnasse Sententiam. Prima tamen propositio apte explicari potest de divina prohibitione per legem scriptam, idest Mosaycam. Tertia intelligi valet per ordinem ad jus naturæ primarium. Media abs re affertur; cum nullibi in Ecclesiasticis monumentis talia exempla inveniantur, nisi forte ad legem Valentiniani referatur, de qua infra.

Calvinus.

Censuit Calvinus ex adverso, simultaneam Polygamiam juri tum divino, tum naturali repugnare, voluitque veteres Patriarchas adulterii reos; illis tamen crimen hoc non fuisse imputatum, quia erant de numero Prædestinatorum. Kemnitius affirmat, recte Tridentinos Patres Polygamiam hanc execrasse; propterea fateri debet, juste Magistrum suum damnatum. His positis

Principia agendi quæ?

2 NOTANDUM est I. In rebus naturalibus dari principia, quibus & proprias operationes efficiant, & quibus easdem suo fini proportionatas reddant, sive sint actiones sequentes naturam generis, sive sequentes naturam speciei. Hoc itidem evenit in rationalibus Creaturis, in quibus cognitio, & appetitus sunt principia agendi; in vi cognoscitiva datur perceptio, in appetitiva naturalis inclinatio, quibus operatio evadat fini conveniens, sive operatio sit generis, sive speciei. Hujusmodi conceptio in cognoscentibus indita per proportionem mediorum ad finem, lex naturalis, seu jus naturale, nuncupatur; & in Brutis naturalis dicitur æstimatio. Hinc illud, quod fini ex operatione aliqua a natura intento actionem reddit improportionatam, contra legem naturalem asseritur, sive finis sit principalis, & primarius, sive minus principalis, & secundarius. Dupliciter autem actio fieri potest fini improportionata; aut eam impediendo, aut difficilem efficiendo, seu minus convenientem reddendo. Res clarescat exemplo in immoderata comestione. Si comestio hujusmodi saluti adversetur, fini principali ipsa contraria evadit; si facilem, aptamque in rebus peragendis impediat actionem, secundario opponitur fini; demum si superflua comestio sit inordinata quantùm ad indebitum tempus, minùs decentem reddit consecutionem finis.

Principia agendi alia primaria, alia secundaria.

3 NOTANDUM II. Quod sicut in speculativis quædam dantur prima principia per se nota, & alia ex illis deducta, velut immediatæ conclusiones, & secundæ principia dicuntur; sic in practicis invenire est aliqua prima præcepta naturæ immutabilia, & alia ex primis illis deducta, quæ aliquam subeunt variationem. Porro actio qualibet, quæ hisce præceptis opponitur, contra naturæ legem affirmatur; sed quæ primis adversatur, dicitur contra legem naturæ secundùm finem primarium; quæ verò secundis opponitur, est contra eandem legem secundùm finem minùs principalem, seu secundarium.

Fines Matrimonii.

4 NOTANDUM III. Matrimonium triplicem in homine finem sortitur. Primus finis Matrimonii homini competit secundùm genus; & est prolis procreatio, ejusque educatio. Alter competit ei secundùm speciem; & est operum communicatio, quæ in humana conversatione necessaria sunt; & ad hoc mutuam sibi fidem Conjuges præstolantur. Tertius demùm est finis conveniens homini prout in lege gratiæ; & est significatio unionis Christi cum Ecclesia. His prænotatis

Polygamia simultanea non repugnat fini primario naturæ.

DICENDUM, Polygamiam simultaneam non adversari juri naturali primario.

5 PROB. I. Primarium jus naturale in Conjugio inspectum convenit homini secundùm esse genericum: atqui natura non docuit, omnia animantia esse unum uni, ut in aperto est; ergo natura non docuit hominem secundùm esse genericum, ut sit unum uni; ergo simultanea Polygamia juri naturali primario nequaquam adversatur.

Secundò. Jus naturale primarium penes finem principalem attenditur: sed quod unus mas plures habeat uxores, non impedit, immo potius ad finem principalem, nempe ad procreationem, prolisque educationem, conducit; ergo.

Tertiò. Jus naturale primarium non patitur mutabilitatem: prima enim præcepta, quæ a naturali jure dictantur, invariabilia sunt; sed circa Conjugii unitatem intervenit mutatio; cum laudabiliter veteres Patriarchæ pietate celebres plures duxerint uxores;

unde

unde Augustinus *lib. 22. contra Faustum cap.* 47., instituta comparatione Apostolos inter, & Patriarchas, habet — Sancti Apostoli, „ audiroribus admirantibus, doctrinam suam „ condelectabantur, non aviditate conse„ quendæ laudis, sed charitate seminandæ „ veritatis. Ita Sancti Patriarchæ Conjugi„ bus excipiendis semen suum miscebantur, „ non concupiscentiâ percipiendæ volupta„ tis, sed providentiâ propagandæ succes„ sionis —

A

Veteres Patriarchæ a Patrib. laudantur in sua Polygamia.

6 PROB. II. Si simultanea Polygamia juri naturali primario adversaretur, Veteres Patriarchæ non laudarentur a Patribus: sed hi in sua Polygamia satis commendantur a Patribus; ergo. Audiatur Augustinus *lib. 16. de Civit. Dei cap.* 25. ubi de Abraham — O „ virum viriliter utentem fœminis, Conjuge „ temperanter, Ancillâ obtemperanter, nullâ „ intemperanter! — *Lib. de Bono Conjugali* „ *cap.* 15. — Misceri fœminis jure nuptia„ rum officiosum fuit tunc Sanctis viris, non „ libidinosum — & *Cap.* 18. — Sicut ergo „ Sacramentum pluralium nuptiarum illius „ temporis significavit futuram multitudinem „ Deo subjectam in terrenis omnibus genti„ bus: sic Sacramentum nuptiarum singula„ rum nostri temporis significat unitatem „ omnium nostrûm subjectam Deo futuram „ in unitate cœlesti Civitate —

B

C

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

7 OBJIC. I. Maritus, & Uxor, correlativa sunt: sed est contra jus naturæ primarium, quod una Mulier plures habeat viros: ut ad unum omnes restantur adversùs Platonem in sua, quam finxit, Republicâ; ergo.

Virorũ pluralitas fini primario Conjugii repugnat.

RESP. Virorum pluralitas primario fini Conjugii, nempe prolificationi, & educationi, directe repugnat; experientia siquidem nos docet, mulieres, quæ pluribus viris sui corporis copiam faciunt, steriles esse; & aliàs Patris incertitudo maxime nocet filiorum educationi. Hujusmodi autem inconvenientia in nostro casu non verificantur. Legatur Augustinus *lib. de Bono Conjugali cap.* 17. — „ Non sicut uni viro etiam plures habere „ licebat uxores, ita uni fœminæ plures vi„ ros, nec prolis ipsius causa, si fortè illa „ parere posset, ille generare non posset... „ Neque enim sic habet unus Servus plures „ Dominos, quomodo plures servi unum „ Dominum. Ita duobus, seu pluribus ma„ ritis vivis nullam legimus servisse Sancta„ rum; plures autem fœminas uni viro le„ gimus, cum gentis illius societas sinebat, „ & temporis ratio suadebat, neque enim „ contra naturam nuptiarum est. Plures „ enim fœminæ ab uno viro fœtari possunt, „ una verò a pluribus non potest. (Hæc „ enim est principiorum vis) sicut multæ „ animæ uni Deo recte subduntur. Ideoque „ non est verus Deus animarum nisi unus, „ una verò anima per multos falsos Deos „ fornicari potest, non fœcundari —

D

E

8 OBJIC. II. Prima Conjugii institutio facta fuit, spectato jure naturæ primario: sed illa constituit, ut unum uni copularetur; ergo.

Prima Conjugii institutio perfectissima.

RESP. Prima institutio Conjugii, utpote perfectissima, non tantùm secundùm jus naturæ primarium, sed etiam secundùm jus secundarium ordinata fuit. Porro licèt uxorum pluralitas primario fini Matrimonii non adversetur, cum repugnet secundario, ut *in seq. Contr. II.* dicetur, ideo in primæva institutione pluralitas non adfuit.

9 OBJIC. III. Juxta prima naturæ documenta, quod uni traditum est, haud alteri insimul tradi valet: atqui in Connubio homo seipsum uni tradit mulieri, teste Apostolo 1. *ad Corinth.* 7.; ergo nullimode alteri seipsum tradere jure potest.

Primarius finis naturæ est prolis generatio.

RESP. Spectatis primis naturæ documentis, sat est traditio viri ad mulierem juxta exigentiam primarii finis Matrimonii, qui alius sane non est, nisi prolis generatio; cumque unus pluribus generandis filiis sufficiat, hinc fit, Polygamiam non repugnare primariis naturæ regulis. Nec Apostolus nobis refragatur; eo loci siquidem alludit ad statum Evangelicæ legis, in quo absoluta corporum traditio præscribitur; de quo infra *Contr. III.* Abraham Polygamum idem Apostolus laudavit *ad Galatas* 4. *vers.* 24.

10 OBJIC. IV. Ad primas naturæ regulas spectat, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: sed vir & jure & meritò non vult uxorem suam alterum virum habere; ergo.

Mulieri cur plures viri repugnant?

Argumento respondet S. Thomas 4. *Dist.* 33. *art.* 1. *ad* 7. — Illud præceptum legis „ naturæ: quod tibi non vis fieri, alteri ne „ feceris, debet intelligi eadem proportione „ servata; non enim, si Prælatus non vult „ sibi resisti a subdito, ipse subdito resistere „ non debet. Et ideo non oportet, quod ex „ vi illius præcepti, quod si vir non vult, „ quod uxor sua non habeat alium virum, „ quod ipse non habeat aliam uxorem; quia „ unum virum habere plures uxores non est „ contra prima præcepta legis naturæ, ut „ dictum est; sed unam uxorem habere plu„ res viros est contra prima præcepta legis „ naturæ —

11 OBJIC. V. Contra primarium dictamen naturæ est remedium apponere ad morbum augendum; siquidem natura primariò in sui conservationem inclinat. Matrimonium porro ordinatum est in remedium concupiscentiæ, quæ dubio-procul ex pluralitate uxorum augetur; etenim carnale commercium ex frequentia accendit, non extinguit libidinem.

Concupiscentiæ remedium finis secundarius Conjugii.

RESP. Remedium concupiscentiæ est secundarius finis Conjugii; quare tantummodo instantia evincit, uxorum pluralitatem eidem fini secundario adversari. Audiendus est Augustinus *lib. 22. contra Faustum cap.* 47. — Quia homines, aliter se ha„ bentibus jam moribus, & legibus, non „ possunt delectari uxorum multitudine, nisi „ libidinis magnitudine, ideo errant, & pu„ tant omnino haberi non potuisse uxores „ multas, nisi flagrantiâ concupiscentiæ car„ nalis, & sordidæ voluptatis. Comparantes „ enim nos alios, quorum animi virtutem

„ prorsus nosse non possunt, sed sicut ait „ Apostolus, semetipsos sibimetipsis non in„ telligunt, Et quia ipsi etiam si unum ha„ buerint; ad eandem non solùm generandi „ officio ducti viriliter accedunt, sed sæpe „ coeundi stimulo victi enerviter pertrahun„ tur, quasi veraciter sibi videntur conjicere, „ quam majori hujusmodi morbo per multas „ alii captiventur &c. -- Si igitur amore prolis habeatur conjugale commercium non augetur concupiscentia, cum rationis dictamine dirigatur; secus si concupiscentiæ flagrantiâ.

12 OBJIC. VI. Primarius finis Connubii est penes procreationem prolis: sed simultanea Polygamia directè huic fini adversatur; ergo. Minor Propositio probatur. Etenim Polygamia simultanea parit sterilitatem, ut notat Plutarcus *in vita Licurgi*; & hoc in aperto est, Salomonis exemplo, qui ex innumeris pene mulieribus non nisi unum suscepit filium Roboam, duasque filias; ratione itidem comprobatur; siquidem ex multiplici usu nequit virtus ad perfectum perduci.

Exorbitans multitudo uxorum sterilitatem parit.

RESP. Exorbitans uxorum multitudo sub inordinatu usu utique sterilitatem infert; & hoc sensu redargutus fuit Salomon. Ceterum moderata pluralitas sub ordinata cohabitatione justa dictamen rationis illum non causat effectum; & in primo sensu intelligendus est Plutarcus.

13 OBJIC. VII. In animalibus, in quibus Patri, seu Matri, incumbit sollicitudo de prole, est contra primariam naturæ intentionem fœminarum pluralitas, ut videre est in avibus, quæ cum simul pullos nutriant, pluribus non adhærent: sed si homini convenire potest uxorum pluralitas id potissimùm, quia est animal, cui non est a natura inditum, quod unum uni adhæreat; ergo.

Cur in quibusdam animalibus pluralitas fœminarum sit contra finem primarium naturæ.

Argumentum concludit ad mentem D. Thomæ, ex quo desumptum est 3. *contra Gentes cap.* 124. pugnare scilicet Polygamiam non cum primario naturæ fine. In illis siquidem animantibus, inter quæ mari de prole sollicitudo est, fœminarum pluralitas est contra primariam intentionem naturæ, quia unus mas præstare non potest pluribus fœminis opem in prolis educatione. Secus dicendum est in homine, qui pluribus fœminis in prolis educatione auxiliari potens est, ut ex se constat.

14 Hic placet subnectere, quæ ex hoc principio, nempe quod simultanea Polygamia non sit primario naturæ jure prohibita, perperàm collegit Missionarius quidam, ut mox accepimus, Probabilismi propugnator insignis. Is itaque apud Indos evangelizans obvium habuit virum Idololatram optimæ indolis, cui expositâ Catholicæ Fidei veritate, Christo nomen dare non renuebat, si ipsi datum foret cum duabus conversare uxoribus. Hæsit primò Missionarius; hinc Ethnicum illum sciscitatus est: num certò crederet, cohabitare posse cum utraque muliere absque periculo perversionis? affirmanti rem plane indubiam esse, utramque indulsit sic paralogizans. Probabile est, Polygamiam simultaneam nullatenus esse contra

An Infideli ad Fidem converso sit licita Polygamia.

jus naturæ: ut plures Doctores propugnant, quos inter Abulensis 1. *Reg.* 8. *quæst.* 25., Gerson. *in Regulis Moralibus* 2. *part. Alphabeto* 25. *l.* 1., aliique; propterea apud Infideles legitimus subsistit contractus cum pluribus mulieribus. Longe probabilius est, Ecclesiam haud posse legitimum consummatum Matrimonium dissolvere. Aliàs beneficium Fidei prodest tantummodo, quando cohabitatio vergit in contumeliam Creatoris, ut apud Theologos solemne est. Infert itaque non dubitavit, in casu rem esse per accidens; proindeque permitti posse. Iterumque viro, mulieribusque interrogatis: num promitterent, factâ viri conversione ad Fidem, pacifice vitam ducere, & omnibus annuentibus, virum Catholicorum albo adscripsit, putans casum fore per accidens extra positivam legem. Ostendens tamen Proselyto prohibitam a Christo Polygamiam, ipsum docere nitebatur, prohibitionem ob occurrentes circumstantias impræsentiarum nequaquam urgere.

Nec per se; nec per accidens licita est impræsentiarum Polygamia.

Haud inficias imus, velle quosdam, Polygamiam simultaneam juri naturæ non adversari; verùm oppositum indubie communiùs, certiùsque est. Hoc Sancti Patres docuere, id unum intendentes veteres Patriarchas Polygamos excusare; quod casso, irritoque labore actum esset, si Polygamia licita fuisset secundùm naturæ leges. Ceterum cum sub primordiis conditi Orbis Monogamia in nuptiis fuerit instituta, atque a Christo in lege gratiæ reparata, ita est impræsentiarum illicita Polygamia, ut nullatenus nec per se, nec per accidens admitti possit; legitimæ siquidem nuptiæ cum una in Evangelica lege essentialiter inhabilitabant ad insimul contrahendum cum alia, taliter ut nemo unus Catholicam Religionem cum uxorum pluralitate componere queat, sive Catholicus sit, sive jam nuptus ad Fidem convertatur. Lex Evangelica, cum pro omnibus lata sit, sitque ea sola, in qua salus habetur, radicaliter saltem omnes adstringit; & sufficienter promulgata actu eos, ad quos enunciata est, obligat. Hinc fit, secundas nuptias, legitima uxore superstite, etiam apud Ethnicos invalidas fore, quamvis ob ignorantiam invincibilem excusari possint; ea pari ratione, qua si Infidelis Sororem duceret, contractus nullus esset ob consanguinitatis impedimentum primi gradus lineæ transversalis, non tamen criminandus, si invincibilis adesset ignorantia; licèt Cain, & Abel, aliique, sub Mundi exordio Sororibus nuberent. Quapropter Ethnicus Polygamus, cognitâ Evangelii veritate, unâ tantummodo exceptâ, alias teneretur dimittere uxores; quemadmodum a Sorore recedere deberet, si cum ea nupsisset.

Quænam ex pluribus uxoribus retinenda.

Hæc in aperto sunt. Difficultas tamen occurrit; quænam ex pluribus uxoribus dimittenda, quæve retinenda sit? Prima generalis regula ea est, quod ex duabus prior electa, est retinenda, quando legitimus fuit contractus; sive quia priùs tempore, & titulo, est in possessione; sive quia cum secunda nullum est vinculum, nisi reputatum. Cum prima nullus erit contractus, si juris

naturæ

naturæ impedimentum interfuerit; fecus fi illud folummodo fuerit humani juris, præcepta namque Ecclefiaftica Ethnicos non ligant. Hinc nequit Miffionarius pro libito confulere, ut converfus, priori legitima dimiffa, aliam fuperinduecat; nec hac fuper re ullum eft invenire privilegium; & fi quod dubium occurrat, vel juxta principia juris communis diffolvendum eft, vel ad Apoftolicam Sedem recurrendum. Cum igitur nuptialis contractus inter Infideles (feclufis impedimentis juris naturalis, vel fi quæ Princeps ftatuit) fit verum Conjugium, licèt Sacramenti perfectione careat, ut habetur Cap. *Quanto*, Cap. *Gaudemus*, *de divortiis*, primæ uxori fit injuria, fi dimittatur.

Eft & alia regula, nempe, fi Polygamus cum fuis illegitimis uxoribus ad Fidem convertatur, cum nullâ habitare poteft, fed omnes dimittere debet; fi tamen optio detur, vel unam ex illis novo contractu ducere poteft, vel aliam. Etenim ante converfionem nulli erat adftrictus; & per converfionem plene fui juris efficitur, ita ut poffit etiam innuptus manere. Hæc dicta volumus, fpectatâ rerum naturâ; fieri namque poteft, ut unam ex illis ducere teneatur, five ad fedanda in Populis diffidia, five ob Catholicæ Religionis bonum. E prudentia itaque Miffionarii erit momenta promere, ut Profelytum inducat ad ea peragenda, quæ magis expedire videbitur.

CONTROVERSIA II.

AN POLYGAMIA SIMULTANEA SECUNDARIO JURI NATURÆ ADVERSETUR.

15 MOmenta, quæ contra fuperiorem Controverfiam urgere videntur, & quibus fecimus fatis, abunde evincunt, Polygamiam fimultaneam adverfari fecundario juri naturæ. His tamen operæ pretium erit nonnulla fuperaddere. Igitur

DICENDUM, Polygamiam fimultaneam adverfari juri naturæ fecundario.

16 PROB. I. Juri naturali adverfatur fe imparem reddere ad fatisfaciendum obligationibus ex juftitia: fed Polygamia imparem reddit virum ad fatisfaciendum obligationibus juftitiæ erga uxorem: fiquidem contingere poteft, ut pofterior conjux infimul cum priore conjugale commercium petat, & quidem urgentibus utrinque concupifcentiæ ftimulis, & tunc temporis una ex ipfis jure fuo fruftraretur, immo & confecutive, nifi rationalis intercederet mora ad fufficientem reparandam difpofitionem; ergo.

Poligamia virum imparē reddit ad juftitiæ debitum perfolvendum.

17 PROB. II. Repugnat juri naturæ, quidquid per fe parit rixas, fovetque difcordias: fed rixæ, & difcordiæ, ex uxorum multiplicitate oriuntur; ergo. Minor in aperto eft ex Sara cum Agar rixante, & ex Rachele cum Lia, licèt effent Sorores. Unde de Agar fcripfit Theodoretus *quæft. 67. in Gen.* -- Cum enim Agar gravida effet, fuperbien„ di occafionem inde accepit, & in domi„ nam fuam magna procacitate utebatur: „ quod ægre ferens Sara, apud Patriarcham „ non rectè conquefta eft. Ille verò valde „ patienter ferens petulantiam, neque expe„ ctans donec ancilla peperiffet puerum, „ quem in utero geftabat, tradidit illam „ uxori puniendam: Ecce, inquit ancilla tua „ in manibus tuis: utere eâ, prout tibi pla„ cuerit --

Rixæ, & diffenfiones in Polygamis.

18 PROB. III. Dictante natura, inter Conjuges debet dari amor excellens, ut ait Philofophus 8. *Ethicor. cap. 7.*, & traditur *Gen. 2.*, ubi amor viri ad uxorem Parentum amori præcellere innuitur: *Quamobrem relinquet homo Patrem fuum, & Matrem, & adhærebit uxori fuæ*: atqui ad plures uxores non eft naturaliter poffibilis hujufmodi amor: pluribus enim intentus minor eft ad fingula fenfus; ergo.

Inter Conjuges excellens amor.

19 PROB. IV. Secundarius finis Conjugii eft communicatio operum, fcilicet, confocialis cohabitatio ad regendam Familiam, & domeftica officia mutuis partitionibus exercenda: atqui Uxorum pluralitas domefticam hujufmodi ordinationem furfdeque vertit: unaquæque enim ex illis præferri vellet, amorem, & mariti ufum, exoptaret, fui, fuorumque filiorum curam unice intenderet; ergo.

Finis fecundarius naturæ non compatitur cum Polygamia.

ADVERSA ARGUMENTA REFELLUNTUR.

20 OBJIC. I Ante legem fcriptam, & ante Evangelii promulgationem floruit Lex naturæ: fed antecedenter ad prælaudatas leges licita erat fimultanea Polygamia; ergo naturali juri nequaquam repugnare dicendum eft. Minorem nos docet S.Ambrofius *lib. 1. de Abraham cap. 4.*, ubi congreffum Agar cum Abraham referens ait -- Non „ ergo in legem commifit Abraham, fed le„ gem prævenit -- Et S. Hieronymus *Epift. 3. ad Oceanum* -- Sciebat Apoftolus lege conceffum, & exemplo Patriarcharum, ac Moyfis, „ familiare fuiffe Populo Hebræo noverat „ multis Uxoribus liberos fpargere --

RESP. Laudati Patres non attendunt ad naturæ legem, fed ad legem fcriptam. Hanc legem fcriptam prævenit Abraham, qui neque in legem naturalem commifit, propter divinam difpenfationem, ut mox dicetur. S.Hieronymus loquitur de conceffione per Mofaycam legem. Ceterum naturali jure haud conceffam fuiffe fimultaneam Polygamiam palam fatetur Innocentius III. Cap. *Gaudemus. De Divortiis* -- Nec ulli unquam „ licuit fimul plures Uxores habere, nifi cui „ fuit divinâ revelatione conceffum --

Lex Mofayca Polygamiā non vitabat.

21 OBJIC. II. Contra jus naturæ nulla confuetudo prævalere poteft, ut habetur Cap. *Finali. De confuetudine*: fed Polygamia licita effecta eft ex confuetudine, ut docet Auguftinus *lib. 3. de Doctrina Chriftiana cap. 12.* -- Sufficiendæ prolis causâ erat uxo„ rum plurium fimul uni Viro habendarum „ inculpabilis confuetudo -- ergo.

RESPONDET Argumento Angelicus in 4.*Dift.* 33.*art.* 1. *ad* 1.-- Confuetudo non præju-

 „ dicat

Consuetudo quomodo sit valida.

„ dicat legi naturæ quantùm ad prima præ„ cepta ipsius, quæ sunt quasi communes „ animi conceptionea in speculativis, sed ea „ quæ ex istis trahuntur ut conclusiones, „ consuetudo auget, ut Tullius dicit *in* 2. „ *Rethoric.*, & similiter minuit; & hujus„ modi est præceptum legis naturæ de uni„ tate uxoris --

22 OBJIC. III. Quod nulla lege est prohibitum, juri naturali non repugnat; sed Polygamia sub primis Mundi ætatibus nulla lege erat prohibita, dicente Augustino *lib.* 16. *de Civit. Dei cap.* 38. -- Eo tempore multi„ plicandæ posteritatis causà multas uxores „ habere lex nulla prohibebat -- & *lib.* 22. *contra Faustum cap.* 47. postquam declaravit peccatum esse vel contra naturam, vel contra bonos mores, vel contra præceptum, agens de Polygamia veterum Patrum, & præcipue Jacob, ait -- Si naturam consulas, non lasci„ viendi, sed generandi causà, illis mulie„ ribus utebatur; si morem, illo tempore, „ & in illis locis, hoc factitabatur; si præce„ ptum, nulla lege prohibebatur --

RESPONDET Angelicus, *ubi supra ad* 2. Ea, quæ lex naturalis dictat tanquam ex primis principiis derivata vim coactivam non sortiri per modum præcepti absolute, nisi divina, vel humana firmentur lege. Quoniam verò tunc temporis nullum sive divinum, sive humanum præceptum extabat; ideo sic locutus est Augustinus. Hæc porro doctrina adoptanda est, præsupposita divina dispensatione, de qua superiùs Innocentiùs III.

Jus naturæ secundarium quandoque non obligat.

23 OBJIC. IV. Quamvis contra jus naturæ sit, plura in eodem corpore dari capita, pluresque Dominos in eadem familia, haud tamen ipsi adversatur dari plura v. g. brachia in eodem corpore, plures subditos in eadem familia: atqui in corpore œconomico familiæ Vir est caput, Mulier subdita est, & auxiliaris; ergo contra jus naturæ erit unam mulierem plures habere viros, secus unum virum plures uxores. Argumentum habes ex Augustino *lib.* 1. *de Nuptiis cap.* 9.

RESP. Augustini argumentum eò tendit, ut probet, Polygamiam non ita strictè adversari juri naturali in viro ad uxorem, sicut in uxore ad virum; quia illa pugnat tantummodo cum secundis præceptis, hæc verò cum primis. Non tamen evincit, nullimode Polygamiam esse contra jus naturale. Equidem mulier est Viro subjecta; verùm in operibus familiæ suam habet dominationem, quæ singularitatem exposcit.

Mulier in familia suam habet dominationem.

24 OBJIC. V. Quoties finis secundarius primario officit, non est contra jus naturale negligere secundarium, ut primarius finis obtineatur: sed secundarius finis non rarò officit primario: ut cum uxor est infœcunda; ergo.

RESP. Major propositio universaliter intellecta falsa est; in omnibus scilicet casibus, ubi tam primarius, quàm secundarius finis cadit sub lege. Commune autem proloquium est, fine adæquato cessante, cessare legem. Porro finis adæquatus Conjugii non tam est prolis procreatio, quàm domestica societas, operumque communicatio, quæ ad vitam necessaria sunt; ea propter etsi quandoque procreatio cesset, propter alia bona, quæ subsistunt, unitas Conjugii servari debet, nisi divina accedat dispensativa auctoritas.

Unitas Conjugii servanda, etsi cesset procreatio.

25 OBJIC. VI. Qui juri suo potest cedere adæquate, potest multò magis cedere ex parte; atqui Uxor absque juris naturalis violatione juri suo cedere valet, dando facultatem Viro vovendi castitatem; ergo itidem poterit cedere inadæquate dando licentiam, ut secundam ducat uxorem.

RESP. Effatum illud tenet, quoties cessio juris alteri non officit, idest, quando relaxatur id, quod est in sui favorem; secus ubi cessio alienum jus violat, & rerum constitutioni adversatur. Dum conjux viro largitur facultatem vovendi castitatem, seipsam eo privat jure, quod in sui favorem cedit, nec alteri traditur potestas supra virum, nec ordo rebus constitutus perturbatur; secus in casu Polygamiæ.

Quando quis suo juri valet cedere.

26 OBJIC. VII. Juri naturæ haud repugnat nubere cum muliere rixosa; quia pacis perturbatio, non ex Conjugio, sed ex uxoris malitia oritur; ergo quamvis ex uxorum multiplicatione rixæ timeantur, habeanturque, non erit effectus per se ex fœminarum pluralitate, proveniens, sed velut obveniens ex mala earundem conditione; ergo.

RESP. In statu naturæ lapsæ per se infert dissidia uxorum pluralitas, & pax rarò admodum, & velut fortuitò componitur. Etenim Zelotypia a natura indita est; propterea ubi plures sunt Zelotypi, ut in casu simultaneæ Polygamiæ, rixæ per se oriuntur. Pax verò a virtute animi habetur, quam pauci tantummodo severo plurium annorum exercitio acquirunt; ideoque per accidens in Polygamis adinveniri potest.

Polygamia per se infert rixas.

27 OBJIC. VIII. Si Polygamia cum naturæ lumine secundario pugnaret, antiqui Patriarchæ pluribus nubendo peccassent: atqui hoc asserere nimis durum est, cum Scriptura, & Patres, ipsos laudibus commendent; ergo dicendum videtur, neque de secundario naturæ jure prohibitam esse.

Manichæi apud Augustinum *lib.* 22. *contra Faustum cap.* 47., sicut & Calvinus, ut supra *num.* 1. notatum est, facili negotio ab hoc argumento sese expediunt, ultrò admittentes, antiquos Patres mortaliter peccasse; quod comprobant.

Primò. Quia Agar *Gen.* 21. vocatur Ancilla, & *cap.* 25. concubina nominatur, sicut & aliæ Patriarcharum mulieres, præter primam, concubinæ dicebantur.

Secundò. S. Ambrosius *lib.* 1. *de Abraham cap.* 4. expresse Conjugium Agar cum Abrahamo adulterium nuncupat.

Tertiò. Leo Magnus *epist.* 92. *ad Rusticum cap.* 4. declarat, exemplo Agar, concubinam haud veræ uxoris nomen habere.

28 Itaque priusquam argumento fiat satis, Sectariorum solutio confutanda est. Patriarchæ non nisi impie dicuntur adulteri; cum nusquam illos Scriptura redarguat, immo clare testatur, Justos regnaturos *cum Abraham, Isaac, & Jacob*. Matth. 8., & aliàs de iisdem nullam innuat pœnitudinem. Nec Hæreticorum urgent momenta.

Ad primum resp. Secundæ Uxores Ancillæ

Uxores Patriarcharum cur Ancillæ, & Concubinæ dictæ.

ciliæ dicebantur, & Concubinæ, quantùm ad societatem bonorum, & hæreditaria jura, plenamque domus gubernationem; munia namque hujusmodi, & privilegia, ad solam principalem Uxorem spectabant. Hujus filii in absoluta hæreditatis jura succedebant; secus secundarum Uxorum geniti, quibus aliquid solummodo de bonis concedebatur, ut legere est *Gen.* 25., ubi Abraham filiis Concubinarum aliqua tantùm munera dedit. Cæterum quoad jura nuptialia legitimæ Uxores erant; ut clare innuitur *Judic.* 19., ubi de quodam Levita dicitur: *Accepit sibi uxorem Concubinam de Bethleem Juda*. Utique impræsentiarum Concubinæ nomen in deteriorem partem usurpatur; hoc tamen non officit antiquæ locutioni, & intelligentiæ.

Conjugium Abrahæ cum Agar fuit mysterium.

Ad secundum. Eo loco S. Doctor pluribus excusare contendit congressum Abrahæ cum Agar. Ait quidem adulterasse, sed excusandum fore; quia id egit non ardore libidinis, sed amore posteritatis. Verùm in postrema responsione aperte fatetur, Conjugium Abrahæ cum Agar non fuisse peccatum, sed mysterium; Deus enim ita fieri voluit ad aliquid futurum significandum, ut Apostolus exponit *ad Galat.* 4. Ex quo intelligimus, Ambrosium existimasse, Conjugium cum pluribus Uxoribus alioqui illicitum, Dei dispensatione factum esse licitum; quæ est solutio, quam postea Innocentius III., & Scholastici secuti sunt. Sic Bellarminus *De Matrim. cap.* 11. *lib.* 1.

Connubium Agar cũ Abrahem substantialiter verum Matrimonium.

Ad tertium. S. Leo asserit, Matrimonium, quod in lege Gratiæ contrahitur cum Serva, propter Ecclesiasticum impedimentum non esse verum Matrimonium, nec in Conjugio, ubi serva assumitur, perfectam adesse significationem unionis Christi cum Ecclesia. Ad hunc itaque perfectæ significationis defectum explicandum proponit S. Pontifex exemplum Connubii Agar Ancillæ cum Abraham; quod utique perfectum non erat quoad significationem, quamvis substantialiter verum esset Matrimonium, cum, supposita divina dispensatione, de qua mox dicetur, nullum impedimentum adesset.

Patriarchæ absque noxa Polygami.

29 Confutatis Hæreticorum cavillis, argumento respondemus, neutiquam antiquos Patriarchas peccasse, & licite usque ad Christi adventum pluribus nupsisse propter specialem a Deo concessam dispensationem, ut Dei Populus, qui non nisi per carnalem propagationem crescere poterat, multiplicaretur. Hoc nos docet Innocentius III. *De Divortiis* Cap. *Gaudemus* — Nulli unquam li„ cuit simul plures uxores habere, nisi cui „ fuit divina revelatione concessum . . . per „ quam sicut Jacob a mendacio, Israelitæ a „ furto, Samson ab homicidio: sic & Pa„ triarchæ, & alii viri justi, qui plures le„ guntur simul habuisse uxores, ab adulterio „ excusantur —

30 DICES. Jus naturale dispensationem non patitur, ut in mendacio, & perjurio videre est: sed Polygamia pugnat cum jure naturali; ergo dispensari nequit.

RESP. Jus naturale in præceptis primæ lineæ dispensationem nusquam admittit; secus in præceptis lineæ secundæ. Super mendacium, perjurium, & hujusmodi, cum dicant essentialem repugnantiam ad divinam veracitatem, dispensatio non cadit; hoc porro impræsentiarum non urget, cum Polygamia simultanea secundario naturæ juri opponatur. Habes quidem ex Innocentio mox laudato Jacob a mendacio excusatum, non tamen eo sensu, quod Deus dispensaverit, ut mentiendo Jacob non peccaret; sed taliter locutionem disponendo, ut mendax non foret, ut fuse explicat Augustinus *De mendacio*.

Dispensatio quando repugnat.

31 INSTABIS. Dispensatio super præcepta legis naturæ debet certò per Scripturas innotescere: sed dispensatio simultaneæ Polygamiæ nullatenus ex Scripturis manifestatur; ergo.

RESP. S. Thomas *Suppl. quæst.* 65. *art.* 2. *ad* 3. docet, hujuscemodi dispensationem innotuisse per internam revelationem — Qualis „ est lex, talis debet esse dispensatio legis; „ & quia lex naturæ est cordibus impressa, „ non oportuit dispensationem eorum, quæ „ ad legem naturæ pertinent, lege scripta „ dari, sed per internam dispensationem „ fieri — Hæc autem interna dispensatio postmodum traditione, & exemplo, aliis palam facta est.

32 QUÆRES, num talis dispensatio Populo Dei concessa, ad Gentiles extenderetur?

Dispensatio divina circa Polygamiam ad Gentiles extensa.

RESP. Satis probabile est, extensam fuisse ad Gentes, quod dubio-procul ab Augustino colligitur, qui *lib.* 22. *contra Faustum Cap.* 47. de Polygamia scribit — Quando mos „ erat, crimen non erat; & nunc propterea „ crimen est, quia mos non est. Alia enim „ sunt peccata contra naturam, alia contra „ mores, alia contra præcepta. Quæ cum „ ita sint, quid tandem criminis est, quod „ de pluribus simul habitis uxoribus objicitur „ Sancto Viro Jacob? Si naturam consulas, „ non lasciviendi, sed gignendi causâ illis „ mulieribus utebatur; si morem, illo tem„ pore, atque in illis terris, hoc factitaba„ tur; si præceptum, nulla lege prohibeba„ tur. Nunc verò cur crimen est, si quis hoc „ faciat, nisi quia moribus, & legibus non „ licet? — Laban porro aliter a Populo Dei sentiebat; & apud Gentes morabatur.

33 Adversùs opinionem hanc urgere videtur, quod Gentes impræsentiarum absque noxa pluribus nubant, non enim iisdem innotuit dispensationis revocatio. Aliàs mysterium inductivum dispensationis quoad Populum Dei, videlicet illius Gentis propagatio, ex qua Christus nasciturus erat, quoad Gentes non subsistit; ea propter ad easdem non videtur extensa dispensatio.

Verùm ab ultimo incipiendo. Satis compertum est, non deesse in hac extensione mysterium. Christus siquidem nasciturus erat secundùm carnem ex Populo Hebræorum; spiritaliter tamen erat nasciturus in Gentibus, qui ipsum in Evangelica prædicatione susceperunt. Propterea dispensatio fuit universalis usque ad tempus, & debet absolute dici abrogata; etenim, completis mysteriis, amplius vigere non debebat; & de facto nunc non viget, eo quod Christus ad pristinam unitatem reduxit Conjugium. Hoc

Gen-

Gentibus innotuit ; siquidem in omnem terram exivit sonus Evangelicæ prædicationis.

CONTROVERSIA III.

AN POLYGAMIA SIMULTANEA EVANGELICA LEGE SIT VETITA.

SUb Disputationis exordio *num.* 1. Novatores dedimus, qui simultaneam Polygamíam post Christi adventum ut licitam adoptarunt. Contra eosdem nunc

DICENDUM, simultaneam Polygamíam Evangelica Lege prohibitam esse.

Conjugium in lege Gratiæ juxta primam institutionem.

34 PROB. I. Christus in Lege Evangelica Conjugium secundùm primævam institutionem reformavit: atqui prima Conjugii institutio simultaneam non admittit Polygamíam; ergo hæc Evangelica Lege vetita est. Argumentum legitur *Matth.* 19. *vers.* 4., *& seqq.*, ubi Pharisæis interrogantibus, num liceret uxorem dimittere, reposuit Christus: *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos? & dixit: propter hoc dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una; Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* En ad pristinam unitatem revocatum Conjugium, declarans Christus, ipsum ex Viro, & una tantummodo Uxore, constare debere. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* S. Anselmus super laudatum Matthæi textum habet — Masculum, & fœminam fecit eos: „ Non dixit fœminas, sed fœminam, multi- „ plicationem Conjugii excludens, & ad „ idem confirmandum dicit: propter hoc „ quidem, idest, propter hanc unam conjun- „ ctionem, dimittet homo Patrem, & Ma- „ trem, & adhærebit uxori suæ, non uxo- „ ribus —

Adulter est, qui, vivente uxore, alteri commiscetur.

35 PROB. II. Sub Statu legis Gratiæ adulterii reus est, qui, priore vivente uxore, aliam ducit: sed nisi concessio simultaneæ Polygamíæ cessasset, immo opposita lex non urgeret, nullatenus de adulterio criminandus esset, qui, vivente priore uxore, aliam duceret; ergo. Argumentum habes Marci 10. vers 11., & seq. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.*

Monogamía viri, & fœminæ.

36 PROB. III. Æqualis juris est in Statu reparatæ salutis Monogamía ex parte Viri, atque ex parte Fœminæ: ast, nemine discrepante, Mulier plures nequit habere Viros; ergo Vir itidem plures Uxores habere non potest. Hoc ex Apostolo 1. ad Corinth. 7. vers. 2. habemus: *Propter fornicationem, unusquisque suam uxorem habeat, & unaquaque suum virum habeat.* Vides apertam æqualitatem Virum inter, & Mulierem. Et sane Connubium in lege Gratiæ elevatum est ad perfecte significandam unionem Christi cum Ecclesia, imperfectâ, quam in veteri lege habebat, evacuata significatione: Ad Ephes. 5. vers. 32. *sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Porro perfecta significatio haud componitur cum uxorum multiplicitate; uni enim Ecclesiæ desponsatus est Christus. Quare egregie dicebat S. Isidorus Hispalensis *lib.* 2. *de Officiis Cap.* 19. — Sicut unus Christus, „ & una Ecclesia; Ita & unus vir, & una „ uxor, tam secundùm generis documen- „ tum, quàm secundùm Christi Sacramen- „ tum —

SS. Patres Polygamíam simultaneam reprobant.

37 PROB. IV. ex Patribus. Chrysostomus *hom.* 56. *in Genesim* habet — Audiens „ quod Jacob accepit & majorem natu, & „ postea minorem, ne turberis neque juxta „ statum qui tunc est, opera, quæ tunc fa- „ cta, judices. Tunc enim quia principia „ erant, permissum fuit cum duabus, vel „ tribus, vel pluribus uxoribus misceri, ut „ humanum genus propagaretur Nunc verò „ quia per Dei gratiam humanum genus „ valde multiplicatum est, & pietas incre- „ mentum accepit, adinveniens utique Chri- „ stus, & virtutem in hominibus plantans, „ Angelosque, ut ita dicam, ex hominibus „ faciens, omnem illam veterem consuetu- „ dinem abolevit. Vides, quomodo non „ oportet consuetudinem prætexere, sed quod „ justum est, inquirere? —

Theophilactus *in cap.* 19. *Matth.* — Quid „ igitur Christus? Ostendit opus, & legi- „ slationem ejus, qui nos a principio forma- „ vit, esse monogamíam. Ab initio enim „ unum conjunxit Deus uni; atque ita non „ oportet unum virum conjungi multis mu- „ lieribus, neque mulierem unam viris mul- „ tis: sed eos, sicut ab initio conjuncti fue- „ runt, manere, neque absque causa coha- „ bitationem divellere —

Victor Antiochenus *ad cap.* 10. *Marci* — „ Nunc verò ex ipsa legis forma, primaque „ generis nostri institutione, unum virum uni „ tantùm mulieri perpetuò citra ullum pror- „ sus dissidium cohabitare debere ostendit —

Olympiodorus *ad cap.* 7. *Ecclesiastis* — „ Licebat antiquis Patribus uxores multas „ accipere .... quæ tamen nobis Evange- „ lica lex coercuit —

S. Ambrosius *lib.* 1. *de Abraham cap.* 7. — Non licet tibi uxore vivente uxorem du- „ cere; nam & aliam quærere, cum habes „ tuam, crimen est adulterii —

S. Augustinus *de Doctrina Christiana lib.* 3. *cap.* 12. loquens de Patriarcharum Polygamía habet — In hujuscemodi moribus, quidquid „ illorum temporum Sancti non libidinose „ faciebant, quamvis ea facerent, quæ hoc „ tempore nisi per libidinem fieri non pos- „ sunt, non culpat Scriptura —

Iisdem concinunt ceteri Patres. Hinc meritò Tridentinum *Sess.* 24. *can.* 2. oppositum sentientes execratur — Si quis dixerit, „ licere Christianis plures simul habere uxo- „ res, & hoc nulla lege Divina esse prohi- „ bitum, anathema sit —

SOL.

SOLVUNTUR HÆRETICORUM MOMENTA.

38 OBJIC. I. Nullibi clariùs Evangelicam legem circa Conjugium explicatam habemus, quàm apud Apostolum 1. *ad Corinth.* 7. atqui ibi sola excluditur Virorum Polygamia; ergo Polygamia Uxorum Evangelio non repugnat. Minor probatur. Apostolus asserit, solam fœminam esse viro alligatam usque ad mortem, ita ut alium virum habere nequeat vers. 39. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit, quod si dormierit vir ejus, liberata est; cui vult nubat.* Et ad Rom. 7. vers. 3. *Vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro.* En vinculum ex parte uxoris, secus ex parte viri.

Virum inter, & fœminam jura æqualia.

RESP. Apostolus eo loci Monogamiam tum ex parte viri, quàm ex parte fœminæ aperte declaravit dicens: *Unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat*; atque utriusque jura æqualia fore declarat. Expressiùs quidem de fœminis sermonem instituit; quia quoad ipsas Polygamia majorem explicat turpitudinem.

39 OBJIC. II. Lex Evangelica majorem exquirit temperantiam in Ministris Altaris, quàm in Laicis: sed illis unam concedit uxorem 1. ad Thimoth. 3. vers. 2. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum*; ergo Laicis plures concedit. Etenim Episcoporum mentionem faciens, illis unam tantummodo indulgens uxorem, supponit aliis ab Episcopo plures esse licitas; exceptio namque firmat regulam in contrarium. Sic Ochinus.

Discrimen inter Laicos, & Altaris Ministros.

RESP. Perperàm ab Ochino intelligitur Apostolus. Etenim juxta nonnullorum placitum *ibidem* Paulus loquitur non de unitate uxoris terrenæ, sed spiritualis, videlicet Ecclesiæ, cujus Episcopus est Sponsus. Alii verò contendunt, & quidem juxta litteram, Apostolum sermonem habere de Episcopo uxorato, antequam Sacris initiaretur, declarando, bigamos, eos nempe, qui successive plures duxerunt uxores, haud assumi posse ad Altaris ministeria; adeoque directè evincitur, Laicis fas esse Polygamiam successivam secundùm effatum in argumento usurpatum, scilicet quod exceptio firmet regulam in contrarium.

40 OBJIC. III. In lege Evangelica eadem est nuptiarum, & ciborum libertas: hinc Apostolus 1. ad Thimoth. 4. vers. 3. reprobat doctrinam *prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit*; atqui absque noxa fas est pluribus simul cibis uti; ergo similiter pluribus nuptiis. Et sane ratio, quam refert Paulus, æqualiter evincit, nempe: *Quia omnis Creatura Dei bona est, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.*

Discrimen nuptias inter, & cibos.

RESP. Abutuntur Hæretici Pauli textu. Non enim par ratio est pluralitatis ciborum, ac Nuptiarum. Illa nulli naturali principio contrariatur; hæc verò secundario naturæ juri adversatur. Pluralitas ciborum nullæ significationi opponitur; secus illa nuptiarum. Itaque Hæretici, de quibus Apostolus, illicitas esse contendebant nuptias quascunque, & quosdam cibos, utpote a Deo malo; ex adverso Paulus absolute affirmat, nuptias licitas fore, nullumque cibum esse naturâ suâ malum. Verùm de simultanea Polygamia nihil.

41 OBJIC. IV. Lex Evangelica non est eversiva Oraculorum prophetantium multitudinem Gentium, velut arenæ maris, crediturarum in Christum: atqui lex Monogamiæ hujus multitudinis propagationi adversatur; ergo hujusmodi lex, arbitraria meritò censenda est, perseverante potius permissione ob eam rationem antiquis Patribus concessa.

Lex gratiæ prædicatione diffusa.

RESP. Oracula prophetaverunt, ab extremis Mundi plagis vocandas Gentes ad Christum; adeoque in omnem Terram exivit sonus Prædicantium, & ex omni Natione, quæ sub cœlo est, fuere qui crediderunt. Verùm hujusce propagationis medium haud fuit corporale, sed spiritale, prædicatio, videlicet, verbi Dei; cumque lex Christi sit plenitudinis Gratiæ non debuit propagari carnaliter, ut in veteri lege contingit.

42 OBJIC. V. Lex Gratiæ in Conjugio conservare intendit significationem conjunctionis Christi cum Ecclesia: sed per Monogamiam hæc significatio non servatur: etenim Christus ita unitus est Sponsæ, idest Universali Ecclesiæ, ut insimul pluribus ecclesiis sit conjunctus, & quidem separabiliter, ita ut viduus non efficiatur per mortem, idest per Apostasiam, unius particularis Ecclesiæ; ergo ad complendam perfectam significationem licita censenda est carnalis Polygamia.

Universalis Ecclesia non alia a particularibus.

RESP. Sponsa Christi una est simpliciter; universalis quippe Ecclesia haud alia est a particularibus, sed ex pluribus velut ex partibus consurgit. Plures autem Uxores simul sumptæ non unam efficiunt, sed pluralitatem retinent; proptèrea non stat perfecta significatio, si plures habeantur.

43 OBJIC. VI. Valentinianus Senior, teste Socrate *lib.* 4. *Hist. cap.* 26. vivente Severa prima Uxore, nupsit cum Justina, & legem condidit ut quisque posset legitime duas habere Uxores. Loquens ille de Valentiniano Juniore hæc habet — Hunc Valentinianum intelligamus oportet ex Justina natum fuisse, quam Pater ejus, priore Conjuge Severa adhuc vivente, duxerat.... Quare legem tulit, ut cuicumque volenti liceret duas Uxores habere legitimas: eamque in singulis Civitatibus divulgavit. Lege itaque divulgata, ipse Justinam duxit Uxorem, ex qua Valentinianum Juniorem, & & tres filias Justam, Gratam, & Gallam procreavit — Lotharius itidem Imp. duas Uxores habuit Teutbergam, & Vualdradam; ergo.

Valentinianus a calumnia vindicatur.

RESP. Socrates in hac narratione turpiter erravit, cum Hieronymus, Sozomenus, Theodoretus, aliique Scriptores ætate suppares, hac super re altum habeant silentium. Quod argumentum utpote negativum licèt non magni faciendum esse videatur, attamen vim habere nemo inficias ibit, si attendatur Ammianum Marcellinum, virum cæteroqui Et-

Ethnicum, qui Valentiniani gesta exactè refert, Imperatorem laudasse tanquam præcipuum pudicitiæ cultorem, atque ipsum de nimia in adulteros severitate reprebendisse. Porro si duas simul habuisset uxores, nec de pudicitia laudahilis foret, nec in Mœchos animadvetere debuisset & ipse adulter. Duxit quidem Justinam, sed post Severæ obitum; qua de re nequaquam criminandus est.

Lotharii repudium reprobatum.

Lotharii factum Adversantibus obest. Siqnidem Nicolaus I. Lotharium excommunicandum duxit Can. *An non* 24. *q.* 3. -- An „ non districta ultione feriendus est, qui in „ duabus Uxoribus adulterium Lamech, & „ flagitium imitatus esse dignosceris? -- Aliàs argumentum non est ad rem. Nam Episcopi, qui Regi favebant, in Concilio Aquisgranensi III. perperàm declararunt Matrimonium cum Teutberga nullum -- Credi„ mus, non illam fuisse idoneam, & legiti„ mam Conjugem, neque a Deo præparatam „ Uxorem, quæ publica, ut dictum est, „ confessione, incestuoso fornicationis cri„ mine denotata probatur --

44 OBJIC. VII. Canones adversùs legem Christi disponere non valent: ast hi Uxorum pluralitatem concedunt, ut legere est Can. *Si qua mulier* 31. *quæst.* 1. ubi viro indulgetur uxorem dimittere, quam probavit sibi mortem molitam fuisse -- Et si vo„ luerit aliam ducere, ipsa autem insidiatrix „ pœnitentiæ subjecta absque spe Conjugii „ permaneat -- Itidem Can. *Uxor a viro*, ubi præscribitur, quod si mulier propter crimen discedat a viro, maneat inupta, secus vir -- „ Quia viro licet aliam ducere -- Pariter Can. *Quod proposuisti* eadem quæst. 7. 32. Gregorius II. Viro non potenti se continere concedit, ne aliam ducat, quando prior propter infirmam valetudinem debitum nequit reddere. Ad rem faciunt Canones, ubi Polygamia humano jure prohibetur.

Canones Polygamiæ non favent.

RESP. Canones perpetui sunt in propugnanda Monogamia, nihilque adversùs eam sanciunt. In Can. *Si qua mulier*, illa verba: *Etsi voluerit aliam ducere* nequaquam reperiuntur apud Ivonem; in aliis Codicibus vel legitur *post mortem uxoris*, vel sic explicari debet, ut in pœnam delicti, mulieri, etiam defuncto viro, prohibeatur nubere. Eundem sensum patitur Can. *Uxor a viro*, qui tribuitur S. Ambrosio, sed falsatum fuisse meritò asserendum est; cum ex sincera mente S. Doctoris nobis exhibita tum *lib.* 1. *de Abraham cap.* 4., & 7., tum *in Comment. ad cap.* 16 *Lucæ cap.* 1. *lib* 8. Polygamiam reprobatam habeamus. Can. *Quod proposuisti* agit de muliere morbo correpta cum impotentia perpetua, quæ Conjugium dirimit. Ea propter Gregorius haud concedit duas simul uxores; sed priorem contractum irritum fuisse declarat. Præscribit, ut alimenta mulieri subministrentur; quia ob paupertatem, & infirmitatem, sibi victum comparare nequibat. Canones alii Polygamiam prohibent; sed non inde evincitur, eam sola humana lege proscriptam; siquidem tum furtum, tum homicidium a Jure Civili, & Canonico execrantur, utvis a divina, & naturali lege prohibita. Leges itaque illæ legis naturalis, & divinæ confirmatoriæ dicuntur.

45 OBJIC. VIII. Paulus, ubi recenset, qui digni non sunt Cœlorum Regno, non enumerat, qui duas habent uxores. Ubi Apostoli Gentes instruunt, a quibus abstinere debent, de Polygamia nihil referunt; & dum Gentiles, Judeosque, apud quos Polygamia invaluerat, ad fidem receperunt, a pluribus uxoribus eosdem non sejunxere. Nemo unus ex Prophetis, aut Apostolis, in Polygamos animadvertit; immo Paulus propter fornicationem præcipit, ut unusquisque uxorem suam habeat. Ubi ergo vir nequit se continere, aut ab uxore distat, alia utique ei permittenda est.

Lex gratiæ adversùs Polygamos.

RESP. Momenta hujusmodi a Philippo Langravio Hassiæ excogitata satis innuunt mentis obcæcationem Hæreticorum. An non Virginalis, & Conjugalis Castimonia potissimùm in Evangelica Lege relucet? Ceterum, ut argumento fiat satis, Apostoli Christi doctrinam promulgantes, Polygamiam eidem contrariam prædicaverunt. Paulus in suis Canonicis Scriptis eandem expunxit, atque abunde reprobos inter enumeravit Polygamos, dum a Cœlorum Regno Adulteros proscripsit. Evangelici Præcones a Polygamia abstinere docuerunt Gentes, ubi fugere fornicationem præceperunt, nullumque ad Sacrum regenerationis lavacrum admittebant, nisi prævia rei Christianæ instructione, cum præceperit Christus docere omnes gentes baptizantes &c. Puniebantque Apostoli, & Prophetæ Polygamos, eisdem enunciantes venturam iram. Paulus autem propter fornicationem concessit uxorem, non uxores, immo de uxore semper singulariter loquitur. Quod additur, Augustinus solvit, affirmans, quod, ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia; & quod corruptæ naturæ est impossibile, gratiâ completur.

46 OBJIC. IX. Non est dicenda revocata indulgentia Patribus elargita, si nunc quoque valor dispensationis subsistit. Hæc porro dispensatio subsistit. Nam Ecclesia valet in solemni continentiæ voto dispensare, ne Regnum aliquod successione careat; adeoque potiori jure dispensare poterit, ut duabus quis nubat, ubi prior infecunda dignoscatur. Hoc perpendens Langravius *in sua Postulatione* commendat Lutheri consilium Regi Angliæ datum; nempe ut priorem non dimitteret Conjugem, sed ut aliam simul superinduceret; ac subdit -- Utique plus „ situm est in bona conscientia, salute ani„ mæ, Christianâ vitâ, abstractione ab igno„ minia, & inordinata luxuria, quàm in„ eo, ut quis hæredes vel nullos habeat --

RESP. Consultores *in historica notione* relati Langravio respondentes *num.* 9. habent -- Certis tamen casibus locus est di„ spensationi: si quis apud exteras Nationes „ captivus ad curam corporis, & sanitatem, „ inibi alteram uxorem superinduceret: vel „ si quis haberet leprosam; his casibus alte„ ram ducere, cum consilio sui Pastoris, „ non intentione novam legem inducendi, „ sed suæ necessitati consulendi, hunc nesci„ mus, qua ratione damnare liceret -- Id sensere illi Sathanæ discipuli; secus Ecclesia,

quæ

Ecclesia nequit dispensare in jure divino.

quæ apprime novit, se in legem divinam nullam habere potestatem. Non ignobilis Theologorum portio negat, Papam in solemni voto dispensare posse; quia solemnitas voti creditur divini juris. Qui autem ex Scholasticis hoc non renuunt, solemnitatem volunt esse juris Ecclesiastici; circa quod supremam obtinet Ecclesia auctoritatem.

CONTROVERSIA IV.

AN POLYGAMIA SUCCESSIVA SIT PROHIBITA.

47 MOntanistæ secundas nuptias, demortua priore Uxore, illicitas jure divino damnaverunt. His subscripsit Tertullianus factus & ipse Montanista; & contra catholice sentientes librum exaravit de Monogamia, ubi Marcionitas blasphemare dicit, cum omnes sobtrahant nuptias, Catholicos verò, quos Psychicos nuncupat, luxuriare, cum secundas indulgent. Inter Catalogistas sunt, qui Græcis Montanistarum errorem affingunt; verùm quoad secundas nuptias nequaquam erraverunt, ut mox videbitur. Illud compertum est, dogma de successiva Polygamía Novatianis haud arrisisse; ut legere est apud Theodoretum *lib.* 3. *Hæreticarum Fabularum cap.* 5. -- Eos enim, qui se„ cundas nuptias inierint, a Sacris Mysteriis „ repellunt --

Controversia inter Orientales circa tertias, & quartas Nuptias.

48 De Trigamía, nempe de tertiis Nuptiis, sicut & de quartis, quas Græci Tetragamíam dicunt, gravis olim apud Orientales viguit contentio. S. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 37. in illud Evangelii: *Cum consummasset Jesus* &c. hæc de Matrimonio habet -- Primum lex est, secundum „ venia, & indulgentia, tertium iniquitas; „ Qui autem hunc numerum excedit porci„ nus plane est -- & S. Basilius *Can.* 4. *Epistola Canonica ad Amphilochium* Trigamíam juxta Patrum vocabulum castigatam vocat fornicationem, & *Can.* 50. eam appellat Ecclesiæ inquinamentum, *Canone* autem 79. habet -- Patres Polygamíam silentio præter„ misere ut belvinam, & omnino ab homi„ num genere alienam. Nobis autem pro„ batur, eam majus esse fornicatione pecca„ tum; & ideo consentaneum est, ut ii Ca„ nonibus subjiciantur --

Omnis contractus, qui Trigamíæ limites excedit, nominatur Polygamia, ut commentatur Balsamon.

Tantorum Virorum sensa quosdam allucinata sunt Antistites, ut quartas Nuptias divino jure vetitas crederent. His adhærens Basilius Macedo Imperator *Novellâ*, cui titulus: *Non licere ad quartas nuptias transire*, refert legem a Priscis scriptam, atque a Justiniano roboratam, in qua tum tertiæ, tum quartæ Nuptiæ concedebantur, subdens, se, ne priscis legibus acquiescat, divina lege impediri; hinc tertio Conjugio juxta Orientales Canones reprobato, quartum irritum prorsus declaravit, filiosque ex eo susceptos illegitimos. Similem Constitutionem, quæ est nonagesima, edidit Imp. Leo Sapiens, Basilii Filius, qui cum ex tertia Conjuge Eudocia prolem nequaquam suscepisset, illa mortua, Zoem Corbonopsinæ filiam sibi Matrimonio copulavit, ut filium ex ea illegitime susceptum, jure Principis legitimatum, Imperii Successorem relinqueret. Hoc porrò gravissimas excitavit contentiones; & Nicolaus Patriarcha CP. *Mysticus* nuncupatus adversùs Imperatorem steterit; verùm depositione, & exilio, a Leone mulctatus, substituitur Euthymius Syncellus probatæ virtutis Vir.

Elapso ab his quinquennio, moritur Leo, qui Successorem habuit Alexandrum Fratrem suum. Hic Imperii sui initio Nicolaum quartas nuptias execrantem, ipsique jura Imperii proclamantem, Sedi restituit; contumeliose Euthymium deposuit, atque exulem amandavit, qui brevi vitâ functus est. Verùm & Alexander non multò post idem fatum subiit, delegato Imperio Constantino puero septenni Leonis Filio, cujus præcipuum Tutorem dixit Nicolaum. Hic querulam dedit Romano Pontifici Epistolam, qua contendebat quartas nuptias jure divino prohibitas, sed inter hæc ab aula pellitur; postmodum, urgente Imperatore, cogitavit de pace Ecclesiæ reddenda, atque in eam Sententiam venit, ut humano jure quartas nuptias vetitas dixerit, eoque consilio cum Euthymianis rem composuit; atque, instante Cæsare, honorifice ad Urbem reportavit corpus Euthymii. Facta dein lex est, ut in posterum tertiæ Nuptiæ quandoque concederentur, ea tamen lege ut si quis trigesimum ætatis annum attigerit, atque ex prioribus uxoribus filios non susceperit, impositâ pœnâ, tertia indulgeretur Conjux, immo etsi filiis non caruerit, sed pœnâ injunctâ graviori; si verò quadraginta sit annorum, & prolem non habeat sub diuturniore, & austeriore pœna tertium permitteretur Conjugium, secus si nati supersint; quartæ autem Nuptiæ nusquam concederentur, tanquam Canonico impedimento irritæ. Lex hujusmodi inserta legitur *in Tom. Unionis lib.* 2. *juris Orientalis fol.* 104.

Lex apud Orientales circa tertia, & quarta Connubia.

His, communi fere calculo, firmatis, reddita est Ecclesiæ tranquillitas, refragantibus nihilominus quibusdam Monachis, qui Decreto Nicolai circa quartas Nuptias restiterunt; donec florentibus Constantino, & Basilio Fratribus Impp. res plane composita fuit, ut constat ex additione ad prædictum Tomum Unionis. Hac de re plura Baronius *ad annum* 901., 911. 912. 921., & 995. His historice relatis

DICENDUM Polygamíam successivam nullimode esse prohibitam.

Polygamía successiva nulli juri adversatur.

49 PROB. I. Polygamía successiva nec est contra naturalem, nec contra Mosaycam, aut Evangelicam legem; ergo. Non est contra legem naturalem; siquidem non impedit filiorum procreationem, nec bonam prolis educationem, neque rixas, aut contentiones gignit; ut in aperto est. Non est contra Mosaycam; quin potius iis potissime locis approbatur, ubi Judæis præcipitur, ut mulierem ducant, quam frater absque filiis reliquit; & Tobiæ 7. commendatam habemus successivam Polygamíam, dum Angelus Tobiæ Juniori suasor fuit, ut Saram in uxo-

L rem

rem acciperet, quæ aliàs feprem viris fuerat nupta; nuptiis cœleftis Socius adfuit, benedixitque. Nec demum cum Evangelica lege pugnat; Chriftus fiquidem nullibi eas prohibuit, immò interrogantibus Saducæis *Luc.* 20. cujufnam in refurrectione erit mulier illa, quæ fucceffive feptem fratribus nupferat, Chriftus nec cafum repulit tanquam confictum, aut relatam damnat Polygamiam, fed refpondendo *Neque nubent, neque ducent uxores*, præcedentes nuptias ut licitas declarat, innuens poft refurrectionem a carnalibus abftinendum: *Æquales enim Angelis funt*.

Idem enucleatur ex Apoftolo, qui rem plane abfolvit, præcipue 1. ad Corinth. 7. verf. 8. *Dico autem non nuptis, & viduis: bonum eft illis, fi fic permaneant, ficut & ego. Quod fi non fe continent, nubant*. Et ad Rom. 7. v. 2., & feq. *Quæ fub viro eft mulier, vivente viro, alligata eft legi; fi autem mortuus fuerit vir ejus, foluta eft a lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, fi fuerit cum alio viro; fi autem mortuus fuerit vir ejus, liberata eft a lege viri, ut non fit adultera, fi fuerit cum alio viro*.

50 DICIT Tertullianus *lib. de Monogamia*, Apoftolum loqui de muliere, quæ virum Ethnicum amifit, dum adhuc viveret in Gentilitate, non autem de Viduis Catholicam Fidem profitentibus; eadem enim quæ ad Romanos fcripferat, repetens ad Corinthios fubdit: *Cui vult nubat, tantùm in Domino*.

Ait ille fecundò, Apoftolum fecundas nuptias permittere ut minus malum; ea propter abfolute illicitæ cenfendæ funt.

Quomodo nubendū tantùm in Domino.

RESP. Verba illa *tantùm in Domino* non habent fenfum a Tertulliano excogitatum, fed generali quadam ratione fignificant non effe nubendum, nifi fervatis Ecclefiæ legibus, feu, ut ait Chryfoftomus *hom. 19. in Epift. S. Pauli ad Ephefios*, cum temperantia, & honeftate — Et fecundum concedit Matrimonium *tantùm* dicens, *in Domino*. Quid eft autem *in Domino*? Cum temperantia, & honeftate — Ipfemet Tertullianus nondum Montanifta *lib. 2. ad Uxorem cap.* 1. aliter Apoftolum intellexit, dum Viduas ad caftitatem promovet; in Apoftolo hac fuper re folummodo agnofcit confilium, quod opponit præcepto de Matrimonio non ineundo cum Infidelibus — Apoftolus de Viduis quidem, & innuptis, ut ita permaneant, fuadet, cum dicit: cupio autem omnes meo exemplo perfeverare; de nubendo verò in Domino cum dicit: *Tantùm in Domino*, jam non fuadet, fed exerte jubet —

Viduitas laudabilis.

Ad fecundum refp. Paulus non permittit fecundas nuptias ut minus malum, fed ut aliquid boni. Nam verf. 40. fubdit: *Beatior tamen erit, fi fic permanferit fecundùm meum confilium*; per quod denotatur, quod permanere in viduitate opus confilii eft, non præcepti, adeoque licite oppofitum amplecti poteft; quod utique bonum erit, fi debito non careat fine. Audiatur Theodoretus *lib. 5. Hæreticarum Fabularum cap.* 26. — Notandum eft autem, quod non beatam, fed beatiorem eam dicat, quæ fe continet, ita docens, quod non omnino beatitudine fit deftituta, quæ fecundum etiam Matrimonium complectitur, fi juxta pofitam hic legem jugum fubeat —

SS. Patres licitam agnofcunt Polygamiam fucceffivam.

51 PROB. II. communi Patrum teftimonio. S. Epiphanius *Hær.* 48. — Quod fi quis poft Uxoris obitum fecundas nuptias pro fua imbecillitate defiderat, minime id quidem veritatis regula prohibet, in eo dumtaxat, qui Sacerdos non fuerit — S. Hieronymus *Epift. 11. ad Ageruchiam* — Quid igitur? Damnamus fecunda Matrimonia? Minime; fed prima laudamus. Abiicimus de Ecclefia Digamos? Abfit; fed Monogamos ad continentiam provocamus — Et *Epift. 50. ad Pammachium* — Aperiant quæfo aures obtrectatores mei, & videant me fecundas, & tertias Nuptias conceffiffe in Domino. Qui fecundas, & tertias Nuptias non damnavi, primum potui damnare matrimonium? — Et *cap. 7. ejufdem Epiftola* — Non damno Digamos, immo nec Trigamos, & fi dici poteft, Octogamos. Habeat cui libet, octavum Maritum, & effe definat proftituta — S. Ambrofius *lib. de Viduis* poft medium — Non prohibemus fecundas Nuptias, fed non probamus fæpe repetitas; neque enim quidquid licet, & decet — S. Auguftinus *lib. de bono Viduitatis cap.* 12. — De tertiis, & quartis, & pluribus nuptiis, folent homines movere quæftionem. Unde ut breviter refpondeam; nec ullas nuptias audeo damnare, nec iis verecundiam numerofitatis auferre —

Viduis intra annū nubentibus nulla infamia.

52 PROB. III. Cum leges Civiles Viduis nubentibus intra annum luctus infamiæ notam irrogarent l. 1. c *de Secundis Nuptiis*. Novellâ 22. c. 40., Ecclefia reftitit; unde ex Urbano III. Cap. *Super illa* de fecundis Nuptiis habetur — Cum Apoftolus dicat, mulier, Viro fuo mortuo, foluta eft a lege Viri fui, in Domino, nubat, cui voluerit, per licentiam, & auctoritatem Apoftoli infamia aboletur — Ibidem ex Innocentio III. Cap. *Cum fecundùm* dicitur — Non debet legalis infamiæ fuftinere jacturam, quia, licèt poft Viri obitum intra tempus luctus, fcilicet unius anni fpatium, nubat, conceffa fibi tamen ab Apoftolo utitur poteftate, cum in his præfertim Seculares leges non dedignentur Sacros Canones imitari — Nicænum I. Novatianis ad Ecclefiam redire volentibus præfcribit, ut fateantur — Se cum omni confenfu Ecclefiæ Catholicæ, & Apoftolicæ ftatuta obfervaturos, ideft, communicaturos fe & his, qui fortè fecundas nuptias experti funt — Itaque fucceffiva Polygamia nullo jure prohibetur.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

53 OBJIC. I. Omnium Doctorum calculo, ex quo Chriftus *Matth.* 19. de Conjugio dixit: *Ab initio non fuit fic*, fuftulit quod lex Mofayca permittebat de fimultanea Polygamia, & libello repudii: fed nec ab initio fuit fic quoad fucceffivam Polygamiam; ergo etiam ex quo dixit ab initio

non

non sic fuisse, reductio Conjugium ad pristinam unitatem. Sic Tertullianus *De Monogamia cap.* 4.

Christus ad unitatem reduxit Conjugium.

RESP. Christus Conjugium reduxit ad primævam actedlem unitatem in Scripturis manifestatam, scilicet, ut unus sit unius, non unus plurium: in secundis porro Nuptiis actualis unitas servatur. Alias successiva Uxorum pluralitas consonat doctrinæ Christi, qui *Matth.* 19. enunciat mœchari, qui, dimissa priore uxore, aliam superinducit; quia non est solutus a vinculo. Verùm, priore demortua, vinculum non amplius perseverat; qui ergo, priore demortua, aliam ducit, non mœchatur. Pluralitatem igitur successivam non abstulit Christus.

54 OBJIC. II. Contra Domini voluntatem facit, qui ab ipso conjunctos segregat: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; ergo contra ejusdem Domini voluntatem operatur, qui a Domino per mortem separatos, Matrimonio copolat; etenim eodem modo separationi adversatur conjunctio, ac conjunctioni separatio. Adde I. Adulterium committere, qui, propria repudiata uxore, alteram ducit: quia duobus sejunctis aliena caro miscetur; ergo a Mœchiæ crimine immunis non erit, qui priore demortua, alteri jungitur; siquidem & hic duobus disjunctis caro miscetur aliena. Si ergo non licent Nuptiæ vivente Conjoge, nec licebunt ipsâ demortuâ. II. Potior est separatio per repudium ex contentionibus ortum, quàm ex morte: ibi enim animi, corporisque intervenit separatio, hic verò solo corpore; sed stanto illa separatione, haud fas est alteri nubere; ergo neque stante alia. Sic Tertullianus, ubi supra *cap.* 9.

Alia est separatio per mortem, alia per repudiũ.

RESP. Toto cœlo distat separatio per mortem, ac per repudium; illa legem viri, & mulieris dissolvit, secus ista. Itaque licèt viventes a Domino conjunctos homo separare non valeat; uno tamen e vivis sublato, cum superstes liber evadat, alterum vinculum potest subire. Posito repudio, qui nubit, vere adulter est; quia secundæ Nuptiæ irritæ plane sunt, prioribus adhoc quoad vinculum existentibus. Accedente autem unius obitu, sicut primæ vere dissolvuntur, ita secundæ vere constituontor; unde aliena caro non disjunctis, sed unitis accedit. Nec quælibet animi unio nuptias facit, nec quælibet disjunctio frangit; sed illa fit per mutuum consensum, ex quo nuptiale vinculum constituitur; & hoc per rixas non tollitur, secus per mortem.

55 OBJIC. III. Quod Episcopis præscribit Apostolus, omnibus præscribit: sed Monogamiam Episcopis præscribit; ergo etiam omnibus. Assumptum evincitur I. Quod omnibus præcipit Apostolus, Episcopis præcipit; ergo quod Episcopis præcipit, omnibus præcipit. II. Ideo omnibus, quia & Episcopis, & ideo Episcopis, quia & omnibus; nam Episcopi de omnibus eliguntur, & non aliunde. III. Non est seorsim ordo aliquis Monogamorum institutus, unde Clerus assumatur, sed ex omnibus fit electio; ergo ordo, a quo Clerus inauguratur, debet esse Monogamus. IV. Agebat Apostolus de his, qui ad Sacros Ordines promovendi erant; adeoque oportebat, omnem communis disciplinæ formam palam facere; ut plebs apprime sciret; quid sibi observandum foret. V. Quibus Monogamia præscribitur, cetera itidem injunguntur, nempe esse irreprehensibilem, sobrium &c.: sed hæc Laicis competunt; ergo & Monogamia. Sic Tertullianus *cap.* 12.

Distincta munia discretas exigunt dotes.

RESP. Perperàm argumentatur Tertullianus, particularem a communi disciplina non distinguens. Indubie in Ecclesia, graduum, & statuum discretio datur, quibus jure merito specialia præcepta; sicut & munia, correspondere debent. Profectò non omnia, quæ capiti competunt, auribus, aut pedibus accomodari valent: Ecclesia porro humano corpori assimilatur *ad Rom.* 12. Itaque sicut ex hac propositione: omnibus præcipitur adultis conferre Baptismum in casu necessitatis, adeoque & Episcopis: quis vellet hanc aliam propositionem inferre: ergo omnibus præcipitur conferre solemniter, quod præcipitur Episcopis: utique abs re inferret; ita falsa est argumentatio: quod omnibus circa disciplinam mandatur, etiam mandatur Episcopis; ergo Monogamia; quæ istis injungitur, injungitur omnibus. Variatur enim rerum status, & suppositio. Communis Ecclesiæ disciplina omnia mystici corporis membra, prout in universali membrorum ratione conveniunt, respicit; quoniam verò quædam sunt specialia, digniora que, necesse est, peculiarem quandam institui disciplinam. Et sane nemo unus dicere audebit, omnibus Reipublicæ Civibus disciplinam militum aptari; quamvis, prout milites conveniunt in ratione Civium, horum legibus adstringantur. Falsa itaque est etiam secunda probatio: ideo omnibus, quia & Episcopis, & ex adverso; sicut falsò diceremus: ideo omnibus, quia & militibus, & ideo militibus, quia & omnibus, licèt & milites ex omnibus, itidemque Episcopi ex omnibus assumantur.

Eodem momento tertia corruit probatio. In Republica constitorus non est unus ordo fortium, unde assumantor milites, sed ex Civibus, qui apti sunt, deliguntur; Ita etiam in caso nostro.

Quarta probatio nihil evincit. Plebs scire debet necessarias conditiones eorum, qui eligendi sunt: proindeque communi dirigi debet disciplina; ergo cum Episcopus scientiâ præcellere debeat, etiam quilibet de plebe tali prærogativa donandus esset. Igitur haud necesse est, Electores in seipsis proprias eligendotum dotes habere, sed sat est nosse, quæ in eligendis requirantur.

Quinta probatio evanescit, si attendamus, Apostolum perfectiori quodam modo virtotes illas in Episcopis exquirere, quæ quidem in Laico homine laudabiles forent, sed haud sub illo perfectionis gradu necessariæ.

56 OBJIC. IV. Idem Tertullians *Cap.* 5. — dicit & Apostolus scribens ad Ephesios,
„ Deum proposuisse in semetipso ad dispen-
„ sationem adimpletionis temporum ad ca-
„ put, idest ad initium reciprocare universa
„ in Christo quæ sunt super cœlos, & super

„ terras in ipso. — & adeo in Christo omnia revocantur ad initium, ut & fides reversa sit a circumcisione ad integritatem carnis illius, sicut ab initio fuit: & libertas ciborum, & sanguinis solius abstinentia . . . & matrimonii individuitas, sicut ab initio fuit, & repudii cohibitio . . . & postremò totus homo in Paradisum revocatur, ubi ab initio fuit, Cur ergo vel Monogamum illò debeat Adam referre, qui non potest tam integrum præstare, quàm inde dimissus est? — Et *Cap. 6.* ex eodem Paulo ad Galat. 3. asserit; nos esse filios Abrahæ non ex circumcisione, ideoque non circumcidimur, sed ex fide, qua credidit, & reputatum est ei ad justitiam: sed tunc Abraham erat Monogamus; ergo Patrem habemus Abraham Monogamum; ideoque, sicut tenemus fidem, & promissionem, ita Monogamiam. Itaque si Patrem carnali generatione Adam Monogamum sortiti sumus, spirituali regeneratione Christum Monogamum, fide promissionis Abraham Patrem Monogamum, meritò filios Monogamos esse oportet.

RESP. Apostolos eo loci sermonem habet de restauratione eorum, quæ in cœlis, & quæ in terris spiritualiter sunt, idest, de reparatione damnorum, quæ Adæ peccatum protulit: hoc porro est ad caput revocare. Nec alia sane est Pauli Sententia, Quoniam verò Christus adventu suo abstulit legalia, superinduxitque consilia perfectionis, ideo abrogata est circumcisio, ciborum delectus, Polygamia, libellus repudii, & hujusmodi; Monogamiam autem, cum ad legalia non pertineret, non quidem lege præscripsit, sed sub consilio reliquit.

Monogamia sub consilio.

Ad alium Pauli textum dicimus: nos ita sumus Abrahæ filii per fidem, ut in Christo nec circumcisio aliquid valeat, neque præputium: quia non sumus filii secundùm carnem, sed secundùm spiritum; adeoque status Digami, aut Monogami non officit. Quod verò Adam, Christus, Abraham quando credidit, sint Patres Nostri, hique Monogami, Adversario non patrocinatur. Hujusmodi enim sunt coactæ argumentationes de conjecturis, non Sententiæ; ut ipsemet Tertullianus *ibidem* in simili dicit. Ceterum quoad Abraham placet hic subnectere, quæ habet S. Augustinus *lib. 16. cap. 34.* Explicans itaque cur Abraham post mortem Saræ uxoris, plusquam centenarius, aliam acceperit uxorem, nempe Cethuram, inquit — Quid si hoc provisum est contra Hæreticos futuros secundarum adversarios nuptiarum, ut in ipso Patre multarum Gentium post mortem Conjugis, iterum conjugari demonstraretur non esse peccatum? —

57 OBJIC. V. Necesse est, quod Prophetarum oracula adimpleantur: sed nos in Monogamis Sacerdotibus legis prænunciati sumus, cum a Christo Summo Sacerdote Sacerdotes facti simus, ut innuitur *Apoc. 1.*; ergo ex primæva Dei lege Monogami esse debemus.

Nec exempla veteris legis quidquam probant. Etenim ubi cessat ratio legis, lex quoque cessat: cessat porro ratio legis *Deut. 25.* præscribentis fratri ducere uxorem fratris demortui, & opposita urget. Ratio siquidem triplex erat; prima multiplicationis; secunda, quia cum delicta Parentum in filiis mulctarentur, hi excitari debebant ex semine fratris; tertia demum, quia probrosa erat sterilitas, unde, ne maledicti reputarentur demortui, præceptum erat ejus nomen suscitari. Impræsentiarum ratio multiplicationis non urget; qui enim habent uxores, tanquam non habentes sint. Alterum est abrogatum; quoniam unusquisque portat delictum suum. Ultimum honorabile est; merentur enim gratiam innupti. Ergo lege sepulta, viget Monogamia. Idem *ibidem cap. 7.*

RESP. Nequaquam Christiani prænunciati sunt Monogami; & tripliciter errat argumentum. Errat primò quia lex agit de Sacerdotibus proprie dictis, idest, prout specialem gradum constituunt; secundò quia dispositiones illæ pro Sacerdotibus sunt legales, quæ cessaverunt; tertio quia Christiani Sacris non insigniti, non sunt nisi mystica quadam significatione Sacerdotes, & in mystico sensu Patres laudatas a Tertulliano auctoritates explicant.

Christiani prænunciati non sunt Monogami.

Lex autem Deuteronomii prout fratrem afficit, utpote legalis cessavit; ceterum Digamia permittitur non tantùm ob prolis motivum, sed in remedium concupiscentiæ. Nec inficias imus vidualem, sicut & virginalem continentiam honorabilem esse; verùm sub consilio; qui enim potest capere, capiat.

Cur permissa Digamia.

58 OBJIC. VI. Oportet illicitum prorsus esse, quod significationem Matrimonii intrinsecam destruit: atqui secundæ Nuptiæ illam destruunt, conjunctionem, videlicet, cum Ecclesia, quæ est unius cum una; ergo.

RESP. Aliud est unum esse cum una, aliud cum alia non fuisse. Primum est essentiale Conjugio secundùm significationem: aliud est illi accidentale. Sicut aliud est virginem virgini (juxta communem hominum æstimationem, & in facie Ecclesiæ) desponsari; aliud verò desponsatos in virginitate permanere. Illud essentialiter competit Matrimonio ad perfectam significationem complendam; hoc nullatenus. In secundis Nuptiis datur illud primum, ut sit unus cum una; ideoque essentialis intervenit significatio, licèt aliqua careat accidentali perfectione. Quare veri Sacramenti rationem sortiuntur secundæ Nuptiæ; ut palam facit Angelicus Doctor *in Suppl. quæst. 63. art. 2.* In iis namque omnia intercedunt requisita ad Sacramenti rationem; videlicet, debita persona, & legitima, quæ materiam constituit: & debita forma, scilicet, expressio interioris consensus per verba de præsenti.

Secundæ Nuptiæ essentialem habent significationem.

59 OBJIC. VII. Quod nec ab Ecclesia suscipitur, nec a civili lege approbatur, licitum esse non potest: sed Digamia est hujusmodi; ergo non est admittenda. Major evincitur I. Quia Ecclesia a Sacris Ordinibus rejicit transeuntes ad secundas Nuptias, Cap. *de bigamis*. II. Eadem Ecclesia mandat non benedici secunda Conjugia, Cap. *Vir. De secundis Nuptiis*. III. Ex Ecclesiæ lege subjiciuntur pœnitentiæ secundò nubentes, eorumque con-

convivio Sacerdotibus interesse vetat, Cap. *De his* 31. q. 1. Demum Lex Civilis multiplici pœnæ subjicit Digamos l. 1. c. *De secundis Nuptiis*.

Cur Bigamia sit impedimentum ad Ordines.

RESP. ad primum. Ecclesia propter defectum perfectæ significationis unionis Christi cum Ecclesia, non propter crimen aliquod, statuit Digamiam tanquam impedimentum ad susceptionem Ordinum; sicut criminales Judices, quamvis juste reos morti adjudicent, ab altari repellit propter defectum lenitatis.

Cur non benedicantur secundæ Nuptiæ.

Ad II. in Can. *Vir* prohibetur harum Nuptiarum benedictio, non quia illicitæ sint, sed quia apprecata fuit fecunditas Conjugibus in primis Nuptiis.

Ad III. Glossa Canonem explicat de eo, qui pluribus simul copulatur, idest de eo, qui hodie unam, cras alteram ducit uxorem. Alii interpretantur de nubentibus secundò, & tertiò, causa explendæ concupiscentiæ.

Ad IV. Jus civile non loquitur absolute; sed quibusdam in casibus. Aliàs eadem Lex civilis per Jus Canonicum fuit emendata locis superiùs *num.* 52. laudatis; & licèt Canones de sola infamia loquantur, virtualiter tamen rationem pro aliis pœnis involvunt; eaque propter ad eas a Theologis extenduntur.

60 OBJIC. VIII. Patres adversùs Digamiam aperte insurrexerunt. Nazianzenus, ut supra *num.* 48. secundum Connubium veniam dicit, & indulgentiam: Chrysostomus *Hom.* 32. *Operis imperfecti in Matthæum* secundas Nuptias honestam nuncupat fornicationem: S. Basilius itidem supra laudatus Trigamiæ legem non extare affirmat, & castigatam vocat fornicationem: Ambrosius *in* 1. *ad Corinth.* 7. asserit, secundò nubere, non bonum: S. Hieronymus *lib.* 1. *contra Jovinianum cap.* 8. Bigamos rejicit a sacra Synaxi.

Explicantur Patres.

RESP. Patres absolute secundas Nuptias non reprobant; sed quandoque contra causam ad nubendum impellentem, effrænem videlicet libidinem, insurgunt. Evincitur ex eodem Nazianzeno Orat. 39. *in Sancta lumina*, ubi alteras nuptias licitas probat adversùs Novatianum. Chrysostomus Bigamiam, lata quadam significatione, fornicationem appellat, & ut ait S. Thomas *in Suppl.* 3. *Part. quæst.* 63. *art.* 1. — Quantùm ad causam, quæ „ aliquando solet ad secundas Nuptias exci„ tare, scilicet concupiscentiam, quæ etiam „ ad fornicationem incitat — Ceterum apud Eruditos in aperto est, tale opus non esse Chrysostomi. Basilius alias Nuptias a secundis damnat, quia libidinis sunt argumenta — „ sed publicis condemnationibus non subjici„ mus — ut scribit S. Doctor *Epist.* 2. *ad Amphilochium Can.* 50.; si ergo publice non reprobantur, jam palam fit, absolute non fore illicitas. S. Ambrosius asserit, non bonum secundò nubere, comparative; nempe ob majorem perfectionem eorum, qui abstinent. Bigami a S. Hieronymo ab Eucharistia rejici videntur, non ratione sui, sed ratione concupiscentiæ, quæ illis dominari videtur. Nec aliter intelligendus est, cum *in Apologia ad Pammachium* suos propugnans libros adversùs Jovinianum inscriptos, mentem suam explicaverit dicens — Non damno Digamos, im„ mo nec Trigamos, & si dici potest, Octo„ gamos —

61 OBJIC. IX. Quod arcet a Regno Dei, illicitum prorsus est: sed secundæ, & ulteriores Nuptiæ sunt hujusmodi, ut testatur Origenes *hom.* 17. *in Lucam* — Nunc „ verò & secundæ, & tertiæ, & quartæ nu„ ptiæ, ut de pluribus taceam, reperiuntur; „ & non ignoramus, quod tale Conjugium „ ejiciet nos de Regno Dei — ergo.

RESP. Origenes in ea non versatur sententia, ut Bigami, Trigami &c. a cœlesti gloria excludantur; sed solummodo declarare intendit, hos sublimiorem gloriæ gradum non consecuturos; subdit namque — Eum verò, „ qui sit Digamus, licèt bonam habeat con„ versationem, & ceteris virtutibus polleat, „ tamen n esse de Ecclesia (nempe secun„ dùm dum perfectionis) & de eo nu„ mero, qui non habet rugam, aut macu„ lam, sed esse de secundo grado, & de his, „ qui invocant nomen Domini, & qui sal„ vantur quidem in nomine Domini —

62 DICES. Ideo alteræ a primis Nuptiis licitæ essent, quia per mortem solvitur nuptiale vinculum: atqui, Apostolo teste *ad Hebr.* 11. *vers.* 35. per mortem, hujusmodi vinculum non solvitur: *Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos*; ergo.

RESP. Eo loci Apostolus sermonem non habet de Viris uxoratis, sed de filiis, & alludit ad mulieres, quæ filios a Propheta Elia 3. *Reg.* 17., & a Propheta Eliseo 4. *Reg.* 4. e mortuis evocatos receperunt. Propterea si defunctus e mortuis excitaretur, sicut Lazarus, nequiret cum superstite cohabitare maritaliter, nisi iterum nuberet.

Defunctus a mortuis excitatus a Conjugio primæ vitæ liber.

DISPU-

DISPUTATIO QUARTA.

DE INDISSOLUBILITATE MATRIMONII.

Divisio Matrimonii.

1 On possumus implexam de indissolubilitate Matrimonii disputationem elucidare, nisi quorundam terminorum explicationem præmittamus. Matrimonium itaque dividitur in legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum dicitur, quod celebratur secundùm leges civilem contractum firmantes; & quemlibet conjugalem Statum complectitur. Ratum vocatur, quod per Baptismum in eo susceptum solidatum est, Cap. *Quantò. De Divortio*. Consummatum nuncupatur, quod per thori cohabitationem completur, per quam ex utraque parte fit sanguinis commixtio, & ex duobus una caro, & hinc consurgit affinitas, ut habet S. Thomas 4. *Sent. dist.* 41. *quæst.* 1. *art.* 1.; & in hoc perfecta habetur significatio unionis Christi cum Ecclesia, quæ realis fuit, & physica mediâ humanitate veraciter assumpta. Matrimonium itidem spectari potest in Statu Infidelium, sive Ethnicorum, sive Judæorum, & in Statu Baptizatorum. Similiter Matrimonii indissolubilitas considerari valet, vel quoad thorum, insimul & vinculum, vel solummodo quoad thorum. Porro secundùm prædicta, variæ difficultates, variique errores insurrexerunt.

Indissolubilitas Matrimonii duplex.

Hæreses adversus Conjugale vinculum.

2 Prima Hæresis adversùs conjugale vinculum ea est, quæ docet, pro Conjugum arbitrio Matrimonium posse dissolvi. Eusebius *lib.* 5. *Hist. cap.* 17. ex Apollonio Ecclesiastico Scriptore hunc errorem Montano adscribit -- Ille est (supple Montanus) qui „ nuptiarum divortia perdocet -- Augustinus tamen nil tale illi impingit. Quæ verò de Priscilliano recitat Sanctus idem Doctor *lib. de Hæresibus*, huic errori adstipulari videntur; ea propter in suspicionem conjugalis separationis traducuntur Priscillianistæ. Nicolaus Eimericus de Pseudoapostolis scribens tradit, ipsos docuisse solubilia esse Conjugia, ut ad suam Sectam accederent. Prateolus verbo *Libertini* refert, eos propugnasse, solvi posse Conjugium, ubi Uxor Mariti sui tædium cœperit.

Erasmus profusa disputatione *in cap.* 7. *Epist.* 1. *ad Corinth.* tria firmare contendit; primò videlicet, Evangelicâ lege concedi Viro innocenti adulteram dimittere uxorem, aliamque superinducere; secundò lege tantummodo humana vetitum esse innocenti nubere alteri; demum legem hujuscemodi, utpote nimis duram, atque iniquam, fore abrogandam. Eruditorum sensus est, ex hoc cœnoso fonte Novatores bibisse. Hi ad unum omnes in eam confluunt Sententiam, Connubium quandoque dissolvi posse; quamvis in particularibus casibus discriminentur.

Lutherus *in Commentariis ad cap.* 7. *prioris ad Corinth.* docet, consummatum Matrimonium pluribus ex causis posse tum quoad thorum, tum quoad vinculum dissolvi. I. Cùm Gentilis, aut malus Christianus, Christianam Conjugem deserit. II. Cùm Conjux ad furtum, aliudque crimen, Conjugem inducit. III. Quando ob frequentes rixas cohabitatio molesta nimis evadit. IV. Si alter Conjugum diu absit. V. Si adulterium superveniat.

Bucerus *in Cap.* 19. *Matth.* ob quamcunque causam, propter quam Uxorati sibi invicem displicent, Connubii dissolutionem approbat.

Hanc dissolutionem non nisi in duobus casibus admittit Melancthon; cùm scilicet alter Conjugum injustè Conjugem deserit, aut thorum maculavit adulterio.

Calvinus solummodo adulterii causâ Matrimonium solvi posse declarat, vocatque tyrannicam legem Tridentini declarantis nequè per adulterium solvi posse Matrimonium quoad conjugale vinculum.

Græci ad hæc usque tempora propugnant, Conjugia ob adulterium penitus dissolvi; de quo plura infra *Controv. V.* In hunc errorem inclinare videntur Cajetanus *in cap.* 19. *Matth.*, & Catharinus *lib.* 5. *annot. in Comment. Cajetani*; sed excusandi sunt, cum res nondum fuerit plene eliquata. His positis sit

CONTROVERSIA I.

AN LEGITIMUM MATRIMONIUM SIT NATURALI JURE INDISSOLUBILE.

DICENDUM legitimum Matrimonium fore naturali jure indissolubile.

3 PROB. I. Connubium in sua primæva institutione constitutum fuit indissolubile: siquidem Christus in ea quæstione de libello repudii cum Pharisæis habitâ declaravit, ab initio non fuisse institutum cum potestate dissolutionis; sed hujusmodi institutio nequaquam ex jure positivo emanavit; etenim ad unum omnes in eam confluunt Sententiam, nullum positivum præceptum, præter illud de esu Arboris, Prothoparentibus datum fuisse; ergo ex naturali jure indissolubilitatem Conjugii derivatam esse meritò censendum est. Et quidem Argumentum evincit, de Matrimonio legitimo; nam ante peccatum jam constitutum fuerat; adeoque ante carnalem cohabitationem.

Matrimonium in primæva institutione indissolubile.

4 PROB. II. Justa naturæ principia, quò major, eò firmior, & diuturnior est amicitia. Porro amicitia conjugalis vinculi ex se singularis est, & maxima. De muliere dictum legimus Gen. 2. vers. 23.: *Nunc os ex ossibus meis*. De Viro vers. 24. *Adhærebit uxori suæ*, seu ut vertunt LXX. Interpretes, *agglutinabitur uxori suæ*: item de ambobus: *Erunt duo in carne una*: videlicet unus velut homo.

Inter Conjuges maxima amicitia.

homo. Ex his arctissimum amicitiæ vinculum inter Conjuges innuitur. Unde Apostolus apte dicebat ad Ephes. 5. v. 28. *Viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit*. Num intensior amicitia adinveniri potest? Itaque conjugale vinculum debet esse perpetuum, perpetuam fundans dilectionem, sicut perpetuum, & naturale est vinculum proprii corporis, suique ipsius dilectivum: *Nemo enim unquam carnem suam odio habuit* ex laudato Apostolo vers. 29.

Prolis educatio exigit perpetuum Conjugii vinculum.

5 PROB. III. Ex D. Th. *in Suppl. quæst. 67. art.* 1. — Dicendum quod Matri-
„ monium ex intentione naturæ ordinatur ad
„ educationem prolis, non solùm ad aliquod
„ tempus, sed per totam vitam prolis. Unde
„ de lege naturæ est, quod Parentes filiis
„ thesaurizent, & filii Parentum hæredes
„ sint. Et ideo cum proles sit commune bo-
„ num viri, & uxoris, oportet eorum socie-
„ tatem perpetuò permanere indivisam se-
„ cundùm legis naturæ dictamen. Et sic in-
„ separabilitas Matrimonii est de lege na-
„ turæ.

Solubilitas magis quàm Polygamia simultanea adversatur Conjugio.

6 PROB. IV. Magis adversatur Conjugio solubilitas, quàm simultanea Polygamia: illa siquidem totum destruit, hæc non, sed solummodo illud facit alteri commune; sed Polygamia simultanea pugnat cum naturali jure; ergo etiam solubilitas.

7 Indissolubilitati ex jure naturali major addita est firmitas ex positivo divino jure, ut infra palam fiet, & ex jure positivo humano, ut, pluribus omissis, habetur ex Tridentino *Sess. 24. can. 5., & 7.* Errant itaque, qui contendunt, Matrimonii indissolubilitatem ex Pontificio jure derivare; & conciliantur illi, qui asserunt, partim oriri ex naturali jure, partim verò ex positivo, quatenus vis indissolubilitatis ex naturali, major autem firmitas ex positivo jure habetur.

OPPOSITA REFELLUNTUR ARGUMENTA.

8 OBJIC. I. Ex regula juris, & ex communi proloquio res, per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur: sed juxta naturæ leges Conjugium mutuo consensu perficitur; ergo mutuo similiter consensu dissolvi potest; ut in aliis contractibus compertum est.

Non omne, per id, quod fit, destruitur.

RESP. Regula illa, sicut & effatum usurpantur; spectatâ tamen rerum naturâ, earumque fine. Sunt porro res quædam, quæ licèt dependenter a causis contingentibus esse sortitæ sint, nihilotamenminus perpetuitatem expostulant. Religiosa Professio v. g. ex libero, atque vertibili principio oritur; & tamen, quia Statum constituit, consecratque, immobilitatem exigit. Pari itaque ratione nuptialis contractus, ob intrinsecos fines, petit perpetuitatem; unde definitur individua vitæ societas.

9 OBJIC. II. Conjugium jure naturæ principaliùs ad bonum prolis ordinatur: sed indissolubilitas bono prolis adversatur: nam quis ab una prolem non suscipit, quam ab altera susciperet; ergo.

Bonum commune universalia respicit.

RESP. Conjugium ordinatur ad commune bonum ratione finis principalis, qui est bonum prolis. Porro commune bonum non penes particulares casus regulatur, sed ea perpendit, quæ plerunque contingunt. Deinde aliud est prolem quærere, aliud quærere bonum prolis simpliciter. Illud fortassis haberetur ex solutione Connubii; secus secundum, Bonum namque simpliciter prolis ex perpetuo nuptiali vinculo derivatur.

10 OBJIC. III. Discipuli audientes a Christo, Matrimonium esse indissolubile scandalizati sunt: sed si hoc vinculum ex naturali jure eidem conveniret, haud scandalum passi essent: non enim lex naturæ Apostolos latebat; ergo.

Cur Apostoli scandalizati de indissolubilitate Matrimonii.

RESP. Apostoli nequaquam scandalizati fuere percipiendo absolute Matrimonium esse indissolubile, hoc utique dictante naturali jure; sed assueti doctrinæ Pharisæorum de libello repudii male audiebant Christum contra eandem declamantem. Durum quippe ipsis videbatur, nusquam Matrimonii dissolutionem licere.

11 OBJIC. IV. In iis, quæ ad jus naturale spectant, nequit Deus dispensare: atqui in perpetuitate Conjugii dispensavit Deus Gen. 21. vers. 12. *Non tibi videatur asperum super puero, & super Ancilla tua; omnia, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus*. Porro Sara ejectam volebat Agar a consortio Abrahæ; ergo.

Præcepta juris naturæ quando dispensabilia.

RESP. Agar inter, & Abraham non est solutum conjugale vinculum, sed separatio solius domesticæ societatis intercessit. Ceterum S. Thomas *in Suppl. quæst. 67. art.* 2. concedit dispensationem ex duplici capite. Primum, quia præcepta juris naturæ secundaria sunt dispensabilia. Perpetuitas autem Matrimonii ad secundaria præcepta juris naturæ spectare videtur; etenim ordinatur ad bonum prolis, quatenus a Parentibus provideri ei debet pro congrua vitæ sustentatione, quæ obligatio ex primis naturæ præceptis oriri non satis apparet. Secundum caput est, quia sicut divinitùs perpetrari valent miracula in naturalibus circa primarias eorundem inclinationes, ut quod Sol stet, aut regrediatur; ita eadem virtute in præceptis primæ lineæ extraordinario quodam divinæ potentiæ usu dispensari potest.

12 OBJIC. V. Filii, ut educandi a Parentibus, se habent sicut animalia, quæ sibi post aliquod temporis possunt providere; sed in his haud necessaria videtur perpetua maris, & fœminæ societas; ergo socialis perpetuitas Conjugii ob bonum prolis non est necessaria.

Educatio prolis de jure naturæ.

RESP. Educatio prolis ad certum usque tempus ad prima naturæ præcepta spectat; ut autem ad totam vitam, pertinet ad secunda; siquidem debetur Filiis bonorum hæreditas, cujus jus non amittunt per emancipationem, qua se ab actuali Parentum obedientia subtrahunt. Itaque Filii nequaquam illis æquiparantur animantibus, in quibus non est hæreditaria successio in bonis.

13 OBJIC. VI. Ex Innocentio III. Cap. *Quantò. De Divortiis* Conjugio indissolubilitas accedit ratione Sacramenti: sed Sacra-

cramentum, non est ex naturali lege; ergo neque conjugalis perpetuitas.

Duplex in Conjugio indissolubilitas.

RESP. Summa indissolubilitas exorta ex significatione Christi cum Ecclesia habetur utique a Sacramento; secus indissolubilitas connaturalis. Compertum quippe est, in contractibus dari latitudinem firmitatis, prout diversæ apponuntur illius causæ; quo pacto in rebus major, aut minor adinvenitur bonitas. Dubio-procul firmius est Conjugium ratum Christianorum, quàm Infidelium; & adhuc inter Christianos consummatum fortius habet vinculum, quàm simpliciter ratum.

CONTROVERSIA II.

AN LIBELLUS PERFECTI REPUDII JUDÆIS FUERIT LICITUS.

Repudium duplex.

14 Repudium dupliciter intelligi valet; videlicet pro separatione a domestica cohabitatione, & societate; & pro conjugalis vinculi solutione. Controversia circa secundum potissime versatur.

Usus repudii apud Gentes.

15 Apud Gentiles Repudii usus invaluisse satis colligunt Auctores ex cap. 14. Judicum, ubi legitur, Samsonia uxorem, eo relicto, alterum ex amicis ejus duxisse; reputaverat namque se ab illo dimissam; item ex cap. 1. Esth, ubi Assuerus Vasthi dimisit. Hunc morem apud Romanos cœpisse anno ab Urbe condita circiter 520. testis est Valerius Maximus *lib. 2. cap. 3.* referens, quendam Corvinum, seu Carbilium repudium primum dedisse. Hoc tamen male audierunt Romani eo quod fidei conjugali prolis cupiditatem prætulisset.

Judæi dabant libellum repudii.

Apud Judæos quoque invaluerat repudium, ut habetur Deut. 24. vers. 1. *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem; quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino.* Quatuor hic notantur, nempe promissio repudii, causa, libellus, qui dari debebat dimittendæ uxori, & quod non amplius, si alium virum duxerit, a primo assumeretur.

Mulieres ex Judæis nequibant dare repudium viris.

Porro permissio hujusmodi apud Judæos solummodo Viro in ordine ad Mulierem concedebatur. Cum enim repudium naturali legi refragetur, permissio coarctanda erat; adeoque ad mulieres nequaquam fuit extensa. Hujus permissionis potissima ratio timor erat Uxoricidii. Cumque mulieres utpote infirmioris naturæ viros suos etsi invisos plerunque haud quærant ad mortem; ideo eisdem facultas dandi repudium concessa non fuit. Hac super re aliud quoque occurrit momentum. Cum enim mulieres ad rixas procliviores sint, maximeque vertibiles, continua fuissent repudia. Apud Gentiles mulieribus licebat dare viro repudium.

Causa repudii.

Causa proxima dandi repudium, erat odium, ex quo timor, & periculum, uxoricidii. Hoc innuitur Deut. cap. 24. *Si non invenerit gratiam ante oculos ejus*, & Malach. 2. vers. 15. *Uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere. Cum odio habueris, dimitte.* Causa verò, ea qua odium excitatur, ex laudato textu est aliqua fœditas: *propter aliquam fœditatem*. Terminus porro hujusmodi, utpote indefinitus, in diversas traxit Sententias Hebræos; idcirco Pharisæi Christum interrogarunt; num fas esset quacunque ex causa uxorem dimittere? Rabbi Abbenezra fœditatis nomine solummodo fornicationem intelligit; ejusque Sententiæ subscribunt Talmudistæ. Docuerunt alii, præter fornicationem, alias subesse causas repudii, puta sterilitatem Judæis probrosam, Lepram, vel alium morbum exitialem, vel depravatam vivendi rationem in filiorum scandalum. Alii demum ad ea omnia fœditatem extendunt, quæ odium excitare valent; quia eo loci terminus ille indefinitus cuicunque fœditati, quæ tamen gravis foret, æquivalere censendus est.

Libellus cur præscriptus.

Libellus mulieri ante discessum a domo tradendus erat. Dabatur autem sive ut de repudio constaret: ne adulteræ notam subiret, si ad alium virum accederet; sive ut virum alterum inveniret: nemo enim eam duceret, nisi sciret dimissam; sive ut repudiorum frequentia impediretur: erat enim necesse a Sacerdotibus libellum emere, ab iisdem subscriptum, & Sacerdotes consiliis, aliisque mediis, impedimento erant repudiis, ut habet Augustinus *lib. 19. contra Faustum cap. 26.*

Forma Libelli.

Forma libelli continebat subscriptionem nominis Viri dimittentis, ejusque Patris, & Avi, loci, indictionis, seu Seculi, mensis, & diei, unà cum nomine Mulieris dimissæ, ejusque Patris, atque Avunculi, sicut & facultatem abeundi quocunque ipsa vellet. Juxta communiorem Sententiam causæ repudii in libellis Judæorum non describebantur; secus in libellis Gentilium.

16 In laudato Deuteronomii Canone duo adinveniuntur permissa, duo itidem præcepta. Permittebatur repudium, & transitus ad alias nuptias; præcipiebatur dare libellum repudiatæ, & eam amplius ad se non reducere. Circa hoc tamen discriminantur Doctores. Quidam contendunt, nusquam virum potuisse uxorem reducere, alii verò in eam confluunt Sententiam, potuisse virum repudiatam iterum ducere, si dimissa post transitum ad alias nuptias fuisset iterum repudiata, vel secundus vir mortuus. Hæc secunda Sententia Textui videtur consona; adeoque potuisse virum iterum uxorem alteri non ligatam reducere, mutuo tamen accedente consensu.

Si autem Vir Conjugem falsò accusasset de crimine pessimo, aut Sponsam nondum ductam in uxorem in agro violasset, non poterat post initum Matrimonium, quod contrahere debebat, eam dimittere. Ceterum si Uxor in utroque casu alteri copiam sui corporis fecisset, accusari poterat a Viro, ut lapidaretur juxta legem Levit. 20. Si verò

gravis

gravis tantummodo fuisset suspicio de crimine, cogi poterat ad probationem per aquas maledictas *Numer.* 5. descriptas.

17 His prælibatis, ut ad rem nostram deveniamus, notandum est, multiplicem esse permissionem, quæ in legibus divina, humana, & naturali, intervenire potest. Primò igitur quid permissum dicitur, quia non adest præceptum. Quando enim majus bonum non præcipitur, minus permissum affirmatur; quo pacto 1. *ad Corinth.* 7. Nuptiæ permissæ dicuntur, quia Virginitas præcepta non est. Hæc autem permissio etiam indulgentia nuncupatur. Altera est permissio per privationem cohibitionis; quomodo Deus mala permittere dicitur, cum non impediat, valens ea impedire. Hæc etiam appellatur sustinentia. Permissio iisdem habetur, cum perpetrata crimina non puniuntur, vel etiam cum tolerantur, ut quando minus malum permittitur ad majus evitandum. Demum permissio quandoque dispensationem involvit, ut cum permittitur ei, cui non licet, carnis comestio, vel hujusmodi. Permissio, sive quæ primo, sive quæ postremo loco descripta est, a crimine excusat; secus reliquæ. Post hanc rerum notitiam

Permissio multiplex.

DICENDUM, Libellum perfecti repudii nequaquam Judæis fuisse licitum.

18 PROB. I. Illud haud licitum censendum est, quod ad majus malum evitandum tanquam minus permittitur: atqui Lex Deuteronomii *loco cit.* Hebræis repudium permittebat ut minus malum pro majori evitando: siquidem Uxoribus dabatur repudium ex odio, unde uxoricidii timor meritò exoriebatur; ergo ut Moyses periclitantibus mulieribus consuleret, separationem indulsit, quæ utique Conjugio repugnat. Hoc plane innuunt Scripturæ verba, & finis illius legis exigit; ideoque illam causalem præmisit: *Et non invenerit gratiam ante oculos ejus.*

Repudium ut minus malum Judæis permissum.

19 PROB. II. Si datum fuisset perfectum repudium, licite Mulier alteri nupsisset: atqui absque crimine nequibat Mulier se alteri tradere; ergo. Dicitur eo loci: *Quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino. Coram Domino*, inquit; quia alteri se tradens, coram Deo peccabat; non enim legalem tantummodo immunditiam contrahebat, cum hæc non efficeret hominem in conspectu Dei abominabilem.

Repudiata nubendo peccabat.

20 PROB. III. Sicut Hebræis, propter pravam eorundem inclinationem ad pecuniam, & ad vindictam, dictum legimus Deut. 23. vers. 19. *Non fœneraberis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno*: & Matth. 5. *Dictum est Antiquis diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum*; ita propter malum eorum animum ipsis enunciatum est: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua.* Atqui permissio illa usuræ cum alieno, & vindictæ de inimico, non excusabat eos a crimine: unice enim intendebatur effugium majoris mali, nempe usuræ, & vindictæ inter fratres; ergo neque licebat repudium: finis enim hujusce permissionis erat evitatio majoris mali, videlicet, uxoricidii; adeoque conjugale vinculum non dissolvebatur.

Repudium unice permissum.

21 PROB. IV. Christus palam dixit, libellum repudii Hebræis permissum ob duritiem cordis, *Matth.* 19. vers. 8. *Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras*: sed permissio ob duritiem cordis indubie a peccato non excusat: non enim obdurata hominum malitia liberat a noxa; ergo. Et sane omnium suffragiis, repudium quoad vinculum secundùm se erat malum, nec licitum esse poterat, nisi auctoritate Legislatoris dispensantis. Porro justus Legislator nusquam plenissime in lege dispensat, nisi ex positivo aliquo bono fine (quidquid sit de dispensatione in particulari casu) Adversarii autem ultro concedunt, libellum tantummodo permissum fuisse ad evitandum malum, secus ob finem directe bonum, sicut dispensatio in Monogamia bonum respiciebat finem, scilicet, propagationem ad Dei cultum; ergo dicere oportet, libellum repudii simplicem solummodo involvera permissionem, non dispensationem.

Ob duritiem cordis concessum repudium.

22 Nostræ Sententiæ clare adstipulatur S. Thomas, qui licèt *in suppl. quæst.* 67. problematice utramque propugnet Sententiam, nostramque solùm communiorem affirmet, alibi tamen eam omnino certam astruit. *Lib.* 3. *contra Gentes cap.* 123. habet -- Excluditur consuetudo dimittentium uxores, „ quod tamen in veteri lege permissum fuit „ Judæis propter eorum duritiam; quia scilicet proni erant ad occisionem uxorum. „ Permissum ergo fuit minus malum ad excludendum majus -- 1. 2. *quæst.* 105. *art.* 4. *ad* 8. -- Lex permisit repudium uxoris, non „ quia simpliciter justum esset, sed propter „ duritiam Judæorum -- *Ibidem quæst.* 108. *art.* 3. *ad* 2. -- Circa judicialia præcepta dupliciter Scribæ, & Pharisæi, errabant. Primò quidem quia quædam, quæ in lege „ Moysi erant tradita tanquam permissiones, „ æstimabant esse per se justa, scilicet repudium uxoris, & usuras accipere &c. -- Et *in Cap.* 5. *Matth.* -- Tertiò tolerantiæ, ut „ quando permittitur inter duo mala, minus „ malum, ne fiat majus; & talis fuit permissio Moysis. Dicitur enim permisisse, quia „ toleravit, ne majus malum facerent, scilicet homicidium, ut supra dictum est; „ & ideo dicit Dominus quod hoc præcepit „ Moyses ob duritiam cordis eorum —

23 Christus *Matth.* 19. interrogantibus Judæis, cur mandaverit Moyses libellum repudii, ad enervandam prorsus illegitimam explicationem capitis 24. Deut., reposuit: *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras.* Non utitur Christus verbo mandati, sed permissionis, ut rem plane eliquatam redderet, atque ut omnia, quæ de libello in Scriptura leguntur, ad sensum puræ permissionis intelligerentur. Itaque permissio hujusmodi a pœna excusabat, secus a culpa. Unde apte dixit S. Hieronymus *in cap.* 19. *Matth.* -- Nunquid potest Deus sibi esse contrarius, ut „ aliud ante jusserit, & sententiam suam

M „ novo

„ novo frangat imperio ? Non ita sentiendum est. Sed Moyses, cum videret propter desiderium secundarum Conjugum „ (quæ vel ditiores, vel juniores, vel pulchtiores erant) primas uxores interfici, „ aut malam vitam ducere, maluit indulgere „ discordiam, quàm odia, & homicidia per„ severate --

REFELLUNTUR ARGUMENTA PARTIS ADVERSÆ.

24 OBJIC. I. Quod est a Deo præceptum, licitum est: atqui repudium est hujusmodi: dicitur enim Malaohiæ 2. v. 16. *Cum odio babueris* (uxorem) *dimitte, dicit Dominus Deus*; ergo.

RESP. Plerique Interpretes volunt, ironicam esse hujuscemodi locutionem. Ceterum, etsi laudatus textus litteraliter intelligendus sit, neutiquam nostræ adversatur Sententiæ. Etenim *ibidem* sola permissio, atque immunitas a pœna innuitur; ideo statim subditur: *Operiet autem iniquitas vestimentum ejus, dicit Dominus Exercituum*, idest coinquioabit corpus suum, quod est animæ indumentum; unde vertunt LXX. Interpretes: *Operiet iniquitas cogitationes tuas*. Dein urgendo, ut non detur repudium, habet: *Custodite spiritum vestrum, & nolite despicere*, Quem Spiritum? illum utique, de quo præcedenter vers. 15. dixerat: *Custodite spiritum vestrum, & uxorem adolescentiæ tuæ noli despicere*. Custodite spiritum vestrum, ne amore alienigenarum subvertatur, & uxores, quas ab adolescentia duxistis, servate, Videatur S. Hieronymus *ibi*.

25 OBJIC. II. Quod speciatim, propter dignitatem Status, Sacerdotibus interdicitur, Laicis concessum meritò censetur: atqui Levit. 21. vers. 7. Sacerdotibus interdicitur repudiatam ducere: *Nec eam, quæ repudiata est a marito; quia consecrati sunt a Deo suo*; ergo.

Sacerdotes repudiatam ducere nequibant.

RESP. Data est Sacerdotibus prohibitio in detestationem repudii, atque ad ejus malitiam declarandam; quo pacto in anteriori parte versiculi vetatur ducere scortum, & vile prostibulum. Itidem vetitum erat Sacerdotibus repudiatam ducere etiam post Mariti obitum; quod tamen Laicis permittebatur; non enim datum erat Sacerdotibus Viduas ducere, nisi Vidua esset a Sacerdote, *Ezech.* 44. vers. 22.

26 OBJIC. III. Servus, cui uxorem dederat Dominus, post septennium liber egrediebatur, remanentibus uxore, & filiis ejus, sub Domini potestate: Exod. 21. vers. 4. *Mulier, & liberi ejus erunt Domini sui, ipse verò exibit cum vestitu suo*: sed tunc conjugale vinculum solvebatur, ne mulier cogeretur perpetuom servare cœlibatum; ergo etiam in aliis casibus vinculum non perseverabat.

RESP. Ex contextu non evincitur, in dicto casu maritale vinculum dissolvi, sed tantummodo servum eximi a servitutis jugo, secus uxorem, & filios. Nec probatur, prohibitum fuisse Servo accessum ad uxorem, quamvis libera conversatio vetita videretur. Aliàs datum erat servo in servitute permanere, ut cum uxore, & filiis vitam duceret. Nec in lege absurdum erat quod ex fortuito eventu cogeretur Mulier ad cœlibatum: sicut si Vir perpetuo laborasset morbo; itaque mulier illa, quæ in servitute permanebat, se habebat, sicut quæ absentem habet Virum.

Mulier quandoque ad cœlibatum coacta.

27 OBJIC. IV. Lex Moysis *Levit.* 20. enunciata Adulteram lapidari mandabat: sed si per repudium vinculum maritale non fuisset dissolutum, Adulteræ impune peccassent, hæ nempe, quæ post repudium alteri viro copulabantur; ergo.

RESP. Cum Lex permitteret repudium in repudiatas Adulteras non animadvertebat; quamvis sub prætextu novi Connubii peccarent. Eas itaque puniebat mulieres, quæ legitime nuptæ adulterio polluebantur, atque a viris accusatæ erant; propterea diximus permissionem repudii fuisse per privationem punitionis.

Adulteræ lapidibus obruebantur in lege.

28 OBJIC. V. Illud licitum meritò censetur, quod Lex justa non prohibet cum possit; hujusmodi enim Lex malum omne vetat; atqui lex Moysis justa erat, a Deo ordinata, & sancta, *ad Rom.* 7. vers. 12.; ergo cum non prohiberet, sed perfectum permitteret repudium, dicendum est, illicitum haud fuisse.

RESP. Qui potest malum prohibere, & non prohibet, quando majora inde mala pertimescit, nequaquam peccat. Moysaicus Legislator hoc apprime noverat; adeoque repudium palam non interdixit; innuit tamen perperàm agere repudiatam, alteri nubendo, ut vidimus. Addas velim, Legem Moysis, cum non perduceret ad perfectum, non omne malum prohibuisse, ut de usura, & odio superiùs dictum est *num.* 20.

Quandoque Lex malum non vetat.

29 OBJIC. VI. Ex Doctrina Christi *Matth.* 19. enunciata, quod Moyses permisit, erat contra primævam Conjugii institutionem: *ab initio non fuit sic* vers. 8.: sed repudium solummodo quoad thorum, non quoad vinculum, non est contra primævam ejusdem Institutionem: cum aliquando liceat; ergo Moyses perfectum voluit repudium.

RESP. Frequens sejunctio a thoro, & ex qualibet causa utique erat contra primævam Connubii institutionem, & potissimùm cum transitu ad alias nuptias; & hoc Christus declaravit. Nisi enim illicite alteri nuberet repudiata, maculâ non esset coinquinata Mulier; quæ macula, ut supra dictum est, non erat pure legalis. Mulier a primo repulsa viro, poterat, permittente lege, alteri nubere, ab hoc dimissa tertio se copulare, & sic successive; si porro macula fuisset legalis, non nisi ab uno potuisset recipi repudiata.

Repudiata illicite alteri copulabatur.

30 OBJIC. VII. Chrysostomus, seu Auctor Operis imperfecti *hom.* 32. *in Matth.* habet -- Sicut Apostoli permiserunt secundas „ nuptias in lege Evangelica, sic in scriptis „ Moyses repudium permisit -- sed secundæ nuptiæ licitæ sunt; ergo.

RESP. In aperto sane est, Mosaycum repudium non fuisse permissum, sicut permissæ sunt in lege Gratiæ secundæ Nuptiæ; illæ

Discrimen repudium inter, & secundas nuptias.

istæ namque secundùm se bonæ sunt, secus illud, utpote secundùm se contra legem naturæ. Paritas igitur intelligenda est, spectata materiæ qualitate, & debita proportione, quæ in eo sita est, quod sicut secundæ Nuptiæ conceduntur ut minus bonum in concupiscentiæ remedium: *Si non se continent, nubant*, 1. ad Corinth. 7. vers. 9., ita repudium permittebatur ut minus malum in remedium odii erga uxores. Hoc sensit præcitatus Auctor, dicens — Permisit ergo vobis „ facere mala, ne faceretis pejora: ergo hoc „ vobis permittendo, non vobis Dei justi- „ tiam demonstravit, sed a peccato abstulit „ culpam peccandi, ut quasi secundùm le- „ gem agentibus vobis, peccatum vestrum „ non videatur esse peccatum —

31 OBJIC. VIII. Si in Scripturis unum esset mendacium, licèt jocosum, tota ejus nutaret auctoritas: quia cuicunque auctoritati ad repellendam hæresim assumptæ fieret satis respondendo, illud mendaciter, jocose, dictum fore; ergo pari ratione si quæ concessio de aliquo illicitu sit in Scriptura, sicut ista foret de repudio, nulla concessio esset invenire, quæ licitam rem redderet.

Lex Moysaica permittebat nō concedebat repudium.

RESP. Perperàm dicitur, Mosaicam Legem repodium concedere, cum solummodo illud permissum dicatur ad majus evitandum malum. Ex legis contextu innuimus perfectum repudium illicitum, proindeque nequaquam concessum. Argumentum insuper haud analogiam servat. Leges eam vim habent, quam exprimunt; aliquæ namque sunt simpliciter directivæ, & nullam injungunt pœnam, aliæ mixtæ, aliæ demum pure pœnales; unde ex una lege non valet illatio ad aliam. Veritas autem una est in omnibus Scripturis; quia tota ejusdem auctoritas ab uno Summo Vero, qui in nullo mentiri potest, dependet. Igitur si circa unum objectum est veritas, circa omnia pariter esse oportet; nec liberum est Deo dicere verum, sicut liberum est ei legem condere, sive pure pœnalem, sive præcise directivam, vel obligantem sub levi, vel sub gravi.

Leges inter se diversæ.

32 OBJIC. IX. Lex justa non debet occasionem directe præbere mortaliter delinquendi. Ista concessio videbatur directa occasio Judæis dimittendi uxores; si enim hoc scriptum non fuisset, non dimisissent ipsi uxores post Moysem, sicut antea non dimittebant; ergo vel hujuscemodi dimissio innoxia, vel Lex injusta meritò censenda est.

RESP. Jam supra dictum est, Legem nequaquam concedere repudium; in ea siquidem duo erant, & permissio repudii ob duritiam cordis, & præceptum dandi libellum, supposito quod Vir daret repudium. Neutrum tamen ad peccatum impellebat; sed Hebræi ea duritia occasionem peccandi aucupabantur. A simili de lege, dicit Apostolus, ex ea esse peccatum; verùm lex non est mala; nam occasione legis acceptâ, homines peccant.

Hebræi a crimine excusari poterant.

33 Notandum occurrit, quod antiqui Hebræi potuerunt absque crimine dare repudium, ut notat Abulensis *in Cap. 19. Matth.*, ducti opinionum probabilitate. In iis, quæ sunt contra jus naturæ in linea secundaria, excusatio intervenire potest propter opinionum varietatem: quod & Angelicus advertit; ideoque Hebræorum Doctores legem repudii intelligere, atque explicare potuerunt in sensu approbativo, licet revera non nisi permissionem involveret.

CONTROVERSIA III.

AN CONJUGIUM INFIDELIS AD FIDEM CONVERSI SOLVATUR PER CONJUGIUM IN FIDE SUSCEPTUM.

34 Contingere potest, quod duo legitimi Conjuges ambo ad Fidem convertantur; & tunc temporis nullius dissolutionis momentum occurrit. Controversia versatur, cum unus tantummodo ad Fidem convertitur, altero in infidelitate perseverante. Hic porro potest nolle habitare cum Fideli ea præcisa ratione, quod Fidelis est; & tunc indubie solvi potest Conjugium quoad cohabitationem. Potest itidem Infidelis velle pacifice, & absque injuria Creatoris, communem ducere vitam; vel cum ejusdem injuria, hoc est, Christum blasphemando, atque Catholicam Fidem sive verbis, sive factis, contemnendo, & infidelitatis opera profitendo, quibus fidelis Conjux perturbetur, atque ad prævaricationem inducatur in Fide, vel in alio cujuscunque generis crimine. His positis.

DICENDUM est, Conjugem conversum ad Fidem aliud posse inire Matrimonium, si Uxor ducta in Gentilitate non consentiat sine injuria Creatoris habitare cum illo.

35 PROB. I. Ex Apostolo 1. ad Corinth. 7. vers. 15. habetur: *Quod si Infidelis discedit, discedat; non enim servituti subjectus est Frater, aut Soror, in hujusmodi; in pace autem vocavit nos Deus*. Hisce verbis declarat Apostolus, discessum, & separationem Matrimonii quoad vinculum. Etenim non esse subjectum conjugali servituti nil aliud est, quàm conjugale vinculum esse solutum; sicut solutum est, quando soluta est lex viri per mortem. Porro Paulus dicit, Fratrem, aut Sororem haud subjici conjugali servituti. Clarius evincitur, ex quo Apostolus id Fidelibus Conjugibus denegat, quod Infideli converso concedit: atqui illis vetat vinculi solutionem; ergo isti concedit. Sic ibidem habetur vers. 10. *Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Hæc nec reperit, nec asserit in casu conversi ad Fidem, sed absolute enunciat. *Si discedit, discedat*: hoc tamen intelligi vult, cum mutua pacifica societas haberi nequit; dicit enim: *In pace autem vocavit nos Deus*.

Fidelibus negatur, quod infideli converso conceditur.

36 PROB. II. Non minùs secundùm naturæ jura est perpetua obligatio Filii ad Patrem, quàm Conjugis ad Conjugem: sed ubi cohabitatio Filii cum Patre in conversione ad Fidem est impedimentum æternæ salutis, potest in perpetuum Filius dissolvere obli-

Obligatio filii ad Patrē, sicut Conjugis ad Conjugem.

obligationem cohabitandi cum Patre; ergo Conjux Fidelis non potens cum Infideli habitare absque salutis dispendio, & non nisi cum contumelia Creatoris, alterum Conjogem dimittere in perpetuum potest, solvendo obligationem cohabitationis, quod est vinculum disrumpere.

37 PROB. III. Non est consonum legi Christi, quod amplectens Catholicam Fidem teneatur ex præcepto ea, quæ solummodo consilii sunt, observare: sed perpetuus cœlibatus est sub consilio, & ad hoc servandum teneretur conversus ad Fidem, si conjugale vinculum permaneret; non enim cum uxore cohabitare posset propter subversionis periculum, nec alteri nubere, perseverante primo Connubio; ergo. Argumentum habes ex S. Th. *in Suppl. quæst. 59. art. 5.* -- Si non „ non liceret ei (supple viro) aliam ducere, „ cogeretur continentiam servare; quod vi„ detur Inconveniens, quia sic ex conversio„ ne sua Incommodum reportaret --

Ex conversione ad fidē non oritur incommodum.

38 PROB. IV. ex Innocentio III. Cap. *Quantò. De Divortiis*, ubi assumens laudatam superiùs Apostoli auctoritatem, habet -- Si al„ ter Infidelium Conjugum ad Fidem Ca„ tholicam convertatur, altero, vel nullo „ modo, vel non sine blasphemia divini nu„ minis, vel ut eum pertrahat ad mortale „ peccatum, ei cohabitare volente, qui re„ linquitur, ad secunda, si voluerit, vota „ transibit; & in hoc casu intelligimus, quod „ ait Apostolus: Si Infidelis discedit, disce„ dat, Frater enim, vel Soror, non est ser„ vituti subjectus in hujusmodi --

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

39 OBJIC. I. Quod divina lege indissolubile constitutum est, per Baptismum non dissolvitur: sed Conjugium legitime contractum, est divina lege indissolubile: Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; ergo per Baptismum non solvitur. Hinc *ibidem* habemus, mœchari, qui, dimissa uxore, aliam ducit.

RESP. Vinculum conjugale in dicto casu non ab homine, sed ab ipso Deo, qui illud constituit, dissolvitur. Et quidem in favorem Fidei tale privilegium concessit; ut habetur Cap. *Gaudemus. De Divortiis*, & explicavit Paulus 1. ad Corinth. 7.

Deus conjugale vinculū Infidelis conversi dissolvit.

Cum verò Christus tanquam mœchum redarguit aliam ducentem, loquitur de Conjugibus Fidelibus, quorum vinculum prorsus indissolubile est. Ceterum eodem Canone *Gaudemus* dicitur, per Baptismum non dissolvi simpliciter Conjugium in Gentilitate initum; quia Sacrum regenerationis lavacrum non Conjugia, aut alios contractus, sed crimina solvit; alias nonnulli a Fidei susceptione retraherentur, timentes ab Uxoribus deseri; unde si Infidelis pacificæ consentiat cohabitationi, potest Fidelis cum ipso permanere juxta Pauli consilium 1. ad Corinth. 7. v. 12. *Si quis Frater uxorem habeat infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam*. Quod consilium nullo revocatum est præcepto, sed sola praxi, & consuetudine obliteratum. Primis rei Catholicæ temporibus, nempe usque ad IV. Seculum laudabile erat cum Infideli permanere; etenim fortior spes conversionis alterius Conjugis occurrebat tum ex fervore charitatis conversorum, tum ex gratia miraculorum, quæ frequentiora erant. Sequenti verò tempestate cum spes ista Fidelium culpâ friguerint, non amplius fas est cohabitare, nisi grave aliquod damnum inde consurgeret, ut omnium bonorum jactura, aut mortis periculum, & hujusmodi.

40 OBJIC. II. Crimen superveniens Matrimonio, Ipsum non dissolvit: sed crimen nolentis habitare absque contumelia Creatoris Matrimonio in Gentilitate contracto supervenit; ergo illud non dissolvit.

RESP. Per Baptismum ab altero Conjugum susceptum non statim solvitur Connubium. Quare, si blasphemans in Creatorem, antequam conversus ad secunda vota transierit, resipisceret, Matrimonium subsisteret; quod dixit Innocentius III. Capite *Gaudemus* -- Quod si conversum ad Fidem & illa con„ versa sequatur antequam propter causas „ prædictas legitimam ille ducat uxorem, „ eam recipere compelletur -- Ceterum tria sunt in Conjugio in Infidelitate celebrato; nempe defectus significationis ex carentia Baptismi; cultus disparitas, videlicet Idololatria; Creatoris contumelia, & novum Matrimonium initum. Primum efficit solubile Conjugium; secundum ad solutionem disponit; tertium dissolvit, quando conversus ad Fidem ad alias Nuptias transit.

Baptismi susceptio non statim solvit matrimonīū.

41 OBJIC. III. Fortius est conjugale vinculum, quàm vinculum servitutis: sed per conversionem ad Fidem non liberatur homo a vinculo servitutis Domini Infidelis, immo Apostolus 1. *ad Timoth. 6.* præcipit eidem subesse, atque obtemperare; ergo neque Vir ad Fidem conversus liberatur a conjugali vinculo. Aliàs utrobique adesse potest contumelia Creatoris, atque perversionis periculum. Insuper ex laudato Apostolo 1. *ad Corinth. 7.* v. 22. servitus non dissolvitur, quia servus corpore libertus est Domini, unde licèt corpore subditus sit, secus spiritu. His addas, servitutem non solvi, quia unusquisque in ea permanere debet vocatione, qua vocatus est; ergo similiter Conjugatus cum Infideli eodem ligatus vinculo esse debet.

RESP. Argumentum probat, per conversionem ad Fidem immediate Conjugium non dissolvi; non tamen evincit, solubile non esse per transitum ad alias Nuptias, sicut servitutis vinculum per liberam dimissionem solvitur, sicut & per redemptionem, quam omnimode procurare debet Servus, ubi periculum immineat prævaricationis.

Probatio altera solummodo evincit, nequaquam saluti repugnare servitutem; sicut nec Conjugium cum Infideli, etsi alter Conjugum convertatur.

Aliud quod subditur, dubium excitat, an, quando Infidelis vult in Gentilitate permanere, pacifice tamen, & absque injuria Creatoris, possit conversus Conjogem dimittere, atque ad alias Nuptias transire. Plausibilior Sententia, quæ Apostoli doctrinæ con-

consonat, propugnat, non posse; quia conjugalis vinculi dissolutio inducta est in privilegium Fidei tribus in casibus, videlicet ubi Infidelis discedit, ubi Infidelis absque Creatoris injuria, atque pacificæ cohabitationi non consentit, demum quando cohabitatio in alia crimina inducit. Nil horum in casu proposito occurrit. Sententiæ alteræ negat, teneri conversum Conjugem ad cohabitandum; quia impræsentiarum cum Infideli habitare nequaquam fas est. Verùm Sententia hujusmodi non attendit ad rem secundùm se spectatam, sed ad positivas leges ab Ecclesia superinductas. Prima verò opinio non loquitur, stantibus legibus ab Ecclesia superinductis; quia standum est Ecclesiæ Sacramentorum conditiones explicanti; porro Ecclesia impossibilem saltem moraliter judicat cohabitationem absque Creatoris contumelia. Illud tamen indubium est, quod ubi absque peccato cohabitari nequit, Conjugem Infidelem admonendam esse, si converti velit, quia novum Conjugium contrahi non valet, nisi alter velit in Infidelitate permanere; ac propter voluntas Infidelis exploranda est, atque induciæ concedendæ ad deliberandum. Ab hac tamen obligatione absolvitur conversus, quando ab Infideli longe distat, ut eveniret in Turcis apud nos captivis; & insimul quando gravibus momentis constat de notoria pertinacia in Infidelitate.

Conversus possit cum Infideli cohabitare.

42 OBJIC. IV. Gratia, sicut & Fides, naturam non destruunt, ideoque reliqui legitimi contractus, puta venditionis, locationis, & hujusmodi, per conversionem ad Fidem non dissolvuntur; ergo nec Conjugium; Conjux namque super alterum potestatem acquirit, sicut emptor super egrum.

RESP. Argumentum probat, Conjugium non dissolvi per conversionem, nisi ex divina dispositione, & in casibus in præcedenti argumento relatis; quo pacto, si Deus dispensaret, etiam alii naturales contractus dissolvi possent. Deinde potestas Conjugis supre Conjugem non est per modum possessionis, sicut in venditionibus, sed per modum societatis, quæ haud congruit Fidelem inter, & Infidelem; aliàs malo suo privatur jure, qui non vult converti.

43 OBJIC. V. Fides non absolvit Parentes ab onere filios educandi, eosque in via salutis instituendi, immo potiore jure Fideles ad id tenentur: sed si conjugale vinculum solveretur, conversus filiorum institutionem desereret, eosque in maximo salutis periculo relinqueret, potissimùm si parvuli essent, atque ab Infideli abstrahi nequirent; ergo maritale vinculum perseverare meritò censendum est.

RESP. Filii, si sint adulti, & sui juris circa Status electionem, Parentem conversum sequi libere possunt, vel cum Infideli permanere; non enim ad Fidem suscipiendam datur coactio. Si verò Filii in tenella adhuc vivunt ætate, quamvis eorundem institutio ad Matrem spectet, Patri Fideli, privilegio Fidei, dari debent. Quod si aliunde nequeunt ab Infideli separari, Principe v. g. vetante, casus est per accideus; proindeque non valens conversum cogere ad remanendum cum Infideli. Immo pro Filiorum educatione permanentia Fidelis cum Infideli posset esse damnosa, quatenus Infidelis sollicitiùs supra Filios evigilabit, ut firmiùs erroribus suis adhæreant; cumque homines ad malum proniores sint, perversa Infidelis monita prævalebunt.

Filii conversorum ad Patrem spectant.

44 OBJIC. VI. Magis pugnat adulterium cum Matrimonio, eique adversatur, quàm Infidelitas: atqui adulterium conjugale vinculum non frangit, sed solummodo separationem permittit; ergo neque Infidelitas.

RESP. Adulterium magis opponitur Conjugio spectato in esse officii naturæ; secus secundùm esse Sacramenti Ecclesiæ, a quo perfectam haber firmitatem, quatenus significat indivisibilem conjunctionem Christi cum Ecclesia. Itaque Conjugium, quod ratum non est per Baptismum, ut est illud in Infidelitate initum, solubilius est per Infidelitatem, quàm per adulterium; ob bonum namque Fidei in primo casu dispensavit Deus, secus in secundo.

Matrimonium a Sacramento habet firmitatem perfectam.

45 OBJIC. VII. Conjuges jure Matrimonii pares sunt tum naturali, tum Evangelica lege *1. ad Corinth. 7.* Sed vinculum Infidelis, si e Fideli Conjuge recedat, non solvitur: non ab Ecclesia, cui se subjicere renuit: non a Deo, contra quem agit: non ab altero Conjuge, quem invitum deserit: non a se ipsa, cum sit tantummodo Pars; & ideo si postmodum ad Fidem convertatur, ad Conjugem debet redire; ergo.

RESP. Ecclesia quidem de his, qui foris sunt, non judicat puniendo, judicat tamen discretive; adeoque e re nostra est scire, quid Infideli competat. Igitur si Conversus transivit ad secundas Nuptias, tunc Infidelis alteri nubere potest, quia, soluto vinculo ex parte unius, solutum remanet ex parte alterius; sicque Deus ex Privilegio Fidei vinculum ex parte Infidelis dissolvit. Pro Infidelibus tamen Christianis Principibus subditis, in pœnam pertinaciæ, latæ sunt leges vetantes in dicto casu eis nubere. Si autem conversus, ad alias Nuptias, vel ad Statum religiosum non transierit, Infidelis nubere nequit; quia vinculum integrum perseverat; hinc si convertetur, & ille Infidelis, ad mutuam societatem utraque Pars redire debet. Si Infidelis discedens alteri nupserit, & postmodum convertatur, superinductum Conjugem deserere debet, atque ad priorem redire, si tamen nondum novis Nuptiis sit illigatus, aut Deo per Religiosam professionem sacratus; nullæ quippe fuerunt Nuptiæ illæ. Si autem conversus alteri nubat, & secunda uxor moriatur, & prima ad Fidem convertatur, cum hac conversus non potest copulari sine novo matrimoniali contractu; cum primum vinculum fuerit solutum.

Quid de Infideli, si alter convertatur.

46 OBJIC. VIII. Pejor est lapsus Fidelis in Infidelitatem, quàm perseverantia in pristino errore: sed per lapsum in Infidelitatem conjugale vinculum non dissolvitur, etsi prævaricator absque Creatoris contumelia cohabitare nolit; ergo neque per conversionem unius vinculum cum Infideli dissolvitur.

RESP. Matrimonium inter Fideles celebratum summam sortitur indissolubilitatem, quam

Baptismus indissolubile prorsus reddit Conjugii.

quam ei tribuit Baptismus, cujus character est perpetuus, & habet rationem significativi unionis Christi cum Ecclesia; unde superveniens Infidelitas vinculum non dissolvit.

47 OBJIC. IX. Præscribitur 1. *Petri* 3., ut mulieres Fideles subditæ sint Viris Infidelibus: porro si Conjugium dissolveretur per conversionem unius, hujusmodi præceptum frustraneum esset; ergo.

RESP. Petri Sententia doctrinam superiùs traditam confirmat. Diximus enim non licere Fideli se sejungere ab Infideli volenti pacifice cohabitare; tunc namque subest spes conversionis alterius, quam *ibidem* innuit S. Petrus; proindeque hortatur, ut modestæ incedant. Ejusdem labii sunt S. Hieronymus *lib.* 1. *adversùs Jovinianum cap.* 5., *&* 6., & Tertullianus *ad Uxorem lib.* 2., aliique.

CONTROVERSIA IV.

AN CONJUGIUM SIMPLICITER RATUM PER RELIGIOSAM PROFESSIONEM DISSOLVATUR.

48 LUtherani, Calvinistæ, aliique hujus furfuris homines, Catholicam Ecclesiam criminati sunt, quia Conjugium simpliciter ratum per Solemnem Professionem in approbata Religione dissolvi affirmabat; perperàm tamen

DICENDUM itaque est, Matrimonium simpliciter ratum dissolvi per Solemnem Professionem in approbata Religione.

Inconsulto Conjuge licitus est transitus ad Religionem.

49 PROB. I. Cap. *Desponsatam* 27. *quæst.* 2. Eusebius Papa habet — Desponsatam puellam non licet Parentibus alii viro „ tradere, licet tamen illi Monasterium „ sibi eligere — Cap. *Ex parte tua. De conversione Conjugatorum* Innocentius fassus se Decessorum suorum vestigiis velle inhærere, consultus respondet Lugdunensi Archiepiscopo, ante Matrimonii consummationem — Li„ cere alteri Conjugum, reliquo inconsulto, „ ad Religionem transire, Ita quod reliquus „ ex tunc legitime poterit alteri copulari — Cap. *Verum* sub eodem titulo Alexander III. Salernitano Episcopo rescribit — Post con„ sensum legitimum de præsenti, licitum est „ alteri, altero etiam repugnante, eligere „ Monasterium (sicut quidam de nuptiis vo„ cati fuerunt) dummodo carnalis commix„ tio non intervenerit inter eos, & alteri re„ manenti (si commonitus continentiam „ servare noluerit) licitum est ad secunda „ vota transire — His addes Tridentinum *Sess.* 24. *Can.* 6. — Si quis dixerit Matrimo„ nium ratum, non consummatum, per so„ lemnem Religionis Professionem alterius, „ Conjugium non dirimi; anathema sit —

Laudabile est ad perfectius ascendere.

50 PROB. II. Unicuique fas est a Statu minus perfecto ad perfectiorem transire, quoties id absque alterius damno potest fieri: sed per transitum a Nuptiis non consummatis ad Religiosam Professionem Status eligitur perfectior, ut in aperto est, & absque alterius damno, si Nuptiæ dissolvantur; ergo id licet. Quod nulli fiat injuria, evidens est. Non fit injuria proli; nulla siquidem præcessit copula unde habeatur proles. Nulla fit injuria Conjugi; quia remanens secundùm statum pristinum, nil decoris amittit, & æqualiter valet alias Nuptias contrahere.

51 DICES. Illi fit injuria Conjugi, qui remanet in Seculo; cum invite re sua spolietur.

In dissolutione Conjugii per vota nulli fit injuria.

RESP. Remanenti in Seculo non est injurius, qui ad Religionem transit; cum ille nullum patiatur incommodum, & aliàs æqualia sint utriusque jura, Ita quod quilibet pro libito solemnia vota emittere potest.

Religiosa Professio æquiparatur morti.

52 PROB. III. Ita se habet vinculum simpliciter spirituale ad perfectam spiritualem mortem, sicut carnale vinculum ad mortem corporalem: sed per hanc carnale dissolvitur vinculum, quod per consummatum Connubium habetur; ergo per Religiosam Professionem, quæ est perfecta spiritualis mors Seculi, spirituale vinculum dissolvetur. Porro Conjugium non consummatum, utpote vinculum animorum, est tantummodo spirituale.

Vinculū Religionis fortius vinculo Conjugii.

53 PROB. IV. Universalius, fortiusque vinculum solvit vinculum minus universale, & debilius: atqui vinculum Religiosæ Professionis universalius est, & fortius, vinculo conjugali; ergo. Vinculum Religiosæ Professionis est vinculum, quod non solùm privat hominem dominio corporis per votum castitatis, sed dominio libertatis per votum obedientiæ, atque externorum bonorum dominio per paupertatis votum; Matrimonium verò privat præcise dominio corporis relate ad honestam prolis generationem. Insuper Religiosa Professio est vinculum tum in linea Religionis, tum in linea justitiæ: cum per eam obstrictus sit homo ad inserviendum Religioni ad mensuram a lege præscriptam; conjugale verò ligamen est de linea justitiæ. Est itidem fortius vinculum Professionis; quia hominem inter & Deum immediate intercedit, secus conjugale.

Discrimen inter Conjugium ratum, & consummatum.

54 PROB. V. Conjugium ratum, ut Sacramentum, significat conjunctionem Christi cum anima, media charitate, ut habet Innocentius III. Can. *Debitum. De Bigamo non ordinando*; consummatum verò unionem Christi cum Ecclesia, media unione Hypostatica — Cum duo sint in Conjugio, videli„ cet, consensus animorum, & commixtio „ corporum, quorum alterum significat cha„ ritatem, quæ consistit in spiritu inter „ Deum, & animam, ad quod pertinet il„ lud, quod dicit Apostolus: *Qui adhæret* „ *Deo unus spiritus est cum eo*, reliquum verò „ designat conformitatem, quæ consistit in „ carne inter Christum, & Ecclesiam, ad „ quod pertinet illud: *Verbum caro factum* „ *est, & habitavit in nobis*, profectò Conju„ gium; quod non est commixtione corpo„ rum consummatum, non pertinet ad illud „ Conjugium designandum, quod inter Chri„ stum, & Ecclesiam, per Incarnationis My„ sterium est contractum, juxta quod Paulus „ exponens hoc: *Nunc os* &c. subjungit: *Sa*„ *cramentum hoc dico magnum in Christo, &* „ *Ecclesia* — Porro unio per charitatem per pecca-

peccatum dissolvitur; ergo conjugale vinculum per aliud contrarium vinculum, quale est illud Religiosæ Professionis, erit solubile. Dixi per vinculum contrarium, ne dicatur solubile per violationem thori; peccatum namque non est vinculum, nec directe conjugali vinculo contrarium, sed usui.

CONTRARIA ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

55 OBJIC. I. Conjugium in Evangelica lege initum, & est Sacramentum, & summam habet firmitatem, quamvis solummodo ratum; *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, Matth. 19., quibus verbis etiam ad Matrimonium non consummatum Christus allusit. Revocavit enim Conjugium ad primævam institutionem, & ex hac indissolubilitatem probavit: primæva autem institutio fuit in statu Innocentiæ, quo tempore Matrimonium non fuit consummatum. Aliàs Christus suâ sententiâ pondus addidit firmitati, quam Adam in Conjugio sive consummato, sive non consummato agnovit; immo quod in futuro enunciavit Adam: *Et erunt duo in carne una*, reassumpsit Christus in præsenti: *Itaque jam non sunt duo, sed una caro*; quo ostendere voluit, suam de indissolubilitate Sententiam postmodum prolatam respicere ad Conjugium secundùm se, nequaquam futura commixtione expectata. Et sane pro tunc verificatur, quod Conjuges sint una caro, propter intimum consensum, quo sibi mutuo potestative corpora tradunt, eademque corporum traditione in actu primo unum integrum propagationis principium constituunt.

Adde. Tridentinum Sess. 24. *in Cap. Doctrinali* palam fatetur, Matrimonii perpetuum, atque indissolubilem nexum divino instinctu Adamum pronunciasse, cum dixit: *Nunc os ex ossibus meis*; Christum verò eo nexu duos tantummodo conjungere apertiùs declarasse. Subdit itidem naturalem amorem, & indissolubilem unionem perfici per Gratiam, quam sua passione Salvator meruit, & qua Conjugium ut Sacramentum in lege Gratiæ Nuptiis veterum Patrum præstat. Indubium porro est, Adamum ea protulisse, quando ejus Conjugium solummodo ratum erat; cum in aperto sit Conjugium ratum non conjungere nisi duos, & esse Sacramentum, proindeque divino jure esse indissolubile. Sed Religiosa Professio est humani juris; ergo nequaquam vim habere potest dissolvendi ratum Matrimonium.

RESP. Equidem Conjugium tantummodo ratum est vere indissolubile, atque etiam de eo suam Christus protulit Sententiam, estque itidem verum novæ legis Sacramentum productivum Gratiæ, qua indissolubilis unitas confirmatur, ut docet Tridentinum; non habet tamen omnimodam firmitatem, atque perfectam Sacramenti significationem, quam post consummationem sortitur, prout Canones superiùs enunciati declarant. Argumentum itaque evincit, non fore Matrimonium ratum ab homine solubile; sed non evincit esse indissolubile a Deo. Supponunt illud Canones a Deo dissolubile, cum affirmant id per Professionem evenire. Unde Can. *Ex parte. De conversione Conjugatorum* quosdam sanctitate celebres, Dei nutu, a Conjugio ad Monasterium convolasse refertur, & Can. *Ex publico* ibidem ex Scripturis privilegium hoc Religiosæ Professioni convenire. Deus legem statuit, ut per mortem vinculum hoc dissolvatur; & Religiosa Professio, præsupposita ejusdem institutione, est perfecta mors civilis. Dicitur etiam, Professionem jure divino naturali dirumpere conjugale ligamen; quia consilia Perfectionis sunt divinæ institutionis, & ex istis Religiosa Professio constituitur.

Matrimonium ratum a Deo solvitur, dum quis in Religione profitetur.

56 OBJIC. II. Per simplex castitatis votum, sicut & per susceptionem Ordinis Sacri, & potissimùm Episcopatus, fit transitus ad perfectiorem Statum: sed per hæc Conjugium ratum nequaquam dissolvitur; ergo neque per Religiosam solemnem Professionem.

RESP. Prædicta utique perfectiorem Statum constituunt, sed non important perfectam spiritualem mortem, sicut Religiosa Professio. Qui enim simplex votum castitatis emiserunt, quique Sacris Ordinibus sunt inaugurati, manent in Seculo, propriæ voluntatis, bonorumque dominium habent; quod de Religiosis non verificatur. Hinc apud Græcos Presbyteri, Sacrisque Ordinibus initiati Nuptias contrahunt, vel saltem nupti ad Altaria ministerium assumuntur.

Per Sacros Ordines non habetur mors spiritualis perfecta.

57 DICES. Per vota simplicia post biennium in Religione Societatis Jesu emissa habetur perfecta mors spiritualis: Patres enim Societatis vere, & proprie, Religiosi sunt; sed per illa ratum Conjugium non dissolvitur, ut plerique Doctores ex eadem Societate propugnant, quamvis subsequens dirimant Matrimonium, prout declaravit Gregorius XIII. in sua Constit. *Ascendente Domino*; ergo.

RESP. Tridentinum Can. 6. sæpe laudato declaravit per solemnem Professionem ratum dissolvi Conjugium. Porro per recitata vota non habetur solemnis Professio; nec ex illis perfecte quis Mundo moritur; cum non intercedat perfecta traditio sive ex parte dantis, sive ex parte acceptantis; siquidem fit reservatio potestatis certis quibusdam casibus ipsum ejiciendi. Hoc in Solemni Religiosa Professione nequaquam contingit. Diximus in solemni Professione; quia tacita Professio æquivalet simplici, quæ conjugale vinculum non solvit.

Tacita professio non solvit Conjugium.

58 OBJIC. III. Solemnis Professio Religiosa non est incompossibilis cum Conjugio: remanet siquidem vinculum integrum, ubi Conjuges mutuo consensu Religionem ingrediuntur, ibique profitentur; ad hoc itaque, ut Matrimonii rati vinculum dissolveret, deberet esse incompossibilis.

RESP. Laudati Canones, sicut & Canon *Ad Apostolicam. De conversione Conjugatorum* affirmant cum Matrimonio rato incompossibilem fore solemnem Professionem; adeoque dissolvi, quia illud importat vinculum

Professio adversatur Conjugio rato.

lum tantummodo animorum, estque spirituale, cui perfecta mors spiritualis directè opponitur. Consummatum verò Conjugium dicit insuper actuale vinculum corporum, cui sola mors corporalis perfectè adversatur. Addas velim, consummatum Catholicorum Matrimonium duplicem signare perfectissimam unionem Christi cum Ecclesia: charitatis nempe cum tota Ecclesia, quæ est adæquata ejusdem Sponsa: & hypostaticam cum humanitate; quarum quælibet est plane indissolubilis. Has porro significationes non includit Conjugium ratum.

59 OBJIC. IV. Religiosa Professio non solvit contractus minùs solemnes in Seculo initos: hinc Professus Religiosus non liberatur a debito pecuniario; ergo neque solvit ab arctissimo Conjugii vinculo.

RESP. Equidem Religiosa Professio reliquos contractus in suo robore relinquit; cum iisdem non opponatur, sicut Conjugio. Sive in Conjugio, sive in Religiosa Professione, personalis traditio habetur; secus in reliquis. Igitur opponitur Religiosa Professio cum Conjugio, non autem cum reliquis contractibus. A debito tamen pecuniario liberatur Professus; cum sive hæres, sive Communitas, in qua vovet, ad illud solvendum teneatur.

Discrimen Conjugii inter, aliosque contractus.

60 OBJIC. V. Adversùs divinam prohibitionem haud valet humana dispositio: atqui humani juris est causâ Religionis dissolvi Conjugia, & juris divini est prohibitio solutionis; ergo. Totum argumentum habes ex D. Gregorio relato Can. *Sunt qui dicunt* 27. quæst. 2. — Sunt qui dicunt Religionis causâ „ Conjugia debere dissolvi. Verùm sciendum est, quia etsi hæc lex humana concessit, lex tamen divina prohibuit. Per se „ enim veritas dicit, *Quod Deus conjunxit homo non separet* —.

RESP. Illa Sententia Matrimonium consummatum respicit; adeoque ad ratum non extenditur: Etiam de consummato loquitur S. Augustinus *lib.* 1. *de Nuptiis*, & *Concupisc. cap.* 11. cum dicit conjugale vinculum non rumpi, sed firmari, ubi Conjuges ex mutuo consensu abstinent in perpetuum. Hæc firmitas, quam Sanctus Doctor dicit accedere, est nova animorum conjunctio in amore castitatis propter Deum. Deinde non videtur loqui de abstinentia ab eo, qui per solemnem Professionem Deo sacratur.

Patres explicantur.

61 OBJIC. VI. Votum, quod inane est, præcedens vinculum dissolvere non valet; sed solemnis Professio post Conjugium ratum non obligat; ergo illud nequit dissolvere. Argumentum planum est in Augustino *Enarrat. in* Psal. 149. — Sed dicit, continere „ jam volo; nolo jam uxorem. Non potes; „ quid si tu vis, & illa non vult? Nunquid „ per continentiam tuam debes illam facere „ fornicariam? ... Non vult tali lucro Deus „ compensare tale damnum — Et *Epist.* 262. aliàs 199. *ad Ecdiciam* — Omitto quod ipsam continentiam, illo nondum volente, „ non secundùm sanam doctrinam te suscepisse cognovi. Neque enim corporis tui „ debito fraudandus fuit, priusquam ad illud „ bonum, quod superat pudicitiam conjugalem, tuæ voluntati voluntas quoque ejus „ accederet — *Epist.* 127. aliàs 45. *ad Armentarium, & Paulinam* — Una sola esse causa „ posset, qua te id quod vovisti, non solùm „ non hortaremur, verùm etiam prohiberemus implere. Si fortè tua Conjux hoc tecum suscipere animi, seu carnis infirmitate recusaret. Nam & vovenda talia non „ sunt Conjugatis, nisi ex consensu, & voluntate communi; etsi præpropere factum „ fuerit, magis est corrigenda temeritas, „ quàm persolvenda promissio. Neque enim „ Deus exigit, si quis ex alieno aliquid voverit, sed potius usurpare vetat alienum —. S. Paulinus *in Epist. ad Celantiam* — Tu verò „ quasi oblita fœderis nuptialis, pactique, „ hujus, ac juris immemor, inconsulto viro „ vovisti Domino castitatem, sed periculosè „ promittitur, quod adhuc in alterius potestate est, & nescio quàm sit grata donatio, „ si unus offerat rem duorum — Sed Patres loqui de Conjugio rato in aperto est. Nam de Matrimonio consummato altum habent silentium, & momenta afferunt Conjugio rato intrinseca, videlicet rem uni traditam non posse alteri donari, & Conjugem alterius Conjugis potestatem habere, teneri reddere debitum, ne incontinentiæ periculo propter infirmitatem spiritus Pars altera exponatur.

RESP. Laudati Patres de consummato Matrimonio sermonem habent, a quo non, nisi ex mutuo consensu dari potest separatio thori. Hoc sensu etiam Canones similia usurpant; ut 27. quæst. 2. ad declarandum Conjugato haud licere, Monasticam vitam profiteri absque alterius Conjugis consensu; cum aliàs *ibidem* satis explicent id licere, si Conjugium sit tantummodo ratum. Equidem expressam non faciunt mentionem de Matrimonio consummato; verùm id satis innuunt, quatenus de eo Conjugio loquuntur, per quod duo facti sunt una caro, & alter Conjugum actualem habet possessionem alterius Conjugis, sicut & in casu quo unus habet jus, ut alter debitum reddat. Hæc utique solummodo consummato Connubio aptari possunt. Nam in Conjugio rato nec perfecta intercedit traditio, nec absoluta, sed conditionalis, ut dictum est, nec alter Conjugum super corpus alterius actuale dominium habet, nec actualem contraxit obligationem reddendi debitum. Aliàs nemo gravatur; est enim æquale jus ingrediendi Religionem, & ex parte utriusque consensus est conditionalis, videlicet nisi quis ad meliorem frugem velit transire; ideoque per se nullum incontinentiæ periculum subest.

Matrimonii consummati indissolubile.

Si quis, Conjugio consummato, perpetuam voverit ex alterius consensu continentiam, hoc fato functo, ad secundas Nuptias transire nequit; & si solemniter votum emiserit, tentatæ Nuptiæ nullæ sunt, Cap. *Consuluit. De conversione Conjugatorum*, & Cap. *Dudum* sub eodem titulo Gregorius IX. declarat, quod alter alterum in eo casu nequit repetere. II. Si Maritus absque adulteræ Conjugis consensu Monasterium adiret, atque solemniter se Deo sacraverit, ab ipsa nequit repeti; ex Innocentio III. Cap. *Constitutus* sub eodem

eodem titulo. III. Mulier, quæ dolo, aut minis, Marito indulsit ingressum in Religionem, si alienos amatores admisit, omni jure ipsum revocandi privatur; ex eodem Innocentio *ibidem*. IV. Si alter Conjugatorum prolabatur in Hæresim, Judaismum, & hujusmodi, latâ sententiâ divortii, innocens ingredi valet Monasterium, altero etiam reluctante, etsi ab Infidelitate convertatur; Cap. *Mulier* sub eodem titulo, ex eodem Pontifice. V. Mulier Maritum mortuum existimans, Monasticum professa institutum, revertente Viro, si educatur, debitum reddere, sed non petere potest, secuta dein Mariti morte compelli nequit ad Claustrum, ad quod tamen hortanda est; Cap. *Placet* ex Cælestino III., Cap. *Quidam* ex Alexandro III. sub eodem titulo. VI. Alter Conjugum non est ad Religionem admittendus etiam ex consensu Partis, nisi remanens in Seculo perpetuam voverit continentiam, vel longævæ sit ætatis; ut nullum incontinentiæ subsit periculum; Cap. *Præterea* ex Alexandro III., Cap. *Significavit* ex Innocentio III. sub eodem titulo.

62 OBJIC. VII. Opus injustum dissolvere nequit justum vinculum: atqui transitus ad Religionem, stante Conjugio rato, opus injustum est; nam Conjugium perpetuam dicit traditionem; tum quia cogitur alter innuptus manere usque ad Religiosam Professionem, quæ fortè ad lungum tempus valet protrahi; & si non profiteretur, teneretur vivere cum eo, qui discessit a Religione, quod utique indecorum videtur; ergo.

RESP. Ad tollenda inconvenientia statuit Ecclesia bimestre Conjugibus ad deliberandum de ingressu Religionis, quod a tempore initi Conjugii computandum est. Elapso bimestri, stante adhuc Matrimonio rato, nequit unus absque alterius consensu licite Religionem ingredi; cum jus habeat alter ad petendum debitum. Si tamen ingrediatur, profiteaturque, Professio valida est, & vinculum dissolvitur conjugale; quoniam Ecclesia declaravit, Matrimonium, quandiu ratum, per solemnem Professionem dissolvi. Quamvis Conjux non intendat per vota se Deo dicare, In bimestri liber est ad reddendum debitum; potest namque animum mutare, potissimùm cum ob alios fines indulgeant Canones bimestre. Itaque falsa est minor propositio. Producta momenta evincunt, peccare, qui absque rationabili causa conjugalem iniret contractum animo postmodum ingrediendi Religionem; secus si rationabile subesset motivum. Si prætextu Religionis Sponsus Professionem differat, ex una in aliam vagando Religionem, ab Ecclesiastico Judice compellendus est pro una determinata Religione.

CONTROVERSIA V.

AN CONSUMMATUM CATHOLICORUM CONJUGIUM, ADULTERII CAUSA, SIT SOLUBILE.

63 Controversia hujusmodi fundamentalem continet de indissolubilitate Matrimonii difficultatem: Nervis omnibus conantur Novatores propugnare, consummatum Connubium, adulterii causâ, solubile esse. His concinunt, præter recensitos sub Disputationis exordio *num.* 2., Cophti, & Abyssini apud Ven. N. P. Thomam a Jesu *lib.* 7. *De Conversione Gentium cap.* 5., & *cap.* 8. Armachanus *lib.* 10. *cap.* 26. Armenos ejusdem Sententiæ affirmat; cæterum Clemens Galanus *Tom.* 2. *Reconciliationis Ecclesiæ Armenæ cum Romana* in Armenorum libris se id nusquam legisse, immo sanioris doctrinæ Præsules oppositum docere, fatetur; addit tamen, in praxi ipsos levi etiam de causa Uxores dimittere, aliasque superinducere.

DICENDUM tamen, consummatum Catholicorum Conjugium, adulterii causâ, non esse solubile.

PROBATUR EX SACRIS SCRIPTURIS.

64 PROB. I. Matth. 5. vers. 31., & seq. dicebat Christus: *Dictum est autem: Quicunque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat*. In prima propositionis parte declarat Christus dimittentem a thoro Uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, quæ divortium licitum reddit, peccare; quia ipsam periculo exponit mœchandi. In parte altera manifestum facit, vinculum non dissolvi; aliàs Mulier non esset adulterii rea, si cum alio coiret. Porro si vinculum ex parte dimissæ perseverat, subsistet itidem ex parte Viri: etenim æquitatis jura exposcunt, ut mutuus contractus duos connectens, si ex parte solvatur, omnino dissolutum censeatur.

Æqualitas vinculi in Conjugatis.

65 Vim argumenti prævidens Erasmus propugnat, vinculum ex utraque parte solutum; verùm in pœnam criminis vetitum fore dimissæ, alteri nubere.

Attamen ex toto corruit Argumentum. Si enim ex utraque parte solutum est vinculum, Mulier illa nullius est Viri; igitur si Vir solutus eam in Uxorem assumat, nequaquam mœchabitur. Adulterium est nuptialis thori violatio: sed Divina Veritate testante, illa mœchatur; ergo Mulier adhuc maritali vinculo adstricta est, & sane non alterius ab eo, qui eam dimisit.

Vinculum duorum non solvitur solùm ex parte unius.

66 PROB. II. Matth. 19. vers. 6. Postquam Christus exactam tradidit Conjugii, sive rati, sive consummati, notionem, subdit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Atqui si adulterii causâ solveretur, vel foret

Homo solvere nequit vinculum divinum.

solubile, homo sejungeret quod Deus conjunxit; ergo. Argumentum habes ex S. Ambrosio *lib 8. in Luc. cap.* 16.-- Qui hominibus obsequeris, Deum verere. Audi legem Domini, cui „ obsequuntur etiam, qui legem ferunt: quæ „ Deus conjunxit, homo non separet. Sed „ non solùm hic cœleste præceptum, sed „ quoddam etiam opus Dei solvitur --

67 PROB. III. Marci 10. vers. 10., & seqq. *Et in domo iterum Discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Et ait illis; Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur*. Et Luc. 16. vers. 18. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur; & qui dimissam a viro ducit, mœchatur*. Ex his sic instituitur Argumentum. Propositio universalis distributiva omnes, & singulos casus, complectitur: atqui propositiones laudatæ sunt universales distributivæ, ut in aperto est; ergo omnes complectuntur casus, sive quando licite dimittitur Conjux, causâ criminis contra fidem conjugalem, sive quando illicite, ex aliis nempe arbitrariis momentis. Argumentum valide urget Augustinus *lib. 1. de Adulterinis Conjugiis cap. 9.* -- Sine dubio ibi sunt ambo, & qui præter, „ & propter causam fornicationis dimittit „ uxorem. Hoc est enim quicunque dimiserit; hoc est, omnis qui dimittit -- Casum fornicationis includi planum fit in textu Marci, ubi refertur, Discipulos in domo interrogasse Christum de eodem, idest, de responsione data, & doctrina prolata in disputatione cum Pharisæis super causam Matrimonii, in qua Christus Matth. 19. de fornicatione sermonem habuit.

Propositio universalis distributiva ad omnes casus extenditur.

68 PROB. IV. Ad Rom. 7. vers. 1., & seqq. *An ignoratis Fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit? Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro*. His palam fit, Mulierem, quando Vir ejus vivit, eidem alligatam esse: atqui dum mœchatur, Vir ejus vivit; ergo est ei alligata; adeoque vinculum perseverat, ut egregie adnotavit Augustinus *lib. 2. de Adulterinis Conjugiis cap. 4.* -- Verba „ Apostoli toties repetita, toties inculcata, „ vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana „ sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor „ esse incipit, nisi prioris esse desiverit. Esse „ autem desinet uxor prioris, si moriatur vir „ ejus, non si fornicetur. Licite itaque di„ mittitur Conjux ob causam fornicationis, „ sed manet vinculum prioris, propter quod „ fit reus adulterii, qui dimissam duxerit, „ etiam ob causam fornicationis -- Perpendant velim Novatores Pauli verba non solùm vera esse, sed plana; adeoque æquivocationi non subsunt, nec interpretationi.

69 PROB. V. 1. ad Corinth. 7. v. 10. *Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem suam non dimittat* &c. Ex quibus sic. Præcepto Domini per Apostolum enunciato Mulier dimittens, causâ fornicationis, Virum, debet vel ad ipsum redire, vel innupta manere: sed si propter adulterii crimen solveretur conjugale vinculum, nequaquam cogeretur abstinere a nuptiis; ergo.

70 Sunt tamen, qui Apostoli auctoritatem detorqueant, ita ut sit sensus: Præcipio, Uxorem a Viro non discedere, nisi ex fornicationis crimine; quod si alia de causa discedat, innupta permaneat.

Ceterum inquirimus; cum Mulier fornicationis causâ discedit, quia adultera fuit a Viro dimissa, tenetur ne innupta permanere, vel non? Si tenetur innupta permanere; habemus intentum. Si non tenetur, sed potest alteri nubere; ergo potior est conditio fornicariæ, quàm castæ: casta namque Mulier injuste dimissa nubere nequit, & mœcha juste ejecta novum inire poterit Connubium. Hoc sane absurdum est. Nunquid divina Lex, ob crimen sanctitati Conjugii intrinsece, & directe contrarium, ream, si alteri nupserit, ab adulterii noxâ absolvet, & innocentem sancte Matrimonii jura servantem damnabit ut adulteram, si alio Viro per Matrimonium copuletur?

Falsa reprobatur intelligentia textus Apostoli.

Quærimus itidem; an fas sit, Virum probum adulteræ, & probam Mulierem improbo Viro reconciliari, vel non? Si primum necesse est per adulterium conjugale vinculum non frangi, proindeque Mulier manere debet innupta. Secundum catholicæ aures abhorrent, cum & ipse Dominus totius castitatis, & puritatis fons, & origo, animæ, quæ cum amatoribus suis adulterata est, ad eum redeunti reconciliari non dedignetur.

71 RESPONDET Erasmus: in causa divortii aliam esse conditionem Viri ab illa Mulieris. Si enim Vir propter thori violationem Uxorem dimiserit, annuente Christo, potest nubere; secus Mulier, urgente Pauli præcepto Dei legem interpretante. Profert hac super re subsidiariam Ambrosii auctoritatem *In commentariis* ad illum locum: *Et vir uxorem suam non dimittat*, ubi notat non subdidisse: & si dimiserit, maneat innuptus -- Quia viro licet ducere uxorem, „ si dimiserit uxorem peccantem, quia non „ ita lege constringitur, sicut mulier: caput „ enim mulieris est vir --

Quia hæc Sententia male auditur a Catholicis, Gratianus 32. *quæst.* 7., & Magister Sententiarum 4. *Sent. dist.* 35., cui subscribit S. Thomas *in cap. 7. prioris ad Corinth.*, volunt a Falsariis assutam Commentariis Ambrosii prædictam Sententiam. Responsio tamen hujusmodi Erasmo non arridet; ideoque reponit -- Sed ajunt quidam ab Hæreticis „ hoc assutum fuisse in libris Ambrosii. Qui„ nam Hæretici? An fortè quæstio hæc ven„ tilata est inter Hæreticos unquam? Equi„ dem ego non legi. Denique sicut hoc fa„ cilè dicitur, & non probatur, ita facilè, „ ac vere contemni potest --

Verùm perperàm talia reponit Erasmus. Non enim Gratianus crimen illud Hæreticis, sed Falsariis tribuit. Aliàs sub Augustini temporibus hac super re fuerunt disceptationes;

Erasmus refellitur.

mes; & Pollentius, ad quem Sanctus Doctor libros de Adulterinis Conjugiis dedit, pleraque objecit, quæ Novatores impræsentiarum referunt. Nec abs re erit adnotare, Auctorem illius Commentarii errorem plane Ambrosio injurium *ibidem* subnectere, videlicet, posse Virum alteri nubere, si ipse fœdifragus sit, quia est caput, secus feminam, quia est inferior; quem egregie refellit Augustinus *laudato loco lib. 2. cap.* 8. Demum Erasmo nullimode favet Ambrosius; cum Commentaria in omnes Pauli Epistolas ab Eruditis Ambrosio non adscribantur.

Nec momenti est, Virum supereminere Mulieri. Etenim ut ait Primasius *in Comment.* ad eum Pauli textum — Agnoscant „ viri non sibi licere aliam præter uxorem „ cognoscere; quia æquali sorte sibi invicem „ sunt subditi, & debitores — S. Anselmus *ibid.* — Subintelligendum est idem de viro, „ quod de uxore præmissum est, ut si vir „ uxorem dimiserit ob fornicationem ejus „ maneat inconjunctus, aut si se non potest „ continere, reconcilietur uxori suæ — Demum Augustinus *lib.* 2. sæpe laudato *de Adulterinis Conjugiis cap.* 8. evertit momentum in præcellentia Viri super Mulierem fundatum — Quasi non propterea magis debeant illicitas concupiscentias frænare viriliter, quia „ viri sunt; quasi non propterea magis debeant mulieribus suis ad virtutis hujus „ exemplum se præbere, quia viri sunt; „ quasi non propterea minus debeant a libi„ dine superari, quia viri sunt; quasi non „ propterea minus debeant lascivienti carni „ servire, quia viri sunt? Et tamen indi„ gnantur, si audiant, adulteros viros pen„ dere similes adulteris feminis pœnas, „ cum tanto gravius eos puniri oportuerit, „ quantò magis ad eos pertinet, & virtute „ vincere, & exemplo regere feminas. „ Christianis equidem loquor, qui fideliter „ audiunt, Caput mulieris vir: ubi se agno„ scant duces, illas autem comites esse de„ bere .. Et ideo cavendum est viro, illac „ ire vivendo, quà timet, ne uxor sequatur „ imitando. Sed isti, quibus displicet, ut „ inter virum & uxorem par pudicitiæ for„ ma servetur, & potius eligunt, maxime„ que in hac causa, Mundi legibus subditi „ esse, quàm Christi —

PROBATUR EX NATURA IPSIUS SACRAMENTI MATRIMONII.

Natura Sacramenti Matrimonii exposcit indissolubilitatem.

72 PROB. secundò ex natura ipsius Sacramenti Matrimonii. Conjugium Catholicorum consummatum, ex Can. *Debitum. De Ligamis*, ex Can. *Cum Societas* 27. quæst. 2., & alibi sæpe, significat conjunctionem Christi cum Ecclesia ut Sponsa, media charitate super unionem hypostaticam radicata: atqui Christi conjunctio cum Ecclesia Sponsa, est perpetua, atque plene indissolubilis; ut indubium est; ergo Conjugium consummatum est inter Catholicos prorsus indissolubile. Hanc consequentiam statuunt Canones, Eugenius IV. *In instructione Armenorum*, aliaque Ecclesiastica monumenta; & meritò quidem. Etenim primaria significatio primario respondere debet significato; & hoc si indissolubilitatem dicit, eandem importare debet & illa. Hinc S. Isidorus *lib. 2. de Ecclesiasticis Officiis cap.* 19. — Sacramentum ideo inter Conjugatos „ dictum est; quia sicut non potest Ecclesia „ dividi a Christo, ita nec Uxor a Viro — Rem egregie versat Chrysostomus *Hom.* 12. *in cap. ultimum ad Colossenses*, & Augustinus *De Bono conjugali cap.* 7. 15. 18., & 24.; ex quibus Catechismus Romanus *De Sacramento Matrimonii* Conjugii excellentiam exponens alia inter habet — Cum enim Chri„ stus Dominus vellet arctissimæ illius neces„ situdinis, quæ ei cum Ecclesia intercedit, „ suæque erga nos immensæ charitatis cer„ tum aliquod signum dare tanti mysterii, „ dignitatem hac potissimùm maris, & fe„ minæ sancta conjunctione declaravit ... „ Atque idcirco fit, ut frequenter Sacræ „ Litteræ nuptiarum similitudine divinam „ hanc Christi, & Ecclesiæ copulationem „ nobis ante oculos proponant —

Notandum tamen. Id, quod in Conjugio illam significat unionem, non est contrahentium actus; cito enim transeunt actus isti, & sunt tantummodo Sacramentum. Neque etiam illud est Gratia sanctificans, quæ res est Sacramenti significata, & contenta; quia sæpenumero absque Gratia Conjugii Sacramentum celebratur. Id igitur significans unionem Christi cum Ecclesia ut Sponsa, est vinculum, quod res & Sacramentum est. Res est, quia ex mutuo consensu constitutivo Sacramenti resultat. Sacramentum est; quia immediate ad productionem Gratiæ disponit; sicut facit character in Baptismo, ut explicat S. Thomas *in Suppl. quæst.* 42. *art.* 3. *ad* 1. Gratia autem confertur in remedium concupiscentiæ, ad rectam prolis educationem, & ad reliqua domesticæ societatis opera; quapropter si primarium significatum fuerit prorsus indispensabile, oportet & vinculum illud esse simpliciter indissolubile.

73 Ambrosius Catharinus *lib.* 5. *Annotat. in Commentaria Cajetani*, propugnans indissolubilitatem Matrimonii esse de jure Ecclesiastico, quamquam se Romanæ Ecclesiæ judicio, sicut Erasmus, Sententiam suam subdiderit, pluribus argutiis præjactum fundamentum convellere conatur ..

OBJICIT ergo I. Conjugium morte vel unius, vel utriusque Conjugis, dissolvitur: sed Christi unio cum Ecclesia nusquam disrumpitur; ergo ex laudata significatione non satis evincitur omnimoda indissolubilitas. Quod si dicatur, hoc fore per accidens, pariter dici valet per accidens solvi Conjugium fornicationis causâ.

Cur dissolvatur Conjugium causâ mortis.

RESP. Per mortem dissolvitur Conjugium, quia deficiunt extrema, quæ vinculo colligantur; & quidem per se dissolvitur, cum detur lex *ad Rom.* 7., & aliàs per se exigitur coexistentia extremorum, ut detur conjunctio; nec aliud intendunt Canones, nisi definire, esse insolubile Conjugium usque ad mortem. Unio Christi cum Ecclesia militante ad consummationem usque Seculi per-

 severat;

severet; qua adveniente, desponsatio Christi cum militante Ecclesia definet: cedet enim *Principatum* Deo Patri *1. ad Corinth. 15.*; & cessabit vinculum: quia extremorum coexistentia deficiet. Ubi verò conjugalis fides violatur, extrema coexistunt; adeoque vinculum permanere fas est.

74 OBJICIT II. Significatio laudata violatur, quoties superstes ob alterius mortem transit ad secundas Nuptias: sed eo non obstante unio Christi cum Ecclesiâ integra perseverat; ergo stante Christi cum Ecclesia indissolubili unione, solvi poterit Conjugium.

RESP. Significatio perpetuitatis per mortem non dissolvitur: quia significatio solummodo perpetuitatem complectitur coexistentium extremorum; sed completur: quatenus verificatur, tandiu perdurare Conjugii vinculum, quandiu Christi unio cum Ecclesia perdurabit, hoc est, toto tempore, quo Christus, militansque Ecclesia coexistunt. In secundis nuptiis adhuc subsistit perpetuitatis significatio; quia & in illis vinculum perseverat usque ad mortem. Deficit quidem aliqua significationis perfectio; Conjugium quippe non est ita unius ad unum, ut utrumque extremum esse debeat præcise ad unum; hic porro defectus Ecclesiastica Sanctione Bigamiam constituit.

In secundis nuptiis significatio perpetuitatis.

75 OBJICIT III. Christi cum Ecclesia conjunctio nusquam disiungitur: sed inter Conjuges contingit quandoque separatio domesticæ societatis, subsistente significatione ab Apostolo enunciata; ergo dari itidem poterit vinculi dissolutio absque sacramentalis significationis injuria, vel si non est possibilis solutio vinculi, ne violetur significatio, ob idem motivum non erit approbanda separatio per divortium.

RESP. Significatio sub divortio integra perseverat, sicut & analogia rectè intellecta. Quamvis Christus nusquam ex toto ab Ecclesia separetur; sejungitur tamen aliqualiter, & in aliquo genere actualis unionis, ut docent Patres, puta, cum permittit, Ecclesiam persecutionibus vexari, dividi a Schismaticis, hæreticalibus concuti insidiis; ideo navi existenti in mari, ventis undique furentibus, valide agitatæ comparatur. Quandoque donorum affluentiâ eam refertam habes, vel in conversione alicujus Regni, vel in Sanctorum multitudine; quæ dona quandoque subtrahit quasi ab actu fœcundanto alienus; immo non rarò permittit, quosdam per apostasiam separari. Sic non opus est, Conjuges nusquam a thoro, nec a sociali domestica cohabitatione sejungi; sed sat est quod in divortio unus odio aliam non habeat; quæ obligatio quovis tempore urget, cum in præcepto negativo fundetur. Itaque sufficit, unum aliam diligere, & ab hac obligatione nequaquam absolvit divortium, ut significatio non solùm habitualis unionis, seu vinculi, quod potissimùm intenditur, sed etiam actualis saltem quoad substantiam, licèt non quantum ad omnimodam perfectionem, quæ in nulla analogia exigitur, servetur.

Christus quo pacto semper Ecclesiæ conjunctus.

76 OBJICIT IV. Contingere potest, quod tempore bimestris, inconsummato Matrimonio, alter e Conjugibus conjugalem fidem violet: atqui tunc non adest significatio unionis Christi cum Ecclesia; ergo eo in casu adulterium solvet Conjugium.

RESP. Neque in hoc casu dissolvitur Matrimonium. Siquidem in hoc Conjugio rato duplex alia firmitas adinvenitur, ex lege nempe naturæ, & ex significatione a ratione Sacramenti exorta, quæ significatio licèt minorem dicat firmitatem ab ea, quæ per consummationem habetur, nihilotamen minus talis est, ut nequeat per adulterium dissolvi Matrimonium ratum. Quare aliud est, significationem in Conjugio consummato insolubile vinculum prorsus efficere; aliud, sine eâ non subesse momentum firmans vinculum adversùs adulterium; primum verum est, secus secundùm.

Firmitas in Matrimonio rato.

77 OBJICIT V. Conjugium ex natura sua, ex verbo Dei, & ex ipso usu, firmitatem dicit: adeoque non ideo indissolubile est, quia significat, sed potius significat, quia indissolubile; sed Conjux fœdifraga violat Verbum Dei, Conjugiique naturam; ergo haud mirum, si destruatur significatio, & quod integrum permaneat significatum.

RESP. Triplici ex fonte Conjugii firmitas habetur: primò a natura; secundò ex Dei verbo: tertiò a Sacramento; hæcque aliis præest, atque plane vinculum efficit indissolubile, si per consummationem perficiatur. Hanc itaque ipsum Sacramentum facit significando, atque faciendo significat; propterea non ideo significat, quia insolubile est, Conjux infidelis in suo usu naturam Conjugii violat, secus in suo esse constitutivo, seu vinculo; eodemque modo Dei verbum violat, quo pacto, qui rem surripit alienam, verbum Dei præceptivum violat, non quidem legis obligationem auferendo, sed in suo actu, non faciendo quod præcipit. Vellet quidem peccans verbum Dei, & Matrimonium solvere, sed casso, irritoque conatu; Lex namque divina perpetuò urget. Hinc fit, significationem nequaquam destrui posse, quia significatum non perit.

Firmitas Conjugii ex triplici capite.

78 OBJICIT VI. Sicut significatur per Conjugium indissolubilis unio Christi ad Ecclesiam, ita per Sacrum regenerationis lavacrum signatur Christi sepultura, & resurrectio Redemptoris, cui, devicta morte, mors ultra non dominabitur: sed hujusmodi obliteratur significatio in eo, qui post susceptum Baptismum peccat: etenim in Baptismo homo moriens peccato Christo consepelitur, atque cum eodem non amplius moriturus resurgit, & tamen iste, peccando, iterum moritur; ergo similiter per adulterium, Conjugii significatio destruitur.

RESP. Nusquam obliteratur in Baptizato significatio primariò inspecta. Quocumque vadat Peccator, semper characterem Domini portat, in quo velut in jure, atque obligatione perseverat debitum resurrectionis hominis non amplius morituri. Unde peccando, violat significationem, idest non adimplet quod promisit, atque in Baptismo professus est; sed non solvitur obligatio adimplendi, quod promisit, in quo præcipua significatio habetur. Ita in Conjugio sol-

Fracta conjugali fide restat vinculũ.

solvitur per crimen actualis fides vinculo debita, non verò vinculum.

79 OBJICIT VII. Homo per peccatum adhærens Diabolo Dominum a debito, & vinculo spiritualis Conjugii absolvit, ita ut eum possit Christus in perpetuum dimittere, & alium sibi in Sponsum assumere, quamvis peccatrix anima alium nequeat quærere amatorem; ergo stante adulterii crimine ex parte unius, innocens alium poterit in perpetuum dimittere, & alteri se tradere; non enim ipse violat, sed læsam invenit significationem.

RESP. Conjugii consummati significatio non respicit Christi conjunctionem cum hac particulari anima: illa enim solubilis est, sed unionem dicit cum Ecclesia tota; proindeque indissolubilis meritò censetur; quoniam tota Ecclesia nec peccat, nec peccare potest. Unde nil mirum, si conjugale vinculum etiam quoad partem non abrumpatur. Nec incongruum est addere, in eo casu non tolli ex parte Dei omne vinculum, saltem conditionale, quatenus vi suæ promissionis animam nequit respuere, quoties ad ipsum per sinceram cordis conversionem redire velit.

Conjunctio Christi est cum tota Ecclesia.

80 OBJICIT VIII. Non minus Christus sibi desponsatam habuit Synagogam, quàm Ecclesiam: sed Christus Synagogam, quia Diabolo adhæsit, dereliquit, seque Gentibus tradidit; ergo per violationem Conjugii abunde tollitur significatio, ut possit innocens alteri nubere.

RESP. Falsa est prima propositio. Siquidem Ecclesiæ, prævia hypostatica unione, unitus est Christus; secus Synagogæ. Ecclesia substantialiter una est ab initio Mundi usque ad finem Seculi; huic Christus indissolubiliter conjunctus est. Synagoga determinatum Ecclesiæ statum importat, & sub hac consideratione a Domino derelicta fuit; verùm sic spectata non significabatur e Conjugio: cum enim sit Sacramentum nisi e constituta Ecclesia sub statu legis gratiæ, non habet unionem Christi cum Ecclesia referre, nisi sub eodem statu gratiæ.

Christus indissolubiliter conjunctus Ecclesiæ.

PROBATUR CONCILIORUM AUCTORITATE, ET PATRUM TRADITIONE.

81 PROB. tertiò Conciliorum auctoritate. Concilium Milevitanum sub anno 416. celebratum Can. 17. habet — Placuit ut secundùm Evangelicam, & Apostolicam disciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito, alteri conjungantur, sed ita maneant, ut sibimet reconcilientur. Quod si contempserint, ad pœnitentiam redigantur — Immo hac super re Imperialem legem subdit, ut Refractarii pœnarum metu coerceretur.

Conciliorum auctoritas.

Anglicana Synodus Can. 10. sub Theodoro Episcopo congregata — Si quisquam propriam expulerit Conjugem legitimo sibi matrimonio conjunctam, si Christianus esse rectè voluerit, nulli alteri copuletur, sed ita permaneat, aut propriæ reconcilietur Conjugi —

Nannetense Concilium Can. 12. — Si cujus uxor adulterium perpetravit, & hoc a viro deprehensum fuerit, & publicatum, dimittat uxorem, si voluerit, propter fornicationem . . . Vir verò ejus illa vivente nullatenus accipiat aliam uxorem — Eugenius *in Decreto Armenorum* sic hoc instruit — Quamvis ex causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas est; cum Matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit —

Demum Tridentinum *Sess.* 24. *Can.* 7. habet — Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit, & docet, juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius Conjugum, Matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero Conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui, dimissâ adulterâ, aliam duxerit, & eam, quæ, dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit — Ex laudato Canone in aperto est, Tridentinos Patres sensisse juxta Evangelium, & Apostolum, non posse dissolvi Matrimonium adulterii causâ, & quod Ecclesia quovis tempore hanc adoptavit Sententiam. Ceterum taliter hoc Decretum concinnatum est, ut anathema immediate impeteret docentes, Ecclesiam errare, dum edstruit, e re Evangelica, & Apostolica esse indissolubilitatem Matrimonii, supposito etiam adulterii crimine, non tamen docentes, Conjugium hujusmodi esse ob adulterium solubile. Et hoc, instantibus Venetis Oratoribus, ne offensionis causæ foret Reipublicæ Insulis; ubi Græci eidem subditi commorantur, qui alias in eo casu Conjugia dissolvunt; cum tamen, etsi Græcano ritu vivant, Præsulibus Romanis obtemperent.

82 PROB. quartò ex perpetua Patrum traditione. Et omisso primo rei Christianæ Seculo, ubi Christi, & Apostoli doctrinam retulimus, Seculo II. Athenagoras *In Apologia pro Christianis* — Qui uxorem suam dimiserit, & duxerit alteram, adulteratur; inquit Dominus Noster — Clemens Alexandrinus *lib.* 2. *Strom. cap.* 14. affirmat; quod — Scriptura legem aperte constituit: Non dimittes uxorem præter fornicationem. Adulterium enim existimat conjungi matrimonio, vivo altero ex separatis — "

Patrum sensus.

Seculo III. Origenes *Tract.* 7. *in Matth.* docet, contra Scripturam egere nonnullos Præsules, qui alteri nubere concedebant, priori vivente uxore, subdens — Qua enim ratione adultera est mulier, quamvis legitime nubere videatur, viro vivente, eadem ratione & vir, quamvis legitime accipere videatur dimissam ab aliquo viro, non accipit legitime secundùm sententiam Christi, sed magis mœchatur, quasi alienam accipiens — Tertullianus eidem fert suppetias *lib.* 4. *contra Marcionem cap.* 34. & de Monogamia *cap.* 9., & 11.

Seculo IV. Chrysostomus rem plane describit *Hom.* 17. *in Matth.* — Ille enim etsi alteram non duxerit, hoc ipso se consti-

" tuit

„ tuit criminis reum, quod adulteram facit „ ex conjuge; hic verò accipiendo alienam „ adulter effectus est. Nequaquam enim „ mihi referas, quia illam alter ejecit. Nam „ expulsa quoque uxor ejus, qui eam expu„ lit, perseverat — S. Hieronymus *Epist.* 30. *in Epitaphio Fabiolæ* ex Scripturis evincit, adulterum fore Conjugem, qui, criminoso dimisso, alteri nubit, docens alias esse leges Cæsarum, & alias Christi, alias Pauli, & alias Papiniani, & excusatâ Fabiolâ ob Ignorantiam legis Christi, publicam refert tantæ Matronæ pœnitentiam, quam, spectante Roma, egit propter patratum crimen, nubendo scilicet secundo Viro, dimisso priori conjugalis fidei fractore. Et *Epist.* 147. ad Amandum sciscitantem, utrum fas sit Mulieri, quæ Virum dimisit adulterum, & alteri nupsit, vivente priori, Ecclesiæ communicare: exsufflatis excusationibus, quibus homines propriis vitiis favent, habet — „ Responde itaque Sorori, quæ a nobis sub „ suo statu quærit non nostram, sed Apostoli „ Sententiam: *An ignoratis, fratres* &c. Om„ nes igitur causationes Apostolus amputans, „ apertissime definivit, vivente Viro, adul„ teram esse Mulierem, si alteri nupserit — Et prosequitur id ipsum pluribus declarare, & subintellectas excusationes refellere. S. Augustinus totus est hac super re, sive *de bono conjugali cap.* 7., *cap.* 15., *&* 18., sive *de Adulterinis Conjugiis lib.* 1. *cap.* 9. 11., & *lib.* 2. *cap.* 5., & alibi, ita ut Catherinus haud valens Patrum momenta refellere, dicebat, doctrinam hanc vires ab Augustino, & in Augustino vires sumpsisse. Verùm etsi in solo Augustino radices egisset, non propterea veritas foret obnubilata. Ceterum perperàm hoc affirmavit citatus Auctor; cum in Evangelio, Apostolicisque litteris fundamentum habere in aperto sit, quas Patres, qui Augustino præluxerunt, egregie expenderunt. Vires utique addidit Augustinus, utpote qui solide arbitrarias Scripturarum interpretationes confutavit.

Seculo V. occurrit Innocentius I. *Epist.* 3. *ad Exuperium cap.* 6. — De his etiam requi„ sivit dilectio tua, qui, interveniente re„ pudio, alii se Matrimonio copulaverunt, „ quos in utraque parte adulteros esse mani„ festum est — Primasius rem clariùs elucidat *In cap.* 7. *prioris ad Corinth.* — Si quis „ dimiserit uxorem, exceptâ causâ fornica„ tionis, facit eam mœchari, quod si discες„ serit, manere innuptam. Non ita disce„ dere, ut alii nubat, si ob aliquam causam „ discesserit, alii non nubat —

Seculo VI. dedimus superiùs *num.* 81, Patres in Anglicana Synodo congregata. His concinit S. Isidorus Hispalensis *De Ecclesiasticis Officiis cap.* 17.

Seculo VII. Beda *In cap.* 10. *Marci* loquens de dimissione uxoris ob fornicationem, habet — Una ergo solummodo causa carna„ lis, fornicatio, una spiritualis, timor Dei, „ ut Uxor dimittatur, sicut multi religionis „ causâ fecisse leguntur. Nulla autem causa „ est Dei lege præscripta, ut vivente ea, „ quæ relicta est, alia ducatur — Verùm ne longius quàm par est, protrahatur Controversia, dicimus, reliquos Patres ejusdem labii esse.

ADVERSANTIUM MOMENTA EVERTUNTUR.

83 OBJIC. I. Ubi verba Domini plana sunt, haud possunt arbitraria interpretatione explicari; porro Christus dilucidis verbis docuit, fornicationis causâ, conjugale vinculum dissolvi Matth. 19., ubi quæstioni a Pharisæis excitatæ respondit: *Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit Uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*; ergo ex adverso, qui, fornicationis causâ, uxorem dimiserit, & aliam duxerit, nequaquam mœchus censendus erit. Christi responsio vim duplicis propositionis involvit; nempe, qui Uxorem suam dimiserit absque causa fornicationis, aliamque duxerit, mœchatur; qui verò ipsam dimiserit fornicariam, & aliam duxerit, adulterii reus non est. Huic argumento potissimùm se credunt Græci unà cum Novatoribus.

RESP. Diversæ Doctorum interpretationes textum obscuriorem reddiderunt; Patres tamen Scripturas sincere meditantes nullimode Sectariorum illationem adoptarunt. Itaque declarat Christus, committi adulterium per dimissionem a thoro, nisi in casu violatæ fidei, & quando alia ducitur, vivente priore; igitur exceptiva particula *nisi* solummodo ad primam partem, secus ad secundam refertur. Christi locutio complexa est, brevibus plura continens, ideoque digna Deo: complectitur doctrinam tum simplicis divortii, tum indissolubilitatis vinculi conjugalis; quod profunde insimul, & clarissime explicat S. Augustinus *libro contra Adimantum cap.* 3. Duplicem igitur Christi responsio propositionem continet, utramque tamen sub uno principali verbo. Unde verbum *mœchatur* supra primam partem textus cadit sub exceptiva particula *nisi*: iterumque supra secundam partem absolute; & in utroque casu affirmat, adesse peccatum; atque in idem redit, ac si diceret: mœchatur, idest, ut explicat Augustinus *ibidem*, facit eam mœchari, quia illam exponit periculo adulterandi, cum injuste se dimissam agnoscat, nisi sit casus fornicationis, mœchatur itidem qui aliam ducit. Res clarescat exemplo. Si diceretur: quicunque non jejunat absque dispensatione, & inebriatur, peccat. In hujuscemodi propositione verbum *peccat*, utramque afficit propositionis partem, & particula *&* non facit sensum copulativum, sed distributivum, atque sensum reddit: peccat tum quia jejunium violat, nisi sit dispensatus, tum quia se inebriat. Unde sicut ex hac propositione: quicunque non jejunat absque dispensatione, & inebriatur, peccat, perperàm contraria efformaretur, nempe: ergo non peccat, qui violat jejunium cum dispensatione, & qui se inebriat, subintelligendo cum dispensatione; ita etiam falsò inferunt Sectarii: ergo non mœchatur, qui dimittit Uxorem, causâ fornicationis, & qui aliam ducit, subintelligendo causâ fornicationis.

Matthæi textus dilucidatur.

Teste Augustino *quæst.* 69. ex 83: — So„ let circumstantia Scripturæ illuminare sen-

„ ten-

Unde scripturæ veritas desumenda.

„ tentiam, cum ea, quæ circa Scripturam „ sunt, præsentem quæstionem contingentia „ diligenti discussione tractantur -- Ex præcedentibus itaque, & consequentibus placet veritatem enucleare. Ex præcedentibus. Matth. 5. ubi præmissa doctrina æternæ salutis: *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in Regnum Cælorum*, totus est Christus in reformandis erroribus, quibus legis Doctores viciati Judaicam Gentem corrumpebant. Alios inter errores, nonnulli ad Conjugium spectabant, quos laudatâ superiùs doctrinâ evertit. Ex hoc porro occasionem captarunt Pharisæi Christum tentandi Matth. 19. duplicem proponendo quæstionem de libello Repudii justa duplicem erroneam Pharisæorum consuetudinem, dimittendi scilicet Uxores quacunque ex causa, solvendique conjugale vinculum aliis nubendo. Christus utrumque primævæ institutionis repugnare ostendit, potissimùm vinculi insolubilitatem urgendo, tum illis verbis: *Erunt duo in carne una*, idest, velut unus homo ex anima, & corpore, conflatus, qui non nisi per mortem dissolvitur, tum aliis: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Reponentibus Pharisæis Mosaycam permissionem, utrique quæstioni dilucide respondet: *Dico autem vobis, quia quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem*: hoc est, nequaquam fas est dimittere ex quacunque causa, sed solummodo ob violatum Conjugium, *& aliam duxerit, mœchatur*: hoc est, maritale vinculum perseverat; & sic brevibus iniquorum ora obturavit.

Ex consequentibus res palam fit. Subdit namque ibidem Christus: *Et qui dimissam duxerit, mœchatur*. Adversarii his subintelligunt *nisi ob fornicationem*; sed perperàm. Plus enim deferretur impudicitiæ, quàm castitati. Quoniam verò Discipuli rem totam plane intellexere, dixerunt: *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere*: idest, durum nimis est, quod nusquam dissolvi possit maritale vinculum, ita ut vir cogatur vel cum muliere fœdifraga cohabitare, vel eâ dimissâ, innuptus permanere. Non inde tamen Christus mutavit Sententiam, aut aliquam indulsit dispensationem; sed Eunochorum exemplum proposuit, qui etiam inviti coguntur se continere; ut intelligerent nullimode permissum transitum ad alias nuptias, priore vivente uxore.

Ex aliis itidem Scripturæ locis evincitur Matrimonii indissolubilitas. Marci 10. v. 11., & seq. Discipuli, quibus doctrina de Conjugii indissolubilitate non arridebat, iterum domi hac super re sermonem cum Christo instituerunt; at Christus vinculi indissolubilitatem iterum confirmavit: *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur*. Christus impræsentiarum, ut omnem pravæ intelligentiæ sensum everteret, speciatim, clariusque, Discipulos instruit, juxta illud Marc. 4. v. 11. *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei; illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt*. Christus igitur hìc nullam de fornicatione mentionem facit quantùm ad separationem a thoro, ne exinde ad dissolutionem vinculi, excogitatis cavillis, extenderetur propositio. Sub eadem universalitate loquitur Salvator Luc. 16. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur*. Itaque subobscurus Matthæi textus ita ab aliis Evangelistis dilucidatus est, ut nulla supersit pro re Catholica dubitatio. Restat igitur dicendum, illum, qui dimissam ob fornicationem Uxorem ducit, mœchari; quia conjugale vinculum quovis tempore perseverat; aliàs quomodo mœchus censendus erit, si solutus est. Audiatur Augustinus *lib. 1. de Adulterinis Conjugiis cap. 7.* -- Quomo-„ do mœchatur? nisi quia illa, quam duxit, „ eo vivente, a quo dimissa est, adhuc uxor „ aliena est --

84 DICES I. Multæ sunt causæ præter fornicationem, ob quas Uxorem a thoro dimittere licet: vel ergo Christus, unam tantummodo assignando, diminute processit, vel causam fornicationis referens intendit explicare per hanc dissolvi Matrimonium non solùm quoad cohabitationem, verùm etiam quoad vinculum.

Nisi per fornicationē perpetuò Uxor dimittitur.

RESP. neg. conseq. Etenim quamvis multæ sint causæ, ob quas Uxorem dimittere fas est a thoro, nulla tamen præter fornicationem assignari valet, ob quam perpetua liceat sejunctio. Addas velim alias causas dimittendi Uxorem, puta rixas, sævitiem, & hujusmodi, non fore ita proprias Matrimonii, quin etiam dari possint respectu aliorum, qui absque mutuo Matrimonii vinculo vivunt; Adulterium autem violat conjugalem fidem, quæ est velut fundamentum Conjugii.

85 DICES II. Christus laudatâ auctoritate *Quicunque dimiserit* &c. ad Pharisæorum inquisitionem respondit: sed hi interrogaverunt de libello repudii prout conjugalis vinculi dissolutionem importat: sic enim ipsi Moysem intelligebant: sic consuetudine firmatum erat; ergo si Christus de illa dimissione loquitur, de qua fuerat interrogatus, atque asserit dimitti posse ob fornicationem, jam plane fit, quod ad dimissionem hujusmodi maritalis vinculi solutio consequatur.

Judæi perperàm Moysem interpretabantur.

RESP. Christus in prima parte propositionis dilucide reponit, repudium quoad thorum non licere, nisi fornicationis causâ; in secunda ejusdem parte declarat, repudium quoad vinculum nusquam fas esse. Etenim cum Hebræi perperàm interpretantes Moysem crederent, vinculum esse solutum, & hoc ipso quod dimissa erat Uxor, sive alteri nuberet, sive non, Vir sui juris erat sive ad nubendum, sive non, frustra omnino Christus addidisset, *Et aliam duxerit mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur*. Intellecta siquidem dimissione in causa criminis, intelligebatur solutum vinculum. Si igitur talia addidit, in aperto est, aliud docere mysterium; non aliud sane, nisi conjugalis vinculi indissolubilitatem.

Aliam habes solutionem ex D. Augustino *lib. 1. de Adulterinis Conjugiis cap. 9.*, quam optime versat Bellarminus *De Matrim. lib. 1. cap. 27.*

86 OB-

86 OBJIC. II. Qui neminem cogit cœlibem esse, aliàs fornicationis causâ divortium permittit, utique concedit posse alteri nubere: sed Christus, ut compertum est, neminem cogit esse cœlibem, atque in casu fornicarii criminis divortium non reprobat; ergo facto divortio, altera superinduci potest.

Christus non cogit absolute ad cœlibatū, sed ex quadam supposi-tione.

RESP. Christus revera non cogit absolute ad cœlibatum, benè verò facta suppositione, qua quis stare debet promissis. Unde qui castitatem vovit, eam observare tenetur. Eccles. 5. vers. 3. *Quodcunque voveris, redde*. Similiter, qui nubendo, conjugalem promisit continentiam, si consortem dimittit, cogitur ad cœlibatum.

87 OBJIC. III. Quandiu durat causa legis concedentis in repudio transire ad secunda vota, tandiu durat ipsa lex: sed ubi alter Conjugum non vult pacifice cohabitare, durat ipsa causa legis, nempe duritia cordis; ergo durat ipsa lex. Christus namque de his nihil immutavit, quæ Pater fecit; ipse autem, stante cordis duritia, permisit libellum repudii; & aliàs Nuptiæ sunt necessariæ, cum dixerit Deus Gen. 2. *Non est bonum, hominem esse solum*, & 1. ad Corinth. 7. *Unusquisque suam uxorem habeat*. Argumentum est Buceri *in cap. 19. Matth.*

RESP. Errat Bucerus a communiori recedens Sententia, quæ propugnat, illicitum esse libellum repudii, neque ex eo haberi conjugalis vinculi dissolutionem; qua de re plura *in præced. Controv. II.*

Non eadem est ratio in lege Gratiæ, ac in veteri.

Ceterum, adoptata contraria opinione, nil evincit. Etenim in aperto est, Christum in lege Gratiæ quid majus exposcere, quàm in veteri; & ideo dicebat Matth. 5. vers. 21., & seq. *Dictum est antiquis .... ego autem dico vobis*. Igitur ad perfectionem primævæ institutionis revocavit Conjugium, ut legitur Matth. 19., & alibi. Satis amplum intercedit discrimen novam inter, legemque veterem. In nova major Gratia abundat, atque cor lapideum evadit carneum *Hierem.* 31., & *Ezech.* 36., Conjugium ad Sacramenti dignitatem elevatum est, dona quamplurima collata sunt ad Matrimonii onera toleranda, perpetua continentia quammaxime commendatur; quæ omnia in veteri Testamento desiderabantur. Christus, qui non venit solvere legem, sed adimplere, nihil horum, quæ Pater fecit, reprobavit; nihilotamen minus propria constituens perfectæ legis, ea immutavit, quæ ad statum pædagogiæ spectabant.

Textus Genesis universam hominum communitatem respicit; pro hac porro Nuptiæ necessariæ sunt, non verò pro singulis, quibus dicebat Paulus: *Beatior tamen erit, si sic permanserit*. Equidem Conjugaris præcipit, ut unusquisque suam habeat uxorem; quia alienum thorum invadere non eis licet.

88 OBJIC. IV. Alienum est, immo suavi Christi jugo adversum, ut quis innocens ad servandam continentiam cogatur, ubi potissimùm concupiscentia exstimulat: sed hoc contingit, quoties v. g. fœdifraga Conjux dimittitur, perseverante Connubii ligamine; ergo. Catharinus insimul & Erasmus verbose argumentum prosequuntur, & Kemnitius addit, divortium a Christo permissum in casu criminis, prout a nobis explicatur, esse in laqueum conscientiæ, in ustiones, in iram, in judicium Dei.

RESP. Pollentius eadem Augustino objecit, paucorum inquiens fore continenter vivere; unde eum, qui dimittit adulteram adeo periclitari, ut non humanam, sed feralem dicat Christi legem. Verùm inanis querela, futilis argumentatio. Homines conjugalium onerum conscii nonne ultro nuptias eligunt? Si innocens dono caret continentiæ, cur ream dimittit? non est qui cogat. Dimissam cur ad reconciliationem non invitat? *Nonne oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* dicebat Christus loquens in parabolis Matth. 18. vers. 33. Si ipse parcit Conjugibus, cur alter alteri non parcit? Referens Augustinus *lib. 2. de Adulterinis Conjugiis cap. 7.* absolutionem Adulteræ *Joan.* 8. relatæ, subdit — In adulteram
„ adulteri sæviunt, quibus si diceretur, non
„ quod illi audierunt, qui sine peccato est:
„ quis enim sine peccato? sed qui sine isto
„ peccato est, prior in illam lapidem mit-
„ tat, tunc forsitan cogitarent, qui indi-
„ gnantur, quod adulteram non occiderit,
„ quantâ illis misericordiâ parceretur, ut
„ adulteri viverent —

Inanes incontinentiū querelę refelluntur.

Quod si æquum non est reconciliari adulteræ, adhuc inaniter inclamatur — O
„ Frater, *inquit Augustinus ubi supra cap.* 10.
„ quantùm ad incontinentes pertinet, mul-
„ tas querelas habere possunt, quibus, ut
„ dicis, legem Christi feralem pronuncient,
„ non humanam. Et tamen non propter il-
„ los Evangelium Christi pervertere, vel
„ mutare debemus. Te quippe sola eorum
„ querela promovet, qui Conjuges, causa
„ fornicationis intercedente, dimittunt, si
„ alias ducere non sinantur, quoniam con-
„ tinere paucorum est ... Itaque si, dimissâ
„ adulterâ, non ducitur altera, justam que-
„ relam, sicut putas, habebit hominum in-
„ continentia. Sed attende, quàm plura
„ sunt, ubi si querelas incontinentium veli-
„ mus admittere, necesse nobis erit adulteria
„ fienda permittere. Quid si enim aliquo
„ diuturno, & insanabili morbo corporis
„ teneatur Conjux, quo concubitus impe-
„ diatur? Quid si captivitas, vel vis aliqua
„ separet, ita ut sciat vivere maritus uxo-
„ rem, cujus sibi copia denegatur? Censes
„ ne admittenda incontinentium murmura,
„ & permittenda adulteria? — Quid ad hæc
Novatores?

89 OBJIC. V. Christus Conjugii indissolubilitatem probat ex textu Gen. 2. *Adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*: sed permittendo divortium descriptam adhæsionem tollit, dividitque carnem; ergo & vinculum. Et sane ad aliud non tenentur Conjuges, nisi ad mutuum debitum, cohabitationem, & obsequium, a quibus Pars innocens per divortium absoluta meritò censenda est; ideoque huic saltem licitæ erunt secundæ Nuptiæ.

RESP. Exorbitat Argumentum supponens Conjugium consistere in actuali cohabitatione, obsequio, & hujusmodi; quod

falsum

Conjugium in quo consistat.

falsum esse suo apte loco diximus; quapropter nihil evincit. Etenim, teste Scriptura *ad Rom.* 7, & 1. *ad Corinth.* 7. Connubium non solùm obligat Conjuges ad prædicta officia, sed itidem ad ea nulli alii præstanda. Porro divortium impedit actualem in illis officiositatem, sed secundam non destruit obligationem. Neque hoc onerosum innocenti esse debet; quia scienti, & volenti, nulla fit injuria; sciens autem, & volens, nupsit, atque ultro tale onus subire non recusavit.

90 OBJIC. VI. Magis directe corporale adulterium adversatur Conjugio, quàm spirituale, nempe Infidelitas: sed hæc solvit vinculum, ut cum alter ad fidem convertitur; ergo & illud.

RESP. Superiùs *Controv. III. num.* 44. solutum est argumentum ea ratione, qua probatur, Conjugium Infidelium non esse ratum, ut docet Innocentius III. Cap. *Gaudemus. De Divortiis.*

91 OBJIC. VII. Ideo Conjuges alteri nequeunt nubere, quia Vir potestatem non habet sui corporis, sed Mulier, & e contra: atqui per adulterium, quo Pars rea alteri se tradit, & dividit, redit ad partem innocentem sui corporis potestas; ergo alteri nubere poterit.

RESP. Incongrua est Carberini ratio, cur secunda vota non liceant Conjugato; hoc namque habetur a vinculo, quod ex mutuo contrahentium consensu resultat, ex quo, velut effectus, dimanat mutua corporis potestas inter Uxoratos. Porro per adulterium hujusmodi potestas non perit, sed innocens in actu suo fraudatur; quo pacto si alteri rem furtivam tradas, a vero Domino non transfertur dominium, sed actuali privatur usu. Quare ad Partem innocentem libera sui corporis potestas non redit, sed usus suspenditur, eoque frustratur.

Unde oritur indissolubilitas Matrimonii.

92 OBJIC. VIII. In Conjugio potior est causa Viri, quàm Mulieris: Christus solam Mulierem fœdifragam prohibet nubere; adeoque ea parte Viri dissolvitur. Assumptum ostenditur.

I. In veteri lege Vir dare poterat libellum repudii Uxori, secus ex adverso; repudio legis veteris in nova successit divortium.

II. Quandoque fas fuit Viro duas habere Uxores; nusquam verò Mulieri.

III. Vir cum soluta rem habens non punitur ut adulter, sed tantummodo si peccet cum Uxorata; Mulier verò semper ut adultera pœnam subire debet.

IV. Maximam facit injuriam Conjugio Mulier, cum alienos filios thoro supponit; quod de Viro non verificatur.

V. Gravius dubio-procul est Mulieris delictum; quia exponit incertitudini filios.

VI. Leges civiles, quæ ad regulam naturalis æquitatis efformantur, concedunt Viris, ut adulteras accusare valeant; quod Mulieribus haud datum est.

VII. Consuetudo, quæ ex legitima auctoritate vim sortitur, ea est, ut divortium Mulieribus adversùs Viros non concedatur: bene verò Viris adversùs Mulieres; in apertu igitur est, Mulierem magis fore Viro obnoxiam, quàm Virum Mulieri. Et sane congruum videtur, quædam concedere privilegia Viro, utpote caput est Mulieris. Quare contra Evangelicam legem nihil adstruitur, cum affirmatur, posse Virum, dimissa fœdifraga Uxore, alteri nubere.

RESP. Ambrosius Catharinus totus est in hoc argumento propugnando; asserit tamen se loqui, spectata tantummodo Evangelica lege, seclusis Pontificum Sanctionibus, quas sibi contrarias ultro fatetur. Ut autem Sententiam suam attemperet, dicit, Virum posse nubere, peccare tamen ob Sacramenti Sanctitatem; vultque, durare vinculum ex parte Mulieris, secus ex parte Viri; infert hinc, Episcopum dispensare posse, ut Vir absque noxa Matrimonium contrahat.

Ceterum quoquoversus navem inflectat, scopulos, syrtesque paratas habet. Dedimus tum Scripturas, tum Patres, qui utriusque Conjugis jura volunt esse æqualia; quod egregie probat Nazianzenus *Orat.* 31. ad illa verba: *Cum consummasset Jesus hos sermones* -- „ Si caro una est, æqualem honorem habeat -- Et ipse evincit tum relatis Scripturis ex æqualitate debiti in Filiis ad utrumque Parentem honore prosequendum, tum ea necessaria utriusque ope ad procreandam prolem, tum ea doctrina Pauli mutuam præcipientis dilectionem, qua mutua unio Christi cum Ecclesia per charitatem signatur. Itaque cum Christi Lege æquior sit nulla, haud fas est Viro jus fortius tribuere. Audiatur Augustinus *lib.* 2. *cit. cap.* 8. -- Sed cum hæc eis di-
„ cimus, non solùm nihil volunt detrahere
„ se veritati, sed irascuntur insuper veritati,
„ & loquuntur, atque respondent: sed nos
„ Viri sumus. An verò sexus nostri dignitas
„ hanc sustinebit injuriam, ut cum aliis fœ-
„ minis præter Uxores nostras, si quid ad-
„ mittimus, in luendis pœnis Mulieribus
„ comparemur? Quasi non propterea magis
„ debeant Illicitas concupiscentias viriliter
„ frænare, quia Viri sunt: quasi non pro-
„ pterea magis debeant Mulieribus suis ad
„ virtutis hujus exemplum se præbere, quia
„ Viri sunt: quasi non propterea minùs de-
„ beant a libidine superari, quia Viri sunt;
„ quasi non propterea minùs debeant lasci-
„ vienti carni servire, quia Viri sunt? --

Virum inter, & Mulierem æquale jus.

Ut autem ad rem veniamus. Falsum est, quod Uxor non exprimatur in exceptione; vidimus enim, Christum *apud Marcum* utriusque meminisse. Resp. igitur

Ad I. Utique in lege veteri non erat mutua potestas repudii; sed Lex Gratiæ, quæ abundantiorem vult justitiam nostram illâ Scribarum, & Pharisæorum, æquitatis jura extendit, ideoque pleræque causæ repudii, quæ tunc vigebant, prorsus obliteratæ sunt. Ceterum exemplum Adversarium ferit. Siquidem sub lege Moysis, dato libello repudii, poterat Vir (licèt ex consuetudine male interpretantium legem inductâ) alteri nubere, & dimissa Mulier aliud Matrimonium contrahere.

Ad II. Ex dispensatione licitum quidem fuit Viro plures habere Uxores; verùm Lex Evangelica illam abrogavit, & jura utrique communia fecit; proindeque nullum intercedere debet discrimen quoad vinculi indissolubilitatem.

Ad III. Theologi ad unum omnes in

O eam

eam confluunt Sententiam, quæ aſſerit, adulterum fore Virum, etſi cum ſoluta peccet, ſicut a malitia adulterii non excuſatur acceſſus Mulieris ad ſolutum; unde par ratio ſubſiſtit.

Ad IV., & V. Sicut Mulier injuriam facit alienos Filios Viro ſuo ſupponens, ſic Vir æque damnificat alienum thorum extraneos Filios ſupponendo; & ex eodem principio Incertitudini Vir in aliena domo prolem exponit, ac Mulier in propria.

Ad VI., & VII. reſpondet Auguſtinus *cit. lib. 2. cap. 8.* — Sed iſti, quibus diſplicet, " ut inter virum, & uxorem par pudicitiæ " forma ſervetur, & potius eligunt, maxi- " meque in hac cauſa, Mundi legibus ſub- " diti eſſe, quàm Chriſti, quoniam jura fo- " renſia non eiſdem, quibus fœminas, pudi- " citiæ nexibus viros videntur obſtringere: " legant quid Imperator Antoninus, non- " dum tamen Chriſtianus, de hac re conſtituerit, " ubi maritus uxorem de adulterii crimine " accuſare non ſinitur, cui moribus ſuis non " præbuit caſtitatis exemplum, ita ut ambo " damnentur, ſi ambos pariter impudicos " conflictus ipſe convicerit — Duo impræ- ſentiarum dicit Auguſtinus. Primum: divinam legem, ad quam Catholici ſpectare debent, pares facere Virum, & Mulierem, quidquid Civiles Leges decreverint. Aliud: æqualiter puniendos, ſi æqualiter Rei inveniantur. Unde conſuetudo in oppoſitum prorſus humana eſt, quæ nullam coram Deo diſcretionem valet afferre — Periniquum enim " mihi videtur eſſe (dicebat laudatus Impe- " rator apud Auguſtinum ibidem) ut pudi- " citiam Vir ab Uxore exigat, quam ipſe " non exhibet —

ALIA SOLVUNTUR ARGUMENTA.

93 OBJIC. IX. Quod vetuſtiſſimo Eccleſiæ ſenſui refragatur, ablegandum prorſus eſt: cum indubie primitiva Eccleſia non erraverit; ſed Conjugium non diſſolvi cauſâ fractæ fidei jugalis repugnat ſenſui primitivæ Eccleſiæ; ergo. Oſtenditur aſſumptum.

I. Ex Apoſtolicæ Sedis Reſcriptis. Gregorius III. *Epiſt. 4. ad Bonifacium Epiſcopum* ſcribens Virum quendam hortatur, ut permaneat innuptus in caſu infirmitatis Uxoris non valentis cohabitare, ſubdit tamen — Sed " quia hoc magnum eſt, ille qui ſe non po- " terit continere, nubat magis — & refertur Cap. *Quod propoſuiſti* 32. q. 7. Zacharias Papa præſcribit, quod — peccante Viro cum " Sorore Uxoris, nulla ipſis ſpes ſubſit Co- " njugii; ejus verò Uxor, ſi non fuerit ſce- " leris conſcia, ſi ſe continere non vult, " nubat in Domino, cui velit — Sic Can. *Concubuiſti* ibid. Hi porro Pontifices Seculo VIII. floruere.

Leo Primus *Epiſt. 87. ad Epiſcopos Africæ cap. 1.* Sacerdotem, qui, priori dimiſſa, alteram duxerat, tantummodo ab Ordine removet; Conjugium autem nequaquam dirimit, Innocentius I., ut patet *ex Epiſtola ad Exuperium*, ſciſcitatus fuit — De his, " qui, interveniente repudio, alii ſe Matri- " monio copularunt — Non ergo tunc temporis (Seculo nempe IV., & V.) de præſenti doctrina conſtabat.

II. Probatur ex Conciliis. Illiberitanum relatum 31. q. 1. Can. *Si qua mulier* ſtatuit, Virum Uxorem abalienare poſſe, ſi ream probaverit intentatæ mortis — Et ſi voluerit " aliam ducere, ipſa autem inſidiatrix pœ- " nitentiæ ſubjecta abſque ſpe Conjugii ma- " neat —

Arelatenſe an. 314. celebratum *Can.* 10. — De his, qui Conjuges ſuas in adulterio " deprehendunt, & ii ſunt adoleſcentes, & " prohibentur nubere, placuit, ut in quan- " tum poteſt, conſilium eis detur, ne viven- " tibus Uxoribus, licèt adulteris, alias ac- " cipiant — Si igitur Arelatenſes Patres conſulunt, & non præcipiunt a novis Nuptiis abſtinere, plane ſit, ipſos nec irritas, nec illicitas eas cenſuiſſe.

Concilium Venetiis habitum ſub an. 465. *Can.* 11. — Eos quoque, qui relictis Uxori- " bus ſuis, ſicut in Evangelio dicitur, exce- " ptâ cauſâ fornicationis, ſine adulterii pro- " batione, alias duxerint, ſtatuimus a com- " munione ſtatim arcendos —

Tiburtienſe relatum Can. *Si quis* 32. q. 7. — Si quis cum Noverca ſua dormierit, neu- " ter ad Conjugium poteſt pervenire; ſed " Vir ejus, ſi vult, poteſt aliam accipere, ſi " ſe continere non poteſt — Aliud Concilium quod legere eſt, Can. *Quædam* 32. q. 7. — Quædam cum Fratre Viri ſui dormivit, " decretum eſt, ut adulteri nunquam Co- " njugio copulentur: illi verò cujus Uxor " ſtuprata eſt, licita Conjugia non negen- " tur — Similia habes in Concilio Moguntino I.

Vetus Pœnitentiale Romanum Tit. 3. *De fornicatione, & inceſtu Cap.* 20. decrevit, quod Mulier, quæ probaverit juridice, jubente Marito, invitam crimen patraſſe — Si " ſe continere non poteſt, nubat, cui vo- " luerit, tantùm in Domino; Maritus verò " ſine uxoria ſpe in perpetuum maneat —

III. Probatur ex Patribus. S. Juſtinus *Apolog. 2. pro Chriſtianis* de quadam Muliere refert, diu male moratum Conjugem toleraſſe, tandem — Miſſo illi, qui apud vos di- " citur repudii libello, ab eo ſic ſejuncta " eſt — Sanctus Martyr factum non reprehendit; ergo cenſet ſolutum vinculum.

Tertullianus *lib. adversùs Marcionem cap. 34.* — Ceterum præter cauſam adulterii, " nec Creator disjungit, quod ipſe ſcilicet " conjunxit —

Origenes *Tract. 7. in Matthæum* fatetur, quoſdam Epiſcopos nonnullis Mulieribus indulſiſſe ad ſecunda vota tranſire, viventibus prioribus Viris, addens — Non tamen ſine " cauſa permiſerunt — ergo ea ætate mos erat diſſolvendi Conjugia.

S. Hieronymus *Epiſt. 30. ad Oceanum* narrat Fabiolam, dimiſſo priori Viro, cum altero nupſiſſe, neſcientem hoc Evangelica lege proſcriptum; ergo Seculo V. noſtra doctrina nondum invaluerat.

Lanfrancus ſciſcitatus fuit Seculo XI. a Thu-

Thoma Eboracensi Episcopo — De his, qui „ Uxores desponsatas, causâ fornicationis, „ relinquere, aliasque sibi conjungere vo- „ lunt — ergo tunc temporis nihil certi.

Augustinus *lib. De fide, & operibus Cap.* 19. fatetur — In ipsis divinis Sententiis ita „ obscurum est, utrum & iste, cui quidem „ sine dubio adulteram licet dimittere, adul- „ ter tamen habeatur, si alteram duxerit, ut „ quantum existimo venialiter ibi quisque „ fallatur — Unde Pollentius hac super re aperte contradixit Augustino; non ergo doctrina hujusmodi inter Catholica dogmata recensebatur. Ex quo factum est, Concilium Neocæsariense *Can.* 7. contrahentibus secundas Nuptias post divortium, injunxisse pœnitentiam, sed Nuptias nequaquam diremisse.

94 RESP. Plenissimam, indubiamque superiùs *num.* 82. Traditionem innuimus; idcirco impræsentiarum negamus assumptum.

Ad I. Amandatâ eorum Sententiâ, qui relatum Canonem Magno Gregorio affingunt, putantes ad Augustinum Monachum directum in favorem Gentis Angliæ ad Fidem conversæ, cum unice cum ea Gente dispensatum legatur in quarto, & quinto Consanguinitatis gradu, dicimus, Pontificem loqui de infirmitate Impotentiæ prævie ad Nuptias existente; quæ impedimentum dirimens constituit; proindeque nullum erat illud Conjugium. Nec momenti est, quod subdit — „ Non tamen subsidii opem ab illa subtra- „ hat, quam infirmitas præpedit, non dete- „ stabilis culpa excludit — quibus innui videtur, validum extitisse Matrimonium; si enim nullum ab initio fuisset, subsidii unus incongrue fuisset impositum. Hoc, inquam, nullius momenti est. Siquidem Pontifex ope subsidii dotem intelligit, quam restituendam præscribit, dum sine culpa dimittitur. Vel etiam subsidii ope intelligit charitativa alimenta; fortè enim his aliunde carebat.

Pontificum sensu.

Alter Canon concedit innocenti Uxori nubere, cui voluerit: sed post Viri mortem, juxta Pauli sententiam 1. ad Corinth. 5. vers. 39. *Cui vult nubat: tantùm in Domino*; quæ ab Apostolo sancita sunt: *si dormierit vir ejus*. Vir autem criminosus, sicut & Mulier sceleris socia, neque per mortem Uxoris, aut Viri, Matrimonium inire valent — Et „ quandiu vixeritis juxta præceptum Sacer- „ dotis, pœnitentiam agite — Nec valet, Canonem dicere — Si fecisti, neutram habeas — Idest nec tuam Uxorem, nec ejusdem Sororem. Nam talia referuntur ad jus petendi debitum, quo, ob perpetratum crimen cum Affine, privatur; Pars innocens tamen petere potest.

S. Leo exquisitus fuerat de Viro, qui Uxorem ante Sacerdotium habuerat, quamque dimisit, & Sacris inauguratus est, quid in hoc casu agendum: an scilicet Sacra peragere deberet? & Pontifex respondit negative; de Matrimonio autem altum silentium est, cum de eo nulla inquisitio.

Innocentius doctrinam tradit *ibidem Cap.* 6. — De his requisivit dilectio vestra, qui, „ interveniente repudio, alii se Matrimonio „ copularunt. Quos in utraque parte adul- „ teros esse manifestum est. Qui verò, vel „ Uxore vivente, quamvis dissociatum vi- „ deatur esse Conjugium, ad aliam copulam „ festinarunt, neque possunt adulteri non vi- „ deri, in tantum ut etiam hæ personæ, „ quibus tales conjuncti sunt, etiam ipsæ „ adulterium commisisse videantur, secun- „ dùm illud quod legimus in Evangelio, qui „ dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, „ mœchatur, similiter & qui dimissam du- „ xerit mœchatur, & ideo omnes a commu- „ nione abstinendos — Itaque, colligi nequaquam valet, tunc temporis ignotam fuisse Nostrorum Seculorum doctrinam, quam ipse Pontifex tunc tradidit expressis verbis.

95 Ad II. Antequam objectis fiat satis, observes velim causam 32. q. 7. in duas partes potissimùm dividi. Prima pars habet testimonia propugnantia, nequaquam in causa violatæ jugalis fidei dissolvi per divortium maritale vinculum; altera continet auctoritates, quibus pœnæ infliguntur in Conjuges fœdifragos, statuentes insimul impedimenta quædam futurum Conjugium dirimentia. Nunc respondemus.

Canones quomodo intelligendi.

Decretum illud Illiberitanum apud Ivonem non habet relata verba: *Si voluerit aliam ducere*, sed in Decretis legitur — Potest ipse „ per mortem uxoris, si voluerit, aliam du- „ cere — Immo, ut notat Glossa quædam, in similibus Canonibus conditio mortis semper subintelligitur, ut novum contrahatur Matrimonium; nam eò tendunt Canones, ut pœnam perpetuam criminosis infligant.

Arelatense non adoptat consilii nomen adversative ad præceptum, sed pro admonitione; atque sensum reddit, quod Pastores admoneant Adolescentes illos, ut, fœdifragis viventibus, novum Conjugium non intentent, cum aliàs irritum sit, & nullum, ut ibidem aperte declaratur: *Et prohibentur nubere*. Itaque nihil inde adversùm nos.

Venetum decretum verba illa *sine adulterii probatione* refert ad Uxorum dimissionem, secus ad sequentia; ita ut sit sensus, eum illigari debere excommunicationis censurâ, qui sine adulterii probatione uxorem suam dimiserit; quod idem legitur in Concilio Agathensi *Can.* 25.

Tiburiense, sicut & duo sequentia Concilia loquuntur de Nuptiis contrahendis post mortem criminosæ Partis, cui tanquam pœna imponitur perpetua inhabilitas ad nubendum.

Pœnitentiale Romanum permittit innocenti, ut nubat post obitum Conjugis; ut enim instituatur discrimen innocentem inter, seu minus ream Uxorem, & Maritum criminis auctorem, dicitur, quod, Uxore fato functa, hic ad cœlibatum tenetur: Uxor verò, si Maritus præmoriatur, alias Nuptias valet contrahere. Olim hæc pœna in Ecclesia frequens erat, ut qui atrox crimen aliquod perpetrasset, a Nuptiis coerceretur. Parricidis hanc mulctam imposuit Concilium Moguntinum *Can.* 20. Eandem Incestuosis decrevit Concilium Vermeriense *Can.* 5. Addendum insuper non incongruum videtur id, quod Natalis Alexander scribit *In sua Dogmatica Theologia lib.* 2. *de Matrim. art.* 7. *prop.* 2. — Quot aliqui Episcopi, privatæque

O 2 „ Sy-

„ Synodi senserint contra Evangelicam veritatem, Matrimonium dissolvi posse ob fornicationem quoad vinculum, fuit obscuritas quæstionis nondum cliquatæ, & finitæ — Per quod respondere potest Canoni 9. Vermeriensis Concilii, ubi statuitur, quod, Viro abeunte in longinquam regionem, Uxor innupta permaneat, ille verò, si se continere non potest, aliam Uxorem ducat.

96 Ad III. Quid Patres senserint, satis indicatum est superiùs. Ceterum Justinus perperàm assumitur pro adversa Sententia; cum tantummodo referat, innocentem adulterum dimisisse, de secundis Nuptiis nullo facto verbo. Porro illud licuisse nemo inficiatur.

Patres pro Catholica veritate.

Abs re similiter affertur Tertullianus, qui asserit nec Creatorem disjungere Conjugatos quoad thorum, nisi ex causâ fornicationis; quod Catholicum prorsus est.

Origenes duo ibi clare refert. Primum: eos Præsules contra Scripturæ sensa egisse -- „ Scio quosdam, qui præsunt Ecclesiis, extra Scripturam permisisse, aliquam nubere „ Viro, priori vivente — Secundum: causam permissionis fuisse ad majus malum evitandum -- Non tamen omnino sine causa hoc „ permiserunt. Forsitan enim propter hujusmodi infirmitatem incontinentium hominum, pejorum comparatione, quæ mala „ sunt, permiserunt, adversùs ea, quæ ab „ initio fuerunt scripta -- Et licèt illud Pauli assumat *Bonum est mulierem non tangere, propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat*, non intendit, hanc permissionem esse minoris boni, sicut ea est, de qua Paulus. Nam illam non vocat Paulus contra Scripturam, sicut prior declaratur, sed unice utorpatur secundùm generale motivum infirmitatis, quæ in causa fuit illius permissionis minoris mali pro majori evitando.

Injurius est Hieronymo, qui, dum factum Fabiolæ describit, pro adversa parte eum assumit. Totus enim ibi est S. Doctor pro Catholicorum Sententia. Et sane publica pœnitentia, quam pro eo luendo crimine egit Fabiola palàm facit, peccasse. Porro peccati labe non fuisset coinquinata, si ea tempestate non innotuisset veritas indissolubilitatis Conjugii. Inane verò est Kemnitii commentum, dum Fabiolæ culpam levem solummodo fuisse affirmet. Quando nam pro veniali noxâ publica injuncta pœnitentia, Mulieri potissimùm nobilioris Gentis? Quando nam Episcopi pro veniali culpa ab Ecclesia expulerunt Fideles, sicut expulsam narrat Hieronymus Fabiolam? Corrupit quidem Sectarius Canonem *Si quis* 32. q. 1. ut propugnet, venialiter deliquisse, referens laudatum Canonem duorum, vel trium annorum pœnitentiam ita injungere, qui adolteram sine divortio retinebat; quod sane grave crimen non est, immo laudabile, potissimùm si emendationem pollicetur, cum aliàs Canon ille de his agat, qui non dimittendo adulteram in crimen consentiunt, quod dubio-procul a gravi culpa non vacat. Imponit Hæreticus Hieronymo, quod dixerit, Fabiolam Papiniani legem secutam fuisse; cum Papinianus solis Viris, non fœminis novum inire Conjugium permiserit. Asserit quidem, ipsam Evangelii vigorem ignorasse; sed culpabiliter, & ex ardore concupiscentiæ, quo se ipsa fallens ad se pertinere judicavit illud Pauli: *Melius est nubere, quàm uri. Volo juniores nubere.*

Publica Fabiolæ pœnitentia.

Inquisitiones aliqua super re non eam redduntt incertam. Volusianus profectò de mysteriis oppidò claris interrogavit Augustinum, ut legere est apud eundem *Epist.* 3. puta de Christi incarnatione, de Beatæ Mariæ perpetua Virginitate, & hujusmodi; nec ex his inquisitionibus fas est colligere, talia pro ea ætate incerta fuisse. Hæc aptari debent sciscitationi Eboracensis Episcopi. Præcipue, cum certa evadant obscura propter nonnullorum sophisticas observationes.

Hoc sensu obscuram affirmat hanc quæstionem laudatus Augustinus *de bonis Operibus*, accedente dubitatione ex parte grammaticalis syntaxis Evangelici textus apud Matthæum cap. 19. Verum *de Adulterinis Conjugiis* aperte fatetur, constare ex Evangelio mœchari Mulierem, quæ, dimisso adultero, alteri nubit. Pollentius verò non contradicendi, sed percipiendi animo, de locis sibi obscuris Augustinum consuluit. Sed inde jure colligi potest, Dogma de indissolubilitate tunc in Romana Ecclesia viguisse. Nam propter obortas difficultates circa Scripturarum sensa obnubilatus Pollentius, Augustinum adiit, ut inde claram intelligentiam haberet. Non enim inquisitioni locus superesset, si Ecclesia solubile Conjugium docuisset. Ceterum non legimus, Augustinum appellasse Pollentium hæreticum, cum hæreticus non sit, qui licèt in errore versetur, contumax tamen non est; talem fuisse Pollentium satis apparet sub exordio utriusque Libri ad ipsum inscripti. Concilium Neocæsariense de nuptiis post divortium alnım habet silentium; sed loquitur de secundis Nuptiis, defuncta Uxore, quæ quamvis licitæ, cum non nihil incontinentiæ redoleant, aliquâ notabantur pœnitentiâ.

97 OBJIC. X. ex Græcorum Patrum auctoritate. I. Orientales Græci Basilii auctoritati velut primo Canonico principio innituntur, hinc fit, ut in disceptationibus, ad Basilium provocant, Basilium inclamant. Blostarius Nomocanonem * edidit, eoque recentiores Græci ut rectissima, atque in dirimendis Controversiis exploratissima regula, utuntur. In hoc igitur testimonium Basilii refertur in favorem solutionis Conjugii causâ violatæ fidei conjugalis, idque desumptum *ex Epist.* 1. *Canonica ad Amphilochium Can.* 9., ubi habet I. In more positum esse, ut Mulier fœdifragum Virum non dimittat. II. Licere Viro adulteras Uxores abalienare. III. Virum, si dimissâ criminosâ Uxore, alteram ducat, veniâ dignum fore, & secundam non esse damnandam. IV. Virum ab Uxore discedentem non posse aliam assumere. V. Mulierem, quacunque causa impellente, nusquam a Conjuge discedere debere -- Quare, *en Canon* „ *S. Basilii*, quæ reliquit, est adultera, si „ ad alium Virum accessit. Qui autem re„ liquit, est dignus veniâ; & quæ ei cohabitat, non ideo condemnatur. Sed si Vir, „ qui

* *Ordinata Canonum collectio.*

,, qui ab Uxore discessit, accessit ad aliam, ,, & ipse adulter est; quoniam facit eam ,, adulterari; & quæ ei cohabitat est adul- ,, tera: eo quod alienum Virum ad se tra- ,, duxit —

II. Chrysostomus aperte sentit, fornicationis causâ Matrimonium dissolvi, ut palam fit sequenti ratiocinio. Qui eam Sententiam, quæ docet, dimissam debere innuptam manere, asserit, spectare ad parvas causas, & asserit, posita cohabitatione cum adultera, universam Nuptiarum avolasse pudicitiam, Connubium fore dissolutum, deleta jura Nuptiarum, Virum amplius non esse Virum, demum dimissum non posse amplius reconciliari, aperte sentit, nullimode conjugale vinculum subsistere; sed hæc aperte propugnat Chrysostomus *in cap. 7. prioris ad Corinth.*; ergo sentit, fornicationis causâ Matrimonium dissolvi.

III. Nazianzenus *Orat.* 31. habet — Lex ,, quidem omnes ob causas libellum dat re- ,, pudii, at Christus non ob omnes, sed se- ,, parari tantùm ab adultera permittit — Sed Lex in omnibus casibus repudii transitum dabit ad alias nuptias; ergo Christus hoc concedit in causa violatæ fidei conjugalis.

IV. S. Epiphanius *lib. 2. contra Hæreses hær.* 59. agens de secundis Nuptiis adversùs Catharos, qui eas execrabantur, postquam Monogamiam laudavit, habet — Qui verò ,, non potuit, unâ mortuâ, contentus esse, ,, ob aliquam scortationem, aut adulterium, ,, aut separatione ob aliquam malam causam ,, facta, eum divina Scriptura non accusat, ,, si aut vir secundæ conjungatur, aut uxor ,, cum secundo viro, neque ab Ecclesia, & ,, via abdicat — Sentit ergo, aliquam malam subesse posse causam, ob quam liceat separatio cum transitu ad alias Nuptias, quæ utique mala causa adulterium esse posse quis neget?

98 RESP. Ad I. Omissis interpretationibus Zonaræ, aliorumque, quæ obscuriorem reddunt Basilii mentem, gravioresque emergere faciunt difficultates, brevi calamo referam quæ tum in eo Canone, aliisque ejusdem Epistolæ, veraciter docet S. Doctor. Dicit igitur I. Ea Domini Sententia jura utriusque Conjugis quoad thorum æqualia fore. II. Posse Virum fœdifragam dimittere, immo teneri, ne ea publica cohabitatione cum adultera conscius criminis traducatur. III. Consuetudinem non permittere, quod Uxor adulterum dimittat. IV. Dimissam sive jure, sive injuriâ, alteri nubere nequaquam posse. V. Discrimen hoc non quidem ex justa causa, sed ex consuetudine derivatum. VI. Virum dimissum alteri nubentem esse veniâ dignum; quod nil aliud esse affirmat *Can.* 33., quàm admitti posse ad Sacramenta Ecclesiæ. VII. Nusquam aperte fatetur, vinculum solvi in eo casu, quo Vir dimissus alteram ducit. Ceterum in libro *De vera Virginitate* post medium, onera Matrimonii describens, ejusdem omnimodam indissolubilitatem probat eodem plane momento, quod superiùs expendimus in resp. ad 1. Objectionem, ubi notavimus, Discipulos ægre ferentes doctrinam de perpetuo Conjugii vinculo, Christo respondisse: *Si ita est* . . .

Vendicantur Græci Patres.

non expedit nubere — At verò Dominus his, ,, qui Conjugii molestiam didicerant, & ,, quod solvi facilè non posset, Uxoris vincu- ,, lum ægre ferebant, dixerantque: non ex- ,, pedit nubere, non omnes, inquit, ca- ,, piunt verbum hoc &c. — Itaque S. Doctor non eam adoptavit Sententiam, quæ solubilitatem Matrimonii propugnat, sed tantummodo hujusmodi licentiam consuetudine inductam adstruit; verùm hujusce consuetudinis justam non adinvenit causam, & meritò quidem; quoniam consuetudo divinæ legi contraria a Patribus corruptela nuncupatur.

99 Ad II. Infirmum satis patrocinium exquisierunt Græci a S. Doctore; cum luce clarius nostram propugnet Sententiam. Igitur *hom. 17. in cap. 5. Matth.* habet — Nequa- ,, quam enim mihi referas, quia illam ille ,, ejecit; nam expulsa quoque Uxor ejus esse, ,, qui eam expulit, perseverat... Qui autem ,, dimissam duxerit, adulteratur, per quod ,, certe uxorem facit etiam nolentem pudi- ,, cam, ad alium virum omnino ei aditum ,, claudens ... Cum enim didicerit uxor, ,, quod omni modo necesse sit, aut eum ha- ,, bere, quem a principio sortita est, aut ,, illius ejectam semel domo, nullam se jam ,, aliud inventuram esse perfugium, etiam ,, nolens Conjugem suum amare cogetur — *Hom.* 62. in illa verba Matth. 19. *Si sic est causa hominis cum uxore* &c. idem asserit. Sed *in libro de Virginitate cap.* 40. versans verba Pauli 1. ad Corinth. 7. *Præcipio, non ego, sed Dominus*, plurima suppeditat testimonia, & expensis oneribus, quæ ex Conjuge Improbo, superbo &c. oriuntur, subdit — ,, Perferat omnem istam servitutem: tantùm ,, enim sui juris futura est, cum is e vita ,, migraverit — En terminus, quo dissolvitur Matrimonium. Perpensis iterum injuriis etiam cum fractione conjugali fidei, ea qua dimissio sequatur — Maneat, inquit, innu- ,, pta, aut Viro reconcilietur. Sed quid, ,, inquit, si nunquam cum Viro in gratiam ,, redire voluerit? Habes illud alterum, quo ,, te inde expedire possis. Quid nam id est? ,, Expecta, dum is tibi decedat — Ad mortem revocat dissolutionem. Idem expendit tum exemplo Virginis Deo dicatæ per votum, cujus vinculum nusquam frangitur, etsi fornicetur; tum ex inconvenientibus, quæ ex adverso haberentur; etenim transitus fieri posset a nuptiis cum uno ad nuptias cum alio, & ab hoc ad alterum · unde Conjugii amor, honestas, & rectitudo prorsus evanescerent. Postremò demonstrat, Conjugii servitutem omnes inter servitutes majorem fore, hincque egregiâ institutâ comparatione, rem totam absolvit. Dicit namque, Conjuges esse velut duo fugitivi, quorum pedes uno communi vinculo obligati sunt, quo abeundi facultas tollitur, quoque unus alium trahit, atque alter alterum sequi cogitur, quocunque vadit.

D. Chrisostomus propugnat nostrâ sententiam.

Nec obstant relata in oppositum. Nam Conjugium triplicem habet quasi statum: inchoationis nempe per verba de futuro: existentiæ per desponsationem in verbis de præsenti: & consummationis per conjugale commercium. Dicit itaque loco laudato, per dimis-

Explicatur S. Chrisostomus.

dimissionem Nuptias quoad conjugale commercium dissoluas, munditiem conjugalem avolasse, Virum non esse Virum. Hanc porro fore S. Doctoris mentem apprime colligitur ex argumento, cui totam ibi fidit doctrinam, idest, *qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur cum ea*. Hic sane præcise actus Conjugii exprimitur. Et quamvis affirmet, Paulum ex aliis causis, in quibus vult, dimissam manere innuptam, divortium tolerasse, non inde bene colligitur, in causa fornicationis velle vinculi dissolutionem. Sed illud occurrit discrimen, quod in prioribus facilis, immo, cessante causa, debita est reconciliatio; secus in secundo casu: cum Pars innocens per se non teneatur reconciliari, immo non debeat, si semel pars criminosa vult in malo perseverare, aliàs innocens ai adhærens unum fiet corpus cum meretrice.

100 Ad III. Frustra ad Nazianzenum fit recursus. Nam in secundo carmine laudes recenset Virginitatis, & incommoda Conjugii; & hoc dicit malum esse, quod aliquis sibi parat, fine ulla prorsus spe effugii. Porro laudato loco comparationem instituit tantummodo plures inter causas separationis, non autem in modo ejusdem. Nusquam sane Nazianzenus, neque etiam alter ex Græcis Patribus asseruit, quod quis possit dimissam ducere, sed eam separationem permittit, quam Christus induisit, videlicet quoad thorum. Falsum deinde est, libellum repudii copiam fecisse transeundi ad alias Nuptias, ut supra latiori calamo probatum est.

101 Ad IV. Cum Epiphanii ævo, etsi secundæ Nuptiæ, altero ex Conjugibus defuncto, validæ censerentur, & licitæ, transeuntes ad secunda vota subjicerentur pœnitentiæ ob aliquod incontinentiæ signum, nullimode credi potest permissas secundas Nuptias, priori vivente, quamvis dimissâ. Verùm senia Epiphanii in aperto sunt, & grammaticalis syntaxis hujusmodi est, qui, mortua priori, a qua facta est segregatio, non est contentus, propter separationem, quia nempe peccavit cum libera, vel propter adulterium ob copulam cum Conjugata, vel propter aliam malam causam, potest alteri nubere. In hoc, ut vidare est nil momentosum, quod urgeat. Sed cur ad interpretationem confugimus? Suam ipsemet pandit mentem, subdit namque — Sed suffert „ propter debilitatem: non ut duas uxo„ res simul habeat, altera adhuc super„ stite, sed ut ab una separatus, secundæ, „ si ita contingat, copuletur, divina Scri„ ptura, & Sancta Dei Ecclesia ejus mise„ retur — Igitur indubie propugnandum est, etiam ex Græcorum Patrum Sententia indissolubile prorsus esse Catholicorum consummatum Matrimonium.

A

CONTROVERSIA VI.

AN MATRIMONIUM SIT DISSOLUBILE QUOAD THORUM.

102 OMissis vocum differentiis apud Canonistas, & Theologos, in explicatione Divortii, & Repudii, utrumque pro eodem impræsentiarum usurpatur. Divortium itaque, seu Repudium, tria dicere potest; separationem nempe a solo thoro; separationem a thoro, & domestica societate; separationem denique a thoro, societate, & vinculo. Secundùm hanc tertiam intelligentiam dicitur divortium perfectum; secundùm alias acceptationes nuncupatur simplex divortium. De primo jam plura locuti sumus; remanet igitur pro præsenti loquendum de secundo. *Divortium aliud perfectum, simplex aliud.*

B

Et quidem ambigendum non est, fieri posse ad tempus simplex divortium ex mutuo consensu. De eo enim Apostolus suasor est 1. *ad Corinth.* 7. *vers.* 5., ut Conjuges invicem ad tempus abstineant, ut vacent Orationi; *nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis Orationi.* *Divortium simplex ex mutuo consensu licitū.*

Perpetuum quoque divortium ex mutuo consensu laudavit Christus, dum, explicata Conjugii indissolubilitate, subdit Matth. 19. vers. 29. *Et omnis, qui reliquerit domum, vel Fratres, aut Sorores, aut Patrem, aut Matrem, aut Uxorem, aut Filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*. Ibi Uxor proprie intelligitur, idest ea, quæ Matrimonium contraxit, & non tantùm quam quis ducere potest: sicut proprie veniunt Pater, Mater, & hujusmodi: proinde de separatione a vera Uxore loquitur; adeoque verum approbat Christus divortium perpetuum ex mutuo consensu causâ majoris perfectionis.

C

103 His itaque præsuppositis, tota difficultas enucleanda adversùs Heterodoxos, qui male audiunt simplex divortium, versatur in causa fornicationis, vel in causa alterius criminis, aut etiam alterius momenti. Controversiam in plures propositiones sejungimus, majoris claritatis gratiâ, quas tamen breviter elucidabimus.

D

AN MATRIMONIUM SIT DISSOLUBILE QUOAD THORUM CAUSA' FORNICATIONIS.

E

104 FOrnicationis nomine omne crimen consummatum, completum, contra castitatem intelligimus ab altero Conjugum patratum cum alio quocumque vivente vitâ sensitivâ, aut simul rationali; cum tunc interveniat carnis commixtio cum aliena, eaque cum altera dividatur. Itaque *Fornicationis nomine quid veniat.*

DICENDUM, Matrimonium fore solubile quoad thorum, causâ fornicationis. Hoc est: Divortium ex crimine fractæ fidei conjugalis est licitum.

105 PROB. I. Utique licitum est, quod cum sanctitate componitur: atqui divortium ob crimen violati thori stat cum san-

sanctitate; ergo. Habemus argumentum Matth. 1. vers. 18. *Antequam convenirent inventa est in utero habens de Spiritu Sancto. Joseph autem vir ejus, cum esset justus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam*. In his innuitur suspicio contra conjugalem fidem; quapropter cœlestis Nuncius ad eam evacuandam illa utitur causali: *quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est*. Porro concepta dimissionis sententia cum sanctitate conjungitur; ideoque Sanctimonia vitæ ponitur pro causa occultæ dimissionis: *Cum esset justus*; ergo. Sic nonnulli. Verùm hoc momentum parùm urget, ut ex dicendis constabit infra *num.* 150.

Divortium causâ fornicationis commenta ponitur cum sanctitate.

106 PROB. II. Haud illicitum censeri potest, quod concessum est in correctionem antiquarum consuetudinum: sed divortium, fornicationis causâ, concessum est a Christo, ut veteris legis abusus, pravasque ejusdem intelligentias, repararet; ergo. Argumentum legere est apud Matth. cap. 5. vers. 31. *Dictum est autem: quicunque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, exceptâ fornicationis causâ, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat*. En facultas uxorem dimittendi ob crimen violatæ fidei, integro tamen perseverante Connubii vinculo, ideo dimissam ducens adulterat.

Lex gratiæ correctiva veteris legis.

107 PROB. III. Peccatum juri conjugali, Sacramentique sanctitati directè adversum meritâ mulctandum est pœnâ. Porro simplex divortium est æqua pœna violati Conjugii, ut innuitur Ezech. 22. v. 11., & seqq. *Unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abominationem... Ego Dominus locutus sum, & faciam. Et disperdam te in nationes, & ventilabo te in terras, & deficere faciam immunditiam tuam a te*. Punit Deus adulteros, & quidem dispersionis pœnâ, cui Conjugum separatio connectitur; ergo.

Divortium est pœna justa violati Conjugii.

108 PROB. IV. Quod Christus docuit, dubio-procul æquitatem redolet. Christus porro proposuit divortium, dum Matth. 18. vers. 9. docuit: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te*. Conjux namque promissam fidem, Sacramentoque firmatam violans, indubie parti alteræ est in scandalum; ergo erui, & projici demeretur; quod aliud sane non est nisi separari.

109 PROB. V. Naturalia justitiæ, atque juris Gentium principia æqua sunt, & licita: sed naturale justitiæ, jurisque Gentium principium est, quod frangenti fidem fides frangatur eidem, aliàs per separationem simplicis divortii fides frangitur fractori fidei, non quidem positive, aliud simila perpetrando crimen, sed promissum denegando debitum; ergo. Veritatem hanc sanxit Trident. *Sess.* 24. *Can.* 8., & aperte eam statuunt Sacri Canones Cap. *Significasti*. Cap. *Ex litteris*. Cap. *Gaudemus*. *De Divortiis*.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

110 OBJIC. I. Matth. 19. vers. 6. Christus consocialem Conjugum vitam describens, divinum mandatum protulit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; ergo dimittens, fornicationis causâ, Uxorem per divortium, illicite, & contra divinum mandatum agit.

A

RESP. Eo in casu non homo separat, sed Deus, qui in pœnam violati fœderis hoc privilegium innocenti concessit; quapropter haud refractarius est mandato Dei.

Deo consentiente fit divortium.

111 OBJIC. II. Apostolus 1. ad Corinth. 7. vers. 10. mandat, ut Mulier a Viro non discedat: *præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere*: sed Conjugum jura æqualia sunt; ergo nec Vir Uxorem jure valet dimittere.

RESP. Paulus Divinum refert præceptum; Dominus autem arbitrariam dimissionem vetat; & in hoc nullum discrimen Virum inter, & Mulierem. Ceterum divortium impræsentiarum licitum proclamatur, accedente causâ violati thori.

B

Arbitrarium divortii vetitum.

112 OBJIC. III. Haud fas est, malum pro malo reddere: sed dimittens fœdifragam, malum reddit pro malo; ergo non licet.

RESP. Equidem illicitum est, malum reddere pro malo, amore vindictæ; secus amore justitiæ. Divortium porro ordinatur tum ad propriam propellendam injuriam, tum ad justam delinquentis correptionem; adeoque nullimode malum censendum est.

Divortium ad correptionem ordinatur.

113 OBJIC. IV. Fini Conjugii magis adversatur sterilitas, quàm crimen in thorum: sed propter sterilitatem non approbatur divortium; ergo neque propter crimen fornicationis.

C

RESP. Sterilitas malum physicum est ex naturalibus causis derivatum, atque nemini juste injurium; secus crimen conjugalem fidem violans. Hoc voluntarium est; ideoque meritò pœnâ dignum est.

114 OBJIC. V. Major intervenit Sacramenti abominatio, si Conjux uterque criminosus habeatur, quàm si alter tantummodo; separatio iniqua foret in primo casu; ergo & in secundo.

RESP. In casu criminis utriusque, nemo est qui juste alterum judicet; in eo enim quo alter in alium sententiam dicit, seipsum condemnat. Uterque fractor fidei est, uterque Sacramento infert injuriam; adeoque jura æqualia sunt; unde unus alteri rationabiliter prævalere debet. Hoc indubium est, etiam quando unius crimen gravius habeatur; cum jura tantummodo crimen, non ejusdem accidentalia consideret. Quod si alter ex Conjugibus emendatus fit, & postulet a comparte emendationem, cui refragatur contumax in crimine, emendatus jus habet faciendi divortium; quia emendatio cum postulatione reconciliationis injuste rejectâ æquivalet reconciliationi. Porro apud Doctores pro certo habetur, quod si post reconciliationem alter relabatur, Pars innocens jus habet dimittendi delinquentem.

D

In casu criminis utriusque nullus reclamare potest.

E

115 OBJIC. VI. Æque maleficii reus censetur, & qui delinquit, & qui dat causam delinquendi, juxta commune effatum: quod est causa causæ, est causa causati. Sæpenumero Vir improbus, jure Conjugii ad alendam Uxorem adstrictus, denegat alimenta, vel quam ut sociam diligere debet, tanquam mancipium despectam habet: unde cum

eum invisam se credat Uxor, alienum quærit amatorem. In hoc igitur casu Vir Uxorem dimittere nequit; non enim est, cur Vir crimen objiciat, si ad illud Uxorem impulit; ergo propter fornicationem nequit divortium intentari.

RESP. Revera alter Conjugem nequit dimittere, si conscius sit criminis, vel ipsam prostituendo, vel non impediendo, cum valeat; consentienti enim non fit injuria. In casu argumenti si Vir ea intentione, ut per crimen sibi consulat Uxor, subtrahit alimenta, utique divortium intentare nequit, ex Cap. *Significasti*; ex Cap. *Litteris*. *De Divortiis*. Si verò quid tale non excogitavit, dimittere valet; nam, ut *ibidem* advertit Glossa, fractio fidei quovis tempore illicita est.

Fractio fidei semper illicita.

116 Non est sufficiens causa divortii materiale crimen in thorum: ut si per vim fuerit violata Uxor: si fraudolenter ab alio, quem suum Virum bona fide putabat, cognoscatur: si mortuum credens Maritum transeat ad secunda vota; secus si, existente bona fide mortis Viri, ad alium fornicarie accedat. Post crimen, si fiat reconciliatio, cessat jus divortii; innocens namque per reconciliationem injuriam obliteravit; unde Matrimonii jura reparata fuere. Quare si post concordiam iterum labatur, vel etiam, ipsa stante, si Pars olim innocens rea evadat, jus ad divortium reviviscit; non enim compensationi datur locus; prior siquidem injuria abolita est, & per reconciliationem dimissa.

Fornicatio materialis nō est causa sufficiens divortii.

Reconciliatio verbis sinceræ condonationes peragitur, insuper & factis, per signa nempe amicitiæ, puta amplexus, copulæ, & hujusmodi. Si autem ficte talia peragantur, quamvis in Foro externo rata habeatur concordia; secus in conscientia.

Reconciliatio.

AN MATRIMONIUM SIT SOLUBILE QUOAD THORUM OB ALIAS CAUSAS PRÆTER FORNICATIONEM.

117 KEmnitius 2. *part. examinis Tridentini Concil.* ausu temerario criminatur Ecclesiam, ex quo ob alias causas præter fornicationem separationem inter Conjuges admittat. Sed veritas Domini manet in æternum, quam Tridentini Patres sub anathemate confirmant *Sess.* 24. *Can.* 8. Igitur

DICENDUM, licitum fore divortium simplex etiam ob alias causas præter fornicationem.

118 PROB. I. Per hoc quod Conjuges ad socialem cohabitationem teneantur, ab obligatione Divini Juris nequaquam absolvuntur; sed Jus Divinum separationem præcipit unius ab alio in casu hæresis, ad Titum 3. vers. 10. *Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devita*; ergo non ob fornicationem solùm, verùm etiam ob alia momenta licita est inter Conjuges separatio.

Jus divinum divortiū præcipit.

119 PROB. II. Fortior utique non est obligatio cohabitionis inter Conjuges, quàm Patrem inter, & Filium: sed periculosa Patris societas sat est ad dissolvendam cohabitationem inter Patrem, & Filium, dicente Christo Matth. 10. vers. 35. *Veni enim separare hominem adversùs Patrem suum, & Filiam adversùs Matrem suam* &c. quod potissimùm locum habet, cum domestici ad malum provocant; ergo rationabili existente causa, fas erit inter Conjuges separatio.

Periculosa societas vitanda.

120 PROB. III. Obligatio conjugalis cohabitationis non aufert debitum consulendi saluti animæ, proindeque non minuit obligationem removendi impedimenta ab illius assecutione retrahentia: immo eo tendit Conjugium, ut habet Apostolus 1. *ad Corinth.* 7. ut per ipsum satiùs saluris pericula amoveantur; sed contingere potest, ut cohabitatio Conjugum sit in ruinam, puta si Vir improbus crimina male suadeat, atque ab observantia retrahat mandatorum Dei; ergo.

Conjux quandoque in ruinam.

121 PROB. IV. Conjugale vinculum Juris naturæ privilegia a Conjugibus non tollit: sed Jus naturæ adversùs injustum aggressorem defensionem permittit; ergo, si alter Conjugum sit furiosus, maleficus, crudelis, poterit sane Pars innocens per separationem se defendere.

Ab injusto aggressore justa defensio.

122 PROB. V. Conjugalis conjunctio ordinem naturæ non immutat: videlicet bonum cujusque proprium alterius est bono præferendum. Porro evenire potest, quod unus Conjugum sit leprosus, peste infectus, gallico morbo laborans, ex quibus certum imminet ex cohabitatione periculum; ergo alter dubio-procul poterit recedere.

Ex natura lege sibi consulendum.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

123 OBJIC. I. Christus Matth. 5., & 19. fornicationem tanquam unicam separationis causam attulit: *Omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa facit eam mœchari*; ergo male, & contra Domini sententiam aliæ causæ decernuntur.

RESP. I. cum Augustino *Serm.* 1. *de verbis Domini in monte cap.* 26., *& seqq.*, fornicationis nomine venire peccatum quodlibet; cum in Scripturis omne peccatum fornicatio nuncupetur.

II. Christus *ibidem* divortii causam ex ipso Matrimonio emanantem designat, non autem alias, quæ ex aliis principiis derivant, excludit.

III. Ibidem sermo instituitur de fornicatione; quia agebatur de divortio perpetuo. Porro solummodo propter violationem conjugalis fœderis licitum est divortium perpetuum; cum aliæ causæ temporariam separationem afferant, quibus ablatis dimittens tenetur iterum cum Uxore cohabitare, secus si fornicatio det causam divortii.

Ex fornicatione divortium perpetuum.

124 OBJIC. II. Pontificii ex verbis Pauli 1. *ad Corinth.* 7., quibus præcipit, Mulierem, *si discesseris*, manere innuptam, licitum fore divortium, propugnant: sed Paulus ibi loquitur de illicito divortio; ergo.

RESP. Equidem Apostolus sermonem habet de illicito divortio; sed dum præscribit, Mulierem a Viro non discedere. Verùm, quæ subdit, de licito intelligenda sunt;

ſunt; alioquin haud poſſet optionem dare Mulieri vel manendi innuptam, vel ſe Viro ſuo reconciliandi, ſed abſolute reconciliationem mandaret. Non enim, quod illicitum eſt, ſub optione relinqueret.

125 OBJIC. III. Chriſtus vetat, exceptâ fornicationis causâ, ſeparationem inter Conjuges, ne dimiſſa exponatur periculo mœchandi: ſed hujuſmodi periculum contemnunt, qui ob alias cauſas divortium permittunt; ergo.

RESP. Debemus utique alterius incontinentiæ periculum evitare, quando abſque jure, & ſine culpa tali periculo exponitur. Ceterum cum quis ſuo utitur jure, ut in casu, tunc potior eſt innocentis conditio, & delinquenti ſolummodo imputandum eſt, quod voluntarie, & culpabiliter tali periculo ſe expoſuerit. Aliàs ad majora mala evitanda tale periculum permittitur.

Potior conditio innocentis.

126 OBJIC. IV. Nequeunt Pontifici rerum immutare naturas: ſed Conjugium definitur individua vitæ conſuetudo, quæ divortio tollitur; ergo abſque divina conceſſione hoc admitti nequit.

RESP. Kemnitius fallitur, dum naturam Conjugii in uſu conſtituit. Rerum definitiones actum primum ſignificant; porro actus primus conſtitutivus Conjugii eſt mutua obligatio, quæ adhuc ſub divortio perſeverat. Si Conjugium in uſu conſiſteret, diuturna abſentia diſſolveret Conjugium; cum eo tempore cohabitatio non habeatur.

Conjugium non conſiſtit in uſu.

127 OBJIC. V. Chriſtus Matth. 5. verſ. 31. priſtinam coarctavit libertatem dimittendi Uxores: *Dictum eſt autem: quicumque dimiſerit Uxorem ſuam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: quia omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, exceptâ fornicationis causâ facit eam mœchari*; ſed ex aliis cauſis præter fornicationem Veteres abalienabant Uxores; ergo impræſentiarum nullimode fas eſt, niſi causâ fornicationis.

RESP. Veteres dabant libellum repudii quacumque ex cauſa; pravam hanc conſuetudinem abrogavit Chriſtus, & ſolùm perpetuum permiſit divortium ob fornicationem, non excludens tamen temporarium ob graves cauſas, quæ ad tria capita revocantur, nempe ad Apoſtaſiam, ſcandalum, & ſævitiam. Vide ſuperiùs *num.* 123. in reſp. ad primam objectionem.

Ex quibus cauſis temporarium divortium liceat.

128 OBJIC. VI. Reprobandum eſt, quod Canonicis Sanctionibus vetatur: ſed divortium ob alias cauſas hujuſmodi eſt; ergo. Alexander III. Cap. *Quæſivit. De Divortiis* habet — Quod mulier pro furto, vel alio „ crimine viri ſui ab eo ſeparari nequit — illa verba *vel alio crimine* univerſalia ſunt; adeoque crimen quodcunque excludit.

RESP. Canones loquuntur de criminibus Virorum, quæ ipſis ſolummodo officiunt; & propter hæc fruſtra intentatur divortium. Attamen aliqua ſunt crimina, quæ ſunt in alterius perniciem, atque in æternæ ſalutis diſpendium cedunt, inter quæ meritò recenſentur tum hæreſis, tum ad peccatum incitatio; hæc divortium permittunt.

Non omne crimen ad divortium ſufficit.

129 OBJIC. VII. Nemo in ſpiritualibus ſibi nocet, niſi volens: poteſt in quocunque caſu criminoſi Conjugis alter, adhibitâ diligentiâ, malum a ſe avertere, ſibique conſulere; ergo, exceptâ causâ fornicationis, nuſquam mutua ſeparatio licita eſt.

RESP. Eccleſiæ Jura permittunt divortium propter pericula per ſe inſpecta; hæc autem, ſtante quacunque diligentiâ, perſeverant. Intendunt itidem Jura criminoſum Conjugem punire; idcirco etſi malum, quod timetur, alio medio poſſit evitari, adhuc licita eſt ſeparatio. Addas velim, oneroſam nimis fore cohabitionem, ſi innocens ad rigidam, ſolicitamque diligentiam pro evitandis periculis tum ſibi, tum Filiis imminentibus teneretur; unde ſub tanto gravamine non videtur obligari ad cohabitandum.

130 OBJIC. VIII. Si ob alia delicta præter fornicationem, liceret divortium, poſſet in eo perſeverari, data etiam emendatione, ſicut in divortio ob cauſam adulterii contingit: ſed hoc non licet: quia Cap. *De illa. De Divortiis* præſcribitur, compelli Mulierem reverti ad Virum Eccleſiæ reconciliatum; ergo.

RESP. Talia crimina ſupra recenſita ſufficientem cauſam præbent ad divortium, non verò ad perſeverandum in eo poſt emendationem. Jus namque illud habetur tum propter contumaciam delinquentis, tum propter periculum ſpiritualis ruinæ: hæc autem per reſipiſcentiam ceſſant; unde Pars innocens cedens juri ſuo reconciliari poteſt. Immo ſi ſeparatio privata auctoritate peracta eſt, & emendatus reconciliationem expoſcat, Mulier tenetur ad illam. Hoc intendit laudatus Canon, vult enim compellendam eſſe, ſi nolit ultro redire. Si verò Judicis auctoritate factum fuerit divortium, non niſi urgente Judicis Sententiâ, redire tenetur; Judex ſiquidem perpetuam ſegregationem in pœnam inflixit; & aliàs innocenti valde oneroſum eſſet, debere Virum publicâ ſententiâ infamatum repetere.

Reconciliatio quando habenda.

Hinc habes in caſu divortii, quod privata auctoritate fit ob hæreſis crimen, non poſſe innocentem aſſumere ſtatum Conjugio incompoſſibilem; quia prædicta ſejunctio ſecum involvit debitum cohabitationis, ſi reus emendetur. Unde ſi ſtatum Religionis adoptaſſet innocens, & alter emendaretur, & reconciliationem expoſceret, revertere deberet, & conjugale debitum reddere; non tamen petere poſſet debitum, immo neque, altero defuncto, ad ſecundas Nuptias tranſire poſſet. Si verò publica auctoritate habeatur divortium, eligere poteſt innocens ſtatum incompoſſibilem; ut habetur Cap. *Finali. De Converſione Conjugatorum*, & Cap. *De illa. De Divortiis* — Si judicio Eccleſiæ „ ab eo receſſit, ad recipiendum eum nul„ latenus dicimus compellendam —

Diſcrimen inter divortium ex privata, & aliud ex publica auctoritate.

Paritas autem adulterii non urget. Quia per emendationem non tollitur injuria innocenti irrogata; in caſu verò hæreſis per emendationem, tum contumacia, tum perverſionis periculum ceſſat; quare in his caſibus reconciliatio haberi poteſt.

131 OBJIC. IX. Si prædicta crimina utpote in perniciem innocentis jus tribuerent ad ſeparationem, non eſſet tantùm per-

 miſ-

missivum, sed coactivum, obligationem importans divortii: etenim Scriptura absolute præcipit eruendum, abjiciendumque oculum scandalizantem; sed hoc publico bono quammaxime nocivum videtur; siquidem cum omnia caro corruperit viam suam, humanum genus verteret ad interitum; ergo dicendum videtur, recensita crimina nullum divortii jus præstare.

Quandoque ad divortium quis tenetur.

RESP. Utique ad separationem adstringitur innocens, quotica in scandalum est cohabitatio. Si Conjux ad actus inhonestos inter Conjugatos provocetur, si exponatur prostitutioni, vel periculo violationis, improbos viros ad eam adducendo, & hujusmodi, privata auctoritate potest, immo tenetur recedere, usque dum corrigatur Reus. Porro Familiarum conservatio nullimode curanda est cum æternæ salutis dispendio.

132 OBJIC. X. Nequit sævitia jus dare ad separationem. I. Quia si hoc esset, quotidianis perturbationibus Respublica vexaretur; cum undequaque Conjuges inhumani, & rixosi habeantur. II. Quia rixæ ea dura indole, vel ob fractam fidem, persæpe oriuntur. III. Unusquisque dum Nuptias contrahit, cedere juri suo censendus est; noverunt siquidem homines solere inter Conjugea dissidia, sævitiemque dominari. Non videtur itaque divortium ob alias causas præter fornicationem approbandum esse.

Sævitia quid importet.

RESP. Sævitiei nomine, non levis, sed gravis vexatio, intelligitur. Nec sat est quod semel contingat gravis comminatio; sed necesse est, quod vulnera v. g. sint gravia, seriæ comminationes mortis, conviciorum frequentia, verbera repetita, immoderata, injusta, & hujusmodi, quæ contra jura amicabilis, suavisque societatis a Deo institutæ, & ab Apostolo traditæ, nimis gravem, molestamque reddunt cohabitationem. Notandum tamen inurbanitas, quæ vel levis, vel mediocris videri potest, si spectetur Mulier infimæ notæ, respectu nobilis erit gravis, immo gravissima respectu Matronæ.

Ad divortium Sententia præmittenda.

Hinc ad I. dicimus cum communiori Doctorum placito: ne passim ex levibus causis intententur divortia, judicis est præmittenda Sententia, ubi absque inconvenienti, ac periculo haberi potest, Cap. *Significasti. De Divortiis*. Si autem periculum sit in mora, aut Judex facilè adiri nequeat, vel ex inopia non possit agitari causa, aut sævities aliàs certa non sine magna difficultate, innotescere, tunc Pars innocens, privata auctoritate, secundùm jus defensionis discedat, Cap. *Litteras. De restitutione spoliatorum*. Quod si injustus vexator Uxorem repetat coram Judice, & hæc probationes offerat, non debet restitui, donec causa examinetur.

Nemo molestiis vexandus.

Ad II. Quamvis Conjux sive frangendo fidem, sive crimen aliud perpetrando, divortii causam dederit, nihilotamen minus jus habet, ne privatis molestiis a Marito vexetur; unde Cap. *De benedicto* 32. q. 1. Pontifex mandat Episcopo, quod sub cautela concedat Viro adulteram recipere, præstita cautione de ea non lædenda.

Ad III. Falsum est Conjuges cedere juri suo; quia Connubium est amicabilis societatis contractus, unde ipsi amari exoptant, non male tractari.

Sævities non dat jus perpetui divortii.

Sævities non præstat jus divortii perpetui, sed ad tempus, quandiu provideri prudenter potest per opportuna remedia, puta per juratas promissiones, fidejussiones, & hujusmodi, ne malum inde sequatur; quæ Judex alte perpendet, Cap. *Litteras. De restitutione spoliatorum*. Idcirco nequit vexatus incompossibilem statum assumere, videlicet Sacros Ordines, aut in Religione profiteri. Quod si timor sit ineluctabilis, nec periculum averti possit, tunc divortium perpetuum evadit; ut ex laudato Cap. Tunc naturalis defensionis jura perseverant; adeoque innocens ad aliam frugem valet transire, sublato jure repetitionis in Reo, ipsi tamen previe haud datum est alium statum eligere, ne commodum ex iniquitate reportet.

AN TENEATUR VIR PER SE LOQUENDO FŒDIFRAGAM IMPŒNITENTEM DIMITTERE.

Diximus jam supra *num.* 131., quandoque teneri Innocentem ad separationem, quotica videlicet cohabitatio vergit in scandalum. Hanc tamen veritatem juvat impræsentiarum pleniùs enucleare, ut magis magisque Etherodoxorum errores dissolvantur. Quare

DICENDUM, per se loquendo Virum teneri fœdifragam positive impœnitentem dimittere.

133 PROB. I. Ex præcepto quilibet tenetur evitare impietatis crimen: sed Proverb. 18. v. 22. *Qui tenet adulteram stultus est, & impius*; adulteram scilicet positive impœnitentem, quæ in conjugalis fidei fractione persistit; ergo Vir, ne impius evadat, illam tenetur dimittere.

Qui criminosæ consentit, fit reus.

134 PROB. II. Ex Apostolo quilibet tenetur male agenti non consentire, ad Rom. 1. v. 32. *Quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, & non solùm, qui ea faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus*; sed Vir fœdifragæ impœnitenti adhærens, consentit criminibus: *qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur*, ex eodem 1. ad Corinth. 6. vers. 16.; debet ergo illam dimittere.

Divortium erubescentiã, & privationẽ bonorum importat.

135 PROB. III. Quicunque est alterius caput, ad illius correptionem tenetur, quoties in peccato contumax persistit, ea adhibendo media, quæ apta censentur ad emendationem; sed Vir caput est Mulieris, & separatio apprime apta est ad emendationem: divortium namque erubescentiam, nec non bonorum meriti privationem secum trahit; ergo ad illud Vir tenetur.

Mulier insidiatrix repellenda.

136 PROB. IV. Quandiu Mulier in fractione fidei perseverat, est insidiatrix pudicitiæ Viri, & sanctitati Sacramenti Conjugii: sed insidiatores repellendi sunt, ut habet S. Clemens *lib. 6. cap.* 14. — Abscide eam „ a carnibus tuis: non enim adjutrix est, „ sed insidiatrix — & Illiberitanum *Can.* 65. — Si unius Clerici Uxor mœchata fuerit, & „ sciat eam Maritus suus eam mœchari, &

„ eam

„ eam non statim projecerit, nec in fine accipiet communionem -- Et sane eadem ratio est de Laico, ac de Clerico; ergo.

Peccanti non datur venia nisi sit emendatus.

137 PROB. V. Secundùm regulam Juris quintam in 6., peccanti non datur venia, nisi adsit correctio: sed in casu Mulier non est emendata; ergo eidam non est danda venia, ut præscribunt Canones 32. q. 1. Cap. *Sicut crudelis*, Cap. *Dixit Dominus*, aliique. Si vero Mulier pœniteat, aut Vir alio convenienti modo eam corrigere possit, nequaquam tenetur eam dimittere.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

138 OBJIC. I. Simplex permissio non involvit præceptum: sed divortium simpliciter a Deo permittitur ex Glossa *in 1. ad Corinth.* 7; ergo non cadit sub præcepto.

Permissio non excludit præceptum.

RESPONDET Instantiæ S. Thomas *in Suppl. quæst. 62. art. 2. ad 5.* -- Dicendum, „ quod permissio illa est intelligenda per „ prohibitionis privationem; & sic contra „ præceptum non dividitur; quia etiam quod „ cadit sub præcepto, non est prohibitum --

139 OBJIC. II. Quisquis remittere potest injuriam, quam alter irrogavit: sed Uxor in malo contumax peccat in Virum; ergo Vir ei parcere potest.

Adulterium plures lædit.

RESPONDET laudatus Doctor ubi supra *ad 6.* -- Uxor non tantùm peccat in Virum, sed etiam in seipsam, & in Deum; „ & ideo Vir non totaliter potest pœnam „ dimittere, nisi emendatio sequatur --

140 OBJIC. III. Nemo ob alterius crimen tenetur jure suo se expoliare; ergo ob Mulieris peccatum Vir non amittit jus illam retinendi; ergo si eo non expoliatur, non teneror illam dimittere.

RESP. Ob Mulieris crimen jus Viri simpliciter non amittitur, ipsum tamen læditur; ideoque per punitionem reparandum est. Unde abalienando Uxorem jus non dimittit Vir, sed expurgat, solidatque per divortium.

141 OBJIC. IV. Vir non teneror se continere: sed si teneretur dimittere Uxorem, ad servandam continentiam adstringeretur; ergo.

Injuria illata Sacramento reparanda.

RESP. Tenetur saltem ad tempus se continere ad reparandam injuriam Sacramento irrogitam, atque ad delinquentis emendationem; quo pacto ad continentiam obligaretur, ut ægrotantem Uxorem sanaret. Vide mox dicenda.

142 OBJIC. V. Per dimissionem scandala, & lites oriri possunt, & dimissa quandoque effrænior evadit: sed Vir talia impedire tenetur; ergo fœdifragam dimittere non debet.

Quando cessat obligatio divortii.

RESP. In præcitatis casibus lex in actu secundo non obligat. Verùm contingere potest, ut scandalum habeatur, si adultera domi retineatur; quapropter prudentiæ regulis res pensanda est. Scandalum tamen evitari poterit, si palam fiant conatus Viri, quibus per strictiorem custodiam, per discreta verbera, per increpationes, & hujusmodi, a crimine delinquentem satagit avertere. Quare, præcluso scandalo, eam dimittere non tenetur, si lites timeat, infamiam, bonorum jacturam, si incontinentiæ periculum urgeat, vel quid simile; cum gravi incommodo exponatur Innocens dimittendo adulteram.

Emendatam non tenetur Vir dimittere.

143 Ex his habes, Virum non teneri dimittere emendatam. Accedere enim maritaliter meretrici ad bonam frugem conversæ, aur, ut ejusdem conversio intentetur, laudabile ast, ut patet exemplo Oseæ Prophetæ relato q. 1. 32. Cap. *Non est culpandus*, & Clemens III. *de Sponsalibus, & Matrimonio*, inter pietatis opera recenset eorum studium, qui depravatas Mulieres a lupanaribus eripiunt, easdemque in Uxorem ducunt. Unde stante emendatione, nec ejus crimini consenrit, nec eidem ut meretrici, sed tanquam Uxori adhæret.

AN PARS INNOCENS POSSIT REAM RECLAMANTEM PROPRIO JUDICIO DIMITTERE QUOAD THORUM, ET HABITATIONEM.

144 PRopositio separationem thori insimul, & habitationis amplectitur. Nam certus moraliter de crimine mœchæ potest se a thoro privata auctoritate separare; cum promissio conjugalis hanc involvat conditionem; estque aliunde hujusmodi sejunctio privata actio, quæ propria fieri valet auctoritate. Si ad ream accederet innocens, censeretur facta reconciliatio, jusque deperderet postulandi judicialiter separationem. Si Pars rea per Judicem, mediis Censuris, compelleret ad conjugale commercium innocentem, adhuc abstinere posset innocens; quia Judicis Sententia, cum in falsa præsumptione fundetur, nullam vim habet. Evitare tamen deberet scandalum, si adesset, ne Censurarum contemptor videretur. Momenta, quæ certitudinem gignere valent, esse solent testificationes Personarum omni exceptione majorum, notorietas facti, susceptio prolis in longa absentia, scientia cohabitationis Viri extranei in domo Uxoris, aliaque prudentum judicio perpendenda, ne Pars innocens, probrosis suspicionibus, afficiatur injuriâ.

Propositio itidem ad reclamantem provocat. Si enim Pars criminosa separationi acquiescat, sive publicum, sive privatum sit crimen, poterit innocens tutò recedere; volenti enim non fit iojuria. Præcavendum tamen erit scandalum, si inde timeretur. His positis

DICENDUM, non posse Partem innocentem proprio judicio ream reclamantem dimittere quoad thorum, & habitationem.

In veteri lege repudiū publica auctoritate fiebat.

145 PROB. I. Repudio in veteri lege permisso successit in lege Gratiæ divortium strictioribus regulis a Christo reformatum: atqui in lege Moysis non dabatur repudium absque publica auctoritate: oportebat namque subscribi libellum a Sacerdotibus, hocque ad præcavenda mala, quæ evenire pos-

P 2 seot;

ſent ; ergo etiam in lege Evangelica publicæ auctoritatis judicium exigitur ; cum idem urgeat motivum communis boni .

Divortium fieri debet per sententiã Ecclesiæ.

146 PROB. II. Judicium inflictivum pœnæ huic correſpondere debet : ſed pœna ſeparationis ſit manifeſta ; ergo etiam judicium debet eſſe manifeſtum . Et quidem judicium requiritur Eccleſiæ manifeſtum ; cum Conjugium inter Fideles magnum ſit Sacramentum .

Nemo Judex, & Actor.

147 PROB. III. Nemo unus , niſi in cauſa Fori interioris , Actor eſſe poteſt inſimul , & Judex : ſed dimittens Partem fœdifragam eſt Actor ; ergo nequit eſſe Judex ; unde extraneum judicium exquirendum eſt .

Privata vindicta reprobata.

148 PROB. IV. Quoddam videtur vindictæ genus , fœdifragam proprio judicio dimittere , contra Apoſtolum dicentem ad Rom. 12. verſ. 19. *Mihi vindicta : ego retribuam , dicit Dominus* ; ut ergo ab omni privata vindicta judicium expurgetur , & æquitatis jura ſerventur , Judicis Sententia expoſcenda eſt .

Hoc & Canones ſanxerunt . Cap. *Seculares* 33. *q.* 1. ex Concil. Carthag. habetur — Si antequam ad Epiſcopos Comprovinciales diſſidii cauſas dixerint , & priuſquam „ in judicio damnentur , Uxores ſuas abjecerint , a communione Eccleſiæ , & ſancto „ populo Dei , & pro eo , quod Conjugia „ maculant , ſeparentur — Cap. *Porro* . *De Divortiis* Alexander III. declarat , abſque Eccleſiæ Sententia non poſſe ſeparari Conjuges , qui aliàs illegitime propter publicum , & notorium Conſaguinitatis impedimentum Matrimonium contraxerunt ; ergo potiori jure ſine Eccleſiæ judicio dari non poterit divortium . Præterea Cap. *Significaſti* . *De Divortiis* ſubjicitur excommunicationi Vir , qui propter inceſtum Conjugem , privata auctoritate , dimiſerat . Et Cap. *De illa* ibidem cogitur Mulier ad Virum ab Apoſtaſia reverſum redire , a quo cauſâ hæreſis proprio marte ſeſe abalienaverat .

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

149 OBJIC. I. Abſque publico judicio Sententiam a legitimo Judice latam quilibet valet executioni mandare : ſed Chriſtus legitimus Judex divortii Sententiam dixit in cauſa fornicationis ; ergo publicum aliud judicium haud requiritur .

Christi sententia de divortio per Judicem applicari debet.

RESP. Legis Canonem Chriſtus ſtatuit , Juſque promulgavit , & juxta Jus a Judicibus Sententia efformanda eſt . Sententia enim nil aliud eſt , quàm juris communis applicatio ad factum particulare per conſtitutos Miniſtros emanata ; & applicatio hujuſcemodi in caſu requiritur .

150 OBJIC. II. Laudabiliter imitatur , quod commendatur in Scripturis : ſed laudatur Sanctus Joſeph , qui Deiparam Sponſam voluit occulte dimittere ; ergo privato judicio divortium licitum fore nullimode eſt ambigendum .

S. Joseph cur Virginem voluit dimittere.

RESP. cum D. Thoma *in Suppl. quæſt.* 62. *art.* 3. *ad* 2. — Joſeph voluit B. Virginem „ dimittere , non quaſi ſuſpectam de fornicatione , ſed ob reverentiam ſanctitatis „ ejus , timens cohabitare ei ; nec tamen eſt „ ſimile , quia tunc ex adulterio non ſolùm „ procedebatur ad divortium , ſed ulteriùs ad „ lapidationem , non autem nunc , quando „ agitur in judicio Eccleſiæ —.

Alia argumenta vide ibidem ex Angelico Doctore .

Status incompossibilis assumendus post Judicis sententiam.

151 Hinc inferas , innocentem , qui jus habet , inſcio reo , aſſumendi ſive Sacros Ordines , ſive ingrediendi Religionem , nequit ante Judicis Sententiam incompoſſibilem ſtatum amplecti , ſive pro ſcandalo evitando , ſive ob decentiam Sacrorum Ordinum , nec non Religionis . Adoptato incompoſſibili ſtatu , non poteſt Vir amplius Uxorem repetere . Nec datur compenſatio , ſi cum alia peccaret . Quod ſi ad ſuam accederet , delinqueret utique contra Religionem , ſecus contra juſtitiam ; non enim diſſolutum eſt vinculum . Pars rea eo in caſu non tenetur aut caſtitatem vovere , aut ingredi Religionem ; hoc ſiquidem Jura non diſponunt . Pars fœdifraga , inſcio innocente , nequit ad aliam incompoſſibilem frugem tranſire ; nam quandiu innocens manet in Seculo reconciliari poteſt , ſuamque repetere , quæ redire tenetur , etſi in Religione voviſſet caſtitatem ; quo caſu reddere deberet , ſed petere nequaquam debitum poſſet .

DISPU-

DISPUTATIO QUINTA.

DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII IN GENERE.

CONTROVERSIA I.

AN IN ECCLESIA DETUR POTESTAS CONSTITUENDI IMPEDIMENTA DIRIMENTIA.

1 NOvatores nobiscum sentiunt, in Christiana Republica dari potestatem condendi leges prohibentes Nuptias, spectatis circumstantiis loci, temporis, & Personarum. Stante porro lege, si quis eidem non obtemperet, Matrimonium annuunt illicite contrahi, utpote contra statuta recti regiminis. Contendunt tamen, hanc potestatem non eò extendi, ut valeat impedimenta decernere, quæ dirimant, irritumque faciant Matrimonium. Tridentini temporibus obstrepebant Hæretici, adversùs Ecclesiam insurgentes, ex quo constituerit alios a Levitico assignatos Consanguinitatis, & Affinitatis gradus.

Melancthon *in locis Communibus Tit. de Conjugio*, & Kemnitius 2. *parte examinis Tridentinæ Synodi* nonnullos gradus jure prohibitos fuisse noverunt, nec renuunt fateri, nunc posse prohiberi, salva tamen conscientiæ libertate, ut scilicet nullum sit peccatum, si secus fiat. Hæc super re Kemnitius pugnantia docet. Si enim justa est, & legitima prohibitio, necesse est, Matrimonia adversùm eam contracta fore illegitima, adeoque peccare sic contrahentes.

Gentiletus in suo examine Concilii Tridentini insurgit adversùs Canonem 3. Sess. 24. ubi Tridentini Patres anathema dixerunt adversùs asserentes, nequire Ecclesiam in aliquibus gradibus consanguinitatis, & affinitatis in Levitico enunciatos dispensare, audenter scribens -- Hoc Canone Tridentini Pa„ tres, Ecclesiæ, hoc est. Papæ, & Sedi Ro„ manæ potestatem tribuunt a Juris divini „ observatione solvendi, Jusque suæ illius „ potestatis supra Deum ipsum extenden„ dæ &c. -- Brentius in Confessione Wirtembergensi Cap. *de Conjugio*, & alibi, negat Romano Pontifici auctoritatem ferendi leges constitutivas graduum dirimentium Matrimonium, sed veneratur Cæsarem ut legitimum Legislatorem; quoniam verò Pontificiis Sanctionibus leges suas subjecit, vult ipsum auctoritate expoliatum. Addit nihilominus, servandam esse Romani Imperatoris legem; quia licèt Cæsar hoc non potiatur jure, lex tamen justa censenda est.

Calvinus *lib. 4. Instit. cap. 19. §. ult.* Ecclesiam criminatur, quod gradus cognationis constituerit præter aliarum Gentium, & ipsius Moysis Politiam. Beza primus Calvini Discipulus *lib. de repudiis, & divortiis* modum reprehendit supputandi gradus, quo Canonistæ utuntur, tanquam absurdum, sed hac super re sequendas statuit Leges Civiles, eâ nempe œconomiâ, ut Matrimonia in illis gradibus Cognationis, quos illæ supputant, non contrahantur, verùm si contracta fuerint, negat esse dirimenda.

Lannoius libro, cui inscriptio: *Regia in matrimonium Potestas*, Ecclesiæ nomine, de qua Canon 4. *Sess.* 24. Tridentini, Cœtum Fidelium intelligit, non quidem Ecclesiasticæ Hierarchiæ, sed politicæ gubernationis, prout ex Regibus, politicisque Magistratibus coalescit -- Ecclesia verò a Romanis Ponti„ ficibus . . . definitur Fidelium, seu Catho„ licorum congregatio -- Hinc asserit, rectè intelligi, quomodo potuerit, & reapse dirimentia Matrimonii impedimenta Ecclesia constituerit -- Nempe per Reges alteram Ec„ clesiæ personam, illa potuit constituere, „ & constituit. Sic igitur ad personam Re„ galem flexo Ecclesiæ nomine Tridentinis „ Canonibus sua constat veritas, & contra „ imperitum Novatorem (*Lutherum intelli„ git*) impedimentorum Matrimonii discipli„ na retinetur, & asseritur --

Sunt, qui dicunt, Ecclesiam Seculo IX., quo prodiere Decretales, perperàm, ut ajunt, prioribus rei Christianæ Pontificibus adscriptæ, jus sibi vendicasse constituendi impedimenta, unde factum est, ut Seculo XI., & XII. praxis illa ubique invaluerit, quoniam Burchardus, Ivo Carnotensis, & Gratianus hujuscemodi Decretales suis Collectionibus inseruerunt. Alii contendunt, Ecclesiam sensim hoc jus sibi arrogasse; ideoque vix fieri potuit, ut usurpato juri Principes contradixerint. Alii tandem ultro fatentur, primis legis Evangelicæ Seculis Ecclesiam statuisse impedimenta, non quidem proprio, sed emendicato jure, nempe ex Principum concessione.

DICENDUM tamen est, Ecclesiam jure suo legitimam habere potestatem constituendi impedimenta dirimentia Matrimonium.

2 PROB. I. In Scripturis Ecclesia Regno sub optimo regimine constituto assimilatur: sed in hujusmodi Regno datur jus intrinsecum disponendi de civilibus, politicisque contractibus, prout ad Reipublicæ bonum expedit, quasdam apponendo conditiones, quibus valent contractus, aut irriti censendi sunt, si illæ desint; ergo itidem in Ecclesia dari oportet intrinsecum jus disponendi de Sacro connubiali contractu, prout ad bonum Animarum, Sacramentique decorem expediens ipsi visum fuerit, sicut in ceteris rebus ad Dei cultum spectantibus, taliter ut certis tantummodo servatis conditionibus, validum habeatur Matrimonium. *Ecclesia assimilatur Regno.*

3 PROB. II. Ecclesia fundata super fundamentum Apostolorum totâ gaudet gubernativâ potestate, quam Apostoli sortiti fuere:

Apostolis, Ecclesiæque collata potestas circa Matrimonium.

fuere: sed Apostolis potestas a Christo collata est constituendi impedimenta dirimentia; ergo. Et sane Apostolus 1. *ad Corinth.* 7., casu, quo Vir Infidelis citra Creaturis injuriam cum Conjuge ad Fidem conversa habitare nolit, permittit, ut ab eo discedat, alterique nubat; ergo decernit, Viri infidelitatem, seu disparitatem cultus, eo in casu dirimens fore Impedimentum.

4 PROB. III. In qualibet bene instituta Republica spectat ad eos, qui jure præsunt, humanos actus eidem proprios dirigere, eosque vel ratos, vel irritos declarare: sed in Christiana Republica invenire est, qui jure præest, nempe Petri Successor: Matth. 16. vers. 19. *Tibi dabo claves regni cælorum.* Joan. 21. vers. 17. *Pasce oves meas*; ergo, cum contractus matrimonialis sit proprius Reipublicæ Christianæ, utpote ad rationem Sacramenti elevatus, apprime necessaria est in Præsidentibus directiva potestas, qua licitus, validusque habeatur. Hinc Jeremiæ 1. vers. 10. legitur: *Ecce constitui te hodie super Gentes, & super Regna, ut evellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes*; quibus innuitur potestas circa humanos actus, qui ad Sacra pertinent.

Et ex Ecclesiastica est circa Sacra versari.

5 PROB. IV. Quoties lex naturalis solummodo mandat, rem aliquam ad ordinem Sacrarum rerum spectantem agendam, vel non agendam esse, dari necesse est in Ecclesia positiva potestas modum præscribens, quo licite, valideque peragatur: unde effatum illud habetur: ubi definit lex naturalis, lex positiva consurgit. Hinc quia lex naturæ Deum esse colendum præscribit, quin modum decernat: habetur in Ecclesia potestas ejusdem præscriptiva, ut nempe certis diebus, actionibusque, sub æternæ mortis discrimine colatur. Similiter quia in Ecclesia data est potestas remissiva peccatorum indeterminate, ideo ipsa firmiter sanxit, ut semel saltem in anno Fideles eidem potestati sese subjiciant. Et ratio in aperto est. Etenim bonitas, & malitia actionis non a sola specifica ratione, verùm etiam ab individualibus conditionibus dependet: momentum hoc similiter urget sive validitatem, sive nullitatem actus spectes; atqui Matrimonium, secundùm se, tantummodo pertinet ad naturæ legem, & divinâ elevatione ad Sacrarum rerum ordinem; ergo dari oportet in Ecclesia potestas modum præscribens, quo actu bene, valideque fiat. Idcirco scribit Apostolus 1. ad Corinth. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.*

Ubi definit lex naturalis, positiva consurgit.

6 PROB. V. Non minùs eos inter, qui Sacro regenerationis lavacro abluti sunt, Conjugium censetur Sacramentum, quàm Eucharistia, Pœnitentia, & alia Sacramenta: sed in Ecclesia datur legitima potestas dispositiva circa alia Sacramenta, ut licite, vel illicite fiant, valide, vel invalide; ergo etiam in ordine ad Conjugium. Habemus namque Matth. 7. vers. 10. Domini præceptum: *Nolite Sanctum dare canibus*: porro canes non solùm hi intelliguntur, qui indigni sunt, sed etiam incapaces; quare fas est, ut Ecclesia potestatem habeat sive circa ho-

Potestas in Ecclesia circa Sacramenta.

A

nestatem, sive circa actus validitatem, potissimùm circa ea, quæ non sunt determinata sive naturalis, sive divini juris. Hac potestate usum fuisse Paulum legimus 1. ad Corinth. 11. vers. 34. nonnulla præcipiens circa Eucharistiam, servato jure cetera disponendi: *Cetera cum venero disponam*; & in Sacro reconciliationis Sacramento habemus, Ecclesiam Canones constituisse, quibus validi, vel invalidi declarantur Ministri, adeoque validum, invalidumque efficiatur Sacramentum.

7 PROB. VI. Per analogiam temporalis Conjugii explicat Apostolus dignitatem Conjugii spiritualis: sed Ecclesia circa spirituale Conjugium potestatem habet reddendi Personas inhabiles: quoniam ad Titum 1. vers. 5. legitur: *Reliqui te Cretæ, ut constituas per civitates Presbyteros*, ita etiam 1. ad Timoth. 3. vers. 6. præcipitur, ne in Episcopum Neuphitos eligatur; ergo pariformiter Ecclesia potestatem habere debet formam exarandi corporalis Conjugii, habilesque reddendi Personas ad illud contrahendum.

Analogia temporalis, & spiritualis Conjugio.

B

8 PROB. VII. eadem veritas ex Traditione Conciliorum. Primò quidem, si fides habeatur Canonibus Apostolicis, habemus sub primordiis Ecclesiæ *Can.* 26., seu 27. statutum impedimentum Ordinis pro majoribus Clericis, quatenus ipsis interdictæ fuerunt Nuptiæ.

Concilia impedimenta Conjugio apponentia.

C

Seculo IV. In Concilio Illiberitano *Can.* 14. & *seqq.* assignatur impedimentum disparitatis cultus, dum prohibentur Conjugia Idololatras inter, & Christianas Mulieres, sicut inter Hæreticos, & Fideles &c. Concilium Neocæsariense sub an. 314. statuit impedimentum affinitatis *Can.* 2. -- Mulier si duobus fratribus nupserit, abjiciatur usque ad mortem; veruntamen in exitu, si promiserit, quod ubi convaluerit, solvet Matrimonium, propter humanitatem pœnitentiam habebit -- Carthaginense II. sub Genethlio Episcopo anno 390. *Can.* 1. impedimentum Ordinis firmat decernens, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi ab Uxoribus abstineant.

D

Seculo V. Hibernense sub an. 450. *Can.* 17. irritum facit Matrimonium cum Virgine Deo sacrata. Item Carthaginense IV. an. 498. celebratum *Can.* 104. Viduis continentiam ritu solemni professis, & violato proposito ad Nuptias transeuntibus, Christianam subtrahit communionem. Chalcedonense *Can.* 16. Sacras Virgines Deo dicatas, similiter & Monachos, nubere prohibet.

Seculo VI. Aurelianense I. an. 511. celebrato *Can.* 18. habet -- Neque superstes frater thorum defuncti fratris ascendat, neque se quisquam amissæ Uxoris Sorori audeat sociare. Quod si fecerint; Ecclesiastica districtione feriantur.-- Arelatense II. an. 533. *Can.* 17. Fœminas, quæ Diaconalem benedictionem obtinuerunt, si nupserint, arcet a communione. Arelatense III. congregatum an. 538. *Can.* 7. instaurat circa gradus consanguinitatis, & affinitatis Statuta, iterum declarat, Conjugia hujusmodi fore incestus, & adulteria, prohibens ne quis relictam Patris, filiam uxoris, relictam fratris, sororem uxoris, consobrinam, aut sobrinam relictam avunculi, vel patrui, ducat Uxorem. Demum Aurelianense IV. *Can.* 24. statuit impedi-

E

dimentum conditionis, seu servitutis, mancipiorum Conjugia irritans, si absque Do- A minorum placito fuerint inita. Turonense II. sub anno 567. *Can.* 15. Monachos Uxorem ducentes a communione pellere, atque ab illegitimo consortio separare mandat. Idem quoad Sanctimoniales decernit Matisconense I. an. 583. Et II. an. 585. *Can.* 18. incestas conjunctiones execratur.

Seculo VII. Rhemensis Synodus an. 625. celebrata *Can.* 8. incestuosas Nuptias damnat, atque bonorum expoliatione plectit. Toletanum IV. an. 634. habitum vetat Clericis inferioribus, quibus nubere licet, ne Viduas, repudiatas, aut malæ famæ fœminas ducant.

Seculo VIII. Synodus Romæ habita sub B Gregorio II. an. 721. anathemate ferit eos, qui Sanctimonialem, susceptricem e Sacro fonte, fratris uxorem, neptem, novercam, aut aliquam de cognatione, Uxorem duxerint.

Seculo IX. Moguntinum Concilium I. sub Rabano an. 857. *Can.* 30. Conjugium in quarto consanguinitatis gradu deinceps vetat, & contractum post hanc prohibitionem dirimit.

Seculo X. Concilium Ænhamense anno 1000. *Can.* 8. decernit de impedimentis Matrimonii, hocque contrahi prohibet cum consanguineis, vel affinibus in quarto gradu, cum Sanctimoniali, cum susceptrice sua e Sacro fonte. C

Seculo XI. Bituricense an. 1030. *Can.* 17. interdicit Connubia consanguineorum, & affinium, sicut & cum Clericis, vel eorum filiis, aut uxoribus, vel filiabus. Rothomagense an. 1050. *Can.* 14. Matrimonia clam contrahi prohibet, aut post prandium, & inter consanguineos infra septimam generationem.

Seculo XII. Leondoniense I. an. 1102. *Can.* 24. decernit ne Cognati usque ad septimam generationem copulentur, vel copulati simul permaneant. Idem firmatur in sequenti Concilio an. 1125. *Can.* 16.

Sequentium Conciliorum Sanctiones re- D ferre abs re foret, cum in notissimis versemur.

9 PROB. VIII. ex Traditione Summorum Pontificum. Pro quatuor prioribus Ecclesiæ Seculis habemus momentum ex Siricio Papa ad Himerium Tarraconensem, quo Monachos quosdam execratur, qui nubere tentabant — Quod (*ait Pontifex*) & publicæ Le„ges, & Ecclesiastica Jura condemnant — quibus palam fit, non loqui de nova lege tunc temporis emanante, sed de lege, quæ jam invaluerat.

Rescripta Pontificum circa impedimenta.

Innocentius I. *Epist.* 9. *ad Probum* declarat, nullimode legitimum fore Matrimonium Fortunii, superstite Ursâ priori Uxo- E re, a Barbaria rapta; quod est impedimentum ligaminis. Leo I. *Epist.* 129. aliàs 79. *ad Nicetam Aquilejensem Episcopum cap.* 4. ligaminis impedimentum confirmat, Mulieres quasdam excommunicationi subjicens, ex quo prioribus existentibus Viris, licèt in captivitate, alios duxerant, atque ad primos renuebant redire. Idem Leo *Epist.* 12. aliàs 84. *cap.* 4. impedimentum Ordinis statuit, declarans Subdiaconis nequaquam concedendum esse Connubium. Plura etiam ipse Pontifex habet de impedimento conditionis *Epist.* 92. *cap.* 4. Symachus *Epist. ad Cæsarium Arelatensem cap.* 4. Nuptias prohibet Viduis, & Virginibus Deo sacratis, quod est impedimentum voti.

Gregorius Magnus *lib.* 6. *Epist.* 1. *ad Fortunatum Neapolitanum Episcopum* declarat, restituendam fore Mulierem a Viro dimissam propter dissimulatam, ut objiciebat, servitutis conditionem, cum ejusdem libertas probata fuerit; *lib.* 7. *Epist.* 120. Virgilium, & Syagrium redarguit, quod defensionem non susceperint Syagriæ Deo sacratæ, & per vim sociatæ Marito; ubi duplex innuit impedimentum, voti nempe, & violentiæ; *lib.* 12. *Epist.* 31. ad Augustinum Anglorum Apostolum *in responsione ad* 6., *&* 7. *interrogationem* vetat, ne in primo, & secundo gradu Connubia fiant.

Zacharias Papa ad interrogationem tertiam Bonifacii Germanorum Apostoli, quæ erat de Laico, qui licentiam a Gregorio III. sibi indultam dictitabat, ut Mulierem in tertia generatione sibi propinquam, avunculi sui Viduam, ab altero Viro consobrino adhuc superstite digressam, & ante Matrimonium velatam in Uxorem assumeret, respondit: verisimile non esse, Gregorium Matrimonium hujusmodi permisisse, quia — Ab Apostolica „ Sede illa non diriguntur, quæ contraria „ esse Patrum, sive Canonum institutis in„ veniantur — quare a prædicto Matrimonio recedendum esse decerint.

Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum *cap.* 39. docet, quid de consanguineorum Matrimoniis sentiendum — De consanguini„ tate generationum exquiritis, ut quibus „ utique fœminis jungi debeatis, liquidò co„ gnoscatis, inter eas enim Personas, quæ „ Parentum, Liberorumve locum inter se „ obtinent, Nuptiæ contrahi non possunt &c. —

Gregorius V. in Romano Concilio an. 998. congregato Roberti Francorum Regis cum Bertha consanguinea Connubium irritum declaravit, eisque *Can.* 1. septem annorum pœnitentiam injunxit, atque separationem sub anathemate mandavit; & *Can.* 2. Erchembaldum Turonensem Archiepiscopum talis Conjugii consecratorem, aliosque Episcopos consentientes, a communione suspendit, donec Ecclesiæ satisfecerint.

Alexander II. *Epist.* 38. *ad Episcopos, Clericos, & Judices Italiæ* confirmavit præcedentium Seculorum leges dirimentes Connubia infra septimum consanguinitatis gradum; & in Synodo Romana ab ipso coacta an. 1065. Incestuosorum hæresim damnavit; quidam namque Jurisperiti pertinaciter adhærentes Justiniani auctoritati gradus consanguinitatis numerandos esse eadem ratione ab Ecclesia, qua in successionibus contendebant, atque Matrimonia inter cognatos esse licita propugnabant. Gregorius IX. edere jussit Decretales, in quibus plures leges Connubia irritantes inseruntur.

Eduardus Anglorum Rex Edmundum Margaretæ filiæ Ludovici Belgarum Comitis Matrimonio copulaverat; verùm nullum declaratum fuit Conjugium propter impedimentum consanguinitatis, atque irrito, cassoque labore apud Urbanum V. dispensatio expetita fuit.

Lu-

Ludovicus XII. Galliarum Rex, cum invitus duxisset Joannam Regis Ludovici XI. filiam, ipsam utpote sanguine conjunctam repudiavit; per Judices namque Ecclesiasticos ab Alexandro VI. deputatos nullum declaratum fuit Conjugium. Hoc soluto vinculo, veniâ a Pontifice impetratâ, Annam Britannicam itidem consanguineam in Uxorem duxit. Aliæ plurimæ occurrunt Pontificiæ dispensationes super impedimentis Matrimonii usque ad Concilium Tridentinum.

His omnibus invicte evincitur, legitimam adesse in Ecclesia auctoritatem constituendi impedimenta Conjugii dirimentia.

10 PROB. IX. ex Traditione Sanctorum Patrum, qui in Catholica Ecclesia impedimenta Matrimonii agnoverunt.

S. Basilius *lib. de Virginitate* post medium, de impedimento voti habet -- Cum „ Virginitatem Domino professæ sint, carnali postmodum voluntate male blandæ „ delinitæ, & devictæ, stupri scelus honesto „ Conjugii nomine obtegere capiunt. Non „ ignorant hujusmodi, quamvis ignorantiam „ simuleot; quæ Sponsi deserant, & fœdera „ prævaricata sit; eam nec illius ultra esse „ Sponsam, quem dereliquit, neque ejus „ Uxorem per ullas leges dici posse, cui se, „ deserto Sponso, libidine incitata conjun„ xit -- Et *in Epist. ad Amphilochium* de impedimento consanguinitatis -- Si quis affectu „ immundo correptus, ad illicitam duarum „ Sororum communicationem exorbitaverit, „ id neque Conjugium esse censendum, ne„ que talem ad Ecclesiasticum cœtum ad„ mittendum, prinsquam a se invicem diri„ mantur. -- De impedimento publicæ honestatis scripsit Siricius Papa ad Himerium Tarraconensem Episcopum *cap.* 4. -- Hoc ne „ fiat, omnino prohibemus -- De impedimento Ordinis S. Hieronymus *lib.* 1. *adversus Jovinianum* -- Certe confiteris non posse „ esse Episcopum, qui in Episcopatu filios „ faciat; alioqui si deprehensus fuerit, non „ quasi vir tenebitur, sed quasi adulter dam„ nabitur -- Disparitatem cultus obesse Matrimonio contrahendo agnovit Augustinus *lib.* 1. *de Adulterinis Conjugiis cap.* 25. exponens Apostoli verba 1. ad Corinth. 7. *Cui vult, nubat, tantùm in Domino* -- In Domi„ no, duobus modis potest intelligi, aut „ Christiano nubens, aut Christiana perma„ nens. Sed posterior expositio non videtur „ ita probabilis, ut prior &c. -- Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem* fuse hac super re loquitur, probans non oportere Christifideles cum Infidelibus contrahere Matrimonium. S. Ambrosius *lib.* 1. *de Abraham cap.* 9. idem affirmaverat -- Cave Christiane, Gentili, aut „ Judæo filiam tuam tradere; cave Genti„ lem, aut Judæam, atque alienigenam, „ hoc est, hæreticam, & omnem alienam „ a tua fide uxorem accersas tibi -- Consequentium Seculorum Patres ejusdem labii sint, ideo eorum auctoritates omittimus, ut ad Novatorum sophismata refellenda accedamus.

SOLVUNTUR ACATHOLICORUM ARGUMENTA.

11 OBJIC. I. In causa Conjugii quod Deus conjunxit, homo non separet: sed per impedimentum dirimens separatur, qui a Deo conjunctus est; ergo ab homine, hoc est ab Ecclesia, nequit dirimens constitui impedimentum.

RESP. Christus nonnisi legitime contrahentes conjungit; porro legitime non contrahunt, qui aliquo impedimento irretiti sunt; itaque Ecclesia nequaquam sejungit conjunctos a Deo, sed solummodo sua lege inhabiles reddit Personas ad conjunctionem.

Non omnes legitime contrahunt.

12 OBJIC. II. Quæ a superiori potestate firmata sunt, nequeunt ab inferioribus infringi: sed Conjugii firmitas divino jure constituta est; ergo ab Ecclesiæ legibus infringi nequit.

RESP. Apud Legislatores solemne est, plura decernere dependenter a regulis per inferiores Judices apponendis. Hoc modo actum est in lege Matrimonii; etenim Deus ejusdem naturam ita constituit, ut Ecclesiæ commiserit jus ea decernendi, quæ apta fuerint judicata. Simile habemus in Sacramentali Confessione; Christus namque absolute Sacramentum reconciliationis instituit, peculiaria verò e re Ecclesiastica sunt.

Ecclesiæ plura a Deo commissa.

13 OBJIC. III. Conjugio indissolubilitas est essentialis: sed quod essentiale est, nullimode auferri potest; ergo Conjugium per Ecclesiasticas Sanctiones nequaquam valet dissolvi.

RESP. Matrimonio legitime contracto competit quidem indissolubilitas, nec quodcunque superveniens impedimentum illud solvit; atque in hoc nulla impræsentiarum dubitandi ratio occurrit. Difficultas versatur circa Matrimonium nondum contractum; & jure, & merito dicimus, Ecclesiam impedimenta apponere posse, ne contrahatur.

14 OBJIC. IV. Non est e potestate Ecclesiæ impedimentum ponere, ne baptismalis character in eo producatur, qui justa divini juris regulas ad Sacrum regenerationis lavacrum aptus est; atqui Conjugium non minùs quàm Baptismus Sacramentum est; ergo eas inter Personas, quæ secundùm jus divinum habiles sunt repertæ ad Matrimonium, nequit Ecclesia dirimens apponere impedimentum.

RESP. Matrimonium, ut ait S. Thomas 4. *Sent. dist.* 34. *quæst. unica art.* 1. *ad* 4. est in officium naturæ, & est Sacramentum; ideoque magis subest Ecclesiæ Ministris, quàm Baptismus, cui solummodo Sacramenti ratio competit. Ex duplici autem capite oritur, quod potissimùm Conjugio præ aliis Sacramentis possint, & debeant apponi impedimenta. I. quia Matrimonium habet causam in nobis, utpote humanus contractus, & habet causam in Deo, ut reliqua Sacramenta; unde illud pluribus modis quàm ista impediri potest; & quia Pœnitentia habet itidem in nobis causam, propterea impedimenta quædam possunt circa eam constitui. II. quia

Cur Ecclesia valeat impedimenta constituere.

II. quia de aliis Sacramentis habemus præceptum, vel consilium, velut de perfectioribus: secus de Conjugio; quare ut detur occasio proficiendi in melius, debent posse assignari impedimenta.

15 OBJIC. V. Christus Dominus, sublatis varietatibus hominum traditione superinductis, cum Pharisæis verba faciens *Matth.* 19. Conjugium ad primævam unitatem, & uniformitatem revocavit: atqui per impedimenta irritantia hujuscemodi uniformitas tollitur, & multiplex inducitur mutatio; ergo non est in Ecclesia potestas impeditiva Conjugii.

RESP. Reformatio Conjugii a Christo inducta potissimùm attenditur penes unitatem, ejusdemque indissolubilitatem; qua super re nulla prorsus impræsentiarum mutatio. Quoniam verò unitas, atque indissolubilitas nequaquam subsistit, nisi contrahentes habiles sint, fas est potestas aliqua directiva, & regulativa, per quam habiles constituantur Personæ; quod fit mediis Sanctionibus conditiones præcipientibus, ut unitas, & indissolubilitas perfecta habeatur.

Mutatio quandoque laudabilis.

Nec urget, quod aliqua intercedat mutatio, si loci, & temporis spectentur circumstantiæ. Hinc dixit Innocentius in Concilio Lateranensi -- Non debet reprehensibile „ judicari, si secundùm varietatem tempo„ rum Statuta quandoque varientur huma„ na, præsertim cum urgens necessitas, vel „ utilitas id exposcit, quoniam ipse Deus, „ quæ in veteri Testamento statuerat, non„ nulla mutavit in novo -- & refertur *De Consanguinitate*, *& Affinitate*.

16 OBJIC. VI. In Conjugio prior, & potior est conjunctio animorum, quàm corporum: sed Ecclesia non valet impedimenta constituere pro animorum conjunctione: cum impedire nequeat charitatis, atque amicitiæ laudabile vinculum; ergo neque apponere potest impedimenta pro corporum conjunctione.

Animorum conjunctio quando damnabilis.

RESP. Ecclesia utique non potest simpliciter, & absolute, amicabilem impedire animorum conjunctionem; bene verò in aliqua determinata circumstantia in ordine ad bonum commune custodiendum, augendumque. Quo pacto Magistratus in politicis concordiam inter Cives nequit prohibere, potest tamen eidem obsistere, puta respectu quarundam Personarum juxta peculiares rerum conditiones occurrentes, seu relate ad aliquos determinatos effectus, v. g. ne nocturni privati conventus habeantur &c.; ita Ecclesia impedire potest maritalem animorum conjunctionem cum hac, illave Persona.

17 OBJIC. VII. Leges dirimentes Matrimonia, directe fini Conjugii, qui est prolis susceptio ad cultum Dei, opponuntur; ergo. Sicut ab initio nullum adfuit impedimentum, quia Connubium ad humani generis propagationem ordinatum erat; ita nullum in præsenti apponi debet, quia proles intenditur ad Dei cultum.

RESP. Leges dirimentes nequaquam laudato fini contrariantur; sed mire deserviunt, quatenus disponunt, ut debito, congruentiorique modo proles suscipiatur, instituaturque ad Dei obsequium. Ceterum A propagatio divini cultus in lege Gratiæ non per carnalem propagationem, sed per Gratiam fit; hæc porto exposcit, ut Fideles ab inordinato carnalium amore arceantur, magisque expediti sint, ut cœlestia prosequantur. Ad hoc tendunt leges constituentes impedimenta.

Leges Ecclesiæ ad Dei cultum ordinatæ.

18 OBJIC. VIII. Conjugium est constitutum in symbolum conjunctionis Christi cum Ecclesia: sed Ecclesia impedire nequit, quod anima cum Christo conjungatur; ergo neque obstare potest, quod uniantur corpora.

RESP. Desponsatio animæ cum Christo fit per Fidem, quæ plane supernaturalis est, B nec aliud esse habet; quare non ab alio, quàm a Deo ejusdem regula venanda est. Conjugium verò & in officium naturæ habetur, & est Sacramentum; & licèt secundùm hanc rationem ab Ecclesia non dependeat, dependet tamen ab ea secundùm alteram. Porro Conjugium dicitur symbolum conjunctionis Christi, & Ecclesiæ, ut est Sacramentum; non ut est in officium naturæ.

Conjugium ut officiū naturæ ab Ecclesia regulatur.

CONTROVERSIA II.

C *AN POTESTAS, QUÆ IN ECCLESIA EST, CONSTITUENDI IMPEDIMENTA, HABEATUR EX LAICORUM PRINCIPUM CONCESSIONE.*

PRobatâ in Ecclesia potestate constituendi impedimenta Matrimonium dirimentia, nunc inquirendum superest, an habeatur a laica potestate, atque in Cœtu Fidelium resideat.

DICENDUM itaque, potestatem, quæ est in Ecclesia quoad impedimenta Matrimonii, haud esse a laica concessione.

19 PROB. I. Juxta doctrinam Pa- D trum, qui primo rei Christianæ ævo floruere, potestas constituendi impedimenta Matrimonii a Sacris est Ecclesiæ Ministris; ergo a laica potestate, seu Principum concessione nequaquam descendit. Assumptum probatur. Siricius Papa *Epist. ad Himerium Tarraconensem cap.* 4., loquens de impedimento publicæ honestatis hoc refert momentum--Quia illa benedi„ ctio, quam nupturæ Sacerdos imponit, „ apud Fideles adinstar sacrilegii est, si ulla „ transgressione violetur -- Hujusmodi impedimentum non repetit Pontifex ex Principum decretis, sed ex Sacerdotali benedictione.

Doctrina Patrum primi Christiani ævi.

E S. Basilius *Epist. ad Diodorum* scribens de Viduo, qui Sororem demortuæ Conjugis duxerat, declarat id fore illicitum, utpote adversùs leges a Sanctis Viris exaratas -- „ Propterea quod Sanctiones istæ a Sanctis „ Viris nobis sunt traditæ -- Non dicis ab Imperatoribus, sed a Sanctis Viris. Notes velim, loqui non quidem de re nova, sed de re a Majoribus accepta.

Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem cap.* 9. sermonem instituens de impedimento cultus dicit, illud solummodo Conjugium ratum fore apud Christianos, quod Ecclesia conciliat, confirmat oblatio, obsignat benedi-

Q ctio,

ctio; ubi nulla de Principibus mentio.

Impedimentum quoad Diaconissat a sola Ecclesia.

20 PROB. II. Haud dici potest illud ex Principum Sanctionibus, aut concessione, emanasse, de quo nihil unquam statuerunt Principes, bene verò Ecclesia: sed de Diaconissis altum apud Principes silentium, & aliàs in Concilio Aurelianensi II. *Can.* 17. decretum est pro ipsis impedimentum vuti in ordine ad contrahendum Matrimonium; ergo.

Ecclesia Leges ad omnes Gentes.

21 PROB. III. Ex Principum concessione repeti nequeunt Ecclesiæ Leges, quæ, Genti eisdem Principibus non subditæ, ab Ecclesia injunctæ sunt; sed Ecclesia Leges dedit Genti non subditæ imperio Principum: ut in aperto ex Gregorio Magno, qui Anglorum Genti tunc temporis Romano Imperio non subditæ circa impedimenta consanguinitatis disposuit: & ex Nicolao I., qui in Responsis ad consulta Bulgarorum *cap.* 39. ipsos, quamvis Romanis Principibus minime subjectus, docuit, quibus in gradibus consanguinitatis licerent Conjugia; ergo.

Principes ab Ecclesia exquirunt leges.

22 PROB. IV. Ei competit jus constituendi impedimenta, cujus est insurgentes ea de re dubitationes enucleare: sed ad Ecclesiam spectat matrimoniales causas agnoscere, non ad laicos Principes; ergo. Concilium Rom., apud Binnium, sub Zacharia an. 743. celebratum, habet -- Præteritis annis „ litteras miserunt Archiepiscopi, & Reges „ Provinciæ illius (*scilicet Germaria*) petentes Apostolica præcepta, qualiter liceat „ illius Conjugia copulare, & quomodo debeat observare -- Reges petunt, & non imperialia, sed Apostolica præcepta, qualiter essent intelligenda, & observanda circa gradus cognationis; agnoscebant igitur tunc temporis laici Principes auctoritatem penes Ecclesiam statuendi leges circa Conjugia.

Idem comprobatur ex actis a Gregorio V. in Concilio Rom. in causa Roberti Francorum Regis, & ab Alexandro VI. in causa Ludovici XII., de quibus superiùs *num.* 9. actum est.

Illustrius argumentum habemus ex Childerico Francorum Rege, qui Prætextatum Archiepiscopum Rothomagensem in Parisiensi Synodo, referente Gregorio Turonensi *Hist. lib.* 5. *cap.* 18., criminatus est -- Quid „ tibi visum est, o Episcope, ut inimicum „ meum Meroveum, qui filius esse debuerat, „ cum amita sua, idest cum Patris sui uxore „ conjungeres? An ignarus eras, quæ pro „ hac causa Canonum Statuta sanxissent? --

Carolus etiam Magnus *lib.* 6. *Capitularium* antea fassus fuerat -- De reliquis verò „ propioquis juxta constituta Sanctorum Patrum, & juxta Decreta Canonum judicentur --

Lex Ecclesiastica leges Principum emendat.

23 PROB. V. Jus illud haud censeri debet ex Principum concessione derivatum, quod eorum leges emendat, abrogatque: sed Ecclesiæ potestas circa impedimenta Matrimonii est hujusmodi: nam Cap. *Cum secundùm Apostolum. De secundis Nuptiis* abrogatur lex Imperialis vetans secundò nubere nondum expleto anno a morte prioris Conjugis; ergo.

24 PROB. VI. Leges Canonicæ circa impedimenta Matrimonii tendunt ad objectum ordinis, qui altior est laicali potestate: sed potestas legislativa altioris ordinis dimanare nequit ab inferiori potestate, ut in aperto est; ergo. Explicatur argumentum. Conjugium consistens in contractu civili duarum Personarum elevatum fuit a Christo inter baptizatos ad esse Sacramenti, nempe ad ordinem sacrum; porro ordo sacer est propriè Sacerdotalis jurisdictionis, & dubio procul superior est ad quamcunque laicalem potestatem; ergo sicut res naturalis, & humana, Deo sacrata, a laicali linea extrahitur, sic Conjugium elevatum ad esse Sacramenti, non laicalis, sed Ecclesiasticæ jurisdictionis efficitur. Hinc Cap. *De Francia. De Sponsalibus* Synodus Triburiensis decrevit, firmum esse Conjugium a quodam Franco initum cum muliere Saxona, qui eam dimittere volebat, eo quod Francicæ leges non erant servatæ. Itaque Leges Civiles non urgent, si juxta Ecclesiasticas Sanctiones Matrimunium fuerit contractum.

DISSOLVUNTUR ADVERSANTIUM ARGUMENTA.

25 OBJIC. I. Sacerdotalis Ordo non nisi eam habet potestatem, quàm eidem largitus est Christus; sed ab eo potestatem non habet apponendi impedimenta Matrimonii, sed solummodo declarandi, quando liceat, nec ne: quo pacto idem Divinus Legislator *Matth.* 19. interrogantibus Pharisæis, num liceret quacunque ex causa uxorem dimittere, nulla constituta Sanctione respondit, quando liceret, & quando non; ergo jure suo Ecclesiam non habet, unde decernat impedimenta.

Christus de Conjugio judicavit.

RESP. Kemnitius 2. *part. Examinis Tridentini* tanquam mediator accedit inter negantes Ecclesiæ potestatem circa Matrimonia, illamque propugnantes, affirmans, ad Sacerdotalem Ordinem spectare resolvere conscientiæ casus ex Dei verbo pendentes circa Matrimonia, ad Magistratum verò politicum ferre Leges. Verùm ex laudato Matthæi capite oppositum evincitur. Nam Christus interpretatus non est solummodo Dei Verbum, sed per legem utique coactivam Judaicum abrogavit divortium; nec judicium ad politicum Magistratum remisit, sed ipsemet legem tulit: *Dictum est antiquis ..... Ego autem dico vobis* &c. Matth. 5., ut inde intelligamus ad Principes Sacerdotum spectare cognoscere matrimoniales causas, cum ipsi Christi personam referant.

26 OBJIC. II. Circa rem nullimode sacram nequit jus proprium habere Ecclesia: sed Conjugium hujusmodi est, cum sit contractus civilis, & naturalis; ergo.

Matrimonium ad esse spirituale elevatum.

RESP. Utique Ecclesia de Conjugio non disponeret, si ad esse Sacramenti non fuisset a Christo elevatum; fuit tamen elevatum; & ideo de eo disponit. Materia, quæ erat naturalis, supposita elevatione, transit ad materiam Sacramenti; adeoque altior evadit ordine politico, & civili; jure itaque opti-

optimo Ecclesiæ legibus subdi debet.

27 INSTABIS. Conjugium, etsi elevatum ad esse Sacramenti, de his plane rebus est, quæ directe, & per se deserviunt ad conservandam Reipublicæ pacem: atqui pax Reipublicæ est proprius finis, propriumque subjectum politicæ potestatis; ergo jus disponendi de Conjugio ad Principes unice pertinet, & non nisi ex eorundem concessione alii judicare possunt.

Ecclesiæ leges ad bonū Reip. ordinantur.

RESP. Conjugium elevatum in Sacramentum, hoc ipso quod recte per Ecclesiasticas Leges dirigatur, indubie ad Reipublicæ tranquillitatem quammaxime aptum est. Etenim Leges illæ ex rationabilibus momentis, nec non spectato communi bono conditæ sunt; & aliàs bene instituto supernaturali ordine, & tendentiâ in ultimum finem, dirigitur etiam tendentia in finem naturalem ex hujus subordinatione ad illum. Non igitur ex bono Reipublicæ colligi valet, Ecclesiasticam Legem ex Principum concessione emanare.

28 OBJIC. III. Lex impeditiva Conjugii inter Consobrinos, dimanavit a Theodosio Imp., ab eoque in morem inductam agnovit S. Ambrosius *Epist.* 60. novæ Editionis Parisiensis; ergo non est e re Ecclesiastica leges condere circa Matrimonia.

Lex irritans Coñubia Consobrinorum.

RESP. Suo illaqueatur vinculo Kemnitius. Tulit utique Theodosius legem irritantem Conjugia Consobrinorum: sed eam Arcadius, & Honorius ejusdem filii *l. Celebrandis* 19. *c. de Nuptiis*, & Justinianus §. *Duorum. Instit. de Nuptiis* revocaverunt; Ecclesia verò legem hanc abrogavit, instauravitque Theodosianam, eique robur dedit, suamque fecit; hinc hujusmodi Ecclesiæ Constitutio invaluit, atque perpetuam est consecuta firmitatem. Itaque non precaria, sed propria auctoritate, Sacerdotalis Ordo impedimenta constituit, judicatque de illis. Gregorius Magnus *lib.* 12. *Epist.* 31. *ad Augustinum Anglorum Apostolum in responsione ad* 6., & 7. *interrogationem* habet -- Quædam terrena „ Lex in Rom Republica permittit, ut sive „ Fratris, sive Sororis, seu duorum Fratrum „ germanorum, vel duarum Sororum filius, & „ filia misceantur; sed experimento didicimus, „ ex tali Conjugio sobolem non posse succre- „ scere, & sacra Lex prohibet cognationis „ turpitudinem revelare; unde necesse est, „ ut jam tertia, vel quarta generatio Fide- „ lium licenter sibi jungi debeat -- Lex terrena a S. Pontifice nuncupatur Lex Arcadii, & Honorii, revocativa Theodosianæ Constitutionis, subrogatque Ecclesiasticam prohibitionem non quidem ad regulam Theodosianæ, sed ad regulam sacræ, divinæque institutionis.

29 OBJIC. IV. Duas inter potestates subordinatas principalior ea est, quæ alteri vim tribuit: sed in decernendis matrimonialibus impedimentis politica potestas Ecclesiasticâ potior est jure quia tempore; ergo cum necesse sit, quod eas inter detur subordinatio, plane fit, Ecclesiasticam consequi vim a laicali. Argumentum habemus ex Siricio *Epist. ad Himerium Tarraconensem cap.* 4. -- „ Quod & publicæ leges, & Ecclesiastica jura „ condemnant -- Ecce primatus Juri Civili, cui Ecclesiastica subditur potestas.

RESP. Lex politica circa Ecclesiastica est potior tempore in executione; quoniam Principes Ethnici priùs exstitere ad Christi Ecclesiam, legesque promulgaverunt. Non autem est potior jure: non enim Secularis Ordo, quamvis præcesserit tempore, Ecclesiasticum præcellit dignitate. Erat quidem prior, & potior quoad Matrimonium, antequam ad rationem Sacramenti elevaretur; secus postea.

Lex Ecclesiastica potior Civili.

Porro Siricius Imperialem legem, quantùm ad vim obligandi, Ecclesiastico Juri nequaquam præponit; sed in illa hypothetica propositione describit ex duplici lege Monachorum proscripta Conjugia, atque a Civili tanquam a notiori exorditur.

30 OBJIC. V. Potestas alteri obsequens, ab ea vim accipit: sed Ecclesiastica potestas circa Conjugia obsequitur laicali; ergo. Evincitur minor propositio ex quo Sacerdotalis Ordo executioni mandari jusserit leges a Principibus latas. Leo Magnus *Epist.* 92. *cap.* 3. declarat irrita Servorum Conjugia, invitis Dominis, quia Cæsareæ Leges illa prohibent. Similiter Nicolaus I. *in responsis ad Bulgaros* eosdem edocens de gradibus vetitis, Imperialem legem proponit, explicat, præscribitque praxim -- De consanguinitate „ generationum exquiritis, ut quibus utique „ fœminis jungi debeatis, liquidò cognosca- „ tis. Verùm quod Leges hinc sanciunt, „ jam meminimus --

RESP. Ex quo Sacerdotalis Ordo executioni mandari jubeat Leges Civiles, non satis comprobatur in ipso solummodo precaria potestas; immo Superioris Legislatoris est praxim urgere mandatorum inferioris. Itaque Sacerdotalis Ordo praxim præscribit Legum Imperialium, quatenus ab ipso adoptatæ fuerunt, atque ab eodem vim obligandi fuerunt consecutæ. Ceterum S. Leo tantùm affirmat, Leviticam legem perprius ad jus Imperiale apposuisse impedimenta: dicit enim -- Nuptiarum autem fœdera inter „ ingenuos sunt legitima, & inter æquales „ multò priùs hoc ipsum Domino constituente (*in veteri lege*) quàm initium Ro- „ mani juris existeret -- Nicolaus verò perperàm ad Bulgaros Imperialem Sanctionem exposuisset; cum tunc temporis Romano Imperio non subderentur, adeoque Cæsareis nequibant urgeri Constitutionibus.

Ecclesia vim confert legibus Principū.

31 OBJIC. VI. Sacerdotalis Ordo a laicali potestate suarum legum valorem exoptavit: ut legere est apud Binnium in Concilio Milevitano *Can.* 17., ubi relato impedimento ligaminis, subditur -- In qua causa „ Imperialem Legem petendam promulgari -- & in Moguntina Synodo, ubi postquam Canones conditi fuere, quos inter nonnulli habentur spectantes ad Matrimonium, puta LIV., & LV., a Patribus Carolo Magno oblati fuerunt, ut ab ipso emendarentur, atque robur obtinerent; ergo Leges Ecclesiæ ex se proprie vim non habent obligandi, sed hanc sortiuntur a laica potestate.

RESP. Ultro allucinatur Adversarius; nam verba Canonis oppositum evincunt. Ait

laudatus Canon Milevitanus *Placuit, ut secundùm Evangelicam, & Apostolicam disciplinam* &c., & prosequitur explicando impedimentum ligaminis. igitur si hoc impedimentum ab Evangelica, & Apostolica dimanat, non dependet quoad vim obligandi a Principum auctoritate.

Cur Ecclesia subsidii Principum quandoque exoptet.

Equidem verum est, Ecclesiam quandoque ad laicos Principes confugere, ut suæ Leges executioni mandentur; sed secularem potestatem in subsidium expostulat, non ut Lex vim obtineat, sed ut corporalibus pœnis coerceantur contumaces, inobedientes, atque spiritualis gladii contemptores.

Eodem sensu pariter intelligendum est Moguntinum, in quo luce clarius apparet, Fidei causas Sacerdotibus tantummodo commendatas, sicut laicales Laicis. In tres namque turmas discreta est Synodus, ut habet Præfatio Synodi — in prima turma consederunt Episcopi cum quibusdam Notariis, legentes, atque tractantes Sanctum Evangelium, nec non Epistolas, & Actus Apostolorum, Canones quoque, ac diversa Sanctorum Patrum Opuscula, Pastoralemque librum Sancti Gregorii, cum ceteris sacris dogmatibus, diligenti studio perquirentes, quibus modis statum Ecclesiæ Dei, & Christianæ plebis profectum, sanâ doctrinâ, & exemplis justitiæ inconvulsum, largiente gratia Dei, perficere, & conservare potuissent. In secunda turma consederunt Abbates, ac probati Monachi &c. In tertia sederunt Comites, & Judices in mundanis legibus decertantes, vulgi justitias perquirentes, omniumque advenientium causas diligenter examinantes, modis, quibus poterant, justitias terminantes — His compertum est, in laudata Synodo Ecclesiasticas causas ad Sacerdotes spectasse, sicut laicales ad Laicos; sed quandoque horum potestas exoptata fuit, ut Refractarii ad legum observantiam impellerentur. Nec urget Canonum oblatio facta Principi; hæc enim non necessitatis, sed honoris causâ peragebatur; ut similiter factum legitur in Concilio Arelatensi VI.

32 OBJIC. VII. Cujus est relaxatio, ejus est Constitutio. Porro circa impedimenta Matrimonii suevit dispensare politica potestas; secus Ecclesia. Constat assumptum in Lege edita Ravennæ anno 409., cui titulus, *Si nuptiæ ex rescripto petantur*, ubi Honorius, & Theodosius Impp. referunt, quando, quibus, & qua ratione, velint circa vetita Connubia dispensare. Idem evincitur ex dispensationum formulis, quas tradit Cassiodorus *lib. 7. variarum cap. 6. num.* 40., & 47. Præterea ex facto Theodorici Regis, qui viro cuidam indulsit, ut cum puella in secundo consanguinitatis gradu conjuncta contraheret, & ratum effecit Conjugium cujusdam nobilis contractum cum Muliere plebeia, id lege vetante. Cum ergo Principes & impedimenta Matrimonio apposuerint, & pro libito dissolverint, aliàs Ecclesia nusquam obstitit; jam plane fit, legitimam in ipsis potestatem agnosci. Si enim alienam usurpassent potestatem, debuisset Sacerdotalis Ordo in faciem resistere; quoniam, ut dicebat Felix III. ad Acacium CP. — Error, cui non resistitur, approbatur —

Principum dispensationes ex Ecclesiæ consensu.

RESP. Dispensationes præcitatæ licitæ fuere, quatenus conservandæ pacis causâ saltem tacitus Ecclesiæ consensus accedebat, Quandoque Imperialibus Constitutionibus non restitit; quia & a justitia non aberrabant, & Catholicæ Religionis bonum exposcebat concordiam Sacerdotii, & Imperii; sæpenumero tamen rejecit, ut vidimus superiùs *num.* 23.

Placet tamen Cabassutii sensa hac super re exscribere. Habet igitur *in sua Notitia Ecclesiastica* Seculi XVI., ubi de Concilio Tridentino *num.* 56. — In nostra Theoria, & praxi Canonici Juris *lib.* 3. uberiùs disputari de potestate Ecclesiæ nova indicendi Matrimonii dirimendi impedimenta, & docui, potuisse quidem Regias Constitutiones opponere civilia obstacula contra filiorumfamilias Connubia, quæ insciis, & invitis Parentibus contrahuntur. Ceterum his legibus non attingi Sacramenti vigorem, aut validitatem, neque posse Principum, aut Magistratuum auctoritatem de Sacramentorum effectis quidquam decernere, sicut hoc ipso capite (*De Reformatione Matrimonii cap.* 1.) decernit Tridentina Synodus de Matrimoniis filiorumfamilias, Parentibus invitis, aut inconsultis. Possunt tamen Civiles Leges ejusmodi nuptias prohibere quasi non tantùm humano, sed etiam divino jure vetitas, utpote adversantes Dei præcepto de Parentibus honorandis, tametsi ratio Sacramenti subsistat in his ipsis illicitis nuptiis contractis. Multa enim facta tenent, quæ fieri prohibentur, multaque impediunt contrahenda, quæ non dirimunt jam contracta, *l. Patre furioso ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris*. Sed tamen nullitas illa civilis spectatur secundùm civiles actus, nuptialium conventionum invaliditates, Successionum incapacitates, actionum civilium denegationes, & similia. Hæc diserte docent Gallicani Jurisconsulti, Loverus Supremæ Parisiensis Curiæ Senator, nonnulla referens amplissimi Senatus illius judicia *lit. M. tit.* 6. Et Carolus Fevretus, quamvis in plerisque parùm æquus Ecclesiæ jurisdictioni, *lib.* 5. *de abusu tit.* 2. distinguit inter conventiones, & Sacramentum Matrimonii, docetque Sacramentum quidem existere in Conjugiis filiorumfamilias contra edicta Gallicana factis, dum accesserit Parochi proprii, duorumque Testium præsentia, sed penes Curias Regni contractus, seu conventiones quoad civilem effectum pro nullis haberi. Deinde *in observatione XIV.* ad suum illud opus Vir Senatus Consultorum Gallicanorum diligentissimus perscrutator hæc ipsa verba effatur: *Curia suprema in clandestinis filiorumfamilias Matrimoniis* (loquitur autem de Clandestinis respectu Parentum, etsi Parochus, & duo saltem Testes interfuerint) *distinguere, ac secernere solens conventa nuptialia ab ipso Sacramento, & quoad ista sola consueverunt decernere Matrimonii nullitatem, ac invaliditatem, non tamen ullatenus*

Circa Sacramenti essentiam nil Principes possunt.

„ an-

„ *annullare Conjugii vinculum, neque convellunt mutuum illum partium consensum, qui* „ *materiam præbet Sacramenti: quia Laici Judices incompetentes sunt in spiritualibus, &* „ *Sacramentis*. Addiditque, abusum exurgere, „ si Judex Secularis judicium ferret de validitate, aut invaliditate fœderis ejus, ad „ quod Parochi præsentia exigitur. Sicut ex „ opposito Judex Ecclesiasticus abureretur, si „ auderet de dote, & nuptialibus donationibus judicium ferre. His demum ista „ subjungit, quæ rem istam extra omnem dubii aleam ponunt. Refert enim *ibidem* Fevretus: Clerus Gallicanus, postquam promulgatum fuit Ludovici XIII. edictum „ an. 1629., supplex Regem rogavit, admonuitque hujus edicti art. 39. per hæc „ verba: *Soient tels mariages declarez non valablement contractez*, gravem nascituram confusionem, & ambiguitatem, eo „ quod a nonnullis ea referri contingeret ad „ sacramentalem ipsum fœderis nexum, quem „ Sacrosancta Synodus Trid. ita arctum, & „ insolubilem esse sanciverat, ut anathemate „ feriat quoscunque id vinculum solvere attentantes, cum agatur de Fide, & Sacramentis, circa quæ versatur inconcussa jurisdictio, quam Christus Dominus suæ „ contulit Ecclesiæ, nec ulli Christiano licitum est dubitare in ejusmodi rebus definitionem Œcumenici Concilii esse infallibilem, & ab omnibus tenendam: Regem „ verò, re primariis Consilii sanctioris Magistratibus communicata, matureque examinato scripto Gallicani Cleri commonitorio, hæc scribi jussisse: *Prædicta edicti verba nihil præjudicare Sacramenti vinculo, sed* „ *solùm civilibus partium conventionibus, de* „ *quibus laici Judices cognoscere solent*. Atque „ ita Rex ipse, & Clerus inter Sacramenti „ vinculum, & pacta dotalia distinguendum „ judicarunt — Hæc Cabassutius, quarum nonnulla pro responsione ad argumentum deservire possunt.

33 OBJIC. VIII. Nequit impræsentiarum jure proprio Ecclesia statuere, quod ante Seculum XI. sancire non poterat: sed Seculo relato — Nondum moribus receptum „ erat, ut Pontificum Romanorum veniâ, „ lege cognationis solutâ. Conjugia inter „ Cognatos coirent — ut refert Joannes Mariana Hispanorum Historicus *lib.* 10. *cap.* 8., ubi loquitur de incestis nuptiis Alphonsi Castellæ Regis cum Ulraca consanguinea; ergo independens jus exercebant Principes, & sensim, his non advertentibus, illud sibi vendicavit Sacerdotalis Ordo.

RESP. Mariana plane erravit. Quoniam longe ante Seculum XI. Gregorius Magnus cum Anglis dispensavit in quibusdam consanguinitatis gradibus; itidem Gregorius II. cum Germanis circa annum 721. Equidem raro primis Ecclesiæ Seculis dispensatum est: cum vigeret disciplina circa Matrimonii impedimenta; erat tamen in Ecclesia potestas, sicut nunc. Abs re autem dicitur, sensim sibi Ecclesiam jus illud arrogasse; cum nec primus referri possit Auctor, nec casus fingi. Siquidem, cum Matrimonia palam essent celebranda, quomodo contra publicas, notasque

Primis Ecclesiæ Seculis rara dispensatio.

Principum Leges contrahi potuissent, nullo reclamante? Omnes ne Principes, omnes Magistratus tunc temporis dormitabant? Quis credet?

34 OBJIC. IX. Per Fidei susceptionem non amiserunt Principes potestatem, quam jure divino, & naturali, & jure Gentium sortiti sunt: sed Principes Infideles, alieni prorsus ab Ecclesia, constituebant Matrimonii impedimenta, quibus adstringebantur Christiani sub eorum imperio viventes: ideoque præcepit Apostolus ad Rom. 13. vers. 1. *Omnis Anima sublimioribus Potestatibus subdita sit*; ergo eandem potestatem post Sacrum regenerationis lavacrum retinere meritò dicendum est; ergo illa, quam habet Ecclesia, precaria censenda est.

RESP. Imperialibus Sanctionibus adstringebantur Catholici, quoties Fidei non adversabantur, ut *ibidem* docet Apostolus. Matrimoniales leges in discrimen non adducebant Religionis jura; ideo ipsis Ecclesia non obsistebat, immo ad obtemperandum adhortabatur Fideles; Religionis siquidem incrementum id exposcebat. Equidem Principes ad Fidem conversi propria non fuere potestate expoliati, sed ejusdem subordinationem agnoverunt in iis, quæ ad Sacrum Ordinem spectant.

Laicalis potestas circa Sacra subjicitur Sacerdotali.

35 OBJIC. X. Ex communi proloquio qui dat esse, dat consequentia ad esse, & ex opposito propter identitatem rationis: sed politica potestas, absque ulla dependentia ab Ecclesia, agit jure proprio in ea, quæ ad Conjugium consequuntur: disponit namque de filiis, & hæreditatibus, de donationibus, & dotibus; ergo etiam de essentia ipsius Conjugii.

RESP. Proloquium illud valet de consequentibus intrinsece emanantibus ab esse; secus de extrinsece connexis. Intrinsece consequitur ad Matrimonium v. g. Sacramentalis gratia. Relata verò in argumento extrinseca plane sunt, & accessoria; cum absque illis validum subsistat Connubium. Non valet igitur illatio. Quoniam autem prædicta consequentia simpliciter laicalia sunt, apte ad laicalem potestatem pertinent.

Laicalia in Conjugio ad Laicos spectant.

36 OBJIC. XI. Qui præscribit Sacerdotio formam irritandi Conjugia, exigitque irritationem per restaurationem Legum Imperialium, politicam potestatem agnoscit potiorem Sacerdotali, hancque precariam. Id porro contingit in Tridentina Synodo; nam Oratores Galli, Regis nomine, solemniter, idest, auctoritative petierunt irritari Matrimonia clandestina, ut legere est apud Pallavicinum *lib.* 12. *Hist. Tridentini Concilii cap.* 1., *num.* 12., *& seq* — Disputatum est „ de irritis declarandis Matrimoniis Clandestinis. Agnoscebantur immensa detrimenta, quæ inde nascebantur... Idcirco Oratores Galli, quorum Regnum fortassis hoc „ incommodum frequentiùs, nocentiusque „ patiebatur, 24. Julii solemniter Regis nomine petierunt, ut hujusmodi Matrimonia „ imposterum irrita decernerentur, renovatis antiquis nuptiarum ritibus: quod si „ gravi de causa interdum aliter fieri opportunum censeretur, saltem Matrimonia pro

„ non

„ non legitimis haberentur, quoties non „ adesset Sacerdos cum tribus, aut pluribus „ Testibus —

Galli agnoscunt in Ecclesia potestatem in Matrimonia.

RESP. Argumentum Adversarios ferit. Nam eatenus Galli Oratores eam a Synodo petierent reformationem, quia apprime noverunt, penes Principes illam non vigere potestatem. Porro illa petitio, supplicantium fuit, non imperantium. Non enim hoc innuit terminus *solemniter*, sed tantummodo declarat supplicationem peractam publice, & authenticis Regis instructionibus. Nomine verò antiquorum rituum non quidem Imperiales, sed Ecclesiasticæ Leges veniunt primis rei Christianæ Seculis emanatæ, de quibus Concilium Capite 1. *De reformatione Matrimonii*. Nec Oratores formam ullam præscripserunt a Concilio adoptandam, sed tantummodo ostenderunt, quo pacto occurrentibus malis obviam iri posset.

37 OBJIC. XII. Haud censendum est, Principes in lege Gratiæ minoris esse auctoritatis, quàm in lege scripta: sed in lege scripta Principes poterant solvere impedimenta in Levitico descripta, quod aliàs Sacerdotibus datum non erat; ergo. Evincitur minor propositio ex *lib. 2. Reg. cap. 13. vers. 13.* Ubi Thamar, cum a Fratre opprimeretur, ejus audaciam redarguens dixit: *Potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi*; & 3. Reg. 2. Adonias a Salomone petiit Abisag Sunamitidem Novercam suam; ergo Israelitis innotuerat, Regem dispensare posse in impedimentis divino jure firmatis.

Thamar vere Soror Ammon.

RESP. Sunt, qui respondent, Thamar non fuisse Sororem Ammon, sed David Privignam, unde eos inter non dabatur impedimentum. Hoc tamen a veritate alienum est, cum Scriptura *ibidem* nuncupet Thamar filiam Regis, & 1. *Paralip.* 3. relatis filiis David subditur: *Habueruntque Sororem Thamar*. Reponunt alii, Puellam talia subdole protulisse, ut e Fratris manibus elaberetur. Verùm questus inde habiti, quando ab Ammon expulsa fuit, aliter innuunt: *Majus est hoc malum, quod nunc agis, adversùm me, quàm quod ante fecisti, expellens me*; credebat ergo, quod, accedente Patris voto, remanere posset in uxorem. His itaque rejectis responsionibus, veriùs dicendum est, quod Thamar credidit legis ignara, minus malum nuptias, consentiente Patre, quàm stuprum. Porro, cum ita sit, nil inde in favorem laicalis potestatis.

Abisag Uxor David.

Quoad secundum non una est Doctorum Sententia. Contendunt quidam, Abisag non fuisse Novercam Adoniæ; quia non Uxor David, sed administra Regis; cum nec Uxor vocetur, nec ab ipso fuerit cognita. Sed inde exurgunt alii, uxoremque affirmant; quoniam de industria quæsita est Mulier speciosa, ut senem calefaceret: quod ministerii genus, etiam pro senibus, maxime periculosum est; ideoque, ne David exponeretur periculo labendi, eam desponsavit, potissimùm cum tunc temporis Polygamia foret licita. Signanter notatur, quod eam non cognoverit, tanquam excellens virtutis exemplum in Rege; quod si Uxor non fuisset, perperàm admiraretur. Verùm ex quo Salomon, comminando, Bethsabeæ preces rejecerit, satis apparet, & illicitas fuisse, & e Regis imperio non esse dispensationem. Abulensis comminationem, & mortis reatum cognovit in Adonia, eo quod inhiabat ad Regnum, atque Abisag Conjugio suæ causæ patrocinari volebat; propterea Salomon ad Matrem interdicentem dixit: *postula ei & regnum*; unde dicere oportet, tum Adoniam, tum Bethsabeam, ad legem prohibentem non attendisse.

38 OBJIC. XIII. Major est Supremi Principis potestas, quàm Plebis: sed hæc absque Clericorum consensu inducere valet consuetudinem constitutivam novi impedimenti, & abrogativam veteris, licèt a Canonibus constituti; ergo per expressam legem poterit Supremus Princeps nova constituere, & antiqua abrogare absque dependentia a Sacerdotio. Quod Plebs prædictam possit consuetudinem inducere, docent non infimæ notæ Theologi, exemplisque confirmant sive constituendi diem festum, aut jejunium, potissimùm eum impedimenta Conjugii proprie spectent ad Laicos.

Adde quod in lege humana, ut vim sortiatur, ea subintelligitur conditio, si usu recipiatur, & usu recepta vim habeat, donec consuetudine abrogetur. Et quamvis Supremus Princeps possit refractarios Subditos ad legis observantiam eogere; attamen, quia ad publicam felicitatem instituuntur leges, & Christianorum gubernium, non tyrannidem, sed suavitatem præseferre debet, in aperto est, prædictam conditionem involvere, & quidem relate ad eos, qui ea lege diriguntur, qui impræsentiarum alii non sunt a Laicis; quare sola ipsorum praxis sat erit pro firmanda consuetudine.

Tria necessaria ad consuetudinem firmandam.

RESP. Ad solutionem hujus Argumenti notandum, tria potissimùm necessaria esse ad legitimam consuetudinem circa ea, quæ sunt præter legem, multoque magis contra legem. I. est honestas, videlicet, quod utilitas adsit Reipublicæ. Consuetudo namque vim legis habet: unde legis conditionibus gaudere debet, porro intrinseca legis conditio est utilitas. II. est legitima temporis præscriptio, decennium nempe in Civilibus, quadragenium in Canonicis. III. demum est Legislatoris consensus, qui communiùs tacitus sufficiens creditur. Verùm difficultas inter Auctores suboritur, quomodo tacitus consensus dignoscatur. Dicunt Casuistæ apte dignosci, eum Legislator animadvertit, aliquid passim usurpari, & non contradicit, cum facilè possit. Ea tamen non contradictio esse debet ex animo, & intentione, sive antiquam legem abrogandi, sive novam inducendi; & ratio in aperto est. Ex parte Subditorum frequentatio actuum contra, vel præter legem, oriri debet ex intentione obligandi; si enim oriatur ex intentione se subjiciendi pœnæ, vel devotionis causâ, non est apta ad inducendam consuetudinem obligantem. Quando Legislator pleno, & expresso consensu legem scriptam constituit, ut obliget; fas est ipsum habere intentionem obligandi sive ad culpam, sive ad pœnam. Hoc totum itaque prærequiritur in tacito

con-

consensu pro lege obligante ex consuetudine. His suppositis

Plerique docent, consuetudine novum induci posse impedimentum, & quidem ex generali regula relata Cap. *Finali. De Consuetudine*, quod legitime perscribens vim legis habeat: cui concinit axioma apud Augustinum *Epist. 86. ad Casulanum* — Mos populi „ Dei, & instituta Majorum sunt pro lege „ tenenda — Cap. *Cum olim. De Cleric. Conjug.* dicuntur fieri inhabiles ad beneficium, qui erant habiles: poterunt similiter per eandem consuetudinem habiles aliunde ad Matrimonium, inhabiles fieri; & propterea Cap. 1. *de cognatione spirituali* dicitur valere Matrimonium inter duorum compatrum filios, nisi Ecclesiæ consuetudo, aliter se habere noscatur.

Hæc eadem evincunt, consuetudine abrogari posse impedimenta ab Ecclesia constituta, ita ut habiles fint ad nubendum, qui inhabiles erant; proindeque laudato capite *Finali* asseritur, legem meritò introductam præjudicare posse Juri positivo, ut illud est, quo impedimenta constituta sunt; consuetudo autem potest legem facere.

Nec obstat Cap. *Quod super. De consanguinit., & affinit.*, ubi sejungendos præcipitur quosdam in prohibito gradu conjunctos, non obstante quacunque consuetudine, quæ potius corruptela dicenda est; non igitur consuetudo vim habet contra legem, nec Pontifex tacite consentire censetur, cum omnem contrariam consuetudinem execretur.

Non obstat, inquam, quia Pontifex sermonem habet de consuetudine contra legem, stante identitate causæ, quà lex condita fuit; secus de illa, quæ, nova occurrente causa, superinducta est · ad quod nequaquam spectasse videtur Legislator, quando consuetudinem vel reprobavit, vel non approbavit. Hujus porro rei momentum est, quia contingere potest, ut id quod in aliquibus circumstantiis malum erat, vel inutile, aliis occurrentibus, bonum sit, & honestum. Quare sicut ob hoc valet Legislator mutare legem scriptam prohibentem, vel præcipientem; ita per consuetudinem novo titulo, novâque causâ, superinductam lex prior abrogari potest.

Hæc dicta sunt, ut vim aliquam præseferre videatur objectio; ceterum opposita doctrina sequenda est. Nam Glossa in Cap. *Fin. de consuetud.* irrationabilem dicit consuetudinem contra Statuta, & in Cap. *Cum non liceat. De præscript.* nonnulli referuntur casus, in quibus nullimode præscribitur contra legem, & cum sanior debeat esse multitudo, quàm particularis Persona, justius est, quod nequeat multitudo mala fide præscribere.

Nulla est Laica consuetudo adversus Legem Canonicam de Conjugio.

Admissa tamen probabilitate relatæ opinionis, negatur, Laicos posse consuetudinem introducere abrogantem Canones circa Conjugium institutos. Etenim, quamvis non sit necesse, Clericos inferiores vel exercere actus consuetudinis, vel assentiri, attamen fas est, Supremum Canonum Legislatorem saltem tacitum præbere assensum; ab eo siquidem vis tota Canonicæ Legis dependet. Equidem Conjugia quoad executionem sunt propria materia Laicorum; secus quoad directionem. Exemplum autem jejunii, & diei festi in eo subsistit, quod jejunantibus Laicis, non verò Clericis, immo his reclamantibus, induci possit consuetudo, si Superioris interveniat consensus. Non est tamen adoptanda doctrina, quæ subditur de illa tacita conditione, quæ in lege involuta asseritur. Absolute Lex supremi Principis nequaquam a Subditorum acceptatione dependet. Non inficias imus, posse Subditos momenta exponere: quibus perpensis, si opus sit, Legislatorem legem abrogare æquum est; & in hoc suavis Christianorum gubernatio præcellere debet, non verò in præallegata implicita conditione.

39 OBJIC. XIV. Impedimentum non dicitur dirimens, quia Conjugium legitime contractum dissolvat, sed quia impedit, ne legitime fiat, inhabiles ad hoc reddendo Personas: atqui ad hoc solummodo Principes potestatem habent, nihilque jure proprio Sacerdotium; ergo precaria est Ecclesiæ potestas. Et sane quandiu Conjugium non est contractum, ad ordinem Sacrum non est elevatum: nondum enim est Sacramentum; porro usque dum non est ordinis superioris, nullatenus ad Sacerdotium spectat, sicut quandiu spirituali militiæ quis nomen non dedit, non Sacerdotali jurisdictioni, sed laicali subditur. Cum ergo ante Matrimonii celebrationem tum Personæ, tum contractus, prorsus sint Fori laicalia, non nisi politicæ potestati subordinantur. Et revera S. Thomas *in Suppl. quæst.* 50. *art. unico ad* 4. nullum munus in Matrimonio Ecclesiæ dispositioni relinquit — Dicendum, quod Personæ illegi„ timæ ad Matrimonium contrahendum di„ cuntur ex eo quod sunt contra legem, qua „ Matrimonium statuitur. Matrimonium „ autem, in quantum est in officium naturæ, „ statuitur lege naturæ: in quantum est Sa„ cramentum, statuitur jure divino: in quan„ tum est in officium communitatis, statui„ tur lege civili; & ideo ex qualibet dicta„ rum legum potest aliqua Persona effici ad „ Matrimonium illegitima — Hic nullum est caput, unde Ecclesiastica potestas præfulgere possit.

RESP. Indubie, quandiu Personæ, & res remanent profanæ, laicali potestati subduntur; nihilo tamen minus circa illas valet Ecclesia disponere sub conditione futuræ consecrationis Deo faciendæ. De Laico volente Clericalem statum assumere statuit conditionem legitimi partus, scientiæ, & hujusmodi; de eodem, si velit solemniter inter Religiosos adoptari, decernit ætatem ad profitendum.

Ecclesia de profanis disponere potest.

Cum ergo inter baptizatos legitimum Conjugium sit Sacramentum, de eo hanc, vel illam conditionem exposcere jure potest. S. Tbumas de Matrimonio loquitur secundo loco; cum Jus divinum illud instituerit, tradens Ecclesiæ potestatem condendi regulas, sine quibus validum non evadit. Qua potestate pluries usa est Ecclesia, & novissime dixit anathema adversùs eos qui volebant, Ecclesiam non posse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in

iis

lis constituendis erraste; ut legere est in Tridentino *Sess.* 24. *Can.* 3., & 4., & *Tit. de Reformatione Matrimonii* per plura capita.

Ecclesiæ nomine venit Sacerdotalis Ordo.

Porro Ecclesiæ nomine intelligere Tridentinum Sacerdotalem Ordinem, secus Fidelium multitudinem, Laicos, Clericosque complectentem, luce clariùs apparet. Agit namque directè adversùs Lutherum, qui Sacro Ordini potestatem denegabat constituendi impedimenta: dicebat enim Hæreticus — „ Debent Sacerdotes ea omnia Matrimonia „ confirmare, quæ contra Ecclesiasticas, vel „ Pontificias leges fuerunt contracta, in qui„ bus Papa dispensat, & quæ non sunt in „ Sacra Scriptura expressa — Adde I. Tridentinum inhæret vestigiis præcedentium Conciliorum, & Canonum; in præcedentibus autem Conciliis Ecclesiæ nomine venit Sacerdotalis Ordo. II. *Titulo de Reformatione Matrimonii cap.* 1., *& seqq.* agit de impedimentis, nonnulla de novo statuens, declarans alia, eam clausulam repetendo: *Declarat Sancta Synodus*, qua solummodo Sacerdotalis Ordo exprimitur. III. Debet saltem aliquando declarari, quod fit nomine alterius Legislatoris, ut innotescat, cui accedendum pro dispensatione; nunquam autem Laicos Principes Sancta Synodus nominat. IV. Demum si Principum nomine id peregisset, ea omnia disciplinæ Decreta in suis Regnis publicari justissent Principes; quod sane non contigisse ad unum omnes novere.

CONTROVERSIA III.

AN ECCLESIA PER SUUM CAPUT IN IMPEDIMENTIS JURIS HUMANI DISPENSARE POSSIT.

Explicatur natura dispensationis.

40 Dispensatio, quæ a plerisque definitur, Juris alicujus relaxatio ab habente legitimam potestatem, differt ab interpretatione; quia hæc non involvit necessariò jurisdictionem, cum privati Doctores possint legem interpretari. Discrepat etiam ab irritatione legis. Dispensatio enim plenam supponit legis obligationem; secus irritatio, ut videre est in sententia eorum, qui volebant, legem non obligare independenter a Populi acceptatione: hoc ipso quod Populus legem non accepter, lex redditur irrita, antequam plenam sortiatur vim obligandi. Nec etiam convenit dispensatio cum abrogatione, vel derogatione. Nam abrogatio est cessatio totius legis, & derogatio partis illius, sed quoad omnes; dispensatio verò est relaxatio legis quoad aliquos, manente ipsa quoad alios in suo robore.

De hac igitur legis relaxatione instituitur præsens Controversia, inquirendo, an Ecclesia per suum Caput in impedimentis Juris humani dispensare valeat. Pro quo adnotare fas est, impedimenta in triplici fore differentia; alia sunt Juris divini, naturalia alia, reliqua demum Humani juris. In his, quæ naturalis, aut divini Juris sunt, nisi specialis Dei concessio præintelligatur, Ecclesia nequit dispensare, ut perperàm clamant Ethrodoxi, Catholicos propugnare. Evincitur ex Cap. *Inferior* dist. 21., & ex Clementina *de Electione*. *de Romani*. Itaque lis tota versatur circa impedimenta Juris humani.

DICENDUM, Ecclesiam per suum Caput dispensare posse in impedimentis Juris humani.

Vis legis ab intentione Legislatoris.

41 PROB. I. Supremus, & absolutus Legislator potest, quem vult, a lege eximere: sed Ecclesia in suo Capite est supremus, & absolutus Legislator quoad impedimenta Conjugii, quæ sunt Juris humani, ergo ab his, quem vult, eximere potest. Major propositio in aperto. Nam tota vis legis, sive in fieri, sive in conservari, ab intentione Legislatoris dependet, qui sicut legem potest ex toto abrogare, ita ab ejus onere aliquem subtrahere valet; quod aliud sane non est nisi dispensare.

Laudabilis quandoque dispensatio.

42 PROB. II. Non minùs in suo regimine est bene disposita Ecclesia, quàm politicus Magistratus, nec minorem legislativam, absolutamque auctoritatem, Ecclesiæ tribuunt Scripturæ, quàm Reipublicæ: sed hæc in suis legibus valet dispensare, quod discimus, ex quo Principes sæpenumero ab oneribus legis nonnullos de Republica benemerentes laudabiliter eximunt; ergo poterit similiter Ecclesia in suis legibus ad Conjugium spectantibus dispensare.

43 PROB. III. Æquali lance Hierarchiæ Ecclesiæ ex divina concessione convenit ligare, & solvere: Math. 16. vers. 19. *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis*; sed Ecclesia ligare potest apponendo impedimenta; ergo solvere potest eadem auferendo per dispensationem.

Conjugium spirituale, & corporale analogantur.

44 PROB. IV. Ad Ephes. 5., & 1. ad Timoth. 3. juxta quorundam Patrum intelligentiam corporale, & spirituale Conjugium analogantur: sed Ecclesia potestatem habet dispensandi in impedimentis Conjugii spiritualis: ut alios inter constat in S. Ambrosio, qui Neophitus ad Episcopatum assumptus est, dicente aliàs Apostolo: *Non Neophitum*: & in Episcopo Panormitano a Lucio Papa dispensato in Bigamia, sicuti refert Glossa Cap. *Lector* dist. 34.; ergo poterit in impedimentis corporalis Conjugii dispensare.

Dispensatio sæpe ad majus bonum ordinata.

45 PROB. V. Legislativa potestas Ecclesiæ data est in ædificationem: ad hoc autem pertinet, ut modis omnibus, utique aptis, tendat ad assecutionem finis a lege spectati: sed quandoque contingit, adimpletionem legis constitutivæ impedimentorum vel majus bonum impedire, vel etiam malum gignere; ergo necesse est tunc temporis posse Ecclesiam bonum assequi, legem relaxando. Si enim Princeps aliquis nubere vellet cum Consanguinea, & ex tali Matrimonio vel Fidei incrementum, vel pax Regni haberi posset, dispensatio ad majus Ecclesiæ bonum deserviret; adeoque concedenda esset, potissimùm si mala ex denegatione oriri posse prudens quilibet pertimesceret.

46 Igitur potest Ecclesia per Summum Pontificem in impedimentis juris humani dispensare, justâ tamen accedente causâ; & meritò

Dispensatio sine justa causa est illicita.

meritò sane. Nam Legislator si aliquos sine causa a lege eximeret, dissipator potius, quàm fidelis dispensator censendus esset; cum inæqualitatem irrationabiliter poneret inter Subditos. Juxta Suarii placitum *lib. 6. cap. 17. num. 9.*, & aliorum, lethali crimine reus esset; Sanchea verò *lib. 8. de Matrim. Disp. 18. num. 7.*, aliique plures, non nisi venialiter peccare dicunt (nisi magnum inde Reipublicæ damnum timeatur) cum exemptio unius a lege non magnam inferat Reipublicæ deordinationem. Hinc proportionaliter juxta gravitatem peccati ex parte Dispensantis peccat petens absque legitima causa dispensationem, eaque utens. Potest tamen quis causam suam Legislatori exponere, ejusque judicio rem totam committere; porro si tunc dispenset, & compertum non sit, nullam subesse causam, dispensatio executioni mandari potest. Hæc clara sunt.

An dispensatio sine justa causa sit valida.

Major difficultas exurgit, an pro valore dispensationis justa prærequiratur causa. Apud Doctores indubium est, invalidam esse dispensationem inferioris in lege Superioris; siquidem haud suspicari potest, eam potestatem communicasse, nisi ut rationabiliter ad usum deducatur. Hinc nullam dicunt dispensationem Rom. Pontificis absque justa causa in voto simplici, in juramento, & hujusmodi, quæ sunt de jure divino; quoniam Deus potestatem non largitur, nisi in ordine ad prudentem, & rationabilem dispensationem. Similiter nullam volunt dispensationem ab Episcopo factam pro libito in impedimentis dirimentibus, ut infra declarabitur, immo etiam in impedientibus. Nam ita se habet Episcopus ad legem Pontificiam, sicut Pontifex ad Deum: hic porro stante Dei concessione, non nisi ex rationabili motivo eximere potest Fideles a lege divina; ergo & Episcopus in lege Pontificia.

In propriis legibus, ut docent boni nominis Doctores, Legislator illicite quidem dispensat, valide tamen. Ad hanc firmandam opinionem sequenti fundamentali momento utuntur. Lex pendet ab intentione, & potestate Legislatoris; ergo potest legem propriam ex toto, vel ex parte pro libito abrogare. Et sicut ob solam magni Principis postulationem concedi potest dispensatio; ita ob solam dignitatem Principis ferentis legem, in eadem dispensari potest; & hæc appellatur gratia Principis.

Sunt tamen, qui gravia opponunt momenta. Illud potissimum urget, quod nulli Legislatori a Deo, vel ab Ecclesia, vel a Republica conceditur potestas, nisi in ædificationem: & ob hoc Doctores ad unum omnes in eam confluunt sententiam nullas esse dispensationes hujusmodi ab Inferioribus factas in lege Superiorum; ergo neque in legibus propriis. Adde. Quamvis vis legis ab intentione Principis dependeat, attamen, non nisi justâ interveniente causâ, lex fieri potest; ergo itidem, nisi rationabili occurrente motivo, valida erit dispensatio. Unde egregie S. Thomas 1. 2. *quæst. 97. art. 5.* habet in corpore articuli -- Et ideo ille, qui
„ habet regere multitudinem, habet pote-
„ statem dispensandi in lege humana, quæ
„ suæ authoritati innititur, ut scilicet in per-
A „ sonis, vel in casibus, in quibus lex defi-
„ cit, licentiam tribuat, ut præceptum legis
„ non servetur. Si autem absque hac ratio-
„ ne pro sola voluntate licentiam tribuat,
„ non erit fidelis in dispensatione, aut erit
„ imprudens: infidelis, quidem si non ha-
„ bet intentionem ad bonum commune:
„ imprudens autem, si rationem dispensandi
„ ignoret; propter quod Dominus dicit Luc.
„ 12. Quis putas, est fidelis dispensator,
„ & prudens, quem constituit Dominus su-
„ per familiam suam? -- Hujusmodi Sententia tutior est, & rationabilior; prima verò extrinsecâ Doctorum auctoritate videtur
B communior.

Quænam causa sufficiat pro dispensatione.

Causa, quæ pro dispensatione desideratur, non ea esse debet, quæ ex se eximat a lege, immo nequaquam fas est tanti ponderis esse, alioqui non opus esset dispensatione, sed tantummodo interpretatione; debet itaque tanti esse, ut rationabile motivum involvat legem relaxandi. Quandoque plures causæ sejunctæ insufficientes sunt pro dispensatione; secus si insimul considerantur. Graviores causæ in fortioribus impedimentis exquiruntur; quo enim majus est vinculum, major urget prohibitionis ratio, adeoque gravior causa exoptatur v. g. pro gradibus
C proximioribus consanguinitatis, & affinitatis, quàm pro remotioribus. Nequit autem certa regula assignari ad justam dignoscendam causam pro hac, illave dispensatione, propter diversas temporis, loci, & personarum circumstantias. Quare ad prudentes devolvitur judicium, spectata qualitate personarum, utilitate, pietate, & hujusmodi, inter quæ fere Principem locum habet dignitas postulantis, puta Regis; dispensatio namque quoad Principes commune Reipublicæ, & Religionis bonum involvit.

D *OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.*

47 OBJIC. I. Impedimenta Matrimonium dirimentia statuta sunt in Conciliis: sed Supremus Ecclesiæ Pastor in Conciliorum Sanctionibus dispensare non valet, ut octo supra decem Romani Pontifices a Dupin relati affirmant, ultro confitentes se non posse in prædictis dispensare, & insolubili observatione retinenda Sacerdotum Constituta. supremi namque Præsules sunt Canonum custodes, ipsis subjecti, nec ab Apostolica Sede vertibiles; ergo.

In canonibus Fidei nulla dispensatio.

E RESP. Huic argumento factum fuit satis *Tom. V. Part. III. de Ordine Contr. VIII.* Impræsentiarum duo Canonum genera distinguenda sunt; quæ primi generis sunt, pertinent ad Fidei definitiones, naturalisque Juris, nec non divini, explicationes; quæ verò alterius, ad Ecclesiasticam disciplinam spectant. In primis nulla intervenire potest dispensatio; secus in secundis. Momenta in argumento indicata apte probant, non posse Pontifices pro suo beneplacito dispensare, sicut Adrianus II. *in Epist. ad Basilium Imp.* declaravit; ceterum, rationabili existente

causa, Apostolicæ Sedi concessam dispensativam potestatem non infringunt. Audiatur Tridentinum *Sess.* 25. *cap.* 18. *de Reformatione* -- Sciant Universi, Sacratissimos Canones exacte ab omnibus, & quoad ejus fieri poterit, indistincte observandos. Quod si urgens, justaque ratio, & major quandoque utilitas postulaverit, cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis a quibuscumque, ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum: alitérque facta dispensatio, subreptitia censeatur -- Itaque absolute subduntur Supremi Pastores definitionibus Fidei; reliquis verò vi directiva, quæ supremæ auctoritati non adversatur, nec dispensativam minuit potestatem.

48 OBJIC. II. Lex Ecclesiastica impedimentorum constitutiva recta est, adeoque divinæ, naturalique legi consona: aliàs Religioni non congrueret, nec conveniret disciplinæ: quod tamen ad rationem legis apprime necessarium est; sed Pastor Supremus haud valet in divina, naturalive lege dispensare; ergo neque in lege constitutiva impedimentorum.

Ecclesia jus in humanam legem.

RESP. Ecclesia proprie loquendo sive in divina, sive in lege naturali, nisi aliter a Deo concessum sit, nequit dispensare: ad alium namque ordinem pertinet; potest tamen eam interpretari, sicut cum decernit v. g. mutuum Proditori Patriæ non fore reddendum. In lege verò humana potest indubie dispensare; quia propriam lineam non excedit. In eo igitur Ecclesiæ dispensatio consonat legi divinæ, naturalique, quod recta sit, congruatque Religioni.

49 OBJIC. III. Supremus Pastor adversùs justitiam distributivam agere nequit: sed dispensatio in legibus matrimonialibus lædit justitiam distributivam decernentem, quod partes æqualiter graventur, quodque una præ aliis ab onere non eximatur: sicut est etiam contra justitiam legalem, cum pars toti conformari debeat; ergo quoad dispensandum nulla in Pontifice Potestas.

Justitiæ distributivæ nō adversatur dispensatio.

RESP. Utique agitur contra justitiam distributivam, si absque rationabili causa inæqualiter graventur partes; secus si legitimum occurrit momentum: sicut non est acceptio personarum *Deut.* 1. execrata, si æqualia inter inæquales non serventur, cum scilicet inter eos inæqualitas conditionum habeatur. Similiter immeritò adversùs justitiam legalem censetur, quod rationabiliter pars toti non conveniat. Itaque argumentum id unum evincit, non posse videlicet dispensari sine causa. Ceterum, ut ait S. Bernardus *Lib.* 3. *de Considerat. ad Eugenium cap.* 4. -- Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est --

50 OBJIC. IV. Nequit commune bonum pro privato particularis Personæ commodo prætermitti: cum bonum Gentis, ut ait Aristoteles 1. *Ethicorum*, sit bonum divinius, quàm bonum unius Personæ; sed Lex, quæ impedimenta decernit, respicit commune bonum; ergo hoc prætermitti non debet; adeoque in lege nequit dispensari.

Dispensatio in ordine ad bonum commune.

RESP. Commune bonum & directe, & indirecte respicitur. Et quamvis plerumque causa impulsiva ad dispensandum, directe commune bonum intendat; non tamen semper exigitur, sed sat est, quod indirecte ad ipsum tendat. Hoc accidit, quoties propter privatum bonum dispensatio impertitur; quoniam ex privatorum bono commune resultat. Itaque in dispensatione sufficit intentio boni communis ob causam directe in bonum privatæ Personæ cadentem.

51 OBJIC. V. Ex lege constitutiva impedimentorum habetur materia proxima Sacramenti Matrimonii: atqui natura Sacramenti est, quod semel constituta invariabiliter perseveret; ergo. Et sane haud congruum videtur, in eadem Civitate, in eodem Pago, immo & in eadem Familia, ab uno contractum cum affine Matrimonium esse nullum, contractum ab alio cum alia itidem affine validum existere ratione dispensationis, totiesque variari Sacramenti materiam.

Quæ juris positivi sunt, variantur.

RESP. Male sibi plaudunt hoc argumento Hæretici, nolentes intelligere, eandem rem alicubi graviter Iure positivo esse præceptam; secus alibi. Ceterum instantiæ solutio in aperto est, videlicet, leges humanas, ac peculiares consuetudines, ex conditionibus Personarum, locorum, & similium, variationibus subesse. Proxima Sacramenti Matrimonii materia ubique una est, atque invariabilis, legitimus nempe duorum consensus; & tantummodo variatur materialis conditio subjecti contrahentis, quatenus ratione impedimenti una Persona efficitur inhabilis ad legitimum consensum, altera verò ob carentiam impedimenti per dispensationem ablati habilis est.

52 OBJIC. VI. Non potest Pontifex dispensare in Matrimonio, ita quod Proles nata ex Connubio inter Personas impeditas contracto sit legitima in ordine ad effectus civiles: quia nequit facere, quominus illud Connubium fuerit ab initio nullum; sed si dispensare posset in impedimentis, hoc agere posset, cum posset irritare Ecclesiasticam legem statuentem illud impedimentum, sine qua Matrimonium fuisset validum; ergo signum est, quod hanc dispensativam potestatem non habet Pontifex.

Pontificis potestas circa illegitimos.

RESP. Potest quidem Pontifex aptam reddere prolem aliàs illegitimam, ad effectus Ecclesiasticos, qui sub ejusdem cadunt jurisdictione; sed nullimode facere potest, quod Proles ex illegitimo concubitu sit legitima in ordine ad effectus naturaliter sequentes ad Matrimonium rite contractum. Et sane Prolem esse illegitimam, non oritur immediate ex impedimento ab Ecclesia statuto, sed immediate ex illegitimo Conjugio; nec Pontificia potestas ea est, ut præstare possit, ut non fuerit impedimentum, quando contractum fuit Conjugium. Poterit tamen dispensare in eo, & concedere, ut iterum celebretur, validumque habeatur; & tunc Proles, aliàs illegitime nata, secundùm Juris dispositionem legitima fiet.

53 Præ-

Nuntii potestas.

53 Præter Romanum Pontificem in universa Ecclesia, potest Nuncius in sua Provincia dispensare in casibus, in quibus Episcopus valet, insuper in impedimento publicæ honestatis ante, vel post contractum Matrimonium, & legitimare filios ante, vel post illud susceptos.

Auctoritas Episcoporum quoad impedimenta.

54 Episcopos ex favorabili interpretatione jus habet dispensandi in impedimentis dirimentibus, gravi urgente necessitate scandali, infamiæ, vel etiam incontinentiæ, ubi defectus occultus est, & difficillimus fit accessus ad Pontificem, sive ad ejus Ministrum, aut Privilegiatum, sive difficultas ex magna distantia, sive ex inopia habeatur, & aliàs Matrimonium publice fuit celebratum. Potestatem hanc extendunt quidam ad casum contracti Conjugii ex mala fide utrinsque; non enim credunt, Pontificem cum tanto animarum periculo sibi in iis circumstantiis reservasse dispensationem. Verùm huic Sententiæ refragatur Tridentinum *Sess. 24. cap. 5. de Reformatione* —Non enim dignus est, qui „ Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, „ cujus salubria præcepta temere contempsit— Propugnari tamen posset horum doctrina, si mala fides ex una tantummodo parte adfuerit; cum malitia unius innocenti obesse non debeat. Porro contendunt nonnulli, ad malam fidem nequaquam sufficere scientiam speculativam de gradu Consanguinitatis, vel Affinitatis; sed requiri practicam, scientiam scilicet, qua dignoscatur illi gradui subesse impedimentum. Volunt itidem eam facultatem extendi ad Conjugium nondum celebratum, si illæmet urgeant circumstantiæ magni scandali, infamiæ, damnique pergravis, vel necessitatis filios legitimandi, nec alia via foret ab his evadendi, aut accedendi ad Apostolicam Sedem. Nec alio ducuntur momento, nisi quia inverisimile videtur, Papam in illis angustiis, & æternæ salutis periculo, sibi dispensationem reservare voluisse; quibus favet Cap. 2. *de Sponsf. Impub.*, ubi instante necessitate, conceditur Episcopo facultas dispensandi in ætatis defectu. Pro enunciatis circumstantiis valet Episcopus facultatem suo Vicario delegare; cum ipsi non ratione Personæ prædicta potestas conveniat, sed ratione dignitatis; quæ autem hoc modo conveniunt, Vicariis communicabilia sunt, utpote corollaria jurisdictionis ordinariæ. Non tamen sufficit generalis concessio pro omnibus casibus, sed specialis desideratur ad hunc casum.

Vi consuetudinis, & Doctorum auctoritate, licèt non vigore Juris, potest idem Episcopus dispensare, ut Conjuges debitum invicem petant, aliàs impediti propter votum simplex, sive præcedens, sive subsequens Matrimonium, vel propter affinitatem, & spiritualem cognationem supervenientem. Et quidem dispensatio hujusmodi elargiri potest etiam extra casum necessitatis, immo patente aditu ad Superiorem. Hoc & Generalis Vicarius valet vi generalis concessionis a suo Præsule impertitæ. Cumque hujusmodi potestas sit juris ordinarii, hinc fit eandem habere Provisores, Sede vacante.

Privilegia PP. Societatis.

55 Sacerdotes Societatis Jesu a Præposito Generali ad partes ultramarinas sive Orientales, sive Occidentales, deputati, possunt pro Matrimonio sive inito, sive ineundo, Indulto Apostolico, in omnibus gradibus affinitatis, & consanguinitatis, Juris humani dispensare, dummodo cum scientia impedimenti non fuerit contractum, sub hac tamen limitatione, quod ubi facilis est aditus ad Episcopos, solummodo in conscientia valeat dispensatio, quamvis in perpetuum; Episcopi verò in utroque Foro, sed tantùm ad viginti annos a data patentium præsentium litterarum computandos, & de consilio Patrum Societatis tanquam suorum Coadjutorum, si commode haberi possint. In reliquis autem Provinciis, ubi non sunt Episcopi, vel non minus quàm duo millia passuum distant, laudatis Patribus potestas in utroque Foro dispensandi competit; iisdem in locis possunt solemnitates, declamationes, aliasque externas ceremonias, ubi oportuerit, omittere, susceptamque Prolem, suscipiendamve legitimare. Concessa itidem est ipsis potestas, ut licentiam impertiantur Infidelibus ad Fidem conversis permanendi in Conjugiis antea celebratis in gradibus prohibitis, qui non sunt divini juris. Vid. infra *Disp. VI. Contr. II. num. 28.*

Habent itidem facultatem concedendi licentiam Conjugi ad Fidem converso nubendi cum Muliere Catholica, non expectato consensu, aut responso alterius Partis, quæ in Infidelitate perseverat, dummodo sufficienter constet, fuisse admonitam, atque intra statutum tempus nullum dedisse responsum, vel propter absentiam non posse legitime admoneri. Circa quod Limensis Synodus a Sixto V. confirmata statuit I. ut, si Infidelis rationabilem suæ conversionis spem ostendat, conversus ad secundas Nuptias non transeat, sed cunctando curet lucrari Conjugem. II. Si hæc conversionem differat, nec dilatio converso officiat, per semestre sustineat, sæpenumero de conversione Partem admonens. III. Elapso prædicto tempore adiri debet Episcopus, qui pro sua prudentia secundas Nuptias concedat, si vel Fidei, vel incontinentiæ subsit periculum, hoc verò cessante, jubeat expectare Infidelem, vel, si prodesse noverit, consulat cohabitare.

Concessa similiter iisdem Patribus potestas est matrimoniales causas cognoscendi, in illis tamen Terris Infidelium, in quibus non sunt Episcopi; & licèt Judicis munere fungantur, sine judiciali strepitu id debent peragere, accedente suorum Prælatorum deputatione, nec non assensu Episcopi utendi suis Privilegiis.

Privilegia Carmel. Discalceatorũ.

56 Paulus V. Nostris Carmelitis Discalceatis in Perside degentibus vivæ vocis Oraculo indulsit, ut cum his, qui in illis Regnis convertuntur, & etiam cum jam Conversis, in omnibus gradibus dispensare possint, præter primum Consanguinitatis, vel affinitatis, ac per lineam rectam inter ascendentes, & descendentes. Sic apud N. P. Thomam a Jesu *De Conversione Gentium lib. 12. in notis ad Bullas Pontificum.*

57 Sacra Congregatio de propaganda Fide die 23. Febr., referente Cardinali Fac-

chinetto litteras Missionarii Thomæ Henrici Decani Basiliensis — Decrevit, Missionarios habere facultatem dispensandi gratis in tertio, & quarto gradu in pauperibus, & cum Conversis ad Fidem Catholicam in secundo. & tertio mixtis, & in cognatione spirituali, præterquam inter levantem, & levatum. Decrevit etiam, quod Conversi ad Fidem Catholicam dispensandi sunt in cognatione spirituali; quia Baptismus inter Hæreticos est verus. Item quod in casibus, in quibus dispensari poterit, facultas eis datur declarandi prolem legitimam, & si publicatum fuerit decretum de matrimonio juxta formam Concilii, debent Jugales conversi antea conjuncti ab Hæreticis in Matrimonium, iterum contrahere saltem secretò — Verùm circa hujusmodi decretum est advertendum hanc facultatem non quibuscumque Missionariis impertitam, sed iis tantummodo, qui a Sacra Congregatione mittuntur.

Privilegia Missionariis concessa.

58 Brevi calamo subdere placet ad Controversiæ complementum causas, quæ ad dispensandum sufficientes censentur, & ad sequentia referuntur. I. Bonum pacis tum Regnorum, tum Provinciarum, tum familiarum, sicut & litium, discordiarum, aut scandalorum extinctio. II. Dotis defectus, ut si Mulier dote carens inter Consanguineos reperit, qui ipsam ducere velit; quod & de Viro intelligendum est. Hoc momentum extendunt Doctores ad casum, in quo Parentes divites utique sunt, sed vel nolunt filiam sufficienter dotare, vel diu differunt, unde nubenda gravetur, nisi contrahat cum Consanguineo; si tamen sufficientem habeat dotem pro contrahendo Matrimonio cum Viro paris conditionis, haud potest dispensationem petere, ut contrahat cum Consanguineo, qui ad altiorem statum ipsam elevet. III. Locorum angustia, per quam difficile est nubere, nisi cum Consanguineis. IV. Conservatio successionis excelsæ familiæ, vel magnæ hæreditatis; expedit enim Reipublicæ bono habere nobiles Viros, opulentasque familias. V. Instauratio Matrimonii bona fide contracti, immo & mala fide, potissimùm si præcesserit copula, vel proles fuerit suscepta. Ad hanc causam revocatur reparatio honoris violatæ Mulieris, legitimatio, susceptæque prolis educatio. VI. Nobilitas, dignitasque postulantis, puta Regis, Principis, & hujusmodi; isti siquidem solent esse de Ecclesia benemeriti, & similia Conjugia in bonum Reipublicæ, & Ecclesiæ cedunt. VII. Pro remotioribus gradibus sat est pecuniarum subsidium in Ecclesiæ utilitatem.

Causæ ad dispensandum sufficientes.

Præcitatæ sunt causæ ex parte petentis dispensationem; causæ verò ex parte concedentis sunt liberalitas dispensantis, ordinatumque Ecclesiæ regimen.

59 Nunc deveniendo ad ipsam dispensationem notandum est, duplicem causam in dispensatione occurrentem distinguendam esse, motivam scilicet, & impulsivam. Prima est Rescripto intrinseca, & est finis præcipuus concessionis, & postulationis, & ea complectitur momenta, quæ mox enumeravimus tanquam sufficientia pro expostcenda

Dispensationis causa alia motiva, impulsiva altera.

dispensatione. Secunda est extrinseca, vimque finis proximi sortitur, ut sunt amicitia, sapientia, bonitas postulantis.

Ut valor concessionis subsistat, fas est, causam motivam perseverare, quando ab Apostolica Sede conceditur dispensatio: & si Ordinario manderur, adesse debet, cum ab ipso emanat. Si verò ante celebrationem Conjugii cesset causa v. g. defectus dotis, juxta probabilius Doctorum judicium, valet dispensatio, ex regula Juris 73. in 6. — Factum legitimè, retractari non debet, licèt casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari. Et sane dispensatio absoluta discriminatur a conditionata; porro nulla foret distinctio, si, cessante causa, dispensatio corrueret. Hac super re exempla præsto sunt; dispensatio in irregularitate ex paupertatis motivo concessa, eo cessante, dispensationis valor perseverat; dispensatio in voto Religionis ob virium debilitatem, in voto castitatis ob periculum incontinentiæ, non censetur nulla, etsi vires acquirantur, amoveaturque labendi periculum. Hujus ratio satis apta occurrit, quia, nempe beneficium dispensationis consummatur, seu completur in actu legitimæ expeditionis: tunc enim dissolvitur vinculum, nec amplius redit, quamvis causa cesset; sicut legis abrogatio adæquate habetur, cum Princeps ex causa ipsam revocat, nec reviviscit, etsi causa ultra non perduret. Nec est simile in his, quæ, ut ajunt, tractum habent successivum, diversaque complectuntur tempora; tunc enim adest velut multiplex dispensatio; unde causa cessante pro uno tempore, pro eodem cessat dispensatio; ut cum quis ob virium defectum a jejunio dispensatur, si perfecte reparentur vires, cassatur beneficium dispensationis.

Causa motiva quandonam debeat perseverare.

60 Rescriptum Romani Pontificis subreptitium dicitur, vel obreptitium, quoties ex errore procedit, vel ignorantiâ, vel quis, quod exponi debet, reticetur, vel falsum loco veri substituitur. Si sit Rescriptum gratiæ, quo beneficia, dispensationes, & similia conceduntur, ipso facto irritum est; quia rationali concedentis voluntati refragatur, atque in ejus concessione causa completur, proindeque statim finis ejusdem evertitur. Si verò Rescriptum sit justitiæ, quod nempe per Juris regulas ordinatur ad causas absolvendas, tunc non irritum immediate censetur; quia circa media, non circa finem versatur, nec per illud absolvitur causa, sed per Sententiam a Judice ferendam; unde Pars altera instare debet, ut irritetur.

Rescriptum subreptitium quando habetur.

In Rescriptis gratiæ, de quibus tantummodo impræsentiarum, omissio eorum, quæ ex jure, vel stylo Curiæ, vel consuetudine, sunt exprimenda, nullum facit Rescriptum; quia talia in Jure exiguntur pro forma actus, qua deficiente, ut in aperto est, deficit actus. Subreptitium itidem, adeoque nullum efficit Rescriptum, omissio, vel falsificatio illius, quod est causa motiva; quia tunc ignorantia, sive error, dat causam concessioni.

Si falsificatio, vel omissio circa extrinseca versentur, quibus cognitis dispensatio non haberetur, ut si postulans falsò describatur

batur doctus, aut probus, probabilior Sententia docet, Rescriptum validum fore; quia error, vel ignorantia non afficit substantialia, eaque propter non variat, aut absolutam concedentis voluntatem vitiat; regulanda quippe est per intrinseca rationabilia motiva. Habes exemplum. Tenet eleemosyna facta pauperi, qui probus creditur, cui facta non fuisset, si ejus mores improbi cogniti fuissent; etenim proprium eleemosynæ motivum est paupertas. Secus esset, si innocentia vitæ unice fuisset inspecta. Illa clausula Rescriptis inserta, *si vera sint exposita*, sobstantialia, causasque moventes respicit, cum ab his essentialis distributivæ potestatis rectitudo reguletur.

Ubi plures causæ proponuntur ad unam adæquatam sufficientem conflandam, si cum veris falsa commisceatur, Rescriptum nullum est; quoniam tunc ex singulis simul sumptis una integra consurgit, quæ est causa totalis motiva; hinc tota corruit per unius falsitatem, desinitque principium, cui concedentis voluntas innititur. Si verò singulæ causæ sufficientes sint, & veris falsæ aliquæ inserantur, Rescriptum subsistit; cum ex jure una sufficiat. In dubio de sufficientia, vel de veritate causæ, aut de valore dispensationis, vel an falsa, quæ exposita fuere, motiva sint, vel impulsiva, plerique Doctorum propugnant, Rescriptum tanquam validum; quia Jura favent *l. quoties ff. de rebus dubiis*, Cap. *Abbas de verborum significatione*.

Ubi impedimentum inter Personas consurgit ratione unius principii utramque afficientis, sublatum ex parte unius aufertur ex parte utriusque, vi connexionis. Si verò utramque Personam afficiat sine connexione; tunc ex parte utriusque requiritur dispensatio. Hinc si tam Vir, quàm Mulier, votum emisit, non sufficit dispensatio uni collata; votum enim unius non connectitur cum alterius voto; secus accidit in gradu consanguinitatis, vel affinitatis, qui ex eodem indivisibili principio consurgit. Plura hac super re superessent enucleanda, quæ facilè occurrunt apud Casuistas.

CONTROVERSIA IV.

AN PONTIFEX DISPENSARE POSSIT IN IMPEDIMENTO VOTI SOLEMNIS CASTITATIS RELIGIOSORUM.

61 QUoniam sermo fuit de dispensationibus impedimentorum, operæ pretium erit impræsentiarum descendere ad peculiarem quæstionem dispensationis circa votum solemne, quod esse impedimentum dirimens, & quidem jure naturali divino ex dicendis patebit. Inquirimus itaque, an Pontifex dispensare possit cum Religioso solemniter Professo, ut Matrimonium contrahat. Salva ubique esse debet Apostolicæ Sedis reverentia, ejusdemque privilegia plene integra ab omnibus veneranda sunt, propugnandaque. Sed quoniam tot inter dotes indebito non indiget coruscare fulgore; ideo Catholici Doctores ad præsentis difficultatis examen devenere, affirmantibus pluribus, posse Romanum Pontificem in præcitato impedimento dispensare, negantibus aliis, qui id honori vertunt Pontificiæ dignitatis, quatenus Acatholicorum obstruunt ora clamantium, a Pontificiis extolli Petri Cathedram supra id quod est Deus.

DICENDUM est, Pontificem dispensare non posse in impedimento voti solemnis castitatis Religiosorum, ut contrahatur Matrimonium.

62 PROB. I. Quoties perseverat consecratio constituens intrinsece Personam Deo Sacram, impossibile est, quod ipsa non sit Deo consecrata, & ad laicalem Statum redeat: sed Ecclesiæ potestas nequit separare consecrationem intrinsece constituentem Personam Deo Sacram ab illo, qui est solemniter professus in Religione; ergo nequit illum ad Secularem Statum restituere, dispensando in voto solemni, aptumque reddens ad contrahendum Matrimonium. Votum solemne constituere Personam intrinsece Deo Sacram aperte declarant Canones relati 27. q. 1. ut Cap. *Virgines*, Cap. *Si quis facto*, Cap. *Si qua Virgo*, & alibi sæpe. Declarant Patres, ut Ignatius *Epist. ad Antiochenses* — Virgines „ agnoscant, cui se consecraverunt — Athanasius *lib. de Virginit.* — Postquam continen„ tiam professa es, corpus tuum sanctifica„ sti — Basilius *in Proœmio Constit. Monastic.* — Qui a Mundi vinculis liber esse cupit, „ nuptias velut pedicas quasdam fugit; his „ autem relictis, vitam suam Deo consecrat, „ & castitatem profitetur — Ambrosius *lib. 3. de Virg.* — Discite quantas Alexandrina, „ totiusque Orientis, & Africana Ecclesia, „ quotannis sacrare consueverint: pauciores „ hic homines prodeunt, quàm illic Virgi„ nes consecrantur — Eusebius *lib. 4. de vita Constantini* — Castitatem, virginalemque „ modestiam amplexatæ quædam, corpus, & „ animam consecravere Deo — Ex his duo palam fiunt. Primum. Persona est, quæ immediate sacratur; ideoque inclamant Patres, *Corpus tuum*, *Vitam tuam*, Deo sacrata fore; ad innuendum, consecrationem afficere Personam. Secundum. Personæ seipsas Deo consecrant; ut prædicta consecratio intelligatur non pure invocativa, quatenus invocetur Deus, ut talia peragentibus præsto sit, sed constitutiva, utpote Personam sacrans, inhabilemque reddens ad profanos usus.

Votum solemne intrinsece Deo consecrat.

Porro consecrationem hujusmodi auferri nusquam posse in aperto est. Etenim si consecratio constituit intrinsece Personam Deo Sacram, tandiu essentialiter durat, quandiu ipsa Persona subsistit: sicut quousque perseverat Altare sub legitima Altaris figura essentialiter effectus habetur consecrationis, qui, si lapidem secundùm se afficeret, perseveraret, destructâ Altaris figurâ. De hac consecratione loquitur Deus Levit. 27. vers. 9. *Animal, quod immolari potest Domino, si quis voverit, Sanctum erit, & mutari non poterit*; siquidem animal relate ad præteritam actionem consecrantem dicitur consecratum; quoniam verò nemo unus præstare potest, quod actio illa non sit præterita, ideo quandiu animal

mal vivit, semper dicetur sacratum Domino. Ex ea autem consecratione dimanat in homine obligatio continentiæ. Hæc porro obligatio non est forma constitutiva consecrationis, sed effectus; non enim argumentari valet: quia tenetur ad continentiam, est consecratus: sed ex adverso; etenim salvatur obligatio continentiæ absque consecratione.

Res clarescat exemplo; quod expendit Abulensis *in cap. 3. Numeror. quæst.* 109. Si Ordini Episcopali, sicut & Presbyterali, ejusque consecrationi essentialis foret obligatio continentiæ, nequiret Pontifex dispensare; ut Episcopus, vel Sacerdos, Conjugium contraheret, nec in sensu composito Episcopalis dignitatis, nec in sensu diviso, auferendo scilicet Episcopalem consecrationem; in omnium siquidem Sententia Ecclesia nequaquam valet Episcopalem consecrationem auferre, & aliàs illi consecrationi foret essentialis obligatio continentiæ; in substantialibus autem Ecclesia nequit dispensare. Atqui Religiosæ consecrationi est essentialis obligatio continentiæ, ut clare docuit Innocentius III. relatus in Cap. *Cum ad Monasterium, de statu Monach.*, ubi -- Nec æstimet Abbas, quod „ super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare; quia abdicatio „ proprietatis, sicut & custodia castitatis, „ adeo est annexa regulæ Monachali, ut „ contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere -- Et Abulensis, ubi supra, ait -- Includit contradictionem, quod „ aliquis sit talis, qualis denominatur, & „ careat substantia rei, quæ eum talem facit, scilicet quod sine albedine sit albus, „ cum per albedinem quis albus sit. Ita Monachum esse oportet, quod aliquid includat substantialiter, idest, quod habeat aliquid substantialiter requisitum ad hoc, „ quod sit Monachus: quia quælibet res habet aliquid substantiale sibi; sed nullum alterum est substantiale Monacho, per quod „ differat a non Monachis, nisi per obligationem ad continentiam, & abdicationem „ proprii, & obedientiam; ergo non poterit Papa dispensare, faciendo, quod aliquis sit Monachus, & careat aliquo istorum -- Sed neque facere potest, quod Monachus non sit, adeoque capax Conjugii: nam per professionem homo consecratur Deo, ut superiùs fuse probatum est, & consecratio illi est essentialis, sicut essentialis est in ordine Episcopali; ergo.

Monachis essentialis est continentia.

63 PROB. II. Non minùs firmum est solemnis Professionis vinculum, quàm vinculum Matrimonii consummati: cum illud sit spirituale, perfectissimumque, Deum inter & hominem, per translationem perfectam dominii; sed, urgente quacunque necessitate communis boni, nusquam dissolvi potest vinculum Conjugii corporalis consummati; ergo neque solubile censendum est votum solemne Religiosæ Professionis. Extraordinaria, & Ineluctabilis necessitas boni communis sit imminens periculum perversionis totius Regni a Fide, evitari possit damnum adeo grave per dissolutionem conjugalis vinculi: nemo unus ex Catholicis dicet, Pontificem in eo dispensare posse, nec inde colligi fas est quidquam ad rectum Ecclesiæ regimen deficere in Pontifice; quare ergo dicetur, dissolubilem esse Professionem Religiosam per dispensationem Pontificis, eâdem, vel simili, instante necessitate?

Religiosa professio æquiparatur Conjugio.

Nec momenti est, si dicatur indissolubile prorsus Matrimonium consummatum, propter perfectam significationem unionis Christi cum Ecclesia, quæ ratio non urget in Religiosa Professione. Etenim satis apte haberetur perfecta significatio per hoc, quod Conjugium consummatum ex natura sua, & spectatâ ordinariâ rerum providentiâ, foret indissolubile; ideoque eidem non officeret, si per extraordinariam potestatem Pontifex posset illud dissolvere, sicut non officit, ex quo Deus illud dissolvere possit. Ergo si hoc non obstante, Matrimonium consummatum nequit a Pontifice dissolvi, neque poterit Religiosam Professionem infringere.

64 PROB. III. Non datur in Ecclesia potestas sive ordinaria, sive extraordinaria, auferendi rem alicui traditam, & sub hujus dominio perfecte translatam, etiam urgente communi bono, quoties Persona, quæ re illa expoliari debet, non est illi subjecta: atqui Religiosus per vota solemnia perfecte Deo traditur, & specialiter translatus est sub dominio Dei, qui indubie Ecclesiæ jurisdictioni non subditur; ergo per nullam potestatem solemnia ejusdem vota dissolvi possunt, excogitato etiam quocunque boni communis periculo.

Per votum solemne homo Deo perfecte traditur.

65 PROB. IV. In verbis Joan. 21. relatis: *Pasce oves meas* non intelligitur collata extraordinaria potestas Ecclesiæ excitandi a mortuis virum supremo fato functum, ad præcavendam communis boni jacturam, si aliud medium non superesse confingamus, nisi vita hominis illius: sed solemnis Religiosa Professio in ordine ad secularia ex divina institutione est mors spiritualis perfecta; ergo non est in Ecclesia extraordinaria potestas Virum Deo sacratum per vota, adeoque mortuum Seculo, ab ea morte excitare.

Religiosus ad secularia velut mortuus.

66 PROB. V. Christus constituens, atque declarans perfectionem, immobilitatemque status perfectionis, qui in solemni Professione Religiosa involvitur, comparationem adoptavit ab Eunuchis, qui hujusmodi sunt a natura, vel ab hominibus: quo momento utuntur Catholici adversùs Novatores, ut videre est apud Bellarminum *lib. 2. de Monachis cap.* 23., pro evincenda perpetuitate voti castitatis; sed semel positâ impotentiâ in illis duobus Eunuchorum generibus, nullâ hominis potestate, aut naturali virtute, sed a solo Deo supra naturam operante auferri potest; ergo positâ itidem voluntariâ impotentiâ in Religiosis, non dabitur in Ecclesia potestas eam reparandi, sed solummodo e divina auctoritate erit id præstare.

67 PROB. VI. Et potissimùm urgetur adversùs Novatores contendentes, impedimentum voti solemnis superstitiosum esse hominum inventum, adeoque non obligare, & pro libito dissolvi posse. Urgetur similiter adversùs nonnullos Eruditos, qui licèt catholice sentientes fateantur, juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, vota solemnia subsequens

Ma-

Matrimonium dirimere, nolunt tamen id evenire ex natura ipsius voti, sed ex Pontificia sanctione, ea propter primis rei Christianæ temporibus illicitum quidem, sed validum fuisse Conjugium contractum ab eo, qui solemniter voverat castitatem; discriminantur tamen, quo tempore votum constitutum fuerit impedimentum dirimens. Probatur itaque, quovis tempore solemne castitatis votum diremisse Matrimonium; unde meritò inferri debet dissolvere jure naturali divino, nullimode a Pontifice dispensabili.

Secundùm Augustinum *lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap.* 24. -- Quod Universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi Apostolica auctoritate traditum rectissime creditur -- Sed vota solemnia subsequens dirimere Matrimonium Universa tenet Ecclesia, neque invenitur a Conciliis institutum; ergo ad Apostolicam Traditionem, quæ Jus divinum nobis manifestavit, referendum est. Quod universa Ecclesia hoc propugnet, in aperto est ex Tridentino *Sess.* 24. *Can.* 9. -- Si quis dixerit, Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto; anathema sit -- Porro legem hanc non fuisse in Concilio aliquo conditam probant eadem momenta, quæ adversæ partis Defensores proferunt, hujusce legis exordia designantes.

68 Volunt quidam, legem illam latam fuisse sub temporibus Innocentii II., qui Pontifex inauguratus fuit circa annum 1130.; cum in Lateranensi Concilio II. habeatur *Can.* 7. -- Statuimus, quatenus Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Regulares, Canonici, Monachi, atque Conversi professi, qui Sanctum transgredientes propositum sibi Uxores copulare præsumpserint, separentur. Hujusmodi namque copulationem, quam contra Ecclesiasticam regulam constat esse contractam, Matrimonium non esse censemus -- Et *seq. Can.* subdit -- Id ipsum quoque de Sanctimonialibus fœminis, si, quod absit, nubere attentaverint, observari decernimus --

Referunt alii, quos inter Jueninus *Tom. 2. de Sacramentis cap.* 3. *de Impedimento voti*, hoc impedimentum ad tempora, quibus ubique invaluit, Gregorii Magni, qui an. 590. Romanus Pontifex electus fuit; cum *lib. 7. Epist. 9. ad Vitalianum Sipontinum Episcopum* pro casu Mulieris, quæ Religiosum habitum exuerat, & post votum nupserat, habeat -- Instantiæ tuæ sit Mulierem comprehendere, & statim non solùm ad male contemptum habitum sine excusatione aliqua revocare, sed etiam in Monasterio, ubi omnino districte valeat custodiri, detrudere -- His constat Gregorium injungere separationem a Viro, cui se copulaverat Mulier Religiosa.

Ante tempora Innocentii II. matrimonium contractum a Religiosis erat nullum.

Verùm tum ante Decretum Innocentii II., tum ante illud Gregorii, legimus solemne votum irritum reddere subsequens Conjugium. Et quoad Innocentium, Callixtus II., qui ipsum præcessit *Dist.* 27. *cap.* 8. habet -- Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis Concubinas habere, seu Matrimonium contrahere penitus interdicimus. Contra quoque Matrimonia ab hujusmodi Personis disjungi, & Personas ad pœnitentiam redigi debere juxta Sacrorum Canonum definitiones judicamus -- Jubet igitur, illos separari, utpote nullum Matrimonium, ut habet Glossa; & insimul hoc declarat juxta antiquiores Canones. Concilium Troslejanum circa annum 909. sub Sergio III. *cap.* 8. decernit -- Nullus Deo devotam Virginem, nullus sub Religionis habitu consistentem, sive viduitatis continentiam professam, vel sui proximam generis illicito Connubio, aut vi, aut consensu, accipiat Conjugem; quia nec verum poterit esse Conjugium, quod a meliori proposito deducitur ad deterius, & sub falsi nominis culpâ, incestivâ pollutione, & fornicationis immunditiâ perpetratur -- Triburiense Concilium an. 895. habitum idem statuit *Cap.* 23. -- Si quis Sacro velamine consecratam in Conjugium duxerit .... Verbo Domini, & Canonica auctoritate in hac Sancta Synodo præcipimus, ut omnino separentur, & juramento colligentur, ulteriùs sub uno non cohabitent tecto, nec familiari frui colloquio ... aut pariter ullam habere communionem, unde suspicio illecebrosi desiderii, aut scandalum libidinosi facti juste possit oriri -- Toletanum IV. an. 633. habitum in eandem confluit Sententiam *Cap.* 51. -- Nonnulli Monachorum egredientes a Monasterio, non solùm ad Seculum revertuntur, sed etiam Uxores accipiunt. Revocati in eodem Monasterio, a quo exierant, pœnitentiæ deputentur, ibique deleant crimina sua, unde decesserunt -- Ex his compertum quisque habere potest, ante Innocentium II. Ecclesiam nullum credidisse Matrimonium post solemne votum celebratum,

Verbo Domini, idest divino præcepto nullum Conjugium cum voto solemni initum.

Idem habes ex momentis antiquioribus Gregorio Magno. Concilium Turonense II. celebratum juxta P. le Cointe an. 566., adeoque ante laudatum Gregorium, *Can.* 15. habet -- Si qui in Monasterio conversi sunt, aut converti voluerint, nullatenus exinde habeant licentiam evagandi, nec quod absit, ullus eorum Conjugium ducere, extranearum Mulierum familiaritatem habere, nam sicut supra dictum est, si Uxorem duxerit, excommunicetur, & de Uxoris malæ sociatæ consortio etiam Judicis auxilio separetur -- Quid clarius ad irritas declarandas hujuscemodi Nuptias? Hybernense sub S. Patritio circa annum 450. -- Virgo, quæ voverit Deo, si permaneat casta, & postea nupserit carnalem Sponsum, excommunionis sit, donec convertatur. Si conversa fuerit, & dimiserit adulterium, pœnitentiam agat, & postea non in una Domo, nec in una Villa, habitent -- Ante Hybernense habemus Toletanum I. circa annum 400. congregatum, quod decernit *Can.* 16., ut Mulier solemniter Deo Sacra -- Quæ Maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, nisi adhuc vivente ipso Viro, caste vivere cœperit, aut postquam ille decesserit -- Per ea verba: *Adhuc*

vivente

vivente ipso viro, caste vivere cœperit, satis innuitur separatio extrinseci, ut sic dicamus, conjugalis vinculi, quod revera non est; aliàs Canon non quid magis imporiaret pro ea, quæ post votum intentando Matrimonium Viro copulatur, ac pro ea, quæ post votum absolute peccat: cum hanc quoque a pœnitentia rejiciat, nisi peccare desinat, ut prima pars Canonis explicat -- Devotam pec-
„ cantem non recipiendam esse in Ecclesia
„ censemus, nisi peccare desierit --

69 Dicit Jueninus, *ubi supra*, verba præcitata non arguere separationem quoad vinculum contracti Matrimonii, sed tantùm quoad thorum; hanc enim præcipiebant Canones publice pœnitentibus, præsertim cum utraque Pars in ipso Nuptiarum contractu peccaret.

RESP. Marcus Antonius de Dominis *lib.* 2. *Reipub. Ecclesiastica cap.* 11. *num.* 47. asserit, Canonem Toletanæ Synodi alludere ad Statutum Innocentii I. *Epist.* 2. *ad Vitricium cap.* 12. quamvis perperàm adstruat, correctivum esse ejusdem Statuti -- Respondeo,
„ *inquit*, Concilium hoc mitigasse in parte
„ Statutum Innocentii -- Videamus igitur quid sentiat hac super re laudatus Pontifex, qui eodem ævu regebat Ecclesiam. Igitur laudato capite habet -- Item quæ Christo
„ spiritualiter nupserunt, & velari a Sacer-
„ dote meruerunt, si postea vel publice nu-
„ pserint, vel se clanculò corruperint, non
„ eas admittendas esse ad agendam pœniten-
„ tiam, nisi is, cui se junxerat, de Seculo
„ recesserit. Si enim de omnibus hæc ratio
„ custoditur, ut quæcunque, vivente Viro,
„ alteri nupserit, habeatur adultera, nec ei
„ agendæ pœnitentiæ licentia concedatur,
„ nisi unus ex eis defunctus fuerit, quantò
„ magis de illa tenenda est, quæ antea im-
„ mortali se Sponsu conjunxerat, & postea
„ ad humanas Nuptias transmigraverit -- His palam fit, nullum fuisse intentatum Conjugium: comparat enim hujuscemodi Conjugium Conjugio ab illa contracto, quæ, vivente Viro, alteri nupserit, quod plane nullum est; & sicut Pontifex huic denegat licentiam agendi pœnitentiam, nisi unus ex eis fuerit defunctus, ita eandem denegat Sacræ Virgini, donec Vir fato functus fuerit. Loquebatur enim Innocentius de illis Virginibus, quæ cum post velum publice acceptum nupsissent, a Viris discedere nolebant; his porro pœnitentia usque ad Viri obitum interdicebatur; & meritò quia in libidinoso crimine perseverare volebant. Cur verò non præceperit, eas vel invitas a Viris separari, ea causa est, quia Ecclesiasticis tantùm, non Civilibus pœnis eas persequendas censuit, idcirco erga illas non Civilem, sed Ecclesiasticam potestatem exercere voluit. Si igitur Innocentius nullum declarat Matrimonium a Virgine Deo Sacra contractum, idem decernere dicendum est Concilium Toletanum, si in suo Canone ad Canonem Innocentii alludit; adeoque ibidem non agit de sola separatione quoad thorum, existente revera maritali vinculo.

70 Eodem Seculo, anno scilicet 451. in Generali Chalcedonensi Synodo *Can.* 16. statutum est -- Si qua Virgo se Deo dedica-
„ verit, similiter & Monachus, non licere
„ eis jungi Nuptiis. Si verò inventi fuerint
„ hoc facientes, maneant excommunicati.
„ Statuimus verò, posse in eis fieri humani-
„ tatem, si ita probaverit loci Episcopus --

Ex ultimis verbis colligit Petrus Martyr, posse Episcopum permittere Sanctimonialium Conjugia, & Marcus Antonius *loc. cit. num.* 37. Canonem sequentibus explicat -- Hoc est
„ confitentibus se peccasse, tollat ab eis ex-
„ communicationem, & patiatur eos sine
„ illa frui Matrimonio -- Et Jueninus hoc unum asserit, velle Patres, nisi ut pœnitentiæ addicantur, circa quam poterit mitiùs agere Episcopus, sed nullimode ipsos præcipere separationem.

Verùm satiùs est Triburiensis Concilii adoptare sensa, quàm sive Hæreticorum, sive etiam aliorum sequi interpretationem. Itaque laudata Synodus *Cap.* 23., de quo nonnulla superiùs dedimus, sed impræsentiarum integrum referre caput operæ pretium erit, habet -- Si quis Sacro velamine consecratam
„ in Conjugium duxerit, & post dicatum
„ Deo propositum incesta fœdera, sacrilega-
„ que miscuerit, ut in Constitutis Gelasii Pa-
„ pæ *cap.* 20. legitur, protinus æquum est,
„ a Sacra Communione detrudi, & nisi per
„ publicam, probatamque pœnitentiam om-
„ nino non recipi; si tamen pœnituerint,
„ transeuntibus de Seculo Viaticum non ne-
„ getur. In Chalcedonensi Concilio *cap.* 16., *Triburiensis antiquos canones renovat.*
„ hoc perpetrantes excommunicentur: consi-
„ tentibus, auctoritate Episcopi misericor-
„ dia largiatur. In Epistola Papæ Siricii
„ *cap.* 6., Velatæ Deo consecratæ, si abje-
„ cto proposito Sanctitatis, clanculùm sacri-
„ lega se contagione miscuerint, vel de illi-
„ citis complexibus publice, & libere filios
„ procreaverint, has impudicas, detestabi-
„ lesque Personas a Monasteriorum cœtu, &
„ Ecclesiarum conventibus eliminandas esse
„ judicatum est, quatenus retrusæ ergastulis,
„ tantum facinus continua lamentatione
„ defleant. Unde verbo Domini, & Cano-
„ nica auctoritate, in hac Sancta Synodo præ-
„ cipimus, ut omnino separentur &c. --
Omnino igitur separari debent sic contrahentes, tum verbo Domini, idest divino præcepto, tum Canonica auctoritate, sive ex Gelasio, sive ex Chalcedonensi Concilio, sive ex Siricio derivata.

71 Concilium Carthaginense IV. anno 398. celebratum *Can.* 104., cui interfuit S. Augustinus, de Viduis professis, quæ ad Nuptias transeunt, habetur, quod justa Apostolum damnationem incurrunt; quia primam fidem irritam fecerunt; additurque sequens causalis -- Nam si adulteræ Conjuges
„ reatu suo sunt Viris suis ubnoxiæ, quantò
„ magis Viduæ, quæ Religiositatem muta-
„ verunt, crimine adulterii notabuntur, si
„ devotionem, quam Deo sponte, non coa-
„ cte, obtulerunt, libidinosa corruperint
„ voluptate, aut ad secundas Nuptias tran-
„ situm fecerint -- In hac causali Matrimonium illud declaratur nullum, sicut nullum est illud, quod intentatur ab adultera, cui æquiparat Sancta Synodus transitum Monialis

ad

ad Nuptias. Verùm quid plura, nbi textus in aperto est? prosequitur enim -- Quæ etsi, „ violentia irruente, ab aliquo præreptæ fuerint, ac postea delectatione carnis, atque „ libidinis, permanere in Conjugio, raptori, „ vel violento Viro eonsenserint, damna„ tioni superiùs comprehensæ tenebuntur „ obnoxiæ -- Non vult igitur, quod in Conjugio permaneant, sed prorsus separentur.

Nuptiæ secundæ quando nullæ.

Obiter placet advertere, dupliciter aliquem posse ad secuodas Nuptias transire; vel prima vivente Conjnge, vel eâ defunctâ. Si transitus habeatur, vivente priore, secundæ Nuptiæ irritæ censentur; porro quando Religiosa solemniter Professa intentat Conjugium, Conjnx alter, idest Christus, adhuc vivit, proindeque nullimode nubit.

72 Habemus tandem Coneilium Illiberitanum Ineunte Seculo III. congregatum, ubi *Can.* 13. -- Virgines, quæ se Deo dica„ verunt, si pactum perdiderint virginitatis, „ atque eidem libidini inservierint, non in„ telligentes quid amiserint, placuit, nec in „ fine dandam eis esse Communionem. Quod „ si sibimet persuaserint, quod infirmitate „ corporis lapsæ fuerint, & omni tempore „ vitæ suæ ejusmodi fœminæ egerint pœni„ tentiam, & abstinuerint a coitu, eo quod „ lapsæ potius videantur, placuit; eas in fine „ Communionem accipere debere -- Patres veniam, & communionem in fine vitæ illis concedunt, si abstinuerint, idest, si se a prætenso Marito separaverint; quo loquendi modo irritus declaratur contractus.

Gaspar Jueninus *loc. supra cit.* Canonem hunc intelligit de Virginibus lapsis, per simplicem fornicationem, secus per transitum ad Nuptias, de quibus in eo Canone nulla occurrit mentio.

Verùm Caoon communiter de Nuptiis accipitur, ut Glossa 27. *quæst.* 1. *Can.* 25.-- „ Quod si Virgines votum continentiæ fran„ gentes nupserint -- Aliàs nulla de Conjugio mentio habetur; siquidem quod nusquam fuit, in proprietate sermonis Conjugium nuncupari non debet.

73 Si quis autem, ut harum auctoritatum vim relevet, eum cit. Juenino diceret, ex illis probari, votum solemne Religiosorum alicubi quidem primis Eeclesiæ Seculis diremisse Matrimonium, secus ubique; facilè revincitur. Nam, ut vidimus ex Augustino -- Quod Universa tenet Eeclesia, nec „ Conciliis institutum, sed semper retentum „ est, non nisi Apostolica auctoritate tradi„ tum rectissime creditur -- Porro si ex Apostolica auctoritate, immo & divina, habetur hujusmodi impedimentum, sane ubique vigere debuit; non enim Jus Divinum alicubi obligat, alicubi non obligat. Addes quod Œcumenica Concilia, quæ utique pro Universa Ecclesia Canones præscribunt, de hoc impedimento sermonem habuere: ut de Chalcedonensi dictum est; ergo. Notandum etiam, nos retulisse Concilia ex omnibus fere Nationibus: etenim pro Hispania retulimus Illiberitanum, & Toletanum, pro Hybernia Hybernense, pro Gallia Turonense, pro Africa Carthaginense &c.; ergo jure asserere possumus, hanc fuisse totius Ecclesiæ Sententiam.

Patres priorum Seculorum.

74 His concinunt priorum Seculorum Patres. S. Basilius *Lib. de vera Virginitate* circa medium habet -- Cum enim Virgini„ tatem Domino professæ sint, carnali post„ modum voluptate male blandâ delinitæ, „ ac devictæ, stupri scelus honesto Conjugii „ nomine obtegere cupiunt. Non ignorant „ hujusmodi, quamvis ignorantiam simu„ lanti, quæ Sponsi dexteram, & fœdera „ prævaricata sit, eam nec illius ultra esse „ Sponsam, quem nequitiæ dans manus de„ reliquit; neque ejus Uxorem per ullas le„ ges dici posse, cui se deserto Sponso, libi„ dine incitata, conjunxit -- Et infra -- „ Conjugium quippe illi in peccatum repu„ tabitur; primum quidem quia pessimum „ conjunctionis hujus fundamentum volupta„ tem jecit, prævaricationisque malum; dein„ de quia causa non esset libera, neque enim „ est mortuus vir ejus, ut cui vult nubat, „ vivente immortali viro, meritò censetur „ adultera, quæ mortalem hominem ob car„ nis vitia Domini thalamis intulit -- Quid luculentius? Si enim hujusmodi mulier haber viventem virum, cui se per votum solemne dicavit, jam plane fit, intentatas Nuptias cum mortali Sponso non solùm illicitas, sed nullas prorsus fore.

Basilio subscribit Chrysostomus *Epist. 6. ad Theodorum Monachum lapsum* -- Angelo„ rum semel societati junctum, illam re„ linquere, aut uxoris laqueis implicari, „ adulterii crimen incurrere est. Quamvis „ frequens hoc ipsum nuptias voces, ego ta„ men & adulterio illud tantò pejus affirmo -- Illa adversativa *Ego tamen* satis innuit, Sanctum Doctorem sentire, non esse nuptias; & sane *ibidem* sæpenumero eandem doctrinam repetit, cui addit -- Nam, si mulier proprii „ corporis non habet potestatem, sed vir, „ multò magis hi, qui Christo potius, quàm „ sibi vivunt, conditionem corporis sui ha„ bere non possunt -- Ubi vides eam esse conditionem inter Virginem Deo sacram, & Christum, quæ uxorem inter, & maritum intercedit: sed uxor, vivente marito, irritum facit subsequens Conjugium; ergo itidem Virgo Deo sacrata, dum carnale intentat Matrimonium.

Bellarminus, Possevinus, aliique, male audiunt Tractatum Sancti Ambrosii *ad Virginem lapsam*, tamquam Novatiano errori faventem: adeoque Sancto Ambrosio abjudicant; tamen Natalis Alexander absolute non reprobat. Ibidem igitur legitur -- Quæ se „ spopondit Christo, & Sanctum velamen „ accepit, jam nupsit: sed immortali juncta „ est viro; etiamsi voluerit nubere communi „ lege Conjugii, adulterium perpetrat, an„ cilla mortis efficitur -- Si autem secundæ Nuptiæ cum homine celebratæ subsisterent, nivis forent illicitæ, non tamen adulterinæ dicerentur.

S. Hieronymus *adversùs Jovinianum* relatus *dist.* 27. *Can.* 9. -- Virgines, quæ post „ consecrationem nupserunt, non tam adul„ teræ sunt, quàm incestæ -- Ejusdem labii sunt ceteri Patres, quos referre non vacat, cum præcitata monumenta abunde sufficiant ad evincendam doctrinam priorum Seculorum

circa nullitatem intentati Matrimonii post solemne Religiosæ Professionis votum. Ea his tamen placet subsequens argumentum instituere.

75 Ea laudatis Conciliis, & Patribus, in aperto est, sub exordio nascentia Ecclesiæ extitisse Monachatum in sua proprietate per tria solemnia vota constitutum: sed Monachatus hujusmodi ex natura sua irritum facit subsequens Matrimonium; ergo tunc temporis nullum fuit Conjugium subsequens in Persona solemnibus votis adstricta. Min. evincitur. Nam SS. PP., & Concilia æquiparant Nuptias cum Christo celebratas, media Religiosa Professione, Nuptiis celebratis inter homines: sed Nuptiæ priores, vivente altero ex Conjugibus, subsequens dirimunt Matrimonium; ergo pariter in nostro casu.

Elucidatur argumentum. Ex natura legitimi, perfectique contractus, quoties res est uni perfecte tradita, nullus efficitur contractus, per quem ejusdem rei intentatur traditio alteri; quia per legitimam, perfectamque traditionem, dominium etiam possessivum transfertur; translato autem perfecto rei dominio, nulla superest potestas in ordine ad aliam dominii translationem. Sed solemnis Professio perfectam dicit traditionem totius Personæ in Deum: cum ab ipso, mediis Ecclesiæ Ministris, positive acceptetur; ergo ex natura sua aliam quamcumque traditionem hominibus factam irritat. Sicut, quia ratione servitutis omnia opera mancipii sunt sub potestate Domini, ideo omnis donatio, & venditio a mancipio intentata nulla est, & si eodem modo translata esset Persona, mancipium nubere non posset; ita, quia per solemnem Professionem translata est in dominium Dei Persona Monachi, nulla est traditio postmodum tentata per Matrimonium.

Professio dicit perfectam traditionem in Deum.

SOLVUNTUR MOMENTA CONTRARIA.

76 OBJIC. I. Non minùs intervenit obligatio juris divini, traditio, promissio, & consecratio, in votis simplicibus constituentibus Religiosum Statum, atque Sacræ Ordinationi annexis, quàm in votis solemnia Religiosæ Professionis: atqui in illis Ecclesia dispensare potest; ergo etiam in istis.

RESP. Argumentum firmat assertionem nostram. Nemo unus ex Catholicis Adversantibus nostris dicet, absque dispensatione posse Religiosum solemniter Professum valide inire Matrimonium; & tamen, nulla dispensatione præmissa, potest quis, stante simplici castitatis voto, valide Conjugium contrahere. Absque ulla dispensatione, si a Societate Jesu dimittantur habentes vota simplicia constitutiva Status Religiosi, possunt Nuptias celebrare. Itidem nullus asserere audebit, Religiosum solemniter professum, perseverante Religioso Statu, posse habilem reddi ad Nuptias; & tamen Sacer Altaris Minister, dispensatione accedente, poterit capax fieri ad contrahendum, ut innuit S. Thomas 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 11. Itaque latum intercedit discrimen inter præcitata.

Discrimen inter vota simplicia, & solemnia.

In votis simplicibus non intervenit perfecta traditio, perfectaque translatio dominii in Deum; & quamvis constituant Statum, ut in Societate, non sunt absoluta, sed conditionata, ut refert Vasquez 1. 2. *disp.* 165. *cap.* 8. *num.* 84. -- Emittuntur vota a Scho„ lasticis, & Coadjutoribus Nostris, ut sub „ conditione quadam, quæ initio ingressus „ omnibus manifestatur, emittantur -- Hanc explicat conditionem *num.* 86. -- Sub ea ta„ cita conditione vovit, quandiu Societas „ ipsum retineret -- ita ut, secuta dimissione, cessant vota, ut in sua Extravag. *Ascendente Domino* Gregorius XIII. affirmat. In Sacra Ordinatione habetur quidem inauguratio, quæ ab Ecclesia auferri nequaquam potest; verùm eidem non est essentialiter annexum continentiæ votum. Vota solemnia & plane absoluta sunt, & perfectam, perpetuamque important traditionem, & Statui Religioso essentialiter connectitur votum continentiæ.

77 OBJIC. II. Religiosa Professio habet a solemnitate indissolubilitatem: sed hujusmodi solemnitas ex sola Ecclesiæ institutione orta est; ergo indissolubilitas Professionis Religiosæ ab Ecclesia auferri potest. Minor habetur ex Bonifacio VIII. in Cap. *unico de Voto in 6.*, ubi Pontifex ad Bitterrensem Episcopum habet -- Quod votum debeat dici „ solemne, nec ad dirimendum Matrimo„ nium efficax nos consulere voluisti. Nos „ igitur attendentes quod voti solemnitas ex „ sola constitutione Ecclesiæ est inventa, „ Matrimonii verò vinculum ab ipso Eccle„ siæ Capite rerum omnium Conditore, „ ipsum in Paradiso, & in Statu innocentiæ „ instituente, unionem, & indissolubilita„ tem acceperit: præsentis declarandum du„ ximus oraculo Sanctionis, illud solum vo„ tum dici solemne, quantum ad post con„ tractum Matrimonium dissolvendum, quod „ solemnizatum fuerit per susceptionem Sacri „ Ordinis, aut per Professionem expressam, „ vel tacitam factam alicui de Religionibus „ per Sedem Apostolicam approbatis -- Et Gregorius XIII. Constit. *Ascendente Domino* coarguens asserentes, Alumnos Societatis emittentes vota simplicia non esse vere, & proprie Religiosos, habet -- Non conside„ rantes voti solemnitatem, sola Ecclesiæ „ Constitutione inventam esse, triaque hu„ jusmodi Societatis vota, tametsi simplicia, „ ut substantialia Religionis vota ab hac Sede „ fuisse admissa, illaque emittentes in statu „ Religionis vere constitui, quippe qui per „ ea ipsa se Societati dedicant, atque actu „ tradunt, seque divino servitio mancipant -- ergo.

RESP. Possemus, ut argumento fiat satis, duplicem distinguere solemnitatem: unam intrinsecam, & essentialem, quæ consistit in absoluta traditione Deo facta, & absolute acceptata, stante habilitate Personæ ad profitendum: extrinsecam alteram, quæ versatur in ritibus, & conditionibus ab Ecclesia præscriptis ad valorem Professionis; non aliter a Matrimonio, in quo intrinseca solemnitas sita est in actibus mutuæ traditionis, & extrinseca in ritibus ab eadem Ec-

Solemnitas voti duplex.

clesia

elesia decretis. Prima solemnitas est juris divini constituentis statum perfectionis, tanquam singulare bonum Evangelicæ legis; & hæc extra Ecclesiæ jurisdictionem est quoad dissolutionem. Extrinseca est humani juris positivis Statutis variabilis. Verùm his non indigemus; quoniam Bonifacius in laudata auctoritate nobis tutam sternit viam. Ultro damus, totam solemnitatem esse ab Ecclesia; sed negamus inde, solemnem Professionem esse dissolubilem. Discriminantur namque voti solemnitas, & voti solemnis essentia; sicut longe diversum est Matrimonii solemnitas, & Matrimonii essentia. Solemnitatem Conjugii Fidelium totam præscribit Ecclesia, quæ nullum voluit, si Parochi, & duorum Testium desit præsentia; & tamen ad unum omnes fateantur, oportet, in hoc non consistere essentiam Conjugii, sed in absolutis actibus mutuæ traditionis, illa solemnitate comite, & ab essentia indissolubile oritur vinculum, non quidem ab Ecclesia, sed a Capite rerum omnium Conditore, ut loquitur Pontifex. Similiter totam Religiosæ Professionis solemnitatem præscribit Ecclesia, nullamque dicit Professionem, hanc irritam decernit, si Religio non sit approbata, si annus probationis non præmittatur &c.; sed voti solemnis essentia ex his non consurgit, sed ex actibus perpetuæ actualis traditionis, & acceptatæ in perpetuum translationis, unde immediate vinculi obligatio habetur, & hæc obligatio ad lineam ordinis superioris ascendit; quod similiter in Conjugio videre est, in quo, præmissa, seu comitante dispositione ab Ecclesia præscripta, resultat ratio Sacramenti, significatio conjunctionis Christi cum Ecclesia, vinculi indissolubilitas, quæ non Ecclesiastici, sed divini Juris sunt.

Idem alio evincitur exemplo. Ius civile totam præcipit solemnitatem necessariam ad valorem v. g. donationis inter vivos, vel Testamenti confirmandi per mortem, ita quod, illis non appositis conditionibus, nulla censetur donatio, nullumque Testamentum; attamen omnibus rite persolutis consurgit obligatio ordinis naturalis; & potissimùm facta translatione rei donatæ, vel hæreditatis, nequit Magistratus, spectata jure, rem illam, aut hæreditatem a Possessore auferre: quod si translatio in Personam alienigenam facta sit, neque urgente communi bono spoliari potest. Ita impræsentiarum loquendum est; observatâ Religiosæ Professionis solemnitate ab Ecclesia sancitâ, exoritur obligatio alterius ordinis; proindeque ab humana potestate indissolubilis evadit.

Quod ex Gregorio refertur, nobis arridet. Vota simplicia Societatis, quamvis veros efficiant Religiosos, non tamen faciunt eos solemniter Professos; non ob aliud sane, nisi quia traditio illa non est plane perfecta, & quoquoversus absoluta; hinc Ecclesia non eam Dei nomine adoptat simpliciter pro omni casu. In professione verò solemni & traditio absoluta censetur, & Ecclesia eam in perpetuum Dei nomine acceptat, fitque illico Juris divini; quo modo cum Procurator nomine alterius consensum partis contrahentis, remve ultro oblatam, acceptat, translatio immediate vertit in principalem, nec amplius sub potestate Procuratoris est revocatio.

78 OBJIC. III. Non minùs est inseparabilis ab homine Religioso Professio, quàm consecratio a Calice Sacris deputato: sed Calix hujusmodi, urgente necessitate, assumi potest ad laicales usus, & manente eodem subjecto per ablationem formæ Calicis auferri consecratio; ergo eodem existente homine, auferri, & separari poterit Professio, proindeque ad Conjugium aptari.

RESP. Calix absque ulla execratoria actione, assumi valet, si occurrat necessitas, ad laicalem usum, puta ad dandum medicamen Infirmo periclitanti, & aliud ad id non suppeteret medium, & absolute Calicis figura ab ipsa materia, puta argento, sejungi valet; nil autem horum concedere possunt Adversarii in casu Religiosi Professi. Negatur itaque a Calice separabilem esse consecrationem; dum siquidem figura tollitur, destruitur Calix, & remanet argenti massa; ex quo infertur, per mortem separari ab homine Professionem Religiosam, quia per mortem desinit homo.

79 OBJIC. IV. id quod si a principio adesset, impediret, ne votum fieret, est sufficiens causa dispensandi post factum: sed bonum commune v. g. pax Regni, est sufficiens causa, ne votum fiat, cum homo teneretur non vovere; ergo si commune bonum occurrat post votum, sufficiet ad dispensandum solemniter Professum.

RESP. Si ante contractum Matrimonium timerentur ex eo mala, eaque gravia, teneretur homo non contrahere; verùm si Matrimonio inito eadem mala immineant dissolvi nequaquam potest. Sic in nostro casu commune bonum utique impedire potest solemnem Deo consecrationem; sed post hanc nulla est in Terris potestas, quæ illam auferre possit.

Plura facta tenent quæ fieri non valent.

80 OBJIC. V. Si in solemni voto conditionata involvitur acceptatio, videlicet, nisi obstet commune bonum, & supremus Princeps aliter non decernat, datur potestas voti dispensativa: sed in voto solemni hujusmodi conditio implicatur: est enim lex particularis, & aliàs in hisce legibus duplex illa conditio spectatur; ergo.

RESP. Conjugium est lex particularis, & consummatum potest esse communis boni impeditivum v. g. propter sterilitatem; & tamen non contrahitur cum illa duplici conditione, nec dissolvi potest. Ita in nostro casu. Jus namque naturale obligat ad providendum communi bono licitis, & possibilibus mediis, & non aliter. Leges itaque dupliciter particulares nuncupantur; vel quia pro institutionis fundamento non nisi hominis voluntatem respiciunt; vel quia applicationem quidem habent a voluntate, sed aliunde illas institutas agnoscit, ultroque illis subjicit. Ubi leges sunt primo modo particulares, duplicem relatam conditionem involvunt. Sed lex Matrimonii, sicut & Professionis Religiosæ particulares sunt secundo modo, quatenus divinæ sunt institutionis simpliciter, quibus libere homo se subjicit; unde nulla potestas est invenire, quæ a tali lege relaxet.

Leges particulares in duplici differentia.

81 OBJIC. VI. Nequit homo Ecclesiæ præripere privilegia extraordinariæ potestatis concessa per ea verba Joan. 21. *Pasce oves meas*: sed assertio nostra hujusce modi privilegia abnegat: urgente siquidem necessitate periclitantis Fidei, nisi Religiosus solemniter professus nubat, denegatur Ecclesiæ extraordinaria potestas dispensativa voti solemnis; ergo.

RESP. Assertio nostra nullum sane privilegium laudatis verbis Ecclesiæ concessum imminuit, infirmatve; immo Ecclesiæ jura mire propugnat, cum ipsa explicet consone ad Scripturæ regulas. Et sane quis unquam dicet, lædere Pontificiam potestatem, qui affirmaret Supremum Hierarcham non posse consummatum dissolvere Matrimonium, non posse mutare Sacramentorum materiam, etiam periclitante communi bono? Cur igitur eadem impræsentiarum non recurrit ratio?

82 OBJIC. VII. Hæc prædicatio, *Petrus est Religiosus*, est accidentalis, sicut hæc, *Petrus est albus*: sed esse album est separabile a Petro; ergo etiam esse Religiosum.

RESP. Hæc prædicatio, *Petrus est uxoratus*, est accidentalis, sicut hæc alia, *Petrus est cæcus*; & tamen esse uxoratum non est auctoritate Ecclesiæ a Petro separabile, nec naturali virtute esse cæcum; ergo similiter in nostro casu. Sunt enim denominationes quædam, quæ accidentales dicuntur, quia rei secundùm sua essentialia constitutæ superveniunt; verùm supposita earundem applicatione, efficiuntur inseparabiles, & velut essentiales. Esse Religiosum secundùm se est separabile a Petro; secus Petro perfecte Deo sacrato per vota; nam sub hac consideratione intelligitur perfecta traditio consecrativa personæ. Unde licèt hæc propositio, *Petrus est Religiosus*, sit absolute accidentalis, hæc tamen est necessaria, *Petrus Deo traditus per Professionem est Religiosus*, proindeque immutabilis.

Quædam accidentalia a subjecto inseparabilia.

83 OBJIC. VIII. Latria, & Charitas sunt virtutes solemni voto excellentiores: illæ namque immediate Deum respiciunt, hoc verò non immediate; sed in Ecclesia admittitur potestas dispensandi in voto Latriæ, & Charitatis; ergo etiam in voto solemni.

RESP. Indissolubilitas non attenditur penes objectum perfectius, sed penes propria constitutiva. Eucharistia indubie est Sacramentum aliis excellentius; & tamen est iterabilis, quod de omnibus aliis non verificatur. Nobilius est vinculum Episcopalis consecrationis ad Ecclesiam, quàm vinculum conjugale: illud enim perfectius habet objectum; & tamen illud dissolvi potest, secus istud. Votum itaque solemne ex suis intrinsecis perfectam dicit, atque adæquatam Deo traditionem; ideoque vovens castitatem ad mortem usque profitetur, & Deus hoc modo acceptat.

Rerum constitutiva spectanda.

84 OBJIC. IX. Si pereunte humano Genere, tantummodo Monachi, & Sanctimoniales superessent, tenerentur, ne tota Gens periret, simul nubere: sed hoc illicitum foret, nisi accedente dispensatione; ergo hæc est possibilis; adeoque adest in Pontifice hujusmodi potestas.

RESP. Argumenta hujusmodi non urgent, cum limites Providentiæ a Deo constitutæ in regimine Universi transcendant. Ceterum recurrit instantia de Matrimonio consummato. Si enim omnes Uxorati essent steriles, posset ne Ecclesia dissolvere Matrimonium consummatum, ne humanum Genus periclitaretur? Si nec gutta aquæ superesset, & milleni forent Infantes baptizandi, posset ne dispensari, ut collatio Baptismi fieret in lacte? In eo igitur consicto casu illi nec nubere tenerentur, nec possent; sicut qui nihil habet, nec tenetur, nec potest opem præstare extremæ indigenti. Deberet tamen tunc temporis Ecclesia precibus Deum exorare, ut divinam voluntatem manifestaret; quod si certa fieret revelatio de propaganda ulteriùs specie, ipsum specialiter, absoluto suo dominio, dissolvere solemnis Professionis vinculum intelligeremus.

Deficientibus hominibus Religiosus non posset nubere.

85 OBJIC. X. Ubi est eadem species rerum constitutiva, eædem sunt proprietates: sed voti tum ordinis, tum simplicis castitatis eadem est species cum voto solemni; ergo eadem est proprietas dispensationis.

RESP. Conjugium est ejusdem speciei sive ratum, sive consummatum; & tamen illud est dissolubile per Professionem Religiosam, secus istud. Sunt inter Theologos, qui propugnant, votum simplex a solemni discriminari, discriminari itidem votum Ordinis, ab illo Religiosæ Professionis; sunt & alii, qui omnia ejusdem speciei volunt. Verùm, utut res se habeat, votum solemne efficitur indissolubile propter consummatam perfectionem traditionis, & acceptationis divinæ, quæ in aliis non adinvenitur.

Discrimen inter votum simplex, & solemne.

86 OBJIC. XI. Solemne Religionis votum non solùm importat continentiam, sed etiam omnis proprietatis abdicationem; sed Ecclesia, cum Religiosos ad Episcopatum promovet, dispensat quoad paupertatis votum: eodem quippe modo, & tenore expediuntur Bullæ pro ipsis, ac pro aliis Clericis, qui dubio-procul Ecclesiasticorum bonorum dominium habent: aliàs prædicti Episcopi ad restitutionem de male expensis tenerentur, quod non est dicendum, cum hac super re Ecclesia non sit sollicita; ergo.

RESP. Perperàm asseritur, dispensari in paupertatis voto Religiosum Episcopum inauguratum, sed eidem solummodo libera bonorum tribuitur administratio, cum dependentia tamen a Supremo Pastore, cui etiam obedientiæ voto subditur. Bullæ quidem eædem sunt quantùm ad liberam administrationem; secus quoad dominium. Unde teneretur ad restitutionem, si bonis abuteretur; sed de hoc Ecclesia non est sollicita, vel quia crimen non supponit, vel quia talem obligationem relaxat, ipsi namque deberentur Ecclesiæ.

Episcopus Religiosus ad paupertatem tenetur.

87 OBJIC. XII. Sicut obligatio voti solemnis est Juris divini naturalis, ita obligatio juramenti promissorii, vel obligatio succurrendi Parentibus sunt Juris naturalis: atqui in his Ecclesia dispensare potest; ergo etiam in illo.

RESP. In promissione humana alteri facta, atque acceptata, Pontifex dispensare nequit;

nequit; qnia jam alter dominium habet in re, vel jus ad rem. Cumque in solemni voto absoluta acceptatio facta fuerit a Deo; hinc est, qnod Pontifex in eo dispensare non valeat. Id palam fit in votis solemnibus Societatis, quæ majorem utique firmitatem habent sive coram Deo, sive coram hominibus, quàm vota simplicia Coadjutorum, eaque major firmitas consurgit ex carentia conditionatæ acceptationis, quæ in simplicibus involvitur. Votum solemne importat consummationem spiritualis Conjugii in esse contractus hominis tradentis se Deo acceptanti; adeoque acceptatio absoluta est. Aliàs status perfectionis, quem vota solemnia constituunt ad Evangelica consilia spectant, quæ absolute sunt Juris divini.

Unde firmitas in voto solemni.

88 OBJIC. XIII. Patrea in eam confluunt Sententiam, nt validum sit Matrimonium initum post solemne castitatis votum: sed hoc salvari nequit sine dispensatione; ergo. Major ex mente Hæreticorum impugnantium Statum Monachorum fusius seq. Tomo probabitur. Impræsentiarum Augustinum, & Leonem Magnum potissimùm adducemus, quibus fidit Jueuinus *loco sæpe cit.*, ubi probare contendit, votum solemne castitatis non fuisse ubique per quinque priora Secula Matrimonii impedimentum dirimens -- S.Augustini tempore, *ait Eruditus Auctor*, „ fuerunt, qui dicebant, Nuptias Virginum, „ quæ Deo castitatem vovissent, non Nuptias „ esse, ied adulteria; fuerunt, qui negarent; „ istis adhæsit Augustinus --

I. Itaque ex Augustino sequentem excerpit auctoritatem ex *lib. de bono Viduitatis cap.* 10., *& seq.* -- Proinde qui dicunt, ta„ lium Nuptias non esse Nuptias, sed potius „ adulteria, non mihi videntur satis acute, „ ac diligenter considerare quid dicant . . . „ Fit autem per hanc minus consideratam „ opinionem, qua putant, lapsarum a sancto „ proposito fœminarum, si nupserint, non „ esse Conjugia, non parvum malum, ut a „ Marito separentur Uxores, & cum volunt „ eas separatas reddere continentiæ, faciont „ Maritos earum adulteros viros, cum suis „ Uxoribus vivis alteras duxerint. Quapro„ pter non possum quidem dicere a proposito „ meliore lapsas si nupserint, fœminas, adul„ teria esse, non Conjugia: sed plane non „ dubitaverim dicere, iapsus, & ruinas a „ castitate sanctiore, qua vovetur Deo, adul„ teriis pejores esse -- Hæc S. Doctor.

II. Leo Magnus *Epist.* 82. *ad Rusticum Narbonensem* consultus de Monachis, qui Uxores accipiunt, non jubet, ut separentur, sed tantùm ut publicâ pœnitentiâ damnentur -- Qui relictâ singularitatis (*sic Can.* 12.) „ Professione ad militiam, vel ad Nuptias „ devolutus est, publicæ pœnitentiæ satisfa„ ctione purgandus est; qnia etsi innocens „ militia, & honestum potest esse Conju„ gium, electionem tamen meliorum dese„ ruisse, transgressio est -- Sic Jueuinus.

RESP. primò quoad ultimam auctoritatem Leonis Magni. S. Pontifex loquitur de Monachis simplici voto continentiæ obstrictis, non verò solemni. Etenim *Can.* 14. aperte distinguit utrumque votum. Nam *cit. Can.* 12. legitur -- Propositum Monachi proprio arbitrio, „ aut voluntate susceptum, deseri non potest „ absque peccato; quod enim quis vovit „ Deo, debet & reddere. Unde qui, relicta „ singularitatis professione &c. -- Hoc, propositum, seu votum simplex fore, colligitur ex diverso loquendi modo, quo utitur *Can.* 14., ubi agit de voto solemni; hoc namque appellat non solùm propositum, sed consecrationem -- Ambigi verò non potest crimen „ magnum admitti, ubi & propositum de„ seritur, & consecratio violatur. Nam si „ humana pacta non possunt impune calca„ ri, quid eis manebit, qui corruperint fœ„ dera divini Sacramenti -- Quod autem de separatione altum silentium habeat, nil mirum; cum de ea jam satis disseruerit Innocentius I. Decessor suus, ut vidimus superiùs *num.* 69.

Ad primam auctoritatem, nempe D.Augustini.

RESP. Induble ex S. Augustini Sententia datur votum simplex non constitutivum status Religiosi, & votum solemne, quod Monachalem Statum constituit. Nam *Psal.* 75. duo distinguit genera voventium continentiam; in eos nempe, qui continentiam a paupertatis, & obedientiæ voto discretam vovent; & in eos, qui, relictis omnibus, castitatem, communemque vitam in societate Sanctorum amplectuntur. Similiter S. Doctor adsuit Concilio Carthaginensi IV., in quo *Can. ultimo* contra Viduas prævaricantes, postquam, abjecta laicali veste, sub Episcopi, & Ecclesiæ testimonio, sese Deo dicaverant, pœna decernitur. Porro hoc Viduarum genus ab aliis discriminabatur, quæ castitatem quidem vovebant, sed, retenta laicali veste, in Parentum, Dominorumve domo, caste vivebant. Loco igitur laudato *de bono Viduitatis* sermonem non habet de votis Statum Monachalem constituentibus, sed de votis simplicibus; nec ibi quidquam innuitur, quod votum solemne declaret, immo oppositum ex contextu evincitur. Etenim *cap.* 10. harum Viduarum votum comparat cum voto Mulieris conjugatæ, quæ continentiam vovet, quod dubio-procul non est, nisi votum simplex; cumque hoc non dirimat subsequens Matrimonium, jure optimo earum Nuptias malas, sed non irritas dicit.

Discrimen inter votum simplex, & solemne apud Augustinum.

89 DICES. S. Augustinus insurgit adversùs dicentes, Nuptias illas nullas fore: sed nemo unus dicere poterat, simplex votum subsequens dirimere Matrimonium; ergo illi Auctores loquebantur de Viduis voto solemni obstrictas.

RESP. Minor falsa est. Etenim duo breviter notanda occurrunt. Primum est, duplex votum simplex castitatis adinveniri; unum continentiam Deo promittens absque ulla prorsus traditione Religioni facta; alterum continentiam Deo promittens cum aliquali imperfecta traditione facta Religioni. Secundum notandum est, omnium consensu, faciliùs esse subsequens vinculum impedire, quàm præcedens dissolvere; adeoque quod valet præcedens dissolvere Matrimonium ratum, potest fortiùs impedire ne contrahatur. His positis.

Votum simplex duplex.

Non solùm Augustini ævo, sed nostris hisce

hisce temporibus quorundam Scholasticorum opinio fuit, votum simplex traditionem aliquam involvens dissolvere Matrimonium ratum; adeoque hi Doctores propugnare debebant, votum simplex Conjugium subsequens impedire juxta doctrinam in secundo notando relata. Alios inter Paludanus 4. *dist.* 27. *quæst.* 3. *num.* 25. hanc propugnat Sententiam, affirmans, Eremitarum votum non esse solemne, dissolvere nihilominus Matrimonium.

90 INSTABIS. S. Doctor tum eo loci, tum *Can. ultimo* Carthaginensis Concilii, ad probandum, prædictas Viduarum Nuptias fore illicitas, utitur testimonio Apostoli affirmantis, Viduas illas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: sed Apostolus loquitur de Viduis habentibus solemne castitatis votum; ergo & Augustinus.

RESP. neg. min. Etenim Apostolus de Viduis sermonem instituit habentibus votum continentiæ secundùm se; agit namque de illis, quæ in obsequium Templi, seu in Diaconissas eligebantur. Hinc Sancti PP. testimonium illud usurpant sive pro simplici, sive pro solemni voto, ut inde probetur, haud licitum esse, sive nubendo, sive fornicando, violare promissam castitatem, nullimode spectatis aliis effectibus, qui cum illis connectuntur.

91 URGEBIS. Ibidem Augustinus tanquam aliqualiter acutam laudat argumentationem Adversariorum, verùm eam non adoptat, ex quo absurda ex illa proveniunt; hæc autem nulla forent, nisi supponeret, votum illud fore solemne. Vis enim argumenti erat hujusmodi: si secundæ Nuptiæ intententur, superstite priori Viro, nullæ sunt: sed Viduæ illæ, medio voto, Christo, cui mors ultra non dominabitur, nupserunt; ergo subsequentes Nuptiæ homini factæ irritæ censendæ sunt. Sed in hoc argumento absurdum involvi affirmat Augustinus — Cum „ enim laudabiliter etiam vivente Viro, ex „ ejus consensu continentiam fœmina Chri„ sto voveat, jam secundùm istorum ratio„ nem nulla hoc facere debet, ne ipsum „ Christum, quod sentire nefas est, adulte„ rum faciat, cui, vivente Viro, nubit — Cumque fœmina non fiat Christi Sponsa nisi per votum solemne, in aperto est, Augustinum de eo locutum fuisse.

RESP. Ad salvandam illationem S. Augustini haud necesse est votum solemne, per quod peculiares Nuptiæ Christum inter, & Sanctimoniales, celebrantur: sed sat est votum quodcunque, per quod aliqua cum Christo conjunctio intercedat; siquidem fœmina habens Virum, si alteri sui copiam faciat, sive per secundas intentatas Nuptias, sive alio quopiam modo, Vir ille adulter est. Ceterum S. Doctorem non loqui de solemni voto constituente speciales Nuptias cum Christo, satis innuitur sequentibus — Deinde cum primæ „ Nuptiæ melioris sint meriti, quàm secun„ dæ, absit, ut sanctarum Viduarum iste sit „ sensus, ut Christus eis videatur quasi se„ cundus maritus; ipsum enim habebant & „ antea, quando Viris suis fideliter servie„ bant subditæ, non carnaliter, sed spiritua„ liter, Virum, cui Ecclesia ipsa, cujus „ membra sunt, Conjux est, quæ fidei, spei, „ charitatis, integritate, non in solis Virgi„ nibus Sanctis, sed etiam in Viduis, & „ conjugatis Fidelibus tota Virgo est — Quibus apte declarat, sermonem esse de Viduis communem laicalem Statum post votum servantibus, nec ad Statum peculiarium Nuptiarum, ut illæ sunt, quæ per solemnia vota celebrantur in Religione, transierunt. Eundem sensum habet Augustinus *lib. de Sancta Virginitate cap.* 34., ubi agit de Viduis, quæ cœlibatum voverant, sed pœnitet Professionis, quia nubere impune non possunt; ubi videtur, non excludere impotentiam simpliciter ad nubendum, sed solummodo ratione pœnæ, & aliàs votum earum fuerat solemne, cum Professio non habeatur per simplex votum. Habet itaque eundem sensum Augustinus, cum etiam hoc loco loquatur de voto simplici. Professionem namque in lata quadam, sed vera significatione usurpat; indubie enim qui simplex castitatis votum emittit, castitatem profitetur.

Viduæ quædam cum simplici voto.

92 OBJIC. XIV. Ecclesia potest dispensare Religiosos solemniter professos, ut Matrimonium contrahant; ergo votum solemne castitatis non dirimit Matrimonium naturali, aut divino Jure. Sic Jueninus, qui hoc nonnullis, quibus jam factum fuit satis, probare contendit; addit tamen, quosdam Pontifices in hoc dispensasse, prout apud Feburetium legere est, referens ex Mendoza dispensationem relate ad Ramirum — Qui „ licèt in Tomariensi Cœnobio Ordinis S. Be„ nedicti solemniter vovisset, dispensatus est „ ab Innocentio Papa II., ut mortuo Ger„ mano Fratre sine liberis, nuberet cum Ul„ raca Aquitaniæ Ducis, & Pictorium Co„ mitis filia — Sic ille.

Alii volunt, Alexandrum III., seu Cœlestinum III. dispensasse cum Constantia filia Regis Siciliæ, ut nuberet cum Henrico filio Imperatoris Friderici Barbarossæ.

Surius *Tom.* 1. *die* 8. *Januarii* refert, Alexandrum III. ex Bernardo Justiniano *in vita S. Laurentii Justiniani* dispensasse cum Nicolao Monacho de familia Justinianorum, ut Uxorem duceret, ad reparandam familiam illam bello fere extinctam.

Additur ex Martino Chromero *lib.* 4. *de rebus gestis Polonorum*, Benedictum IX., instantibus Populis, votà dissolvisse Casimiri filii Regis Poloniæ, Monachi Cluniacensis, ut nuberet.

RESP. Huic argumento possemus brevibus respondere dicendo quod ex enunciatis monumentis non inde colligitur, posse absolute Pontificem dispensare, sed posse probabiliter. Ut enim Pontifex licite, & prudenter se gerat in dispensando, sufficit, quod sequatur dictamen opinionis probabilis, qualis est affirmans, posse Pontificem cum Religiosis solemniter professis dispensare; nec requiritur, quod evidenter, aut certò cognoscat se habere potestatem ad id, quod facit. Inductive constat hoc in dispensationibus, & dispositionibus Pontificiis circa alias materias, in quibus solent concurrere opiniones con-

trariæ

trariæ probabiles. Sic dicitur, aliquos Pontifices dispensasse in Matrimonio rato, quia in praxi securi sunt opinionem probabilem asserentem, posse Papam sic dispensare; alii verò non ausi sunt in tali Conjugio dispensare, quia judicarunt speculative esse certius, quod Papa non habeat talem potestatem. Sic erudite loquuntur PP. Nostri Salmanticenses *Tract. 10. de Statu Religioso disp. 1. dub. 7. num. 110.*, ex quibus plura pro hac Controversia adoptavimus. Ceterum cum iisdem relatas Historias rejicimus.

Quoad Ramirum audiamus Natalem Alexandrum *Seculo XII. cap. 11. art. 4.*, qui, postquam ex Zurita *in Indicibus rerum ab Aragoniæ Regibus gestarum lib. 1.* retulit Ramirum a Pontifice Maximo a voto solutum, subdit -- Pontificiam illam dispensationem fabulæ simillimam suspicor, quam Zurita ipse haud certò asserit, hac verborum cautione usus (*ut ferunt*) &c: *Quod confirmare liquido haud possum*. Præterea de Pontifice, a quo hujusmodi concessa fertur dispensatio non conveniunt Scriptores. Quidam ab Anacleto Pseudopontifice, alii ab Innocentio II. datam tradunt. Tertiò Principem fœminam, quam Uxorem duxit, quidam *Agnetem*, alii *Mathildem*, alii *Urracam* nominant; quidam, sororem, quidam filiam Ducis Aquitaniæ fuisse docent. Quartò, nullum sive Antipapæ Anacleti, sive legitimi Pontificis Innocentii II. diploma hac de re profertur -- Sub his invictis momentis, quis unquam stabit relatis sive a Zurita, sive a Mendoza?

Conficta revelatio narrationes.

Quoad secundùm de Constantia iterum adeamus laudatum Alexandrum, qui renversat *seculo cit. cap. 2. art. 13.* -- Constantiam illam Rogerii Siciliæ Regis filiam in Monasterio Panormitano Monialem fuisse, votis obstrictam, atque a Cœlestino (supple Tertio) ut Henrico V. Imperatori nuberet, a votis absolutam, Recentiores nonnulli commenti sunt, quos doctissimus Cardinalis Baronius luculente refellit, Monialem nunquam fuisse, probans ex Gotfredi Viterbiensis, Hugonis Falcandi, Arnoldi Lubecensis &c. coævorum Scriptorum silentio. Epitaphia verò, ex quibus fidem huicce commento adstruere quidam nituntur, adscititia esse probat. Nec a Cœlestinu dispensata dici potest, ut Henrico V. Imp. nuberet, quæ anno 1186. eidem adhuc Germaniæ Regi nupserat, Urbano III. Pontifice, ut Gotfridus Viterbiensis testatur --

Quoad tertium. Quæ de Nicolao Justiniano Monacho Ordinis S. Benedicti adstruitur dispensatio, egregie refellitur a Baronio; nam prout refertur a Surio contradictionem involvit. Affirmatur a Surio, habita dispensatio ab Alexandro III., quâ positâ, Nicolaum duxisse Uxorem, ex qua S. Laurentium Justinianum suscepit, qui aliàs ad Episcopalem dignitatem assumptus fuit ab Eugenio IV., qui annis ducentis quinquaginta ab Alexandro floruit. Alii ut tempora conciliet, volunt non S. Laurentii Progenitorem fuisse dispensatum, sed alium ex Ascendentibus. Verùm nec monumenta rem apte comprobant, nec propugnari ullatenus valent ab ipsismet Adversariis, qui contendunt hujusmodi dispensationes concedi posse non nisi periclitante Regno, aut Catholica Fide; extinctio autem unius familiæ licèt præclarissimæ non est tanti momenti, ut dispensandum sit in voto solemni.

Ad ultimum. Auctorum discrepantiam rem prorsus dubiam reddit. Quidam volunt Casimirum a Benedicto IX. dispensatum; alii a Clemente II. Sunt qui affirmant, vota emisisse vi, & metu cadente in virum constantem a Boleslao incussum, qui Casimirum cum Matre exulare coegit, utque securior evaderet, Cluniacensem habitum induit, quem, audita morte persecutoris, dimisit. Hoc colligit Joannes Nicolaï *in additionibus ad summam Raynerii* ex libro, cui titulus *Gallia Christiana*, & Gonet *de Matrim. disp. 9. art. 2. §. 4.* ex Longino rerum Polonicarum Scriptore; Idcirco, ubi Baronius *ad an. 1041.*, aliique, dicunt, Casimirum fuisse dispensatum, intelligendi sunt de dispensatione impropria, quatenus Pontifex nullam declaravit fuisse ab initio Professionem.

93 OBJIC. ult. ex Doctrina Juenini *in responsione ad objectionem contra 3. Conclusionem*. Vinculum solemnis Professionis, & vinculum Matrimonii non habent inter se repugnantiam, sed sunt compossibilia; ergo solemnis Professio ex natura sua non repugnat Matrimonio, sed id præstat ex sola Ecclesiastica Constitutione, quam Pontifex valet dispensare. Ant. prob.

I. Conjuges post consummatum Matrimonium possunt ex communi consensu solemnem Professionem emittere, & constitui vere, & proprie in Statu Religionis, retento Connubii vinculo; quod satis evincere videtur, Matrimonii, & Professionis vincula inter se non repugnare.

II. Licèt solemnis Professio sit hominis traditio facta Religioni, non tamen omnimoda, & totalis: unde ex natura sua locum relinquit, ut homo naturali utatur facultate ad valide contrahendum Matrimonium; quo pacto licèt homo jure servitutis Domino se tradiderit, potest tamen alteri nubere; ergo.

RESP. Argumenti solutionem habemus ex laudatis Nostris PP. Salmanticensibus *dub. 6. num. 78.*, & 85. Admittimus non inveniri repugnantiam, sed compossibilitatem, si sermo, aut comparatio sit inter Matrimonium antecedens, & subsequentem Professionem; negamus tamen, si fiat comparatio inter Professionem antecedentem, & subsequens Matrimonium. Nam sicut impotentia, quæ Matrimonium præcedit, illud dirimit: secus impotentia subsequens; ita in nostro casu. Et disparitas in eo apparet, quod contrahens Matrimonium tradit corpus Uxori, obligando se ad reddendum debitum, & ad simul cohabitandum: Religiosus autem, qui solemniter supponitur professus, sive Deo perfectè traditus ad caste vivendum, illam nequit traditionem facere, nec talem intentionem habere, atque adeo nequit valide contrahere, atque jus Deo acquisitum auferre; & consequenter fieri non valet, quod vinculum præcedentis Professionis cohæreat cum vinculo sub-

Discrimen inter matrimonium antecedens ad professionem, & hanc subsequens.

subsequentis Matrimonii. Ceterum ubi Matrimonium supponitur ratum, aut consummatum, fieri potest, quod unus Conjugum ob adulterium amittat jus exigendi debitum, vel quod ambo ex mutuo consensu cedant juri illud petendi, simulque habitandi: quo casu nihil impedit, ut ex pari etiam consensu vitam Religiosam solemniter profiteantur; proindeque fieri valet, quod vinculum Matrimonii antecedentis componatur cum vinculo subsequentis Professionis. Idemque proportionabiliter accidit in exemplo proxime allato impotentiæ comparatæ Matrimonio antecedenti, & subsequenti, ut facilè consideranti constabit.

Probatio prima partem solummodo, quam concedimus, evincit. Nam in ea fit comparatio Professionis ad Matrimonium antecedens, quod contractum, & ratum jam supponitur.

Servus cur nubere possit. Ad secundam. Res uni tradita, & sub ejus dominio existens nequit alteri tradi, secundùm eam rationem, secundùm quam tradita est; unde quia Servus traditur Domino, & est sub ejus potestate quoad opera, itaut Dominus possit eo uti quantùm ad omnem usum prudentem, & sibi utilem, propterea Servus nequit alteri se tradere in ordine ad eadem opera. Constat autem quod homo per solemnem Professionem traditur Deo, non utcunque, sed in ordine ad servandam omnimode castitatem, cujus perpetuum votum in ipsa Professione includitur: traditio verò in Matrimonio concedit Uxori jus in corpus hominis ad usum Professioni Religiosæ contrarium; ergo Religiosus solemniter professus ex natura ipsius Professionis redditur inhabilis ad contrahendum valide Matrimonium, & consequenter prædicta Professio jure naturæ illud dirimit. Quod verò Servus se tradat Uxori ad usum, & finem Matrimonii, non est contrarium præcedenti traditioni in ordine ad opera servilia; unde una traditio non dirimitur per aliam. Hæc laudati PP. Collegii Salmanticensis, & quidem egregie *loco citato*, ubi plura ad rem nostram, sicut etiam *in dubio sequenti*, potissimùm cum agunt *num.* 117. de Sententia Sancti Thomæ. Plurima & nos dicemus Tomo sequenti *De Consiliis Evangelicis*.

DISPUTATIO SEXTA.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII EX PARTE CONSENSUS.

1 Atrimonii impedimenta in duplici sunt differentia; alia simpliciter impedientia nuncupantur; dirimentia altera. Dirimentia essentialibus constitutivis Conjugii repugnant; unde conjugale fœdus sub his invalide contrahitur. Impedimenta impedientia non adversantur essentiæ Matrimonii, sed ipsum illicitum reddunt, quamquam invalidum non efficiant.

Impedimenta Matrimonii impedientia. 2 Impedientia sub his versiculis continentur

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque catechismus, crimen, sponsalia. votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Probibitio igitur Ecclesiæ intervenit, quoties Pontifex, Episcopus, aut Parochus, ob rationabile momentum Nuptias interdicunt. Hujus violatio indubie lethalem culpam regulariter involvit; cum gravibus mulctentur pœnis delinquentes, ut habetur Cap. 1. *de Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ*. Haud tamen inficias imus, causam occurrere posse a mortali excusantem.

Tempus feriatum ex Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 10. comprehendit tempus a Dominica prima Adventus inclusive, usque ad completum diem Epiphaniæ, & a feria 4. Cinerum inclusive, usque ad absolutum diem Octavæ Paschatis. Sub hoc tamen impedimento non intelligitur Matrimonium absolute, sicut & illius consummatio; sed solummodo solemnitas benedictionis, itidem solemnis Sponsæ in domum Sponsi traductio, solemniora convivia, atque tripudia. Et Tridentinum mox laudatum *cap.* 1. non prohibet, Matrimonium ante benedictionem consummari, sed ne hoc fiat, hortatur.

Sequitur impedimentum Catechismi, quod sublatum creditur. Contrahebatur namque antiquitùs hoc impedimentum inter Professorem Fidei, quam ante Ecclesiæ januam quis pronunciabat nomine baptizandi, & ipsum baptizatum.

Aliud impedimentum est Criminis, quod ad septem capita reducitur. Primum est incestus, quod est consummatum crimen scienter, cum Consanguineis Sponsæ, & e contra. Si crimen hoc sit cum Consanguineis Sponsæ ducendæ de futuro, est Jure novo Tridentini *sess.* 24. *cap.* 4 impedimentum dirimens usque ad secundum gradum; & Jure antiquo Cap. *Transmissa. De eo, qui cognovit Consanguineam Uxoris*, impediebat nubere cum quacunque. Si sit cum Consanguineis Sponsæ de præsenti, impedit cohabitationem thori. II. Raptus Sponsæ alienæ de præsenti, invito Viro, eam de domo abducendo impedit cum quacunque nubere. III. Uxoricidium simplex, peractum sive ex ira, sive ex vindicta, vel ex alio quocunque motivo, impedit cum quacunque alias Nuptias contrahere, etsi Vir Uxorem deprehensam in adulterio occiderit; quia lex lata fuit pro quacunque illicita occisione, Cap. *Quicunque* 33. q. 2. Non tamen extenditur ad Uxores occidentes Viros, utpote ad similia non ita audentes. Diximus Uxoricidium simplex; si

enim

enim sit perpetratum animo aliud Matrimonium contrahendi, est impedimentum dirimens, & non tantùm impediens. IV. Susceptio Prolis, idest, si eam absque necessitate baptizet, aut de sacro fonte levet, aut in Confirmatione teneat, animo negandi debitum alteri. In pœnam itaque insidiati Conjugii privatur Conjugio in perpetuum, Cap. *De eo* 3. q. 1. V. Qui Presbyterum occidit, atque de crimine convictus fuerit, privatur jure nubendi, Cap. *Qui Presbyterum. De Pœnitentiis, & remissionibus*; & meritò quidem, cum sustulerit Ministrum ad assistendum Conjugio destinatum. VI. Solemnis pœnitentia pro eo tempore, quo perdurat, a Nuptiis arcet; illud namque tempus non exultationis, sed luctus est. Porro inter crimina recensetur, non quia crimen involvat, sed quia illud præsupponit. VII. Impeditur a contrahendo Connubium, qui scienter præsumit Monialem Deo sacratam sibi in Uxorem assumere; quia Injuriam Sponso Christo irrogat. Doctores ad unum fere omnes volunt, hoc criminis impedimentum fore ex opposita consuetudine sublatum.

Quintum impedimentum oritur ex Sponsalibus. Quæ enim contracta sunt cum una, impediunt cum altera nubere; est siquidem contra fidelitatem, & justitiam id, quod uni promissum est, alteri tradere. Si autem legitime dissolvantur, cessat Impedimentum.

Ultimum demum impedimentum, quod Matrimonium impedit, est simplex votum, sive castitatis, sive Ordinis, aut Religiosum Statum suscipiendi, vel non nubendi, sive absolutum sit, sive ad tempus, expectata v.g. morte Patris; quia hujusce voti observatio juribus Matrimonium consequentibus repugnat. Hæc sunt impedimenta, quæ illicitum quidem, sed non invalidum reddunt Connubium.

3 Impedimenta dirimentia, quæ scilicet nullum reddunt Conjugium, quatuordecim enumerantur sequentibus versibus descripta.

Impedimenta Matrimonii dirimentia.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptaque sit mulier, nec parti reddita tuta.
Hæc facienda vetant Connubia, facta retractant.

Hæc porro dirimentia impedimenta ad duo velut fundamentalia capita reducuntur, ad consensum videlicet contrahentium, & ad personarum Idoneitatem; Conjugium namque nihil aliud est, quàm voluntarius contractus legitimas inter Personas. Ad consensum refertur vis, seu coactio. Ad eumdem consensum reducuntur etiam error, & conditio Personæ; etenim nemo censetur consentire in Personam, quæ alia est ab ea, quæ creditur, nec quis vult Servam ducere, quam liberam supponit. Reliqua impedimenta ad personæ idoneitatem reducuntur. Ex his quædam absolute, & respectu cujuscunque Matrimonii inhabiles reddunt; secus alia. Nonnulla jure naturæ, nonnulla jure Ecclesiastico constituta fuere. Naturale impedimentum quodcunque dirimit Conjugium, sicut etiam votum, Ordo, ligamen; crimen verò, cultus disparitas, cognatio, aliquos solummodo afficiunt. Impræsentiarum ad examen revocamus, quæ spectant ad consensum, acturi postmodum in sequenti Disputatione de aliis, quæ Personas afficiunt.

Omnia impedimenta dirimentia ad duo capita referuntur.

4 Etherodoxi tria impedimenta, quæ se tenent ex parte consensus, non renuunt, videlicet errorem, conditionem, & vim; aliud tamen addunt, nempe defectus consensus Parentum; itaut Calvinus *lib.* 4. *Instit. cap.* 19. irritas declarat Nuptias filiorum, non interveniente Parentum consensu, cui concinunt alii Novatores, de quibus *Controv. III.*, ubi etiam erit sermo de quibusdam Catholicis Auctoribus.

Circa enunciata impedimenta plures occurrunt difficultates, quæ dilucide brevibus enucleari non possunt; quare diversis Controversiis examinandæ sunt. Pro quo notandum, Conjugium duo importare; & ipsum actualem contractum, quo Conjuges de præsenti mutuo se promittunt, traduntque; & vinculum perpetuum, quod ex illa actuali traditione consurgit. Utrumque reperitur in quolibet legitimo Connubio, sive in officium naturæ sit, sive in esse Sacramenti consideretur.

CONTROVERSIA I.

AN IN MATRIMONIO MUTUUS CONSENSUS SIT ESSENTIALIS.

DICENDUM, in Matrimonio mutuum consensum fore essentialem.

Pontificum sensa circa consensum.

5 PROB. I. Pontificiæ Sanctiones essentialem agnoscunt mutuum contrahentium consensum; ergo. Ant. evincitur ex Eugenio IV. *in Decreto pro instructione Armenorum* — Causa efficiens Ma„trimonii regulariter est mutuus consensus „per verba de præsenti expressus — Tridentinum *sess.* 24. *de Reformatione Matrimonii* *cap.* 9. declarat, maxime nefarium esse Matrimonii libertatem violare, inde sub anathematis pœna prohibet, quod nullus nec directe, nec indirecte cogat — Quominus Ma„trimonia contrahant — Et clariùs *Cap.* 1. — „Dubitandum non est, Matrimonia clande„stina libero contrahentium consensu facta, „rata, & vera esse Matrimonia &c. — Et infra — Parochus, viro, & muliere interro„gatis, & eorum mutuo consensu intellecto „vel dicat &c. — Innocentius III. *de Sponsalibus, & Matrimonio*. Cap. *Tuæ Fraternitati*. — Respondemus, quod Matrimonium in ve„ritate contrahitur per legitimum viri, & „mulieris consensum — Et Cap. *Tua nos* — „Non debet ex illo facto Conjugium judi„care, quoniam ex altera parte defuit om„nino consensus, sine quo cetera nequeunt „fœdus perficere conjugale &c. — Alexander III. *Cum locum* eodem titulo — Cum lo„cum non habeat consensus . . . Matrimo„nium autem solo consensu contrahitur — Nicolaus I. *ad Consulta Bulgarorum* Cap. *Suf-*

ficiat 27. *q.* 2. -- Sufficiat secundùm leges „ solus eorum consensus, de quorum co„ njunctionibus agitur; qui consensus, si in „ nuptiis solus fortè defuerit, cetera omnia „ etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur--

6 PROB. II. Quod absolute, & simpliciter unius est, in alterius potestatem transire nequaquam potest, absque Domini consensu: sed in Conjugio unius corporis potestas transfertur in alterum, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 7. vers. 4. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*; ergo absque mutuo consensu nequit hujusmodi translatio juris fieri: Vir enim, sicut & Mulier sunt simpliciter domini suorum corporum. Cumque ex l. *Labeo* 2. *ff. de verborum significat.* in quolibet contractu consensus exigatur, potissimùm pro matrimoniali erit necessarius; cum in eo & tradatur res maxime propria, & pretiosa, & sub gravissimo tradatur onere, ad usum videlicet compartis, quando voluerit, & quoties expostulaverit. Argumentum habes ex S. Thoma *in Suppl. quæst.* 45. *art.* 1. -- „ Unus non accipit potestatem in eo, quod „ est libere alterius, nisi per ejus consen„ sum: sed per Matrimonium accipit uter„ que Conjugum potestatem in corpus alte„ rius, ut patet 1. *Corinth.* 7. cum priùs „ uterque liberam potestatem sui corporis „ haberet; ergo consensus facit Matrimo„ nium --

Quod sui juris est, non fit alterius, nisi accedente consensu.

7 PROB. III. Conjugale vinculum importat socialem animorum, corporumque unionem in domestica societate, & œconomica familia, idcirco *ad Ephes.* 5. ex conjugali desponsatione colligit Apostolus individuam mutuæ dilectionis obligationem, sicut Christus dilexit Ecclesiam: sed socialis unio, sicut & mutua dilectio, ut in aperto est, sine mutuo voluntatis consensu dari nequit; ergo.

Animorum unio supponit mutuum consensum.

8 PROB. IV. ex S. Thoma *loco laudato* -- Dicendum quod in omnibus Sacra„ mentis est aliqua spiritualis operatio, me„ diante operatione, quæ eam significat, „ sicut per ablutionem corporalem in Ba„ ptismo fit ablutio interior spiritualis: unde „ cum in Matrimonio fit quædam spiritualis „ conjunctio, in quantum Matrimonium „ est Sacramentum, & aliqua materialis, se„ cundùm quod est in officium naturæ, & „ civilis vitæ, oportet quod, mediante ma„ teriali, fiat spiritualis virtute divina; unde „ cum conjunctiones materialium contra„ ctuum fiant per mutuum consensum, „ oportet, quod hoc modo etiam fiat ma„ trimonialis conjunctio --

In matrimonio spiritualis conjunctio.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

9 OBJIC. I. Illud perperàm censetur essentiale, quo deficiente, quandoque subsistit Conjugium: sed, deficiente consensu, quandoque illud subsistit: nam Eugenius IV. supra relatus *num.* 5. apposuit verbum *regulariter*; ergo.

Respondent quidam, eo adverbio usum Eugenium propter Sponsalia consensum per verba de futuro exprimentia, quæ, accedente cohabitatione thori, Jure veteri ante Tridentinum vigente, transibant in Matrimonium. Verùm hujusmodi solutio nequaquam cohæret cum Decretalibus enunciatis, quæ longe ante Eugenium emanatæ fuerunt, quasque eidem apprime perspectas fuisse fas est credere.

Itaque dicendum est, adverbium illud præpositum fuisse, cum afficere deberet non quidem consensum, sed verba, huncque sensum efformare -- Causa efficiens Matrimo„ nii, est mutuus consensus, regulariter per „ verba de præsenti expressus -- Et meritò sane; nam verba non semper sunt necessaria, sed nutus aliquando sufficiunt, ut in mutis, surdisve apparet.

10 OBJIC. II. Amens, cum aptus sit ad procreandum, Conjugii capax dici debet, potissimùm cum Ecclesia ad conservandas præclarissimas familias, amentium Nuptias admiserit: sed amens incapax est consensus; ergo.

RESP. Amens alius est, qui nusquam mentis compos efficitur; alius verò, qui aliquando sanæ mentis dignoscitur. Qui primi generis est, nullimodè contrahere valet Conjugium, nec usquam Ecclesia approbavit; quia licèt in illo adsit procreandi capacitas, hæc tamen ab illa jumentorum non discriminatur. Qui est secundi generis, a contrahendo non excluditur; eo siquidem tempore, quo mentis est compos, verum consensum præbere potest, qui virtualiter perseverat. Hoc porro Matrimonium admittit Ecclesia; secus illud.

Quinam Amentes Matrimonium possint contrahere.

11 OBJIC. III. Sicut Baptismus est Sacramentum spiritualis generationis, ita Conjugium est Sacramentum corporalis propagationis: sed veraciter subsistit Sacramentum Baptismi absque proprio consensu: ut compertum est in pueris, qui sub primordiis vitæ regenerati, nequeunt inde reclamare, quamvis Christianæ legis præceptis sese gravatos dictitent; ergo absque proprio consensu stabit Sacramentum Conjugii, licèt onerosam inducat obligationem.

RESP. Equidem utrumque Sacramentum in ea ratione spiritualis, & corporalis generationis analogatur; sed longe dispari conditione. Baptismus est de omnino necessariis ad salutem; quapropter per solam intentionem Matris Ecclesiæ valide confertur, atque ad promissæ legis observantiam obligat, absque eo quod possit ad usum rationis perveniens reclamare; & oppositum damnavit Tridentinum *Sess.* 7. *Can.* 14. Et meritò sane, cum onus observandæ legis sit baptizato & absolutæ necessitatis, & summæ utilitatis. Conjugium verò non est de necessariis ad salutem; cumque aliàs perpetuum involvat vinculum, necnon onera pergravia, sufficientem exposcit in subeunte discretionem ad præcavenda futura; quod absque rationis usu fieri nequaquam potest.

Discrimen inter Baptismum, & Matrimonium.

12 DICES ex S. Thoma *in Suppl. quæst.* 43. *art.* 2. -- Ex tunc aliqui possunt Spon„ salia contrahere, ex quo eis possunt futuræ „ Nuptiæ placere: sed signa talis placentiæ fre„ quenter

„ quenter apparent in pueris ante septennium; ergo ante illud tempus possunt contrahi Sponsalia -- ergo consensus non est necessarius.

RESP. Argumentum solvit ibidem Angelicus Doctor — Ad quartum dicendum „ quod illa placentia, quæ est in pueris ante „ septennium, non procedit ex perfecto usu „ rationis, cum nondum susceptibiles sint „ plenæ disciplinæ, sed magis contingit ex „ motu naturæ, quàm ex aliqua ratione; & „ ideo non sufficit talis placentia ad Sponsa„ lia contrahendum -- Hanc doctrinam clariùs explicat in corpore articuli, ubi triplicem statum distinguit circa usum rationis -- „ Primus est, cum quis neque ipse intelligit „ per se, neque ab alio capere potest. Se„ cundus est status, quo homo ab aliis ca„ pere potest, sed ipse per se non sufficit ad „ intelligendum. Tertius est, cum homo & „ ab alio jam capere potest, & per seipsum „ considerare. Et quia ratio paulatim in ho„ mine convalescit, secundùm quod quie„ tantur motus, & fluxibilitates humorum „ sensualitatis; ideo primum statum hominis „ obtinet homo ante primum septennium. „ Et propter hoc, illo tempore nulli con„ tractui aptus est; & ita nec Sponsalibus. „ Sed ad secundum statum incipit pervenire „ in fine primi septennii; unde etiam tunc „ temporis pueri ad scholas, ponuntur. Sed „ ad tertium statum incipit homo pervenire „ in fine secundi septennii, quantùm ad ea, „ quæ ad personam ipsius pertinent, in quo „ ratio naturalis ejus convalescit, sed quan„ tùm ad ea, quæ extra ipsum sunt in fine „ tertii septennii; & ideo ante primum se„ ptennium nulli contractui aptus est. Sed „ in fine primi septennii incipit esse aptus ad „ aliqua promittendum in futurum, præci„ pue de his, ad quæ ratio naturalis inclinat „ magis, non autem ad obligandum se per„ petuo vinculo, quia ad hoc non firmam „ voluntatem habet; & ideo tali tempore „ possunt contrahere Sponsalia. Sed in fine „ secundi septennii jam potest obligare se de „ his, quæ ad personam ipsius pertinent, „ vel ad Religionem, vel ad Conjugium; „ sed post tertium septennium etiam potest „ de aliis se obligare &c. -- Hâc doctrinâ plane evincitur, ad contrahendum Conjugium necessariò prærequiri perfectum usum rationis, atque consensum ad se perpetuo vinculo obligandum.

Triplex status circa usũ rationis.

13 OBJIC. IV. Si consensus necessarius, essentialisque foret ad Conjugium, nequiret inde subsistere sine illo: atqui juxta Canones subsistere videtur; ergo. Evincitur minor propositio ex Cap. *Litteras. De Desponsatione Impuberum*, ubi declaratur, Nuptias non subsistere celebratas cum Matre, postquam filia fuit in cunabulis ab eodem desponsata, dummodo Nuptiæ cum Matre initæ fuerint post filiæ septennium; nec alia occurrere potest ratio, nisi quia desponsatio filiæ in cunabulis nulliter facta tractu temporis convaluerit; proinde consensus non videtur essentialis.

RESP. Indubia est Doctorum Sententia, tractu temporis non convalidari Sponsalia, sive Conjugia; adeoque exposcitur vel novus consensus, vel præcedentis confirmatio. Hanc Sententiam eo in casu supponit Alexander III. dicit enim — Verùm si post„ quam puella septimum annum complevit, „ prædictus Vir Matrem ejus accepit Uxo„ rem, cum Sponsalia ex tunc placere con„ sueverint, inter eos sententiam divortii „ non differas promulgare -- Ea verba: *cum Sponsalia ex tunc placere consueverint*, reddunt sensum, si fuerint ratihabitione confirmata; quo pacto valida sunt Sponsalia, atque publicæ honestatis impedimentum inducunt; proinde ibidem Pontifex vetat, ne & filiam accipiat. Hujusmodi resolutio iis consonat, quæ habentur Cap. *Si Infantes. De Desponsatione Impub.* in 6., ubi pariter Sponsalia per verba de futuro ante septennium celebrata, sicut etiam inter impuberes per verba de præsenti decernitur, sola temporis successione non firmari, nisi ratihabitio intercedat per verba, vel signa expressa.

14 OBJIC. V. Catechismus, ubi de Matrimonii Sacramento, propugnat validum Conjugium — cum puella propter verecun„ diam non respondet, sed Parentes pro ea „ loquuntur — sed in hoc casu mutuus contrahentium consensus non invenitur, sicut propria non habentur verba; adeoque sicut verba Parentum sufficiunt, ita solus eorundem consensus Matrimonium efficiet.

RESP. Supponit Catechismus, quod in casu verecundiæ puella vere consentiat, sed erubescat verbis consensum declarare; quapropter taciturnitas censetur declaratio consensus. Quoniam verò advertit Glossula in Cap. *Si Infantes* mox citato -- Regulariter „ in actu oneroso tacens non habetur pro „ consentiente -- l. *Filiusfamilias ff. De prout*, ideo caute in hisce casibus agendum est, & Parochi rigide declarationem exigere debent vel per nutus, vel per verba, puellæ contrahentis, ita ut nullus supersit ambigendi locus; sæpe enim timida creditur verecundia, quæ revera est displicentia, & aversatio ad Sponsum. Prædicta ea dicendis clariùs elucescent.

Taciturnitas quandoque verbis æquivalet.

CONTROVERSIA II.

AN CONJUGALE VINCULUM PER POTENTIAM CREATAM ABSQUE CONTRAHENTIUM CONSENSU EFFICI POSSIT.

DICENDUM per nullam creatam potentiam conjugale vinculum effici posse absque contrahentium consensu.

15 PROB. I. Quotiescunque ad aliquod constituendum juxta ordinarias providentiæ leges aliquid sive per modum constitutivi, sive per modum conditionis *sine qua non*, ut essentiale requiritur, non est admittenda, sine speciali revelatione, in Civili, vel Ecclesiastica Republica potestas, quæ illud requisitum immotet, sive suppleat, potissimùm cum illud ad naturalem legem, vel ad Sacramenti rationem spectet, & urgentiùs si

Quod est essentiale suppleri non potest.

ad utrumque simul: in quolibet enim ordine & principia sunt immutabilia, & rerum naturæ invariabiles; sed contrahentium consensus juxta communes providentiæ leges pertinet ex naturali lege, & ex lege Sacramentorum, pro statu Gratiæ ad essentialia Matrimonii requisita; ergo sine speciali revelatione non datur creata potestas valens illum supplere. Assumptum jam in præcedentibus probatum est.

Conjugale vinculum a consensu efficitur.

16 PROB. II. Quod ut effectus dependet ab actibus vitalibus, effici nequit ab illa potestate, quæ nullum in eisdem actus habere potest influxum: sed conjugale vinculum est effectus, vel quasi effectus dependens, ut a causa efficienti, a contrahentium consensu: ut in aperto est ex Eugenio IV. jam laudato; ergo cum nulla creata potestas vim habeat, nec ullam habere possit causalitatem in actus vitales, nulla potest absque contrahentium consensu conjugale vinculum efficere.

Conjugium expostulat animorum conjunctionem.

17 PROB. III. Vinculum, quod essentialiter radicalem, immo actualem animorum conjunctionem exigit, effici nequit a potestate, quæ animos immutare non valet, nec ullum dominii genus habet super eos, uti revera est creata potestas; sed Conjugium ex suis intrinsecis expostulat radicalem animorum conjunctionem, cum mutuum exigat amorem, mutuumque connaturaliter dilectionem, & quidem specialem, est enim individua vitæ societas: unde scriptum est Gen. 2. *Et adhærebit Uxori suæ*, & ad Ephes. 5. *Viri diligite Uxores vestras, sicut Christus Ecclesiam*; ergo.

18 PROB. IV. Vinculum quod potest fieri per humanam potestatem, etiam per eamdem potestatem est dissolubile, juxta commune effatum: omnis res, per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur; sed dissolubile non est conjugale vinculum per humanam potestatem; ergo. Declaratur argumentum. Homines suo consensu efficiunt conjugale vinculum, velut, ut ajunt, *in fieri*, & Deus *in facto esse* illud efficit indissolubile, atque contrahentium voluntati talem tribuit firmitatem, ut usque ad mortem in suo effectu perseverare debet: *quos Deus conjunxit, homo non separet*; quod si hanc perpetuitatem non habet juxta præsentem providentiam, nequaquam conjugale vinculum dici potest. Porro si independenter a nubentium voluntate humana potestas eos conjungeret, vinculum esset absolute solubile, utpote simpliciter juris humani; ut compertum est in vinculo consanguinitatis, quod cum ex humana constitutione inhabiles reddat Parentes ad contrahendum, ab humana potestate sæpenumero dissolvitur; ergo.

Vinculum conjugale decit perpetuitatem.

19 PROB. V. Ex definitis in Tridentino *Sess.* 21. *cap.* 2. Ecclesia nullâ gaudet potestate immutandi Sacramentorum substantiam, quæ in materia, atque forma consistit, multoque minùs id potest civilis potestas: sed Christus determinate pro materia proxima in Sacramento Conjugii assumit legitimum contrahentium consensum; ergo per nullam potentiam creatam fieri valet, ut Conjugium absque prædicto consensu sit Sacramentum. Nulla etiam potestas potest efficere, quod Conjugium, ut in officium naturæ, sine illo consensu subsistat. Siquidem hocce Conjugium per consensum nubentium est unice materia elevabilis, seu elevata in Sacramentum Matrimonii: & quamvis fortassis contingere possit, ut ratio Sacramenti separetur a ratione contractus, nusquam tamen fieri potest, ut destruatur habitudo ad esse Sacramenti, ita ut vel dari possit Sacramentum Conjugii sine ratione contractus essentialiter per mutuum consensum constituti, vel possit adinveniri contractus per mutuum consensum in officium naturæ, & non sit materia apta ad Sacramentum; cumque nulla potestas vim habeat efficiendi, quod vinculum conjugale aptitudinem non involvat ad esse Sacramenti, jam plane fit, neminem efficere posse, ut non prærequirat mutuum consensum.

Sacramentorum essentia immutabilis.

20 PROB. VI. Conjugale vinculum essentialiter est ligamen inter marem nuptum, & fœminam nuptam constitutum: sed vinculum, quod absque contrahentium consensu ab humana potestate haberetur, nequaquam vinculum foret nupti ad nuptam, sed potestatis ipsos devincientis; ergo. Sane nullus ibi interveniret contractus. Etenim si Princeps aliquem cogeret invitum ad rem suam alteri dandam, hic revera nullum institueret contractum, nec se alteri obligaret, licèt alter jus in rem acceptam acquireret. Pari ratione, si Ecclesia, vel Respublica dominium corporis Viri conferret Mulieri, & ex adverso, nullo tamen partium interveniente placito, neuter se alteri obligaret, nec conjugale vinculum consorgeret, sed esset jus dominii ex parte unius, & servitutis ex parte alterius a Superiore derivatum.

Inter invitos nullus contractus.

21 PROB. VII. Potestas, quæ tendit in destructionem boni communis, nec a Deo, nec a Republica Principibus concessa est: sed hujusmodi esset potestas copulativa Conjugii absque eorumdem consensu; nam quomodo inviti possent Matrimonii onera sustinere? quomodo individuam vitæ societatem servare? quomodo mutua officia præstare? Sine his commune bonum susdeque verteretur; ergo nullimode concedenda est humanæ potestati facultas constituendi Conjugia sine mutuo contrahentium consensu.

DISSOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

22 OBJIC. I. Sponsalia, accedente cohabitatione thori, absque novo consensu transibant in Conjugium de præsenti: Cap. *Is, qui fidem. De Sponsalibus, & Matrim.*: sed hoc non aliter evenire poterat, nisi quia Ecclesia consensum de præsenti supplebat; ergo.

RESP. Præsumitur in prædicto casu novum in cohabitatione thori intervenisse consensum. Hoc judicavit Gregorius IX., ut nullus subsit ambigendi locus; adeoque Episcopo Cremonensi præscribit, ut Sponso præcipiat, dimissâ secundâ, quam duxerat in facie

Solus consensus Sponsaliū non sufficit ad Conjugiū.

facie Ecclesiæ, ad priorem redire. Ceterum si revera novus consensus de præsenti defuit, nullus coram Deo erat contractus.

23 OBJIC. II. Qui perfecto gaudet dominio Viri, & fœminæ, potest invitos copulare; sed Respublica hujusmodi est: quoniam invitos Cives ad servitutem, & mortem tradere valet; ergo ex justa causa, reluctante Viro, potest ejus corpus transferre in potestatem alicujus fœminæ.

Potestas Reipublicæ limitata.

RESP. Respublica nequaquam habet liberum, absolutumque dominium corporeum suorum Civium, ut in allato exemplo videre est; nequit enim præcipere, ut Cives seipsos jugulent. Nullam dein potestatem sortitur in ordine ad conjugale commercium; cum hoc sit singulariter proprium, & liberum, & vinculum Matrimonii essentialiter pendeat ab electione, quæ potestati humanæ non subest.

24 OBJIC. III. Non minùs Cives sunt Reipublicæ, quàm ejusdem sint eorundem bona: sed pro communi utilitate, invitis Civibus, utitur eorundem bonis Respublica; ergo in ordine ad idem bonum poterit efficere Conjugium, ut publica obtineatur felicitas.

Reipublicæ potestas juxta æquitatẽ.

RESP. Non inficias imus, posse Rempublicam juxta æquitatis leges uti Personâ Civium in ordine ad publicam felicitatem; secus hanc sibi per quæcunque media potest conciliare. Hinc plerique Doctores meritò propugnant, nequire innocentem tradere Tyranno illum sub minis universalis excidii exquirenti; quia hujusmodi traditio incongruum plane foret medium ad salutem totius Gentis. Quoties Respublica, invitis Civibus, utitur eorundem bonis, per ea finem consequitur; verùm finis Conjugii, qui est individua vitæ consuetudo mutuis dilectionis officiis complenda, sine contrahentium consensu nusquam habebitur.

25 OBJIC. IV. Temporale Conjugium *ad Ephes.* 5. analogatur cum spirituali: quam analogiam apte declarat Evaristus Papa *Epist. 2. de Episcopis ejectis*; sed Ecclesia potest Clericum cogere ad Episcopatum, qui est spirituale Conjugium; ergo & Civem ad Matrimonium.

Potest præcipere Ecclesia ut quis Conjugium contrahat.

RESP. Argumentum æquivocatione laborat. Aliud siquidem est, ad corporale, sive spirituale Conjugium cogere, aliud effective facere Conjugium sine consensu contrahentium. Primum indubium est; unde Ecclesia valet præceptis cogere ad Episcopale munus assumendum, itidem justis de causis ad Matrimonium contrahendum, itaut Subditi teneantur obtemperare mandatis; sed tunc aderit consensus. Secundum humanam effugit potestatem, quæ nec spiritualis, nec corporalis Conjugii vinculum valet immediate efficere.

26 OBJIC. V. Non minor libertas requiritur ad Religiosæ Professionis vinculum, quàm ad conjugale: hi namque Status in jure æquiparantur; sed Ecclesia effective impellit invitum ad Religiosæ Professionis vinculum, ut si ultra annum quis Professorum habitum gestaverit: ut habetur Cap. 1. *De Regularibus in 6.*; ergo.

Ecclesia declarare valet adfuisse consensum.

RESP. Non dicitur eo loci, Ecclesiam [A] cogere ad Professionem vinculum efficiendo; sed declarare in eo casu Professionem legitime elicitam; quia, ut inquit Innocentius IV. *intelligitur firmiter approbasse* susceptum Ordinem post elapsum probationis annum. Eo sane modo, quo valet Ecclesia ex circumstantiis declarare in aliquo corporali Conjugio mutuum adfuisse consensum. Ceterum neutrum potest Ecclesia efficere independenter a voluntate Professi, & nubentium.

27 OBJIC. VI. In contractu sub conditione impossibili inito, eâ non purificatâ, non censetur adesse consensus: sed nuptialis contractus taliter celebratus, ab Ecclesia ut [B] validus habetur: non alia ratione, nisi quia ipsa supplet, quod deest, Cap. *Si conditiones. De Conditionibus appositis*; ergo.

Conditio impossibilis nulla.

RESP. In citato Canone Gregorius IX. aliter sensit ab Adversantibus. Sustinendum declarat illud Conjugium; quia conditiones turpes, & impossibiles, pro non adjectis habentur; adeoque, qui sub illis consentit, absolutum præbet consensum, sicut quando nulla apponitur conditio.

28 OBJIC. VII. Quoties aliquid ad valorem contractus essentialiter desideratur, nusquam sine illo subsistere potest, sive dum contractus efficitur, sive dum convalidatur: [C] utpote ab initio nullus; sed Ecclesia consensum, qui defuit ab initio, supplere potest, revalidando Conjugia nulliter contracta; ergo etiam ab initio poterit absque nubentium consensu efficere conjugale vinculum. Min. evincitur.

Innocentius XII. motu proprio, cujus initium, *In Principis Apostolorum Sede*, Romæ evulgato apud S. Mariam Majorem 12. Kalendas Maji Pontificatus an. II., ubi cum sub Legatione Avenionensi quarundam Ecclesiarum Pastores sine facultate Romanæ Sedis in impedimentis quarti, sicut etiam tertii, & quarti mixtorum graduum Consanguinitatis, [D] itidem tertii æqualis consanguinitatis, vel affinitatis dispensaverint, declaravit primò, ejusmodi Matrimonia talis dispensationis prætextu celebrata *nulla, & invalida fuisse, & esse*; deinde de plenitudine potestatis ea immediate valida effecit — Tenore præsentium „ revalidamus, ac omnino revalidata esse „ volumus, illaque imposterum revalidatio„ nis nostræ hujusmodi vigore vim, robur, „ effectum, ac efficaciam validorum, & legi„ timorum, legitimeque contractorum Ma„ trimoniorum, & perinde ac si illa, & il„ lorum quælibet ab illorum initio, ac in „ eorum radice valida, ac legitima, prævia [E] „ super dictis impedimentis dispensatione „ Apostolica, rite, valide, ac legitime con„ tracta, celebrata, solemnizata fuissent, „ habere, & obtinere: omnesque, & singu„ los, qui dicta Matrimonia sic contraxe„ runt, in eorum Matrimoniis hujusmodi „ absque eo quod illi, nec quisquam illorum „ Matrimonium de novo contrahere, seu „ novum consensum præstare ullo modo de„ beant, aut teneantur, remanere, & in „ eis perseverare libere, & licite, possint, „ ac debeant, prolesque ex hujusmodi Ma„ trimonii susceptas, ac suscipiendas legiti„ mas,

„ mas, & pro legitimis, ad utrumque Forum dici, censeri, & haberi ..... decernimus, declaramus, supplentes quoscumque defectus ex nullitate, ac insubsistentia dispensationum hujusmodi provenientes &c. -- subdens demum, quod II, qui hujusmodi Matrimonia inierunt, a nulla potestate vexari possint.

Aliud pro eadem re momentum habemus ex Constitutione Clementis XI., quæ incipit, *Ad futuram rei memoriam* emanatâ Romæ apud S. Petrum sub anulo Piscatoris die 2. Aprilis 1701. Pontificatus an. I., ubi eodem modo revalidat Matrimonia a Neophitis Indorum conversorum contracta in gradibus prohibitis sub prætexto dispensationis collatæ a Patribus Societatis vi suorum privilegiorum. Constitutionis laudatæ sensa in idem redeunt cum enunciatis ex Innocentio. Porro tria potissimùm in hac Constit. notanda occurrunt. I. Privilegia Societatis ad casus *ibidem* recensitos, exhibitosque, non se extendere, ex declaratione Romanæ Inquisitionis. II. Matrimonia prætextu dispensationis hujusmodi contracta *nulla, ac invalida fuisse, & esse*, declarantur. III. Omnes supplendo defectus decernit Pontifex, ea revalidare absque eo quod Nupti *novum consensum præstare ullo modo debeant*.

Utrumque Decretum fuit inde productum occasione postulatæ responsionis in facto cujusdam Missionarii, qui in pluribus Matrimoniis super gradus prohibitos dispensasse dicebatur. Ab Eminentissimis reclamatum est, atque in revalidationibus novus exigitus fuit Partium consensus; verùm cum res iterum ad examen fuerit revocata, nullum conditum Decretum pertinens ad consensum, sed aliter provisum est.

RESP. Errasse hujusmodi Pontifices a veritate prorsus alienum est; idcirco eorundem sensa hac super re perpendenda sunt. Dici itaque potest primò, Pontifices laudatos velle non renovandum consensum coram Parocho, & Testibus: cum pro Foro externo sit satis semel præstitum fuisse; unde uterque declarat, quod nullus super ea Matrimonia ab ulla potestate vexari possit. Quare, dum asserunt, novum consensum non fore præstandum, de publico, secus de privato loquuntur.

Secundò dici posset, quod omnes illæ formulæ, quibus uterque Pontifex utitur, tanquam de præsenti ea Conjugia convalidantes, sint simpliciter declaratoriæ supplementi defectus, quod pro eo tempore, quo vi prætensæ legitimæ dispensationis contracta fuere, præstitit Ecclesia. Elucidatur hoc, supposità satis plausibili doctrinâ, nempe Ecclesiam defectus supplere in casibus, & factis, quorum valor ab ipsa dependet, quando ejus Ministri prætextu legitimæ auctoritatis, quæ tamen in re non est, stante titulo, & errore communi, aliquid agunt; ut cum Sacerdos jurisdictione carens ad absolvendum, stante titulo, atque errore communi, Pœnitentiæ Sacramentum ministrat: in quo casu Ecclesia dicitur supplere jurisdictionis defectum, ita quod ille vere crimina relaxat. Pari ratione irritum est Conjugium inter personas Consanguinitate conjunctas sive in tertio, sive in quarto gradu, sed ex sola Ecclesiæ dispositione; quapropter, si ejusdem dispensatio, dum Matrimonium contrahitur, interveniat, jam legitimum & jure, & meritò censetur.

Ecclesia quandoque jurisdictionē supplet.

Præsules itaque Comitatus Avenionensis, sicut & Missionarii Societatis sese legitima præditos potestate arbitrantes, titulo sufficienti sub communi errore dispensaverunt; unde hujusmodi defectum, dum contrahebantur Conjugia, supplebat Ecclesia; propterea valida fuere, & talia quovis tempore fuisse declarant laudati Pontifices. Utuntur quidem verbis innuentibus actualem revalidationem, ut dignoscatur essentialis necessitas realis dispensationis a Romana Ecclesia; cumque dicunt, prædicta Conjugia *invalida fuisse, & esse*, hoc intelligendum est, attentis rebus secundùm se.

Tertiò propugnari posset, Innocentium, & Clementem, novum non exquirere formalem consensum; quia prior, qui fuit appositus, saltem virtualiter perseverat absolute, & simpliciter in effectibus, mutuisque obsequiis, adeoque sat est removere impedimenta, sub quibus consensus aliàs validus suum non fuit sortitus effectum constituendi nempe vinculum conjugale. Unde apposite Pontifex uterque præmisit, *aliàs tamen rite, & legitime contracta*; siquidem volunt ab initio legitimum consensum, qui postmodum perseverat; ea pari ratione qua si adultus, postulato Sacro regenerationis lavacro, non quidem naturali, sed artificiali aqua fuisset ablutus, dein in amentiam incidisset, detecto errore, vi illius primæ voluntatis, quæ perseverare meritò præsumitur, posset iterum naturali aqua ablui.

CONTROVERSIA III.

AN CONSENSUS PARENTUM REQUIRATUR AD VALOREM CONJUGII.

29 CONjugia Filiorumfamilias, invitis Parentibus, cassa, irritaque fecere Romani, ut pluribus in aperto est Tit. *de ritu Nuptiarum*, & potissimùm l. *Nuptiæ* 2. *ff. de ritu Nuptiarum* l. 23. tit. 2. ubi -- Nuptiæ consistere non possunt, nisi consentiant omnes, idest qui coeunt, quorumque in potestate sunt -- Dissidium inter Eruditos est, an omnium consensus ita sit necessarius, ut sine illo irritæ censendæ sint Nuptiæ quoad substantiam contractus, & Sacramenti, vel tantummodò quoad effectus civiles. Hoc veriùs egregii Jurisconsulti judicarunt, quos inter Paulus *lib.* 2. *Sententiarum tit.* 14. scribens -- Eorum, qui in potestate Patris sunt, sine voluntate ejus Matrimonia jure non contrahuntur, sed contracta non solvuntur; contemplatio enim publicæ utilitatis privatorum commodis præfertur -- Hujusmodi Sententia elucidatur ex formula 14. ex relatis ab Illustri Bigonio sub hoc titulo: *Formulæ veteres secundùm legem Romanam* -- Viventibus

Romanorum leges circa Conjugia Filiorum.

„ tibus Patribus, inter Filiosfamilias sine „ voluntate eorum, Matrimonia non legitime copulantur, sed contracta non solvuntur — Ea propter Justinianus *Instit. de Nuptiis*, dum asserit, quod si, invitis Parentibus, contrahant Filii — Nec vir, nec uxor, „ nec matrimonium, nec dos intelligitur — non aliud intendit, quàm explicare injustitiam contractus, secus dissolutionem; ut apte scripsit Dionysius Godefridus in Notis ad legem *Filius* in Digest. *de ritu Nuptiarum* — Si „ Pater justam rationem habuit non probandarum hujusmodi nuptiarum, injustæ nuptiæ, injusta uxor, injusti liberi, &, ut „ Apulejus, Spurii; nulla dos, nulla uxor. „ *Instit. de Nuptiis*. Non tamen jure civili „ Romano dissolvitur Matrimonium —

30 Romanis legibus consonant Franciæ posteriorum Seculorum. Henricus II. Galliarum Rex an. 1556. Parentibus concessit jus exhæredandi filios, qui absque ipsorum consensu nuberent, legem extendens tum ad futuras, tum ad præteritas Nuptias non consummatas, exceptis tamen filiis, completo anno 30., & fœminis ætatis annorum 25., qui petito, & non obtento consensu Parentum, Matrimonium contraxerunt. *Leges Galliæ.*

Henricus III. in Comitiis Blesensibus an. 1579. easdem leges confirmavit, & articulo 42. capitis pœnâ mulctavit subornatores filiorum, aut filiarum minorum 25. annorum, prætextu Matrimonii, Parentibus non consentientibus. Ludovicus XIII. Constitutione edita an. 1629. statutum Blesense confirmavit — Volumus, omnia Matrimonia „ contra dicti Statuti tenorem declarari in„ valide contracta; obligabunturque Judices „ Ecclesiastici causas matrimoniales conve„ nienter huic articulo dijudicare —

Verùm quid circa hujusmodi Ludovici Constitutionem actum sit a Clero Gallicano, plura dedimus superiùs *Disp. præced. Controv. II. sub num.* 32. ex Cabassutio, ubi retulimus ejusdem Cleri sensa, quibus humillime supplicatum est, ut duæ elucidarentur difficultates — Prima est, ut non aliter intel„ ligantur hæ voces *valide*, & *invalide* con„ tracti Matrimonii, quàm per relationem „ ad contractum civilem, & nullatenus ad „ contractum spiritualem Sacramenti. Se„ cunda, ut non adstringantur Ecclesiastici „ ad judicandum secundùm hujus edicti, „ simulque Blesensis articulos, sed juxta Sa„ cros Canones, & Ecclesiastica Decreta, „ quæ sunt unica regula, & norma judicii „ Ecclesiasticorum — His ex mandato Regis responsum fuit — Commonitio Cleri quod „ spectat ad priorem difficultatem sic resolu„ ta fuit: verba ista *valide, aut invalide con*„ *tracta Matrimonia* non esse aliter explican„ da, quàm per solam relationem ad con„ tractum civilem per laicos Judices. Altera „ pariter difficultas justa, & rationi congrua „ visa est — Subdit Jueninus *in præsenti art.* 2. — Eam Regis Christianissimi declarationem „ laudati Auctores excerpserunt ex Commen„ tariis Cleri Gallicani *Tom.* 1. *pag.* 774. „ Sed illius (ut audit) Senatus Parisiensis „ non habet rationem, quippe quod, ubi „ rescidit contractus de quibus agitur, fa„ cultatem faciat ad alias Nuptias convo„ landi —

Illud tamen mirum videtur, eundem Clerum paucos post annos, anno nempe 1635. irritum declarasse Matrimonium Joannis Baptistæ Gasto Aurelianensis Ducis, præcitati Regis Ludovici Fratris, contractum, inscio, & invito Rege, cum Margareta Lotharinga — Galliæ consuetudine non esse concessum, ut „ Regiæ sobolis Principes, & ii præsertim, „ qui viciniores sunt hæredes Coronæ, sine „ Regis consensu Nuptias celebrent, multò „ minùs contra voluntatem, & interdictum „ illius. Has porro Nuptias, seu Conjugia „ illegitima esse, invalida, & nulla, defectu „ conditionis, sine qua memorati Principes „ valide contrahere non possunt Matrimo„ nium. Hanc demum Galliæ consuetudi„ nem rationi consentaneam esse, veterem, „ & legitima præscriptione constabilitam, & „ Ecclesiastica authoritate firmatam — Porro si ex declaratione Ludovici XIII. invalida sunt quoad contractum civilem Matrimonia Filiorum-Familias sine Parentum consensu, secus quoad rationem Sacramenti, qua ratione invalidum absolute declaratur a Clero Matrimonium Ducis Aurelianensis? Numquid Sacramentorum essentia alia est pro Principibus, alia pro Plebe? Hanc repugnantiam videtur agnovisse Archiepiscopum Parisiensem, dum anno 1643., adstantibus Duce, & Margareta, annuente jam Rege, iterum Matrimonium contrahentibus, audito mutuo Conjugum consensu, sub conditione protulit — Et ego conjungo vos in Matrimonium, in quantum est opus: In nomine Patris &c. — Vid. seq. Controv. *num.* 62. *Declarationes Cleri Gallicani inter se pugnantes.*

Equidem verum est, apud Gallicanos latum discrimen opinandi adesse circa valorem Conjugii Filiorum, invitis Parentibus. Alii propugnant fore invalida; quia Rex carentiam consensus vult esse impedimentum dirimens; quod & præstare valet, cum Principes laici possint leges ferre circa Matrimonium prout est in officium naturæ. Dicunt alii, irrita esse hujusmodi Conjugia quoad substantiam, non ex defectu consensus Parentum, quem necessarium non agnoscunt ad valorem, sed quia in istis contractibus sæpenumero occurrit impedimentum raptus, non quidem violentiæ, sed seductionis juxta caput 395. *lib.* 7. *Capitularium* — Placuit, ut hi qui rapiunt fœmi„ nas, vel furantur, vel seducunt eas, nul„ latenus habeant Uxores — Alii demum contendunt, ea Connubia non esse irrita quoad substantiam, sed solummodo quoad effectus civiles, puta, exhæredationis, legitimorum natalium, donationum, & hujusmodi; nec posse Principes Christiani impedimenta Matrimonium dirimentia statuere, immo nusquam constituisse. *Galli inter se contrarii.*

31 Novatores circa præsentem Controversiam in varias abiere Sententias. Quid senserit Calvinus, vidimus sub Initio Disputationis *num.* 4. Martinus Lutherus *Ser. de Matrimonio*, & Melanchthon *in locis communibus* tit. *de Conjugio* cum distinctione procedunt. Vel ex Conjugio filiorum, inconsultis Parentibus, secutus est partus: & tunc firmum volunt esse Matrimonium; vel non est *Novatores.*

secu-

secutus: & tunc liberum est Parentibus illud firmare, vel irritare.

Joannes Brentius *in Catechismo ad quartum praeceptum*, Kemnitius in 2. *p. examinis Trident.* volunt, & praecipiunt, ut Nuptiae a filiis celebratae sine Parentum placito referantur Magistratibus, eorum judicio approbandae, vel reprobandae; eaque ducuntur ratione, quia etsi ex generali regula debeant filii Parentum consensum obtinere, nihilominus quandoque aliter expedit, ideoque Judicis Sententia exquirenda est.

Erasmus nostri temporis Haereticos praeivit *in colloquio de Matrimonio*, ubi Catharinam, & Eubulum loquentes referens ait -- „ Definiunt quidam, Matrimonium esse ratum, quod insciis, aut etiam invitis Parentibus, inter puerum, & puellam per verba de praesenti contractum est; atqui istud dogma nec naturae sensus approbat, nec Veterum leges, nec Moyses ipse, nec Evangelica, nec Apostolica doctrina -- quibus aperte sentit, divino, & naturali Juri repugnare Sententiam asserentem, non requiri Parentum consensum. Verùm ex principiis ab Erasmo productis Catholica veritas plane firmatur.

DICENDUM itaque, consensum Parentum nequaquam requiri ad valorem Conjugii.

32 PROB. I. ex Scripturis veteris legis. Gen. 2. Moyses referens Conjugii institutionem non solùm non innuit necessarium Parentum consensum, sed oppositum suadet dicens: *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suae.* Hic plena potestas nubendi declaratur, nullo expectato Parentum consensu.

In filiis plena potestas nubendi.

Hinc ut legitimum approbat Scriptura Conjugium a Jacob cum Lia, & Rachele initum Gen. 29., & 30., non interveniente Patris Jacob placito. Immo Matrimonium Esau cum tribus Uxoribus verum fuit, & tamen invitis Parentibus celebratum; de duabus primis habetur Gen. 26. vers. 34. *Esau verò quadragenarius duxit uxores duas, Judith filiam Beeri Hethaei, & Basemath filiam Elon ejusdem loci; quae ambae offenderant animum Isaac, & Rebecca*; de tertia legitur ibid. cap. 28. quod cum Esau cognovisset Patrem nolle quod Jacob Uxorem duceret de filiabus Chanaan, nihilominus voluit ex eis sumere Uxorem: *Probans quoque, quod non libenter aspiceret filias Chanaan Pater suus, ivit ad Ismaelem, & duxit uxorem* &c. quod sane manifestat, nupsisse, invitis Parentibus. Eadem plena libertas nubendi declaratur Numeror. cap. 36. vers. 6., ubi Moyses: *Et haec lex super filiabus Salphad a Domino promulgata est: nubant, quibus volunt, tantùm ut sua tribus hominibus*. Celeberrimum itidem offert exemplum Scriptura Tobiae 7., ubi Junior Tobias insciis Parentibus, Angelo suadente, Saram uxorem duxit; quod Matrimonium miraculis commendarum legimus, quatenus Sponsam a Daemone liberavit. Quod si ex divino, & naturali Jure necessarius fuisset Parentum consensus, neutiquam talia evenissent, nec suasorem habuisset Angelum.

33 PROB. II. ex novo Testamento. Toties non est necessarius Parentum consensus ad Matrimonium Filiorum-familias, quoties Christus unicuique liberam status electionem reliquit: atqui hoc contigit in lege Gratiae; ergo. Instituens Christus *Matth.* 19. statum perfectionis, atque Evangelica explicans consilia, libertatem omnem Eligenti concessit: ideo dixit Adolescentulo: *Si vis perfectus esse: vade* &c.; si ergo quilibet sui juris est in electione status, jam plane fit, non esse necessarium placitum Parentum. Idem innuitur ab Apostolo 1. ad Corinth. 7. vers. 39. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est; cui vult, nubat, tantùm in Domino*; cui vult ipsa, non ejus Parentes. Et meritò sanè. Etenim ratio, quam ibidem vers. 7. versat Apostolus, id clare evincit, atque apte sive viduis, sive primò nubentibus accomodatur: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo*; nubere itaque, vel non nubere est donum unicuique proprium, ab alterius voluntate independens.

34 PROB. III. Ex Decretis Pontificum. Nequit ex divino Jure necessarium dici, cujus oppositum Ecclesiastici Canones sanxerunt: non enim errare potest Ecclesia circa Jus divinum, vel naturale; sed Canones declarant, Parentum consensum haud esse necessarium in Conjugiis filiorum; ergo. Can. *Cum virum*. *De Regularibus*, habet Clemens III. de puella nubili -- Tunc, quia liberum habet arbitrium in electione proposito, sequi Parentum non cogitur voluntatem -- Cap. *Suffici* 1 27. q. 2. Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum -- Sufficiat secundùm leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur &c. -- Eadem verba habentur Cap. *Cum apud Sedem Apostolicam*, Cap. *Cum Locum* eodem tit., & alibi; ergo.

35 PROB. IV. Ex Patribus. S. Ambrosius *lib.* 1. *de Virginibus cap.* 10. -- Si hominem amarent filiae vestrae, per legem possent eligere, quem vellent. Quibus igitur hominem eligere licet, Deum non licet? -- S. Augustinus *Epist.* 254. aliàs 233. *ad Benenatum* de quadam puella nondum apta Viro, de cujus Conjugio jam agebatur, inquit -- Fortassis quae nunc non apparet, apparebit, & Mater, cujus voluntatem in tradenda filia omnibus, ut arbitror, natura praeponit, nisi eadem puella in ea jam aetate fuerit, ut jure liceutiori sibi eligat ipsa, quod velit --

36 Accedit argumentum ex Adversariorum principiis. Novatores contendunt, Conjugium filiorum, invitis Parentibus, celebratum, ab iisdem nequaquam dissolvi posse, si consummatum fuerit; hoc porro nequaquam valeret, si priùs non censeatur validum. Consummatio namque ad substantiam Conjugii non spectat, sed est effectus ad ipsum consequens, immo ab eodem separabilis, quinimmo cohabitatio thori est prorsus illicita, quoties praevie non subsistit conjugale vinculum, erit enim accessus ad non suam; ergo concedant oportet Novatores, haud necesse fore, quod filii advocent Parentum consen-

ſenſum, ut valide nubant -- Proindeque jure „ damnandi ſunt illi, ut eos S. Synodus anathemate damnat, qui ea vera, ac rata eſſe „ negant; quique falsò affirmant, Matrimonia a filiis-familias ſine conſenſu Parentum „ contracta irrita eſſe, & Parentes ea rata, „ vel irrita facere poſſe -- Trident. *in Decreto de Reformat. Matrimonii cap.* 1.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

37 OBJIC. I. Deus Conjugii Auctor eſt Matth. 19. *Quod Deus conjunxit* &c. Sed Deus non poteſt eſſe Auctor Conjugii filiorum, inſciis, aut invitis Parentibus, celebrati, utpote contra ſuum præceptum. *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam*; ergo.

RESP. Deus eſt Auctor Conjugii quoad eſſentialia; ſecus quoad accidentalia, ipſique Matrimonio extrinſeca. Porro id quod eſſentiale eſt in Conjugio, eſt materia, & forma; cetera verò accidentalia. Unde bene poteſt contrahi verum Matrimonium, etſi deficiat quoad id, quod eſſentiam non tangit. Deus eſt Baptiſmi Auctor; & tamen ſtare poteſt, ut quis valide baptizet, etſi illicite, puta cum Laicus abſque neceſſitate, immo contra Epiſcopi mandatum, Sacramentum regenerationis miniſtrare præſumit. Et ſicut ſecundùm ſe non agit contra Decalogi præceptum filius, qui, renuentibus Parentibus, pro Chriſto cœlibatum eligit; contra illud non agit, ſi nubat, ſpectatà per ſe Conjugii naturà. Si autem dehonoratio aliqua interveniat, aliunde crimen obvenict, ex accidentariis nempe Conjugii.

Filius eſt ſui juris in ordine ad Conjugium.

38 OBJIC. II. Poſt primum Adæ, & Evæ Conjugium, Deus neminem, niſi per aliquod medium, conjungit: ſed medium in Conjugio filiorum, naturali ſubjectionis lege id poſtulante, eſt Parentum conſenſus; ergo.

RESP. Sicut Deus alia Sacramenta, medio Miniſtro, facit; ita & Matrimonium. Miniſter autem Sacramenti Conjugii ſunt ipſi Contrahentes; adeoque aliud medium haud exquiritur. Equidem naturali lege filius Parentibus ſubditur, ſed ſalva libera conditione in electione ſtatus; unde ſicut non eſt in libera Parentum poteſtate, ut filius ſe contineat, vel non, ita neque ut valide, vel invalide nubat.

Filii quomodo Parentibus ſubditi.

39 OBJIC. III. Toties per Parentum conſenſum, tanquam per medium neceſſarium jungit Deus Filios-familias, quoties horum Conjugia expreſſe dependent a Parentum voluntate; porro taliter dependent, juxta Apoſtolum ad Coloſs. 3. verſ. 20. *Filii, obedite Parentibus per omnia; hoc enim placitum eſt in Domino. Per omnia*, inquit; adeoque nullum excipit caſum. *Placitum eſt in Domino*; proindeque Nuptias, invitis Parentibus, reprobat, nec facit.

RESP. Filiorum Conjugia ſub Parentum directione cadunt; quatenus congruum eſt, quod ipſis renuentibus, aut neſcientibus, Matrimonium non contrahant. Ceterum eorum conſenſus haud deſideratur tanquam neceſſarius ad validum filiorum Matrimonium. Quare non eſt intelligendus de his Apoſtolus, in quibus filius eſt ſui juris. Et hoc in aperto eſt. Si enim vellet filius, refragantibus Parentibus, ſe Deo ſacrare, utique contra Apoſtoli mandatum agere nemo unus ex Catholicis dicet; ergo ſimiliter in noſtro caſu. Ultro concedimus, placere Deo, quod filii juxta Parentum votum nubant; ſed ſi contra ipſorum voluntatem contrahant, non reprobantur irritatione Conjugia.

Quando Parentibus obtemperandū.

40 OBJIC. IV. Tunc foret abſolute neceſſarius Parentum conſenſus, ſi præceptum eſſet Parentibus, ut filios Matrimonio jungerent: ſed hoc a Domino abſolute præceptum eſt; ergo. Deut. 7. verſ. 3. *Nec ſociabis cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo.* Jerem. 29. verſ. 6. *Accipite uxores, & generate filios, & filias, & date filiis veſtris uxores, & filias veſtras date viris.* Hic eodem modo deſcribitur neceſſarius Parentum conſenſus ad proprias, ſicut ad filiorum nuptias. Rurſus 1. ad Corinth. 7. *Igitur & qui matrimonio jungit Virginem ſuam bene facit, & qui non jungit melius facit.* Vide pleniſſimum Parentum dominium in Conjugia filiorum.

RESP. Parentibus commendantur filii, ut inſtituantur circa Conjugia, ſicut ad bene agendum in omnibus; ceterum non eſt eis collata poteſtas irritandi, vel conſtituendi eorum Connubia. Primus itaque Scripturæ locus abs re affertur; continet namque præceptum prohibens Hebræis Matrimonium inire cum alienigenis, ne eorum corda ſubverterentur, atque ad Idololatriam traherentur. Textus alter mandatum explicat de propagatione Hebraicæ Gentis ſub ſervitutis jugo pene destructæ. Ultimus Virginitatis involvit conſilium, quatenus tam præexcelſæ virtutis ſuaſores eſſe debent Parentes.

Parentes instituere filios debent.

41 OBJIC. V. Res per eaſdem cauſas diſſolvitur, per quas naſcitur: ſed filiorum Conjugium ex Domini præcepto, ſola Parentum voluntate, diſſolvitur; ergo etiam valide Conjugium non contrahitur ſine Parentum placitu. Eruitur minor Exod. 22. verſ. 16. *Si ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam uxorem. Si pater virginis dare noluerit: reddet pecuniam juxta modum dotis.* Idem legitur *Deut.* 22. verſ. 28.

RESP. In laudatis Scripturis non agitur de irritatione Matrimonii; nam in hiſce caſibus, ut ipſimet Novatores fateri tenentur, diſſolvi nequit, cum fuerit conſummatum. Agitur ibi de pœnis iis infligendis, qui erga Virgines nondum deſponſatas injurii ſunt; ut ſcilicet dotare, & ducere teneantur. Patre autem nolente filiam tradere Stupratori; hic debet dotem ſolvere, & certam pecuniæ quantitatem. Verùm hue intelligas, ſi renuente Patre, renuat & filia. Nam ſi hæc velit, etſi Pater nollet, ſtarent Nuptiæ.

Pœna in Stupratores.

42 OBJIC. VI. Quandiu filii ſub patria poteſtate ſunt, tandiu irrita ſunt eorundem acta, nullumque faciunt contractum de his, quæ ad patriam poteſtatem pertinent: ſed filii, antequam nubant, vivunt ſub patria poteſtate; ergo nullum contrahunt, Parenti-

bus non consentientibus, Matrimonium. Ideoque *Numer.* 30. Pater ex Domini præscripto filiarum vota irritat; quod juris naturalis esse notat Augustinus.

RESP. Filius considerari potest in statu pubertatis, & ante pubertatem. Quæ agit pro hoc statu quantùm ad vota, Conjugia, & hujusmodi, a Parentibus irritari possunt; quia tunc temporis quoad totius vitæ seriem Parentibus subduntur. Secus dicendum est post pubertatem; tunc enim sunt sui juris quantùm ad dispositionem personæ. Unde, sicut pro hoc statu vota Religionis, castitatis, obligant, etiam contradicentibus Parentibus; ita & Conjugia. Lex Numerorum loquitur pro statu incompletæ pubertatis; quo sensu loquitur Augustinus. Vide doctrinam S. Thomæ, quam supra *num.* 12. recitavimus.

Vota filiorum quando irritari possunt.

43 DICES. Eâ ratione impuberum Conjugia infirma sunt; quia Conjugium magni momenti res est, atque perpetua servitus, quæ seriam capostulat rerum discussionem, quæ in ipsis dari non potest. Hoc porro urget etiam pubertatis tempore; cum fervescant animi motus, qui mentem obnubilant, atque circa futura improvidi meritò censeantur; ergo pro eo tempore, nisi advocato Parentum consensu, infirma, adeoque irritabilia erunt Conjugia.

RESP. Quamvis, expleta pubertate, possint quandoque filii sine prudentiæ dictamine operari, nihilotamenminus pubertatis status sufficientem involvit rerum cognitionem ad seriò perpendenda, quæ ipsis prodesse, vel obesse possunt. Idcirco & natura, & leges, pleraque eorundem acta ut valida approbant, inter quæ Matrimonium pariter numeratur.

Status pubertatis capax ad deliberandum.

44 OBJIC. VII. Filius in statu pubertatis, invitis Parentibus, nequit domum vendere. Est autem Patri filius charior domo; unde qui illum occideret, vel raperet, magis Patrem offenderet, quàm si domum everteret. Itaque si domum nequit filius, Patre invito, vendere, neque se ipsum potest disponere. Audiamus Erasmum -- Emancipantur te leges a jure Parentum? Nequaquam. Licet ne tibi emere, aut vendere fundum, invitis Parentibus? An non tu illis charissima, maximeque propria es possessio? --

RESP. Filii pro eo statu valent bona possidere, de quibus libere, & valide possunt disponere, spectata naturali lege, nam Civilia, vel Canonica Statuta, aliquando aliter decernunt. Porro mutatio status ad actus naturaliter liberos spectat; quapropter quoad hanc plenam habent libertatem. Est quidem filius possessio Patris; non tamen ut mancipium, sed ut naturâ liber, suæque potestatis circa ea, quæ propriam personam respiciunt.

Mutatio status libera.

45 OBJIC. VIII. Quod perpetua Ecclesiæ Traditione firmatum est, ad Jus divinum revocari potest, & oppositum nequit posterioribus Seculis statuere: sed Conjugium filiorum, renuentibus Parentibus, nullum esse perpetua Ecclesiæ Traditione firmatur; ergo Jure divino nullum est. Min. prob.

A Evaristus Seculo II. illegitimum declarat filiorum Conjugium, si Parentum consensus non accedat -- Aliter legitimum non „ fit Conjugium, nisi ab iis, qui super ipsam fœminam dominationem videntur habere, & a quibus custoditur, Uxor petatur, & a Parentibus, aut propinquioribus sponsetur &c. -- Hinc talia Matrimonia adulteria, & fornicationes vocat; ut refertur Cap. *Aliter* 30. q. 5.

Seculo III. Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem cap.* 8. -- Nec in terris filii sine con„ sensu Patrum rectè, & jure nubunt --

B Seculo IV. S. Basilius *Epist.* 2. *ad Amphilochium Can.* 42. -- Quæ sine iis, qui habent potestatem, fiunt Matrimonia, sunt fornicationes. Nec ergo vivente Patre, nec Domino, ii qui conveniunt, sunt ab accusatione liberi, donec Conjugio Domini annuerint; tunc enim accipit firmitatem Conjugium -- Eodem ævo S. Ambrosius *lib.* 1. *de vita Abraham cap. ultimo* agens de Rebecca ait -- Consulitur Puella, non de Sponsalibus; illa enim expectat judicium Parentum --

Seculo V. Concilium Carthaginense IV. *Cap.* 13. vult, quod Sponsa a Parentibus suis, vel paranimphis offeratur. Et Leo Magnus relatus Cap. *Qualis* 30. q. 2. decla-

C rat, quod Uxor a Parentibus tradi debet.

Seculo VI. Toletanum III. *Cap.* 101. -- Similis conditio de virginibus, ne extra voluntatem Parentum, vel suam cogantur Maritos accipere -- Aurelianense IV. *Can.* 22. -- Ut nullus per imperium potestatis filiam competere audeat alienam, ne Conjugium, quod contra Parentum voluntatem imple copulatur, velut captivitas judicetur: sed sicut est prohibitum, non admittatur, & his, qui perpetraverint, excommunicationis severitas pro modo piaculi imponatur --

D Seculo VII. eadem disciplinæ ratio habebatur apud Orientales, ut colligitur ex Photii Nomocanone *Tit.* 13. *cap.* 9., & ad Seculum usque XII., immo ineunte Seculo XIII., vigebat, ut refert Balsamon, qui tunc scripsit in titulum Photiani Nomocanonis. Seculo IX. Nicolaus I. *in Resp. ad consulta Bulgarorum cap.* 3. tum contrahentium, tum Parentum consensum, ad Matrimonium requirit -- Quæque consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur --

Seculo XIV. Clemens III. relatus Cap. *Videtur nobis* 35. q. 6. -- Qui enim meliùs recipi debent, quàm illi, qui meliùs

E sciunt, & quorum est interesse? Ita ut si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundùm leges nullum sit Matrimonium --

Demum hujus Traditionis invictum momentum habemus ex Synodo Coloniensi celebrata anno 1536. *p.* 9. *cap.* 43., ubi exoptat Evaristi Canonem renovari.

RESP. Admissâ, licèt non concessâ, Traditione, non evincitur, Jure divino necessarium esse Parentum consensum. Non enim omnis Traditio ad Jus divinum pertinet; cum etiam Traditio solius Ecclesiastici Juris habeatur. Ce-

Ceterum negamus prætensam Traditionem. Etenim Conjugium quovis tempore fuit proprius nubentium consensus, utpote respiciens rem maxime propriam contrahentium. Quare notandum est, Conjugium sumi posse dupliciter; nempe & quoad substantiam, & quoad perfectionem, & solemnitatem. Relata testimonia evincunt, in Ecclesia exigitum fuisse Parentum consensum, ad perfectionem, & solemnitatem Conjugii; quoniam semper a clandestinis Matrimoniis abhorruit. Nusquam tamen Ecclesia ut essentialem agnovit Parentum consensum; ut in aperto est ex plena libertate, quam in contrahentibus exigit, etiam relate ad Parentes, quatenus improbat violentiam, vel quasi violentiam, quæ ab ipsis fit quoad Nuptias filiorinn.

Conjugium quoad perfectionem, & solemnitatē.

Itaque ad singula devenicodo. Celebris Evaristi Canon ab omnibus explicari debet; quoniam tales *ibidem* exposcit conditiones, quas indubie ad substantiam Nuptiarum spectare nemo unus dicet. Vult namque quod Nuptiæ cum oblationibus, & precibus, cum paranimphis, & propinquorum comitatu, cum legitimis dotibus, a Sacerdote benedicantur. Hæc sane Matrimonii substantiam non tangunt, sed ad solemnitatem requiruntur. Equidem contractum sine Parentum consensu vocat illegitimum; at intelligi debet in facie Ecclesiæ, cum nequeat probari Testibus. Vocat itidem adulterinum; sed in præsumpta radice; præsumuntur enim clanculùm nubentes, ex concupiscentia nubere, ex qua oriri solent adulteria. Videantur quæ diximus jam supra *Disp. II. Contr. Unica num.* 14. in resp. ad 3. object.

Concupiscentia fovet adulteria.

Ad III. Seculum respondemus, Tertullianum meritò asserere, non advocato Parentum consensu, nec recte, nec jure, nubere filios-familias; ordo siquidem congruentiæ sine causa prætermittitur, dum, inconsultis Parentibus, Matrimonium contrahitur. Sed hoc probat fore illicitum; secus invalidum.

Ad IV. S. Basilius loquitur, spectatis legibus civilibus, quæ suo tempore evulgabantur. Hæ porro illicitas, & fornicarias hujusmodi Nuptias declarabant, quantùm ad effectus civiles; secus quantùm ad rationem Sacramenti. S. Ambrosii auctoritas hortatoria est ad puellas, ut Rebeccæ exemplum imitentur; verùm si aliter Nuptias contrahant, earum Conjugia nequaquam irritat.

Ad V. Carthaginense abs re assertur; cum dubio-procul loquatur de solemnitatibus Connubii, idcirco exigit etiam paranimphos custodes. Ejusdem labii est S. Leo; cum dotem, & paranimphos insimul cum Parentum oblatione expostulet.

Ad VI. Toletanum Adversarios ferit; siquidem eo loci agit de viduis, inquiens -- „ Illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere Maritos -- hancque conditionem ad Virgines extendit -- Ne extra „ voluntatem Parentum, vel suam cogantur „ Maritum accipere — Sufficit igitur ipsarum voluntas ad contrahendum. Aurelianense nostræ non adversatur Sententiæ; sed solummodo intendit vim omnem sive Parentibus, sive puellis, factam impedire. Hinc ad salvanda plenæ libertatis jura decernit, ut rapta restituatur, etiamsi vel in stuprum, vel in Matrimonium consenserit, ut de libera ejusdem voluntate certum habeatur argumentum.

Ad VII. Nomocanon Photianus continet doctrinam Basilii loquentis secundùm Jus civile, ut jam innuimus; & hoc eodem sensu locutus est similiter Balsamon. Porro juxta prædictum Jus, hujusmodi Matrimonia non sunt invalida, sed tantummodo talis conditionis, ut in judicio auctoritas Magistratus ei non patrocinetur.

Nicolaus leges tradit de Matrimonio juxta consuetum modum contrahendo; adeoque varios Nuptiarum ritus, qui, dum Matrimonium contrahitur, intervenire debent, refert, puta dotem, oblationem, benedictiones Sacerdotales: addens non esse peccati reum, qui ex his aliquos prætermitteret; ex quo palam fit, non omnes essentiales esse; nec ab ipso eo loci declarantur, quinam accidentarii, quique essentiales sint.

Ad XIV. Id, quod affertur ex Clemente III. quod alii Cœlestino I. adscribunt, nullum facessit negotium; siquidem ibi clarus est sermo de impedimentis consanguinitatis, & affinitatis exquirendis. Etenim immediate ad relatum textum legitur -- „ Ideo enim maxime Parentes, & si defuerint Parentes, proximiores admittuntur, „ quoniam unusquisque suam genealogiam „ cum testibus, & chartis, tum etiam ex „ recitatione Majorom scire laborat. Qui „ enim melius &c. -- Unde sicut nemo dicet, consensum proximiorum esse essentialem Conjugio: ita nec consensum Parentum; & tamen eo loci dicitur, admittendos proximiores, illis deficientibus. Quare verba illa *Secundùm leges nullum fit Matrimonium* in idem redeunt, ac si diceretur, non fit Matrimonium secundùm Ecclesiæ leges, nisi exquirantur gradus consanguinitatis.

Coloniense Concilium optat Evaristi Decretum ad praxim deduci, ne clandestina permittantur Conjugia, de quibus agit laudatus Pontifex. Synodi vota complevit Ecclesia in Tridentino illa irritante.

46 OBJIC. IX. Consuetudo vim legum declarat. atqui consuetudo fuit, ut Matrimonia, inconsultis Parentibus, irrita censerentur; ergo. Minor propositio probatur.

I. Judith vidua Hesulphi, & Etelredi Regum Angliæ, filia Caroli II. Regis Franciæ, cum nupsisset Balduino Belgii Comiti, non nisi post interpositas Nicolai I. preces factum est, ut, accedente Patris voto, legitimum contraheret Matrimonium; ut legere est apud Flodoardum *lib.* 3. *cap.* 12. *Historia Ecclesia Rhemensis*; ergo.

II. Ludovicus II. filius laudati Caroli II., inscio Patre, cum Ansgrada Conjugium iniit, sed dissolutum fuit, quamvis prolem suscepisset, & Alicem, seu Adelaidem Anglam, desponsavit, cujus filius

Carolus Regno suffectus est: sic Reginon. *in Chronic. lib.* 2.; ergo Patris consensus est essentialis.

RESP. Apud Fludoardum legitur, Juditham Balduinum, inscio Patre, secutam fuisse, & quod Carolus per Episcopos, & Regni sui Primates -- Post mundanæ legis „ judicium, Canonicam in jam dictum „ Balduinum, & Judith secundùm Edicta „ B. Gregorii ab Episcopis depromi Senten- „ tiam fecit -- Porro Canones Gregorii ipsemet Rex Carolus Epist. *ad Ludovicum Fratrem* inscriptâ declarat, atque Balduini crimen palam facit -- Filiam nostram Judith „ Viduam secundùm leges divinas, & mun- „ danas sub tuitione Ecclesiastica, & Re- „ gionum de Burge constitutam Balduinus „ sibi furatus est in Uxorem, quem post „ legale judicium Episcopi Regni Nostri ex- „ communicaverunt secundùm Sacros Ca- „ nones, & definitionem Sancti Gregorii „ Papæ, qui dicit: si quis Viduam furatos „ fuerit in Uxorem, ipse & consentientes „ ei, anathema sint -- Rapuit igitur Balduinus in Uxorem Juditham, ipsa consentiente, & Ludovico fratre approbante, sed renuente Patre. Verùm argumentum non urget ex Sententia P. Boucat, cujus est argumentum *de Matrim. Instit. Differt.* 7. *art.* 3. *Sect.* 5. *Concl.* 1. *Tertio ex quibusdam factis*. Etenim laudatus Auctor *eadem Differt. art.* 8. §. 14. *Quarto I.* propugnat nullum Matrimonium Andreæ, qui Titiam, ipsa consentiente, sed invitis Parentibus, & Tutore sub cujus dominio adhuc est, rapuit, & ambo in aliam a Patria abeunt Civitatem, ubi tabernaculum, & domicilium constituentes, postea nubunt. Nullum, inquam, vult hujusmodi Matrimonium ex Decreto Concilii Aurelianensis relato Can. *de Raptoribus* 36. q. 1. -- Si verò, quæ rapitur, Patrem habere „ constiterit, & puella raptori consenserit, „ potestati Patris excusata reddatur, & ra- „ ptor Patri superioris conditionis satisfa- „ ctione teneatur obnoxius -- Cum igitur casus hujusmodi idem revera sit, ac factum Balduini cum Juditha, dicemus nullum fuisse horum Conjugium, non ex defectu consensus Patris, sed ex impedimento raptus.

Ceterum dicendum est, Matrimonium Balduini validum fuisse quoad rationem Sacramenti; secus secundùm civiles effectus. Ita esse plene colligitur ex Epistola Hincmari Nicolao Pontifici data, ubi reconciliato Patre Judith Conjugium describitur -- Baldui- „ nus, & Judith Jura legum Secularium, „ quæ elegerunt, exequi studuerunt. Domi- „ nus autem Noster Rex, filius vester huic „ desponsationi, & conjunctioni interesse „ non voluit, sed missis publicæ rei Mini- „ stris, sicut vobis promisit, secundùm le- „ ges Seculi eos uxoria conjunctione adinvi- „ cem copulari permisit, & honores Baldui- „ no pro vestra solummodo petitione dona- „ vit -- Leges Seculi quid aliud disponunt nisi spectantia ad dotem, hæreditatem, & hujusmodi? Itaque secundùm humanum Jus validum effectum est, quod validum jam erat ut Sacramentum.

Ad II. dicimus, Reginonem, aliosque hac super re errasse. Nam Flodoardus supra laudatus *cap.* 19. refert, Ansgardim a Ludovico II. cognominato Balbo perperàm repudiatam fuisse, ut Adelaidem Uxorem duceret; enumerans enim Opuscula, quæ scripsit Hincmarus, unum exaratum dicit, quo se excusat eo quod Ludovici cohabitationem cum Adelcide non prohibuerit -- Scripsit & „ de Objectis sibi a Gosseno super Ludovici „ Balbi Regis Patris eorum assensu, quare „ Ansgardim uxorem abjectam eum recipere „ non coegerit, & Adelaidem ab eo reti- „ neri non prohibuerit -- Cujus rei invictum habemus momentum, ex quo Ludovicus III., & Carlomannus filii Ansgardis regnaverunt ante Carolum simplicem habitum ex Adelaide, quam secundam Uxorem vocat Baronius *ad annum* 879. Pluribus id evincit Natalis Alexander *Sec. IX. cap.* 7. *art.* 4.

CONTROVERSIA IV.

AN FILII GRAVITER PECCENT NUBENDO, INVITIS PARENTIBUS.

47 DUbio-procul graviter delinquere poterit filius nubendo contra Patris voluntatem propter circumstantias, quæ in tali Conjugio poterunt spectari, puta si cum dedecore familiæ nubat, si cum scandalo, si cum discordiarum periculo, homicidiorum, & similium; quo pacto etiam Parentes mortalis noxæ Rei fierent, copulando filios, si molesto, si inæquali tradant Conjugio, si fœdæ, aut rixosæ ipsos copulare velint mulieri. Quærimus igitur, an præcise, ex quo sine Parentum consensu nubant filii, mortaliter peccent. Ultrò admittimus in filiis convenientiæ, & congruentiæ debitum ad postulandum, expectandumque Parentum consensum; verùm hoc debiti genus sub veniali obligare solet.

DICENDUM itaque, filios, invitis Parentibus, nubendo, secundùm se nequaquam graviter peccare.

In quibusdam homines naturâ æquales.

48 PROB. I. Secundùm ea, quæ ad corporis naturam pertinent, homo non tenetur obedire homini, sed solummodo Deo: quia in his omnes sunt naturâ æquales: ut sunt ea, quæ ad corporis sustentationem, prolisque generationem pertinent; ergo sicut valent filii, insciis Parentibus, de his, quæ ad corporis sustentationem pertinent, sibi providere, ita etiam in his, quæ prolis generationem respiciunt, quod fit per Matrimonium; aliàs non essent quoad hoc naturâ æquales.

Matrimonium onerosâ servitutem involvit.

49 PROB. II. Filius per Matrimonium perpetuæ obligatur servituti, quæ onera, & quidem gravia secum affert, & nisi libera prorsus voluntate eligantur, difficillime possent tolerari; ergo æquum est, contrahentes esse omnino liberos in tali suscipienda obligatione; proindeque alterius consensum nec exquirere, nec expectare jure debent. Laboriosam hanc servitutem involvere Conjugium perspectam habuerunt Apostoli; pro-

propterea Matth. 19. audita ejusdem indissolubilitate dixere : *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere*. Eamdem servitutem mente revolvens Apostolus 1. ad Corinth. 7. vers. 28. compatiebatur Conjugatis dicens : *Et si nupserit virgo, non peccavit ; tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi*. Porro nemo liberæ conditionis adstringi potest ad perpetuam, durissimamque servitutem invitus, ita quod sub reatu gravis peccati, æternique cruciatus, ab aliorum voluntate, & consilio, dependere teneatur ; ergo non datur obligatio exquirendi Parentum voluntatem, eorumque assensum expectandi.

50 PROB. III. Magis adversatur libertati Nuptiarum, onus peccandi graviter, quàm solvendi pecuniarum, etsi mediocrem, summam : cum spirituale damnum longè prætergrediatur quodcunque temporale ; sed Jura tum Canonica, tum Civilia, ne Nuptiarum libertas lædatur, vetant, irritantque pactum solvendæ pecuniæ in Sponsalibus appositum, si alter a promissis resiliat Cap. *Gemma. De Sponsal. l. Titia ff. de verborum oblig. l. fin. cap. de Sponsalibus* ; ergo multò minùs gravis obligatio poscendi, atque expectandi Parentum voluntatem filiis apponenda est.

Pactum pecuniarium lædit libertatē in Nuptiis.

51 PROB. IV. Spirituale Conjugium, ut sæpenumero dictum est, analogatur cum corporali : sed in electione spiritualis Conjugii nullatenus peccat filius assumendo sive statum cœlibatus, sive profitendo in Religione, non advocato Parentum consensu ; ergo idem in corporali Conjugio dicendum est. Utrobique enim eadem ratio occurrit, videlicet quia contrahentium agitur negotium.

MOMENTA ADVERSA REFELLUNTUR.

52 OBJIC. I. Parentes justa Sacræ Scripturæ leges filiis opportunas Nuptias debent procurare *Deut. 7., Jerem. 9.*, & 1. *ad Corinth. 7.* ; ergo filii Parentibus obtemperare debent ; ergo non sunt sui juris ; adeoque Parentum voluntas est quirenda.

RESP. Quamvis Parentes curare debeant, ut filios nubant ; horum tamen voluntas potissimùm expectanda. Gen. 24. vers. 57. explorata fuit a Parentibus, fratribusque, Rebeccæ voluntas : *Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem*. Et sane cum filiorum Connubia non spectent ad domesticam œconomiam, pleno Parentum dominio non subordinantur.

Conjugia filiorum non spectant ad domesticam œconomiam.

53 OBJIC. II. In licitis, honestisque, potissimùm si magni momenti sint, Parentibus obtemperare debent filii : atqui Nuptiæ licitæ sunt, & honestæ, atque ob perpetuam obligationem gravis momenti ; ergo sub gravi illis obtemperare debent.

RESP. Non omnia licita, & honesta, habemus præcepta. Nonnulla siquidem ad ordinem supererogationis spectant. In his porro plenâ potiuntur libertate homines ; unde filii pubertatem nacti, invitis Parentibus, ad plura se adstringere valent, puta ad quædam moderata jejunia, ad vacandum Deo, & hujusmodi. Nuptiæ autem licitæ quidem sunt, sed maxime liberæ ; & quia onus important, sed personale, ideo earum electio non nisi a propria voluntate habenda est.

Nuptiarum electio porrò libera.

54 OBJIC. III. Actio filii, quæ graviter Parentum jura violat, haud a lethali crimine valet excusari : sed hujusmodi est Conjugium filiorum, insciis Parentibus, celebratum : etenim ubique gentium conqueruntur Genitores adversùs filios taliter nubentes ; ergo lethali crimine rei meritò censendi sunt.

Parentum querelæ adversùs filios quandoque injustæ.

RESP. Actio, quæ violat jura congruentiæ, & honestatis, venialis peccati limeam non excedit. Hujusmodi est conditionis Matrimonium filiorum absque Parentum consensu celebratum. Horum querimoniæ non eæ sunt, ut lethale crimen innuant ; eum sæpe itidem conquerantur, ubi filii, potissimùm primogeniti, Christo se vovent, atque Religiosam vitam profitentur ; cum aliàs in tali electione nullâ ipsi afficiantur injuriâ.

55 OBJIC. IV. Universalis consuetudo, rationabili instituta motivo, veræ legis vim sortitur : sed universalis adest consuetudo, ut filii non nisi exquisito, & expectato Parentum consensu, Nuptias quærant : quod sane rationi congruum esse nemo unus refragabitur ; ergo.

RESP. Consuetudo etsi immemorabilis non semper vim legis habet ; ut enim hanc vim sortiatur, fas est, quod inducatur animo constituendi legem, & quod Principis accedat approbatio, & tantæ debet esse efficaciæ, ut adversùs oppositum jus præscribere valeat. Impræsentiarum præcitata consuetudo non fuit instituta animo constituendi legem, sed solummodo innuendi convenientiam. Nec ab Ecclesia adoptata fuit ; cum plenam libertatem velint Canones. Neque adversùs oppositum jus potest præscribere ; cum hoc ex natura ipsa oriatur. Dein sæpissime interrupta fuit ; cum frequenter habitæ fuerint Nuptiæ, invitis Parentibus.

Consuetudo non semper habet vim legis.

56 OBJIC. V. Quotiescunque quis in aliquo opere eligendo tenetur sub gravi prudenter agere, adeoque ab aliorum instructione pendere, ne in agendo erret, toties absque consilio operando, graviter delinquere in aperto est : Conjugii electio hujus est generis ; ergo nupturi aliena indigent directione. In filiis autem hujusmodi instructio indubie a Parentibus venanda est ; aptiùs namque illi præ aliis noscunt, quod filiis, familiæque expediat, ut habetur Cap. *Aliter* 30. q. 5. Non petito itaque, expectatoque Parentum consensu, graviter peccare dicendum est.

RESP. Argumentum evincit, quandoque contingere posse, ut filius peccet graviter, inconsultis Parentibus, nubendo ; sed non semper. Etenim plerumque filius capax est prudenter perpendendi Matrimonii onera ; & aliàs extranei ad consulendum aptiores sunt, cum Parentes non tardò in Nuptiis divitias, familiæ splendorem, non quidem veram filiorum felicitatem cogitent.

Filii capaces eligendi.

57 OB.

57 OBJIC. VI. Tenentur Parentes ab indigno Conjugio filium avocare, & filius non obtemperando graviter delinquit, ſed tenentur itidem Parentes filio congruum providere Conjugium: ergo ſi tunc filius Parentibus refragatur, gravi crimine reus erit. Et ſane in bonum filiorum cenſetur Parentum bonum, ſicut illorum malum horum infortunium judicatur.

RESP. Parentes vi ſui muneris tenentur filios dirigere, tum a malo avocando, tum dirigendo ad bonum; Patres namque filiis theſaurizant. Ceterum æqualis non adinvenitur ratio, ut cenſeatur in filiis obligatio ad ſequendam Parentum directionem. Malum quodlibet lædit; propterea quovis tempore fugiendum. Sed non tenemur quodcunque bonum amplecti, nec cujuslibet boni omiſſio in crimine eſt; ex duobus namque bonis poteſt abſque noxa, prætermiſſo uno, aliud eligi. Quare filius indignam ducere non debet, atque hac ſuper re Patri adhærere tenetur; ſed non ſemper quam dignam offert Pater, adoptare debet, ſed ei liberum eſt aliam, quæ indigna non ſit, ſibi eligere; quo pacto, ſi filio volenti ſe Deo ſacrare Pater unum Monaſticæ vitæ ſtatum proponeret, hoc prætermiſſo, poſſet alium filius abſque Parentis injuria amplecti.

Omne malum fugiendum, ſed non omne bonum amplectendum.

58 OBJIC. VII. Ex doctrina D. Thomæ a Theologis adoptata, filius in his, quæ ad naturam corporis ſpectant, ut generatio, & ſuſtentatio, liberi juris eſt, & Patri æqualis: ſed quamvis filius non peccet ſibi providendo ſuſtentationem, invito, & negante Patre alimenta, delinquit tamen, ſi determinatam, atque a Patre oblatam renuit ſuſtentationem, ut ad placitum contra ejuſdem voluntatem alterius conditionis exquirat; ergo licèt filius nubendo non peccet, quando Pater Nuptias denegat, reſpuens tamen, quas Pater offert, dubio-procul peccabit.

RESP. Si Pater filiorum ope non indiget, poterit filius abſque Patris injuria extra Parentum domum ſuſtentationem ſibi acquirere. Ceterum Conjugium inter & ſuſtentationem latum intercedit diſcrimen. Quamvis Pater filium alere teneatur, nihilotamen minus Dominus eſt bonorum, quibus filium ſuſtentat; & ideo liberum eſt ei hæc, vel illa bona diſtribuere. Inſuper alimenta non conſiſtunt in re indiviſibili, atque perpetua. Secus accidit in Conjugio, quod perpetuam importat adhæſionem, atque individuam vitæ ſocietatem mutuo amore conglutinatam. Filius itaque fortius habet jus circa Conjugium, quàm circa ſuſtentationem.

Diſcrimen inter Conjugium, & ſuſtentationem.

59 OBJIC. VIII. Ubi Parentes in ſtatu impubertatis filium alicui determinatæ perſonæ in Sponſum promittunt, pubertatem nactus tenetur ille ſtare promiſſis, ex Cap. *Tua Fraternitas. De Deſp. Impuberum*, ubi Hormiſdas habet — Et poſtquam filius per„ venerit ad perfectam ætatem, omnino de„ bet hoc adimplere -- Sed eadem urget ratio pro ſtatu pubertatis: nam etiam tunc temporis ſub patria vivit poteſtate, ratione cujus voluntas Patris cenſetur filii voluntas; ergo.

RESP. Nequaquam filius, vi paternæ promiſſionis, tenetur ſtare Sponſalibus a Patre initis: ſicut nec ingredi Religionem, ex quo Parentes ipſum Deo voverint; cum hæc libertati, quæ a jure naturali, & divino, ipſi competit quoad electionem ſtatus, repugnent. Illæ itaque promiſſiones Parentum tacitam involvunt conditionem, ſi filii ratum habuerint, libereque acceptaverint. In hoc ſenſu a Gloſſa, & a Doctoribus explicatur laudatus Hormiſdæ Canon. Diximus non teneri vi promiſſionis; ſi enim aliunde gravia timerentur mala, vel maxima bona familiæ obventura eſſent, filius fortè peccaret a paternis reſiliendo promiſſionibus.

Parentum promiſſiones pro filiis conditionem involvunt.

60 OBJIC. IX. Ab æquitate alienum videtur teneri Parentes, ipſis invitis, grave ſubire onus nuptos alendi filios, atque filiabus dotem tradendi, & poſſe filios ſine Parentum placito nubere: ſed Parentes ex communiori Sententia tenentur filias dotare, filiiſque alimenta præſtare; ergo filii abſque gravi crimine nubere nequeunt, niſi accedente Parentum conſenſu, ut ex mutuo onere æquitas medium teneat.

RESP. Parentes abſque dubio filias non indigne nubentes contra eorum voluntatem, dotem ſolvant, oportet, ſicut & alimenta filiis ſimiliter nubentibus. Abſolute enim nullam irrogant ipſis injuriam, nec poſſunt rationabiliter eſſe inviti quoad ſubſtantiam Conjugii; cum ut ſupponimus, æqualitatem generis, & hujuſmodi ſervent. Solummodo quoad accidentalia eorum Nuptiis opponuntur; hæc tamen oppoſitio non ſufficit ad abſolvendos Parentes ab obligatione numerandi dotem, atque præſtandi alimenta. Fortè a ſolutione dotis liberi evaderent Parentes, ſi filia ex bonis adventitiis illam haberet. Verùm circa hoc oriri poſſet dubium, quando indecore filia nubat; quo caſu nonnulli Doctores contendunt, Patrem haud cogi poſſe ad ſolutionem dotis, ſed ſolummodo ad alimenta, quæ juxta naturæ leges filiis etiam ingratis debentur. Sed eſt & alia Sententia; quia denegatio Dotis graviſſime lædit libertatem, & proteſtatio illam denegandi graviſſimæ coactioni, graviſſimiſque minis æquipollet, quæ jure Eccleſiaſtico prorſus execrantur.

Dos filiabus exſolvenda.

61 OBJIC. X. Nequit a gravi crimine excuſari, quod leges juſtæ graviſſime puniunt: ſed leges Cæſareæ, Caſtellæ, Galliæ, & Portugalliæ, puniunt exhæredatione filios, invitis Parentibus, nubentes; ergo graviſſimum debet eſſe peccatum.

RESP. Hujuſmodi inſtantia, opinantium diverſitate, obſcurior evaſit. Ut igitur clareſcat.

Leges Cæſareæ de filiis nubentibus, invitis Parentibus.

Dicendum eſt I. Jure communi Cæſareo nequeunt Parentes filios ipſis invitis nubentes exhæredare præciſe ex quo unam potius, quàm aliam ſibi Uxorem aſſumant; ſimiliter de filiabus dicendum eſt. Nullibi enim in Jure hoc cautum eſt; nec tale Matrimonium una eſt ex quatuordecim cauſis, nec ex gravioribus enumeratis in Gloſſa Cap. *Quintavalis. De jurejurando* ex Auth. *Ut cum de Appellat. cognoſcitur* §. *Aliud quoque*, & tradit Navarrus *cap. 4. num. 15.*, ſicut & Clarus §. *Teſtamentum q. 42.* &c. Et meritò ſane;

fane ; cum filii quoad status electionem Parentibus nequaquam subdantur.

Dicendum II. Filiæ nubentes post 25. annos, & filii post 30. etiamsi cum dedecore familiæ, exhæredari non possunt, Auth. *Sed si post. C. de inofficiof. Testament.* — Sed „ si post 25. annos, te differente filiam Marito copulare, & in suum corpus peccaverit, vel sine consensu tuo Marito (se libere tamen) copulaverit, eam exhæredare non potes — Et ratio legis optima est; quia Pater in procurandis ejusdem Nuptiis negligens præsumitur.

Dicendum III. Si filius ante prædictam ætatem turpiter nupserit, exhæredari valet l. *Non tantùm. §. Si emancipatus 2. de Bonorum possessione* — Nam etsi tam ignomi„ niosam duxerit uxorem filius, vel dede„ core sit tam ipsi, quàm Patri mulierem „ talem habere . . . possit Avus suo jure uti, „ eumque exhæredare — Si filia ante 25. annum, volentibus Parentibus eam nuptui tradere, congruenterque dotare, non consenserit, sed luxuriosam vitam elegerit, exhæredari valet : itidem si mancipio nupserit ; ut colligitur ex præallegata Authentica *Sed si post*. Possunt namque seculi Principes in crimina ex Matrimonio orta animadvertere.

An obligent Leges Cæsareæ, & particularium Regnorum de exhæredatione Filiorum.

62 Hinc difficultas est, an hujusmodi leges sive Cæsarei Juris, sive particularium Regnorum obligent. Sunt, qui velint, has leges accensendas esse inter injustas, vel esse revocatas, aut Jure Canonico correctas ; sive quia libertati Nuptiarum a divina, & naturali lege concessæ adversantur ; sive quia juris est Ecclesiæ leges condere circa Matrimonia ; ex Trident. *Sess. 24. Can. 12.*

Volunt alii, non esse abrogatas, nec injustas. Siquidem Parentes tantummodo jure naturæ tenentur filiis alimenta præstare ; secus hæreditatem ; l. *fin C. De Codicil.* & alibi. Aliàs Parentes suorum bonorum plenam habent potestatem : sicut liberi sunt, & Domini ipsi filii ad decenter nubendum ; adeoque in pœnam erogatæ injuriæ possunt hæreditate privari, sicut absque Patris injuria possunt filii decore nubere. Quibus addas velim, exhæredationis pœnam nimiam filiorum audaciam compescere : nihil melius excogitari posse ad criminis ultionem ; & leges hujusmodi institutas esse in favorem Matrimonii, ne indigne contrahatur. Unde ad primam Adversantium rationem reponunt illi, Ecclesiam libertatem, quæ in peccatum tendit, nequaquam patrocinari ; etenim peccatum dicit defectum veræ libertatis. Ad secundam, affirmant, Magistratum leges ferre posse circa Matrimonium, ut est civilis contractus ; secus ut Sacramentum, de quo Tridentinum.

Posset tamen quis dicere, e Regia potestate fore leges municipales condere circa Matrimonia, invitis Parentibus, celebrata, si Episcopi, & Ecclesia, annuant, dummodo gravia occurrant momenta, vel ex inconvenientibus, vel ex publico Regni bono ; quare si in aliquo Regno pleraque Conjugia filiorum contra Parentum voluntatem inita communi felicitati adversentur, quatenus ipsimet Parentes contemnantur, deserantur, eorumque bona dissipentur, si filii evadant effrænes, nimiumque molles, pigri, artes discere negligent, & hujusmodi, poterunt Principes præscribere, ut Conjugia a filiis non celebrentur sine Parentum consensu, atque in eos animadvertere pœnâ denegationis dotis, atque exhæredatione. Hinc justæ censeri poterunt leges Henrici II., Henrici III., & Ludovici XIII. pro Galliarum Regno, quibus tum filii, insciis Parentibus, nubentes, tum nepotes, in perpetuum ab omni hæreditate, juribusque omnibus, & commodis vi matrimonialis contractus, testamentorum, iisdem obvenientibus repelluntur.

Quare in Galliarum Regno Parochi assistere nequeunt Nuptiis filiorum minorum 30. annis, & filiarum non expletis 25., si contrahere velint, invitis Parentibus, sed consensum exigere debent scriptis commendatum; si verò Parentibus caruerint, exquiritur Tutorum, & Curatorum consensus. Absolutâ autem prædictâ ætate, non est expectandus eorum consensus, sed scripto constare debet fuisse rogatos ; iidem a Matre, quæ ad secundas Nuptias convolavit, rogandum, non expectandum ejusdem placitum. Sic in laudatorum Regum Constitutionibus. His non obstantibus Gallicani Doctores Episcopis, & Parochis suasores sunt, ut contendant filios reconciliare Parentibus, neve secundùm Juris rigorem agant ; pro quo mire deservire potest Epist. 83. S. Ambrosii ad Sisinium.

Incertum an leges Principum circa matrimonia obligent in conscientia.

63 Verùm an hujusmodi leges pro conscientiæ Foro obligent, dissidium est. Durum quippe valde est, filiorum libertatem sub æterni cruciatus pœnâ vincere, eo potissimùm tempore, quo concupiscentia fervet, & familiari mulierum conversatione incalescit ; adeoque incontinentiæ periculum urget, ob quod docet Apostolus meliùs esse nubere, quàm uri ; aliàs non rarò Parentes studiose Nuptias differunt, & ne filii id ægre ferant, laxant habenas, nec eorundem pravos animi motus compescunt, unde in præceps ruunt. In aperto est doctrina S. Augustini *lib. 1. de Adult. Conjugiis* Connubium institutum esse ad sedandam concupiscentiam ; propterea plurimos laudabiliter nubere, qui aliàs non possent fortè laudabiliter vivere. Proindeque periculosum valde est, quod in conscientia filius Nuptiis aptus teneatur ad votum Parentum nubere ex civili lege adstrictus; cum Paulus inclamet : *Si non se continet, nubat*. Non dicit, si non se continet, petat a Patre Nuptias ; sed absolute, nubat. Et potissimùm post Tridentinum, ubi, cum Oratores Galli petiissent, ut hujusmodi Conjugia irrita declararentur, noluere Patres nec ætatem 18., vel 20. annorum determinare, nec necessitatem beneplaciti, & consensus Parentum ; ut refert Pallavicinus *lib. 22. cap. 1.*

Equidem scio, nonnulla Concilia Incestuosis, spem nuptiarum abstulisse ; & tamen nemo unus dicet, id injuste sancitum ob continentiæ periculum. Notum quippe erat, Deum, qui fidelis est, & non finit tentare supra id, quod possumus, postulantibus nusquam denegare Gratiam continendi. Sed talia Decreta, nec universalia fuerunt, nec multum temporis perdurarunt, immo certum

solum-

solummodo Personarum genus obstrinxere. Dubitari itidem posset, num ad Forum conscientiæ extenderentur; cum ad exteriorem spectarent disciplinam, nec omnia ab Apostolica Sede approbata fuissent. Hæc innuimus; ceterum unusquisque abundat in sensu suo; ideoque in Tridentino tot fuere opinionum, & opinantium concertationes circa filiorum Conjugia.

64 OBJIC. XI. Nequit a gravi crimine immune censeri, quod Ecclesia semper execrata fuit, prohibuitque: sed ex Tridentino *Sess.24. cap. 1. de Reformat. Matrim.* Conjugia filiorum, invitis Parentibus, quamvis rata -- nihilominus Sancta Ecclesia Dei ex „ justissimis causis illa semper detestata est, „ atque prohibuit -- ergo.

RESP. Ex contextu palam fit, Concilium sermonem habere de Conjugiis clandestinis, quæ irritavit, & ad valide contrahendum, Parochi, & duorum Testium præsentiam necessariam decernit. Filiorum Conjugia absque Parentum consensu non sunt clandestina; possunt namque coram Parocho, & Testibus celebrari; adeoque a Tridentino perperàm execrata dicuntur.

65 OBJIC. XII. Ex communi effato exceptio firmat regulam in contrarium; sed in Tridentino *Sess. 24. cap. 9. de Reformat. Matrim.* solis Dominis temporalibus, & Magistratibus, vetitum est Subditos ad Nuptias cogere -- Præcipit Sancta Synodus sub ana„ thematis pœna, quam ipso facto incur„ rant, ne quovis modo directe, vel indi„ recte, Subditos suos, vel quoscunque „ alios cogant, quominus libere Matrimonia „ contrahant -- ergo Concilium supponit, & vult, Parentes cogere posse filios; propterea filii sub gravi obtemperare debebunt.

Seculares cogentes subditos ad nuptias, excommunicantur.

RESP. Illud Concilii Decretum non est relativum, sed positivum, spectans præcise ad temporales Potestates; adeoque nec supponit, nec Parentibus potestatem facit cogendi filios ad Nuptias. De Parentibus namque egit in prioribus capitibus. Solùm juvat inferre, Parentes cogentes filios ad Nuptias non innodari majori excommunicatione, sicut innodantur cogentes Subditos.

66 OBJIC. XIII. Servata personarum notione, ita se habet filius sub patria potestate constitutus, ac Servus sub dominio Heri; sed iste absque gravi noxa, Domino non annuente, nequit Matrimonium inire: cum sui dominium jam alteri traditum, Uxori dare nequeat; ergo neque filius. Fortiùs urget argumentum in filia, quæ ex toto a patria extrahitur potestate, subditurque Viro. Propter hanc rationem ultrò ab omnibus conceditur, Servum absque Domini consensu nequaquam posse Sacris Ordinibus inaugurari, aut Religiosam Professionem emittere; quia ad opera adstringeretur, ad quæ Dominus jus habet, & potestatem.

RESP. Quidquid dicatur de Matrimoniis Servorum ad Seculum usque duodecimum, dubio-procul impræsentiarum validum est, & licitum, ut colligitur ex Cap. 1. *De Conjugio Servorum* -- Sane juxta verbum Apo„ stoli, sicut in Christo Jesu neque liber, „ neque Servus, a Sacramentis Ecclesiæ remo„ vendus est; ita nec inter Servos Matri„ monia debent ullatenus prohiberi. Et si „ contradicentibus Dominis, & invitis, con„ tracta fuerint, nulla ratione sunt propter „ hoc dissolvenda -- Et ratio est, quia Servus non subditur Domino in his, quæ sunt de jure naturæ: sed juxta naturæ appetitum est Matrimonium in ordine ad conservationem speciei, sicut cibi sumptio in ordine ad individui conservationem; ergo sicut Servus non subditur Domino, quin libere possit comedere, prout necesse est ad corporis sustentationem, ita non subditur quantùm ad contrahendum Matrimonium. Unde Doctores volunt, Dominum graviter peccare, si impediat Servi Conjugium, si supplicio afficiat ob initum Matrimonium, si aliò mittat, ita ut ab uxore sejungi debeat, si thori cohabitationem, rectamque prolis institutionem impediat.

Servus libere matrimonium valet contrahere.

Itaque, ut ait S. Thomas *in Suppl. quæst. 52. art. 2. ad* 1. -- Servus est res Domini, „ quantùm ad ea, quæ naturalibus superad„ duntur, sed quantùm ad naturalia omnes „ sunt pares. Unde in his, quæ ad actus „ naturales pertinent, Servus potest alteri, „ invito Domino, sui corporis potestatem „ per Matrimonium præbere --

Illud, quod de filia additur, probat ultra quàm par est. Nequiret enim Religionem intrare; cum per ingressum subtrahatur a patria potestate, & alteri plene subdatur. Latum igitur intercedit discrimen Servum inter, & filiam. Servus actiones suas ex justitia, absolute, simpliciter, & in perpetuum obligatas habet Domino; ideoque alteri se tradere nequit, nec ipsi Deo Sacros Ordines suscipiendo, vel Religionem ingrediendo, nisi consentiente Domino. Filia verò non est absolute, & in perpetuum sub patria potestate, sed quandiu statum non elegit: & electio status est ei libera; unde cum a dicta potestate se extrahat per id, quod ei liberum est, nullam irrogat Parentibus injuriam.

Servus in quo a uiparetur Domino.

67 OBJIC. XIV. Patres perpetui sunt in execrandis Conjugiis, inconsultis Parentibus, celebratis, ut in superiori Controversia *num.* 45. *Object. VIII.* vidimus ex Tertulliano, Ambrosio, Evaristo, sicut ex PP. Concilii Aurelianensis IV., & Coloniensis celebrati an. 1536.; ergo.

Laudatis Patribus addes Leonem *Epist. ad Rusticum Narbonensem* ubi -- Paterno ar„ bitrio viris junctæ carent culpâ -- ergo eâ non carent sine illo junctæ. Pelagius Cap. *Patrem* 32. q. 3. habet -- Et ideo Avi ma„ gis electionem de conjunctione neptis, „ quàm Patris ejus (quia Pater erat Servus, „ secus Avus) cujus nullo modo liberum „ potest esse arbitrium, decernimus atten„ di -- Alexander II. *in 3. parte Decreti Ivonis Carnotensis cap.* 17. Virum probat reum esse perjurii propter promissionem factam ducendæ concubinæ, & consanguineæ, quia -- Quod observare legaliter non potuit sine „ judicio Parentum, vel Judicum, temere „ jurare præsumpsit -- Concilium Parisiense celebratum an. 557. *Cap.* 6. prohibet sub anathemate, etiam beneficio Regis petere puellas contra Parentum voluntatem. Turonense II.

habi-

habitum an. 567. *Can.* 20. non admittit quarundam puellarum Deo Sacrarum, & Viduarum excusationem, quæ post mutatam vestem nubebant, id fecisse asserentes -- ne „ eas inferiores personas macularent -- non admittit, inquam; quia leges statuerunt -- „ Ut nullus ullam puellam absque Parentum „ voluntate trahere, aut accipere præsumat; „ quæcunque ergo timet violentiam . . . re- „ fugiat ad Ecclesiam --

RESP. Argumentum evincit, filios, & potiori jure filias, delinquere contra debitum honestatis, & convenientiæ, invitis Parentibus, nubendo; nec aliud probant relata testimonia. Admittimus tamen, ut sub Controversiæ initio adnotavimus *num.* 47., ea circumstantiis contingere posse, ut graviter peccent.

Laudabiles nuptiæ consultis parentibus celebratæ.

Sequentia pariter momenta in idem redeunt. Nuptiæ siquidem ad votum Parentum celebratæ carent veniali culpa ex violato honestatis debito; secus illæ, quæ, ipsis inconsultis, habentur. Pelagius Avi consensum expectandum præscribit ex honestate, non verò ea absoluta necessitate. Alexander & jure & meritò filium criminatur; quia imprudenter, nullo exquisito judicio, circa vinculum consanguinitatis, & dedecus ducendi concubinam juraverat. Parisiense duo vetat: rapere filiam contra Parentum voluntatem: & eam exposcere beneficio Regis. Nec abs re hæc duo vetat. Nam ea primo irrogatur Parentibus injuria; ex secundo habetur vis, & coactio, quoniam Principis voluntas coactioni æquiparatur. Reliqua municipales Gallici Regni Constitutiones innuunt.

68 Regula igitur in Conjugiis filiorum, invitis Parentibus, quoad peccatum, attendenda est ex causa. Si causa sit contra aliquod præceptum, vel præcepti violationem involvat; tunc peccabunt filii, & cogi possunt ad determinatas Nuptias; ut si Virgo fuerit deflorata, si ex tali Conjugio rixæ, dissidia, & hujusmodi tollantur, si ad Parentum sustentationem sint necessariæ. Ceterum noverunt prudentes sæpenumero Parentes potius proprium, quàm filiorum felicitatem, & commodum sedulò exquirere; unde etsi quandoque peccent filii, invitis Parentibus, nubentes, non rarò peccant Parentes contentiose filiorum Nuptias impediendo.

CONTROVERSIA V.

AN CONSENSUS AD CONJUGIUM REQUISITUS DEBEAT ESSENTIALITER EXTERIUS MANIFESTARI.

69 WIclephus relatus a N. Waldensi *Tom. 2. de Matrim. cap.* 132. negat sensibilia signa necessaria ad Conjugium; ideoque *in* 4. *Trialogi cap.* 22. habet -- Veritas qui- „ dem mihi videtur, quod assistente consen- „ su Conjugii, & Domino approbante, sub- „ ducto quocunque signo sensibili, foret sa- „ tis, ideo lex conscientiæ, & instinctus Du- „ mini in bene viventibus in contractu hu- „ jusmodi rectissime regularet -- Cujacius in Cap. *Tua Fraternitati. De Sponsalibus, & Matrim.* idem sentit. Quidam ex Catholicis necessariam volunt exteriorem consensus manifestationem, non quidem essentialiter, sed per modum conditionis.

DICENDUM tamen, consensum ad Conjugium requisitum debere essentialiter exteriùs manifestari.

70 PROB. I. Eugenius IV. *in Instruct. Armenorum* habet -- Septimum est Sacramen- „ tum Matrimonii . . . causa efficiens Matri- „ monii regulariter est mutuus consensus per „ verba de præsenti expressus -- Adverbium illud *Regulariter*, ut *in hac Disp. Contr. I. num.* 9. explicatum est, appellat supra mutos, & surdos, in quibus nutus, & signa, pro verbis usurpantur.

Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Refor. Matrim.* -- Parochus, Viro, & Muliere in- „ terrogatis, & eorum mutuo consensu in- „ tellecto, dicat &c.-- Si intelligi debet consensus, dubio-procul debet esse sensibilis.

Alexander III. Salernitano Archiepiscopo. in Cap. *Licet. De Sponsal. duorum* -- Si inter „ Virum, & Mulierem legitimus consensus „ interveniat de præsenti, ita quidem quod „ unus alterum in suo mutuo consensu, ver- „ bis consuetis, expresse recipiat, utroque „ dicente Ego &c. --

Innocentius III. Arelatensi Archiepiscopo Cap. *Cum apud. De Sponsal.* agens de mutis, & surdis -- Videtur, quod si talis velit „ contrahere, sibi, non possit, vel debeat de- „ negari, cum quod verbis non potest, signis „ valeat declarare --

Conjugium est contractus.

71 PROB. II. Conjugium institutum est per modum humani contractus humano modo exercendi: sed humanus contractus essentialiter expostulat, ut aliquo sensibili signo compleatur: omnis enim conventio in humanis signis, aut verbis, exprimitur; ergo. Argumentum desumitur ex D. Thoma *in Suppl. quæst.* 45. *art.* 2. -- In matrimonio „ fit contractus inter virum, & mulierem; „ sed in quolibet contractu oportet esse ex- „ pressionem verborum, quibus se invicem „ homines obligent: ergo & in matrimonio „ oportet esse consensum per verba expres- „ sum --

Nemo alteri obligatur, nisi exprimat.

72 PROB. III. Contractus conjugalis importat obligationem unius ad alium: 1. ad Corinth. 7. vers. 3. *Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro*, sed nullus se alteri obligat, nisi sensibiliter id manifestet: Proverb. 6. vers. 2. *Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus*; ergo manifestatio exterior est essentialis.

Conjugium transfert dominium.

73 PROB. IV. Per Matrimonium fit translatio dominii unius personæ in aliam: 1. ad Corinth. 7. vers. 4. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*; sed translatio dominii rei exterioris nequit fieri per actum solummodo internum: 1. Reg. 16. vers. 7. *Homo enim videt ea, quæ patent, Dominus autem intuetur cor*; ergo interior voluntas sensibiliter manifestari debet. Hanc rationem habet Catechismus Romanus in præsenti *num.* 6. -- Cum itaque Conjugii

„ obligatio nuda promissio non sit, sed ejusmodi abalienatio, qua reipsa vir mulieri, & vicissim mulier viro corporis sui potestatem tradit; idcirco necesse est verbis, quæ præsens tempus designant, Matrimonium contrahi —

Ex mutua traditione habetur vinculum conjugale.

74 PROB. V. Conjugale vinculum specialiter consurgit ex mutua traditione unius ad alterum, atque ex mutua acceptatione: sed mutua intelligi nequit acceptatio, nisi mutua manifestatio habeatur, quæ sane solis animi motibus, qui occulti sunt, fieri nequaquam potest; ergo.

Matrimonium est Sacramentum sensibile.

75 PROB. VI. Omne novæ legis Sacramentum essentialiter consistit in aliquo sensibili: sed hujusmodi est Christianorum Conjugium; ergo essentialiter in aliquo sensibili consistere debet; ergo solis actibus internis constare non potest. Quod dicebat S. Thomas laudato loco — Matrimonium est „ Sacramentum quoddam; sed in omni Sacramento requiritur aliquod sensibile signum; ergo & in matrimonio. Et ita oportet esse consensum per verba expressum —

OPPOSITA REFELLUNTUR ARGUMENTA.

76 OBJIC. I. Consensus solitarius est consensus simpliciter internus: sed Jura pro effectu Conjugii solum consensum exquirunt; ut Cap *Tuas. De Sponsal. duorum* — Ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenerit de præsenti, qui sufficit in talibus juxta Canonicas Sanctiones, & si solus defuerit &c. — Cap. *Cum locum De Sponsalibus* — Matrimonium autem solo consensu contrahitur — & *Cas. Sufficiat* 27. *q.* 2. — Sufficiat secundum leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur —

Legitimus consensus debet innotescere.

RESP. Terminus ille *solus* non excludit consensum exterius manifestatum, sed explicat, alium non requiri consensum a contrahentibus distinctum, ut excluditur eorum Sententia, qui volebant necessarium Parentum consensum ad validum Conjugium, aut copulam, ut Matrimonium vere contractum diceretur. Ceterum eo ipso, quod Jura dicant, consensum requisitum debere esse legitimum, plane fit debere manifestari; non enim legitimus censeri potest, nisi contrahentibus innotescat.

77 OBJIC. II. Conjugium spectat ad lineam contractus promissivi: sed in humanis valida est promissio, & donatio pure mentalis: unde si Petrus v. g. librum interius donet Paulo, hic non est fur, si illum accipiat; ergo.

RESP. Inter homines non datur promissio, & donatio per actum pure internum; siquidem ut vera habeatur, necessaria est acceptatio. Unde Paulus librum accipiens, nesciens Petri voluntatem, esset formaliter fur, sed non materialiter; quoniam Dominus in re non esset invitus. Ceterum ut ait Catechismus supralaudatus *num.* 5. — Neque „ enim Matrimonium est simplex donatio, „ sed mutua pactio; atque ita fit, ut unius alterius tantum, ad Matrimonium conjungendum satis esse non possit, sed duorum inter se mutuum esse oporteat; atqui ad declarandum mutuum animi consensum verbis opus esse perspicuum est —

Pactio absque manifestatione non subsistit.

78 OBJIC. III. Illud non est essentiale, sine quo res subsistere valet: sed sine exteriori manifestatione consensus adhuc Conjugium subsisteret; ergo. Si Deus unius consensum alteri revelaret, & alter illum acceptaret, subsisteret Conjugium: etenim manifestatio non est necessaria, nisi ut alter acceptare possit. Hoc intendebat Innocentius III. Cap. *Tua Fraternitati, de Sponsf.* — Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris consensum; sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia de præsenti —

Manifestatio quæ necessaria?

RESP. Non quæcunque manifestatio consensus sat est ad Matrimonium; sed quæ propria sit humani contractus, & Sacramenti novæ legis. Hæc porro est modo humano sensibilis. Manifestatio non solum est necessaria, ut interior innotescat consensus, sed insimul est pars; sicut in Confessione Sacramentali similiter videre est, quæ essentialis partis veram rationem sortitur, etsi ordinetur ad internæ compunctionis manifestationem. Caput *Tua Fraternitati* nobis patrocinatur; cum ibi Pontifex exposcat consensum exterius manifestatum, sed indeterminate, nempe aut per verba, aut per nutus, itaut hi, qui loqui possunt, verbis internum consensum declarare debeant, ne inde lites habeantur, quæ ex signis alioquin æquivocis oriri possunt. Verum de mutis aliter loquendum est — Nam surdi, & muti, *inquit*, possunt contrahere, si aliis signis exprimant suos consensus — Sunt igitur necessaria verba quoad Ecclesiam; cum facilius in Foro externo probetur, quod verbis fuit declaratum.

79 OBJIC. IV. Mutorum Conjugia inter Fideles celebrata veram Sacramenti rationem habent: non essent porro Sacramenta, si interior consensus non sufficeret: Nutus siquidem non valent Sacramentum perficere, dicente Eugenio superius laudato, tribus Sacramenta constare, rebus scilicet verbis, & Ministro. Hinc nec Baptismus, nec Pœnitentia absque verbis perficiuntur. Itaque singulare est, absque exteriori signo Conjugium subsistere; cum etiam pro his, qui loqui nequeunt, fuerit institutum.

Conjugium Fidelium mutorum verum est Sacramentum.

RESP. Soto *in* 4. *Dist.* 26. *q. unic.* §. *Sed hic est dubium*, & Melchior Canus *lib.* 8. *de locis cap.* 5. *ad* 3. asserunt, Mutorum Conjugia non fore Sacramenta; immerito tamen: Quia Conjugium inter Fideles rite celebratum, ex definitione Tridentini verum est Sacramentum. Cumque inter mutos verus matrimonialis contractus habeatur, hinc accenseri debet inter Sacramenta; Christus namque conjugalem contractum ad esse Sacramenti elevavit. Porro contractus quilibet nutibus, aliisque signis, internum consensum declarantibus, perfici valet; hinc Eugenius referens naturam Sacramenti Matrimonii perfici verbis, addidit *regulariter*, ut innueret

nueret, non esse expungendum e Sacramentorum albo, cum per solos nutus exprimitur consensus.

Nutus æquiparitur verbis.

Momenta a Soto, & Cano in Objectione producta non urgent. Siquidem in humanis, nutus verbis æquiparantur, quoad contractus civiles; ut in aperto est. In Baptismo, & Pœnitentia, determinata est forma a Christo per verba; & ista sunt essentialiter requisita. Secus accidit in Conjugio; cum in hoc id unice requiratur, quod civilem contractum perficere potest; porro ad civilem contractum perinde sunt verba, ac nutus.

Quinimmo plerique Doctores propugnant, validum esse Conjugium si signis, aut nutibus exprimatur, quamvis contrahentes loqui valeant. Christus siquidem, quando Conjugium in Sacramentum elevavit, non immutavit naturam contractus; porro cum contractus quilibet per consensum exteriùs expressum sive verbis, sive signis, sive nutibus perficiatur, plane fit etiam in potentibus loqui valere Conjugium in esse Sacramenti; unde ante Tridentinum Sponsalia per solam thori cohabitationem transibant in Conjugium.

80 DICES, S. Thomas *in Suppl. quæst. 45. art. 2.* asserit, verba in Conjugio fore necessaria, sicut ablutio in Baptismo; hæc ablutio dubio-procul necessariò requiritur in Baptismo; ergo etiam in Conjugio necessariò requiruntur verba.

RESP. Nomine verborum intelliguntur signa quælibet sensibilia; quia cum Matrimonium sit Sacramentum, debet per aliquod sensibile signum perfici, sicut in Baptismo necessaria est externa sensibilis ablutio.

81 OBJIC. V. Si non sufficeret consensus pure internus, nullum foret Conjugium initum a puella omnino tacente: sed ex D. Th. *loco supra cit. ad 3.* validum censeri debet; ergo. Aliàs ex Cap. unico §. *Fin. de Sponsal. Impub.* in 6. habetur, sufficere Parentum consensum ad Matrimonium puellæ, etsi ipsa prorsus sileat; & tamen consensus Parentum non est essentialis in Conjugiis filiorum; ergo consensus pure internus contrahentium sufficiet ad Matrimonium perficiendum.

RESP. Ubi Lex, vel Doctores, volunt, sufficere taciturnitatem ad contrahendum Conjugium, de exteriori loquuntur taciturnitate, quæ ex circumstantiis æquiparatur locutioni. Hinc dixit *ibidem* S. Thomas — „ Sic oportet consentire, ut invicem se „ spontanee recipiant: quod judicatur fieri, „ si in desponsatione non contradicant; unde „ verba Parentum computantur in casu illo, „ ac si essent puellæ; sunt enim sufficiens „ signum, quod sunt ejus, ex quo non contradicit — Et hic est casus, ubi verificatur Regula Juris: *Qui tacet, consentire videtur*; præsumit namque Jus silentium illud ex verecundia oriri. Ceterum Parochi hujusmodi Conjugia nullatenus permittere debent; cum sint valde æquivoca, & lites inde maximæ oriri possunt.

Silentium verbis æquivalet ex circumstantiis.

82 OBJIC. VI. Eodem modo loquendum est de Matrimonio, ac de voto, cum utrumque obligationem involvat: sed consensus interior sat est ad votum; ergo similiter ad Matrimonium.

RESP. Latum intercedit discrimen votum inter, & Matrimonium. Matrimonium habet naturam contractus; ideirco Jura exigunt, ut Contrahentium voluntates exprimantur, ne humana perturbetur societas. Audiatur S. Thomas *ubi supra ad 1.* — Dicendum, quod in voto non est aliqua Sacramentalis obligatio, sed spiritualis tantùm; & ideo non oportet, quod fiat ad modum materialium contractuum ad hoc quod obliget, sicut est de Matrimonio —

Discrimen votum inter, & matrimonium.

CONTROVERSIA VI.

AN EXTERIOR CONSENSUS SINE ANIMO INTERIORI SUFFICIAT AD VALOREM CONJUGII IN ESSE CONTRACTUS.

83 HÆreticos dedimus *Tomo III. Tract. I. De Sacramentis in Genere Disp. VI. Contr. VI.*, immo & Catholicos, qui, diversimode licèt, propugnant, in Ministro Sacramentorum non fore necessariam intentionem ad conficiendum Sacramentum; ibique adversùs prædictos valide probata est absoluta intentionis necessitas. Quæ ibidem retulimus mire impræsentiarum deservire possunt; placet tamen alia subdere momenta, ut fiat satis Objectis a viris Catholicis, qui non solùm *in eod. Tract. de Sacramentis in Genere*, sed etiam speciatim *de Matrimonio* eandem versant doctrinam. Hos inter est Jueninus *Differt. 10. de Matrimonio quæst. 2. art. 2. Concl. 2.*

DICENDUM itaque, exteriorem consensum sine animo interiori nequaquam sufficere ad valorem Conjugii in esse contractus.

84 PROB. I. Vera corporum, animorumque conjunctio non subsistit cum solo externo consensu, seriò licèt exhibito, sine interiori animo: dissensus siquidem cordis disjungit animos; atqui Conjugium hanc veram corporum, animorumque conjunctionem importat: Gen. 2. vers. 24. *Relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhærebit uxori suæ*, quibus declaratur, Conjugium fore vinculum mutui, perfectique amoris, Parentum amorem vincentis; ergo.

Conjugium mutuum amorem exigit.

85 PROB. II. Conjugium, etiam ut in officium naturæ consideratum, analogatur, & assumptum est ad unionem Christi, & Ecclesiæ significandam, *ad Ephes. 5.*: sed physica Christi unio, media Incarnatione, non est apparens, & ficta, sed vera, & realis: & unio moralis non est solummodo exterior per externorum donorum communicationem, sed potissimùm interior, media charitate; ergo oportet, unionem constitutivam Conjugii esse veram; sed ejusmodi non est, si non adsit interior voluntas contrahendi; ergo.

Conjugium unionem significat Christi, & Ecclesiæ.

86 PROB. III. Consensus, per quem transfertur dominium rei maximæ æstimationis, maximeque propriæ, ad liberum alterius usum, debet esse magis liber, & vo-

Translatio dominii supponit internum consensum.

lontarius, quàm consensus translativus dominii rei communis, & extrinsecæ; quoniam quæ primi generis sunt, majoris sunt momenti, majorisque ponderis. Sed conjugalis consensus translativus est dominii proprii corporis, quod indubie res est maxime propria, intrinseca, & pretiosa: & traditur liberæ alterius voluntati; ergo interveniat necesse est consensus maxime proprius, intrinsecus, & liber, qui sane non est consensus pure exterior; ergo quamvis exterior consensus in quibusdam contractibus circa bona fortunæ versantibus posset sufficere, nusquam sufficiet pro contractu Conjugii.

Internus consensus prævalet exteriori.

87 PROB. IV. Si exterior consensus foret legitimus, atque ad Matrimonium sufficiens, qui cum una hoc modo contraxisset, si postmodum cum altera sincere, & vero animo nubendi Conjugium celebraret, teneretur absolute priori adhærere, nec delinqueret cum ea habitando; atqui cum priori cohabitare nequit, etiamsi pœnis, censurisque cogatur ab Ecclesia verum consensum præsumente, nec eam retinere potest, ut statutum legitur ab Innocentio III. Cap. *Inquisitioni. De Sent. Excommunicationis* — „ Debet potius excommunicationis Sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortaliter — non igitur per fictum consensum verum contrahitur Matrimonium.

Conjugium solis verbis non perficitur.

88 PROB. V. Exterior consensus per sola verba exprimitur, atque illis unice innititur; Conjugium tamen per sola verba non perficitur, Cap. *Tua Fraternitati, de Sponsal., & Matrim.*, ubi Innocentius III. — Postulasti, „ utrum ex solis verbis, & ex quibus, Matrimonium contrahatur. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris consensum, sed necessaria sunt quantùm ad Ecclesiam verba consensum exprimentia de præsenti. „ Nam surdi, & muti, possunt contrahere, „ si aliis signis exprimant — fictus consensus nequit legitimus nuncupari. Rursus idem Innocentius Cap. *Tua nos*, eodem tit. interrogatus, quid sentiret de duobus, quorum unus dolose se habuerat, respondit, nullum inter eos intercessisse Connubium — Quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnino consensus, sine „ quo cetera nequeunt fœdus perficere conjugale — Idem probat Alexander III. *in Appendice Concilii Lateran. III. p. 6. cap. 26.*

89 PROB. VI. Ad valorem Sacramenti novæ legis requiritur intentio interior: sed Conjugium inter Christianos est verum novæ legis Sacramentum; ergo veram interiorem intentionem exigit. Hoc argumentum fuse versatur *Tomo III. Tract. I. Disp. VI. Contr. VI.* adversùs propugnantes, seriam exteriorem intentionem sufficere ad conficienda Sacramenta.

DISSOLVUNTUR OBJECTA.

90 OBJIC. I. Fraus, & dolus, nemini debent patrocinari: ut habetur ex Alexandro III. *de Cognatione spirituali*, Cap. *Si vir, vel mulier*; sed si, qui seriò per verba de præsenti absque interiori animo nuberet, non ligaretur conjugali vinculo, fraus, & dolus, ei patrocinaretur: cum in Foro externo frui posset impune amplexibus mulieris deceptæ, eamque postmodum dimittere; ergo. Sic Jueninus.

Fraus nemini patrocinatur.

RESP. Argumentum hoc sibi objecerat S. Thomas *in Suppl. quæst. 45. art. 4.*, cui respondet — Ad primum ergo dicendum, „ quod ibi sunt duo; scilicet defectus consensus, qui sibi patrocinatur in Foro „ conscientiæ, ut non adstringatur vinculo „ Matrimonii, quamvis non in Foro Ecclesiæ, in quo judicatur secundùm allegata; „ & dolus verborum, & hoc non patrocinatur nec in Foro Pœnitentiæ, nec in „ Foro Ecclesiæ, quia in utroque pro hoc „ punitur —

91 OBJIC. II. Haud censendum est male provisum Reipublicæ, imo honori, & illatæ Virginibus injuriæ per Viros Stupratores sub promissione, & per verba de præsenti. Hoc contingeret, si de facto non sufficeret exterior consensus. Nam etsi sub pœna capitis præciperetur Stupratori Virginem ducere, si internus consensus requireretur, posset ille animum non habere, hinc relicta Conjuge, in longinquas abire Regiones, aliamque ducere, & sic leges eludere, & Canones, qui excommunicationibus cum priori habitare compellunt. Ergo sufficit exterior consensus.

Leges præcipiunt Stupratori legitimas Nuptias.

RESP. Leges illæ justæ censendæ sunt, dum Stupratorem cogunt deceptam ducere; cum non aliud intendant, nisi compellere ad rite nubendum; quod sane internum consensum importat. Quoniam verò humanus Legislator prævalere nequit adversùs omnem malitiam, hinc quandoque impii homines ficte contrahunt, quin dicatur male provisum Reipublicæ; non enim omnes legibus refragantur — Ecclesia, *ut ait S. Thomas loco* „ *laudato ad* 3. compellit ad standum cum „ prima Uxore; quia secundùm ea judicat, „ quæ foris apparent; nec decipitur in justitia, quamvis decipiatur in facto. Sed „ ille debet potius excommunicationem sustinere, quàm ad primam Uxorem accedat, vel debet in alias regiones remotas „ fugere —

92 OBJIC. III. Non est adstruendus necessarius consensus, qui fere omnia Conjugia exponit incertitudini, & summo discrimini desponsatas: sed interioris consensus necessitas prædictorum est certa origo; ergo. Prob. min. Interior voluntas nisi per verba dignoscitur; ergo si verborum expressio non sufficit, neuter contrahentium posset alterius animum dignoscere; proindeque uterque incertus esset, adeoque peccaminosa foret cohabitatio. Hoc fortiùs urget in Nobilibus Conjugium cum plebeis mulieribus ineuntibus

bus. Valida namque adest præsumptio, quod propter conditionis inæqualitatem vero nubendi animo careant.

RESP. Si ex parte unius adsit dolus, nullum revera est Conjugium; est enim contractus mutuus. Quandiu tamen non apparent signa clara, & evidentia doli, oppositum præsumendum est; omnis quippe præsumitur bonus, nisi probetur malus. Unde, hac stante regula, sufficiens pro humano convictu certitudo habetur; quapropter Pars nescia juste suo utitur jure.

Nemo præsumitur malus, nisi probetur.

In contractibus itidem inter conditione dispares sua sunt signa, & sinceræ promissionis argumenta. Equidem diligentiùs ex parte plebejæ mulieris res perpendenda est, ne decipiatur; ceterum non raro nobiles Viri sinceriùs ad istas feruntur a fucatis dotibus nequaquam illecti. Vid. infra *num. 97.*

93 OBJIC. IV. Absurdum plane damnabile est, quod innocenter decepta mulier nec possit cum Deceptore habitare, nec ad secunda vota transire: sed stante nostra Sententia, hoc contingeret: etenim licet Fraudator juramento fateatur dolum, mulier nec valet thoro accedere, nec in facie Ecclesiæ alteri nubere; ergo.

RESP. Ecclesia facili negotio non assentitur asserenti dolum in celebratione Conjugii, quando publice fassus est, alteram acceptasse in Uxorem. Quare Innocentius III. Cap. *Per tuas, de probationibus* ait — Nimis „ indignum est (juxta legitimas Sanctiones) „ ut quod sua quisque voce dilucide protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare — Hinc nec Pars altera facile credere debet; præsumendum enim est, nunc potius fore mendacem, quàm quod mentitus sit in facie Ecclesiæ. Interea nondum explorata rei certitudine, absque peccato jure suo uti potest. Accedentibus verò certitudinis momentis abstinere tenetur, causam deferens ad Ecclesiam, quæ, cognita fraude, alias Nuptias concedet.

Qui dolum asserit, probare tenetur.

94 OBJIC. V. A Conjugio non legitimo, illegitimi filii nascuntur: non enim arbor mala bonos fructus facere potest; atqui ex Conjugio ex parte doloso filii legitimi habentur, ut Jura clamant; ergo Conjugium legitimum sit oportet.

RESP. In favorem bonæ fidei, & Parentis innoxiæ filios declarat legitimos, & efficit Jus Canonicum, quoties defectus, vel impedimentum occultum, vel uni tantùm Parti notum intercesserit; dummodo tamen in facie Ecclesiæ contractus fuerit celebratus, & filii nati sint ante præceptum a Judice divortium. Unde ignorantia, quæ alterum ex Parentibus a peccato excusat, etiam facit filios esse legitimos.

Quando filii legitimi ex Conjugio nullo.

95 OBJIC. VI. Conjugium institutum est juxta regulas contractus civilis: sed contractus hujusmodi per solam externæ promissionis obligationem subsistit; ergo. Si civilis contractus non subsisteret per solam obligationem externæ promissionis, nulla in contractibus esset fides. Siquidem vendens, donans, &c. absque animo vendendi, & donandi, non transferret rei venditæ, vel donatæ Dominium: unde absque injustitia, reddito emptori pretio, rem venditam iterum posset sibi accipere; quod sane absurdum foret, omne humanum commercium susdeque vertens.

RESP. Sunt, qui volunt cum Pontio, & Vasquez, nonnullos humanos contractus, puta donationes, venditiones, permutationes, & hujusmodi, verum non requirere consensum, sed fictum sufficere, dummodo seria verba intercedant. Verùm horum opinio plerisque non arridet; & quidem urgente eodem principio. Modus namque sic contrahendi humano adversatur commercio, quod humano modo, idest secundùm hominis naturam, quæ rationalis est, exerceri debet; unde sicut similes contractus validi nequaquam censentur, quoties intercedit violentia, hæc quippe naturæ liberi hominis contrariatur; ita legitimi dicendi non sunt, si ficte celebrentur. Etenim contractus, & promissiones, inter privatos homines quandam privatæ legis speciem præseferunt, quæ a publicis legibus exemplanda est: hæ porro vim nullam obligandi habent, si Legislator voluntatem non habeat obligandi, sive ad pœnam, sive ad culpam; quapropter, si internus desit consensus, tales contractus non sunt humano modo initi. Nec humanum commercium periclitatur. Nam etsi ficti contractus coram Deo nulli sint, nihilominus per leges, & pœnas coguntur Deceptores stare promissis; coguntur itidem a Confessariis tum propter damna inde obvenientia, tum quia ex justitia legitime contrahere tenentur...

Humani contractus sine interno consensu nulli.

Esto tamen contractus aliqui quoad humanas rerum commutationes solo exteriori exhibito consensu subsistant, sunt alii plures versantes circa graviora, & pretiosiora, qui sine vero consensu non valent. Hos inter potissimùm est Conjugium, propter singularem ejusdem naturam, ut vidimus; sicut ob idem momentum, non valet spirituale Conjugium Religiosæ Professionis ficte celebratum.

96 OBJIC. VII. Idem sentiendum est de Matrimonio, ac de Sponsalibus: cum hæc sint via ad illud; sed Sponsalia per solam exteriorem promissionem subsistunt; ergo etiam Conjugium. Minor sequentibus probatur momentis.

I. Obligatio adimplendi promissum ab externa tantummodo promissione oritur: etenim nemo unus dicet, habentem intentionem donandi ita esse adstrictum, ac si revera donasset; sed ficte promittens habet exteriorem promissionem; ergo illam adimplere tenetur.

II. Contractus civilis obligationem involvit tam pro interno, quàm pro Foro externo: sed Forum externum ad actum solummodo externum perpendit: non enim de internis judicat; ergo ficte promittens, quamvis non obligetur interne, externe tamen servare debet promissa.

III. Si promissio, quia ficta, non involveret obligationem, jam sequeretur, quod exterior infamatio sine animo infamandi non induceret obligationem reparandi damna inde obvenientia: hoc nullimode propugnandum est; ergo.

IV. Ficte contrahens cum intentione se non obligandi, voluntatem habet promit-

tendi,

tendi, quæ obligationem importat, adeoque admixtam involvit voluntatem se obligandi. Sicut projiciens merces in Mare nollet eas projicere, & tamen voluntarie censetur id facere, prævalente voluntate projiciendi voluntati adversæ; ita in nostro casu quamvis nollet se obligare, quia tamen promittit, ideo meritò censendum est velle subire obligationis debitum.

V. Legis naturæ mandatum est, ut alteri non feceris, quod tibi non vis fieri: sed nemo vellet Promissorem mendacem esse; ergo ficta promissio revera obligat.

RESP. Nonnulli ex his, qui contendunt, subsistere Sponsalia sub ficta promissione celebrata, renuunt tamen hoc asserere de Connubio, si interior desit consensus, ex quo conjugalis contractus perpetuum mutui amoris vinculum importat. Ceterum idem prorsus asserendum est etiam de Sponsalibus. Implicat namque, aliquem teneri promissionem implere, qui positiva voluntate se non obligandi promittit: conditio siquidem contraria substantiæ contractus ipsum irritat; sed habens positivam voluntatem se non obligandi ponit conditionem contrariam substantiæ promissionis, de cujus ratione est ipsa obligatio; ergo promissionem destruit. Hoc autem etiam urget, etsi jurata foret promissio; quia accessorium sequitur principale. Videantur, quæ diximus in Proœmio præsentis Tractatus *Contr. III.*, ubi resolvimus, ficta promissione non contrahi Sponsalia, & momenta contraria refellimus. Quantùm ad ea, quæ hic objiciuntur respondemus.

Conditio contraria substantiæ contractus ipsum irritat.

Ad I. Evidens est, obligationem ab externa obligatione non unice exoriri; interior quippe voluntas se habet ad actus humanos, sicut anima ad corpus. Actualis autem donatio ideo magis obligat, quàm sola donandi intentio: quia præter intentionem involvit executionem, atque promissi traditionem.

Ad II. Civilis contractus interne, & externe, obligans, non est fictus contractus; verùm Forum externum etiam ad actum internum respicit, cum iste sit forma exterioris; proindeque judicat de internis cum exterioribus connexis.

Ad III. Infamatio sine animo lædendi obligat propter damna inde secuta. Hoc itidem contingit in fictis promissionibus, si inde damna sequantur.

Ad IV. Obligatio adimplendi promissum, ad veram consequitur promissionem, secus ad dolosam; quo pacto illa foret, quaquis sine positiva voluntate sese obligandi promitteret. Nec urget paritas de projiciente merces in Mare. Hic siquidem vult simpliciter projicere, & solummodo secundùm quid non vult; in nostro casu vult simpliciter se non obligare.

Ad V. Lex illa naturæ oppositum plane suadet; nemo enim vult, quod secum fraudolenter contrahatur; ideoque si optat sibi servari promissum, vult similiter, verum secum contractum celebrari.

97 OBJIC. VIII. Consensus ille dicendus est necessariò requisitus, qui magis communi bono deservit: sed consensus exterior est hujusmodi; ergo. Posito exteriori consensu ea nequeunt derivari absurda, quæ haberentur, si interior consensus exigeretur. Etenim decipientes sub spe Matrimonii puellas contractum servare debent, nec ab eo valent recedere; ex adverso, ubi deesset interior consensus, non teneretur stare promissis, nec ex vi Matrimonii, neque ex vi promissionis; adeoque ficti Amasii impune debaccharentur.

RESP. Nullum sequitur inconveniens, ex quo requiratur exterior insimul & interior consensus. Nam hujusmodi Deceptores tenentur Parti offensæ ex vi illati damni satisfacere. Qua super re sequentes regulas adoptant Doctores ex D. Th. *in Suppl. quæst. 46. art. 2. ad 4.* — Dicendum, quod in tali casu „ Sponsus antequam aliam cognoverit, tene- „ tur eam ducere in Uxorem, si sint æqualis „ conditionis, vel si Sponsa sit melioris con- „ ditionis. Sed si aliam duxerit, factus est „ jam impotens ad solvendum illud, ad quod „ tenebatur; & ideo sufficit, si ei de nuptiis „ provideat. Et ad hoc non tenetur, ut qui- „ dam dicunt, si Sponsus sit multò melioris „ conditionis, aut aliquod signum fraudis „ evidens fuerit; quia præsumi probabiliter „ potest, quod Sponsa non fuerit decepta, „ sed decipi finxerit —

Deceptor tenetur deceptæ satisfacere, & quomodo.

Itaque si Deceptor sufficientia dedit deceptionis signa, sibi imputet Decepta: decipi namque voluit. Si Deceptor, & Decepta fere æqualis sint conditionis; eam ducere debet, nisi cum altera fuerit uxoratus, vel nisi inde rixæ inter Parentes, scandala, vel damna timeantur, quibus casibus sat erit illam dotare, vel de aliis Nuptiis providere. Ratio in aperto est. Damnificator, ex Justitia æquale tenetur reddere; eo in casu reddi nequit æquale, nisi illam ducat; illa siquidem seipsam dedit, ut ille se daret in Conjugem, unde ibi fuit contractus onerosus *do, ut des*, & absolutâ conditione ex parte unius, debet alter, non ex vi fictæ promissionis, sed ex lege justitiæ, qua tenebatur sincere promittere, & injuriam non irrogare, conditionem adimplere; sicut qui ficta Petro promittit centum sub onere, quod Petrus adimplevit, ex justitia debet fictus Promissor centum tradere. Tandem si Deceptor longe disparis sit conditionis, ratione dignitatis, nobilitatis, & hujusmodi: non adstringitur Deceptam ducere, etsi fœmina ejusdem conditionem ignoraverit, vel, eâ cognitâ, prudenter credidit, seriam fuisse promissionem. Quoniam in contractibus onerosis tenetur quis ex justitia servare æqualitatem in rebus; impræsentiarum non servaretur æqualitas; apud Prudentes siquidem non tanti æstimatur damnum violatæ puellæ, quanti Nuptiæ ejusdem cum viro longe dignioris status. Quod de Virgine dictum est, aptari debet Viduæ honestæ famæ; secus mulieri deperditæ.

98 DICES cum nonnullis, qui contra hanc regulam insurgunt, & duobus instant momentis.

I. Substantia Conjugii in personarum traditione sita est: divitiæ verò, nobilitas, & cetera hujusmodi, accidentaria meritò censentur; ideoque etiam in promissione Spon-

Sponsalium fictus Promissor imparem ducere tenetur.

II. Sequeretur quod neque qui vere promitteret, deberet eam ducere; nam sincera promissio non ponit æqualitatem, ad quam spectat justitia.

RESP. ad I. Equidem divitiæ, nobilitas, dignitas, & hujusmodi, non spectant ad substantiam Conjugii; magnam nihilominus ponunt inæqualitatem inter contrahentes, quam servare non præcipit lex justitiæ.

Ad II. Non eadem currit ratio de vero, & ficto Promissore. Nam verus Promissor ea vi promissionis inire debet Conjugium; fictus autem solummodo propter damnum, quod stante illa inæqualitate non tanti æstimatur, quanti Matrimonium viri nobilitate præcipui cum muliere inferioris notæ. Tenetur tamen hic eam dotare, vel de honesto Connubio providere; quod si seducta dote caruerit, non solùm de Nuptiis, sed & de dote provideri debet.

99 OBJIC. IX. Conjugium per fictam promissionem contractum censetur ab Ecclesia validum, quæ cogit contrahentes, licèt solummodo externe, ad mutuam vitæ societatem absque eo quod revalidationem præcipiat per novum verum consensum; ergo consensus pure externus sufficiens est ad perficiendum Matrimonium.

RESP. Argumentum circa practicam difficultatem versatur; ab omnibus tamen dissolvendum, cum urgeat non tantùm in promissione ficta, sed etiam in promissione ex errore circa substantiam, ex metu gravi occulto, ex impedimento dirimente, quod post contractum Conjugium vel utrisque, vel uni Parti innotescat.

Duplex igitur hac super re occurrit Sententia Doctorum, qui solam externam promissionem sufficere abnuunt. Prima affirmat, fictum Promissorem ad revalidandum contractum nequaquam adstringi. Ea quo enim nullus initus fuit contractus, liber est ad resiliendum; unde qui ficte Religiosam Professionem emisit, ad valide profitendum nequit impelli.

Propugnat altera, debere verum contractum apponere, nisi propter scandala, damna, & hujusmodi, revalidatio impediatur. Hæc Sententia adoptanda videtur. Fictus siquidem Promissor damnum Parti illatum reparare tenetur ea justitia; Pars namque decepta ob deperditam virginitatem cogetur manere innupta, vel Religionem ingredi, quoniam Ecclesia nusquam Conjugii dissolutionem, & transitum ad alia vota permittet, nisi invictis argumentis fictio comprobaretur, ne fortè quis capiet occasionem valida dissolvendi Conjugia, quia si mentitus est contrahendo in facie Ecclesiæ, dubitari meritò potest, quod mentiatur dissolutionem intentando. Addas velim, justitiæ leges præcipere, ut unicuique jus suum reddatur: porro Pars innocens, cum vere pro toto vitæ tempore alteri se tradiderit, jus habet, ut itidem alter idem præstet; ergo cum ab initio hoc factum non fuerit, & alterius traditio perseveret, jam plane fit,

Fictus promissor tenetur veri contractum apponere.

reparandam esse fictam traditionem. Religiosæ Professionis exemplum abs re affertur; cum Religio nullum patiatur damnum, etsi vera non emittatur Professio.

100 Sed hinc validus emergit scopulus, qualiter novus præstandus sit consensus ad convalidandum irritum Conjugium. Docent aliqui, haud necesse fore mutuum consensum, neque absolutam manifestationem, aut Parochi, & Testium præsentiam, sed abunde sufficere consensum aliqualiter exteriorem ea parte Illius, qui sive impedimenti, sive alterius defectus conscius est, quin Pars altera admoneatur, dummodo aliquo artificioso medio, occultatâ prioris contractus invaliditate, Partis innocentis habeatur consensus.

Quomodo fictus Promissor teneatur verum contractui apponere.

Volunt alii expressum utriusque consensum, sive Pars utraque, sive una tantummodo nullitatis sit conscia, immo innocentem de nullitate contractus admonendum. Doctrinam hanc magni nominis Doctores propugnant; & profectò mihi certa videtur, eamque sequentibus momentis evinco.

101 I. Conjugium ut sit validum, importare debet vel physice, vel moraliter essentialia constitutiva, nempe mutuum legitimum consensum externe manifestatum; sed cum Matrimonium ab initio nullum revalidatur, non admonita Parte, nec physice, nec moraliter adsunt prædicta constitutiva; ergo nequit Conjugium effici validum. Majori propositioni nemo refragatur. Probatur igitur Minor; & quoniam physicum defiisse consensum in aperto est, & circa moralem permanentiam dubitatio exoriri potest, hanc non adesse pronè ad intentum, evincitur. Consensus, qui moraliter adest ex parte ignorantis Matrimonii nullitatem, ille est, qui perseverat ut ab initio positus: sed consensus ab initio positus fuit nullus, illegitimusque; ergo consensus, qui perseverat, est nullus, atque illegitimus. Nam permanentia, non est nisi præexistentis rei duratio; ergo ex illo moraliter perseverante, validum nequaquam efficietur Conjugium; non enim majoris virtutis censendus est ut moraliter, quàm ut physice præsens.

Consensus illegitimus non sufficit ad contrahendum.

102 II. Ut sufficeret consensus ille moraliter perseverans, debuisset saltem ex parte innocentis esse validus: sed ex hac parte non fuit validus; ergo non sufficit. Si Conjugium irritum fiat ratione impedimenti dirimentis, certum est, consensum fuisse illegitimum; qui enim incapax est ad contrahendum, quantuncunque conetur valide contrahere, semper nulliter contrahit; sicut incapax ad donandum, aut vendendum, quantumcunque conetur donare, & vendere, nulliter vendit, & donat. Si fiat nullum defectu consensus alterius Partis, etiam nullus est ex parte innocentis. Non enim sat est ad valorem, ut vere alter se tradat, sed necesse est, ut contractus ille importet acceptationem: cum habere debeat rationem materiæ, & formæ; porro quantum est de se nihil innocens acceptat; quia nihil traditur. Sicuti nihil tradit, qui non habet, unde tradat, quamvis tradere intendat; ita nihil acceptat, cui nihil confertur,

Vera traditio ad veram acceptationem refertur.

fertur, etsi acceptare intendat.

Verus consensus elevatus ad rationem Sacramenti.

103 III. Lex civilis, & Canonica, immo Christus non elevavit ad veri contractus, seu Sacramenti materiam consensum verum reputatum, & tantummodo in hominum existimatione legitimum: sicut non jungit personas sola existimatione legitimas: nec aqua credita naturalis, sed vera elevata est ad materiam Sacræ ablutionis; atqui consensus ea parte innoxia exhibitus est tantùm in existimatione validus, quatenus credidit, nullum subesse impedimentum dirimens, nullamque interfuisse fictionem; ergo ille consensus nullatenus fuit verus, & validus; adeoque formaliter repetendus, sicut ablutio formaliter repetenda est in Baptismo, ubi prior cum aqua solùm existimata naturali facta fuerit.

104 IV. Sola ratihabitio prioris illegitimi consensus non est dicenda sufficiens ad revalidandum contractum Conjugii; sed consensus artificioso modo exquisitus, non detecta nullitate Matrimonii, non est nisi ratihabitio illegitimi prioris consensus: non enim renovant consensum, nisi quia credunt legitime nupsisse; ergo. Ubi Superiores singulis annis solemnem votorum renovationem excipiunt a Religiosis, non nisi primæ acceptationis ratihabitio intervenit, quæ si nulla fuisset, nullimode per repetitas votorum renovationes revalidaretur; siquidem ideo nunc Superiores acceptant, quia priorem validam fuisse judicant. Ita in nostro casu.

105 V. Ideo alterius Sententiæ Propugnatores illa exquirunt artificia, atque non esse revelandam Matrimonii nullitatem contendunt, quia fieri potest, quod Pars innocens novum refugiat contractum, & quidem momentosis acta rationibus, puta quia rixosa, infidelis, aut odiosa cohabitatio; ergo rationabile occurrit momentum, quo judicetur nec priorem irretractatum perseverare consensum, nec verum, absolutumque esse illum, qui artificiosis mediis extorquetur.

106 VI. Ex Angelico Doctore loco supra laudato consensus per verba de præsenti expressus in Conjugio se habet, sicut ablutio in Baptismate. Fiat casus, Sacerdotem artificiali aqua, quam naturalem, veramque credidit, legitima intentione, infantem abluisse: & cognito post mensem errore, verâ aquâ abluendo, revalidasse Sacramentum; sufficiens ne censenda esset illa prior intentio non revocata? Nequaquam sane. Fiat iterum casus, Sacerdotem verâ aquâ abluisse adultum, qui tamen nullam, immo contrariam habuit intentionem suscipiendi Sacrum regenerationis lavacrum, quamvis legitimam habuerit intentionem Sacerdos: hinc post aliquos dies ficte baptizatus velit revalidare Baptismum, proinde re Sacro Ministro manifestata, animo suscipiendi Sacramentum se disponit; sufficiet ne prior illa ablutio sub illa prima Sacerdotis intentione? Nemo unus hoc affirmabit. Fas est, utrumque novam efformare intentionem cum nova ablutione. In primo exemplo habes Conjugium ratione dirimentis impedimenti irritum: in secundo habes Conjugium nullum ratione fictionis; & in utroque prior intentio non suffragatur; adeoque in utroque denuo exquiritur mutuus consensus exteriùs manifestatus.

Vinculum conjugale ex consensu.

Ratio fundamentalis est. Quia consensus conjugalis vim totam, totamque habet efficaciam *in fieri*, quatenus causat perpetuum vinculum, & in eo totam exhaurit virtutem, atque in ipso perseverat irrevocabiliter; unde si Conjuges mutuo consensu centies seriò, & sincera voluntate, conentur priorem retractare consensum, vel ejusdem permanentiam destruere, nusquam id præstare valebunt; quod itidem contingit in Baptismate, in quo tota vis intentionis exhauritur *in fieri*, perseveratque immobiliter in charactere. Porro ubi sub primordiis nullum fuit Conjugium, aut Baptismus nullus, vis consensus, vel intentionis evanescit, nec vinculum efficitur, aut character; adeoque nihil superest, in quo perseverare possit.

Conjugium requirit perfectum voluntarium.

107 VII. Conjugium æque perpetuum, & onerosum est, cum revalidatur, ac quando primò rite celebratur: propterea utrobique perfectum requirit voluntarium; hoc sane non est invenire, ubi non detecto impedimento, aut defectu, artificiosis formulis, extorquetur consensus, puta: *Me ne ita diligis, ut impræsentiarum mecum contraheres, si non esset inter nos Conjugium?* vel *Ex nunc vis me in Conjugem, ac si nullum fuisset hactenus Matrimonium?* vel *Scrupulis angor circa valorem Matrimonii, conjugalem contractum renovemus.* Hæ namque censentur amatoriæ significationes, quibus sæpenumero utuntur Conjuges certi de valore Matrimonii, ut ad conjugale commercium se exciteut. His autem quandoque affirmative respondent mulieres, eo plane tempore, quo interiori mordentur rabie ob dura, & molesta, immo etiam ob verbera, quæ pridie passæ sunt, ne graviora sustinere cogantur. Quandoque contingere potest, ipsas sive tristi exagitatas humore, sive in suspicionem actas, sive ob alias causas, quæ in dies occurrunt, ad præfata nihil respondere.

Carnale commercium non efficit Conjugium.

Nec momenti est dicere, eo in casu ad manifestationem consensus sufficere thori cohabitationem maritali affectu absolutam; quæ ante Tridentinum valebat, ut Sponsalia in Conjugium transirent. Etenim illa cohabitatio, & affectus, ex parte innocentis non est nisi per respectum ad Conjugium existimatum ab initio legitimum, nihil denuo addens. Aliàs post Tridentinum, Sponsalia solo carnali commercio, transire nequeunt in Matrimonium.

108 VIII. Vel Pars conscia nullitatis prudenter prævidet innocentem novum assensum denegaturum; & indubie veritatem manifestare debet. Vel prudenter credit, lubenti animo novum præstare posse consensum; & hoc renovato, revalidatum certò habet Conjugium, cum consensus industriose exquisitus nec liber, nec absolutus dicendus sit, & quidquid involvit voluntarii, unice habet per ordinem ad priorem consensum in existimatione legitimum; proindeque nusquam in conscientia tutus erit, & ut exteriora evitet inconvenientia, majoribus illaqueatus evadet.

109 IX.

In dubiis tutius eligendum.

109 IX. Stante hujusmodi diversarum opinionum obscuritate, reuovatio Conjugii artificiose exquisita redditur saltem dubia quoad valorem. Porro iu dubiis circa valorem Matrimonii solemne, & certum est apud Doctores, tutius esse eligendum. Quoniam verò in casu extremæ necessitatis licèt, sicut in aliis Sacramentis videre est, uti materiâ dubiâ, ita urgente simili necessitate fas erit, oppositam adoptare Sententiam; non debent tamen Conjuges de facili allucinari, quasi grave foret inconveniens abstinere a thoro propter nullitatem contractus, cum ob leviora momenta habeantur diuturnæ, immo perpetuæ separationes.

In occultis revalidationibus non requiritur præsentia Parochi, & Testium.

110 Quæ tamen hucusque diximus, non urgent quoad præsentiam Parochi, & Testinm, si semel, dum contractum fuit Matrimonium, adfuere præsentea, & aliàs impedimentum non est publicum, nec publica Conjugii nullitas. Nam Pius V. declaravit, in occultis revalidationibus non fore necessariam Parochi, & Testium præsentiam; & quidem hac super re, utpote Ecclesiastici Juris, potuit Apostulica Sedes dispensare, secus in cousensu, qui ad Jus naturale, & divinum spectat.

111 Posset in favorem ficti consensus argumentum referri es D. Augustino *lib.* 1. *de Unico Baptismo cap.* 10. quo adversùs Wiclephum utitur Thomas Waldensis, videlicet. Potuit Simon Magus secundùm extrinsecum Sacramentum, quamvis non secundùm spiritum, Christo conjungi; ergo qui ficte contrahit, secundùm extrinsecum Sacramentum recte censebitur verum Matrimonium celebrasse.

Verùm perperàm usurpatur Augustini doctrina. Etenim ideo S. Doctor eo loci validum admittit Simoois Magi Baptismum; quia fictio non versabatur circa intentionem vetum suscipiendi Sacramentum, sed circa finem, qui pravus erat, cum intenderet non Gratiam acquirere, sed pecuniam reportare. In nostro casu fictio versatur circa intentionem spectantem ad essentialia Conjugii; quare paritas non urget.

CONTROVERSIA VII.

AN VERBA EXPRIMENTIA CONSENSUM DEBEANT ESSE DE PRÆSENTI.

Wiclephi error.

112 WIclephus *in* 4. *Trialogi cap.* 22. apud N. Waldensem *de Sacram. Matrim. cap.* 132. habet — Hæc convertuntur, „ ut hic supponimus, Te accipio in uxorem, & , te accipiam in uaorem. Cum ergo secundum sit certius, & minùs imbrigabile, videtur, quod ipsum sit eligibilius ad homines matrimonialiter copulandum — Et infra — Si accipio te in uxorem, tunc per „ ante est verum, quod te accipiam in uaorem: & si sit verum, te accipiam in uxorem, tunc pro tempore suo est verum, quod te accipio in uxorem; cum ergo cum verbis de futuro sit consensus compatibilis, & verba illa sint vera, atque a Domino ordinata, quomodo licet verba illa frustrare per verba sequentia de præsenti, quæ non sunt tantæ efficaciæ? — Hinc subdit — „ Si per verba de præsenti sit matrimonium, tunc sequitur oppositum in adjecto; quia cum vox, quando desinit esse, non est, verba ista de præsenti non faciunt matrimonium, nec sunt sibi compossibilia —. Hæc ille; ex quibus habemus, ipsum sentire, requiri ad contrahendum Matrimonium verba de futuro, & nequaquam verba de præsenti deservire.

DICENDUM tamen est, verba exprimentia consensum esse debere de præsenti, & nequaquam sufficere verba de futuro.

Adam contraxit Conjugiù per verba de præsenti.

113 PROB. I. Argumento S. Augustini *lib. super Gen. ad litteram cap.* 19. Verba, quibus Adam suum iniit, expressitque Conjugium exemplaria fuere pro omnibus futuris Conjugiis ad Seculi usque consummationem: sed verba illa fuerunt de præsenti: cum determinatione itidem de præsenti; ergo, verba de præsenti a Deo assumpta fuere, atque constituta ut essentialia pro contrahendo Matrimonio. Exponitur assumptum. De costa Adæ educta Muliere, eique in adjutorium propagationis commendata, statim inquit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea . . . Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.* Gen. 2. vers. 23., & seq. Illis in verbis de præsenti, atque per adverbium de præsenti coarctatis, *Hoc nunc os ex ossibus meis*, eructavit, ait Augustinus, quod magnum Sacramentum commendat Apostolus, & licèt illa verba primus homo protulerit, Dominus tamen in Evangelio Deum dixisse declaravit: Matth. 19. vers. 4. *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos? & dixit: propter hoc dimittet Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*; ea namque elevavit Deus, atque instituit.

Conjugium consistit in contractu de præsenti.

114 PROB. II. Ex Hugone *lib.* 2. *de Sacram. p.* 11. *cap.* 5. Conjugium consistit in contractu, qui fit, non vero in contractu, qui promittitur; qui enim promittit, nondum absolvit contractum; qui verò facit, illud complet. Sed contractus, qui fit, formam importat de præsenti; ergo Conjugalis contractus verba de præsenti exigit. Audiamus laudatum Doctorem apud Waldensem — „ Considera, quod longe aliud est promittere, atque aliud facere. Qui promittit, nondum facit. Qui autem facit, jam facit, quod facit. In eo, qui promittit, si non facit, quod promittit, mendacium est. In eo autem, qui facit, etiam si post factum pœnitet, tamen factum omnino est, quod factum est. Qui ergo promittit se uxorem ducturum, nondum tamen uxorem duxit. Et quæ spopondit se nupturam, nondum nupsit, nec Conjugium adhuc fuit, sed futurum esse debuit. Cum autem postea & ille uxorem duxit, & illa marito nupsit, jam Conjugium fit utrinque, & non poterit dissolvi, quod factum

 „ est,

„ est, etiamsi id, quod promissum fuit, non „ est impletum —

115 PROB. III. Fieri nequaquam potest, determinatæ rei non adesse determinata constitutiva: sed Conjugium est quid determinatum: quoniam dicit determinatum vinculum cum determinatis Personis; aliàs verba de futuro, utpote de contingentibus, indeterminationem important; ergo per talia verba Conjugium celebrari nequaquam potest.

Determinata vel sunt determinata constitutiva.

116 PROB. IV. Causæ Sacramentales significando efficiunt: unde id efficiunt, quod significant, sed exprimens consensum suum per verba de futuro, non significat se facere, sed facturum Conjugium; ergo illud non efficit.

117 PROB. V. Qui per verba de futuro in mulierem aliquam consentit, inde aliam per verba de præsenti ducit, debet secundùm Jura cum secunda cohabitare; sed si non forent necessaria verba de præsenti, hoc non contingeret, nec id Jura præciperent: siquidem cum prima jam Matrimonium celebrasset, & qui legitimam habet Uxorem, aliam ducere nequaquam potest; ergo verba de futuro non sufficiunt, sed omnimode necessaria sunt verba de præsenti.

Plura afferri possent Jura rem nostram apprime probantia; verùm sufficiat Gregorii IX. resolutio Cap. *Si, de Sponsalibus, & Matrim.* — Si inter Virum, & Mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, „ ita quod unus alterum mutuo consensu „ verbis expresso recipiat, sive sit juramento interpositum, sive non, non licet alteri ad alia vota transire; quod si fecerit, „ secundum Matrimonium de facto contractum, etiamsi sit carnalis copula subsecuta, „ separari debet, & primum in sua firmitate „ manere. Verùm si inter ipsos accessit tantummodo promissio de futuro, idest, Ego „ te recipiam in meam, & ego in meum, „ sive similia verba; si alius mulierem illam „ per verba de præsenti desponsaverit, etiamsi „ inter ipsam, & primum intervenerit juramentum de futuro, secundum Matrimonium non poterit separari, sed eis est de „ violatione fidei pœnitentia injungenda —

ADVERSA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

118 OBJIC. I. Si quis dicat: *Volo te in Uxorem meam*: suam declarat voluntatem per verba de præsenti: sed hæc non efficiunt Conjugium; ergo verba de præsenti non sufficiunt.

RESP. Verba, quæ ad contrahendum necessaria sunt, debent esse non solummodo de præsenti quoad materialem constructionem, sed potissimùm quoad significationem. Præcitata non habent sensum dicentem de præsenti contractum, sed præcise exprimunt voluntatem contrahendi; quo modo declararet quis suam voluntatem postmodum exequendam, si diceret: *Volo emere domum tuam*. Itaque pro Conjugio verba de præsenti desiderantur, quæ actu contractum efficiant, atque declarent.

Voluntas contrahendi nō efficit contractum.

119 OBJIC. II. Obligatio contractus conjugalis est instituta juxta regulas ceterorum contractuum civilium: sed in aliis contractibus consurgit obligatio per quæcumque verba consensus exprimatur, sive sint de præsenti, sive de futuro; ergo similiter contractus conjugalis.

RESP. Conjugium institutum est juxta leges contractus civilis, qui actu transfert dominium. Omnis autem contractus civilis translativus potestatis rei propriæ verbis de præsenti completur. Quod si verba adhibeantur de futuro, sola voluntas transferendi stipulatur, secus translatio.

Per verba de præsenti transfertur dominium.

120 OBJIC. III. Hæc verba: *Juro, quod tenebo te in Uxorem*, nullatenus sunt de præsenti; sed per hæc validum efficitur Conjugium, Cap. *Ex parte, de Sponsal.*, & Cap. *Si quis* 30. q. 5. — Si quis juraverit se „ aliquam habere in Uxorem, illa sit legitima Uxor — ergo verba de præsenti non sunt prorsus necessaria.

RESP. Quandoque verba, quæ secundùm grammaticalem expressionem sunt de futuro, ex adjunctis aliter significant. Verba illa *Tenebo te in Uxorem* relata Cap. *Ex parte* determinantur ad tempus præsens per adjuncta *Tenebo te in Uxorem ex nunc, ex hoc tempore*: propter hoc quæ erant de futuro, trahuntur, ut significent de præsenti; ideoque sufficiunt ad contrahendum Matrimonium: Unde apte advertit Glossa, illa verba in objectione relata solitarie accepta non valere ad complendum Conjugium; quia sic accepta sensum simpliciter promissorium important; non autem effectivum.

Ad secundum ex Cap. *Si quis*, dicimus quod per appositum juramentum non habetur Matrimonium, sed tantummodo obligatio ad Mulierem illam ducendam in Uxorem.

121 OBJIC. IV. Majorem firmitatem, & certitudinem, habent verba clara de futuro, quàm dubia, & obscura de præsenti; sed hæc constituunt Conjugium: cum Jura plurimùm deferant Matrimonio, & in dubiis pro illo judicandum sit: Cap. *Videtur. Qui Matrim. accusare possit*, & Cap. *Licet 2. de Testibus*; ergo sufficient similiter verba de futuro.

RESP. Verba manifesta de futuro majorem habent certitudinem in ordine promissionis: secus in ordine perficiendi, absolvendique contractum; in hoc quippe verba de præsenti, etsi dubia, prævalent. Porro verba possunt esse ambigua ex vi locutionis, quæ duplicem reddere valet sensum. V.G. Si quis dicat: *Consentio te habere in Uxorem*, possunt in idem reddere, ac si diceretur: *Consentio te ducere in Uxorem*: & tunc solam promissionem important; & possunt significare: *Nunc te accipio in Uxorem*: & efficiunt Conjugium. Prædicta itaque verba clarescere possunt vel ex circumstantiis, vel ex Proferentis intentione. Unde prima regula interpretandi hujusmodi verba est mens loquentis; ubi innotescere potest. Altera regula sunt circumstantiæ. Si verò neutrum occurrat, usurpanda sunt juxta communem loquendi, & intelligendi modum. Post factum, perseverante dubio, standum videtur pro Matrimonio;

Verba dubia quomodo intelligenda.

monio ; quia ejus dissolutio plura affert inconvenientia , & aliàs Conjugium ex natura sua perpetuum est .

122 Non expedit immorari in persuadendis Wiclephi momentis, quæ supra *num.* 112. recitavimus; cum nullius sint ponderis. Primum quod in prima propositione refert, in aperto falsum est . Quis unquam , non dicam docuit , sed ne audivit quidem, dici ad convertentiam *te accipio* , *te accipiam* ? convertentur ergo hæc alia , *comedo* , *& comedam : do* , *& dabo* ; quo nil absurdius . Non audet Augustinus *lib.* 11. *cap.* 18. dum auroram , quæ Solis nuncia est , intuetur, Solem dicere præsentem : & affirmabit Wiclephus, dici ad convertentiam præsens , & futurum?

Wiclephus confutatur.

Errat itidem in alio momento ejusdem propositionis asserens , certius esse futurum , & minùs imbrigabile . Quid enim incertius futuro contingenti ? Quid vertibilius futuro pendente ab inconstanti hominum voluntate? Quis hominum non se certiùs habere existimat , quod jam habet , quàm quod nondum habet ?

Similiter paralogizat in secunda propositione -- Si accipio te in Uxorem , tunc „ per ante est verum quod te accipiam in „ Uxorem -- Volens excutire non discriminatur data inter , & promissa . Qui consentit me cras ditaturum , non me nunc ditat ; ditat promissione , non pecuniâ . Consensus itaque non verus promissione , sed verus actuali acceptatione efficit Conjugium -- Si „ sit verum te accipiam in Uxorem , tunc „ pro tempore suo est verum , quod te acci„ piam in Uxorem -- Si nunc sincero animo dicam , cras Romam ibo , nunc non est verum , quod cras ibo Romam ; cum & infirmari possim , vel detineri , vel mutare voluntatem . Itaque ad rem nostram inquit S. Thomas *in Suppl. quæst.* 45. *art.* 3. *ad* 1. -- „ Cum consensus exprimitur per verba de „ præsenti , & verba sunt præsentia , & in „ præsens consentitur pro eodem tempore ; „ sed quando consensus fit per verba de fu„ turo , verba sunt præsentia, sed consentitur „ in futurum , & ideo non pro eodem tem„ pore --

Inane demum est quod tertiò dicit -- „ Quia vox quando desinit esse , non est ; „ verba ista de præsenti non faciunt Matri„ monium -- Idem regerimus in Hæreticum . Verba si futura sunt , nondum sunt ; & ideo quia non sunt , non faciunt Conjugium . Quod si dicat : immo sunt in tempore suo . Et nos reponimus , verba de præsenti sunt in tempore suo .

CONTROVERSIA VIII.

AN COEXISTENTIA HABITUALIS CONSENSUS SUFFICIAT AD MATRIMONIUM .

BRevi calamo propositam difficultatem expendimus .

DICENDUM , consensum conjugalem esse debere simul morali virtuali coexistentia , secus habituali .

123 PROB. I. Consensus conjugalis debet esse explicatus per verba formalia , vel æquivalentia de præsenti : sed mutuus consensus de præsenti, moralem importat simultatem ; ergo . Evincitur minor propositio : Nequit salvari mutua duorum coexistentia sine aliqua simultate : non autem fas est, interveniat physica simultas , ut ex humano convictu , atque in aliis Sacramentis videre est ; adeoque moralis requiritur , quæ tamen non longe præcesserit ; verba siquidem de præsenti hoc exposcunt . Res clarescet in Sacramento Eucharistico . Non est opus, quod materia consecranda sit omnino sub oculis Sacerdotis , sed aliqualiter distare potest, ita tamen ut pronomen *hoc* verificetur. Sic in Sacramentali absolutione persona absolvenda potest ad aliquod spatium distare, sed taliter ut ipsi accomodari valeat particula *te absolvo*, si enim tanta intercederet intercapedo , ut ex humano loquendi modo deberet dici *illum* , absolutio nulla foret . Ita impræsentiarum significatio de præsenti *Nunc te accipio in Uxorem* eam moralem simultatem exquirit , quam naturaliter postulat actualis contrahentia promissio .

Mutuus consensus exigit moralem simultatem.

124 PROB. II. Illa necessaria censenda est coexistentia , quam involvit solemnitas Conjugii ab Ecclesia requisita . Ecclesia in celebratione Conjugii quovis tempore postulavit, si non ad valorem , ad licitum saltem, Sacerdotis præsentiam , ejusque benedictionem . Porro hic modus contrahendi moralem formalem , seu virtualem , præsentiam petit , nec deservit consensus habitualiter perseverans . Et sane quis posset testimonium reddere de consensu duorum , si puta per mensem unus alium præcesserit . Hujusmodi probatio potissimùm rem nostram evincit quoad licitum .

Ecclesia poscit coexistentiam consensus formalē , vel virtualem .

125 PROB. III. Conjugium propter perpetuitatem , & onera , quæ importat, perfectum exigit voluntarium : sed in consensu tantummodo habitualiter perseverante non datur perfectum voluntarium : cum non habeatur nisi perseverantia voluntarii a multo tempore habiti ; ergo .

Voluntarium habituale non est perfectū .

126 PROB. IV. Ea moralis coexistentia mutui consensus est necessaria , quæ ad elevationem in Sacramentum apta censetur . Consensus simultaneus per solam habitualem permanentiam nullimode est sufficiens ad elevandum Conjugium in Sacramentum . Siquidem consensus contrahentium Matrimonium est consensus Ministri Sacramenti ; cumque in hujusmodi Ministro , ut plerique meritò docent Theologi , habitualis intentio non sit sufficiens , & saltem virtualis requi-

Intentio Ministri saltem virtualis .

 ratur ,

ratur, hinc fit, prædictum consensum ineptum fore ad Sacramentum conficiendum.

127 PROB. V. Secundùm Jura non sufficit ad contractum, qui stipulatione perficitur, simultas, quæ per habitualem perseverantiam habetur; & hujusmodi est communis intelligentia textus l. *Continuus ff. de verborum obligat.* -- Continuus actus stipulantis, & „ promittentis esse debet -- Sed Conjugium, spectatis Tridentini conditionibus, stipulato æquivalet contractui; ergo pro eo alius ab habituali consensu requiritur. Ea itaque mora admittenda est, quæ, ad obtinendum responsum, & cum eo consensum, desideratur. In gravioribus siquidem negotiis, quæ perpetuitatem involvunt, maxima exoptanda est consensus coexistentia.

Matrimonium est contractus stipulatus.

OPPOSITA REFELLITUR SENTENTIA.

128 OBJIC. I. Juxta commune placitum, Matrimonium per Procuratorem celebratum, validum, & licitum est: sed in hoc casu non est invenire moralis formalis simultas consensus, sed tantummodo habitualis; ergo,

RESP. Consensus contrahentis in prædicto Conjugio est moraliter præsens per actualem virtualem perseverantiam in mandato, litterisque procuratoriis.

129 OBJIC. II. Sicut Conjugium contractus naturam sortitur, ita Sacramentalis Pœnitentia leges habet judicii: sed in Pœnitentia confessio, quæ ejusdem materia est, absolutionem, quæ est illius forma, longe præcedere potest; ergo consensus unius diu antecedere potest alterius consensum, adeoque habitualiter tantùm perseverare.

RESP. Argumentum Adversarios ferit. Etenim confessio, ut pars Sacramenti, debet esse dolorosa; hæc autem ex communi Sententia nequit longe præcedere; siquidem nemo audet propugnare, actum contritionis nunc elicitum deservire posse post biduum ad obtinendam absolutionem. Et quamvis narrativa peccatorum confessio longe priùs habeatur, attamen ante absolutionem ut tradunt Doctores, fas est saltem in confuso, & in genere ipsam renovare, hoc exigente naturâ judicii reconciliativi per modum Sacramenti. Proinde neque in Conjugio consensus solummodo habitualiter perseverans dicetur sufficiens ad intentum.

Conjugii, & Pœnitentiæ disparitas.

130 OBJIC. III. Juxta moralem hominum existimationem tandiu censetur perseverare consensus, quandiu implicite, sive explicite, non revocatur; hinc apud homines solemne est ab his, qui consensum in aliquo negotio præstiterunt, exquirere, an in eo perseverent. Sed in Conjugio consensus quocunque tempore præstari valet; ergo, si non retractetur, semper perseverare dicetur; proindeque habitualis perseverantia sufficit.

RESP. Perseverantia, ex quo actus non retractetur, arduas in explicatione involvit difficultates, quæ a Theologia versantur, ubi de actibus humanis. Communiùs perseverare dicitur consensus pro contractibus in obligatione ipsum ratum habendi: quo pacto non manet in se ipso, sed in suo effectu; ea plane ratione, qua perseverat consensus v. g. alicujus occidendi in obligatione illum revocandi, nec ratum habendi. Hic tamen perseverandi modus pro Conjugio nequaquam sufficit; siquidem non ex illa obligatione, sed ex consensu tanquam ex parte essentiali componitur. Verùm his non inspectis, illa perseverantia non deservit in Sacramentorum Ministris; consensus in contrahentibus Conjugium spectat ad materiam, formam, & ejusdem Ministrum, qui alius non est a Conjugibus. Aliàs sæpenumero in civilibus contractibus hujusmodi consensus, solâ temporis morâ, revocatur; hinc Mercatores quamvis vendere alicui promiserint merces, si aliquod tempus elabatur, Emptore non comparente, aliò distrahunt. Hanc implicitam consensus revocationem meritò suspicari possemus in electione status perpetui: non enim hæc diuturnam admittit suspensionem; adeoque habitualem consensum excludit.

Temporis morâ revocatur consensus.

131 OBJIC. IV. Virtualis intentio necessaria creditur, quando ad aliquid peragendum ordinatur, ut in reliquis Sacramentis luculenter apparet: sed consensus, & intentio, in Conjugio nullum opus efficiunt, sed solùm dominium unius in alium transferunt; ergo haud opus est virtualiter existere; adeoque habitualis sufficiet existentia.

RESP. Virtualis intentio non tantùm est necessaria ad opus, sed etiam quando operans nomine alterius agit; Conjuges autem, utpote Ministri Sacramenti, agunt alterius nomine. Dein licèt intentio hujusmodi non sit factiva realis operationis, seu operationis a Conjugibus discretæ: est tamen mutuò applicativa materiæ, & formæ Conjugii: est insuper effectiva conjugalis vinculi; unde saltem virtualis esse debet.

Virtualis intentio in Ministro requisita.

132 OBJIC. V. Videtur satis plausibilis opinio asserens, sufficere ex parte innocentis consensum ab initio positum, quando Pars altera ficte contraxit, & reparari debet Conjugium; ergo, cum hujusmodi revalidatio quandoque post multum temporis contingat, dicendum est, sufficere habitualem consensus perseverantiam; in eo namque casu partis innocentis consensus, qui ab initio validus fuit, irretractatus supponitur.

RESP. Præcitata Sententia in superioribus *num.* 100. usque in finem Controversiæ fuse impugnata fuit; adeoque non nisi pro casu necessitatis ad praxim deducenda, quo pacto utimur etiam materiâ dubiâ, ut ibidem *num.* 109. vidimus. Quare impræsentiarum instantia non urget.

CON-

CONTROVERSIA IX.

AN MATRIMONIUM SUB HONESTA CONDITIONE DE FUTURO CONTINGENTI CONTRACTUM, IMPLETA CONDITIONE, FIAT OMNINO PERFECTUM, ABSQUE NOVO EXPRESSO CONSENSU.

• • •

ALIQUA PRÆMITTUNTUR.

Adjectiones, quæ Conjugio apponuntur.

133 CUm civiles contractus dependeant a voluntate contrahentium, atque a legum dispositione, eisdem quandoque quædam apponuntur modificationes, seu adjectiones. Has itaque congruum est indicare.

Prima adjectio est temporis; designatio videlicet temporis, pro quo contrahens intendit, & vult contractum absolvi, v. g. *Contrabo tecum nunc, ut post decem dies te habeam in Uxorem*. Hæc adjectio indubie contractum suspendit usque ad determinati temporis complementum.

Secunda est causæ; assignatio nempe motivi contrahendi, quæ explicatur per causalem *quia*, ex. gr. *contrabo tecum, quia nobilis*.

Tertia est demonstrationis; quæ est declaratio conceptus per relativum qualitatis: *Contrabo tecum, qua nobilis es*.

Quarta est modi; idest per modum oneris, quod declaratur per particulam ut: *Contrabo tecum, ut doceas*; & statim perficitur contractus, cum revera habeatur absolutus consensus cum animo se obligandi, hincque consurgit obligatio, stante honestate materiæ. Modus itaque perfectum supponens consensum, contractum nequaquam suspendit, sed obligationem imponit; unde sunt, qui dicunt, modum appositum etsi contrarium substantiæ contractus, ipsum irritum non reddere, v. g. *Petrus cum Berta contrabit, ut corpus suum prostituat*.

Conditiones de præsenti, vel de præterito non suspendunt contractum.

134 Præter hujusmodi adjectiones apponuntur non raro conditiones aliquæ, quarum aliæ sunt de præsenti, vel de præterito. Conditiones istæ contractum non suspendunt. Si enim subsistunt, validus efficitur contractus, secus, si non subsistunt; siquidem quodlibet ex suppositione quod est, necessario est, & ad præteritum non datur actio.

Conditiones necessariæ de futuro an suspendant contractum.

Aliæ sunt conditiones de futuro necessariæ ab intrinseco, ob essentialem a causis naturalibus dependentiam, ut: *Si Sol cras orietur*; vel ab extrinseco ex divina Dei ordinatione, ut: *Si futurum sit universale judicium*; hæ tamen indeterminate nuncupantur, ignotum quippe est tempus, quo evenient. Si incognitæ absolute sint, aut tanquam necessariæ non habeantur, induunt respectu ignorantium naturam conditionis contingentis; proindeque conjugalem suspendunt contractum. Si vero dignoscantur ut necessariæ, contractus non suspenditur, sed completæ censentur; quia sive in causa naturali, sive in positivo decreto divinæ Providentiæ noto, & certo, sunt determinatæ, atque in

A hac determinatione præsentes sunt, & sic habentur ut impletæ, quod colligitur ex l. *Si pupillus* 9. *ff. de Novat.*

135 DICES I. Habetur l. *Hæres meus ff. de condit., & demonst.* legatum conditionatum non sortiri effectum, nisi ad adventum conditionis.

II. Conditiones ab extrinseco necessariæ, revera ab intrinseco sunt contingentes, sicut & aliæ revera censentur contingentes, quamvis cadant sub infallibili dispositione divinæ Providentiæ.

III. Incertum est quod contrahens perveniat usque ad adventum conditionis; adeo-

B que merito dicendæ sunt contingentes.

RESP. Lex eo loci loquitur in casu, quo instituens Legatum talem esse suam intentionem explicat; quod commune est pro omnibus contractibus conditionatis; absoluta namque non consentit de præsenti, sed tempus determinat, ibique suam alligat dispositionem.

Ad secundum. Equidem omnes conditiones necessariæ sunt, si spectetur divina Providentia; sed de quibusdam datur cognitio divini Decreti, de aliis non. Primæ igitur dicuntur necessariæ etiam quoad nos: adeoque contractum non suspendunt; secus

C aliæ.

Ad tertium. Illæ sunt modificationes transcendentes, quæ effectum non retardant, nisi exprimatur; adeoque habentur pro non adjectis, atque censentur conditiones generales, ad quas referuntur conditiones: *Si vixeris, si consenseris, si Deus voluerit* &c. Cum enim hæ in omnibus casibus intelligantur, atque sine illis contractus non subsistat, nil operantur, etiamsi exprimantur, atque pro non adjectis reputantur.

136 Sunt & conditiones, quæ impossibiles dicuntur, ex quo ad actum reduci non valent. Quædam impossibiles sunt ex

D natura rei, v. g.: *Contrabo tecum, si digito cælum tetigeris*; aliæ a Jure: *Contrabo tecum, si liceat cum Consanguinea contrahere*; aliæ de facto: ut si mulieri ostiatim mendicanti dicatur: *Contrabo tecum, si pondus auri dederis*; aliæ ex suppositione: ut rusticanam alloquens velit cum illa contrahere, *si sit Dux, aut Princeps*: vel sciens Patrem fato functum dicat: *Contrabo tecum, si Pater tuus vivit*.

Regula pro conditionibus impossibilibus.

Circa conditiones impossibiles de futuro, sequentes instituuntur regulæ; etenim de adjectis sive de præsenti, sive de præterito dicetur postea.

Prima regula ea est, quod quando con-

E ditio impossibilis ut talis non dignoscitur, suspenditur contractus; cum respectu contrahentium perinde est, ac si possibilis foret.

II. Cognita conditionis impossibilitate, omnis illico tollitur obligatio, quæ in re nulla erat, sed in apprehensione suspensam obligationem habebat.

III. Si serio talis conditio exigatur; non rejicitur, sed censetur pro nolle contrahere.

IV. Si jocose adjiciatur, & de intentione certum habetur momentum; pro non adjecta reputatur, & Conjugium in utroque fore validum creditur.

V. Si

V. Si de animo non constet, videlicet num joco, aut seriò apposita, nec ex circumstantiis certum efformari possit judicium: stante dubio decernendum est in favorem Conjugii; ad tollendam tamen quamcunque ambiguitatem absolutus consensus apponendus est.

In casu itaque, quo non constet de contrahentium intentione, statuit Gregorius IX. Cap. *Fin.*, *de condition. appositis*, quod statim validum habeatur Matrimonium, atque conditio impossibilis, cognita ut talis, censeatur non adjecta — Conditiones appo„sitæ in Matrimonio, si turpes, aut im„possibiles fuerint, debent propter favorem „ejus pro non adjectis haberi — Decretum hujusmodi, ex quo Ecclesia validum efficere nequeat Matrimonium, quod ex natura rei nullum est, multiplicem habet intelligentiam.

Sunt, qui velint, Jus novum importare in favorem Matrimonii, fundatum in præsumptione consensus vere exhibiti ab exigente impossibilem conditionem, hancque jocose adjectam, proindeque nullimode consideratur, habeturque contractus tanquam absolutus; quod comprobant ex l. *Obtinuit ff. de condition.*, *& demonst.*, ubi in favorem ultimæ voluntatis decernit Jus civile, quod quandiu non constat de voluntate Testatoris, conditiones impossibiles in Legatis rejiciuntur, nisi habeantur ut possibiles, quia tunc suum sortiuntur effectum. Fas tamen est in utroque contrahente, ut rationabilis præsumptio fundetur, laudati Juris adesse notitiam. Cum enim ex generali regula contractus sub impossibili conditione celebrati, præsumatur, quod contrahens eligat contrahere sub adjecta conditione, hinc fit, nequaquam prudens haberi fundamentum dictæ præsumptionis, si semel Jus illud ignoretur. Ceterum cum plerique prædictâ careant notitiâ, rarò suum effectum consequitur.

Sotus *in 4. dist. 29. quæst. 2. art. 2.* negat, Pontificem decernere, Conjugium sub conditione impossibili celebratum statim fore validum, validumque præsumendum: adeoque illico non censeri ut non adjectam illam conditionem; affirmatque, Pontificem intendere, ut in favorem Conjugii judicetur, quando, perpensis omnibus, absolutus adfuisse creditur consensus, vel de eo dubitatur; & in hoc casu rejicienda est conditio, atque Sententia in favorem Matrimonii ferenda est.

Itaque cum signa consensus occurrunt, nec opposita prævalent, nullimode ad conditionem attendendum est, sed favendum est Matrimonio. Et sane Pontifex nequit validum efficere Conjugium ab initio nullum defectu consensus; cum ab hoc valor contractus dependeat, nec rationabile momentum habetur præsumendi adesse consensum. Siquidem ex leg. *Impossibilis ff. de verb. oblig.* cum certò non constat de intentione, conditio impossibilis alios contractus, præter ultimam voluntatem, viriat, eosque irritos reddit; apud homines namque solemne est, quod cum rem aliquam refugiunt, impossibilem apponunt conditionem ad innuendum dissensum. Non igitur in casu Matrimonii fundamentum subest præsumendi consensum, etiam habitâ Juris notitiâ. Vult namque Pontifex favere Matrimonio secundùm se, & per modum legis, quæ ab aliena notitia nequaquam dependet; & quamvis ultimæ voluntates circa Legata impossibilem rejiciant conditionem, id oritur, ex quo versentur circa temporalia, quorum dominium ob justas causas Respublica in alium transferre valet: quod de Conjugio verificari nequit, cum Ecclesia nec consensum transferre, nec ipsum supplere possit, adeoque nisi sufficientia occurrant indicia, præsumi non debet: ideoque Pontificia Sanctio id præstat, ut pro Matrimonio judicandum sit, ubi de dissensu certò non constet.

Prædicta Regula extenditur ad conditiones sive positivo, sive naturali Jure impossibiles: v. g. *Contraho tecum, si cum Consanguinea contrahere possum*: vel, *Contraho tecum, si furtum licitum fuerit*; quia id possumus, quod jure possumus, l. *Nepos proculo ff. de verb. significat.*, propterea hujusmodi conditiones Jus civile rejicit a Legatis, l. 1. *ff. de condition.* Idem sentiendum de prædictis conditionibus sive sint de præsenti, sive de futuro: ut, *si digito cælum tangis*, *aut tetigisti*; quia conditio impossibilis non rejicitur a Matrimonio, quia ad impossibile obliget, sed quia impossibilis est; hoc porro verificatur, sive sit de præsenti, sive de præterito.

Conditiones impossibiles de facto: ut noscens, mulierem esse mendicam dicat: *Contraho tecum, si mille solveris*, non amandantur, nec statim nullum reddunt contractum; quia hujusmodi conditiones non sunt absolute impossibiles, sed respectu hujusce personæ. Nec ablegantur, quæ sunt impossibiles ex suppositione, ut: *Contraho tecum, si Pater tuus consentit*, cum aliàs est mortuus, qua de re si adsit notitia, statim nullum censetur Matrimonium; si non, suspenditur usque dum veritas innotescat, qua posita omnis corruit contractus. Istæ nempe conditiones circa possibilia versantur, & non nisi ex fortuito eventu impossibiles sunt; proindeque ad normam possibilium metiendæ sunt.

Contractus dependens a Papa dispensatione valet.

Conditio *Contraho tecum, si Papa dispensaverit*, si habeatur a personis impeditis vinculo a Papa solubili, & de ea serie, in qua non difficulter, immo sæpe dispensatio occurrit, habeaturque de præsenti sufficiens causa, inter impossibiles non computatur. Si enim sit impedimentum de linea eorum, quæ vel solvi non possunt a Pontifice, vel nunquam, aut rarò dispensantur, aut gravissimam causam, seu qualitatem personarum primi ordinis, ut sunt Principes, exquirant, vel justa dispensationis ratio non subsit; communiter reputatur conditio impossibilis, quæ rejicitur, & Conjugium irritum immediate censetur; cum personæ sint inhabiles. Ratio primi est, quia nullibi conditio illa prohibetur, cum solummodo vetitum habeatur Conjugium absolute contrahi inter impeditos; aliàs conditio honesta est, & sæpius adimpleta, unde inter possibiles meritò accensetur, efficitque contractum in proprietate conditionatum. Huic Sententiæ adstipulatur Jus civile l. *Gallus ff. de liber.*, *&*

& posthum., ubi statuitur, quod factum tempore inhabili relatum ad tempus habile valet pro illo; & per consequens quamvis contractus conjugalis sub conditione dispensationis non teneat pro eo tempore, valebit tamen pro tempore obtentæ dispensationis.

Nec obstat l. *Continuus* 137. §. *Cum quis ff. de verb. oblig.* secundùm quam conditio a Principis voluntate dependens censetur impossibilis. Nam hoc intelligendum est de iis, quæ a Principe concedi non solent.

Nec iterum obstat, quod quando contractus celebratur personæ sunt inhabiles, & inter inhabiles nullum celebrari Conjugium. Quia licèt, dum nunc sub conditione contrahunt, sint inhabiles, refertur tamen Matrimonium ad tempus habile, pro quo præsens contractus moraliter, & virtualiter irretractatus perseverat. Non inficias tamen imus, oppositam Sententiam satis probabilem esse.

Conjugium, seu Sponsalia contracta inter Consanguineos, non expressa conditione, *Si Papa dispensaverit*, nulla censenda esse veriùs dicitur. Etenim enumerantur inter contractus absolutos ab inabilibus initos; & in *Clementina unica de consanguinis.* excommunicationis censurâ notantur nubentes cum Consanguineis, quæ dispositio nusquam urgeret, si tacita conditio dispensationis æquivaleret expressæ.

Nec in oppositum urget l. *Ut gradatim* §. 1. *ff. de muneribus, & honor.*, juxta quam verba generalia intelliguntur de extremis habilibus, propterea contractus intelligitur celebratus sub ea conditione, sub qua licet, etsi non exprimatur. Ea siquidem regula valet, quando conditiones omnino intrinsecæ sunt, & sine quibus ab intrinseco nullus est contractus, v. g. *si consenseris*; secus quando conditiones sunt ab extrinseco, seu a Jure positivo, tunc enim exprimi debent.

137 Ex his colligitur I. per Matrimonium, & Sponsalia sub conditione celebrata, *Si Papa dispensaverit*, non contrahi impedimentum publicæ honestatis, quandiu non est impleta conditio. Hoc enim impedimentum ex Sponsalibus conditionatis non habetur; bene verò completa conditione.

II. Pro tempore expectatæ dispensationis inter Sponsos ea licent, quæ permittuntur, quando Sponsalia sunt absoluta.

III. Contrahens, cui justa suppetit causa resiliendi ante dispensationem a Matrimonio, vel Sponsalibus, vel a Sponsalibus obtenta dispensatione celebratis, non tenetur ad expensas pro dispensatione factas, sicut nec pro præparatoriis ad Conjugium, etiamsi Pars altera absque culpa causam dederit, puta quia graviter morbo fœdata; quia suo utitur jure; adeoque nemini injuriam irrogat. Si autem causa resiliendi ex culpa habeatur, atque indecorum sit nubere, puta ob crimen fornicationis Sponsæ, hæc ad impensas ab innocenti factas tenetur. Crimen tamen fornicationis in Sponso non reputatur hujus conditionis.

Turpes conditiones rejiciendæ.

IV. Servata proportione, idem sentiendum est de turpibus, ac de impossibilibus conditionibus Matrimonio adjectis; cum utrasque Gregorius IX. loco laudato rejiciat. Hinc si seriò contrahens intentionem conditioni turpi alligaverit, suspenditur contractus, nisi talis sit naturæ, ut substantiæ Matrimonii contrarietur. Si contrahens verè inire velit Conjugium, joco tamen turpem adjicit conditionem, habetur tanquam non apposita, & pro valido contractu judicandum est. Si dubium suboriatur, num joco, aut seriò fuerit adjecta, rejicitur similiter, & nullius momenti reputatur. Prædicta tamen intelligenda sunt, si turpes conditiones sint de futuro, ut contraho, *si Patrem occideris*. Si autem seriò appositæ sint, & de præsenti, vel de præterito, ut *si Patrem occidisti*, non rejiciuntur; sed si non subsistunt, nullum illico est Matrimonium; si sint verificatæ, validum.

Doctores Gregorianum Decretum communiùs extendunt ad Sponsalia, quando contrahentium intentio non innotescit; unde conditiones turpes, seu impossibiles ab illis ablegantur, & in utroque Foro censentur absolute inita. Et meritò sane; cum Sponsalia sint via, & velut inchoatum Conjugium. Nec momenti est, quod dispositio Tridentini circa clandestina Matrimonia non extendatur ad Sponsalia, ex quo de ipsis non occurrat mentio; adeoque neque extensio in nostro casu facienda sit, cum Gregorius de illis nihil decernat. Nam extensio facienda est, ubi finis idem, eademque ratio vigent. In nostro casu de turpi, & impossibili conditione apprime verificatur sive pro Conjugio, sive pro Sponsalibus; provocatio nempe ad peccatum. Non autem eadem est ratio in clandestinis Sponsalibus, ac in Matrimonio; cum non eadem occurrant inconvenientia a Concilio inspecta.

Prænotata pro conditionibus honestis.

138 Deveniendo tandem ad honestas conditiones, duo prælibare fas est. Primum, in Foro conscientiæ contrahentis intentioni standum est. Substantia siquidem, & valor Conjugii totus a consensu dependet; unde quæcunque sit apposita conditio, si contrahens verò illi adhæret, suspenditur contractus, sicut & obligatio, donec adimpleatur conditio, etsi Ecclesia in Foro exteriori oppositum decerneret. Secundum, gravi crimine rei sunt contrahentes sub conditione etiam honestâ: ejusdemque criminis participes sunt Parochus, & Testes. Etenim Sacramentum sub conditione conficitur absque necessitate, quæ revera adesse nequit in celebratione Conjugii sub conditione; cum effectum non sortiatur, nisi ea completa, & aliàs pro quolibet eventu per Sponsalia valeat provideri.

Conditiones honestæ de præsenti, & de præterito non suspendunt contractum.

139 Dicendum itaque primò est, conditiones honestas de præsenti, & de præterito, contractum Conjugii nequaquam suspendere; sed illico valere, si conditiones subsistunt: irritumque censeri, si non adsint. Nam sub illa conditione realiter existente mutuus contrahentium consensus in suo esse completo existit: nil enim expectandum est; si autem non existit, nullus adest consensus, utpote innixus veritati conditionis.

Conditio de futuro suspendit Conjugium.

140 Dicendum II., conditionem de futuro contingenti, propter naturam conditionis, quæ est suspensiva valoris contractus sub ea celebrati, suspendere Conjugium. Siquidem

e idem contrahens non habet animum tradendi dominium sui, nisi adveniente conditione. Hoc intelligi debet de conditionibus vel ante, vel in ipso contractu adjectis; cum enim Matrimonium semel perfectum non dependeat a mutuo consensu pro dissolutione, nulla amplius apponi potest conditio quoad illius valorem. Idem, servata contractus proportione, dicendum est de Sponsalibus.

Ex conditionato contractu oritur obligatio.

141 Dicendum III. Initis semel Conjugio, vel Sponsalibus, sub conditione, Pars una licite resilire nequit, altera refragante. Sicut enim ex contractu absoluto absoluta, & in re oritur obligatio; sic ex contractu conditionato obligatio conditionata, & in spe dimanat. Si tamen alteruter consensum retractet, aut alteri nubat, statim vinculum solutum remanet. Porro causæ justæ resiliendi ab hujusmodi Conjugiis illæ eædem sunt, quæ ad relaxanda Sponsalia sufficiunt.

Impleta conditione perficitur contractus.

142 Dicendum IV. Cum impletur conditio, sub qua celebratum fuit Conjugium, illico perficitur, etsi conditionis adimpletio ignoretur, sive conditio sit de præsenti, & de præterito, sive de futuro: nisi ipsamet cognitio adimpletæ conditionis sit in pactum deducta; quod & de quibuscuoque contractibus verificatur. Etenim ad valorem Conjugii sufficit vera contrahendi voluntas: sed purificata conditione, adest voluntas contrahendi; ergo omnia ad valorem contractus adiveniuntur. Haud tamen licita est cohabitatio, nisi adveniente scientia completæ conditionis.

143 Dicendum V. quandò contrahens conditionem apponit, *Si Pater consentit de præsenti*, hoc est, si Patri non displicet; si Pater sciens, & volens, approbet statim, subsistit contractus Conjugii.

Conditiones circa consensum Patris.

Quod si Pater pro eo tempore non sit sui compos, & suo juri redditus gratum habeat, validum censetur Conjugium ex Sententia Soti; quia illa ratihabitio virtualem innuit complacentiam, vel saltem non illi displicuisse tale Matrimonium. Verùm haud legitimum hujusmodi Conjugium dicendum esse videtur. Nam pro eo tempore quo Pater v. g. erat dormiens, formalis complacentiæ prorsus incapax erat; adeoque ratihabitio nequit virtualem complacentiam signare; ad virtualem siquidem saltem prærequiritur existentia formalis complacentiæ. Hinc si quis in somnis filium baptizet abluendo, & proferendo verba, neutiquam censendus esset regeneratus, etsi evigilans Baptismum ratum haberet; quia eo tempore incapax erat intentionis.

Si verò conditio adjiciatur de præterito, & Pater modò consenserit, modò dissenserit, standum est ultimæ voluntati; quia animus contrahentium est non displicendi Patri, & ultima voluntas priorem retractat.

Si autem conditio sit de futuro, nempe si Pater consentiet; & ipse primò dissentiat, dein Conjugium approbet, nullum est. Quia l. *boves §. Hoc sermone ff. de verborum signific:* sermo simpliciter prolatus de prima vice intelligendus est. Hoc ipso quod Pater primo dissentiat, deficit conditio, qua deficiente nullus efficitur contractus; adeoque contrahentes resilire possunt, quoniam obligatio semel extincta non reviviscit.

Si verò celebretur Conjugium sub conditione: *si Pater consentiet*; & ipse conscius Conjugii sub hac conditione initi, nec consentiat, nec dissentiat, nullaque occurrant signa ad comprobandum consensum, vel dissensum, dicendum est, nullum fore hujusmodi Connubium. Conditio siquidem debet in specifica forma adimpleri juxta contrahentium animum; hoc impræsentiarum non verificatur, cum Pater ad utrumque negative se habere videtur. Nec valet, quod in hoc casu contrahentium animum eum esse, ne Pater ægre ferat tale Conjugium, neve contradicat: hoc ipso autem quod tacet, non ægre fert, aut contradicit, aut signa dissensus apparent; ergo conditio censenda est adimpleta. Non valet, inquam, siquidem qui sic se habet, nec contradicit, nec dissentit, nec consentit, sed velut inter utrumque versatur; nam, ut apte advertit Glossula ad regulam 44. *Juris in 6.* tacere est medium quoddam expressam inter voluntatem, expressamque contradictionem; propterea haud dici potest, quod positivus non adsit dissensus, sed nec adest, nec non adest, sed quid medium a dissensu, & consensu, sicut proportionaliter accidit in dubio, & præcisione.

Negativa voluntas non innuit consensum.

RESOLVITUR DIFFICULTAS CONTROVERSIÆ.

144 His prælibatis celebris occurrit difficultas, videlicet, an Matrimonium per verba de præsenti celebratum, sub honesta tamen conditione de futuro contingenti, purificata conditione, sine novo consensu a contrahentibus apposito evadat perfectum, transeatque in absolutum.

Non inficias imus melius esse, tutiusque novum consensum apponere; non tamen lethalis criminis reus foret censendus, qui illum omitteret, propter gravia momenta Sententiæ propugnantis, novum non esse necessarium.

Itidem indubium est, in hac Sententia contrahentes, posita veritate conditionis, haud posse cum aliis nubere, nulliterque aliud intentari Conjugium; cum Matrimonium prius jam subsistat perfectum. Secus accidit juxta illorum placitum, qui novum exquirunt consensum: licèt enim graviter delinqueret contra justitiam, frangendo promissam alteri fidem, tamen posterius Conjugium validum esset; illud namque sub conditione celebratum, cum non fuerit perfectum, absolutumque, Sponsalibus æquiparatur.

Certò similiter supponendum est, contrahentes pro eo tempore, pro quo conditionis eventus expectatur, consensum non retractasse. Si enim consensum alteruter revocasset, dubio procul novus apponendus esset; estque similis ratio, quæ urget in Conjugio per Procuratorem celebrato, quod subsistit, si quando Procurator agit, Principalis non mu-

mutavit voluntatem. Itaque casus ad hoc reducitur, quod duo contrahant per verba de A præsenti sub conditione de futuro contingenti, & consensum non retractent, an purificata conditione novum exhibere debeant consensum, ut perfectum habeatur Conjugium.

DICENDUM est, ubi nubentes contrahunt de præsenti sub conditione de futuro contingenti, puta: *Si cras mille solveris*, conditione impleta, perfectum, absolutumque evadere Conjugium.

Natura contractus conditionalis.

145 PROB. I. Christus contractum Matrimonii elevando ad rationem Sacramenti, sartam, tectamque voluit illius naturam; sed natura contractus conditionalis ea est, B ut, impleta conditione, purus, perfectusque, habeatur, perinde ac si nulla fuisset apposita conditio, ut Jura clamant l. *Hac venditio 7. ff. de contrah. empt.* -- Conditio„ nales venditiones tunc perficiuntur, cum „ impleta fuerit conditio -- & l. *potior* 11. *ff. qui potior.* -- Cum semel conditio existit, „ proinde habetur, ac si illo tempore, quo „ stipulatio interposita est, sine conditione „ facta esset -- ergo, impleta conditione, contractus Conjugii absolutus efficitur, & Sacramentum.

Conjugium ab animo contrahentium dependet.

146 PROB. II. Contractus plene voluntarius, uti est conjugalis, ab animo, at- C que expresso contrahentium consensu dependet: sed isti declarant contrahere, se ligare, se tradere, si conditio adimpleatur; ergo, hâc positâ, Conjugium firmum evadit, atque absolutum. Nam iste modus contrahendi negativam involvit particulam, seu sensum negativum cujuscunque conditionis importat, & sic intelligitur: Ego te nunc accipio in Uxorem, & me tibi trado absque ullo alio requisito, hoc ipso quod v. g. dederis mihi centum; ergo, facta solutione, absolutus omnino redditur contractus.

Verba practica quod significant, efficiunt.

147 PROB. III. Verba practica id efficiunt, quod significant, & secundùm quod D innuunt: sed hæc verba: *Accipio te nunc in meam, si cras centum dederis*, & hæc alia: *Accipiam te in meam si cras dederis centum*, sunt practica; ergo quod significant, efficiunt. Sed longe aliud prima significant, ac secunda: ergo diversum effectum significant, efficiuntque; atqui secunda efficiunt obligationem contrahendi Matrimonium, conditione impleta; ergo prima significant jam contractum, eâdem purificatâ; aliàs eandem significationem, eundemque effectum haberent.

Consensus formalis, ac virtualis, est eadem.

148 PROB. IV. Eandem efficaciam in humanis habet præsentia virtualis, ac forma- E lis intentionis: unde æque perficitur Sacrum regenerationis lavacrum per virtualem, ac per formalem Ministri intentionem; sed consensus expressus de præsenti, qui sub initio stipulationis appositus fuit, est virtualiter præsens, quando impletur conditio; ergo eundem præstat effectum, ac si formalis adesset. Quandiu enim non retractatur consensus, semper virtualiter declarat: *Nunc te accipio in Uxorem*; adeoque etiam dum purificatur conditio.

149 PROB. V. Corporale Conjugium A cum spirituali analogatur *ad Ephesior.* 5.: sed desponsatio animæ cum Christo per simplex votum, quo de præsenti quis Deo vovet castitatem sub conditione de futuro, v. g. *Si cras Petrus dederit centum*, conditione impleta, nullo expectato consensu, & voluntate, obligat, & absolute adstringit, & per consequens consensus absolutus evadit; ergo consimiliter in corporali Conjugio.

Spirituale, & corporale Conjugium æquiparantur.

150 PROB. VI. Sicut ad Matrimonium requiritur consensus per verba de præsenti, ita ad Sponsalia requiritur consensus per verba de futuro. Sponsalia sub conditione emissa, adimpleta conditione, ocyus efficiuntur absoluta, perfectaque; quia sta- B tim oritur publicæ honestatis impedimentum, quod sane, pendente conditione, non habetur; ita quod si pro eo tempore per verba de præsenti Vir iniret Matrimonium cum Consanguinea prioris Sponsæ, valeret Conjugium, secus adimpleta conditione, ut declaratur Cap. unico *De sponsal. in 6.* Ergo etiam Conjugium independenter a novo expresso consensu perfectum efficitur, & absolutum.

Ratio eadem Sponsalium, & Conjugii.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

C 151 OBJIC. I. Post Constitutionem Innocentii XI. non subsistit Sacramentum, cui non apponuntur materia, & forma, juxta tutiorem opinionem: atqui opinio novum formalem consensum requirens impleta conditione, est tutior, & quidem adversative, negat enim primum consensum sufficere, novumque necessariò requirit; ergo cum Catholicorum Conjugium sit Sacramentum, & consensus ad valorem per modum formæ sit necessarius, plane fit, novum consensum requiri.

Decretum de tutiore sequenda Sententia explicatur.

RESP. Pro solutione momentosæ hujusce difficultatis notandum venit, quod du- D pliciter aliquid tutius dici valet; aliud dicitur tutius intensive, extensive aliud. Tutius intensive illud est, quod rerum naturam servat, nulloque periculo sive Sacramenta, sive contractus exponit. Tutius extensive illud est, quod non solùm rerum servet naturam &c., sed insuper opus facit perfectius, seu perfectiori modo complet. Si Minister intentionem habeat virtualem conficiendi Sacramentum, utitur opinione intensive tuta; si verò formalem habeat, utitur opinione tutiori extensive. Similiter si pœnitens imperfecte contritus ad Pœnitentiæ Sacramentum accedit, opinionem sequitur tutam intensive; si verò E perfecte contritus, extensive tutiorem amplectitur. Porro Ecclesia præcipit, sequendam opinionem tutiorem intensive; secus extensive. Nostra Sententia est tutior intensive; opposita est tutior extensive, per novum siquidem formalem consensum modo perfectiori celebratur Conjugium.

152 DICES. Opinio, quæ versatur in linea probabilitatis in conspectu tutioris, non est tuta, aut tutior intensive, subditurque Innocentianæ damnationi: sed nostra Sententia sistit in linea probabilitatis, cum plures Doctores prædictæ Sententiæ refragen-

 tur,

tur, & aliàs tutius est, quod ipsi propugnant; ergo nostra nec tutior, immo nec tuta est intensive.

RESP. Opinio sistere potest in linea probabilitatis directe tantùm, & directe insimul, & indirecte. Directe tantummodo sistit, quando pondus aliquod probabilitatis habet ab auctoritate, & ratione, sed ab aliis Doctoribus inter probabiles non accensetur; directe verò insimul, & indirecte, seu veriùs reflexe, quando & habet suæ probabilitatis momenta, & ab aliis in oppositum sentientibus judicatur etiam probabilis, licèt aliter sentiant. Quando primo modo opinio solummodo probabilis est, non est tuta intensive, & damnationi subjacet; secus quando est probabilis secundo modo. Porro Sententia nostra est hujusmodi. Nam licèt directe ab aliquibus impugnetur; ab eisdem tamen censetur probabilis; adeoque tuta est intensive. Sic responderi posset ex doctrina Cardenas in sua Crisi supra proscriptas a laudato Innocentio propositiones *Differt.* 2. *cap.* 8. *n.* 514., *& seq.* Verùm impræsentiarum hac non indigemus doctrina, quæ aliàs multùm laboris exquirit, ut dilucide explicetur.

Quare dicimus, opinionem nostram nequaquam in pura sistere probabilitate, sed veritatem attingere; cum illi certitudo Juris patrocinetur; proindeque certo innititur principio, & ex eo tanquam certa conclusio deducitur. Contradictio autem per adversam Sententiam est extrinseca, quæ intrinsecam alterius firmitatem non aufert; sed solummodo quoad nos aliqualiter obvolvit, quatenus nequit dici vera universaliter. Et sane ex eodem principio demonstrativo ab aliquibus demonstrativa deducitur conclusio: perpensa siquidem principii vi, illud infallibiliter aptatur illationi; ab aliis verò solùm probabiliter: quia vis principii nec satis perpenditur, nec recte applicatur. Hinc est, quod apud Theologos quædam sunt propositiones de Fide quoad se, secus quoad nos; quia licèt inter revelata contineantur, universaliter tamen non admittuntur ut revelatæ.

153 URGEBIS. Opinio illa nullimode tuta dici potest, cui potest subesse falsum, nullumque reddere Sacramentum: sed nostra opinio talis censeri debet; ergo. Evincitur minor propositio. Ex Dialecticæ regulis, ex duabus propositionibus contradictoriis una debet esse vera, altera falsa; cumque Adversantium Sententia esse nequeat falsa, est enim impossibile frustrari Sacramentum per usum illius, nostra tuta esse nequaquam valet; proindeque reprobanda, ne frustretur Sacramentum.

RESP. Instantia non modicam involvit difficultatem; verùm a quampluribus solvenda est; urget namque in intentione virtuali quoad Sacramenta, in contritione imperfecta quoad Pœnitentiam, & hujusmodi. Ceterum opinio nostra nequit esse falsa; quia servat naturam contractus, & consona est regulis Juris. Porro si in esse contractus, tuta est, tuta itidem erit in esse Sacramenti; quoniam in Conjugio Christus validum contractum elevavit; unde si constet de validitate contractus, validitas Sacramenti in aperto est. In opposita Sententia equidem impossibilile est, quod frustretur Sacramentum; cum hæc eligat perfectius; sicut qui eligit pro Baptismo formalem intentionem, pro Pœnitentia perfectam contritionem. Sed non inde colligere fas est, in nostra opinione subesse periculum frustrationis Sacramenti; cum hæc eligat perfectum in conspectu perfectioris, seu tutum in conspectu tutioris. Contradictio non versatur circa rei essentiam, sed circa majorem, minoremve ejusdem perfectionem; quod Sacramentum non vitiat, ut in intentione virtuali, & formali videre est.

Tutum eligibile in conspectu tutioris.

154 INSTABIS. Christus illum elevavit contractum ad esse Sacramenti, qui statim suum sortitur effectum: est enim contractus in actuali traditione consistens: sed contractus in nostro casu est validus sub conditione, per quam illico non sortitur effectum, nec actualem traditionem; ergo.

RESP. Christus elevavit contractum civilem, prout humanis deservit commutationibus, & obligationibus; hujusmodi autem contractus admittit conditiones, statimque suum effectum sortitur, purificata conditione, importatque actualem traditionem, quia a tempore impleræ conditionis transit immediate in absolutum, ac si nulla fuisset apposita conditio.

Matrimonii veram habet rationem contractus.

155 REPLICABIS. Contractus debet esse proportionatus ad Sacramenti naturam; sed natura Sacramenti suspensionem omnem, omnemque conditionem de futuro excludit; unde non valet Baptismus sub conditione de futuro collatus: v. g. *Baptizo te, si cras pænitueris*, nisi renovetur ablutio; ergo.

RESP. Hoc est speciale, propriumque in Sacramento Conjugii, quod contractus naturam sequatur. Porro contractus natura est, ut si fiat sub conditione de præsenti, sine novo consensu, impleta conditione, transeat in absolutum. Sicut quia Sacramentum Pœnitentiæ institutum est per modum judicii; hinc fit, quod possit præmitti confessio, ferri Sententia, & protrahi executio pœnæ.

Conjugium sequitur naturam contractus.

156 SUBSUMES. Pro eo tempore, quo validus est nuptialis contractus, subsistit Sacramentum: sed absque novo consensu, impleta licèt conditione, Sacramentum nequit subsistere; ergo. Prob min. Essentiale est Sacramento, ut sit signum sensibile, physice existens, dum ponitur: atqui sine novo consensu nil physice sensibile habetur, dum adimpletur conditio: consensus namque & verba præteriere, & conditio ad Sacramentum non spectat; ergo.

RESP. Quamvis Sacramenta alia a Conjugio, quando perficiuntur, actu aliquod sensibile, & physicum, velint; Sacramentum tamen Matrimonii hoc non requirit, cum Christus elevaverit contractum in Sacramentum, seu hoc instituerit Sacramentum per modum contractus, e cujus natura est, ut non semper exigat, dum perficitur, aliquod sensibile, & physicum, sed sufficit, quod illum virtualiter perseveret.

Discrimen Conjugium inter, & alia Sacramenta.

157 SUBDES. Conjugium est novæ

legis

legis Sacramentum physice productivum Gratiæ: sed ad physicam causalitatem necessaria est physica existentia causæ; ergo necesse est, quod, dum perficitur, physice existat. Sed sine novo consensu nil physicum est invenire; ergo.

Contractus quando perficitur.

RESP. Ad physicam causalitatem ea existentia sufficit, quæ ad perfectionem contractus deservit, utpote Conjugium, ut sæpe dictum est, naturam contractus sortitur; in contractu autem de præsenti conditionato sat est, ut pro tempore, quo conditio verificatur, adsit perseverantia virtualis illius consensus, qui fuit ab initio expressus.

158 OBJIC. II. Sponsalia, purificata conditione, absque novo consensu transire nequeunt in Conjugium. Porro contractus conjugalis de præsenti sub conditione celebratus non aliam vim habet, quàm Sponsalium, ut dicitur Cap. *Super eo de conditionib. apposit.* — Nequaquam est nostræ defini„ tioni adversum, cum hujusmodi consensus „ non sit de præsenti habendus, licèt per „ verba de præsenti evidentiùs exprimatur — Cap. *Per tuas* eodem tit. declaratur, contractum Viri, & Mulieris, per mutuum consensum de præsenti sub conditione consensus Patris, vim solam Sponsalium habere; adeoque potuisset Vir recedere, nisi thori cohabitatio accessisset. Hanc doctrinam propugnat S. Thomas in *Suppl. quæst.* 47. *art.* 5., ubi agens de conditionibus Conjugii habet de conditionato contingenti — Aut est con„ tingens, ut datio pecuniæ, vel acceptatio „ Parentum, & tunc idem est judicium de „ tali consensu, sicut de consensu, qui fit „ per verba de futuro; unde non facit Ma„ trimonium — Et ratio occurrit manifesta. Nam conditio neque est præsens in se, neque in sua causa, si semel est contingens; adeoque nequit certitudinem dare contractui.

Consensus de præsenti in duplici differentia.

RESP. In hoc plausibili argumento latet æquivocatio. Verba expressiva consensus de præsenti sunt in duplici genere; alia a contrahentibus assumuntur firma voluntate ex nunc contrahendi sub conditione; assumuntur alia animo contrahendi de futuro, quando conditio fuerit adimpleta: vulgarem namque habemus loquendi modum, per verba de præsenti significare id, quod erit de futuro, v. g. *Si obtinuero Petri hæreditatem, vendo tibi domum*. Qui primo modo contrahit, verum apponit consensum conditionatum de præsenti; & conditione impleta, contractus evadit absolutus, & perfectus. Qui verò secundo modo, non consentit de præsenti, sed satis innuit velle de futuro contrahere. Itaque Jura laudata, sicut & Angelicus, sermonem habent de mutuo consensu, præstito quidem de præsenti, sed juxta secundam intelligentiam mox enucleatam; ideoque contractus ille non alius est a Sponsalibus. Sed nos propugnamus contractum secundùm priorem considerationem; unde, purificata conditione, remanet Conjugium ita firmum, absolutumque, ac si ab initio nulla adfuisset conditio.

Dici etiam posset, contractus per mutuum consensum de præsenti, sub conditione de futuro, vero animo se obligandi celebratos, sumi posse dupliciter: prævie ad adimpletionem conditionis: & post ejusdem complementum. Prævie ad adimpletionem conditionis possunt resilire contrahentes, nec cogi possunt ad servandum contractum; unde meritò a Juribus, & a D. Thoma Sponsalia nuncupantur, quia in hoc iisdem æquiparantur. Secus accidit, secuto conditionis eventu. Propterea optime dixit Urbanus III. Cap. *Super eo*, quod cogendus non erat ad contrahendum, qui contraxerat sub conditione: *si Pater consenserit*, conditione nondum impleta. Caput *Per tuas* abs re affertur. Etenim Ibidem Vir aperte fatetur, se Sponsalia, non Conjugium contraxisse; adeoque dubio-procul novus apponendus est consensus, ut Matrimonium habeatur. Attendi itaque debet animus contrahendi sub conditione: nempe an animus sit contrahendi de præsenti sub conditione de futuro: an talis sit, ut innuat nunc non contrahere, sed hoc velle tempore conditionis impletæ; quibus spectatis, evanescit instantia ex D. Thoma assumpta.

159 OBJIC. III Consensus ab intrinseco insufficiens ad Conjugium, quandiu non transit ad esse perfectum, semper est ejusdem virtutis: sed per adventum conditionis consensus, qui erat insufficiens, intrinsece non perficitur, vel quia jam præteriit, vel quia interior actus animæ est, qui per adventum rei extraneæ nequit perfici; ergo novus exigitur consensus.

Conditionis eventus præexistentē explicat virtutem.

RESP. Primus consensus est plane ab intrinseco sufficiens, posita conditione: quia hac stante, simpliciter contrahentes obligat; quapropter conditionis eventus nec novum facit consensum, nec priorem perficit intrinsece, sed illud apponit, quod intendebat, ut suum sortiretur effectum. Aliqualiter explicari posset exemplo causæ completæ, & ex intrinsecis expeditæ ad agendum, sed impeditæ; hæc enim, sublato impedimento, nulla alia desiderata virtute, effectum producit.

160 OBJIC. IV. Contractus Conjugii exigit purum de præsenti consensum, atque ab eo regulatur: quod si purus non sit, dicetur alterius naturæ contractus: Conjugium namque consistit in actuali traditione; sed ille primus consensus, utpote conditionatus, non est purus; ergo novus requiritur.

Consensus conditionatus virtualiter perseverat.

RESP. Cum impræsentiarum ille prior consensus supponatur non retractatus ante conditionis eventum, plane fit, ipsum virtualiter perseverare, atque pro instanti adimpletæ conditionis fore præsentem, atque absolutum evadere, atque ita purum haberi effectum, ac si ab initio nulla fuisset apposita conditio; proindeque absque alio effectum sortitur actualis traditionis, ligaminis, atque obligationis. Hæc quippe natura est contractus conditionati, ut in absolutum transeat, purificata præcisa conditione.

161 OBJIC. V. Conjugium ob vinculi perpetuitatem consensum exigit perfectissimum, maximeque liberum: sed consensus conditionatus non est hujusmodi; ergo non sufficit.

RESP. Consensus, impleta conditione, perfectissimus, & plene liber, efficitur; sup-

Conſenſus conditionatus, impleta conditione, perfectiſſimus.

ponimus namque, quod ubi de præſenti Conjugium injerunt, nulla coactio, nulluſve metus intervenerit, ſed quod ultro invicem conſenſerint contrahentes.

162 OBJIC. VI. Ideo novus non exigitur conſenſus, quia per eventum conditionis tranſit ſecundùm Leges in abſolutum, qui erat conditionatus · ſed hoc non evincitur; ergo. Leges volunt, quod hujuſmodi contractus conditionati ſolùm vim habeant obligandi ad contrahendum, ratione cujus a Judice compelli poſſint, ut contrahant; nolunt tamen quod proprium effectum completi contractus, v. g. emptionis, ſortiantur. Quare ſi Petrus dicat: emo ex nunc agrum tuum, ſi ex India pecunia mihi advenerit, & Paulus reſpondeat: vendo tibi ex nunc agrum meum, ſi tibi advenerit pecunia; purificata conditione, nequaquam contractus evadit completus in eſſe emptionis, ſed tantummodo conſurgit obligatio ad emptionem, & venditionem.

RESP. Argumentum eſt contra mentem, & verba Legis. Nam lex *Potior* ſuperiùs relata dicit ita tranſire contractum in abſolutum, ac ſi ab initio nulla adfuiſſet conditio: porro ſi ab initio nulla appoſita fuiſſet conditio, dubio-procul contractus fuiſſet completus, abſolutuſque in eſſe contractus, & non tantùm in eſſe promiſſionis obligatoriæ ad emendum; ergo ſimiliter ſentiendum eſt etſi contractus modo dicto ſit conditionatus.

Lex favet conditionato contractui.

163 OBJIC. VII. Impleta conditione, Pars quælibet reſilire poteſt, tum quia præeligere valet oppoſitam Sententiam, tum quia compelli nequit ad Conjugium: atqui ſi contractus abſque novo conſenſu foret completus, nulla Pars recedere poſſet; ergo.

RESP. Quando primo modo ſuperiùs *num.* 158. explicato per verba de præſenti contractus fuit initus, neutra Pars recedere valet; quia firmatum eſt Conjugium. Et adeſt punctualis deciſio in Cap. *Super eo de condit. appoſit.*, ſi ſemel reſponſio Pontificis formaliter correſpondeat interrogatis. Sciſcitatus namque fuerat, an qui conſenſerat de præſenti, ſi Pater ejus præſtaret conſenſum, compelli poſſet ad conſummandum Matrimonium; & reſpondit, ante Patris conſenſum non eſſe cogendum. Proinde ex vi legitimæ illationis inferri debet, quod, accedente Patris conſenſu, potuerit compelli. Sed in aperto eſt, quod nequaquam compelli potuiſſet ad conſummandum, niſi perfectus, abſolutuſque fuiſſet contractus Conjugii, & ſola adfuiſſet obligatio ad contrahendum; ergo ſupponit Pontifex, priorem conſenſum conditionatum, impleta conditione, tranſire in abſolutum.

Impleta conditione firmatur Conjugium.

Nec urget, quod dicatur, qui ſic contraxit, alteram adoptare poſſe Sententiam. Etenim notanda eſt doctrina, quam Cardenas in ſua Criſi *Diſſert.* 2. *cap.* 8. *n.* 516. proſequitur, nempe naturam Conjugii, eo quod omnimodam dicit perpetuitatem, atque indiſſolubilitatem, exigere, ut contrahentes ſeriò, & ex animo hanc ſummam intendant firmitatem; idcirco abiegent oportet quamcunque probabilem Sententiam, quæ quomodocunque perpetuæ cohabitationi opponatur; adeoque qui ſeriò, & ex animo de præſenti ex nunc contrahit ſub conditione, ea impleta, nullimode alteram poteſt adoptare Sententiam.

164 OBJIC. VIII. Conjugium perfectum ſpirituale per ſolemnem Religioſam Profeſſionem, ex conſuetudine, quæ optima Legum interpres eſt, per primum conſenſum ſub conditione poſitum non ſubſiſtit, niſi ea impleta, novus exhibeatur conſenſus; ergo pariter corporale Conjugium. Et ratio utrobique præſto eſt. Nam promiſſio ponit de præſenti obligationem, ſed executionem ſuſpendere valet, ideo conditionem admittit. Profeſſio autem in ipſa executione per traditionem de præſenti conſiſtit; adeoque non admittit ſuſpenſionem per conditionem de futuro. Quod enim ſub rathiabitionis ſpe fit, licèt voce tunc fiat, fit tamen revera ut dependens a conditione, ita ut poſſit ratum haberi, vel irritari; unde cum in nullius ſit poteſtate ſuſpendere effectum Sacramenti in tempus futuræ rathiabitionis, & conſequenter exponere Sacramentum nullitati, ſi irritetur, clare fit, Conjugium nullum eſſe ſub ſpe rathiabitionis; quod ſi eſſe dicatur, injuria fit Sacramento.

RESP. Quidquid ſit de ſolemni Religioſa Profeſſione, hoc ipſo enim quod per legitimam conſuetudinem ſub illis formulis non acceptetur, firmatur regula in contrarium: Conjugium corporale ex certa Chriſti lege conſtitutum eſt per modum contractus civilis, cujus natura eſt, ut ſuſpenſivam admittat conditionem. Conjugium conſiſtit in actuali executione traditionis, dum completur, & abſolutum evadit; & hoc habet in noſtro caſu, impleta conditione.

Natura contrahit in Conjugio.

Nec probroſo diſcrimini exponitur Sacramentum; quoniam, ut ſæpius dictum eſt, ad regulas humani, civiliſque contractus eſt inſtitutum.

165 OBJIC. IX. Nec valet, nec ſubſiſtit Conjugium, niſi coram Parocho, & Teſtibus, conditio verificetur, ubi Tridentinum adoptatum eſt: quia hujuſmodi aſſiſtentia pertinet ad formam conjugalis contractus; ſed ſi novus non eſſet neceſſarius conſenſus, haud neceſſaria foret illorum aſſiſtentia; ergo non ſubſiſtit, niſi renovetur conſenſus.

RESP. Hac ſuper re duplex eſt opinio. Negat prima, fore neceſſarium, conditionem verificari coram Parocho, & Teſtibus, vel quod eiſdem certò innoteſcat illius complementum. Et primò quidem, quia Concilii mens ea eſt, ne occulte contrahens tranſire poſſit ad alias nuptias; ſed hoc ipſo, quod ab initio coram Parocho, & Teſtibus exhibitus fuit conſenſus, jam hujuſmodi periculum evaneſcit: Eccleſia ſiquidem nuſquam aliud Conjugium permitteret; ergo. II. Parochi, & Teſtium præſentia eſt tantummodo neceſſaria ad teſtificandum de veritate contractus per mutuum conſenſum de præſenti celebrati, non autem ad omnes etſi neceſſarias circumſtantias comprobandas. Hinc poteſt Parochus, illicite quidem, ſed tamen valide, aſſiſtere Conjugio Affinium, ignorata diſpenſatione, vel Matrimonio inter abſentes

An debeat conditio verificari coram Parocho, & Teſtibus.

sentes celebrato, etiamsi ei non constet de facultate Procuratoris &c. III. Si tempore suspensæ conditionis maritaliter cohabitent, in utroque Foro valet Conjugium, etsi hæc cohabitatio Parocho non innotescat; tunc enim censetur, renunciasse conditioni.

Opinio altera sequenda docet, complementum conditionis innotescere debere Parocho, & Testibus. Quia horum præsentia est necessaria, ut essentialia, & constitutiva, solemnitati Conjugii in esse perfecto, & absoluto. Ut enim vidimus, contractus ille non est perfectus, absolutusque nisi per conditionis eventum; propterea ipsis palam fieri debet conditionis complementum, ut substantialis habeatur forma, & de ea possint testimonium reddere; quod non contingeret, si ipsos lateret. In casibus autem primæ opinionis nihil adest suspendens de præsenti perfectionem contractus; siquidem supponitur facultas in Procuratore, & dispensatio inter Affines, quamvis occulta sint Parocho, & Testibus, unde Testes fiunt de vero Conjugio in re absoluto.

CONTROVERSIA X.

AN CONDITIO PERPETUI VOTI CASTITATIS ANTE COHABITATIONEM IN PACTUM DEDUCTA, IRRITET CONJUGIUM.

QUæstio instituitur de conditione perpetui voti Castitatis; eadem nihilominus versatur difficultas circa conditionem voti Religionis. Quare quod dicitur de uno, intelligendum venit de altero.

DICENDUM est, conditionem perpetui voti castitatis ante cohabitationem, etiam in pactum deductam, non irritare Coujugium.

166 PROB. I. Si Contrahentes castitatis voto essent adstricti, legitime contraherent Matrimonium, & etiam licite: ut in Conjugio Deiparæ contigit; sed quod deducatur in pactum, non immutat nec voti, nec Conjugii naturam; ergo illa conditio etiam in pactum deducta non irritat Conjugium. Et sane ratio videtur evidens. Nam quod secundùm se non destruit naturam contractus, neque destruit per reflexam illius volitionem, & pactum; sicut quod secundùm se est licitum, per reflexam volitionem, & pactum, nullimode illicitum efficitur: quia pactum cadit super illud, quod licitum est, & substantiam contractus non impedit.

Votum naturam Conjugii non vitiat.

167 PROB. II. Dubio-procul substantia Conjugii consistit in radicali jure cohabitationis thori; actualis enim cohabitatio, vel proxima facultas ad cohabitandum non est de illius essentia, ut Fides docet; ideo ab instanti celebrati Conjugii possunt Nupti ex mutuo consensu perpetuam vovere castitatem. Sed conditio illa etiam in pactum deducta proximam tantummodo aufert cohabitandi potestatem, ablegatque jus proximum, servato jure radicali, immo hoc præsupponitur, quoniam volunt de facto se mutuo tradere in actu primo, sed sub conditione non transeundi ad actum secundum; ergo non irritat Conjugium.

Jus radicale cohabitationis thori ad essentiā spectat.

168 PROB. III. Ex D. Thoma *in Suppl. quæst.* 48. *art.* 1. *in corp.* — Matrimonium „ non est essentialiter ipsa conjunctio carnalis — Et ibid. *ad* 4. — Initiatum Matrimonium respondet consummato, sicut habitus, vel potentia, actui, qui est operatio — Iisdem *art.* 2. *ad* 5. — Ipsa unio „ est signum conjunctionis Christi, & Ecclesiæ, & non operatio unitorum — Ex quibus sequens instituitur argumentum. Quotiescunque actus primus sejungi potest a secundo, unus sine alio valet subsistere, itidemque primum intendi sine secundo: sed substantia Conjugii ex laudata doctrina consistit in actu primo separabili a secundo; ergo substantia Conjugii intendi potest, voluntarie rejecta carnali conjunctione; ergo in pactum deduci potest. Nam per aliam volitionem inducentem obligationem velle nolitionem actus secundi non destruit actum primum, ut in aperto est; porro obligatio firmata per pactum, est de non ponendo actum secundum. Clariùs elucidatur. Possibilitas actus optime componitur cum impossibilitate futuritionis ejusdem actus; unde in Prædestinato damnatio possibilis est, & est impossibilis futura damnatio, seu futuritio damnationis. Et hæc duo non opponuntur; quia possibilitas attenditur penes actum primum, liberum, & completum: futuritio autem penes actum secundum. Sicut in præmoto ad materiale peccati, juxta Thomistarum Sententiam, est possibilis evitatio peccati, & est impossibilis futura peccati evitatio; & quia præmotio afficit actum secundum, ideo impossibilem efficit futuritionem, non destruendo ejusdem possibilitatem. Consimiliter pactum de nunquam cohabitando carnaliter afficit futuritionem, non destruendo possibilitatem; adeoque Conjugii substantiam indemnem relinquit.

Actus secundus a primo separabilis.

169 PROB. IV. Ex Apostolo 1. *ad Corinth.* 7. *vers.* 5. possunt Conjuges, mutuo consensu, a carnalibus abstinere, ut orationi vacent: *nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi*; ergo etiam possunt contrahentes deducere in pactum temporariam continentiam, salvo Conjugio, ut rebus incumbant divinis, immo etiam possunt statim a contracto Conjugio ad perpetuam continentiam se obligare; ergo similiter poterunt antecedenter, salvâ Matrimonii substantiâ eandem in pactum adducere. Nam Conjugium licèt potestatem tribuat ad thorum, non tamen obligat nisi ad placitum contrahentium; ergo ex obligatoria conventione hoc placitum absque destructione substantiæ abdicare possunt. Res clarescet exemplo. Contractus Societatis juxta plurimorum Doctorum Sententiam subsistit etiam accedente pacto assecurationis capitalis, immo etiam rationabilis partis fructuum, vi duplicis formalis, vel virtualis contractus; quia verò unus non destruit naturam alterius respectu diversi subjecti, neque destruit respectu ejusdem; & quia unus contractus successive superadditus alium non vitiat, neque

Conjugium non obligat ad thorum, nisi ad placitum contrahentium.

vitiat,

vitiat, si uterque insimul habeatur. Natura contractus Societatis exigit æqualitatem periculi capitalis; & tamen per alium contractum, quo redimitur periculum capitalis per venditionem incerti lucri, quod est fructus contractus Societatis, securus evadit. Ita proportione servata, Conjugium consistit in mutuo jure ad thorum, cujus usus est, ut sic dicamus, fructus; possunt Conjuges mutuo reflexo consensu, seu per alium contractum recusare jus executivum istius fructus, atque sese inhabiles reddere ad executionem usus ejusmodi, seu hujusce fructus consecutionem.

170 PROB. V. Juxta Philosophorum effatum posterius absque priori esse nequit, bene verò e contra prius sine posteriori subsistit; sed respectus ad thorum est posterior ad vinculum conjugale: est enim -- Comes, „ & non effector Conjugii, officium, & non „ vinculum -- ut docet ex principiis Augustini Hugo a S. Victore *lib. de incorrupta Deipara Virginitate*; poterit ergo stare conjugale vinculum absque illo respectu, seu consensu. Doctrina Augustini est, essentialem Conjugii finem esse tantummodo naturalem in diverso sexu societatem. Nam *lib. de bono conjugali cap.* 1. postquam ostendit, creatum hominem, ut societatis vinculo vitam agat, primamque societatem fuisse virum inter, & mulierem, habet -- Consequens est connexio „ societatis in filiis, qui unus honestus fru„ ctus est, non conjunctionis maris, & fœ„ minæ, sed concubitus; poterat enim esse „ in utroque sexu, etiam sine tali commix„ tione alterius regentis, alterius obsequen„ tis amicabilis quædam, & germana co„ njunctio -- Idem repetit *Cap.* 3. explicans, quale sit bonum Conjugii -- Quid mihi non „ videtur propter solam filiorum procrea„ tionem, sed propter ipsam etiam natura„ lem in diverso sexu societatem -- Et hoc fuit dictum Quintiliani *Declam.* 368., Taciti *lib.* 4., Spartiani *in Vita Imperatoris Ælii veri.* -- Matrimonia a natura sunt inventa, ut im„ becillior sexus præsidiom mutua societate „ sortiatur. Uxor enim dignitatis nomen „ est, non voluptatis -- Itaque finis præcipuus Matrimonii est, ut adversùs pericula, & calamitates, societas vitæ utriusque sexus obsequiis, præsidio, & solatiis juvetur.

Mutua societas finis Conjugii.

Hinc fit, quod Conjugium absque ullo respectu ad maritale commercium fuerit definitum per ordinem ad hanc societatem. Sic Magister 4. *Dist.* 27. -- Matrimonium est „ viri, mulierisque conjunctio inter le„ gitimas personas vitam insolubilem reti„ nens -- Et §. *Nuptiæ Instit. de Patria potest.* „ Viri, & mulieris conjunctio individuam vi„ tæ consuetudinem tenens -- *In Decretis* Co„ njunctio maris, & fœminæ inter personas „ legitimas individuam vitæ consuetudinem retinens -- In his essentia Conjugii salvatur absque ullo prorsus respectu, & consensu ad thorum.

Conjugium definitur sine ordine ad thorum.

Et sane ex quo circa rem potissimùm perpetuam detur respectu fundi directum dominium, quod est circa proprietatem, & dominium utile, quod versatur circa usumfructum, potest institui contractus circa directum, nulla habita ratione de dominio utili; sed dubio-procul in Conjugio duplex datur dominium, directum, quod circa corpora versatur, ut docet Apostolus 1. *ad Corinth.* 7., & utile circa usum thori; ergo celebrari valet contractus quoad primum, excluso secundo.

Quibus adde, quod ex Conjugio duæ dimanant obligationes; prima negativa de non cognoscenda aliena; positiva altera, de usu corporis, si exigatur. Prima consequitur infallibiliter Conjugium; secus altera: nam frangens fidem jus amittit ad thorum: & ex mutuo consensu abdicari potest. Ergo in prima totum bonum fidei servari potest; secunda excludi valet per pactum, salvo jure directo, quod est absolutum.

ADVERSANTIUM MOTIVA DISSOLVUNTUR.

171 OBJIC. I. Catholicus Conjugium contrahens, juxta intentionem Auctoris Conjugii contrahere debet: sed Conjugium ad prolis procreationem institutum est; ergo in contractu excludi non valet maritale commercium; ergo sub præsenti providentia apponi nequit, salvâ Conjugii substantiâ, conditio abdicativa juris cohabitandi. Minorem probat Thomas Hurtadus Scripturis, Patribus, & præcipue ex Augustino, Thoma, & Cajetano.

RESP. Argumentum hoc apud Adversarios tam celebre pluribus corruit. Et primò in ipsos regeritur. Quia neque valide contraheretur Conjugium ab habentibus simplex votum castitatis; isti namque habent impedimentum contrarium fini institutionis. Nec etiam, contracto Conjugio, possent, mutuo consensu, in perpetuum a maritali commercio abstinere; hoc quippe fini, & institutioni adversaretur. Quod si dicatur hoc posse fieri; quia unusquisque juri suo cedit. Nos similiter dicimus, illud fieri posse; cum unusquisque velit in instanti celebrationis contractus juri suo cedere, & hanc cessionem pacto firmare.

II. Haud est necesse ad salvandam essentiam Conjugii, quod omnis finis intendatur; sed sufficit intentio primarii. Hic porro est naturalis in utroque sexu societas, quæ negative se habet ad filiorum procreationem; & propterea ex mutuo consensu excludi valet ordo ad conjugale commercium.

Non omnis finis Conjugii intendi debet.

III. Conjugium est ordinatum ad procreationem, ut dicit dominium tam directum, quàm utile; ex causa verò potest valide in pactum deduci dominium directum, in quo absoluti vinculi essentia servatur, excludendo utile dominium.

IV. In ipso utili dominio radicalis potestas a proxima, itidem radicale a jure proximo discriminatur: sed ex rationabili motivo potest contrahens, pacto, abdicare, & excludere jus proximum, existente radicali; ergo.

V. In ipso utili dominio datur possibilitas actus, ejusdemque futuritio, si juxta insti-

institutionem exigatur: atqui futuritio potest fieri impossibilis, salva possibilitate actus; ergo. Argumentum itaque verificatur in contractu prout communiter, & ut in plurimum celebratur; secus in casu particulari, atque raro contingenti.

172 OBJIC. II. Conjugii essentia sita est in facultate petendi, reddendique debitum: sed per obligationem se mutuo non cognoscendi in pactum deductam privatur quis jure prædicto; ergo destruitur Conjugii essentia.

RESP. Ex argumento inferri deberet, Conjugium scienter celebratum ab his, qui perpetuo castitatis vinculo sunt obstricti, nullum fore; vi siquidem voti nequeunt petere, aut reddere debitum. Hinc dicimus I. Essentia Conjugii consistit in directo personarum dominio; secus in dominio utili, cujus est prædicta facultas. II. Consistit in radicali potentia, & possibilitate actus; non vero in proxima, & futuritionis. Obligatio autem in pactum deducta adversatur obligationi futuritionis. III. Jus petendi, atque reddendi debitum non est absolutum, nec necessarium. Quia tale jus solum involvit obligationem reddendi, si petatur, & petendi, si nupti velint; non est enim de substantia absoluta exercitio actus. Per pactum vero a se abdicant voluntariam petitionem; adeoque non adest contrarietas circa idem.

Jus radicale de essentia Conjugii.

173 OBJIC. III. Quamvis obligatio orta a virtute Religionis non opponatur substantiæ Conjugii, ea tamen, quæ oritur ex justitia, oppositionem importat: quia directe adversatur obligationi, quæ est ex justitia in Conjugio, quod dicit jus se cognoscendi; sicut non censetur Simonia aliquod temporale pro spirituali ex gratitudine conferre: bene vero si deducatur in pactum. Sed obligatio ea pacto se abstinendi a carnali commercio est obligatio ex justitia; ergo opponitur substantiæ Conjugii.

RESP. Perperam dicitur, obligationem ortam ex Religione Conjugium non dissolvere, si semel substantiæ adversetur Conjugii; unde votum solemne dirimit: quia substantiæ contrariatur; simplex vero non destruit: quia non substantiæ, sed solummodo usui opponitur. Ita similiter obligatio ex justitia, quæ cum substantia non componitur, solvit Conjugium; secus quæ usum impedit. Obligatio in pactum relata, usui, non substantiæ, contraria est, ut vidimus.

Quid opponatur substantiæ Conjugii.

174 OBJIC. IV. Ita se habent ad Conjugii substantiam pactiones obligatoriæ ad non usum, sicut pactiones obligatoriæ ad non servandam fidem, ad evitandam prolis generationem. In utroque namque casu pactiones non radicalem potentiam, sed proximam afficiunt; siquidem in hoc contractu: *Contraho, si tui copiam facias Petro*, ponitur proxima obligatio ad frangendam fidem, salva radicali obligatione ad eam observandam. Sed pactiones hujusmodi juxta commune placitum irritum reddunt Conjugium; ergo & illæ.

RESP. Adversus secundas pactiones stat Decretum Gregorii IX. Cap. *Finali de condition. apposit.*; secus adversus primas. Sic brevibus posset responderi ad argumentum. Verum dicimus, pactiones secundi generis apponi posse ut afficientes secundum se Matrimonium, & ut obligationes illius; posse etiam apponi ut afficientes tantummodo usum, ejusdemque obligationem. Si primo modo apponantur, solvunt Conjugium, & radicali obligationi adversantur; & in hoc sensu adoptanda est communis Sententia. Si vero secundo modo apponantur, non irritant Conjugium, ut bene docet N. Gabriel. Pactiones autem in nostro casu secundi generis sunt; quare essentiam Conjugii non vitiant. Deinde apertum est discrimen primas inter, & secundas pactiones. Secundæ pactiones versantur circa proprietates necessarias, absolutas, quæque impediri non possunt. *Contraho tecum, si tui copiam feceris Petro*, respicit fidem: *Contraho tecum, si prolem evites*, bonum respicit generationis: *Contraho tecum, solummodo ad Patris usque adventum*, ad perpetuitatem spectat; quæ omnia impediri nequaquam possunt; idcirco, inito Conjugio, nequeunt, mutuo consensu, dissolvere vinculum, suique copiam aliis facere. Secus accidit in primis pactionibus. Nam jus cohabitationis non est absolutum; sed conditionatum. Hinc per adulterium amittitur, & mutuo consensu possunt post celebratum Conjugium se eo jure spoliare: Unde mirum non est, quod possint illud in pactum deducere.

Pactiones in Conjugio duplici poss[u]nt apponi.

175 OBJIC. V. Sententia nostra directe adversatur menti Angelici Doctoris, qui *in Suppl. quæst.* 47. *art.* 5. loquendo de conditionibus, habet — Conditio apposita „ aut est de præsenti, aut de futuro. Si de „ præsenti, & non est contraria Matrimo„ nio, sive sit honesta, sive non honesta, „ stat Matrimonium, stante conditione, & „ ea non stante, non stat — Sentit itaque, omnem conditionem Matrimonio contrariam illud solvere. Et *quæst. seq. art.* 1. *ad* 3. ait — „ Illa conditio explicata non solum actui, „ sed potestati contrariatur copulæ carnalis; „ & ideo est contraria Matrimonio — Porro conditio illa non alia erat, nisi quæ a nobis propugnatur, ut compossibilis cum valore Conjugii: videlicet — Consentio in te, ut „ non cognoscas me —

RESP. Nequaquam nobis adversatur Angelicus; cum in iisdem laudatis locis substantiam Conjugii in potentia radicali constituat, & pactum, de quo in conclusione, operationem respicit, proximamque expeditam potentiam. Primus itaque locus intelligitur de contrarietate dominii directi, vel de ea inferente, de conditione scilicet non translativa dominii corporum. Locus alter intelligitur similiter de contrarietate potentiæ proximæ; & conditio huic opposita irritat contractum, quando una Pars contrahens tantummodo ponit eam exceptionem, altera reclamante, utpote quæ absque ulla utili dominii exceptione vult contrahere. In *art.* 2. *quæst.* 48. sibi objicit quarto loco, quod Conjugium unionem Christi cum Ecclesia significat, & consequenter Conjugium contrahi non posse ob turpem causam; cui reponit — „ Quod

Mens Angelici aperitur.

„ Quod ipsa unio est signum conjunctionis „ Christi, & Ecclesiæ, & non operatio uni„ torum; & ideo ratio non sequitur -- Unio itaque substantiam facit Conjugii; hæc verò per consensum translativum corporum efficitur; pactum autem, de quo impræsentiarum, afficit potentiam proxime expeditam ad operationem, & eam impedit, ligatque.

176 OBJIC. VI. Ut aliquid sit contrarium, irritansque Conjugium, sat est, quod negative opponatur fini illius, etsi positive, & contrarie, non adversetur; ideoque naturalis impotentia ad cohabitationem thori illud irritat. Sed pactio perpetuæ continentiæ saltem negative fini Conjugii opponitur; ergo est irritativa. Dictum est *saltem negative*; siquidem obligatio ad non cohabitandum contrariatur positive obligationi ad cohabitandum, ut in aperto est.

Oppositio negativa duplex.

RESP. Opponi negative fini Conjugii stat dupliciter; primò ita ut negatio physicam actus possibilitatem, & naturalem, supponat, & solummodo neget executionem ad finem consequendum necessariam; secundo modo, ita quod negatio non supponat possibilitatem physicam, naturalemque, ideoque negative dicitur opponi, quia non datur potentia in actum. Secundæ conditionis est oppositio per impotentiam naturalem. Cum verò oppositio est juxta primam considerationem non irritat Conjugium. Siquidem Contrahentes scienter cum voto castitatis legitime Matrimonium ineunt; & tamen habent impedimentum fini Conjugii negative contrarium, immo etiam positive, quia uterque adstringitur ad non petendum, reddendumve debitum; ergo similiter non irritabitur Conjugium, si, expressa pactione, conveniant ad votum servandum, & ad illam servandam obligationem; proindeque neque irritabitur pactum immediatum, cum hoc non aliud habet objectum, nisi id, quod per prævium illud votum intendebatur.

Adversariorum plausibilis Sententia est, votum valere, si quis vero animo vovendi, & se obligandi, seu promittendi, voveat, cum animo tamen illud non adimplendi: eo quod voti essentia in illa prima formalitate consistit, cum secunda ad executionem spectet; ergo subsistet Conjugium, quoties verificabitur promissio translativa dominii corporum, & obligativa radicaliter, etiamsi adsit animus pactione firmatus illo jure nusquam utendi, cum hoc ad lineam spectet executivam. Est quidem discrimen votum inter, & Conjugium: quod executio in voto est debita, nec solo voventis arbitrio prætermitti potest: sed in Conjugio executio non est debita absolute, ideo mutuo consensu valet ablegari; quare in voto animus ille reprobatur, laudatur verò in Conjugio.

177 OBJIC. VII. Obligatio vitandi prolem, inito Conjugio, ejusdem substantiæ contrariatur: sed obligatio se non cognoscendi, est virtualis obligatio vitandi prolem; ergo.

RESP. Latet æquivocatio in argumento. Prima propositio vera est in eo, qui contrahit, volens habere maritale commercium, prolis tamen exclusa generatione; secus si contrahens ex honesto fine a cohabitatione thori velit abstinere. Obligatio igitur vitandi prolem, orta ex obligatione non utendi jure conjugali, ut est in contrahentibus castitatis vinculo, seu pactione adstrictis, non est contraria substantiæ Conjugii; adeoque non refragatur, immo perficit Matrimonium, dicente Augustino *lib. 1. de Nupt., & Concupisc. cap. 11.* -- Absit, ut inter illos vincu„ lum conjugale rumpatur, immo firmius „ erit, quo magis ea pacta inierint, quæ „ chariùs, concordiùsque servanda sunt, non „ voluntariis corporum nexibus, sed volun„ tariis affectibus animorum -- Itaque cum dicitur, obligationem vitandi prolem substantiæ Conjugii esse adversam, hoc debet intelligi, existente usu thori; secus si maritale commercium non habeatur.

Vitatio prolis non semper adversa Conjugio.

178 OBJIC. VIII. Consensus in conjugalem societatem est consensus essentialiter in tria bona Conjugii, nempe, indissolubilitatem, fidem, prolemque suscipiendam: sed pactum se non cognoscendi tertio bono Conjugii adversatur; ergo, qui sic suum assensum determinat, clare ostendit, se verum nolle inire Matrimonium, sicut si in pactum deduceret fidei violationem, vel ipsius dissolutionem; qui enim bona Conjugii refugit, itidem ipsum Conjugium refugit.

RESP. Utique consensus in societatem Conjugii est similiter consensus in bona ejusdem; sed in potestate, & radicali aptitudine. Pactum castitatis repugnat tertio bono quoad actum futuritionis; secus quoad aptitudinem, & possibilitatem. Aliàs pactum impediendi præcise futuritionem prolis non innuit animum non contrahendi, sicut hoc non innuit votum priùs emissum; pactum siquidem non immutat Conjugii substantiam, cum idem habeat objectum voti præcedentis ad Conjugium, quod ad lineam executivam pertinet. Placet tamen iterum advertere discrimen, quod intercedit inter conditiones frangendi fidem, perpetuitatem, procurationem sterilitatis, & conditionem se non cognoscendi. Fides namque, perpetuitas, jus suscipiendi prolem, sunt absolute bona consequentia Conjugium, quæ impediri non possunt; jus verò se cognoscendi, ex mutuo consensu, sicut etiam ex crimine, impediri valet. Quapropter primæ conditiones in pactum deductæ, possunt irritum reddere Conjugium, sicut & Sponsalia, si apponantur, ut adimplendæ post Conjugium; secus conditio altera.

Quæ conditiones contraria Conjugio.

179 OBJIC. IX. Sicut de ratione donationis, causâ mortis, est, quod revocari possit, ita de ratione Conjugii est jus, & exigentia cohabitationis thori: sed si donationi prædictæ addatur conditio, ut sit irrevocabilis, jam transit in alium contractum, & prior corruit; ergo si Conjugio adjiciatur conditio de non cohabitando, non amplius erit contractus Conjugii, sed alterius generis.

RESP. Perperàm applicatur Juris civilis doctrina. I. Si quis causâ mortis, servatis juribus, donationem faciat, deinde Sacramento, vel promissione, se adstringat ad illam non revocandam, adhuc donatio illa censetur,

Irrevocatio unde habeatur.

tur causâ mortis, & non transit in donationem inter vivos; quia irrevocatio non habetur ex intrinsecis donationis, sed ex alio superaddito contractui; sicut videre est in contractu societatis, ubi per alium contractum assecuratur capitale. II. In conjugali contractu radicale jus, non autem executio est de illius substantia.

180 OBJIC. X. Ideo pactum illud non est irritativum, quia proximam tantummodo obligationem afficit, ligatque, non autem radicalem: sed etiam ligamen solius proximæ potentiæ irritat Conjugium, ut palam fit in eo, qui perpetuam habet impotentiam ab extrinseco, ratione maleficii, ubi radicalis viget potentia, proximâ solummodo impeditâ; ergo.

RESP. Illa impotentia, liberâ contrahentium voluntate, auferri non potest; adeoque speciem induit violentiæ. Pactum verò ex mutuo consensu appositum voluntarium est; adeoque substantiam non afficit.

181 OBJIC. XI. Pactum se non cognoscendi opponitur Conjugio, sicut opponitur Impedimentum dirimens: utrumque siquidem inhabilem reddit personam: illud ad jus petendi, istud ad contrahendum; sed Impedimentum dirimens, si subsequatur, non solvit Conjugium, secus si antecedat; ergo pariter pactum illud, si subsequatur, non destruet Conjugii substantiam, secus si præcedat; unde corruit recantatum exemplum de continentiæ voto, quod Conjuges post Matrimonium valent elicere.

Impedimentum dirimens circa substantiam versatur.

RESP. Major propositio falsò asseritur. Impedimentum siquidem dirimens absolute opponitur substantiæ Conjugii, & inhabilem constituit ad translationem dominii; quam non impedit pactum, cujus objectum, ut sæpenumero innuimus, est sola usus executio, & futuritio. Dirimens impedimentum si subsequatur, nec solvit Conjugium, nec impedit cohabitationem thori; quam tamen votum, & pactum impediunt. Unde & ipsi Adversarii circa hoc solvere debent paritatem. Porro repetitur exemplum de voto; quia clare ostenditur per illud, sicut per pactum, impediri jus proximum, & actus futuritionem, salvâ Conjugii substantiâ.

182 OBJIC. XII. Analogantur corporale Conjugium, & spirituale: sed nullum est spirituale Conjugium Professionis Religiosæ, si profitens veram habet voluntatem vovendi, & promittendi, sed nequaquam se obligandi, secus si solùm haberet animum vota non adimplendi; ergo nullum plane est corporale Conjugium, si quis velit seriò contrahere, & promittere, sed non se obligare ad cohabitationem, secus autem si solummodo haberet animum non cohabitandi; unde vis tota, & robur hujus, & similium conditionum, consistit in ratione obligationis.

RESP. Nonnulli hoc argumento nostram Sententiam roboratam volunt, quatenus Cap. *Insinuante, qui Clerici vel voventes* admittitur validum votum Monachale sub conditione manendi in domo cum omni propria substantia; & tamen abdicatio proprietatis est de essentia voti paupertatis. Itaque in spirituali Conjugio est essentialis voluntas se obligandi, secus voluntas exequendi, atque adimplendi promissa. Sic in corporali Conjugio est essentialis voluntas se radicaliter obligandi, sed non voluntas exequendi, adimplendique; pactum verò, de quo in nostra Assertione, hujus quidem lineæ est, non autem prioris. Dicitur enim: *Contrahimus, sed sub conditione, ut nos mutuò non cognoscamus*; non dicitur: *ut non habeamus possibilitatem ad nos cognoscendos*. Et quamvis absolute majus aliquid sit obligatio, quàm simplex voluntas, tamen eadem subsistit ratio; quia objectum simplicis voluntatis, & pacti illius obligantis, idem est, videlicet secundariæ, non primariæ lineæ. Et sane, si animum habeo nubendi, sed non transferendi corporis dominium, etsi in pactum non deducatur, nullum efficitur Matrimonium: quia lineam respicit primordialem; si verò animum habeo transferendi dominium, sed quia voto ligatus, non est mihi voluntas usquam illo dominio utendi, Matrimonium utique validum erit: quia hoc ad secundariam lineam pertinet. Cur ergo, si voluntas ista deducatur in pactum, irritum faciet Conjugium, cum obligatio orta ex conventione idem sortiatur objectum lineæ secundariæ, atque executivæ? Stat itaque obligatio justitiæ ad posse petere, & ad jus possibilis cohabitationis ex capite conjugalis cohabitationis exorta; stat itidem obligatio justitiæ ad nusquam cohabitandum, seu ad nunquam utendum possibilitate, orta ex pacto; non enim circa diversa repugnant obligationes ex justitia à diversis principiis emanatæ. Quamvis multiplicatio præceptorum non multiplicet obligationes, si tamen diversis sub motivis multiplicentur, multiplicantur obligationes; unde fit, quod una eademque omissio ad plures peccatorum species pertineat, ut de actibus humanis traditur. Ita non est censendum inconveniens, quod in eodem contractu circa diversos respectus occurrant motiva obligantia in linea justitiæ.

Executio rei non spectat ad essentiam.

CONTROVERSIA XI.

AN CONSENSUS GRAVI METU INJUSTE INCUSSO EXTORTUS IRRITUM REDDAT JURE NATURÆ MATRIMONIUM.

COactio per vim, & metum, illata opponitur libertati, quæ potissimùm ad electionem perpetui status necessaria est; ideo ad examen revocandum est, qualis coactio libertatem auferat ad valorem Conjugii requisitam.

183 Supponimus communem metus definitionem a Juristis traditam, atque a Theologis adoptatam, videlicet — Metus „ est instantis, vel futuri periculi causâ, „ mentis trepidatio — Primaria distinctione dividitur in metum gravem cadentem in Virum constantem; & in levem, qui esse potest Viri inconstantis. Uterque oriri valet

Definitio, & divisio metus.

a causa necessaria, ut a morte instante, a naufragio, a bello, a peste, & hujusmodi; & a causa libera, ab homine v. g. minante alteri necem, nisi nubat. Metus, qui est a causa libera, juste incuti potest, ut cum Judex Criminoso ultimum minatur supplicium; & injuste, ut cum Latro vitam auferre intentat, nisi Viator eroget pecuniam.

Quantum ad rem nostram, metus injuste valet incuti ad extorquendum Conjugium: & tunc per se ad hoc ordinatur; vel potest ad alium finem incuti, pro quo declinando Matrimonium eligitur: & tunc per accidens respicit conjugalem contractum. Impræsentiarum de his agendum est. Quoniam verò resolutiones a notione primæ divisionis dependent, ideo brevi calamo conditiones gravis metus innuere operæ pretium erit.

Conditiones ad metum gravem.

Quinque assignari solent conditiones ad gravem metum constituendum necessariæ. Prima est, quod malum intentatum sit grave. Non enim est constantis Viri, levibus moveri; & tunc grave censetur, non solùm quando individuæ personæ, quod minatur, incommodum natum est afferre, sed etiam ubi imminet malum iis, qui cum ipso unam personam ratione conjunctionis videntur efficere, ut sunt Uxor, Parentes, Filii ex legitimo Matrimonio usque ad quartum gradum, Frater, ceterique collaterales Consanguinei, & Affines, ad quos referuntur ii, qui arctissimo amicitiæ vinculo conjuncti sunt. Secunda est, ut quis prudenter judicet sibi tale malum imminere. Si enim imprudens est, levibus concutietur conjecturis. Tertia, ut incutiens malum potens sit illud exequi. Quarta, ut metum incutiens solitus sit exequi, quod minatur. Quinta demum ut patiens non possit facili negotio intentato malo obsistere.

Quid sit malum grave.

Grave malum revocari solet ad malum in corpore, in bonis famæ, in bonis fortunæ, in bonis spiritualibus per majorem excommunicationem. Hoc tamen grave malum non intelligitur absolute, sed comparative. Nam quod grave erit respectu unius, tale non erit respectu alterius; quod enim sufficiet ad terrendum senem, puerum, fœminam, non erit sufficiens ad terrendum militem, virum equestrem &c. Non est tamen Viri constantis eligere peccatum ad aliquod ex præcitatis malis evitandum; quia peccatum est summum malum, cui nequit fieri comparatio, etsi tantummodo sit veniale. His positis

DICENDUM est, Conjugium contractum ex metu gravi injuste incusso ad illud extorquendum non esse irritum Jure naturæ.

184 PROB. I. Quoties contrahens de re sua consensu simpliciter voluntario disponit, toties contractus jure naturæ est validus; siquidem ex natura rei nil aliud exquiritur, nisi dominium rei, quæ traditur, & voluntarietas in traditione. Contrahens Conjugium ex metu gravi de re sua disponit: cum sit Dominus sui corporis; & consensu simpliciter voluntario disponit: quoniam metus gravis non tollit voluntarium simpliciter, utpote qui non tollit intrinseca liberi arbitrii constitutiva, & cum ipso potest quis velle absolute id, ad quod cogitur. Et sane metus gravis ejusdem rationis, ejusdemque efficaciæ est quoad libertatem lædendam, sive juste, sive injuste incutiatur; sive a libera, sive a naturali causa proveniat; sed juste, & a naturali causa incussus, ut omnibus in aperto est, non tollit voluntarium simpliciter; ergo similiter si ex causa libera, & injuste incutiatur. Conjugium itaque contractum ex metu gravi injuste incusso ad illud extorquendum nullatenus irritum est Jure naturæ.

Metus gravis non tollit voluntarium simpliciter.

Metus non adversatur substantiæ Conjugii.

185 PROB. II. Quod ex natura rei non opponitur substantiæ Conjugii, quod vinculum perpetuum dicit, non efficit illud Jure naturæ irritum: sed metus gravis non adversatur substantiæ Conjugii; ergo. Prob. min. Nam licèt coactio, sub qua quis passive solummodo se habet, perpetuitati opponatur, cum nihil violentum perpetuum; coactio tamen, sub qua quis active operando libere eligit, non contrariatur perpetuitati: quia hanc ultro amplectitur; ergo. Porro active se gerere, qui metum patitur, ex eo innotescit, quod sibi imminens incommodum ficte exteriùs contrahendo evadere posset, ut plerique Doctores relati a P. Viva *Prop. 29. Innoc. XI. num.* 12. docent; adeoque si interiùs consentit, jam in aperto est, hoc medium præ alio libere eligere ad intentatum malum evitandum.

Baptismus metu susceptus valet.

186 PROB. III. Non minùs Conjugium inducit vinculum perpetuum, quàm Baptismus: sed Baptismus susceptus ab eo, qui interiorem habet voluntatem illum suscipiendi, subsistit, & valet, etsi gravis metus cum gravi injuria patientis ad hunc finem incutiatur; ergo etiam Sacramentum Conjugii valebit.

187 PROB. IV. Ideo Jure naturæ irritum efficeretur Matrimonium in casu conclusionis; quia metum patienti gravis irrogatur injuria, quæ reparari nequaquam potest, nisi ad priorem libertatem reducatur patiens, ita ut a conjugali vinculo remaneat absolutus. Porro propter hoc motivum, Conjugium non redditur nullum; & facilè evincitur. Siquidem, si Judex abutendo allegatis, & probatis, injustæ mortis Sententiam alicui comminaretur ob privatum finem intentum, gravissimam sane irrogaret injuriam: & tamen si patiens ad effugiendum supremum fatum, cum filia Judicis contraheret, valeret utique Conjugium; non itaque gravissima injuria reddit nullum.

Gravis metus non impedit fines Conjugii.

188 PROB. V. Si Matrimonium ex metu gravi contractum esset Jure naturæ irritum, hoc potissimùm foret, quia fines ipsius impediuntur, cum non habeatur animorum conjunctio in mutuo amore radicata. Hoc perperàm asserunt. Siquidem cum aliqua licèt diminutione ex parte objecti plana adinveniri potest deliberatio consensus dilectivi: ut cum quis vel deformem, vel rixosam, aut vetulam, propter divitias ducit Uxorem; non enim est tota plenitudo dilectionis ex parte objecti. Hoc itidem accidit, si gravis metus interveniat: fertur contrahens in Conjugium, quatenus grave malum, quod timet, vitatur: quæ consideratio est ratio imminuens ex parte objecti; ex nihilomi-

nus

mus stante, & movente, in Conjugem plena fertur deliberatione, proindeque electione absolute dilectiva. Hoc explicari valet exemplo attritionis, quæ absolute peccata detestatur secundùm omnem malitiam, quamvis ex motivo gehennæ fugiendæ oriatur.

189 Posset roborari Assertio exemplo solemnis Religiosæ Professionis ex gravi metu elicitæ, quæ Jure naturæ non est invalida; & tamen non solùm involvit perpetuitatem, sed alia infinal gravissima onera. Quoniam verò objectionum dissolutione firmior Sententia nostra evadet; ideo alio non indigemus subsidio. Non inficias imus, oppositam opinionem celebres habere Patronos, qui ipsam momentis, & auctoritate, probabilem reddunt.

A

B

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

190 OBJIC. I. Sicut Deus non nisi bonum acceptat, ita non nisi bonum conjungit: sed Deus coacta Sacrificia renuit; ergo coacta non jungit Conjugia. Et utriusque ratio præstò est; quia nullum bonum nisi voluntarium.

RESP. Deus utique coacta non approbat Sacrificia, cum Sacrificans prorsus passive se habet; secus cum active Sacrificium peragitur. Non execratur Deus thuris oblationem, si violenter, coacta nempe manu, illud Idolo fuerit incensum; bene verò si voluntas consenserit. Voluntas namque coacta vera voluntas est l. *Si mulier §. penult. ff. quod metus causâ*. Et ratio affertur Cap. *Merito 15. q. 1. ex Aug. q. 24. in num.* Peccata per metum commissa non sunt peccata nolentium; quia licèt peccans nollet peccare, cum peccatum secundùm se spectatum displiceat, attamen hic, & nunc, libere adoptatur, ut congruum medium ad præcavendum quod imminet malum. Ita in nostro casu.

Voluntas coacta vera voluntas est.

C

191 OBJIC. II. Tota Conjugii obligatio oritur ex natura rei a contrahentis arbitrio: cum electio status cuilibet libere competat; sed necessitas compellens naturaliter voluntati repugnat; ergo Conjugium Initum volunrarie, sed necessitate impellente, erit illegitimum.

D

RESP. Necessitas dupliciter repugnare dicitur voluntati; vel ita quod compulsio tantummodo sit injuriosa; vel ita quod impediat consensum elicere. Quando prima adest compulsio, Conjugium intelligitur illegitimum quoad licitum, saltem ex parte compellentis; quando secunda intervenit, Conjugium est absolute illegitimum, invalidumque. Verum falsò asseritur, metum gravem illud irritum facere; siquidem consensus in Matrimonium est ab intrinseco cum plena omnium circumstantiarum cognitione, quæ perfectum voluntarium simpliciter constituit.

Necessitas dupliciter voluntati repugnat.

E

192 OBJIC. III. Ita se habet metus ad conjugalem contrahendam obligationem, sicut ad ejusdem adimplementum: sed ex natura rei nulla urget obligatio executionis, imminente metu cadente in Virum constantem, v. g. sub periculo mortis; ergo nulla itidem contrahitur obligatio in casu metus conjugalis.

RESP. Paritas non evincit. Plura namque executionem impediunt, quæ ejusdem productioni officere non valent; ut videre est in votis, legibus, & juramentis. Executio ad actum secundum spectat, productio ad actum primum; faciliùs autem, & frequentiùs, stat actus primus sine secundo; pluraque insuper ad hunc, quàm ad alium requiruntur. Ut obligationem contrahat, qui metum patitur, sat est, quod absolute volens contrahat; ut verò ad adimplementum teneatur, requiritur, quod grave incommodum non occurrat, cum nemo unus adstringatur ad id exequendum, unde grave damnum timet.

Plura ad actum secundum, quàm ad primum.

193 OBJIC. IV. Sicut Jure naturæ facienti injuriam fraus patrocinari non debet, ita patienti non debet nocere: sed injuria metu illata noceret, si causa foret, atque conjugalis obligationis fundamentum; ergo dicendum est, Jure naturæ nullum fore Conjugium metu gravi contractum.

RESP. Fraus utique nemini patrocinatur; quia nemo impune alteri irrogat injuriam. Nam juxta Juris dispositionem fraudulentus non consequitur, quod intendit, cum repellatur a consecutione boni intentati; tenetur itidem reparare damna, quæ inde alius passus est. Injuriam patiens non debet juxta æquitatis leges detrimentum pati; verùm sæpe irreparabiliter metus nocet. Nemo debet injuriam pati, nec cuiquam hæc nocere debet; sed patiens ipse nocumentum eligit. Porro in casu patiens ipse fundamentum conjugalis obligationis, nempe consensum, aligit.

Fraus nemini patrocinatur.

194 OBJIC. V. Quamvis metus ad alios fines incussus non impediat voluntarii substantiam, huic tamen adversatur, si ad extorquendum Conjugium fuerit incussus. Etenim in aliis casibus voluntas non determinatur a metu ad hoc eligendum medium, sed sub illo metu ipsa hoc ultro eligit; in nostro casu vi metus determinatur voluntas ad hoc medium, unde supposita voluntate evitandi malum, necessitatur ad propositum medium adoptandum, proindeque vere læditur libertas, minniturque. Sed jus, immo voluntas avitandi malum, est juxta naturæ principia; ergo nullum spectato naturæ Jure esse deberet Conjugium vi metus electum.

RESP. Instantia utique momentum perpendit, quod a Jure inspectum fuit, ut nullum redderet Matrimonium gravi metu contractum; tamen non est sufficiens ad illud irritum declarandum Jure naturæ. Major namque, & minor illa determinatio, cum sit accidentaria, speciem non mutat; & aliàs non impedit, quin consensus sit simpliciter voluntarius; quod sane evincitur, ex quo internum consensum apponat, cum extrariùs tantùm ad imminens malum evitandum potuisset metum patiens contrahere; sicut si medium electum foret peccaminosum, electio ipsa peccatum involveret, quod nullum esset sine voluntario.

Voluntarius consensus cù metu componitur.

195 OBJIC. VI. Naturali Jure Conjugium perfectissimam importat duorum unio-

unionem mutuo amore firmatam; sed contractus gravi metu initus hanc unionem non connotat: nemo enim per amorem perfecte ei unitur, cui invitus adhæret; ergo naturali Jure Conjugium gravem metum excludit.

Metus non impedit translationem dominii.

RESP. Conjugium considerari debet secundùm essentialia, & secundùm connaturalia. Primo modo importat translationem dominii; secundo modo importat eandem translationem cum suis perfectionibus. Voluntarium simpliciter est sufficiens, jure naturæ spectato, ad transferendum dominium inter Conjuges; secus ad transferendum illud connaturaliter, seu perfecte. Falsò tamen asseritur, vi coactionis impediri perfectam unionem; cum voluntas possit absolute ferri in objectum, cui unitur. Hinc stat, quod timore pœnæ peccator simpliciter detestetur delectabile, quod est in peccato, & quamcumque insimul formalitatem, quæ secundùm se non habet oppositionem cum pœna. Et ratio utrobique eadem est; quia, stante, licèt imminuta, ratione motiva ad electionem, voluntas toto conatu fertur in rem electam secundùm se.

196 OBJIC. VII. Contractui, qui perpetuam inducit obligationem, Jure naturæ repugnat coactio: violentia namque tollit perpetuitatem; sed Conjugium essentialiter importat vinculum quovis tempore indissolubile; ergo Jure naturæ eidem repugnat coactio. Quod dicebat S. Thomas *in Suppl. quæst.* 47. *art.* 3. *ad* 2. — Ad Matri„ monium non sufficit quodcunque volun„ tarium, sed voluntarium complete; quia „ debet esse perpetuum; & ideo per violen„ tum mixtum impeditur — Et *in* 4. *Dist.* 29. *quæst.* 1. *art.* 3. *quæstiunc.* 1. — Dicendum „ quod vinculum Matrimonii perpetuum est; „ unde illud quod perpetuitati repugnat, „ tollit Matrimonium. Metus autem, qui „ cadit in constantem Virum, perpetuita„ tem contractus tollit; quia potest peti re„ stitutio in integrum; & ideo hæc coactio „ tollit Matrimonium, & non alia —

Coactio adversatur connaturalitati Conjugii.

RESP. Argumentum habet instantiam in Conjugio inito ex metu juste incusso. Coactio itaque adversatur connaturalitati status perpetui; secus essentiæ. Quare Matrimonium voluntarie eligitur; sicut videre est in perpetuo carcere, aut exilio, ex optione electo potius quàm ignominiosam mortem subire. Quia tamen connaturalitas status plurimùm ad bonum commune deservit; ideo ratio in argumento producta justissimum censetur fundamentum Conjugia hujusmodi irritandi; ad quod attendebat S. Thomas assignans causam, ob quam Ecclesia decrevit restitutionem in integrum.

197 OBJIC. VIII. Jus naturæ dictat, omnem injuriam in eodem genere bonorum, in quo est illata, reparandam esse: sed injuria Matrimonio illata per metum, non aliter reparari valet, nisi per dissolutionem; ergo cum Matrimonium semel valide celebratum sit indissolubile, plane sit prævie nullum esse censendum.

Non omnis injuria reparari potest.

RESP. Plures sunt injuriæ, quæ in eodem genere boni sunt irreparabiles; ut mutilationes, homicidia, stuprationes, & hujusmodi. Et loquendo de metu, si quis graviter perteritus suscipiat Baptismum, utique gravissimam patitur injuriam: cum Baptismus perpetuum vinculum inducat; & tamen illa injuria nequit reparari. Hoc idem evenit in nostro casu. Aliàs non est censendum irritum Conjugium; quia ut sæpe dictum est, ad valide contrahendum sufficit voluntarium simpliciter, quod etiam in casu adinvenitur.

198 OBJIC. IX. Majorem exquirit libertatem contractus conjugalis, quàm contractus lucrativi in bonis fortunæ. Hujusmodi contractus gravi metu initi Jure naturæ censentur irriti; quia donationes, cum sint puræ liberalitatis, plenam volunt libertatem: qui enim donat, vult rem in nullo casu ad se reverti, ut habetur l. *Donationes*, *de Donat.* Hinc est, quod l. 28. *Tit.* 11. *p.* 3. præscribitur, ut qui alium gravi metu ad contrahendum adegit, teneatur acquisitum per talem contractum restituere; quod clare innuit non esse translatum dominium. Similiter itaque dicendum est de contractu conjugali.

Contractus metu initi rescindi possunt.

RESP. Perperàm dicitur, hujusmodi contractus nullos esse Jure naturæ; immo neque ipso facto sunt nulli humano Jure. Quia tamen a metu aliqualiter vitiantur, rescindi a Judice possunt; & irriti quandoque dicuntur, quia de facili irritabiles. Et quamvis qui rem aliquam per metum graviter incussum sibi acquisivit, illam teneatur reddere, non inde colligere fas est, dominium non fore translatum; non enim dominium essentialiter importat jus utendi pro libito re sua, ut videre est in re fideicommissaria, quæ alienari non potest. Quoniam verò dominium non est undequaque perfectum; ideo stat cum obligatione restitutionis.

199 OBJIC. X. Conjugium, quod non est absolute indissolubile, nequit validum affirmari Jure naturæ: cum ex eodem Jure perpetuum vinculum importet; sed metu gravi contractum non est absolute indissolubile: quoniam per leges Ecclesiæ dissolvitur; ergo.

Matrimonium ab Ecclesia nusquam dissolvitur.

RESP. In argumento latet æquivocatio. Conjugium legitime celebratum non est a Jure Ecclesiastico solubile; sed dicitur, quod dissolvi possit, ex quo impediri valet, ne fiat, inhabiles reddendo personas ad contrahendum. Hoc modo Ecclesia nullum effecit Conjugium clandestinum; non quidem dissolvendo priora, sed apponendo formam, sub qua imposterum celebrandum est Matrimonium, qua deficiente, ipso facto irrita censentur. Ita impræsentiarum decrevit Ecclesia, personam gravi metu coactam inhabilem esse ad contrahendum, seu, quod in idem redit, declaravit, consensum sub gravi metu elicitum non esse legitimum.

Ex hac doctrina enervatur aliud Adversantium momentum; videlicet, legem naturalem scriptam esse in cordibus nostris, atque esse æternam, adeoque nullimode destrui posse per Jus humanum. Enervatur, inquam, quia humanum Jus non agit in destructionem legis naturæ, sed conditiones ponit necessarias pro valore civilis contractus,

qui

qui est legitima Conjugii materia. Etenim, ut sæpe dictum est, Conjugium spectat ad legem naturæ, prout est in officium naturæ: ad legem civilem, prout tendit in bonum Reipublicæ: ad legem divinam, prout est Sacramentum. Quare licèt spectatis iis, quæ Juris naturæ sunt, Conjugium tum clandestinum, tum ex metu gravi initum, sit legitimum; tamen attendendo ad Ecclesiasticam legem nullum est. Plura siquidem suot ordinis naturæ, quæ diriguntur, perficiunturque a lege humana, quæ inter est conjugalis contractus.

200 OBJIC. XI. Si Conjugium ex gravi metu initum secundùm naturæ Jura validum foret, apud Infideles esset indissolubile: hoc falsum est, ut *Disp. IV.* vidimus; ergo Jure naturæ est invalidum; cum lex Ecclesiastica non afficiat Infideles.

RESP. Apud Ethnicos sicut validum censetur clandestinum Conjugium: ita etsi contractum ea metu gravi, dummodo Principum Jura non aliud decreverint; adeoque est indissolubile. Et quamvis dissolvi possit per converfionem unius ad Fidem; solvitur tamen a Supremo Legislatore, a Deo nempe, ob bonum Fidei.

Apud Infideles Conjugii validum.

201 OBJIC. XII. Ea communi effato Conjugium metu gravi contractum invalidum est; sed non est invalidum Jure Ecclesiastico: nullum namque peculiare Decretum afferri potest, quo Ecclesia illud nullum reddat, & ante quodlibet Decretum ea Traditione censebatur nullum; ergo. Si quæ Jura adduci valent Ecclesiastica, hæc sunt Juris naturalis declaratoria: dicunt siquidem, nullum esse, quia Conjugium perficitur consensu: proindeque arbitrantur, sufficientem consensum deficere; consensus porro Juris naturalis est; adeoque Jure naturæ essentialis intervenit defectus.

RESP. Solutio hujus Argumenti constabit ex dicendis sequenti Controversia.

CONTROVERSIA XII.

AN CONJUGIUM METU GRAVI INITUM, IPSO FACTO, JURE ECCLESIASTICO, SIT NULLUM.

DICENDUM est, ipso facto nullum esse, Jure Ecclesiastico, Conjugium gravi metu contractum.

202 PROB. I. ex Alexandro III. Cap. *Cum locum, De Sponsal. & Matrim.* — „ Cum locum non habeat consensus, ubi „ metus, vel coactio, intercedit, necesse „ est, ut ubi assensus cujusquam requiritur, „ coactionis materia repellatur. Matrimo„ nium autem solo consensu contrahitur: & „ ubi de ipso quæritur, plena debet securi„ tate ille gaudere, cujus est animus inda„ gandus, ne per timorem dicat sibi place„ re, quod odit, & sequatur exitus, qui „ de invitis solet nuptiis provenire. Quo circa „ mandamus &c. — Notandum quod ubi asserit Pontifex, locum non habere consensum, quando metus intervenit, non loquitur de consensu absoluto; universaliter quippe falsum est, sub gravi metu ipsum non dari; immo Ecclesia illum supponit, ut declarat S. Thomas 4. *dist.* 29. *quæst.* 1. *art.* 3., & *in Suppl. quæst.* 47. *art.* 3., ubi rem declarat dicendo — Unde Ecclesia præsumit eum „ consensisse, sed judicat, consensum illum „ extortum non esse sufficientem ad facien„ dum Matrimonium —

Cum gravi metu fiat consensus.

Laudatus Pontifex Cap. *Significavit, de eo, qui duxit* concedit accedere ad secundam, qui coactus primam duxerat — Man„ damus quatenus si constiterit, quod eidem „ tanta vis illata fuerit, quod non sponte in „ primam consenserit, nec, post præstitum „ juramentum, ipsam carnaliter cognoverit, „ propter hoc non dimittas, quin ad aliam, „ quam postea in Uxorem accepit, rever„ rendi liberam tribuas facultatem — Cum supponat Pontifex Virum coacte consensisse, invalidum declarat Matrimonium.

Consultus idem Pontifex de Nuptiis a Viro coacte initis cum puella, cum qua inventus fuerat post Sponsalia celebrata, & copulam habitam cum alia, respondit Cap. *Veniens, de Sponsal.* — Si inveneris, quod pri„ mam post fidem præstitam cognovit, ipsum „ cum eâ facias remanere; alioquin secun„ dæ, nisi metu coactus, qui posset in Vi„ rum constantem cadere, eam desponsave„ rit, adhærere facias ut Uxori —

Ejusdem labii est Honorius III. Cap. *Consultationi, de Sponsal. & Matrim.* sermonem habens de Mulieribus, quæ accepta benedictione aufugiunt adhuc integræ, asserentes se nusquam consensisse veraciter, sed metu illato compulsas verba protulisse consensus, licèt animo dissentirent — Non sta„ tim, *inquit Pontifex*, est audientia dene„ ganda: sed de illato metu est cum dili„ gentia inquirendum; & si talis metus in„ veniatur illatus, qui cadere potuit in con„ stantem Virum, erunt non immeritò au„ diendæ —

203 PROB. II. Corporale Conjugium, ut sæpe innuimus, cum spirituali per Religiosam Professionem celebrato analogatur: sed Religiosa Professio ex gravi metu emissa irrita est justa Ecclesiastici Juris Sanctiones Cap. *Perlatum, de his, qua vi*; ergo etiam nullum est corporale Connubium. Utrobique æqualis ratio adinvenitur in hia, quæ Juris naturæ sunt: utrobique perpetuum vinculum; adeoque eadem Ecclesiastici Juris dispositio; unde sicut in spirituali Conjugio plena libertas desideratur, ita in corporali.

Professio Religiosa metu gravi emissa est irrita.

204 PROB. III. Non minùs solicita est Ecclesia in præcavendis malis, quæ ex spiritualibus contractibus, seu cum iisdem connexis, quàm Respublica quoad politicos contractus; sed hæc irritandos decernit politicos contractus aliàs jure naturæ validos, ex gravi metu celebratos l. *Si mulier* 21. §. *fin. Quod metus causa*, & l. ultima *C. de his, qua vi*, ubi donationes, venditiones, & hujusmodi, quæ per vim extortæ sunt, præcipitur infirmari; ergo Ecclesia eos impedire debuit, nullosque declarare a principio; quia conjugalis contractus semel validus indissolubilis est.

205 PROB.

205 PROB. IV. Ecclesia ex data sibi potestate in ædificationem disposuit in Sacramentorum administratione ritus quosdam, vel ad majorem suscipientium utilitatem, vel ad majorem Sacramentorum venerationem, ex Trident. *Sess.* 21. *cap.* 2.: sed Conjugium est Sacramentum significativum conjunctionis Christi cum Ecclesia, quæ prorsus libera fuit; ergo Ecclesia meritò decernere debuit, nullum fore Conjugium, nisi prorsus liberè contractum.

Ecclesia de Sacramentorum veneratione sollicita.

DISSOLVUNTUR OBJECTA.

206 OBJIC. I. Majori efficaciâ lex naturalis ad commune bonum ordinatur, quàm lex humana: sed non obstante quod contractus conjugalis ex gravi metu injuste incusso, jure naturæ, bono communi adversetur, adhuc, spectata naturæ lege, irritus esse nequit; ergo non obstante quod tale Conjugium vergat in damnum commune, nequit ab humano Jure irritari; & quidem ex eodem principio, nempe, quia lex humana nequit impedire voluntarium simpliciter.

RESP. Dubio-procul naturalis lex ad commune bonum ordinatur, nec rationem legis haberet, nisi ad illud tenderet. Ceterum nulla assignari valet lex naturæ positiva circa valorem Matrimonii gravi metu celebrati; sed Jus naturæ tantummodo præscribit, sufficere ad legitimum contractum voluntarium simpliciter, quod metu compulsus habere potest. Quoniam verò Jus idem præcipit, nemini faciendam esse injuriam; hinc fit, illicitos Jure naturæ censeri hujusmodi contractus. Unde Ecclesia irritans Conjugium ex metu initum nullam naturalem legem abrogat, nec voluntarium simpliciter tollit; sed conditionem apponit, sub qua idem voluntarium insufficiens efficitur materia Conjugii; quo pacto loquimur de clandestino Matrimonio. Jus namque naturæ positive non præceptivum, sed sumptum præcise negative quoad directionem humano Juri subditur; quâ positâ, aliqua evadunt illicita, invalida alia.

Jus naturæ ab humano dirigibile.

207 OBJIC. II. Sicut Conjugium est Sacramentum per modum contractus, ita Pœnitentia est Sacramentum per modum judicii: sed Ecclesia irritare non valet Sacramentum Pœnitentiæ ex gravi metu administratum; ergo neque Conjugium. Et sane si Sacerdos ex gravi metu injuste incusso dispositum absolvat pœnitentem, Sacramentum perficit; quia Ministri intentio est simpliciter voluntaria, licèt involuntaria secundùm quid; & Ecclesia nullatenus illud irritare potest, sicut contingit in Baptismo, qui ex gravi metu susceptus, aut administratus non frustratur, quamvis careat sui status connaturalitate. Ex quo igitur Jure naturæ valet Connubium gravi metu contractum, non potest ab Ecclesia irritari, aut inhabilem reddendo personam ad contrahendum, aut insufficientem, illegitimamque efficiendo materiam.

RESP. Quædam Sacramenta, ut suo apte loco vidimus, fuere a Christo instituta formâ, & materiâ omnino determinatis, taliter ut nil quoad ea valeat disponere Ecclesia; Conjugium verò institutum fuit solummodo quoad determinationem contractus legitimi. Quoniam verò contractus quoad esse legitimum regulatur a lege, hinc fit, dispositione legis hujusmodi, contractum, qui antea erat legitimus, nullum evadere. De hac re in Sacramento reconciliationis exemplum occurrit. Christus elevavit, seu instituit pro Ministro hujus Sacramenti legitimum Judicem; porro ad Ecclesiam spectat legitimum designare, jurisdictionem conferendo.

Discrimen Conjugium inter, & alia Sacramenta.

208 OBJIC. III. Nequit Ecclesia sua lege cogere ad peccatum. Si irritaret Conjugium ex metu gravi initum, cogeret ad peccatum. Siquidem vel coactus, interiùs non consentiret: & foret mendax; vel consentiret: & sacrilegus evaderet, quia materiam, & formam apponeret materiæ ineptæ, sicut si Sacerdos indispositum vellet absolvere, aut conficere Eucharistiam in cervisia, coactus ex gravi metu injuste incusso. Nequit itaque Ecclesia Conjugium ex gravi metu initum sua lege facere nullum.

RESP. Coactus eo in casu utroque modo potest se gerere. Potest interiùs non consentire, & solùm exteriùs proferre verba consensus, subintellecta conditione ad evitandum malum, vel si debeo; & tunc non est mendax; quia ex circumstantiis satis advertere potest cogens sibi non irrogari injuriam, cum alter illi per verum consensum correspondere non teneatur. Nec sacrilegus dicendus est; quia non est injurius Sacramento; nullam enim apponit materiam, & formam. Potest etiam interiùs consentire, quin sit sacrilegus; quia ipse irritum non facit Sacramentum, sed consensum apponit ad mortem evitandam, quem consensum irritavit Ecclesia, nullum efficiens contractum ex metu initum; unde contrahens non apponit veram materiam, veramque formam, quæ in libero consensu consistit, nec intendit Sacramentum facere. Si enim sciens, consensum illum non esse aptum, nihilotamen minus intenderet facere Sacramentum, tunc irrisor esset, graviter peccaret; sicut qui vellet consecrare cervisiam intendens facere Sacramentum, sciens esse materiam prorsus ineptam. Non ergo in patiente metum intervenit peccatum; aliàs deberet potius subire mortem, & non esset Vir constans. Qui verò timorem incutit dubio-procul gravis criminis reus est.

Coactus non peccat proferendo verba consensus.

209 DICES. Ecclesia approbare nequit simulatam Sacramentorum administrationem. Porro simulatio Sacramenti ex metu gravi prorsus illicita est juxta Propositionem 29. ab Innocentio XI. proscriptam videlicet — Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi — Et sane Conjugium ex metu celebratum a simulatione non valet excusari; quoniam, ubi in facie Ecclesiæ metum patiens externum profert consensum, sive cum animo, sive absque illo, simulat Conjugii Sacramentum efficere. Ultrò concedunt

cedunt Auctores, simulatam esse absolutionem, adeoque lethaliter peccaminosam, quam ficte ex gravi metu impertitur Sacerdos. Quidquid autem in casu absolutionis occurrit, in casu Matrimonii invenire est. Etenim sicut consensus sub gravi metu non est valida, & propria materia, & forma Conjugii, ita nec absolutionis verba absque intentione, seu ficte prolata sunt propria Sacramenti reconciliationis forma; & sicut Christus nisi legitimum consensum elevavit, ita nisi veram formam absolutionis: ubi elevavit verba, nil addidit præter elevationem, similiter ubi elevavit contractum, nil addidit præter elevationem. Quare dicendum videtur, Ecclesiam non irritasse Conjugium gravi metu contractum.

Conjugium inter, & Pœnitentiam discrimen.

RESP. In casu absolutionis directe expostulatur Sacramentum, cui fictam apponere formam sacrilegum est; ideoque in casu fictæ absolutionis nulla suppetit excusatio a simulatione. In casu verò Conjugii directe exquiritur contractus, ad quem si sit legitimus, consequitur Sacramentum. Contrahens igitur ex metu fingit contractum, qui hoc ipso quod non est legitimus, non censetur Sacramenti materia; quare nec fingit, nec significat, se ponere requisitam Sacramenti materiam. Si directe postularetur Sacramentum, Sacramentumque facere intenderet, eadem plane ratio foret, neque a sacrilega simulatione posset expurgari; unde sicut in primo casu Sacerdos in persona Christi falsum proferret judicium, ita in secundo in persona ejusdem falsum Conjugium efficeret.

210 OBJIC. IV. Ecclesia dissolvere nequit Jus naturæ præscribens teneri, qui metum incutit, ad nutum innocentis Partem alteram ducere uxorem: cum prædictum Jus decernat, in eodem ordine reparandam esse injuriam; sed Jus hujusmodi, irritato contractu, nullum foret, cum ex contractu nullo nulla oriatur obligatio; ergo hunc nec irritavit, nec irritare potuit Ecclesia.

Incutiens metum tenetur ad contrahendum.

RESP. Indubie tenetur incutiens metum, si unus sit ex contrahentibus, ducere deceptum Conjugem, si iste velit; & quidem non tantùm ubi damnum aliquod aliunde ei illatum est, sed ex vi illatæ injuriæ, ne ex delicto commodum reportet. Nec expectanda est Judicis Sententia. Non enim tenetur ratione pœnæ pro delicto, sed vi naturalis obligationis; quod colligitur ex Cap. 1. *De eo, qui duxit*, & ex l. *Fin. Tit. 2. p.* 4., ubi innocenti datur optio, & reo declaratur obligatio, quæ ex qualitate injuriæ, quæ gravissima est, exoritur, Matrimonium enim perpetuam involvens vitæ societatem res maximi momenti meritò censetur. Hinc fit, cogentem, prudentis arbitrio, expectare debere, an innocens inire velit Conjugium; hic tamen resilire potest, etiam altero invito, cum nullius criminis sit reus.

211 OBJIC. V. Tantundem in meticuloso operatur levis metus, in filio metus reverentialis, blanditiæ in filia, importunæ preces in amico, quantùm in Viro forti gravis metus operatur: hæc namque omnia & molestant animum, eumque flectunt ad amplectendum, quæ non placent; sed priores species metus, Jure Ecclesiastico, Conjugium non irritant: aliàs pleraque Conjugia claudicarent, & dubietates undique emergerent, cum nullum ferme celebretur Matrimonium, in quo non aliquid occurrat hujusmodi; ergo.

Notio levis metus.

RESP. Ut plana evadat solutio, notes velim, quod metus, qui levis censetur respectu unius, gravis esse potest respectu alterius, & absolute, omnibusque inspectis levis esse potest. Dein metus reverentialis in filio, in uxore, in subdito &c., alius est simplex: ut pudor quidam, & verecundia ad denegandum, quod Superioribus arridet; alius verò mixtus: ut cum ex denegato consensu Parentes, & Superiores, graviter indignantur, atque in indignatione perseverant, vel minis, verbis, vel factis, aspere cum renuentibus se habent. Blanditiæ itidem & ordinariæ, & excessive esse possunt. Preces similiter dicuntur importunæ, vel quia aliquoties repetitæ, vel quia instantissimæ, & a Superioribus adhibitæ. Itaque metus absolute levis, reverentialis, blanditiæ, preces in priori sensu usurpatæ non idem operantur, ac metus gravis injuste incussus; cum prædicta facili negotio depellantur. Unde Conjugium non irritant; & quamvis aliqualiter libertatem minuere videantur, nihilominus compossibilia sunt cum mutuo dilectivo consensu ad contrahendum requisito. Hinc a Jure non inspiciuntur; & meritò sane. Hæc namque in humanis quotidie occurrunt; unde si dissolverent contractus, omnia perturbarentur.

Si verò prædicta aliter intelligas, gravi metui injusto æquiparantur, irritantque Conjugium. Profectò durum nimis est filio, uxori, subdito, sustinere Parentes, Maritum, Superiores, indignatos, male tractantes; & blanditiæ, precesque importunæ a Superiori, secus ab æquali, vel inferiori, adhibitæ gravissimam inferunt molestiam, atque Conjugium dissolvunt ex Regul. 4. *ff. de Regul. juris* — Velle non creditur, qui „ obsequitur imperio Patris, vel Domini — Hæc tamen intelligenda sunt, quando metus ex prænarratis proveniens dat causam contractui; non verò ubi sub primordiis occasionaliter movet, indeque voluntas libere, & absque vi operatur.

212 OBJIC. VI. Æque lædit libertatem metus gravis a naturali, vel libera causa, juste, vel injuste ad alios fines illatus, ac lædat metus injuste incussus ad extorquendum Conjugium: utrobique enim violentia, & coactio interveniunt; sed ille non irritat Conjugium; ergo neque iste.

Metus a causa necessaria non irritat Conjugium.

RESP. Quamvis, spectato metu in ordine ad libertatem, nullum in prædictis intervenire discrimen videatur, si tamen momenta perpendantur, quibus Ecclesia Conjugium in secundo casu irritavit, plana occurrit disparitas. Quando metus a causa necessaria incutitur, puta a peste, naufragio, infirmitate, & hujusmodi, contractus omnino ab intrinseco eligitur, & metus ipse

ab

ab intrinseco oritur ; nullus enim est, qui vim inferat, nullus, qui injuriam faciat ; unde valet Conjugium, nec ab Ecclesia irritatur, nec finis Conjugii periclitatur, cum ex deliberatione eligatur Matrimonium.

Quando metus juste infertur a causa libera, sive ad extorquendum Conjugium, sive non, validum esse censetur ; quia revera sic contrahens non dicitur cogi ab extrinseco, nec injuriam pati, sed a se ipso cogitur, sibique metum facit ratione delicti ; habetur namque Cap. *Si mulier de eo, quod metus causa* -- Tunc sibi metum ipsa infert -- quod firmatur praxi utriusque Fori pœnis, & censuris cogentis ad hujusmodi nuptias. Itidem ubi metus injuste a causa libera est, non quidem ad extorquendum contractum, sed ad alios fines, non irritatur. Nam electio Conjugii ultrò a contrahente adoptatur, & non ab aggressore causatur : siquidem metus ille, occasionaliter se habet, & ad Conjugium per accidens movet ; proinde voluntarie a contrahente assumitur ad imminens malum evitandum. Plura hac super re omittimus, cum facile apud morales Theologos occurrant.

CONTROVERSIA XIII.

AN CONSENSUS EX ERRORE CIRCA PERSONAM APPOSITUS IRRITET OMNI JURE CONJUGIUM.

213 IN celebrandis Nuptiis intervenire potest error: vel circa personam, ut cum quis intendit cum una contrahere, & supponitur alia : vel circa conditionem, ut cum pro libera subrogatur Serva : vel circa qualitatem intrinsecam, ut cum loco Virginis, nobilis, pulchræ, exhibetur ignobilis, corrupta, turpis ; demum circa extrinsecam qualitatem, ut cum pauper, vel sine dote adinvenitur, quæ dives, vel dotata, credebatur. Error itidem alius est antecedens, quem Juristæ dantem causam contractui nuncupant, quia causam tribuit, ut contractus fiat, siquidem absque eo nullatenus haberetur ; concomitans alter, qui incidens vocatur, quique non movet, sed ita concomitatur, ut adhuc fieret contractus, etsi detegeretur. Porro error, de quo impræsentiarum, potest esse vincibilis, & ut ajunt crassus, & prudens ; sicut etiam invincibilis. Nunc primùm ad examen reducitur error circa Personam.

Error explicatur.

DICENDUM, consensum ex errore appositum, seu errorem circa substantiam, seu personam, omni Jure, irritare Conjugium.

214 PROB. I. Ex D. Thoma *in Suppl. quæst.* 51. *art.* 1. -- Consensus aliquid voluntarium nominat. Sed error impedit voluntarium ; quia voluntarium secundùm Philosophum, & Gregorium Nyssenum, & Damascenum, est, cujus principium est in aliquo sciente singularia, in quibus est actus -- Sed qui errat circa Personam non habet voluntarium, cum non habeat scientiam, approbat enim falsa pro veris : & aliàs voluntarium, omni Jure spectato, est essentiale ad valorem Conjugii ; ergo error circa Personam irritat, omni Jure, Conjugium.

Error opponitur voluntario.

215 PROB. II. Consensus est Matrimonio essentialis : sed l. *Si per errorem ff. de jurisdict. omn. judic.* nihil est -- tam contrarium consensui, quàm error -- ergo error circa Personam Matrimonium impedit.

216 PROB. III. Ex Eugenio IV. *in Instruct. Armenorum*. Consensus legitimus est efficiens causa Conjugii : sed error circa Personam est incompossibilis cum legitimo consensu, hic quippe est determinatus, & qui consentit contrahere v. g. cum Berta, non consentit contrahere cum Joanna ; ergo.

Consensus ab errore destruitur.

217 PROB. IV. Quoties primarium, & essentiale objectum consensus deficit, toties necessariò ipse deficit consensus : sed ubi est error circa Personam, primarium, & essentiale objectum consensus deficit ; ergo. Primarium, & essentiale objectum non aliud est nisi ipsa individua Persona : nam Conjugium est conjugalis unio ad individuum vitæ societatem ; ergo ubi datur error circa Personam consensus desideratur ; proindeque ex natura rei nullus est contractus.

Objectum consensus determinatum.

218 PROB. V. Sicut in emptione, & venditione, materia, cujus dominium transfertur, est res venalis, sic in Conjugio res, cujus transfertur dominium sunt Personæ contrahentium: sed in emptione, & venditione, si unum pro alio subrogetur, puta aurichalcum pro auro, pro gemma vitrum, corruit ex toto contractus ; ergo ubi una Persona pro alia supponitur, nullum erit Conjugium. Gregorius IX. Cap. *Ex parte de consess.* declarat, errorem facti nemini præjudicare -- Cum igitur negotio nondum finito nemini noceat error facti, mandamus, quatenus si de hujusmodi poterit errore docere, provideas, ut nullum sibi super hoc præjudicium generetur -- Porro error Personæ est error facti ; adeoque decepto præjudicare non debet. Et sane compertum est, eum, qui Clericum percutit, putans ex errore Laicum esse, Canonis excommunicatione non innodari : sicut & illum, qui crederet Episcopum, hominem aliàs Laicum, ab eoque Sacris foret inauguratus, nullam plane Ordinationem accipere. Ita in nostro casu.

Error facti nemini præjudicat.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

219 OBJIC. I. Conjugalis contractus Jacob cum Lia subrogatâ Rachelis loco, fuit ex errore Personæ: sed validus fuit hujusmodi contractus ; ergo Conjugium ex errore Personæ validum censendum est.

RESP. Conjugalis contractus Jacob cum Lia duplicem habuit statum ; primum sub primordiis, stante errore ; secundum, detecta fraude, ob quam cum Labano coquestus est. Si spectetur sub primo statu nullum fuit Conjugium ; postea verò legitimus, quia accedente novo consensu sciens, & volens cum ipsa contraxit. Unde exemplum nostræ patrocinatur Sententiæ. Audiatur S. Th. *in Suppl. quæst.* 51. *art.* 1. *ad* 4. -- Matrimonium

„ nium quod fuit inter Liam, & Jacob, „ non fuit perfectum ex ipso concubitu, qui „ ex errore contigit, sed ex consensu, qui „ postmodum accessit --

220 OBJIC. II. Sicut institutio testamentaria determinatum respicit hæredem, sic conjugalis contractus determinatam Personam: sed illa non infringitur ex errore Personæ, ut plane innotescit ex benedictione Isaac filio Jacob impertita, fraudolenter pro Esau substituto; ergo.

RESP. Contendunt nonnulli cum Abulensi *quæst. 7. in Cap. 27. Gen.*; Isaacum intentionem habuisse largiendi benedictionem præsenti filio, quicunque ille foret. Ceterum non satis hoc cohærere videtur cum sollicita inquisitione, quam ipse adhibuit, ne Jacob pro Esau benediceret. Verior Sententia adoptanda, est illa Augustini. Asserit S. Doctor *lib. 16. de Civit. Dei cap. 27.*, Isaacum, errore cognito, mysterium revelante Numine, datam confirmasse benedictionem -- Et alium pro alio benedixisse cognoscens „ miratur, & quis nam ille sit, percunctatur, nec tamen se deceptum esse conqueritur; immo confestim, revelato sibi intus „ in corde magno Sacramento, devitat indignationem, confirmat benedictionem. „ Quis ergo, inquit, venatus est mihi venationem, & intulit mihi, & manducavi de „ omnibus, antequam tu venires, & benedixi eum, & sit benedictus -- Ejusdem labii est Theodoretus *quæst. 79. in Gen.*

Isaac, cognita fraude, ratam habuit benedictionẽ.

221 OBJIC. III. Quod bonis Matrimonii non adversatur, illud non impedit: sed error Personæ est hujusmodi, cum æqualiter illa habeantur, sive per unam, sive per aliam Personam; ergo.

RESP. Licèt secundùm se error Personæ nec Matrimonio, nec bonis ejus, adversetur; opponitur tamen fundamento, nempe consensui, ad constituendum contractum, efficiendumque vinculum necessario.

Error adversatur consensui.

222 OBJIC. IV. Ob mutuam dominii translationem æquiparatur conjugalis contractus contractui venditionis, & emptionis: sed in venditione error Personæ non vitiat contractum, ut si quis credens Petro equum vendere vendat Joanni; ergo etiam in Conjugio.

RESP. In humanis contractibus quædam sunt per se inspecta, & propter se quæsita; quædam verò non per se, sed per accidens. Error, qui versatur circa ea, quæ per se sunt inspecta, censetur circa substantiam, & contractum invalidat; secus error circa ea, quæ per accidens considerantur. Hæc quidem possunt quandoque ex intentione contrahentis per se quæri; & tunc error etiam circa illa irritat contractum. In commutationibus rerum venalium ex vi contractus Persona emens, aut vendens, per accidens venit, nec momenti est, an sit Petrus, aut Joannes. Ceterum in humano commercio sunt quidam contractus, qui determinate Personam respiciunt, ut donatio, testamentaria institutio, & hujusmodi. Conjugium itaque ex natura contractus, & ex contrahentis intentione, determinatam hanc respicit Personam; quapropter error circa illam dissolvit Conjugium, seu impedit, ne validus habeatur contractus.

Quidam contractus Personam respiciunt.

223 OBJIC. V. Ejusdem institutionis est Sacramentum Conjugii, ac reliqua Sacramenta: sed in reliquis Sacramentis error Personæ non officit: ut si Sacerdos baptizaret, absolveret, ungeret &c. Petrum, quem judicat Joannem; ergo etiam valide celebratur Conjugium, ubi quis intendens ducere Franciscam ducit Mariam; cum utrobique particula *Te* sit de substantia.

RESP. Argumentum solutum habes ex Angelico *loco supra cit. ad 3.* -- Dicendum „ quod character Baptismi non causatur ex „ intentione baptizantis directe, sed ex elemento materiali exteriùs adhibito. Inten„ tio autem operatur solùm, ut dirigens „ elementum materiale ad effectum pro„ prium; sed vinculum conjugale ex ipso „ consensu causatur directe, & ideo non est „ simile -- Intentio itaque Ministri Sacramentorum ex communi operandi modo fertur ad Personam præsentem, quæcunque sit; quod si quia Sacerdos taliter suam alligaret intentionem, ut Petrum v. g., & non alium, vellet absolvere, nulla esset absolutio, si præsens foret Joannes. Cum autem contrahens Conjugium hoc modo se habeat; ideo, variatâ Personâ, nullum evadit.

Contrahens conjugium alligat intentionem personæ.

224 OBJIC. VI. Qui per ignorantiam, & errorem, peccat, vere criminis reus habetur: sed, stante naturali Jure, voluntarium ad peccandum sufficiens sufficit itidem ad valorem Conjugii; ergo error Personæ, saltem quando est vincibilis, non impedit Matrimonium.

RESP. Non omne voluntarium ad peccatum sufficiens sufficit ad Conjugium. Ad illud sat est voluntarium interpretativum, imputativum, & virtuale. Ad Conjugium requiritur formale, expressum, & explicitum; quia consensus esse debet realis, verus, & expressus. Igitur error vincibilis Matrimonium irritum reddit.

Non omne voluntarium sufficit adConjugium.

225 DICES. Actualis interpretativus consensus ad Conjugium deservire posse videtur; formali enim æquiparatur, & pluries ab Ecclesia approbatur. Sed consensus hujusmodi stat cum errore circa Personam: ut cum quis ducit Bertam, quam credit Mariam, paratus tamen eandem ducere, si errorem dignosceret; ergo.

RESP. Falsum est, interpretativum consensum ad mentem Adversariorum sufficere. Ecclesia semper formalem supponit consensum, quamvis ex circumstantiis adfuisse interpretetur. Ceterum error concomitans, de quo objectio, licèt non faciat positive involuntarium; facit tamen non voluntarium; non enim datur actualiter consensus, sed daretur, si objectum illud aliàs ignotum innotesceret.

CONTROVERSIA XIV.

AN CONSENSUS EX ERRORE CIRCA QUALITATEM PERSONÆ DANS CAUSAM CONTRACTUI IRRITET MATRIMONIUM.

226 SI error circa qualitatem Personæ sit pure concomitans, dubio-procul Matrimonium non irritat; consensus siquidem ad illud requisitus minime vitiatur, cum sic contrahens absolute consentiat. Si verò vellet quis contrahere sub conditione, puta, si sit nobilis, Virgo &c., ea deficiente, nullus esset conjugalis contractus; siquidem contractus initus sub conditione de præsenti, eâ non purificatâ, corruit, ut supra demonstratum est. Quare Controversia devolvitur ad casum, quo quis contrahit v. g. cum corrupta, quam Virginem judicabat, paratus non contrahere, si vitium dignosceret; quo pacto dicitur, errorem dare causam contractui.

DICENDUM itaque, consensum ex errore circa qualitatem Personæ appositum danem causam contractui non irritare Conjugium.

227 PROB. I. Voluntarium simpliciter in substantiam Conjugii, sufficit ex natura rei ad illius valorem: sed error circa qualitatem Personæ dans causam contractui suum habet voluntarium simpliciter in substantiam; ergo. Absolute contrahens, vult hanc determinatam Personam ducere, quam Virginem putat; & quamvis aliquid involuntarii ibi interveniat, hoc tamen voluntarium absolutum, & liberum nequaquam tollere potest; ergo.

Voluntarium simpliciter sufficiens ad Conjugium.

228 PROB. II. Quoties objectum primarium, & essentiale intentionis contrahentis subsistit, toties Conjugium validum censendum est; ab objecto siquidem primario rerum existentia dependet: nam objectum illud est intrinsecum specificativum. Sed sub errore circa qualitatem integrum perseverat objectum primarium, nempe ipsa Persona, cum qua intendit contrahere: qualitas namque ad accidentalia spectat; ergo.

Qualitas accidentalis est.

229 PROB. III. Sacramentum Conjugii ejusdem est intentionis quoad valorem, ac reliqua sunt Sacramenta; sed, positis essentialibus, hæc subsistunt cum errore accidentalis ritus, cum falsa cognitione accidentalis qualitatis: ut si quis baptizet in aqua naturali non benedicta, quam benedictam supponit, vel consecret in fermentato, quod azymum putat, aliàs non baptizaturus, nec consecraturus, si rem probe nosset; ergo etiam in nostro casu validum erit Matrimonium; cum qualitas Virginitatis sit prorsus accidentalis.

Accidentalia non irritant Sacramenta.

230 PROB. IV. Contractus conjugalis a Deo fuit institutus, atque a natura ordinatus ad commune bonum, ad pacem fovendam, rectamque filiorum educationem; sed si error qualitatis irritaret Conjugium, hujusmodi non forent Nuptiæ; ergo. Tunc innumeræ exorirentur dubietates, lites, atque dissidia; cum nullum celebretur Conjugium, in quo aliquæ qualitates non spectentur, & aliàs sæpenumero ipsæ fallaciis, & deceptionibus subsunt. Si error circa illas Conjugium irritaret, singulis fere momentis Conjugum querelæ haberentur, qui utique noluissent contrahere, si scivissent v. g. Uxorem non bene morigeratam, imprudentem, infirma valetudine laborantem, & centena alia, quæ & facilè deperduntur, si habeantur, & non raro simulantur, ut alliciant; ergo.

Qualitates sæpe falluns.

231 PROB. V. In reliquis contractibus error circa causam motivam, & finalem extrinsecam, non vitiat absolutum consensum in rem, quæ cadit sub contractu: sed error circa qualitatem versatur circa causam motivam, & finalem extrinsecam; ergo. Hoc cernere est in actibus moralibus, qui, permanente eorundem essentia, quoad accidentalia possunt deficere. Exemplum habes ex S. Thoma *quæst.* 51. *art.* 2. in eo, qui Patrem pereuteret baculo ferreo putans esse ligneum; ignorantia circa qualitatem baculi non aufert essentialem percussionis malitiam. Verùm fingatur casus in qualitate motiva. Percutit quis hominem injuste, quem putat furem, vel lenonem; error hujusmodi essentialem malitiam peccati non tollit. Movetur quis ad Sacri auditionem, quia laudabilia vitæ eredit Sacerdotem, aliàs non auditurus, si oppositum nosset; error qualitatis dat causam actui, & tamen actus ille, deficientibus accidentalibus qualitatibus, subsistit quoad essentialia; unde posset esse adimpletivus præcepti. Quare apte dicebat Angelicus *laudato loco* -- Error non excusat a peccato, „ nisi sit illius circumstantiæ, cujus appositio, vel remotio, facit differentiam liciti, „ vel illiciti in actu -- Porro idem error, qui causando involuntarium excusat a peccato, impedit Matrimonium; hic autem est, qui versatur circa essentiam, secus circa accidentalia -- Oportet, quod error, qui Matrimonium impedit, sit alicujus eorum, „ quæ sunt de essentia Matrimonii -- Sic Angelicus *ibidem*.

Error circa causam motivam non vitiat contractum.

DISSOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

232 OBJIC. I. Quod alicui convenit secundùm se, semper illi convenire debet: sed errori secundùm se convenit nullum reddere Conjugium, ut de errore circa Personam dictum est; ergo semper illi convenire debet, etiamsi sit circa qualitates.

RESP. ex D. Thoma ubi supra *ad* 1. -- „ Dicendum quod error non habet ex natura generis, quod impediat Matrimonium, „ sed ex natura differentiæ adjunctæ, prout „ scilicet est error alicujus eorum, quæ sunt „ de essentia Matrimonii --

Error quomodo impediat Matrimonium.

233 INSTABIS. Quod convenit generi secundùm se, convenit omni differentiæ contentæ sub illo. Errori autem ex genere convenit, quod impediat Matrimonium; convenit namque illi, quatenus causat

sat involuntarium. Porro involuntarium etiam ad circumstantias quascunque extenditur; cum in rem ignoratam non feratur voluntas. Convenit itaque errori circa qualitatem impedire Conjugium.

Cognitâ substantiâ ignorari potest qualitas.

RESP. Dubio-procul quælibet circumstantia ignorata causat involuntarium circa ipsam; secus circa totum illud, quod afficit, potest siquidem substantia rei esse cognita. Si quis eroget eleemosynam Patri, quem famulum credit, actus hujusmodi est involuntarius, quatenus tendit ad subveniendum Genitori; est tamen voluntarius circa substantiam eleemosynæ.

234 OBJIC. II. Voluntas sequitur apprehensionem intellectus, & non vult, nisi quod ille apprehendit: sed intellectus apprehendit Personam nobilem, non verò a nobilitate discretam; ergo voluntas vult cum illa nobili contrahere, secus cum ignobili.

Voluntas sequitur dictamen intellectus.

RESP. Utique voluntas non aliud vult nisi ab intellectu apprehensum: verùm id vult, prout est apprehensum. In apprehensione Personæ nobilis duo sunt; substantia nempe personæ, quæ objectum est primarium, & essentiale; & nobilitas, quæ est accidentaria. Persona absolute est cognita; ignorata nobilitas. Unde voluntas simpliciter volens, fertur in Personam; & secundùm accidentariam nobilitatem est involuntaria.

235 OBJIC. III. Non minùs voluntarium requiritur ad Conjugium, quàm ad actum eleemosynæ: sed error circa qualitatem dans causam eleemosynæ nullam absolute ipsam reddit; ergo. Cum quis ficto pauperi subvenit tenetur hic fictus pauper acceptam pecuniam restituere, non ob aliud sane momentum, nisi quia illa elargitio est involuntaria, cum intendatur veri, non ficti pauperis levamen; ergo similiter si quis Conjugium contrahit cum ignobili, quæ se fingit nobilem, Conjugium est involuntarium, & nullum.

Ficti pauperes tenentur ad restitutionem.

RESP. Quidam contendunt argumentum solvere evincendo, non teneri fictum pauperem acceptum restituere; quod admitti posset, si sermo esset de minutis eleemosynis, quæ pro nihilo reputantur. Ceterum absolute loquendo, hujusmodi pauperes Catechismus Rom. *p.3. de 7. præcepto num. 17.* furibus accenset — Furtum præterea facere „ videntur, qui fictis, simulatisque verbis, „ quive fallaci mendicitate pecuniam extor„ quent, quorum eo gravius est peccatum, „ quod furtum mendacio cumulant — Omissis itaque hisce solutionibus, respondeo,

Error in dante eleemosynam non versatur circa qualitatem, sed circa substantiam. Actus enim ex parte operis respicit essentialiter pauperem; adeoque, deficiente paupertate, nullus est. Itidem ex parte elargientis eleemosynam, directa, & essentialis intentio fertur in pauperem, atque huic dare intendit; quapropter ubi pauper non est, non est elargitio voluntaria.

236 OBJIC. IV. Non minùs ad qualitatem spectat conditio primogeniti, seu Regiæ stirpis, quàm nobilitas, vel divitiæ: sed error circa primogenitum, vel Regis filiam indubie Conjugium irritat; ergo etiam error nobilitatis, vel divitiarum, impedit Matrimonium.

Qualitates quædam redundant in personam.

RESP. Quædam sunt qualitates, quæ redundant in ipsam Personam; & tunc est error Personæ, & nullum redditur Matrimonium. Quando quis sub certa qualitate Personæ non communi, sed particulari, concipit individuam Personam, cum qua hic & nunc vult contrahere, & postea offeratur alia non habens illam qualitatem; tunc error qualitatis redundat in Personam; ut si fœmina habens in mente primogenitum Regis, vult cum illo contrahere, & offeratur alius, qui non sit Regis primogenitus, error talis qualitatis redundat in Personam. Et ratio est, quia consentit in Personam, quam sibi in mente proponit, & hæc est Persona Primogeniti Regis, non alia; ergo cum illa vult contrahere. Quando verò quis independenter a qualitate concipit certam Personam, & postea decipitur, putans ipsam esse Regis filium, si non sit; tunc talis error non redundat in Personam, nec irritat Matrimonium; quia intendit simpliciter contrahere cum Persona, quam cognoscit, licèt ad hoc moveatur ex tali qualitate, quam falsò apprehendit. Unde si prævie ad cognitionem qualitatis detur cognitio Personæ, cum Persona vult contrahere, & qualitatem habet ut motivam; si autem prævie ad cognitionem Personæ, & voluntatem cum ea contrahendi, apprehendit qualitatem personalem & individuam, & ex ea moveatur ad contrahendum cum illa, si vere non detur illa qualitas, quæ se offert, error qualitatis refunditur in Personam, nullum habetur Conjugium.

237 OBJIC. V. In aliis contractibus error circa qualitatem dans causam contractui ipsos irritabiles reddit. quod & in Sponsalibus contigit; sed conjugalis contractus semel appositus non est irritabilis; ergo ab initio irritus censeri debet.

RESP. Major propositio non verificatur, nisi ubi Jus clare de hoc disponit; ut in Sponsalibus habemus. Quoad Conjugium verò nil tale est invenire; quare irritum nequaquam asserendum est.

CONTROVERSIA XV.

AN ERROR CONDITIONIS, SIVE SERVITUTIS, JURE NATURÆ, NULLUM REDDAT CONJUGIUM.

Quinam sint Servi.

238 POtest quis consentire in Matrimonium cum Persona ad servitutem redacta, sive jure emptionis, ut si Parentes, soluto pretio, suos liberos traderent, sive ex natalibus, ut sunt filii, quos Vir captivus suscipit ex Uxore itidem captiva. Inquirimus itaque, an si quis nesciens conditionem servitutis contraheret cum Serva, Jure naturæ validum sit Conjugium.

DICENDUM, errorem servilis condi-

tionis non reddere Jure naturæ Matrimonium nullum.

239 PROB. I. Error, qui non versatur circa substantiam Coojugii, ipsum Jure naturæ non irritat: salvatur namque ratio voluntarii simpliciter circa substantiam; sed error servitutis est hujusmodi: substantia namque Conjugii consistit in libera, & mutua corporum traditione quoad usum conjugalem, quæ impræsentiarum intervenit, ut infra declarabitur; ergo talis error noo irritat Matrimonium.

Error servitutis non versatur circa substantiam Conjugii.

240 PROB. II. Sicut inest homini naturalis inclinatio conservandi individuum, ita & conservandi speciem: sed naturali Jure servitus non impedit, quio Servus cibo, somno, aliisque ad sui individui conservationem necessariis utatur: ergo eodem Jure non impedit necessaria ad propagationem; ergo nequit Jure naturæ irritare Coojugium; cum error hujusmodi naturalem non auferat libertatem.

Servitus non aufert naturalem libertatem.

241 PROB. III. Quod contrariatur primariæ intentioni naturæ, nequit illud impedire, quod est juxta primariam ejusdem intentionem; sed servitus contraria est primariæ intentioni naturæ: nam ex S. Gregorio *in Pastorali p. 2. cap. 6.* contra naturam est hominem velle homini dominari; aliàs contractus conjugalis est juxta primariam naturæ inclinationem, quæ tendit ad propagationem speciei; ergo Jure naturæ nequit a servili conditione impediri. Sed propagatio habetur per validum Matrimonium; ergo.

242 PROB. IV. Quod nec bonis Matrimonii, nec causæ efficienti adversatur, Conjugium non irritat. Error servitutis non adversatur bonis Matrimonii, scilicet sociabili cohabitationi; aliàs servitus etiam cognita opponeretur, quod nemo asserit. Nec contrariatur causæ efficienti: cum enim in naturalibus omnes æquales sint, & ad hæc servitus non extendatur, hinc fit, quod, spectatis his, quæ sunt Juris naturæ, remanet sufficiens libertas ad contrahendum Matrimonium, & legitimus præstari potest consensus. Ignorantia igitur servitutis non officit valori Conjugii.

Servitus non adversatur bonis Matrimonii.

ADVERSA REFELLUNTUR ARGUMENTA.

243 OBJIC. I. Error eorum, quæ sunt de substantia Conjugii, Jure naturæ illud irritat: sed error servitutis est eorum, quæ sunt de substantia, ut asserit S. Thomas *in Suppl. quæst. 52. art. 2.*, ubi errorem servitutis errori Personæ comparat; ergo Jure naturæ error hujusmodi solvit Conjugium.

RESP. Advertit Sylvius, satis probabile videri, S. Thomam ex assumpta paritate de errore Personæ sentire irritum esse Jure naturæ Conjugium ex errore servitutis contractum. Ceterum, attentis his, quæ in sequenti quæstione perpendit, probabilius est, nobiscum sentire.

D. Thomas sentit nobiscum.

Itaque S. Doctor non omnimodam propugnat paritatem inter errorem Personæ, & servitutis, sed aliqualem tantummodo admittit, quæ in eo sita est, quod sicut error Personæ voluntarium impedit consensum circa Personam, ita error servitutis; cum hoc tamen discrimine, quod error circa Personam impedit voluntarium consensum circa substantiam Matrimonii, error verò servitutis circa qualitatem. Error circa qualitatem cum nonnihil bonis Matrimonii adversetur, quæ suo modo ad Matrimonii substantiam spectant, etiam secundùm quid est contra substantiam Matrimonii; hoc tamen ad illud irritandum non sufficit.

Discrimen inter errorem personæ, & servitutis.

244 DICES. Naturalis impotentia absolute adversatur substantiæ Conjugii; sed S. Doctor *loc. cit. quæst. 52. art. 1.* vult, quod error servitutis contrariatur Matrimonio, sicut naturalis impotentia; ergo.

RESP. Ex sequenti articulo aperte colligitur, relatam paritatem non esse adæquatam, sed secundùm aliquam proportionem; quatenus utraque impotentia impedit conjugale commercium: sed impotentia naturalis pro semper: secus servilis conditio. Unde error servitutis nequit ex Jure naturæ impedire voluntarium simpliciter, sicut impedit naturalis impotentia.

Naturalis impotentia aliter a servitute adversatur Conjugio.

245 INSTABIS. Ex eodem Angelico Doctore *quæst. 52. art. 2. ad 4.* aliter afficiunt Personam qualitates corporis, animi, & fortunæ, ac conditio servitutis; illæ quidquam de essentia non immutant, secus ista. Sed illarum qualitatum ignorantia facit ex natura rei involuntarium secundùm quid; ergo error istius faciet simpliciter involuntarium.

RESP. Quo sensu dicat Angelicus, servitutem aliquid de essentia immutare, jam innuimus, scilicet quatenus connaturalem bonorum Matrimonii consecutionem, expeditumque usum impedit; & in hoc sensu aliter afficit personam, ac aliæ qualitates, ita tamen ut ignorantia illius nequaquam transcendat ordinem involuntarii secundùm quid, quamvis intra lineam voluntarii majorem addat differentiam secundùm magis, & minus.

Voluntarium secundùm quid habet magis, & minus.

246 OBJIC. II. Qui est quantùm ad Personam uni totaliter adstrictus, Jure naturæ nequit se alteri tradere: sed Servus est hujusmodi; ergo nequit se alteri obligare, & tradere per Matrimonium.

RESP. Nimis probat argumentum. Esset enim irritum Conjugium contractum ab eo, qui novit servilem alterius conditionem; quod falsum esse ad unum omnes ultro concedunt. Itaque Servus Domino subditur quantùm ad œconomicas, civilesque actiones; secus quantùm ad naturales. Nec Servus discriminatur a Libero in Sacramentorum participatione; æqualiter cum Libero uti valet remediis a natura, & gratia paratis adversùs concupiscentiæ motus. Adest quidem discrimen in eo, quod Liber potest quovis tempore cibum sumere, quiescere, &, si Uxoratus, maritale habere commercium; Servus autem minus expedite prædicta exercere valet.

Servitus non omnes ligat actiones.

247 OBJIC. III. Ad Conjuges Jure naturæ spectat potestas, & obligatio susceptam alendi prolem; sed Servitus essentialiter hujusmodi tollit potestatem: cum quid-

quid

quid Servus acquirit, Domino comparetur; ergo.

RESP. Argumentum urget in Servitute cognita. Nam Dominus Connubio Servi adversatur; & tamen neque Ecclesia irritat illud, si stante scientia servitutis fuerit contractum. Itaque sicut Domini sunt quæcunque lucrantur a Servo, ita & ipsa proles; ejus igitur est sicuti Servum ita & prolem alere, atque educare. Si verò alter Conjugum liber est, proles ipsum sequens ab eodem alenda est.

Dominus prolem servi alere debet.

248 OBJIC. IV. Conjugium naturali Jure dissolvitur, ubi Pars contrahens cum ignorantia gravem patitur injuriam, gravisque damni periculum; sed hoc contingit in Conjugio cum ignorantia servilis conditionis contracto; ergo. Minor propositio facilè constat. Dominus namque mittere potest Servum in remotas regiones, ad quas Uxor vel ob infirmam valetudinem, vel ob periculum salutis æternæ, cum habitatio esse possit inter Infideles, accedere non valeat; quo casu Conjuges injuriam paterentur, cum suo uti jure nequirent.

RESP. D. Thomas ubi supra *quæst.* 52. *art.* 2. *ad* 4. habet -- Quod in tali casu di-„ citur, quod Dominus cogendus est, ne „ Servum vendat taliter, quod faciat onera „ Matrimonii graviora, præcipue cum non „ desit facultas ubicunque Servum suum ven-„ dendi justo pretio -- Quoniam verò sæpe contingit, ut Dominus cogi nequeat, casus accensendus est inter infortunia implicite prævisa, & in quolibet Conjugio volita; ut si in perpetuum servitutem alter Conjugum deveniat, si toto vitæ tempore ad triremes damnetur, si subsequatur impotentia, & hujusmodi, quæ quidem non tollunt veram rationem voluntarii in contrahentibus.

Dominus nequit servo impedire usû Matrimonii.

249 OBJIC. V. Favorabilius est spirituale Conjugium, quo quis se Deo per Religiosam Professionem consecrat, quàm corporale: sed illud Jure naturæ nullum est in Servo contra Domini voluntatem contracto; ergo.

RESP. Discrimen inter utrumque Conjugium in aperto est. In spirituali Conjugio actiones omnes œconomicæ, & civiles, aliàs Jure naturæ Domino debitæ, subduntur Religioni; in corporali verò solummodo se alteri tradit quantùm ad cohabitationem thori, quæ raro contingit; unde Domini jura nequaquam læduntur.

Discrimen inter spirituale, & corporale Conjugium.

CONTROVERSIA XVI.

AN ERROR SERVITUTIS, JURE ECCLESIASTICO, DIRIMAT IPSO FACTO CONJUGIUM.

DICENDUM, quod error servitutis, quamvis Jure naturæ non dirimat Conjugium, ut mox vidimus, illud tamen ipso facto dirimit, Jure Ecclesiastico.

250 PROB. I. Cap. *Ancillam* 32. *q.* 2., ubi ex S. Leone *Epist.* 92. *ad Rusticum Narbonensem* habetur -- Ancillam a thoro abji-„ cere, & uxorem certæ ingenuitatis acci-„ pere, non duplicatio Conjugii, sed pro-„ fectus est honestatis -- Et Cap. *Non omnis* ibidem -- Mulier juncta viro uxor est viri, „ quia nec omnis filius hæres est Patris. „ Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos „ sunt legitima, & inter æquales multò „ priùs hoc ipsum Domino constituente, „ quàm initium Romani Juris extiterit. Ita-„ que aliud est Uxor, aliud Concubina, „ sicut aliud ancilla, aliud libera -- Et sermo est de ancilla habita ex errore ut libera. Hinc notat Glossula ad primum caput: qui ancillam sic duxit, declaratur non bigamus; & tamen si cum scientia servilis conditionis ancillam duxisset, fuisset irregularis, Cap. *Si quis viduam* dist. 34., ubi contrahens cum vidua, vel ancilla irregularitatis pœnâ notatur. Porro S. Leo hujusce Sanctionis fundamentum desumit ab æqualitatis jure a Deo inter Conjuges constituto, ex quo lex Ecclesiastica dirimendi Conjugia celebrata cum errore servitutis firmata est.

Jus Ecclesiasticum a divino exemplatum.

251 PROB. II. Cap. *Si quis ingenuus* 29. *q.* 2. -- Si quis ingenuus homo uxorem an-„ cillam alterius acceperit, & æstimat, „ quod ingenua sit, si ipsa fœmina fuerit „ postea in servitute detecta, si eam a ser-„ vitute redimere potest, faciat; si non po-„ test, si voluerit, aliam accipiat. Si au-„ tem ancillam eam sciebat, & collauda-„ verat, prout legitimam eam habeat, simi-„ liter & mulier ingenua de Servo alterius „ facere debet -- Et seq. Cap. -- Si fœmina „ ingenua acceperit Servum, sciens quod „ Servus esset, habeat eum; quia omnes „ unum Patrem habemus in cœlis, una lex „ est viro, & fœminæ -- Ergo si erat inscia servitutis, non habebit illum in Conjugem. Propterea Cap. *Cujus rei causa* ibid. Fortunatus Episcopus decrevit, separari Maritum ab Uxore sua, quam Maritus ipse de servili conditione redemerat, donec controversia declararetur; probato autem libertatis statu, jussit Magnus Gregorius restitui Viro tanquam legitimo, imposito præcepto, ne ob motivum servitutis eam amplius repellere auderet.

252 PROB. III. Cap. *Proposuit, de Conjugio Servorum* in 6. -- Proposuit nobis M. „ mulier, quod cum Vir ejus cum ea diu-„ tiùs permansisset, notam ei servilis con-„ ditionis objecit, asserens eam ancillam, „ quam liberam esse credebat, cum eam du-„ xit in uxorem .... Mandamus quatenus „ si constiterit, quod idem Vir præfatam „ Mulierem, postquam illam audivit esse an-„ cillam, carnaliter cognovit, ipsum, mo-„ nitione præmissa, compellatis, ut eam „ sicut Uxorem maritali affectione pertractet. „ Si verò aliter fuerit, & Sententiam divor-„ tii proferri contingat, Mulieri pecuniam, „ quam præfato Viro pro dote concessit, re-„ stitui faciatis --

253 PROB. IV. Cap. *Ad nostram, de Conjugio Servorum* in 6. -- Ad nostram noveris „ audientiam pervenisse, quod G. Presbyter „ Cardinalis Apostolicæ Sedis Legatus R. „ militem a Muliere quadam propter condi-

„ tionis

„ tionis separavit errorem; ideoque mandamus, quatenus si constiterit, quod miles „ ignoranter contraxit cum ancilla, ita quod „ postquam intellexit conditionem ipsius nec „ facto, nec verbo, consenserit in eandem, „ propter quod per Cardinalem eundem ab „ ejus fuerit consortio separatus, contrahendi enim alia liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem --

254 Juri Canonico concinit Jus civile irritans Conjugia celebrata ex errore servilis conditionis. Novella 22. *de Nuptiis* cap. 10., & in Authentic. *Coll.* 4. *tit.* 1. *cap.* 11. -- Si „ verò ab initio putaverit aliquis liberæ jungi Personæ, illa verò famula postea declaretur existens, non dicimus solvi Matrimonium, sed ab ipso initio neque Matrimonium fieri secundùm priùs a nobis dictam causam, propter inæqualitatem fortunæ -- Ad hunc sensum intelligendæ sunt leges Codice *de incestis nuptiis*, ubi declaratur, quod non possit esse Matrimonium inter liberum, & ancillam, inter virum clarum, & mulierem abjectam, quando scilicet servilis conditio fuerit ignorata.

Jus civile cum jure Canonico convenit.

Et quidem utrumque Jus eodem momento in eam devenit Sententiam irritandi Conjugium, ignorato servilis conditionis statu; videlicet propter inæqualitatem, quæ inter liberum, & ancillam intervenit. Liber enim plenam libertatem, & exercitium sui alteri tradit; secus ancilla. Quoniam verò cohabitatio thori non est de essentia Matrimonii, potest contrahens juri suo cedere; hinc fit, quod Ecclesia firmum habet, & statuit Conjugium cum notitia servitutis initum.

Inæqualitas fundamentũ decernẽdi irritum Conjugium.

Placet tamen advertere, locutiones, quibus Jura utuntur hac super re; *Habeat eum. Mandamus. Apostolica auctoritate* &c. sane evincere Decreta illa non esse simplices declarationes divini, aut naturalis Juris, sed Juris Pontificii Sanctiones; idcirco impedimentum conditionis ad Jus simpliciter Ecclesiasticum revocari oportet, singularibus Decretis, diversis temporibus firmatum; quandoque enim contingit non adesse legem aliquam determinatam, sed multiplices decretales Sanctiones, quibus contractus, & hujusmodi regulantur.

SOLVUNTUR ARGUMENTA CONTRARIA.

255 OBJIC. I. Jus positivum Juri naturæ, a quo dimanat, conformari debet; sed Jure naturæ Servitus ignorata non dirimit Conjugium, cum juxta naturale Jus omnes homines sint æquales: aliàs Servitus est Juris Gentium, & positivi, ut habetur ex Digesto veteri *lib.* 1. *tit.* 1. *lege* 4.; ergo neque Ecclesiasticum Jus potest illud dirimere; debet namque Jus naturale, quod est fundamentum Juris Gentium, & positivi, prævalere.

RESP. Ex D. Th. *in Suppl. quæst.* 52. *art.* 1. *ad* 2. -- Dicendum, quod nihil pro„ hibet, aliquid esse contra naturam quan„ tùm ad primam intentionem ipsius, quod „ non est contra naturam quantùm ad se„ cundam intentionem ejus.... Simili„ ter autem dico, quod servitus est con„ tra primam intentionem naturæ, sed non „ est contra secundam; quia naturalis ratio „ ad hoc inclinat, & hoc appetit natura, „ ut quilibet sit bonus. Sed ex quo aliquis „ peccat, natura etiam inclinat, ut ex peccatu pœnam reportet; & sic Servitus in „ pœnam peccati introducta est. Nec est „ inconveniens, aliquod naturale per hoc „ quod est contra naturam, hoc modo impediri; sic enim Matrimonium impeditur per „ impotentiam coeundi, quæ est contra naturam modo prædicto -- Determinata igitur est Servitus ut pœna peccati a Jure positivo; quod tamen, ne quis sine culpa puniretur, statuit, ut servilis conditio ignorata solvat Conjugium; est enim species pœnæ, quod liber ancillam habeat in uxorem.

Nemo debet pœnam pati sine culpa.

256 OBJIC. II. Sicut homo naturali pondere intendit sui conservationem, ita & conservationem speciei: sed Jus positivum nullimode sancire valet, ne quis necessaria ad sui conservationem assumat; ergo nec prohibere potest, quod necessaria assumantur ad speciei conservationem; ergo Servorum Conjugia proscribere non valet.

RESP. Argumentum nimis probat. Siquidem non posset Ecclesia dirimentia decernere impedimenta. Conservatio itaque individui ex naturali inclinatione subditur regulis positivi Juris, sive in ordine ad supernaturalem finem, ob quem statutis diebus abstinentia præcipitur ab Ecclesia, tum in ordine ad conservationem naturæ, unde a Medicis pro conditione locorum, & personarum ciborum qualitas, & quantitas decernuntur. Idem dicendum est de conservatione speciei, servata proportione; potissimùm cum inclinatio conservandi speciem sit quidem in quolibet individuo, sed non pro quolibet, cum aliquibus tantummodo conveniat.

Naturalis inclinatio a Jure positivo regulatur.

257 OBJIC. III. Ejusdem rationis est error Servi putantis contrahere cum libera, quæ talis non est, ac error liberi contrahentis cum Serva, ignorata servitutis conditione; sed Jus Ecclesiasticum primum Conjugium non dirimit, ut ultro omnes concedunt; ergo neque secundum. Unde Jura, quæ afferuntur, non statuunt universalem legem, sed tantummodo Resolutiones sunt pro particularibus casibus.

RESP. Latum intercedit discrimen primum inter, & secundum errorem. In primo casu servatur æqualitas; quoniam tantundem ab ancilla traditur, quantùm traditur a Servo; uterque enim stat sub lege servitutis. In secundo verò casu liber plus tradit, quàm ab ancilla tradatur; proinde injuriam patitur, ob quam Ecclesia Conjugium dirimit. Quare quoties liber nubit cum ancilla ex errore servitutis, semper adest inæqualitas, & injuria, ob quas reparandas Jura, tanquam lex generalis, nullum decernunt hujusmodi contractum.

Ob inæqualitatem dissolvitur Conjugium.

258 OBJIC. IV. Matrimonium sub errore vincibili, vel concomitante, non est irritum; ergo neque sub errore antecedenti. Utrobique enim contrahens, dum hanc eligit, cedit juri suo, ac si adesset scientia.

RESP.

RESP. Neg. ant. Etenim qualiscumque ignorantia tollit voluntarium, vel saltem facit actum non voluntarium; adeoque tollit consensum directum, & formalem, actualemque animum cedendi juri suo. Matrimonium autem, cum gravissimum onus involvat, petit ex libera, & actuali voluntate procedere, & quod ex animo cedat contrahens juri suo; quod sane cum ignorantia etiam vincibili non verificatur; proindeque non sufficit negative se habere. Hoc casu non datur consensus interpretativus, cum errorem vincere potuerit. Nam ad consensum interpretativum, ut ait S. Thomas 1. 2. *quæst.* 6. *art.* 3. requiritur, quod quis possit, teneatur, & non faciat; impræsentiarum autem quamvis contrahens possit errorem devincere, & non faciat, attamen ad id non tenetur; quia non adest lex præcipiens Matrimonium contrahendum cum libera. Aliàs consensus interpretativus non est actualiter a voluntate, sed operanti solummodo imputatur.

Ad Conjugium non sufficit consensus interpretativus.

259 OBJIC. V. Si Conjugium ea errore initum esset ipso facto nullum, Pars utraque absque Judicis Sententia resilire posset: cum ex contractu nullo nullum sit vinculum; sed neutra Pars absque Judicis Sententia resilire potest, ut ea laudatis Juribus satis innotescit, in his namque habetur recursus ad Ecclesiam; ergo.

RESP. Cum Conjugium in facie Ecclesiæ sit celebratum, dissolutio scandalum gigneret, si propria auctoritate fieret; ideo ad illud præcavendum, Ecclesiæ judicium desideratur. Si tamen nullum subesset scandalum, possent contrahentes, propria auctoritate, separari. Deceptor tamen si subdole servilem conditionem occultavit, tenetur, instante decepta, denuo contrahere, ut illata reparetur injuria; si verò bona fide processerit, non tenetur, nisi alteri irreparabile damnum evenerit.

Quando Judicis sententia desideratur.

260 OBJIC. VI. Ejusdem efficaciæ est quoad impediendum Conjugium actualis servitus ignorata, sive perpetuò duratura, sive brevi relaxanda; in impedimentis siquidem eorum coexistentia pro tempore spectatur, quo contractus celebrantur; unde irritum est Conjugium Consanguineorum, sive impedimentum nullimode auferendum sit, sive brevi post celebrationem tollendum per dispensationem. Atqui Servitus ignorata ab initio contractu brevi tollenda non officit Conjugio; ergo neque si perpetuò duratura sit.

RESP. Supponit Argumentum, Servos quandoque consequi libertatem; ut cum Dominus Servæ confert dotale instrumentum, dotis siquidem constitutio non ancillæ, sed liberæ est; itidem cum Dominus ducit ancillam, vel Domina Servum, cum æqualitatem velit Conjugium, & Dominus contrahens facit sibi sociam uxorem &c. Igitur sunt, qui propugnant, in utroque casu, prout in Argumento, nullum fore Conjugium; quia tempore contractus adest servitus ignorata, quæ ea lege Ecclesiastica impedit Matrimonium. Volunt alii, Servitutem mox dissolvendam non officere Conjugio; quia reputatur, ac si non esset, nec inconvenientia ab Ecclesia spectata locum habent.

Ceterum cum illis sentiendum est, qui affirmant, nullum fore Conjugium, sive servilis conditio ignorata sit perpetua, sive brevi dissolvenda; quia pro eo tempore, pro quo intentatur Matrimonium, verum adest impedimentum dirimens. Nec momenti est, servitutem brevi fore dissolvendam, adeoque libertatem, quæ parùm distat, nihil distare. Nam hoc non valet in essentialibus constitutivis rei; ut in aperto est.

Servitus ignorata sive perpetua, sive mox dissolvenda impedit Conjugium.

261 OBJIC. VII. Momenta omnia, quibus Ecclesia mota est ad irritandum Conjugium ea errore servilis conditionis, urgent casu, quo quis liber contrahat, habens tamen firmam, & deliberatam voluntatem tradendi se, inscia Uxore, in perpetuam servitutem: stat enim inæqualitas status, & cohabitationis thori, stat injuria, stat involuntarium &c., sed dubio-procul non irritatur hujusmodi Conjugium; ergo si Servitus in voto non dirimit, neque dirimere debet Servitus in re.

RESP. Si utrumque Conjugium secundùm se spectetur, utique, cum eadem sint inconvenientia, vel utrumque nullum, vel utrumque validum esse deberet; si verò utrumque consideretur secundùm Juris dispositionem, cum hæc non sit utrobique eadem, diversimode loquendum est. De Servitute solummodo excogitata nihil Jura decernunt; bene verò de reali. Cum hæc faciliùs in praxi occurrere possit, & naturali inclinationi repugnare videatur, ut quis se velit tradere in Servum, postquam alteri se tradidit in Conjugem; ideo de primo disposuit Ecclesia, secus de secundo.

De servitute in voto nil disposuit Ecclesia.

Posse, celebrato Conjugio, Virum se tradere in Servum sine Uxoris licentia, docet S. Thomas *in suppl. quæst.* 52. *art.* 3. quia — Vir subditur Uxori solùm in his, „ quæ ad actum naturæ pertinent, in quibus „ sunt æquales, ad quem servitutis subjectio „ se non extendit; & ideo Vir, nolente „ Uxore, potest se alteri in Servum dare. „ Non tamen ex hoc Matrimonium dissolve„ tur; quia nullum impedimentum Matri„ monio superveniens potest dissolvere ipsum — Non idem tamen de Uxore dicendum est, quæ non solùm Viro subditur quoad actum naturæ, sed etiam in aliis œconomicis actionibus.

CONTROVERSIA XVII.

AN CONSENSUS CLANDESTINUS ANTE TRIDENTINUM FUERIT SUFFICIENS AD VALIDUM MATRIMONIUM.

262 IDem est inquirere, an consensus clandestinus sufficiat ad validum Matrimonium, & an Matrimonium clandestinum validum sit; consensus namque constituit Conjugium. Porro illud clandestine factum dicitur, quod fit secretò, & sine Arbitris; ex quo verò Matrimonium non fit in facie Ecclesiæ, clandestinum nuncupatur. Toties clandestinum dicitur Matrimonium, quot publicæ præ-

Clandestini Conjugium triplex differentia.

prætermittuntur manifestationes ab Ecclesia exquisitæ; & istæ ad tres reducuntur, testificationis nempe, promulgationis, & velationis. Clandestinum est Conjugium, defectu testificationis, quando deest Parochi, & Testium præsentia; defectu promulgationis, quando præscriptæ denunciationes prætermissæ fuere; defectu velationis, quando benedictiones omittuntur. Quod proprie clandestinum Conjugium constituit, atque nominat, est defectus testificationis.

DICENDUM, Conjugium clandestinum ante Tridentinam Synodum fuisse validum.

263 PROB. I. Ex Tridentino *Sess. 24. cap. 1. de Reformat. Matrimonii* ubi sic legitur — Tametsi dubitandum non est, clandestina Matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata, & vera esse Matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit; & proinde jure damnandi sunt illi, ut eos S. Synodus anathemate damnat, qui ea vera, ac rata esse negant — Atqui Ecclesia ante Tridentinum nullibi hujusmodi Conjugia irrita fecit; nullum quippe extat vel Apostolicæ Sedis, vel Œcumenici Concilii Decretum ea irritans; ergo.

Clandestina Conjugia olim valida.

264 PROB. II. ea ratione adoptata a Sacris Canonibus, quos in præcedentibus sæpenumero attulimus. Quoties essentialia constitutiva alicujus contractus adinveniuntur, toties contractus & jure, & meritò validus censendus est: sed essentialia constitutiva contractus conjugalis sunt contrahentes, eorumque liber consensus, qui utique in clandestinis Conjugiis adfuisse supponitur; ergo hæc indubie valida erant. Vidimus namque, potissimùm *Contr. III.*, ubi de valore nuptiarum filiorum, deficiente Parentum consensu, quod Sacri Canones pro validitate Matrimonii non aliud exigebant, quàm mutuum contrahentium consensum.

265 PROB. III. Inter absurda, quæ ex clandestinis Nuptiis suboriebantur, illud maximi momenti erat, quod deperditi homines post primam clanculò acceptam Uxorem, ad alias transibant Nuptias; sed habemus ex Canonibus Cap. *Ex parte, de Sponf., & Matrim.*, Cap. *Ex litteris, de Divortio*, Cap. *Dixit 32. q. 1.* Romanos Pontifices in præcitato casu Viros illos coegisse ad priorem redire, irritas declarando subsequentes Nuptias; ergo sentiebant, clandestina Conjugia fore valida. Et apte quidem; non enim absurda oriebantur ea natura contractus, sed ex pravo hominum affectu, ut plerumque evenire solet.

Absurda ex Conjugio clandestino.

266 PROB. IV. Sacramenta, ut alibi vidimus, tribus conficiuntur, materiâ, scilicet, formâ, atque Ministri intentione: sed in Matrimonio clandestino nil ex his desideratur, cum Ministri sint contrahentes, & per consensum materiam, & formam mutuo exhibeant; ergo. Argumentum habes ex D. Thoma *in Suppl. quæst. 45. art. 5.* — Ubicunque est debita materia, & debita forma Sacramenti, ibi est Sacramentum; sed in occulto Matrimonio servatur debita materia, quæ ibi sunt legitimæ personæ ad contrahendum, & debita forma, quia ibi sunt verba de præsenti consensum exprimentia; ergo est ibi verum Matrimonium —

In clandestinis nil desideratur ad valorem.

167. PROB. V. ex eodem Angelico; qui scribens ante Tridentini Sanctionem rem plane probat — Sicut in aliis Sacramentis quædam sunt de essentia Sacramenti, quibus omissis, non est Sacramentum: quædam autem ad solemnitatem Sacramenti pertinent, quibus omissis, verum perficitur Sacramentum, quamvis peccet, qui omittit; ita etiam consensus expressus per verba de præsenti inter personas legitimas ad contrahendum Matrimonium facit; quia hæc duo sunt de essentia Sacramenti; alia autem omnia sunt de solemnitate Sacramenti, quia ad hoc adhibentur, ut Matrimonium convenientiùs fiat: unde si omittantur, verum est Matrimonium, quamvis peccent, nisi per aliquam legitimam causam excusentur — Quid clariùs?

Consensus de essentia conjugii.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

268 OBJIC. I. Hormisdas in suo Decreto relato 30. q. 5. exccratur Nuptias sine benedictione celebratas — Nullus Fidelis cujuscunque conditionis sit, occulte Nuptias faciat, sed benedictione accepta a Sacerdote publice nubat in Domino — Sed Nuptiæ clandestinæ non sunt a Sacerdote benedictæ; ergo.

RESP. Argumentum evincit, quovis tempore clandestina Conjugia fuisse prohibita. Hoc ipsum fatetur Tridentinum Concilium subjungens — Nihilominus Sancta Dei Ecclesia illa semper detestata est, & prohibuit — Et sane Synodus Forojuliensis an. 791. celebrata decrevit, ne nemini liceret furtim raptimque contrahere. Concilium Londinense an. 1175. *Can.* 18. clandestina Matrimonia prohibuit. Lateranense IV. an. 1215. *Can.* 51. eadem vetavit. Salmurense an. 1253. *Can.* 27. idem sensit. Arelatense sub Florentio Archipræsule an. 1260. *Can.* 4. excommunicationis pœnâ contrahentes mulctavit. Bituricense an. 1286. *Can.* 2. non solùm excommunicatione percellit clandestine contrahentes, sed etiam cooperatores, & scienter præsentes; idemque decernit sub eadem pœna Concilium Compendii Rhemensis Provinciæ an. 1303. celebratum. An. 1310. Coloniense a præcitatis non discrepat. Londinense aliud circa annum 1342. *Can.* 11. ferit anathemate clam nubentes. Andegavense an. 1448. *Can.* 18. Fidelium communione privat hujusmodi Conjugia celebrantes, & etiam procurantes; hique eâdem pœnâ plectuntur a Toletano an. 1473. *Can.* 17.

Clandestina Conjugia semper prohibita fuerunt.

Nullum tamen afferri momentum potest sive ex Conciliis, sive ex Pontificibus, quibus ante Tridentinum irrita fuerint clandestina Matrimonia. Hocque plane fit ex tot renovatis Decretis; Sacra enim Ecclesiæ Decreta non verebantur infringere pravi homines; si verò nullæ fuissent hujusmodi Nuptiæ, raro Ecclesiæ Sanctiones fuissent violatæ, reclamantibus Consanguineis, ne hæreditaria jura ad illegitimos devolverentur.

Quare

Quare meritò execravit Hormisdas Nuptias clam celebratas, utpote illicitas; eas tamen irritas non affirmavit.

269 OBJIC. II. Contractus omnimode prohibitus, nullus meritò censendus est: quod enim aliquando valet, non est penitus interdictum; sed Conjugium clam celebratum omnimode prohibitum fuit ab Innocentio III. Cap. 3. *de Clandest. Despons.* -- „ Prædecessorum Nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina Conjugia penitus inhibemus; prohibentes etiam ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat — ergo.

RESP. Quod penitus inhibetur, absolute, & efficaci voluntate vetatur. Ceterum si nil aliud addatur in prohibitione, nequaquam intelligitur nullitas actus. Conjugium clandestinum utique penitus fuit interdictum, & ideo absolute, & efficaciter vetitum; non tamen unquam fuit ante Tridentinum Concilium irritum, & nullum declaratum.

270 OBJIC. III. Conjugia, quæ ut fornicationes, & adulteria habentur, irrita sunt, & nulla: sed Evaristus Cap. *Aliter* 30. q. 5. asserit, prædicta Conjugia clandestina esse adulteria, & fornicationes; ergo.

Conjugia clandestina quomodo vocentur adulteria.

RESP. Evaristus conjugale commercium in clandestino Matrimonio nuncupat adulterium, sive quia plerumque clam contrahentes concupiscentiæ affectu moventur, sive quia adulteria inde proveniunt, nam prioris Conjugii pretesi transeunt ad alias Nuptias, quæ indubie adulterinæ sunt. Hanc esse Pontificis mentem clare evincitur ex Concilio Coloniensi sub Paulo III. congregato, ubi *part.* 7. *cap.* 43. habetur -- „ Optandum, ut Canon Evaristi Pontificis, „ Concilio Generali renovetur, tollanturque illa clandestina Matrimonia, quæ invitis Parentibus, ac Propinquis, Veneris „ potius, quàm Dei causâ contrahuntur..... „ Interea verò, donec Ecclesia de hoc prospiciat, si non irrita, prohibita saltem „ sint —

271 OBJIC. IV. Non minoris efficaciæ dicendæ sunt Leges Civiles, quàm Canonicæ. sed illæ irritum reddebant Conjugium clandestinum, ut jam vidimus *Controv. IV. num.* 61. agentes de Filiorum Connubiis contractis, invitis Parentibus; ergo etiam istæ.

RESP. Jam demonstratum est, Leges Civiles quædam irritasse Connubia quoad effectus civiles hæreditatis bonorum, & hujusmodi; quod si quid aliud intendebant, dirigendæ erant ad regulas Sacrorum Canonum.

Ob justam causam aliquando excusabantur a crimine.

272 Notandum est pro coronide præsentis Controversiæ, quod quamvis clandestina Conjugia sub reatu pœnæ æternæ essent vetita, nihilominus, ut affirmat S. Thomas supra laudatus, aliquando justa adesse potuit causa excusans Contrahentes a crimine. Porro causa reputari poterat sufficiens, cum Minor clam contrahebat præscius, quod vel Nuptiæ interdicerentur, vel proponerentur indecoræ, alias ipse laudabiles eligebat. Item cum jamjam moriturus ad legitimandam prolem quis ducebat Concubinam. Demum cum in Urbis excidio, clam contrahebat quis Conjugium, sciens se inde incolumem evasurum. Hæc apud Sylvium.

CONTROVERSIA XVIII.

AN CONSENSUS CLANDESTINUS SUFFICIAT POST TRIDENTINUM AD VALIDUM MATRIMONIUM.

273 TRidentini Patres sequens edidere Decretum *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Matrimonio* — Qui aliter „ quàm præsente Parocho, vel „ alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus Testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos in præsenti Decreto „ irritos facit, & annullat -- Hoc Decreto, ut in aperto est, declarantur irrita clandestina Matrimonia.

Mirum est, quot adversus Decretum hujusmodi criminose evomant Novatores, contendentes, haud esse e re Ecclesiastica irritare Conjugia aliàs valida. Verùm cum fuse superiùs *Disp. V. Contr. I.* demonstratum sit adesse in Ecclesia potestatem constituendi impedimenta dirimentia Conjugium, non est opus exactum impræsentiarum suscipere hujus veritatis examen. Ne tamen abs re Controversiam instituisse videamur, eam fas est enucleare. Itaque

DICENDUM, consensum clandestinum post Tridentinum non sufficere ad validum Matrimonium; adeoque potuisse Ecclesiam illud irritare.

PROBATUR EX NONNULLIS GENERALIBUS PRINCIPIIS.

Ecclesia errare nequit.

274 PROB. I. In iis, quæ ad Fidem, & ad mores, spectant, Ecclesia, quæ est columna veritatis, quamque audire præcepit Christus, nequaquam errare potest: sed Tridentina Synodus, ubi Decretum illud condidit ad mores pertinens, Universalis Ecclesiæ prærogativâ & jure, & meritò gaudebat; ergo errare non potuit, potissimùm accedente Pontificis confirmatione. Porro si non potuit errare, jam plane fit, vere irrita esse clandestina Conjugia.

Jus in Ecclesia constituendi impedimenta.

275 PROB. II. Non major requiritur potestas ad decernendum impedimentum clandestini Conjugii, quàm ad reliqua constituenda impedimenta: cum utrobique personæ reddantur inhabiles, contractus irritetur, nullumque efficiatur Sacramentum; sed ab initio legis gratiæ Ecclesia donata fuit hac potestate constituendi reliqua impedimenta dirimentia Matrimonium, nullis tunc temporis refragantibus, nisi postmodum Hæreticis; ergo jure potuit inter impedimenta di-

rimentia etiam clandestinum consensum annumerare.

276 PROB. III. Æqualis saltem auctoritatis est Ecclesia circa Matrimonia, ac sit civilis Magistratus: atqui per Novatores Magistratus civilis rite, & valide, filiorum Conjugia sine Parentum consensu irritavit; ergo etiam Ecclesia, quæ publice celebrata non sunt, nulla facere potest. Et sane si illud potuit Magistratus, quia filii sunt partes Reipublicæ, cur idem non poterit Ecclesia, cum Fideles sint ejusdem filii?

Potestas civilis non maior Ecclesiasticâ.

277 PROB. IV. Sicut per Etherodoxos non habet Ecclesia potestatem supra jus supernaturale, ut illud immutet, ita nec Ecclesia, nec Magistratus civilis supra jus naturale: sed hoc non obstante civilis Magistratus irritavit Minorum contractus sine Curatorum placito celebratos, & Ecclesia irritas fecit Simoniacas beneficiorum commutationes, Cap. *Cum olim*, Cap. *Quæsitum, de rerum permutatione*; ergo etsi Conjugium in Lege nova ad jus naturale, & supernaturale spectet, poterit Ecclesia Clandestinas Nuptias nullas efficere, absque eo quod sive naturale, sive supernaturale jus lædatur.

Potestas Ecclesiæ in jus naturale.

278 PROB. V. Sicut Jure gentium & civili Republica est modum sancire sive circa dotes, sive circa hæreditates in Conjugiis: bonum siquidem politicum ad civile pertinet Forum; sic Iure divino spectat ad Ecclesiam dirigere Conjugia, ut ad Ordinem sacrum elevata. Sed potest civilis Respublica, ultro fatentibus Novatoribus, disponere de dotibus, & hæreditatibus, hasque irritas reddere, si in ejusdem damnum cedere censeantur; ergo poterit itidem Ecclesia disponere de valore Conjugii, modum ea celebrandi perscribendo, si in bonum Fidelium, Sacramentique venerationem cedere opportune judicaverit.

Bono Fidelium consulere debet Ecclesia.

PROBATUR EX MOMENTIS IN CONCILIO TRIDENTINO PERPENSIS.

PLura momenta in Tridentinis congressibus hac super re in favorem Ecclesiæ producta fuere. Nos eadem impræsentiarum breviter percurremus. Igitur

279 PROB. VI. Potuit Ecclesia rite dirimere Conjugia jam valide contracta inter Infidelem, & Fidelem, in favorem susceptæ Fidei, ex collata a Deo, atque ab Apostolo Paulo manifestata potestate; ergo fortiori titulo in favorem Sacramentorum, animarumque utilitatem poterit impedimenta apponere, ne valida habeantur Conjugia.

280 PROB. VII. Non minùs Pœnitentia Sacramentum est, ac Matrimonium; sed Ecclesia potuit irritam facere, & fecit absolutionem, quæ a Sacerdote impertitur, qui non sit Pœnitentis Pastor; ergo.

281 PROB. VIII. Priusquam Conjugium in Sacramentum elevaretur, e potestate Reipublicæ erat, opportuna ad ipsius spectantia disponere: sed abs re diceretur, quod elevatio in Sacramentum talem potestatem minuerit, abstuleritve; ergo.

A

282 PROB. IX. Ecclesia potest absolute reddere inhabiles personas ad quomodocunque contrahendum, ut videre est in aliis impedimentis, quæ Juris Ecclesiastici sunt, puta, in impedimento voti solemnis, quo stante nullimode valet Conjugium; ergo multo magis poterit decernere inhabiles ad contrahendum determinato modo, ut impræsentiarum. Eterùm personas reddit inhabiles non ad contrahendum, sed solummodo ad contrahendum hoc modo, nempe, clandestine.

B

283 PROB. X. Potest Ecclesia conjugale vinculum, quod in Matrimonio rato invenire est, per solemnem Religiosam Professionem dissolvere; ergo potiori jure impedire poterit, ne vinculum consurgat, apponendo impedimentum, ne illud resultet.

284 PROB. XI. Sicut homo ut animal politicum, & sociabile subditur politicæ potestati in ordine ad bonum publicum, ita ut Fidelis Ecclesiasticæ subordinatur potestati, in ordine ad bonum spirituale: sed ex primo apte colligitur potestas in Republica circa civiles Subditorum contractus; ergo ex secundo itidem colligi valet potestas circa Sacramenta; ergo etiam circa Matrimonia.

C

285 Hæc potissimùm momenta in Conciliaribus congressibus perpensa fuere a Patribus, quæ licèt ejusdem ponderis non omnia habeantur, potestatem nihilominus satis innuunt in Ecclesia pro irritandis clandestinis Conjugiis.

Æquitatis, immo necessitatis, motiva irritandi clandestina Conjugia in laudato Tridentino Conventu ea præcipue fuerunt, quæ Cardinalis Lotharingus expendit. Primò dissidia, & rixæ, quæ inter Parentes excitabantur ex iis clandestinis Nuptiis, & dissolvebant benevolentiam, animorumque unionem, quæ ex Matrimonio intendebantur. Secundum motivum fuit violatio conjugalis fidei; cum sæpe dimitterentur Uxores clandestine assumptæ, aliæque publice ducerentur; cum enim prioris contractus nullus adesset Testis, a fœdifrago denegabantur Nuptiæ, quæ in occulto fuerant contractæ. Accedit damnum innocentis prolis, quæ sæpenumero ut adulterina rejiciebatur, & ex illegitimo commercio nata erat. Injuria quoque Sacramenti; cum gravi crimine sordesceret anima vetitum contrahendo Conjugium, quod aliàs Sacramentalem gratiam causaret. Expensa itidem fuere civilia incommoda ex clandestinis obvenientia. Quibus permoti Patres, postquam diu, multumque concertatum est, devenere tandem ad Decretum efformandum, quo irrita haberentur clandestina Matrimonia.

D

E

CONTRARIA ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

286 OBJIC. I. Ecclesia nequit naturæ Jura invertere: sed Conjugium Jure naturæ, solo interveniente clandestino consensu, validum est; ergo Ecclesia illud irritare non valet.

RESP.

Clandestinus consensus non est legitimus.

RESP. Quandiu legitimus perseverat consensus, toties validum est Jure naturæ Conjugium; secus si illegitimus evadat. Porro clandestinus consensus potestate Ecclesiæ insufficiens effectus est; cùm hujusmodi personas inhabiles ad clandestine contrahendum reddiderit; quo pacto civilis potestas prodigos voluit inhabiles ad civiles contractus, tametsi quilibet naturali Jure sit bonorum suorum dominus.

287 OBJIC. II. Materiam Sacramentorum valori accommodam immutare nequit Ecclesia: atqui clandestinus consensus ad tempora usque Tridentini fuit materia valori Matrimonii accommoda; ergo.

Sacramentorum materia invariabilis.

RESP. Materia apta pro Sacramento Conjugii est consensus legitimus contrahentium, nec Ecclesia materiam hanc immutare valet; sicut materia apta pro Eucharistiæ Sacramento est vinum de vite, quam Ecclesia nequit variare. Quia tamen ipsa potestatem habet efficiendi, ut hujusmodi contractus legitimus non sit; meritò efficere potest, ut Conjugium hoc contractu celebratum irritum sit. Et sicut, quia, hominum industriâ, potest contingere, ut hoc vinum, per distilationem, vini naturam amittat: & consecratio in tali liquore nulla foret, quin diceretur hominum arte immutatam Eucharistiæ materiam; ita legitimus consensus est materia pro Conjugio a Deo instituta, secus consensus, qui revera legitimus non est.

288 OBJIC. III. Extrinseca solemnitas in civilibus contractibus pro Foro externo requisita, si non apponatur, non eos irritos facit: atqui solemnitas a Sancta Synodo decreta, est extrinseca, & pro Ecclesiæ Foro; ergo ejusdem defectus non efficit nullum Conjugium in Foro conscientiæ.

Solemnitas a Synodo requisita essentialis.

RESP. Apud Theologos prima propositio graves patitur difficultates; veruntamen quidquid hac super re dicatur, falsò asseritur, solemnitatem a Tridentino requisitam extrinsecam esse, atque solummodo pro Foro Ecclesiæ. Est enim forma constitutiva, atque intrinseca; cum, eâ deficiente, revera coram Deo personæ inhabiles sint ad contrahendum; Ecclesia siquidem ea Sanctione ad Forum conscientiæ primò respexit. Aliàs natura Conjugii exigit, quod prædictæ solemnitatis defectus irritet Conjugium non tantùm in externo, quàm in Foro interno; etenim Matrimonium cum sit essentialiter indissolubile, absonum est, quod, remanente interiori vinculo, exteriùs dissolvatur.

289 OBJIC. IV. Ecclesia adversùs finem Conjugii a divina ordinatione institutum nequaquam valet disponere: sed irritando clandestina Conjugia sibi jus arrogat adversùs finem a Deo institutum; ergo. Minor in aperto est. Duplex namque est finis Conjugii; prolis nempe procreatio, *Gen.* 2., & concupiscentiæ tranquillitas, 1. *ad Corinth.* 7. Porro finis hujusmodi humanæ infirmitati apprime opportunus est, qui tamen irritando clandestinas Nuptias vel tollitur, vel saltem graviter læditur. Nam cum aliàs potuissent Juvenes per occulta Conjugia sibi consulere, coguntur diu uri, ut Nuptias solemniter celebratas expectent, quæ plerunque ad plures annos protrahuntur.

RESP. Ecclesia contra finem Conjugii, etiam secundarium, nihil intentavit, sed rectam illius ordinavit assecutionem. Plerunque qui clam contrahere volunt, non quidem sincero animo leniendi concupiscentiam moventur, sed ex inordinatis animi motibus, quibus expletis, novisque exurgentibus, aliò se convertunt, gravissimâ prioris Uxoris injuriâ. Quapropter ad hanc effrænem coercendam libidinem necesse fuit, certam nubendi regulam decernere. Hæc autem nullam præsefert difficultatem, cum obvie occurrat; de facili namque Parochus, & Testes adiri possunt. Quod si quandoque rerum circumstantiæ aliquam temporis moram involvant, cupienti nubere præsto erunt divina auxilia ad incontinentiæ discrimen evitandum.

Nubendi regula laudabilis.

290 OBJIC. V. Ecclesia Fideles privare nequit Jure libertatis a Christo concessæ ad nubendum: sed hanc libertatem tollit irritatio clandestini Conjugii; ergo.

RESP. A Jure divino concessa est libertas nubendi in Domino; hoc autem postulat tum personas habiles, tum legitimum consensum, tum subordinationem ad leges eorum, qui Dei vices gerunt. Hæc nullimode adinveniuntur in clandestinis Conjugiis: propterea non sunt juxta libertatem a Christo Fidelibus concessam.

Libertas nubendi subordinata legi.

291 OBJIC. VI. Ecclesia immutare nequit significationem Conjugio intrinsecam, quæ in eo sita est, ut referat unionem Christi cum anima per charitatem, & Verbi cum humanitate per ejus assumptionem: sed irritatio Conjugii clandestini utramque destruit significationem: cum sive una, sive altera unio absoluta fuerit solo consensu animæ, & Christi, sicut & activa Verbi assumptione, & passiva humanitatis; ergo.

RESP. Significatio nullatenus est imminuta. In publicis namque Nuptiis integra omnino perseverat, fortiùsque elucescit, nec non major habetur de legitimo contractu certitudo, quoties juxta Ecclesiæ regulas celebretur Sacramentum. Nec Verbum divinum ita clanculo humanitatem assumpsit, ut Angelorum ministerium non intervenerit, sive annunciando adventum, sive nativitatem cantibus celebrando; unde etiam Pastoribus veritas desponsationis Verbi cum humanitate fuit evulgata. Desponsatio similiter interior animæ ad Christum testes habet Angelos, non quidem essentialiter, sed ad solemnitatem. Bene itaque subsistit significatio in Conjugio, etsi Ecclesia solemnitatem exigat essentialiter.

Significatio in Conjugio non evertitur.

292 OBJIC. VII. Fidei articuli longa quavis temporis successione nusquam mutationem subeunt: sed ultra quindecim Secula de Fide creditum est, Matrimonium inter Fideles rite celebratum esse Sacramentum, etiamsi nulla alia præter mutuum consensum adesset solemnitas; ergo iste Fidei Canon irritari non potuit, ita ut nunc credendum sit, Matrimonium duos inter Fideles initum clandestine non esse Sacramentum.

RESP. Articulus Fidei hac super re in eo versatur, quod Conjugium a contrahentibus Fidelibus celebratum rationem habeat

De fide est Conjugium inter Fideles esse Sacramentum.

Sacramenti ; hoc quovis tempore, & usque ad consummationem Seculi absque ulla mutatione verum erit. Attamen Conjugium rite neutiquam celebratur, nisi interveniat legitimus consensus ; qui talis utique non est, quando essentialis forma ab Ecclesia instituta non servatur. Ante Tridentinum Conjugium clandestinum fuit Sacramentum, non quia clandestinum, sed quia legitime celebratum: consensus namque clam appositus legitimus censebatur ; impræsentiarum verò, cum invalidus reputetur, sub ipso non stat ratio Sacramenti.

293 OBJIC. VIII. Sicut ubique terrarum una est Ecclesia, ita ubique eadem sunt Sacramenta, & essentialis eorundem forma : & sicut non est in potestate hominum efficere, quod Ecclesia ubique non sit una, ita nulla est humana potestas, quæ efficere possit, quod ubique eadem non sint Sacramenta ; sed consensus clandestinus pluribus in locis, puta apud Polonos, Germanos, aliasque Nationes, pro legitimo Conjugio rite deservit ; ergo etiam ubique.

Conjugium ubique unum est.

RESP. Quamvis hoc Argumentum fucum faciat Acatholicis, nihilominus cum æquivocatione laboret, nullius est momenti. Identitas Sacramenti Conjugii ubique una est, eademque ; hæc quippe innititur identitati legitimi consensus contrahentium ; non enim ex quocunque consensu habetur. Ubi Tridentinum adoptatum est, clandestinus consensus non est legitimus : ubi verò non est publicatum, aut non receptum, legitimus censetur, atque ut legitimus ab Ecclesia toleratur ; quare cum ubique apud Fideles aliqua detur forma præstandi legitimum consensum, ubique itidem servatur identitas Sacramenti. Dicimus apud Fideles. Nam si sermo habeatur de Infidelibus sub Principum Christianorum Ditione existentibus legitimum est Conjugium initum, non servata Tridentini Sanctione ; Lex siquidem Ecclesiastica non nisi baptizatos afficit. Num verò peccent contrahentes absque Tridentini forma, ubi non est promulgatum, vel non receptum, pendet resolutio ex regulis, quæ traduntur de Legibus.

294 OBJIC. IX. Lex contra bonos mores non obligat, immo in Republica sive civili, sive Ecclesiastica non datur hac super re potestas. Lex irritativa Conjugii clandestini est contra bonos mores ; ea siquidem urgente, quis in gravi vitæ periculo constitutus, deficientibus Parocho, & Testibus, non posset ducere mulierem ad legitimandam prolem, ad consulendum bonori feminæ, ad succurrendum propriæ saluti periclitanti ob inordinatum affectum erga Concubinam, ergo.

RESP. Argumentum æque se habet in omnibus impedimentis dirimentibus. Si quis enim in mortis periculo constitutus foret Concubinæ Consanguineus, quibuscunque sive famæ, sive æternæ salutis urgentibus momentis, eam in Uxorem assumere non posset, etsi Parochum, & Testes paratos haberet. Latum igitur intercedit discrimen inter Legem pure præceptivam, & irritativam. Prima, si sit Juris humani, pro casu

Discrimen inter legem præceptivã, & irritativã.

necessitatis interpretationem patitur ; nam Lex humana, ubi periculum occurrit gravis damni, vel salutis, non obligat. Altera verò nusquam admittit interpretationem ; quia personas contrahentes efficit inhabiles ; per Decretum namque annullans inducitur forma substantialis rei, sine qua res nequit habere esse, & Legislator, si consultus foret, non consentiret in oppositum, nisi vellet vel Jus immutare, vel in eo dispensare. Ob allatum discrimen licèt ante Tridentinum illicita essent clandestina Conjugia, utpote prohibita ; attamen in casu necessitatis licita erant, ut vidimus ex D. Thoma. Similiter invincibilis ignorantia Legis excusabat a crimine. Nunc verò eadem ignorantia, quamvis a peccato immunem reddat, non tamen efficit actum validum ; cum ignorantia non ponat habilitatem demptam a Lege Cap. 1. *De concessione prabenda* in 6. Exemplum habes in solemni Religiosorum Professione emissa cum ignorantia invincibili ætatis a Tridentino requisitæ. Parocho igitur desiderato, nullum effici potest Conjugium ; quia ejus præsentia exigitur ut forma, & hæc specifice, & proprie apponenda est, nec ullimode suppleri valet.

295 OBJIC. X. Lex, quæ conscientias adigit ad perplexitates, nec justa, nec valida censenda est. Lex irritativa Conjugii clandestini est hujusmodi. Siquidem sæpissime contingit, ut homines a loco, ubi Tridentinum promulgatum est, ad alium transeunt, ubi non est receptum, ut in Mercatoribus videre est : & non rarò Parochi, & Ecclesiarum Antistites ab Hæreticis invasoribus expulsi fuerunt, ut nullus adsit, qui sacra peragat ; in hisce casibus, si quis clandestine contraheret, continuis angeretur scrupulis, vel cogeretur Nuptias differre, imminente quandoque spirituali, & temporali damno, aut etiam cum vitæ periculo, ut si quis captivus apud Barbaros oblatam renueret Uxorem. Hæc porro nimiùm catholicam lædunt libertatem.

In contractibus consuetudo loci servanda.

RESP. Hisce perplexitatibus, atque gravaminibus satis provisum est per Juris regulas, quibus prædicta omnia evanescunt. Apud Theologos, Canonistas, atque Jurisperitos, solemne est, Peregrinos, & Incolas teneri Legibus, legitimisque consuetudinibus locorum quantùm ad contractus, eorumque requisitas solemnitates. Ratione namque contractus quilibet sortitur Forum loci, in quo contrahit ; aliàs in contractibus omnia essent litibus involuta. Dubitationes igitur, quæ in dictis contractibus emergunt, juxta leges, & locorum consuetudines resolvuntur. Hinc Peregrinus, qui aliàs in loco nativitatis non subditur Legi Tridentini, nubere volens eo loci, ubi Tridentina Constitutio viget, debet coram Parocho, & Testibus, Nuptias celebrare, aliter nullum erit Conjugium ; ex adverso si Peregrinus discedat a regione, quæ Tridentinam Sanctionem adoptavit, & aliò migret, ubi ipsa nullam vim obtinuit, valide nuberet sine Parocho, & Testibus, dummodo per fraudem illuc non accessisset, quia urgente Jure communi Ecclesiæ fraus illi non patrocinaretur.

Hac

Hac super re nonnulli Doctores referunt declarationem Cardinalium. Invaliditatem Conjugii ob fraudolentam habitationis mutationem approbavit Urbanus VIII. suo Brevi ad instantiam Archiepiscopi Coloniensis an. 1627. die 14. Augusti. Quapropter, seclusa fraude, valide contrahunt Christiani Mercatores in Terris Infidelium, absque Parocho, & Testibus, etiamsi Incolatum habeant, ubi Tridentina Decreta observantur. Idem sentiendum de captivis apud Gentiles, & de his, qui morantur, ubi non sunt Parochi, utpote ab Hæreticis ejecti. Quare ea Ecclesiæ Decreto nullum sequitur Christianæ libertatis gravamen.

296 OBJIC. XI. Ne Lex laqueus sit animarum, dilucide debet materiam decernere: atqui Constitutio Tridentini æquivocam, & subobscuram, relinquit materiam, ubi Parochi præsentiam absolute requirit; ergo. Ostenditur minor propositio. In eadem Paræcia quandoque plures adsunt Parochi: quandoque contrahentes diversis subduntur Pastoribus: non rarò unus ex contrahentibus diversis anni temporibus diversas inhabitat Parochias: sunt etiam, qui nullum habent incolatum: & alia hujusmodi; in hisce porro casibus incertum est quid agendum; unde illaqueantur conscientiæ.

RESP. Tridentinum Decretum tum ex contextu, tum ex consonantia ad alias regulas abunde innotescit.

Clara Tridentini doctrina ex contextu.

Ex contextu habemus I., Parochum debere esse proprium. Tridentinum namque loquitur de eo, cui competit proclamationes facere, benedicere Nuptias, licentiam impertiri Sacerdoti, ut ipsius vices gerat; quæ sane ad proprium Parochum spectare inaperto est. II. Necessarium esse Parochum domicilii, illum verò originis nequaquam sufficere. Siquidem nomine Parochi absolute venit ille, qui est contrahentis Pastor, qui utique ille non est, qui baptizavit, sed ille sub cujus spirituali directione commoratur; ideoque Cap. *Cum nullus, de temp. Ordinan.* volens jus explicare, ad Sacramentum Ordinis suscipiendum sufficere Episcopum Originis, id expressit. III. Ubi in eadem Parochia duo sunt Pastores, ex his quilibet deservire potest ad intentum; cum uterque sit verus Pastor. Nec alterius licentia exposcitur; cum par in parem non habeat imperium, Cap. *Cum innotuit, de Electione*. IV. Cum quis æqualiter, vel fere æqualiter duobus in locis habitat, cum utrobique Parocho subdatur, quemlibet ex duobus avocare potest ad assistendum Conjugio, Cap. 2. *De Sepultura* in 6. V. Qui in uno loco habet domicilium, & aliò se transfert animo ibi commorandi pro majori parte anni, licèt ad pristinam habitationem sit reversurus, ut essent Scholares ad Universitatem accedentes studiorum causà, Solicitatores causarum in Curia existentes, Mercenarii apud Heros laborantes, & hujusmodi, potest contrahere coram Parocho habitationis. Ad hunc siquidem effectum, sicut ad cetera Sacramenta suscipienda, sufficienter per habitationem constituuntur de grege illius Pastoris, ut colligere est ex Cap. *In nostra, de Sepulturis*. Diximus *animo ibi commorandi pro majori parte anni*. Si enim ad modicum temporis, puta recreationis gratià, quis ad locum aliquem se conferat, nequit eum præsentia Parochi loci illius valide inire Matrimonium; quia tunc nec domicilium, aut quasi domicilium acquirit, adeoque non fit de Paræcia. Alia quidem Sacramenta magis necessaria ibi recipere potest, ex concessione Eugenii IV.

Clara itidem ex consonantia ad alias regulas.

Ex consonantia ad alias regulas itidem clarescit quæcumque obscuritas Tridentinæ Sanctionis. Habemus itaque I. Sat esse Parochum sive maris, sive fœminæ ad legitime contrahendum. Quia ex Cap. *Præterea de Officio Judic. Deleg.*, cui aliqua conceditur jurisdictio, ea conceduntur, sine quibus jurisdictio nulla foret: sed jurisdictio v. g. Parocho maris concessa nulla foret, si eum, cum fœmina alterius Paræciæ conjungere nequiret; ergo extendatur oportet etiam ad mulierem, Conjugii enim contractus essentialiter est inter duos; idcirco Tridentinum in singulari, Parochi mentionem facit, quia perinde est sive sit maris, sive fœminæ. II. Parochus extra proprium Diœcesim valide, licìteque privato Subditorum suorum Conjugio assistere potest. Siquidem etiam in aliena Diœcesi verus est eorundem Pastor; aliàs dum assistit nullam exercet jurisdictionem, sed tantummodo partes agit Testis præcipui; & si quam exerceret jurisdictionem, non esset contentiosa, quæ in alieno Territorio reprobatur. Nequit tamen ibidem proclamationes facere, aut Nuptias benedicere; hæc namque sine solemnitate exerceri non valent; & ideo Episcopus etiam Ordines conferre nequit in aliena jurisdictione. III. Vagorum Conjugio Parochus quilibet potest interesse. Cum enim non habeant certum domicilium, sortiuntur Forum, ubi commorantur, ibique Sacramenta recipere, legesque observare tenentur; & hoc nonnulli propugnant, etiamsi unus, solummodo ex contrahentibus incerta sede vagetur, de quo judicent alii. Peccat tamen lethaliter Parochus, qui absque licentia Diœcesani Episcopi, & absque prævia diligenti inquisitione de personarum idoneitate, vagos conjungit; similiter reus criminis censendus est, qui sine prælaudatis conditionibus Conjugio Alienigenarum assistere audet; stat namque identitas rationis, & finis, nisi in casu, quo illuc advenissent ea ætate, qua incapaces erant contrahendi.

297 OBJIC. XII. Non videtur Lex juxta æquitatis lancem constituta, quæ gerens circa materiam alias onerosam in gravem molestiam inducit; hujusmodi est Tridentini Decretum; tenentur siquidem inquirere, num Parochus sit suspensus, vel excommunicatus, si verum habeat titulum, vel larvatum &c. Contingit namque non rarò, Parochos censurà fore notatos, vel a suis Episcopis gravari præceptis, quibus a suorum muneruum exercitio impediuntur; ergo.

RESP. Molestia, de qua in argumento, per alias quoque materias divagatur; quapropter sicut Leges circa alia a Matrimonio ob hoc non sunt amandandæ, ita nec Lex Tridentini. Circa Parochi qualitates brevi

brevi calamo sequentia notamus.

Parochus assistens potest esse non Sacerdos.

I. Sacerdotium in Parocho sive ad valide, sive ad licite contrahendum, non est necessarium; & idem dictum volumus de Episcopo, & Generali Vicario. Ratio est, quia Concilium Parochi conditionem exquirit, de Sacerdotio verò altum est silentium; aliàs apprime noverat, non Sacerdotem Parochiale beneficium obtinere posse, cum onere suscipiendi Ordines intra annum. Est simile in Cap. *Utriusque sexus*, ubi Episcopus electus, vel Parochus non Sacerdos copiam facit subdito confitendi alieno Sacerdoti; & Cap. *Nuper, de Sent. Excommunic.*, Parochus non Sacerdos impertitur absolutionem ab excommunicatione non reservata. Et sane ad mentem Concilii Sacerdotalis dignitas nil deservit; cum assistentia ad Matrimonium non sit administratio Sacramenti. Et quamvis Sacerdotalem characterem exigat in assistente per deputationem: *vel alio Sacerdote de licentia* &c. terminus ille *alio* non est per similia, sed per dissimilia, quod sæpe contingit, ut videre est in duplici Canone supralaudato. Cum enim Concilium velit, assistentem aliqua fulgentem qualitate, ideo in non Parocho deputato vult Sacerdotii conditionem ad supplendam Pastoris qualificationem, quæ aliàs est in Parocho non Sacerdote.

Quod si dicatur, in materia Sacramentorum opinionem sequendam esse tutiorem. Respondetur Tridentini silentium in re adeo gravi nostram tutissimam reddere Sententiam; quemadmodum quia in deputato non expressit conditionem Confessarii, ideo dubio-procul Sacerdos ad Confessiones non approbatus designari potest. Addas velim, Sanctionem Innocentianam de tutiori sequenda versari circa materiam, aut formam, vel circa jurisdictionem intra lineam Sacramentalem; porro præscripta Parochi assistentia nil horum importat, sed est præcise velut conditio, sine qua non est legitimus contractus.

Parochus excommunicatus est vere Parochus.

II. Ad valorem Matrimonii non requiritur, ut Parochus non sit excommunicatus denunciatus (de tolerato enim non occurrit difficultas post celebrem, & notam Martini V. constitutionem) nam quandiu Parochiale retinet beneficium vere Parochus est, & valide acta Ordinis peragit, sicut & cetera, quæ usum jurisdictionis non involvunt; porro Conjugio assistere non importat usum jurisdictionis, aut actum Ordinis, unde fit, Parochum, vel Sacerdotem deputatum, si irretiti excommunicatione assistant contrahentibus, non incurrere irregularitatem; aliunde valet testimonium Testis excommunicati, si non repellatur. Propter hæc eadem momenta propugnant nonnulli, posse Parochum censurâ innodatum licentiam impertiri Sacerdoti itidem excommunicato assistendi; quia dare alteri facultatem, prout in casu, non censetur actus jurisdictionis, sed simplex deputatio, & subrogatio alterius. Num verò etiam licite assistat, alii alia dicunt, & utrinque sunt Doctores.

Sufficit titulus coloratus, & error communis.

III. Ad valorem Conjugii sufficit in assistente titulus coloratus, & error communis, quo verus Parochus credatur, quamvis sive invalide collatum titulum susceperit, sive per Judicis Sententiam fuerit privatus, dummodo actu beneficium retineat; quia Ecclesia ad plurima evitanda inconvenientia in his, similibusque casibus supplet inhabilitatem. Nonnulli contendunt, sufficere errorem communem, etsi nullus adsit titulus coloratus; verùm requiri hunc titulum verior propugnat Sententia.

Qui præter Parochum, possint assistere.

IV. Præter Parochum potest pro tota Diœcesi assistere Episcopus, ejusve Generalis Vicarius, Capitulum, seu Vicarius Capitularis, Sede vacante, cum ipsi jus administrandi Diœcesim competat, Archiepiscopus actu visitans in Diœcesi Suffraganeorum, Cardinales in Ecclesia Titulari, Legati Pontificii in suæ Legationis districtu, omnes demum habentes jurisdictionem quasi Episcopalem relate ad suos Subditos.

Quæ licentia in Delegato.

V. Ut Sacerdos Parochi vices gerat, haud opus est licentia scriptis commendata, aut peculiariter ad hunc finem concessa: Etenim sat est, generalis concessio ad parochialia munia exercenda, seu ad ministranda Sacramenta. Volunt aliqui licentiam metu, vel dolo, extortam opportunam fore, cum nulla dominii intercedat translatio, sed sola testificatio qualificata; nec renuunt tacitam licentiam de præsenti, ut si Parochus videat Sacerdotem, qui assistere velit Conjugio, & non prohibeat. Reprobatur tamen tacita per ratihabitionem de futuro; & semper requiritur, quod innotescat, cum acceptari debeat. Ex quibus compertum quisque habere potest, Tridentinum Decretum non eas involvere angustias, quas fingit objectio.

SYNOPSIS

DE PROCLAMATIONIBUS, ET VELATIONIBUS MATRIMONII.

PRæter Matrimonium clandestinum, quod vere, & proprie tale censendum est, dicitur etiam in lata quadam significatione clandestinum Matrimonium, quod absque Proclamationibus, aut Velationibus celebratur, ut supra innuimus *num.* 258. De Matrimonio vere, & proprie clandestino in superioribus duabus Controversiis locuti sumus; superest itaque modò ut aliqua synoptice prælibemus de reliquis Conjugiis, quæ improprie dicuntur clandestine contracta, seu de Proclamationibus, & Velationibus Matrimonii. Et primò

DE PROCLAMATIONIBUS.

Proclamationes antiquitus in usu.

298 PROCLAMATIONES, quæ & denunciationes nominantur, prioribus Ecclesiæ Seculis præmissas Conjugio vult Jueninus *in suo Comment. Hist. Dogmatic. q. 5. cap. 2.*, cum dixerit Tertullianus *lib. 2. ad Uxorem* — unde sufficiam ad enarrandam felicitatem ejus Matrimonii, quod Ecclesia „ conciliat, & confirmat oblatio, & obsi-
„ gna-

„ gnatum Angeli renunciant, Pater ratò „ habet — Porro Angeli non alii sunt impræsenriarum ab Episcopis, qui in populorum frequentia futurum Matrimonium denunciabant; quod comprobat ea S. Ignatio ad Polycarpum, ubi innuit, Nuptias absque Episcopi arbitrio non fore celebraodas. Disciplina hujusmodi optimo sane consilio invaluit, sive ut impedimenta, si quæ forent, palam fierent, sive nr execrarentur Conjugia Fidelium cum Infidelibus.

Proclamationes apud Germanos antiquitus fuerunt in usu.

Has Proclamationes antiquitùs fuisse in usu apud Germanos dicendum est. Contendit namque laudatus Jueninus earum usum apud Gallos quovis tempore viguisse; siquidem eas vocant *Banna* a voce *Ban*, quæ in Germania, unde Galli originem traxerunt, publicam denunciationem significat, idemque vocabulum retinnerunt, non ob aliud, ait Jueninus — Nisi quod statim ab eorum „ sub Clodovæo conversione In eum sensum „ ab Ecclesiæ Francicæ Præpositis usurpata „ fit — adeoque priùs in Germania fieri sueverunt.

Usus Proclamationis antiquatus.

De Proclamationibus habemus Canonem 11. Concilii Londinensis anno 1200. celebrati, ubi prohibetur, ne contrahanrur Matrimonia, sine trina denunciatione publice habita in Ecclesia. Innocentius III. solemni Decreto Proclamationes præcepit in Lateranensi Synodo *Act.* 13., & 24., quod licèt ubique fuerit promulgatum, paulatim tamen quibusdam in Regionibus, & potissimùm in Hispania abrogatum fuit. Hujusmodi tamen abusus a Tridentino sublatus est *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform. Matrim.*

Ubi nam fieri debent.

299 Proclamationes fieri debent in Parochia utriusque Conjugis a proprio Parocho, vel ab alio de ipsius licentia; non tamen est necesse, ut Sacerdotali charactere sit insignitus. Porro Parochia contrahentium illa censenda est, ubi diuturnam habuerunt habitationem, non illa, ubi recenter commorantur; servanda tamen est locorum consuetudo, sicut & Episcoporum mandata. Haberi debent Proclamationes vel tribus continuis Festis diebus, ut tribus diebus Pentecostes, vel tribus diebus Dominicis, etsi unus, alterve Festus dies intercedat. Habita tertia Proclamatione, si post duos menses differatur Matrimonium, ex regulis Romani Ritualis repetantur oportet; potuit siquidem tunc temporis impedimentum suboriri — Si „ verò infra duos menses post factas denun„ ciationes Matrimonium non contrahatur, „ denunciationes repetantur, nisi aliter Epi„ scopo videatur —

Absque Episcopi licentia non est eo die, quo ultima facta est Proclamatio, Conjugium celebrandum, nisi Parochus ea super re Populum prævie admonuerit, vel nisi pridie ad initium Quadragesimæ, seu Adventus facta fuerit.

Proclamationes habendæ dum populi frequentia occurrit.

Proclamationes inter Missarum solemnia habendæ sunt, propter majorem Populi frequentiam. Quoniam verò Patrum Tridentini mens eò tendit, ut Populus certior fiat de futuro Conjugio, inde colligunt Auctores nonnulli, eas haberi posse etiam in alia Ecclesiastica functione, si quandoque, magno Populi interventu, feriatis diebus habeatur.

Ubi ante Matrimonium justam ob causam præmissæ non fuerint, habendæ sunt ante consummationem. Sic Tridentinum *laudato loco* — Quod si aliquando probabilis fuerit „ suspicio, Matrimonium malitiose impediri „ posse, si tot præcesserint Denunciationes; „ tunc vel una tantùm fiat, vel saltem Pa„ rocha, & duobus, vel tribus Testibus præ„ sentibus, Matrimonium celebretur: deinde „ ante illius consummationem Denunciatio„ nes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt „ impedimenta, faciliùs detegantur, nisi „ Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut „ prædictæ Denunciationes remittantur —

Earum prætermissio graviter culpabilis.

300 Prætermissio Proclamationum, re ipsa spectata, lethale crimen est. Nam sive Lateranense, sive Tridentinum in re maximi momenti expresse præceptivis verbis utuntur; cum grave occurrat periculum nullitatis Conjugii; & gravibus pœnis Parochi mulctantur, prætermissis denunciationibus, Conjugio assistentes, immo in Galliis ea Lingonensi Synodo an. 1404. celebrata tum contrahentes, tum interessentes excommunicantur, & quoad effectus civiles irritæ censentur Nuptiæ ex art. 40. Comitiorum Blesensium. Sunt, qui volunt, unius Proclamationis omissionem esse lethaliter culpabilem; quod alii negant, potissimùm cum ob præmissam diligentem inquisitionem, morali certitudine, nullum subesse impedimentum apparet.

Maritale commercium criminosum, si sine denunciationibus habeatur.

Maritale commercium, non præmissis Proclamationibus, cum præmitti deberent, toties quoties est lethaliter peccaminosum, etsi in aperto foret, nullum subesse impedimentum; violatur quippe Lex negativa, quæ quovis tempore obligat; ut in simili habemus de comedente sæpe carnes die Veneris. Et sane lex prohibens actum ob periculum damni secuturi, id intendit præcavere, quod plerunque occurrit; adeoque etsi quandoque damnum non habeatur, non officit ejusdem universalitati. Sunt, qui oppositum propugnant, stante certitudine nullius impedimenti; verùm hi falso innituntur principio.

Valet Conjugium sine Proclamationibus.

Proclamationum omissio nequaquam Conjugium irritat. Non enim Lateranense Concilium, aut Tridentinum irritativâ utuntur formulâ, ut hoc postremum facit quoad Conjugium sine Parocho, & Testibus celebratum; qua de re a Gerbasio declaratio Cardinalium refertur.

Qui dispensare possunt.

301 Concedit Tridentinum Episcopis facultatem dispensandi etiam in omnibus Publicationibus. Nomine Episcopi venit etiam Generalis ejusdem Vicarius, nisi expressam habeat exceptionem, quo casu intelligenda esset Declaratio, Sacræ Congregationis Cardinalium relata ab Enriques *lib.* 11. *cap.* 15. *n.* 5., qua negatur Vicario Generali hujusmodi potestas. De ea tamen declaratione dubitat Leander *Disp.* 7. *q.* 57. Præter Episcopum, ejusque Vicarium dispensare valent Abbates, vel Priores jurisdictionem quasi Episcopalem habentes; respectu namque suorum Subditorum sunt Ordinarii; & aliàs dispensatio non est actus Ordinis. Contendunt aliqui, Priores Ordinis S. Joannis in Ecclesiis sibi subditis in Hispaniis, & Magistrum

scholæ

scholæ Salmantinæ cum Scholaribus in sua matricula exscriptis dispensare posse. Illud indubium est, eos, qui dispensare valent, posse itidem suam auctoritatem delegare; cum talis facultas jure ordinario ipsis competat.

Quando omitti possunt proclamationes?

Si prudenter timeatur malitiose apponendum esse impedimentum, ex quo Proclamationes habeantur, subsitque periculum in mora, fas est Parocho, non præmissis Denunciationibus, assistere Conjugio. Si verò nullum immineat periculum, pateatque aditus ad Episcopum, tunc nec celebrari, nec consummari potest Conjugium sine Episcopi dispensatione; adeoque puniendus foret assistens Parochus; Lateranense siquidem negat Parocho etiam ex justa causa potestatem dispensandi. Alii tamen sentiunt, eo in casu posse Parochum assistere Matrimonio, licèt consummari nequeat sine Episcopi dispensatione; quod colligi posse videtur ex Trident. *Sess.* 24. *cap.* 1., ubi pro maritali commercio innuitur necessaria Episcopi dispensatio, secus pro celebratione. Porro quidquid dicitur impræsentiarum de causa suspicionis malitiose impediendi Conjugium, dictum volumus, quando aliæ occurrunt dispensandi causæ; exemplum namque, quod in cit. Tridentini capite refertur, non est exclusivum, sed tantummodo appositum ut præcipuum.

Dispensatio causam requirit.

Ex laudatis Conciliis ad dispensationem justa requiritur causa, & sine gravi momento dispensans Episcopus mortaliter delinqueret; non enim prudenter potestate data in ædificationem uteretur. Non tamen opus est judicialis disquisitio per examen Testium, sed sufficit prudens cognitio causæ, sicut in aliis momentosis rebus prudentes viri agere consuescunt; quare Episcopus extra propriam Diœcesim valet dispensare. In Galliis verò, quoniam datur Appellatio ab abusu, Episcopi adhibere solent cautiones in scriptis expositas, ut casu Appellationis valeant rationem reddere.

Causæ pro dispensatione in duplici genere.

Causæ porro, quæ hac super re occurrere possunt, in duplici serie recensentur; quædam sufficientes creduntur ad Proclamationes prorsus omittendas; quædam verò ad eas posthabendas. Primi generis sunt infamia Conjugum; ut cum diu existimati Conjuges volunt revera contrahere, tunc dispensandum est in Proclamationibus, ne detecto crimine infames reddantur. Disparitas ætatis, conditionis, divitiarum; nam ex Denunciationibus pudore suffunderentur contrahentes. Periculum proprium, nempe periculum concubinatus: alienum itidem, ut si scandalum ex dilatione timeatur; sicut etiam si Meretria vellet contrahere, & dubium occurrat, vel quod ipsa, vel Sponsus noliot in proposito perseverare. Expetitio dispensationis a Principibus Viris facta; hoc quippe in Ecclesiæ bonum cedit; bonum namque est, ipsam Magnates habere benevolos. Tempus instans feriandi a Nuptiarum solemnis, si necessitas urgeat; quo casu, ut innuit Tridentinum, ad consummationem Sacerdotalis benedictio præmittenda est. Alterius generis sunt prudens suspicio malitiosi impedimenti, quod apponi possit; quæ si quovis tempore timeatur, sufficiet ad omnes omittendas Denunciationes. Accedit legitimatio prolis, instante mortis periculo, sicut & securitas moriendi sine conscientiæ angustiis. Aliæ occurrere possunt causæ ex peculiari, vel communi, contrahentium circumstantiis, de quibus plura apud Morales Theologos.

Num semper dispensandū etiam stante causa.

Porro stante causa sufficienti, non semper tenetur Episcopus dispensationem impertiri, sed quandoque eam poterit denegare, cum prudenter judicaverit, causam leviter communi, vel particulari bono deservire, quamvis ad dispensandum, accedente Episcopi indulgentia, sufficere possit. Ubi verò causa est gravis, multùmque communi, vel particulari bono deserviens, graviter delinquit denegando dispensationem Episcopus, & contrahentes absque noxa celebrare possunt Conjugium, sicut & Parochus, atque Testes assistere; quod æque intelligitur, quando adiri nequit Episcopus, si secundùm prudentum æstimationem revera gravis intersit causa.

Quæ impedimenta mentis obliget ad illius manifestationem.

302 Si impedimentum sive dirimens, sive impediens, publicum fuerit, tenetur quilibet illud denunciare, nisi quis certò sciat jam fuisse delatum. Urget obligatio Denunciationis, etiamsi quis noverit, obtentam fuisse in Foro conscientiæ dispensationem; fieri namque debet satis Foro exteriori.

Si fuerit occultum, sciens, & potens illud juridice probare, tenetur Superiori manifestare; publica enim Proclamatio juridicæ æquivalet interrogationi, cui obtemperandum est, nisi grave damnum, aut scandalum timeatur; utrumque tamen facilè per secretam Denunciationem evitari potest; quo casu Superior ut Pater Christianâ prudentiâ poterit Conjugium impedire.

Si impedimentum occultum fuerit, sciens, sed non valens illud per Testes probare, debet nihilominus illud Superiori detegere; potissimùm quia ex matrimoniali contractu cum impedimento præsertim dirimente læditur commune bonum, & particulare tertii; cum fiat Injuria Sacramento; damnificentur filii, qui erunt illegitimi; jurgiis, atque dissidiis exponantur Consanguinei, si fortè impedimentum detegatur. Hæc sane momenta evincunt, teneri ad talem Denunciationem, licèt notitia sub secreto fuerit communicata, immo juramento firmata, vel solummodo habeatur ex auditu a persona fide digna; talis quippe Denunciatio fit, ut prudens Superior diligenter de veritate sciscitetur. Si verò impedimentum innotescat a persona, cui fidendum prudenter non sit, & impedimentum infamiam involvat, occultandum est; cum nullius sit utilitatis hujusmodi manifestatio. Secus dicendum si nullum occurrat dedecoris periculum; proderit siquidem ad præmittendam diligentiam, sub qua veritas magis elucescet.

Revelanti impedimentum non incumbit probare; sed e re Superioris est veritatem inquirere; aliàs non agitur de punitione Rei, pro qua non sufficit fides unius, sed agitur de peccato præcavendo.

Si quis ex contrahentibus, vel uterque con-

conscius sit impedimenti, quod infamiam ingereret, tenetur illud revelare, si nolit a Matrimonio desistere. Siquidem injuste contractum intentaret, quem nequit celebrare; ubi enim agitur de animæ periculo, potest juramentum exigi, etsi Judex nihil probaverit.

303 Parochus, cui revelatum fuit impedimentum, tenetur Conjugium impedire, Cap. *Final. de Clandest. Desp.* Ad ipsum tamen non spectat cognitio de veritate impedimenti, sed casum deferre debet ad Episcopum; sicut etiam in casu, quo Parochus ipse sciat extrasacramentaliter impedimentum.

De Parocho, & Episcopo.

Quod si ipsemet Episcopus impedimentum noverit, debet Matrimonium impedire, vel deferendo causam ad Apostolicum Nuncium, vel ad suum Vicarium, licèt proprius Judex sit; in gravi enim causa potest Superior testificari coram Judicibus ab ipso constitutis; vel potest ipse munus Judicis insimul, & Testis exercere, cum casus sit Parti judicandæ favorabilis, nec agatur de crimine puniendo, proindeque cessat ratio Juris prohibentis, ne quis sit in eadem causa Judex, & Testis.

Quæ scientia requiritur ad probandum impedimentū.

304 Ut Episcopus de veritate impedimenti recte judicet, sufficit unus Testis fide dignus sub juramento, ex certa scientia testificans, etiamsi jurata Sponsalia præcesserint. Ut enim superiùs dictum est, minor probatio requiritur ad periculum animæ evitandum, quàm ad reum puniendum, plurisque interest, ut invalidum non habeatur Conjugium, quàm quod repellantur volentes sive invalide, sive illicite inire contractum. Ubi tamen impedimentum fuerit Consanguinitatis, admittitur etiam Testis ex auditu, si certum designet gradum, interposito juramento se illud audivisse a duobus Majoribus fide dignis.

DE VELATIONIBUS.

Velationes quid sint.

305 VELATIONES vulgò sic dictæ, proprio nomine appellantur Benedictiones. Hæ porto nihil aliud intelliguntur, nisi preces, & ceremoniæ ab Ecclesia præscriptæ, & adhiberi solitæ in solemnitate Nuptiarum. Deserviunt ut in Matrimonio Conjuges feliciter procedant ab Ecclesia benedicti.

306 Tertulliani ævo usum benedicendi Nuptias jam invaluisse compertum est; sic enim ipse scribit de Nuptiis sine Sacerdotali Benedictione celebratis, Lib. *De Pudicitia* —
„ Penes nos occultæ quoque conjunctiones,
„ idest non priùs apud Ecclesiam professæ,
„ juxta Mœchiam, & Fornicationem judi-
„ cari periclitantur — Et Lib. 2. *ad Uxorem*
cap. 9. habet -- Unde sufficiamus ad enar-
„ randam felicitatem ejus Matrimonii, quod
„ Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio,
„ & obsignat Benedictio, Angeli renun-
„ ciant -- idest Sacerdotes. S. Ambrosius *Epist.* 20. earum necessitatem commemorat dicens — Conjugium velamine Sacerdotali,
„ & Benedictione, sanctificari oportet — Callistus Papa *Epist.* 1. *ad Episcopos Galliæ* contrahentes absque Sacerdotis Benedictione infames proclamat, ita ut testificari adversùs Sacerdotes nequeant. Concilium Carthaginense IV. *cap.* 13. præcipit, Sponsos esse a Sacerdote benedicendos; hortaturque, ut pro reverentia, quam par est illi Benedictioni exhibere, eadem nocte in Virginitate permaneant. De his habemus Decretum *in cap.* 40. *quæst.* 3., quod renovavit Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 1. *De Reform. Matrim.*

307 Hussitæ quamquam Matrimonii Sacramentum adoptarent, ejus Benedictiones nihili faciebant. Verùm laudabiles sunt, & sanctæ; & qui eas contemnit, a lethali crimine nequit excusari. Equidem de essentia Sacramenti Matrimonii non sunt, ut satis ostendimus superiùs *Disp. II. Controv. Unica*, præcipue in responsionibus ad Objectiones; nihilotamen minus quoddam Sacramentale sunt, & vim sortiuntur cujusdam sanctificationis. Martinus V. in Concilio Constantiensi statuit, suspectum de hæresi alios inter articulos interrogandum de isto, nempe. —

Earum contemptus est peccatum lethale.

„ An credat, quod Christianus contemnens
„ susceptionem solemnizationis Matrimonii
„ peccet mortaliter -- Et Tridentinum *Sess.* 24. *de Sacram. Matrim. Can. XI.* eas damnantem anathematizat -- Si quis dixerit, pro-
„ hibitionem solemnitatis Nuptiarum certis
„ anni temporibus, superstitionem esse ty-
„ rannicam ab Ethnicorum superstitione pro-
„ fectam, aut Benedictiones, & alias ce-
„ remonias, quibus Ecclesia in illis utitur,
„ damnaverit; anathema sit --

Qui has Benedictiones omittit, si contemptus absit, & scandalum, non videtur lethaliter peccare, nec infert Sacramento injuriam, quod sine his subsistit. In hoc sensu intelligendus est Nicolaus Papa Cap. *Nostrates* 30. quæst. 5., ubi recensens ea, quæ in Matrimonio requiruntur, asserit, non esse peccatum eas prætermittere. Tunc igitur solummodo venialis culpa, aut nulla, accedente aliqua causa, interveniet.

308 Non est de præcepto, ut statim habeantur Velationes post contractum Matrimonium. Hortatur tamen Tridentinum *Sess.* 24. *de Reform. Matrim.* — ut Conjuges ante
„ Benedictionem Sacerdotalem in Templo
„ suscipiendam, in eadem domo non coha-
„ bitent --

Ante Velationes Matrimonium consummare est peccatum veniale, aut nullum.

Plures, & graves Doctores dicunt, non esse per se peccatum mortale, sed veniale, ante Benedictiones Matrimonium consummare; & aliqui propugnator, nullum esse peccatum. Sunt præterea, qui volunt, Episcopum non posse sub pœna Excommunicationis præcipere, quod Matrimonium ante prædictas Velationes non consummetur, & quod si illam injunxerit, non obligabit. Attamen in aliqua Diœcesi lata est Excommunicationis Sententia contra eos, qui ante Benedictionem Ecclesiæ sub aliquo loco, vel tecto, jugiter simul commorantur.

309 Ut nonnullis Sacris temporibus Fideles magis vacare possint orationibus, jejuniis, aliisque pietatis, & pœnitentiæ operibus, Ecclesia certis anni temporibus prohibere suevit non solùm Nuptiarum Benedictiones solemnes, verùm etiam quamcunque

Quibusdam temporibus prohibita est Solemnitas Matrimonii.

Matrimonii Solemnitatem, ut Sponsam traducere, nuptialia convivia, choreas, musicam, aliaque lætitiæ signa publica facere. Quoad hæc tempora determinata, varia fuit & multiplex Juris antiqui dispositio, prout constat ex *Can.* 8., 10., *&* 11. *caus.* 33. *quæst.* 4., & *c. Capellanus* 14. *de Feriis*. Hodie Jus antiquum restrictum est per Tridentinum Concilium *Sess.* 24. *De Reform. Matrim. cap.* 10. tenore sequenti -- Ab Adventu Domini Nostri Jesu Christi usque in diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum usque in Octavam Paschatis inclusive antiquas solemnium Nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari Sancta Synodus præcipit; in aliis verò temporibus Nuptias solemniter celebrari permittit -- Eadem Tridentina Synodus super hac re *Sess.* 24. *de Sacram. Matrim. Can. XI.* habet -- Si quis dixerit, prohibitionem solemnitatis Nuptiarum certis anni temporibus, superstitionem esse tyrannicam ab Ethnicorum superstitione profectam; anathema sit --

In pluribus Diœcesibus usus obtinuit, quod prædictis a Tridentino statutis temporibus etiam sine Solemnitate Nuptias celebrare non liceat, nisi Episcopus dispenset, aut nisi necessitas urgeat, v. g. in articulo mortis ad legitimandam prolem, vel si statim discessurus ad bellum vult ducere Concubinam, & in similibus casibus. Præscindendo tamen a consuetudine particularium Diœcesum, cui parendum est, possunt utique Matrimonia licite celebrari sine prædictis solemnitatibus, etiam sine dispensatione, quibusvis anni temporibus. Abbas *in c. Capellanus de Feriis num.* 4. cum Glossa communiter recepta *in eod. cap. Capellanus* 4. *de Feriis*, *V. Quocunque*. Et ex eodem Tridentino satis compertum est; nam de solis Nuptiis solemnibus loquitur; immo & Jura ipsa antiqua de eisdem solis disponunt. Hoc pacto intelligendum est Rituale Romanum Tit. *De Sacramento Matrimonii*, ubi expressis jam temporibus sacris, quibus prohibentur Nuptiæ cum solemnitate, subdit -- Matrimonium autem omni tempore contrahi potest -- idest sine solemnitate.

Jus benedicendi Nuptias ad proprium Parochum spectat.

310 Jus benedicendi Nuptias competit proprio Sponsorum Parocho, sicuti jus ipsis assistendi, non obstante quacunque contraria consuetudine, aut privilegio. Patet ex sæpe laudato Concilio *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform. Matrim.* -- Statuit, Benedictionem a proprio Parocho fieri --

Poterit tamen Parochus proprius, vel Ordinarius alteri licentiam concedere; subdit enim Tridentinum -- neque a quoquam, nisi ab ipso Parocho, vel ab Ordinario, licentiam ad prædictam Benedictionem faciendam alii Sacerdoti concedi posse, quacunque consuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela dicenda est, vel privilegio non obstante &c. --

Quomodo possit licentia concedi benedicendi Nuptias.

Hæc autem licentia ab Ordinario, vel Parocho, potest concedi, vel verbo, vel scripto, aut alio signo: & specialiter, vel generaliter, concessione videlicet generali peragendi munia Parochialia; nam Tridentinum non exprimit, esse concedendam aut verbis, aut scriptis, aut speciali mandato. Is itaque, cui ab Ordinario, vel Parocho generaliter, & sine exceptione, concessa est Animarum cura, vel Sacramentorum administratio, poterit Matrimonia benedicere, & eisdem assistere.

Cui possit concedi.

Nullimode tamen potest Parochus, aut Ordinarius hanc licentiam concedere Diacono, vel Subdiacono, aut alteri Clerico non Sacerdoti. Nam Concilium expresse statuit, quod Delegatus sit Sacerdos -- alii Sacerdoti concedi posse -- Et hoc roboratur ex communi Ecclesiæ praxi, quæ est optima legum interpres *l.* 37. *ff. de Legibus*. Valet tamen licentia Sacerdoti simplici, & non est necesse, quod sit Curatus; quia Tridentinum unice requirit Sacerdotem, & quilibet Sacerdos etiam simplex non Curatus, vere est Sacerdos.

DICES. Potest ipse Parochus licèt non Sacerdos Matrimonia celebrare, illis assistendo, & ea benedicendo; ergo etiam poterit non Sacerdoti licentiam hujusmodi concedere.

Aliqui volunt, etiam Parochum debere esse Sacerdotem; & suam deducunt opinionem ex particula *alius* a Concilio apposita -- alii Sacerdoti -- quæ particula est repetitiva similium *l. Si fugitivi*, *C. de Servis fugitivis*. Nihilominus cum communi Sententia dicendum est ut supra *num.* 297., non requiri Parochum Sacerdotem. Concilium illâ particulâ utitur; quia Parochi ordinarie solent esse Sacerdotes. Particola *alius* non semper est repetitiva similium; quod satis constat in illa Lucæ 23. vers. 32. *Ducebantur & alii duo nequam cum eo*, ubi sermo est de Christo, & tamen Christus non intelligitur & ipse nequam. Quando Jura declarant, vel materia subjecta, aut ratio suadet, non esse particolam *alius* accipiendam pro repetitiva similium, tunc ut talis non est accipienda; hoc autem contingit in casu. Tridentinum expresse requirit Sacerdotem pro Delegato; Parochum verò non exprimit debere esse Sacerdotem, sed unice vult Parochum. Porro Parochus potest esse etiam non Sacerdos, dummodo ad Parochialem Ecclesiam sit assumptus *c. Licèt Canon*, *c. Statutum de Elect.* in 6. Munia quidem Parochialia, quæ pendent ab Ordine Sacerdotali nequit Parochus non Sacerdos exercere, potest tamen reliqua adimplere, quæ ad talem Ordinem non spectant, ut sunt Velationes, & assistentia Matrimonii. Itaque Parochus non Sacerdos poterit Nuptias benedicere, & alteri non Sacerdoti licentiam ad hoc concedere non valet.

Pœna benedicentis sine licentia Parochi.

Pœnam suspensionis incurrit quicunque conferre præsumit has Velationes, qui non sit proprius Sponsorum Parochus, aut licentiam non habuerit ab eo, vel ab Ordinario. Sic statutum est in Tridentino *Sess.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 1. -- Si quis Parochus, vel alius Sacerdos, sive Regularis, sive Secularis sit, etiamsi id sibi ex privilegio, vel immemorabili consuetudine licère contendat, alterius Parochiæ Sponsos sine illorum Parochi licentia Matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu

„ diu ab Ordinario ejus Parochi, qui Matrimonio interesse debebat, seu a quo Benedictio suscipienda erat, absolvatur --

Secundæ Nuptiæ ex Jure nunquam sunt benedicendæ.

311 Secundæ Nuptiæ ex Jure communi non sunt benedicendæ sive ambo Conjuges, sive alteruter solummodo, in priori Matrimonio Benedictionem jam susceperint, *cap.* 1. *Vir* -- Vir autem, vel Mulier ad Bi„ gamiam transiens, non debet a Presbytero „ benedici --

Plures Doctores perscrutantur hujus Legis rationem, & varii varie loquuntur. Unam desumunt aliqui alias inter rationes ex eodem capite, nempe -- quia, „ cum alia vice benedicti sint, eorum Be„ nedictio iterari non debet -- Hoc tamen ita intelligendum non est, quod absolute Matrimonialis Benedictio non sit iterabilis, & per repetitionem vilescat, ut quidam dicunt. Nam Sacramenta omnia, quæ characterem non imprimunt, possunt repeti, & illorum Benedictio iterari, ut patet in aliis Benedictionibus; adeoque similiter possent, quin vilescant, repeti in secundis Nuptiis Benedictiones, quamvis jam habitæ in primis; & sane, ut infra dicemus, ea consuetudine iterantur. Sic igitur Jus definivit, quia prima Benedictio, licèt secundùm se sit iterabilis, est tamen sufficiens, & non indiget iterari in secundis Nuptiis cum duret prima; & hoc quidem etiam in casu, quo unus tantùm ex Sponsis jam primò eam acceperit, communis enim esset, si repeteretur, utrique secunda Benedictio. Optima est ratio, quam refert D.Thomas 4. *Dist.* 42. *q.* 3. *art.* 2. *ad* 2. -- Secundum Matrimonium, „ quamvis in se consideratum sit perfectum „ Sacramentum, tamen consideratum in or„ dine ad primum, habet aliquid de defectu „ Sacramenti, quia non habet plenam signi„ ficationem, cum non sit una unius, sicut „ est in Matrimonio Christi, & Ecclesiæ; „ & ratione hujus defectus Benedictio a se„ cundis Nuptiis subtrahitur --

Plures volunt, quod Sacerdos benedicens secundas Nuptias, de Jure incurrat suspensionem; quod deducunt ex *cap.* 1. *Tit.* 21. -- Capellanum, quem Benedictionem cum „ secunda constiterat celebrasse, ab Officio, „ Beneficioque, suspensum litterarum tua„ rum testimonio ad Sedem Apostolicam „ nullatenus destinare postponas -- Nihilominus communior, & probabilior Sententia cum Abbate *in cit. cap.* 1. *num.* 5. docet, suspensionem non incurrere talem Sacerdotem, bene verò aliam mitiorem pœnam arbitrio Ordinarii imponendam. Et sane debet pœna commensurari delicto; & hoc in præsenti non fieret, nam Benedictio secundarum Nuptiarum, intellige sine scandalo, delictum est modicum in Jure, Suspensio autem ab Officio, & Beneficio, est gravissima pœna. Quod dicitur in laudato capite intelligendum venit de benedicente absque licentia proprii Parochi; quam pœnam etiam statuit Tridentinum in simili, ut supra vidimus.

Ex consuetudine quando benedicendæ sint secundæ Nuptiæ.

De consuetudine, aut specialibus mandatis, in pluribus Diœcesibus etiam secundæ Nuptiæ benedicuntur, si Sponsa adhuc numquàm fuit benedicta, etiamsi Vir aliam duxerit Uxorem, & fuerit benedictus. In hac consuetudine videtur deficere ratio D. Thomæ supra laudata, in qua dicitur, secundum Matrimonium non habere plenam significationem, & ratione hujus defectus ab eo subtrahi Benedictionem. Verùm enim verò Matrimonium secundum quamvis plenam non habeat significationem, aliquam habet significationem; & hoc sufficit juxta rationem D. Thomæ, quod possit benedictionem accipere. Suam explicat doctrinam Angelicus subjungens *loco cit.* -- Benedictio a secundis „ Nuptiis subtrahitur. Sed hoc est intelli„ gendum, quando secundæ Nuptiæ sunt se„ cundæ & ex parte Viri, & ex parte Mu„ lieris, vel ex parte Mulieris tantùm. Si „ enim Virgo contrahit cum Viro, qui ha„ buit aliam Uxorem, nihilominus Nuptiæ „ benedicuntur; salvatur enim aliquo modo „ significatio etiam in ordine ad primas Nu„ ptias, quia Christus, etsi unam Ecclesiam „ Sponsam habeat, habet tamen plures Per„ sonas desponsatas in una Ecclesia -- Nulla tamen est consuetudo benedicendi secundas Nuptias, si Sponsa jam in primo Matrimonio benedicta secundò nubit. Ratio semper urget D. Thomæ *ibidem* -- Anima non po„ test esse Sponsa alterius, quàm Christi: „ quia aliàs cum Dæmone fornicatur, nec „ est ibi Matrimonium spirituale; & pro„ pter hoc quando Mulier secundò nubit, „ Nuptiæ non benedicuntur propter defe„ ctum Sacramenti -- Hac super re inspicere oportet Ritualia Diœcesana, & sequenda est consuetudo cujuscunque Diœcesis. Rituale Romanum *tit. De Sacramento Matrim.* hæc habet -- Caveat Parochus, ne quando „ Conjuges in primis Nuptiis Benedictio„ nem acceperint, eos in secundis benedi„ cat, sive mulier, sive etiam vir, ad se„ cundas Nuptias transeat. Sed ubi ea viget „ consuetudo, ut, si mulier nemini un„ quam nupserit, etiamsi vir aliam uxorem „ habuerit, Nuptiæ benedicantur, ea ser„ vanda est. Sed Viduæ Nuptias non be„ nedicat, etiamsi ejus Vir nunquam Uxo„ rem duxerit -- Similia habet Rituale Mediolanensis Ecclesiæ a Sancto Carolo institutum.

§ § § §
§ § §
§ §
§

DISPUTATIO SEPTIMA.

DE IMPEDIMENTIS SACRAMENTI MATRIMONII EX PARTE PERSONÆ.

1 SUb initio præcedentis Disputationis omnia impedimenta dirimentia ad duo veluti fundamentalia capita redoximus, nempe ad consensum contrahentium, & ad Personarum idoneitatem. Quæ ad caput primum spectant jam expendimus in eadem Disputatione præcedenti; in præsenti igitur remanet persolvendum de ceteris, de iis scilicet, quæ attinent ad Personarum idoneitatem. In his enucleandis difficultatibus studiose Polemicas seligimus, at verò Scholasticas omittimus, & Morales synoptice pertractabimus.

Quid sentiant Etherodoxi de impedimentis ex parte Personæ.

Itaque Etherodoxi duo absolute adoptant impedimenta ex parte Personæ, impotentiam scilicet, & ligamen: duo alia cum limitatione admittunt, nempe Consanguinitatem, & Affinitatem, in gradibus tamen in Levitico olim vetitis, secus in reliquis; cetera autem impedimenta reprobant; unde audacter dicebat Lutherus Serm. *De Matrimonio* -- Duas de viginti causas in Jure effinxit Papa, quibus omnibus Matrimonium „ vel dissipet, vel impediat; quas tamen „ fere omnes & rejicio, & condemno -- Adversùs impedimentum Voti plura maledico ore evomunt; verùm de eo superiùs diximus, nempe *Disp. V. Contr. IV.*, nonnulla dicturi sumus ubi de impedimento Ordinis, & sequenti Tomo, ubi de Consiliis Evangelicis; adeoque impræsentiarum eo supersedemus.

SYNOPSIS

DE COGNATIONIBUS, ET AFFINITATE.

Dividitur Cognatio.

2 UT dilucide hac in re procedamus, notandum est, Cognationem in triplicem partiri differentiam; in naturalem nempe, & dicitur Consanguinitas, seu sanguinis unitas; in spiritualem, quæ a Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 2. Compaternitas nuncupatur; demum in legalem, quæ nominatur adoptio, utpote ab adoptione emanata. De qualibet agendum est in præsentis, deinde erit sermo de Affinitate. Et primò

DE COGNATIONE NATURALI.

Definitur Consanguinitas.

3 COgnatio naturalis, seu Consanguinitas definitur. Vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. *Vinculum*; quia Consanguinei, utpote ab eodem sanguine orti, majori dilectionis, & familiaritatis nexu connectuntur. *Personarum*, idest, rationalium Creaturarum; utpote quæ solummodo veri amoris capaces sunt. *Ab eodem stipite descendentium*, proximo videlicet, ea cujus origine similitudo, amor, & familiaritas inter Consanguineos conservatur. *Carnali propagatione contractum*, ut innuatur ea carnali propagatione haberi Consanguinitatis vinculum; ex aliis namque propagationibus illud non oritur, ut videre est in Angelis a Deo creatis, & in Eva relate ad Adam.

Quotuplex linea Consanguinitatis.

4 Consanguinitas lineas, & gradus, habet. Linea est ordinata Personarum collectio ab uno stipite descendentium; quæ duplex est, recta nempe, & transversalis, seu obliqua.

Linea recta est eorum collectio, quorum unus ab alio descendit, ut filius a Patre. In duas secatur partes, scilicet ascendentium, & descendentium. Prima a Genitis progreditur ad Progenitores, ut a filio ad Patrem, a Patre ad Avum; progreditur altera a Progenitoribus ad genitos, ut a Patre ad filium, a filio ad nepotem.

Linea obliqua non est nisi collectio descendentium ab eodem stipite, licèt unus ab alio non proveniat; ut fratres, & Consanguinei. Dividitur & ipsa in duas partes; in æqualem scilicet, & inæqualem. Illa est Personarum æqualiter distantium ab eodem stipite, ut duæ Sorores; hæc est inæqualiter distantium ab uno stipite, ut Patruus, & Nepos. Stipes illa dicitur Persona, a qua Consanguinei originem trahunt, ut stipes Fratrum est Pater, Nepotum est Avus.

Gradus Consanguinitatis.

5 Gradus nihil aliud est, quàm major, vel minor distantia unius Personæ ab alia juxta lineam Consanguinitatis. In linea recta in graduum supputatione Jus Civile, & Canonicum, conveniunt; discrepant verò in linea obliqua. Civile in computatione ad singulorum gradus attendit, quoniam verò unusquisque suum habet gradum, hinc fit, quod si duo sint Fratres, duplici inter se distant gradu, si tres triplici, quadruplici si quatuor. Canonicum verò attendit ad distantiam, qua plures ab uno elongantur, vel ad unum accedunt; & quia duo Fratres unâ distantiâ a Patre distant, uno itidem gradu distant inter se. Hæc porro supputatio adoptanda est; etenim a Jure Canonico Catholicorum Conjugium dirigitur.

Regula pro gradibus dignoscendis.

6 Pro dignoscendâ graduum distantiâ triplex assignatur regula. Ea est prima pro linea recta, ut tot gradibus unus a stipite distet, quot mediant generationes; propterea quia Patrem inter, & Filium, una intercedit, duæ inter Avum, & Nepotem, & tres inter Proavum, & Pronepotem, ideo Filius gradu uno a Patre, Nepos duobus ab Avo, tribus a Proavo Pronepos.

Re-

Regula alia est pro linea obliqua. Tot gradibus plures inter se distant, vel junguntur, quot a communi stipite distant, vel accedunt; & quia duo Fratres uno distant a Patre, & gradu duplici Nepotes, ideo inter duos Fratres unus intercedit distantiæ gradus, inter duos Nepotes duplex.

Tertia regula pro linea transversali inæquali hujusmodi est. Tot gradibus plures inter se distant, quot remotior a communi stipite elongatur; quapropter cum Nepos ab Avo distet duobus gradibus, ideo Patruus, idest Frater Avi duplici distat gradu a Nepote. Hæc habemus ex D. Th. *in Suppl. quæst.* 54. *art.* 1., *&* 2., & ex Jure Canonico 35. *q.* 5. Cap. *Ad Sedem Apostolicam*.

7 Beza inter Calvini Discipulos Princeps lib. *De repudiis*, *&* *divortiis* contumeliose insurgit adversùs Canonicam computationem, cujus regulas ineptas, atque absurdas impudentissime nuncupat, nobisque affingit, quæ a Catholicorum doctrina prorsus aliena sunt. Quoniam verò contumelias referre non vacat, quæ contra præcitatas regulas perperàm excogitavit, audiamus.

8 Igitur contra primam Regulam supputandi gradus scribit -- Hæc Regula etsi „ nihil efficit a veritate alienum, tamen non „ recte concepta est; relinquit enim suspen„ sum animum; cur demenda sit una, & „ quænam sit demenda --

Verùm prævie hac de re locutus est S. Thomas loco superiùs laudato. Una itaque demenda est Persona, eaque prima; quia gradus distantiam importat unius ab alio; adeoque unus dari necesse est, a quo initietur. Cum autem id, a quo initium, primum sit, una & prima Persona demenda est; prima enim gradum non facit, cum a seipsa non distet, sicut punctum, a quo incipit linea, utique linea non est.

9 Insurgit contra secundam, falsamque ex communi Sententia pronunciat -- Na„ tura enim ipsa ostendit, tot esse oportere „ gradus, quot sunt generationes, nec posse „ perveniri a Fratre ad Fratrem, nisi tran„ situ per Patrem communem facto -- Certum quippe est, Filium propinquiorem videri Patri, quàm Fratri: hinc major amor, & obligatio Filii ad Patrem; cumque Filius uno distet gradu a Patre, fas est plusquam uno gradu a Fratre distare.

Confictum transitum Fratris ad Fratrem per communem Patrem introducit, vel nobis affingit Beza. Distantia Fratris a Fratre non datur per mediatum, vel immediatum unius ab alio descensum; talis distantiæ modus in recta linea contingit. Uterque Frater in Patre conjungitur, nec Frater ad Fratrem aliam habet habitudinem, nisi quatenus unum est cum Patre, quia ab eo procedit uterque. Quare haud cognosci potest distantia Fratris a Fratre, nisi in ordine ad Patrem; cumque habitudo hujusmodi in utroque sit unius gradus, sit oportet unius gradus distantia Fratris a Fratre. Quod autem unus Frater uno distet gradu a Patre, & Frater alter uno itidem gradu distet, haud facit, vel quod ambo, vel quod unus duplici distet gradu, nec facit quod Fratres distent inter se duplici gradu. Unus itaque idem gradus distantiæ a Patre in utroque Fratre numeratur, non multiplicatur.

Rationi respondet Angelicus *in Suppl. quæst.* 54. *art.* 2. *ad* 5. -- Consanguinitas di„ citur major, vel minor, uno modo inten„ sive ex ipsa natura Consanguinitatis: alio „ modo quasi dimensive, & sic quantitas „ Consanguinitatis mensuratur ex Personis, „ inter quas Consanguinitatis propagatio pro„ cedit; & hoc secundo modo gradus Con„ sanguinitatis distinguitur -- igitur intensive major est, & propinquior Consanguinitas in Filio ad Patrem; quia est per colligationem geniti a Progenitore, accipientis a dante, effectus a causa; hinc strictior amor, atque obligatio. Hoc autem modo non est Consanguinitas Fratris ad Fratrem; cum unus non sit effectus alterius, sed uterque unius communis causæ effectus. Dimensive verò æqualiter distant, ac inter se; quoniam in utroque respectu idem medium reperitur. Clarescet exemplo duarum partium unitarum per continuationem, & duarum unitarum per contiguitatem. In linea dimensiva æqualiter distant; primæ tamen fortiùs sunt colligatæ.

10 Adversùs tertiam Regulam furit Beza -- Hæc verò Regula tam crassum, & „ pudendum errorem prodit, ut vel sola ma„ nifeste ostendat, istos Antichristos vere „ fuisse vertiginis spiritu mancipatos, ut Do„ minus per eos ulcisceretur in universo „ Mondo suæ veritatis contemptum &c. -- Porro quodnam est tam informe Monstrum a nobis in medium productum? Non aliud sane nisi quod una Persona æqualiter distet a pluribus inæqualiter distantibus. Sit v. g. Jacob stipes, ex dextera parte Judas, Onan, Assur, Melchisedech, ex sinistra Joseph, Manasses, Uri, Bersabea; ex vi traditæ supputationis Melchisedech in quarto gradu ab omnibus sinistræ partis distat, cujus Personæ aliàs inæqualiter distant inter se.

Verùm hoc Monstrum devorandum est a Beza spectata linea transversali æquali. Etiam in hac quartus lateris dexteri æqualiter distat ab omnibus Personis, quæ in sinistro sunt. Quoniam verò Beza ad regulas Juris civilis confugiet, operæ pretium erit ostendere sic fore gradus computandos, nec aliter posse fieri.

Personæ unius lateris non habent habitudinem ad Personas lateris alterius, nisi ratione stipitis, in quo uniuntur: quatuor Personæ sinistri lateris non respiciunt postremam lateris dexteri, nisi quatenus omnes quatuor uniontur in stipite; sed Melchisedech quarto distat gradu a stipite Jacob; ergo necessariò quarto distat gradu ab omnibus alterius lateris. Quod autem Personæ sinistri lateris inter se inæqualiter distent, non oritur ex habitudine ad Personas lateris dexteri, sed ex processione unius ab altero; adeoque inæqualitas inter ipsas nequaquam deservit ad immutandam distantiam cum Personis lateris alterius.

11 Notandum verò occurrit discrimen graduum inter remotiorem, atque propinquiorem in supputatione. Cum assumitur remo-

tior,

tior, puta, Melchiſedech, attenditur ipſius diſtantia a ſtipite, in quo Perſonæ ſecundi lateris uniuntur; cumque remotior quarto diſtet gradu a ſtipite, eodem neceſſe eſt a collateralibus diſtare. Cum autem aſſumitur propinquior, attenditur diſtantia ſtipitis (in quo Melchiſedech intelligitur) a Perſonis ſiniſtri lateris: atqui Jacob ſtipes inæqualiter diſtat a Perſonis illius lateris; ergo Melchiſedech inæqualiter diſtat a collateralibus. Hoc autem in aperto eſt. Etenim aſſumendo propinquiorem, ſi attendimus ipſius diſtantiam a ſtipite, fas eſt aliquam admittere Perſonam unius lateris propinquiorem eſſe ſuo collaterali, quàm ſtipiti; quod fieri nequaquam poteſt, cum non niſi ratione ſtipitis collaterales conjungantur. Quod clariùs elucidetur, ſi attendamus diſtantiam Judæ a Jacob ſtipite, in quo Perſonæ omnes ſiniſtri lateris intelliguntur. Nunc ſic. Judas a Jacob uno diſtat gradu; ergo uno gradu diſtat ab Uri, & reliquis; ſed Uri a ſtipite diſtat tertio gradu; ergo una Perſona collateralis magis ad alteram collateralem accedit, quàm ad ſtipitem, quod tamen impoſſibile eſt cum Uri non niſi per Jacob uniatur cum Juda.

DE COGNATIONE SPIRITUALI.

12 SPiritualis Cognatio eſt Perſonarum propinquitas orta ex ſuſceptione, vel collatione Sacramenti Baptiſmatis, aut Confirmationis. Impedit, & dirimit Connubium Eccleſiaſtico Jure, ut ex Trident. *Seſſ. 24. cap. 2. de Reformat. Matrimonii.* S. Thomas congruam affert rationem *in ſuppl. quæſt. 56. art. 2.* cur in duobus hiſce tantummodo Sacramentis contrahatur Cognatio — Duplex eſt carnalis nativitas. Prima in „ utero, in quo adhuc id, quod natum eſt, „ eſt adeo debile, quod non poſſit extra poni „ ſine periculo; & huic nativitati aſſimilatur „ regeneratio per Baptiſmum, in quo rege- „ neratur aliquis adhuc quaſi fovendus intra „ uterum Eccleſiæ. Secunda eſt nativitas ex „ utero, quando jam, quod natum erat, „ in utero tantùm roboratum eſt, quod po- „ teſt ſine periculo exponi exterioribus, quæ „ nata ſunt corrumpere; & huic aſſimilatur „ Confirmatio, per quam homo roboratus „ exponitur in publicum ad confeſſionem no- „ minis Chriſti. Et ideo congrue per utrum- „ que iſtorum Sacramentorum contrahitur „ cognatio ſpiritualis —

In Baptiſmo, & Confirmatione contrahitur Cognatio.

13 Perſonæ Cognationem contrahentes in Baptiſmate deſcribuntur ex laudato Trident. — Statuit ut unus tantùm ſive Vir, „ ſive Mulier, juxta Canonum inſtituta, vel „ ad ſummum unus, & una, baptizatum „ de Baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac ba- „ ptizatum ipſum, & illius Patrem, & Ma- „ trem, nec non inter baptizantem, & ba- „ ptizatum, baptizatique Patrem, & Ma- „ trem tantùm, ſpiritualis Cognatio contra- „ hatur — In Confirmatione Confirmans & Confirmatus, illiuſque Pater, & Mater, ſicut & tenens — Ea quoque Cognatio, *ſic* „ *laudata ſynodus*, quæ ex Confirmatione „ contrahitur, Confirmantem, & Confirma- „ tum, illiuſque Patrem, & Matrem, non „ egrediatur: omnibus inter alias Perſonas „ hujus ſpiritualis Cognationis impedimen- „ tis omnino ſublatis — Unde Baptizatus ducere poteſt filias Patrini, ac Matrinæ, nec non Baptizantis, & duo Conjugati poſſunt eſſe ſuceptores filii alieni in Baptiſmo abſque eo quod ullum incurrant impedimentum quoad petendum debitum, immo abſque noxa, cum nullibi prohibitum habeatur. „

Inter quos contrahatur.

14 Ut prædicta Cognatio contrahatur intercedat oportet verus Baptiſmus, aut Confirmatio, proindeque non habetur Cognatio, ſi puer domi baptizatus ſit, & ſolemnitates in Eccleſia publice ſuppleantur: ſi validus Baptiſmus iteretur; cum tunc revera nullum fiat Sacramentum. Si verò ex dubio rebaptizetur, tunc contrahitur Cognatio; cum Eccleſia tunc baptizari præſumat. Fas eſt itidem, quod baptizans, confirmans, & ſuſceptores ſint baptizati, & confirmati; quare infidelis baptizans, utpote Eccleſiæ legibus minime ſubjectus, nullam contrahit Cognationem; hinc ad Fidem converſus poſſet ſive cum Baptizato, ſive cum Patre, ejuſdemque Matre nubere. Citato loco mandat Sancta Synodus ut unus tantummodo, vel una, vel unus, & una ſuſcipiat de lavacro, & quidem per deſignationem Parentum, vel eorum, quibus incumbit baptizati cura; unde ob hujuſce conditionis defectum inferunt quidam Theologi, neminem incurrere impedimentum, ſi plures non deputati baptizatum ſuſciperent, reclamantibus aliis, qui volunt, omnes contrahere Cognationes, ſi omnes inſimul ſuſciperent, ſi verò ſucceſſive non niſi duo, qui primò tangerent infantem.

15 Neceſſe eſt, Patrinos puerum tenere dum aquâ abluitur, vel Chriſmate inungitur, vel ut immediate ſuſcipiant Baptizatum per imerſionem, vel e fonte levent ſi per infuſionem regeneretur puer. Phyſicus contactus neceſſarius eſt, ut verificetur puerum teneri; idcirco non ſufficit digito tangere, vel oſtendere. Non eſt opus, aliquid reſpondere. Ætas quæcunque poſt rationis uſum far eſt ad munus Patrini. Requiritur tamen intentio proprium munus exequendi juxta mentem Eccleſiæ; & ſine hac nullum conſurgit impedimentum. Requiritur itidem quod ſolemniter conferatur Baptiſmus; eſt enim ceremonia ab Eccleſia ordinata, unde abſque crimine in privata Sacramenti collatione prætermittitur. Baptizans verò, private etiam in caſu neceſſitatis contrahit Cognationem; cum verum conferat Sacramentum, & ſacramentalis producatur effectus.

16 Parentes proprium filium extra neceſſitatis caſum baptizantes, ſcienterque id exequentes, privantur uſu Conjugii, ita ut qui baptizat, nequit debitum petere, quamvis reddere teneatur, non enim abſque culpa Pars altera gravari debet. Si verò, urgente neceſſitate, filium regeneret, nullum contrahit impedimentum; hoc ſiquidem ei apponeretur tanquam pœna: pœna autem nulli debetur, ex quo præceptum adimpleat; porro in prædicto caſu urgeret præceptum baptizandi periclitantem puerum. Nec eſt

ſimile

simile de alio baptizante ex eodem necessitatis motivo; siquidem spiritualis cognatio non illi apponitur ut pœna, sed ut amor, & charitas ad alios extendatur. Olim disputabatur utrum ex aliis Sacramentis, & potissimùm ex Pœnitentiæ Sacramento spiritualis Cognatio oriretur, sed ex Tridentino abunde constat, ex solo Baptismate, & Confirmatione haberi.

DE COGNATIONE LEGALI.

17 COgnatio legalis est propinquitas Personarum ex adoptione proveniens. Adoptio est legitima extraneæ Personæ in filium, vel nepotem assumptio. *Legitima*, videlicet, secundùm leges; *extranea Persona*, quæ scilicet, non sit in potestate adoptantis sive sit Consanguinea, sive non; *in filium*, *vel nepotem*, non in Fratrem, aut alium gradum, quia adoptio subrogatur successioni naturali. Duplex est adoptio; perfecta, & communis. Exquirit prima Personam, quæ sui sit juris, & rescripto Principis transit sub potestate adoptantis, sicut ceteri legitimi filii. Hæc etiam dicitur arrogatio; quia adoptans a Principe rogatur, an velit talem assumere, & adoptatus similiter rogatur, an velit assumi. Adoptio communis, quæ etiam simplex, & imperfecta nominatur, est, quæ vulgari locutione appellatur adoptio, & non transit per eam in familiam adoptantis persona adoptata, nec requirit rescriptum Principis, sed sufficit cujuslibet Magistratus. Adoptans per arrogationem debet habere quadraginta annos completos, nec potest testamento privare adoptatum quarta parte, qui etiam succedit *ab intestato*; in quo convenit cum adoptato simpliciter. Secundùm legum Statuta requiruntur in adoptante adoptione communi sex conditiones. Prima, ut sit masculus; fœmina enim non adoptat, nisi ex privilegio, cum sub sua potestate filios non contineat. Altera, ut sit sui juris excedens vigintiquinque annos; quia oportet, ut bona sua valeat administrare. Tertia, ut non sit naturaliter impotens ad propagationem; quia alios assumit in defectum filiorum, quos naturaliter gignere posset. Quidam volunt, ut non sit incapax, seu Impotens etiam ex defectu. Quarta, debet excedere decem, & octo annos, adoptatum, qui debet esse ætatis septem annorum; ut ratione ætatis possit illius esse filius. Quinta, Personæ debent esse præsentes; quia Inter absentes non fiunt generationes. Sexta, requiritur auctoritas publica, nec sufficit publicitas facti; ut possint dirimi lites occasione distribuendi bona.

18 Ex utraque adoptione triplex oritur Cognationis species. Prima, lineæ rectæ ascendentium, & descendentium; versaturque inter adoptatum, & adoptantem. Altera lineæ transversalis; interceditque inter adoptatum, & filios legitimos adoptantis. Tertia affinitatis; respicitque adoptantem, & Uxorem adoptati, & e contra. Nulla ex illis Cognationibus impedit Conjugium Jure naturali, vel divino; omnes tamen humano impediunt Jure. De duabus primis habetur expressio Cap. unico, *De cognat. leg.*, Cap. *Per adoptionem* 30. *q.* 3. Tertia verò impedit ex immemorabili Ecclesiæ consuetudine. Ratio hocce instituendi impedimentum proportionaliter eadem est, quæ pro Consanguinitate affertur, singularis nempe amor, familiaritas, specialis reverentia &c.

Quid sit legalis Cognatio.

Cognationis legalis species.

19 Cum solùm positivo Jure hoc impedimentum habeatur, non nisi in Jure expressos comprehendit; adeoque non extenditur in linea recta ultra primum gradum. Sed quia *l. Si Pater-familias ff. de adoptionibus* omnes censentur adoptari, qui sunt sub potestate adoptati tempore, quo adoptatur; ideo ad illos etiam extenditur, non autem ad alios. Hinc fit, valere Conjugium. I. Inter adoptantem, & filiam adoptati non existentem sub ejus potestate, vel post adoptionem natam. II. Inter adoptantem, & filiam filiæ adoptivæ; quia fœmina non habet patriam potestatem. III. Inter adoptantem, & filios illegitimos adoptati, & e contra, similiter inter filium adoptatum, & filias adoptatas ejusdem Patris; quia ad solos filios naturales hoc impedimentum extenditur. IV. Inter Parentes adoptati, & adoptantem, ac Parentes ejus; cum de istis nihil agatur in Jure. Species, quæ lineæ transversæ inducta est ad evitandum incontinentiæ periculum ortum ex familiari consuetudine cohabitationis domesticæ adoptati cum filiis adoptantis, cessat, quando tollitur patria potestas, vel per emancipationem filiorum, vel per mortem Patris adoptantis; hinc filia adoptiva post mortem Patris potest ducere filium adoptantis, Cap. unico *De cognat. leg.*, Cap. *Per adoptionem* 35. *q.* 3. Quia verò prima, & tertia species inducta est ob debitum reverentiæ, quæ semper durat, perpetua est, nisi dispensatio intercedat.

Secundùm veriorem Sententiam sola adoptio arrogativa, sive perfecta inducit impedimentum. Nam Jura dicunt induci Cognationem per adoptionem simpliciter talem; hæc autem est sola perfecta, nam alia imperfecta est potiùs quædam sola dispositio, quæ non participat formæ naturam. Insuper Cognatio legalis inducta est ad similitudinem naturalis; hæc autem postulat, ut filii sint sub Patris potestate, proinde illa solùm inducere debet impedimentum, per quam adoptatus constituitur sub potestate adoptantis, quod sola adoptio perfecta facit, sicut sola affert periculum incontinentiæ, ex quo constituat adoptatum in familiam adoptantis.

DE AFFINITATE.

20 AFfinitas est Personarum propinquitas ex conjunctione carnalis copulæ exorta; cum enim per ipsam masculus, & fœmina fiant una caro, Consanguinei unius alterius Consanguinei evadunt; hæc porro resultans Consanguinitas nuncupatur Affinitas. Copula, unde ipsa dimanat, apta esse debet ad generationem, atque Conjugii consummationem. Stipes sunt personæ illæ, quæ sese maritaliter cognoscunt; ipsæ namque

Affinitas exponitur.

que sunt Affinitatis principium. In eo gradu habetur Affinitas, in quo est Consanguinitas cum cognita. Consanguinei Viri, & ex adverso, non fiunt affines Consanguineorum Mulieris, sed tantummodo Vir cum Consanguineis Mulieris, & e contra; proinde duo Fratres duabus copulari possunt Sororibus &c. Non solùm autem ex licito, sed ex illicito quoque concubitu oritur Affinitas ex Trident. *Sess.* 24. *cap.* 4.

21 Affinitas sive ex uno, sive ex capite altero, exorta, dirimens constituit impedimentum, ut legere est in toto Tit. *De consanguin.*, *& affinit.* Omnesque rationes, quæ pro Consanguinitate referuntur, Affinitati accomodat S. Thomas *in Suppl. quæst.* 55. *art.* 2. Ex Jure antiquo ad septimum usque gradum extendebatur, Cap. *Æqualiter* 35. q. 3. Utraque tamen Cap. *Non debet*, *De consang.*, *& affinit.* ad quartum gradum fuerat coarctata. Verùm nuperrime ex Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 4. ex copulâ fornicariâ revocata est ad secundum gradum; cum plerunque occulta fit, unde sæpenumero contingebat irrita celebrari Matrimonia, atque in eis perseverare. Quoniam verò ex hac non oritur amor ille, & reverentiæ causa, quæ ex licito concubitu habetur; hinc fit, nullum ex ipsa oriri impedimentum dirimens Jure naturæ. Affinitas quoque ex maritali consortio dimanans non dirimit naturali lege Conjugium Leviri cum Glore, ut compertum est ex diligenti inquisitione omnium fere Reipublicæ Christianæ Doctorum præmissa a Clemente VII., ut legitimam declararet dispensationem a Julio II. concessam Henrico VIII. Anglorum Regi, ut nuberet cum Catharina, quæ fuerat Fratris Uxor. Hoc aliis roborari posset exemplis, & consone quidem ad Scripturas, ubi describitur Conjugium Jacob cum Lia, & Rachele, *Gen.* 29., & *Deut.* 27., ubi præcipiebatur, ut Frater nuberet cum Uxore Fratris sui, qui absque liberis decesserat; quod sane fieri non potuisset, si in primo gradu transversali Affinitas Jure naturæ Matrimonium dirimeret.

Constituit impedimentum dirimens.

22 Affinitas in linea recta non dirimere Jure naturæ Conjugium, ut inter Privignum, & Novercam, Privignam & Vitricum; Socrum inter & Nurum, sicut inter Socrum & Generum, propugnant nonnulli magni nominis Doctores, gravissimâ tamen interveniente causâ; cum ex Affinitate non tanta habeatur indecentia, quanta est inter Consanguineos lineæ rectæ, puta inter Patrem, & Filiam. Unde Concilium Agathense *Can.* 6., & Arelatense *Can.* 10. prohibet Conjugium Privigni cum Noverca; si verò ante hujusmodi prohibitionem initum fuerit, decernit, legitimum esse censendum; quæ declaratio nullius esset momenti, si naturæ Jure nullum foret. Et sane Matrimonii substantiæ, aut bonis ejus, nequiquam adversatur; cum tales Affines sibi mutuò debitum reddere, fidem servare, prolem rite, sancteque, instituere possint; aliàs non talis adinvenitur superioritas, & inferioritas, quæ tantam gignat reverentiam, sicut inter Consanguineos.

Affinitas in linea recta an dirimat Jure naturæ Conjugium.

Alii verò Clarissimi Doctores oppositum volunt, contendentes, Jure naturæ dirimere Matrimonium. Amos namque 2. *vers.* 7. ut scelus reputavit gravissimum, quod *filius, ac Pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum*; & 1. ad Corinth. 5. Apostolus acriter reprehendit incestuosum cum Noverca; Levitici itidem 20. pariter redarguitur Connubium cum Noverca, & cum Nuru, atque mortis pœnâ mulctantur contrahentes. Referunt quoque Cap. *Si vir* 35. *q.* 3. ex Augustino *lib.* 22. *contra Faustum cap.* 61., qui tantam deberi affirmat reverentiam Uxori Patris, ac ipsi Patri. Demum Cap. *De propinquis* 35. *q.* 3. dicitur, eodem modo abstinendum ab Affinibus, ac a Consanguineis. Momenta utrinque gravissima sunt. Docti illa perpendant, eligantque meliora. Vide tamen quæ dicenda sunt infra *Contr. III. num.* 60.

CONTROVERSIA I.

AN OMNES COGNATIONIS GRADUS PROHIBITI LEVIT. 18. NATURALEM CONTINEANT JUSTITIAM, ITA UT OMNIA PRÆCEPTA LEVITICI OBLIGENT CHRISTIANOS.

❧ ❧

HISTORICA NOTIO.

Cognationis gradus innuimus jam superiùs *num.* 5., ubi & pro dignoscenda ipsorum distantia assignavimus regulas, quas a contumeliis Bezæ vindicavimus. Pro præsenti congruum est primò quærere, in quibus gradibus fuerit prohibitum Consanguineis nubere inter se.

23 Ab Orbe condito ad hæc usque tempora non una fuit Lex, aut Consuetudo. In Lege naturæ progeniti ex Adam cum Sororibus nupserunt, & nati ex filiis ejusdem, summa illa cogente necessitate Generis propagandi, Consanguineas duxerunt. Patrui, & Avunculi juncti sunt Neptibus; ut evincitur exemplo Abrahæ sese excusantis apud Abimelech *Gen.* 20. Amitæ cum Nepotibus inierunt Connubia *Numeror.* 26.

24 In Lege scripta Moyses *Levit.* 18. *vers.* 7. a legitimo Matrimonio proscripsit primum, & secundum gradum in linea recta, Patris nempe cum filia, & nepte, Matris cum filio, & nepote: in linea transversali Conjugium cum Sorore sive ex uno, sive ex utroque Parente, sicut & nepotis cum Amita, vel Matertera *vers.* 9., *& seqq.*

Quid lex Moysis quoad consanguinitatem.

Ex identitate rationis vult S. Hieronymus, apud Hebræos irrita fuisse Connubia collateralis lineæ respectu Descendentium, ita quod Patrui, & Avunculi Neptes seu ex Fratre, seu ex Sorore ducere nequirent. Verùm cum hac de re nihil habeatur in lege, pluribus hujusmodi extensio non arridet.

S. Ambrosius *Epistolarum lib.* 6. *Epist.* 48. *ad Paternum* dicit vetitum divina lege Conjugium Fratrum patruelium, qui sunt in quarto gradu; quod sane a veritate alienum est.

est. Crederem tamen, nomine legis divinæ intelligere S. Doctorem, non expressam Moysis legem, sed naturalem æquitatem homini a Deo impressam, quæ videtur innuere, hujusmodi Conjugia reprobanda. Hoc consonat rationi; qua urget Paternum contendentem, Conjugium, de quo ipse consulebat, non esse Moysis scripto vetitum; cui reponit Ambrosius, interdictum fore Jure naturæ, Interdictum lege, quæ scripta est in cordibus. Negat *in eadem Epistola* S. Doctor, in Levitico esse expresse prohibitas Nuptias Patris cum filia. Verùm vel aliter intelligit versiculum septimum, vel impressionis menda est Patrem pro Patruo exscribens.

Quid eadem lex quoad affinitatem.

Quantùm ad affinitatem Lex Moysis laudato loco Levitici *vers.* 8. prohibuit Nuptias Filii cum Noverca, Patris cum Nuru *vers.* 15., Patris cum Privigna, vel cum ejus filia *vers.* 17.; & hæc quoad lineam rectam. Ex transversali vetuit Nuptias cum uxore Fratris *vers.* 16., & cum Sorore uxoris, Ipsa vivente, *vers.* 18., sicut & cum Sorore Patrui *vers.* 14.

Quid in lege Gratiæ.

25 In Lege Gratiæ primis quatuor Ecclesiæ Seculis licebant Nuptiæ Consobrinos Inter, & Consobrinas, nec non Inter filios, filiasque Fratrum, atque Sororum; quod evincitur clare ex Augustino *lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 16. — Experti autem sumus in Con„ nubiis Consobrinarum etiam nostris tem„ poribus propter gradum propinquitatis fra„ terno gradui proximum, quamrarò per „ mores fiebat, quod fieri per leges licebat, „ quia Id nec divina prohibuit, & nondum „ prohibuerat lex humana. Veruntamen fa„ ctum etiam licitum, propter vicinitatem „ horrebatur illiciti, & quod fiebat cum „ Consobrina, pene cum Sorore fieri vide„ batur — Licitæ igitur putabantur hujusmodi Nuptiæ, sed rarò habebantur. Porro quamvis licerent prædicta Conjugia, reprobata tamen erant etiam apud Gentiles illa descendentium in linea collaterali, Avunculi scilicet cum Nepte, Amitæ cum Nepotibus, ut legere est in Svetonio *in Vita Claudii Imp. cap.* 26., ubi refertur Senatus Decretum pro Claudio emanatum, ut Agrippinam Fratris sui Filiam ducere posset.

Desinente Seculo IV., Theodosius Senior Nuptias prohibuit in secundo gradu collateralis lineæ rectæ, videlicet, inter filios, & filias Fratrum. & Sororum. Hujus meminit S. Ambrosius *laudata Epistola ad Paternum* — „ Theodosius Imperator etiam Fratres Pa„ trueles, & Consobrinos vetuit inter se Co„ njugii convenire nomine, & severissimam „ pœnam statuit, si quis temerare ausus esset „ Fratrum pia pignora —.

Insunte Seculo V. legem Theodosii abrogarunt Arcadius, & Honorius Impp., ut habetur *in Cod. Just. lib.* 5. *art.* 4. *de Nuptiis* — Celebrandis inter Consobrinos Matrimo„ niis licentia legis hujus salubritate Indulta „ est, ut revocata prisci Juris authoritate, „ restinctisque calumniarum fomentis, Ma„ trimonium Inter Consobrinos habeatur le„ gitimum, sive ex duobus Fratribus, sive „ ex duabus Sororibus, sive ex Fratre, & „ Sorore nati, & ex Matrimonio editi legi„ timi, & suis partibus Successores habean„ tur — Attamen hujusmodi abrogatio vim non obtinuit. Etenim Concilium Agathense anno 506. celebratum censuit incestuosum — „ Si quis Consobrinæ suæ se sociaverit — Et S. Gregorius Seculo VI. monitum voluit Augustinum Anglorum Episcopum illius legis nullam habendam esse rationem.

Seculo VI. cœpit consuetudo, quæ ad Seculum usque XI. perduravit, ut non valerent Conjugia Intra septimum gradum. Consuetudinis hujus testem habemus S. Gregorium Magnum *lib.* 12. *Epist.* 22. *ad Felicem Episcopum Messanensem* — Progeniem verò „ suam unumquemque de his, qui fideliter „ edocti sunt, & jam firma radice plantati „ stant Incolvulsi, usque ad septimam obser„ vare decernimus generationem — Epistolam hanc confictam volunt nonnulli. Ejusdem tamen consuetudinis momentum habemus ex Gregorio III., qui florebat anno 731. *Epist.* 1. *ad Bonifacium* — Progeniem verò „ suam unumquemque usque ad septimam „ generationem observare decrevimus —

Pro Anglis ad Fidem conversis S. Gregorius dispensavit, ut extra quartum gradum valerent Nuptiæ; & pro Germanis dispensavit Gregorius II. *Epist.* 13. *ad Bonifacium*. Sed Gregorius III. ejusdem Successor dispensationem revocavit *Epist.* 1. *ad Bonifacium*.

A Seculo XIII. Consanguinitatis, & Affinitatis gradus ad quartum solummodo redacti fuere ab Innocentio III. in Concilio Lateranensi anno 1215. celebrato *Can.* 50. Sanctio hujusmodi nunc quoque viget.

Græcorum supputatio secundum Jus civile.

26 Prædicta apud Latinos sulemnia sunt; Ceterum apud Græcos non eadem est supputandi ratio; siquidem Regulam Juris civilis adoptantes computant gradus Personarum numero.

Prioris itaque rei Christianæ temporibus usque ad Theodosium Seniorem non excludebant nisi secundum gradum, atque Consanguineorum Conjugia permittebant. A Theodosio verò ad Seculum usque XI. tertium gradum, sextam videlicet Personam, inter exclusas a Matrimonio connumeraverunt. Sed Michael, qui Ecclesiæ CP. præerat anno 1050., septimam exclusit Personam, octavæ Nuptias permittens. Praxim hujusmodi improbavit Innocentius IV. Seculo XIII *in Epist. ad Ottonem Cardinalem Tusculanum in Regno Cypri Legatum pro componenda controversia Græcos inter Episcopos Regni illius, & Archiepiscopum Nicosiensem Latinum*, referens Decretum Lateranensis Concilii superiùs citati. Porro Pontifex adversùs Græcos urgebat; quia hi permittebant Nuptias in quarto gradu, non quidem quoad septimam, bene verò quoad octavam Personam. Etenim secundùm Jus civile duplex Persona duplicem gradum constituit, sed unum tantummodo secundùm Jus Canonicum: unde prima, & secunda Persona primum Canonicum gradum faciunt, tertia & quarta secundum, tertium quinta & sexta, septima demum & octava quartum, cumque Græci concederent octavæ Nuptias, a Canonicis Sanctionibus discrepabant. Hujusmodi Græcorum praxim eradicare non potuit Innocentius. Contendunt

dunt namque illi, Pontificis Decretum non fuisse promulgatum; adeoque non obligare.

In affinitate ex Matrimonio eandem Juris civilis regulam sequuntur, & Nuptias septimæ Personæ concedunt, quas sextæ denegant, idest inter Affines tertio Canonico gradu. Constituunt itidem Affines inter se Consanguineos Mariti, & Consanguineos Uxoris; cum nos velimus solùm Affines Consanguineos Mariti cum Uxore, & Consanguineos Uxoris cum Marito. Cur autem Græci septimum civilem gradum remittant in Affinitate, secus in Consanguinitate, ex Blastrafio legitur *in Nomocanone*, videlicet; ubi fortior est unio, ibi longiori intervallo dissolvitur: sed fortior est in Consanguinitate, quàm in Affinitate; ergo prima ad septimum usque gradum producitur, non autem altera. Quoad aliud de Affinitate, quod alterum est, in quo a nobis discrepant, rationem affert præcitatus Auctor; quia nempe Consanguinei Viri sunt unum in Uxore, cum qua Vir est una caro: Consanguinei Uxoris sunt unum in Viro, cum quo similiter Uxor est una caro; ergo utriusque Consanguinei sunt unum in uno, idest in Uxore, & Marito, qui unum sunt; ergo juxta regulas Dialecticæ sunt unum inter se. Habent deinde regulas, sub quibus licitæ, vel illicitæ inter Consanguineos ex Affinitate censentur Nuptiæ, de quibus Arcudius *in sua Concordia lib. 7. de Matrim. cap. 30.*

27 Adversùs hosce Consanguinitatis gradus insurrexerunt Novatores. Joannes Wiclephus *lib. 4. Trialogi cap. 20.* sequentia habet -- Non delector in multitudine causarum divortii, cum multæ sint infundabiliter humanitùs ordinatæ, ut patet specialiter de Cognatione. Nam tempore primi hominis Fratres, & Sorores fuerunt ex ordinatione divina totaliter conjugati; & tempore Patriarcharum, ut Abraham, Isaac, & aliorum, satis propinqui cognati. Nec superest ratio, quare non sic liceret hodie, nisi humana ordinatio, quæ dicit, non solùm ex cognatione, sed ex affinitate amorem inter homines dilatari; sed causa hæc hominum nimis debilis est --

Novatores quid sentiant.

Martinus Lutherus anno 1520. lib. *de Captivit. Babylonica in cap. de Matrim.* scripsit -- In gradibus affinitatis, & consanguinitatis nulla alia attendi debent, & possunt, quàm quæ in Levitico cap. 18. scripta sunt, quæ & servari debent -- Et *in Serm. de Matrimonio* -- Consobrini inter se lege sociari possunt, divina, & christiana potestate -- Addit *ad cap. 2. Geneseos* -- Loth fuit filios fratris Abrahæ, utriusque Soror fuit Sara, & Melcha. Jam duo fratres Abraham, & Nachor, duas Sorores germani fratris filias duxerunt. Ex his concludi potest, quod nec abrogatum est, nec quisquam inhibere queat, quominus fratris filiam ducere liceat, quia Abraham, & Nachor fecerunt, qui in Scripturis laudantur, & sanctiores quàm nos fuerunt -- Demum *ad cap. 36. Geneseos* probat, & confirmat; Matrimonium, quod quidam cum propria filia, quam ex propria Matre, incesto Connubio, licèt inscius susceperat, contraxit.

Bucerus anno 1530. *ad cap. 19. Matthæi* docebat -- Consobrinis, & Fratruelibus Connubium inter se contrahere licet, quidquid leges contra Pontificiæ statuerint --

Calvinus *lib. 4. Instit. cap. 19. §. ultimo* reprehendit Ecclesiam, quod gradus Cognationis constituerit præter aliarum Gentium, & ipsius Moysis politiam.

Quid senserit Beza supra innuimus. Alios Sectarios referre non vacat; eorum errores sufficit brevibus narrare. Quidam volunt, præcepta Levitici *cap. 18.* naturalem continere justitiam; alii dicunt, esse immutabilia, atque ab humana potestate indispensabilia; sunt, qui volunt, neminem posse novos addere gradus; nonnulli ea a Christianis necessariò observanda deprædicant; contendunt alii, ex quo prohibitum est v. g. Conjugium Nepotis cum Amita, prohibitum itidem esse Conjugium Patrui cum Nepte ex Fratre, aut Sorore; demum affirmant pauci, potuisse Pontifices quosdam gradus impedientes Matrimonia statuere, salva tamen libertate conscientiæ. His positis

ADVERSUS NOVATORES FIRMATUR VERITAS.

DICENDUM, non omnes gradus in Levit. *cap. 18.* prohibitos naturalem justitiam continere, adeoque non omnia præcepta Levitici Christianos obligare.

28 PROB. I. Naturalia præcepta, pro omni statu, & quovis tempore obligant: sed præcepta Levitica circa gradus prohibitos non semper obligaverunt; ergo nequaquam naturalem continent justitiam. Minor propositio evincitur I. Jacob *Gen. 29.* duas duxit Sorores, Liam nempe, & Rachelem: porro duas ducere Uxores vetitum est laudato Levitici loco *vers. 18.*; ergo quovis tempore talia præcepta non obligabant. II. Judas *Gen. 38.* Uxorem defuncti primogeniti filii sui dedit secundogenito, promisitque tertio: sed hoc *vers. 16.* prohibetur; ergo. III. Amram filius Caath filii Levi accepit Uxorem Jochabed natam in Ægypto ex Levi *Numeror. 26.*, proindeque Sororem Caath, & Amitam ipsius Amram: sed hoc reprobatum habemus *vers. 12.*; ergo.

Præcepta naturalia semper obligant.

Hujusmodi autem Patriarchas peccasse, Calvinus, & Beza, jure affirmare non possum. Etenim etsi quandoque Viros Sanctitate celebres in crimen aliquod prolabi contingat, perseverantia tamen in peccato usque ad obitum, pugnat cum Sanctitate: hi verò Sancti Patriarchæ usque ad extremum vitæ perseveraverunt in celebratis Conjugiis; adeoque si illa Conjugia illegitima fuissent, in peccatorum sordibus semper permansissent. Addas velim, quod Jacob proficiscens in Mesopotamiam, ubi Uxores duxit, singularem a Domino promissionem in prolis multiplicationem, insimul & benedictionem obtinuit: *Et benedicentur in Te, & in semine tuo omnes tribus terræ.* Gen. 28. Affirmare autem, Deum speciali benedictione futuras illegitimas

mas Nuptias approbasse, iniquum est. Simile ratiocinium potest efformari de Juda, cujus successioni promissa fuit Messias tanquam singulare privilegium, *Gen.* 49. Est & aliud momentum, quatenus filii ex prædictis progeniti ut legitimi semper habiti fuere, nec usquam in Scripturis ut spurii notati.

A Confugere ad dispensationem a Deo factam ob aliquod mysterium, sicut cum Jacob *ibidem* admittitur dispensatio in pluralitate Uxorum, arbitrarium prorsus est. Siquidem dispensatio illa aliàs occulta scandalum apud Gentes illas rem prorsus insuetam conspicientes peperisset; hoc porro non evenit; quoniam Laban & filias obtulit, & Jacob adoptavit Uxores, nemine stupente, aut refragante. Nec momentum aderat dispensationis instituendæ in lege naturali. Siquidem, ut Dei Populus propagaretur (quod fuit motivum dispensationis in Polygamia) haud opus erat naturale præceptum violare; cum aliæ mulieres nullo affinitatis vinculo colligatæ passim occurrerent. Hinc Judas, dum Uxorem defuncti filii tradidit secundo, altum de dispensatione silentium habet, atque tantummodo inditam a natura inclinationem propagandi seipsum causatus est, videlicet ut semen fratris suscitaretur.

B

29 PROB. II. Deus *Deut.* 25. præceptive disponit, ut si quis absque liberis vitâ functus sit, superstes Frater ducat illius Uxorem, ejusque suscitet semen. Rem sub præcepto mandavit, ut in aperto est; porro dispensatio pro aliquo casu solùm ab obligatione absolvit. Et sane in Deuteronomio Lex statuitur jubens, Uxorem defuncti Fratris esse ducendam; sed Lex hujusmodi nil præcipit contra Jus naturæ: fieri enim nequaquam potest, ut Auctor naturæ adversùs naturam agat; ergo Fratris Uxorem ducere nequaquam dici debet contra Jus naturæ. Atqui Lex Levitica *verf.* 16. vetat Nuptias cum Uxore Fratris; ergo Levitica præcepta Jus naturale non involvunt.

C

Ut hocce argumentum fortiùs urgeat, declarandum est, legem Deuteronomii loqui primò de germano Fratre, indeque ad alios propinquos extendi. Et quidem evincitur I. ex contextu: *Quando habitaverint Fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, Uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui* verf. 5. Fratres autem, qui in eadem domo commorantur plerumque sunt germani Fratres, & quando alii propinqui insimul habitant, Fratres nuncupantur germani. II. Lex illa Deuteronomii a Sadducæis usurpata fuit, ut Christum tentarent quoad mortuorum resurrectionem; sermonem namque instituentes de muliere, quæ nupsit septem Fratribus, cui in resurrectione adjudicanda foret, aperte intelligendi sunt de Fratribus germanis. Siquidem non solùm laudato Matthæi loco dicuntur Fratres, sed etiam Marc. 12. *verf.* 19., & Luc. 20. *verf.* 28. Porro si Fratrum nomine propinqui deberent intelligi, indubie aliquis ex Evangelistis hoc explicasset, & Fratres propinquorum nomine appellasset; quod non legitur; ergo. III. Ex historia Ruth. *Cap.* 1. clare evincitur, latam

D

E

fore Legem primariò germanos Fratres afficientem. Etenim Noëmi Vidua Nurus suas hortatur, ut non expectent Fratres defunctorum virorum, ut nubant; *Revertimini filiæ meæ, cur venitis mecum? Non ultra habeo filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis. Revertimini filiæ meæ, & abite; jam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo conjugali*, verf. 11., & seq. Hic plane sermo est de germania Fratribus; de his nempe, qui ex eodem materno utero nascuntur. Nomen itaque Fratris cogimur intelligere non de propinquis, sed de Fratribus, qui tales sunt juxta communem hominum sensum. Quod fatetur ipsemet Beza *lib. de Repudiis* stans adversùs Calvinum aliter sentientem *in Comment. ad cap.* 18. *Levit.*

Prohiberi autem in Levitico ducere Uxorem Fratris, quod subsumptum est in argumento, nemo sapiens inficiatur, cum in omnibus Scripturæ Codicibus sive Hebraicis, sive Græcis, sive Latinis id habeatur. Et quidem prohibetur ducere Uxorem Fratris absolute, & non verò, ut quidam perperàm interpretatur, Fratris viventis. Siquidem frustra hoc fuisset ibidem appositum; cum manifestum sit adulterium copula cum Uxore Fratris viventis, & aliàs in eodem capite expresse Mœchia sit vetita. Si quis detorqueret Scripturam ad Uxorem repudiatam, jam omnia Levitica præcepta confunderentur; cum omnibus prædicta expositio aptari posset.

Non itaque laudata præcepta naturalem continent justitiam. Hoc invictè propugnandum est, etiamsi admittatur, Legem Deuteronomii versari quidem circa germanum Fratrem, sed fore exceptivam Legis latæ in Levitico. Nam vel illa exceptio erat naturalis, vel judicialis. Si naturalis; obligaret pro omni statu, adeoque etiam nunc vigeret; proindeque Fratres innupti ducere deberent Uxorem defuncti Fratris absque liberis, quod ad unum omnes admittere refugiunt, & potissimùm Patroni Schismatis Anglicani. Si verò exceptio dicatur judicialis; lex similiter ad eundem ordinem spectaret; talis namque est exceptio, qualis lex: Itaque non erit ab intrinseco malum nubere cum Sorore defuncti Fratris, nec tantummodo licet, urgente summa necessitate, ad hanc siquidem non attendit Lex Deuteronomii, sed quandam pietatem erga Fratrem respexit; quare ea inter recenseri posset, quæ repugnantiam quandam velut negativam, seu præcisivam, & fundamentalem dicunt, unde mala sunt, si debitas non connotent circumstantias. Nequeunt itaque Levitica præcepta Christianos afficere quoad omnes gradus ibidem vetitos; adeoque concessiones ab Ecclesia factæ validæ, & licitæ jure habendæ sunt.

SECTARIORUM ARGUMENTA REPELLUNTUR.

30 OBJIC. I. Conjunctio conjugalis facta inter Gentes, quam abominatur Deus, naturali justitiæ repugnat: sed Nuptias a Gentibus celebratas in gradibus in Levitico prohibitis abominatur Deus; ergo naturali repugnant justitiæ; ergo omnes gradus Leviticâ Lege prohibiti naturalem continent æquitatem, non enim præcepta judicialia ligabant Gentes. Minor ostenditur ex laudato Levitici capite vers. 26., & seq. *Custodite legitima mea, atque judicia, & non faciatis ex omnibus abominationibus istis, tam indigena, quam colonus, qui peregrinantur apud vos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accolæ terræ, qui fuerunt ante vos.* Et vers. 24. *Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt universæ gentes, quas ego ejiciam ante conspectum vestrum.* Et cap. 20. vers. 22. pœnæ in easdem Gentes comminantur ob violatam Levitici legem: *Custodite leges meas, atque judicia, & facite ea; ne & vos evomat terra. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante vos. Omnia enim hæc fecerunt, & abominatus sum eas.* Utrobique verba sunt universalia: *In omnibus his. Omnia hæc*; adeoque non possunt intelligi de quibusdam tantùm sceleribus, ob quæ puniri debeant, sed meritò dici debet puniendos ob violationem graduum prohibitorum; unde asserendum est, ipsos naturalem continere justitiam.

Verba universalia sæpe [illegible] intelligenda.

RESP. Verba utique universalia sunt; verùm nequaquam supponunt distributive pro omnibus gradibus, ita ut Gentes abominabiles dicantur, ex quo in quolibet gradu contraxerint; sed tum ob violatos gradus Jure naturæ prohibitos, tum ob gravissima scelera, potissimùm ob Idololatriæ, Bestialitatis, & Sodomiæ peccata ibidem recensita. Et sane pœna illa: *Ne & vos evomat terra*, licèt omnibus criminibus apponatur, attamen indubie non omnia peccata eâ pœnâ puniebantur, sed Idololatria, aliaque graviora.

31 DICES. Quoties a Legislatore eadem assignatur ratio prohibitionis, toties ejusdem ordinis sunt omnia, quæ a lege prohibentur: sed Deus pro omnibus gradibus, quos vetat, eandem assignat rationem, ideo in principio generaliter dicit: *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat*: & ad singulos gradus subditur: *Quia turpitudo est*; ergo singuli gradus prohibiti ad eundem ordinem spectant. Sed aliqui dubio-procul spectant ad Jus naturæ, ut Patrem inter, & filiam; ergo & ceteri omnes.

Malitia duplex.

RESP. Duplex distinguitur a Theologis malitia; radicalis una, formalis altera. Illa quandam involvit disconvenientiam ad aliquam perfectionem, ratione cujus fundat congruentiam, & quasi exigentiam, ut prohibeatur; quandiu tamen non prohibetur, non est formaliter mala. Formalis autem malitia actualem dicit deordinationem ad legem prohibentem. Turpitudo itidem alia est radicalis, alia formalis. Prima in omnibus gradibus Cognationis adinvenitur; cum natura dictet, quandam Cognatis deberi reverentiam. Formalis est in omnibus gradibus actu prohibitis. Quoniam verò leges prohibentes, quædam sunt naturales, quædam positivæ; propterea formalis turpitudo non una est. Quare non omnes Levitici gradus, sed aliqui tantummodo, naturali Juri adversantur. Itaque Legislator illâ causali *Quia turpitudo est* solùm radicalem innuit rationem, congruentiam prohibitionis fundantem; & per actualem prohibitionem constituit formalem. Et quamvis in gradu quolibet aliqualis habeatur disconvenientia, in uno tamen major est, minor in alio juxta majorem, minoremve propinquitatem; quod satis itidem explicatur, dum dicitur: *Turpitudo enim Patris tui est; Turpitudo tua est; Turpitudo fratris tui est* &c.

32 INSTABIS. Illa causalis in gradu primo lineæ rectæ: *Quia turpitudo Patris tui est*, ad formalem justitiam naturalis ordinis pertinet, & a lege naturæ Connubium Patris cum filia execratur: sed eadem urget ratio in aliis gradibus; ergo. Minor propositio duplici clarescet exemplo. Prohibet Lex Levitici, Nepotem ducere Amitam, & Materteram, non verò Patruum, & Avunculum ducere Neptem; quia Amita, & Matertera non habent patriam potestatem in Nepotem, sicut habent in Neptem Patruus, & Avunculus. Est naturaliter indecens, ut Superior naturali auctoritate, fiat naturali subordinatione subjectus ei, cui præest; idcirco nequit Amita cum Nepote contrahere, Vir namque est caput Mulieris; Patruus verò semper præeminet, unde Neptem potest ducere. Exemplum aliud est in gradu lineæ transversæ, & affinitatis. Quia turpius erat, quod una Mulier duos haberet Maritos, quàm quod unus Vir duas haberet Uxores, hinc factum est, quod aliter prohiberetur duas ducere Sorores, aliter ducere Sororem Fratris defuncti.

RESP. Hoc argumentum nostram firmat Sententiam: Si enim Levitica prohibitio in omnibus gradibus naturalem involveret justitiam: ubi foret æqualitas gradus, esset etiam æqualitas naturalis justitiæ, cum æqualitas Cognationis haberetur, & tamen Lex Levitici intra eundem gradum, unum prohibet extremum, secus aliud, ut in exemplo videre est. Amita, & Patruus cum Nepte ad eundem prorsus gradum pertinent, sicut etiam Frater, & Soror; & tamen Lex Levitici vetat, Amitam Nepoti copulari, Fratrem Uxorem defuncti Fratris ducere, quin extendatur ad Patruum respectu Neptis, & ad Fratrem respectu Sororis Uxoris defunctæ, cum aliàs in utroque extremo Amitæ, & Patrui &c. eadem inveniatur substantialis turpitudo ob æqualitatem Cognationis. Quare discrimen illud assignatum, extrinsecum prorsus est gradui, sexum afficiens, vel aliquam personæ contrahentis conditionem; proindeque haud valet turpitudinem constituere Conjugium Jure naturali dirimentem.

Prohibitionis respicit semper æqualitatem gradus.

33 OBJIC. II. Quod apud Gentes execratur, Jure naturæ invalidum est: sed Conjugium Privigni cum Noverca execrabile erat

erat apud Gentes, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 5. vers. 1., & seq. *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ut uxorem Patris sui aliquis habeat*; ergo hujusmodi Conjugium naturæ legibus refragatur. Sed hoc est vetitum in Levitico; ergo Lex Levitici naturalem continet justitiam.

A

RESP. Probabile est, primum gradum affinitatis in linea recta Jure naturali adversari Conjugio. Prescindendo tamen ab hac probabilitate dicimus, quod Paulus sermonem habet de Conjugio Privigni cum Noverca, vivente Patre (quod sane natura refugit) ut colligitur ex eodem Apostolo 2. ad Corinth. 7. vers. 12. *Scripsi vobis, non propter eum, qui fecit injuriam, nec propter eum, qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem nostram*. Hic mentionem facit de eo, qui passus est injuriam, nempe de Patre, adeoque dicendum est ipsum fore vivum. Nisi dicere velis, Privignum nequaquam Conjugium cum Noverca iniisse, sed cum ea illicitum habuisse commercium.

B

34 OBJIC. III. Diebus Joannis Baptistæ Levitica Lex ut judicialis non obligabat; quia *Lex & Prophetæ usque ad Joannem*, Luc. 16. Sed tunc temporis Conjugium cum Uxore Fratris nullum erat: non quidem Lege Evangelica, quæ hac super re nihil præceperat; ergo Lege naturæ, ad quam attendebat Præcursor Herodem reprehendens habentem Fratris sui Uxorem.

C

RESP. Ex communi Interpretum placito, Herodes, vivente Philippo ejus Fratre, hujus Uxore abutebatur; unde meritò adversùs eum insurrexit Joannes. Omissâ tamen hâc Sententiâ, falsò astruitur, Leviticam Legem ævo Joannis cessasse; vigebat namque tunc, atque Herodem, ceterosque de Hebraica Gente obligabat; Lex enim Moysis per Christi mortem evacuata est. Dicitur quidem *Lex & Prophetæ usque ad Joannem*; quia hic postremus fuit veteris legis Propheta; proindeque reprehensibilis erat Herodes, quia in Leviticum peccabat.

Herodes cur a Joanne reprehensus.

D

35 OBJIC. IV. Deus singulis præceptis de gradibus adjecit pœnas, easque gravissimas *Levit.* 18., & 20., puta interfectionis, ablegationis a Populo, & hujusmodi; ergo cum aliqui gradus naturalem involvant malitiam, non abs re diceretur, omnes eandem importare.

RESP. Oppositum ex hoc argumento abunde evincitur. Etenim inter appositas pœnas latum intercedit discrimen. Conjugium siquidem in primo affinitatis gradu lineæ rectæ, sicut & in primo consanguinitatis lineæ transversæ punitur pœnâ mortis; Conjugium verò in secundo gradu consanguinitatis, & affinitatis transversæ punitur carentiâ prolis, quæ indubie minor est pœna. Urget & aliud momentum adversùs Kemnitium. Non enim colligere fas est ex inflictis pœnis, illa præcepta esse naturalia; similes namque appositas legimus præceptis judicialibus, & ceremonialibus, ut videre est in transgressore Circumcisionis *Gen.* 17., in comedente fermentatum diebus azymorum *Exod.* 12.

Crimina diversa diversimode puniuntur.

E

36 OBJIC. V. Decalogi præcepta naturalem continent justitiam: sed Levitica præcepta ad Decalogum referri auctor est S. Augustinus *q.* 65. *in Leviticum*; ergo.

RESP. S. Doctor adulteria in Levitico prohibita dicit ad Decalogum etiam reduci — Ecce ubi rursus prohibet adulterium, quod „ cum aliena uxore committitur, quod etiam „ in Decalogo prohibetur; unde apparet illa „ ita prohibita, ut etiam mortuis viris suis „ non ducant uxores, quarum prohibet tur„ pitudinem revelare — Non igitur omnia Levitici præcepta refert ad Decalogum, sed tantùm adulterium, quod utique naturali Juri adversatur.

Adulterium est contra jus naturæ.

37 OBJIC. VI. Præcepta nullimode ab Ecclesia dispensabilia, sunt Juris naturalis: sed in gradibus in Levitico prohibitis nequit Ecclesia dispensare, ut propugnant Major 4. *Dist.* 40. *quæst.* 3., Silvester verbo *Papa* §. 17., Waldensis *Tom.* 2. *de Sacramentis cap.* 134., quibus cohærent Doctores ab Henrico VIII. consulti, contendentes, Pontificem haudpotuisse dispensare, ut defuncti Fratris Uxorem duceret; ergo.

RESP. Pauci utique Theologi ex inadvertentia ad loca Levitici insimul, & Deuteronomii, in eam devenere Sententiam, ut in gradibus in Levitico exscriptis non possit Ecclesia dispensare. Verùm hoc Catholicam veritatem non ferit. Divinum namque lumen non privatis quibusdam Doctoribus, sed Ecclesiæ affulget ad accuratam Scripturarum intelligentiam; adeoque nihili facienda est eorum doctrina, quæ Ecclesiæ declarationibus adversatur. Qui verò pro Henrico steterunt, noverunt ad aulicam auram affectere Sententias, nullâ Scripturarum, Traditionum, Sacrorumque Canonum, habita ratione. Novimus enim ea lege Cranmerum Archiepiscopum Cantuariensem creatum, ut divortium Regis latâ Sententiâ approbaret: Quo jure igitur his fidendum?

Sententia fautoris nequaquam prævalet Ecclesiæ doctrinæ.

CONTROVERSIA II.

AN CONJUGIUM IN PRIMO CONSANGUINITATIS GRADU LINEÆ RECTÆ IRRITUM SIT NATURÆ JURE.

38 Difficile sane est ostendere, aliquos Consanguinitatis gradus naturæ Jure Conjugium dirimere; siquidem nec ex Scripturis hoc evinci potest, nec naturali ratione immediate probari. Illicitum quidem illicò colligitur; non tamen omne illicitum censetur irritum; cum Nuptiæ in quibusdam gradibus prohibitis contractæ, si quædam occurrant circumstantiæ, licitæ eodem Jure habeantur. Nihilominus cum omnibus Catholicis.

DICENDUM, Conjugium in primo Consanguinitatis gradu lineæ rectæ irritum fore naturæ Jure.

39 PROB. I. In prima Conjugii institutione dictum est: *Relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhærebit Uxori suæ*. Gen. 2. vers. 24.: sed hoc innuit, ex sui institu-

Conjugium in sua institutione excludit Patrem, & Matrem.

stitutione, adeoque ex naturali lege, ineundum esse Conjugium cum persona a Patre, & Matre discreta; ergo uterque Parens inhabilis est ad contrahendum cum Filiis.

Leges Conjugii repugnant Parentes inter, & filios.

40 PROB. II. Juxta naturæ leges tenentur Filii Patrem, Matremque, singulari reverentia prosequi: sed jura Conjugii singularem hanc reverentiam non patiuntur, ut ad unum omnes facilè conjicere possunt: & aliàs thori cohabitatio essentialiter aliquam involvit turpitudinem; ergo si Conjugii munia inter eos naturaliter incompossibilia sunt, dicendum meritò est, inter eosdem repugnare naturaliter Matrimonium.

Conditio Conjugii dicit æqualitatem.

41 PROB. III. Conditio Conjugii non solùm importat essentialiter æqualitatem societatis in procreanda, educandaque prole, sed etiam in œconomica domestica gubernatione: sed conditio Filii essentialem dicit subjectionem ad Patrem, & Matrem in prædicta œconomica gubernatione; ergo ex contradictoriis conditionibus inhabiles sint oportet ad conjugalem contractum. Hoc clariùs evincitur in Conjugio Filii, & Matris, quæ Filio subjici deberet.

Bruta commercium cum matre refugiunt.

42 PROB. IV. Quod ingenitæ animalium inclinationi repugnat, fortiùs adversatur rationali naturæ: atqui conjunctio cum Matribus ad procreandum ingenitæ inclinationi brutorum repugnat: unde Equi, & Cameli ad congressum cum Matribus compelli nequeunt, ut Plinius testatur *lib. 8. Naturalis Hist. cap. 42.*, & Aristoteles *lib. 9. de Hist. animalium cap. 50.*, qui refert, quod Camelus morsu interfecit eum, qui matri obtectæ, ut jungeretur, curavit, & Equus præcipitem se dedit, postquam id simile egisse persensit; ergo.

43 PROB. V. In perscrutatione rerum, quæ adversùs naturam pugnant, standum est judicio Sapientum, qui solo naturæ lumine ad veritatis indagationem procedunt. Hi porro Parentum Conjugia cum filiis execrantur. Unde Aristoteles 2. *Politic.* Uxorum communionem reprobat; cum fieri posset, ut Parentes cum filiis nuberent. Quare barbaræ Nationes tales Nuptias refugiunt, si Persas excipias, de quibus habet Sextus Empir. Pyrr. *lib. 3. cap. 24.* — Persæ „ verò, & inter eos potissimùm, qui sapientiam profiteri videntur, Magi cum matribus Matrimonia contrahunt — Hinc illud Catulli *Epig. 91.*

Nam Magus ex matre, & gnata nascatur oportet.

Persæ ob Conjugium cum matribus exetrabiles.

Hujusmodi tamen flagitium totius humani generis animadversionem provocavit.

44 PROB. VI. Ex Patribus, quorum unam, aliamve dabimus auctoritatem, cum in re adeo nota versemur. Igitur S. Ambrosius *Epist. 66. ad Paternum* scribit — Nec „ Pater filiam suam accipiat Uxorem, interdictum est Jure naturæ, lege, quæ est in „ cordibus singulorum, interdictum est inviolabili præscriptione pietatis, titulo necessitudinis — S. Augustinus *lib. 22. contra Faustum cap. 43.* sermonem habens de filiabus Loth, quæ cum ebrio Patre concubuere, ut humani generis conservationem quærerent, ait — „ Potius quidem nunquam esse Matres, quàm „ sic uti Patre debuerunt — Ex his satis innuitur, tale commercium naturæ legibus repugnasse. Ejusdem labii sunt reliqui Patres.

ADVERSANTIUM MOMENTA DISSOLVUNTUR.

45 OBJIC. I. Non major est Patris, Filiique conjunctio, quàm Adami, & Evæ, quæ erat os ex ossibus ejus: sed validum fuit eorum Conjugium, immo futurorum exemplar; ergo inter alios Progenitores, & Filios validum erit Conjugium. Porro conjunctionem illam non repugnare naturæ satis innuit Creator Deus, qui Evam aliter efformare potuisset.

Adam, & Eva nō erant Consanguinei.

RESP. Productio Evæ ex Adami costa nullam intulit Consanguinitatem: cum nec per aliquam Adæ actionem, nec per generationem facta fuerit; propterea nullam involvit turpitudinem, quam indubie importat maritalis conjunctio Progenitorum cum Filiis.

46 OBJIC. II. Filiæ Loth, aliàs ad dictamen rationis enutritæ, sibi fas esse copulam cum Patre crediderunt, ne, Universo Orbe conflagrato, ipsis vitio verteretur, si totum humanum Genus periret; sed si naturæ lumine nullum foret Conjugium Filiorum cum Parentibus, in eam devenire Sententiam nequaquam potuissent; ergo.

Filiæ Loth de concubitu cum Patre inexcusabiles.

RESP. Argumentum in Adversarios regeritur. Siquidem Patris concubitum Filiæ furatæ sunt, ipsum inebriantes, ut ab ebrio consequerentur quod, vigilante, nullimode consequi potuissent, ut ait S. Augustinus *lib. 22. contra Faustum cap. 43.* — Ab illo autem „ opere ita Patrem abhorrere sentiebant, ut „ id se impleturas esse non crederent, nisi „ ejus ignorantiam procurarent. Namque, „ ut scriptum est, inebriaverunt eum, & „ se nescienti miscuerunt — Unde plane fit, ipsas novisse, concubitum Patris cum Filia naturæ legibus adversari. Sunt nonnulli ex Patribus, qui eas a crimine excusant, caussantes in ipsis amorem periclitantis posteritatis. Verum enim verò, ut supra notavimus ex Augustino — Potius quidem nunquam „ esse Matres, quàm sic uti Patre debue- „ runt —

47 OBJIC. III. Nisi id, quod opponitur fini, & bonis Matrimonii, impedit Jure naturali ejusdem valorem; atqui Cognatio primi gradus lineæ rectæ nec opponitur fini, nec bonis Conjugii: cum per hujusmodi Conjugia & procreari, & educari possint Filii; ergo nequaquam naturæ legibus adversari censendum est.

Quomodo Parentum Conjugia cum filiis naturæ adversantur.

RESP. Quamvis tale Conjugium fini primario Matrimonii non obsistat simpliciter, cum ex Parentis, Filiique concubitu proles generari, atque educari possit; adversatur tamen quoad modum, quia summâ id fieret indecentiâ. Carnalis siquidem copula turpitudinem quandam secum affert; ideoque Patrem inter, & Filiam quædam irreverentia intercederet; quod naturali rationi refragatur.

48 OBJIC. IV. Quod ad majorem Co-

Conjugii firmitatem deservit, nequit naturæ legibus repugnare; sed potissima conjunctio, quæ Filios inter, & Parentes invenitur, mire deservit ad Conjugii firmitatem: etenim firmiora sunt vincula ex voluntate infimul, & natura, quàm ex sola voluntate, & eo validiora, quo utraque conjunctio specialior est; ergo.

RESP. Conjunctio unius generis vinculum alterius generis persæpe impedire solet; v. g. conjunctio identitatis conjunctionem impedit similitudinis. Quare nil mirum si summa conjunctio naturalis, & affectiva, in linea recta, vinculum aliud ex Connubio impediat.

B 49 OBJIC. V. Conjugalis contractus ex dilectione oritur, & dilectionem infert; sed, ut legere est Ecclesiastici 13. vers. 19., *omne animal diligit simile sibi*; ergo ubi major similitudo, ibi major itidem dispositio ad contractum conjugalem. Cumque inter Parentes, & filios maxima intercedat similitudo, jam inde maxima habetur dispositio ad Matrimonium.

RESP. Affectio dilectiva diversimode versatur inter Conjuges, ac inter Parentes, Filiosque. Illa est affectio cujusdam socialis æqualitatis; altera est affectio cujusdam reverentialis subjectionis. Ex prima oritur contractus conjugalis; secunda repugnantiam involvit ad talem contractum, cum recta ratio illi adversetur. Textus Ecclesiastici intelligitur de simili in specie.

Non omnis dilectio deservit ad Conjugium.

C 50 OBJIC. VI. Parentes, & Filii, qui ratione filiationis eisdem subjecti sunt, fiunt æquales ratione contractus, ut in aperto est: immo quandoque Filius ratione dignitatis, puta Episcopalis, aut judicialis, superior Patre evadit; ergo quamvis sit Filius Parentibus subjectus ratione filiationis, æqualis, aut superior evadet ratione Conjugii.

RESP. Inter Filios, & Parentes, dantur utique contractus de rebus, quarum dominium habent, nisi Lex obstet. Porro contractus conjugalis impeditur a lege Conjugii. Hæc quippe inter Conjuges æqualitatem exquirit ad mutua obsequia; aliàs Filii, urgente naturæ præcepto, quoad hæc Parentibus subjiciuntur.

D 51 OBJIC. VII. Si momenta pro nostra Sententia evincerent, probarent itidem Conjugium Jure naturæ irritum in omnibus gradibus lineæ rectæ ascendentium, & descendentium: in omnibus enim urgent eadem incovenientia; sed hoc arduum videtur, atque contra Ecclesiæ praxim; ergo neque in primo gradu irritum erit.

E RESP. Sunt equidem boni nominis Doctores, qui invictè propugnant, omnia Conjugia lineæ rectæ ascendentium, & descendentium irrita esse Jure naturæ. Contendunt namque, producta momenta eodem modo urgere in uno gradu, ac in omnibus, quoniam sicut est impossibile, filium esse abs que Patre, sic esse Neptem absque Avo, & juxta naturæ leges filius nequit esse a Patre, quin sit ab Avo; adeoque eandem vim habent in ratione principii, secundùm quam relata argumenta, licèt major, minorve detur sanguinis participatio. Sunt & alii, qui negant, prædicta Connubia in omnibus gradibus irrita fore, propter distantiam commixtionis sanguinis. Porro quænam ex his Sententiis sit eligenda, judicent alii.

Nam in omnibus gradibus lineæ rectæ sint irrita Conj. [illegible]

CONTROVERSIA III.

AN CONJUGIUM IN PRIMO GRADU LINEÆ TRANSVERSÆ SIT JURE NATURÆ IRRITUM.

DICENDUM, Conjugium in primo gradu lineæ transversæ irritum fore Jure naturæ.

52 PROB. I. Conjugium, a quo natura abhorret, eidem adversari meritò censendum est: sed natura abhorret a Conjugio Fratrem inter, & Sororem; ergo Jure naturæ irritum est. Major in aperto est. Etenim natura ab eo non abhorret, ad quod homo naturaliter adstringitur: sed legitimi Conjuges naturali lege tenentur ad mutuam thori cohabitationem; ergo ab hac abhorrere non debet natura; ergo si Fratrem inter, & Sororem abhorret, hujusmodi cohabitatio sit oportet illegitima, atque nulla. Propositio altera, circa quam dissidium esse posset, evincitur. Inter Noachidarum, idest, filiorum Noe præcepta, quæ Juris naturalis præscripta, quibus homines adstringuntur universi, commemorant, quartum est *De revelatione turpitudinum*, quo declaratur etiam a Gentibus pene omnibus abominandum Conjugium cum Sororibus tam uterinis, quàm germanis; unde Plato *lib. 7. de Legibus* talia Connubia vocat *nequaquam sancta, sed Deo invisa*: Diodorus Siculus *l. b. 1.* Ægyptios notat *præter communem aliorum hominum morem* cum Sororibus inire consuevisse: & Philo Judæus *lib. de Legibus Specialibus ad VI., & VII. Decalogi præceptum* scribit — Deinde præcipitur, ne Sororem quidem esse ducendam. Honestum sane præceptum, atque aptum continentiæ. Quamvis Atheniensis Solon hoc observat in uterinis tantùm Sororibus eodem Patre progenitis relinqui liberum. Contra Lacedæmoniorum Legislator uterinis non interdicit Connubio, sed solis eodem Patre genitis. At Ægyptius ridens utriusque simplicitatem, & semiperfecta placita, laxavit libidinem, & auxit in corporibus, animisque insanabile malum intemperantiæ, permissâ licentiâ ducendi Sorores, sive per alterutrum Parentem, sive per utrumque cognatas, majores pariter & minores, æqualesque, ne gemellis quidem exceptis, quas natura ipso natali sejunxit, intemperantia verò societate copulavit insatiabili, & male copulata junctura. Quas leges abominatus Moses, ut alienissimus a bene constituta Republica, & incitantes ad omnem turpitudinem, modis omnibus prohibuit congressum cum Sororibus, utrumque sive alterum tantùm Parentem communem habentibus —

Gentes plerumque refugiunt Connugia inter Fratres, & Sorores.

Apud Persas, approbante Cambyse Sororum

rorum Conjugia, diserunt Jurlsconfulti -- „ Nuilam se invenire legem, quæ Sororem „ Fratri nubere finat -- Græci commistionem cum Matre, Filia, vel Sorore, non illicitam modò, sed nefariam habuere, ut legitur ea Ocello Leucano Pythagorico Philosopho *cap.* 4. -- Oportet etism instituere „ hujusmodi mores, qui in Græcis Civitati„ bus legitimi, ae recepti sunt, nimirum „ neutiquam cum Matre, Filia, aut Sorore „ concumbere -- Et Euripides *in Andromache* -- Hujusmodi est omne barbaricum genus. „ Pater enim Filiæ, & Filius Matri misce„ tur, Soror iudem Fratri -- Demum Simplicius *Commentar. ad Epitecti cap.* 47. -- Jam „ cum lea, & consuetudo Sororis, & Fra„ tris consuetudine interdicat; appetitiones „ non secus ae ab ipsius naturæ imperio sup„ pressæ, jam prorsus sunt immobiies, nisi „ fortè aliquos furoris intemperies, & diræ „ scelerum ultrices agitatint -- Si ergo naturæ legibus taiia Conjugia adversantur, si ejuratur, ut scelus, Persarum consuetudo nubendi cum Matre, Filia, aut Sorore, & non nisi barbaræ Genies in tantum nefas proisplæ sunt, jam in aperto est, taies Nuptias fore contra di&tamen rationis.

53 PROB. II. Abraham, sive cum in Ægyptum concessit, ut vitæ subsidia quæreret, *Gen.* 12., sive cum in Palæstina peregrinaretur inter Geraritas, *Gen.* 20., Saræ laudabiliter, prudenterque, suasor fuit, ut Uxorem se non esse simularet, sed Sororem suam diceret, ut mortem effugeret, timebat enim, ne Ægyptii, aut Geraritæ Speciosæ Uxoris amore capti ipsum interficerent. Suasio hæc inanis fuisset, si Jure naturæ fraterna Conjugia non fuissent reprobata; etenim etsi Abraham Sororem diceret Saram, Uxor nihilominus credita fuisset. Erat pulchra nimis, ut notat Scriptura; unde fraterna jura de facili in conjugiiia transissent. Et profectò Rex Geraræ Abimelech, dum Isaac Patrem imitatus dixit Rebeccam Sororem, videns eos jocantes: Gen. 26. vers. 9. *accersito eo, ait: Perspicuum est quod Uxor tua sit; cur mentitus es, eam Sororem tuam esse?* Quibus clare innuit, nullum esse Conjugium Fratrem inter, & Sororem. Aliàs si illicitum tantummodo fuisset existimatum, ut quidam autumant, evidentiori vitæ discrimini obnoxii fuissent, quatenus in pœnam illiciti Connubii occidi potuissent.

54 PROB. III. Innocentius III. in Cap. *Gaudemus, de Divortiis* definitive resolvens quæstionem, num Pagani conjuncti in secundo, aut remotiori gradu, ad Fidem conversi possint habitas retinere Uxores, respondit affirmative; ergo sentit, quod si in primo contraxissent, essent separandi.

Nec momenti est, si dicatur, hac super re non fuisse interrogatum; adeoque nullum dedisse responsum. Etenim facta interrogatio pro secundo, aliove remotiori gradu, supponit, nullum subesse dubitandi locum pro primo. Et meritò sane; omnium quippe Gentium consensio execrans hujusmodi Conjugia, ut superiùs vidimus, abunde manifestat, naturæ dictamini taliter adversari, ut abs re sit ultra de hoc sciscitari.

55 PROB. IV. Ex quo Filius est una caro immediata cum Patre, Jure naturæ nullum est inter eos Conjugium: sed æquali Jure Frater, & Soror, sunt una caro in eodem Patre; ergo æquali Jure nullum erit Conjugium. Etenim licèt Frater, & Soror, non sint una caro per dependentiam unius ab alio, sunt tamen una caro immediata inter se in uno eodemque Patre propter immediatam participationem ab eodem principio, cum filius sit pars Patris; qua ratione probatur esse in primo gradu.

Frater, & Soror sunt una caro in Patre.

56 PROB. V. Actus conjugalis ob turpitudinem, quam secum affert, adversatur pudori, & reverentiæ, quæ sanguine in primo gradu conjunctis debetur; ergo.

OPPOSITIS ARGUMENTIS FIT SATIS.

57 OBJIC. I. Quod Jure naturæ irritum est, nusquam validum effici potest: sed fraternum Conjugium sub Mundi primordiis validum fuit, validumque foret, si, exceptis Fratre, & Sorore, totum humanum Genus periret; ergo.

RESP. Quædam adinveniuntur Jure naturæ irrita simpliciter, si casum extremæ necessitatis excipias. Rem alienam, invito Domino, usurpare, illicitum plane apud omnes censetur; & tamen si summa occurrat necessitas, fas est, nemine refragante, eam accipere, eamque consummare. Privatum homicidium ubique Gentium execratur; si verò adsit inevitabilis necessitas justæ defensionis omni culpâ caret. Hujus generis est fraternum Conjugium; & ideo validum, licitumque fuit sub initio Mundi; sed nullatenus ipso jam florescente, ut apte discurrit S. Augustinus *lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 16.

Jus naturæ, stante summa necessitate, quandoque variatur.

Quoad casum de universali hominum excidio, sunt, qui volunt adhuc irritum fraternum Conjugium, ex quo eredi posset rerum omnium finem adesse. Si verò de hoc solida non occurrant momenta, jam redit casus extremæ necessitatis mox relatæ.

58 OBJIC. II. Fraternum Conjugium populo Dei non insolens prorsus fuisse in aperto est ex facto Thamar inter, & Amnonem Fratrem; illa namque, ut Fratrem, qui Sororem deperibat, ab intentato stupro averteret, dixit: *Noli, frater mi, noli opprimere me .... quin potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi*. 2. Reg. 13. vers. 12. Sed Thamar ad hoc consilium non devenisset, nisi ab usu fraternorum Conjugiorum edocta; ergo. Porro seriò talia protulisse puellam palam fit ex querimonia adversùs Amnon instituta, cum ab eo fuit expulsa vers. 16. *Majus est hoc malum, quod nunc agis adversùm me, quàm quod ante fecisti, expellens me*.

RESP. Cum ex Levitica Lege fraternum Conjugium vetitum esset, non poterat Thamar illud intentare aliorum exemplo illecta, sed horrore criminis turbata in ea verba prolapsa est, ut Fratrem ab incestu repelleret; & ex erronea opinione minus malum credidit post deflorationem cum Fratre nubere,

Thamar ex errore fraternum Conjugium intre volabat.

nubere, quàm cum illo dedecore vitam agere. Quare ex facto Thamar nullum rationabile argumentum valet institui.

59 OBJIC. III. Abraham, ut colligitur *Gen.* 20. Saram Sororem suam duxit Uxorem: sed si naturæ legibus repugnaret hujusmodi Conjugium, nequaquam a probatissimo Patriarcha initum fuisset; ergo.

Hebræi propinquos dicebant Fratres, & Sorores.

RESP. Apud Hebræos, qui erant ex eadem stirpe propinqui, Fratres, & Sorores dicebantur. Audiatur Augustinus *lib.* 16. *de Civit. Dei cap.* 19. -- Uxorem suam dixit So„ rorem nihil mentitus. Errat enim & hoc, „ quia propinqua erat sanguine. Sicut etiam „ Loth eadem propinquitate, cum Fratris „ ejus esset filius, Frater ejus est dictus. „ Itaque Uxorem tacuit, non negavit -- Et *lib.* 22. *contra Faustum Manichæum cap.* 35. -- „ Cum igitur Abraham eo tempore viveret „ in rebus humanis, quo quidem jam Fra„ tres ex utroque, aut ex altero, vel alte„ ra, Parente natos necti Conjugio non li„ cebat, Filios autem Fratrum, aliosque „ longinquiore gradu generis Consangui„ neos, nullâ lege, nullâ potestate prohi„ bita consuetudo jungebat: quid mirum si „ Sororem suam, idest ex Patris sui sanguine „ procreatam habebat Uxorem? Nam hoc „ ipse reddenti sibi eam Regi dixit: De Pa„ tre esse Sororem, non de Matre. Ubi „ certe ut Sororem mentiretur, nullo jam „ timore cogebatur, quando jam ille Uxo„ rem ejus esse didicerat; & eam divinitùs „ territus cum honore reddebat. Fratres au„ tem, sive Sorores generali nomine Con„ sanguineos, vel Consanguineas solere apud „ Veteres appellari Scriptura testatur. Nam „ & Tobias dicit Deo, cum oraret, ante„ quam misceretur Uxori: Et nunc Domi„ ne, tu scis, quoniam non luxuriæ causâ „ accipio Sororem meam; cum esset illa non „ ex concubitu ejusdem Patris, nec ex eo„ dem Matris utero, sed ex eadem stirpe „ cognationis exorta. Et Loth Frater Abra„ hæ dicitur, cum Patruus ejus esset Abra„ ham. Ex qua vocabuli consuetudine etiam „ Fratres Domini vocantur in Evangelio, „ non utique quo Maria pepererat, sed ex „ ejus consanguinitate omnes propinqui -- Sara itaque erat vere Soror Abrahæ secundùm Hebraicæ Gentis consuetudinem, qua Consanguinei nuncupabantur Fratres. Porro Sara, sicut & Loth, fuerunt progeniti ab Aram, qui Frater erat ipsius Abrahæ; adeoque non carnaliter Soror, sed Neptis.

60 OBJIC. IV. Non minor est conjunctio Fratrem inter, & Sororem, quàm inter Privignum, & Novercam; sed horum Conjugium naturæ legibus non adversatur: cum 3. *Reg.* 2. Adonias Novercam suam Abisag in Uxorem a Salomone petierit, nec a Sapientissimo Rege rem naturæ legibus adversantem exquisivisse credendum est; ergo.

RESP. Adonias non expostulasset Abisag, si fuisset Noverca; quoniam hoc aperte in Levitico vetitum erat, nec prohibitionem poterat ignorare Princeps vitam agens apud Patrem, cui solemne erat scrutari mandata Dei. Itaque non constat, Abisag fuisse Davidis Uxorem. Compertum utique est, non fuisse ab eo cognitam, atque ad ipsum calefaciendum assumptam. Ceterum ex hoc argumento robur additur Sententiæ nostræ. Siquidem Salomon, ex quo Adonias petierit Abisag, ipsum morti tradidit; & in Levitico *cap.* 20. pœnâ capitis mulctantur tum Privignus contrahens cum Noverca, tum Vitricus cum Privigna, tum Frater cum Sorore; quod satis innuit, talia Conjugia Jure naturæ fore irrita. Unde de Antiocho Sotere, qui Stratonicem Novercam deperibat, dicitur execrando exemplo illam a Patre in Uxorem accepisse. Vide supra in Synopsi de Affinitate *num.* 22.

Execrandū Conjugium Privigni cū Noverca.

61 OBJIC. V. Si fraterna Conjugia irrita forent Jure naturæ, frustra Epaonense Concilium præciperet dissolvenda hujusmodi Conjugia apud Infideles inita, posità eorundem conversione: sed hoc sancitur *Can.* 30.; ergo.

RESP. Nihil de fraternis Conjugiis, aut de Infidelibus in laudata Synodo legere est; sed citatus Canon execratur -- Qui re„ lictam Fratris, quæ pene priùs Soror exti„ terat, carnali conjunctione violaverit. Si „ quis Frater germanam Uxoris suæ acci„ piat &c. -- unde perperàm affertur pro opposita Sententia.

62 OBJIC. VI. Quod est irritum Jure naturæ, ab Ecclesia nusquam dispensari potest, sed per Martinum V. dispensatum est, ut Frater Sororem duceret, ut refert Silvester; ergo.

RESP. Argumentum hocce adversùs Apostolicæ Sedis dignitatem extollit Beza, atque scelestissimum factum deprædicat, pro quo magnam pecuniæ vim accepisse Pontificem mendaciter affirmat. Verùm fontem adeamus, unde Silvester Historiam excripsit, is est S. Antoninus 3. *p. Summa tit.* 1. *cap.* 11., qui clare describit non quidem dispensatum fuisse, ut Soror germana in Uxorem assumeretur, sed Soror ejus, quam antea Vir fornicarie cognoverat; quoniam verò crimen occultum erat, & scandalum imminebat gravissimum, ideo præmissâ matura plurium Theologorum discussione, prudenti dispensatione, concessit Pontifex, ut Matrimonium celebraretur. Legimus apud Paulum Æmilium, sub temporibus Ludovici XI. Francorum Regis Comitem Armeniacum falso diplomate Sororem germanam sibi Matrimonio copulasse; quo audito Rex Pontificem hac super re percunctatus est, hinc deprehensa falsitate concessionis, Prothonotarius morti adjudicatus fuit. Nullum igitur afferri potest momentum, quo probetur in casu dispensatio.

63 OBJIC. VII. Quod naturali lumini adversatur, Gentibus ipsis innotescit; cum super omnes signatum sit lumen rationis. Porro apud Persas, Ægyptiosque, fraterni Conjugii consuetudo invaluerat; quod satis comprobatur ex Saliano Anno 50. ante Christum *num.* 3., qui refert ex Dione Ptolomæum Auletem mandasse Cleopatræ, ut more Majorum cum Fratre nuberet -- Me„ minit testamenti Auletis Dio *lib.* 42. in „ hæc verba. Post hæc Cæsar in concionem „ cum Ptolomæo, & Cleopatra progressus,

Ff „ Patris

„ Patris eorum testamentum de scripto recitavit, quo præcipiebatur, ut more Majorum apud Ægyptios inter se quidem illi „ Matrimonio jungerentur (Frater scilicet „ cum Sorore, qui mos maxime valuit apud „ Persas) Regnumque tenerent —

Et S. Augustinus dicit, fraternum Conjugium factum *damnabilius*, *Religione prohibente*; non igitur lege naturæ.

Concinit etiam S. Thomas 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 9. *ad* 3., ubi solummodo Nuptias Patris, & Matris cum Filiis, & Filiabus admittit refragari naturæ.

Naturæ lumen in Gentibus obtenebratum.

RESP. Non omnes naturæ lumine recte utuntur, & non apud Gentiles tantùm, sed etiam inter Christianos plura patrantur naturali dictamini repugnantia, puta adulteria, furta, homicidia, & hujusmodi; unde nil mirum, si Persæ, & Ægyptii fraternum Conjugium adoptaverint. Id tamen execratum vidimus superiùs *num.* 52.

Augustinus nullimode suppetias fert Adversantibus. Nam quod erat damnabile lege naturæ, dicit *damnabilius Religione prohibente*; quod ultro admittimus. Etenim sicut homicidium apud barbaras Gentes minorem habet deformitatem, quàm apud Catholicos: ita & fraternum Conjugium; unde sanctitas Catholicæ Religionis illud damnabilius reddit.

Ad id, quod additur ex S. Thoma, dicimus, utique nonnullos velle, S. Doctorem nobis adversari; & quidem eo loci id innuere videtur. Ceterum ex corpore articuli aliter sentire in aperto est. Habet enim — Naturaliter homo debet quandam honorificentiam Parentibus; & per consequens „ aliis Consanguineis, qui ex eisdem Parentibus de propinquo originem trahunt — Et isti sunt filii. Ex hoc principio sequentem infert illationem — Manifestum est secundùm „ prædicta, quod in actibus venereis maxime consistit quædam turpitudo honorificentiæ contraria; unde de his homines „ verecundantur; & ideo congruum est, „ quod commixtio venerea fiat talium personarum ad invicem — En quod eandem illationis rationem ad Fratres, atque Sorores, qui sunt de propinquo a Parentibus progeniti, extendit; adeoque ab eis Nuptias excludit, sicut a Parentibus cum filiis. Et sane non minor est Cognatio Fratris ad Sororem, quàm Privigni ad Novercam: sed ex Angelico horum Conjugium irritum est Jure naturæ, sicut paternum Conjugium, dicens *in cap.* 5. *prioris ad Corinthios* — Uxor Patris „ repellitur a Matrimonio, sicut persona Patris, vel Matris &c. — referens naturalem rationem in Levitico exscriptam; ergo itidem repellere debet personam Fratris.

Itaque irrita sunt naturali Jure Conjugia Matris cum Filio, Patris cum Filia, Fratris cum Sorore, etiam ex uno tantummodo Parente, Privigni cum Noverca, Vitrici cum Privigna.

A

CONTROVERSIA IV.

AN ECCLESIA RITE POTUERIT CERTOS CONSANGUINITATIS, ET AFFINITATIS GRADUS DETERMINARE CONSTITUENTES IMPEDIMENTUM DIRIMENS MATRIMONIUM.

64 QUamvis a primis rei Christianæ Seculis ad tempora usque Innocentii III., videlicet, ad annum 1215. variæ fuerint Ecclesiasticæ Sanctiones quoad contrahendum Matri- B monium inter Consanguineos, ut in superioribus innuimus; tamen in Concilio Lateranensi IV. *Can.* 50. sub eodem Innocentio III. sancitum est, ne in posterum ultra quartum sive Consanguinitatis, sive Affinitatis gradum extendatur impedimentum dirimens Matrimonium — Non debet reprehensibile „ judicari, si secundùm varietatem temporum, Statuta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas, vel „ evidens utilitas id exposcit. Quoniam ipse „ Deus ex his, quæ in veteri Testamento „ statuerat, nonnulla mutavit in novo... „ Prohibitio quoque copulæ conjugalis quar- C tum Consanguinitatis, & Affinitatis gradum de cetero non excedat; quoniam in „ ulterioribus gradibus jam non potest absque „ gravi dispendio hujusmodi prohibitio observari — Sic laudatus Canon.

Rerum mutatio quandoque laudabilis.

Novatores non nisi Levitici præcepta adoptantes, contendunt, non esse Pontificii Juris quidquam decernere circa Matrimonii impedimenta, atque tanquam sacrilegas improbant Sanctiones hac super re emanatas. Verùm Catholice sentiendo.

DICENDUM, Ecclesiam rite potuisse certos Consanguinitatis, & Affinitatis gradus determinare, constituentes impedimentum D dirimens Matrimonium.

65 PROB. I. ex S. Bonaventura 4. *dist.* 40. *quæst.* 3. Justitia Evangelii, cujus explicatio, atque propagatio Ecclesiæ demandata est, superabundare debet justitiæ legis Mosaicæ: sed justitia Mosaicæ legis Levit. 18. supra legem naturæ quosdam addidit Consanguinitatis gradus, dirimentes Conjugia; ergo justitia Evangelii potuit, & debuit per suos Ministros supra Mosaicam legem alios superaddere gradus. Quod enim Moyses supra naturæ legem sanxit, cum ad Conjugiorum reverentiam esset ordinatum, majorem referebat perfectionem Mosaicæ legis; cum igi- E tur Lex Evangelica longe perfectior sit Mosaicâ, jam plane fit, rite ab Ecclesia additos fuisse Consanguinitatis gradus.

Evangelica Lex perfectior Mosaica.

66 PROB. II. ex eodem S. Doctore. Christus majorem, amplioremque potestatem circa spiritualia Petro, ejusque Successoribus contulit, quàm Reges habeant circa temporalia: sed olim datum erat Regibus rite decernere gradus Conjugiorum; ergo potiori jure Petrus, ejusque Successores valent Consanguinitatis gradus quoad Matrimonium determinare.

Ecclesiæ potestas circa spiritualia.

67 PROB. III. Petrus, ejusque Successo-

cessores constituti sunt in Ecclesia fideles Dispensatores mysteriorum Dei : sed fidelis Dispensator potestatem habet distribuendi bona familiæ ad illius utilitatem juxta rationes temporum ; ergo Petrus , ejusque Successores jus habent pro temporum discrimine dispensandi bona Sacramentorum Fidelibus ; adeoque ipsis datum est disponere de modo utiliori celebrandi Conjugia has inter , illasve Personas ; proindeque etiam data est eis potestas assignandi gradus Consanguinitatis pro ineundo Connubio .

Ministri Ec clesiæ sunt Dispensatores Dei.

68 PROB. IV. Ad Hebræos 7. vers. 12. *Translato Sacerdotio , necesse est , ut & legis translatio fiat* . Porro Lex Sacerdotii antiquæ legis constituebat , ut intra propriam Tribum , & inter Consanguineos Nuptiæ celebrarentur , iis solummodo exceptis , qui intra eandem commorabantur familiam , lex enim erat carnalis , & per generationem fiebat divini cultus propagatio ; atqui Sacerdotium Christi , sicuti & Fideles , per gratiam , non carnalia refugit , propagantur ; ergo in hoc Sacerdotio adinveniri debet Lex , & Potestas legislativa disponendi de Nuptiis inter Consanguineos , ut a carnalibus amoveantur Fideles , atque in spiritualibus proficiant .

Lex Gratiæ ad spiritualia ordinatur.

69 PROB. V. Sicut in temporali Republica corporales dantur necessitates , & morbi : ita in Republica Christiana dantur spirituales infirmitates , quas inter potissimum viget concupiscentiæ morbus ; sed ob infirmum corporum valetudinem fas est, quod in illa detur, præter virtutem medicaminum, facultas medendi , eamque juxta morborum indigentiam applicandi ; ergo in hac præter virtutem curativam morbi concupiscentiæ , a natura, & a Deo institutam per Conjugium , debet oportet facultas disponens de usu hujusmodi medicaminis ad majorem contrahentium utilitatem . Porro determinatio graduum pro ineundo Matrimonio spectat ad majorem contrahentium utilitatem . Conjugium siquidem officeret potius , quàm prodesset ; quoniam nocens evaderet Consanguineorum conversatio . Si enim pro libito licerent Conjugia , tum propter naturalem amorem inter eos , qui sanguine conjuncti sunt , tum propter familiarem vitæ consuetudinem, concupiscentiæ affectus facilius incenderetur , atque temere inirentur Nuptiæ .

Determinatio graduum utilis contrahentibus.

ACATHOLICORUM ARGUMENTA REFELLUNTUR .

70 OBJIC. I. — Romanus Pontifex non „ est supra Christum : cum ipse „ etiam non nisi Vicarium ejus se faciat ; at „ Christus non venit leges politicas consti„ tuere , sed verbum Dei annunciare ; ergo „ nec Romanus Pontifex debet , aut potest „ ejusmodi leges ferre — Sic ratiocinatur Brentius *ad cap.* 18. *Levit.*

RESP. Christus etsi politicas non condiderit leges , jus tamen legislativum ipsi apprime competebat ; & hoc jus in bonum Fidelium, & relate ad vitam æternam, Ecclesiæ suæ concessit . Nec leges hujusmodi simpliciter politicæ censendæ sunt . Spectant namque ad spiritualem ordinem ; cum Conjugium in Sacramentum elevatum sit . Et sicut in reliquis Sacramentis quædam Christus disposuit , aliaque ordinanda tradidit Ecclesiæ ; ita & in hoc Sacramento dicendum est contigisse .

Leges Conjugu spirituales.

71 OBJIC. II. Meliùs novit Deus , quæ sint Personæ aptæ ad contrahendum , quàm homo quilibet : sed non prohibuit Deus Conjugium nisi ad secundum usque gradum lineæ inæqualis ; ergo temere ab hominibus prohibentur Conjugia in ulterioribus gradibus . Ita Lutherus *de Captivit. Babyl. de Matrim.* , & Bucerus *in cap.* 19. *Matth.*

RESP. Argumentum nobis arridet . Deus siquidem Sapientissimus, tum circa gradus , tum circa alia , pro statuum discrimine , diversa constituit . Quædam decrevit pro statu legis naturæ , alia pro statu legis scriptæ , demum pro lege Gratiæ ea per Ecclesiæ Ministros decreta voluit , quæ nobilitati legis , atque Fidelium utilitati aptiùs congruerent . Porro hæc sunt impedimenta ab Ecclesia apposita pro contrahendo Matrimonio inter Consanguineos usque ad quartum gradum .

Non eadem pro omni statu decreta.

72 OBJIC. III. Vera Ecclesia tantummodo vocem sui Pastoris , Summique Legislatoris audit : sed divinus Legislator , qui omnes prospicit casus , non tot gradus constituit Levit. 18. ; ergo vera Ecclesia hos solùm adoptat ; nam alios addere , vel minuere , est superbe sapere , & nimiâ arrogantiâ sibi divinas Leges subdere , easque obtruncare , derogare , atque examinare . Illæ autem leges ceremonialibus non accensentur , sed simpliciter divinæ sunt , Conjugia pro quolibet statu associantes ; & primitiva Ecclesia ut divinas venerata est , teste Callixto 35. q. 2. Cap. *Conjunctiones* — Conjunctiones „ Consanguineorum fieri prohibeatur . Qua„ re ? Quia has divinæ , Seculique prohibent „ Leges . Leges ergo divinæ hoc agentes , „ & eos , qui ex eis prodeunt , non solùm „ ejiciunt , sed etiam maledictos appellant . „ Nos verò &c. — Idem sentit Zacharias 30. q. 3. Cap. *Pervenit* , ubi ait: eos , qui contra leges divinas Levitici Matrimonia contrahunt , in sempiternæ damnationis via esse . Cap. *Nolite* dist. 11. Julius docet , eos , qui doctrinam libris Canonicis pugnantem probant , doctrinâ peregrinâ falli , ae decipi . Et Cap. *Quis nesciat* , sicut & Cap. *Neque* dist. 9. ex Augustino habetur , ut omnino Sacræ Scripturæ Canonicæ veteris , & novi Testamenti inhæreamus , nec ullo pacto ab ea desciscamus , aut de eorum , quæ in ea continentur rectitudine disputemus . Hæc mordaciter urget Gentiletus *in examine Canonis* 3. *Tridentini Sess.* 24.

RESP. Equidem Romana Ecclesia vera est Christi Sponsa ; quia perfecte Sponsi vocem audit , cum & vocem Pastorum , quos audire præcipit Christus , excipiat . Utique Deus omnes prospexit casus , atque de illis accommodate ad naturam status legis disposuit . Pro veteri Lege singularia præscripsit ; pro nova , utpote Lex libertatis , quia charitatis , Ecclesiæ mandavit , ut quoad peculiaria , quæ congrua viderentur, disponeret .

Perperam deinde Gentiletus affirmat ,

Gentiletus Canonibus abutitur.

Leges Levitici quoad omnes gradus non fuisse ceremoniales; omnibusque textibus in sui patrocinium abutitur. Etenim Calliatus laudato Canone dicit — Conjunctiones Con„ sanguineorum fieri prohibete, quando has „ & Divinæ, & Seculi prohibent Leges — qui loquendi modus alium sane sensum reddit ab illo quem Gentiletus affingit. Hic universaliter gradus lege divina prohibitos definit; ille nequaquam, sed distributive dicit, non esse faciendas conjunctiones, quas Divina, & Civilis Lex prohibet.

Zacharias determinate sermonem habet de primo gradu lineæ rectæ, & transversalis ea Levitica lege prohibito; unde fortiori argumento evincit, non fore legitimum Conjugium cum filia spirituali, & qui sic contrahunt, asserit esse in via damnationis.

Julius verò peregrinas eas nuncupat doctrinas, quæ ab Apostolorum, Apostolicorumque Virorum Statutis declinant, subdens: *Canones habetis. His fruimini*. Ex quibus Catholica Veritas comprobatur.

Augustinus demum in Cap. *Quis nesciat* docet, Sacras Scripturas Episcoporum scriptis esse proferendas; de primis namque haud fas est disputationem instituere, an aliquid falsi contineat, secus de aliis. Et in Cap. *Neque* docet, hominum scriptis eam præstari non posse auctoritatem, quæ Canonicis Literis debetur; prima siquidem improbari possunt, cum Canonicæ Scripturæ prorsus sint venerandæ. Cumque in his habeamus concessam Ecclesiæ potestatem in ædificationem, recte infertur, potuisse Ecclesiam gradus Conjugiorum statuere.

73 OBJIC. IV. Haud legitima censeri debet Lex, quæ ridiculæ, & puerili causæ innititur: sed Constitutio de gradibus in Lateranensi efformata ridiculam prorsus, & puerilem profert causam: quia scilicet quatuor sunt humores in humano corpore, ex quibus velut ex quatuor elementis constat; ergo. Sic Beza *lib. de Repudiis*.

RESP. Non unum fuit momentum, quod Patres movit, sive ut ultra gradus Levitici alios statuerent, sive ut eos ad quartum solummodo gradum coarctarent. Ratio primi, eaque potissima fuit, quæ reverentiam docet deberi Consanguineis. Deinde ut occasio tolleretur frequentandi incestus, tum ob domesticam in una domo cohabitantium Consanguineorum consuetudinem, tum ob eorundem familiarem insimul convictum. Præterea ut moderatus Conjugii usus haberetur; qui facile excederet, si naturali ponderi conjugalis superadderetur affectus.

Ratio coarctandi gradus ad quartum tantummodo, fuit occasio plurium Conjugiorum, quæ inter Consanguineos sine dispensatione contrahebantur ex ignorantia Consanguinitatis, hinc, habitâ rerum notitiâ, lites, & scandala oriebantur, quæ ut tollerentur, prudenti consilio sancita est graduum limitatio; quare apte dicebat S. Thomas *in Suppl. quæst. 54. art. 4. ad 5.* — Non „ est eadem causa secundùm diversa tem„ pora gradus Consanguinitatis prohibendi; „ unde quod alio tempore utiliter concedi„ tur, alio salubriter prohibetur — Cumque

Quare ad dispensationem spectat, mutationes fu[illegible].

quarto loco sibi objecisset Hæreticorum argumentum, respondet — Tales rationes assigna„ tæ magis dantur per modum adaptationis, „ & congruentiæ, quàm per modum causæ, „ & necessitatis — Et in corpore articuli hanc congruentiam egregie explicat.

74 OBJIC. V. Non est e re Ecclesiastica solvere, coarctare, vel extendere Consanguinitatis vinculum, utpote positive Juris naturalis; sed vinculum hujusmodi, si primum excipias gradum, potestatem, jusque tribuit Conjugii inter Consanguineos: datur namque in omnibus naturalis inclinatio ad perpetuitatem gentis suæ; ergo Ecclesia nullo gaudet Jure prohibendi contractus conjugales inter Consanguineos.

RESP. Ecclesia, lege datâ, non facit, quosdam non esse Consanguineos, bene verò ut Consanguinei inepti sint ad contrahendum. Consanguinitas non aufert capacitatem ad nubendum, sed Jus præcipiens nullum dicit conjugale commercium inter eos, qui sanguine conjuncti sunt. Cumque aliàs ex prædicto commercio irrogetur irreverentia sanguini, Ecclesia optimo jure coarctavit eorundem Conjugium intra certos Consanguinitatis gradus. Inclinatio autem ad propagationem familiæ subditur dictamini rationis; adeoque subditur regulæ, quæ commune bonum, atque naturalem reverentiam cuique debitam respicit.

Inclinatio ad propagationem rationalis.

75 OBJIC. VI. Capacitas Jure divino ad Baptismum, nulla positiva Sanctione valet impediri; ergo capacitas ad Conjugium in gradibus Jure divino non prohibitis nequaquam ab Ecclesia limitari potest.

RESP. Capacitas divino Jure ad Sacrum regenerationis lavacrum est positiva, & præceptiva; quapropter positiva lege impediri non potest. Capacitas verò ad Conjugium inter Consanguineos negativa est: idest non apponit impedimentum, sed non præcipit; adeoque capacitas hujusmodi per Ecclesiæ præceptum regulari potest. Præterea Baptismus est simpliciter Sacramentum; Conjugium autem de primaria institutione est in officium naturæ, & formam habet humani contractus, qui legibus humanis dirigitur; unde magis subjacet dispositioni Ecclesiæ Matrimonium, quàm Baptismus. Quare Deus non conjungit, quos solvit Ecclesia.

Discrimen Baptismum inter, & Conjugium.

SYNOPSIS

DE IMPEDIMENTO PUBLICÆ HONESTATIS.

76 PUblica honestas, seu secundùm Juristas Justitia publicæ honestatis, est propinquitas orta ex Sponsalibus per verba de futuro celebratis, vel ex Matrimonio rato. Hæc Conjugium dirimit Ecclesiastico Jure, Cap. *Si quis Uxorem*, Cap. *Si quis desponsaverit dist. 27. q. 2.* Et meritò quidem. Nam decentia, & decor, satis suadent, ne quis contrahat Matrimonium cum Consanguineis illius, cum qua priùs fuit desponsatus.

77 Pu-

Publica honestas ex Sponsalibus.

77 Publica honestas orta ex Sponsalibus hoc fundat impedimentum, quando Sponsalia sunt valida, sed primum gradum non excedit; unde solum intercedit inter Sponsum, Matrem, Sororem, & Filiam Sponsæ, & ex opposito. Hæc habemus ex Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 3. -- Justitiæ pu„ blicæ honestatis impedimentum, ubi Spon„ salia, quacunque ratione valida non erunt, „ Sancta Synodus penitus tollit; ubi autem „ valida fuerint, primum gradum non exce„ dant, quoniam in ulterioribus gradibus „ jam non potest hujusmodi prohibitio ab„ sque dispendio observari --

Porro hoc impedimentum perpetuum est; propterea sive per mortem, sive mutuo consensu, aliâve causâ, dissolvatur Sponsalia, Sponsi inhabiles sunt ad contrahendum cum præcitatis; quia licèt sint sui juris ut Sponsalia dissolvant, auferre tamen nequeunt impedimentum, quod statuit Ecclesia, quodque ex certis Sponsalibus contractum est.

Non habetur tamen, si Sponsalia sint cum incerta Persona, puta, cum una ex filiabus v. g. Pauli; debent namque iniri cum Persona determinata, ex Cap. unico *De Spons.* in 6. Insuper absoluta esse debent; quapropter valet Conjugium cum una celebratum, pendente conditione cum ejusdem Sorore, quamvis grave crimen committatur.

Publica honestas ex Matrimonio rato.

78 Publica honestas orta ex Conjugio rato, Matrimonium dirimit ad quartum usque gradum, servato hac super re Jure antiquo, Cap. *Non debet*, *de Consanguinit.*, *& Affinit.* cum de hoc nihil immutatum habeamus ex Tridentino, atque ad omnem tollendam dubitationem, quæ suboriri usquam potuisset, id declaratum legimus a Pio V. *in Constit.*, quæ incipit: *Ad Romanum*, ubi -- Idcirco „ motu proprio, auctoritate Apostolica, te„ nore præsentium declaramus, & defini„ mus, Decretum Concilii hujusmodi om„ nino intelligendum esse, & procedere in „ Sponsalibus de futuro dumtaxat, non au„ tem in Matrimonio sic, ut præfertur, „ contracto, sed in eo durare adhuc impe„ dimentum in omnibus illis casibus, & gra„ dibus, quibus de Jure veteri ante prædi„ ctum Decretum Concilii introductum erat, „ & ita ab omnibus judicari debere manda„ mus, atque statuimus --

Non solùm autem Conjugium ratum, quod validum sit, sed etiam ex quocumque capite invalidum, dummodo tale non censeatur defectu consensus, vel in præjudicium cedat priorum Sponsalium, subsequens dirimit Connubium. Et quamvis defectus consensus sit interior, sive in Sponsalibus, sive in Conjugio, non inducit impedimentum, etsi exteriùs validi habeantur hujusmodi contractus. Hinc quia error Personæ, metus, defectus ætatis, nulla efficiunt Sponsalia, sicut nullum est Conjugium, ubi consensus desideratur; ideo in hisce casibus publicæ honestatis impedimentum non dimanat. Ex opposito, cum defectus valoris Matrimonii clandestini non sit ex defectu legitimi consensus, sed ex carentia debitæ solemnitatis, apte dicitur clandestinum Conjugium hujusmodi importare impedimentum; non enim ad tollendum impedimentum sat est illegitimum fore consensum, alioquin in omni casu, quo nullum fit Conjugium, non haberetur justitia publicæ honestatis, quod omni Juri refragatur, utpote semper consensus censetur illegitimus, quoties invalidum habetur Matrimonium. Impedimentum hoc ex Matrimonio rato perpetuum est. Qui cum secundâ contrahit Sponsalia in præjudicium priorum Sponsalium, nullum habet impedimentum; cum secunda nulla fuerint, perseverat namque prior obligatio.

CONTROVERSIA V.

AN CONJUGIUM FIDELIUM CUM INFIDELIBUS, ET JUDÆIS, QUOVIS TEMPORE, JURE NATURALI, DIVINO, ET ECCLESIASTICO FUERIT ILLICITUM.

Cultus disparitas.

79 INter impedimenta Matrimonium dirimentia unum est cultus disparitas, quæ est diversæ Religionis professio. Propter multiplices Sectas multipliciter attendi potest. Aliquæ enim nec in re, nec in typo Christum susceperre, ut Idololatræ; aliæ solummodo in typo Christum veneratæ sunt, ut Gens Judæorum; Christum aliæ in re adoptarunt, quem postmodum per apostasiam impie deseruerunt, quod Hæreticis convenire præterit neminem; sunt demum Catholici, qui Christum sequentes ab eo nusquam defecerunt. Porro conjugalis contractus celebrari potest inter Sectas quamvis diversas, ejusdem tamen rationis, ut sunt Gentiles; & contrahi valet inter Sectas diversæ rationis, ut Gentiles inter, & Hæreticos, vel inter Gentiles, & Catholicos, vel demum inter Catholicos, & Hæreticos. Ulteriùs Conjugium inter hujusmodi Personas considerari potest ut licitum, & ut validum. Omnia successive absolventur. Impræsentiarum inquirimus: an Conjugium Fidelium cum Infidelibus, & Judæis, quovis tempore, Jure naturali, Divino, & Ecclesiastico, fuerit illicitum.

80 Supponimus inter Infideles etiam diversæ Sectæ validum fore, & licitum Jure naturæ Conjugium ad invicem celebratum.

Inter Infideles valide, & licite Nuptiæ.

I. Quia Lex propagandi humanum Genus omnibus universaliter data est ab Auctore naturæ. Lex autem hujusmodi est de propagando humano genere per legitimum Conjugium; Fornicatio enim naturæ legibus repugnat, ut adversùs Maimonidem, aliosque Hebræorum Magistros probat S. Thomas 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 2., & Gentes fere omnes noverant; unde Chrysippus relatus a Grotio *Annot. in cap.* 5. *S. Matth.* notat, extra Civitates Meretrices fuisse constitutas -- „ Primùm Meretrices extra Urbes, & larvas „ sibi imponentes, volentibus sui faciebant „ copiam; postea inverecundiores abjecere „ larvas. Attamen legibus non sinentibus „ eas in Urbes ingredi, extra eas se tene„ bant -- Hujus consuetudinis vestigia etiam

apud

apud Pervanos, & Tartaros reperta sunt.

II. Inter Gentiles licent, & subsistunt

A

amicitiæ, & politicæ communicationis fœdera: sed ad hoc maxime deservit conjugalis contractus; ergo.

III. Evangelii prædicatio, quæ universis facta est in destructionem cujuscumque erroris, nusquam monogoma Conjugia inter quoscunque Gentiles celebrata execravit, prohibuitve; si verò vel illicita, vel invalida fuissent, dubio-procul adversùs ea insurrexissent Apostolici Viri; propterea Cap. *Si quis* 28. q. dicitur, Baptismo crimina, non Conjugia solvi.

81 Diximus licita, & valida fore Jure naturæ. Fieri enim potest, ut Principes

B

unius Gentis prohibeant, vel etiam conjugales contractus irritent cum Personis Sectæ alterius; & tunc non solùm illicitæ, sed & irritæ erunt hujusmodi Nuptiæ; cum apud Gentes solam naturalis, & civilis contractus naturam retineant, adeoque subdentur dispositioni civilis potestatis, quæ etiam Ethnicis Principibus cujuscunque generis legitime competit. His suppositis

DICENDUM, Conjugium Fidelium cum Infidelibus, & Judæis, quovis tempore, Jure naturali, Divino, & Ecclesiastico, fuisse illicitum.

82 PROB. I. Quod naturali, Divina,

C

& Ecclesiastica Lege vetitum est, meritò censetur illicitum: sed Conjugium Fidelium cum Infidelibus, vel Judæis, prædictis vetitum est legibus; ergo. Minor evincitur. Jus naturæ, Divinum, & Ecclesiasticum, præcipit evitanda potissimùm animæ pericula. Porro Conjugium hujusmodi secum involvit periculum subversionis Conjugis Fidelis. Etenim admonemur Ecclesiastici 13. vers. 1. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicabitur superbo, induet superbiam*. Et si, Paulo teste 1. ad Corinth. 15. vers. 33. *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*, inquit Tertullianus *lib. 2. ad Uxorem cap. 3.*, quanto magis convictus, & individuus usus. Et sane quo pacto Deo inservire

Jus quodlibet præcipit vitanda animæ pericula.

D

posset Mulier fidelis — habens, *ut ait laudatus Auctor*, in latere diaboli servum,
„ procuratorem Domini sui, ad impedienda
„ Fidelium studia, & officia. Ut si statio
„ facienda est, Maritus de die condicat ad
„ balnea. Si jejunia observanda sunt, Ma-
„ ritus eâdem die convivium exerceat. Si
„ procedendum erit, nunquam magis fami-
„ liæ occupatio advenit. Quis enim sinat
„ Conjugem suam visitandorum fratrum gra-
„ tiâ, vicatim aliena, & quidem pauperio-
„ ra quæque tuguria circuire? &c. —

E

83 PROB. II. Deut. 7. Prohibuit Deus Populo suo Conjugia cum Infidelibus miscere, vers. 3., & seq. *Nec sociabis cum eis Conjugia. Filiam tuam non dabis Filio ejus, nec Filiam illius accipies Filio tuo; quia seducet Filium tuum, ne sequatur me, & ut magis serviat Diis alienis*; quod repetit 3. Reg. 11. vers. 2. *Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras: certissime enim avertent corda vestra, ut sequamini Deos earum*. Et lib. 1. Esdræ cap. 9. iteratur prohibitio. Porro Populus Christianus se habet impræsentiarum ad Judæos, & Infideles, sicut se habebat Hebræa Gens ad alias Gentes; unde eodem plane modo vetita sunt Fidelium Conjugia cum Judæis, & Gentibus. Quæ enim ad mores pertinent, non intelliguntur revocata, nisi certa Christi Lege innotescat; nulla autem lex hujnsmodi proferri valet; adeoque urget eadem prohibitio sub Lege Gratiæ; Conjugium namque cum Infidelibus mores respicit.

Jus divinum de evitando Infidelis Conjugio nunc obligat.

84 PROB. III. Apostolus 2. *ad Corinth.* 6. prohibet potissime familiare commercium cum Gentibus: *Nolite jugum ducere cum Infidelibus*: sed Conjugium est commercium omnium maximum, maximeque familiare; ergo omninò prohibetur. Argumentum est S. Hieronymi *lib. 1. adversùs Jovinianum*, & *Epist. ad Gerontium*.

85 PROB. IV. Commixtio membrorum Christi cum membris Diaboli, ex qua fiunt una caro, abominabilis plane est, atque Christiano homini prorsus indigna. Sic enim contrahentibus apte accommodari posset Apostoli increpatio loco supralaudato: *Quæ participatio justitiæ cum iniquitate? Quæ societas lucis ad tenebras? Quæ autem conventio Christi ad Belial? Qui consensus Templo Dei cum Idolis? Vos enim estis Templum Dei vivi*. Sed Conjugium commixtionem hujusmodi importat; severe igitur prohibetur Fideles inter, & Infideles.

Commixtio abominabilis fugienda.

86 PROB. V. Conversatio, quæ manifestum involvit periculum subversionis filiorum, nequit non esse illicita. Hujusmodi esset conjugalis conversatio Fidelis cum Infideli; unusquisque namque studeret ad suam legem filios instituere; cumque aliàs natura ad malum sit proclivis, filii ad pravam sectam declinarent. Exponeretur itidem irrisioni majestas Mysteriorum Dei. Plura namque Christianæ Legis mysteria humanam excedunt intelligentiam, plura mysticis peraguntur ceremoniis, quarum sensum percipere non valet Gentilis; propterea Sacra subjicerentur periculo contemptus; atque irrisionibus. Unde primis rei Christianæ Seculis Patres fuere sollicíti, ne coram Gentibus divina mysteria celebrarentur.

Conversatio Fidelis cum Infideli periculosa.

87 PROB. VI. ex Patribus, qui in eandem confluunt Sententiam. Et omisso Tertulliano, cujus sensa jam superiùs *num. 82.* attulimus, S. Cyprianus Lib. *de Lapsis* inter gravissima scelera recenset Conjugia Fidelium cum Infidelibus, utpote quæ ad Tyrannorum persecutionem ansam præbuere — Sed cladis
„ causa cognoscitur . . . Jungere cum Infi-
„ delibus vinculum Matrimonii, prostituere
„ cum Gentilibus membra Christi —

Prædicta Conjugia a Patribus execrata.

S. Ambrosius Lib. 1. *de Abraham* cap. 9.
— Cave Christiane, Gentili, aut Judæo,
„ filiam tuam tradere: cave Gentilem, aut
„ Judæam, atque alienigenam, hoc est, hæ-
„ reticam, & omnem alienam a tua fide,
„ Uxorem accersas tibi —

S. Hieronymus Lib. 1. *Adversùs Jovinianum* — At nunc pleræque contemnentes
„ Apostoli jussionem, junguntur Gentilibus,
„ & templa Christi Idolis prostituunt —

S. Augustinus Lib. 1. *De adulterinis Conjugiis* cap. 25. ad illa Apostoli verba: *Cui vult*,

vult, nubat tantùm in Domino, habet — In Domino duobus modis potest intelligi; aut Christiano nubens, aut Christiana permanens. Sed posterior expositio non videtur ita probabilis ut prior. Non enim dubium esse poterat, quin illicitum esset, nubendo apostatare a Fide, immo id tam perspicuum, & notum est omnibus, ut plane supervacaneum videatur de ea re Christianos munere —

88 PROB. VII. *Prædicta* Conjugia illicita declarantur a Concilio Illiberitano *Can.* 16. vetando Fidelium Nuptias cum Infidelibus, eo tamen discrimine, ut nubentes cum Judæis quinquennali pœnitentià mulctentur, & *Can.* 17. dantes filias Sacerdotibus Idolorum etiam in morte communione priventur — Si qui fortè Sacerdotibus Idolorum filias suas junxerint, placuit nec in fine dandam esse communionem — Itidem Chalcedonense *Can.* 14. probibet Conjugia cum Hæreticis, Judæis, & Paganis. Demum, ut aliquibus placet, prohibet Nicænum *Can.* 67. *ex Arabicis* — Quæcunque Mulier fidelis Viro infideli nupserit, ipsa quoque ab Ecclesia ejiciatur; quæ si pœnitentiam egerit maleficii, & cum Virum, quem habere non poterat, idest, Infidelem, dimiserit, non est recipienda nisi eo modo, quo recipitur, qui postquam Fidem negavit, ad Fidem revertitur, debetque ipsa Infidelem relinquere —

Ex quibus in aperto est, Conjugium Fidelium cum Infidelibus omni Jure esse illicitum.

OPPOSITA REFELLUNTUR ARGUMENTA.

89 OBJIC. I. Quod Jure naturæ illicitum est, semper prohibitum fuit; sed in statu Legis naturæ laudabiliter celebrata sunt Conjugia Fidelium cum Infidelibus: ut videre est exemplo Jacob, qui filias Laban duxit, & Moysis, qui Æthyopissæ nupsit; ergo Conjugium Fidelium cum Infidelibus nequaquam Jure naturæ illicitum censendum est.

RESP. Illicitum dupliciter dicitur. Primò quod ita est ab intrinseco, & essentialiter malum, quod nullà vestiri possit circumstantiâ, qua licitum fiat; ut blasphemare, pejerare &c. Secundò quod absolute illicitum est, sed accedere potest circumstantia, qua malitià expoliatur; sicut rem alienam accipere in extrema necessitate, vel privata auctoritate ad sui defensionem hominem occidere. Hujus generis est Conjugium Fidelium cum Infidelibus; est simpliciter illicitum, sed talis naturæ, ut circumstantiæ accedere possunt, quæ illud licitum reddant. Hæ porro in præcitatis casibus intercessisse meritò dicendum est; quod conversione Infidelium mulierum comprobatur.

Illicitum dupliciter dicitur.

90 OBJIC. II. Conjugium Fidelium cum Infidelibus propter perversionis periculum adstruitur illicitum Jure naturæ; sed stante hujusmodi periculo, habemus approbata hujusmodi Connubia, sive in Conjugio Esther cum Assuero, apud quem ob exundantem Idololatriæ praxim maximum aderat subversionis periculum, sive in Conjugio Samsonis cum Philisthæa, a qua fuisse deceptum declarat Scriptura *Judic.* 14.; ergo nullimode Conjugium Fidelium cum Infidelibus Jure naturæ prohibetur.

RESP. Divino consilio factum est, quod prædicta Conjugia celebrarentur. Et quidem illud Estheris, ut Hebræa Gens ab irruente mortis periculo ipsius patrocinio liberaretur; aliud Samsonis, ut de Philisthæis ulcisceretur. Quod similiter censendum est de Conjugio Patriarchæ Joseph cum Ægyptiaca, ut Populus Hebræorum a fame salvaretur, atque in Ægypto propagaretur. Quoniam verò de Salomone nullum occurrit momentum, unde divina dispensatio possit præsumi; ideo dubio-procul contrahendo cum Mulieribus Idololatris peccasse dicendum est. In præcedentibus Conjugiis nullum adfuisse perversionis periculum plane comprobatur, tum ex singulari Dei adjutorio, tum ex illorum eximia constantia in Fide; & quamvis Esther Mosaicis ligaretur Statutis, non ea violavit, Mardochæo legem pro eo casu interpretante.

Stante divina dispensatione fas est cum Infideli nubere.

91 OBJIC. III. Nequit Jure naturæ illicitum censeri, quod servandum præcepit Deus. Porro habemus Deut. 21. vers. 10., & seqq. *Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos .... & videris in numero captivorum mulierem pulchram, & adamaveris eam, voluerisque habere uxorem, introduces eam in domum tuam ... & intrabis ad eam, dormiesque cum illa, & erit uxor tua.* His Nuptiæ cum Infidelibus commendantur; ergo.

RESP. Testimonium illud intelligitur, juxta D. Thomæ interpretationem *in Suppl. quæst.* 59. *art.* 1. *ad* 2. quando Mulier parata erat Fidem suscipere, atque Idololatriam execrare — Lex illa vel loquitur de aliis Nationibus, cum quibus poterant inire Conjugia; vel loquitur, quando illa Captiva ad Fidem converti volebat — Abs re igitur affertur textus Deuteronomii.

Stante spe conversionis valebat Conjugium.

92 OBJIC. IV. Quod sola Ecclesiasticâ Lege proscriptum est, haud dici valet illicitum sive naturali, sive Divino Jure; sed Nuptias Fidelium cum Infidelibus solâ Ecclesiastica lege vetatur; ergo. Et sane nullum promi potest testimonium pro Jure sive naturali, sive divino. Prohibitio namque relata Deut. 7., & Esdræ 9., facta Hebræis de non nubendo cum Cananæis, aliisque Gentibus, legalis fuit; proindeque obliterata in Lege Gratiæ. Textus Pauli, qui a plerisque adducitur, de Viduis, ut non nubant, nisi tantùm in Domino, non est ad rem. Siquidem solummodo præcipit nubere ex fine castæ generationis, atque ut in Christi Fide perseverent; ut Græci Patres interpretantur. Textus alter, ubi præcipit Apostolus, ut jugum non ducant Fideles cum Infidelibus, non est de Conjugio. His addas velim utrumque textum, etsi præceptum contineret, nequaquam fore divini, sed humani Juris. Ea namque refert Paulus, non ut Apostolus,

sed

ſed ut Paſtor, atque Eccleſiarum Rector; qua ratione etiam Bigamorum ordinationem proſcripſit.

Perverſionis periculum illicitum ſemper reddit Conjugium.

RESP. Hujuſmodi Conjugia eſſe contra Jus naturæ, & divinum, abunde probavimus: & meritò ſane ſic ſentiendum eſt. Nam præceptum Deuteronomii, atque Eſdræ, morali rationi, quæ ſemper permanet, innititur; in familiaribus ſiquidem conſuetudinibus, & potiſſimùm interveniente conjugali vinculo, maxime urget perverſionis periculum, de quo dicitur Pſal. 105. verſ. 35., & ſeq. *Commixti ſunt inter Gentes, & didicerunt opera eorum*. Paulum dediſſe præceptum, & quidem divinum, evincit, pluribus omiſſis, Auguſtinus ſupra *num.* 84. relatus, ubi optimam Sententiæ ſuæ rationem affert. Huic non refragantur aliorum Patrum ſenſa, immo bene cohærent; ſunt enim inter ſe ſubordinatæ interpretationes. Ultrò concedimus, Paulum, ſicut & reliquos Apoſtolos, quædam condidiſſe ut Paſtores, alia explicuiſſe ut Interpretes, atque Verbi divini Scriptores. Verùm probandum ſupereſt Adverſariis, impræſentiarum locutum non fuiſſe ut Apoſtolum.

93 OBJIC. V. S. Auguſtinus in Sacris Litteris apprime eruditus fatetur Lib. 1. *de adulterinis Conjugiis* cap. 25. nullum occurrere in Lege Gratiæ teſtimonium, quo prohibeatur Connubium Fidelium cum Infidelibus -- Non enim tempore revelati Teſta„menti novi, in Evangelio, vel ullis Apo„ſtolicis Litteris ſine ambiguitate declara„tum eſſe recolo, utrum Dominus prohi„buerit, Fideles Infidelibus jungi. Quam„vis Beatiſſimus Cyprianus inde non dubi„tet, nec in levibus peccatis conſtituat jun„gere cum Infidelibus vinculum Matrimo„nii, atque id eſſe dicat proſtituere Genti„libus membra Chriſti -- Et Lib. 1. *De fide, & operibus* cap. 19. -- Noſtris temporibus jam „non putantur eſſe peccata, quoniam revera „in novo Teſtamento nihil inde præceptum „eſt; & ideo aut licere creditum eſt, aut „velut dubium derelictum eſt -- ergo.

Auguſtinus explicatur.

RESP. Dupliciter intelligi poteſt S. Doctor. Primò, videlicet, nullum dari præceptum prohibens ſimpliciter omnino tale Conjugium, ita quod quacunque ſuperveniente circumſtantia nuſquam liceant Nuptiæ cum Infidelibus. Secundò, nullum dari præceptum in Lege nova illas irritans. In utroque caſo negat, rem prorſus eſſe apertam; in utroque ſenſu fatetur, rem ambiguam fore, proindeque abſtinendum prout in laudato cap. *De adulterinis Conjugiis* advertit, de quo infra iterum ſermo occurret. Ceterum in cit. lib. *cap.* 21. aliter ſentire in aperto eſt -- Nulla de his quæſtio eſt, quæ pertineat ad „illam Domini juſſionem, doctrinamque „Apoſtolicam, & præceptum Teſtamenti „veteris, & novi, quo prohibetur Fidelis „cum Infideli Conjugium --

CONTROVERSIA VI.

AN IRRITUM SIT CONJUGIUM FIDELIS CUM INFIDELI JURE TANTUM ECCLESIASTICO.

CONjugium Fidelium cum Infidelibus illicitum omni Jure ſatis probavimus in ſuperiori Controverſia; modò igitur examinandum ſupereſt, an etiam ſit omni Jure irritum.

DICENDUM, ſolo Eccleſiaſtico Jure irritum eſſe Conjugium Fidelium cum Infidelibus.

Nullo Jure olim irritum Conjugium fidelis cum infideli.

94 PROB. ſequenti diſcurſu. Nefas eſt, Sanctiſſimos Viros a Scriptura, vel hominum Traditione commendatos, toto vitæ ſuæ tempore aſſerere fornicarios: ſed tum ante Legem ſcriptam, tum in Lege ſcripta, tum in Lege Gratiæ Viri probatæ ſanctitatis Infidelibus nupſerunt, a quibus niſi per mortem ſejuncti fuere; ergo fateri oportet cultus diſparitatem ſolo Eccleſiaſtico Jure, & quidem poſt multa rei Chriſtianæ Secula, Conjugium dirimere.

Et ſane in Lege naturæ Jacob duxit filias Laban cultoris idolorum, Joſeph filiam Puthipharis Ægyptiam, Moyſes filiam Jetro Ætyopiſſam. Horum Conjugia non reprobat Scriptura, nec filii inter nothos recenſiti fuere; immo in ſemine Jacob factam Meſſiæ repromiſſionem legimus.

In lege ſcripta Eſther nupſit Aſſuero, David filiæ Regis Geſſur, Salomon filiæ Pharaonis &c.

In Lege Gratiæ Cæcilia Matrimonium contraxit cum Valeriano, Clotildis cum Clodovæo Ethnico, Monica S. Auguſtini Mater cum Patricio Infideli; quorum Nuptiæ nuſquam irritæ creditæ ſunt, immo Deo placuiſſe palam fit ex Conjugum converſione. Et meritò.

Nam Conjugium ſemper validum cenſetur, quoties ſubſiſtit intrinſecus, primarius, ipſiuſque formalis finis, ut eſt in officium naturæ: atqui, ſtante diſparitate cultus, prædictus finis adinvenitur, nempe procreatio, atque prolis educatio juxta rationis dictamen, propter quod inter Infideles validum contrahitur Connubium; non igitur diſparitas cultus illud naturali lumine irritum reddit. Si quæramus Jus divinum poſitivum, non erit invenire; cumque Gratia ſit perfectiva naturæ, Lex Chriſti non diſſolutionem, ſed perfectionem addidit Conjugio. Hinc S. Paulus 1. *ad Corinth.* 7. abunde innuit, diſparitatem cultus haud fore cum veritate Conjugii impoſſibilem: quatenus vult, non eſſe ſejungendos Conjuges, ſi alter eorum ad Fidem convertatur; & licèt ſermonem inſtituat de Conjugio jam legitime contracto, ſecus de contrahendo, attamen momenta, quæ promit, ad quodcunque extenduntur Conjugium. Affirmat namque per Mulierem Fidelem ſanctificari Virum Infidelem, unde per familiarem Fidelis conſuetudinem ſæpenumero meliora ominari poſſunt. Permittit quidem vinculi ſeparationem; verùm non abſo-

absolute, sed cum Infidelis non vult cohabitare absque Creatoris injuria. Ex his compertum est, Conjugium Fidelis cum Infideli ad Fidei incrementum posse deservire. Ad privilegium itaque Fidei spectabat, disparitatem cultus non dissolvere Conjugium; adeoque primis Ecclesiæ Seculis nullo Jure tale Connubium irritabatur, licèt postmodum Ecclesiastico more invaluerit, ut cultus disparitas inter impedimenta accenseretur; de quo in solutione argumentorum.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR ARGUMENTA.

95 OBJIC. I. Scripturales probationes ad præcedentem Controversiam comprobandam relatæ satis evincunt, Conjugium Fidelis cum Infideli irritum esse; sunt enim locutiones absolutæ, & universales, hujusmodi Conjugium reprobantes. Sed illæ divinum Jus continent, & referunt; ergo Jure Divino hujusmodi Conjugium irritum est.

Malachiæ 2. vers. 11., legitur: *Transgressus est Judas, & abominatio facta est in Israel, & in Jerusalem; quia contaminavit Judas sanctificationem Domini, quam dilexit, & habuit filiam Dei alieni. Disperdet Dominus virum, qui fecerit hoc* &c. Si ergo Conjugium cum Infideli est abominatio facta in Israel, & contaminatio sanctificationis, dubio-procul erit invalidum. Porro ratio divinæ abominationis est universalis; adeoque ad omnem statum cujuscunque Legis extensa, atque in primo principio luminis naturæ radicatur, contemnitur quippe, ut antecedenter innuit Propheta, per accessum ad filiam Dei alieni, Pater omnium Deus.

RESP. Scripturæ eo loci relatæ evincunt quidem, Conjugium Fidelis cum Infideli esse illicitum, secluss circumstantiis: secus esse irritum; plures namque contractus illiciti habentur, qui tamen irriti non sunt. Probandum igitur foret, irritum esse.

Plura illicita, licet valida.

Malachiæ textus aperte explicatur de Illicito Connubio, quod sane gravissimum involvebat crimen. Postquam enim reversa est Tribus Juda ex Babylonica captivitate, Principes ejus, Sacerdotes, & Levitæ, alienigenas duxere Mulieres, pulchriores, ditiores, abjicientes, quas de Populo Israelitico assumpserant pauperes, infirmas, vetulas, atque deformes; quod sane execrabile nefas fore nemo est, qui non videat.

96 OBJIC. II. Esdras *lib. 1. cap. 9.* jussit separari Viros ab Alienigenis, quas duxerant Hebræi: atqui si illæ Nuptiæ non fuissent irritæ, absque crimine hanc separationem, utpote legitimis Conjugibus injuriosam, præcipere non potuisset: fat enim fuisset propter perpetratum scelus nubendi, ad pœnitentiam illos excitare; ergo. Probantur etidem irrita prædicta Hebræorum Conjugia ex ingenti animi dolore, quo nuncium talium Conjugiorum excepit Esdras lib. 1. cap. 9. vers. 3. *Cumque audissem sermonem istum, scidi pallium meum, & tunicam, & evelli capillos capitis mei, & barbæ, & sedi mærens.*

RESP. Triplex huic Argumento occurrit solutio. Prima docet, datam fuisse Legem, ne Mulieres Cananææ assumerentur; adeoque pro istis tantummodo fuisse irritativam Conjugii, quin inde colligatur, universaliter disparitatem cultus fore impedimentum dirimens Conjugium Jure divino. Verùm cum Esdras Alienigenas a Cananæis non discreverit, hujusmodi solutio non videtur Argumento occurrere. Alia porro opinio propugnat, separationem non quidem quoad vinculum, sed quoad thorum fuisse. Tertia demum ultro admittit in præcitatis Conjugiis dissolutionem quoad vinculum, sed contendit, mandatum illud fuisse legale; proindeque non urgere impræsentiarum. Attamen hæc solutio iis non arridet, qui volunt, nusquam disparitatem cultus fuisse Jure divino impedimentum dirimens Matrimonium, cum in quacunque Lege, ut jam adnotavimus, exempla præsto sint, quibus valida probantur Conjugia Fidelium cum Infidelibus.

Adoptanda igitur est secunda solutio, nisi velimus dicere, illa Conjugia, de quibus Esdras, irrita fuisse, quia Viri Israelitæ alias habebant Uxores Gentis suæ, quas injuste abjecerant: ob quam injustitiam haud uti poterant privilegio simultaneæ Polygamiæ, cum Deus illud non concesserit ad permutandas Uxores, potissimùm Religionis injuriâ, sed ob propagandum Dei Populum.

97 OBJIC. III. Filii Jacob, ne Dinam Sororem suam concederent in Uxorem Principi Sichem, cultus disparitatem tanquam Conjugii impedimentum adduxerunt Gen. 34. vers. 14. *Non possumus facere, quod petitis, nec dare Sororem nostram homini incircumciso; quod illicitum, & nefarium est apud nos.* Sed cultus disparitas vim eandem habet in omni Lege: ubique enim involvit intrinsecam Religionis diversitatem; ergo semper dicit impedimentum Jure Divino.

RESP. Filii Jacob dolose, ut contextus manifestum facit, Principi Sichem locuti sunt; meditabantur namque vindictam de illata Sorori injuria. Unde non inde colligi valet, disparitatem cultus fuisse dirimens impedimentum. Fuisset quidem illicitum, sed non invalidum tale Conjugium; propterea illud dixerunt illicitum, & nefarium apud ipsos.

98 OBJIC. IV. Extrema, quæ contradictorie, & privative opponuntur, nequeunt uniri inter se: sed conditio Fidelis, & Infidelis contradictorie, immo privative, adversantur; ergo. Minor evincitur ex Apostolo 2. ad Corinth. 6., ubi præscribens non esse ducendum jugum cum Infidelibus, subdit hujus rei rationem: *Quæ societas lucis ad tenebras* &c. Porro tenebræ contradictoric, & privative opponuntur; ergo.

RESP. Apostolus, stante periculo perversionis, prohibet Conjugium cum Infidelibus ut illicitum; sed non irritat. Immo illud permittit, ubi tale non timetur. Revera Fides, & Infidelitas ita inter se adversantur, ut nequaquam in unum convenire possint; secus persona Fidelis cum Infideli. Equidem dispar hæc conditio quandoque periculum importat deficiendi a Fide; verùm tunc

Conjugium cum Infidelibus illicitum.

tem-

temporis non licet sive contrahere Matrimonium, seu cohabitare.

99 OBJIC. V. Sicut quod ex natura rei Conjugio repugnat, illud eodem Jure dirimit: ita Jure Divino dirimit, quod eodem Jure repugnat; sed ratio Sacramenti, quæ est intrinseca in statu elevationis, Jure Divino in Conjugio Fidelis cum Infideli repugnat, ob incapacitatem suscipiendi Sacramenta in Infideli; ergo Divino Jure dirimitur.

Ratio Sacramenti separabilis a Conjugio.

RESP. Sacramenti ratio superaddita est naturæ Conjugii, ut intelligitur in officium naturæ; quapropter Fidelem inter, & Infidelem subsistere valet, etsi Sacramenti perfectione careat. Unde instantia solummodo evincit, disparitatem cultus repugnare Divino Jure cum natura Sacramenti; secus cum natura Conjugii. Ratio autem Sacramenti est separabilis a natura Conjugii, ubi in subjecto contrahente deest regenerationis lavacrum. Vid. *Disp. I. Contr. V. num.* 81.

100 OBJIC. VI. Quod directe repugnat essentiali obligationi conjugalis vinculi, illud ex natura rei, & ex Jure Divino dirimit: sed cultus disparitas essentiali obligationi educandi filios ad Dei cultum repugnat; ergo.

Filii instituendi in Dei obsequium.

RESP. Neutiquam datur in Conjugio Fidelis cum Infideli essentialis, & absoluta repugnantia filios instituendi in obsequium Dei; & licèt quandoque major interveniat difficultas, non tamen absolute repugnat, potissimùm si Fidelis Conjux sollicite muneri suo incumbat; cum aliàs Gentiles temporalibus inhiantes, Conjugis, filiorumque Religioni parùm studeant.

101 OBJIC. VII. Juxta Augustini placitum, disciplina, cujus initium in Conciliis, & Patribus, non est invenire, a Christo, aut ab Apostolis, est repetenda. Prohibitio modò irritans Conjugium Fidelis cum Infideli non habet ab Ecclesiasticis monumentis exordium; nullus namque Canon afferri valet. Aliàs sub primordiis nascentis Ecclesiæ prædicta invaluerat disciplina. Siquidem Seculo V. leges Imperiales irrita, ac nulla, prædicta Conjugia declarant, ut legere est Lib. 3. *Codicis Theodosiani tit. 14. de Nuptiis Gentilium leg.* 1., & Lib. 9. *ejusdem Codicis tit. 4. l. 5.* Medio Seculo III Cyprianus talia execratur Conjugia. Et Seculo II. ea diris devovet Tertullianus. Demum Apostolus prima Christianæ Religionis ætate præscribit, tantummodo Christiano nubendum. Itaque Lex irritativa revocanda est in Jus Divinum a Christo institutum, atque declaratum.

Irritatio Conjugii inter Fideles, & Infideles ex Ecclesiæ consuetudine.

RESP. Irritatio Conjugii, quæ Fidelem inter, & Infidelem impræsentiarum viget, in legitimam Ecclesiæ consuetudinem revocanda est; nullus namque Canon assignari potest, quo positive ab Ecclesia tale Conjugium irritetur. Et quamvis plures in medium afferantur 28. q. 1., vim tamen irritativam non involvunt; æqualiter enim sermonem habent de Infidelibus, & Hæreticis, cum quibus dubio-procul valide Nuptiæ celebrantur.

Adscribunt alii Concilio Toletano IV. Can. 62., ubi decernitur -- Ut nisi ad Fidem „ Judæus accesserit, separetur ab Uxore — Idemque reperitur in Concilio Aurelianensi II. Can. 18. Attamen laudata Concilia de solis Judæis præ ceteris pervicacioribus agunt: atque in determinatis Provinciis; proindeque non valent universalem Ecclesiæ legem statuere.

Basilius *cap. 47. num.* 5. indubie affirmat, Legem hanc irritativam conditam in Nicæno I. Can. 67., ubi præscribit, Mulierem Fidelem Viro Infideli nuptam agere debere pœnitentiam, Virumque dimittere, ut superiùs *num.* 88. innuimus; qui Canon intelligi nequit de sola separatione thori; per talem namque sejunctionem non relinquitur Vir, ut Canon præcipit, cum adhuc vinculum perseveret; propterea leges civiles mox citatæ pro adulteris utuntur similibus frasibus.

Canones Nicæni non nisi viginti.

Verùm incerto innititur fundamento Basilius. Etenim communiùs nonnisi Canones 20. conditos volunt in Nicæno Eruditi, & Canones 80., quos ex Arabico idiomate latinitati donavit Franciscus Turrianus, ab omnibus non adoptantur. Ceterum separationem illam non possumus intelligere quoad vinculi dissolutionem; cum post Nicænum habeamus laudata Connubia inter Fideles Mulieres, Virosque Ethnicos, & S. Hieronymus *lib. 1. adversùs Jovinianum* frequentia dicit, & S. Augustinus *lib. 9. Confessionum cap. 9.* refert absque nota nuptam Matrem suam cum Patricio Viro Ethnico. Et licèt ab uno, aliove ignorari potuissent Nicæni Canones, abs re utique foret asserere, hujusmodi ignorantiam consedisse in tot, tantisque Viris, Mulieribusque de Christiana Religione maxime sollicitis. Arbitrarium quoque est, affirmare habitam ab Episcopis dispensationem, hocque latuisse Augustinum aliàs Episcopali dignitate insignitum.

Quantùm ad civiles leges dicimus, nec statim invaluisse, nec ab omnibus susceptas. Nam, Augustino teste, in Africa, quamvis tunc temporis Romano Imperio subjectâ, talia Connubia frequentabantur, & Clotildis Christiana Clodovæo Infideli nupta fuit. Tertullianus, & Cyprianus meritò Conjugia Fidelium cum Infidelibus reprobant, utpote inita absque causa, & urgente perversionis periculo: quo casu dubio procul illicita sunt; nusquam tamen prætitati dicunt, fore dirimenda. Pauli sensa jam supra dedimus *num.* 98.

Seculo XII. irrita Conjugia Fidelium cum Infidelibus.

Circa Seculum XII. consuetudo irritans dicta Conjugia ubique invaluit, accedente pleno Doctorum consensu, præeunte Magistro Sententiarum *lib. 4. dist.* 39. Æquo fere modo se habuit disciplina cum Catechumenis. Ab initio namque non erant irrita Conjugia Fidelium cum ipsis, immo licita censebantur; cum plerique etiam piissimi in provectam ætatem Baptismi susceptionem differrent. Non est autem credibile, Ecclesiam vetasse Nuptias Baptizatorum cum illis. Nunc autem irrita prorsus sunt, quamvis Catechumeni in voto sint de Ecclesia.

Conjugium cum Catechumenis.

CON-

CONTROVERSIA VII.

AN CONJUGIUM CATHOLICI CUM HÆRETICA IRRITUM SIT JURE ECCLESIASTCO.

102 COmmunis Sententia est, Conjugium Catholici cum Hæretica non esse irritum, nec Jure naturali, nec Jure Divino. Et hoc ex præcedentibus abunde compertum est. Non enim major repugnantia invenitur in Conjugio Catholici cum Hæretica, quàm Fidelis cum Infideli: sed hujusmodi Conjugium ex dictis nec naturali, nec Divino Jure irritum censetur; ergo. Difficultas esse posset quoad Jus Ecclesiasticum. Quoniam verò ex Ecclesiasticis monumentis promi nequit specialis textus urgens potius adversùs Hæreticos, quàm adversùs Infideles; hinc satis eruitur, neque Ecclesiastico Jure fore irritum tale Conjugium. Hæc sane vera sunt. Congruit tamen rem clariùs, & specialiùs edissere. Itaque

DICENDUM, Conjugium Catholici cum Hæretica nequaquam irritum fore Jure Ecclesiastico.

Conjugium ratum est legitimum.

103 PROB. I. Conjugium ratum indubie legitimum est: sed ex Cap. *Quanto, de Divortiis* Conjugium initum Catholicum inter, & Hæreticam, utpote inter baptizatos, ratum habetur; ergo est legitimum. Hinc Cap. *Decrevit, de Hæret.* in 6. Mulier nubens cum Hæretico privatur dote, sed non separatur a Viro.

Inter Hæreticum, & Catholicum non est disparitas cultus, quæ sit impedimentũ.

104 PROB. II. Impedimentum dirimens, quod Ecclesia statuit, est disparitas cultus, quæ Religionis diversitatem profitetur; sed inter Catholicum, & Hæreticam non datur hujusmodi disparitas cultus: nam Hæreticus ratione Baptismi eandem professus est Religionem, quam Catholicus, ad eamque observandam adstringitur, quamvis actu pluribus adversetur; ergo Hæresis non dirimit Matrimonium, non enim cultus, sed Fidei disparitatem importat.

Per Baptismum homo capax Sacramentorum.

105 PROB. III. Ecclesia approbat Hæreticorum Baptisma, atque ab ipsis regeneratos tanquam filios agnoscit: sed per Baptisma homo efficitur capax Sacramentorum Ecclesiæ; ergo ob cultus disparitatem non efficit Ecclesia Hæreticos incapaces Conjugii, inter quos Conjugium ad rationem Sacramenti elevatur, si secundùm Christi institutionem celebretur.

Hæresis non solvit Conjugium.

106 PROB. IV. Si ex duobus Fidelibus, qui contraxerunt, alter fiat Hæreticus, aut si ex duobus Hæreticis alter convertatur ad Fidem, non dissolvitur Conjugium: sed disparitas cultus in Infidelitate consistens tribuit capacitatem dissolvendi Conjugium, si uni ex Conjugibus superveniat mutatio Religiosi cultus per susceptionem Catholicæ Fidei; ergo non eadem urget ratio in disparitate cultus inter Fidelem & Infidelem, ac inter Catholicum & Hæreticum.

Ecclesia intendit præcavere damna Fidelium.

107 PROB. V. Ecclesia constituendo disparitatem cultus, tanquam dirimens impedimentum, præcavere intendit incommoda, atque inconvenientia tum Conjugii in officium naturæ, tum in esse Sacramenti; sed si Ecclesiæ Sanctione Hæresis solveret Conjugium, gravia insurgerent inconvenientia: cum Hæresis facilè obtegatur, & occulte serpat, etiam in Provinciis Catholicorum, unde contingeret, ut post multum temporis, detecta Hæresi, Conjuges deberent sejungi cum magno damno prolis; ergo.

ADVERSANTIUM ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

108 OBJIC. I. Decreta Concilii Generalis ad totam Ecclesiam extenduntur: atqui Synodus VI. Generalis Can. 72. Nuptias Catholici cum Hæretica irritas declarat -- Non licere, Orthodoxum cum Hæ„ retica conjungi, nec Orthodoxam cum „ Hæretico, sed & si quid hujusmodi appa„ ruerit, irritas Nuptias existimari, & nefa„ rium Conjugium dissolvi -- ergo Ecclesiastico Jure irritum est Conjugium cum Hæretico.

Trullani Canones non sunt a VI. Synodo.

RESP. Præcitatus Canon perperàm Synodo VI. adscribitur; est enim unus ex Trullanis, qui nec universaliter a Romanis Pontificibus approbati, nec universaliter ab Ecclesia adoptati fuere; ideo non urget. Hinc allucinatur Gratianus dist. 17. Cap. *Sexta Synodus* affirmans ab Adriano Papa Canonem illum conditum, cum sit Tharasii; siquidem laudatus Pontifex *in Epist. ad Tharasium Patriarcham CP.* tantummodo, quæ ad imagines spectant, approbavit. Coaruvias dicit, Canonem illum loqui de Catechumenis apostatis a Fide, qui Hæretici, licèt improprie, nuncupantur, ob Fidem, quam deseruerunt, & ob quam in voto constituebantur de Ecclesia.

109 OBJIC. II. Eodem plane modo Cap. *Non oportet*, & Cap. *Cave* 28. *q.* 1. Conjugia Fidelium cum Infidelibus, ac cum Hæreticis prohibentur: sed inita cum infidelibus prohibentur per irritationem; ergo etiam cum Hæreticis. Et quidem momenta, quæ Cap. *Cave* referuntur, utrinque urgent, videlicet, quia ambo Conjuges debent esse consecrati, ambo ad orandum nocte surgere &c.

Non eadem ratio quoad Gentiles, & Hæreticos.

RESP. Laudati Canones non irritant, sed prohibent prædicta Connubia. Alibi quidem ea irritat Ecclesia, si cum Gentilibus celebrentur, inductà scilicet consuetudine; hæc verò consuetudo non invaluit quoad Hæreticos. Prima autem ratio a Canone relata Gentiles solummodo afficit; cum Hæretici per Baptismum Deo sint consecrati. Ratio verò altera ad accidentalia spectat. Basilius non renuit admittere, præcitatos Canones irritare Conjugia, sed vult eos conditos ex dispositione quorundam Episcoporum pro sua Diœcesi, cum tunc temporis constituere possent impedimenta dirimentia; adeoque pro universali Ecclesia non deservire, immo impræsentiarum per contrariam consuetudinem fore abrogata.

110 OBJIC. III. Non agnoscit Ecclesia tanquam validum Conjugium, quod primario bono, conjugali scilicet fide, carere supponit; sed Ecclesia cit. Cap. *Cave* supponit, Conjugium cum Hæretico carere conjugali fide, cum eam referat rationem: *Prima Conjugii fides, castitatis gratia est*, quæ gratia in dicto Conjugio non adinvenitur; ergo.

RESP. Momentum illud, quod a Canone refertur, congruentiæ est, ut inde colligatur, prohibita fore prædicta Connubia. Colligi tamen nequit, esse irrita; alias irrita dicenda essent Gentilium Conjugia, sicut & Hæreticorum inter se celebrata; cum hæc careant gratiâ castitatis, quam Nuptiæ ut Sacramentum producunt. Ceterum fides conjugalis invenitur, etiam seclusâ ratione Sacramenti a nuptiali contractu, sicut fuit tum in lege naturæ, tum in lege scriptâ; & hoc sufficit ad ejusdem essentiam.

111 OBJIC. IV. Si Conjugium Catholici cum Hæretica irritum non haberetur, haud opus esset dispensationem petere a Romano Pontifice: sed praxis abunde innuit hujusmodi dispensationem necessariam; ergo. Gregorius XIII. duabus Mulieribus Superioris Rhætiæ indulsit, ut duobus Hæreticis copularentur. Clemens VIII. cum Bariensi Duce dispensavit, ut Hæreticam duceret Catharinam Henrici IV. Francorum Regis Sororem. Urbanus VIII. copiam fecit Henricæ, seu Henriettæ Lodovici XIII. Sorori, ut cum Carolo Anglorum Rege Hæretico contraheret.

RESP. Dispensatio non intercedit solummodo, stante lege irritante, sed etiam stante lege prohibente, ut videre est in dispensatione legis jejunii. Porro nos videbimus *seq. Contr.* prohibita esse hujusmodi Conjugia; adeoque ut licite fiant, accedat oportet Romani Pontificis dispensatio.

Dispensatio pro lege irritante, & prohibente.

Quoad dispensationes in Argumento narratas. Sunt, qui negant dispensationem Gregorii; eum hac super re publicum non habeatur monumentum. Clemens VIII. utique dispensavit cum Duce Bariensi, ut Catharinam duceret, sed quadam addactus necessitate; jam enim mutua intercesserat cohabitatio. Aliàs concessa fuit dispensatio, eâ conditione, ut Catharina instrueretur in Catholica Religione, & proles, si quæ haberetur, Fidem profiteretur Orthodoxam. Urbanus VIII. meliora speravit pro Catholicia, facta dispensatione, quamvis spem fefellerit eventus. Ceterum, ut supra diximus, dispensatio non semper connotat legem irritantem, sed quandoque legem tantùm prohibentem præsupponit.

112 OBJIC. V. Non minùs universalis, & antiqua est consuetudo reprobans Conjugia Fidelium cum Gentilibus, quàm illa non contrahendi cum Hæreticis: sed ex prima colligitur impedimentum dirimens; ergo etiam ex secunda, cum utraque innitatur periculo perversionis, pravæ filiorum institutionis, rixarum, odiorumque inter Conjugatos.

RESP. Equidem utraque consuetudo ex antiquitate, & universalitate, laudatur; sed utraque eâdem intentione non fuit inducta. Prima, consentientibus Pontifice, & Episcopis, adoptata fuit ex intentione nullitatis; secus altera. Porro consuetudo leges inducens, ex intentione dignoscitur; & hanc ex consensu Doctorum, ex intelligentia, & praxi Ecclesiæ compertam habemus.

CONTROVERSIA VIII.

AN ILLICITUM SIT CONJUGIUM CATHOLICI CUM HÆRETICA.

Conjugium Catholici cum Hæretica taliter potest esse illicitum, ut nusquam a malitia expoliari valeat, vel ita malum, ut immune possit evadere a culpa.

DICENDUM ergo I., Conjugium Catholici cum Hæretica secundùm se illicitum fore.

113 PROB. I. Argumenta, quæ probare contendunt, irrita esse hujusmodi Conjugia, satis evincunt esse illicita; ergo.

114 PROB. II. Plerumque practice periculum adest, ne præ auctoritate Viri supra Mulierem, si ipse Hæresis labe sit coinquinatus, ad Hæresim incauta pertrahatur, & ne Mulier Hæretica suis decipiat blanditiis Virum Fidelem; ergo.

115 PROB. III. Proli semper male consultum est, pacto etiam apposito, ut Catholice instruatur: cum enim uterque Conjux jus habeat in filium, uterque in suas partes ipsum inclinare studebit, ceterum cum ad malum prona sit hominis inclinatio, facili negotio ad deteriora converteretur. Quod si contingat Catholicum immaturo fato occumbere, Proles indubie superstitum Parentum dogmata adoptabit.

Conjugium cum Hæretica secundum se illicitum.

116 PROB. IV. In celebratione Conjugii Catholicus sit in causa, vel quod Pars altera indigne suscipiat Sacramentum, vel ne Sacramentum habeatur, utrunque autem sacrilegum est; ergo Conjugium Catholici cum Hæretica secundùm se est illicitum.

DICENDUM II., Conjugium Catholici cum Hæretica ex causa licitum esse posse.

Ex causa potest esse licitum.

117 PROB. I. Quia ut in superioribus vidimus, a Pontificibus dispensatum fuit, ut Nuptiæ celebrarentur Catholicos inter, & Hæreticas. Hæc dispensatio indubie necessaria est; quod enim a Lege est vetitum, non licet, nisi Legislator dispenset. Porro causa dispensandi esse debet, vel commune Reipublicæ bonum, vel grave commodum Personarum, aut Familiarum, ut contingit in dispensatione Cognationis.

118 PROB. II. In illis Provinciis, in quibus insimul habitant Catholici cum Hæreticis, ut in Germania, Polonia &c. unamque Rempublicam faciunt, consuetudine introducta, atque a Pontificibus tolerata, ad pacem tuendam, fovendamque maritali fœdere adunari possunt; ergo.

119 PROB. III. Quæ illicita sunt secundùm se, appositis circumstantiis, licita quandoque possunt evadere. Sunt autem quidam

dam ex Hæreticis, qui nullam Catholicis afferunt molestiam, immo student, ut quilibet de familia, Religionis, quam profitetur, servet dogmata, atque præcepta.

120. PROB. IV. Concilium Laodicenum Can. 10. præcipit -- Quod non oporteat, indifferenter Ecclesiasticos fœdere Nuptiarum Hæreticis suos filios, filiasque conjungere -- & Concilium Carthag. III. Can. 12. -- Item placuit, ut filius, & filia Episcoporum, vel quorumlibet Clericorum, Gentibus, vel Hæreticis, aut Schismaticis, Matrimonio non jungantur -- ex quibus colligi videtur, aliis a Clericorum filiis id licere.

OPPOSITA ARGUMENTA DISSOLVUNTUR.

121 OBJIC. I. Conjugia Fidelium cum Hæreticis, aut Infidelibus, malo utique fato, inita fuere, ut compertum est in Achab, qui Jezabelem, & in Joram, & Ochoaia 4. *Reg.* 8., qui filias Achab duxerunt, & in pluribus Matronis, quas acri eloquentia objurgat S. Hieronymus *lib.* 1. *adver. Jovinianum*; ergo semper illicita censenda sunt hujusmodi Conjugia.

RESP. Si quæ Conjugia referri possunt, quæ, ut ait S. Hieronymus laudato loco, templa Christi Idolis prostituerunt, fuisse & alia, quibus benedixit Dominus, ut de Conjugiis Jacob, Cæciliæ, Monicæ, aliorumque, nos Sacra, & Ecclesiastica docent monumenta. Non debent igitur universaliter execrari; sicut perperam Catholicorum Connubia reprobarentur, ex quo sæpenumero rixæ, dissidia emergant. Equidem si periculum perversionis occurrat, a Nuptiis abstinendum est; cum iisdem adaptari possit, quod dicit Apostolus: *Nolite Jugum ducere cum Infidelibus; quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate?* &c.

Conjugia cum Hæreticis sæpe bona.

122 OBJIC. II. Catholicus nubens cum Hæretica exponitur periculo nullitatis Conjugii: cum Hæreticus sentiat, Conjugium esse dissolubile per repudium, si alter Conjugum adulter deprehendatur; sed hoc est malum ab intrinseco; ergo nusquam licitum erit Conjugium cum Hæretica.

RESP. Peculiaris error Sectæ hæreticæ Conjugii veritatem non impedit. Utique de ratione Connubii est perpetua vitæ societas; & hanc intendere debent contrahentes; quod tunc verificatur, cum quis intendit contrahere juxta naturam ipsius contractus, vel juxta Ecclesiæ mentem. Hæretici porro hac non carent intentione; cum intendant facere, quod Christus instituit; neque intentionem istam destruit erronea opinio, qua quis credit, Conjugium fore dissolubile.

Peculiaris error non destruit rei veritatem.

123 OBJIC. III. Catholicus contrahens cum Hæretica communicat cum ea, quam Ecclesia diris devovit: hoc dubio-procul est illicitum; ergo hujusmodi Conjugium semper involvit peccatum.

RESP. Communicare cum excommunicato tolerato, & cum causa, culpâ caret. Cumque vitandi sint excommunicati nominatim denunciati, cum Hæreticis non interdicitur consuetudo; plerumque enim non sunt nominatim execrati; & aliàs necessitas, & utilitas sæpe occurrunt, quæ contrahentes a crimine liberant. Itaque nec ipsi, nec Parochus assistens, peccant, ex quo consuetudinem habeant cum Excommunicato.

Hæretici non semper vitandi.

124 OBJIC. IV. In celebratione Conjugii Catholici cum Hæretica nullimode adhiberi possunt Velationes: sed hoc ipso peccat Catholicus gravissimam Ecclesiæ legem violans; ergo.

RESP. Velationes, seu benedictiones, ad Conjugii valorem non spectant; unde in secundis Nuptiis non adhibentur. Pertinent quidam ad solemnitatem; sed absque noxa, urgente necessitate, possunt prætermitti. Causa porro, quæ licitum facit Conjugium Catholicum inter, & Hæreticam, eadem est, per quam omitti possunt benedictiones, & Missæ Sacrificium, quod coram Hæretico peragi nequit. Ubi Tridentinum viget, ad valorem Conjugii, Parochi, & Testium præsentia necessariò requiritur.

Benedictiones extra Conjugii essentiam.

125 OBJIC. V. In quocunque casu Catholicus cum Hæretica contrahens Sacramentum ministrat Hæretico, atque indignæ alterius susceptioni cooperatur; sed hoc dubio-procul sacrilegum est: cum dicatur Matth. 7. vers. 6. *Ne mittatis margaritas vestras ante porcos*; ergo nusquam talis contractus immunis erit a culpa.

RESP. Nullimode cooperatur peccato Catholicus contrahens juxta sensum nostræ Conclusionis. Etenim Pars hæretica Conjugium rite, sanctèque, celebrare potest, quod si aliter contingat, malo suo vertitur. Si intendat facere, quod fecit Christus, vel gerit Ecclesia, Conjugium illud erit Sacramentum; secus si hac careat Intentione; quo casu nec erit Sacramentum ex Parte Catholici, cum huic Sacramento essentiale sit, ut ex duobus coalescat, cum mutuum contractum involvat. Itaque honestas causæ contrahendi excusat a peccato Sacrilegii, sive quoad indignam alterius Partis susceptionem, sive quoad nullitatem Sacramenti. Quoniam verò in hujusmodi Conjugiis quædam apponuntur conditiones, ut serventur, juramento firmandæ sunt; solemni quippe est, atque sacrum, etiam apud Hæreticos, juramentum. Ceterum ea conditio, tanquam illicita, amandanda est, qua pacifcitur, ut filii a Patre, filiæ a Matre instituantur; cum Parentibus indiscriminatim filiorum cura incumbat. Catholicus nervis omnibus contendere debet, ut filii impubertatis tempore Catholica dogmata amplectantur; quod si pubertatem nacti pervertantur, eorum malitiæ adscribatur.

Catholicus absque culpa contrahere potest cum Hæretica.

§ § §
§ §
§

SYNOPSIS

DE IMPOTENTIÆ IMPEDIMENTO.

126 IMpotentia, de qua in præsenti, est impedimentum tollens potestatem consummandi Conjugium, seu per quam impeditur actualis usus, & cohabitatio thori. Est multiplex causa, ex qua provenit; & multiplicem constituit speciem. Impotentia alia antecedit Conjugii contractum, alia subsequitur: alia perpetua, ad tempus altera. alia naturalis, & intrinseca, alia accidentalis, & ab extrinseco: alia absoluta, alia respectiva: alia ex defectu ætatis, alia ex defectu caloris, alia ex membrorum defectu; alia ex partium coarctatione; alia ex senectute; alia a Dæmone per maleficium. De singulis brevi calamo agemus.

Impotentia multiplex.

127 Impotentia absoluta ea dicitur, quæ est in masculo ad omnes fœminas; & ex adverso. Perpetua dicitur, quæ nulla arte, absque miraculo, vel absque peccato, vel absque vitæ periculo, auferibilis est; & ad hanc revocatur ea, per quam in totum, vel in partem, nequit semen intra vas naturale immitti, ex quo effusio seminis coitum antevertit.

Hæc impotentia absoluta naturalis perpetua, Jure naturæ subsequens dirimit Matrimonium. Nam Jure naturæ transferre nemo potest dominium rei, quam non habet: de valore autem Conjugii necessaria est translatio dominii corporis cum potentia ad generationem; unde cum hæc in nostro casu non detur, Jure naturæ Conjugium dirimit. Et quidem dirimit Jure Ecclesiastico Cap. *Fraternitatis*, & aliis *De frigidis*, *& maleficiatis*, Cap. 1., & seqq., dist. 33. q. 1. Hæc certa sunt apud omnes, si impotentia ignoretur.

Impotentia absoluta naturalis perpetua.

Si verò ab altera Contrahentium Parte fuerit cognita, non una est apud omnes Sententia. In eam tamen confluunt Doctores, posse in se hujusmodi Personas quoddam societatis vinculum inire, quo simul habitantes ad mutua sese obsequia obligent, ex. gr. ut Fœmina Viro inserviat, & Vir Fœminæ alimenta præstet, dummodo nullum subsit incontinentiæ periculum; sicut post contractum Conjugium, si dignoscatur impotentia, & nolint Contrahentes separari, sed socialiter cohabitare tamquam Frater, & Soror, id ultro conceditur Cap. *Consultationi*, *De frigidis*, *& maleficiatis*.

128 Impotentia temporalis ea est, quæ arte, & absque miraculo, peccato, & mortis periculo, potest auferri. Hæc sive sit cognita, sive ignorata, nequaquam subsequens dirimit Conjugium. Non Jure Ecclesiastico; nullum siquidem affertur, immo triennium concedit ad perpetuitatis experientiam, atque dissolutum jubet restaurari, si postea constet, impotentiam non fuisse perpetuam. Neque Jure naturæ dirimit; cum non sit absolute impossibile quod temporarium est; & aliàs finis simpliciter sit possibilis. Peccat tamen graviter impotentiam sciens perpetuam, vel temporalem, saltem prudentialiter credi-

Impotentia temporalis.

A tam tempore longo duraturam, & nihilominus contrahens. Ubi verò datur potentia ad usum thori cum sterilitate, vel a natura, vel a senectute, vel a medicina, non irritatur Conjugium, nisi in pactum deducatur; quia per accidens impeditur generatio ex defectu particulari, & personali efficacitatis virtutis, & non ex ipsa specifica virtutis natura.

129 Impotentia passiva illa sic vocatur, quæ est ex parte Mulieris. Dicitur perpetua, quæ arte humana, sine miraculo, vel peccato, aut periculo vitæ, non est auferibilis. Dirimit hæc Conjugium, Jure naturæ, & Ecclesiastico, si antecedat; nec revalidatur, si fortè miraculo, vel peccato, aut

Impotentia passiva.

B periculo vitæ, tollatur, sed novum oportet contractum celebrare.

Jam uxorata, si sit impotens, & apta possit fieri medicamentis, vel incisionibus, tenetur illa adhibere, etiam cum gravi dolore, molestia, & morbo, ad præcavendum in Viro incontinentiæ periculum; nisi Vir ipse renuntiat, nisi læsio gravissima, vel morbus gravissimus, aut læsio diuturna, sint subeunda, non enim cum tanto tenetur incommodo. Cum minoribus incommodis concedit Ecclesia divortium.

Si Medici dubii sint, an absque dispendio vitæ possint medicamenta applicari, nisi

C experientia oppositum probet, impotentia judicanda est perpetua. Si verò Medici arbitrentur, non esse medicamentis curabilem absque periculo vitæ, & experimento constet falsum esse, & sine magno discrimine Mulier evaderet habilis, Vir ei restituendus est, etiam post transitum ad alias Nuptias. Si talis Uxor velit habitum suscipere Religiosum, & profiteri, non tenetur medicamenta adhibere.

130 Impotentia respectiva, tam activa, quàm passiva, ea est, quæ relate ad omnes non est, sed ad has determinate Personas. Hæc si perpetua sit, & humano insuperabilis artificio, modo explicato, Conju-

Impotentia respectiva.

D gium dirimit, Cap. *Fraternitatis* cit. Quia hic contractus inter certas singulares Personas essentialiter celebratur, nec potentiam respicit, & aptitudinem in genere, sed in particulari, & ad particularem Personam refertur. Nec nobis adversatur S. Thomas *in Suppl. quæst.* 58. *art.* 1. *ad* 1., ibi enim loquitur de impotentia frigiditatis, quæ est universalis, non autem de impotentia improportionis.

Si verò Vir potens sit cum corrupta, secus cum Virgine, Matrimonium absque dubio est licitum. Et potest tunc Fœmina

E licitum adhibere medicamentum; non tamen tenetur, & multò minùs cum gravi incommodo, quia ex parte sua nulla occurrit personalis ratio; sed sola universalis conditio a natura constituta. Vir quidem, in quo adest personalis defectus, tenetur ad medicamenta adhibenda, modo licito, & absque vitæ dispendio.

Si Vir ob hujus Personæ deformitatem, repugnantiam, abominationem, ad hanc nequeat excitari, bene verò ad alias, inutiliter præmissâ experientiâ triennali, qua Virum tenetur Mulier allicere, sive blanditiis, sive orna-

ornamentis, perpetua respectiva impotentia judicatur.

131 Impotentia ætatis in puero, est tempus impubertatis. Solvit hæc Conjugium, Jure saltem Ecclesiastico, etiam post usum rationis, Cap. *Attestationes*, Cap. *Ex litteris*, *De desponf. impub.*, Cap. *Continebatur* ibidem. Non solvit tamen, si malitia suppleat ætatem, scilicet, si experimento constet, potentem esse, & vim, naturamque cognoscere conjugalis contractus, Cap. *De illis* 2., Cap. *Puberes*, Cap. ultimo *De desponf. impub.* Quia tamen in Foro externo præsumptio stat pro impotentia, volentes contrahere tenentur probare. Post pubertatem valet contractus. Quod si detur impotentia ad usum, expectandum est usque ad decimum octavum in masculis, & usque ad decimum quartum in fœminis, quo tempore completur, & perficitur pubertas; fieri enim potest, quod ex debilitate ætatis proveniat defectus.

Impotentia ex ætate.

Senes quicumque, etiam decrepiti, valide nubunt, dummodo potentes sint ad consummandum cum emissione virtutis, quamvis inefficacis ad procreationem.

Moribundus etiam valide contrahit; præsumitur enim impotentia solum actualis pro eo statu, non autem habitualis, nisi certò probetur; & Ecclesia quandoque obligat illum ad contrahendum, ut honori consulatur, vel ad susceptam legitimandam prolem.

Eunuchi perfecti ob carentiam utriusque testiculi, vel ob contusionem (secus imperfecti ob unius tantùm privationem) invalide contrahunt Jure naturæ; quia vera, & specifica procreativa virtute carent, nec nisi aqueos alterius speciei humores concoquere possunt. Hac de re non amplius dubitari valet post Constitutionem Sixti V. an. 1587 editam, quæ incipit: *Frequenter in istis Regionibus*; qui etiam Pontifex motu suo jussit, Eunuchos a Mulieribus separari, quoniam incontinenter vivebant.

132 Impotentia a Dæmone proveniens contrahitur per maleficium, usum reddens impossibilem inter has duas Personas. Signum ejus communius est, si Vir, sic de Muliere, erga alias dotibus æqualibus, vel minoribus etiam, ut natus excitatur, & non erga suam, quam sponte, & lubenter desponsavit: si el absque moventis causæ cognitione aversatur: si ei quasi Dæmon, vel facie horrenda &c. videtur. Quibus mediis hoc peragat Dæmon, nostrum non est inquirere, sat est impræsentiarum, experientiâ certâ, hujusmodi dari maleficia.

Impotentia a Dæmone.

Hæc impotentia esse potest perpetua, vel temporaria. Perpetua est, si humanis artificiis, orationibus, exorcismis, aliisque ab Ecclesia mediis ad fugandos Dæmones constitutis, nequeat maleficium amoveri. Si sine miraculo, aut peccato non est maleficium solubile, triennalis præmittenda est experientia ad hoc probandum. Si verò licitis mediis solubile est, dicitur impotentia temporaria. Perpetua dirimit Matrimonium, Cap. *Finali*, *De frigidis*, & *maleficiatis*; secus altera.

Maleficium haud licet solvere maleficio. Neque etiam licet a parato malefico illius postulare solutionem, quamvis mutuum petere liceat a parato dare cum usura, & juramentum petere a parato jurare per falsos Deos, quia illud primum omnino est ab intrinseco malum, alia verò duo possunt fieri bene, cum possit ille mutuum dare absque usura, & ille per Deum verum veraciter jurare. Non esset tamen licitum, usuras, aut falsum juramentum, petere; quia sunt ab intrinseco mala. Licet tamen a malefico petere, ut auferat signa, & ligaturas frangat, quibus maleficium alligatum est; quia hoc peccatum non est; immo neque est peccatum, si alius a malefico tollat, si detegere contingat, ut Lessius cum aliis docet. Quidam dicunt, etiam licere maleficum adire, qui potest licite maleficium solvere, quamvis petenti compertum fit, quod non nisi illicito medio solvet: quia petit quod rectè peragere valet; & probant exemplo potentis legitime jurare, cum postulator, sed certò prævidetur falsò juraturus. Hujusmodi tamen doctrinæ exactiori indigent discussione; gravia enim continent pericula illaqueandi conscientias. Existimatur impotentia temporaria, si maleficus vivat, & possit, si velit, maleficium auferre, dissolvendo signa; quia licito humano artificio reparabilis est potentia.

133 Impotentia ex quocumque capite Conjugio legitimo superveniens, tam ratu, quàm consummato, Conjugium non solvit. Si perpetua sit, non licet Conjugibus conari ad usum thori cum periculo emissionis indebitæ, sive Juvenes sint, sive Senes. Licebunt oscula, aspectus, tactus in partibus honestis, & similia, secluso dicto periculo; cum sint vere Conjugati, poteruntque deservire ad sedandam concupiscentiam, fovendamque benevolentiam.

Impotentia sup. conjugio.

Itaque ubi impotentia antecedens est certò perpetua absque probabilitate oppositi, ex quocumque capite orta, tenentur impotentes auctoritate privata a Conjugio resilire, si scandalum non immineat, si verò hoc adsit, Ecclesiæ judicium expectandum est, quæ convenienter providebit. Nec in eo casu licet triennalis experientia; propterea sunt illicita oscula, & similia. Pars potens transire valet ad alias Nuptias. Si dubium sit, impotentiam certò perpetuam antecessisse, vel supervenisse, facta sufficienti diligentia, credendum, lentiendum esse cum iis Doctoribus, qui docent, contra Matrimonium esse judicandum. Quia Matrimonium tunc non potest suum sortiri effectum; & ideo declarandum irritum, ne etiam gravetur Pars potens. Si dubium sit, an impotentia sit perpetua, vel non: an consummatum fuerit, nec ne Matrimonium; præmissa sufficienti diligentia, & permanente dubio, standum est pro valore Conjugii; cum quisque præsumatur potens, nisi probetur oppositum.

134 In dubio de impotentia perpetua, si in judicio reclament Conjuges, ex Cap. *Laudabilem*, *de frigidis*, & *maleficiatis*, jurare debent, se numquam potuisse consummare. Iidem adhibere tenentur septem propinquos, iis deficientibus, septem vicinos, vel alios Judicis arbitrio, qui absque juramento testentur, id sibi persuasum esse, vel ab ipsis Conjugibus audivisse, numquam potuisse con-

In dubio quid agendum.

congredi . Adhibenda est etiam honestarum Fœminarum inspectio ex parte mulieris, Virorum ex parte masculi, ad probabile saltem efformandum judicium . Basilius hoc negat adhibendum esse remedium ; quia inutile, atque indecens . Sufficienti factâ diligentiâ, & perpetuâ cognitâ impotentiâ, eos debet Judex separare , saltem a thoro ; quantùm enim ad domesticam societatem possunt tolerari , si secluso periculo , ipsi eligant fraternaliter conversari .

Si verò adhuc perseveret dubium, triennalis eis conceditur experientia per frequentationem conatus , saltem ea majori parte anni , congruis insuper adhibitis remediis . Porro experientia hujusmodi incipit a tempore, quo maritale commercium intentarunt. Pro eo tempore liciti sunt conatus etsi extra vas contingat effusio ; quia est præter intentionem . Post hæc, si constet in judicio, inanes fuisse conatus , ex Cap. *Laudabilem* &c. separandi sunt per Judicis Sententiam .

Quid post separationē.

135 Facta separatione, qui potens est, inire valet alias Nuptias ; secus Pars altera , nisi impotentia sit respectiva . Facta verò separatione per Sententiam absolutæ, & naturalis impotentiæ, adeoque perpetuæ, si contingat absque miraculo , peccato , & vitæ dispendio , impotentem fieri potentem , debent separati redire, & in pristinum restitui , etiamsi secundas celebraverint Nuptias ; quia primum Conjugium fuit validum , secus secundum , ex Cap. *Laudabilem* , ex Cap. *Fraternitatis* , *de frigidis* , *& maleficiatis* . Et tunc iterum concedenda est triennalis experientia ; qua præmissa , si contingat secunda separatio , motivo ejusdem impotentiæ, Sententiâ Ecclesiæ , numquam amplius ad Matrimonium sunt restituendi .

Post judicialem separationem ex absoluta impotentia, si Vir impotens Sacros susceperit Ordines , & postea appareat , & constet, non esse impotentem, & Uxor alteri nupserit, ab hoc separanda est ; quia nullum iniit Matrimonium . Ordinatus non potest eam repetere , propter votum continentiæ . Ipsa potest Ordinatum repetere ; quia Ordo non solvit præcedens Conjugium . Ordinatus , qui debet restitui, petere nequit debitum , sed tantùm debet reddere , propter votum continentiæ ; cum & legitime fuerit ordinatus , & legitime votum emiserit . Error namque non fuit finis suscipiendi Ordines : unusquisque enim præsumitur sincero animo inserviendi Deo ascendere ad Sacros Ordines ; sed solummodo se habuit error ille per modum removentis prohibens . Hæc satis est tetigisse . Auctores videri possunt apud N. Andream *Tract. XIX. cap. 12. punct. 9.*, 10., 11., & 12. &c.

§ § §
§ §
§

SYNOPSIS

DE IMPEDIMENTO ORDINIS.

TOmo V. Parte I. de Sacramento Ordinis *Disp. V. Controv. I.*, *& seqq.* fuse adversùs Acatholicos egimus de Clericali continentia ; quapropter impræsentiarum brevi calamo referre opus est, quæ spectant ad explicationem impedimenti , quod Ordinis nuncupatur .

Obligatio, & vis Clericalis continentiæ.

136 Primò . Votum , seu Ecclesiæ præceptum , circa laicalem continentiam, illicitum , irritumque facit Conjugium intentatum ab eo , qui Sacris Ordinibus inauguratus est . Secundò . Illicitam reddit cohabitationem thori respectu illius, qui ante susceptos Ordines Uxorem duxerat . Tertiò . Cuicumque actui contra castitatem malitiam superaddit sacrilegii necessariò explicandam in Confessione .

Continentia Clericis sanctissime indicta.

137 Sanctissimis , validissimisque de causis continentiam Ministris suis indixit Ecclesia ; qui enim Sacris deputantur Ministeriis , Deo intensiùs vacare tenentur , a quo indubie plurimùm abducit conjugalis societas. Plura alia momenta loco citato invenies .

Obligatio, & vis Clericalis continentiæ est Juris Ecclesiastici.

138 Obligatio Continentiæ Clericalis, ejusque vis irritativa Conjugii, Juris est tantummodo Ecclesiastici , ut legimus in Tridentino *Sess. 24. Can. 9.* -- Si quis dixerit „ Clericos in Sacris Ordinibus constitutos , „ vel Regulares solemniter professos , posse „ Matrimonium contrahere , contractumque „ validum esse , non obstante Lege Ecclesia„ stica , vel voto, anathema sit -- Propterea hac super re varia fuit Ecclesiæ disciplina , ut loco supra citato videre est .

Non immediate ab Ecclesiæ præcepto, sed a voto.

139 Obligatio , & vis irritativa Conjugii non videtur immediate dimanare ab Ecclesiæ præcepto , sed a voto continentiæ , quod in sacra inauguratione emittitur . Canones satis hoc innuunt . Nam *Dist. 28. cap. 1.* habemus -- Nullum facere Diaconum præsu„ mant Episcopi , nisi qui se victurum caste „ promiserit -- Cap. *Diaconi* eadem dist. -- „ Quicunque sane tacuerint , & susceperint „ manus impositionem , professi continen„ tiam &c. -- Cap. *Cum olim* , *De Clericis Conjugatis* -- Nos igitur attendentes , quod „ Orientalis Ecclesia votum continentiæ non „ admisit &c. -- Cap. unico *De voto* , *& voti Redemptione* in 6. -- Illud solum votum dici „ solemne , quantùm ad post contractum „ Matrimonium dirimendum , quod solem„ nizatum fuerit per susceptionem Sacri Or„ dinis, aut per Professionem &c. -- Idem habetur Cap. *A multis* , *De ætate* , *& qualitate Ordinandorum* . Itaque obligatio orta ex promissione Ordinandorum, in Ecclesiæ præceptum revocari nequit ; cum Canones dicant *nisi qui promiserit* , *professi continentiam* &c., quibus compertum est, laudatos Canones nomine voti non intelligere Ecclesiæ præceptum ; nusquam enim Ecclesiæ præcepta habemus voti nomine nuncupata . Equidem votum Lex aliquoties dicitur ; quia revera Lex est, & Lex Ecclesiæ dici potest , quando

ipsa

ipsa præscribat , ut votum emittatur .

Et sane si obligatio continentiæ ex Ecclesiæ mandato immediate haberetur , non foret adeo sollicita, ut Sacris initiandi votum emitterent , ut ex Episcopali Ceremoniali satis apparet ; sed simpliciter abstinendum a Nuptiis præciperet , sicut Canonicarum Horarum pensum absolute præscribit. Aliàs posset Pontifex sine causa , tum aliquos in particulari , tum omnes in communi a tali obligatione dispensare : siquidem qui legem condidit , potest illam pro libito abrogare ; & tamen, non nisi gravissima interveniente causa , contingere potest , ut qui Sacris est deputatus, dispensetur, ut nubat ; quia obligatio voti ad lineam superioris ordinis ascendit , efficiturque strictioris obligationis, adeoque difficilioris dispensationis .

Explicatur :

140 Quamvis votum Lex sit privata, nec non liberi juris , & continentia res ardua , potest nihilominus Ecclesia non quidem absolute , sed ea suppositione Clericos obligare ad illud emittendum ; sicut Jus Civile certas præscribit conditiones ab eo servandas, qui res suas vult v. g. elargiri mortis causâ . Itaque Ecclesia Clericum non obligat , ut Sacris Ordinibus inauguretur , volenti tamen se Deo sacrare , votum continentiæ præcipit ; ita namque ad Dei cultum expedire apte decernit . Potuisset utique Ecclesia sine voti vinculo immediate continentiam præscribere ; verùm satiùs credidit votum præcipere , ut majoris libertatis exercitium , meritumque ex parte Ordinandorum elucesceret .

Ad hoc votum explicite emittendum per se tenentur, qui Sacris inaugurantur, ut in aperto est ex Rituali Romano , ubi refertur admonitio ab Episcopo , aut ab ejus Ministro facienda . Censetur autem votum expresse emissum factis , licèt non verbis , ex quo Ordinandus scit talem obligationem annexam Ordini , Ordinesque voluntarie recipit ad illam attendens . Posset etiam per accidens ex solo voto implicito obligari , qui ex invincibili ignorantia votum non emitteret ; tunc enim censetur implicitum emisisse votum , quando ultro gradum aliquem suscipiens volt , & intendit adjuncta onera suscipere . Quod si quis advertens ad obligationem, renueret votum emittere , graviter delinqueret , atque ad vovendum adstringeretur ; & quandiu differret , tandiu peccaret ; sicut contingit in eo , qui differt odium in Fratrem deponere . Si tamen sic Ordinatus castitatem violaret , utique non foret sacrilegii reus. In utroque tamen casu, nempe ignorantiæ invincibilis , aut perversæ voluntatis renuentis vovere , Conjugium irritum esset ; cum Ecclesia intendat absolute inhabiles reddere Ordinatos , sive implicito voto , sive media obligatione illud emittendi .

Ex his facilè occurritur momentis , quibus innititur Pars altera Doctorum propugnantium , obligationem oriri immediate ex Ecclesiæ præcepto .

141 Hinc colligitur I. quod , quando invalida est Sacri Ordinis susceptio , non tenet obligatio voti castitatis, neque in ratione voti simplicis ; quia Clericale votum est simpliciter accessorium . Secus accidit in Religiosa Professione , quæ si invalida sit , votum subsistit in ratione voti simplicis ; siquidem votum castitatis non consideratur ut accessorium Professioni , sed ut quid essentiale emittitur , unde immediate castitatem vovet ; adeoque quamvis ex defectu valoris Professionis non remaneat votum in ratione solemnis irritantis Matrimonium , manet in vi voti simplicis illud illicitum reddentis . Sic ex Cap. *Quidam* , & Cap. *Placet* , *de Convers. Conjugat.*

Ex invalida susceptione Ordinis non remanet obligatio voti Castitatis .

II. Ordinatus ante usum rationis Clericali continentiâ non ligatur. Quia Ecclesia non obligat, nec obligare potest ad Consilia Evangelica absque libera voluntate subjecti ; adeoque debitum expectandum est tempus, & Ordinati voluntas explotanda. Secus accidit quoad Evangelicam Legem , quæ cum sit de necessitate medii ad salutem , sitque Divini Juris, proindeque ab absoluto nostratum voluntatum Domino , obligat baptizatum ante usum rationis , ita quod , accedente usu rationis , non est in potestate baptizati illam respuere .

Ordo ante usum rationis susceptus non obligat ad continentiam Clericalem .

III. Si Impuber Sacris initietur , ad Clericalem continentiam non adstringitur , nisi pubertatem nactus votum ratum habeat . Cum enim votum hujusmodi statum perpetuum faciat , æquum est ut seria , ac prudenti pensitatione , qua impuber non valet , eligatur .

Impuber Sacris initiatus ad continentiam Clericalem non adstringitur .

IV. Qui inauguratus est sive ante usum rationis , sive ante pubertatem , haud potest licite ante præscriptam ætatem in suscepto Sacro Ordine ministrare . Cum ipsi fas sit a Clericali statu resilire , statum eligere debet , atque continentiæ votum vel emittere , vel jam emissum approbare . Hoc fieri potest per verba , vel etiam scienter, & libere in suscepto Ordine ministrando cum advertentia ad obligationem .

Ordinatus ante præscriptam ætatem quid agere debeat .

V. Consentiens in susceptionem Sacri Ministerii gravi metu injuste compulsus (secus si metus juste incutiatur) liber est a vinculo Clericalis continentiæ . Nam immediate obligaretur vi voti ; porro votum tam implicitum, quàm explicitum emissum metu gravi injuste incusso nullam vim sortitur , Cap. *Prælatum* , & Cap. *Cum Dilectus* , *de his* , *quæ vi* , *metuque causâ fiunt* .

Ex gravi metu injuste incusso nullū vinculum Clericalis continentiæ .

Nec urget , Ordinationem in dicto casu validam esse ; adeoque etiam votum, utpote ad eandem accessorium .

Respondetur enim , quod accessorium sequitur principale, quando res suum connaturalem statum habent, seu quando connexio unius ad alium sequitur ex natura rei . Naturalem hanc sequelam impedit metus cadens in virum constantem ; quare etsi valida sit Ordinatio , non tenet obligatio continentiæ .

Si tamen cessante metu , advertens Ordinatus se liberum fore ab obligatione voti , suo fungatur munere , censetur ratum habere votum aliàs nullum ; adeoque ad illud servandum erit adstrictus .

VI. Ordinatus ante legitimam ætatem, vel ex gravi metu , transiens ad Nuptias nequit Sacra peragere , neque Clericalibus privilegiis gaudet . Non enim Ecclesia utrum-

que

que copulative permittit. Justum quippe est, ut qui sentit commodum, sentiat & incommodum. In casu tamen, quo quis ad continentiam non tenetur, volunt Doctores, liberum esse ab onere Horarum Canonicarum.

SYNOPSIS

DE IMPEDIMENTO CRIMINIS.

142 CRimen, quod inter Baptizatos Jure Ecclesiastico inducit impedimentum dirimens, est homicidium, & adulterium, utrumque discretum, & utrumque conjunctum.

Homicidium ab adulterio sejunctum quando impedimentum.

Homicidium ab adulterio sejunctum constituit dirimens impedimentum, quando ex mutuo consensu Viri, & Fœminæ, animo inter se contrahendi, sequitur in re occisio alterius Conjugis. Non sufficit tamen ratihabitio occisionis, etiamsi in favorem Conjugum fuerit peracta; requiritur enim verus concursus, qui in mortem influat.

Adulterii ab homicidio divisum.

Adulterium ab homicidio divisum dirimit, quando conjungitur vel cum promissione futuri Matrimonii, vel cum promissione de præsenti, idest cum Matrimonio intentato per verba de præsenti.

Adulterium cum homicidio conjunctum.

Adulterium cum homicidio conjunctum est impedimentum, quando occisio proprii Conjugis conjungitur cum adulterio, sive Uxor propria ab adultero occidatur, vel Maritus adulteræ; sive adultera sui Viri, vel adulteri Conjugis mortem moliatur. Non sufficit autem sola ratihabitio absque concursu. Haud tamen opus est, utrumque Conjugem in occisionem convenire, quando intervenit adulterium; in hoc namque sufficientem involvi consensum intelligitur, & aliàs discrimen aliquod intercedere debet inter crimen homicidii ab adulterio sejuncti, & homicidii cum adulterio conjuncti. Hoc impedimentum ultra Complices non extenditur, scilicet ultra Mulierem, & Virum, qui animo simul contrahendi paciscuntur.

Conditiones ad hoc impedimentum.

143 Ut in præcitatis casibus hoc habeatur impedimentum, sequentes desiderantur conditiones. Prima, quod præcedens Conjugium cum Conjuge occiso, vel adultero fuerit validum. Jura siquidem verum adulterium, & verum uxoricidium præsupponunt; adeoque legitimum Matrimonium. Non est tamen necesse, fore consummatum. Altera conditio est, adulterium præcedere debere Conjugis occisionem. Tertia, quod adulterium sit completum per copulam perfectam. Quarta, quod uterque Conjux conscius sit Conjugii, cui per occisionem, & adulterium, irrogatur injuria. Quinta, quod intentio simul contrahendi exteriùs innotescat; Ecclesia namque hisce pœnis punit crimen pro Foro externo. Sunt tamen nonnulli, qui internam sufficere intentionem propugnant, sicut etiam negant, requiri intentionem mutuò contrahendi, quando occisio conjuncta est cum adulterio, sed satis esse, si habeatur utrumque, quocumque animo exécutum. Verùm ex fine a Jure intento hujusmodi intentio requiritur; illud siquidem vult occasionem tollere occidendi Conjuges. Non abs re tamen dicetur, sufficere intentionem ex parte unius; cum in hoc finis legis subsistat.

144 Ex his colligitur, non constitui impedimentum dirimens, si mors intentata impediatur; si mandatum ante occisionem revocetur, hocque innotescat Mandatario; si hic, motu proprio, nullo habito respectu ad mandatum, sive consilium, mortem infligat; si non ex vulnere, sed ex Medicorum negligentiâ, aut vulnerati injuriâ mors habeatur; si adulter putat, Fœminam, qua abutitur, esse solutam, hæcque Virum occidat, ut cum illo contrahat, nam adulterium non est nisi materiale, & aliàs, ut supponimus, ex mutuo consensu non sequitur occisio. Plerique Doctores sufficere affirmant quamcumque ignorantiam sive crassam, ut ajunt, sive supinam, dummodo non sit dolo affectata. Agitur quippe impræsentiarum de ignorantia non Juris, sed facti; sed in facto ignorantia quælibet excusat juxta regulam *Ignorantia*, *de Regul. Juris*; & aliàs intervenire debet adulterium, ad quod secundùm *l. penult. ff. Ad leg. Jul.* requiritur, quod cum dolo fiat, qui sane non compatitur, nisi cum ignorantia affectata. Si adulter Conjugem suam v. g. occidat non animo ducendi complicem delicti, sed ob inimicitiam, ob tædium cohabitationis, & hujusmodi, non contrahit impedimentum; in hoc namque casu ratio Legis locum non habet; quod verum est etsi Mulier occisi concursum dederit, ducta & ipsa ex aliis causis.

Illationes.

Adulterii ab occisione, & promissione sejunctum non est impedimentum.

145 Adulterium ab occisione, & promissione sejunctum, non inducit impedimentum. In promissione cum adulterio ad inducendum impedimentum non requiritur mortis machinatio. Promissio præcedens scientiam Matrimonii adulteræ, si conjungatur cum adulterio subsequenti, impedimentum constituit: quia per crimen ratum habetur; secus si adulterium scientiam præcedat, subsequaturque promissio. Promissio cum adulterio, ut ex ea resultet impedimentum, vitæ simultatem utriusque requirit. Unde si quis adulteretur cum Muliere, hinc, mortuo Conjuge, illi Matrimonium promittat, valida est hujusmodi promissio. Similiter si promissio revocetur ante adulterium, etsi postmodum sequatur, non irritat; quia moraliter non conjunguntur. Si autem promissio cum adulterio conjungatur, revocatio nullum sortitur effectum; cum contractum jam sit impedimentum. Promissio itidem debet esse acceptata, seriò facta, similiter consummatum adulterium; sumus enim in odiosis, quæ sunt restringenda. Sunt Doctores & quidem præstantes, qui volunt, fictam promissionem sufficere; quia legis ratio in eo casu locum habet; siquidem Pars altera, quæ promissionem veram credit, Conjugi suo mortem moliri potest.

Impedimentum hoc rationabiliter ab Ecclesia decretum.

146 Hoc impedimentum, ut superiùs innuimus, Juris est Ecclesiastici, sed valde rationabiliter ab Ecclesia decretum. Horrendum quippe facinus est, quod Conjux fidem alteri frangat, ejusque vitæ insidias tendat, quem aliàs singulari amore prosequi debe-

deberet, cum Conjugium sit arctissimæ dilectionis vinculum.

Itaque injuste Ecclesiam carpit hac super re Lutherus *in sua captivit. Babyl. cap. de Matrimonio*, & Melancthon *in Locis tit. de Conjugio*. Referunt ipsi crimen David ad exemplum; sed perperàm. Adulterium quippe commisit David non cum promissione futuri Matrimonii, sed ex humana infirmitate; nec homicidium Uriæ intentavit eo fine, ut Bersabéam duceret, quinimmo mediis omnibus studuit, ut domum rediret, ad crimen suum obtegendum.

Hinc si duo Infideles mutuo consensu moliti fuerint mortem uni ex suis Conjugibus, vel cum promissione, aut cum occisione unius ex Conjugibus, commiserint adulterium, & postea ad Fidem convertantur, non erunt inhabiles ad contrahendum Conjugium. Si verò alter tantùm Fidem amplectatur, & facinus post conversionem perpetraret, ipse inhabilis evaderet; cum Ecclesiæ adstringatur legibus. Requiritur tamen, quod utrumque crimen post conversionem committatur; quod enim ante conversionem habetur, omni caret vi ad inducendum impedimentum; adeoque uniri nequit cum delicto habito post susceptionem Fidei.

SYNOPSIS

DE IMPEDIMENTO RAPTUS.

Raptus in generali acceptatione quid sit. 147 RAptus in generali acceptatione est violentia Mulieri facta explendæ libidinis causâ. Specialem habet malitiam adversùs castitatem in Confessione explicandam. Habet itidem malitiam propriam in materia injustitiæ; & quidem duplicem, si patiens violentiam sub alterius potestate, curâ, aut custodiâ, vitam agat, dummodo nec ipsa, nec Parentes, nec Custodes, consentiant; si enim ipsa consentiat, secus alii, vel ex adverso, adhuc specialem involvit injustitiæ deformitatem declarandam in Confessione. Sed de hujusmodi raptu non agitur impræsentiarum, neque ad hoc necesse est, quod a loco ad locum Mulier, quæcunque sit, sive Virgo, sive corrupta, abducatur.

Raptus specialiter dictus quinam sit. 148 Raptus specialiter dictus, de quo Tridentinum *Sess. 24. cap. 6.* est violenta Mulieris abductio de loco ad locum causâ Matrimonii. Dicitur *abductio*, ut innuatur carentia consensus raptæ Mulieris; si enim abductio ipsi arrideat, fuga potius, quàm raptus dicetur. *De loco*, quia a Parentum domo, aut Curatorum, extrahi debet; nec sufficit, si a cubiculo ad cubiculum ad secretiùs eâ abutendum deducatur. *Ad locum*, ita ut fiat sub potestate Raptoris. *Violenta* vel physice, vel moraliter, idest per minas, vel per metum, vel per importunas preces metui cadenti in virum constantem æquipollentes, quæ facilè adinveniri possunt respectu Personæ, cui reverentia debetur. Hinc dolo, aut fraude consentiens decepta Mulier, non dicetur rapta; qua ratione non censetur rapina ablatio rei alienæ, consentiente Domino, dolo, vel fraude, decepto. *Mulieris* & quidem absolute, ut qualibet intelligatur sive bonæ, sive malæ famæ &c. Et in hoc Ecclesiasticum Jus a Civili discriminatur; Lex enim Civilis *l. unica de raptu Virginis* pœnam capitis infligens Raptori, applicansque bona delinquentis Mulieri, exigit quod boni nominis sit. *Causa matrimonii*, quia ad raptum secundùm hanc notionem requiritur hujusmodi intentio. Unde si quis mulierem abduceret, ut in servitutem redigeret, vel ad sumendam vindictam, immo ad explendam libidinem, non incurreret pœnas a Tridentino inflictas, intendit namque favere libertati Conjugii.

Quid ex Raptu simpliciter dicto. 149 De raptu igitur mox descripto sequentia statuit Tridentinum *Sess. 24. cap. 6.* -- Decernit Sancta Synodus inter Raptorem, „ & Raptam, quandiu ipsa in potestate Raptoris manserit, nullum posse consistere „ Matrimonium. Quod si Rapta a Raptore „ separata, & in loco tuto, & libero con„ stituta, illum in Virum habere consense„ rit, eam Raptor in Uxorem habeat, & „ nihilominus Raptor ipse, & omnes illi „ consilium, auxilium, & favorem præ„ bentes, sint ipso Jure excommunicati, ac „ perpetuò infames, omniumque dignitatum „ incapaces, & si Clerici fuerint, de pro„ prio gradu decidant. Teneatur præterea „ Raptor Mulierem raptam, sive eam Uxo„ rem duxerit, sive non duxerit, decenter, „ arbitrio Judicis, dotare --

Inhabilitas ad Matrimonium in laudato Decreto statuta, itidem Excommunicatio ipso facto, absque Judicis Sententia incurritur. Quoad alias pœnas, Judicis expectandum est Decretum. Et hoc quidem quoad dotem decernit Concilium, quoad alias pœnas est Doctorum Sententia ad regulas moralis doctrinæ attemperata. Et quamvis pœna in privatione consistens plerunque absque Sententia incurratur, tamen si magnæ sit notæ, ut perpetua infamia, incapacitas ad dignitates &c. non statim delinquentes afficit.

Si rapta consentiat, dissentientibus Parentibus, seu Curatoribus, non urget Tridentini dispositio, quamvis Raptores pœnis a Jure communi sancitis subdantur; quia Concilium potissimùm attendit ad libertatem contrahentium, ad quam non est necesse, quòd voluntas Parentum accedat. Hinc fit, haud opus esse, quod Mulier iisdem reddatur, sed sat est, quod in loco, ubi libere de se ipsa disponere valet, collocetur.

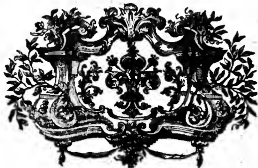
Urget tamen Tridentinum veriùs etiamsi Rapta sit Sponsa per verba de futuro; quia adhuc post datam fidem per Sponsalia non debet libertas Matrimonii impediri. Nonnulli oppositum propugnant ex Cap. *Lex illa 36. q. 1.*, & ex Cap. penult. *De Raptoribus*, ubi tanquam conditio Raptus apponitur, quod non sit Sponsa, nec inter ipsos de Conjugio tractatus aliquis fuerit. Verùm dici potest, dispositionem Tridentini Jus antiquum correxisse.

Conciliare Decretum extenditur etiam ad irritanda Sponsalia, quandiu Rapta non fuerit

fuerit in tuto posita; Lex siquidem correctiva, & pœnalis, amplianda est, ubi eadem militat ratio, ut in casu.

Sunt, qui velint, in præcitato Decreto comprehendi Fœminas rapientes Viros; quia in ordine ad Conjugium Vir, & Fœmina sunt correlativa. Ceterum cum Sancta Synodus intendat consulere fragilitati Fœminarum, quæ dubio-procul magis Virorum violentiis subduntur, dicendum videtur, ad eas nequaquam extendi Decretum Tridentini Concilii.

Hæc pro præsenti Tractatu de Sacramento Matrimonii dicta sufficiant. Quæcunque diximus, ea irrefragabili judicio, & correctioni Apostolicæ Sedis humillime subjecta volumus; immo si quid fortè aut Sacris Conciliis, Canonibus, Bullis Pontificum contrarium, aut Ecclesiæ Sanctæ Romanæ doctrinæ aliquo modo adversum exciderit, ex nunc libenter retractamus, atque pro non scripto, aut dicto haberi volumus. Totum autem, si quid est, quod Christianæ Reipublicæ utcunque juvare possit, Patri luminum referimus, unice optantes ejus laudem, & Gloriam.

APPEN-

APPENDIX

AD TRACTATUM

DE MATRIMONIO,

ET AD RELIQUOS PRÆCEDENTES TRACTATUS

DE SACRAMENTIS,

Complectens

DISSERTATIONES VARIAS

ILLIS CONSENTANEAS

In Partes quinque distributas,

AUCTORE

LIBERIO a JESU

CARMELITA DISCALCEATO, THEOLOGO EXIMIO, COLLEGII DE PROPAGANDA FIDE PRÆFECTO.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

Deo conſtans, atque ampliſſima, fuit ſemper apud omnes Eruditos exiſtimatio Clariſſimi Viri LIBERII a JESU, ut ſæpiſſime illius Votum vel in arduis, involutiſque rebus ad litterariam Rempublicam ſpectantibus, vocaretur in conſilium; qua de re factum eſt, ut plura nobis non modò Dogmaticæ, & Criticæ, verùm Scripturalis, & Canonicæ, nec non Moralis facultatis poſthuma reliquerit monumenta. Eorum ſeriem, animus erat, poſt omnium Tractatuum impreſſionem, in unicum Volumen redigendi, ſicque publicæ luci mandare. Aſt ſaniori conſilio ducti exiſtimavimus, haſce Diſſertationes huic Libro ſubnectere; tum quia potiſſima earum Pars ad præcedentes editos Tractatus de Sacramentis referri poteſt; tum etiam, ut præſens Volumen mole exiguum in certam, & debitam magnitudinem conſurgeret. Ne verò hujuſmodi Elucubrationes litte-

rariæ tumultuario modo Lectori objicerentur, eas curavimus, claritatis gratiâ, in determinatas Classes distribuere, quæ Partibus quinque complecti placuit, juxta varias, ad quas pertinent, facultates. In prima igitur Classe Dissertationes Theologicæ collocantur, quæ præviis de Matrimonio Controversiis affinitatem multam dicunt. In altera succedunt Dogmaticæ. Tertiam Canonicæ occupant sedem. Quarta complectitur Historicas. Postremam denique Partem, totumque Opus absolvunt Scripturales. Quæ in prima resident Parte Scholasticam sequuntur methodum, secus quæ in reliquis, unâ, vel alterâ exceptis: Omnium Elenchus in promptu est; in calce porrò veniet Index Rerum Notabilium unà cum notabilibus materiis Tractatus de Sacramento Matrimonii. Quæ omnia, ut in Dei Gloriam, ac publicam cedant utilitatem, unice exoptamus, benevolo Lectori prospera semper precantes.

ELEN-

ELENCHUS
VARIARUM DISSERTATIONUM,

Quæ in hac Appendice continentur.

Numerus paginæ columnam indicat.

PARS PRIMA.
DISSERTATIONES THEOLOGICÆ.

PARS SECUNDA.
DISSERTATIONES DOGMATICÆ.

DIS-

PARS TERTIA.

DISSERTATIONES CANONICÆ.

PARS QUARTA.

DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DIS-

PARS QUINTA.

DISSERTATIONES SCRIPTURALES SUPER GENESIM.

AP-

APPENDIX

AD TRACTATUM

DE MATRIMONIO,

ET AD RELIQUOS PRÆCEDENTES TRACTATUS

DE SACRAMENTIS.

PARS PRIMA.

DISSERTATIONES THEOLOGICÆ.

DISSERTATIO THEOLOGICA I.

AN PRÆSENTIA PAROCHI REQUISITA A CONCILIO TRIDENTINO AD EVITANDAM CLANDESTINITATEM IN MATRIMONIO, DEBEAT ESSE ESSENTIALITER MORALIS, ET HUMANA.

Uæsitum in hoc idem redit: An materia necessaria ad valorem contractus Matrimonialis, sit mutuus consensus Contrahentium, expressus sensibiliter coram Parocho, & duobus saltem Testibus, ita quod actualiter, clare, & indubie percipi debeat a Parocho, sub nullitate Matrimonii.

Super hac re casus evenit practicus, quem referre operæ pretium est, ad pleniorem difficultatis intelligentiam.

CASUS PECULIARIS REFERTUR, ET VOTUM SUPER EO ROMANÆ ROTÆ.

1 MAtrimonium itaque contraxit Franciscus cum Helena coram Parocho, qui consensum Contrahentium non intelligere affectavit; & sane fassus est Parochus ipse, se non intellesisse eorum consensum. Hinc orta est contentio, an fuerit validum hocce Matrimonium, nec ne. Tota res gesta delata fuit Romanæ Rotæ; & cum in trutina fuerit posita, pondus habuit pro validitate, *In Romana Matrim. 4. Februarii 1697. coram Ursino.*

2 Hujusce Romanæ Rotæ Votum percurrere placeat prout habetur §. *Demonstrato*, & seqq. -- Demonstrato consensu Helenæ, „ Doctores descendentes ad examen alterius „ nullitatis oppositæ Matrimonio, de quo „ contenditur circa debitam Parochi præsentiam a Concilio Tridentino requisitam sub „ *Cap. 1. Sess. 24. De Reform. Matrim.*, illa „ DD. cessare visa est ex genuina intelligen„ tia ipsius Textus Conciliaris.

Votum Romanæ Rotæ.

„ Etenim, quamvis Parochus post au„ ditum Francisci consensum, dixerit in „ criminalibus: *Io ciò sentendo, senza dargli* „ *tempo, gli ho voltato la schena, dicendo,* „ *che non gli conoscevo per niente*: & respe„ ctu Helenæ subdat: *E non ho inteso, se la* „ *Giovane mi abbia detto cosa alcuna*; atta„ men exinde resultat, ejus non intelligen„ tiam ab ipsius Parochi positivo facto pro„ cessisse, proindeque, dum ipse causam „ dedit, quominus intelligeret, de Jure „ habendus est pro intelligente, dum ne„ sciens ex quo voluit scire, vel affectavit „ nescire, habendus est pro sciente *c. Cum* „ *inhibitio §. Si quis de Clandest. Desponf.* Et „ in puncto de Parocho non intelligente, „ ex quo aures obturavit, ne audiret, firmat „ doctissimus Fagnanus *in cap. Quæsitum de* „ *Pœnit.*, *& remission. n.* 8., & post eum, „ de Parocho fugiente, & per alios actus „ improprios non audiente, Riccius *in Praxi* „ *For. Eccles. Resol.* 213. *n.* 3., Pont. *De Ma*„ *trim. Lib.* 1. *cap.* 25. *sub num.* 12., Boss. „ *eod. Tract. c.* 3. *n* 22., Lean. *Oper. Mor.* „ *Tom. 2. Tract. 9. Disp. 7. quæst.* 50., Bar„ bos. *De Potest. Episc. Par. 2. alleg.* 32. *num.* „ 83., *&* 85., & *De Offic. Paroch. Par.* 2. „ *cap.* 21. *num.* 47., *&* 49., & *ad Concil.* „ *Sess.* 24. *De Reform. Matrim. cap.* 1. *num.* „ 73., *&* 75., & Card. de Luca *in annot.* „ *ad Concil. Disc.* 26. *num.* 4., *& seqq.*, & „ sequitur Natal. ab Alex. *In Theol. Dogm.* „ *Tom. 6. regul.* 10. *in fin. fol.* 494.

„ Ac per hujusmodi Parochi adhibitio„ nem ex tali causa non intelligentis, sa„ tisfactum est dispositioni Concilii, ad effe„ ctum substinendi validitatem Matrimonii, „ & irritationem ab eodem Concilio indi„ ctam evitandi. Siquidem verum est, Sa„ pientissimos Concilii Patres pro Matrimo-

nio rite, & recte celebrando, ultra solemnitates, præscripsisse per illa verba: *Parochus; Viro, & Muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat &c.* Sed tamen ubi transeunt ad inducendam irritationem, nequaquam repetunt Parochi intelligentiam, sed tantùm præsentiam, ibi: *Qui aliter quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentiâ, & duobus, vel tribus Testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit.*

„ Cùm itaque conditio illa mutui consensus per Parochum intellecti, quæ fuerat apposita in prima parte dispositionis, non legatur in hac secunda super irritatione, utique non censetur volita sub pœna irritationis contractus; ut bene distinguendo dispositionem Conciliarem in duas partes, observat Card. de Luca *dicto disc. 26. sub num. 4., & 47.*, ubi firmat, valere Matrimonium, Parocho expresse dissentiente, aut fugiente, vel per vim detento, seu aures claudente, ut non audiret, & in casibus hujusmodi sufficere illius præsentiam, seu interventum materialem. Idque dixerat *in disc. 2. de Matrim num. 9.*, ubi distinguit inter Parochum ex vi naturalis, vel accidentalis impotentiæ non audientem, & inter nolentem, seu affectantem non audire. Idemque concludunt Riccius, & alii supra laudati.

„ Neque Sapientissimi Patres ejusdem Concilii, qui hanc solemnitatem præsentiæ Parochi, uti publicæ Personæ ad tollendam potissimùm clandestinitatem actus exquisiverunt, censendi sunt ita voluisse Matrimoniorum libertatem coangustare, ut esset in cujusvis Parochi potestate illorum celebrationem impedire, illaque irrita reddere per ipsorum voluntatem, & affectatam non intelligentiam; cum cæteroquin Matrimonii libertas judicata fuerit semper necessaria, etiam post Concilium Tridentinum, prout ex Oraculo Summi Pontificis rescriptum fuit anno 1616. ad Archiepiscopum Mechliniensem, & ex Cardinali Belarmino transcripsit Pignatellus *Tom. 4. Consul.* 145. *num.* 12.

„ Et multò minùs irritatio inducenda est ex illo defectu, de quo Concilium non disponit expresse, stante theorica Textus in *l. Præcipimus C. de Appellat.*, quod quidquid in nova Lege non apparet specialiter expressum, id sub veterum Legum, Constitutionumque regulis relictum intelligitur, nec per subauditos intellectus inducendum est, quod expresse non legitur. Ac proinde cum in ea parte Concilii, in qua Matrimonia irritantur, non legatur expresse repetita Parochi intelligentia, sed tantùm præsentia, nequaquam inducenda est irritatio ultra terminos a Concilio expressos. Ideoque, dum loquitur Concilium solummodo de præsentia, illius tantùm defectus ex mente Concilii irritare debet Matrimonium, non autem defectus intelligentiæ.

„ Eoque magis inclinarunt DD. in hanc Sententiam, ex quo ipsamet Sacra Congregatio Concilii Tridentini Interpres, tam antiquis, quàm modernis temporibus eidem Sententiæ adhæsisse visa est; & signanter *in una Giennen. 26. Julii* 1582., in qua super dubio his verbis concepto: *Quid si Sacerdos nihil eorum, quæ agebantur vidit, neque audivit; Congregatio declaravit, non valere Matrimonium, si non intellexerit, nisi affectasset non intelligere.* In cujus sequelam paucis post annis *in una Ulixbonen.* etiam consimile Decretum prodiit, ibi: *Congregatio censuit, si vera sunt, quæ narrantur, & Parochus affectaverit non intelligere, Matrimonium valere.* Et in terminis themati, de quo disputatur, proximioribus, *in una Sarzanen. 16. Febr.* 1648., ubi omissæ fuerunt Denunciationes, Parochus contradicebat, & audivit tantummodo verba consensus præstiti per Sponsum, dum Sponsam habebat præ manibus, *Congregatio censuit, Matrimonium sustineri, etiamsi Parochus non intellexerit verba Sponsæ, dum tamen de illius consensu ex aliis signis, juxta Juris communis dispositionem legitime constet.* Prout etiam *in Patavina* 16. *Maji* 1699., *in Tolentinat.* 28. *Novemb.* 1671., & *in Venetiarum* 11. *Martii* 1673., in quibus omnibus juxta tenorem Decretorum, quæ hodie in Foliis authenticis circumferebantur, resolutum legebitur, Matrimonium valere, etiamsi Parochus verba alterutrius ex contrahentibus non audierit, vel quia affectaverit non intelligere, vel quia, ex quo terga verterit, non auscultavit, vel quia propter iram, aut rumorem, seu quid simile, audire non potuit. Et allegatâ præmissâ resolutione *Giennen.* firmat Fagnanus tum *in dicto Quæsitum de Pœniten., & remiss. num. 6., 7., & 8.*, tum *in c. Quoniam num. 25. De Constitut.*, unà cum aliis supra allegatis.

„ Hinc rejiciendos DD. censuerunt quosdam Moralistas, & signanter Sanchez *De Matrim. lib. 3. disp. 39. sub n. 6.*, Trancred. *eod. Tract. lib. 3. disp. 39. num. 2.*, Herinthz *in Theolog. Scholast. Moral. Tract. 5. de Spons., & Matrim. disp. 5. quæst. 2. num.* 24., aliosque nonnullos ejusdem generis, qui resolutionem Sac. Congregationis in causa Giennen. dicunt, interpretandam de Parocho, qui affectavit non intelligere, sed nihilominus revera intellexerit. Quia agnita fuit contraria contextui ipsius declarationis, in quo supponitur, Parochum non intelligere; dum si revera intelligeret, casus dubitationis non emergeret, cum nullus unquam dubitaverit de Matrimonii validitate, Parocho revera intelligente. Ideoque quæstio in propriis terminis agitabatur, si Sacerdos nihil eorum, quæ agebantur, vidit, neque audivit, ut sunt verba præcisa dubii disputati in Sacra Congregatione, quæ citra violationem literæ, prædicari non valent de Parocho revera intelligente; ac propterea rationem a Sanchez allatam, meritò fuisse frigidam appellatam a Pontio

„ cum

„ cum aliis sopra relatis . Proindeque valuit „ Matrimonium , de quo agitur , dum in- „ tervenit præsentia Parochi , non obstante „ quod non audiverit , num Helena aliquid „ dixerit , sive ex quo terga verit , sive ex „ quo , terga vertendo , affectavit non au- „ dire &c. Et ita &c. — Hactenus S. Rota.

3 Verùm post acerrimam litem denuo comparuerunt Franciscus, & Helena, coram Parocho , rursumque , ad tollendas omnes in hac parte ambiguitates , Matrimonium voluerunt contrahere, & contraxerunt . Hinc votum Rotæ revisionem non obtinuit , nec pro decisione exhibitum fuit coram Sacra Congregatione S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum , ad quam dubii resolutio spectabat .

Ad plenam tamen Parochorum instructionem Julius Antonius de Rubinis Rector Parochialis Ecclesiæ S. Laurentii in Montibus, porrectis humillimis precibus Summo Pontifici Innocentio XII. , instavit , ut a Sacra Congregatione haberetur resolutio sequentium dubiorum . I. An Parochus teneatur prohibere , & quantum in se est positive resistere clandestinis Matrimoniis ; & quatenus affirmative . II. An ob inopinatum casum , deficientibus aliis mediis prohibendi , & resistendi , peccet , vel male faciat Parochus tentando fugam , claudendo oculos , & aures obturando . III. An Parochi præsentia , de qua loquitur Sacrum Concilium *in 2. parte c. 1., Sess. 24. de Reform. Matrim.* cum illis verbis : *Qui aliter quàm præsente Parocho &c.* debeat esse moralis humano modo , & cum advertentia , ita ut possit esse Testis Matrimonii actualiter , & de facto contracti , non verò voluntatis contrahendi ; vel sufficiat potius sola præsentia physica, seu materialis . IV. An affectante Parocho non audire verba , vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere Matrimonium , & revera illa non audiente , vel illos non vidente , validum sit Matrimonium , coram ipso attentatum .

Huic instantiæ benigne annuit Summus Pontifex Innocentius XII. Et Sacra eadem Congregatio mandavit celeberrimo Dominico Ursayæ in Urbe Advocato , atque P. Calisto Lodigerio Ordinis Servorum B. M. V. insigni Theologo , ut in hac causa pro veritate sua dicerent vota . Mandavit & mihi Theologorum minimo ; & ut jussibus obtemperarem , meam qualemcumque Sententiam exposui , quæ tunc jussu Sacræ Congregationis Concilii typis mandata fuit , ut sequitur .

AD VALIDITATEM MATRIMONII NECESSARIA PROBATUR PRÆSENTIA PAROCHI MORALIS , ET HUMANA .

4 QUatuor sequentia puncta veniunt examinanda, videlicet . I. An Parochus teneatur prohibere , & quantum in se est positive resistere clandestinis Matrimoniis ; & quatenus affirmative . II. An ob inopinatum casum , deficientibus aliis mediis prohibendi , & resistendi , peccet , vel male faciat Parochus tentando fugam , claudendo oculos , & aures obturando . III. An affectante Parocho non audire verba , vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere Matrimonium, & revera illos non audiente , vel non vidente , validum sit Matrimonium coram ipso attentatum . IV. An Parochi præsentia , de qua loquitur Sacrum Concilium *in 2. parte cap. 1. sess. 24. de Reform. Matrim.* cum illis verbis : *Qui aliter quàm præsente Parocho &c.* debeat esse moralis , humano modo , & cum advertentia , ita ut possit esse Testis Matrimonii actualiter , & de facto contracti , non verò voluntatis contrahendi ; vel sufficiat potiùs sola præsentia physica, seu materialis . Quoniam tamen , & præcipuus cardo consistit in hoc quarto , & ab hujus resolutione facilè deducitur aliorum explicatio ; ideo ab hoc ultimo exordium ducere rationabiliùs credidi .

5 Matrimonium ergo dupliciter in Jure dicitur clandestinum ; late , & strictè . Lato modo clandestinum accipitur per carentiam publicæ denunciationis faciendæ inter Missarum solemnia secundùm præscripta Conc. Lateranen. sub Innoc. III., vel per carentiam benedictionis Sacerdotalis exercendæ in Templo ante cohabitationem Sponsorum in eadem domo , secundùm Canones antiquos , & novos . Strictò modo clandestinum sumitur pro carentia Parochi proprii , vel Sacerdotis ab ipso deputati , & duorum Testium ; hoc est , si duo mutuò consentiant , non præsente Parocho proprio , vel Sacerdote aliquo de illius licentia , & duobus Testibus, clandestine absolute , & strictè contrahunt , ita quod non solùm illicitum , sed omnino nullum efficitur Matrimonium , sic statuente Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 1. de Reform. Matrimonii* — Illis &c. qui aliter , quàm „ præsente Parocho , vel alio Sacerdote de „ ipsius Parochi , seu Ordinarii licentia , & „ duobus , vel tribus Testibus Matrimonium „ contrahere attentabunt , eos Sancta Syno- „ dus ad sic contrahendum omnino inhabiles „ reddit , & hujusmodi contractus irritos , „ & nullos esse decernit , prout eos præsenti „ Decreto irritos facit , & annullat &c. —

Matrimonium clandestinum dupliciter accipitur.

Porro duplex præsentia Parochi considerari potest ; localis una , & physica ; altera moralis , & civilis , seu humana . Localis dicitur , quando homo est loco præsens corpore quomodocumque , sive dormiat , sive vigilet , sive scribat , sive ludat , sive comedat , sive confabuletur . Moralis dicitur , & humana , quando est in loco videns , advertens , attendens, quid in loco agitur .

Duplex præsentia Parochi.

6 His præmissis, quærimus, an præsentia necessariò , & essentialiter requisita in Parocho , ut Matrimonium non sit clandestinum , debeat esse moralis , & humana ; idest , an Parochus debeat advertere , & percipere quid agant Contrahentes ; vel sufficiat præsentia physica , etiam si nihil videat , non intelligat mutuum consensum , sive per verba , sive per nutus sufficientes .

DICENDUM est : ad validitatem Matrimonii necessariò requiritur præsentia Parochi moralis , & humana . Meæ tenuitati hæc veritas est adeo certa , & evidens , ut neque umbra dubietatis , aut suspicionis imaginari , & excogitari possit .

Tridentinum exigit præsentiam Parochi moralem.

7 PROB. I. Præsentia intelligentis consensum Contrahentium est præsentia moralis, & humana; atqui Tridentinum ibidem hujusmodi in Parocho exigit præsentiam, ut constat illis verbis -- Si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad „ celebrationem Matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur; ubi Parochus, Viro, „ & Muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat &c. -- Vult ergo, quod intelligat Parochus mutuum consensum, vel formaliter, auribus percipiendo, si per verba exprimatur consensus, vel virtualiter, conspiciendo signa, si per nutus declaretur; sicut pariter interrogatio necessaria est, vel formalis, & explicita, si Sponsi taceant, vel virtualis, & implicita; si ultro Contrahentes Parochum adeant, & exponant mutuum consensum; ea ratione proportionali, qua discurrunt Theologi de cognitione, & interrogatione requisita in Sacerdote Confessiones audiente.

Elucidatur I. Illam præsentiam Parochi exigit Tridentinum, ut validum sit Matrimonium, quam præcipit Concilium Lateranense IV. *Can.* 51., ne Matrimonia sint clandestina illicita; hoc enim clarum est ex contextu, siquidem docet, quod cum Ecclesia sæpe prohibuerit clandestina Matrimonia, & nihil effecerit, efficaciùs aliquod remedium adhibere judicavit; porro efficaciùs remedium assumptum dividit in duas partes, videlicet, innovando Decretum denunciationis publicæ, & annullando contractum clandestinum. Sed Lateranense exquirit præsentiam moralem Parochi: nam, peractis denunciationibus, præcipit, etiamsi nullum compareat impedimentum, ut *& ipsi Presbyteri nihilominus investigent, utrùm aliquod impedimentum obsistat*: præsentia autem Parochi investigantis est præsentia moralis, & humana; ergo a fortiori in actu contrahendi debet esse humana. Hoc explico, ni fallor, evidenter. Magis, vel ad minùs æqualiter, ad valorem Matrimonii est necessaria realitas, & veritas consensus sensibilis duorum, ac vera carentia legitimi impedimenti: sed Ecclesia exigit Parochum sollicitum, attentum oculatum in investigatione carentiæ impedimentorum, ut patet clausulâ citata Lateranensis, & sequenti, qua præcipit, ut Sacerdos abstineat, & suspendat contractum, si probabilis conjectura impedimenti alicujus appareat: quam diligentiam præscribit pariter Tridentinum, ut patet; ergo exigit Ecclesia Parochum præsentem, vigilem, attentum, oculatum, ne deficiat realitas mutui consensus sensibilis, cujus carentia est substantiale impedimentum.

Lateranense exigit præsentiam Parochi moralem.

Elucidatur II. Eam præsentiam exigit Tridentinum ad valorem in quolibet Matrimonio, quam exigit in Matrimonio Vagorum; sed in Matrimonio Vagorum exigit præsentiam moralem: habemus enim *cap.* 7. ejusdem decreti—Parochis autem præcipit, ne „ illorum Matrimoniis intersint, nisi priùs „ diligentem inquisitionem fecerint, & re „ ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id „ faciendi obtinuerint -- ergo humanam vult præsentiam in quolibet. Ostendo majorem propositionem, & consequentiam simul. Assignat quoad Vagos motivum, quia scilicet aliqui ex istis sunt improbi, qui, vivente priori uxore, aliam ducunt: quod est unum ex impedimentis dirimentibus; sed hoc ipsissimum est, quod movit Concilium ad annullandos contractus clandestinos, & ad requirendam præsentiam Parochi, ut clare patet ex causali inserta sub initio capituli 1. illis verbis — Verùm cum Sancta Synodus animadvertat, „ prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse, & gravia „ peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis Conjugiis ortum habent -- & pergit explicare exemplo contrahentis cum duplici; ergo si Ecclesia idem habet motivum, quare non habebit eamdem intentionem circa præsentiam Parochi? Si ergo in primo casu illum exigit sollicitum, & oculate invigilantem, cur dicendum est, non velle illum pariter attendentem in secundo casu?

Matrimonii Vagorũ quomodo contrahendum.

Explico sensibiliter: Ponamus ex una parte accedere Juvenem unum ex vagantibus ad Parochum Sanctæ Mariæ Transtyberis cum una Muliere, & duobus Testibus, qui petat a Parocho, se velle ducere illam Mulierem; tunc in hoc casu vult Concilium, quod Parochus sedulo invigilet, accurate investiget, uno verbo, ut humano modo illum contractum exerceat, & non oscitanter, & non dormitanter. Domus ex altera parte alium Juvenem suæ Parochiæ ex stabili domicilio accedentem cum una Muliere, vel ejusdem, vel alterius Parochiæ, & duobus Testibus, & clamet coram Parocho, accipio hanc Mulierem in Uxorem, & illa, accipio istum hominem in Maritum, Peto nunc; nonne inter hos duos possunt adesse impedimenta occulta dirimentia, æque, immo magis, ac inter duos primos? Utique: potest esse Mulier rapta, Monialis, consanguinea, affinis ex copula illicita, cognata spiritualis; potest adesse impedimentum honestatis, criminis &c. Si ita res est; cur non exiget hic Concilium Parochum æque sollicitum, sicut in primo? Quis prudens credere poterit, quod Sapientissimi Patres adeo solliciti pro amovendis illegitimis Matrimoniis non exegerint Parochum vigilem, accuratum, attentum? Est ne rationabiliter credibile, quod voluerint, sufficere præsentiam quamcumque, etiam tumultuariam, etiam talem, in qua neque audiat, vel moraliter neque audire possit ex eo quod graviori alio negotio incumbat; puta si audiat Confessiones, celebret Missam, lavet Infantem, Moribundo administret, doceat Doctrinam Christianam? Sane non possum suspicari. Quod si hæc vera sunt circa impedimenta dirimentia, urget a fortiori necessitas in ipsa actuali desponsatione, in ipso mutuo consensu præsentaneo, circa quem adesse, & accidere possunt tot defectus substantiales, ut fit evidens ex variis difficultatibus, quas circa illum movent Casuistæ. Piissimi ergo Patres, & zelantissimi Antistites Tridentini, qui adeo insudarunt, ut invenirent modum annullandi clandestina Conjugia, præsentiam absque dubio exigunt moralem, & humanam in Parocho. Sciebant doctissimi Præsules, & experti, quod non semper Vagantes habent aliam

Uxo-

Uxorem, sed in quibusdam casibus tantùm. Sciebant pariter, quod non semper in casibus secundo loco positis interveniunt impedimenta dirimentia, sed quandoque solùm. Sciebant etiam, quod in istis casibus tumultuariis, in quibus non observatur via, & forma consueta; solent adesse præcipitantia, obcæcante passione, & inordinatione amoris, ac perconsequens adesse prudentiale motivum suspicandi de aliquo defectu; ac proinde agnoverunt necessitatem prudentialem assistentiæ humanæ in Parocho.

8 DICES. Verum est, Sapientissimos Concilii Patres pro Matrimonio rectè, & rite celebrando ultra solemnitates præscripsisse per illa verba: *Parochus Viro, & Muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat* &c. Sed tamen ubi transeunt ad inducendam irritationem nequaquam repetunt Parochi intelligentiam, sed tantùm præsentiam, ibi: *Qui aliter quàm præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus Testibus, Matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit*; &c. Sic *Romana Matrimonii 4. Februarii* 1697.

Sed hoc esse purum effugium, & etiam ex arte extortum, en evidens demonstratio. Sicut non repetunt intelligentiam Parochi, sic non repetunt proprietatem, sed dicunt simpliciter, *præsente Parocho*, non repetunt proprio, etiam non repetunt mutuitatem consensus, sed dicunt simpliciter, *Matrimonium contrahere attentabunt*; atqui, his non obstantibus, ad evitandam clandestinitatem, & ad valorandum Matrimonium, requiritur indispensabiliter proprietas Parochi, & mutuitas consensus; ergo, his pariter non obstantibus, subintelligitur, & prærequiritur intelligentia Parochi.

Tridentinum vult intelligentiam Parochi sicuti proprietatem ejusdem, & mutuitatem consensus.

Rursus item ad hominem. Concilium sicut nullam repetit intelligentiam in Parocho, ita non repetit intelligentiam in Testibus, simpliciter enim dicit *& duobus, vel tribus Testibus*: immo nullibi ponit intelligentiam in Testibus; & tamen, nullo refragante Catholico, & ipsamet Romana confitente, præsentia Testium est necessaria, ut moralis, & humana, ut intelligentium, ut audientium; ergo his non obstantibus multò magis requirit in Parocho intelligentiam.

Testium præsentia moralis necessaria.

Rursus ibidem agens de pœna infligenda Parocho, vel Sacerdoti assistenti istis Matrimoniis cum minori numero Testium, non repetit illud de licentia ipsius Parochi; & tamen Sacerdos sufficiens, & necessarius ad valorem, debet habere licentiam a Parocho, unde cum præsentia alterius Sacerdotis non deputati non efficitur Matrimonium.

Ex non repetitione ergo intelligentiæ omnino illegitime colligitur, non esse necessariam intelligentiam Parochi. Et ratio est aperta, quia explicatis constitutivis alicujus rei in aliquo contractu, non sunt semper repetenda in processu, dum descenditur ad explicanda alia pertinentia ad illam eamdem rem, nisi facienda sit aliqua exceptio, quæ tunc debet exprimi. Porro sicut mutuitas consensus est qualitas omnino reflectens supra Personas matrimonialiter contrahentes, unde semel explicata, non est semper repetenda, sed subintelligitur, quoties fit mentio contractus; ita quia intelligentia est qualitas reflectens supra præsentiam Parochi, semel eâ explicatâ, absque nova repetitione subintelligitur quoties exquiritur Parochi præsentia. Idem accidit in pluribus aliis casibus; v. g. explicuit semel Florentinum, & Tridentinum, in Ministro Sacramentorum requiri intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, & absque eo quod id repetat, pluries agit de necessitate Ministri in materia Sacramentorum; & hinc male inferret, qui negaret, non requiri intentionem.

Res jam explicata non est semper repetenda, sed subintelligitur.

9 PROB. II. Fert vulgare adagium, ex ungue Leonem: & Christus Dominus docuit, ex fructibus eorum cognoscetis eos; sed Concilium Tridentinum *sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 1.* in Parocho assistente talia exigit, quæ evidenter nequeunt esse sine præsentia morali, humana, & attenta; ergo hanc præsentiam essentialiter exigit. Ostendo minorem. Etsi Parochus habeat proprium Sacerdotem Capellanum, non potest per ipsum assistere, si ipse nolit, vel sit impeditus, nisi det illi Sacerdoti licentiam; hæc concessio est actus humanus. Rursus Concilium subjicit pœnis Parochum, si cum minori numero Testium assistat illis contractibus; ergo vult eam præsentiam, qua advertat sufficientia ad impediendam clandestinitatem. Item subjicit pœnis Parochum, si Matrimonio jungat Sponsos alterius Parochiæ sine licentia, & annullat Matrimonium; ergo vult talem præsentiam, qua distinguat Oves suas a non suis. Bone Deus! quomodo Concilium tamquam reum damnat Parochum in his deficientem, si eam præsentiam non exigit, quæ constituat capacitatem culpæ admittendæ? Modus moralis, non physicus, efficit capacitatem reatus. Bone Deus! si Concilium vult, ut suos jungat, & non alienos, coram duobus Testibus, & non paucioribus; & deficientem Parochum graviter puniri præcipit, quis credat, Concilium contentum esse de præsentia physica, ita quod accedente Viro, & Muliere cum duobus Testibus coram Parocho aliis occupato, vel non advertente, clamantibus, hanc accipio in Uxorem, & ego illum in Virum, ipso non intelligente nisi sonum verborum, nec distinguente sensum, nec cognoscente ullum contrahentium, Matrimonium valeat? Si illa duo de necessitate valoris exigit in actu exercito contractus, quomodo capi potest, non requirere præsentiam humano modo assistentem?

Tridentinum talia exigit, quæ sine præsentia morali fieri nequeunt.

Aliud exigit Concilium, quod licèt non sit de necessitate contractus, est tamen signum urgens, & manifestum, exquirere præsentiam moralem, & attentam: videlicet, quod Parochus habeat librum, in quo Conjugum, & Testium nomina, diemque, & locum contracti Matrimonii describat, utique veraciter, & non fallaciter; ergo vult Concilium, quod Parochus attendat, dum actualiter peragitur contractus. Si non percepit mutuum consensum in proprietate, quomodo veraciter

citer describet, hos duos legitime contraxisse? Certe mens Concilii non est, ut describat, legitime contraxisse, quia audivit ab aliis sic factum, sed quia ipse præsentialiter novit.

Et hic obiter formo alium syllogismum. Omnes contractus civiles, in quibus sub nullitate requiruntur Testes, & Notarius, petunt, & recipiunt ad valorem aliquam concurrentiam, & vim influxivam ex parte Testium, & Notarii: sed Parochus præter alia munera debet assistere Conjugiis, etiam ut quasi Notarius, qui transcribat acta; ergo debet exhibere in suo genere aliquam concurrentiam. Sola assistentia physica nullam exhibet vim Influxivam; ac proinde debet esse moralis. Et ratio est; quia sicut contractus civilis inter Personas rationales petit, ut modo humano fiat e Contrahentibus; ita quando dependet ab aliis Personis rationalibus, ut assistentibus, exigit, exerceri assistentiam humano modo.

Alium addo obiter syllogismum. Concilium habet -- Quod si quis Parochus &c. alterius Parochiæ Sponsos sine illorum Parochi licentia Matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit &c. -- Ex his habetur, quod Parochi assistentie concurrentiam, & influentiam aliquam debet præstare: id enim significat verbum illud *Conjungere*, quod tangit substantiam Matrimonii, sicut ly *benedicere*, quod tangit solemnitatem; sed pura localis præsentia nullam præstat influentiam, ut secundùm se patet, & est æque indifferens ad contractum Matrimonii, ac ad confabulationem, nec plus facit, quàm faciat alterius Personæ ibidem physice præsentis; ergo ita debet esse præsens, ut per attentionem ad hoc opus singulariter applicatam, verificetur influere, & concurrere.

10 PROB. III. Motivum intrinsecum, & causa formalis, ob quam Concilium exigit præsentiam Parochi, & Testium, est, ut Matrimonium possit probari in Foro exteriori, casu, quo occurreret occasio controversiæ. Postquam enim declaravit peccata, quæ a clandestinis oriuntur Matrimoniis, sic discurrit -- Quæ ex eisdem clandestinis Conjugiis ortum habent, præsertim verò eorum, qui in statu damnationis permanent, dum, priore Uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio vivunt: cui malo, cum ab Ecclesia, quæ de occultis non judicat, succurri non possit, nisi &c. -- Sed nisi requirat essentialiter præsentiam moralem, qua Parochus sincere audiat, & sciat, tam ratio, quàm remedium evanescit, & nihil effecerunt Sapientissimi Patres, quod non est dicendum: nam crimen remaneret formaliter occultum, licèt materialiter commissum coram aliis: veritas, vel falsitas contractus nequiret legitime probari, siquidem si Assistentes vere non perceperunt, quid actum sit, veraciter non possunt testari; ergo Ecclesia media assistentiâ harum Personarum, quas præscripsit de necessitate, non potest judicare de Matrimonio; ergo indispensabiliter petit in Assistentibus intelligentiam actualem.

Cur exigat Tridentinum præsentiam Parochi, & Testium.

Explico sensibiliter. Si Parochus esset cæcus, & venirent duo Sponsi cum duobus Testibus, & coram ipso contraherent, non verbis, sed nutibus claris, & sensibilibus; posset ne Ecclesia per assistentiam illius Parochi judicare de illo contractu? Certe nullus prudens affirmabit. Idem exemplum cuncleatur in Parocho surdo, qui videat Sponsos movere labia, sed nihil percipiat. Quantùm ad judicium ferendum nihil refert, quod vel non viderit, vel non audierit ex defectu potentiæ impeditæ, vel ex alio capite, si revera non vidit, nec audivit. Demus Petrum proferre hæresim coram tribus, qui revera non audiant, quid ille dixerit, etsi sonum aliquem confusum verborum perceperint: accusetur Petrus ad Tribunal Inquisitionis; poterit ne Tribunal illud per illos Testes judicare de illa causa? poterit ne Petrum damnare? Nequaquam. Ergo illud delictum, quantum est ex vi illorum trium, remanet occultum judicio Tribunalis; ergo ut efficiatur judicabile prærequiritur in Assistentibus vera cognitio de veritate prolatæ propositionis. Ergo Sapientissimi Patres Tridentini jocantur, quando requirunt Parochi præsentiam, ut fiat judicabile Matrimonium, si non est necesse, quod audiat, quod videat, quod attendat.

Testes verum debent habere cognitionem rei.

Addo aliam paritatem. Prohibet Ecclesia sub anathemate lectionem Talmud Hebræorum, non in odium Auctoris, sed ob periculum perversionis, propter malam doctrinam: ego percurro materialiter characteres illos Hebraicos, sed sensum veraciter non intelligo; si lego, pecco ne contra præceptum Ecclesiæ? Utique non; quia facta est prohibitio lectionis sufficientis ad prævaricandum, qua sufficientiâ caret lectio pure materialis. Cum ergo Ecclesia requirat præsentiam Parochi, ut succurrat malo Clandestinantium per legitimum judicium, non potest esse contenta solius assistentiæ localis, sed indispensabiliter requirere debet moralem, actualem, qua actu percipiat mutuum contractum, nec sufficit ea solùm, qua possit percipere.

11 DICES. Ut non remaneat formaliter occultum Matrimonium, sufficit intelligentia Testium; quibus contraponitur Parochus.

Verùm voluntarie hoc dicitur, & directe contra Textum. In primis, nullibi Concilium mentionem facit alicujus rei exercendæ per ipsos Testes, sive agatur de substantia Matrimonii, sive de rectitudine; plura tamen agenda præscribuntur Parocho; & tamen præsentia Testium exigitur, ut moralis, & ut actualiter percipiens; ergo a fortiori necesse est, ut præsentiam pariter Parochi exigat ut moralem, & ut actu percipientem. Quia ad veritatem Testis necessaria est testificatio, hæc enim est Testis natura, quotquot sunt Catholici intelligunt, Concilium loqui de præsentia Testium humana; ergo, quia natura Parochi est nomen, & munus Pastoris, quod consistit in pastura, exigere necesse est in eo Matrimoniis adstante præsentiam moralem, sine qua administratio, & pastura non subsistit. Deinde Concilium semper sub eadem formula, & particula copulativa, jungit præsentiam Parochi cum Testibus, ita quod unum ab aliis nun-

Non sufficit Testium moralis præsentia.

nunquam dividat, vultque non sufficere Testium præsentiam a Parochiali divisam; igitur clarissime utrobique eumdem tenorem præsentiæ exigit humanæ; & nonnisi ex mero placito Parocho attribuitur sufficiens physica, Testibus moralis. Quia copulat dualitatem Testium, in utroque Teste indispensabiliter exigunt Tridentini Præsules præsentiam actualem humanam ad valorem Matrimonii; ergo quia copulat Testes cum Parocho, eandem in Parocho exigunt humanam præsentiam.

Corroboratur. Absque dubio quotiescunque ad aliquem contractum Jus plures requirit Testes, inter quos unus assumitur ut principalior, & primarius, si in minus principalibus exigit præsentiam moralem actualiter intelligentem, a fortiori illam requirit in principaliori: sed Ecclesia in Matrimonio ad valorem requirit inter Testes Parochum tamquam principalem, & primarium; ergo cum in aliis Testibus exigat præsentiam moralem, aptam ad testificandum, eamdem prærequirit in Parocho. Quod Parochus requiratur a Tridentino tamquam Testis primarius, ita verum reperio, quod ex pluribus Theologis, quos datâ operâ evolui, nullum repererim negantem, immo nec dubitantem, sed positive asserentes invenio: & hoc ducti principio plurima resolvunt dubia unanimiter, quæ aliàs paterentur gravem difficultatem. Verùm non egemus Testibus exterioribus; Patres ipsi Tridentini satis clare tradunt. Semper enim Parochum connumerant primo loco cum ceteris Testibus: ipsum qualificant, alios nequaquam: in aliis non curant de dignitate, & qualitate, in hoc maxime sollicitì sunt: Parochum volunt, qui solet esse Persona excellens, & debet esse vi muneris: si non potest ipse adesse, volunt quod mittat ipse Sacerdotem, & non aliam Personam inferiorem conditione: Parochum volunt non qualemcumque, sed proprium: Parochum volunt adnotantem in Libro Conjugii celebrationem; ergo innegabiliter exigunt tamquam principalem. Ad rem nostram satis deservit illa conditio, *proprius Parochus*; proprius, quia obligatus ad invigilandum supra suos Parochianos: ad curam de illis habendam: ad illos promovendos quoad bona animæ: ad illis tradenda Sacramenta, & similia; ergo Parochi requiritur præsentia humana, aliàs æque haberet Ecclesia intentum, sive proprius, sive alienus assisteret Parochus, immo qualiscumque Sacerdos. Addo: Matrimonium habet rationem contractus civilis, & rationem Sacramenti. Ut civili assignantur duo Testes qualescumque habentes usum rationis, ut possint assistere humano modo: ut Sacramento assignatur determinate Persona Sacra; ergo cum ratio Sacramenti sit nobilior, & ratio etiam Personæ Sacræ, sequitur quod præsentia istius debeat esse nobilior, & principalior; esset autem valde vilis, & indecora, si sola sufficeret physica præsentia.

Parochus requiritur a Tridentino ut Testis primarius.

12 PROB. IV. Tridentinum ad valorem Matrimonii prærequirit Parochi præsentiam, tamquam præsidentis nomine Ecclesiæ, & respondentis, & acceptantis nomine ejusdem, & cibantis pabulo Sacramentorum; ergo innegabiliter, & absque ulla suspicionis umbra exigit, & exigere debet præsentiam vere humanam, quia sola physica, sola localis, non sufficit ad illa munera, nec sufficere potest. Ostendo quod Parochum requirat vestitum illis muneribus. Exigit ut Personam excellentem, ut Pastorem, ut in facie Ecclesiæ procedatur; non enim pro facie Ecclesiæ intelligitur facies lapidea Templi materialis, vel Altare, in quolibet enim loco contractus Matrimonii celebrari potest, substantialis tamen; sed pro facie Ecclesiæ intelligitur formalis, seu fieri nomine Ecclesiæ, acceptatione Ecclesiæ, approbatione Ecclesiæ. Et ratio est. Cùm Matrimonium inter Fideles habeat rationem veri Sacramenti, ad Ecclesiam pertinet providere, ut debitis modis celebretur, adhoc, ut locum habeat illud Pauli, ad Heb. 13. *Honorabile sit Connubium in omnibus, & thorus immaculatus*: ac proinde deputat determinatum Ministrum ex suis, qui ipsius nomine assistat, & sine quo non subsistat ratio contractus Sacramentalis. Ob eamdam rationem, quia Matrimonium est res sacra, causas matrimoniales ad Judices Ecclesiasticos spectare decernit *Canon. 12. sess. 24.*, qui nomine Ecclesiæ judicia exercent. Ita quia Matrimonium substantialiter acceptum includit veram rationem Sacramenti, requirit Personam Sacram nomine suo celebrationi assistentem, sine qua non subsistit valor; ac proinde præsentiam modo humano exercendam requirit pro valore. Addo. Ante Tridentinum Matrimonia clandestina celebrata absque benedictione Sacerdotali dicebantur illegitima, adulteria, stupra, ut patet ex Epistola Evaristi Papæ relata *in Can. Aliter 30. qu. 5.*, & Concilium Lateranense IV. *cap.* 51. proles ex clandestinis natas illegitimas censeri decernit (quod pro Foro exteriori intelligendum docent communiter Doctores) ex quo ex defectu Testium, & Parochi non poterant probari. Nunc verò Tridentinum ita exigit Parochum, & Testes, ut non solùm in Foro exteriori, sed revera, & coram Deo nullum sit Matrimonium absque illis celebratum. Sed nunc ad valorem, & legitimitatem pro Foro exteriori requirebatur Parochus humano modo assistens, videlicet benedicens; ergo nunc pariter requiritur Parochus humano modo assistens, videlicet audiens, acceptans, præsidens tamquam deputatus ab Ecclesia, aliàs non staret æqualitas substitutionis intenta a Patribus.

Parochus assistit Matrimoniis nomine Ecclesiæ.

13 PROB. V. Pro certo habeo, prout Docti advertunt, non esse fidendum Declarationibus Cardinalium Concilii Interpretum, absque examine, & clausis oculis ab Auctoribus Casuistis quandoque relatis, prout ab Ipsis relatis; quia experientiâ constat, de eadem re, sub iisdem circumstantiis, omnino afferri contradictorias Declarationes apud Summistas, quibus unusquisque utitur pro suo placito statuendo; quod cedit in gravem injuriam Sacræ Congregationis, quasi quod fluctuans, & inconstans circumferatur omni vento doctrinæ, modò hoc, modò illud contrarium astruens; quod si verum foret, totum pondus auctoritatis ammitteret

Declarationibus S. Congreg. quando fides adhibenda.

teret circa hoc munus Concilium interpretandi , quia careret necessaria luminis firmitate , pro investiganda mente Patrum Conciliariorum, in detrimentum evidens veritatis, quæ semper una est , & constans, nec nuoc alba, altera die nigra ; & tolleretur de medio finis, & utilitas intenta a Concilio in tradendo pabulum salutaris doctrinæ . Hinc falsò plures Declarationes tribuuntur Sacræ Congregationi ; ob quam rem Urbanus VIII. an. 1631. Constitutionem evulgavit , qua voluit collectioni Declarationum Cardinalium fidem non esse adhibendam , nisi cahibeantur authentico sigillo, aliisque solitis formis roboratæ : *Declarationibus ejusdem Sacræ Congregationis tam impressis , & imprimendis , quàm manuscriptis , nullam fidem esse in judicio , vel extra adhibendam* . Nihilominos unam , vel alteram subjicio ex illis , quæ circumferuntur , quæ si veræ sint , rem evincunt , quam intendimus . Prima est asserens -- Va-
„ lere Matrimonium , dummodo Parochus
„ sit præsens , & intelligat id , quod agitur ,
„ licèt dissentiat , & contradicat : adhibitus
„ verò Parochus intelligitur , etiamsi ea alia
„ causa vocatus sit , dummodo sit adhibitus
„ ad talem effectum , dummodo intelligat
„ id , quod agitur -- Ait Declaratio secunda
-- Congregatio Concilii censuit , Matrimo-
„ nium coram Parocho , & Testibus contra-
„ ctum , nisi aliud obstet , validum esse ,
„ quamvis Parochus invitus interfuerit , &
„ alia de causa , quam ut Matrimonio in-
„ teresset , a Contrahentibus accersitus fue-
„ rit , cum tamen ad actum matrimonialem
„ vere, & formaliter fuerit adhibitus : vere ,
„ & formaliter non adducitur , nisi audiat ,
„ & intelligat , quid agitur : si verò nihil
„ audiat , nihil intelligat , adducitur mate-
„ rialiter --

14 Requiri in Parocho præsentiam moralem , & humanam , qua scilicet sciat , & advertat , quid agatur , docet Gonettus *Disput. 4. de consensu Matrimonii* 55. *artic.* 3. speciali quæsito , ubi inter alia -- De Testi-
„ bus constat ; non possunt enim alioquin
„ testificari de re gesta . De Parocho autem
„ major adhuc est ratio ; quia debet esse ,
„ ut repræsentans Personam Ecclesiæ , ac
„ cognoscentis rem , quæ geritur , ut sic dici
„ possit Matrimonium contrahi in facie Ec-
„ clesiæ --

N. P. Gabriel a Sancto Vincentio *de Matrimonio disput.* 3. *quæst.* 5. *difficultate undecima* , ubi ea professu inquirit qualis attentio requiratur in Parocho , & Testibus , & respondet , requiri actualem , qua advertat , quid fiat ; & probat -- Hic tamen actualis re-
„ quiritur , cum Assistentes debeant taliter
„ attendere , ut testificari valeant ; quod
„ cum sola attentione virtuali fieri nequit ;
„ qui enim virtualiter solùm attendit , &
„ actualiter est distractus, nescit quid fiat, &
„ perinde est , ac si absens esset . Unde sicut
„ in Sacerdote Confessionem audiente , non
„ sufficit attentio virtualis , sed actualis re-
„ quiritur , quia ut Judex assistit , ut judi-
„ care valeat ; ita quia Parochus , & Testes
„ assistunt , ut testificari possint , actualem
„ habere debent attentionem --

Tamborinus *lib.* 8. *de Matrimonio tract.* 6. *cap.* 2. 55. 3. idem docet aperte -- Non
„ est satis physica solùm , & materialis , sed
„ requiritur humana , & moralis , qua sci-
„ licet ipsi intelligant , & advertant quid
„ a Contrahentibus agatur &c. Respondeo ,
„ hanc non esse satis (idest virtualem atten-
„ tionem) quamvis enim attentio virtualis
„ satis sit in Ministro , ut conficiat Sacra-
„ menta , tamen in casu nostro , in quo Pa-
„ rochi , & Testes debent testificari de facto
„ aliorum , sufficiens non est , quia sine at-
„ tentione actuali vere Testes esse non pos-
„ sunt -- pluries idem repetit .

Bonus Merbesius *Tom.* 2. *Summa Christiana , dissert.* 7. *de Matrim. quæst.* 5. -- Re-
„ spondeo non solùm requiri physicam , &
„ naturalem Parochi præsentiam , sed insu-
„ per moralem , & humanam , qua humano
„ modo ipse Parochus Matrimonium con-
„ trahi animadvertat , & cum occasio popo-
„ scerit ipsum , cui per moralem præsentiam
„ adfuerit , celebratum esse, Ecclesiæ, & pri-
„ vatis, quorum interterit, sine tergiversatione
„ testificari valeat --

N. P. Andreas a Matre Dei *Tract.* 9. *de Matrim. cap.* 8. *puncto* 5. *num.* 61. -- Tam
„ Parochus , quàm Testes debent interesse
„ Matrimonio non solùm physice præsentia
„ corporali , sed moraliter , & sic cum ad-
„ vertentia , & usu rationis , ut intelligant ,
„ quid agatur , & de hoc testificari possint --
& num. sequenti probat , requiri actualem attentionem , unde & si velit attendere , si tamen mente distractus non intelligat , non sufficere docet .

Petrus Marchant *De Matrim. titul.* 7. *quæst.* 5. *concl.* 1., *&* 2. ex professo idem docet , cujus rationes supra expendimus , ideò verba omitto .

Verricellus *De Apostolicis missionibus tract.* 12. *de Matrim. qu.* 180. quærit , an valeat Matrimonium , si Parochus intelligat mutuum consensum per Interpretem , & respondet affirmative -- Contrahentes satis est si in-
„ vicem mutuum consensum intelligant per
„ Interpretem ; ergo a fortiori satis erit si
„ Parochus , qui Minister non est , neque
„ Judex , sed Testis , quæ aguntur , intelli-
„ gat per Interpretem &c. Confessarius , qui
„ vere , & proprie est Judex potest per In-
„ terpretem investigare peccata ; ergo etiam
„ Parochus potest per Interpretem intellige-
„ re consensum Conjugum -- Totus semper in eo est quod Parochus intelligat . Et ut solvat argumenta Pontii, numquam recurrit , quod non sit necesse intelligere consensum , circa quod vim facit Pontius , quod non sufficiat per Interpretem , quia requiritur vera intelligentia .

Cabbassutius *In praxi Juris Canonici lib.* 3. *cap.* 26. *num.* 12. -- Communis Doctorum
„ Sententia est , ad Matrimonii validitatem
„ sufficere Parochi etiam inviti præsentiam ,
„ qua rem , quæ gerit , sufficienter agno-
„ scat &c. neque assistit nisi , ut principalis ,
„ & primarius Testis --

Gavardus *Quæst.* 2. *de Matrimonio art.* 8. *num.* 16. -- Nam Parochi præsentia , & Te-
„ stium necessaria est per Tridentinum , ut
cer-

„ certam reddant Ecclesiam de Matrimonio contracto; unde si Parochus, & Testes audirent per Interpretem, vel per alium, vel aures occluderent, ne audirent, Matrimonium esset nullum; quia debent esse Testes de visu, & auditu immediato, & non mediato —

Pessantius *in Commentariis D. Thomæ in addit. ad D. Tho. 46. disp. 2. conclus. 6.* — „ Dico, non satis esse physicam præsentiam Parochi, & Testium, sed requiri moralem —

Coninck *Disp. 27. de Matrim. clandestino dubio 4. concl. 3.* — Parochus, & Testes debent ita assistere, ut intelligant, quid agatur; idque sufficit, etsi omnino inviti, ac pugnantes adhibeantur. Est communis Doctorum. Prior pars patet; quia non possunt esse Testes ejus, quod nesciunt geri. Confirmatur quia aliàs dormientes possent adhiberi Testes; quod est ridiculum. Nec sufficit, eos audire verba, aut videre externa signa, nisi determinate intelligant quid iis significetur; quia non debent testari, talia verba prolata esse, sed Matrimonium esse contractum saltem quoad apparentiam externam —

Layman. *lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. Notandum est tertiò* — Præsentia Testium, uti & ipsius Parochi, debet esse moralis, ut intelligatur, quod agitur, ideoque testificari possint Matrimonium utriusque consensu celebratum esse *arg. leg. 209. de verb. signif. Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat*, itaque si furiosus aut infans sit, vel animo nihil omino advertens &c. —

Reusius *in Encyclopedia Univers. Theolog. moral. tom. 2. lib. 1. tract. 8. cap. 3. sect. 4. Quæres 21. fol. 706.* — Requiritur præsentia non tantùm corporalis, & physica, sed etiam moralis, & humana; ut scilicet Parochus, & Testes usum rationis habeant, & intelligant consensum utriusque Conjugis &c. —

Brogitolus *in Speculo Clericorum Tract. 18. cap. 5. resolut. 12. fol. 532.* — Validum est Matrimonium, quando Parochus sui compos adest, sed affectat non intelligere, dummodo tamen vere intelligat —

Amandus Hermanus *super 4. sententiarum, tract. 9. disp. 2. quæst. 8. num. 14.* — Dico octavò. Præsentia Parochi; idem est de Testibus, non sufficit simpliciter physica, & materialis, sed requiritur, ut sit moralis, & humana, & aliquo modo positiva, itaut intelligat, quid agatur, sive vi, metu, vel dolo fuerit adductus, etiam dissentiens —

Ludovicus Abellii *in medulla Theologica part. 2. cap. 8. de Sacram. Matrim. sect. 2.* — Porro tam Parochi, quàm Testium præsentia non tantùm physica, sed etiam moralis requiritur, itaut intelligant, quid agatur, & de eo testari possint, ut observat Laymanus &c. —

Petrus a S. Josepho *in Idea Theologiæ Sacramentalis lib. 4. cap. 4. Resol. 7.* — Quartò adverte, Parochum, vel alium ab eo deputatum debere esse præsentem contractui Matrimonii, non solùm corporaliter, sed etiam moraliter, seu cum advertentia, & usu rationis; quia aliàs non posset testari Matrimonium initum fuisse. Quæ etiam ratio est, cur debeat attendere ad ea, quæ peraguntur; si enim quamdiu fit contractus, mente vagetur, quomodo testari poterit Matrimonium rite peractum esse? hoc certe perinde erit, ac si dormiret, vel omnino abesset —

Laurentius Neesen *Theologus in universa Theologia Tom. 2. Tract. de Sacramentis tract. 8. quæst. 5. dubio 4. fol. 330. col. 1.* — Qualis præsentia Parochi, & Testium requiratur *col. 2.* ad hoc, ut Matrimonium coram illis contractum sit validum.

„ Respondeo. Horum non solùm requiri præsentiam physicam, & corporalem, sed insuper etiam moralem; ita scilicet, ut cum advertentia, & usu rationis adsint, & intelligant, quid agatur, & de hoc testificari possint; & ea propter si Testes essent ebrii, dormientes, aut carentes usu rationis, inepti essent ad hoc munus, esto forent physice præsentes. Sufficiet tamen, ut Parochus, & Testes aliquo sensu externo percipiant consensum Contrahentium; ut si v. g. non audiant verba ipsorum, videant tamen signa externa mutui consensus. Immo satis est, si Parochus, & Testes per interpretem intelligant consensum, ut si v. g. Contrahentes sint diversi idiomatis; siquidem alii contractus possunt per Interpretem celebrari; ergo & Matrimonium; quo tamen casu standum erit dictis ipsius Interpretis.

„ Petes, quid si Pastor occludat aures, & oculos, & nolit intelligere quid agatur, an Matrimonium sic contractum erit validum?

„ Resp. si non intellexerit, nec advertit quid actum sit, tunc Matrimonium non valere; quia tunc revera non est moraliter præsens, itaut possit testificari de Matrimonio contrahendo. Secus dic si advertat quid agatur, sed affectat non intelligere, aut datâ operâ fingit se non intelligere.

„ Petes, quid si Parochus accedat cum animo assistendi Matrimonio, sed tempore contractus in tantùm distrahatur, ut nihil sciat quid actum sit: an valebit Matrimonium?

„ Resp. neg., eo quod attentio Parochi, & Testium requiratur, ut ipsorum testimonio possit comprobari, & constare Ecclesiæ de Matrimonio contracto; quod testimonium ferre non possit, nisi actu advertant —

Si quis turbam Auctorum hanc veritatem docentium cupiat videre, adeat Advocatum Dominicum Ursayam *libello de Matrimonii nullitate ex defectu consensus &c.* * & satiabitur; quibus aliquos ab ipso non citatos inter allegatos addidi.

* *Tom. 1 disc. 2. part. 2.*

15 Concludo nunc. Ubi agitur de valore Sacramenti tutior pars est adhibenda, ut habetur in Propositione 1a damnata ab Innocentio XI.: sed hic agimus de valore Sacramenti, siquidem materia necessaria Sacramenti, & essentialis, est contractus mu-

Tutior Pars in Sacramentis adhibenda.

suo consensu expressus publice, hoc est, in facie Ecclesiæ, videlicet coram Parocho, & duobus Testibus; ergo pars tutior est sequenda. Sed pars tutior est, non esse in facie Ecclesiæ, seu coram Parocho, & duobus Testibus, si non sint præsentes humano modo, ut intelligentes, ut attendentes; ergo hoc est eligendum, & non aliud; sicut, si parte tutiori constaret, hanc aquam non esse naturalem, adhibenda non esset, & collatum Baptisma iterari deberet. Etsi tutiorem dixerim nostram doctrinam, non est, quod credam, oppositum esse probabile. Absit. Hoc aperte falsum judico. Sed syllogismum hunc volui efformare ad abundantiam pro coronide.

SOLVITUR OBJECTIO PRIMA.

16 OBJIC. I. Non est credendum, Sapientissimos Patres ita voluisse Matrimoniorum libertatem coangustare, ut esset in cujusque Parochi potestate eorum impedire celebrationem; & irrita reddere: sed si requireretur præsentia moralis intelligentis, hoc eveniret, nam posset nolle intelligere; ergo non requiritur præsentia talis, qua Parochus intelligat.

Hoc argumentum solvendum est ab omnibus nostris Theologis, cum sit ipsissimum Calvini *in Antidoto Concilii Tridentini sess. 7. Can.* 11., & Kemnitii *in Examine ejusdem Concilii*, quo improbant doctrinam Ecclesiæ exigentis in Ministro Sacramentorum intentionem faciendi Sacramentum, idest faciendi, quod facit Ecclesia. Dicunt enim ab uno pendere salutem nostram, valorem Sacramentorum; ab uno, qui suo arbitrio potest non habere intentionem; ab uno qui sua malitia potest nolle facere; quod facit Ecclesia. Sciebant hanc Hetherodoxorum doctrinam Sapientissimi iidem Patres Tridentini, & tamen secuti Florentinos *in Instructione Armenorum* Canonem illum undecimum condiderunt *sess.* 7. -- Si quis dixerit, in Mini-
„ stris, dum Sacramenta conficiunt, & con-
„ ferunt, non requiri intentionem saltem fa-
„ ciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit --

In Ministro requiritur intentio faciendi Sacramentum.

Novit Ecclesia, & Ministros dari iniquos, & casus aliquos datos a Florentino ad Tridentinum, & a Tridentino ad nos, in quibus Ministri nullam habuerunt intentionem conficiendi Sacramenta; nec inde mutavit doctrinam; quinimò conantibus quibusdam Casuistis, hoc prorsus motivo doctrinam hanc paulisper relaxare, obstitit, & restitit, unde damnavit sub Alexandro VIII. 28. propositionem, quæ asserebat — Valet Baptismus
„ collatus a Ministro, qui omnem ritum ex-
„ ternum, formamque baptizandi observat,
„ intus verò in corde suo apud se resolvit;
„ non intendo, quod facit Ecclesia -- Sane quid majus est, requiri ad valorem Sacramenti opus intellectus, & voluntatis, & applicationem exteriorum potentiarum, quàm opus applicationis ad audiendum, ad actualiter attendendum: sane major est necessitas, quæ singulos afficit in ordine ad salutem æternam, quàm ea, quæ afficit aliquos de multitudine; si ergo Patres Sapientissimi exquirunt in Sacramentorum administratione singulis necessariorum id, quod est majus, & difficilius, quare credendum est noluisse requiri, quod est minus, & facilius in celebratione unius Sacramenti non omnibus necessarii? Quod si ad inconvenientia attendamus, multa majora sunt, quæ sequuntur, si admittamus quandoque dari Ministros, qui Sacramenta nulla efficiunt ex defectu intentionis, quàm si Parochos admittamus quandoque dari, qui nolint contrahentium audire consensum. Da Episcopum una vice tantùm unum, vel alterum Sacerdotem nulliter ordinantem: quæ absurda non sequuntur? Didicerunt Supremi Patres, Christum Dominum elegisse Ministros Sacramentorum homines rationales, ratione utentes; & inde intellexerunt, voluisse, exerceri humano modo Sacramenta, administrari, confici usu rationis. Voluerunt Sapientissimi Patres pro conditione legitimante contractum matrimonialem, præsentiam hominis rationalis, ratione utentis; ergo a Christo Domino edocti exigerunt præsentiam exercitam humano modo, & hanc sciunt requisitam in quolibet contractu humano politico. Et finis, quem habuerunt, evitandi inconvenientia sequentia in Matrimoniis male celebratis, & clandestinis, evidenter id petit; nam si Parochus, ut audiens necessarius est, potest advertere defectus, potest & corrigere, cum & Pastor sit.

Finis Trid. petit præsentiam Parochi moralem.

Dic quæso, si duo contrahant in Parochia Sanctæ Mariæ Transtyberis, maneant simul uno anno: deinde unus separetur ab altera, & maxime cum scandalo, nonne Parochus id resciens tenetur facere quod potest, ut scandalum impediatur, & redeant ad unionem? Utique ex proprio munere. Demus, quod Vir nequam respondeat: non est mea Uxor legitima: non dedi ei consensum: vel dicat, non acceptavit meum consensum: vel dicat, non erat præsens nisi unus Testis, si Parochus audivit, vel vidit, nonne potest statim obstruere os, mendacii ipsum arguendo? Nonne si in judicium contentiosum causa adducatur, facilius resolvitur? Utique. Secus si non audivit, nec vidit. Cum ergo hæc, & similia intenderint amovere inconvenientia Tridentini Patres, & hanc expostularunt præsentiam, expresse docent, se efficacius velle adhibere remedium pro impediendis clandestinis. Nullus prudens negabit, efficacius fore per necessitatem præsentiæ moralis, quàm solius physicæ; immo nullum ponitur remedium ex parte hujus medii, nam ad nullum finem conducit sola præsentia physica, nec magis conducit, quàm præsentia unius Statuæ. Deinde difficultas objecta proportionaliter vim habet ex parte Testium, qui facilè corrumpi possunt, & a quorum nullitate, & potestate dependet impedire, & annullare Matrimonia. Quis prohibet, quod unus, vel ambo pecuniam accipiant, ut non attendant, ut non audiant?

Itaque Patres Tridentini, utpote prudentissimi, sequuti sunt regulam illam relatam *l. Nam ad ea ff. de Legib.*, quæ docet, a lege spectari ea, quæ per se, & communiter solent evenire, non ea, quæ per accidens,

Lex spectat quæ per se solent evenire, non quæ per accident.

& in

& in quibusdam casibus. Impossibile enim est occurrere omnibus casibus; nec ulla est lex tam sancta, tam prudens; tam cauta, quæ aliquibus casibus, & depravationibus non subjaceat, maxime ex malitia, & astutia hominum, quæ nihil sanctum relinquit intactum. Porro secundùm ea, quæ communiter occurrunt, non est hoc periculum, quod Parochi ex sua potestate velint impedire Matrimonia. Experientiâ edocti sumus, prout referunt Ecclesiastica monumenta, aliquoties evenisse, quod Parochi, & Capellani nulla effecerint Baptismata, quod Episcopi nullas fecerint Ordinationes, malitiose nolentes facere, quod facit Ecclesia: & novimus his in casibus reiterata, sub conditione saltem, Sacramenta; & tamen nullo certo casu legimus malitiâ Parochi quassatum aliquod Matrimonium a Concilio Tridentino usque ad hæc tempora. Ex eo etiam in Parocho minus imminet periculum in materia Matrimonii, quàm in aliis Sacramentis; quia potest faciliùs puniri, & convinci de malitia, cum adsint cum Sponsis duo, vel plures Testes, qui possunt contra ipsum deponere, secus in aliis, in quibus sufficit reticere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia.

17 DICES. Causa Matrimonii semper fuit favorabilis, & libertas judicata fuit necessaria, etiam post Tridentinum, prout ex oraculo Summi Pontificis rescriptum fuit anno 1616. ad Archiepiscopum Mechliniensem, & ex Cardin. Bellarmino transcripsit Pignatellus *tom. 4. consult. 145. num. 12.*

Hæc instantia valde infirma est, & habet retorsionem in ceteris Sacramentis, pro quibus suscipiendis semper necessaria fuit libertas, & tamen dependent a Ministri intentione. Si adeo necessaria est libertas in Matrimoniis, cur Ecclesia in Tridentino Concilio confirmavit impedimenta dirimentia antiqua, quæ plura sunt vincula libertatis, & novum addidit? Si adeo necessaria est libertas, cur duos Testes exquisivit? nonne major foret libertas, si unus tantùm foret adhibendus, vel unus solùm sufficeret, qui intelligeret? Si adeo est necessaria libertas, cur determinate exigit Parochum, & quidem proprium? cur non sufficit quilibet de Clero? cur in Sacerdote adhibendo, ubi Parochus non potest, exigitur Parochi licentia? Aperte patet quod hæc esset major libertas, si abessent tot istæ modificationes, quas tamen non potuit infringere oraculum illud Pontificis.

Libertas Matrimonii quomodo judicata necessaria.

Libertatem necessariam judicavit Ecclesia: ideoque liberum utrumque determinat consensum: ideo vim Principum minantium damnat; ideo a valore Parentum placitum excludit: ideo a valore removet necessitatem Proclamationum. Libertas semper judicata fuit necessaria: sed quæ non foveret clandestinitatem: quæ salvaret venerationem, & dignitatem Sacramenti: quæ faveret bono communi, occludendo viam innumeris inconvenientibus, quæ occurrunt, & oriuntur ex tumultuaria celebratione Matrimonii: quæ non destruat efficacitatem remedii adhibiti: quæ non evertat prudentialem, & rationalem formam judicandi de occultis. Cum autem nullum ex his habeatur, si sola physica præsentia dicatur necessaria, libertas a morali, & humana, libertas non est, sed effrenis licentia omni æquitati odiosa.

18 INSTABIS. Irritatio non est inducenda ex illo defectu, de quo Concilium non disponit expresse, stante Theorica Textus *in l. Præcipimus, C. de appellatione* — quod „ quidquid in nova lege non apparet specia- „ liter expressum, id sub veterum legum, „ constitutionumque regulis relictum intelli- „ gitur, nec per subauditos intellectus in- „ ducendum est, quod expresse non legitur; „ ac proinde, cum in ea parte Concilii, in „ qua Matrimonia irritantur, non legatur „ expresse repetita Parochi intelligentia, sed „ tantùm præsentia, nequaquam inducenda „ est irritatio ultra terminos ipsos a Conci- „ lio expressos; ideoque dum loquitur Con- „ cilium solummodo de præsentia, illius tan- „ tùm defectus ex mente Concilii irritare „ debet Matrimonium, non autem defectus „ intelligentiæ — Sic *Romana Matrimonii*.

Defectus intelligentiæ Parochi irritat Matrimonium ex Trid.

Huic replicæ insolubiliter responsum est inter probandam assertionem; sed iterum illam expendo, quia a Romana repetitur. Sub majori posita in argumento, idest, *quod quidquid in nova lege non apparet specialiter expressum, id sub veterum legum, constitutionumque regulis relictum intelligitur, nec per subauditos intellectus inducendum est, quod expresse non legitur*, subsumo hanc minorem; sed in ea parte, qua Concilium irritat Matrimonia, non legitur expresse repetita Parochi proprietas, seu qualitas proprii, sed solùm præsentia; ergo defectus solius præsentiæ ex mente Concilii irritare debet, non autem defectus proprii. Atqui hoc a nemine conceditur, nec concedi potest; ergo illatio argumenti nulla est.

Item sub illa majori subsumo hanc aliam minorem ad hominem; sed Concilium in ea parte, qua irritat, non reperit expresse intelligentiam vi naturalis potentiæ positam, sed solùm præsentiam; ergo solùm præsentiæ defectus irritat, non autem defectus intelligentiæ ortæ vi naturalis, vel accidentariæ impotentiæ. Sed per Romanam defectus intelligentiæ ortæ vi naturalis, vel accidentariæ impotentiæ irritat, sic enim superiùs habet, referens Cardinalem de Luca — Idemque „ dixerat *in disc. de Matrim. num. 9.*, ubi di- „ stinguit inter Parochum vi naturalis, vel „ accidentalis impotentiæ non audientem, „ & inter nolentem, seu affectantem non „ audire, idemque concludunt Riccius, & „ alii supra laudati — ergo ex vi argumentationis positæ sufficeret præsentia Parochi obcæcati, quando contrahitur Matrimonium per nutus: surdi, quando per verba: ebrii, phrenetici, dormientis. Profecto qui hæc assereret coram Hæreticis, Sapientissimos Patres Tridentinos exponeret irrisioni, & subsannationibus; & meritò, cum illico appareat ridicula conditio, nulli consequendo fini utilis.

Item sub illa majori subsumo hanc aliam minorem; in ea parte, in qua Concilium irritat, non legitur repetita disjunctiva præsentia expressa Ordinarii, sed præsentia solius Parochi; ergo defectus Parochi ob præsen-

tiam Ordinarii , irritat Matrimonium ; nam sicut defectus intelligentiæ non expresse repetitæ non irritat Sacramentum , ita defectus repetitæ præsentiæ expresse irritat . Atqui expresse non repetitur præsentia Ordinarii ; ergo deficiente Parocho , sed stante Ordinario , nullum erit Matrimonium : quamvis valeat , si Parochus desit , & sit præsens alius Sacerdos de licentia Ordinarii , quia expresse legitur . Cogeris ergo per subauditos intellectus inducere conditionem proprii in Parocho expresse non repetitam : conditionem non habentis potentiam ad audiendum non expresse repetitam : conditionem disjunctivæ præsentiæ Parochi , vel Ordinarii non expresse repetitam . Eadem applica Testibus , de quibus nulla fit mentio expressa , quod debeant intelligere .

Lex quomodo interpretanda.

Quare non sunt inducendi subauditi intellectus extranei , & disparati ; secus intrinseci , & necessarii , ut lex vim habeat , & sortiatur effectum ; aliàs lex constituitur inutilis , quod accidit in nostro casu . Licèt pro certo habeam, verba Concilii esse clarissima, nec indigere interpretatione ; tamen ad majus robur veritatis, placet unam , vel alteram regulam expendere ex illis, quæ communiter adducuntur pro interpretandis legibus .

19 Prima regula est . Ut recta sit interpretatio , attendendum est ad finem legis intrinsecum , & menti standum est Legislatoris , etiamsi verba videantur aliud significare ; unde *l. 15. de legibus* dicitur — Scire „ leges non est eorum verba tenere , sed „ vim , & potestatem -- & *l. Non dubium* eodem titulo -- In legem committit , qui ver„ ba legis amplectens contra legis nititur vo„ luntatem -- & S. Hilarius *lib. 4. de Trinitate circa med. apud D. Th. 1. 2. quæst. 96. art. 3.* -- Intelligentia dictorum ex causis est „ assumenda dicendi ; quia non sermoni res, „ sed rei debet esse sermo subjectus -- Sed mens , & finis intrinsecus Concilii exigentis præsentiam Parochi ad evitanda clandestina , est , ut nomine Ecclesiæ suscipiens consensum Conjugum , possit eam certiorare , quando fuerit necesse : quod absque vera præsentia morali haberi nequit ; ergo ista est omnino necessaria .

Secunda regula . Quando verba legis sunt ambigua ; tunc attendenda est materia legis cum suis antecedentibus , & consequentibus, & præcipue inspiciendum est exordium legis, quia in eo ponitur finis, & causa legis , ut constat *ex l. Regula circa finem ff. de jur. , & facti ignorantia , l. finali ff. de testament. tutela* -- attendenda est ratio , qua „ utitur legislator in ipsa lege -- Atqui ex antecedentibus, & consequentibus positis a Concilio in eo capite, quo exigit Parochi præsentiam , manifeste constat velle præsentiam humanam intelligentia, cum illi tot facienda præscribat ; ergo . Atqui ex his , quæ leguntur in exordio , & in ratione, clarissime habetur , quod debet esse præsentia moralis , cum & prætendat remedium adhibere valde efficax , & prætendat habere modum judicandi de contractibus matrimonialibus , ex quo Ecclesia non judicat de occultis ; ergo .

Tertia regula est , quod verba legis debent accipi secundùm proprium eorum sensum , & secundùm quod communiter accipiuntur in eo loco , tempore , circumstantiis , quæ consueverunt usurpari , ubi de clara mente Legislatoris non constat ; & non debent deflecti ad sensum improprium , & extraneum . Et ratio clara est . Cum una ex conditionibus legis sit , ut sit clara , & distincta , ne exponat confusionibus omnia , pro certo tenendum est , Legislatorem usurpare verba in suo sensu proprio , & communi pro loco , & tempore ; aliter cavillis totum repleretur , & nihil efficeretur . Atqui innegabiliter apud omnes , quoties ad aliquem contractum firmandum postulatur præsentia alicujus hominis , & præcipue excellentis , illud verbum , *præsentia* , accipitur de morali , & humana ; ergo .

Quarta regula est , ut verba legis nunquam in eo sensu usurpentur , in quo sequatur aliqua absurditas , & iniquitas in Legislatore , vel lex reddatur inutilis . hinc *in cap. Si Civitas , de sententia excommunicationis in 6.* -- Ne Sententia interdicti illusoria vi„ deatur extenditur ad suborbia -- & *l. 19. ff. de legibus* in ambigua voce legis in ea significatione esse accipiendam, quæ vitio caret. Atqui si illud *præsentia Parochi* non accipiatur de morali , redditur inutilis lex quoad illam conditionem : quia nihil operatur , nulli effectui deservit , & est ac si non esset , idem facit , quod faceret Statua ; ergo .

20 Deinde sic arguo demonstrative . Quotiescumque lex exigit in aliquo contractu conditionem aliquam pro evitando periculo nullitatis , aut alterius mali , & defectus , toties absque dubio conditionem illam rationabiliùs , fortiùs , & strictiùs prærequirit ubi , & in casu urgentioris , & majoris periculi : sed Concilium Tridentinum exigit intelligentiam mutui consensus ob periculum nullitatis , & alterius mali in casu minoris periculi ; ergo rationabiliùs , fortiùs , & strictiùs illam intelligentiam prærequirit ubi urget majus periculum. Atqui majus periculum imminet in casu ejus partis Concilii, in qua irritat Matrimonia ; ergo ibi præsentia Parochi humana , moralis , attenta , & vigilans a fortiori prærequiritur .

Ubi fortius periculum ibi fortius urget remedium.

Explicatur argumentum . Sacrosancta Tridentina Synodus in casu ordinario , quo solent celebrari Matrimonia , præmissis debitis Proclamationibus , expectato convenienti tempore , ut possint denunciari , si quæ sunt impedimenta , ex æquo, & bono convenientibus Sponsis, & Parocho, & Testibus in Ecclesiam , & Parentibus, & Amicis , exigit ut Parochus intelligat consensum ; *& eorum mutuo consensu intellecto , dicat &c.* Hic valde minus periculum subest nullitatis Matrimonii ex inattentione Parochi ; siquidem exquisitam diligentiam præmisit pro agnoscendis , & detegendis impedimentis , exactam habet cognitionem Contrahentium , eorum exploratam expertus est voluntatem simul nubendi . Secus accidit, quando accedunt duo velut ex improviso , & conductis Testibus volunt nubere , nullâ servatâ formâ Ecclesiæ circa Proclamationes , & alia requisita ; quis hic non videt majus subesse periculum nullitatis ? Pa-

Parochus

rochus nescit quales sint Personæ, quomodo accedant, non habet exploratas, præcipue Sponsorum, voluntates, per nullum medium potuit detegere irritantia ligamina, quæ Contrahentes occultant, vel ex malitia, passione vincente, vel ex ignorantia, quæ in pluribus abundat; ergo hic evidenter subest majus periculum; ergo hic Sapientissimi Patres potissimo jure prærequirunt actualem Parochi attentionem. Quis ab inprudentia excusaret Medicum, qui foret sollicitus in præcavendo morbo lethali in cura ægroti, ubi periculum esset ut duo, & eamdem non adhiberet sollicitudinem, ubi periculum foret ut sex? Quis Regem non redargueret inscitiæ, qui tempore belli præciperet Duci Exercitus vigilare ubi esset periculum amittendæ victoriæ, ut quatuor, & non præciperet eamdem diligentiam, ubi periculum esset, ut octo? Quia ut insipientem non damnaret Dominum, qui committeret suo Œconomo diligenter incumbere, ne exundans flumen agros suos obrueret illis circumstantiis, quibus periculum imminet ut tria, & idem non committeret, ubi periculum esset ut septem? Necesse est ergo imprudentiæ, insipientiæ, & oscitantiæ notare Sanctissimos Patres Tridentinos, vel palam, & candide fateri, voluisse a fortiori attentum Parochum in secundis casibus.

Pericula ex non intelligentia Parochi.

Exigit justis de causis intelligentiam mutui consensus ubi, & quando præmissæ fuerunt Proclamationes, & tota forma a Conciliis præscripta prævie observatur; quia in ipsomet actu contrahendi substantiales defectus evenire possunt, & absque dubio non raro eveniunt. Sunt Puellæ; quæ etsi in privata domo promiserint nubere, in Ecclesia tamen erubescunt coram aliis consensum proferre; ad Parochum pertinet animare, ut proferant. Sunt & Puellæ, quæ ob reverentiam Parentum fidem dant se accepturos hunc, vel illum Sponsum, sed animum non habent sincerum, expectantque occasionem, ut coram Parocho, & in Ecclesia tutiores suum aperiant cor, & ora solvant; ad Parochum spectat, vel suadere, ut stent promissis, vel libertatem tueri Mulieris. Sunt, quæ palam uni verbum dant apparens, alteri clanculum revera promittunt, & conventione facta, disponunt, ut eadem die, hora, & loco conveniant cum Testibus, itemque ex altera parte, & dum exhibere debent consensum, non primo præstant, sed secundo ex condicto respondente. Quoties legimus evenisse: & quoties Ecclesia fusum ob hanc causam sanguinem flevit: quoties sanctitas Templi violata est, adstantibus hinc inde armatis hominibus, ad tutelam prætendentium: & quandoque nostra ætate audivimus ante ipsum Altare Sponsos peremptos. Ob hæc, & alia similia, quæ possunt evenire, & aliquando eveniunt, declaraverunt prudentissimi Præsules actualem intelligentiam in Parocho, etiam in casibus Proclamationum præmissarum, ne exponeretur periculo nullitatis Matrimonium. Ne igitur dormitasse dicamus, oportet concedere, voluisse in Parocho actualem intentionem in casibus omissarum Proclamationum, & præcipue in casibus tumultuariæ, & subitaneæ celebrationis; cum hoc ex pluribus capitibus subsit periculum nullitatis. Possemus instantiam retorquere etiam ex parte Testium; verùm quia superiùs tetigimus, abstinendum ducimus.

SOLVITUR OBJECTIO SECUNDA.

21 OBJIC. II. Quæ sunt de essentia contractus, & Sacramenti, in omni casu sunt necessaria: atqui præsentia moralis Parochi non est necessaria in omni casu ad valorem Matrimonii; ergo. Probatur antecedens. In casu, quo Parochus affectet non audire, valet Matrimonium, declarante Sacra Congregatione in una *Giennen. 26. Julii 1582.* his verbis — Quid si Sacerdos nihil „ eorum, quæ agebantur vidit, atque audi„ vit? Congregatio respondit: Non valere „ Matrimonium si non intellexit, nisi affe„ ctasset non intelligere — Similiter in altera *Sarzanen. 16. Febr. 1648.* In altera *Patavina 16. Maji 1669.* In *Tolentinen. 28. Novembris 1671.* *Vicentina 11. Martii 1653.* Quibus declaratum est, valere Matrimonium, non audiente Parocho, quia affectavit non audire.

Priusquam solvam præsentem objectionem, placet aliquid præmittere in explicatione hujus dicti: *affectare non intelligere.* Affectare in præsenti stare potest dupliciter. Primò ut dicat seriò applicare se ad non intelligendum, assumendo media conducentia, ut claudere aures, fugere, excitare rumorem, & similia. Secundò, ut dicat fingere, & simulare, se non audire, revera tamen attente aures erigit, ut percipiat. Pro utroque sensu demus exempla vulgaria. Exemplum primi. Vir castus, dum accumbit cum aliis in aliquo loco, advertit, vel suspicatur, quod inducuntur turpia colloquia: affectat non audire, ne coinquinetur, & studiose applicat, ut non intelligat. Exemplum secundi. Sedet famulus ante Portam alicujus Officinæ: ingrediuntur duo, qui secretò, seu voce submissa colloquuntur ad invicem: curiositate motus sciendi secretum, simulat se ad alia attendere, & interim aures applicat ad penetrandum secretum. In utroque sensu, & casu stare potest, & stat sæpe, quod affectans non intelligere, de facto intelligat. Pro secundo casu non est dubium. Pro primo casu Testem appello singulorum conscientiam. Quoties evenit, quod studio applicamus nos in familiaribus colloquiis, ut non audiamus, quæ non placent; & tamen contingit totum audire? Quot sunt Viri timorati, qui seriò se divertunt, ut non audiant historias detrahentium, & nihilominus totum percipiunt? Quoties dum in Refectoriis leguntur in libris piis facta indecentia magis timidi intrant intra se, applicant se studio, ut nihil intelligant, & tamen concipiunt ita narrationem, quod ex integro referre possunt? Hinc manifeste falsa convincitur, nisi aliunde constet, hæc illatio: Cujus affectavit non audire Titium blasphemantem, detrahentem; ergo non intellexit. Ulteriùs progredior. Cum hoc stat, quod in communi modo

Affectatio non intelligentiæ est duplex.

modo loquendi, & secundùm id quod apparet, dicatur non audire, qui affectat exteriùs non audire, quamvis audiat; sicut fatuus dicitur, qui affectat exteriùs stultitiam, etiamsi sapiens sit, ut constat de Sancto Propheta David in domu Achis Regis. E contra audire dicimus, qui se applicat ex professo signis manifestis. Diversitas hæc diversos inducit effectus; sufficiat, pro explicatione, textus relatus *Cap. Ut animarum de Constitut.* in 6. ubi dicitur — Ut animarum pe-
„ riculis obvietur, Sententiis per statuta
„ quorumcumque Ordinariorum Prælatis ligari nolumus ignorantes; dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina — His positis

Affectatio non audiendi in Parocho revera non audiente annullat Matrimonium.

Dicendum est: si Parochus affectans non audire, revera non audivit, nec vidit signa sincere exprimentia consensum mutuum, Matrimonium est nullum omnino. Hoc probant quæcunque superiùs diximus; quia demonstrative evincunt, Concilium exigere essentialiter præsentiam Parochi moralem; nec possent aliter subsistere motiva Concilii. Quod si in hoc casu subsistit Matrimonium, semper erit in quocunque fingibili, in quo Parochus non audiat, validum Matrimonium; quia semper urget ipsissima rationis identitas, & finis intrinsecus Ecclesiæ. Si essemus in pœnalibus fortè affectatio inducere posset motivum diversitatis, & posset dari titulus ad aliquid faciendum in pœnam culpæ; at sumus in materia essentiali, & constitutiva rerum, quæ non variatur ad libitum hujus, & illius voluntatis, sed semper eadem manet. Quod ut palpabiliter evincatur, formo sequentes casus. Fingimus primò, Parochum in actu contrahendi Matrimonium, ita affectare nolle esse præsentem, quod de facto physice non fiat præsens, vel citissimâ fugâ, vel arte Magica sublatus; hæc affectata carentiæ physicæ præsentiæ nullum reddit Matrimonium. Fingamus secundò, Parochum affectare veram præsentiam, sed revera usu artis Magicæ, non sit præsens, nisi apparenter; Matrimonium revera nullum est. Fingamus tertiò, aliquem de Clero affectare se esse Parochum proprium illius Parochiæ, & non sit, neque habeat licentiam a proprio Parocho, vel Ordinario, non ex errore communi, sed accidentali, & particulari; Matrimonium nullum efficitur illo præsente celebratum; & de facto jussit Ecclesia, reiterari celebrata coram non Parocho proprio. Explico parumper. Si Contrahentes, vel ex singulari ignorantia, vel ex malitia celebrent coram Presbytero, qui nec sit Parochus, nec proprius, nec ullam habens licentiam; Matrimonium nullum est, etsi Presbyter ille solemnissime præsens sit. Porro quod facit ignorantia, & malitia stans ex parte Contrahentium, facit affectatio stans ex parte Parochi; si ergo illa non suffragatur valori, neque ista; est enim utrobique par ratio. Fingimus quartò, ex quocumque capite eveniat defectus, sive per ignorantiam, sive per malitiam, sive sponte, sive per violentiam, vel omnes Testes, vel unum ex duobus affectare non intelligere, ita quod revera non intelligat; nullum est Matrimonium. Fingamus quintò, unum ex Contrahentibus affectare non consensum, fingendo deliquium, ita quod revera non consentiat; nullum erit Matrimonium. Cum ergo hac inductione circa alia requisita pro evitanda clandestinitate fiat certum, affectationem excludentem realitatem requisitorum non suffragari valori, sequitur evidenti consequentia, affectationem Parochi excludentem veritatem intelligentiæ non suffragari valori.

Et ratio in omnibus istis casibus est eadem. Quamdiu non datur, vel pars aliqua constitutiva rei, vel conditio essentialis, numquam res illa consequitur esse: sed est essentialis in Teste, ut possit, & debeat testificari, cognitio sincera facti testificandi; ergo cum a Concilio prærequiratur præsentia Parochi tamquam Testis, & quidem principalis, sequitur de necessitate in eo requiri actualem intelligentiam. Per hoc enim quod affectavit non intelligere, affectatio non substituitur pro cognitione; siquidem nec ipse habet quomodo veritatem proferat absque culpa mendacii, vel falsitatis, aut temeritatis, casu deponendo quod non percipit, & ignorat, nec alii ex ejus dictis in cognitionem veritatis devenire possunt, non aliter ac si dormientis testimonium postularent, quibus illud Augustini congrueret: *Dormientes testes adhibes, vere & tu obdormisti.* Parochus debet esse ita dispositus, ut possit juridice interrogatus jurare circa factum matrimoniale, cum Testi injurato non præstetur fides *c. Tuis c. Nuper de Testibus, & attestat. l. Jusjur. cod. de Testibus.* Sed affectatio, qua non intellexit, non tribuit Parocho dispositionem ad jurandum legitime; cum ad legitimum juramentum requiratur causæ honestas, præcautio, & veritas locutionis, juxta illud Jeremiæ 4. v. 2. *Jurabis: vivit Dominus, in veritate, in judicio, & justitia*: deest facultas ad veritatem locutionis: deest potestas ad præcavendam indiscreti, & incauti judicii præcipitantiam; ergo Parochi præsentia taliter est necessaria, quod debet posse contestificari cum aliis duobus de singulari facto secundùm conditiones requisitas a Jure in Testibus. Atqui affectatio, qua non audivit, nec percepit, quid actum sit individualiter, non præstat, quod possit contestificari cum aliis, aut cum alio de singulari facto; ergo. Parochi concursus debet esse talis, quod non possit excipi a Parte onerata, quæ vellet resilire in casu controversiæ circa nullitatem Sacramenti matrimonialis: est enim hæc certa regula in Jure, quod non possit Reus damnari, si juste excipit contra Testem; sed affectatio excludens intelligentiam, tribuit legitimum Jus excipiendi contra Parochum; siquidem unum ex præcipuis capitibus excipiendi contra Testem est ignorantia, & nescientia substantiæ facti, & essentialium circumstantiarum, ex quocunque proveniat, sive ex oscitantia, sive ex industria, sive ex malitia, sive ex bona voluntate; ergo. Parochi præsentia requiritur ut suppleatur defectus aliorum Testium, *argum. cap. Cum esses de Test.*: sed affectatio, qua non percipit, non tribuit habilitatem ad supplendum defectum Testium: siquidem supplet

Præsentia Parochi talis debet esse ut possit contestari jurando.

Præsentia Parochi talis esse debet ut non possit excipi.

Et ut suppleantur defectus aliorum Testium.

plet ratione qualificationis, & dignitatis, potro abſque facti notitia non juvat personæ qualitas; ergo.

Si Parochus affectat dare licentiam alteri Sacerdoti, & revera non det, sed neget, maxime rationabiliter: affectatio non supplet defectum licentiæ; ergo si affectet non audire, affectatio non supplet defectum intelligentiæ.

Præsentia Parochi debet esse talis ut servet finem Tridentini.

In omni actu, & dispositione finis excepta ndus est: *l. dicimus ff. de Excusat. Tutor.* Finis disponentis Concilii in præsentia Parochi est evitare periculum fraudis in contractu matrimoniali; affectatio Parochi, qua non intelligit, non præcavet periculum, sed fovet; ergo excluditur ut insufficiens a dispositione Concilii. In quocumque casu lex Concilii locum habet, quoties id exigit substantiale judicium prudentiæ, quo usi sunt Sapientissimi Patres in ea condenda: porro prudentia dictat, in rebus gravioribus maturiùs esse procedendum, & inter negotia Matrimonium est gravissimum, & ob hoc, est adeo privilegiatum, & ob hoc, Parochi præsentiam expostulat, ut ejusdem gravitati consulat; ac proinde præsentia debet esse proportionata; & hujusmodi non est pure localis; cui equiparatur affectatio excludens intelligentiam.

Quod si attendamus naturam Sacramenti in Matrimonio inclusam, multò magis crescit necessitas intelligentiæ, crescente dignitate, & majestate hujus contractus; nam involvit excellentissimum mysterium conjunctionis Christi ad Ecclesiam, juxta illud Pauli: *Sacramentum hoc magnum dico ego cum Christo, & Ecclesia.* Et quoniam Ecclesia præfecit ipsi præsentiam Parochi, nomine suo acceptantis, & præsidentis, non potuit velle, nec debuit nisi eam, quæ decet tantæ significationi, tantoque mysterio: nemo autem non videt, præsentiam pure materialem nedum incongruam, sed indecentem fore majestati tanti Sacramenti; ac per consequens legitime concludendum est, necessariam esse intelligentiam in affectante, ex quo affectatio, nec dignitatem, nec pondus minuit significationis.

Quare declaratio Sacræ Congregationis subintelligit veram intelligentiam, & attentionem; & in hoc sensu admittitur a communissima Theologorum cohorte, exceptis quibusdam paucissimis, quos occidit littera, & non vivificat spiritus, cui standum est. Immo Bonacina *Tom. 1. operum moralium de natura, & proprietate Matrimonii quæst. 2. punct. 8. num.* 80. probat citando alteram declarationem Sacræ Congregationis.

22 Nec valet dicere, hanc interpretationem esse contrariam contextui, in quo supponitur, Parochum non intelligere: dum si revera intelligeret, casus dubitationis non emergeret, cum nullus unquam dubitaverit de Matrimonii validitate, Parocho revera intelligente; ideoque quæstio in propriis terminis agebatur, si Sacerdos nihil eorum, quæ agebantur vidit, neque audivit, ut sunt verba præcisa dubii disputati in Sac. Cong.

Non valet inquam; nam optime datur locus quæstioni, & valde rationabilis. Quia affectare non intelligere, exteriùs videtur non intelligere; qui enim affectare claudit aures accipitur exteriùs ut non audiens; sicut affectate claudens oculos, usurpatur, ut non videns. Et quia stare potest, quod aliquis affectet non audire, & audiat, ideo de auditione sub hoc modo, & circumstantia reputatæ non auditionis exteriùs, oriebatur prudentiale dubium controvertendi; quia Matrimonium debet perfici per contractum exteriorem publicum, & in facie Ecclesiæ, cui publicitati videtur obesse illa exterior, & apparens non intelligentia. Est simile in exemplo de ignorantia, cujus species, quæ affectata dicitur. Quia in Jure usurpatur pro scientia, in Censoris latis contra attentantes aliquid scienter, illa non excusat, licèt revera, qui eâ laborat sit ignorans; ita etsi exteriùs illa affectatio videatur non auditio, quia tamen revera est auditio, acceptatur tamquam sufficiens.

Explicatur mens Sacræ Congregationis.

Hanc esse rectissimam mentem Sacræ Congregationis ostendo, ni fallor, demonstrative solidissima inductione, assumendo eamdam illam propositionem scilicet -- Dum, „ si revera intelligeret, casus dubitationis „ non emergeret, cum nullus umquam du„ bitaverit de Matrimonii validitate, Paro„ cho revera intelligente -- Sic itaque ostendo. Stante veritate intelligentiæ, & præsentiæ actualiter attendentis, dubitatum est, an valeret Matrimonium, præsente Parocho excommunicato, ob circumstantiam Censuræ; & responsum est affirmative. Dubitatum est, an valeret, Episcopo prohibente, ob circumstantiam prohibitionis. Dubitatum est, an valeret, Parocho simulate ad alia negotia adducto, ob circumstantiam fictionis. Dubitatum est, an valeret Parocho casualiter transeunte, ob circumstantiam casualitatis. Dubitatum est, an valeret coram Parocho violenter tracto, & detento, ob circumstantiam violentiæ. Dubitatum est, an valeret coram Parocho dissentiente, & positive repugnante, ob circumstantiam contradictionis. Et in omnibus responsum est affirmative, dummodo Parochus intellexerit, & attenderit ad ea, quæ facta sunt, sufficienter ad testificandum. Vides ergo clarissime, Sacram Congregationem exquirere semper attentionem sufficientem. Vides, moveri dubium circa præsentiam vestitam circumstantiis. Vides, modos involvendi advertentiam dare causam quæstioni. Scientes ergo prudentissimi Interpretes, dari speciem quamdam affectationis ad non intelligendum, quæ realiter conjungitur cum intelligentia; de hac affectatione loquuti sunt, quando dixerunt, *nisi affectasset non intelligere*. Et fuisset manifesta tentatio injuriosa prudentiæ Interpretum, supponere casum, in quo absolute Parochus non audiat, nec videat, movendo eos ad Resolutionem directe oppositam intentioni Concilii.

Sed ulteriora proferamus ad evidentiam. Si ex Contrahentibus coram Parocho, unus affectat contrahere, & vere non habet animum contrahendi, revera de facto coram Deo non subsistit Matrimonium; quia licèt appareat exteriùs forma contractus, tamen de

facto

facto non datur. Duo exempla profert Marchiani. *Tom. 3. Resolut. de Matrim.* Primum exponit casu primo de quodam Jacobo, qui rem habuit cum quadam Margarita, habuitque prolem. Hæc post partum importune sollicitavit Jacobum, ut eam duceret in Uxorem, comminatione agendi contra ipsum juridice: qui abiit, & coram Parocho, & Testibus iniit Matrimonium, sed protestatus est Parocho se nolle cum illa inire Matrimonium, allegans impedimentum dirimens ob culpam commissam cum forore Margaritæ, sed solùm id faciebat, ut honori Margaritæ consuleret, & Amicis ejus satisfaceret: & de facto intactam reliquit Margaritam, & cum alia, nomine Catharina, ejusdem Oppidi contraxit. Secundum exponit casu tertio de Petro quodam, qui volens contrahere cum quadam Maria ante omnium Sponsaliorum rationem, conveniens in Ecclesiam advocavit Presbyterum potestatem habentem, & duos Testes, coram quibus accepit manum Mariæ, his verbis: *Accipio Mariam in Conjugem meam*: Maria nihil ad hæc respondit, sed nec manum retraxit, nec fuit interrogata de consensu, sed solùm a Presbytero, an Matrimonium alteri promisisset, & negative respondit. Istis similes alii casus evenerunt, & evenire possunt, in quibus affectetur consensus, & tamen non adsit: nec inde possunt Cardinales interpretari valere contractus coram Deo; ergo neque in casu affectatæ non intelligentiæ in Parocho, si de facto non adsit, Nam sicut non possunt prædictum, quia, ubi Concilium ponit verbum illud, *contrahere attentabunt*, accipit pro realiter, & in re contrahere, non autem simulate, & affectate; ita non possunt secundum, quia ibidem Concilium dicens, *præsente Parocho*, illud accipit pro vera, & sincera præsentia morali, & non ficta, & simulata.

Quod ita sit, patet ex illa declaratione, quam secundo loco nos posuimus *num. 12.*, quæ dicit: *cum tamen ad actum matrimonialem vere, & formaliter fuerit adhibitus*: affectatio autem excludens formaliter intelligentiam non componit, esse vere, & formaliter adhibitum Parochum, ut ex se patet; ergo Sacri Interpretes non possunt extendi ad hanc affectationem. Patet item ex Saracenfi, quam objicit ipsa Romana Matrimonii. In ea enim refertur, quod Contrahentibus absque præmissis Proclamationibus Parochus contradicebat, & audivit tantummodo verba consensus præstiti per Sponsum, dum Sponsam habebat præ manibus; Congregatio censuit — „ Matrimonium sustineri, etiamsi Parochus „ non intellexerit verba Sponsæ, dum tamen „ de illius consensu ex aliis signis juxta Ju„ ris communis dispositionem legitime con„ stet — Vides cautelam. Vult Sacra Congregatio, quod casu, quo non audiat, debeat advertere signa, non quæcumque, sed juxta Juris communis dispositionem, quæ sunt illa actualia, quæ per nutus claros non patientes tergiversationem disponuntur a Lege. Illud *legitime constet*, cadit supra Parochum etiam; nam Ecclesiæ de istis actualibus signis non constat legitime, nisi per Parochum, & duos Testes, qui sunt taxati a Concilio, ad verificandam Ecclesiam, quæ de occultis non judicat. Patet item ex Patavina, quam pariter objicit Romana. In ea enim absque tergiversatione omnia intellexit, & bene ipse Parochus; sic enim est: Sponsus innuens Parocho Mariam Sponsam pronunciavit hæc verba — Vide: Ista est mea Uxor: „ Sponsa statim subdit: Iste est meus Mari„ tus: ita Domine, Dominus Gambara de„ bet esse meus Sponsus; & Parochus cœpit „ indignatus eos increpare, & redarguere — Ecce quomodo aperte aderat perfecta intelligentia; patet enim ex ipsa *Giennen.* prout refertur a Petro de Ledesma *De Matrim. quæsito 45. art. 5. dub. 2.*, in qua revera Parochus totum intellexit, sed reclamavit, se nolle, nec posse ei Matrimonio clandestino assistere, neque ut Parochum, neque ut Testem, & cœpit obturare aures, licèt ei vis fieret. Et laudabiliter se gessit Parochus nolens concurrere gravissimo peccato, quod a Contrahentibus committebatur, agendo contra formam ab Ecclesia statutam; unde Sapientissimi Judices debuissent illum præmiare, & juxta Statuta Concilii, Contrahentes graviter punire.

SOLVITUR OBJECTIO TERTIA.

23 OBJIC. III. Ideo requiritur præsentia moralis in Parocho, ut possit Ecclesia certificari de valore Matrimonii (*Ita Romana Matrimonii*) sed adhuc Parocho non intelligente, potest haberi certificatio sufficiens per signa, & conjecturas præcedentes, & subsequentes; ergo non est necessaria præsentia moralis.

Hæc objectio ex dictis est sufficienter soluta; nihilominus lubet parumper explicare pro illis, qui ex superficialiter inspectis moventur. Et pro claritate suppono, quod signa præcedentia sint, quæ communiter occurrunt, ut quod mutuo consensu Sponsi verbum dederint nubendi coram Parentibus, & Amicis, vel aliis Personis: quod Proclamationes procuraverint fieri per Parochum: quod certum statuerint diem celebrandi Matrimonium; quod die statuto lubentes cum Testibus, & Parocho adiverint Ecclesiam, publicæ Missæ nuptiarum interfuerint; & similia. Subsequentia signa: lubentes Sponsos cum Amicis exire ab Ecclesia, vel domo Parochi: lætos cum Consanguineis convivium celebrare: simul cohabitare, & alia adminicula inter Uxoratos familiaria. His conjecturis fortiores, & clariores difficilè inveniuntur. Nunc dico, complexum antecedentium, & subsequentium circumstantiarum non suffragari, si Parochus indubie non audierit actu verba Contrahentium, vel manifestos nutus perceperit. Evinco a posteriori, deinde a priori. A posteriori sic

Signa adjacentia Matrimonio.

Signa adjacentia Matrimonio non sufficiunt ad ejus valorem.

Primò. Hæc signa omnia concurrunt quoties celebrantur Matrimonia ordinario ritu Ecclesiæ: sed tunc Concilium requirit, quod Parochus intelligat, ideo dicit: *Et eorum mutuo consensu intellecto*; ergo ex mente Concilii non sufficiunt adminicula antecedentia

dentia absque intelligentia Parochi. Porro Concilium ad supplendum defectui circumstantiarum, quæ occurrunt in Matrimoniis ordinariis, & desunt in extraordinariis, adjunxit Parocho duos, vel tres Testes; ergo etiam in istis non sufficiunt Ecclesiæ adminicula extrinseca absque Parochi intelligentia; & a fortiori, cum sit magis necessaria ob deficientiam majorum signorum.

Secundò. Ante legem Tridentinam clandestina Matrimonia habebant plura signa indicantia, suadentia, & probativa contractus: & hoc non obstante ad evitandam Polygamiam non est visum satis Sapientissimis Patribus, nisi adesset proprius Parochus, cum duobus, vel tribus Testibus, & quidem pro valore essentiali; ergo non est de mente Concilii fidere conjecturis adjacentibus, sed formæ intrinsecæ.

Tertiò ad hominem. Sicut Parocho præsente, sed non intelligente, per extrinsecas conjecturas, & signa certificari potest Ecclesia: ita Parocho non præsente, per eadem signa, & majora certificari potest Ecclesia de celebrato Matrimonio; & tamen ex mente Concilii Matrimonium est nullum: unde nullum est apud Doctores celebratum coram Senatu, coram omnibus Parentibus, & Amicis notissimis specialiter vocatis, quinimmo celebratum in publicissimo Theatro, & registratum publicis tabulis Notariorum. Hic abundantissime est per æquivalentiam suppleta fides per Parochum præstabilis; & tamen hanc non acceptat Concilium: hos casus non excipit; ergo pariter non suffragatur adminiculatio, & æquivalentia per signa sufficientissime suppletiva fidei præstabilis per intelligentiam Parochi, nisi vere intelligat.

Quartò item ad hominem. Ponamus hunc casum practice possibilem: ex æquo, & bono conveniant Sponsi sub omnibus circumstantiis ordinariis exigitis ab Ecclesia: adsit solùm alius Sacerdos distinctus a Parocho, qui sit Amicus Parochi, & a Sponsis desideretur, & cui sit assuetus Parochus alia munia Parochialia committere: statutâ horâ celebrandi Matrimonium, simul accedant ad Ecclesiam cum ceteris de comitatu: interim dum disponuntur res pro celebranda Missa nuptiarum, Parochus vocetur ad Confessionale, vel ad Moribundum, vel ad lavandum puerum e fonte, vel adveniat aliqua Persona nobilis tractatura negotium grave, & in aliquo angulo detineat eum ad loquendum: interim Sacerdos ille ingrediatur Ecclesiam, dicat habere licentiam a Parocho, celebret Matrimonium, notet in libro Parochiali deinde superveniat Parochus, nihil dicat, ne disturbet lætitiam, immo cum aliis descendat ad convivium nuptiarum; sed supponamus, Parochum non dedisse licentiam, sed positive petitam ei negasse, immo quando recessit ad unum ea præcitaris negotiis pertractandis actu repetierit se non concedere illam licentiam, sed velle quod Sponsi parumper illum expectent. Elapsis sic mensibus serio uni ex Sponsis dicat se non dedisse, ied negasse licentiam illi Presbytero; quo audito Sponsus velit resilire, quia turbulentias patitur cum Conjuge. Tunc sic Matrimonium illud est innegabiliter nullum; quia deficit debita licentia. Sed Ecclesia habet ex conjecturis, & signis, quomodo possit certificari, tum de consensu Sponsorum, tum de legitimitate facultatis in Sacerdote: nam complevum illud, quod Presbyter esset Amicus Parochi, cui solebat Parochialia committere, simul iverint ad Ecclesiam, simul redierint, non reclamaverit exteriùs contra factum, Sacerdos ille (quem volo supponamus aliunde boni nominis) dixit publice se habere licentiam, facit vim maximam, quod fuerit revera legitima facultas; & tamen hoc genere certificationis non est contenta Ecclesia, sed nullum vult tale Matrimonium non obstante tam gravi æquipollentia; aliunde ergo petenda est certioratio.

Quintò ad hominem. Item adsint omnia plana more consueto, tum antecedentia, tum concomitantia, & subsequentia; sed solùm in actu celebrandi unus ex Testibus assuetus ad tempus pati stultitiam, seu stoliditatem talem, qua remaneat velut lapis, nihil advertens, tunc illam patiatur, vel alius (liceat hæc fingere) considerans in Matrimonio carnali figurari desponsationem Christi cum Ecclesia, rapiatur in extasim omnino absorbentem. Certe coram Deo, & Ecclesia, hoc Matrimonium est nullum, sicut nullum esset, si celebraretur coram duabus Statuis, vel uni; & tamen essent ordinarissima, & clara adminicula extrinseca ad certificandam Ecclesiam de consensu Sponsorum, & de celebrato Matrimonio. Patet igitur indubitanter, quod Ecclesia huic viæ certificanti per extrinsecas conjecturas non fidit Matrimonii valorem. Et si aliquam fidem meretur authoritas Cardinalis Pallavicini, Concilii Tridentini historiam texentis, res satis constat. Nam referens varia media, quibus Sanctissimi Patres tentabant annullare clandestina, illud unum erat de complexo probationum extrinsecarum, his verbis conceptum *lib. 22. cap. 8. num. 9.* -- *Argomento delle questioni disputate era il Matrimonio Clandestino, e per agevolare la deliberazione fu proposta un' altra forma, nella quale si attemperava l'annullamento con queste parole: se pure il Vescovo non giudicasse opportuno ec. che gli Matrimonj, e gli Sponsali contratti in presenza di tre testimonj si possano provare con due di loro, e con altra legitima prova*: Igitur &c.

Ratio a priori est, quod quoties aliqua forma contractus, vel Sacramenti est ita essentialis, vel necessaria, ut sine ea nullus sit contractus, nullum sit Sacramentum, toties ea deficiente, omnia alia quæcumque extrinseca adminicula, etiam vehementissima non conducunt ad valorem illius actus. Quod etiam verificatur de materia essentiali, ita ut si haberem momenta probantia, in Calice esse vinum de vite, & de facto non esset, consecratio nulla esset. Sed ad valorem Matrimonii exigit Ecclesia formam continentem per proprium Parochum, & per duos Testes ad minus, qua deficiente annullatur Matrimonium; ergo probatio per hos tres est necessaria, & ita quod, ea deficiente, & alia quacumque stante etiamsi validissima, nihil efficiatur.

Explico argumentum. Christus, quia homines sumus sensibiles, instituit Sacramenta sensibilia, & in signis sensibilibus, qua sensibilitate deficiente, deficit Sacramentum. Sed non qualiscumque sensibilitas sufficit; sed ea prærequiritur, quæ est propria ex sua institutione. Hinc si quis aperiat sua peccata Presbytero, aliàs Confessario, etiam cum dolore, sed non sacramentaliter: illa sensibilitas non sufficit ad constitutionem Sacramenti Pœnitentiæ. Porro in Matrimonio sensibilitas requisita est consensus expressus exterior; sed non qualiscunque, sed ille, qui exprimitur in ipso actu contractus. Hinc etiam quando Matrimonium clandestinum erat validum, non sufficiebat quicunque consensus signis, verbis, promissionibus explicatus; sed ille prærequirebatur, qui in actuali promissione de præsenti exprimebatur, unde si in illo actu Mulier immobilis permansisset, nec verbis, nec signis exponens consensum Viro dicenti, *te accipio in uxorem*, contractus non valebat, etiamsi mille signa præcessissent. Nunc mutuus iste consensus exterior debet exire a finibus clandestinitatis per ea, quæ constituta sunt ad clandestinitatem auferendam; hæc autem alia non sunt nisi præsentia Parochi, & duorum Testium ad minus, quibus deficientibus, & millenis aliis signis circumstantibus, nullum est Matrimonium, ac proinde per hanc solam formam efficitur coram Ecclesia, & per hanc solam capax probationis; quare clare constat, alia quæcumque adjacentia adminicula non valere.

Sine præsentia morali Parochi, & Testium Matrimonium non est capax probationis.

Sine autem præsentia morali, qua intelligat Parochus mutuum consensum, non datur intrinseca capacitas probationis. Hinc Concilium non dixit, coram duobus, vel tribus hominibus, sed Testibus, quia necessariam expostulat præsentiam sufficientem ad testificandum. Ex quo fit, quod nullum foret Matrimonium celebratum coram duobus Moscovitis ex illis, qui Romæ transierunt anno elapso, nec linguam Italicam, nec Latinam intelligentibus, nec scientibus quomodo nostra fiant Matrimonia; non ob aliam rationem, nisi quia nequirent respondere interrogati. Et si quis auderet concedere validum, utpote contractum coram tribus quibuscumque, eâdem facilitate concedere poterit, subsistere celebratum coram Statuis Parochi, & duorum hominum. Necessaria est ergo advertentia actualis ad ea, quæ aguntur.

Parochus requisitus debet posse jurare, si fuerit necesse; si autem non perceperit distincte actualem consensum mutuum, etiamsi habeat signa plurima antecedentia, & subsequentia, nequit jurare, actualiter, & legitime fuisse celebratum contractum, sed solùm poterit jurare adfuisse illa signa. Antecedentia verò non constituunt ipsum Sacramentum, nec extrahunt a finibus clandestinis, sicut nec consequentia, ergo scientia illorum in Parocho non sufficit ad mentem Concilii; adeoque actualis advertentia prærequiritur.

Verba Parochi ego vos conjungo sunt necessaria.

Licèt non admittatur a Doctoribus ad valorem Sacramenti prolatio in Parocho illorum verborum, *ego vos conjungo*; conceditur tamen, esse necessariam necessitate præcepti, ita quod eorum omissio absque motivo rationabili apud aliquos sit lethalis, apud alios venialis. Cum hoc autem non stat, quod non requiratur præsentia moralis ad substantiam Sacramenti. Si ad valorem non est necessaria advertentia actualis, omissio illorum verborum nequit ex præcepto esse damnabilis; si enim ad id, quod est majus, nempe ad essentiam, non exigitur applicatio actualis, multò minùs ad complementum, & ad accidentalia. Certe durum est capere, quod peccet Parochus non perficiendo Sacramentum media forma illa cæremoniali præscripta, & quod in eo non requirat Ecclesia advertentiam actualem, cum annullat contractum celebratum absque Parochi præsentia. Durum intellectu est, quod sufficiat probatio per sola adminicula antecedentia, & consequentia, & tamen indispensabiliter velit Ecclesia Parochi præsentiam in ipso actu sub modo inutili ad præbendum Testimonium de ipsa actuali celebratione. Sufficeret enim quod Parochus haberet cognitionem illorum adminiculorum extrinsecorum absque ea præsentia, cum per hæc signa consurgat probatio, secundùm mentem Romanæ Matrimonii.

Affectante Parocho non audire &c., & revera non audiente, invalidum est Matrimonium.

24 Ex dictis remanet resolutum quæsitum in tertio loco propositum, videlicet — „ An affectante Parocho non audire verba, „ vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere Matrimonium, & revera „ illo non audiente, vel non vidente, validum sit Matrimonium coram ipso attentatum — Remanet inquam resolutum *negative*.

Quoties enim ad aliquem actum deest essentialis conditio, vel forma, ex quocumque capite desit, actus ille est nullus: atqui ad valorem contractus matrimonialis exigitur essentialiter præsentia Parochi actu advertentis, & attendentis; ergo ex quocumque capite non attendat, nec intelligat, contractus est nullus. Ex pari ratione, qua si realiter consensus non exprimatur exteriùs, ex quocumque capite procedat, sive quia affectat unus ex Contrahentibus non exprimere, sive quia aliquod accidens superveniat, quo impediatur exponi, Matrimonium est nullum; porro sicut consensus est necessarius essentialiter ad naturam contractus, ita præsentia Parochi actu intelligentis est essentialiter necessaria ad extrahendum contractum a finibus clandestinitatis.

Quoties ad aliquod Sacramentum deficit sensibilitas requisita necessariò ex ejus institutione, & per Ecclesiam declarata, toties Sacramentum illud nullum est, ex quocumque capite oriatur defectus. Hinc si Sacramento Pœnitentiæ desit absolutio ore prolata, nullum est, sive omissio proveniat ex affectatione Ministri, sive ex superveniente aliquo impedimento, ut si ex improviso moriatur, vel obmutescat. Porro sensibilitas essentialis declarata ad valorem Matrimonii est consensus manifestatus coram Parocho actu intelligente; ergo si ea deficiat, sive quia affectat Parochus, sive non, nullus est ille contractus matrimonialis.

Non est minoris ponderis præsentia moralis

talis Parochi, quàm Testium requisitorum: immò tanti Ecclesia facit Parochi authoritatem, ut totum onus in ipsum rejiciat, & ipsum *cap. 1. de Reformatione Matrimonii sess.* 24. duodecies nominat Concilium Tridentinum: sed in Testibus præsentia moralis debet esse actualiter percipiens, unde ea quocunque capite non percipiant, sive sit, quia affectant non percipere, sive quia aliunde impediantur, revera clandestinum est Matrimonium; ergo a fortiori, si desit in Parocho intelligentia actualis, & perceptio, nullum erit. Affectatio, sub qua revera non percipitur, vere impedit cognitionem necessariam ad testificandum: sicut impedit actualis ebrietas, stultitia, carentia linguæ vernaculæ, qua profertur consensus: sicut impedit, si violenter retrahatur per Sicarios, ne præsens sit, si ex improviso in ipso actu occupetur a paralisia; in quibus omnibus nullum est Matrimonium.

Affectatio Parochi non audiendi quando culpabilis.

Solùm illa affectatio poterit esse culpabilis, si Parochus absque rationabili motivo affectet non audire; & poterit esse dignus pœnâ. Ceterum malitia Parochi non suffragatur valori contractus; sed solùm ipsum constituit reum, & punibilem. Non suffragatur malitia Parochi, si suâ culpâ nolit assistere, & ideo se intra domum claudat; sicut non suffragatur Pœnitentiæ Sacramento malitia Confessarii, si affectate non proferat verba absolutionis, sed solùm ei nocet subjiciens eum pœnis. Ex dictis hæc clara sunt.

25 Præsentiam moralem talem, sub qua Parochus, & Testes debeant actu audire, vel videre nutus, tenent communiter Auctores Concilio Tridentino posteriores.

Auctores post Tridentinum.

Riccardus ARSDEKIN *in sua Theolog. tripartita p. 2. tract. 4. cap. 8. §. 6. n. 6.* -- „ Sufficiunt quicunque Testes, modò intelligant, quid fiat, & sufficit Parochus Viri, „ vel Fœminæ, etiam in aliena Diœcesi, & „ etiamsi nondum sit ipse Sacerdos, & „ etiam si præsens contradicat, aut vi detineatur, modò Parochus præsens cum Testibus intelligat, quid fiat, scilicet videndo, aut audiendo --

Busenbaus *Medulla Theologia moralis lib. 6. tract. 6. c. 3. dub. 2. n. 9.* -- Parochus & Testes, sic „ debent esse præsentes, ut advertere possint, „ quid agatur, & de eo testari. Et quidem „ non est necesse, ut ipsi videant Contrahentes, dummodo audiant verba contractus, „ si voces Contrahentium noverint --

Gaspar Jueninus *in Commentario historico dogmatico de Sacramento Matrimonii c. 3. de præsentia Parochi, Testium &c. concl. 2.* -- „ Circa Testium qualitatem nihil prorsus est „ determinatum; in praxi non habetur, „ ut fit in ceteris contractibus, ratio aut „ sexus, aut professionis: satis nimirum est, „ ut Testes fruantur usu rationis, possintque „ de iis respondere quæ spectant partium „ consensum. Expedit tamen, ut fraus quælibet vitetur, ut Parochus notos sibi Testes „ vocet ad Matrimonium --

Matthæus Renal *in sua Encyclopedia universa Theologia moralis de Matrimonio cap. de præsentia Parochi* ait -- Requiritur præsentia „ non tantùm corporalis, & physica, sed „ etiam moralis, & humana; ut scilicet Parochus, & Testes usum rationis habeant, „ & intelligant consensum utriusque Conjugis. Probatur *ex l. coram Titio ff. de verborum signif.* ubi dicitur *coram Titio aliquid facere jussus, non videtur eo præsente fecisse, nisi is intelligat.* Et ratio est, quia „ Tridentinum idcirco requirit horum præsentiam, ut hi de Matrimonio contracto „ testificari possint; ergo debent hi consensum Contrahentium intelligere &c. --

Natalis ab Alexandro *in sua Theologia morali dogmatica lib. 2. de Sacramento Matrimonii, Regula decima* -- Præsentiam enim „ dumtaxat non aliud ministerium Parochi „ Concilium Tridentinum exigit, ne Matrimonium clandestinum, & irritum sit, præsentiam, inquam, illius, tamquam Testis „ præcipui, & authoritatem habentis, &c. „ *Regula* 18. quod verò ad Testium qualitatem attinet, non sunt ad severam legum „ normam exigendi, sed sufficiunt quicumque rationis compotes, quamvis impuberes, consanguinei, domestici, fœminæ, „ aut infames, quia moraliter præsentes esse „ possunt, & de re gesta testimonium ferre, „ quales enim Testes esse debeant, Concilium Tridentinum non præscribit. Curandum tamen est, Parocho, ut noti sint, ac „ probi --

Franciscus Bonæspei *Tom. 6. de Sacram. disp. 6. de Matrimonio dub. 5. resol. 4.* -- Dico „ 4. præsentia Parochi, & Testium non debet esse talis, sub qua per se Contrahentium consensus percipiant, sed sufficit quod „ per interpretem. Virtualis tamen ad illos „ consensus attentio non sufficit; quia sub „ illa esse possunt ad alia omnino distracti. „ Ac actualis requiritur; hæcque sufficit, „ licèt inviti assistant. Prob. 2. pars. Quia alioquin Parochus, & Testes certò testari non „ possunt contra volentes transire ad secundas nuptias, esse initum Matrimonium, „ defectu advertentiæ actualis ad consensus; „ unde revera non essent Testes. Resp. quod „ si hi vere advertant contrahi Matrimonium, nihil obstare, quia advertentia illa „ ad testandum de Matrimonio contracto, „ ac si ipsi ex proposito essent præsentes --

Joannes Præpositus Attrebatis *in 3. part. D. Thomæ Sect. 4. de Matrim. dub. 13.* -- Requiri physicam, & moralem præsentiam, „ idest ut Pastor, vel alius sit præsens corpore, & anima, seu humano modo, ac „ advertens, quid agatur, patet ex Tridentino requirente præsentiam Parochi, ut „ possit Ecclesiæ constare de Matrimonio „ initu, si fortè Partes ad alias nuptias vellent convolare; non potest autem constare, si Parochus non advertat quid agatur. „ *Part.* 2. Non valere si Parochus ita distrahatur, & animum ad alia applicet, ut „ nullo modo noscat, quid fiat, immo si advertat quidem signa consensus maritalis „ expressiva adhiberi, ut talia, seu ut expressiva consensus matrimonialis; nam præsentia humana requiritur, ut noter contractum, & de eo possit testari; quod nullo modo eo casu præstare posset. Addi, „ quod non sufficiat, ut postmodum per

 „ quem-

„ quemdam diſcurſum, & mentis reflexio„ nem ſuper eo quod vidit fieri, notet par„ tes per hujuſmodi ſigna voluiſſe contra„ ctum matrimonialem celebrare, & ea ſigna „ fuiſſe conſenſus maritalis expreſſiva, ut il„ lud notet dum initur contractus --

Adamus Tannerus *Theol. Scholaſt. diſp.* 8, *de Matrim. qu.* 3. *diſp.* 6. *n.* 6. -- Parochus, „ & Teſtes debere eſſe præſentes non solùm „ phyſice, ſed etiam moraliter; prudentes, „ & ſcientes, quid agatur &c. --

Petrus Ledeſma *de Conſenſu occulto facto cap.* 6. *Theol. moralis* -- Præſentia verò „ moralis ultra phyſicam addit advertentiam, „ & præſupponit uſum rationis, ut poſſit „ reddere teſtimonium &c. --

Stephanus Beunii Moſonenſis *Tract.* 6. *de imped. Matr. quaſt.* 4. -- Moralis enim „ præſentia eſt in eo, quod qui moraliter eſt „ præſens ſic rebus interſit, quæ geruntur, „ ut poſſit eſſe Teſtis oculatus, qualis eſt „ habendus, qui ita rem actam audit, & „ intelligit, ut eam juramento factam eſſe „ affirmare valeat. Prima Aſs. Tam Paro„ chus, quàm Teſtes ita præſentes debent „ eſſe Matrimonio, ut ſciant illud verè „ fieri; quod idem eſt re, non ſufficere, il„ los corpore eſſe præſentes --

Hæc dicta ſufficiant quantùm ad duo poſteriora puncta propoſita *num.* 4. Supereſt modò alia duo priora reſolvere; ideo ſit.

DISSERTATIO THEOLOGICA II.

AN PAROCHUS TENEATUR PROHIBERE, ET QUANTUM IN SE EST POSITIVE RESISTERE CLANDESTINIS MATRIMONIIS.

Titulus quæſtionis mihi propoſitæ, ut in ſuperiori Diſſertatione dictum eſt ſub *num.* 3., & 5., de utroque genere clandeſtini loquitur, ſive de illo, quod validum eſt, ſed abſque debita ſolemnitate celebratum, ſive de illo, quod nullum eſt, quia deficit præſentia debita Parochi, & Teſtium. Ad cujus claram reſolutionem duo ſunt præmittenda certa apud omnes.

ALIQUA PRÆMITTUNTUR NOTANDA.

Matrimonia clandeſtina ſemper prohibita etiam ante Tridentinum.

26 PRimum. Matrimonia clandeſtina licèt ante Concilium Tridentinum irrita non forent, ſemper tamen fuerunt graviter, & ſevere prohibita.

Hoc ipſum Concilium docet *Seſs.* 24. *cap.* 1. *de Reformatione Matrimonii* -- Tametſi „ dubitandum non eſt, clandeſtina Matrimo„ nia libere Contrahentium conſenſu facta, „ rata, & vera eſſe Matrimonia, quandiu „ Eccleſia ea irrita non facit &c. Nihilomi„ nus Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cau„ ſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohi„ buit -- Concil. Lateranenſe IV. *Can.* 51. habet -- Unde Prædeceſſorum Noſtrorum „ inhærendo veſtigiis clandeſtina Conjugia „ penitus inhibemus; prohibentes etiam, ne „ quis Sacerdos talibus intereſſe præſumat -- Concilium Forolivenſe *Can.* 8. -- Ut nemini „ liceat furtim, raptimque nuptias contra„ here -- Concilium Vernenſe *Can.* 16. -- „ Ut omnes homines publicas nuptias fa„ ciant, tam nobiles, quàm ignobiles -- Concilium Arelatenſe *cap.* 6. -- Nec ſine pu„ blicis nuptiis quidam nubere, vel Uxorem „ ducere præſumat -- 30. *quaſt.* 5. *Can. Aliter, Can. Noſtrates, Can. Nullus*, & alibi.

Tertullianus *lib. de pudicitia cap.* 4. -- „ Penes nos occultæ quoque conjunctio„ nes, ideſt non priùs apud Eccleſiam „ profeſſæ, juxta Mœchiam, & fornicationem „ judicari periclitantur -- Ambroſius *Ep.* 19. *ad Vigilium Epiſcopum* ait -- Conjugium vela„ mine Sacerdotali, & benedictione ſancti„ ficari oportet -- Ignatius *ad Polycarpum* -- „ Decet verò, ut & ducentes Uxores, „ & nubentes, cum Epiſcopi arbitrio co„ njungantur, ut nuptiæ juxta præceptum „ Domini, non autem ob concupiſcentiam, „ coiiſſe videantur -- Similia alii Patres.

S. Thomas 4. *ſent. diſt.* 28. *qu.* 1. *art.* 3. *ad* 3. -- Prohibentur autem clandeſtina Ma„ trimonia, propter pericula, quæ inde „ evenire ſolent, quia frequenter in talibus „ eſt aliqua fraus, ex altera parte frequenter „ etiam ad alia Conjugia tranſeunt, dum „ pœnitent de iſtis, quæ ſubitò facta ſunt, „ & multa alia mala inde accidunt, & ſpe„ ciem turpitudinis præter hoc habent &c. --

Matrimonia clandeſtina lethaliter peccam[illegible] in ſe.

27 Secundum. Abſque legitima cauſa celebratio Matrimonii clandeſtini eſt lethaliter peccaminoſa.

Hæc propoſitio eſt ita communis apud Doctores, quod nullum viderim citari in oppoſitum. Si loquamur de clandeſtino propriè dicto, ideſt de eo, quod caret ſolemnitate eſſentiali, præſentiâ ſcilicet Parochi, ac Teſtium, non eſt dubitationi locus; nam nullitati exponere Sacramentum, graviſſimum peccatum eſt: fit enim notabiliſſima injuria rei ſacratiſſimæ. Si loquamur de clandeſtino impropriè dicto, ideſt de eo, quod caret ſolemnitate accidentali, ſcilicet Proclamationibus, Parochi interrogatione in actuali contractu, & prolatione verborum juxta præſcriptum Sacroſancti Concilii Tridentini, pariter eſt certum, loquendo de omiſſione totius complexi. Apud aliquos omiſſio unius tantùm publicationis, ſeu denunciationis non eſt lethalis; apud alios omiſſio interrogationis explorativæ voluntatis Sponſorum, vel prolationis verborum non eſt gravis culpa --

Docet hanc veritatem S. Th. 4. *ſent. diſt.* 28. *quaſt.* 1. *art.* 3. *in corp.* -- Dicendum „ quod ſicut in aliis Sacramentis, quædam „ ſunt de eſſentia Sacramenti, quibus omiſſis „ non eſt Sacramentum, quædam autem ad „ ſolemnitatem Sacramenti pertinent, quibus „ omiſſis verum perficitur Sacramentum, „ quamvis peccet, qui omittit: ita etiam „ conſenſus expreſſus per verba de præſenti „ inter Perſonas legitimas ad contrahendum

„ Matri-

„ Matrimonium, facit; quia hæc duo sunt „ de essentia Sacramenti, alia autem omnia „ sunt de solemnitate Sacramenti, quia ad „ hoc adhibentur, ut Matrimonium convenientiùs fiat, unde si omittantur, verum „ Matrimonium est, quamvis peccent sic „ Contrahentes, nisi per aliquam legitimam „ causam excusentur —

Pulcher, & solidus discursus. Certum est, solùm legitimam causam excusare a culpa lethali violationem legis Ecclesiasticæ gravissimæ ob fines gravissimos editæ: sed absque dubio lex Ecclesiastica prohibens hujusmodi nuptias sic clandestinas est gravissima, ut patet ex verbis Lateranensis, & Tridentini Concilii, & est lata ob fines gravissimos, qui secundùm se numquam evacuantur, & in generali semper persistunt: intendit enim Ecclesia adulterinas nuptias evitare; ergo. Tridentinum ait — Cui malo, cum ab Ecclesia, quæ de occultis non judicat, succurri „ non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur: idcirco Sacri Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati „ vestigiis inhærendo, præcipit, ut imposterum antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio Contrahentium Parocho tribus continuis festivis diebus in Ecclesia inter Missarum solemnia publice denuncietur, inter quos Matrimonium sit „ contrahendum &c. — Adeo sollicitum est de hoc puncto, quod præcipit præmittendas ante consummationem Matrimonii denuntiationes, casu quo non potuerint præmitti ante celebrationem, propter gravissimum impedimentum; & præcipit quod, interveniente causa justa, debeat peti ab Episcopo dispensatio.

Lex prohibens Matrimonia clandestina est gravissima.

Ecclesia subjicit gravibus pœnis clandestine Contrahentes. Hinc Tridentinum *eadem Sess. 24. de Reformat. Matrim.* habet — Insuper Parochum, vel alium Sacerdotem, qui „ cum minori Testium numero, & Testes, „ qui sine Parocho, vel Sacerdote, hujusmodi contractui interfuerint, nec non „ ipsos Contrahentes, graviter arbitrio Ordinarii puniri præcipit — Lateranense superiùs citatum ait — Sed & iis, qui taliter „ copulari præsumpserint, etiam in gradu „ concesso, condigna pœnitentia injungatur — His positis

Clandestine Contrahentes subjiciuntur gravibus pœnis.

RESOLVITUR DUBIUM.

DICENDUM. Quoties non adest gravissima causa, tenetur Parochus positive resistere clandestinis Matrimoniis. Hæc Conclusio est certissima.

28 PROB. I. Ad Ministrum specialiter deputatum pertinet, quantum est in se, præcavere Irreverentiam Sacramentorum: sed Parochus est Minister specialiter deputatus Sacramento Matrimonii, Minister inquam non collativus, sed auctoritativus; ergo ad ipsum pertinet, quantùm est ex se, impedire Irreverentiam hujus Sacramenti. Sed quotiescumque celebratur Matrimonium clandestinum rigorosum semper intervenit pecca-

Parochus debet eorum Sacramentorum honorem debet procurare.

A tum mortale, nisi valde summa Ignorantia Contrahentium excuset: semper etiam intervenit lethale peccatum quoties celebratur clandestinum minus rigorosum, nisi adsit gravis causa excusans a solemnitate accidentali; ergo, quantum est ex se, tenetur Parochus resistere.

Parochus Matrimoniis præsidet nomine Ecclesiæ, adeoque debet partes Ecclesiæ facere: porro Ecclesia resistit hujusmodi Matrimoniis; ac proinde tenetur Parochus resistere. Quantum est de se, Parochus procurare debet, ne oves, quorum est Pastor, noxiis pascuis vescantur: hinc omnes Doctores concedunt, quod teneatur Parochus facere quod

B est in se, ne Conjuges contrahant in peccato mortali, sed præmittant conscientiæ emundationem, media Confessione, vel ad minus contritione: sed celebratio Matrimonii clandestina, est cibus noxius; ergo quantum est ex se, debet hunc cibum subtrahere. Et quoad hoc est eadem ratio, quæ currit in omnibus Sacramentis, quibus debitum honorem tenetur procurare, & præcipue cum, ea cujus subtractione gravis injuria divinis mysteriis irrogatur. Parochi sunt, quibus particulariter dictum est: *nolite sanctum dare canibus*. Parochi sunt, quibus dicitur, Ezechielis 3. 17. *Fili hominis, dedi te*

C *speculatorem domui Israel: & audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium: Morte morieris: non annunciaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia, & vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem tu annunciaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & a via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti*. Superintendes, ad caulam Domini constitutus est Parochus: adeoque ei invigilare oportet, ne lupus rapiat; rapit autem quoties cum peccato Sacramenta exercentur.

D 29 PROB. II. Prohibet Lateranense citatum: *Ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat*; & gravi pœnæ subjicit non recedentem — Sane si Parochialis Sacerdos tales „ conjunctiones prohibere contempserit, aut „ quilibet etiam Regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio „ suspendatur, graviùs puniendus, si culpæ „ gravitas postulaverit — Prohibet item Concilium Tridentinum, & infligi pœnas mandat non obedientibus; onus ergo habet Parochus impediendi.

Lateranense, & Tridentinum sollicitant Parochos, ne fiant Matrimonia clandestina.

E Præcipit Lateranense, ut præmissis Declarationibus, & si nullus impedimentum denunciet, & diligentiam præmittat, an aliquod subsistat: *Et ipsi Presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat*. Præcipit Tridentinum si urgeat gravæ periculum, quo possit malitiose impediri Matrimonium, si omnes præmittantur Denunciationes, ut ante consummationem Denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsint impedimenta faciliùs detegantur; sollicitat ergo Ecclesia Parochum, ut rectè celebrentur Matrimonia, ut clandestina non fiant.

Præcipit Tridentinum — Habeat Paro„ chus

„ chus Librum , in quo Conjugum , & Te- „ stium nomina , diemque , & locum con- „ tracti Matrimonii describat ; quem dili- „ genter apud se custodiat -- ob illud finale motivum , quod si contigerit , unum Conjugem reclamare de nullitate , probari possit, legitime contraxisse . Hoc porrò onus quod est sub peccato lethali , ut Doctores omnes docent , non injungeret Ecclesia , nisi vellet , quod Parochus clandestina impediat Matrimonia .

Tridentinum *cap.* 7., ubi de Vagorum Matrimoniis agit -- Parochis autem præcipit, „ ne illorum Matrimoniis intersint, nisi priùs „ diligentem inquisitionem fecerint, & re ad „ Ordinarium delata, ab eo licentiam id fa- „ ciendi obtinuerint -- Quare specialis hæc diligentia ? Ob periculum palliandi Polygamiam . Atqui in quolibet casu clandestini Matrimonii suum est periculum Polygamiæ , ut advertit idem Concilium *cap.* 1., vel nullitatis Sacramenti ; ergo & diligentia exigitur in Parocho ad hoc evitandum .

Docet Catechismus Romanus Concilii Tridentini, pertinere ad Parochum Populum instruere circa naturam Matrimonii , & fines, ob quos assumi oportet , non ex libidinis affectu , quo quis Contrahens peccat . Porro est certum argumentum impudici affectus , velle clandestine contrahere , ubi rationabilis causa excusans non miscetur ; ergo Parochi munus , & obligatio est istis contractibus resistere , quantùm in se est ; ac proinde ad eos impediendos debet adhibere omnia media sibi possibilia pro qualitate loci , & temporis , & sibi convenientia .

Potest Parochus tentare fugam&c. ne fiant Matrimonia clandestina .

30 Ex quibus legitime infertur , in casibus inopinatis , in quibus deficiunt alia media prohibendi , & resistendi , posse tentare fugam , claudere oculos , obturare aures , dummodo graviter non urgeat causa excusans . Quid minùs facere potest , ut peccatum lethale in proximo suo fieri non sinat , quàm fugam tentare , quàm oculos claudere , quàm aures obturare ? Si animam suam bonus Pastor tenetur quandoque ponere pro ovibus suis , ut eos salvet ; quomodo non tenebitur hæc minima facere , ut gravissimum crimen æternis damnans cruciatibus impediat? Quid minus facere potest Custos , cui demandata sunt cœlestium thesaurorum Sacramenta , ne polluantur ? Tenetur hæc facere , & aliquod etiam majus incommodum subire , si opus sit , ut divina Mysteria sancte tractentur . Custos terrenæ suppellectilis tenetur furi advenienti obviam ire , fores claudere , denegare claves ; & Custos supernorum Sacramentorum , ne dilapidentur per injuriosam contaminationem , non tenebitur ad tam modica , & facilia media ? modicum lumen Fidei in nobis est , si hæc credimus , & nos ipsos fallimus .

31 Nec quis se decipiat permissionis colore , hoc est , Parochum solùm permissive se habere .

Parochus nequit permittere clandestinitatem .

Non est hæc simplex permissio , sed positiva cooperatio . Locum habet excusationis permissio , ubi gravissima aliunde urget causa , & gravioris , vel saltem æqualis mali periculum est . Parochus Pastor , & Custos est , Minister est Christi , & Ecclesiæ ; cui proinde incumbit Ecclesiæ bonum procurare , & Christi honorem . Si a Parocho quis insurari attentet indigne absolutionem, permittere nequit Parochus , denegare debet , exire a Confessionali , ubi monita non proficerint . Si Peccator etiam occultus in occulto indigne petat Eucharistiam , permittere non potest Parochus ob Sacramenti venerationem , denegare debet , recedere ab Altari , Sacrarium claudere . Sua non deest sanctitas Matrimonio , & quidem magna ; sua & ideo debetur ei positiva reverentia .

32 Nec quis iterum proclamet, libertatem hinc violari matrimonialem unicuique ab Ecclesia , & a Deo concessam .

Libertas Matrimonialis qualis sit .

Libertas non violatur ; sed tollitur iniquitas . Libertatem concedit Ecclesia ; sed juste exerceri mandat . Libertas contra Dominum , & sancta ejus , a Deo non est . Non officitur libertati ; sed obsistitur pravitati . Nubere quisque potest ; illicite nemo debet . Illicitis resistit Ecclesia nuptiis , has prohibet , & ut impediantur , suis committit curam Ministris .

DISSERTATIO THEOLOGICA III.

AN SIT VALIDUM , AUT POTIUS CLANDESTINUM , MATRIMONIUM EORUM , QUI MUTATIS NOMINIBUS , ET VESTIBUS , ADSTANTIBUS DUOBUS PEREGRINIS TESTIBUS , CONTRAXERUNT CORAM PAROCHO DEPONENTE IN EXAMINIBUS CONTRADICTORIA .

CASUS PECULIARIS EXPONITUR .

Casus particularis Faenensis .

33 Carolus Franciscus nobilis , & Epiphania plebeja per multos annos carnale habuerunt commercium. Hi , ut dicebatur , habita priùs Denunciationum dispensatione , nocte media in Oratorio Sanctissimi Sacramenti in Terra S. Constantii Diœcesis Faenensis adfuerunt die 16. Januarii 1691. coram Parocho Pulzone , & duobus Testibus , Bossana scilicet , & Marazzano , ut Matrimonio conjungerentur . Nec verò ulla prorsus Contrahentium haberetur a Testibus cognitio , vocati fuerunt ab eodem Parocho pro Testibus datâ operâ præfati homines , qui per Orbem vagabantur, & Carolus Franciscus comparuit habitu plebejo indutus , finxitque sibi nomen Titii , Epiphania quoque mutata veste apparuit , & fictum nomen assumpsit Bertæ . His ita dispositis , ut dicebatur , petiit Parochus a Titio , an vellet Bertam in sui Uxorem , qui respondit , utique volo : deinde petiit eodem modo a Berta , an vellet Titium in suum Virum , quæ pariter respondit , etiam volo ; sicque eos Matrimonio conjunxit servato Ecclesiæ ritu .

34 Ma-

Motiva Epiphaniæ Partis.

34 Matrimonium itaque defendebat Epiphania. Adducebat ipsa inter alias probationes annotationem Parochi in calce licentiæ dispensationis Denunciationum obtentæ ab Eminentiss. Fanan. Episcopo, his verbis expressam. *A di 28. Genaro 1691. S. Costanzo. Carlo Francesco, ed Epifania furono congiunti in Matrimonio da me infrascritto nella Chiesa dell' Oratorio di questa Terra, detto il Sacramento, presenti Giuseppe Bossana, e Gio. Antonio Marazzani testimonj &c. Io D. Antonio Pulzoni Economo, mano propria.* Promebat etiam attestationem ejusdem Parochi factam in judiciali Constituto, quo ipse factum exponebat, & fatebatur, contractum fuisse Matrimonium coram ipso, & duobus Testibus die 16. Januarii 1691.; præterea ejusdem adnotationem in libro, cui titulus *Circulus Aureus*, diei scilicet, & Testium; rursus publicam vocem, & famam, notorietatem, & divulgationem hujus Matrimonii per Terram S. Constantii.

Motiva alterius Partis.

35 Ea adverso Matrimonium acriter impugnabat Carolus Franciscus. Referebat & ipse pariter Parochi attestationem, qui pluries contrarium testatus est. Inter alias ipsi favebat jurata attestatio ab ipso Paroche facta die 10. Decembris 1694. his verbis. *Mai in detto tempo, ne in Chiesa, ne altrove, ne qui in S. Costanzo, ne fuori, mi sono trovato, ne ho assistito al Matrimonio, che si suppone tra il Sig. Carlo Francesco, ed Epifania, che di ciò ne meno ho informazione alcuna, ne mai me n'è stato parlato.* Quam attestationem confirmavit Eminentiss. Episcopus in Folio Sacræ Congregationi transmisso die 6. Jun. 1695., ibi. *Per il tempo che lui è stato Vicecurato ha congiunto in Matrimonio molte Persone, ma non ha mai congiunto il Sig. Carlo Francesco, ed Epifania sudetta.* Confirmavit insuper Eminentiss. Legatus in alio Folio dictæ Sacræ Congregationi transmisso die 30. Jun. 1695., ibi. *D. Antonio Pulzoni asserisce, non avere saputo cosa alcuna di detto Matrimonio, e molto meno essere stato a quello presente, anzi aver fatta una fede giurata in contrario, ed averlo solamente sentito dire da detta Epifania.*

36 Pluriès ad diversa Tribunalia hinc inde cucurrerunt Litigantes, donec causæ cognitio remissa fuit Sacræ Congregationi. In hac, referente Eminentiss. D. Card. Acciajolo, propositum fuit dubium die 14. Martii 1697. *An constaret de Matrimonio*; & resolutum fuit *affirmative*. Nova etiam fuit concessa audientia, & iterum, atque iterum proposita causa cum dubio, *An esset standum, vel recedendum a decisis*; at nihil inde fuit decisum. Tandem verò obtentum fuit rescriptum: *Coadjuventur probationes, ac scribant pro veritate Theologus, & Canonista.* Hinc novum examen institutum est, & novis acceptis notitiis, probationes coadjuvatæ sunt. Canonista, qui pro veritate scriberet, delectus fuit egregius in Urbe Advocatus Dominicus Ursaya; sed pro Theologo egomet fui deputatus. Huic igitur honori, & præcepto, ut parerem, pro veritate, sequens conscripsi Theologicum Responsum.

REPROBATUR EXISTENTIA SUPPOSITI MATRIMONII.

Ubi de peccato agitur, diligens cautio adhibenda.

37 SI ex regula D. Thomæ periculose determinatur omnis quæstio, in qua de peccato agitur, unde diligens cautio adhibenda est, multò magis urget in solutione Causæ prætensi Matrimonii inter Carolum Franciscum, & Epiphaniam: cum, & periculum immineat exponendi amborum conscientias pluribus, & gravioribus peccatis, & irrogandi injuriam Sacramento, & violandi jura Sacrosancti Concilii Tridentini; ac proinde non nisi serio studio eam discutere fas est, & implorata Divini Numinis ope, a quo omne lumen, quod mihi præstò esse exopto, ne erroneum proferam judicium. Sub cujus Duce pro clariori dilucidatione in duas partes quæstionem partiri opportunum duxi; in eam videlicet, quæ dicitur Facti, & in eam, quæ Juris. In prima quæremus de veritate existentiæ hujusmodi contractus, prout asseritur ab Epiphania. In secunda, an, admissâ existentiâ, sub illis circumstantiis celebratus subsistat, & retinendus sit. In expensione utriusque, brevitati mihi repetitò injunctæ consulam, pluribus recisis, momenta quædam solùm percurrendo, & inhærendo juratis depositionibus in legitimo Summario Processus ipsius Epiphaniæ, & Antonii Pulzoni Parochi.

38 Veniendo ad primum, mihi certum videtur, non extitisse prætensum Matrimonium inter præcitatos, sed esse suppositium. Moveor plano discursu sequenti.

Prætensum Matrimonium est plenum contradictoriis.

Nequit affirmari veritas alicujus facti, quod principiis contradictoriis innititur. porro existentia prætensi Matrimonii plena est contradictoriis, a Patronis illud defendentibus, avulgatis; igitur non est subsistens. Declaro assumptum. Causæ, a quibus pendet existentia contractus matrimonialis, sunt, debita licentia, Parochi assistentia, Testium præsentia, locus, & tempus: in singulis autem horum contradictio reperitur. Quantùm ad licentiam contrahendi absque Proclamationibus: Pulzonus testatur habitam ab Episcopo Fanensi; Epiphania verò a Sancta Sede Apostolica emanatam constanter fatetur. Ille asserit figuratum in ea casum sub fictitiis nominibus Titii, & Bertæ; ista sub vocabulis Bertæ, & Baldi, de utroque adjiciens: *che detta licenza da Roma non conteneva gli nostri nomi, ma gli nomi di Berta, e Baldo, che sempre me ne sono ricordata.* Quantùm ad locum: Pulzonus judicialiter fassus est, se ab Epiphania audivisse, hoc Matrimonium celebratum fuisse, modò Laureti, modò in S. Constantio: *una volta diceva esser stato celebrato in Loreto, ed altre volte in S. Costanzo.* Quantùm ad tempus: Epiphania firmiter asseruit, fuisse celebratum die 20. Januarii 1691.; Pulzonus alicubi posuit die 16. alicubi die 20., alicubi die 28.; quæ est maxima contradictio. & quidem in substantialibus, inde enim pendet tota veritas de præsentia prætensorum Peregrinorum, tamquam Testium. Quantùm ad Personam Parochi assistentis: per

per verba ipsius Epiphaniæ relata a Pulzono, ac Testibus in juratis depositionibus, asseritur modò Pulzonus ipse, modò Lelius Pascucci, modò Archipresbyter Balducci: *che erano stati sposati, o da me, o da D. Lelio Pascucci, o dall' Arciprete morto Balducci.*

Plura facta propter contradictiones a veritate expuncta.

Quibus palpabilibus contrarietatibus stantibus, omnis prudens affirmare cogitur, erroneam fore prætensi Matrimonii existentiam. Hanc regulam sequentes Eruditi, minoribus ducti contradictionibus, expunxerunt ex calculo veritatis pleraque facta evulgata vel ab Hæreticis, vel a sciolis Authoribus, & inter fabulas connumeraverunt, ut pluribus exemplis ostendere facile esset, nisi vetaret demandata mihi brevitas.

39 Sed illud in præsenti vehementissimum falsitatis, & imposturæ argumentum est, quod Principales stantes pro parte affirmativa, nulla sunt fide digni.

Principales pro parte affirmativa non sunt fide digni.

Si de Fœmina loquimur, quæ se Conjugem declamat, vilis est propter Natalia, filia enim est vulgò *di Sborro*; vilior propter nuptias, Cauponario namque olim nupsit, & Marito defuncto, cauponariam ipsa officinam administravit; vilissima propter mores, si fides danda est Testibus Viri, dum zelotypiæ igne succensa movit litem adversùs Amasium desertorem: nemo autem ignorat, quales machinas struere soleat impurus, & diuturnus amor illicitus. Prætermissis, quæ ad infirmandam fidem prætensæ Uxoris adnotant Scribentes pro Viro, illud urget, quod est Pars litigans, & in causa propria quantùm sibi favorabili, tantùm nobili Familiæ odiosa.

Si de Pulzono agimus, prout juratæ deponunt testimonia, semper cerebro levis est creditus, & tandem factus cubiculo clausus, ab Episcopo a Confessionibus audiendis suspensus; satis ignarus circa substantialia Viceparochialis muneris sibi delegati, vel indubie ignorantiam malitiose affectans, cum sub sigillo Confessionis exceperit contractum Connubii in facie Ecclesiæ celebratum; infidelis Christi Minister, qui lethaliter delinquens neglexit nomina Conjugatorum in libro Parochiali transcribere, qui notatum die 20. Januarii artificiose mutavit in 28.; non semel juridice perjurus, nam in legitimo examine a Judice interrogatus, rotundis verbis negavit, individuo huic Matrimonio adititisse: *D. Antonio Pulzoni asserisce non avere saputo cosa alcuna di detto Matrimonio, e molto meno esservi stato presente, anzi aver fatta una fede giurata in contrario.* Nec ullum apparet fundamentum sentiendi, quod posterioribus depositionibus verum protulerit. Æque enim potuit primis vicibus mentiri ob timorem Viri, ut ipse ait, ac secundis, ob amorem Fœminæ, cum qua non laudabilem habuit consuetudinem, prout ex actis constat; aliunde autem magis dementat amor mulieris, quàm timor viri. Accedit non irrationabilis suspicio, quod mulier zelotypa, cujus ira non est major, teste Spiritu Sancto, comminata sit, se ejus turpia producturam, nisi staret contra virum; e contra verò ex toto processu nec verbum quidem habetur, ex quo colligi possit, vel leviter Virum, aut ejus Fratres, timorem incussisse Pulzono, ne prederet secretum Conjugium. Perjurii gravamen non minuit addita excusatio prætensæ ignorantiæ sigilli Sacramentalis, sed crimen auget. Ab eodem Concilio Tridentino, ex quo didicit, non esse celebrandum Matrimonium absque Proclamationibus, didicit etiam, celebratum, esse adnotandum in Libro, ad publicam fidem, & ipsemet confessus est cetera matrimonia notasse; ac proinde aperte sciebat, sub sigillo Sacramentali nequaquam cadere posse. Adhuc palpabiliùs convincitur emendicata excusatio. Tantum luminis habuit, ut crediderit consulendum esse Episcopum, an sub fictitiis nominibus liceret contrahere Matrimonium illud: hoc ipsum lumen ipsi dictabat consulendum esse eumdem Episcopum, vel Theologos, an, necessitate urgente, posset illud prodere; motivum illud magni secreti ad utrumque dubium postulandum extimulabat. Sed quid ultra egemus Testibus pro evincenda affectata excusatione? Ex Processus Summario abunde constat, extrasacramentalem habuisse notitiam, & de eo extrasacramentaliter non semel fuisse locutum.

40 Veritati omnia cooperantur in bonum. Adminicula ipsa, quibus Pars se sustentat, Assertioni nostræ robur maximum conferunt.

Fama prætensi Matrimonii inanis, & vacua.

Primum est illud quod adstruitur a divulgatione famæ asserti Matrimonii apud Oppidanos S. Constantii. Verùm fama hæc inanis est, & vacua. Primò de hac voce nulla mentio fit per illos octo menses, quibus pacifico jure maritali cohabitasse fatetur Fœminam cum Viro; sed audiri cœpit post exortam discordiam, ut principalis Testis ejusdem famæ deponit. Debuisset autem & intra illud tempus subodorari; cum Vir publice frequentaret domum Epiphaniæ, si ad medendas conscientias, ac scandalum tollendum Matrimonium iniissent. Secundò plena contrarietatibus disseminatur in substantialibus quoad Parochum, Testes, & locum; sicut constat ex Processu. Tertiò Testes examinati in favorem divulgationis, nullam merentur fidem. Duo minus principales sunt ex auditu; ac per consequens nullius juridicæ authoritatis; omitto, quod sunt vilis conditionis. Principalis verò Testis N. N. convincitur inimicus manifestus Viri, & apertus Patronus Uxoris, ex relatis ab Eminentiss. Legato; Testi porro inimico Jura non credunt. Quartò 18. Testes ex principalioribus Oppidanis S. Constantii, quorum sex Ecclesiastica dignitate illustrantur, interposito jurejurando, deponunt, huic famæ nunquam præstitam fuisse fidem: immo falsam fuisse creditam, proditoriam, disseminatamque ad illaqueandum Virum. Quintò qualiscumque sit hæc fama: concedatur; sed quantam habet auctoritatem? quantam obtinet vim? non majorem ea, qua pollet dictum unius Epiphaniæ prætensæ Uxoris. Unice ipsa est authria hujus divulgationis, unice ab ipsa sola pendet. Ecce argumentum evidentissimum, cui nequit replicari. Hoc Matrimonium fuit celebratum, prout deponit Parochus, secretissime, & solùm præsentes fuerunt ViceParochus, Vir, Fœmina, & duo Peregrini. Vir non publicavit; quia constantissime semper nega-

negavit. Peregrini non publicaverunt; quia statim media nocte taciti discesserunt a S. Constantio; immo nec publicare potuissent, si voluissent, cum omnino ignorarent, Virum esse Carolum Franciscum, Fœminam esse Epiphaniam. ViceParochus semper obmutuit, semper negavit, scrupulo frangendi Sacramentale sigillum, donec Romam vocatus Theologos consuluit. Restat ergo sola Epiphania, quæ evulgare potuit, & vulgavit. Ad unicam itaque Fœminam tota famæ authoritas revocatur. Et Viri sapientes in re tam gravi uni garrulæ Mulieri fidem dabunt? Absit.

41 Secundum adminiculum desumitur a notatione diei, in quo fuit celebratum Matrimonium, & nomina Testium posita, & recognita in Circulo aureo, quo se usum fatetur in benedicendis Nuptiis dictus Pulzonus. Sed hic defecerunt scrutantes in scrutationibus suis. Omitto plerasque reflexiones in actis Processus contra talem descriptionem. Illud expendo, quod assignata dies in Circulo aureo contradicit diei assertæ ab ipsa Epiphania. Ibi enim dies 16. Januarii notatur; hæc verò diem 20. semper constans affirmavit; quo tempore minime præsentes esse poterant præcitati Peregrini, cum tunc jam Romæ essent. Aliunde autem in hoc præferendum est dictum Mulieris, utpote interessatæ, quæ optime, & meliùs individuitatem diei, in quo tantum bonum ipsi advenit, memoriæ tradidit. Illud etiam recolo, quod dictus Pulzonus, prout ipse libenter fassus est, ex notatis in Circulo aureo transcripsit memoriam recensitam, & exhibitam in Folio præhabitæ licentiæ ab Episcopo: & quidem hoc fecit post examen juridicum ex Decreto Sacræ Congregationis, tam coram Eminentissimo Legato, quàm coram Eminentissimo Episcopo, post præmissam diligentem inquisitionem in Hospitali Sanctissimæ Trinitatis, per quam cognovit adventum Peregrinorum in Urbem sub die 19. Januarii, & per consequens incompossibilitatem apertam, quod celebrari potuerit Matrimonium in S. Constantio die 20. coram duobus tunc Romæ existentibus; & tamen in hac memoria non posuit diem 16., sicut in libello notatum est, sed diem 20. Quid hic colligitur? Unum ex duobus: vel dictum Pulzonum summæ stupiditatis Virum tunc extitisse, cum ad tam evidentem, & palpabilem contradictionem non advertit: vel summæ malitiæ hominem, qui hujusmodi implicantiis voluit res permiscere; & hoc secundum verosimilius apparet, cum & ipsum diem 20. iterum ex industria in 28. alteraverit, ut constat ex Actis Processus.

Contradictiones diei prætensi Matrimonii.

Verùm demus, non esse confictam notationem libelli aurei. Quid inde? nihil prorsus. Hæc sunt verba præcisa: *Giuseppe Boffana, Gio. Antonio Marazzani di Genaro 16. 1691.* Et quid hæc ad faciendam fidem pro contractu conjugali inter Carolum Franciscum, & Epiphaniam? Hic mentio Matrimonii, nulla: nominatio Personarum contrahentium, nulla: indicatio conditionis testimonialis, nulla. Verba sunt omnino indifferentia; Scriptura centenis est casibus applicabilis. Repugnat autem sano judicio intellectus illatio determinata ad unum ex indifferenti omnino principio, & præcipue in rebus facti. Temere unum certum colligitur ex disparata undequaque conjectura.

Omitto, quod non concordat nomen unius asserti Testis cum nomine posito in Registro Peregrinorum Hospitalis Sanctissimæ Trinitatis. In libello aureo habetur: *Giuseppe Boffana*; in Registro autem: *Giuseppe Bosnà*. Porro in istis terminis, unius syllabæ, vel literæ diversitas mutationem facit considerabiliter substantialem; siquidem Familiarum distinctio recognoscitur, ut in *Corsi*, & *Corsini*, aliisque innumerabilibus exemplis, notum est. Nec tamen facilè error tribuendus est lapsui calami, si urgens fundamentum non movet. Certe Officiales Hospitalis accusandi non sunt; ipse verò Pulzonus satis commode nomen proprium potuit scire, qui ad cœnam domi suæ excepit, ut paratos haberet pro statuto tempore celebrandi Matrimonii; sed &c.

Alius scopulus frangendus occurrit sequenti ponderatione inclusus. Constat, Peregrinos Romam pervenisse die 19. Januarii. Cum hoc minime componitur, quod quarta hora noctis diei 16. ejusdem mensis potuerint reperiri in S. Constantio; distat enim ab Urbe secundum calculum Peritorum per viam breviorem 150. milliaribus, & per Lauretanam 180. Nunc quis credet, quod duo *Birbanti*, ut depositio loquitur, tribus diebus iter confecerint 150. milliariorum per loca aspera, montuosa, & valiosa, sub rigoribus hyemalibus? Nec Cursori celerrimo conceditur: quantò minùs duobus Peregrinis, quorum unus erat senex: quorum mos est divertere huc, illucque, ad quæritandas eleemosynas: quorum mos est in Hospitalibus parumper immorari, ut vires reficiant: quorum mos est moderatum iter singulis diebus taxare, ut possint peregrinationem continuare, notum enim est per violentos currendi conatus etiam fortiores defatigari, ita quod nequeant eodem tenore successivis diebus itinera prosequi: quorum mos est Romam pergere non impellente negotiorum gravitate, sed devotionis causâ. Non reperimus, fuisse dimissos a S. Constantio super equos, vel plenâ crumenâ, vel additis calcaribus, unde sollicitiores fuisse colligamus; totum munusculum fuit vespertina refectio in domo ViceParochi, quam sumpsissent in Hospitali.

Peregrini esse non potuerunt præsentes Matrimonio ut supp. fit.

Hinc tribus diebus perfici non posse illud iter, etiam per breviorem viam, fatentur jurati Testes in hac materia digni omni fide, utpote experimentaliter omnino certi, quales sunt Tabellariorum Socii, Muliones, eorumque Comites. Hi penitus evacuant authoritatem duorum Testium pro Fœmina stantium, qui solis verbalibus conjecturis utuntur, qui menses Septembris, & Octobris referentes, maxime dissentiunt, qui partem noctis includunt, qui nec semel spatio trium dierum illud iter compleverunt.

42 Tertium adminiculum accipitur ab asserta frequentia Sacramentorum ipsius Fœminæ a tempore, quo supponitur celebratum

Frequentia Sacramentorum in Epiphania non suffragatur prætenso Matrimonio.

Matrimonium. Sane nec species minimæ probabilitatis inde infertur. Fide digni, inter quos ViceParochus, juramento confirmant, æqualem semper adnotatum, tum ante, tum post illud tempus, usum in accessu ad Sacramenta, septem videlicet, vel octo vicibus in anno. Deinde ab Amasio spreta, potuit hæc fingere; quæ alia est molita. Non permisissent, inquit illa, Confessarii, nisi uxorata fuissem. Sed unde constat, illos permisisse? unde sciebant, ipsam esse uxoratam? quia ipsa dicebat. Porro Confessarii in his simplici verbo credunt, nec ulteriùs progrediuntur inquirere circa valorem contracti Matrimonii, nisi dubium aliquod exortum proponatur. Si veracem admittimus Fœminam ob præsumptionem salutaris accessus ad Sacramenta, cur veracem non admittimus Virum tam seriò negantem hujusmodi Matrimonium? cum & pie credendum sit, nolle æternaliter damnari, & numquam a Sacramentis accusetur repulsus.

Concluditur absolvendus Carolus Franciscus.

43 His prælibatis, quæro a justissimis Judicibus: si ageretur de gravi delicto, dicamus, homicidio, propter quod ad triremes damnandus esset Vir, & starent prædicta motiva tam urgentia pro ejus innocentia, auderent ne eum damnare? Nemo mediocriter in Jure Instructus id affirmabit. Quantò minùs damnabilis est ad perpetuam servitutem adeo indecoris Matrimonii. Bonum ipsum commune, cui potissime invigilant Leges justitiæ, postular Caroli Francisci absolutionem; graviter enim illud periclitaretur, si tantis momentis munitus adjudicaretur reus; foret namque in potestate cujuslibet mulierculæ honestos Viros perdere consimilibus machinationibus, quæ sunt valde faciles versipellibus, & Lenonibus.

Fateor, Matrimonii causam favorabilem esse quoad libertatem, qua unusquisque est sui juris, ut cui vult nubat, & quando: sed multò magis onerosum concedo quoad jugum; unde æquitas non dictat, quod ut fiat satis uni ex levi fundamento petenti, gravetur alter ea fortissimis motivis reluctanti.

Verbale nō reale admittitur prætensum Matrimonium.

Concludenter resolvendum mihi videtur, Matrimonium reale nullum extitisse; ac proinde dictum Carolum Franciscum esse absolvendum. Verbale tamen non dubitarem admittere; facile enim creditur, quod in exercitio turpis amoris, ut assolet, & Amasius Sponsam suam quandoque vocaverit, eamque ducere in Uxorem oretenus promiserit; hisque decepta lenociniis, ut aliquid lucretur, tamquam Maritum evulgavit, & vexat.

EVINCITUR, MATRIMONIUM DESCRIPTIS CIRCUMSTANTIIS VESTITUM, ESSE CLANDESTINUM.

Clandestinitas, alia expressa & altera palliata.

44 VEnio nunc ad secundam Partem. Quoniam tamen imaginatio in his rebus præoccupans Intellectum decipit, unum est oculate advertendum circa clandestinitatem Matrimonii, videlicet duplicem esse, & expressam, & palliatam. Expressè Matrimonium clandestinum est, quando duo contrahunt, nullo præsente. Palliate clandestinum est, quando duo contrahunt coram Presbytero, & Testibus, sed insufficientibus; ut si Presbyter fingatur proprius Parochus, & non sit; si Testes fingantur idonei, & non sint, ut si artificiose assumerentur cæci, & surdi, vel fatui, vel ebrii. Ea proportionali ratione, qua distinguunt Theologi usuram, in expressam, qua accipitur aliquid supra sortem ex mutuo, nullo titulo intercedente, & in palliatam, qua accipitur lucrum supra sortem titulo aliquo, sed ficto. Quare non ex ipso adjudicandum est Matrimonium aliquod, non esse clandestinum, quia coram aliis celebratum est; sed videndum, an isti sufficientes sint. Hoc præsupposito pro cautela eorum, qui ultroneè proclamant legitimum Matrimonium, quia audiunt, ViceParochum interfuisse cum duobus Peregrinis.

45 Dico, & pro conscientia sentio, Matrimonium inter Carolum Franciscum, & Epiphaniam, illis circumstantiis vestitum, quibus a Parocho ponitur, realissime esse clandestinum, sed palliato colore.

Pratensum Matrimonii est contra legem, & finem Tridentini.

Evinco sequenti discursu, qui in hac materia demonstrativus mihi videtur. Quoties forma, sub qua contrahitur Matrimonium, directe, per se, & absolute evacuat finem præintentum, & Legem Concilii Tridentini annullantis Matrimonia clandestina, toties Matrimonium contractum clandestinum est. Hæc propositio est certissima. Sed Matrimonium præsens celebratum est sub forma, quæ directe, & per se tollit legem, & evacuat finem præintentum a Concilio; ergo clandestinum est. Expono assumptum. Finis Concilii præcipientis præsentiam Parochi proprii cum duobus, vel tribus Testibus, ille, & unicus est, ut Matrimonium possit probari coram Ecclesia, quæ non judicat de occultis. Contextus Concilii *Sess. 24. cap. 5. de Reform. Matrim.* hic est -- Verùm cum Sancta

Lex, & finis Trid. quod Matrimonia possint probari.

„ Synodus animadvertat, prohibitiones illas „ propter hominum inobedientiam, jam non „ prodesse, & gravia peccata perpendat, „ quæ ex eisdem clandestinis Conjugiis ortum habent, præsertim verò eorum, qui „ in statu damnationis permanent, dum, „ priore Uxore, cum qua clam contraxerat, „ relictâ, cum alia palam contrahunt, & „ cum ea in perpetuo adulterio vivunt: cui „ malo cum ab Ecclesia, quæ de occultis „ non judicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur; Idcirco &c. -- Descenditque præcipere Proclamationes, & præsentiam proprii Parochi, duorumque, vel trium Testium. Quapropter petit Concilium media, quibus per se, & attentâ naturâ rerum, possit probari, quamvis ex accidenti dari possit casus, in quo nequeat. Porro in nostro casu est omnino impossibile, quod probetur per se, & ex natura

Pratensum Matrimonii per se non potest probari.

sua celebratum Matrimonium inter Carolum Franciscum, & Epiphaniam, per illam formam, sub qua contractum asseritur. Nam occultata sunt Testibus nomina propria Contrahentium, exposita sunt fictitia Titii, & Ber-

Bertæ : non eſt propalata eis hujuſmodi mutatio : Incognita eis eſt Perſona utriuſque Contrahentis ; qua arte per hos Teſtes probare poteſt Eccleſia, Carolum Franciſcum nupſiſſe cum Epiphania ? Interroget centies hos Teſtes : reſpondeant vidiſſe duos nubentes, quorum unus dictus eſt Titius, & altera vocata eſt Berta ; unde colliget, hos eſſe Carolum Franciſcum, & Epiphaniam ? Interroget iterum centies, an viderint Contrahentes, an eos cognoſcant, an audierint aliquando, hos commutaſſe nomen in Titium, & Bertam ? centies etiam reclamabunt, ſe prorſus horum omnium nihil ſcire ; & ita revera eſt. Niſi ergo revelationem a Deo accipiat Eccleſia, nullo artificio, nullo ſtudio, devenire poteſt ex depoſitione horum Teſtium in cognitionem, quod Carolus Franciſcus inierit Conjugium cum Epiphania.

Si Matrimonium contrahatur ſub forma contraria naturæ, & fini intrinſeco ejuſdem, puta ſub conditione, ut Mulier non prolificet : per omnes Theologos contractus iſte nullus eſt ; ergo ſi contrahatur ſub forma contraria publicitati naturæ, & viæ per ſe probativæ, non erit publicum tale Matrimonium, ideoque clandeſtinum ; non erit capax probationis, ideoque non in facie Eccleſiæ. Porro præſens eſt hujuſmodi ; quoniam ex vi illius modi, quo fuit celebratum, nunquam certificari poteſt de nuptiis inter Carolum Franciſcum, & Epiphaniam. Certificabitur quidem de nuptiis Titii, & Bertæ ; ſed qui iſti ſint, Deus ſcit. Mulieris dictum non ſuffragatur : Parochi teſtimonium, quamvis aliàs magni ponderis, non ſufficit ; ſed Parochi, & utriuſque ſimul Teſtis præſentia teſtificari potentis, indiviſibiliter, & eſſentialiter prærequiritur, ibidem declarante Concilio.

Secundùm regulam utriuſque Juris, toties Teſtis non eſt per ſe ſufficiens, quoties Pars litigans poteſt per ſe excipere contra eum ; puta quod ſit rei teſtificandæ ignarus. In præſenti facto per ſe Carolus Franciſcus poteſt rationabiliter excipere contra hos duos Teſtes. Si vocarentur ad judicium, ipſis deponentibus, audiviſſe Titium duxiſſe Bertam, promptiſſime, & veriſſime reſpondebit, nonne tum Titios ? & evidenter probabit, afferendo tabulas Baptiſmales, adducendo totius ſuæ Familiæ, totiuſque Oppidi certiſſimam ſcientiam. Teſtes nihil noverunt de nominis mutatione : nihil noverunt de individuo Epiphaniæ, deque individuo dicti Caroli Franciſci, qui præter nomen, etiam habitum exteriorem mutaſſe affirmatur. Non poſſunt ergo eſſe Teſtes ſingulares de facto individuali ; quæ eſt alia conditio requiſita ab utroque Jure in Teſte per ſe ſufficiente.

Teſtes adhibiti in hoc Matrimonio poſſunt excipi.

46 Hinc ſponte corruit, quod ſpeculatur, potuiſſe detegi Contrahentes, ſi, completa functione, accurriſſent Satellites, vulgò *gli Sbirri*, quibus aliunde eſſent noti Contrahentes, & deprehenſos Peregrinos interrogaſſent, quid hic feciſtis ? ipſique reſpondiſſent, præſentes fuimus Matrimonio, quod iſti duo contraxerunt.

Siquidem nec res ita evenit, nec evenire potuit ſub conſtitutis circumſtantiis ; cùm, clauſis januis, ſecretiſſime omnia peregerint, & ſeparatim a nubentibus diſceſſerint Teſtes, nec in S. Conſtantio erant *Sbirri*. Deinde caſus eſt omnino abſtractus, & metaphyſicus, & de iis, quæ per accidens incidunt, a Lege minime comprehenſis. certa eſt enim regula omnium Theologorum, quod Leges diſponunt de rebus prout moraliter, & humano modo evenire ſolent. Injunctæ brevitati conſulens evincam exemplo ad propoſitum aptiſſimo. Demus duos Perſonatos, vulgò *due Maſcherati*, nubere coram proprio Parocho, & duobus Teſtibus, quibus illi ſunt omnino incogniti. iſte contractus, abſque dubio eſt nullus, & clandeſtinus, eo motivo, quod non eſt capax probationis per ſe, & ex ſui natura ; & tamen eſt caſu accidentali revelabilis. Ponamus, completa functione, occurrere Satellites, ſeu *gli Sbirri*, qui tempore bacchanalium circumeunt Civitatem, capiant Teſtes egredientes e domo Parochi, eos interrogent : quid feciſtis apud Parochum ? reſpondeant, præſentes fuimus Matrimonio, quod contraxerunt duo illi Perſonati, quos videtis : tunc Satellites expolient Perſonatos, & eos cognoſcant ; en cognitio via accidentali, ſub qua nullo modo ſtat valor Matrimonii. Quod ſi quis, ne ſuccumbat argumento, auderet concedere validum Matrimonium deſcriptum inter duos Perſonatos, actum eſt de Lege Concilii : via occultandi polygamiam facillima aperta eſt : fiant Matrimonia inter Amantes Perſonatos coram Teſtibus omnino incognitis, & poterunt ſingulis menſibus variare nuptias, abſque periculo, quod poſſint ab Eccleſia convinci. Nunc ad rem noſtram. Quod facit perſonatio, vulgò *l'abito da maſchera*, multò magis facit nominis extranei confictio; quia nomenclatura totam Perſonam refert, & demonſtrat. Eccleſia pro valore Matrimonii poſtulat non qualemcunque præſentiam Teſtium ; ſed talem, quæ ex natura apta ſit ad teſtificandum, ad probandum ; unde ſi Vir, & Mulier inebrient duos Teſtes, & coram illis contrahant, contractus ille eſt formaliter clandeſtinus, quamvis ex accidenti poſſent cognoſci nubentes, puta ſi clam laterent duo Clerici in angulo Eccleſiæ, qui & audirent, & cognoſcerent Perſonas. Neceſſe eſt igitur, quod forma ipſa contrahendi vim probativam includat ; & in caſu noſtro ſubſtantialis modus contrahendi continet media impoſſibilitantia probationem.

Matrimonium, ne ſit clandeſtinum, non ſufficit, poſſit per accidens probari.

47 Replicabis fortè, non eſſe neceſſariam præviam cognitionem in Teſtibus : ſed ſufficere eam, quæ in actuali contractu colligitur per externam corporaturam Sponſorum ; & ideo valent Matrimonia ſecreta, & quæ ex conſcientia dicuntur, coram exteris, & ignotis Teſtibus ; hinc ſi occurrerent Carolus Franciſcus, & Epiphania illis duobus vagabundis, facili negotio cognoſcerentur per aſpectum corporaturæ, quamvis pro Titio, & Berta haberentur.

Continet replica aliquam veritatem, & quidem eam, in qua totum pondus radicatur ; ſed non bene applicatur, nec vere. Lubenter admittimus, non eſſe neceſſariam

præcedentem notitiam . Ultro fatemur sufficere eam , quæ in actu contractus haurimr . Sed nt hæc legitima sit , necesse est quod exterior apparatus , saltem essentialis , sit verus , & non fallarius ; si enim falsarius sit , aptus non est pro acquirenda veritate , sed multùm opportunus pro inducendo errore . Volumus sufficere corporaturam Sponsorum ; sed debet esse naturalis , non vestita fallacibus coloribus ex artificio assumptis ad fallendum . Si quis hominem sibi incognitum attente perspiciat medio speculo varigato , seu lineato . & species præsentes alterante , numquam illum distinguet remoto speculo, etiamsi millies in via ei occurreret . Pleno ore damus , Testes Matrimonii non oportere esse omni exceptione dignos , intraneos , concives ; sed tamen debent esse tales , ut possint testificari ; debent taliter assumi , ut adsit illa qualitas , quæ requiritur a jure naturæ ad deponendum , ad probandum . Si autem hac conditione spolientur, nihil efficitur . In Matrimoniis conscientialibus substantialis apparatus exterior verax est : forma essentialis externa non est mentita , nec fictionibus colorata , quamvis quoad aliquas circumstantias accidentales non adsit omnimoda connaturalitas , ex qua oritur , quod quandoque ex accidente nequeant probari , ut si post contractum Connubium occiderent Sponsi legitimos Testes .

Conditio convenientium a Testibus habenda est vera, non falsaria.

In casu verò nostro substantialis apparatus est fictionibus vestitus , forma necessaria est mentitis circumstantiis involuta , & totum ex industria factum est pro occultanda realitate . Carolus Franciscus mentitus est alienam Personam , Plebei unius videlicet , cujus rusticalia vestimenta induit , occultatis signis Viri nobilis ; ac proinde etiam corporaturæ speciem , motum , loquelam opportunam Personæ , quam gerebat , affectavit . Sponsus uterque , nedum proprium nomen reticuit , sed novum sibi finxit ; nec qualecumque , sed Titii , & Bertæ , quæ sunt universalia vocabula , sub quibus in litteris supplicibus solent configurari casus ad occultandam individualitatem Personarum postulantium . Quæsiti sunt Peregrini ex remotis Regionibus adventantes , quibus prædictarum Personarum conditio , nec nominis confictio est indicata . In actu Confessionis stabilitus est modus contrahendi ; & sub sigillo Sacramentali se obligavit secreto ViceParochus . Electa est media nox , quæ non modicum conducit ad alterandas species visuales pro recta cognitione Personarum incognitarum . Si iste non est modus per se occultativus , & impossibilitans probationem per se , nescio qualis sit , & libenter aliam formam artificiosiorem audirem .

48 Totum subsidium devolvitur tandem ad Epistolam Eminentissimi Episcopi , & P. Bellusii sui Theologi ; sed hoc est totaliter evacuatum per ea , quæ reflectunt Scribentes pro Viro . Mihi unum sufficit , omnino evidens, videlicet , totam notitiam , quam habuisse fatetur Episcopus cum suo Theologo , unice resolvi in dictum Pulzonum ViceParochum , & Epiphaniam , sicut ex Epistola , & aliis monumentis clare constat . Authoritas autem Pulzoni non sufficit pro evitanda clandestinitate ; cum Conciliaris dispositio præter Parochum requirat etiam Testes , sub ea qualitate , quæ est necessaria per se ad testificandum . Fides Mulieris non suffragatur ; ipsi enim non creditur , utpote Parti principali litiganti . Si ageretur de damnando Carolo Francisco ad exilium trium annorum pro homicidio , non puto quod justissimi Judices ferrent Sententiam moti dictâ Epistolâ , quæ tota innititur relatis a ViceParocho , & publicatis a Fœmina accusatrice ; multò minùs moveri debent ad eumdem damnandum perpetuæ servituti disparis , & ignominiosi Matrimonii . Addo , quod etiamsi subsisteret bene adminiculatæ Epistolæ authoritas , adhuc non sufficeret pro valore Matrimonii . Quia notitia Personarum contrahentium , de qua in illa fit mentio , præcedit actualem celebrationem Matrimonii ; notitia autem præcedens non suffragatur , si in actu contrahendi non servetur forma essentialis per se apta ad probandum : valor enim matrimonialis non pendet ex antecedentibus , vel consequentibus adminiculis, sed ex forma actuali legitima ; unde etsi notissimum fuisset Episcopo , ceterisque , quod duo contracturi sunt Matrimonium , si tamen in actu Testes assumantur inidonei , ver. gr., fatui , contractus nullus est , notitia præcedens non deservit . Porro si Episcopi concedunt facultatem contrahendi absque Proclamationibus , semper intendunt , quod in actu observentur debita constituta .

Epistola Emin. Episcopi non suffragatur.

49 Aliâ viâ ostendi potest nullitas præsentis Matrimonii , eâ videlicet , quod defuerit necessaria intentio pro conficiendo Sacramento ; quod Matrimonio Catholicorum essentialiter adnectitur . Conficientes Sacramenta , ut in hoc sunt Conjuges , debent habere intentionem faciendi id , quod facit Ecclesia , quæ certe excindi videtur per modum contrahendi adeo artificiosum ; & Carolum Franciscum non habuisse legitimum consensum , sed fraudolentum , machina ipsa adinventa ceteris fulcita adjacentibus satis superque indicat .

Defuit intentio necessaria.

APPENDIX AD IDEM RESPONSUM .

50 AUthor Responsi Theologici in Matrimonio Fanensi fundat suam resolutionem in eo , quod Matrimonium prædictum non sit per se probationis capax ; hoc autem est falsum , siquidem est per se probabile ; ut sit clarum , si fingatur casus practice possibilis sub his terminis . Demus , quod Carolus Franciscus secunda die a celebrato Matrimonio amorem mutaverit , quo nihil facilius , vel turbolentias passus cum Epiphania , ab ea recedat : Mulier reclamet , statim Romam veniat antequam duo Peregrini discedant , Judices interpellet , qui jubeant Peregrinos detineri , jubeant Carolum Franciscum Romam venire , & secum deferre habitus illos , quibus illo vespere in eo actu usus est , jubeant illis vestiri , & Fœminam similiter iisdem , quibus est usa , &

indu-

indutos præsentent eos illis duobus Peregrinis, interrogentque, an cognoscant illos duos, an fuerint alicubi præsentes Matrimonio inter eos celebrato? optime respondebunt agnoscere, & in S. Constantio contraxisse nuptias. Nesciunt quidem, hunc esse Carolum Franciscum, & illam Epiphaniam: sed agnoscent esse illas duas individuales Personas, quæ ibi contraxerunt; & hoc sufficit, ut pater in ordinariis Matrimoniis, quæ plurima Romæ fiunt assumptis birbantibus pro Testibus, qui nec Familiam, nec cognomen, nec Personam agnoscunt Contrahentium, sed solùm audiunt nomen v. g. Francisci, & Ciaræ, quæ sunt communia pluribus. Est ergo ille contractus capax probationis per se.

Replica hæc confirmat resolutionem Authoris. Ad cujus claritatem bene advertenda sunt duo.

Plura in abstracto sunt possibilia, & impossibilia in concreto. Primum, quod aliud est considerare res in abstracto, & prout sub imaginabilibus, & somniabilibus circumstantiis evenire possunt; aliud est considerare res in concreto, & in facto esse, seu prout eveniunt. Plurima sunt in abstracto possibilia, quæ in concreto accepta non sunt talia. Do exemplum. Si dicam in abstracto, canis venaticus paulò velocior lepore, potest leporem capere; rem possibilem, & veram assero. Si autem ponam casum in concreto: puta quod lepus sit prope collem asperum, densum, & spinosum, & per decem, vel duodecim passus ante canem, tunc per se est impossibile, quod canis leporem capiat, quia in ascendendo lepus est velocior, canis verò minus velox, lepus per condensa facilè se abscondit penetrando, secus canis.

Res accipiendæ secundum possibilitatem moralem, non metaphysicam. Secundum est, quod res cadentes sub legibus humanis accipiendæ sunt secundùm possibilitatem moralem, non autem metaphysicam; quia ordinatæ sunt ad modum vivendi humanum; modus autem vivendi humanus non respicit metaphysicos casus, hi enim sunt extra regulam, sed respicit casus, ut subsistunt circumstantiis moraliter evenibilibus, hi enim sunt capaces regulationis.

Nunc casus, quem Replica meditatur, est omnino abstractus, & solùm metaphysice possibilis; in concreto autem acceptus, prout debet accipi, est evidenter impossibilis secundùm ea, quæ moraliter, & per se eveniunt, si attente perpendantur. Si attendamus ad *Prætensum Matrimonii moraliter est impossibilis probationis.* naturam Matrimonii, quod est vinculum amatorium, per se non evenit, quod in tam brevi tempore Conjuges disjungantur; & in casu Epiphaniæ multò minùs, quæ erat captiva Caroli Francisci, a quo victum recipiebat. Si attendamus ad naturam Mulieris: hæc non solet esse prompta ad tentanda ea, quæ in casu Replicæ finguntur; & quoad hanc Mulierem res non est moraliter excogitabilis. Mulier paupercula, vilissima, existens in Pago parvo, in rigoribus hyemis, iter Romanum satis longum, qua arte, quibus auxiliis, arriperet, taliter ut perveniat ad Urbem priusquam discedant Peregrini prætensi ab Hospitali Sanctissimæ Trinitatis? Si verò exierint, quomodo per Urbem vagantes inveniet homines omnino incognitos? Si extrahendus est Commissarius ab Urbe,

A summa notabilis pecuniæ est deponenda; ubi eam accipiet Mulier non boni nominis? Si attendamus & Curiæ stylum, & similium negotiorum conditionem, non creditur Fœminæ asserenti: sed deputatur Ordinarius pro informatione, aliaque fiunt, prudentiâ, & æquitate postulante, pro quibus exequendis tempus rationabile prærequiritur, interim & prætensi Peregrini evanescunt, & Carolus Franciscus res suas disponit, sibique providet, & cautiones proportionatas assumit. Sed apertam impossibilitatem conficti casus quis non videt? De facto Carolus Franciscus constanter persistit in negatione contracti Matrimonii cum Epiphania. Qualiter ergo

B quæret illum vestitum rusticalem priorem, illumque induet, ut compareat coram Testibus? Si omnia negat, si mendacem proclamat Epiphaniam, & versipellem, falsariam, quomodo Judices jubere possunt, ut compareat sub forma præscripta in casu Replicæ? Convincendus ergo priùs est de facto: atqui per Sapientissimum Dominum meum nequit convinci de facto, cum approbet lubenter primam partem Responsi Theologici; ergo aperte non est moraliter possibilis casus, quem describit in Replica; adeoque, ut planum est attente consideranti, casus ponitur sub circumstantiis tantùm metaphysice

C evenibilibus, ac proinde casus est de per se accidens omnino, non autem de per se, nec de intentis a Lege.

Ulteriùs procedamus, & figuremus, Romæ duas Personatos, vulgò *in Maschera* coram Testibus ignotis contrahere Matrimonium: pectus discooperrum in utroque demonstret, unum esse Fœminam, & alterum Masculum: de reliquo densissimâ, & largissimâ maschera totaliter uterque contegatur: a tribus diebus Sponsus mutet amorem: reclamet Mulier, adeat Judices, narret factum: Judices detinere faciant Testes, jubeant eosdem sub illa eadem maschera coram

D Testibus comparere, interrogent, an agnoscant illos duos? an aliquando viderint illos inter se contrahere Matrimonium? respondeant id, quod noverunt. En casus simillimus illi in Replica descripto: en inventa speculatio, sub qua videtur posse probari Personatorum Matrimonium: quibus tamen non obstantibus, Matrimonium illud est omnino nullum absque dubio. Quod si quis Camelum vellet deglutire, ut excutiat pulicem, concedens, validum fore Matrimonium, non video quid fecerit Sacrosanctum Concilium sua lege: certe non providit polygamiis: certe non attulit remedium ullum horrendis illis adulteriis, quæ ibi deplorat: *Matrimonium Personatorum nullum est.*

E certe integra remanet Juvenibus forma decipiendi Puellas, & mutandi Uxores.

51 Dicit Sapientissimus meus Dominus: in casu Maschersatorum respondebunt Testes, se vidisse duos similes homines Matrimonium celebrasse a tribus diebus; in casu verò Caroli Francisci, respondebunt Testes, has duas Personas contraxisse; quia vultus, & frons discooperta magnum est signum cognoscibilitatis.

Sed hoc est punctum difficultatis. Cur in casu Personatorum, similes tantùm cogno-

gnoscentur, & in casu Caroli Francisci, Personæ? si utrobique realiter sunt eædem Personæ: si utrobique sunt in ea positione, sub qua contraxerunt: si utrobique est occultatio Contrahentium: si utrobique assumuntur signa per se fallentia, & decipientia. Deponenda est allucinatio vultus, suæ connaturali dispositioni relictus; & si paulo magis expolitus, & inunctus, est signum veræ cognoscibilitatis; non autem vultus artificiose confictus, diversus ab eo, quem quis habet, tum ex parte habituum, tum ex parte gestuum, tum ex parte modi deferendi corporaturam, sub quibus apparet quis distincta Persona ab ea, quæ revera est. Parum refert, quod maschera immutans sit pro delineamento supra unam cartam vultui adjunctam, vel sit pro lineamento immediate afficiente vultum medio artificio. Exemplum quotidianum, & palpabilissimum habemus in Theatris. Unus in uno actu Comœdiæ personam gerit unius Nobilis, in alio vero actu personam gerit Scurræ, vulgò *di buffone*: & non dignoscitur, quod hic posterior sit idem ille prior, nisi ab illo, qui priùs aliunde noverat eum; & tamen vultus est discoopertus, sed immutatus conformiter ad personam, quam repræsentat. Hæc sunt ordinariâ experientiâ evidentia. Recursus ergo ad vultum sic in abstracto, non est firmum argumentum, sed debet esse recursus ad vultum in concreto.

Personatorum Matrimonio æquiparatur præsens Matrimonium.

Addo, majorem esse occasionem decipiendi in casu dicti Caroli Francisci, quàm in casu Personatorum. En planum motivum. In casu Mascheratorum nullum est signum determinans ad judicandum, masculum v. g. plebejum esse potius, quàm nobilem, ex vi mascheræ. In casu autem Caroli Francisci omnia signa expresse determinant ad formandum judicium, quod sit plebejus, non autem nobilis, qualis ipse est; adeoque explicite datur major, & vera ratio per se fallens, inducensque cognitionem unius Personæ omnino distinctæ ab altera.

Major deceptio in præsenti Matrimonio quàm in illo Personatorum.

52 Si quis porro vellet dare (quod tamen falsum est) casum Replicæ esse de moraliter evenibilibus, nihil adhuc concludet. Nam numquam Carolus Franciscus comparens sub illo eodem habitu eamdem Personam exteriùs repræsentabit, quam sub illo repræsentavit prima vice, quando nupsit; non solùm quia artificiose diversam corporaturæ formam confinget, ut non se prodat, v. g., finget se luscum, stolidum &c., sed etiam quia naturaliter, & per se, & secundùm veram naturam aliter esse non potest. Certum est, Philosophia docente, atque experientia probante, quod juxta qualitatem affectuum naturalium interiorum fiunt mutationes exteriores in corpore. Carolus Franciscus prima vice amantis affectibus ducebatur sub illo habitu plebejo, & calvitio, & *berrettone con gli orecchioni* ad Matrimonium celandum: secunda vice angeretur affectibus iracundi, infamati, timentis; ac proinde diversas animi expressiones exteriores faceret connaturaliter, & ex industria, sub quibus diversas oportet ex necessitate appareat a se ipso in priori. Et quomodo illum distinguent duo Peregrini, qui sub prima forma eum viderunt in vultu (fortè terga verterit) ad momentum transeuntes, ad lumen duplicis candelæ accensæ super Altare in media nocte? Certe non, etiamsi lynceos habuissent oculos.

Affectus interni mutant vultum exteriorem.

53 Addo, in celebratione prætensi Matrimonii exigitum est secretum sigilli Sacramentalis, quod per se est rigidissime insolubile. Ex hac conditione annullatur Matrimonium, & inter confinia clandestinitatis recluditur. Quod ut evincam, formo alium casum. Jacobus habuit rem cum Margarita: hæc minatur se proditurum ejus crimen: Jacobus spondet eam accepturum: vadunt ad Parochum cum debitis Testibus, & Parentibus; sed antea Jacobus seriò convenit Parochum, & protestatur, se nolle eam ducere revera, sed faciet illum actum externum, ut satisfaciat Mulieri, ne sequatur sibi infamia. Hoc Matrimonium coram Deo est nullum, defectu legitimi consensus, ob quem ille actus externus efficitur solùm apparens, non realiter. Erit etiam nullus in Foro externo, si sufficienter probetur serietas protestationis præmissæ; quamvis, ob crimen deceptionis, dignus esset Sponsus pœnâ. Ita March. *in Resolutionibus de Matrimonio*.

Matrimonium celebratum sub sigillo Confessionis nullum.

Nunc ad rem nostram. Carolus Franciscus de consensu Epiphaniæ, & ViceParochi tractare voluit Matrimonium in Confessione: exegit occultari sub conditione sigilli Sacramentalis; idest protestatus est, se nolle cum Epiphania contrahere, nisi sub indispensabili secreto Sacramentali, quo deficiente, non contraheret. Constat ex Actis Processus, voluisse absque Testibus contrahere: Parocho nolente, expostulavit prædictam conditionem, quæ directe, & per se evacuat omnem vim probativam illius actus exterioris, & aufert omnem efficaciam, redditque actum apparentem, ac proinde nullum coram Deo, utpote ex diametro tollens essentiam, & naturam Matrimonii. Est etiam nullum coram Ecclesia, si constet sufficienter de illa protestatione: atqui illa constat abundanter ex Processu legitimo; ergo in utroque Foro nullum est.

54 Nec valet dicere quod Ecclesia exigit illam formam præcise externam, ut sit coram Parocho, & Testibus, non attendens ad intentionem, de qua non judicat, tamquam de occulto.

Non valet inquam. Nam Ecclesia etiam non judicat de interno consensu, utpote de occulto, sed attendit consensum exteriùs exhibitum; & tamen si præcessit protestatio prædicta, non subsistit valor Matrimonii; & ratio est, quia Ecclesia petit externum consensum verum, & non præcise apparentem. Hæc eadem ratio currit in hoc casu. Exigit externam publicitatem Ecclesia, non materialem, sed formalem, non apparentem, sed realem; hinc præcipit fieri Matrimonium, non coram hominibus, sed coram Testibus, quia debent habere requisita essentialia ad testificandum. Sed sigillum Sacramentale essentialiter impedit in quolibet actu externo vim probativam in Foro exteriori; ergo tollit naturam probationis exterioris.

Ecclesia exigit Matrimonii publicitatem realem, non apparentem.

Fal-

Falsum etiam est, hic solùm agi de intentione interna, sed est vera, & realis conditio exterior apposita actui exteriori.

55 Nec valet secundò, quod illud secretum non teneat. De hoc nolo disputare. Sed vis consistit in eo, quod involvitur protestatio de non contrahendo, nisi sub hoc secreto, quo cessante, non contraheret Carolus Franciscus. Sufficit quod in errore, & ignorantia Contrahentium credatur tenere, & valere, ad hoc ut Matrimonium habeat conditionem contrariam suæ naturæ. Quod non teneat secretum, per accidens est, quia applicatur materiæ non debitæ. Ceterum ea sua natura, & per se insolubile est: & quia tale creditur, assumitur a Contrahentibus; ac per consequens ea mente Contrahentium, & intentione, eamdem vim retinet. Error materialis non tollit efficaciam intentionis formalis. Non contraheret Carolus Franciscus, si putaret æqualiter esse revelabile, vel publicabile illud Matrimonium, sive apponatur, sive non, conditio sigilli Sacramentalis; sicut non contraheret prædictus Jacobus, si crederet æque valere Matrimonium, sive præmittat, sive non, protestationem. Cum ergo Ecclesia noverit legitime ex actis Processus hanc expostulatam conditionem protestativam, sequitur, & coram Deo, & coram eadem Ecclesia, nullum fore contractum inter Carolum Franciscum, & Epiphaniam.

Error materialis non tollit efficaciam intentionis formalis.

Et ita pro veritate scotio, salvo semper meliori judicio.

DISSERTATIO THEOLOGICA IV.

AN CONFESSARIUS DEBEAT UXORATUM PŒNITENTEM IMPEDIMENTO DIRIMENTE IGNORANTIA INVINCIBILI IRRETITUM ADMONERE, INFRUCTUOSAM PRÆVIDENS ADMONITIONEM.

56 Si Confessarius in actu Sacramentalis Confessionis, alicujus ex Contrahentibus impedimentum subesse noverit, tenetur actu, & non aliter, Pœnitentem removere a Matrimonio contrahendo, donec legitima habeatur Dispensatio: quod quidem intelligendum est, quamvis immediate post Confessionem contrahendum foret Conjugium; debet enim modis omnibus studere, ut aliquo prætextu protrahatur. Quod si Pœnitens acquiescere nolit, debet absolutionem denegare. Sed ejusdem Conjugio, si petatur, assistere debet; tum ex generali regula de Sacramentorum administratione indigne, & publice petentibus; tum propter arctissimum Sacramentalis sigilli vinculum. Confessarius quidam, detecto impedimento affinitatis ex crimine obveniente, dum tempus instabat contrahendi, in eodem Confessionis actu suasor fuit, ut Puella votum castitatis ad tempus emitteret, quo voto, ipsa annuente, manifestato, Nuptiæ dilatæ fuere, donec super impedimento dispensatum fuit. Ludovicus Beja *p. 2. casuum conscient. casu* 32. aliud excogitavit modum pro evitando scandalo; consuluit nempe Sponsos, ut ex mutuo consensu contraherent sub conditione futuræ Dispensationis, interim cohabitare possent sub eodem tecto, abstinendo tamen a maritali commercio, & implorato divino auxilio ad periculum incontinentiæ evitandum.

Confessarius noscens impedimentum dirimens debet amovere Pœnitentem a Conjugio contrahendo.

57 Quando uterque Contrahentium cum dubio impedimenti dirimentis celebravit Matrimonium, nec petere, nec reddere potest debitum, nisi dubio rite deposito; uterque siquidem fornicationis periculo exponitur. Si verò alter tantummodo sit dubius, adeoque mala fide contraxerit, petere nequit, sed debitum reddere potest. Ubi bona fide, contracto Conjugio, rationabile dubium ex parte utriusque supervenit, tenetur uterque ob periculum illicitæ cohabitationis abstinere tum a petitione, tum a redditione debiti; si verò unus tantummodo dubitet, hic nequit petere, tenetur autem Parti innoxiæ satisfacere postulanti. Quod si alter certam assequatur impedimenti notitiam, nullimode petere, aut reddere potest debitum, etsi sub Excommunicatione præcipiatur; quia scienter fornicarie misceretur; adeoque, donec Dispensatio obtineatur, honestis motivis declinare debet thori cohabitationem, vel impedimentum revelare, quod facilè continget, si non sit ex delicto. Si verò ex crimine habeatur, cautiùs incedendum est, & consulendi sunt prudentes, & potissimùm Episcopus.

Sub dubio impedimenti, quid agendū.

58 Habita impedimenti Dispensatione, nullitas Matrimonii, Parti nescienti manifestanda est, ut novus habeatur consensus, caute tamen, præcipue si sit impedimentum ex delicto; unde in Dispensationibus, quæ dantur ex Sacra Pœnitentiaria semper apponitur: *Cum ipso Latore dispensa, muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut Latoris delictum nunquam detegatur*. Vid. Tract. de Matrim. *Disp. VI. Controv. VI. num.* 100. usque in finem.

59 Dubium, idque momentosum suboritur, quid agendum sit in casu de ignorantia invincibili impedimenti dirimentis, quod a Confessario detegitur post consummatum Matrimonium, insciis omnimode Contrahentibus. Si ignorantia sit vincibilis, omnes in id conveniunt, ut Pars ea laborantem ignorantiâ admoneatur; hæc quippe nullatenus a crimine excusat; adeoque ei deneganda est absolutio, si nolit a thoro abstinere. Existente invincibili ignorantia, si prudenter credatur, quod Pars ignorans abstinere vellit, dubio-procul manifestandum est impedimentum, atque nullitas initi Connubii, dein sollicitanda Dispensatio.

Difficultas itaque versatur in casu, quo juxta dictamen prudentiæ nosceret Confessarius nequaquam profuturam admonitionem, sive ob timorem rixarum, atque occisionum inter Consanguineos, sive ob periculum quod Conjuges perseverare velint in maritali cohabitatione. Contingere autem potest, quod impe-

impedimentum sit solius Ecclesiastici Juris, puta Affinitatis, quod sæpenumero contingit; quandoque verò Juris naturalis, ut in Archiepiscopatu Gratianopolitano contigit, ubi Mater filium ignoratum invincibiliter duxit. Cum enim filius adhuc infantulus in Regionem longinquam fuerit translatus, atque adoleverit in Virum, ad Patriam redux Matrem Viduam duxit in Uxorem in facie Ecclesiæ, ignorato prorsus impedimento, & post aliquod temporis, consummato jam Matrimonio, aperte innotuit, filium cum Matre nupsisse.

60 Hac super re sunt, qui dicunt, ignorantem haud fore monendum; nec desunt qui velint, Confessarium peccare, si fortè admoneat; alii verò contrariam propugnant Sententiam. Cui parti sit adhærendum judicent Sapientiores, quamque velint adoptent. Pro secunda Sententia

DICENDUM quod Confessarius tenetur Pœnitentem impedimento dirimente ignorantia invincibili irretitum admonere, quamquam prudenter noscat nequaquam profuturam admonitionem.

61 PROB. I. Tertiâ regulâ Juris *Tit.* 41. *Decretalium* -- Utilius scandalum nasci „ permittitur, quàm veritas relinquatur -- scilicet non est deferenda veritas ob quodcunque malum, quod inde timeatur, sed Confessarius, qui aliàs ex munere, & per se veritatem docere tenetur, non manifestans impedimentum, stante præscientia futuræ illegitimæ cohabitationis, veritatem deserit, ne scandalum oriatur; ergo agit contra Juris regulam.

Non est deserenda veritas ob quodcumque malum.

62 DICES. Regula Juris laudata servanda utique est, sed quando profutura dignoscitur: in nostra suppositione nulla spes affulget; adeoque non urget.

RESP. Hujusmodi effugium facilè præcluditur. Cum enim fructus speratur, Juris regula locum non habet: siquidem jam non oriretur scandalum, tolleretur namque prava cohabitatio; cumque ipsa clare dicat permittendum potiùs scandalum, quàm veritatem derelinquere, fateri necesse est, regulam illam innuere casum, in quo fructus non speratur.

Pro clariori tamen intelligentia notandum est, triplicem dari veritatem, ut habet Glossula ad præcitatam Regulam; veritatem nempe vitæ, justitiæ, & doctrinæ, ad quam homo conformari debet. Veritas vitæ ad actionem pertinet in his, quæ homo per seipsum agere debet; veritas justitiæ spectat quidem ad actionem, sed relate ad ea, quæ aliis observanda promulgare quis debet; veritas doctrinæ ad cognitionem refertur, ut quod Deus unus est, & trinus, quod furtum non est faciendum. His prælibatis

Triplex veritas.

S. Thom. 4. *Dist.* 38. *quæst.* 2. *art.* 4. *quæstiunc.* 1. generalem firmat regulam; videlicet: *Quicunque autem veritatem relinquit, peccat*; & eâdem regulâ repetitâ *ad Galat.* 2. explicans reprehensionem a Paulo factam Petro ad singulas elucidandas veritates descendit, ostenditque, veritatem vitæ ob quodcunque malum nusquam posse dimitti, unde nullimode peccare licèt etiam venialiter, ut alter gravissimo licèt crimine se non deturpet. Ostendit *ad* 2. nusquam deserendam esse veritatem justitiæ, & doctrinæ. Et *in corpore articuli* sic discurrit -- Sed tunc dici-
„ tur aliquis veritatem dimittere, quando
„ dimittit, vel facit aliquid, quo omisso,
„ & facto veritas non manet: quod sine
„ peccato esse non potest; & ideo nullo
„ modo veritas propter scandalum passivum
„ alterius dimittenda est -- Atqui in nostro casu, prætermissa admonitione de impedimenti existentia, non manet veritas Conjugii, nec veritas liciti congressus Conjugum; ergo deseritur veritas, quæ etiam pro evitando scandalo absque noxa derelinqui nequit. Clarius *ad* 3. resolvendo objectionem, quæ oppositæ Sententiæ fundamentum præcontinet, positâ doctrinâ de actu docentis, & de re, quæ docetur, sic loquitur -- Sed
„ res ipsa, quæ docetur, est, quæ pertinet
„ ad veritatem doctrinæ. Nec veritas do-
„ ctrinæ prætermittitur, quando aliqua res
„ vera tacetur, sed quando veritati illius rei
„ præjudicium generatur, sicut ex contraria
„ doctrina, sive ex taciturnitate aliquorum;
„ & sic propter nullum scandalum est veritas
„ doctrinæ relinquenda -- Sed impræsentiarum ex Confessarii silentio præjudicium generatur veritati Conjugio debitæ; cum falsitas non tollatur, sed corroboratur: error enim, cui minime resistitur, ex regula Juris approbatur; ergo.

63 PROB. II. Per Adversarios si quis invincibili laboret ignorantia alicujus articuli necessarii, ut ajunt, necessitate medii ad salutem, instrui debet, quamvis prudenter prævideatur, quod nusquam credet; ergo similiter Confessarius tenetur Conjuges admonere, si invincibili ignorantiâ laborent, licèt prudenter prævideatur, quod in illicita cohabitatione perseverare velint. Ostenditur vis illationis, salva tamen strictiori obligatione eorum, quæ sunt necessaria necessitate medii. Qui prædictum articulum invincibiliter ignorat, non peccat formaliter, & licèt non foret salvandus, nihilominus illa ignorantia deservit, ut in judicio Dei mitiùs cum eo agatur, mitiùsque puniatur, secundùm Regulam Augustini relati Cap. *Si quis autem, de pœnit. dist.* 3., ubi docet, laudabile esse in Schismaticis, qui perituri sunt, ea facere, quæ ad tolerabilius supplicium deserviunt. Ablatâ ignorantiâ deservit scientia ad gravius supplicium; quia materialis incredulitas in formalem transit; & tamen Pœnitentem instruere tenetur Confessarius. Quamvis ergo Conjuges, stante ignorantia invincibili, formaliter non peccent, peccaturi habitâ notitiâ nullitatis Conjugii, nullimode excusari potest Confessarius, si admonitionem prætermittat; quia sui muneris est docere necessaria necessitate medii, & præcepti, potissimùm illius generis, quæ Fideles vi status peculiaris expresse scire debent, ut in casu, ubi nullitas Conjugii est destructiva ipsius status quoad substantiam.

Confessarius instruere debet pœnitentem.

64 PROB. III. Ex communi Doctorum placito, qui invincibili laboraret ignorantiâ circa aliquod Mysterium implicite de necessitate credendum, puta, quod Justorum animæ

Edocendus qui invincibiliter ignorat aliquam veritatem Fidei.

Animæ ab omni labe expiatæ ſtatim æternam conſequuntur felicitatem, a Parocho, qui errantem animadvertit, foret edocendus, quamvis ob oppoſita momenta firmiùs quàm par eſt, indita, probabiliter credatur, nolle a ſuo errore recedere; urget enim præceptum negativum de non credenda falſitate. Sed itidem urget præceptum negativum de non accedendo ad non ſuam; ergo ſicut Parochus ſciens errorem invincibiliter errantis tenetur ad inſtructionem, permittendo peccatum Infidelitatis formalis, ita ſciens irritum Matrimonium tenetur ignorantes Conjuges inſtruere, cum permiſſione peccati formalis. Porro ratio utrobique eadem id plane ſuadet, ſcilicet, veritas Fidei per ſe ſpectat ad bonum commune, & falſitas in ejuſdem præjudicium vergit; ſimiliter Conjugii veritas per ſe ad commune bonum ordinatur, & falſitas in damnum.

Vir Apoſtolicus ad Fidem converſum debet docere reprobatam eſſe Polygamiam.

65 PROB. IV. Nemo eſt, qui dubitet, debere Virum Apoſtolicum inſtruere, non obſtante præviſione perſeverandi in errore, ad Fidem converſum, in caſu Polygamiæ ſimultaneæ. Dari poſſe hac de re invincibilem ignorantiam facilè eſt apud Gentiles; non enim ſimultanea Polygamia primario naturæ Juri refragatur, aliàs in Lege Veteri fuit permiſſa, & nunc quoque apud aliquas, licèt barbaras, Nationes in uſu eſt. Vir itaque Apoſtolicus advertens, Neophitum duas inſimul habere Uxores, neutram dimiſſurum, vel propter divitias, vel propter præclaras earundem dotes, poſſetne accedentem ad ſacrum Pœnitentiæ Tribunal ſine prævia admonitione abſolvere? Nequaquam ſane; quia Polygamia omnino per Chriſtum obliterata eſt. Et tamen poſt admonitionem ille formaliter peccabit. Cur ergo tacere debet in caſu Irriti Matrimonii, cum utrobique acceſſus habeatur ad non ſuam?

66 PROB. V. Si Confeſſarius advertat, & probe noſcat, Pœnitentem non eſſe rite Sacerdotio inauguratum, utpote a ficto Epiſcopo conſecratum, quamvis invincibili ignorantia a pluribus annis Sacra peregiſſet, & ex quo a Sacris abſtineat, magna timeantur ſcandala, tenetur nihilominus illum admonere, etiam ſub præviſione perſeverantiæ in malo, itaut ſacrilegia, quæ ex bona fide innoxia erant, fierent peccaminoſa. Atqui non minùs eſt ab intrinſeco malum accedere ad non ſuam, quàm nulliter celebrare; ergo etiam in hoc caſu neceſſaria eſt admonitio.

67 Sunt & alii caſus invincibilis ignorantiæ paſſim apud Doctores, de quibus admonendi ſunt Pœnitentes, etiam ſub præviſione non futuræ emendationis. Legimus, Mulieres mortem, quæ evitari non poterat, infirma valetudine laborantibus ex pietate acceleraſſe, ne videlicet diu doloribus anxiarentur. Legimus, Adoleſcentulos ex ignorantia utique invincibili pollutos. Ex falſis Moliniſtarum Dogmatibus præventi Simplices non pauci quædam crimina licita volebant, quin ſpes effulgeret emendationis, ſive ob veterem conſuetudinem, ſive ob apparentia momenta. Et tamen in his, aliiſque caſibus, admonendi ſunt Pœnitentes, aliàs Chriſtiana Religio practice falſitati, atque hypocriſi aſtipularetur.

Chriſtiana Religio falſitati non aſſentitur.

Confeſſarius Medicus, Magiſter, & Judex.

68 Hinc intrinſeca exoritur ratio, quæ innuitur a Cardinali de Lugo, & ſequentibus enucleatur. Confeſſarius ex vi ſui muneris eſt Medicus, Magiſter, & Judex, eaque munia Eccleſiæ nomine exercet. Porro Medici conditio exigit, ut quandoque pharmacum aliàs ſalubre non tradatur Infirmo, cum ſcilicet nocumentum prævidetur; quia per ſe reſpicit ſanitatem, quæ hic & nunc a remediis opportune accommodatis, atque a ſubjecti diſpoſitione habetur; propterea quandoque haud debet Confeſſarius corripere Pœnitentem. Magiſtri verò, Doctoriſque conditio immediate reſpicit veritatem, quæ eſſentialiter ſita eſt in conformitate rei prout eſt in ſe, nullimode pravâ, aut bonâ ſubjecti diſpoſitione inſpectâ; proindeque Confeſſarius juxta utrumque munus, Magiſtri, & Doctoris, veritatem palam facere debet, nec poteſt falſitatem docere. Tenetur ultro veritatem docere, quando actu fungitur munere, ad quod aſſumptus eſt. Si a Pœnitente interrogetur, ad unum omnes volunt, Confeſſarium debere rem plane explicare, quamvis nulla futura ſit emendatio, quia in ſpiritu, & veritate, inſtruere tenetur ſciſcitantem. Si verò non interrogetur, debet adhuc ut Eccleſiæ Miniſter ignota recludere, remque totam pateſacere; etenim ex vi miniſterii adſtringitur vices gerere veracis Eccleſiæ, quæ non tantùm formalis, ſed materialis veritatis columna eſt, & firmamentum, unde ipſa errore, & falſitate invincibili haud errare poteſt, ſive tacendo, ſive docendo, cum omnem errorem, omnemque falſitatem intendat propulſare. Ipſa porro publicis monumentis declaravit, illicitum eſſe acceſſum ad non ſuam, nullos eſſe hujuſmodi contractus, etiam ſub quacunque ignorantia initos, quoties certâ ſcientiâ hoc deprehendit; cumque immediate nequeat de omnibus, ſinguliſque caſibus diſponere, utitur Miniſtris, qui veritatem dilucident, aperiantque. E munere igitur horum eſt, ignorantiæ tenebras repellere; ſi verò inde mala ſequantur, Pœnitentium malitiæ imputandum erit.

69 DICES I. Confeſſarius, ut Magiſter, practicam ſolummodo veritatem debet docere, ſecus ſpeculativam: eſt enim Magiſter juxta dictamen prudentiæ, quæ verum practicum reſpicit; ſtante autem invincibili ignorantia cum præviſione fruſtraneæ admonitionis, habetur practica veritas de licito acceſſu; ergo tacendo defectum irriti Conjugii ſuo muneri ſatisfacit.

Veritas ſpeculativa, & practica manifeſtanda.

RESP. Perperàm dicitur, Confeſſarium debere tantummodo practicam veritatem docere. Nam per ſe primò ſpeculativam veritatem, unde practica dependet, manifeſtare tenetur; adeoque ſæpenumero Confeſſarius delinquit, nequaquam manifeſtando invincibiliter ignoranti veritatem, v. g. obligationem reſtituendi. Addas velim, ex parte Confeſſarii non habere locum practicam veritatem ob impedimenti certitudinem. Etenim ex parte Pœnitentis practica veritas eſt, teneri, ad evitandam incontinentiam, accedere ad Conjugem creditam invincibiliter ſuam: &

samen ſi Confeſſarius noſcat nullitatem Conjugii, infimul & incontinentiam, nequaquam acceſſum coofulere valet, ſed ſolummodo monere de incontinentia vitanda. Sicut ſtat veritas practica ex parte Pœnitentia, quod uti poſſit re alterius invincibiliter ignoratâ, v. g. fructu ex uſura, ad familiæ ſuſtentationem: & tamen Confeſſarius ſciens eum reſtitutiooi obnosium eſſe, nequit conſumptionem illius fructus conſulere; quia ea ſuo munere ad veritatis jura tenetur. Nec dicas, in hoc caſu tertium damnificari. Nam damnum eſt ſolummodo phyſice illicitum, potiſſimùm invincibili ignorantiâ intercedente ea parte ſolventis uſuras; quod phyſicum damnum impræſentiarum occurrit, damnificatur ſiquidem ſanctitaa Conjugii; aliàs Confeſſarius cuſtos eſt ſingularis ſanctitatis Sacramentorum.

70 DICES II. Judex tenetur ſolùm ad formalem juſtitiam; unde Innocentem privatâ ſcientiâ cognitum, ſi ſecundùm Juris regulaa reus probetur, damnare debet; ergo ſacer Mioiſter ad ſolam practicam veritatem tenetur, adeoque, cum Conjuges Matrimonii nullitatem ignorant, ea ſcientia, quam ipſe habet, admonere non debet.

RESP. Ea relata inſtantia oppoſitum evincitur. Siquidem eo in caſu ſtudium omne, omnemque adhibere debet diligentiam Judex, ut Innocentem abſolvat, ita ut contendant nonnulli, ſi aliud non ſuppetat remedium, debere Judicem alteri cauſam demandare, atque Teſtis officium aſſumere; quomodo igitur poterit Confeſſarius veritatem reticere? Deinde latum intercedit diſcrimeo inter civile, & Sacramentale judicium. In illo publicæ attenduntur teſtificationes; io hoc jura conſcientiæ. Quapropter agooſcens Confeſſarius Conjugii nullitatem, hanc revelare debet. Hinc compertum fit, Confeſſarium eſſe Judicem, Doctorem inſimul, & Magiſtrum, quæ munia Judici laico nequaquam conveniunt.

Munia Judicis laici, alia a Judice ſacro.

71 DICES III. Chriſtus in parabola nos docet, evellenda non eſſe zizania, ſi eradicandi triticum periculum occurrat: atqui in noſtro caſu occurrit periculum incontinentiæ, diſſidiorum, & hujuſmodi; ergo veritas non eſt recludenda.

RESP. Inſtantia nimis probat. Confeſſarius admonere non deberet, quando Conjuges ignorantiâ craſsâ laborarent; quod & per Adverſarios falſum cenſetur. Chriſtus in illis parabola loquitur de zizaniis cognitis, & patentibus, quæ non rarò juvat tolerare, ubi gravius damnum Eccleſia timere poteſt. Hic obiter placet advertere, in præſenti qooſdam Caſuiſtas in unum veluti aggerem congerere futura mala, puta rixas, homicidia, ſcandala, quæ ex manifeſtatione impedimenti haberentur, cum tamen, temporalibus quandoque occurrentibus motivis, ultro conſulant, aut ſaltem permittant, divortia, ex quibus ſimilia habentur abſurda.

72 PROB. VI. Pœnitens quæcunque laborans invincibili ignorantia debet eſſe paratus ad obtemperandum Legi, qu[...]ies obligatio innoteſcat, potiſſimùm ſi Lex ſpectet ad proprium ſtatum, atque illam ſcire teneatur: ſed ad ſtatum Conjugii proprie ſpectat ſcire ejuſdem valorem, aut nullitatem, ſicut illicitam fore cohabitationem thori, quoties nullius valoris eſt Matrimonium; ergo accedens ad Sacramentum debet eſſe paratus ad abſtinendum a maritali commercio, quoties illicitum agnoverit, etſi prævie nulla hac ſuper re ſuborta fuerit dubitatio.

Pœnitens debet eſſe paratus ad legem ſervandam.

Res exemplis clareſcet. Si quis invincibiliter ignoret, pejerare in re levi fore grave peccatum, inimicum non eſſe excludendum ab officiis communibus, & precibus, acceptum ſupra ſortem in mutoo obnoxium eſſe reſtitutioni, peccatum inculpabiliter oblitum, dum memoriæ occurrit, ſubjiciendum Clavibus, debet in præparatione animi velle non pejerare in re levi, inimicum non rejicere, non retinere acceptum ex mutuo, confiteri oblitum crimen: quod ſi Confeſſarius prudenter adverteret, quod de bia admonitus Pœnitens nollet juſſa exequi, non eſſet utique abſolvendus; ergo idem dicendum in noſtro caſu.

73 DICES. Si Pœnitens vere, efficaciterque deteſtetur peccata, paratus de cetero ad non peccandum, & Confeſſarius prudenter advertat, quod ſi ab eo exquireretur, num eſſet paratus potius in fruſta concidi, Patrem, & Matrem perdere, comburi, quàm peccare, reponeret, haud talia velle perpeti, adhuc foret abſolutione donandus, dummodo in genere firmiter, efficaciterque proponeret velle potius quodlibet aliud malum ſuſtinere, quàm graviter delinquere; ergo a pari in noſtro caſu ob rationis identitatem; ſufficit namque præparatio animi in genere, & ſub illa cognitione, quæ hic, & nunc occurrit.

RESP. Equidem Pœnitens in caſu non eſſet capax abſolutionis. Volens namque efficaciter aliquid ea pluribus conflatum, vult itidem omnia, & ſingula diſtributa, in particulari propoſita; & revera Chriſtus, ut dilectionem Dei ſuper omnia explicaret, non tantùm vult, Patrem, & Matrem, Uxorem, & filios, ſed & animam propriam, ideſt corpus ſuum odio haberi. Contritio ea charitate oritur, quæ omnibus Deum præponit; adeoque ſi quis non foret paratus Deum alicui particulari bono præferre, quamvis generaliter diceret, ſe Deum amare ſuper omnia, Deum utique non diligeret. Contritus paratus eſſe debet ad quæcunque mala pati potius quàm peccare. Et quidem ſufficit talem habere voluntatem in genere; verùm ſi affectum aliquem virtualem haberet nequaquam ſuſtinendi determinatam pœnam pro evitando peccato, illa generalis voluntas non eſſet efficax, nec abſolute contritus Pœnitens; unde nec capax abſolutionis. Porro paritas æqualiter ſe habet in Conjuge, quantùm ad affectum in generali, quatenus, ut ſit contritus, ſat eſt, quod totam legem, ſibi notam velit in genere adimplere. Diſpar tamen eſt ratio circa particulares caſus; quia ipſe ſcire tenetur in particulari leges ſingulas determinatas, quibus ligatur; & conſequenter tenetur velle edoceri circa leges ignoratas. Non idem occurrit quantùm ad pœnas; non enim

Conjux ſcire debet propria ſui ſtatus.

enim debet homo singulas scire, & determinatas pœnas, quæ perpeti possint; siquidem determinatæ acceptæ ad essentiam contritionis non spectant. A

74 REPLICABIS. Perperàm ageret Confessarius, si, ut doloris efficaciam probaret, singulas pœnas proponeret. Nam ut ait S. Th. *Quodl.* 1. *quæst.* 5. *art.* 9. — Descendere in talibus ad singula, est inducere „ hominem in tentationem, & præbere occasionem peccandi — Sed etiam Confessarius nullitatem Conjugii invincibiliter ignoratam revelans, induceret hominem in tentationem, atque occasionem peccandi præberet; ergo male ageret, adeoque impedimentum revelare non debet. B

RESP. Discrimen ex dictis in aperto est. Conjux vi status hanc peculiarem legem scire tenetur, eamque observare; & ideo debet esse paratus ad eam dignoscendam, si quandoque ipsam ignoraret. Tenetur itaque Pœnitens esse paratus ad abstinendum a maritali congressu, quoties noverit nullitatem Conjugii, & insimul dispositus ad percipiendam veritatem de nullitate, si de ea habeatur ignorantia. Confessarius verò debet or Doctor Pœnitentem edocere legem ignoratam, nec indispositum absolvere; quapropter, si rationabilibus momentis Pœnitentem noverit nolle abstinere ab illicito commercio, deneget absolutionem. Quod si ex manifestatione mala inde evenient, non Confessario, sed Pœnitenti imputanda erunt. C

75 SUBDES. Si impedimentum ex delicto habeatur, puta ex Affinitate culpabiliter constitutâ, Conjux abstinere non debet ab Uxore, ne bonum nomen periclitetur: quare Parochus volentibus coram ipso in Ecclesia contrahere, etsi scientiam habeat de impedimento, debet assistere; ergo saltem in hoc casu impedimentum poterit retiecere.

RESP. Argumentum probat neque posse revelari nullitatem, stante vincibili ignorantia, siquidem, eâ spectatâ, motivum bonæ famæ urget; immo Parochi exemplum evincit, haud fore monendum Pœnitentem, stante scientia actuali impedimenti. Quare instantia ostendit, congrua excogitanda esse media pro servanda fama, secus retiecendam esse veritatem, etsi prævideatur, quod profutura non erit admonitio. Accedens ad sacrum Confessionis Tribunal est æger, ignorans, reus, & implicite, seu virtualiter petit sanari a quocunque vulnere, edoceri de quacunque lege quomodocumque ignorata, absolvi demum a quolibet crimine, & Confessarius talia petenti formaliter, vel virtualiter, debet facere satis, propterea impedimentum etiam in casu detegere. D E

SOLVUNTUR OBJECTIONES ALTERIUS SENTENTIÆ.

76 OBJIC. I. Monitio, sicut & fraterna correctio non cadit sub obligatione, quoties fructus inde non speratur, juxta illud Augustini effatum relatum Cap. *Si quis autem. Dist.* 7. *de Pœnit.* — Si scirem non „ tibi prodesse, non te admonerem — ergo.

RESP. Hujusmodi momentum nullius est roboris. Hi namque Doctores absolvunt a fraternæ correctionis præcepto, etiam cum Frater peccavit, immo & perseverabit in crimine ex ignorantia invincibili, si nulla affulgeat spes emendationis; & tamen non renuunt adstruere in Confessario obligationem admonendi Conjuges de impedimento, si vincibilis adsit ignorantia. Debent itaque noscere, latum intercedere discrimen inter debitum fraternæ correctionis, & manifestationem impedimenti dirimentis.

Textus Augustini abs re affertur. Agit enim eo loci de pœnitentia, quæ ad vitæ atque extremum differtur, de qua meritò dubitari potest, num a Deo accepta erit. Quoniam igitur incertum est, ideo Augustinus suasor est pœnitentiæ; si enim certò sciret ipsam a Deo rejiciendam, neutiquam Peccatorem moneret ad pœnitendum. Igitur Augustini sensa non tendunt ad instruendum de correctionis fraternæ mandato, ut intendebant Adversarii.

77 OBJIC. II. Nemini laqueum injicere debemus Cap. 2. *De Viduis* 27. *q.* 1. atqui in nostro casu admonitio Confessarii solummodo deserviret ad laqueum; ergo.

RESP. Argumentum hujusmodi æque urget in casu ignorantiæ vincibilis, immo & scientiæ. Nam eo loci *de Viduis* agitur de eo, qui post votum simplex scienter contraxit; quo casu resolvit Pontifex, Contrahentem pro violato voto subjiciendum esse pœnitentiæ, sed a Conjugio non esse sejungendum, quia laqueum injicere non debemus. Et meritò sane. Conjugium namque validum erat; si enim irritum fuisset, aliter dubio-procul respondisset. Laqueus itaque injicitur, cum prohibetur quod licitum est, nec contra legem; non quando prohibetur quod rectò rationis dictamini adversatur. Accessus porro ad non suam est contra legem naturalem, omnibus quidem compertam, licèt sub his circumstantiis ignoretur, quod hæc Mulier non sit sua; adeoque Confessarius fungens munere suo, dum admonet, perperàm dicitur injicere laqueum, sed ipsum, stante gravi causâ, permittere.

78 OBJIC. III. Nulla Lex ad inanes, inutilesque actus adstringit: frustraque utitur, ubi nihil speratur; hoc idem in nostro casu facilè occurrit; ergo.

RESP. Eadem est paritas de ignorantia vincibili. Etiam ille, qui vincibiliter ignorantem, admonet eum prudenti prævisione quod in peccato perseverabit: inanis monitor foret censendus; & tamen ex Adversantium doctrina in hoc casu Lex urget.

Quod si dicas, vincibiliter ignorantem tunc quidem non abstinere a peccato, sed in posterum conscientiæ stimulis adactum, fortè ab iniquitatis semita declinaturum. Itidem respondebimus & nos; adeoque ignorans invincibiliter, licèt impræsentiarum admonitus non proficiat, proficiet fortè. Ministri Ecclesiæ ad propria obeunda munia tenentur, quia ex se ordinantur ad uberem in Ecclesia reddendum fructum, non autem ad fructum actu colligendum. Hinc habemus Christum *Admonitio habenda quandoque sine spe emēdationis.*

 Ju-

Judæos viam salutis docentem, licèt compertum haberet, plerosque non credituros.

79 OBJIC. IV. Ex duobus malis, juxta commune effatum, minus est eligendum; sed minus malum est solummodo materiale præ formali peccato: aliàs stante ignorantia invincibili per accessum ad non suam materialiter peccatur, accedente scientiâ maliciose delinquitur; ergo.

RESP. Semper instat argumentum de ignorantia vincibili. Equidem minus malum est peccatum tantummodo in causa, & ex ignorantia vincibili perpetratum: minorem namque habet voluntarietatem, quàm peccatum in se, & ex completa malitia; & tamen per Adversarios tenetur Confessarius vincibiliter ignorantem monere, etsi prævideat futurum gravius peccatum. Et quamvis major illa gravitas non habeat fortè malitiæ speciem immutare, ad majorem tamen impellit damnationem, quam a Proximo, secundùm Augustini regulam infra adducendam, avertere summo studio debemus. Contendunt Doctores, haud fas esse hostiam non consecratam dare indigne petenti palam, accedente etiam ipsius consensu, ne adstantes materialis Idololatriæ rei habeantur: atque ob idem momentum negant, posse v.g. Parochum publicæ adorationi hostiam non consecratam exponere, etsi consecrata deficiat. Non ergo est per se licitum materialia crimina ab intrinseco mala permittere ad formalia evitanda; aliàs circa præcepta Fidei, Spei, & Charitatis, non essent admonendi Pœnitentes, cum prævidetur admonitio non profutura; quod sane absurdum est. Itaque sicut Lex non est reprobanda, ut docet Apostolus, ex quo ab ea oriatur peccatum, ita non est eliminanda veritatis manifestatio, ea quo quis ex prava voluntate peccet habitâ illius cognitione.

Materiale peccatū evitandum.

80 OBJIC. V. Quoties duo occurrunt præcepta inter se nequaquam compossibilia, quod fortiùs urget, servandum est: sed fortiùs adstringit præceptum reddendi debitum, utpote clarius, notiusque, quàm præceptum abstinendi a concubitu, qui fornicarius ignoratur; ergo Confessarius detegendo impedimentum nequit impedire redditionem debiti, sed hinc potius consulere, atque præcipere debet.

RESP. Nemo unus est, qui non videat, Argumentum urgere pro casu vincibilis ignorantiæ, ubi indubie præceptum reddendi debitum clariùs est, quàm aliud de fornicatione vitanda. Latet itaque in argumento æquivocatio. Aliud est loqui de Conjugibus, ac de Confessario. Pro Conjugibus quando impedimentum ignorant, valet præcitata regula. Sed Confessarius non ignorat nullitatem Conjugii; ideoque abs re affertur. Scit Confessarius certò, quod per se, & ab intrinseco illis illicitus est accessus, solumque licitus per accidens; aliunde rem per se ab intrinseco malam nequit consulere. Quod si eos admonere non teneretur, casus eveniret, in in quo malum teneretur consulere, atque præcipere. Ver. gr. si Conjux ex ira nollet debitum reddere: hoc absurdum videtur, deberet enim mentiri, asserendo, ideo teneri debitum reddere, quia Pars altera ratione legitimi Conjugii certum jus habet; est autem indubia doctrina, non licere venialiter peccare pro quocunque evitando scandalo.

81 DICES. Impræsentiarum mendacium non intervenit, eo plane modo, quo B. Virgo non est mentita, cum dixit: *Ego, & Pater tuus, dolentes quærebamus Te*, etsi S. Joseph tantummodo putativus foret Christi Pater; in nostro casu sunt putative Conjuges, ideo mendax non esset Confessarius si eos tali nuncuparet vocabulo.

RESP. In casu mendacium evitari nullimode potest; cum certò noscat Confessarius nullum fore Conjugium. B. Virgo solummodo in sensu de Patre legali illam usurpavit locutionem, atque in ea significatione fuit a Christo intellecta; in præsenti verò Conjuges locutionem intelligerent in sensu reali, & Confessarius probe scit eodem modo ab iisdem usurpari. Quod si illius locutionem in sensu putativo intelligerent, jam noscerent impedimentum, adeoque nullimode thori cohabitationem ipsis permissam. Itaque ut locutio mendacii notam effugiat, fas est, quod taliter proferatur, ut ab audientibus intelligatur, aut intelligi possit juxta loquentis sensum, & secundùm obvium, communemque verborum significationem; significatio porro verborum asserentium Conjugem teneri debitum reddere propter jura Conjugii, innuit aperte, Conjugium legitimum esse. Ex his palam fit, recitatam opinionem talibus non roborari momentis, ut quis prudenter eam deferere non possit.

DISSERTATIO THEOLOGICA V.

AN RELIGIOSUS, QUI LABORIS, AC PŒNITENTIÆ PERTÆSUS, AD DEFORMATOS TRANSIT EJUSDEM RELIGIONIS CONVENTUS, SIT TUTUS IN CONSCIENTIA, ET POSSIT SACRAMENTALITER ABSOLVI.

CASUS.

82 TItius Religiosus speciali Dei munere vestitus, nutritus, ac Professus in Conventu, & pro Conventibus, in quibus Regularis observantia viget, emissâ Professione, laboris, ac pœnitentiæ pertæsus, vel alia consimili causâ motus, Superioribus contradicentibus, sed tandem ob duritiam cordis annuentibus, reformatum Conventus deserere statuit, atque ad alios declinare ejusdem Religionis deformatos, ubi communis vitæ ratio non servatur, atque in præcipuis Ceremoniis, ac Constitutionibus, plurimùm deficiunt. Quæritur, an sit tutus in conscien-

Casus exponitur.

ſcientia, & an poſſit Sacramentali abſolutione donari, & ad Sanctiſſimæ Euchariſtiæ perceptionem admitti?

NONNULLA PRÆNOTANDA.

Qui vovet Religionem in communi non admiſſus in Religionibus obſervantibus non tenetur ingredi inobſervantē &c.

83 ANte difficultatis ſolutionem notandum eſt I. ex Joanne a S. Thoma 2. 2. *quæſt.* 88. *de Voto Diſp.* 29. *art.* 10. quod ſi quis vovens Religionem in communi non admittatur in illis Religionibus, ubi Regularis Obſervantiæ vigor habetur, licèt in aliqua valde laxa admittatur, ita quod in illa non vigeat Obſervantia neque quantùm ad ſubſtantialia vota, neque quantùm ad graves Ceremonias, nequaquam talem adoptare ſtatum tenetur, cum tunc impletio voti cenſeatur moraliter impoſſibilis. Neque enim cenſendus eſt, ſe huic Religioni obligare voluiſſe, ubi nullum ſere obſequium Deo exhibetur. Huic prelufit Cajetanus 2. 2. *quæſt.* 88. *in Comment. art.* 3. -- Dicendum quod ſive „ vocentur Monaſteria reformata, ſive non, „ ſi publice conſtat, quod non ſervatur ibi „ Regularis diſciplina . . . non tenetur Per„ ſona, quæ vovit Religionem in veritate „ ſubire converſationem talium Monaſterio„ rum: ſcriptum eſt enim, cum perverſo „ perverteris. Secus autem ſi vocarentur „ vitæ communis, & tamen in veritate bene „ viverent cum timore Domini in ſubſtan„ tialibus, & multis accidentibus —

Quænam ſint graves Religionis Ceremoniæ.

84 Notandum II. ex Nazario *de Statu, & Obligatione Religioſorum quoad obſervantias Regulares dubitatione* 5. prædictas graves Religionis Ceremonias, quibus neglectis, totum Religionis decorem, Statumque, concidere neceſſe eſt, reduci ad jejunia a Religionum Fundatoribus inſtituta, ad ciborum delectum unicuique Religioni proprium, vilitatem, & aſperitatem veſtium, puta non deferre lineam ſubuculam, quando a Regula prohibetur, jura ſilentii, defectuum correctiones, orationis ſtudium, & devotam Divini Officii recitationem.

Prælati non poſſunt Novitios recipere ubi ſubſtantialia Religionis nō obſervantur.

85 Notandum III. ex eodem Nazario laudato loco Tit. *De receptione Novitiorum*, Prælatos Religionum, Provinciarum, vel Monaſteriorum, in quibus non obſervantur Regula, Conſtitutiones, & ſubſtantialia Religionis, itaut horum Tranſgreſſores abeant impuniti, non poſſe abſque gravi crimine ad habitum, vel Profeſſionem, Novitios recipere; idemque dicendum de inducentibus, & voto ſuo conſentientibus, ut Novitii in tali Religione recipiantur, atque Profeſſionem emittant.

Hujuſmodi porro doctrina colligitur per evidentem conſequentiam ex Domini Sententia Matth. 23. verſ. 15. *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi Hypocritæ, quia circuitis mare, & aridam, ut faciatis unum Proſelytum, & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos.*

Evincitur etiam evidenti ratione. Etenim plerunque Adoleſcentes in aliqua Religione recepti, juxta cæterorum ejuſdem Religionis mores educantur, & provectiores, Senioreſque tanquam Magiſtros imitantur; eiſque ſimiles, immo ob corruptam humanæ naturæ inclinationem pejores efficiuntur; ergo qui in hiſce Conventibus Novitios recipiunt, vel ad recipiendum inducunt, aut conſentiunt, quantùm eſt ex parte ipſorum id præſtant, ut reformandi nuſquam reformentur, dum Regularis Obſervantiæ Tranſgreſſores continuò nutriunt, augentque, ut apte obſervavit Cajetanus 2. 2. *quæſt.* 189. *art.* 5. *in Comment.* Experientia etiam docet, a ducentum, & amplius annis, quibus Supremi Romanæ Eccleſiæ Antiſtites Religionum Reformationem tentarunt, irritus eſt labor, caſſuſque conatus; quia quantò magis ipſi male affectas radices reſecare conantur, tantò magis inutilia, ni noxia dicamus, Novitiorum germina excreſcunt, ſicut conqueritur Clemens VIII. Sed qui impediunt quomodocunque Regularium Ordinum Reformationem, graviſſime delinquunt, & quidem in Spiritum Sanctum, ut contendit Joannes a Turrecremata *in Regulam S. Benedicti*, eò quia, ait Nazarius, Spiritus Sancti Gratiam per Pontifices ad tantæ pietatis opus excitantem impugnant, ſi non verbis, ſaltem factis; ergo recipientes, conſentientes, vel inducentes ad recipiendos Novitios in præfatis Conventibus lethaliter, graviſſime, delinquunt.

Qui impediunt quomodocunque Religionis Reformationem graviſſime peccant.

Religioſi nolentes reformari &c. damnabiliter morientur.

86 Notandum IV. ex Joanne Excuria, ſeu potius ex S. Antonino *in Epiſtola reſponſiva ad Carolum Burgundiæ Ducem*, quod Religioſi, quorum voluntas Ordinationibus Regulæ, ſeu Conſtitutionum ſubjici renuit, & deliberate nolentes reformari, extra Regularem Obſervantiam ſatius vivere volunt, ſive reſiſtant, ſive non, ſi in tali ſtatu perſeverent, non niſi damnabiliter morientur; quoniam noluerunt Reformationem; dicit enim Humbertus *ſuper Regulam S. Auguſtini*, quod contemnere remedia contra delicta tranſgredientium pejus eſt omni contemptu. His prænotatis

CASUS RESOLVITUR.

DICENDUM, Religioſum, de quo occurrit quæſtio, non fore tutum in conſcientia, nec poſſe Sacramentali abſolutione donari, vel ad Euchariſtiæ Sacramentum admitti, niſi efficaciter promittat perſeverare in reformatis Conventibus, pro quibus, & in quibus, Religioſæ vitæ nomen dedit, atque votis ſe obſtrinxit.

87 PROB. I. ex primo Notabili ſub hac forma. Vovens Religionem in communi, aliquam non inveniens reformatam, quæ ipſum ad habitum admittat, ſi quæ deformata præſto ſit, in qua non vigeat vitæ communis diſciplina, atque in gravibus deficiat Ceremoniis in ſecundo notabili cum Nazario recenſitis, non adſtringitur hanc eligere, atque in ea profiteri: quia adimpletio voti eſſet illi moraliter impoſſibilis, & talis Religio eſſet illi potius in laqueum, & in ruinam, quàm ad ſalutem; quod ſi ſciens, & lubens in ea Profeſſionem emitteret, ſtulte omnino, imprudenterque ageret.

quera-

quemadmodum Jephte, de quo scribit S. Hieronymus, quod stultus fuit in vovendo, quia discretionem non habuit. Sed ille, qui est nutritus, & professus in Conventu, & pro Conventibus reformatis, si ob duritiam cordis, etiam ex Superiorum licentia, ad alios ejusdem Ordinis deformatos Conventus declinet, ea quo non sunt communis vitæ, atque in præcipuis deficiunt Ceremoniis superiùs enumeratis, sibi facit moraliter impossibilem adimpletionem eorum, quæ in Professione Sancta Deo promisit, & Religiosum Statum non quidem utilem, sed noxium reddit; ergo si volens, & lubens prædicta peragit, stultitiæ, & imprudentiæ, reus prorsus efficitur. Atqui stultitia, & imprudentia in materia gravi, uti est æternæ salutis negotium, nemine refragante, peccatum mortale involvunt; ergo Titius censendus est lethali irretitus laqueo, vel ad ipsum, nisi consilium mutet, proxime dispositum; adeoque absolutionis, aliorumque Sacramentorum incapax est; ea pari ratione, qua, nec absolutione donantur, nec ad alia Mysteria admittuntur, existentes in mortali, vel ad ipsum proxime dispositi, dispositione quam possunt, & removere renuunt, immo directe, & voluntarie quærunt.

Titius de quo in præsenti Imprudens est in materia gravi.

88 PROB. II. Recipientes, inducentes, seu suo voto consentientes ad recipiendos Novitios in Conventibus ob defectum observantiæ deformatis, mortaliter peccant, peccato quodammodo in Spiritum Sanctum, propter damnum, quod Religioni inferunt, dum e re sua student, ut reformandi nunquam reformentur, cum Regularis vitæ Transgressores continuò nutriant, augeantque, tum quia factis Spiritus Sancti Gratiam ad pium Reformationis opus excitantem impediunt. Sed idem damnum infert Titius Religioni, nisi mavis dicere gravius, nec minus hic Gratiæ Spiritus Sancti, quàm illi, obstat; ergo &c. Consequentia bonæ argumentationis regulas servare in aperto est. Major ex Notabili III. comprobata est. Minor verò tum ex se, tum ex plurium Seculorum experientiâ manifesta est. Non enim alia de causa quasdam Religiones, instantibus licèt Pontificibus pro Reformatione, collapsas adhuc deflemus, nisi quia Novitii vel contra Apostolicæ Sedis mentem in Conventibus, ubi Regula, & Constitutiones, non vigent, recipiuntur, atque profitentur, vel quia post emissam Professionem ad alios non reformatos Conventus declinant. Ita de ipsis verè dicitur quod de filiis Israel Regius Psaltes canebat Psal. 105. vers. 35. *Et commisti sunt inter Gentes, & didicerunt opera eorum . . . & factum est illis in scandalum*: sic noviter Religionis Candidati, in Observantia, & pro Observantia Professi, ad Monasteria digredientes, quæ majori fortè indigent Reformatione eorum, qui ibidem commorantur, discunt opera, quæ indubie fiunt illis in scandalum. Hinc nusquam Religio reformatur; quod quàm ingens sit malum, nemo non videt. Impedit ergo Reformationem qui in Observantia professus, Observantiæ domus deserit. Et sicut laudabiles Religiosi in Observantia perseverantes, eamque hoc medio restaurantes illud demerentur præmium, quod primis Regularis Disciplinæ Institutoribus elargitur Deus; ita Observantiæ desertores eâdem mulctandi sunt pœnâ, ac qui Religionem everterent; id enim oppositorum Leges evincunt. Quomodo ergo hi Sacramentali poterunt absolutione donari, vel ad alia Sacramenta recipi?

Graviter nocet Religioni.

89 Nec momenti est, si non Prælatum, sed simplicem se dicat Religiosum; proindeque e re sua non esse Religionis Reformationem. Siquidem inducentes, vel voto suo consentientes ad recipiendum Novitium in Conventibus deformatis, Prælati non supponuntur, nihilotamenminus Doctores, ut vidimus in IV. Notabili, graviter delinquere, & jure, & meritò affirmant, ob impedimentum, quod Reformationi apponunt; non ergo a mortali excusabitur Titius in idem confluens damnum, quia nullà Prælationis prærogativa insignitus. Tenetur equidem Prælatus ad Ordinis Reformationem totis viribus procurandam, ex justitia, & ex officio; simplex verò Religiosus huic aptus muneri (& is est, qui in Observantia, & pro Observantia professus est) ad eam tenetur ex debito pietatis erga Religionem, quæ velut Mater sanctioribus Legibus ipsum ad perfectionis culmen perducere sollicita est. Tenetur idem simplex Religiosus ex gratitudine erga ipsammet Religionem, quæ eum a Seculi tempestatibus eripuit, & a Mundi calamitatibus servavit. Porro ingratitudinem hanc fore mortale peccatum eruitur ex S. Thoma 2.2. *quæst.* 107. *art.* 3. -- Potest tamen contingere, quod etiam talis ingratitudo sit mortale peccatum, vel propter interiorem contemptum, vel propter conditionem ejus, quod subtrahitur, quod ex necessitate debetur Benefactori sive simpliciter, sive in aliquo necessitatis casu — in quo constituta videtur collapsa Religio. Est itidem hujusmodi ingrati animi vitium graviter peccaminosum, ut ibidem notat laudatus Angelicus, dum aliquis non solùm prætermittit debitum gratitudinis exsolvere, sed etiam contrarium agit; porro in casu Religiosus in Observantia, & pro Observantia professus pro bonis mala retribuit, dum eam deserit. Debet ergo saltem ex vi simplicis promissionis, atque fidelitatis, qua se obligavit, in Conventibus pro Observantia deputatis permanere, Reformationi operam dare, in ea perseverando Religione, cui nomen dedit; hac siquidem intentione inter Fratres fuit adoptatus, nusquam sane approbandus, nisi desertis verbis ad permanendum in Observantia fidem suam obstrinxisset. Juxta commune Theologorum placitum simplex acceptata promissio in re gravi, cujus violatio quammaxime alteri noxia est, graviter obligat; ergo violatio promissionis Titii, cum in magnum Religionis detrimentum cedat, a lethali culpa immunis esse non potest.

Etsi non sit Prælatus.

Est reus gravis ingratitudinis, & infidelitatis.

90 PROB. III. ex IV. Notabili. Religiosi, quorum voluntas Ordinationibus Regulæ, & Constitutionum subjici renuit, & deliberate nolentes reformari extra Regularem Observantiam vivere volunt, lethali crimine censentur irretiti, & tandem damnabiliter

Factis, sive verbis, resugit Reformationem.

biliter morituri, ut ibidem ostensum est: sed Titius, & alii, qui vestiti, & professi, in Regulari Observantia, ab illa discedunt, ut ad non reformata Monasteria accedant, jam renuunt subjici Ordinationibus Regulæ, & Constitutionum, adeoque refugiunt reformationem; ergo mortalis culpæ rei censendi sunt. Minorem propositionem neminem puto negaturum. Si enim reformari, vel Ordinationibus Regulæ, & Constitutionum subjici vellent, reformata non fugerent Monasteria, a quibus non discedunt, nisi ut liberiùs vivant. Quod si fortè contingeret, deformata Monasteria ad meliorem formam componi; hæc, sicut priora, derelinquerent; & licèt verbis adversùs Regularis disciplinæ Reformationem non assurgant, factis tamen id aperte testantur; ergo &c.

91 His pondus additur ex doctrina S. Thomæ 2. 2. *quæst.* 186. *art.* 2. *in Corp.* -- Ille qui statum Religionis assumit, non „ tenetur habere perfectam charitatem, sed „ tenetur ad hoc tendere, & operam dare, „ ut habeat charitatem perfectam -- quæ obligatio, ut bene *ibidem* advertit Cajetanus graviter urget ratione materiæ, quatenus Religiosus notabiliter recedit a via, quæ ad perfectionem tendit. Sed Titius Professus, ubi Regula, & Constitutiones, exacte observantur, transeundo ad Monasteria, ubi graviores Ordinis Ceremoniæ negliguntur, a via tendente ad perfectionem notabiliter elongatur; ergo mortaliter delinquit, Professionis suæ finem irritum faciens. Minorem innuit *laudato loco* Angelicus -- Reli„ giosus non tenetur ad omnia exercitia, „ quibus ad perfectionem pervenitur; sed „ ad illa, quæ determinate sunt ei taxata „ secundùm Regulam, quam professus est -- ergo sicut Scholaris, qui dimittit exercitia scholastica determinate taxata secundùm morem scholæ, se elongat a via ducente ad Doctoratum, ut loquitur S. Doctor *in resp. ad* 1.; ita Religiosus ad Monasteria deflectens, quæ præcipua saltem exercitia non servant determinata secundùm Regulam, longe divertit a via ad perfectionem perducente. Hinc apte quidem, non concionatorio modo, sed juxta laudabiles Theologiæ leges, scripsit Nazarius *De statu, & obligatione Religiosorum* dub. 8. tit. *Ad quos pertineat Reformatio Religiosorum* -- Sublatis piis exercitiis, quæ sunt „ Observantiæ Religionis, & Transgressoribus Regulæ multiplicatis, quæ sunt impe„ dimenta charitatis, nulla remanet via, qua „ Religiosi ad perfectionem tendere, & eam „ assequi valeant, sed quæ pervia priùs, ac „ plana cernebantur, nunc tota saxis, spi„ nis, ac vepribus obsita Viatores omnes ar„ cet ab ingressu, & Errantes dimittit per „ vagas, & incertas Seculi vias, donec ad „ abrupta præcipitia veniant, & ibi spe sa„ lutis amissâ præcipites ruant in barathrum „ æternæ perditionis --

Graviter delinquit contra Charitatem.

SOLVUNTUR OBJECTIONES.

92 OBJIC. tamen I. Religiosi, qui Religioni nomen dederunt in Conventu, ubi Observantiæ spiritus viget, eandem emittunt Professionem, ac hi, qui vestiti sunt ubi Regularis disciplina in pluribus, hisque præcipuis Ceremoniis defecit; sed absurdum, immo injurium foret asserere, hujusmodi Religiosos esse in statu lethalis culpæ, atque a Sacramentis amandandos: cum compertum sit, plures ex illis esse boni nominis, virtute, ac doctrina præditos; ergo nec illi censendi sunt indigni beneficio Sacramentalis absolutionis, nec ceterorum Sacramentorum susceptione.

RESP. Argumentum hoc Achilles est Titii, eique similium. Huic tamen fit satis ex doctrina S. Antonini *in Confessionali* relata, atque adoptata a P. Joanne Excuria, atque a pluribus Doctoribus ab ipsomet consultis. Dicit itaque adinveniri quidem extra Observantiam Religiosos quosdam, quibus nullum studium est de Regulari Observantia, sed passim, & torpidâ quâdam indifferentiâ sui Ordinis Ceremonias violant. Isti si ad finem usque in hoc damnabili vivendi genere perduraverint, etsi positive, & perfracte nolint Regulari disciplinæ subjici, quia tamen non studuerunt, prout e munere suo erat, tendere in perfectionem, non inficias imus in tremendo Dei judicio ipsis quammaxime trepidandum de sua æterna felicitate.

Quinam Religiosi in deformatis Monasteriis degentes non vivant damnabiliter.

Alii sunt, qui Regulæ, & Constitutionum Ordinationibus subjici renuunt, nolentes reformari, quamvis verbis non resistant. Isti itidem mortali noxa infecti, atque sine salutis spe morituri censentur.

Sunt & alii, qui vivunt quidem, ubi Regula, & graviores Observantiæ non vigent, dolentes tamen, atque pro viribus contendentes *in bonum monstra converti*. 2. Machab. 5., ad Reformationem adspirant. Hi perperàm criminosis accenserentur. Satiùs equidem foret, si æmulantes charismata meliora eò convolarent, quò sanctiori vivendi ratione Deo servire fas est. His favere non dubim S. Thomam 4. *Sent. Dist.* 38. *quæst.* 1. *art.* 2. *quæstiunc.* 1. *ad* 5. ubi ait, quod Religiosus -- ad tria vota Religionis principalia „ in omni casu tenetur: sed ad alias Obser„ vantias, quarum transgressio ex dissimula„ tione Prælatorum inducitur, qui, dum „ videntes non corrigunt, indulgere viden„ tur, non videtur obligari; & præcipue si „ sint simplices, qui talia discernere suffi„ cienter nesciant -- In aperto itaque est, non omnes extra Observantiam vestiti, atque ibidem commorantes, esse criminis reos; adeoque nonnisi injuste Sacramentorum incapaces judicarentur; quod intendebat Argumentum.

Superest, ut videamus in qua status discretione ex assignatis adinveniantur vestiti, & Professi in Observantia, atque pro Observantia, eamque tædio pœnitentiæ, & laboris deserentes. Dubio-procul iis, qui tertio

loco

loco recensiti sunt, adscribi nequeunt. Si enim ex animo ad Reformationem adspirarent, reformata non fugerent Monasteria; si super transgressionibus dolerent, tanto studio, ac desiderio mitigationem, seu potius relaxationem non exquirerent; si denique eorum conatus ad Reformationem tenderent, permanerent utique ubi sarta tecta Regularis Observantia floreseit. Ergo de his non sunt, qui licèt extra reformatos Conventus degant, non tamen judicantur damnabiliter vivere. Sunt itaque vel ea his, qui quamvis verbis non obstent, renuunt nihilominus Regulæ, & Constitutionibus subjici, ut fusè Probatione III. declaratum est, quosque præfati Doctores mortalis criminis reos faciunt; vel saltem sunt ea primo loco relatis, qui sui Ordinis Ceremonias passim, & indifferenter violant, quorum proinde finis lacrymabilis est ob justum æternæ damnationis timorem. Quomodo autem ad Sacramenta admitti potest is, de quo vehementissime trepidatur, num sit in via salutis, cum sacer reconciliationis Minister, nemine refragante, antequam Pœnitentem absolvat, moraliter certus esse debeat, ipsum non amplius ambulare in via damnationis æternæ, paratum insuper ea omnia servare, ad quæ quocunque jure, & proprii status ratione adstringitur?

Argumentum igitur in Desertores retorquetur. Religiosi extra Observantiam induti tutò vivunt, quatenus super irregularitatibus dolent, ex animo ad Reformationem adspirant, atque ea peragere student, ut aliis sint virtutis exemplum: sed præcitati Desertores non sunt hujusmodi, ut ipsimet ultro concedere debent, potissimùm cum sint in scandalum Fratrum iorum, quos in Observantia relinquunt, & ad quos accedunt, cum experientiâ compertum habeamus pejores fieri; ergo.

Nec mirandum si hujusmodi Desertores pejores evadant. Nam juxta commune effatum corruptio boni mala, optimi pessima. Et S. Augustinus testatur, sicut nullos adinvenisse meliores, quàm qui in Monasteriis profecerunt, ita nec pejores, quàm qui a semita declinaverunt perfectionis.

93 OBJIC. II. Pontifices in Brevibus erectivis, seu deputativis Conventuum pro exacta Regulæ Observantia expresse testantur, atque declarant, neminem deberi in iisdem invitum retineri, sicut nec invitum a suo retrahi fervore; ergo cum reliquis extra laudatos Conventus degentes, vel tacite intendunt dispensare, vel eos volunt ad Observantiam non adstringi; ergo in Observantia, ac pro eâdem induti, ut primùm ab ea recesserint, non sunt amplius ad ea, quæ Observantiam sapiunt, obligati.

RESP. Sicut sapientissimus Legislator Moyses ad duritiem cordis Hebræis indulsit dare legitimis Uxoribus libellum repudii, atque hoc medio dissolvere Conjugia, ut Uxoricidia, aliaque hujusmodi impedirentur; ita Romani Pontifices Moysis æmulatores in edendis Legibus pro Observantia, ut occurrerent Regularis perfectionis excidio, quod imminere posset, si coactè cum veris Obser-

Cur Pontifices declarent, neminem invitum retinendum in Conventibus exactæ Observantiæ.

vantibus desides, & tepidi habitare cogerentur, hos permiserunt abire. Norunt enim Summi Ecclesiæ Moderatores, quod morbida pecus totum ovile corrumpit, & ex retroactis historiis, immo ex quoridiana experientia edocentur Regularis Observantiæ incremento plus nocere, atque obstare unum fictum, coactumque Religiosum in eâdem domo commorantem, quàm mille extra eam degentes; quapropter Leges illæ a Sapientissimis Viris evulgatæ sunt in favorem Observantiæ, non ad tutamen Desertorum, circa quos nil decernere voluerunt; satis namque adversùs ipsos inclamat Christus Luc. 9. vers. 62. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.*

Hinc Religiosissimi æque ac Doctissimi PP. Ordinis Prædicatorum in Generalibus Comitiis Bononiæ habitis anno 1706. monuere, Mandatum Clementis XI. tunc temporis feliciter Regnantis, & Declarationem XI. Generalis Capituli Romæ 1656. celebrati de seligendis in unaquaque Provincia aliquibus Conventibus pro exacta Regulæ, atque Constitutionum Observantia -- non eo sensu accipi debere, quasi per hoc cum reliquis domibus, aut Religiosis extra prædictos Observantiæ Conventus manentibus censeatur tacite dispensatum, & ne deinceps ad ipsos ea pertineant, quæ Observantiam sapiunt, vel quasi non teneantur & ipsi adniti pro viribus, ut secundùm Regulam, & Constitutiones vivant prout in suæ Professionis formula promiserunt -- Quod corroboratur ex Cajetano 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 9. *in Comment.*, ubi docet esse ex genere malum, & vituperabile, Inducere ingredi, & recipere ad vitam irregularem Personas utriusque sexus, quamvis Ecclesia toleret hoc permissive.

Religiosissimi PP. Ord. Prædic. Clem XI. mandatum explicarant.

94 OBJIC. III. Regulæ, & Constitutiones, quibusdam in Religionibus ad culpam saltem lethalem non obligant; ergo illarum Religiosi etiam in Observantia induti, licèt ad Monasteria, ubi Regula, & Constitutiones non servantur, se transferant, non inde censendi sunt mortalis criminis rei; adeoque a Confessario prohibendi non sunt a Sacramentorum receptione.

RESP. Constitutiones non obligantes ad culpam, sed tantummodo ad pœnam magnum quidem afferunt timoratis solamen, ne scrupolosis agitentur perplexitatibus; nullum tamen remedium afferunt renuentibus illas observare, dicente B. Humberto Ordinis Prædicatorum Generali in expositione cujusdam Constitutionis, quæ ponitur in Prologo, quod si aliquis super occasione illius Constitutionis minùs servare vellet Ordinem, non evaderet culpam contemptus. Porro contemptus juxta S. Bernardum damnabilis est.

Qui renuunt observare Constitutiones non obligantes ad culpam non evadunt culpam contemptus.

95 OBJIC. IV. Qui Sacrum Religionis habitum in Observantia, & pro Observantia susceperunt, dicunt quidem se obligasse ad Regulam, Constitutionesque servandas, non tamen ad semper permanendum in Conventibus pro Observantia deputatis; ergo dummodo intentionem habeant servandi Regulam, & Constitutiones, ubicumque

fuerint

fuerint, possunt tutâ conscientiâ ad quodcunque se transferre Monasterium etsi non reformatum ejusdem Religionis.

RESP. Sicut is, qui ad Episcoparum assumptus est, per se primò sese obligavit ad Pastoralia munia, ad prædicandum scilicet Dei verbum, & hujusmodi, sed insimul adstringitur ad residendum in Diœcesi, quia sine residentia nequit Pastorali fungi munere, & si alterutrum omittat, indubie mortaliter delinquit; ita Religiosus Claustralem statum assumens ad Regularem Observantiam primò obligatur, sed hinc tenetur in Conventibus commorari, ubi Regularis Observantia viget. Quapropter si sub mortali ad substantialia Religionis, atque ad graves illius Ceremonias tenetur, sub eadem prorsus obligatione dicendum est debere in Conventibus permanere, in quibus prædicta possit servare, potentiâ quidem practicâ, quæ in Desertoribus in Conventibus deformatis, nisi speciale Dei privilegium præsto sit, omnino desiderabitur, eamque sibi promittere absque temeritatis nota non possunt.

Religiosus tenetur morari ubi Observantia viget.

Cum autem in argumento dicitur, prædictos Desertores habere intentionem servandi Regulam, & Constitutiones, ubicunque fuerint, mentitur iniquitas sibi. Nonne recedunt ab Observantia, laboris, ac pœnitentiæ pertæsi, liberiorisque vitæ desiderio acti? quomodo ergo ea intendunt esequi, quæ refugiunt? Et sane efficas intentio finis sine executione mediorum componi nequaquam potest; unde dicebat S. Gregorius -- Si amor „ est, *efficax utique*, magna operatur -- Fallunt igitur, sed & falluntur, dum dicunt velle efficaciter servare Regulam, atque Claustralem amare disciplinam, si in Monasteriis, ubi id commode præstare valent, morari fastidiant.

96 Verùm ultro detur, Deserentes reformata Monasteria sincerum habere intentionem servandi Regulam ubicunque fuerint, nec tædio laboris discedere, Regularem disciplinam nec virtualiter, seu interpretative contemnere, velle adhuc in via Domini progredi, atque adhuc ad Religiosam tendere perfectionem, sicut ex præcepto adstringuntur. Concedamus, ipsos nec impedire Reformationem, aut graviter nocere Religioni, non esse reos perfidiæ, ingratitudinis, impietatis, ex quo nec honorant, nec periclitanti Matri Religioni occurrant, cui aliàs obsequi promiserant in Conventibus exactæ Observantiæ. Demus tandem non peccare contra prudentiam, & Charitatem sibi debitam, dum ad ea loca declinantes, ubi Regularis Observantia collapsa est, Observantiam moraliter impossibilem sibi faciunt. Hæc omnia in tota hac Dissertatione adversùs Desertores pugnare vidimus. Num licebit eis tutò Sacramenta suscipere? Liceat, si meliori judicio, cui rationes nostras instructionis, ac correptionis gratiâ perpendendas subjicimus, ita licere videbitur. *Videte*, verbis utar Apostoli 1. ad Corinth. 8. vers. 9., & seqq. *Videte ne fortè hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam in Idolio recumbentem: nonne conscientia ejus, cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum Idolothyta? & peribit infirmus in tua scientia Frater, propter quem Christus mortuus est? Sic autem peccantes in Fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam in Christum peccatis.*

Quis ad hæc non paveat, quis non contremiscat? In Idolio, seu in Templo Idoli, non propter Idolum, nec idolatrandi animo, recumbens, ob Infirmorum scandalum mortalis criminis reus ab Apostolo damnatur; & interim se securum credet Religiosus vivens in deformatis Conventibus, esto commoretur ibi animo non transgrediendi Regulam, quam Patres ejus posuere? Nonne dum pusilli Fratres ipsum videntes in Idolio, ut sic loquamur, recumbentem, scandalisantur, percutitur eorum conscientia infirma, & perit in insipida Desertorum scientia Frater, propter quem Christus mortuus est? De facili Sectatores habent, qui ipsos quandoque ferventes prævertunt, potissimùm si Desertor alicujus sit nominis, aut auctoritatis. Caveant ergo Senes propter scandalum, caveant Juvenes propter periculum, caveant omnes propter ea mala, in quæ incidisse Observantiæ Desertores in deciso casu comprehensos cum Titio, longe, lateque in hac Dissertatione probatum est.

97 Unum superest pro absoluta, numerisque omnibus completa Resolutione, ut innuamus Epistolam Sancti Bernardi ad Robertum Nepotem suum, quem S. Abbas a Cluniacensi Cœnobio laxioris vitæ ad Clarevallense Monasterium rigidioris Observantiæ, ex qua discesserat, revocare studebat. Hujusmodi Epistola est ordine prima, Deo patrante miraculo, exscripta, ut sic compertum foret, quanti apud Deum valeat studium revocandi ad meliorem frugem Desertores Regularis Observantiæ. Hanc legant, & resipiscant.

PARS SECUNDA.

DISSERTATIONES DOGMATICÆ.

DISSERTATIO DOGMATICA I.

AN ECCLESIA IN SUO CAPITE POSSIT ERRARE IN FACTO DOGMATICO DOCTRINALI.

1 HUjusmodi quæstio licèt non in re, sub hisce tamen terminis fuit Antiquis incognita: ut enim compertum fiet, in omnibus fere Conciliis practicè fuit adoptata; at verò hac nostra tempestate ob fervidas Partium disceptationes celebris evasit. Sed quoniam ob debitæ intelligentiæ defectum invisa quibusdam facta est, operæ pretium erit eam dilucidare.

Factū quid, & quotuplex sit.

Factum igitur quid singulare est peculiaribus definitum circumstantiis. Apud Eruditos duplex distinguitur; privatum nempe, seu Forense, & Dogmaticum. Primum est, quod sub ordinario sive Civilis, sive Ecclesiasticæ Reipublicæ gubernio versatur; puta circa lites, & Personarum delicta adversùs Leges patrata. Dogmaticum autem illud censetur, quod cadit sub potestate Ecclesiæ Fideles ad æternam salutem dirigente per regulas Fidei, & Morum; atque a duobus circumscribitur terminis, a Sanctitate videlicet determinatæ Personæ, & ab ejusdem doctrina.

Factū Dogmaticum dupliciter usurpatur.

Hoc secundum dupliciter usurpatur. Primò spectando doctrinam secundùm se, quæ ex Libris determinatæ Personæ desumpta est, puta ex Libris Arii Christus est Creatura; & in hac acceptione ad quæstionem Juris directe spectat. Secundò usurpatur sumendo propositionem ad mentem Hæretici, idest, eam propositionem in hoc determinato, sive hæretico, sive catholico sensu, esse ab Auctore prolatam: seu clarius; hunc determinatum esse Auctoris sensum; & secundùm hanc intelligentiam, si materia propositionis ad Fidem, aut ad Mores pertineat, dicitur Factum Dogmaticum.

Sensus alius internus, alter externus.

Porro duplex itidem ad rem nostram Auctoris sensus habetur; externus scilicet, & internus. Primus ille est, quem explicat, atque manifestat naturalis, & obvia verborum intelligentia. Alter is est, quem Auctor interiùs restringit, apud se verbum aliquod a sua naturali significatione detorquendo. Quantùm ad hoc non est impræsentiarum apud Theologos Controversia.

Librorum approbatio ab Apostolica Sede.

2 Utque ad difficultatis punctum propius accedamus, notandum, approbationem Librorum ad Sedem Apostolicam, vel ad ejus Delegatos spectare. Clare evincitur ex Epistola Nicolai I. *ad Galliæ Episcopos* -- Sic
A „ enim ipsorum Decreto (Romanorum scilicet Pontificum) ceterorum Opuscula Tractatorum approbantur, vel reprobantur, „ ita ut, quod Sedes Apostolica probat, „ hodie teneatur acceptum, & quod illa „ repulit, hactenus inefficax habeatur, at „ quantò potius, quæ ipsa pro Catholica Fide, profanis Dogmatibus repellendis, pro „ variis, & multifariis Ecclesiæ necessitatibus, & Fidelium moribus diverso tempore „ scripsit, omni debent honore præferri, & „ ab omnibus prorsus in quibuslibet opportunitatibus, discretione, vel dispensatione
B „ Magistra, reverenter assumi? -- Hinc Godefridus Viterbiensis conscripto Chronico Universali, atque Urbano III. dicato in Epistola nuncupatoria de Ecclesiæ judicio in Librorum censura habet -- Cujus doctrina, & „ regimine, omnes Reges, & Principes, „ & Universæ Ecclesiæ adornentur, & ab „ ea tanquam a fonte justitiæ, totius sapientiæ regulis instruantur; quia nullum Scripturarum elogium noscitur esse authenticum, nisi ab ejus sapientiæ fluminibus „ sitientibus propinetur. Quare, si quod
C „ Historiarum opus nova per aliquem institutione conficitur, ratio suggerit, ut antequam in publicum deveniat, Apostolico „ examini præsentetur, quatenus, si acceptione dignum esse perpenditur, ejus mandato, & judicio approbetur, & ab eo vires, auctoritatemque recipiat, cui terrena, & cœlestia divinitùs sunt commissa --

Gradus approbationis Librorū multiplex.

Multiplex autem est gradus Ecclesiasticæ approbationis Librorum. Primus gradus est simpliciter permissivus; & ille communis est, quo conceditur facultas Libros publici juris facere per Ecclesiasticorum Superiorum
D placitum. Secundus concessivus est; atque ille dicitur, quo pro Universitatis erectione conceditur, illique peculiaris Auctor deputatur sequendus, puta S. Thomas, vel S. Bonaventura. Tertius est assumptivus; atque ille sic nuncupatur, quo aliquis in Doctorem Ecclesiæ assumitur, atque inter Sanctos Patres adscribitur; pro quo speciale Decretum emanare debet, vel Ecclesiæ acceptatio accedere, ut sive in Licæis, sive in Officiis illorum utamur doctrinis. Quartus est discretivus; atque ille est, quo vel doctrina ali-
E qua speciali judicio approbatur, sicut Martinus V. scripta Thomæ Waldensis adversùs Wiclephum comprobata voluit; vel determinata Propositio alicujus Doctoris, sicut exemplum occurrit in Baptismo parvulorum in Clementina *de Summa Trinitate* ex Concilio Viennensi sub Clemente V., & Cap. *Martha, de Celebratione Missarum*, quoad mixtionem aquæ cum vino. Gradus tandem ultimus est definitivus, qui tunc habetur, cum Ecclesia declarat de Fide aliquam peculiaris

liaris

llaris Auctoris doctrinam; quo pacto Canonica dicitur Epistola Leonis Papæ ad Flavianum, Anathematismi S. Cyrilli Alexandrini in Concilio Ephesino, Opuscula Sophronii in Constantinopolitano.

3 His prælibatis difficultas ea est, utrum quando Apostolica Sedes in alicujus Sancti Canonizatione declarat *ex Cathedra*, aliquam illius doctrinam esse rectam in ipso sensu ab Auctore intento, aut in anathemate alicujus Hæresiarchæ compertum facit, aliquam Propositionem fore hæreticam in sensu ab ipsomet Hæretico in contextu verborum determinate intento, absolute, & simpliciter sit infallibilis.

DICENDUM itaque, Canonicum Ecclesiæ judicium de sensu alicujus Propositionis ut ab Auctore intento esse infallibile in materia Dogmatis.

PROBATUR EX SENTENTIA ECCLESIÆ.

4 PROB. I. Quod a primordiis Legis novæ ab Ecclesia adoptatum fuit, ut pertinens ad Fidei objectum, indubie sub infallibili judicio cadit: etenim fine hoc Fidei objectum dari non potest; sed posita declaratione de sensu ab Auctoribus intento in materia Dogmatica, Ecclesia quovis tempore ipsum ut objectum Fidei adoptavit; ergo judicium declarativum infallibile censendum est. Minor propositio, pluribus omissis, paucis comprobatur.

Ecclesia execrando Hæreses nusquam factum a doctrina, doctrinam a subjecto, discrevit.

Semper Ecclesiæ solemne fuit execrari, Hæresesque damnare, insimul directe cum earum Auctoribus, semperque Christifideles absque ullo prorsus discrimine complexum illud ut anathematizatum noverunt, & nusquam Factum a doctrina fuit discretum, doctrina a subjecto. In Nicæno siquidem I. expresse Arianorum doctrina damnatur; in Ephesino signate Nestorius; in Chalcedonensi Eutyches; Theodorus Mopsvestenus in Constantinopolit. II.; in Constantinopolit. III. Sergius, Pyrrhus Monothelitæ; in Nicæno II. Arius, Macedonius, Nestorius, Cyrillus, Dioscorus; in Constantiensi Wiclephus, Joannes Hus; in Florentino luculentissime Ebion, Cerinthus, Valentinus, Apollinaris, aliique. Porro in prædictis damnationibus pro re præsenti perpendendæ sunt dicendi formulæ, quibus præcitati Hæretici damnati fuere.

Igitur in Concilio CP. II. *Can.* 11. legitur -- Si quis non anathematizat Arium, „ Eunomium, Macedonium &c. cum impiis „ eorum conscriptis . . . anathema sit -- *Can.* 12.--Si quis defendit impium Theodorum „ Mopsvestenum, qui dixit &c. anathema sit -- *Can* 13. -- Si quis defendit impia Theodoreti conscripta, quæ contra &c. anathema „ sit -- In Nicæno II. -- Anathematizamus „ Arium, & Asseclas ejus, & qui communi„ cant cum illius improbis opinionibus -- In Lateranensi IV. -- Damnamus perversissimum

„ Dogma impii Almarici, cujus mentem sic
A „ Pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina „ non tam hæretica censenda sit, quàm insana -- In Constantiensi Concilio *Sess.* 12. -- Cum „ nuper in Sacro Concilio Romæ celebrato „ decretum fuerit, doctrinam damnatæ memoriæ Joannis Wicleph damnandam esse, „ & Libros ejus talem doctrinam insanam, „ & pestiferam continentes fore tanquam „ hæreticos comburendos, & doctrinam „ damnatam . . . Nihilominus quidam Joan„ nes Hus in hoc Sacro Concilio personali„ ter constitutus Joannis Wiclephi Hære„ siarchæ discipulus, errores plures, & Hæ„ reses dogmatizavit . . . qui in Libris ipsius
B „ Joannis Hus, & Opusculis notorie conti„ nentur . . . Hæc Sacro-Sancta Constan„ tiensis Synodus declarat, & definit, arti„ culos infrascriptos, qui habita collatione „ per plures Magistros in sacra Pagina re„ perti fuerunt contineri in ejus Libris, & „ Opusculis, manu propria scriptis, & quos „ etiam ipse Joannes Hus confessus est in „ suis Libris, & Opusculis contineri, non „ esse Catholicos &c. -- Concilium Florentinum productis singillatim nominibus duodecim Hæreticorum cum suis erroribus *Constitutione Conciliari unionis* §. 10. habet -- „ Hos omnes cum Hæresibus suis anathema„ tizat Sacro-Sancta Romana Ecclesia -- Porro
C nemo est, qui non videat, omnes prædictas fore Canonicas, & Dogmaticas Definitiones ex Factis; & Jure complexas, indiscriminatim ab omnibus Fidelibus adoptatas, nec usquam distinctio Facti, & Juris audita est, proindeque totum complexum, ut objectum Fidei fuit acceptatum.

Ecclesia vult Fideles teneri credere indistincte complexum ex facto, & jure.

Eam fore Ecclesiæ Sententiam, quod teneantur Fideles indistincte credere complexum ex Facto, & Jure, in aperto est evidentissimo exemplo in Instructione Martini V. pro secernendis Catholicis ab Hæreticis, quibus sequens instituenda erat interrogatio -- Utrum credant, quod condemna-
D „ tiones Wicleph, Joannis Hus, & Hiero„ nymi de Praga factæ de Personis, eorum „ Libris, & documentis per Sacrum Gene„ rale Concilium fuerint rite, & juste fa„ ctæ, & a quolibet Catholico pro talibus „ tenendæ, & firmiter asserendæ? -- Et iterum validior efformatur interrogatio, in qua aperte præcipitur credi totum complexum ut in partes suas distributum. Hinc subditur -- „ Item specialiter Litteratus interrogetur, „ utrum credat Sententiam Sacri Constan„ tiensis Concilii &c. -- Verum quare specialiter Litteratus interrogandus? Quia hic subdolis monumentis detorquere posset intelli-
E gentiam execratæ doctrinæ ut alienæ a damnatorum Auctorum sensu; Concilium autem vult, quod illum credat esse sensum ab Auctore intentum. Itaque Ecclesia nominati Auctoris doctrinam damnando, damnat in sensu Auctoris. Duo enim hæc in idem reddunt; illa siquidem expressio determinat Auctorem illius damnati sensus.

Dilucidatur Sententia Ecclesiæ.

5 Res dilucidatur, quædam perpendendo relate ad laudatas Conciliares formulas. I. Anathema quandoque Auctorem afficit in recto, ut ajunt, & in obliquo, seu

concomitanter, doctrinam; quod nil aliud est, quàm damnare Arium v. g. ut Auctorem illius sensus hæretici, qui in doctrina continetur.

II. Anathema aliquandu percellit Defendentes Auctores in eorum Scriptis; quæ patrocinatio in eo sita est, quod alium velint esso sensum ab Auctore intentum.

III. Non rarò ferit anathema v. g. Theodorum, qui eas Propositiones, quæ recitatæ damnantur, enunciavit; quapropter Ecclesia definit, a Theodoro prolatas in eo damnabili sensu.

IV. Sæpe cadit anathema supra Dogma v. g. Almarici in genitivo possessivo; quia illemet sensus Dogmatis est sensus ipse Almarici.

V. Anathema etiam dirigitur ad Dogma, & ad Personam, sub demonstrativo pronomine *illius*, *ejus*, quod significat, proprium Dogmatis sensum esse verum, & proprium, enunciati Auctoris.

VI. Pluries anathema versatur circa doctrinam declaratam hæreticam, insimul circa Auctorem itidem hæreticum enunciatum. Si autem definitio non esset in proprio Auctoris sensu, nequiret Auctor ut hæreticus damnari; ejus namque sensus alius esset ab hæretico.

VII. Tandem anathema spectat Propositionem ut alicui attributam, quæ bonam, sicut & malam, habere potest intelligentiam; v. g. *Pater major me est*, sensum habet juxta Fidei regulas & bonum, & malum; *Pater major est me homine*, vera est Propositio; *Pater major est me Deo* falsa est & Fidei repugnans. Quoniam verò Arius illam secundo modo usurpabat, ipse, & Propositio, damnantur; proindeque definitur, sensum hunc hæreticum, esse ipsummet ab Ario intentum. Alia similiter Propositio: *Maria non est Mater Dei* juxta diversam perceptionem falsa, aut vera, censenda est. Non est Mater Dei dando esse divinum; est ex adverso Mater Dei dando esse humanitati personatæ divinâ subsistentiâ. Nestorius negabat esse Dei Matrem secundùm hanc intelligentiam, idcirco damnatur, & quidem in sensu ab ipso intento. Quare compertum habemus, idem fore definire Propositionem Arii esse hæreticam, ac definire sensum hæreticum illius Propositionis esse Arii sensum, & ab Ario intentum.

Exemplis roboratur.

6 Exemplis id ipsum comprobatur. In Nicæno Concilio damnatâ Arii doctrinâ, dictoque eidem anathema, Eusebius Nicomediensis, & Theognides Nicænus reclamarunt dicentes, Arium non sic dixisse; attamen Patres nullimode adoptarunt distinctionem, & divisionem Facti a Jure, sed præceperunt & subscriptionem definitioni, & anathema Arii; ut apud Sozomenum *lib. 1. Hist. cap.* 20.

In Chalcedonensi Synodo *Act.* 4. posita damnatione Dogmatis, & Eutychetis anathemate, quatuordecim Episcopi Ægyptii renuentes anathematizare Euthychetem reclamabant: *De Fide est certamen*, hoc est, sola doctrina ad definitionem pertinet, secus Persona; verùm nil illis profuit excogitatum discrimen, & ad utrumque execrandum adstricti fuere. Porro si Patrum definitio doctrinam in sensu Eutychetis non spectasset, jure nequivissent Eutychetis damnationem velle.

In laudato Concilio recitatis Epistolis S. Leonis Papæ, clamant Patres — Per os „ Leonis locutus est Petrus. Hæc est Fides „ Apostolorum &c. — hinc Eutychetem damnarunt; hoc autem quid aliud est, quàm dicere: credimus de natura in Christo, quæ sentit Leo; damnamus, quod sentit Eutyches. Et agebatur de Propositione, quæ duplicem referebat sensum, bonum nempe, & malum: mixtio siquidem naturarum per unionem in uno supposito inconfuse, a Catholicis admittitur; mixtio naturarum per conversionem unius in aliam, ut hæretica reprobatur.

Idem videre est in Ephesino. Cœlestinus quædam declarat circa Incarnationis discrimen; hæc adoptat Synodus, atque Nestorium damnat. Hoc certe non aliud importat, nisi quoad Christi Personam Nestorii sensum reprobare, illumque Cœlestini suscipere.

In Arausicano execrata est doctrina Pelagii de Gratia juxta animadversiones, oppositionesque S. Augustini. Concertatio autem S. Augustinum inter, & Pelagium, circa Gratiæ sensus versabat. Callide siquidem, fraudolenterque Pelagius sub Catholica doctrina pravos sensus occultabat; & secundùm hosce fuit damnatus.

In damnatione Propositionum Baji per S. Pium V., Gregorium XV., & Urbanum VIII. *In eminenti* legitur — Quas quidem Senten„ tias stricto coram nobis examine pondera„ tas, quanquam nonnullæ aliquo pacto su„ stineri possent, in rigore, & proprio ver„ borum sensu ab Assertoribus intento, hæ„ reticas, erroneas . . . damnamus — Hæc damnatio indistincte fuit suscepta; ergo in sensu prout ab Auctore intento cadit sub objecto Fidei. Damnatio cum sola expressione nominis Auctoris, & damnatio cum expressione sensus ab eodem intenti in re eadem est, ejusdemque æquipondii; uterque namque modus damnatum sensum determinat. Attamen Ecclesia quandoque uno dicendi modo, quandoque alio usa est, prout major, vel minor cavillatio ex parte pertinacium occurrebat.

PROBATUR EX SCRIPTURALIBUS MOMENTIS.

7 PROB. I. Orthodoxi Doctores ad unum omnes propugnant, dari in Ecclesia legitimam potestatem canonizandi Sanctos, quia in Divinis Scripturis Canonizationis exempla præsto sunt, videlicet *Ecclef. 44. & seqq.*, *Matth. 8. vers.* 11., *Luc. 6. vers.* 22., *ad Heb.* 11. *vers.* 32., & alibi; hinc apte colligunt, ad Fidem pertinere. Sed ex eadem Scriptura momenta occurrunt irreformabilis judicii in Facto Dogmatico; ergo in Ecclesia Dei datur potestas irreformabiliter judicandi de Facto Dogmatico.

Res

Res clarescat. Apostolus 2. *ad Timoth.* 2. *vers.* 17. enunciat, Hymenæum, & Philetum a veritate excidisse, *dicentes Resurrectionem jam factam*, & quidem ex proprio sensu ab ipsis intento in profanis, & vaniloquis, quibus ipsi utebantur, verbis, ad mysticum, & spiritualem sensum Scripturas detorquendo. Porro duo impræsentiarum observanda sunt. Primum est, Apostolum definire, ac irreformabiliter declarare, articulum Resurrectionis quoad doctrinam. Aliud est, eadem infallibilitate enunciare Hymenæum, & Phyletum, a veritate excidisse, atque suasor est Timotheo circa utrumque, ut scilicet ab errore insimul, & ab ipsis Hæreticis declinet. Atqui datur in Ecclesia Dei & necessitas, & præceptum, declinandi a falsa doctrina, atque a docentibus eam; ergo apprime necessaria est potestas irreformabiliter judicandi de doctrina, ejusdemque Patronis juxta proprium eorum sensum.

Apostolus irreformabiliter enũciat, Hymenæum, & Philetum a veritate excidisse.

8 PROB. II. Ecclesiæ Capiti unitæ supremam contulit Christus intelligentiam, cum *Luc.* 24. *vers.* 45. Apostolis aperuit sensum, *ut intelligerent Scripturas*, utique ad mentem Auctoris, primò quidem divini, sed inde etiam humani, qui ad Sacra Mysteria enucleanda, statuendaque Dogmata, quandoque bene, & quandoque male iisdem mitur Scripturis, Teste siquidem S. Petro *Epist.* 2. *cap.* 3. & Hæretici, & indocti, Sacras Scripturas in deteriorem partem detorquent, nec aliter sane quàm juxta proprium sensum eam explicantes. Sed summa datur necessitas hanc depravationem dignoscendi, quæ in singulari sensu illius indocti, aut Hæretici adinvenitur: & ideo laudatus Apostolos ibidem monet vers. 17. *Vos igitur Fratres præscientes custodite, ne insipientium errore traducti, excidatis a propria firmitate*; ergo necesse est, sensum illum rite ab eo percipi, ad quem spectat auctoritative Sacrarum Scripturarum depravationes castigare. Error dogmatizantis Hæretici is est, ut innuit S. Petrus, quem proprio judicio fingit; ab hoc custodire se debent Fideles, ne excidant; nec se satis custodire valent, nisi habeat Ecclesia infallibilem regulam scrutandi, atque evulgandi errantis mentem in Libris involutam.

Ecclesiæ collata est intelligentia Scripturarum ad mentem Auctoris Divini, sed etiam humani.

9 PROB. III. Matth. 7. vers. 15. habemus: *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces*. Falsos inter Prophetas principem locum tenent Hæresiarchæ, qui Libros perversâ doctrinâ refertos promunt. Vestimentum ovis est veritatis species in verborum æquivocorum superficie. Luporum rapacitas non alia est, quàm latens falsitas in verborum involucris, in artificiosæ propositionis dispositione. Neminem latet quali versutia Ariani, Nestoriani, Pelagiani in formulis, quas Fidei vocant, tradendis, venenum inseruerint, terminorumque ambiguitate sensum Fidei fundamentum labefactare studuerint, atque anathematis vim aufugerint. Noverunt Patres, quantùm laboraverint, ut ab illis locutionibus illectos, deceptosque revocarent, quot instituerint disceptationes, ut quæ in verbis, quæ in frasibus, & quæ in Auctoribus latitabant, decipulas detegerent. Evincitur itaque summa necessitas Ecclesiæ, universali Magistræ, irreformabile concedendi judicium in dijudicandis Hæreticorum sensibus.

Hæretici sunt falsi Prophetæ in vestimentis ovium &c.

10 PROB. IV. Ecclesia auctoritate gaudet irreformabiliter judicandi de doctrina Fidei, vi divinarum promissionum Joan. 14. vers. 16., & seqq. *Rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis &c.*, & vers. 26. *Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis*, & Cap. 16. vers. 13. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*. Atqui ad hoc judicium spectat proprios scrutari cujusque Doctoris sensus de Fidei, Morumque, rebus scribentis; ergo debet irreformabiliter Ecclesia reclusum cujuslibet privati Magistri sensum posse penetrare. Et sane examen illius Facti non est tantummodo Facti particularis, sed Dogmatici ob connexionem cum rebus Fidei, & Morum. Judicium Ecclesiæ quoad doctrinam est discretivum unius doctrinæ ab alia, veræ a falsa; ut ergo rite, sciteque, judicare possit de doctrina privati Magistri conformiter ad doctrinam Christi, fas est posse pervadere irreformabiliter proprium Scribentis sensum.

Promissiones divinæ de judicio irreformabili Ecclesiæ.

11 PROB. V. Christus Petro commendans suum Ovile præcepit, ut illud pasceret. Joan. 21. vers. 17. *Pasce oves meas*. Porro Christi Vicarius Oves pascit doctrinæ pabulo, non solùm Canonicos exhibendo Codices, sed etiam privatorum Doctorum, nec aliter regi potest Ecclesia, aut Hierarchia subsistit; propterea posuit Deus *alios Doctores, & Pastores*, qui verbo, scriptove Fideles doceant, committens autem Petro pascendas Oves, ei, ejusdemque Successoribus, contulit privilegium irreformabiliter judicandi de bonitate, aut pravitate, pabuli, Ovibus per inferiores Hierarchas exhibiti, ubi, & quando, exurgunt dubitandi rationes circa doctrinam traditam ad sensum hujus, illiusve Pastoris, ac Magistri; aliàs non satis fuisset provisum Gregi.

Christi Vicarius quomodo pascat oves.

12 PROB. VI. Juxta Theologorum Sententiam dignoscitur a Deo concessum Ecclesiæ, atque explicatum Privilegium irreformabilis potestatis quoad Fidem, & Mores, per illa verba ad Ephes. 4. vers. 11., & seqq. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores . . . . ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*. Sed hujusmodi privilegium ibidem directe extenditur ad dignoscendum, scrutandumque sensum a singularibus Magistris intentum, ut clare suadent illa verba: *Omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris*: etenim doctrinæ ventus in nequitia, in astutia, ad decipiendum, est ille proprius peculiaris Auctoris sensus in æquivocis verbis involutus; ergo e re Ecclesiæ est ipsum irreformabiliter per-

Unde dignoscatur Ecclesiæ privilegium irreformabilis potestatis quoad Fidem, & Mores.

pervadere. Prænovit, & sæpenumero monuit Apostolus magnum futurum Ecclesiæ damnum ex fraudolentis hominum verbis: *Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci*; ad Heb. 13. vers. 9. *Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a Fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium*. 1. ad Timoth. 4. vers. 1., & seq. *Et sermo eorum ut cancer serpit*. 2. ad Timoth. 2. vers. 17., occultatus videlicet in profanis, & vaniloquiis verbis, in sermonibus prurientibus aures, & speciem pietatis habentibus. Si ergo ex hisce privatis sensibus tam grave imminet periculum, hocque tenentur præcavere Fideles, jam plane fit, privilegium irreformabilis judicii extendendum esse ad eos dignoscendos. Et meritò sane. Nam prava doctrina adversatur doctrinæ a Christo traditæ, sicut recta eidem conformatur; porro per examen conferens profanam, aut Catholicam doctrinam in privatis Scripturis latentem, peculiaris sensus detegitur, atque indubia habetur regula pro illo intelligendo in conformitate, vel disformitate doctrinæ radicata.

PROBATUR THEOLOGICIS RATIONIBUS.

13 PROB. I. Catholicum Dogma est, plures Fidei articulos soli verbo tradito fore innixos; adeoque Ecclesia nequaquam errare posse in legitima dignoscenda Traditione. Sed ad hoc necesse est, ut ipsa infallibilis sit in dignoscendo proprio Patrum sensu, a quibus sæpe latentem Traditionem desumere debet; necesse itidem est, ut Traditionis veritas habeatur, consonantiam Sententiarum perpendere; neque enim summæ certitudinis erit Fides per Traditionem firmata, nisi summam certitudinem habeat judicium Ecclesiæ perpendentis principia, a quibus essentialiter firmitas Traditionis dependet; ergo.

Ecclesia nequit errare in dignoscenda legitima Traditione.

14 PROB. II. Cujus est finem considerare, ejusdem est de his judicare, quæ ad finem ordinari debent: siquidem ratio eorum, quæ ad finem ordinantur, a fine desumitur. Sicut autem ad illum, qui aliquem finem intendit, spectat ea, quæ fini sunt congrua, eligere: ita ea auferre, quæ assecutioni finis obstare possunt. Atqui supremæ potestati Ecclesiæ spectat supernaturalem finem, ad quem Fideles ordinantur, inspicere; ergo ipsius est judicare de omnibus dictis, aut scriptis hominum, per quæ declinare possunt, vel alios movere ad declinandum a semita salutis. Hoc autem contingere non potest, nisi suprema potestas, quoties Sententiam dicit ex Cathedra, privilegium habeat infallibilitatis; adeoque versari debet circa facta, dicta, atque scripta privatorum hominum.

Ad Ecclesiam spectat judicare de dictis, aut scriptis hominum in semita salutis.

15 PROB. III. Angelici Doctoris effatum est, cum, qui dat esse, dare consequentia ad esse: sed Ecclesiæ datum est infallibiliter consequi Fidei definitiones; ergo eidem datum est consequi infallibiliter intelligentiam Scripturarum, Conciliorum, Patrum, ceterorumque Doctorum, quæ necessariò consequitur, ordinaturque, ad esse Canonicæ definitionis.

Ecclesiæ data est infallibilitas definitio Fidei.

16 PROB. IV. S. Thomas 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 2. propugnat, objectum Fidei ex parte credentis esse complexum, quatenus, ut erudite explicant NN. PP. Salmantic., intellectus humanus assentiri nequit, nisi componendo: propter hoc, si interior præstetur assensus, multiplicibus indiget internis conceptibus: vocalibus, & scriptis, si voce, vel scripto, exhibeatur; sed dubio-procul ad infallibile Ecclesiæ judicium spectat objectum Fidei etiam ex parte credentis acceptum; ergo illud idem ad singulares conceptus legitime ordinandos, oportet extendi.

Ecclesia infallibiliter judicat de objecto Fidei accepto etiam ex parte credentis.

17 PROB. V. Ex eodem Angelico Doctore 2. 2. *quæst.* 11. *art.* 2. aliquid directe, & principaliter, spectat ad Fidem, & sunt ipsi articuli credendi; aliquid verò indirecte, & ea sunt, ex quibus vel alicujus articuli Fidei læsio consequitur, vel pendet, aut habetur alicujus articuli Fidei efformatio. Sed ex inordinata locutione sequi potest corruptio Fidei; cum inimici Christi, mediis verbis, Religioni parant insidias, unde ortum illud Hieronymi: *Verba faciunt hæreses*, & ex adverso ex ordinata locutione haberi potest ædificatio Fidei; ergo infallibilio Ecclesiæ magisterium Fidei mysteria principaliter complectitur, minus principaliter individuas ordinatas locutiones, ut approbentur, inordinatas, ut reprobentur.

Aliquid ad Fidem spectat directe, & aliquid indirecte.

18 PROB. VI. Teste Apostolo, Fides ex auditu, auditus autem ex prædicatione usque ad consummationem Seculi per eos, qui ab Ecclesia mittendi sunt. Ut verò recta sit Fides, recta debet esse prædicatio. Ast quomodo erit hujusmodi prædicatio, nisi Prædicatorum doctrina sit juxta Fidei regulas? Porro Ecclesia est regula infallibilis a Domino constituta ad proponendam Fidem; ergo itidem debet esse infallibilis regula ad definiendum loquendi modum in rebus Fidei, adeoque ad percipiendam mentem loquentium, & scribentium. Et revera ad proponendas, intelligendasque, veritates, vocabula necessaria fore in aperto est; unde meritò ad Fidem secundariò spectant. Hinc in Conciliis solemne fuit apud Patres primò definire rerum veritates, modos verò loquendi propter ipsas veritates consequenter.

Ecclesia infallibilis regula ad definiendum loquendi modū in rebus Fidei.

PROBATUR EXEMPLIS.

19 PROB. I. Ad Factum Dogmaticum spectat Evangelium v. g. S. Matthæi esse Dei verbum, secus illud S. Andreæ adscriptum, sicut & aliud Nazaræorum nuncupatum. Nemo Catholicorum inficias ibit in eo infallibilitatem judicii Ecclesiæ. Nullus existit in Ecclesiasticis monumentis Codex, aut versio propria S. Matthæi manuconscripta: omnia exemplaria sunt a prioribus exemplaribus, versiones omnes a prioribus versionibus exscriptæ per particulares Inter-

Ad Factum Dogmaticum spectat, Evāgelium v.g.S. Matthæi esse verbum Dei.

terpretes; ut autem Codex, seu versio, quæ iit vulgata circumfertur, sit verbum Dei de Fide suscipiendum, ut præ ceteris definivit Tridentinum, omnino necesse est, certiorem fieri de individuali consonantia sensus expressi a Translatore in suis locutionibus, cum sensu expressu in verbis a S. Matthæo usurpatis, atque a Spiritu Sancto dictatis. Et hoc prorsus infallibiliter; non enim ad verbum Dei sufficit moralis certitudo, quamvis in summo gradu perfecta. Cur ergo proportionali quadam ratione, non erit censenda infallibilis Ecclesia in pervadenda privatorum Doctorum mente in materia Religioois per conformitatem, vel discrepantiam ad verbum divinum?

Concilia Generalia referre Ecclesiam universalem spectat ad objectum Fidei.

20 PROB. II. Ad objectum Fidei spectat, Concilia Generalia fuisse legitima, atque Universalem referre Ecclesiam; alias Fidei Dogmata nequirent proponere; cum supernaturalis effectus a causa simpliciter naturali procedere non possit. Atqui hoc est Factum Dogmaticum doctrinale; propterea Martinus V. ad discernendos Hæreticos Wiclephistas, præcepit sexto loco interrogare — „ Utrum credat, quod illud quod Sacrum „ Concilium Constantiense Universalem Ec- „ clesiam repræsentans approbavit, & ap- „ probat in favorem Fidei, & ad salutem „ animarum, quod hoc est ab universis „ Christifidelibus approbandum, ac tenen- „ dum, & quod condemnavit, & condem- „ nat esse Fidei, vel bonis Moribus con- „ trarium, hoc ab eisdem non esse tenen- „ dum; & quod condemnavit, & condem- „ nat esse Fidei, vel bonis Moribus contra- „ rium, hoc ab eisdem asse tenendum pro „ condemnato, credendum, & asserendum — Ea verò, quæ condemnavit, non sunt nisi Personæ Wiclephi, Joannis Hus, & Hieronymi de Praga, & eorum scripta, & Articuli 75. formaliter accepti in sensu ab illis intento.

Chalcedonense damnatā valuit doctrinam Nestorii in sensu a Nestorio intento.

21 PROB. III. In Chalcedonensi Synodo, efformata Fidei definitione adversùs Nestorium, atque Entychem, dictoque anathemate Nestorio, Eurychi, atque, Dioscoro, *Act.* 8. Theodoreti causâ ad examen revocatâ — Reverendissimi Episcopi clamaverunt, Theodoretus modò anathematizet „ Nestorium. Accessit Theodoretus, atque „ ad innocentiæ suæ defensionem dixit — „ Veni satisfacere, me esse Orthodoxum; & „ omnem Hæreticum, qui converti noluerit, „ anathematizo; & quia Nestorium, & Eu- „ tychem, & omnem hominem dicentem, „ vel opinantem duos filios, anathematizo. „ Et cum diceret, Reverendissimi Episcopi „ clamaverunt; dic aperte anathema Nesto- „ rio, & qui ea, quæ ejus sunt, sapiunt — Theodoretus autem volens Fidei suæ rationem afferre ait — Ego nisi exposuero, quomodo „ credo, non dico. Credo autem — Verùm inter hæc Patres iterum clamaverunt — Iste „ hæreticus est; Iste Nestorianus est. Hære- „ ticum foras mitte — Tunc Theodoretus Nestorio dixit anathema. Volebant igitur Patres non doctrinam tantummodo, sed etiam Personam Nestorii, ut illius Dogmatis Auctorem, anathematizari, nec ulla conceditur interpretatio, seu explicatio ex parte personæ Nestorii, sed damnandam dixerunt hæreticam doctrinam in sensu a Nestorio intento.

Quod hic numero Pontifex sit Ecclesiæ Caput, est Factum dogmaticum.

22 PROB. IV. Quod hic numero Pontifex canonice electus, sit Ecclesiæ Caput, atque Christi Vicarius, cadit sub objecto Fidei, sicut sub eodem objecto cadit, quod hæc Romana Ecclesia nunc existens, sit vera Ecclesia. Unde quæ decernuntur, si sermo sit de definitionibus Canonicis Dogmaticis, suscipere tenemur ut spectantia ad objectum Fidei; regulatum enim haud esse potest majoris certitudinis, quàm sit ipsamet regula. Hinc in instructione Martini V. ad detegendos Wiclephistas præscribitur interrogandum: an Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit (ejus proprio nomine expresso) sit Successor B. Petri, habens supremam auctoritatem in Ecclesia Dei. Sed hoc est Factum Dogmaticum ab humano dependens scrutinio supra Personam, quæ secundùm se incapax esse potest; ergo etiam ad Fidei objectum spectare poterit Factum Dogmaticum doctrinale, quamvis ab humana dependeat diligentia, & Auctor aliunde sentire potuerit. Veritatem majoris propositionis non est hujus loci, cum abunde supponatur probata ex traditis a Theologis in Tract. de Fide.

ADVERSANTIUM MOMENTA DISSOLVUNTUR.

23 OBJIC. I. In propositione Hypotetica v. g. *Doctrina Arii est hæretica*, duplex involvitur categorica propositio; atqui una ex illis ad Fidem non pertinet; ergo in Conciliaribus propositionibus hæreticam doctrinam, insimul & Auctorem declarantibus totum complexum ad Fidem non spectat. Et sane in ea propositione una categorica illa est, *Doctrina est hæretica*, altera verò, *Eam docuit, propugnavitque Arius*; hæc porro nullimode res Fidei est, quoniam hoc non dixit Deus, sed sensu suo homo percipit, atque ipsemet Arius fassus est.

Duplex propositio in uno complexu spectat ad Fidem.

RESP. Quando una categorica propositio ab alia sejungitur, atque duplex elicitur assensus; tunc fieri potest, quod una non sit de Fide. Si verò utraque conjonctim habeatur, & tanquam una proponatur; tunc tota propositio ad Fidem spectat. Nam Ecclesia illam proponit per modum unius, atque unus præbetur assensus; unum enim sensum facit ratione unius prædicati, & copulæ unientis jus cum facto. Hujusmodi doctrinam admittamus oportet in pluribus. Istæ propositiones v. g. *Hæc Petri anima est immortalis*: *Hic infans est originali labe infectus*: *Hic homo est a Christo redemptus*, de Fide adoptandæ sunt; & tamen in duplicem categoricam propositionem resolvi possunt, ut in aperto est.

24 DICES. Illud solummodo in illo compleso ad Fidem spectat, quod revelatum est: sed doctrinam illam esse Arii non est revelatum; ergo non spectat ad Fidem.

RESP. Licèt subjectum propositionis possit esse non revelatum, eum tamen cadit sub

Quomodo subjectum propositionis cū prædicato spectet ad eādem.

sub una copula, & prædicato, ad unum complexum formaliter spectat; ac proinde non multiplicat propositionem, nec diversum assensum expostulat ab eo, qui illi complexo debetur, videlicet ab assensu Fidei. Illud objectum in se, ut supponitur, non est revelatum: proindeque secundùm se nec ad objectum Fidei pertinet; quia tamen per modum unius duplex categorica in hypotetica conjungitur, unico Fidei actu complexum attingitur.

25 INSTABIS. Hunc sensum fuisse Arii est aliquid naturaliter notum: ipse enim sic se intelligere declaravit; ergo iste sensus ille non ingreditur objectum Fidei.

RESP. Stante illa declaratione, solùm inde habetur, sensum illum non spectare secundùm se ad Fidem; secus prout constat objectum Fidei, unam constituens hypoteticam propositionem. Igitur quando Factum, seu ille sensus conjungitur cum jure, velut subjectum ad prædicatum, & complexum, ab Ecclesia proponitur, in duas dividi nequit partes, quarum una sit credenda, altera non, sed indistinctè recipiendum est.

26 REPLICABIS. Illa Propositio vere in duas resolvi potest: sed Fidelis non est criminandus, si illam sejungat dicens: Dogma hoc fore hæreticum, credo, quia revelatum: quod autem illud docuerit, teneo propter Historicos; ergo totum complexum nequit ad Fidem spectare.

RESP. Speculative potest Fidelis illam resolvere Propositionem: non enim Deus hoc damnat, nec incongruum est utrumque categoricæ Propositionis expendere; practice tamen nequit, quando credendo Ecclesia complexum proponit; quia non crederet, sicut est credendum proponitur. Ipsa hæretica Propositio v. g. *Christus est Creatura* speculative potest dividi, expendendo meritum subjecti, quod est Christus, & meritum prædicati, quod est Creatura; attamen practice nullam admittit divisionem.

Practice nequit sejungi complexū ab Ecclesia propositum.

27 OBJIC. II. Inter Fidei objecta non recensentur Magistri docentes veritatem: cum nullibi hoc legatur; ergo neque Magistri falsitatis.

RESP. Sicut non omnes Magistri veritatis inter Fidei objecta recensentur, sed aliqui solummodo: ita non omnes Hæretici, sed solummodo aliqui Magistri falsitatis accensentur, hi videlicet, qui per Canonicum Ecclesiæ judicium declarantur. Sæpius Ecclesia Canonice declaravit Hæreticos; quia ex consortio cum Hæresiarchis subdolis locutionibus insidiantibus, grave imminet Fidelibus subversionis periculum, & faciliùs prona est natura ad malum, quàm ad bonum.

Quinam censendi Hæretici.

28 DICES. Qui negaret, aliquem esse damnatum Hæreticum, Fidei habitum non amitteret: sed si ad objectum Fidei pertineret, qui negaret, a Fide excideret; ergo.

RESP. Majorem non renuimus, si damnatio non sit Canonica, sed tantummodo pœnalis. Ex actis Chalcedonensis, & Constantiensis Concilii in aperto est, noluntes anathematisare v. g. Nestorium, inter Hæreticos fuisse recensitos, atque Hæreticorum pœnis mulctatos; quia Concilia Canonicè definitione illum declaraverat Hæreticum.

Damnatio alia Canonica, & alia pœnalis.

29 INSTABIS. Ut quis velut Hæreticus habeatur, debet alicui revelato opponi: sed Arium dixisse, Christum esse Creaturam, nullibi revelatum legitur, sed sola naturali habetur cognitione; ergo.

RESP. Arium illam docuisse Propositionem utique explicite non est revelatum; bene verò in universali principio Matthæi 24. vers. 4., & seqq. enunciato: *Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes; Ego sum Christus; & multos seducent... Et multi Pseudoprophetæ surgent, & seducent multos.* 2. Petri 2. vers. 1. *In vobis erunt Magistri mendaces, qui introducent Sectas perditionis.* Act. 20. vers. 29. *Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi.* In his porro, aliisque similibus Propositionibus Hæretici referuntur.

Hæretici implicite revelati.

30 REPLICABIS. Omnes calamitates, quæ in dies eveniunt, in illis generalibus continentur Propositionibus, quibus Deus mala comminatur hominibus propter peccata: sed ridiculum foret asserere, quotidianas calamitates ad Fidem spectare; ergo.

RESP. Ex quo aliquid in universali contineatur principio, non sufficit ad Fidem: sed ad hoc, ut aliquid, dum existit, ad Fidem pertineat, necesse est, quod certo judicio ab Ecclesia proponatur contineri in illo principio. Porro calamitates, quæ in dies eveniunt, ab Ecclesia nequaquam proponuntur ut deductæ ab hujusmodi universalibus principiis.

31 SUBSUMES. In deductione ea universalibus principiis necesse est nullam subesse deceptionem: sed hæc subesse potest, cum ipsa ad doctrinam non pertineat, ergo.

RESP. Instantia urget etiam in deductionibus pure doctrinalibus, quæ a Conciliis habentur; & tamen eas firmissime credimus. Ne igitur subsit deceptio, præsto est Spiritus Sanctus, qui nunquam deficit, quoties Ecclesia definitive declarat spectantia ad Fidem; Fides autem non solùm falsa execratur Dogmata, sed Dogmatizantes, sicut non solùm sanctitatem, sed sanctificatos adoptat.

Spiritus Sanctus nunquam deficit in definitionibus Ecclesiæ de Fide.

32 OBJIC. III. S. Thomas 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 7. docet, Fidei articulos temporum successione non crescere quoad substantiam: sed si Facta contingentia ad Fidem spectarent, Fides in dies nova incrementa susciperet; ergo.

RESP. Argumentum etiam doctrinales ferit definitiones, quæ temporum successione sunt multiplicatæ. Itaque sicut istæ non multiplicant substantiales articulos, quia tantummodo explicationes dicuntur praecontentæ veritatis; ita quoad Facta explicative se habet Ecclesia, particularia ex universalibus principiis deducendo.

Ecclesia non multiplicat substantiales articulos Fidei.

33 DICES. Ecclesia, ut testatur Apostolus, non a se inventum, sed sibi creditum custodit depositum; sed peculiaria Facta in dies contingentia, v. g. utrum ille Auctor hæretice senserit, utrum talis fuerit, nec ne ejus sensus, non continentur in illo

depo-

deposito, quod aliud sane non est, nisi verbum Dei exaratum, vel traditum; ut in aperto est; ergo.

RESP. Depositum, de quo Apostolus, sunt a Deo revelata vel in seipsis immediate, vel in universalibus principiis. Revelata sive primi, sive secundi generis docuit Timotheum Paulus. Inter hæc quædam sunt, quæ ad peculiaria Facta spectant. Itaque quod iste v. g. senserit perverse de Fide, In universalibus propositionibus continetur, pura, Act. 29. vers. 29. *Intrabunt lupi rapaces in vos*. 2. Timoth. 4. vers. 3. *Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed coacervabunt sibi Magistros prurientes auribus*, & hujusmodi. In dies contingunt in seipsis immediate, sed jam in primis exiabant principiis; eâ plane ratione, qua doctrinalia in seipsis in dies contingunt, sed in primævis fontibus præexistierunt. Addita est Symbolo particula *Filioque*, sed in generali deposito jam habebatur.

Revelata a Deo in duplici differentia.

34 INSTABIS. In disceptandis Fidei Controversiis Ecclesia infallibili Dei Spiritu regitur; sed in dilucidandis Facti quæstionibus, in percipiendis privatorum Doctorum sensibus, humanæ innititur diligentiæ, quæ sæpenumero fallitur, cum timidæ sint cogitationes hominum, & incertæ providentiæ nostræ; ergo.

RESP. Argumentum æque urget in definitionibus doctrinalibus. Ecclesia Romana in ipsis definitionibus humanam diligentiam adhibet. Quot studia præcesserunt in eliminanda Hæresi Ariana, quot disceptationes circa Pelagii Hæresim, quot labores pro absolvenda Controversia de Rebaptizatione &c. Utrobique igitur Ecclesia, definitive judicans, Dei spiritu regitur; quia utrobique urget necessitas boni Religionis, principaliter quidem in doctrinalibus, consecutive in factis.

Ecclesia definitive judicans Spiritu Dei regitur etiam in Factis.

35 REPLICABIS. Ut Ecclesia occurrat periclitanti Religionis bono, sat est damnatio Librorum, & Auctorum, vi potestatis ei concessæ ad vindicanda crimina; per hanc enim Fideles, Ecclesiæ proscriptioni obsequentes, in tuto sunt; ergo superflua est infallibilis Spiritus Sancti directio.

RESP. Ad perfectum Animarum regimen utrumque requiritur. Quandoque Pontifices aliquas proscripserunt propositiones; verùm cum ob pertinacem Dogmatizantium contradictionem evanidum hujusmodi comperterint remedium, ad definitivam declarationem devenire necessarium duxerunt. Hoc itidem in Factis contingit. Damnat Ecclesia Librum aliquem, & Auctorem: sed inde exurgunt contendentes, Librum illum non esse hæreticum, Auctorem hæretice non sensisse: proindeque perperàm evulgatam damnationem, nec Excommunicationis vinculum tenere; adeoque ulterior, certiorque declaratio necessaria est.

Ad bonum Religionis nō sufficit sola damnatio hæreticorum Librorum, & Auctorum.

36 SUBSUMES. Sicut in Ecclesiastico judicio sæpe occurrit falsa crimina imponi Innocenti, sic Catholicis Viris quandoque erroneæ adscribuntur Assertiones: sed ob primum aliquando Innocens damnatur; ergo ob secundum continget Hæreseos affici Catholicos.

RESP. Instantia solvenda est ab Adversario. Fidei hostes sæpe Sacros Codices corruperunt, sæpe prava interpretatione sensus Scripturæ explicarunt, immo ipsam Scripturam detruncarunt, aut alienas propositiones malitiose eidem inseruerunt, quin Ecclesia Librum aliquem Canonicum repulerit damnando Innocentem, nec ad expurgandas Scripturas, ob suggerentis Spiritus Sancti præsentiam, quidquam de legitimis propositionibus læserit; ita proportionali modo Deus Ecclesiam diriget, vel ut accuratâ diligentiâ dignoscat, Libros illos fuisse corruptos, vel ut ad definitivam Sententiam non deveniat, sed solùm simplicem, & pænalem prohibitionem ferat.

Deus Ecclesiam dirigit.

37 ADDES. Non est adstruenda Ecclesiæ potestas, quæ frustranea sit: sed potestas infallibiliter judicandi de Factis peculiaribus prorsus frustranea est; ergo. Evincitur minor propositio. Ad evitandos, anathematizandosque Hæreticos sat est humana certitudo; unde nemo sanæ mentis negabit Arii, Nestorii, aliorumque hujus furfuris hominum, perfidiam, quam Catholici Scriptores ad unum omnes testatam voluerunt; & sensum proscriptorum Librorum non inficiantur ipsimet Hæretici, Calviniani namque v. g. optime norunt sensum Calvini fuisse transsubstantiationem abnegare.

RESP. Haud superflua censenda est potestas ad rectum Animarum guberninm necessaria; hujusmodi porro est, quæ ad Facta Dogmatica infallibili judicio se extendit postest. Ceterum instantia urget in Doctrinalibus. Non rarò humana certitudine comperta habetur alicujus propositionis malitia, nec eam Affeclæ Magistri eam docentis negabunt; & tamen Canonicâ Definitione Propositio illa fuit ab Ecclesia proscripta. Cur idem dici non potest de Factis? Non semper sub primordiis humanâ constat certitudine de sensu, & de Auctore, nec Sectatores Pseudomagistrorum ultro concedunt pravum illum sensum ipsorum fuisse, necessaria est igitur definitiva Ecclesiæ declaratio.

Potestas judicandi infallibiliter de Factis non est frustranea.

38 OBJIC. IV. Nihil dubium sub Fidei objecto cadere potest; sed quandoque sensus Auctoris dubius est, & incertus: quia vix aliquid invenire est, quod æquivocatione non laboret: aliàs cujusvis idiomatis locutiones variam admittunt intelligentiam; ergo illæ damnationes etiam quoad complexum ad objectum Fidei spectare nequeunt, sive ratione subjecti, quod est Factum dubium, sive ratione prædicati, quod incerto applicari non potest subjecto.

RESP. Utique nil incertum cadit sub objecto Fidei; illud tamen, quod specie tenus incertum videbatur, certum evadit. Quamvis enim verba quandoque æquivoca sint, nihilominus Scriptor in determinato sensu iis utitur, ac eum morali certitudine per discussionem Theologi percipiunt; qua præmissâ diligentiâ Spiritus Sanctus Ecclesiam dirigit, ne erret, quando Canonicam declarationem edere expedit. In præcitato Argumento ea contingit æquivocatio, quæ in damnatione Propositionum probabilium latebat. Implicatorium videbatur, Propositionem

Propositio probabilis quomodo damnabitur.

riem probabilem esse damnabilem. Hoc utique verum est in sensu composito; secus dum ea non amplius probabilis est; quod nunc contingit, dum Ecclesia, quatenus Infallibilis regula Morum, sub Divini Numinis directione deregit, alicui certo principio adversari.

39 DICES. Teste experientia, inter Factiosos dissensiones oriuntur, quæ ipsos in diversa studia trahunt, aliis pugnantibus pro claro, aliis pro non claro sensu: sed hoc stante, damnatio in determinato sensu Auctoris incerto innititur fundamento; ergo nequaquam potest damnatum Fidei objectum constituere.

Dissentiones nil officiunt Canonicæ dãnationi.

RESP. Instantia ferit etiam doctrinales definitiones, circa quas Factiosæ dissensiones sæpenumero exortæ fuerant; qua de re recens occurrit exemplum in damnatione Propositionum Archiepiscopi Cameracensis. Etenim ex decem Theologis, & Qualificatoribus, quinque pro bono, itidem quinque stabant pro damnabili sensu; & tamen subsecuta damnatio ab Ecclesia fuit adoptata. Itaque dissensiones præviæ non officiunt, sed legitimæ favent Sententiæ; mire namque deserviunt ad clariorem rerum cognitionem. Si qua verò discrepantia subsequatur ad damnationem, nihili facienda est; quippequæ rationi incongrua.

40 INSTABIS. Contingere potest, quod Theologi, quibus rei examen demandatur, vel erga Auctorem sint male affecti, vel ab Adversantibus in deterius præventi: sed fieri potest, ut his utatur Pontifex; ergo certum nequit inde efformari judicium.

RESP. Idem in doctrinalibus definitionibus occurrere potest. Præciatus casus his accenseri debet, in quibus è divina Providentia est, ad quam non tarò Theologi confugiunt, recta disponere, ut veritas inter tenebras elucescat. In similibus divina Lux fulgebit, quæ illuminabit abscondita tenebrarum, & consilia manifestabit adversùs veritatem intentata.

41 REPLICABIS. Frequens est apud Catholicos Doctores, ut quis sua scripta judicio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdat, & nihilominus, quod sensus ut ab Auctore intentus damnetur; sed tunc damnatum ad Fidei objectum nequit pertinere: cum sensus Auctoris, stante illa protestatione, non sit hæreticus; ergo Ecclesia absolute non habet infallibilem potestatem in similibus Factis.

Quomodo Auctor possit damnari aliã stante protestatione Catholica.

RESP. Casus duobus modis evenire potest. Primus est, si Auctor sub protestatione aliquid dicat, quod aperte Sacræ Scripturæ, vel Ecclesiæ Definitionibus, non adversatur; & tunc tanquam falsus damnabitur sensus Auctoris, secus Auctor, quippe minimè pertinax. Non enim prorsus insuetum est, aliquem intendere sensum, qui malus est, sed absque pertinacia; ut compertum habemus in S. Cypriano contendente rebaptizandos, qui ab Hæreticis juxta Ecclesiæ ritum Sacro regenerati erant lavacro. Modus alter est, si Auctor palam enunciet doctrinam Ecclesiæ contrariam; & tunc damnari poterit, quia facto contradicit protestationi.

42 OBJIC. V. Judicium, cui fraus subesse potest, nequaquam infallibile censendum est; sed in Pontificio judicio quoad quæstiones Facti fraus subesse potest, ut testatur Alexander III. Cap. *Si quando, de rescriptis*, ubi Ravenatensem Præsulem monet, ut suum adimpleat mandatum, vel de omissione rationem reddat, subdens -- Quia pa-
„ tienter sustinebimus si non feceris, quod
„ prava nobis fuerit insinuatum suggestione--
ergo.

RESP. Argumentum, quod ab Arguente ut invictum proponitur, non est ad rem nostram. Etenim casus iste, cum Factum præcisè Forense importet, communem, atque ordinariam regendi potestatem non excedit. Clericus quidam nonnulla habens Ecclesiastica beneficia, habito de his silentio, Romanum Pontificem exoravit, ut aliud in Ravenatensi Ecclesia consequeretur. Roganti annuit Pontifex. Verùm cum super hoc conquestus fuerit Archiepiscopus, respondit Alexander III., fraudolentam fuisse postulationem.

43 DICES. Judicium, cujus ratio formalis fallibilis est, sub irreformabili nequit cadere potestate. Porro judicium Pontificium in quæstionibus Facti innititur fallibili rationi formali Cap. *A nobis, de Sent. Excommunicationis* -- Judicium Dei veritati,
„ quæ non fallit, nec fallitur, semper innititur; judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contigit, & falli &c. -- Ecce quod judicium Dei sic se habet ad veritatem, sicut judicium Ecclesiæ ad opinionem; ergo illud semper verum est, secus istud.

Discrimen inter judiciũ Dei, & judicium Ecclesiæ.

RESP. Instantia seipsam destruit. Primò quidem, quia Resolutio Pontificia palam fatetur, Ecclesiæ judicium quandoque inniti opinioni, non autem semper. Secundò quia casus versatur in materia prorsus Forensi. Etenim quidam Excommunicatus omnem lapidem moverat, ut a Censura absolveretur, irrito licèt, cassoque conatu, morte præventus. Quæsitum est, an pro absoluto habendus esset, & pro ipso fieri posset eleemosyna. Cui respondit Pontifex, contingere posse, quod Censurâ innodatus in facie Ecclesiæ, sit solutus coram Deo, & e converso; adeoque Defunctum illum solvendum fore, atque pia Legata pro eo relicta ab Hæredibus exequenda.

44 REPLICABIS. Quod est a Judice ex suis intrinsecis fallibili, nequit esse infallibile; sed judicium quodlibet Pontificium est hujusmodi, ut fatetur Gregorius *lib. 1. Dialog. cap. 4.* -- Quid miraris, quia fallimur,
„ quia homines sumus? Quid mirum si ore
„ mentientium aliquando in aliud ducimur,
„ qui Prophetæ non sumus? -- Subdens hinc aliud momentum, videlicet, quia multitudo causarum mentem distrahit; propterea & ipsi Pontifices Pœnitentiæ utuntur Sacramento.

Pontifex in ordinaria, quasi domestica gubernatione, & ut privata Persona, fallibilis.

RESP. Instantia æque urget adversus doctrinales Definitiones; illæ siquidem emanant itidem a Pontifice, qui est homo, qui non est Propheta, qui multitudini subest causarum. Itaque S. Gregorius de his loquitur casibus, qui ab ordinaria, & quasi domestica gubernatione diriguntur. Loquitur simi-

similiter de privata Pontificis Persona, quæ utique subjecta est peccatis; non autem de primo Hierarcha, ut Ecclesiæ Magistro ex Cathedra docente.

45 SUBSUMES. Splendidum Sedis Apostolicæ decus est erratum revocare, ut ait S. Bernardus *Epist.* 80. -- Hoc solet habere præcipuum Apostolica Sedes, ut non „ pigeat revocare, quod a se fortè depre„ henderit fraude elicitum, non veritate „ promeritum. Res plena æquitate, & laude „ digna, ut de mendacio nemo lucretur, „ præsertim apud Sanctam, & Summam „ Sedem -- Hinc plura habemus revocata, quæ a Decessoribus peracta fuere. Sed si in Factis esset irreformabilis Ecclesia, non posset eidem Bernardi encomium aptari; ergo.

Quenam ex Canonibus revocata.

RESP. Cum verba S. Bernardi sint indefinita, doctrinalibus æque Definitionibus possent accommodari. Itaque S. Doctor aperte loquitur de casibus communibus circa Dispensationes, Censuras, Collationes, versantibus; & quæ ex Canonibus referuntur revocata hujusmodi sunt, ut videre est *Causa* 24., & 25., & *De re judicata* per plura capita.

46 ADDES. Nemo meliùs Conciliorum mentem novit, quàm legitimus eorundem Interpres, Sacra videlicet Congregatio: sed hæc sentit, in Factis Dogmaticis definitis Sanctam Sedem, & Concilia, non judicare irreformabiliter; ergo. Res in aperto est ex judicio habito in Concilio Lateranensi IV. de Libro Abbatis Joachim adversùs Magistrum. Gregorius de Laude Sagittariensis Abbas Apologiam edidit Neapoli anno 1660., qua intendebat ipsum ab erroribus vindicare: opus a Sacra Congregatione ad examen fuit revocatum, eoque discusso, mandatum est, Auctoris verba in hæc alia mutari: *Conabimur tamen, si fieri potest, Joachimum defendere*; ergo persuasum fuit Sacræ Congregationi, Lateranense judicium non fuisse irreformabile.

Decisiones S. Congr. quā fidē fortiantur.

RESP. Infirmum est Argumentum. Ex Decreto siquidem Sacræ Congregationis nihil firmi colligitur, stante Decreto Urbani VIII., qui voluit, Sacræ Congregationis Decisiones nullam fidem, sive intra, sive extra judicium sortiri, nisi sub quibusdam exhiberentur conditionibus, quæ in casu habitæ non fuerunt.

Ceterum oppositum ab eo, quod intenditur ab Arguente, ex relatis colligitur. Nam dum dicitur, *Conabimur tamen, si fieri potest &c.*, huic æquivalet, *Conabimur volare, si fieri potest*. Itaque formula illa est conditionalis adjectio de impossibili; de quibus conditionibus Canones nunnunquam loquuntur.

Qualis permissio facta defendendi Abb. Joachimum.

Deinde defensio intelligi potest quoad sensum in propositionibus intentum, & supra motivum impugnandi Magistrum Sententiarum, & supra modum eaidem propugnandi. Permissio Sacræ Congregationis dubio-procul non versatur supra primum. Verba namque Concilii plane aperta sunt, & verba, sicut & momenta assumpta ab Abbate Joachimo manifesta adeo sunt, ut ejus sensus percipi certò potest a quolibet, qui etiam a longe Theologiam salutavit. Versatur itaque permissio supra reliqua. Etenim audacter nimis Magistrum Sententiarum vocavit Hæreticum, & insanum. Scripturas contra communem Patrum intelligentiam interpretari ausus est, ante denuntiationem pertinax fortassis videri potuit. Circa hujusmodi ergo permissio versatur. Ipse tamen Abbas Joachim non fuit a Concilio declaratus Hæreticus, quoniam Concilium ipsum damnatâ ejus doctrinâ subdit -- In nullo tamen per hoc „ Florensi Monasterio, cujus ipse Joachim „ extitit Institutor, volumus derogari, quo„ niam ibi & Regularis Institutio est, & „ Observantia salutaris. Maxime cum idem „ Joachim omnia scripta sua nobis assignari „ mandaverit, Apostolicæ Sedis judicio ap„ probanda, seu etiam corrigenda, dictans „ Epistolam, cui propria manu subscripsit, „ in qua firmiter confitetur, se illam Fidem „ tenere, quam Romana tenet Ecclesia, „ quæ cunctorum Fidelium, disponente Do„ mino, Mater est, & Magistra -- Porro si aliter sensisset, ac intellexit Concilium, non tam simpliciter se judicio Ecclesiæ submisisset, quàm proprium sensum explicasset; quod factum non legitur.

Abbas Joachim non fuit a Concilio declaratus Hæreticus.

47 OBJIC. VI. Non minùs infallibilitatis privilegio gaudebat Mosaycum Senedrion in causis Religionis, quàm Ecclesia. Illud erat fallibile in Facto Dogmatico. Nam in Jerosolymitano Concilio erravit circa Personam Christi; ac proinde in Facto Dogmatico, & quidem fundamentali *Joan.* 11. Calpha Summo Pontifice ferente Sententiam, non intellecto Scripturarum sensu de Christo loquentium. Ecclesia itaque in Facto Dogmatico errare poterit.

Senedrium Mosaycū sub tempore Passionis Christi a privilegiis deficiebat.

RESP. I. Mosaycum Senedrium sub tempore Passionis Christi jam declinabat, nova Ecclesia jam cœperat, brevi perficienda Christi morte; idcirco in Synagoga defecerat vis Privilegiorum.

RESP. II. Perperàm dicitur, errasse Pontificem in ferenda Sententia. Testatur namque Evangelium, Calpham prophetasse, nesciendo quid diceret, dirigente Spiritu Sancto ipsius linquam; ut hinc compertum habeamus, in Dogmaticis Definitionibus præcipuum Magistrum non alium esse a Spiritu Sancto.

ALIA ARGUMENTA SOLVUNTUR.

48 OBJIC. VII. Qui hæretica Dogmata in bono sensu explicat, licèt judicium inde retractet, in judicio errasse meritò dicendus est. Porro Zephyrinus Pontifex Prophetias Montani, Priscæ, & Maximillæ, approbavit, deditque communicatorias Litteras, licèt has postmodum revocaverit, ut refert Tertullianus Lib *adversùs Praxeam cap.* 1. -- Nam idem tunc (*Praxeas*) Epi„ scopum Romanum, agnoscentem jam Pro„ phetias Montani, Priscæ, Maximillæ, & „ ex ea agnitione pacem Ecclesiis Asiæ, „ & Phrygiæ, inferentem, falsa de ipsis „ Prophetis, & Ecclesiis eorum asseveran„ do, & Prædecessorum ejus auctoritates

„ defendendo, coegit & Litteras pacis revocare jam emissas, & a proposito recipiendorum Charismatum concessare — ergo erravit in Facto vere Dogmatico.

RESP. I. Tertulliano, ubi de rebus Montani agit, non est habenda Fides; cum enim Montani Hæresea adoptaverit, pro isto pugnabat. Hæretici autem, ut sibi nomen facerent, suevetunt suosmet errores Romanis Pontificibus affingere. Sic Artemonis discipuli, afferentes Christum esse solum hominem, Victori, ejusdemque Decessoribus, Magistri sui Dogma tribuerunt.

Tertulliano nulla fides ubi de Montano agit.

RESP. II. Duo præcipue notantur Montani tempora; unum hypocrisis, apertæ Hæresis aliud. Ob Montanum turbatis Asiæ Provinciis, ipsius Prophetias execrantibus adhæserunt Zephirini Prædecessores. Ut ab Apostolica Sede approbationem consequeretur Hæreticus, ovinam pellem induit, qua verbis, & factis, exteriùs Catholice sentiebat. His permotus Pontifex communicatorias Litteras dedit, nequaquam ad examen revocatis Prophetiis, licet eas Montani fore nosset. Romam interim accessit Praxeas Hæreticus Patropassianus Sabellianus, qui & Montani tenebras dissipavit, ejusque errores detexit; quibus cognitis Pontifex datam pacem revocavit; hinc damnavit Cataphrygas, Montanistas, Marcionem, Sabellium, Valentinum cum Praxea. Ex quibus compertum est, non circa Fidem, sed circa Personam erasse.

Zephyrinus Pontifex non erravit in Facto vere Dogmatico.

49 OBJIC. VIII. Subscribens in Concilio Generali Formulæ hæreticæ, non percepto hæretico sensu, errat in judicando proprio Auctoris sensu. Hoc fecit Liberius Papa in Concilio Sirmiensi, ut testatur Athanasius *Epist. ad solitarios*, aliique; ergo erravit in Facto Dogmatico, & erravit ut Ecclesiæ Caput, utpote vocatus ad conciliandam Synodo auctoritatem.

RESP. Triplex fuit Fidei Formula in Sirmiensi Concilio elaborata. Orientales ægre ferentes inter Hæreticos enumerari ex quo Filii Consubstantialitatem negarent, Concilium Sirmiense curarunt indicere adversùs Photinum, qui blasphemabat, Christum nihil aliud esse, quàm purum hominem. Hinc primam Fidei Formulam ediderunt, in qua contra Photinum Anathematismi continebantur. Hæc prima Fidei Formula ab hostibus quidem edita fuit, qui Catholicam simulabant communionem; nihilominus minus Hæresim secundùm se non sapit, sed sensum patitur orthodoxum. Quamquam enim in ea Consubstantialitatis vocabulum subticuerint, studuerunt tamen totis viribus, ut cum Ecclesia Catholica componerent pacem, ea exscibere vocabula, quæ Consubstantialitatis nomen significant, & expresse substantiæ nomen Filio, & Patri communis appoluerunt, ut constat ex Epiphanio *Hær.* 37., & ex Gregorio Nazianzeno Orat. *De laudibus Athanasii*. S. Hilarius *De Synod.* catholice eam explicat. Et S. Augustinus *Epist.* 174. fatetur, huic Formulæ, se quoque subscribere non renuere, si nihil aliud obstaret, quàm vocabulum Consubstantialitatis, quod desiderabatur. Quoniam verò vocabula illa nomen Consubstantialitatis significantia Arianis non arridebant; idcirco, ablegatâ illâ Fidei Formulâ, aliam hæreticam ediderunt, in qua, tum substantiæ, tum similitudinis nomen ablegatum est. Hæc tamen illicò consopita fuit, & prodiit tertia Formula, in qua Filius per omnia Patri similis dicebatur; cui Basilius Ancyranus addidit, secundùm essentiam.

Formula Fidei Sirmiensis triplex.

His suppositis, plane compertum est, Liberium hæreticæ Formulæ non subscripsisse. Non enim subscripsit secundæ, sed primæ; ut Eruditi Ecclesiasticæ Historiæ propugnant. Et sane si secundæ Formulæ subscripsisset Liberius, ab exilio dubio-procul fuisset illico revocatus; etenim cum jam ab Athanasii communione recessisset, ab eo nil aliud desiderabant Ariani, nisi ut eam Formulam suo obsignaret nomine. Liberius tamen non solùm Formulæ subscripsit in exilio, verùm etiam post subscriptionem in exilio relegatus permansit, ut ipsemet conqueritur in Epistola ad Orientales, & in illa, quam Ursacio, Valenti, & Germinio conscripsit.

Liberius subscripsit primæ Formulæ.

50 OBJIC. IX. Damasus, recitatâ a Vitali Apollinarista Fidei Formulâ, quâ aliàs errorem suum propugnabat, eum absolvit, atque in communionem recepit: sed ex hoc plane fit, Pontificem non intellexisse Fidei Formulam ad mentem Vitalis; ergo erravit in quæstione Facti doctrinalis Dogmatici, Et quidem erravit ut Ecclesiæ Magister; etenim & causam Vitalis ad examen vocavit, & totius Ecclesiæ communioni restituit, cui alii Orthodoxi Episcopi adhæserunt.

RESP. Argumentum rem probaret, si profitens errorem ex Formula sensum non occultaret per restrictionem mentalem. Vitalis Catholicam Fidei Formulam mentali restrictione viriabat. Accusatus namque de Hæresi in crimen vocatus Romam ad dicendam causam de accusatione conquestus est, & communem Formulam obtulit, immo Libello jussu Damasi edito subscripsit utens interiori mentis restrictione, quam refert circumventus & ipse S. Gregorius Nazianzenus *Epist.* 2. *ad Cledonium*, quæ est Orat. 32. Expetebatur ab Apollinaristis, num confiterentur, Christum esse verum Deum, verumque hominem secundùm carnem, & secundùm mentem, & rationem perfectum? Reponebant affirmative coram Judicibus. Verùm subdole intelligebant Divinitatem fore loco animæ, mentis, & rationis; quod declarabant, ubi soli conveniebant. Detectâ fraude, Vitalem unà cum aliis Apollinaristis damnavit Damasus, ut idem Nazianzenus testatur, & Theodoretus *lib.* 5. *Hist. cap.* 10., & constat ex Synodo, quam Romæ habuit, & ex Libello Synodico, quem ad Paulinum Antiochenum Episcopum misit, ut videre est apud eundem Theodoretum laudato loco *cap.* 11.

Apollinaris Fidei Formulam mentali restrictione vitiavit.

Detecta fraude, a Damaso damnatur.

51 OBJIC. X. Is errat in Facto doctrinali Dogmatico, approbatque Hæresim, qui Libellum, in quo Hæresis continetur, Catholicum pronunciat; sed Zosimus Papa Libellum Cœlestii apertam referentem Hæresim pronunciavit Catholicum; ergo. Quod Libellus Cœlestii hæresim contineret, in aperto est ex Augustino *De peccato originali cap.* 6., ubi

ubi describit Cœlestinm negantem Originale peccatum. Quod Zosimus Libellum approbaverit, apte colligitur ex ejusdem Epistola ad Africanos Episcopos, in qua Accusatores Cœlestii Erotem, & Lazarum increpat. Quod Heresim, seu Fidem Cœlestii ut Catholicum approbaverit, declarat Facundus Hermianensis *lib. 7. cap. 3.*, & clare patet ea quo damnatum ab Innocentio I. Cœlestium ad audientiam admisserit, ejusque Libellum susceperit. Ergo erravit in Facto doctrinali Dogmatico.

Quomodo Zosimus Pp. Libellum Cœlestii approbaverit Catholicum.

RESP. Cœlestii Libellus Catholicus pronunciatus fuit, non quidem habitâ ratione Propositionum, earumque sensus; sed spectata personali ejusdem protestatione. Cum enim ab Attico CP. Antistite, ad quem confugerat, ejectus fuisset Cœlestius, Romam appulit, sedente in Petri Cathedra Zosimo; huic Fidei suæ Libellum obtulit, profitens se paratum emendare errorem, si quis ea ignorantia obrepsisset. Seriò a Pontifice interrogatus, ut damnaret, quæ Innocentius I. damnaverat, annuit Cœlestius -- Beati Papæ In„nocentii Litteris non est ausus obsistere, „ immo se omnia, quæ Sedes illa damnaret, „ damnaturum esse promisit -- ut habet S. Augustinus Lib. *De Peccato Originali cap. 7.*, & Lib. 2. *ad Bonifacium cap. 3.* -- Cum hoc „ (*Dogma scilicet de Peccato Originali*) Cœ„lestius in suo Libello posuisset, inter illa „ dumtaxat, de quibus se adhuc dubitare, „ & instrui velle confessus est, in homine „ acerrimi ingenii, qui profectò si corrige„retur, plurimis profuisset, voluntas emen„dationis, non falsitas Dogmatis approbata „ est. Et propterea Libellus ejus Catholicus „ dictus est, quia & hoc Catholicæ mentis „ est, si qua fortè aliter sapit, quàm veritas „ exigit, non ea certissime definire, sed de„tecta, ac demonstrata respuere --

His tamen non obstantibus subdit S. Doctor *laudato cap. de Peccato Originali* -- A „ vinculis tamen Excommunicationis non„dum est creditus esse solvendus. Sed in„terposito duorum mensium tempore, do„nec rescriberetur ex Africa, resipiscendi ei „ locus sub quadam medicinali Sententiæ le„nitate concessus est; quoniam revera, si „ deposita pervicaciæ vanitate, quod promis„serat, vellet attendere, & easdem litte„ras, quibus se consensurum esse responde„rat, diligenter legeret, sanaretur. Sed „ posteaquam ex Africano Episcoporum Con„cilio Rescripta directa sunt, quid fuerit „ consecutum, ut justissime in eum Sententia „ proferretur, cuncta legite, quia cuncta „ transmisimus -- Zosimus itaque habita de dolis Pelagianorum sincera instructione, Cœlestium vocavit ad examen, ut sine fuco responderet; agnosceus ille, se non posse respondere, & interrogatis juxta promissa nollens satisfacere (venerant enim ex Africa Testes) Româ aufugit. Quare in eo solummodo defecisse dicendus est Zosimus, quod dolum sub opposita exteriori protestatione non detexit. Unde egregie dixit Augustinus *cit. loco cap. 8.* -- Fefellit Judicium Palæsti„num; propterea ibi videtur esse purgatus. „ Romanam verò Ecclesiam, ubi eum esse „ notissimum scitis, fallere usquequaque non „ potuit, quamvis & hoc fuerit utrumque „ conatus; sed ut dixi, minime valuit -- Hinc cognita fraude, Pelagium, Cœlestiumque damnavit, & Epistolam, quæ Tractatoria dicitur, ad omnes Ecclesiæ Episcopos dedit, qua per universum, qua late patet, Orbem Pelagiana Hæresis fuit execrata.

Facundus Hermianensis asserit, Zosimum Catholicam approbasse Cœlestii Fidem, sed specie tenus, quatenus suppressam in illius mente versutiam non agnovit; sed inde declarat, hoc non ei esse vitio vertendum, nec in ea approbatione in Hæresim prolapsum -- Quoniam non debet crimini deputari sim„plicium, non intellecta versutia malignan„tium --

Nec adversùs Innocentium stetit Zosimus. Siquidem ipse ita Pelagium, & Cœlestium damnaverat, ut indulgentiam promiserit, si resipuissent; cum ergo illi aperto ore dicerent, se errorem deposuisse, & Decretis Innocentii subscribere velle affirmarent, nil contra Innocentii Statuta egit Zosimus. Et quamvis Orthodoxum illum dixerit, non tamen ab Excommunicatione illum absolvit, ut superiùs vidimus ex Augustino. Non igitur criminandus est Pontifex, cum Cœlestio audientiam indulsit, Libellumque susceperit; immo stante suspicione ob interpositas querelas, quod Accusatores ei affinxissent errores, potuit causam iterum ad examen revocare, & tanquam Supremus Judex Sententiam dicere.

52 OBJIC. XI. Ex duobus contrariis judiciis circa sensum alicujus Propositionis ut ab Auctore intento, necesse est unum ex illis esse erroneum. Hoc manifeste accidit circa Propositionem a Monachis Scythiæ propugnatam, nempe: *Unus de Trinitate crucifixus est carne*. Nam Hormisdas, ut videre est *ex Epist. ad Possessorem*, eam ut propositam, atque ipsis Monachis intellectam tanquam Hæreticam damnavit; quia appellat supra naturam, & divisionem facit Trinitatis; cum ille unus sit alius a Trinitate, sicut alius est Filius a Patre, atque in idem redit, ac Propositio Petri Fullonis. Ex adverso Joannes II. in Concilio Romano damnavit tanquam Nestorianismi reos illam Propositionem negantes, quam Catholicam probat Propheticis, Apostolicis, Patrumque testimoniis. Alter igitur ex duobus erravit.

RESP. Concedimus primam Propositionem, si circa idem versetur contrarietas, secus si circa diversa. Hormisdas non pronunciavit Hæreticam illam Propositionem prout a Monachis propositam, sed prout transmissam a Dioscoro uno ex ipsius Legatis, videlicet: *Unus de Trinitate crucifixus est*: omissa particula *carne*, sine qua dubio procul aliter sonat Propositio. Integram itidem Propositionem rejecit Pontifex, non quidem ut Hæreticam, sed tanquam novam, atque a Synodis nequaquam usurpatam; ut constat ex Epistola Legatorum communi nomine datâ ad Pontificem -- Si voluerit Do„minus Noster qualemvis novitatem scribe„re, pejus erit illud vitium, quàm illud „ quod factum est per Eutychetem. Suffi-

De propositione Unus de Trinit. te passus est Hormisdas, & Joannes II.

„ cere

„ cere debet Ecclesiæ , quod per sexaginta „ annos ab Eutychete usque modò sustinuit-- Hinc Propositionem illam scribens ad Possessorem Episcopum Africanum declarat continere *diabolica semina nefanda Zizania* ob dissensiones , & discordias ex illius propugnatione exortas . Monachi enim moleste admodum hanc defendere causam studuerunt . Joannes II. laudatam Propositionem approbavit , laudavitque sive secundùm se , sive in sensu plane Catholico ab ipsismet Monachis intento . Hi namque palam fatebantur subsistentiam Verbi , seu Personam , quæ est Filius Dei Unigenitus , & iste est ille unus , qui de Trinitate crucifixus est in carne ; unde Propositio non respicit naturam divinam, nec divisionem iacit Trinitatis . Hæc apte explicat Ferrandus Carthaginensis Diaconus *Epistolâ ad Anatolium* dissolvens objectiones , quas in sua Epistola Legati inseruerant , probans haud fuisse reprobatam in Chalcedonensi Concillo , immo per eam evelli Eutychetis , atque Nestorii errores . Quare longe distat a Seotentia Petri Fullonia . Hic Trisagio , quo Deus *Sanctus , Sanctus , Sanctus* ab Ecclesia proclamatur , addebat : *Qui crucifixus est pro nobis* , contendens , Filium Dei in substantia Deitatis, vel Trinitatem totam passam esse ; duas siquidem in Christo negabat naturas . Scythæ autem Monachi aliter a Fullone sensisse superiùs dictum est . Itaque Hormisdæ , & Joannis judicia non fuere contraria . Nam illa Propositio fuit reprobata . prout pronunciabatur tanquam respiciens substantiam , seu Divinitatem ; adoptata verò fuit prout pronunciabatur tanquam respiciens Verbi Personam , subsistentem in natura humana . Unde secundùm diversam intelligentiam fuit approbata , & reprobata .

53 OBJIC. XII. Sergius hæretice sentiebat cum Monothelitarum Secta unam tantùm in Christo voluntatem admittendo , & operationem . Hæreticam ejus Epistolam intellexit tamen Honorius Papa in sensu Catholico : non enim tantùm eum laudavit , sed fassus est *Epist.* 1. cum eo sentire , & consensit , quod una in Christo sit admittenda voluntas -- Unde & unam voluntatem fatemur „ Domini Nostri Jesu Christi -- ergo .

RESP. Sergius in sua Epistola Hæreticus non apparebat , immo Orthodoxæ Fidei propugnator egregius videbatur . Sedem consulebat Apostolicam , remedium exquirens pro componendis Orientis perturbationibus , & proponebat tamquam omnino necessariam silentii œconomiam , qua videlicet , neque una , neque gemina , in Christo deinceps diceretur operatio , vel voluntas , ob emergens , ut dicebat , ex intempestivo illarum vocum usu scandalum , quod posset simplicibus generare . In hoc laudavit Sergium Honorius , & cum eo sensit ; atque præcepit , ut nec una , nec gemina diceretur operatio , ne unam asserendo , videretur una quoque cum Euchete admitti natura , vel duas affirmando , duplex cum Nestorio conseretur adstrui natura , & Persona . Hac inper re nullus error ; potissimùm cum assereret , quæstionem hujusmodi de vocibus Fidei Summam non attingere , novam esse , a Patribus nusquam eliquatam , & ad Grammaticos potius , Philosophosque spectare .

Honorius in quo laudavit Sergium .

Porro Honorius non adoptavit in Christo unam tantummodo physicam voluntatem, in quo hæretice sentiebat Sergius , sed unam voluntatem moralem , seu conformitatis , in quo Sergius Hæreticus non erat . Res tota clarescit ex litteris tum Sergii , tum Honorii . Innuebat Sergius ex voce geminæ operationis inferri posse -- & insuper prædicare „ duas voluntates , contrarietates circa invi- „ cem habentes , tamquam Deo quidem „ Verbo salutarem volente adimpleri passio- „ nem , humanitate verò ejus obsistente ejus „ voluntati , & resistente , ac perinde duo „ contraria volentes introduci ; quod im- „ pium est ; impossibile quippe est in uno , „ eodemque subjacenti duas simul , & erga „ hoc ipsum contrarias subsistere voluntates-- Clariora habet Honorius -- Unde & unam „ voluntatem . . . . . quia profectò a Divini- „ tate assumpta est nostri natura , non cul- „ pa ; illa profectò , quæ ante peccatum „ creata est , non quæ post prævaricationem „ vitiata -- Ostendit quomodo vitiatam non assumpsit naturam , & carnis vocabulum sive in bonum , sive in malum sensum verti posse; hinc profert sex Scripturæ textus , quos inter refert illum ad Rom. 7. vers. 23. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ , & captivantem me in lege peccati , quæ est in membris meis* ; & subdit -- non „ est itaque assumpta , sicut præfati sumus , „ vitiata natura , quæ repugnaret legi men- „ tis ejus , sed venit quærere , & salvum „ facere quod perierat , idest vitiatam hu- „ mani Generis naturam : nam lex alia in „ membris , aut voluntas , diversa non fuit , „ vel voluntas contraria Salvatori , quia su- „ per legem natus est humanæ conditionis -- His palam fit , Honorium duplicem excludere contrariam voluntatem . Rursus Honorii sensus evincitur ex S. Maximo . Objiciente enim Pyrrho Honorii auctoritatem , petiit ab eo : num admittenda esset auctoritas Scribæ Honorii ? cui Pyrrhus -- Verior „ eo , qui scripsit -- Tunc Maximus -- At „ is ad Imperatorem Constantinum de illa „ Epistola , jussu Joannis Pontificis , scripsit . „ Sane quod unam Domini Nostri volunta- „ tem diximus , non est accipiendum , quasi „ de duabus divinæ , & humanæ naturæ di- „ ctum voluntatibus , sed humanæ tantùm . „ Cum enim Sergius scripsisset , prædicare „ quosdam , duas esse Christi voluntates con- „ trarias : nos rescripsimus , duas voluntates „ contrarias non habere -- Quid clariùs ?

Honorius duplicem excludebat contrariam voluntatem .

Denique , ut elucescat , Honorium agnovisse in Christo unam Personam, duas naturas , duas itidem operationes , unumque Operatorem , omissis aliis pluribus momentis , testimonium facit ejusdem Epistola prima . Sub fine sic legitur -- Hortantes vos , „ ut unius , vel geminæ novæ vocis indu- „ ctum operationis vocabulum aufugientes , „ unum nobiscum Dominum Nostrum Jesum „ Christum Filii Dei vivi Deum verissimum „ in duabus naturis operatum divinitùs , at- „ que humanitùs Fide Orthodoxa , atque „ Catholica unitate prædicetis -- Quid est divi-

Agnovit duas naturas, duasque operationes .

divinitùs operari, nisi media divinitate agere? Quid humanitùs, nisi media humanitate?

54 OBJIC. XIII. Vigilius *in Constituto ad Imperatorem Justinianum* Orthodoxam judicavit Ibæ Epistolam -- Cum satis apertissima luceat veritate ex verbis Epistolæ Viri „ Venerabilis Ibæ rectissimo, ac piissimo intellectu perspectis, & ex Gestis apud Photium, & Eustathium habitis, & ex ipsius Ibæ Episcopi præsentis a præsentibus intentione discussa, Patres nostros in Chalcedone residentes justissime Orthodoxam ejusdem Ven. Ibæ Episcopi pronunciasse Fidem, & reprehensionem B. Cyrilli, quam humanitùs per errorem intelligentiæ evenisse cognoverant, congrua satisfactione purgatam, præsentis Sententiæ Nostræ auctoritate statuimus, atque decernimus, cum in omnibus, tum etiam in sæpius memorata Ven. Ibæ Epistola intemeratum Patrum in Chalcedone residentium manere judicium -- Hæc Vigilius. In hoc porro erravit Pontifex; nam ipsam Ibæ Epistolam anathematizavit Synodus Œcumenica V. tamquam impiam, subjecitque anathemati omnes docentes, eam Orthodoxam esse vel quoad primam partem, vel quoad secundam -- Epistola hæretica est. Epistolam, quæ „ dicitur Ibæ, omnes condemnamus; istam omnes anathematizamus. Epistola aliena Synodo est. Epistola contraria definitioni est. Tota Epistola hæretica est. Tota Epistola blasphema est. Qui hanc non anathematizat, hæreticus est -- ergo.

Ibæ Epistola quonam modo a Vigilio approbata.

RESP. Non approbavit Vigilius Ibæ Epistolam absolute, sed ut explicatam secundùm regulas Fidei; & ideo dixit -- Patres „ nostros in Chalcedone residentes justissime Orthodoxam ejusdem Ven. Ibæ Episcopi pronunciasse Fidem -- Synodus V. eam Epistolam absolute, non spectata ejusdem explicatione, hæreticam dixit.

In secunda parte Epistolæ agit Ibas de pace Cyrillum inter & Orientales, cui paci consentit ipse, quamvis duriora quædam adversùs ipsum Cyrillum proferat. Fieri tamen nequaquam potuit, quod Ibas subscriberet paci, nisi Nestorianam oppugnaret Hæresim; quia Cyrillus hostis erat acerrimus Nestorii, nec pacem dabat Nestorianis. Porro Ibas anathema dixit contra Nestorium, confirmavitque -- Et jam scripto anathematizavi Nestorium, & nunc anathematizo „ eum decem millies; quod enim semel cum satisfactione fit, si fiat decem millies, non contristat, Anathema Nestorio, & Euticheti, & unam dicenti naturam, & omnem eum, qui non sapit, sicut hæc Sancta Synodus, anathematizo -- Hinc accedente anathematismo tum scripto, tum verbis in Nestorium, acquievere Patres, nec profundiorem scrutationem prosequi voluerunt, impiam doctrinam, quæ in Epistola occultabatur, sufficienter in sincera Nestorii abjuratione revocatam intelligentes. Audiamus Anatolium CP., qui, lectâ Ibæ Epistolâ, male de ipso sentiebat, & conceptam mutavit sententiam, dum vidit illum Concilio subscribentem -- Omnem in præsenti

Ibas anathematizavit Nestorium.

„ suspicionem de eo abjicio, quoniam consensit, & subscribit ei, quæ nunc de Fide data est a Sancto Concilio, & Epistolæ, Sanctissimi Archiepiscopi Romæ Leonis -- Audiamus Juvenalem Jerosolymitanum Episcopum -- Qui convertuntur, hos divina „ Scriptura suscipi jubet; quapropter & eos, qui ex Hæreticis revertuntur, suscipimus. unde pervideo, Reverendissimum Ibam impetrasse clementiam; quia & ipse senex est, & ut habeat Episcopatus gradum, Orthodoxus existens -- Dicendum itaque venit, per posteriorem partem juxta Fidei regulam aliqualiter Ibam elucidasse primam.

Hoc modo Ibæ Epistolam declaratam fuisse Orthodoxam evincitur ex Eunomio Nicomediensi Metropolita -- Dudum ex relectis innoxius demonstratus est Reverendissimus Ibas. In quibus etiam visus est culpare, male loquens Beatissimum Cyrillum, in posterioribus recte confessus respuit illa, quibus culpaverat -- Evincitur etiam ex ipso Vigilio *in suo Constituto* -- Propter illam „ prædicationem Fidei, per quam venerandæ recordationis Cyrillus Alexandrinus Episcopus, & Reverendissimus Joannes Antiochenus Antistes, atque omnes Orientales Episcopi per Paulum Emesenæ Civitatis Episcopum ad concordiam redierunt .... Orthodoxa est Ibæ Episcopi a Patribus pronunciata dictatio. Illa verò, quæ in ipsa Ibæ Sacerdotis Epistola in injuriis Beatæ recordationis Cyrilli per errorem intelligentiæ dicta sunt, Patres in Sancta Chalcedonensi Synodo Epistolam pronunciantes Orthodoxam, nullatenus receperunt --

Prætereundum denique non est, quod Synodus Chalcedonensis quoad Fidei Dogmata completa est Actione Sexta; quidquid verò post eam Actionem peractum est, sicuti est Ibæ causa, quæ Actione decima fuit definita, ad privatos potius congressus, quàm ad Conciliares pertinebat Sessiones. Compertum quidem hoc est ex eo, quod Patres post illam Sextam Actionem petunt ab Imperatore veniam discedendi -- Supplicamus, „ dimitte nos, pie Imperator, dimitte nos -- cui petitioni respondit Augustus -- Multum quidem estis itinere fatigati, laborem perferentes; verumtamen sustinete adhuc tres, aut quatuor dies, & præsentibus magnificentissimis Nostris Judicibus, quæcunque vultis movere, competens adepturi solatium -- Quibus notum fit, propter privatas discussiones, non propter Synodales Sessiones fuisse retentos Episcopos. Hinc Gregorius palam facit, quod Ibæ causa post Synodales Sessiones acta fuit *lib. 7. Epist.* 37. in V. Synodo -- De Personis tantummodo, non autem de Fide aliquod gestum est, & de his Personis, de quibus in Chalcedonensi Concilio nihil continetur, sed post expressos Canones facta contentio, & extrema actio de Personis ventilata est -- Et *lib. 7. Epist.* 54. -- Sancta Chalcedonensis Synodus usque ad definitionem Fidei, & prolationem Canonum de generalibus causis locuta est; nam post prolationem Canonum specialia Episcoporum

Causa Ibæ post Act. 6. definita.

„ cer-

„ certamina sopire curavit — Nec Leo Synodum Chalcedonensem confirmavit quoad omnia ibidem gesta, sed solummodo quoad Fidem, ut evincitur ea *Epist.* 61. ejusdem Leonis ad Episcopos, qui Concilio interfuerunt, explicat enim, in quo cum ipsis consenserit — Per approbationem gestorum Sy„ nodalium, eandem iniisse Sententiam, in „ sola videlicet Fidei causa, propter quam „ Generale Concilium ex præcepto Christia„ norum Principum, & ex consensu Aposto„ licæ Sedis placuit congregari — Et *Epist. ad Maximum Antiochenum* habet — Si quid „ sane ab his Fratribus, quos ad Sanctam „ Synodum vice mea misi, præter id, quod „ ad causam Fidei pertinebat gestum esse, „ perhibetur, nullius erit penitus firmita„ tis, quia ad hoc tantùm ab Apostolica „ Sede fuot directi, ut exciss Hæresibus, „ Catholicæ essent Fidei Defensores. Quid„ quid enim præter speciales causas Synoda„ lium Conciliorum ad examen Episcopale „ defertur, potest aliquam dijudicandi ha„ bere rationem — Quod si plurimi ex his Canones in Conciliorum Cathalogis apponuntur, & etiam apud alia Concilia, & Pontifices adinveniuntur, non ideo hoc est, quia approbati, sed quia utiles.

55 OBJIC. XIV. S. Bernardus *Epist.* 327. dicit Innocentium II. deceptum a mendacibus quibusdam Monachis, hortaturque Pontificem, ut omni spiritui non credat. Leo IX. pronunciavit, instantibus nonnullis Ratisponensibus, corpus S. Dionysii Ratisponam translatum; cum tamen Gallia eo frui glorietur. Zacharias Sacerdotio spoliavit S. Virgilium, eo quod asseruerit dari Antipodas.

RESP. Prædicta abs re objiciuntur; sunt enim Facta omnino peculiaria, nullimode ad Mores, vel ad Fidem spectantia, in quorum judiciis Canonica non intercessit definitio. Nemo unus ad examen revocavit, num in hisce Factis Pontifex errare possit? Quis usquam inficias ibit, posse Papam damnare Innocentem a falsis Accusatoribus tanquam Reum declaratum? Sic Innocentius II. iratus est adversùs Arelatensem Episcopum falsò accusatum a fraudolentis Monachis. Quid ad Factum Dogmaticum, ad Fidem, vel Mores, quod corpus S. Dionysii dicatur Ratisponam translatum, & quod Leo id declaraverit innixus Testibus deponentibus, sicut & dari, vel non dari Antipodas? Ceterum Baronius ostendit, falsas fuisse accusationes in Virgilium, nec fuisse Sacerdotio privatum, sed potius Salizburgensem Episcopum inauguratum. *Virgilius inauguratus Episcopus.*

56 OBJIC. XV. S. Athanasius scripta Dionysii Alexandrini defendebat ut Catholica, deflectens eorum sensum ad principia, quæ a Basilio judicabantur Arianâ labe infecta: sed ob hoc Athanasius Orthodoxæ Fidei Propugnator acerrimus non fuit Arianismi reus; ergo.

Synodus V., plurimi Patres, aliquot Pontifices, Libros Origenis, ut Hæresibus scatentes, proscripserunt: sed Picus Mirandulanus, Genebrardus, Binetus, aliique, eos absque Hæreseos labe ab erroribus vendicarunt; ergo.

A Eadem Synodus V. Libros Theodoreti damnavit, tanquam Nestorianâ nequitiâ infectos: sed ejusdem Libros innoxios fore propugnat P. Sirmundus, quin Hæreticis accenseatur; quia in omnibus hisce casibus quæstio est non jam de jure, sed de facto; ergo & in nostro casu.

RESP. Perperàm prædicta referuntur. Latum satis intercedit discrimen privatos inter Auctores, & Ecclesiam. Nemo dubitat, particularem Doctorem, ut erat S. Athanasius, aliàs Sanctissimus, & doctissimus, posse legitimum alicujus Auctoris sensum non percipere, sive quia verba obscura sunt, sive quia Auctor apud ipsum bene audit; non

B iode tamen valet illatio ad Ecclesiam, ubi definitive rem declarat sub assistentia Spiritus Sancti. Immo ultro admittimus apud privatos Doctores discrepantiam non tantùm circa Facta, sed etiam circa Doctrinalia. S. Cyprianus plurima Scripturæ loca in deteriorem partem intelligebat, licèt sincero animo, pro firmando errore de Rebaptizatione. Dicendum ne hinc erit, Ecclesiam similiter detorquere posse Scripturam? *Apud privatos Doctores discrepantia non solum circa Facta, sed etiam circa Doctrinalia.*

Synodus V. quæstionem non examinavit, num illæ Propositiones hæreticæ essent ab Origene dictatæ, & conscriptæ, vel eidem ab aliis affictæ, ejusque operibus assutæ: com-

C pertum namque erat Patribus, ea super re disceptatum fuisse Hieronymum inter, & Ruffinum; sed stante communi opinione, quod essent Origenis partus, opus illud, & Propositiones in Libro Origenis contentas, & attributas damnavit. Proindeque aliqui ejusdem defensionem suscipere potuerunt. *Synodus V. quomodo Origenis Libros damnavit?*

Quoad Libros Theodoreti quid de uno P. Sirmundo? Affulsit ne illi clarius divini Numinis lumen, quàm toti Synodo? Criticum hujusmodi nihili faciendum est. Habemus exempla in Doctrinalibus, cum aliqui proscriptas Propositiones ausi sunt interpretari, improprium, a sensu proprio distin-

D guentes, totamque damnationis vim enervantes, fas ne est inde colligere in iisdem discernendis Ecclesiam errare posse? Utinam non esset invenire, qui, ut inter Eruditos sibi nomen acquirat, in similibus Criticiis præpostero labore consummitur. Plures tamen inter Hæreticos non enumerantur, siquidem ut quis Hæreticus dicatur, non sufficit contra definita scribere, sed scribant oportet hæretice, idest cum pertinacia. Quandoque quidam ex his coram Deo Hæretici sunt; quoniam verò nominatim non denunciati, ideo non sunt vitandi. *Quinam recensentur Hæretici.*

E

DIS-

DISSERTATIO DOGMATICA II.

DE CULTU, INVOCATIONE, RELIQUIIS, IMAGINIBUSQUE SANCTORUM.

Habita Romæ in Academia Dogmatica.

57 A Cultu, Invocatione, Reliquiis, & Imaginibus Sanctorum in Cœlis triumphantium bona quammaxima ad Militantes in Terris evenire, vel inde dubio-procul conjici potest, quod Novatores ad unum omnes Ecclesiam Dei talibus auxiliis destituere nervis omnibus contendunt. Vix Lutherus Cathedram pestilentiæ ascenderat, ut unà cum Zuinglianis, Anabaptistis, aliisque hujus furfuris hominibus, adversùs Sanctos, insurrexit non minori equidem conatu ac Eunomiani, Valentiniani, Eustathiani, & Manichæi insurrexerunt, immo concordi Sententia, uno consilio, uno pene ore, Sanctorum cultum rejecerunt, eorum execraverunt Invocationem, Reliquias profanaverunt, Imaginum detestati sunt venerationem.

Novatores adversùs Sanctorum Cultum, Invocationem &c.

58 Contra hanc Hagiomachorum colluviem quæstio est de primo Decalogi præcepto; an scilicet Sanctorum Cultus, & Invocatio, Reliquiarum honor, Sacrarum Imaginum usus, & veneratio, huic refragentur mandato?

Cum quæstionem hanc in hoc Sapientissimo Eruditorum Virorum Cœtu, non tam ut Catholica innotescat veritas, quàm ut Hæreticorum pravitas refelliatur, versare constituerim, id genus armorum mihi adhibendum videtur, quo solummodo se vinci posse ipsimet profitentur Hæretici. Sermonem ergo initiuam non quidem ex infallibili Ecclesiæ auctoritate, quam parvipendunt: non ex Apostolicarum Traditionum certitudine, quam condemnant: non ex Conciliorum Definitionibus, quas reprobant: non ex doctrina Patrum, quos erroris arguunt; sed ex Sacris, & Divinis Scripturis.

SENSUS REFERTUR CATHOLICUS DE CULTU SANCTORUM.

59 ATque ut de Cultu incipiam. Apud Hæreticos solemne est eloquenti dicacitate, quæstionem pluribus involvendo, Domini præceptum elevare: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies* Deut. 6. vers. 5.: exempla itidem detrectantium, conscissis etiam tunicis, Pauli, & Barnabæ *Act.* 14. oblatos honores. Verùm non ea occurrit disceptatio: num Sanctis fas sit divinos tribuere honores. Hisce honoribus eos colere vetat & Domini præceptum, & Apostolorum exemplum, qui sacrificia tanquam Jovi, & Mercurio parata refugerunt.

Nefas est, Sanctis tribuere Divinos honores.

60 Inclamant illi *Non habebis Deos alienos coram me*. Exod. 20. vers. 3. At quis unquam Catholicorum ad trutinam revocavit: an Deo Altissimo tanquam quidam Minores Gentium Dii adjungendi, venerandique sint Sancti? Hoc primo huic præcepto refragari ultro confitemur.

Non sunt venerandi Sancti ut Dii Minores Gentiū.

61 Sed Petrus, ajunt, *Act.* 10. *vers.* 26. Cornelii adorationem renuit, immo Angelum *Apoc.* 19. habemus eandem Joanni prohibuisse. Vera hæc; sed extra chorum. Neque enim impræsentiarum exquirimus: quid a Sanctis præstandum, dum homines eos honoribus prosequuntur; sed an criminandi sint, qui ipsos colunt? Optimum duxit Petrus humiliter respuere quod religiose impendebatur, ut exemplo comprobaret Crucis humilitatem, quam verbo enunciare debebat. Porro — Angelus, *ut ait S. Thomas* 2. „ 2. *quæst.* 103. *art.* 2. *ad* 1., prohibuit Joan„ nem non a quacunque adoratione, sed ab „ honoratione adorationis Latriæ, quæ de„ betur Deo, vel etiam ab honoratione Du„ liæ, ut ostenderet ipsius Joannis dignita„ tem — Quidquid eligant Hæretici, quæstionis statum non attingunt. Nos enim disputamus, liceatne colere Sanctos ut famulos, amicos, & filios Dei. Hoc solummodo ex Concilio Niceno II. *Act.* 3. affirmat Ecclesia, hoc declarat S. Augustinus *lib.* 20. *contra Faustum cap.* 21. — Ubi colimus, *in„ quit*, Martyres eo cultu dilectionis, & „ societatis, quo coluntur Sancti Dei homi„ nes, quorum cor ad talem pro Evan„ gelica veritate passionem paratum esse „ sentimus; illos autem tantò devotiùs, „ quantò securiùs post incerta omnia supe„ rata — Eo igitur cultu, & observantia, prosequimur Sanctos, quibus eximios Dei Servos, dum in humanis agunt, honoramus.

Honorandi ut Famuli, Amici, & Filii Dei.

LAUDATUR ADVERSUS HÆRETICOS SANCTORUM CULTUS.

62 QUæstione itaque in sensu Catholico declarata, accedamus ad Scripturam. Hæc triplici velut gradu ad dignoscendam veritatem nos deducit. Habemus enim ea adoratione, de qua recurrit sermo, adoratum Eliam 3. *Reg.* 18. *vers.* 7. ab Abdia timente Dominum ab infantia sua, adeoque non ab Idololatra, aut ab impio Divinæ Legis transgressore. Habemus itidem 4. *Reg.* 1. *vers.* 13. Prophetam a tertio Quinquagenario Ochoziæ veneratum, atque placatum; quod sane non evenisset, si actus ille Divinæ Gloriæ injurius fuisset. Nonne postquam requievit Spiritus Eliæ super Eliseum, filii Prophetarum adoraverunt eum proni in terram? 4. *Reg.* 2. *vers.* 15. Nonne Sunamitis ad ejusdem Prophetæ pedes corruit? *& adoravit super terram*. 4. *Reg.* 4. *vers.* 37.

Elias adoratur ab Abdia.

Eliseus a Filiis Prophetarum adoratur.

63 Nec quidquam hac super re in Lege Gratiæ innovatum est. Elisabeth namque Mariam Virginem ea animi demissione honoravit, ut se indignam crederet, ut Mater Domini ad eam diverteret, *Luc.* 1. Turba ita Apostolos magnificabat, *ut ceterorum nemo auderet se conjungere illis*, Act. 5. vers. 13.

Maria Virgo, & Apostoli, adorantur.

Cur venerandi sint Sancti.

64 Nec Scriptura tantummodo hujusmodi exhibitos refert honores, sed & cultus rationem tradit, ipsumque exhiberi mandat. *Gloria*, inquit Apostolus ad Rom. 2. vers. 10., *& honor*, *& pax omni operanti bonum*: & 1. ad Timoth. 5. vers. 17. *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo, & doctrina.* Hinc idem Apostolus, qui 1. *ad Corinth.* 5. *vers.* 10. præcipit in detestationem, criminosis Fratribus non commisceri, mandat itidem *ad Rom.* 12. *vers.* 10., Sanctos honore invicem prævenire. Itaque Sanctos, Servos, Amicos, & Filios Dei, in Terris rite veneramur. Igitur & Sancti in Cœlis excolendi sunt, & tantò devotiùs, quantò securiùs Deo adhærent.

Præceptum Cultus Sanctorum.

65 Si quis autem illationem hanc in dubium revocaret, iterum Scripturam adeat. Hæc Angelos cultu, & observantia, prosecutos affirmat Josue 5. vers. 15. *Cecidit Josue pronus in terram* (coram Angelo) *& adorans ait: quid Dominus meus loquitur ad servum suum?* Quid plura. Deus ipse observantiæ cultum Angelo suo impendendum imperavit, Exod. 23. vers. 20., & seq. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te . . . observa eum, & audi vocem ejus*; ergo id ipsum recte hominibus coronâ Gloriæ decoratis præstatur, *Æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis*, Luc. 20. vers. 36., immo quandoque meritis superiores, quod abunde compertum est loquendo potissimùm de Sanctissima Angelorum Regina, quæ, ut verbis utar Apostoli *ad Heb.* 1. *vers.* 4. tantò major Angelis effecta est, quantò præ illis differentius nomen hæreditavit, Matris, inquam, Dei, cui Angeli famulantur.

SS. Angeli sunt colendi.

Etiam homines Sancti.

66 Utque rem absolvamus; quod crimen est, quæve legis transgressio, venerari, quos honorificat Deus? quibus ministrat Christus? *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus*, Joan. 12. vers. 26., *Beati servi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes, Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis*, Luc. 12. vers. 37. His dat Deus potestatem super Gentes, ut regant eas in virga ferrea, *Apoc.* 2. *vers.* 27.; hos collocat super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel, *Matth.* 19. *vers.* 28.; eos condecorat coronâ vitæ, *Jacob.* 1. *vers.* 12.; & regnabunt in Secula seculorum, *Apoc.* 22. *vers.* 5.; quibus illud Davidicum complectur Psal. 138. vers. 17. *Nimis honorificati sunt amici tui Deus*. Est igitur prosequi Sanctos cultu, & observantiâ juxta Scripturæ sensa; ergo Prædicantes Hæretici (qui perperàm Dispensatores mysteriorum Dei se dicunt, quique non refugiunt, sed honores appetunt) venerari non posse Sanctos, irrito, cassoque conatu contendunt. Hoc primo loco erat probandum.

Sanctos quos Deus honorificat.

UTILIS, ATQUE LAUDABILIS OSTENDITUR CONTRA NOVATORES INVOCATIO SANCTORUM.

67 Sanctorum cultui succedit Invocatio. Duplici momento hac adjuvari credimus; vel cum Deum per eorum merita exoramus; vel cum ipsosmet Sanctos immediate in patrocinium exposcimus.

Dupliciter intelligitur Sanctorum Invocatio.

Utrumque improbant Novatores, quamvis utrumque approbet Scriptum. Primo namque modo Moysem orasse constat Exod. 32. vers. 13. *Recordare Abraham, Isaac, & Israel servorum tuorum*, Salomonem 2. Paralip. 6. vers. 42. *Domine Deus ne averteris faciem Christi tui: memento misericordiarum David servi tui*, tres Pueros Dan. 3. vers. 35. *Neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac Servum tuum, & Israel Sanctum tuum*, Populum Israeliticum in Cantico graduum, quod est Psal. 131. vers. 1. *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus*.

68 Precantium vota audivimus, precationis fructum videamus. Ad orationem Moysis *Placatus est Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat adversùs populum suum*, Exod. 32. vers. 14. Salomon ad mortem usque sceptro potitus est propter David Patrem suum, 3. Reg. 11. vers. 12. Tres Pueros inter flammas innocuos legimus, laudato capite, sicut propter David divinam protectionem super Civitatem Jerosalem, Isaiæ 37. vers. 35. Ergo nobis propitia est Dei misericordia per Sanctorum merita implorata.

Propitius est Deus per invocationem Sanctorum.

69 Utque veritas elucescat, notent velim Adversarii, disceptationem non institui; an Sancti sint invocandi, ut nobis ex propria sua virtute præsto sint in adjutorium. Hoc enim e re divina est, ut apte evincunt, quæ ab Hæreticis afferuntur ex Psal. 49. vers. 15. *Invoca me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me*, & ex Epist. ad Rom. 10. vers. 14. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt*, tum ex formula Dominicæ Orationis, quæ ordinatur ad Patrem Nostrum, qui est in Cœlis.

Quomodo invocandi sint Sancti.

Quæstio igitur est ex Tridentino *Sess.* 25. *De Invocat. Reliq., & Cultu Sanctorum*: sintne invocandi Cœlites, ut preces suas pro nobis offerant ad impetranda a Supremo Numine beneficia per Filium ejus Jesum Christum, qui solus Noster Redemptor, & Salvator est; quemadmodum Sanctorum, qui nobiscum conversantur, preces exoptamus, atque exquirimus, qui & ipsi per Jesum Christum impetrant, quæcunque impetrant.

70 Quæstione sic enucleata, iterum audiamus Scripturam. Hæc nobis & formulas taliter invocandi, & taliter factæ invocationis effectus exhibet. 1. Reg. 7. vers. 8. Populus Samuelem deprecatur: *Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philisthinorum . . . . . & clamavit Samuel ad Dominum pro Israel, & exaudivit eum Dominus*. Missis a Deo ignitis Serpentibus, ut murmurantes Israelitas pœnâ mulctaret, ad horum plagas, & mortes

Scriptura formulas exhibet, & effectus invocationis Sanctorum.

res plurimorum, resipiscentes accesserunt ad Moysem, eumque deprecati sunt, ut pro eis preces funderet ad Dominum: *Oravitque Moyses pro populo* Numeror. 21. vers. 17.; & adversùs Serpentum morsus Divinum præsto fuit auxilium. *Ora pro nobis*, dicebant Ozias, & Presbyteri Judith. Cap. 8. vers. 29. *quoniam mulier Sancta es, & timens Deum*; & ad ejusdem Orationem facta est salus in manu fœminæ. Cum Deus iratus esset adversùs Amicos Job, ex quo non recte locuti fuerant, præcepit Dominus, ut mediatorem ipsummet Job assumerent: *Job autem Servus meus orabit pro vobis: faciem ejus suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia*, Job. 42. vers. 8. Et ne longior sim, ipsemet Apostolus pluribus in locis Fideles deprecatur, ut pro ipso orent: *Nam spero*, ajebat ad Philem. vers. 22. *per orationes vestras donari me vobis*. Ergo Sancti militantes in Terris utiliter, & laudabiliter invocantur; ergo & triumphantes in Cœlis.

Illationem hanc, quæ ex prædictis plana est, manifestam facimus ex eadem Scriptura. Lot Angelos invocavit, & exauditus fuit, Gen. 19. vers. 21. *Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam Urbem, pro qua locutus es*. Jacob, dum luctaretur cum Angelo Gen. 32. vers. 26., *rogavit eum*, ut ait Oseas cap. 12. vers. 4., *& benedixit ei in eodem loco*, cit. Gen. vers. 29. Preces Abrahæ ad Angelum ita efficaces fuere, ut Sodomæ parcere se paratum dixerit, si vel decem Justi in eadem reperirentur. Status ergo Beatitudinis non officit fructuosæ Sanctorum Invocationi.

71 His addere placet, quod si Sancti pro nobis orant, quid quæso obsistere potest, ne ad hoc invocentur a nobis? Generaliter ipsos preces fundere pro necessitatibus, quæ Universum Orbem affligunt, sicut & pro Ecclesia ultro concedunt Novatores; renuunt tamen admittere pro singulis orare.

Sancti pro singulis orant.

Verùm Zachar. 1. vers. 15. Angelus oravit pro Jerosalem, & Urbibus Judæ, pro iis, qui vexabantur angustiis desertionis, ob Babylonicam captivitatem. Breviùs. Quomodo Sancti pro bonis singulis misericordiam non exorant, si contra singulos Prævaricatores clamant vindictam, Apoc. 6. vers. 9., Animæ interfectorum magna voce clamantes? audivit Joannes: *Usquequo Domine non judicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terris*. Porro si Dei vindictam contra impios exquirunt, pro piis hominibus preces fundere & jure, & merito censendum est.

72 Verumenimvero his refragatur, inquiunt Adversarii, quod Sancti in Cœlis preces nostras ignorant prorsus, juxta illud Isaiæ 63. vers. 16. *Abraham nescivit nos, & Israel ignoravit nos*, & Job. 14. vers. 19., & 21. *Hominem similiter perdes . . . sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelliget*.

Hic est Hæreticorum Achilles, ad quem Argumentis pressi postremò confugiunt, itaut, quemadmodum ego ipse quamsæpissime expertus sum, jam obliti criminum, quæ Sanctorum invocationi affingere solent, ultro confiteantur, etiam Sanctos posse invocari, si quo pacto viventes preces nostras audiunt, ita & Sancti in Cœlis eas possent audire.

Inane Hæreticorum effugium.

Ast inane effugium. Vel enim Isaias de duobus Patriarchis in Lymbo existentibus sermonem habet; & inde male concluditur quoad regnantes in Cœlis. Vel de iisdem jam Beata Visione fruentibus; & Judæos non noverunt, ut nesciebat peccatores Christus Matth. 7. vers. 23. *Nunquam novi vos; discedite a me, qui operamini iniquitatem*. Job loquitur de ultimo hominis fato juxta naturæ leges spectato, ut verba ipsa satis innuunt; *Hominem similiter perdes &c.*

Sancti preces nostras non ignorant.

73 Ceterum licèt ignorent tum Abraham, tum ille, de quo Job laudato capite, statum filiorum, an ideo nescient Sancti Fidelium preces? Si ita est, ignorabunt itidem peccatorum resipiscentiam, refragante Scriptura Luc. 15. vers. 7. *Gaudium erit in Cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente*. Nostra quædam novit Diabolus, de quibus nos accusat, Apoc. 12. vers. 10.; & nostras non percipient supplicationes Beati, ut eas Deo offerant? Sancti assimilantur Deo, Joan. 3.; nihil ergo eorum, quæ eos scire æquum est, latere debet. Neque intelligi potest status ille Beatitudinis omnium bonorum aggregatione perfectus, si potissima Sanctorum potentia earum rerum ignorantiâ involuta dicatur, quæ, dum in humanis agerent Viri sanctitate celebres, sæpenumero prophetico spiritu quantumvis occulta cognoverunt. Sciunt ergo homines æterna felicitate donatos preces nostras. Quare Novatores haud inficias ire debent, ipsos orare pro nobis: adeoque rite a nobis invocari; quod secundò probandum mihi erat.

SANCTORUM RELIQUIAS, ET IMAGINES ESSE VENERANDAS COMPROBATUR.

QUæ de Reliquiis, & Imaginibus dicenda supersunt, ne tempus longius quàm par est, protraham, & vestra abutar humanitate, brevi sermone absolvam.

Sanctorum corpora tum ab hominibus tum a Feris honorata.

74 Sanctorum corpora tanquam viva Dei Templa, ad breve tempus dissoluta, sed gloriosiùs reædificanda, tum ab hominibus, tum a Feris honorata legimus in Scripturis. Cur igitur iisdem honorem præstare interdicere volunt Hæretici? Deus, qui dissipat ossa eorum, qui hominibus placent, *Psal.* 52. *vers.* 6., ossa eorum custodit, qui sibi famulaverunt, itaut unum ex his non conteratur, *Psal.* 33. *vers.* 31. Honorificatus est Moyses Servus Domini, dum ab ipso sepultus legitur: *Mortuusque est ibi Moyses, Servus Domini, in terra Moab, jubente Domino, & sepelivit eum in valle terræ Moab*, Deut. 34. vers. 5. Cadaveri Elisei virtutem largitus est Deus mortuos suscitandi 4. *Reg.* 4. *vers.* 32.; adeoque honoribus prosequendum voluit, cum Medicos, qui minora utique nobis impertiuntur, honorare præcipiat *Eccli.* 38. *vers.* 1. Josias veneratus est ossa Viri Dei, qui venerat de Juda, præcipiens ne

extumularentur, 4. *Reg.* 23. *verf.* 18. Leo, Deo jubente, non est ausus demortui Prophetæ corpus tangere, immo & adstanti Asino pepercit, 3. *Reg.* 13. *verf.* 18. Sepulchrum Christi gloriosum prædicatur ab Isaia 11. verf. 10. Quid, quæso, majus est, Christi sepulchrum, in quo mortuus tantisper depositus fuit, an Sanctorum corpora, quæ vivus incoluit? Lamentabatur Jeremias *Thren.* 4. dispersos lapides Sanctuarii in capite platearum, Machabæus iisdem lapides Altaris holocausti haud projicere voluit, sed optimo consilio eos decenter reposuit, donec accederet Propheta, & de eis responderet, 1. *Mach.* 4 *verf.* 46. Nonne Sanctorum ossa plusquam lapides, utpote partes mystici Tabernaculi Dei viventis? Breviùs. Inhonoratio cadaverum post mortem est extraordinariæ impietatis pœna, ut de Jezabel legere est 3. *Reg.* 21. *verf.* 23.; ergo singularis eorundem honor eximiæ probitatis præmium erit; ergo Reliquiarum honor est laudabilis.

Ecclesia Figuras Dei, Christi, & Sanctorum veneratur.

75 Superest pauca proferre de Imaginum veneratione. Deum figuris describi non posse, & tamen sub figuris apparuisse notius est, quàm ut probationibus indigeat. Hujusmodi igitur figuras, sicut & Christi, Sanctorumque, servat Ecclesia, easque veneratur. Ex Scriptura discimus id primo Dei præcepto non adversari, immo ipsius mandato sculptos esse noscimus Cherubim, atque in Sanctuario positos, *Exod.* 25. *verf.* 18., & Serpentem æneum ejusdem jussu a Moyse efformatum, positum fuisse pro signo, in quod aspicientes viverent, 3. *Reg.* 7 *verf.* 25., *&* 20., ac in Templo Dei habemus a Salomone expressos sive Cherubim, sive Leones, sive boves, & palmas, quasi in similitudinem hominis. *Ibid. verf.* 36.

Cur veneranda sint Sanctorum Imagines.

76 His porro utitur Ecclesia ad excitandam beneficiorum Dei memoriam, & ad pietatis exercitationem, ut docet Tridentinum, qua ratione Deus ipse memoriam suorum mirabilium extare voluit in Scripturis. Præcepit Deus *Exod.* 16. *verf.* 33. reponere in vase Manna ad servandum in generationes: *Levit.* 23. *verf.* 42., *& seq.* Festum Tabernaculorum quotannis faciendum mandavit, ut rememorarentur Filii Israel eductionis ex Ægypto. Laminæ ab Eleazaro ex thuribulis Rebellium productæ, & Altari affixæ commonebant Filios Israel Numer. 16. verf. 39., & seq. *Ne quis accedat Alienigena, & qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum Domino, ne patiatur, sicut passus est Core.*

Exempla in Scripturis.

77 Imagines demum veneratur Ecclesia, ut Josue cum Senioribus stratus in terram Arcam adoravit, *Josue* 7. *verf.* 6.: ut eandem honoravit Rex David sive saltibus, sive magnifico cultu, & solemnitate, 2. *Reg.* 6. *verf.* 14.; & ob cujus irreverentiam Deus Philistæos Bersamites, & Ozam, etiam morte mulctavit.

Sed quid ultra immoramur? Nulla occurrit Lex usum Imaginum, earumque venerationem vetans; ubi porro non est Lex, non est prævaricatio, juxta Apostolum *ad Rom.* 4. *verf.* 15.; ergo prævaricatoribus haud sunt accensendi, qui eas venerantur.

78 Verbo totum absolvam. Honor Imaginum ad eorum prototypa refertur: veneratio Reliquiarum ad Spiritus earundem quondam incolas: horum verò cultus postremò ad Deum tanquam Finem ultimum: Sanctorum invocatio ad Christi Gloriam, ex cujus meritis suam habet efficaciam; ergo nil horum potest improbare, nisi qui Dei, & Christi Cultum, & Gloriam execrari contendit.

DISSERTATIO DOGMATICA III.

AN ANGELI, APOSTOLI, MARTYRES, CETERIQUE CŒLITES, SANCTORUM NOMENCLATURA NUNCUPARI DEBEANT.

Hiconomachi Sanctorum nomine inficiantes quomodo repellendi.

79 Hiconomachi, ut Sanctorum cultum, atque observantiam fuideque vertant, postquam adversùs Imagines, Reliquias, aliaque hujusmodi insurrexerunt, ipsam Sanctorum nominationem totis viribus exscindere studuerunt. Verùm enim verò, qui Sanctorum nomen Beatis inficiantur, absurde adeo a veritate aberrant, ut risu potius, atque contemptu, quàm momentis, eorum sit rejicienda doctrina, ne aliquid ponderis in tam inani mentis cogitatu latere videatur. Hoc solemne fuit apud doctissimos illos Patres, qui Sanctorum venerationem viriliter propugnantes, atque Hiconomachorum perversa Dogmata, Scripturis, Traditionibus, efficacissimisque rationibus penitus obliterantes, errorem hunc, ne dicam deliramentum, de execranda Sanctorum nuncupatione, neque a longe impugnare aggressi sunt. Ego verò, quoniam jussus, omissis, quæ ad Historiam pertinent, cum egregie ab Eruditissimis in anteactis Dissertationibus fuerint elucidata, hæc de re pauca referam, dicente Scriptura Proverb. 26. verf. 5. *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

SCRIPTURIS SACRIS ADVERSUS HICONOMACHOS ORTHODOXA FIRMATUR VERITAS.

Angeli Beati in Scripturis vocantur Sancti.

80 S*apientis oculi in capite ejus: stultus in tenebris ambulat*, dicit Ecclesiastes cap. 2. verf. 14. Ad Caput porro diriguntur oculi, dum Christi, Ecclesiæ Capitis, conspicitur doctrina, quæ lux est, & lucerna pedibus nostris. Adeat igitur, si Sapientis nomine gloriari contendit Hiconomachus, adeat Apostolicorum Actuum caput 10. verf. 22., ubi Centurionis refertur ad Fidem vocatio, & per Baptismum ablutio. Ibi leget Angelum Sancti nomine decoratum: *Responsum accepit ab Angelo Sancto*. Hoc ipso pariter insignitum nomine habemus Angelum a

Deo

Deo missum, ut Tobiam in afflictione solaretur, Tob. cap. 3. vers. 25. *Missus est Angelus Domini Sanctus Raphael &c.* Quis porro, ausu temerario, Beatis Spiritibus Sancti nomenclaturam denegabit?

Quod si quis veritatem hanc fateri erubuerit, *Filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum Angelis Sanctis*, Marc. 8. vers. 38. *Hic bibet de vino ira Dei, quod mistum est mero in calice ira ipsius, & cruciabitur igne, & sulphure in conspectu Angelorum Sanctorum, & ante conspectum Agni*. Apocal. 14. vers. 10.

81 Verùm ne tam subito anathemate percellamus Adversarium scrutantem adhuc Scripturas. Placet audire reclamantem, hujusmodi nominationis privilegium Angelis quidem concessum, hominibus verò nequaquam donandum.

Attamen defecisse iniquum Scrutatorem, ipsimet plane compertum fiet, si Pauli Epistolam ad Ephesios cap. 3. percurret. Ibi videre est Gentes cohæredes, & comparticipes promissionis Dei in Christo Jesu per Evangelium, & mysterium, *quod aliis generationibus non est agnitum, Filiis hominum, sicut nunc revelatum est Sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu*, vers. 5. Sancti itaque dicuntur Apostoli, non quidem Angelico spiritu, sed humana carne donati.

Apostoli in Scripturis vocantur Sancti.

Id ipsum sæpenumero in Apocalypsi refertur; cap. 13. vers. 10. *Hic est patientia, & fides Sanctorum*: cap. 16. vers. 6. Angelus aquarum commendat divinæ justitiæ vindictam in Seculi Principes, *quia sanguinem Sanctorum, & Prophetarum effuderunt*: cap. 17. vers. 6. vidit Joannes *mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, & de sanguine Martyrum Jesu*: & cap. 18. exscripta Civitatis magnæ destructione, subditur vers. 20. *Exulta super eam Cœlum, & Sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa*. Quid clariùs?

Plura prætermittimus Scripturæ testimonia, cum relata abunde sufficiant, ut fateatur Iconomachus Homines utique a Scripturis Sanctos nuncupatos.

82 Verùm, inquit, ecquis nos compellit eos a nobis sic fore nominandos? nonne hujusmodi nomenclatura, quam in signum sibi assumet Antichristus, superbæ superstitionis præfefert characterem? Nemo bonus, nisi unus Deus, eique unice canit Ecclesia: *Tu solus Sanctus*. Immo Traditio, Sacrarum Litterarum interpres, nusquam Martyrum, aliorumque illustrium Virorum sepulcra Sanctorum titulo exornavit; quod experientiâ compertum habemus, ubi Martyrum corpora ex Cryptis eruuntur, in quibus hac de re nulla inscriptio. Apud Gentiles utique hæc nota legitur; propterea Romanorum erat Imperatores suos appellare Divos. Nec prudens quisquam inficias ibit, indignum fore in terra peccatorum, ubi homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, hominem Sanctum vocare.

Nemo unus ex Orthodoxis asserit, Scripturam præcipere, Viros pietate celebres Sanctos nuncupare. Ast ubinam tali uti nominatione proscribitur? Nefas fortè est eadem, quæ adhibet Scriptura, nomina adoptare? Aut fallaciter ipsa Sanctos vocat; aut veraciter. Si primum; ergo mendacem facis Deum. Si veraciter; cur imitari detractas? Præcipit Dominus, Sanctos vocari dies, qui divino deputantur obsequio, Levit.23. vers.2. *Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Hæ sunt feriæ Domini, quas vocabitis Sanctas*. Cur igitur Viros, qui toti in Divinis fuere obsequiis, Sanctorum nomine decorare renuemus?

Iconomachorum momenta refelluntur.

Superbiæ nomen fore ultro fatemur, si mendaci, vel adulatorio spiritu cuiquam tribuatur; secus ubi veraciter. Superbientem quis unquam dicet Paulum, qui ad Ephesios scribens cap. 3. vers. 8. se Sanctum nominat? *Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc, in Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi*. Nec mirum quod Antichristus sibi falsò Sancti nomen assumat; cum Lucifero pejor non similem tantùm se faciet Altissimo, sed, Scriptura testante, *elevabitur, & magnificabitur adversus omnem Deum, & adversus Deum Deorum loquetur magnifica*. Dan. 11. vers. 36.

Inepte refers, Ecclesiam unice Deo canere: *Tu solus Sanctus*; cum unice eidem dicat: *Tu solus Dominus*. Mentitur ergo Petrus, dum Epist. 1. cap. 2. vers. 18. noscens inter homines quosdam excellere dominatione, hos Dominos vocat: *Servi subditi estote Dominis in omni timore*: mentitur Paulus ad Colossen. 3. vers. 22. præcipiens Servis obedire *per omnia Dominis carnalibus*. Si solus Deus Sanctus est; cur, ut & nos Sancti efficiamur, præcipit? Levit. 11. vers. 44. *Sancti estote, quia & ego Sanctus sum*.

EX TRADITIONE CONFIRMATUR EADEM VERITAS.

83 Quoniam verò ad Traditionem nos provocat Adversarius, ipsam adeamus.

Ex Traditione nomenclatura Sanctorum comprobatur.

In Liturgia, quæ Jacobo adscribitur, quamque ad vetustissima Christiani nominis tempora refert Dallæus, legitur -- Sanctissimæ, Inviolatæ, Gloriosissimæ, Benedictæ „ Dominæ Nostræ, Dei Genitricis, & semper Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum, ac Justorum, memoriam facimus &c. -- Legitur apud Origenem *Lib.8. contra Celsum* -- Audeamus dicere, hominibus bonæ voluntatis precantibus ultrò se adjungere innumera Sanctorum Angelorum millia -- Apud Eusebium *Lib. 13. de Præparatione Evangelica cap. 7. de Martyribus* -- Veræ pietatis milites, & Dei Amicos honorantes, ad monumenta illorum secedimus, votaque illis facimus, tanquam Viris Sanctis -- S. Basilius *Orat. in 40. Martyres* eos vocat Sanctum Chorum. S. Ambrosius *Epist. 22. ad Marcellinam Sororem* agens de Inventione Corporum Sanctorum Gervasii, & Protasii, scribit -- Gratias tibi, Domine Jesu, quod hoc tempore tales nobis Sanctorum spiritus excitasti &c. -- S. Hieronymus *Lib. adversùs Vigilantium* -- Sancti „ non

„ non appellantur mortui ; sed viventes — Episcopi Europæ in Epistula *ad Leonem Augustum* , quæ legitur *p.* 3. Concilii Chalcedonensis *num.* 27. de S. Proterio ita scribunt — „ Sanctissimum quidem Proterium in ordine , „ & Choro Sanctorum Martyrum ponimus —

84 Perperàm igitur Sanctorum inscriptiones exquiruntur ; cum in aperto sit , etiam primis rei Christianæ Seculis Sanctos tali nomenclaturâ fuisse donatos , non quidem adulatoria acclamatione , sed justa moritorum discussione . Hujusmodi sunt veræ Traditionis momenta .

Viri pietate celebres etiā in terra peccatorum vocantur Sancti.

Terram peccatorum inhabitans , inquis . Utique ; sed terram , quæ cœlestis Gratiæ rore fœcundata , lilia , & rosas ; didicit progerminare . Nascitur in ea arbor mala ; quæ malos fructus facit ; sed & bona , quæ fructum dat in tempore suo . Inhabitant terram , quos Sanctos vocamus ; sed terreno non volutantur in luto . Hic vivunt ; sed eorum conversatio in Cœlis est ; non enim quæ sua sunt , quærunt , sed quæ Jesu Christi .

Quomodo Deus, & quomodo Homines fiat sancti.

85 Verùm rem totam , clariùsque absolvamus . Deus essentialiter Sanctus est ; homines verò per participationem ; quod tripliciter intelligitur , legaliter nempe , ministerialiter , & subjective . Legaliter homo Sanctus nuncupatur a Christianæ Legis professione , quæ sanctam continet doctrinam , sancta præcipit opera , sanctum promittit felicitatis finem ; ideoque 1. Petri 2. vers. 9. dicitur : *Gens Sancta* , *Populus acquisitionis* . Ministerialiter verò a muneris consecratione , quo specialiter Dei cultui , Templorum obsequio , administrationi Sacrorum deputantur ; unde 1. Esdræ 8. vers. 28. *Dixi eis* , *Vos Sancti Domini* . Subjective demum quis Sanctus nominatur , a forma sanctificante , qua interiùs a culparum maculis emundatur , & Deo gratus efficitur : Act. 2. vers. 4. *Repleti sunt omnes Spiritu Sancto* . Faxit Deus , ut hac formâ donati ad æternam requiem pervenire mereamur .

DISSERTATIO DOGMATICA IV.

ADVERSUS PETRUM ABÆLARDUM.

DE VERBI DIVINI CONSUBSTANTIALITATE.

86 NIhil sub Sole novum , dixit Ecclesiastes cap. 1. vers. 6. , & 10. *nec valet quisquam dicere : Ecce hoc recens est . Jam enim præcessit in Seculis , quæ fuerunt ante nos . . . Lustrans universa in circuitu pergit spiritus , & in circulos suos revertitur* . Spiritus ille , qui circuit quærens , quem devoret , spiritus vertiginis , quem Deus Pseudomagistris immisit , spiritus , inquam , erroris , cujus est falsa Dogmata spargere , sæpenumero jam consepulta , novis licèt coloribus obumbrata , exsuscitat , ut , dum novitatis specie allicit , illaqueat animum . Veteres , ut ajunt , crepidas ad nundinas defert , recentioribus variegatas delineamentis , ut perdant , dum curiosiùs mulcent . Harum illiciis irretitus Petrus Abælardus , involvens Sententias sermonibus imperitis turbavit Ecclesiam , atque novarum locutionum lenocinio discipulos seducens , antiquæ perfidiæ propinavit venena .

HISTORICA NOTIO PETRI ABÆLARDI.

87 UTque leviter aliquid de Historia attingam , fuit Abælardus quodam minoris Britanniæ Oppido , quod Palatium vocant , non longe ab Urbe Nanneticà oriundus . Parisios post varios casus perveniens Heloissam tum formâ , tum doctrinâ præstantem , quamque unice deperierat , & ex qua furtivum susceperat filium , uxorem duxit . Sed hinc a Seculo uterque sese relegavit ; illa primùm in Monasterio Argenteulensi benedictum ab Episcopo velum suscepit , dein in Paracleti Cœnobium , quod Maritus jam Monachus extruxerat , se contulit , rexitque ut Abbatissa ; iste verò Ordini S. Benedicti nomen dedit , præfuitque Monasterio S. Gildasii Rivensis .

Ab ineunte ætate litterarum studiis operam dedit ; sed tam arrogans , suoque tantùm ingenio confidens (ut verbis utar Octonis Phrisingensis *Lib. 1. de Rebus gestis Frederici*) ut vix ad audiendos Magistros ab altitudine mentis suæ humiliatus descenderet . Habuit primo Præceptorem Roscelinum quemdam , qui primus illa tempestate Sententiam vocum in Logica instituit ; sed adiit postmodum Guillelmum Campellensem . In Theologicis hinc audivit Anselmum Laudunensem ; æqua tamen ubique sorte , fastu nempe tumens ; atque aliorum disciplinam ut inanem insimulans , Magisterium summa cum laude auspicatus est .

Multas , easque gravissimas passus est persecutiones , potissimùm ex quo propugnavit , Dionysium Areopagitam Corinthiorum potiùs , quàm Atheniensium fuisse Episcopum ; hinc etenim in aperto erat , Galliarum Apostolum non esse Dionysium Areopagitam , quem Atheniensium Episcopum ejus acta restantur . Effervescente procella , fugâ se abripuit , atque apud Trecenses Monachos se contulit , donec factâ tranquillitate , in solitudinem Trecensis agri recessit ; sed jussus iterum docendi munus assumpsit , flebiliori tamen eventu . Factum namque est , ut plurimos spargeret in Fide errores , quibus Galliam , universamque turbavit Ecclesiam .

88 Præstat audire S. Bernardum Epist. 190. *ad Innocentium II.* datâ — Habetis in „ Francia novum de veteri Magistro Theologum , qui ab ineunte ætate sua in arte „ Dialectica lusit , & nunc in Scripturis Sanctis insanit . . . Qui dum omnium , quæ „ sunt in Cœlo sursum , & quæ in Terra deorsum , nihil præter se solum , nescio „ quid nescire dignatur , ponit in Cœlo os

„ suum

„ funm -- & Epist. 199. *ad Eundem* -- No-
„ vum cuditur Populis, & Gentibus Evan-
„ gelium, nova proponitur Fides, funda-
„ mentum aliud ponitur præter id, quod
„ positum est. De virtutibus, & vitiis, non
„ moraliter: de Sacramentis Ecclesiæ, non
„ fideliter: de Arcano Sanctæ Trinita-
„ tis, non simpliciter, nec sobrie disputatur;
„ sed cuncta nobis in perversum, cuncta
„ præter solitum, & præterquam accepi-
„ mus, ministrantur. Procedit Golias, pro-
„ cero corpore, nobili illo suo bellico appa-
„ ratu circummunitus, antecedente quoque
„ ejus armigero Arnaldo de Brixia. Squama
„ squamæ conjungitur, & nec spiraculum
„ incedit per eas; siquidem sibilavit apis,
„ quæ erat in Francia, api, quæ de Italia,
„ & venerunt in unum adversùs Dominum,
„ & adversùs Christum ejus. Intenderunt
„ arcum, paraverunt sagittas suas in phare-
„ tra, ut sagittent in obscuro rectos corde.
„ In victu, & habitu habentes formam pie-
„ tatis, sed virtutem ejus abnegantes, eò
„ decipiunt plurimos, quò transfigurant se
„ in Angelos lucis, cum sint Satanæ. Stans
„ ergo Golias cum armigero suo in utrasque
„ acies, clamat adversùs Phalanges Israel,
„ exprobatque agminibus Sanctorum, eò ni-
„ mirum audaciùs, quò sentit David non
„ adesse --

Bernardo concinit Trithemius *Lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis* -- Petrus Dialecticus
„ Parisiensis dictus Abælardus, natione Gal-
„ lus, Vir in Sæculari Philosophia erudi-
„ tissimus, & in Divinis Scripturis nobilites
„ doctus, gaudens novitate terminorum, &
„ altiora se scrutari tentans, oppressus a glo-
„ ria in plures incidit errores --

Itidem Vincentius Bellovacensis *in Speculo Historiali lib. 27. cap. 13.* -- Eo tempore
„ fuit Petrus Abælardus Magister insignis,
„ celeberrimus in opinione scientiæ, sed de
„ Fide pessime Dogmatizans --

Similia leguntur apud alios Historicos, qui in eam confluunt Sententiam, sub ornato verborum apparatu ipsum falsa Dogmata disseminasse.

89 Ut ejus falsis Dogmatibus occurreret Ecclesia, Provincialia Synodus Suessionensis indicitur, quæ sub præsentia Legati Romani Pontificia congregata, convenientibus egregiis Viris, Librum, quem ediderat de Trinitate, propria manu, igni tradere coegit, nullâ ei datâ respondendi copiâ, eo quod disceptandi peritiâ plurimum valeret.

Hinc reasumpto Magisterii munere, frequentem habuit discipulorum turbam. Post annos undeviginti ad Senonense Concilium fuit accitus, ut ab Hæresibus, quibus palam criminabatur, sese defenderet. Præsentibus Ludovico VII. Francorum Rege, Theobaldo Comite Palatino, nec non plurimis, hisque nobilibus Viris, Petri scripta in medium deferuntur, notantur errores, data postmodum optione vel negandi, fuisse a se exarata, vel corrigendi, vel respondendi. Sed Abælardus, aut non valens Spiritui Sancto resistere, qui per os Patrum loquebatur, aut nolens resipiscere, Concilio se subduxit, Romanumque Pontificem appellavit. Nihil proinde actum est adversùs ipsum Abælardum, sed perversa Dogmata censurâ notata, atque Romam transmissa fuere, quibus iisdem ab Innocentio damnatis, Auctori ceu Hæretico silentium impositum fuit. Errores suos emendavit -- Deinde, *ut legitur in Chro-*
„ *nico Cluniacensi*, mens ejus, lingua ejus,
„ opus ejus, semper divina fuere --

90 Alia inter hujusce Viri proscripta Capitula illud unum mihi examinandum committitur, quod artificiosa verborum circumlocutione adversùs Divini Verbi æqualitatem cum Patre protulit. Illud præstat audire ex S. Bernardo Epist. 190. *ad Innocentium II.* -- Constituit denique Deum
„ Patrem plenam esse potentiam, Filium
„ quandam potentiam, Spiritum Sanctum
„ nullam potentiam; atque hoc esse Filium
„ ad Patrem quod quandam potentiam ad
„ potentiam, quod species ad genus, quod
„ materiatum ad materiam, quod hominem
„ ad animal, quod æreum sigillum ad æs --

Sunt, qui velint, Abælardum talia quidem scripsisse, sed aliu plane sensu; Patrem videlicet plenam esse potentiam, quatenus ipsi speciatim attribuatur, sicut sapientia Filio, bonitas Spiritui Sancto.

Ut ut res se habeat, de quo alii judicent, nemo inficias ibit, relata verba Hæresim præseferre. Si enim Filius non est plena potentia, æqualis non est Patri; si ut species ad genus, utique minor est Patre; si ut sigillum ad æs, dubio-procul Patri minime consubstantialis.

VERBI DIVINI CONSUBSTANTIALITAS ENUCLEATUR.

91 PLura tamen sunt, eaque dilucida Scripturarum testimonia, quibus Verbi astruitur Divinitas, probatur Consubstantialitas, inæqualitas reprobatur.

In principio erat Verbum.

In principio, inquit Joannes cap. 1., *erat Verbum*. Verùm quale Verbum? Illud sane, quo æternus Pater seipsum perfecte cognoscit, illud quod est Patris imago, Christus Jesus. At cur Verbum dicitur, non Filius? Ne per hujusce nominis nuncupationem vitiosa suggeratur suspicio inferioritatis, advertit Chrysostomus. Sed cur Verbum indefinite, non Verbum Dei appellatur? Ne fortè participatam veritatem fingat incautus; sed veritatem per essentiam, quæ est ipsum esse Divinum, fateatur Sapiens. Verbum absolute dicitur, utpote Verbum per seipsum, Verbum super omnia elevatum, Verbum denique, per quod omne aliud verbum.

Quomodo in principio.

In principio, hoc est, in Patre Filius; per identitatem nempe essentiæ, non extra principium partitione naturæ, divisione substantiæ. *In principio*, ante omnia, ut hinc facilè percipiamus, æternam sortitum esse originem.

Cur erat, & non dicitur fuit, vel erit.

Erat, dicit Evangelista, non autem fuit, vel erit; ne temporale credatur Verbum, sed rursus confirmetur æternum. Et apte admodum, ait S. Thomas *ibid.*, ad designandum æternum, præteritum imperfe-

ctum

ctum usurpatur . Siquidem — quod futurum „ est, nondum est actu, præsens autem, actu „ est, & per hoc quod est actu præsens, non „ designatur fuisse . Præteritum autem per„ fectum designat, aliquid extitisse , & esse „ jam determinatum , & jam defuisse ; sed „ præteritum imperfectum significat, aliquid „ fuisse , & non esse adhuc determinatum , „ nec defuisse , sed adhuc remanere ; ideo „ signanter Joannes, ubicunque ponit aliquid „ æternum , dicit : Erat — Angelico prævivit Hilarius *ad Psal.* 122. verba Joannis: *In principio erat Verbum*, explanans — Idcirco Deus „ unus , quia neque duo Innascibiles, neque „ Unigeniti duo, sed unus ex uno , & ambo „ unum , non dissimili scilicet , aut diffe„ renti a se substantia divinitatis in utroque. „ Ideo namque Deus Filius in Patre tanquam „ in principio esse dicitur, quod a Patre ve„ lut ex principio fluat , a quo ex suamet „ substantia generetur —

Verbum erat apud Deum significat conjunctionem, & distinctionem.

92 *Et Verbum erat apud Deum* prosequitur Evangelista . *Apud* conjunctionem significat, & distinctionem . In distinctione, Personarum discretio indicatur ; in conjunctione identitas divinæ naturæ , ideo *Apud Deum*, non apud Creaturas . Hinc Tertullianus contra Praxeam scripsit — Nam etsi Deus „ sermo , sed apud Deum , quia ex Deo „ Deus — *Apud Deum* , utpote semper manens , non transiens ; substantialiter subsistens , non accidentaliter inhærens .

Quomodo Deus erat Verbum.

93 *Et Deus erat Verbum*, prædicatione Deitatis , identificatione Consubstantialitatis, indivisibilitate æternitatis ; ideoque *Hoc erat in principio apud Deum* . Hinc egregie dixit Ambrosius *in Tract. de Symbolo cap.* 4. — Ergo „ qui erat , non cœpit, & qui apud Deum „ erat, non cœpit , & quia Deus erat , non „ cœpit , & quia hoc erat in principio apud „ Deum , non cœpit —

Per Verbum facta sunt omnia.

94 *Omnia per ipsum facta sunt* ; Deus ergo magnus , & Patri coæqualis . Solius enim Dei est rerum omnium esse principium. *Omnia per ipsum facta sunt* ; ergo & omne tempus per ipsum factum est . Omne igitur præcessit tempus ; adeoque æternum . *Omnia per ipsum facta sunt* ; ipsum non ergo factum , nam omnia per Verbum facta . Perbelle Augustinus *Tract.* 1. *in Joan.* — Quomodo po„ test fieri , ut Verbum Dei factum sit , „ quando Deus per Verbum fecit omnia ? „ Si & Verbum Dei ipsum factum est , per „ quod aliud Verbum est ? Si hoc dicis , „ quia hoc est Verbum Dei, ipsum dico esse „ unicum Filium Dei . Si autem non dicis „ Verbum Verbi , concede non factum , per „ quod facta sunt omnia —

Sine Verbo factū est nihil.

95 *Et sine ipso factum est nihil* . Si sine ipso nihil factum est ; quomodo Pater plena potentia , non Filius ? Si nihil ; quomodo quædam potentia, non tota ? Si nihil ; quomodo potentia ad potentiam ? Totum, quod Pater potest , totum valet & Filius ; totum quod ille , totum fecit & iste .

Hinc Gen. 1. ubi hominis describitur Creatio , legere est : *Dixit Deus* ; *faciamus hominem ad imaginem , & similitudinem nostram* . Pluralis numerus non unam, sed plures designat Personas ; suadetque simultatem operationis, nec non potestatis æqualitatem . Cumque ipsemet Deus dixerit : *Faciamus* , fateri necesse est , Personas illas unum esse Deum .

Audiamus ex Calvino laudatæ Scripturæ explanationem ; etenim , ut ait Augustinus , ad corroborandam veritatem mire deservit Adversariorum testimonium. Igitur *lib.* 1. *Instit. cap.* 13. §. 24. habet — Quos alloquitur „ Pater dicens: Faciamus hominem ad ima„ ginem , & similitudinem nostram, certum „ est fuisse increatos ; nihil verò increatum, „ excepto ipso Deo , & quidem uno . Nunc „ ergo nisi concedat Patris , & Filii , & „ Spiritus , unam fuisse creandi potestatem , „ & commune jubendi imperium, sequetur, „ Deum non intus secum ita locutus esse , „ sed direxisse ad alios extraneos Opifices ser„ monem suum — Hæc ille, qui aliàs Spiritu vertiginis actus Lib. adversùs Gentilem *Resp.* 10. scripserat — Nomen Dei per ex„ cellentiam ad solum Patrem pertinet , qui „ solùm, & proprie , Cœli , & Terræ Crea„ tor est , immo & Filius Patri subjectus est „ etiam secundùm Divinitatem —

Calvinus sibi contrarius.

Omnia sunt Verbi quecunque habet Pater.

96 Idem Evangelista cap. 16. vers. 15. aliud suppeditat momentum ad evincendam plenam potentiam in Filio . *Omnia , quæcunque habet Pater , mea sunt* . Porro ubi totum comprehenditur , quidnam exceptum dicetur ? Si omnia, plena Patris potentia utique Filii erit .

Rem apte dilucidat . S. Basilius *Homil.* 15. *de Fide* — Pater omnium principium &c. „ unde vitæ fons orta est: sapientia , poten„ tia , imago ipsissima invisibilis Dei . Filius „ ex Patre genitus , Verbum vivens , Deus „ existens , & ad Deum existens , existens „ non factus . . . . Cuncta existens , quæ est „ & Pater , Filius , inquam, & Pater . . . . „ Manens igitur in essentia Filius , omnia „ est , quæ Pater est , secundùm ipsius Do„ mini vocem dicentis : Cuncta , quæ habet „ Pater , mea sunt —

97 Nec illationis vim enervat Calvinus , dum locum hunc explicandum duxit per alium , quo Joan. 5. vers. 19. dicitur : *Non potest Filius a se facere quidquam , nisi quod viderit Patrem facientem . Quæcunque enim ille fecerit , hæc & Filius similiter facit.* His dubio-procul (infert ipse) minor in Filio potestas abunde innuitur. Et revera (subdit Prævaricator) Patre minor censendus est Filius , si quid a Patre accipit , quod priùs desiderabat ; porro ipsemet Christus dicit Matth. 28. vers. 18. *Data est mihi omnis potestas in Cœlo , & in Terra* .

Calvinus retunditur.

Verùm enim verò Calvinus non vult intelligere , ut erret . Ergone Filium Patre minorem dicis , quia non nisi quæ viderit Patrem facientem , peragit ? dic quæso , ubi legis , Patrem siccis pedibus super aquas deambulasse , jejunasse quadraginta diebus , & hujusmodi alia ? Ceterum tuo te gladio jugulas . Si enim non aliqua tantummodo , sed quæcunque facit Pater , facit itidem Filius ; quo pacto inferiorem in Filio fingis potestatem ? Ubi legis , Filium non posse a se quidquam facere , intellige Filii potentiam esse originaliter a Patre ; sed dum audis ,

dis , quæcunque agere , quæ Pater operatur , æqualitatem cum Patre confitere . Data quidem est omnis potestas Filio , sed æterna generatione communicata . Ita plane ait Augustinus *lib. 2. de Trinit. cap.* 1. -- Filium „ quippe dicimus Deum de Deo , Patrem „ autem Deum tantùm , non de Deo . Unde „ manifestum est, quod Filius habeat alium, „ de quo sit , & cui Filius sit : Pater au„ tem non Filium, de quo sit , habeat , sed „ tantùm cui Pater sit . Omnis enim Filius „ de Patre est , quod est , & Patri Filius „ est --

98 Perperàm igitur sibi plaudunt Calviniani insimul , & Transylvani , dum legunt Joan. 14. vers. 18. *Pater major me est*: Matth. 20. vers. 23. *Sedere autem ad dexteram meam, vel sinistram , non est meum dare vobis , sed quibus paratum est a Patre meo*: Joan. 1. vers. 30. , ubi Præcursor ait : *Qui post me venit , ante me factus est*: & 1. ad Corinth. 15. vers. 28. *Cum autem subjecta fuerint illi omnia , tunc & ipse Filius subjectus erit ei* .

In Scripturis alia de Christo homine , alia de Christo Deo .

Perperàm , inquam , sibi plaudunt . Noverunt Transylvani , noverunt Calviniani , alia in Scripturis de Christo homine , alia de Christo Deo prædicari ; sed & seipsos fallere noverunt , ne resipiscant . Audiant Augustinum *lib. 1. de Trinit. cap.* 7. -- Non imme„ rito Scriptura utrumque dicit , & æqua„ lem Patri Filium, & Patrem majorem Fi„ lio . Illud enim propter formam Dei ; hoc „ autem propter formam Servi , sine ulla con„ fusione intelligitur -- Et *in Enchiridio cap.* 35.-- Exinanivit se , formam Servi accipiens , „ non amittens , vel minuens formam Dei ; „ ac per hoc & minor factus est , & mansit „ æqualis , utrumque unum , sicut dictum „ est , sed aliud propter Verbum , aliud pro„ pter hominem . Propter enim Verbum „ æqualis Patri ; propter hominem minor -- Discant a S. Joan. Damasceno *Lib. 3. de Fide Orthodoxa cap.* 4. -- Humanitati tribui , quæ „ incrementum nominis , vel potestatis so„ nant , quæ subjectionis , quæ infirmitatis ; „ Divinitati verò , quæ sublimitatem præse„ ferunt --

Quomodo Filius æqualis Patri, & Pater major Filio .

Christus quasi homo respondit : Sedere autem &c.

Hinc poterat Christus ut Deus morem gerere Matri postulanti pro filiis dexterum , & sinistrum locum ; sed quia quasi homo fuerat rogatus , quasi homo respondit , e re ipsius non fore præmia largiri , ut apte innuit S. Ambrosius *Lib. 5. de Fide cap.* 30. -- Quasi „ hominem rogaverat , & Dominus , quasi „ tantummodo homo de sua passione respon„ dit : Potestis bibere calicem , quem ego „ bibiturus sum ? --

Dixit quidem Præcursor : *Qui post me venit , ante me factus est* ; verùm non secundùm Divinitatem , ut impie sentiebat Arius , sed , teste Chrysostomo , prælatione dignitatis , prioritate prædestinationis , superioritate auctoritatis .

Quomodo Christus ex Apostolo subjectus Patri.

Nec alia sane est subjectio , de qua Apostolus , quàm subjectio consummatæ Beatitudinis , perfectæ victoriæ , atque exaltationis , tam in corpore , tum in membris ; ut explicat S. Ambrosius *Lib. 1. de Fide cap.* 6.

99 Itaque , qui inficiatur Filium Patri coæqualem , cum Nicænis Patribus credat in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei Unigenitum . Et ex Patre natum ante omnia Secula . Deum de Deo , lumen de lumine &c. Hoc namque fatentur Scripturæ , Patres , & Concilia .

DISSERTATIO DOGMATICA V.

AD CANONEM III. CÆSARAUGUSTANUM.

DE GRATIA EUCHARISTICA .

Romæ in Academia Concilii.

100 HÆretici Homines arbores illæ autumnales sunt , infructosæ , bis mortuæ , eradicatæ , quas in sua Canonica describit Apostolus Judas ; seu ossa illa arida in medio campi , quæ vidit Ezechiel *cap.* 37. , utinam super ea veniat Spiritus , & reviviscant . His & jure & merito eos accenseri debere , qui Eucharisticæ Mensæ efficaciam oppugnant , nemo inficias ibit .

Messaliani , seu Psaliani , Eucharistiam nec lædere , nec quidquam prodesse , deprædicant . Hisce Hæreticis adstipulantur Armeni ; at in eo discriminantur , quod illi nec animæ , nec corpori , hi verò corpori , prodesse affirmant . Eadem laborantes amentiâ fas est suspicari Priscillianistas, quos Canon III. Cæsaraugustani Concilii redarguit ; cum ad præstigia exercenda Eucharistiam domi asportarent .

FIDELIBUS RITE , SANCTEQUE DISPOSITIS PRODESSE OSTENDITUR SACRAMENTUM EUCHARISTICUM , ET AB HÆRETICORUM INJURIIS VINDICATUR .

101 VErùm Eucharisticum Sacramentum Fidelibus rite , sanctèque dispositis prodesse Scripturarum evincit veritas .

Eucharistia vitã confert æternam.

Si quis manducaverit ex hoc pane , vivet in æternum .... Et qui manducat me , & ipse vivet propter me . Sic legitur Joan. 6. vers. 52., & 58. Quo pacto igitur nihil prodesse quis affirmare audebit , quod prægustatum vitam confert æternam , quod manducantem vivificat ?

102 Domini sensa ad futurum referre student Hæretici , quasi dixerit Dominus , manducantem vitam habiturum æternam , nullo verò ditari fructu cum primùm sumitur .

Non in futurum tantum vitã confert , sed & de præsenti Gratiã largitur .

At verò jam ultro fatentur , maximum inde reportari commodum in jure sempiternæ hæreditatis . Si hæres , jam filius , nec filius , nisi de plenitudine Christi gratiam recipiat , quæ est fons aquæ salientis in vitam æternam . Hinc spes illa , quæ non confun-

dit; dicit namque Joannes Epist. 1. cap. 3. vers. 3. *Omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est*.

Omnes thesauros Sapientiæ, & Scientiæ Dei in Christo absconditos novit Apostolus: in eo siquidem Divinitatis inhabitavit plenitudo; non nisi igitur insaniendo, Cœlestium charismatum vacua censeri potest Altaris Mensa, in qua humanitati conjuncta traditur suscipientibus Divinitas ipsa. Chrysostomus explicans Apostoli verba: *Panis, quem frangimus, nonne &c.* ait — Est nervi nostræ „ salutis, mentis vinculum, fiduciæ fundamentum, spes, salus, lux, vita — Et *Hom.* 83. *in Matth.* — Ea re nos alimur, „ quam Angeli videntes tremunt, nec absque „ pavore propter emicantem inde fulgorem „ aspicere possunt: & nos in unum cum illo „ massam reducimur; facti sumus unum „ Christi corpus, & una caro — Porro si Eucharistiâ alimur, si unum efficimur cum Christo, infeiabitur nemo, hoc speciale fore impræsentiarum privilegium, atque peculiare Dei donum.

103 Sed redeamus ad Scripturas. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*. Joan. 6. vers. 57. *In me manet*, inquit Jesus; & quidem in præsenti, ut hinc compertum sit, non omnem in futuro reservari fructum. Et sane qui in Deo manet, in charitate manet, & Deus in eo.

Qui sumit Sacramentū Corporis, & Sanguinis Christi, manet in Christo.

104 A tamen nescio quem oblaterantem audio: quæ ex Joanne retulimus, Christum quidem spectare, secus Eucharistiæ Sacramentum.

Sed hunc falsitatis redarguit Apostolus, qui 1. ad Corinth. 10. vers. 16. in mysterio Altaris Christi corpus, & sanguinem datum profitetur: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, non ne participatio corporis Domini est?* Redarguit itidem ipsemet Christus, qui seipsum in cibum tradit: *Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum*. Matth. 26. vers. 26. Inscite igitur, impudenterque, ut sterile venditatur hujusmodi Sacramentum.

In Mensa Eucharistica Christi Corpus datur, & Sanguis.

105 At jure & meritò, inquis, sterile censendum est hujusmodi alimentum. Si enim quod intrat per os, non coinquinat, utique neque mundat.

Inter vigilantis hominis somnia indubie tale effugium accensendum fore plane fit ex Apostolo 1. ad Corinth. 11. vers. 27., & 29. *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini ... Qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini*. Quid ad hæc, o impie? fœtida adeo ne dicam, formidanda coinquinatio non te terret? Si tamen mors est malis, vita est bonis. Qui digne hoc utuntur cibo, pinguescunt; prophetice namque dictum est Gen. 49. vers. 20. *Pinguis panis ejus, & præbebit delicias Regibus*. Inebriata divinæ bonitatis dulcedine spiritualiter delectatur anima, quæ tanto reficitur Sacramento, juxta illud Cant. 5. vers. 1. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini carissimi*. Hinc terribilis fit Diabolo, dicente Propheta Psal. 22. vers. 5. *Parasti in conspectu meo mensam, adversùs eos, qui tribulant me*.

Mors est malis, & vita bonis.

106 *Spiritus est, qui vivificat*, inclamas importune, *caro non prodest quidquam*. Joan. 6. vers. 64.

Utique carnaliter intelligentibus, utique his, qui Christi corpus nullo cordis affectu degustant. Triplici siquidem comestionis genere Christi caro sumitur; tantummodo nempe spiritualiter; tantummodo corporaliter; spiritualiter insimul, & corporaliter. Spiritualis comestio, Charitate enutrita, pascit; verùm Sacramentum ne dicas. Corporalis verò Sacramentum quidem est, sed vacuum, subjecto obicem ponente; quæcumque enim esca, saluberrima licèt, nocet, ubi necessarina ad decoctionem deficit calor. Spiritualis autem, & corporalis sumptio, & Sacramentum est, & mirabiliter alit.

Caro Christi tripliciter sumitur.

Hæc habes ex Augustino *Tract. 26. in Joannem* — Hoc est ergo manducare illam „ escam, & illum bibere potum, in Christo „ manere, & illum manentem in se habere. „ Ac per hoc, qui non manet in Christo, „ & in quo non manet Christus, procul du„ bio nec manducat spiritaliter carnem ejus, „ nec bibit ejus sanguinem, licèt carnaliter, „ & visibiliter premat dentibus Sacramentum „ corporis, & sanguinis Christi: sed magis „ tantæ rei Sacramentum ad judicium sibi „ manducat, & bibit, quia immundus præ„ sumpsit ad Christi accedere Sacramenta, „ quæ aliquis non digne sumit, nisi qui „ mundus est — Habes itidem ex Chrysostomo *Hom. 46. in Joannem*, quid nobis prosit Christi caro — Hic Sanguis facit, ut imago „ in nobis regia floreat. Hic Sanguis pul„ chritudinem, atque nobilitatem animæ, „ quam semper irrigat, & nutrit, langue„ scere non finit. Sanguis enim a cibo non „ fit repente, sed priùs aliud quiddam. „ Hic quamprimum irrigat animam, eam„ que vi quadam magna imbuit. Hic my„ sticus Sanguis Dæmonea pellit, Angelos, „ & Angelorum Dominum ad nos allicit. „ Dæmones enim, cum Dominicum San„ guinem in nobis vident, in fugam vertun„ tur; Angeli autem concurrunt. Hic San„ guis effusus Universum abluit Orbem Ter„ rarum, de quo multa Paulus *ad Hebræos* „ prosecutus est. Hic Sanguis abdita, & „ Sancta Sanctorum purgabat. Quod si ejus „ figura tantam habuit vim in Templo He„ bræorum, in media Ægypto liminibus „ aspersus, longe magis veritas —

Confunduntur igitur, qui in Eucharistico Sacramento nullam vim deprædicant, atque cum Sancto Thoma *Opusc.* 59. exclamare non desinant — O pretiosum, & admi„ randum convivium, salutiferum, & omni „ suavitate repletum! Quid enim hoc con„ vivio pretiosius esse potest? ... Quid hoc „ Sacramento mirabilius? ... Nullum etiam „ Sacramentum est isto salubrius, quo pur„ gantur peccata, virtutes augentur, & „ mens omnium spiritualium Charismatum „ abundantiâ impinguatur —

107 Quidam ex Græcia, de quibus

De

Quidam ex Græcis fabulantur de hoc Sacramento.

De Castro *De Hæresibus*, *hær.* 9. *Verbo Eucharistia*, fabulati sunt, præstantissimum hujusmodi Sacramentum die Cœnæ celebratum excellentioris fore virtutis; ideirco illa die consecratum pro Infirmis asservant.

Verùm & hos cum præcedentibus tanquam a veritate aberrantes rejicimus. Quoties enim legitime Consecrationis verba proferuntur, Sacramentum conficitur. Ex temporis circumstantia nequaquam dependet; absolute namque Christus dixit Lucæ 22. vers. 19. *Hoc facite in meam commemorationem*; & Paulus indefinite locutus est 1. Corinth. 11. vers. 26. *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, vel calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis*. Porro ubi idem est Sacramentum, eadem quoque virtus adinvenitur; ideoque pro quolibet tempore dictum est: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*. Joan. 6. vers. 57. Utinam ad unum omnes in eo maneamus, dum peregrinamur a Domino, cum ipso victuri in æternum.

DISSERTATIO DOGMATICA VI.

DE SIMONIA.

Romæ in Academia Dogmatica.

Ecclesia ex Hæresi purior elucescit.

108 SUprema Numinis Providentia, qua Ecclesiam dirigit, calicem versat plenum misto, dum prosperis miscet adversa, ut inde tamen purior evadat. *Oportet*, dicebat Apostolus 1. ad Corinth. 11. vers. 19. *& hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis*. Eo consilio maximum Evangelicæ prædicationis opus malignantium hominum insectationibus tradidit, ut hostibus tandem profligatis, Divina virtus, & Gloria clariùs elucesceret, magisque innotesceret Fidei veritas; teste namque Augustino *Lib.* 16. *de Civit. Dei* -- Multa ad Fidem pertinentia, dum Hæ„ reticorum callida inquietudine excogitan„ tur, ut adversùs eos defendi possint, & con„ siderantur diligentiùs, & intelliguntur cla„ riùs, & prædicantur instantiùs -- Nil ergo inde mirum, si sub primordiis nascentis Ecclesiæ, dum Verbi Dei Semen feliciter cœperat multiplicari, superveniens inimicus homo, scilicet Simon Magus, hæreticæ pravitatis Zizania superseminaverit.

HISTORICA NOTIO SIMONIS MAGI.

109 ORtum duxit Simon e vico Samariæ, qui dicitur Gitthon. Magicis artibus operam dedit, quibus, Samaritis deceptis, grande nomen sibi acquisivit. A Philippo Diacono, qui post Stephani Martyrium in Samariam descenderat, Sacro regenerationis lavacro ablutus est. Cumque, superveniente Petro, vidisset, per manus
A impositionem Spiritum Sanctum super Baptizatos descendere, hujusmodi potestatem ab Apostolorum Principe sacrilege voluit pecunià comparare. Sed acriter, ut par erat, increpatus, Christum ejuravit.

Hinc perversa evulgando Dogmata universam peragravit Samariam, ibique Deum se esse astruens, qui descenderat apud Samaritas ut Pater, ut Filius apud Judæos, ut Spiritus Sanctus apud Gentes. E publico libidinis loco evocatam Helenam meretricem circumducebat, quam primum suæ mentis partum, omnium Matrem nominabat.

Romam veniens tantam sibi nominis
B celebritatem præstigiis conciliavit, ut teste Justino *Apologia* 2., in Insula Tiberina eidem Statuam erexerint Romani cum hac epigraphe: *Simoni Deo Sancto*. Præ ceteris Neronem Præstigiatorum amantissimum sibi addictum habuit, cui volatum pollicitus, statuta die, a tartareis Spiritibus in sublime levatur, sed accurrens Petrus, fusis ad Deum precibus, fugatis Dæmonibus, dissolutisque præstigiis, Magum in ima præcipitem dedit, qui confractis cruribus, totoque elisus corpore, extremos inter cruciatus efflavit animam.

Simonia vocatur in Scripturis nefarium, & inauditum Scelus.

110 Hic itaque Simon Magus, quem
C Primogenitum Satanæ dicebat Martyr Ignatius *Epist. ad Trall.*, & Epiphanius *hær.* 21. Hæreticorum omnium Principem, & Auctorem, alia inter vesana Dogmata illud statuit nempe Spiritus Sancti Gratiam posse venundari. At verò hanc Hæresim Sacra utriusque Testamenti Pagina execrabilem proclamat,

SIMONIÆ DEMONSTRATUR EXECRABILE VITIUM, GRAVISSIMUMQUE MALUM.

D 111 NEfarium, & inauditum scelus Simonia vocatur 2. Machab. 4. vers. 13., ubi emptum a Jasone plurimo talentorum pondere refertur Sacerdotium.

Simonia gravi mulctatur supplicio.

Sane quis scelus execrandum non fore crediderit, quod justus, & misericors Deus gravi mulctatum voluit supplicio? Duo talenta recepit Giezi pro salute, quam Naaman Syro, divina virtute, Eliseus Propheta contulerat; & perpetuo Lepræ morbo affectus est. 4. Reg. 5. vers. 26., & seq. *Nunc ergo accepisti argentum . . . Sed & Lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo usque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus*
E *quasi nix*. Hinc *c. Altare* 1. *q.* 1. dicitur -- „ Cito turpem sequitur lepra mercedem, & „ pecunia corpus, animumque male quæsita „ commaculat . . . Vides, quia facto Au„ ctoris successio damnatur hæredis. Inex„ piabilis est enim venditi culpa mysterii, & „ Gratiæ vindicta Cœlestis transit ad poste„ ros --

Ob Simoniæ labem traditi sunt in interitum imitatores Balaam, qui prophetandi munus vendidit, mercede namque conductus ibat ad maledicendum Israel, de quibus in Catholica Judæ vers. 11. *Errore Ba-*

liam mercede effusi sunt, & 2. Petri 2. vers. 15. *Derelinquentes rectam viam erraverunt, secuti viam Balaam, ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit*.

Propter hujusmodi scelus delevit Dominus domum Jeroboam, qui Sacerdotes excelsorum constituit justa illud 3 Reg. 13. vers. 33., & seq. *Fecit de novissimis populi Sacerdotes excelsorum; quicunque volebat implebat manum suam, & fiebat Sacerdos excelsorum. Et propter hanc causam peccavit Domus Jeroboam, & eversa est, & deleta de superficie terræ*.

Severiùs punitur quàm Idololatria.

112 Tanta porro in hoc crimine reperit pravitatem Deus, ut severiùs illud puniat, quàm Idololatriæ flagitium; ut legere est ex Ambrosio 1. q. 1. *cap. cit.* -- Sed cum „ illi, *de Moabitis occurrit sermo*, quia in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in quartam generationem videantur esse mulctati, profectò durior videtur esse Sententia, qua Giezi semen usque in æternum pro cupiditate habendi prophetica auctoritate damnatur -- Et jure quidem. Nam Idololatra tantummodo Creaturæ tribuit honorem Deo debitum; Simoniacus autem contendit, Servum sibi facere Spiritum Sanctum. Quod dicebat Tharasius *in Epistola ad Adrianum Papam*, & refertur laudata quæst. cap. *Eos* -- Tolerabilior est Macedonii, „ & eorum, qui circa ipsum sunt, Spiritus Sancti impugnatorum impia Hæresis. Illi enim Creaturam, & Servum Dei Patris, & Filii. Spiritum Sanctum delirando fatentur; isti verò eundem Spiritum efficiunt suum Servum. Omnis enim Dominus, quod habet, si vult, vendit sive Servum, sive aliquid aliud eorum, quæ possidet; similiter & qui emit, Dominus ejus volens esse quod emerit, per pretium pecuniæ illud emit -- Quapropter Paulus 1. ad Corinth. 4. Ecclesiæ Ministros admonet, spiritualium charismatum, rerumque Ecclesiasticarum Dominos nequaquam fore: *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*.

Divina contemnuntur per Simoniam.

113 Porro quonam pacto innoxia censeri poterit sacrilega Divinorum venditio, si per hanc indigne tractantur Sancta, donum Dei contemnitur, Cœlestia vili pretio redimuntur? Apte dicebat Hormisdas -- Quis „ non vile putat, quod venditur? -- Et tamen quod terreno lucro supponitur, pretiosius est cunctis opibus, & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari. Quid mirum igitur si Canonica Sanctio Cap. *Eos*, Judæ, qui Christum vendidit, comparet Simoniacos.

Simoniaci comparantur Judæ, qui Christum vendidit.

Hinc singulis inclamat Petrus Act. 8. vers. 20. *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Non est tibi pars, neque sors in sermone isto. Cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse*. Quibus in aperto est, Simoniam gravissimum fore crimen, quod tanquam execrabile anathematizat Canon *Reperiuntur* 1. q. 1.

Sacrilega est Simonia, sive in parvis, sive in magnis.

114 Nec sacrilegii labem aufugit, ex quo quis parva recipiat. Nam, ut egregie notat Angelicus 4. *Sent. Dist.* 25. *quæst.* 3. *art.* 3. -- Apud Deum, qui cor videt, Simonia est & in parvis, & in magnis muneribus, si animus Judicis ex eis flectatur -- immo eò magis spiritualia parvipendi videntur, quo viliori pretio comparantur, & coæquantur.

Injuriam irrogat præcepto Domini.

115 *Gratis accepistis, gratis date*, ait Dominus Matth. 10. vers. 8. Itaque tum Salvatoris præcepto, tum Sanctitati Divinæ Gratiæ irrogat injuriam terrenus rerum Cœlestium Mercator. Siquidem, Hieronymo teste *ibidem* -- Semper dona spiritualia, si „ merces media sit, viliora fiunt, adjungitur avaritiæ condemnatus, gratis accepistis, gratis date -- Quod optime elucidant Petri verba Epist. 1. cap. 4. vers. 10. *Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei*.

Pœna Simoniæ a Concilio Toletano mulctata.

116 Criminis gravitatem satis innuit pœna, quibus Simonia mulctatur a Patribus Concilii Toletani XI. *Cap.* 8., qui sic hac super re definierunt -- Quidquid invisibilis „ Gratiæ consolatione tribuitur, nunquam quæstu, vel quibuslibet præmiis venundari penitus debet, dicente Domino: *Quod gratis accepistis, gratis date*. Et ideo quicunque deinceps in Ecclesiastico Ordine constitutus, aut pro baptizandis, consignandisque Fidelibus, aut collatione Chrismatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia . . . pro hujusmodi ambitione susceperit, equidem si sciente loci Episcopo, tale quidquam a subditis perpetratur, idem Episcopus duobus mensibus Excommunicationi subjaceat pro eo quod sciens mala conticuit, & correptionem necessariam non adhibuit. Sin autem suorum quispiam, eodem nesciente, de supradictis quodcunque capitulis accipiendum esse sibi crediderit, si Presbyter est, trium mensium Excommunicatione plectatur, si Diaconus quatuor. Subdiaconus verò, vel Clericus his cupiditatibus serviens, & competenti pœna, & debita Excommunicatione plectendus est --

117 Quod si Patrum interpretationem adoptare velimus, a corpore Ecclesiæ sejungendos Simoniacos palam docuit Christus, dum ementes, & vendentes ejecit de Templo.

Simoniaci a corpore Ecclesiæ sejungendi.

Audiatur Alexander II. 1. q. 3. Can. *Ex multis* -- Unde humani generis Redemptor „ omnes ementes, & vendentes, de Templo ejiciens; cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effudit æs, præcepti sui auctoritate denuncians, & dicens, *Nolite facere Domum Patris mei Domum negotiationis*. Illud quoque in eodem facto solicite considerate, quod per totum textum Sancti Evangelii nunquam reperitur, Dominum tanta severitate, tam distincta censura justitiæ peccantes corripuisse, cum non solùm eloquio increpans, verùm etiam facto flagello de funiculis verberans omnes eliminavit de Templo, aperte demonstrans, quod tales negotiato-

„ res

„ res, non ficut ceteri Peccatores funt corripiendi, fed a Templo Dei, ideft a Sancta Ecclefia, longiùs funt projiciendi. Nam „ ficut per columbarum venditores illi denotantur, qui facram manus impofitionem „ vendere conantur, fic per nummularios, „ Ecclefiaftici beneficii venditores defignantur, qui Domum Dei, tefte Evangelio, „ fpeluncam Latronum efficiunt — Et hæc dixiffe fufficiat.

DISSERTATIO DOGMATICA VII.

AN ORDINATIONES AB HÆRETICIS EPISCOPIS FACTÆ VALIDÆ CENSENDÆ SINT.

118 SPiritu vertiginis acti Pfeudoprophetæ quæcunque clara, quæcunque fana, quæcunque firma fomniatis circulationibus obnubilant, inficiunt, convellunt. Eodem ducti Novatores pulcherrimum Ecclefiafticæ Hierarchiæ fplendorem, tetra quadam caligine, offundere, atque Sacrorum Miniftrorum Dignitatem evertere ftudent. Horum Princeps meritò cenfetur Lutherus, qui nufquam fibi conftans, nunc quoslibet de Plebe, nunc delectos Sacramentorum Miniftros defiderat; nunc ad legitimam inaugurationem, Fidei fundamentum vult neceffarium, nunc nihili facit; ipfofque adoptat Dæmones, quos pro magnis habuiffe Theologis gloriatur. Malis hifce artibus five Laicorum, five Clericorum animos fibi conciliare fatagebat. Ceterum finguli Sacrorum Ordinum Gradus erant Luthero infenfi, potiffimùm tamen Epifcoporum, quos diris devovebat, Papales larvas vocitabat, eorumque Ordinationes figmenta.

Lutherus nunquam fibi conftans.

Univerfam hanc excurrere Provinciam hujus loci non eft. Impræfentiarum igitur fermo erit de Ordinationibus ab Hæreticis, Schifmaticifve Epifcopis celebratas; has namque irritas deprædicant Novatores, atque obfcura pleraque Canonum Jura in fui patrocinium perperàm evocant.

ADVERSUS NOVATORES ADSTRUITUR, VALIDAS ESSE ORDINATIONES AB HÆRETICIS EPISCOPIS FACTAS.

119 UTque veritas dilocide innotefcat, illud animadvertendum occurrit, quod five hifce temporibus, five primis rei Chriftianæ Seculis, quibus hujufmodi quæftio utrinque Propugnatores habebat, quibufdam aliàs de Fide bene fentientibus vifum eft, apud Hæreticos Epifcopos nullam fore poteftatem. Hoc autem propugnare contendebant, ex quo Sacramentum ab effectu, vel ejufdem ufu, non difcriminabantur. Verùm fi Divinarum Scripturarum oracula, fi Apoftolicam confuetudinem, fi Conciliorum Statuta, æqua lance perpendere velimus, fatis compertum fiet, etiam a Fide aberrantes validè conferre, valideque recipere facræ inaugurationis Sacramentum.

Quæftio præfens utrimque primis Seculis Propugnatores habuit.

120 In Scripturis Ecclefiam Regno bene ordinato affimilari, & Civitati fupra montem pofitæ, ignorat nemo. At quis inficiabitur, Regem non amittere, quam habebat poteftatem procreandi neceffarios, utilefque Reipublicæ Miniftros, quamvis infidelitatis labe polluatur? Ipfe veritatis Magifter Ethnico Principi præcipit tributum folvere. Sublimioribus poteftatibus obtemperandum effe affirmat Apoftolus, illis nempe, quæ impie in Chrifti ovile defæviebant. Petrus obedientiæ reverentiam Dominis modeftis æque, ac dyfcolis prædicat.

Ecclefia Regno, & Civitati affimilatur.

121 Equidem novi, non unam effe Theologorum Sententiam; num Epifcopalis Ordo fuum habeat Characterem; concedentibus enim plerifque, denegant ceteri. Illud tamen compertum habeo, perpetuum fibi vendicare poteftatem, id exigente natura fpecialis confecrationis, quâ deputatur Minifter ad Hierarchica exercenda munia, quâ divino cultui fingulariter adjicitur, quâ peculiari jure Sacerdotii Chrifti, quod in æternum manet, particeps creditur.

Epifcoporum confecratio perpetuam exigit poteftatem.

Audiatur Auguftinus *Lib. 2. adversùs Parmenianum cap* 13. — Utrumque enim Sacramentum eft, & quadam Confecratione „ utrumque homini datur, illud cum baptizatur, iftud cum ordinatur. Ideo in Ecclefia Catholica utrumque non licet iterare —. Audiatur Angelicus *quæft.* 38. *Suppl. art.* 2. — Omnis poteftas, quæ datur cum aliqua „ Confecratione nullo cafu contingente tolli „ poteft, ficut nec ipfa Confecratio annullari, „ quia etiam Altare, vel Chrifma, femel „ confecrata perpetuò confecrata manent; „ unde cum Epifcopalis poteftas cum quadam Confecratione detur, oportet, quod „ perpetuò maneat, quantumcumque aliquis „ peccet, vel ab Ecclefia præcidatur . . . „ Quare exequendo fuam poteftatem verum „ Confecrationem faciunt. . . . Et fic ab eis „ ordinati, vel promoti, habent eandem „ poteftatem, quam & ipfi —

122 Dari porro Epifcopalem poteftatem Confecratione, teftatur Apoftolus ad Timotheum fcribens Epift. 1. cap. 4. verf. 14. *Noli negligere gratiam, quæ in te eft, quæ data eft tibi per Prophetiam, cum impofitione manuum Presbyterii.*

Epifcopalis Poteftas Confecratione datur.

S. Ambrofius *Lib. De dignitate Sacerdotali cap.* 5. ait — Quis dat, Frater, Epifcopalem gratiam? Deus, an homo? Refponde fine dubio, Deus; fed tamen per „ hominem dat Deus — Dat igitur Deus Epifcopalis Dignitatis poteftatem, quam nemo auferre poteft, ut fatetur Concilium Carthaginenfe III. *Can.* 38. — Illud autem „ fuggerimus mandatum vobis, quod etiam „ in Capuenfi plenaria Synodo videtur ftatutum: non liceat fieri rebaptizationes, „ & reordinationes — Hinc Gregorius Magnus ad Joannem Ravenatem Epifcopum fcribebat de Ordinatis ab Hæreticis — Illud „ autem quod dicitis, ut is, qui ordinatus „ eft

„ est, iterum ordinetur, valde ridiculum est, & ab ingenii vestri consideratione extraneum . . . Absit a Fraternitate Vestra sic sapere. Sicut autem baptizatus semel, iterum baptizari non debet; ita consecratus semel in eodem Ordine iterum non valet consecrari —

123 Sed quid ultra in hisce immoramur? Ecclesia ipsa validas Hæreticorum Ordinationes affirmat, Conciliorum consuetudo non reprobat, Apostolicæ Sedis Oracula recognoscunt.

Antiqua disciplina Ordinationes Hæreticorũ non censuit irritas.

Sacras Schismaticorum inaugurationes nequaquam irritas priorum Seculorum disciplina censuit, ut nos docet S. Augustinus, eam referens *Epist.* 50., quæ cum Donatistis ad Ecclesiam redeuntibus servata fuit — Hoc „ erga illos ab initio servavit Africa Catholica ex Episcoporum Sententia, qui in Ecclesia Romana inter Cæcilium, & partem Donati judicaverunt, damnatoque quodam uno Donato, qui Auctor Schismatis manifestatus est, ceteros correctos, etiamsi extra Ecclesiam ordinati essent, in suis Ordinibus suscipiendus esse censuerunt — Et *Epist.* 162. plurimùm Melchiadis Papæ commendat prudentiam, & indulgentiam — Qui Donato solo, quem totius „ mali principem invenerat, maxime culpato, sanitatis recuperandæ optionem liberam ceteris fecit, paratus Communicatorias Litteras mittere etiam iis, quos a Majorino ordinatos esse constaret; itaut quibuscumque locis duo essent Episcopi, quos dissensio germinasset, cum confirmari vellet, qui fuit ordinatus prior, alteri autem eorum Plebs alia regenda provideretur — Idem legitur apud Tharasium ad calcem Actionis 1. Synodi VII. Generalis, ubi quid de Monothelitis factum sit, differentem habemus — Qui verò intermediis „ temporibus fuerunt, Thomas scilicet, Joannes, & Constantinus, ab Hæreticis fuerunt ordinati. Verùm ea de causa non sunt reprobati. Circiter enim quinquaginta annos Hæresis illa viguit, & tamen in VI. Synodo quatuor illos prænominatos (*Sergium*, *Pyrrum*, *Paulum*, *&* *Petrum*) tantùm damnarunt; ceteros cum Ordinibus susceperunt —

Gregorius validas recognovit Hæreticorum Ordinationes.

In Nestorianorum causa habet Gregorius *Lib.* 9. *Indict.* 4. *Epist.* 61. — Nestorium cum „ omnibus sequacibus suis, & reliquas Hæreses anathematizent, venerandas quoque Synodos, quas Universalis Ecclesia recipit, se recipere, & venerari promittant, & absque ulla dubitatione eos Sanctitas Vestra, servatis eis propriis Ordinibus, in cœtu recipiat — Ulteriora referre non vacat, cum indubiam versemus causam.

Canones non irritant substantiam Ordinationum Hæreticorũ, sed effectum.

124 Equidem non ignoro, Canones quosdam vacuas, & fictitias enunciare Hæreticorum Ordinationes: sunt & Pontificum Sanctiones, quæ Schismaticorum Consecrationes dicunt execrationes. At verò hujusmodi Canones, seu Sanctiones, non Ordinationum substantiam, sed earundem effectum feriunt; validitatem non irritant, sed honorem; Sacramentum non damnant, sed usurpatam reprobant jurisdictionem. Dilucide explicat Urbanus II. ad Lucium Præpositum Sancti Inventii apud Ticinum — Ceterum Schismaticorum, & Hæreticorum „ Sacramenta, quoniam extra Ecclesiam sunt, juxta Sanctorum Patrum Traditiones, scilicet Pelagii, Gregorii, Cypriani, Augustini, Hieronymi, formam quidem Sacramentorum, non autem virtutis effectum habere profitemur —

PARS

PARS TERTIA.

DISSERTATIONES CANONICÆ.

DISSERTATIO CANONICA I.

AD CANONEM DECIMUM CONCILII AURELIANENSIS QUINTI:

Episcopatum, sola Dei vocatione assumendum, haud fas est appetere.

1 *Empus est, ut incipiat judicium a domo Dei*, inquit S. Petrus Epist. 1. cap. 4. vers. 17. Qui enim Sacra Domini vasa portant, apparebunt primi rationem reddituri; & quia primi dignitate, primi itidem gravitate discussionis. Durissimum siquidem judicium his, qui præsunt, fiet. Et meritò sane. Nullum namque majus patitur detrimentum Ecclesia Dei, quàm ab iis, quorum sollicitudini demandatur custodienda. *Qui bene præsunt Presbyteri*, scribebat Apostolus ad Timotheum Epist. 1. cap. 5. vers. 17., *duplici honore digni habeantur*; qui igitur male, duplici contritione conterendi. Porro male præest, qui non vocatus Pastorale munus exoptat, atque suscipit; male præest, qui pecuniis Infularum emit splendorem. Hos execratur Canon Concilii Aurelianensis V. Porro jus, & meritum hujusce execrationis expendere cura mihi demandata est. Huic muneri ut faciam satis, breviter narrabo.

Judicium durissimum his, qui præsunt.

IMPROBATUR AMBITIO EORUM, QUI NON VOCATI EPISCOPATUM EXOPTANT, ET SUSCIPIUNT, VEL AD EUM EMPTIONIBUS ASCENDUNT.

2 TEstatur Dominus Joan. 10. vers. 1., & seqq. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro . . . Fur non venit nisi ut furetur, & mactet, & perdat . . . . Qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium. Huic ostiarius aperit*, qui alius esse non valet, nisi spiritus ille, qui & omnia docet, & omnia dirigit, non verò quem ultro aut cæca ambitio, aut blanda admittit adulatio.

Non intrant per ostium, qui emptionibus ad Episcopatum ascendunt.

Parum refert, inquit Chrysostomus *hom. 3. in Acta Apostolorum* -- Si non das pecuniam,
„ sed pecuniæ loco adularis, subornas . . .
„ Pecunia tua sit tecum in perditionem, ad
„ illum (*supple Simonem*) dictum est, &
„ his dicetur: Ambitio tua sit tecum in
„ perditionem, quoniam putasti, ambitu hu-
„ mano parari Regnum Dei -- Et *in Lib. 7.*
A *Capitularium cap. 449.* legitur -- Ille in
„ ovile ovium intrat per ostium, qui intrat
„ per Christum. Ipse antem per Christum
„ ingreditur, qui de eodem Creatore, ac
„ Redemptore humani Generis vera sentit,
„ ac prædicat, & prædicata custodit, cul-
„ men regiminis ad officium portandi oneris
„ suscipit, non ad appetitum gloriæ transi-
„ torii honoris, curæ quoque suscepti ovilis
„ solerter invigilat, ne Oves Dei, aut per-
„ versi homines prava loquentes dilanient,
„ aut maligni spiritus oblectamenta vitiorum
„ suadentes devastent --

B Præstat audire S. Thomam in laudatum Joannis caput *lect.* 1. -- Sciendum autem
„ quod ut qui sicut ovis per ostium non in-
„ trat, non potest conservari, ita nec qui
„ ut Pastor intrat, conservare potest, nisi
„ per ostium intret, scilicet per Christum,
„ per quod quidem ostium intraverunt veri
„ Pastores, de quibus Heb. 4. . . . Mali verò
„ Pastores non intrant per ostium, sed per
„ ambitionem, & potentiam Secularem, &
„ Simoniam; & isti sunt fures, & latrones.
„ Oseæ 8. *Ipsi regnaverunt . . . & non co-*
C „ *gnovi*, idest, non approbavi. Et dicit:
„ sed ascendit aliunde; quia ostium istud
„ scilicet Christus, cum sit parvum per hu-
„ militatem, Matth. 11. *Discedite a me, quia*
„ *mitis sum, & humilis corde*, non possunt
„ intrare, nisi qui Christi humilitatem imi-
„ tantur. Qui ergo non intrant per ostium,
„ aliunde ascendunt, idest, superbi sunt, &
„ non imitantur illum, qui cum Deus esset,
„ factus est homo, & humilitatem suam non
„ recognoscit --

3 Novimus, Episcopos Successores fore Apostolorum, dicente Psalmista Psal. 44.
D vers. 17. *Pro Patribus tuis nati sunt tibi Filii. Constitues eos Principes super omnem terram* --
„ Patres missi sunt Apostoli, *subdit S. Augustinus*, pro Apostolis filii nati sunt tibi:
„ constituti sunt Episcopi. Hodie enim
„ Episcopi, qui sunt per totum Mundum,
„ unde nati sunt? Ipsa Ecclesia Patres illos
„ appellat; ipsa illos genuit, & ipsa illos con-
„ stituit in sedibus Patrum -- Quos itaque in munere æquat successionis Privilegium, hos & æquare oportet electionis similitudo. *Non vos me elegistis*, inquit Salvator Joan. 15.
E vers. 16., *sed ego elegi vos*. A Deo est assumptio. Assumptioni viam sternit non quidem ambitio, aut vana cupiditas, sed juge Orationis studium, quod & Dominus exemplo suo firmavit, Luc. 6. vers. 12., & seq. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in Oratione Dei. Et cum dies factus esset, vocavit Discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit*. Non igitur ad Infulam vocandi sunt, eligendique, qui ab ejusdem fulgore illiciuntur, sed qui assidua Cœlestium contemplatione se Deo vo-

Ab Ecclesia assumendi sunt Episcopi.

vent

venr , parati , ut Deò placeant , animam suam ponere pro Christi Grege . Scitè namque dicebat Origenes *Hom. 6. in Isaiam* -- „ Bonum est non prosilire ad eas , quæ a Deo sunt Dignitates , & Principatus , & Ministeria Ecclesiæ , sed imitari Moysen , „ & dicere cum eo : provide alium , quem „ mittas . Neque ad Principatum Ecclesiæ „ venit, qui salvari vult , sed ad servitutem --

Vindictam minatur Deus iis qui non vocati Episcopatum assumunt.

4 Alte conqueritur Deus Jerem. 23. de Pastoribus , qui non vocati virgam directionis assumunt : *Non mittebam Prophetas , & ipsi currebant* vers. 21. Adversùs ipsos diram minatur vindictam : *Ecce ego cibabo eos absinthio , & potabo eos felle* vers. 15. Et meritò sane. Nam ut habet S. Leo 1. q. 1. Can. *Principatus* -- Principatus , quem aut seditio „ extorsit , aut ambitus occupavit , etiamsi „ moribus , aut actibus non offendit , in „ ipso tamen initio sui est perniciosus exem„plo , & difficile est , ut bono peragantur „ exitu , quæ malo sunt inchoata principio--

Adversùs eos urget Apostolus.

5 Nec alios profectò urget Apostolus ad Heb. 5. nisi hujusmodi ambitiosos homines , dicens : *Nec quisquam sumat sibi honorem , sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron . Sic & Christus non semetipsum clarificavit , ut Pontifex fieret ; sed qui locutus est ad eum : Filius meus es tu , Ego hodie genui te* . Ubi Angelicus -- Hoc est enim contra naturam , quod „ aliquid producat se ad statum altiorem suâ „ naturâ ; sicut aer non facit seipsum ignem, „ sed fit a superiore . Unde disciplina Dei „ non habet , quod quisquam sibi sumat ho„norem , favore , pecuniâ , potentiâ : Amos „ 6. *In fortitudine nostra assumpsimus nobis* „ *cornua* . Sed debet vocari a Deo , sicut „ Aaron Exod. 28. *Applica ad te Aaron* ; & „ ideo Dominus confirmavit Sacerdotium „ ejus , sicut patet Num. 18. per virgam , „ quæ floruit . Tales ergo debent assumi , „ qui non se ingerunt -- Hinc 1. q. 1. Can. *In Scripturis* apte dicitur -- Sicut locus regi„minis desiderantibus negandus est , ita fu„gientibus offerendus : & sicut scriptum „ est : nec quisquam sumit sibi honorem , „ sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron --

DIGNITATUM AMATORUM EFFUGIA PRÆCLUDUNTUR .

Quomodo exoptabilis sit Episcopatus.

6 INsularum splendore decepti sibi oblandiuntur nonnulli , dum lippis oculis Scripturas percurrendo scriptum legunt apud Apostolum 1. ad Timoth. 3. vers. 1. *Si quis Episcopatum desiderat , bonum opus desiderat* .

Operatio utique , quæ in Episcopatu adinvenitur , utilitas scilicet proximi , bona est , atque secundùm se exoptabilis ; secus ut gradui præeminentiæ conjuncta . Sic Chrysostomus super Matthæum ad illa verba : *Principes Gentium dominantur eorum* -- Opus „ quidem desiderare bonum est ; quia nostræ „ voluntatis est , ut nostra merces . Prima„tum autem honoris concupiscere vanitas „ est . Neque enim Apostolus laudem habe„bit , quia Apostolus fuit , sed quia opus „ Apostalatus bene implevit --

Episcopatus opus formidandum.

Porro si opus hoc , ut inquiunt Tridentini Patres , onus involvit Angelicis humeris formidandum , quis usquam illud concupiscet ? Quis usquam credet tali pollere sanctitate , ut propria Episcopi munia valeat implere ? *Omnis Pontifex* , ait Apostolus ad Heb. 5. vers. 1. *ex hominibus assumptus , pro hominibus constituitur in iis , quæ sunt ad Deum , ut offerat dona , & sacrificia pro peccatis* . Ubi Angelicus *Opusc.* 18. *cap.* 18. -- „ Cum enim Episcopus mediator inter „ Deum , & hominem constituatur , opor„tet , ipsum & in actione præcellere , in „ quantum Minister hominum constituitur , „ & in contemplatione præcipuum esse , ut „ ex Deo hauriat , quod hominibus tradat-- Quis autem adeo superbe sapiat , ut ad hæc , aliaque rite , sanctèque peragenda se aptum dijudicet ?

7 Periclitabitur Ecclesia , inquiunt , si non itur ad Insulas . Quis pascet Gregem , si ultro sese non offerant , qui Pastoris officium velint assumere ? Pauci admodum sunt , qui tantummodo Divino acti spiritu Sacris accenseantur Ministris : plerique humanis etiam alliciuntur ; nec reprobandi : *Quid enim ?* scribit Apostolus ad Philipp. 1. vers. 18. *Dum omni modo sive per occasionem , sive per veritatem , Christus annuntietur : & in hoc gaudeo , sed & gaudebo* .

Multitudo Ministrorum, nisi sint digni, non prodest, sed officit.

Verùm enim verò quid hoc flebilius excogitari potest ? Non Medicorum multitudo , sed unus, isque in arte præcellens , malevalentem sanat . Sed audiamus Bernardum Tract. *De Convers. ad Cler.* cap. 30. -- Di„latata videtur Ecclesia , ipse Cleri etiam „ Sacratissimus Ordo , Fratrum numerus „ super numerum multiplicatus est . Verùm „ etsi multiplicasti Gentem , Domine , non „ magnificasti lætitiam , dum nihil minus „ apparet decessisse meriti ; quàm numeri „ accessisse . Curritur passim ad Sacros Or„dines , & reverenda ipsis quoque Spiritibus „ Angelicis ministeria homines apprehen„dunt sine reverentia , sine consideratione-- Nec dum hi ad Ecclesiæ regimen assumuntur , Populis consulitur , sed ad eorundem perniciem eliguntur -- Non est hoc consu„lere Populis , sed nocere ; nec præstare „ regimen , sed augere discrimen -- docet Leo Dist. 61. Can. *Miramur* .

Si pauci sint Ministri digni , nihil timendum.

Quod si pauci adinveniantur , qui Pastoralis officii habeantur digni , nil timendum est ; etenim in protectione Cœli commoratur Ecclesia , adversùs quam neutiquam prævalebunt Portæ Inferi .

Fateor cum Augustino tolerandos fore Mercenarios . Verùm dum eorum Evangelizatio Fidelibus prodest , ipsimet nocere indubium est . Sic S. Doctor *De verbis Domini* Ser. 49. -- Sunt homines in Ecclesia , „ de quibus dicit Apostolus , qui ea occa„sione evangelizant , quærentes ab homini„bus commoda sua , sive pecuniaria , sive „ honorum , vel laudis humanæ . . . & non „ tam salutem ejus quærunt , cui annun„ciant , quàm commodum suum . Ille au„tem , qui audit salutem a Deo , qui non „ habet salutem , si ei crediderit , quem ille „ annunciat , neque in illo spem posuerit ,

„ per

A

„ per quem illi annunciatur salus, qui annunciat, habebit detrimentum, cui annunciatur, habebit lucrum -- Hi sunt de quibus ait Catechismus Romanus *Parte* 2. *De Sacram. Ordinis cap.* 7. §. 4. -- Verùm „ etiam efficit, ut ipsi nihil amplius ex Sacerdotio consequantur, quàm Judas ex Apostolatus munere, quod illi sempiternum exitium attulit --

Et licèt ex Apostoli Sententia Lex sive naturalis, sive Divina velit, ut qui Altari servit; de Altari vivat; quæstus tamen, & lucri causâ ad Altare accedere maximum sacrilegium est -- Nam, *inquit idem Catechismus*, qui in hoc Ministerium seipsos arroganter inserunt, atque introducunt, de

B

„ his Dominum intellexisse dicendum est, „ cum inquit; Non mittebam Prophetas, & „ ipsi currebant; quo quidem hominum „ genere nihil infelicius, ac miserius, nihil „ Ecclesiæ Dei calamitosius esse potest --

8 His momentis pressi Ecclesiasticarum Dignitatum Amatores, sese continere non valentes, clamoribus aerem verberant, atque voce contendunt, nos damnare tum Prophetam, qui dicebat: *Ecce ego, mitte me*, tum præstantissimos Viros, qui ultro prædicationis munus, quod utique minoris perfectionis non est, quàm Episcopatus,

C

adoptant, atque exercent. Nonne præsto est Numinis auxilium, ubi humanæ non suppetunt vires? Illi quisque meritò se credat, nil de humana infirmitate pertimescens.

Utinam, qui Isaiæ venditant effatum, Isaiæ spiritus forent æmulatores! A Domino jam fuerat constitutus Propheta: *Et nunc Dominus meus misit me, & spiritus ejus* cap. 48. vers. 16. A Domino jam fuerat Seraphici ignis calculo emundatus. A Domino legitimæ vocationis signum acceperat, maxima scilicet urgente necessitate, quam satis innuebat vox illa: *Quem mittam*? Hinc non

Isaias spiritu charitatis dixit: Ecce ego mitte me.

D

spe lucrandi ibat Propheta, sed irrisionibus appetendus, utpote dura ingrato Populo enunciaturus; proinde non spiritu præsumptionis, sed charitatis. Nec priusquam purgatus, aut requisitus esset; se obtulit, ait S. Thomas.

Excellentissimum evangelizandi munus veneramur; sed ad hoc itidem gratiam vocationis prærequirit Apostolus: *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur*, ad Rom. 10. vers. 15. -- Quasi dicat non digne -- ut subdit D. Thomas. Duplex vocationis genus exponit idem Angelicus; per interiorem scilicet inspirationem, ut de Præcursore habetur;

Munus evangelizandi gratiam prærequirit vocationis.

E

vel per legitimam Prælatorum auctoritatem, 2. ad Corinth. 8. vers. 18. *Misimus cum illo fratrem, cui laus est in Evangelio per omnes Ecclesias*. Qui sic mittitur, quamvis facundiæ, & potentiæ, inops sit, Dei speret adjutorium.

9 Rem totam cum Chrysostomo *Hom.* 35. *in Matth.* placet absolvere -- Primatum „ Ecclesiæ concupiscere, neque justum est, „ neque utile. Quis enim sapiens vult ultro „ se subjicere servituti, & periculo tali, ut „ det rationem pro omni Ecclesia, nisi fortè „ qui non timet Dei judicium --

Primatum Ecclesiæ concupiscere, neque justum, neque utile est.

DISSERTATIO CANONICA II.

AD CANONEM XIV. CONCILII SARDICENSIS.

DE RESIDENTIA EPISCOPORUM.

10 S*I quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*; opus, ut explicat S. Hieronymus Epist. *ad Oceanum*, non dignitatem, laborem non delitias. Inter oves siquidem medius a Domino constituitur Episcopus, non tanquam qui recumbit, sed velut qui administrat. In sublimi sedet Sanctuarii Cathedra, venerabili Clericorum stipatus coronâ, num ut turgidam obsequentium ebibat auram, ut decimarum opulentiâ avaritiæ expleat ingluviem? Falleris. Audi Augustinum *in Psal.* 126. -- „ Quomodo Vinitori altior locus fit ad cu„ stodiendam vineam, sic & Episcopis altior „ locus factus est, & de isto alto loco peri„ culosa redditur ratio -- Vinitor est Præsul; & ideo ne vulpes Christi vineam demoliantur, obdormire ne audeat. Vinitor est; ideo ut omnem palmitem non ferentem fructum purget, apprime unumquemque noscere opus est. Vinitor demum est; adeoque arbores debet excolere, ut dent fructum tempore suo. Si vitis inutilibus frondescat pampinis, aut vomere non fossa, nec innovata arescat, si devastetur non custodita, Vinitoris crimini vertitur. Si ergo sordent Altaria, constuprantur Templa, Sacra violantur, profanantur Sanctuaria, nonne criminandi erunt Episcopi? Oscitanti Præsidi commendati Gregis adjudicantur delicta. Hujusmodi plane censendi sunt; qui aliorsum a Grege divagantur Episcopi, quibus Divino Jure mandatur Residentia.

Episcopus comparatur Vinitori.

Oscitanti Præsidi adjudicantur delicta Gregis.

DECLARATUR EPISCOPORUM RESIDENTIA DE JURE DIVINO.

11 IPsa multimodæ nomenclaturæ privilegia, quibus divinitùs insignitur Episcopalis Dignitas, realis Residentiæ jura indubie statuere videntur. *Apoc.* 2. Angeli, idest Nuncii nuncupantur Episcopi: *Isaia* 22. Vigiles, & Custodes super muros Jerusalem: 1. *ad Corinth.* 4. Ministri, & Dispensatores: 1. *Petri* 5. Dominici Gregis Pastores: *Ezech.* 3. Speculatores. Jam verò qualis Nuncius alieno loquitur ore? Quis Custos sedulò non agit excubias? Quis Vigilator alienis circumspicit oculis? Quis Speculator longe discedens nusquam prospectat, an hostes veniant? Agnosce, clamat Augustinus *Lib.* 19. *de Civit. Dei cap.* 19. Agnosce, onus tuum, Episcope; quia nomen operis habes, non honoris. *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei*, clamat Apostolorum Princeps 1. Petri 5. vers. 2. *providentes non coacte, sed spontanee secundùm Deum: neque*

Episcoporum multiplex nomenclatura.

turpis lucri gratiâ, ſed voluntarie: neque ut dominantes in Cleris, ſed forma facti gregis ex animo; morum nempe integritate, vitæ innocentiâ, exercitio virtutum, ſanctimoniæ exemplo, prudentiâ, conſilio. Ideo dicebat Areopagita *Ecclesiaſtica Hierarchia cap.* 13. — Oportere ordinem purgativum alio-„ rum, ea abundantia purgationis, quam in „ ſe habent, aliis communicare--Facti itidem forma Gregis ex animo, ut ovis morbida ſanetur, ſana conſiſtat, ut errans revocetur, revocata non fugiat, ut eſuriens paſcatur, ſatiata pingueſcat, ut ſterilis virtutibus fœcundetur, fœcunda coronetur. Aſt quomodo forma Gregis efficitur Epiſcopus, qui luporum incurſus flocci faciens, atque a Grege alienus aut delicias conſectatur, aut Eccleſiæ Dignitatem, jura, & diſciplinam Procerum libidini fœdiſſime ſubjicit, ut eorum benevolentiam aucupando, ſuis ſimulentur cupiditatibus? Quomodo ad Paſtoris exemplum ſuos component mores Populi, ſi ejus vultum ignorant? Mercenarius eſt, qui oves deſerit; Paſtor autem & ſuas agnoſcit oves, & ab iiſdem agnoſcitur. Nec aliunde ſane depravatos Eccleſiaſticorum mores collacrymatur Eccleſia, collapſam Sacrorum Canonum obſervantiam, exundantem in Populis vitiorum eluviem, quàm ex Prælatorum abſentia a Diœceſibus. Hos redarguit Dominus Zachariæ 11. verſ. 17. *O Paſtor, & Idolum, derelinquens gregem!* Hos privationi communionis ſubjicit Canon Sardicenſis XIV. — Epiſcopo in aliena Civitate, & Provin-„ cia, commorari non liceat abſque urgenti „ neceſſitate ultra tres ſeptimanas, aliter „ communione privandus—. Hos fructus facere ſuos vetat Tridentina Synodus *Seſſ.* 23. *cap.* 1. utpote divini . . .

Epiſcoporum munia.

12 Verùm Divinum Reſidentiæ jus clarius innoteſcit ex Sacris eloquiis, quibus Epiſcoporum munia referuntur. Act. 20. verſ. 28. legitur. *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei*. Et Matth. 24. verſ. 45. *Quis putas eſt fidelis ſervus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore*. Porro quiſnam Dominus Gregem regit, eique dat cibum in tempore, niſi qui verbo, & exemplo navat operam pro ſalute Populorum, publicis itidem eleemoſynarum largitionibus, quibus Subditi recreentur? Vacuum Epiſcopi nomen gerit, qui his liberaliter non incumbit; ut habetur Diſt. 85. Cap. *Fratrem noſtrum*, & Diſtinctione eadem Cap. *Florentinum*. Vigilet etiam oportet, ut ad Sacrorum Canonum obſervantiam dirigat Presbyterium, ut idoneos præficiat Miniſtros, ut doctos, proboſque Viros ad Sacrum Pœnitentiæ Miniſterium aſſumat. Annua Diœceſis luſtratione ovium mores debet exquirere, punire crimina, ſchiſmata componere, Clericos in officio continere, & quæcunque ad Eccleſiæ cultum, Fideliumque incrementum pertinent, conſtituere, atque præſcribere — Quæ omnia (inquit Tridentina Sy-„ nodus *Seſſione ſupralaudata*) nequaquam ab „ iis præſtari, & impleri poſſunt, qui Gregi „ ſuo non invigilant, ſed Mercenariorum „ more deſerunt. Sacroſancta Synodus eos „ admonet, & hortatur, ut Divinorum „ præceptorum memores, factique forma „ Gregis, in judiciu, & veritate paſcant, „ & regant—.

Epiſcopus Sponſus eſt Eccleſiæ, cui præficitur.

13 Quod ſi caſti Connubii jura ſpectemus; quis uſquam inficias ibit, Sponſum debere inſimul cum Sponſa vitam agere? Eccleſiæ, cui adſcribitur Epiſcopus, Sponſus eſt, Cap. *Inter corporalia. De translatione Epiſcoporum*, ubi Innocentius habet —„ Cum ergo fortius ſit ſpirituale vinculum, „ quàm carnale, dubitari non debet, quin „ Omnipotens Deus ſpirituale Conjugium, „ quod eſt inter Epiſcopum, & Eccleſiam, „ ſuo tantùm judicio reſervaverit diſſolven-„ dum — Et Cap. *Licèt* eodem titulo legitur — Quod in electione initum, ratum in „ Confirmatione, & in Conſecratione intel-„ ligitur conſummatum — Violator igitur ſacri fœderis dicetur Antiſtes, qui poſthabitis Reſidentiæ vinculis ab Eccleſia Sponſa longe vagatur.

OBJECTA REFELLUNTUR.

14 VErùm neſcio quem obmurmurantem audio, qui me, ac meam Orationem tanquam Pontificiæ Sedi injurioſam ſuccenſet, a qua omnis Epiſcopalis deſcendit auctoritas, atque ad ejus nutum huic, vel illi Eccleſiæ præficitur Epiſcopus. Sacrilegi erunt in Jus Divinum Sanctiſſimi Pontifices, cum plures ex Epiſcopis ab onere reſidendi liberare non dubitent. Si Spirituale ipſorum Connubium fortius aſtruitur carnali, jam ſemel initum neque Pontificia diſſolvi poterit poteſtate. Inter vigilantis hominis ſomnia hujuſmodi Conjugium recenſendum eſt, niſi Linum, & Cletum larvatos Epiſcopos dicere velimus, nulli namque præerant Eccleſiæ.

Sed hoſtem fingit, quem feriat Adverſarius. Primæ Sedis ſplendorem prædicta non obnubilant; ſed plurimum dilucidare valent. Amabo te: hunc, illumve in Pontificem eligunt Purpurati Patres; ergone Papatus Juris eſt humani? Si aſſentiris, non Pontificiæ Dignitati, ſed Regiæ famularis, & quem Eccleſiæ Principem extollis, alieno ſubdis judicio. Si autem illud refugis; eccur vereris admittere Epiſcopalis Reſidentiæ onus Divini Juris? — Si, cum Pe-„ tro dicitur, omnibus dicitur, amas me? „ Paſce oves meas — ait Auguſtinus Lib. *de Agone Chriſt.* cap. 30. Votum relaxat Pontifex; non ergo Divini Juris erit ejuſdem obligatio? Conjugem duxit Servus: quod autem Deus conjunxit, homo ſejungere non valet; ergo non debet ad tempus thorum deſerere, ut Domini juſta exequatur? A Deo eſt Epiſcopalis poteſtas; ſed Pontificiæ ſubordinata.

Epiſcopalis Poteſtas a Deo eſt, ſed Pontificiæ ſubordinata.

Sine Eccleſia Epiſcopum non admitto; quod ſatis innuit Concilium Chalcedonenſe *Can.* 6., ubi abſolute ordinari Clericos prohibet ſine titulo, ideſt ſine Eccleſia; & ideo Joannes III. *Epiſt. unica cap.* 2. Linum, & Cletum, in ſolius exterioris adminiſtrationis adjutorium

Non eſt Epiſcopus ſine Eccleſia.

abſque

absque ulla Clavium prærogativa a Petro adscitos fuisse declarat.

15 Quod si quis netvis omnibus contendat, verum fore Episcopum nulli licèt Ecclesiæ adscriptus habeatur; non Jurisdictionis, sed puri Ordinis dicetur, Sacramentorum Minister, secus ovium Pastor. Hunc porro mea hæc non ferit Oratio; quippe quæ ad eum dirigitur, quem ut Servum fidelem constituit Dominus super familiam suam. Hic Sponsus est, de quo Evaristus Epist. 2. *de Episcopis ejectis*, & refertur Cap. *Sicut vir* 7. q. 1. — Sicut ei, *scilicet Christo*, „ sua conjuncta est Sponsa, idest Ecclesia, „ sic Episcopis junguntur Ecclesiæ, unicul- „ que proportione sua... Et sicut Vir non „ debet adulterare Uxorem suam; ita nec „ Episcopus Ecclesiam suam, idest, ut illam „ dimittat, ad quam sacratus est, absque „ inevitabili necessitate —

Sicut Vir Uxorem ita Episcopus Ecclesiam non debet dimittere.

16 Sed quid plura? Audiant Episcopi Dominum per Ezechielem loquentem cap. 34., & contremiscant. *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos: nonne greges a Pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abjectum est, non reduxistis, & quod perierat, non quæsistis; sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset Pastor, & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt. Erraverunt greges mei in cunctis montibus, & in universo colle excelso... Propterea Pastores audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manu eorum; & cessare faciam eos, ut ultra non pascant gregem &c.*

Alloquitur Dominus in Scripturis Episcopos.

DISSERTATIO CANONICA III.

AD CAP. II. SESSIONIS VII. CONCILII TRIDENTINI.

DE BENEFICIIS ECCLESIASTICIS.

BENEFICIORUM PLURALITAS REPROBATUR.

17 O Primo sane consilio, nec sine speciali divini Numinis afflatu Tridentina Synodus agens de Reformatione, indignam execratur Beneficiorum pluralitatem, atque mandat laudato capite ut — Nemo quacunque etiam „ dignitate, gradu, aut præeminentia præ„ fulgens, plures Metropolitanas, seu Ca„ thedrales Ecclesias, in titulum sive Com„ mendam, aut alio quovis nomine, con„ tra Sacrorum Canonum instituta, reci„ pere & simul retinere præsumat; cum val„ de felix sit ille censendus, cui unam Ec„ clesiam bene, ac fructuose, & cum ani„ marum sibi commissarum salute regere „ contigerit —

Tridentinum prohibet Beneficiorũ pluralitatem.

18 Nec aliter sane regenda, instituendaque Ecclesia est, si modum spectemus, quo eam Christus condidit, atque sacravit. Mittens enim per Universum terrarum Orbem Apostolos, ut Evangelicæ veritatis lucem ubique gentium diffunderent, atque Idololatriæ dissiparent tenebras, ipsis præcepit *Luc.* 9. ne duas tunicas haberent; in his porro affabre descriptas peculiares voluit Ecclesias Hugo Cardinalis, laudati textus scrutator egregius. Dum ergo duas habere tunicas prohibet Dominus, Prælatos edocet, ne plures adeant Præbendas, unius Præfecturæ contenti.

Christus docet ne quis duas habeat Præbendas.

19 Ecclesiæ Antistites velut Christi milites considerat Apostolus 2. ad Timoth. 2. vers. 3. *Labora sicut bonus miles Christi Jesu.* E munere namque ipsorum est Crucis vexillum deferre, tueri Evangelium, Fidei hostes arcere, & vincere. At verò militem duobus nomen dare, Juris vetat auctoritas, *l. qui militat, ff. Improsterum.*

Ecclesiæ Antistes velut Christi miles.

Fateor equidem cum Apostolo 1. ad Corinth. 9. neminem suis stipendiis usquam militare, & qui Evangelium enunciat, de Evangelio vivere debere; attamen ubi de Evangelio vivitur, duplicia denegantur stipendia. Audi sibimet loquentem Hieronymum *in cap.* 3. *Mich.* -- Permittitur Tibi, o „ Sacerdos, ut vivas de Altari; non ut luxu„ ries — Delicatus Magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat. Accusare avaritiam, & latro potest. Sacerdotis Christi os, mens, manusque, concurdent. Qui plurium Titulorum emolumenta, sed non operam, nec plurium Ecclesiarum laborem assequitur, ipse quidem de Altari non vivit, sed luxuriatur. Propterea S. Bernardus *er.* 23. *super Cantic.* clamabat — Timeant Clerici, „ timeant Ministri Ecclesiæ, qui in terris „ Sanctorum, quas possident, tam iniqua „ gerunt, ut stipendiis, quæ sufficere de„ beant, minime contenti, superflua, qui„ bus egeni sustentandi forent, impie, sa„ crilegeque sibi retineant, & in usus suæ „ superbiæ, atque luxuriæ victum pauperum „ consummere non vereantur --

20 Boni nominis sit oportet, qui de Altari vivens, Altari deservit; & ideo Dominus Levit. 21. vers. 17. locutus est ad Aaron dicens: *Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo.* Porro inter maculas, quæ Sacerdotium vitiare possunt, dubio-procul recensetur ab Apostolo Beneficiorum pluralitas; scribens enim ad Timotheum Epist. 1. cap. 3. vult Episcopum unius uxoris virum. Carnalis ne Uxoris, an spiritualis? Spiritualis utique; cum Sacerdotum Sponsa sit Ecclesia, cui præsunt. Dividit autem cum Meretricibus spiritum suum, qui plures appetit, aditque, Commendas. Naturale Jus humanum indulget, ut unum unam tantummodo

Qui Altari deservit oportet esse sine macula.

Apostolus vult unum unam habere Ecclesiam.

modu quis carnalem Conjugem habear, & maximo deturpatur piaculo, qui plures sibi vendicat. Damnabilis itaque criminis reus erit, qui plures habebit Ecclesias.

OBJECTIONI FIT SATIS, ET ROBORATUR DOCTRINA.

21 VErùm ex laodata Pauli Epistola sibi plaudunt Adversarii, dum inibi Cap. 5. vers. 17. legunt: *Qui bene præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur; maxime qui laborant in verbo, & doctrina.*

Bene equidem; utinam non ad insipientiam. Duplici utique honore digni sunt, qui & docendo præsunt, & operando. Attamen qualis est duplex hujusmodi honor? Non alius sane, nisi spiritualis obedientiæ humilitas, & temporalis provideutia. De illa dicitur Ecclesiastici 4. vers. 7. *Presbytero humilia animam tuam*; de hac verò ad Gal. 6. vers. 6. *Communicet autem is, qui catechizatur verbo ei, qui se catechizat, in omnibus bonis*. Perperàm igitur legit, qui ad duplicia Præbendarum distrahit textum; quooiam præesse debent Pastores, non ut a Sede honorem aucupentur, sed ut eidem conferant; non ut de Subditis pinguescant, sed ut Subditi ab ipsis pascantur. Non datum quærebat, sed fructum spiritualem requirebat Apostolus ad Philipp. 4. v. 17. De hoc honorandus est Præsul; ideo dicebat Dominus Luc. 22. vers. 25. *Qui potestatem habent super eos, benefici vocantur*. Quodnam quæso largiuntur beneficium Populis? si dum plures congerunt Præbendas, unice sibi studere in aperto est. Ecclesiastica bona sunt Fidelium vota, & pretia peccatorum, ut ait Urbanus Pontifex in sua Decretali, quibus Sacerdorum laborem, quasi dixerim, emunt, quo in viam salutis dirigantur.

Quomodo Præsules duplici honore honorandi.

22 A Domino super familiam suam constituitur Præsul tanquam fidelis Servus, & prudens, ut det escam in tempore. E re Ipsius est, ut prava, indirecta, & aspera fint in vias planas, ut aberrantes ad veritatem revocentur; delinquentes corrigantur, ne pereant; rudes instruantur, ne desipiant; solentur tristes, ne desperent; fortes roborentur, ut proficiant. Hæc omnia saoe perstrinxit Tridentinum *Sess. 23. cap. 1. de Reformat.* — Præcepto divino mandatum est om„ nibus, quibus cura animarum commissa „ est, oves suas agnoscere, pro his sacrifi„ cium offerre, verbi Dei prædicatione, Sa„ cramentorum administratione, ac bonorum „ operum exemplo pascere, pauperum, alia„ rumque miserabilium personarum curam „ paternam gerere, & in cetera munia Pa„ storalia incumbere — Ast quomodo hæc præstabunt, qui Beneficiorum pluralitate distracti, Ecclesiis suis assistere non valent? Quomodo huic obtemperabunt mandato, qui Præbendarum pluralitate præpediti, Gregem suum nequeunt dignoscere? Mercenariorum more commendatas sibi oves deserere necesse est, qui multiplicia caquirunt Beneficia, pia Fidelium vota fraudantes.

Præsul tamquam fidelis servus, & prudens.

Pastoralia munia nequeunt præstare qui multiplicia Beneficia aucupantur.

23 De his Pastoribus conqueritur Dominus apud Jeremiam cap. 12. vers. 10., & seq. *Pastores multi demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam, dederunt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis, posuerunt eam in dissipationem: luxitque super me*. Durioribus tamen lacrymis flebunt isti cupiditatem suam; quoniam ipsorum non erit Regnum Cœlorum. Quod innuit S. Bernardus *Ad Comitem Theobaldum Epist. 271.* — Offendo procul-dubio, si ha„ beo, quod requiritis . . . . Nam nec cui„ quam vel Adulto plures in pluribus Ec„ clesiis habere licet, nisi dispensatorie qui„ dem ob magnam, vel Ecclesiæ necessita„ tem, vel Personarum utilitatem . . . Hinc „ est, quod contra Deum nolo aliquid ha„ beat, ne non habeat Deum —

Regnum Cœlorum non possidebunt.

Infaustum hocce omen comprobatum habemus a Philippo Magno quondam Parisiensi Cancellario. Quid illi profuerunt duplicia Beneficiorum stipendia? Quid multiplices Præbendarum fructus? Detractus est ad inferos, atque sempiternis addictus suppliciis. Sic ipsemet terrâ sub hominis larvâ testatus est Guillelmo Parisiensi Episcopo, qui eum paterna sollicitudine admonuerat, ut pluralitati cederet Beneficiorum. Historiam habes apud Dionysium Cartusianum *Opusc. de Pluralitate Beneficiorum*. Et licèt nec scientia, nec ratio sit apud Inferos; est tamen non fallax experimentum, quo viventes edoceantur, ut rectè sapiant.

Exemplum Philippi Magni ex-Parisiensi Cancellarii.

DISSERTATIO CANONICA IV.

AN EXCOMMUNICATIO AB HOMINE LATA ABSQUE PRÆVIA ADMONITIONE SIT VALIDA.

INJUSTA EST EXCOMMUNICATIO AB HOMINE LATA SINE PRÆVIA ADMONITIONE.

24 QUantùm exhorrenda, pertimescendaque sit Excommunicationis Sententia, ex eo facilè quisquam conjicere potest, quod per eam, qui Christo nomen dedit, visibiliter ab Ecclesia præscinditur; ut habet Augustinus Cap. ult. *De unit. Eccl.*; seu ut Cyprianus loquitur *Epist. 62.* — Spirituali gla„ dio superbi, & contumaces necantur, „ dum de Ecclesia ejiciuntur — Verùm, proh dolor! quò altiùs infligitur vulnus, eò minùs sentitur. Væ tamen spernenti. Sciat, non hominem, sed Christum spernere, ut nos docet Canonica Sanctio 11. q. 3. Cap. *Nemo* — Nemo contemnat Ecclesiastica vin„ cula, non enim homo est, qui ligat, sed „ Christus, qui nobis hanc potestatem de„ dit — Apage nunc insanum Erasmi effatum *In colloquiis de Fide*, quo asserere non cru-

Excommunicatio multum pertimescenda.

erubuit, Excommunicationem territare pueros, non quidem Viros fortes. Hæc igitur terrifica pœna, ut justa sit, præviam exigit monitionem.

25 Corripiantur (Augustinus habet Can. *Corripiantur* 24. q. 3. relatus) -- Corripiantur a Præpositis Subditi Fratres correptionibus de charitate venientibus, pro culparum diversitate, diversis, vel minoribus, vel amplioribus; quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit Episcopale judicium (quâ pœnâ in Ecclesia nulla major est) potest, si Deus voluerit, in correptionem saluberrimam cedere, atque proficere — Verùm enim verò de charitate nequaquam venit Excommunicatio, quam non præcedit monitio.

De charitate venire debet Excommunicatio.

26 Qui tanto percutitur fulmine, prævenientis fulgoris coruscationem videat, inde ictum sustineat; ita traditum habemus Can. *Reprehensibilis. De Appellationibus* -- Præsenti Decreto statuimus, ut nec Prælati, nisi Canonica commonitione præmissâ, Suspensionis, vel Excommunicationis Sententiam proferant in Subditos --

Canones præviam admonitionem exposcunt.

27 De ea porro Excommunicatione loqui Canones decet vos scire, quæ ab homine dicitur. Illa enim, quæ a Jure nuncupatur, videlicet per Legem, aut Statutum, pronunciatur, monitione non indigere haud dubium est; quippe Lex ipsa semper loquitur, semperque urget transgressorem.

Excommunicatio a Jure monitione non indiget.

NON TANTUM INJUSTA EST, SED ETIAM INVALIDA.

28 AT verò nedum injustam, sed nullius fore momenti Excommunicationem absque prævia admonitione Jura proclamant. Irritus siquidem meritò censetur actus ille, cui essentialis deficit forma.

Adeamus primò Evangelium, & Christo Magistro, percipiamus, quæ forma, quisve substantialis præmittendus sit modus. *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus*, Matth. 18. vers. 17. At quomodo dicetur, non audire Ecclesiam, quem ipsa Ecclesia non monat?

Ex Evangelio eruitur monitio præmittenda.

Primum formalis Excommunicationis testimonium exhibuit Paulus, ubi incestuosum Corinthium tradidit Satanæ; sed & exemplar ferendæ Sententiæ docuit, cum 2. ad Thessal. 3. vers. 14. scripsit: *Si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, & ne commisceamini, cum illo, ut confundatur*, Ad Titum 3. vers. 10. vitandum præcipit aberrantem a Fide; verùm non nisi admonitum: *Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devita*.

Itidem ex Apostolo.

29 Hinc etiam Canones volunt, pedetentim Judices procedere — Ut Judices non festinato, temere, & imprudenter . . . ex quacunque levissima causa, unico verbo, Censuræ gladio, quem jugulent -- Temerariæ festinationis crimen dubio-procul non effugiet Pastor, qui Subditum nil tale cogitantem graviter anathemate percellit. Et meritò sane. Cum enim monitio præcedit, quid magis deceat, attenditur, mens componitur, ira sedatur.

Canones volunt pedetentim Judices procedere.

Ignorantem non ferit Ecclesiasticus gladius Can. 2. *De Constitut.* in 6. -- Ut animarum periculis obvietur, Sententiis per Statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes: dum tamen ignorantia crassa non fuerit, aut supina -- Et Can. *Si verò. De Sententia Excommunicationis* -- Si verò aliquis in Clerum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet Apostolico præsentari conspectui, nec etiam Excommunicatione notari: dummodo ipsum esse Clericum ignoraverit -- Utique criminis ignorat turpitudinem, qui nec lege, nec verbo, minantem novit Judicem.

Excommunicatio non ligat ignorantem.

30 Heu quot perdidit improvidus Prælati Zelus! -- Quo circa (cum admonet Nazianzenus *Orat.26.*) ne citò, ac temere membrum seces, ac projicias; cum incertum sit, an hac ratione partes quoque sanæ perniciem aliquam contracturæ sint -- Discat a Christo, qui curaturus Asiæ Antistites gladium deferebat in ore: Apoc. 1. vers. 16. *Et de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat*. Appareat in ore monentis, inde ad manum exequentis descendat.

UNA DILUITUR OBJECTIO, ET COROLLARIUM ANNECTITUR.

31 CLamas, medicinam non fore Censuras sed pœnam. Esto. Sed qualis sit, habes ex Augustino Lib. 1. *contra Adversarium Legis, & Prophetarum cap.* 17. -- Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus; quod gravius est, quàm si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subigeretur -- Ecquid enim magis reformidare debet Christianus, quàm a Christi corpore separari? Si ab ipso sejungitur, jam non est membrum ejus; propterea nec ab ejus spiritu roboratur. Quo pacto igitur gravis adeo pœna, monitione prætermissa, poterit infligi?

Qualis pœna sit Excommunicatio.

Juris naturalis esse novimus, neminem inauditum posse puniri. Immo priusquam a Fidelium cœtu quemquam sejungat Ecclesia, modis omnibus, hisque suavibus studere debet errantem revocare, infirmum sanare; ut satis apte innuit Canon *Ecce* 24. q. 3. -- Quæcunque (*crimina*) non fuerint patientiæ leni medicamento sanata, velut igne quodam piæ increpationis urenda sunt, & curanda; quod si nec sic quidem æquanimiter sustinentis, ac pie increpantis medela processeris, in eis, qui diu portari, ac salubriter objurgati corrigi noluerint, tanquam putres corporis partes debent ferro Excommunicationis abscindi --

Nemo inauditus punitur.

In eam ad unum omnes confluunt Sententiam, tantummodo contumacem Excommunicatione feriendum; quod & S. Thomas ajebat *in Suppl. quæst.* 21. *art.* 3. -- Excommunicatio infligi non debet etiam pro peccato mortali, nisi contumax fuerit -- Porro contumax ille censetur, qui obtempe-

Solùm contumax Excommunicatione feriendus.

tare

rare retractat — Tunc enim (prosequitur „ S. Doctor) postquam monitus fuerit, si „ contempserit, contumax reputatur — Si autem quis non moneatur, quo jure obedire nolle judicabitur? Quomodo contumax dicetur? Monitionem itaque omnimode præmittenda est.

32 Hanc monitionem decernunt Canones Cap. *Sacro de Sentent. Excommunicationis* in 6., Cap. *Statutum* sub eodem titul., & alibi sæpe, & unam quidem pro substantiali valore, trinam pro solemnitate Fori. Can. *Constitutionem, de Sentent. Excommunicationis* in 6. — Statuimus quoque, ut inter moni„ tiones, quas ut Canonice promulgetur Ex„ communicationis Sententia, statuunt Jura „ præmitti, Judices sive monitionibus tribus „ utantur, sive una pro tribus, observent „ aliquorum dierum competentia intervalla, „ nisi facti necessitas ca'suaserit moderanda —

Canones ad valorem unam petunt monitionem, trinam ad solemnitatem.

33 Excipies tamen Excommunicationem latam in Communicantes cum Excommunicatis; ut in aperto est ex Canone *Statuimus, de Sentent. Excommunic.* in 6. Hanc quippe Generale Concilium Lugdunense sub Innocentio IV. nullam declarat, nisi trina in proprietate præcedat monitio. Id etiam ad Sententiam Suspensionis, & Interdicti, extendit Gregorius X. Can. *Statutum* eodem Titulo; cujus Constitutionis rationem reddit Glossa, ut nimia facilitas cohiberetur anathematizandi participantes. Hoc autem momentum apte deservit, ut nulla quæcunque declaretur Censura, ubi nulla præcessit monitio.

Exceptio aliqua.

34 Hæc quidem certa credimus, nisi criminis notorietas a communi regula cogat recedere. Notorium porro aliud est facti, contumaciæ alterum. Notorium facti tunc censetur, cum delictum publicum est, atque nullimode obvelari potest. Notorium contumaciæ importat evidentiam perversæ voluntatis, qua reus admonitionem se conculcaturum profitetur. Notorium facti sine prævia admonitione puniri non valet. Potest tamen sine prævia admonitione puniri Notorium contumaciæ; ipsa enim obduratæ pravitatis manifestatio æquivalet inobedientiæ præmissarum admonitionum. Potissimùm cum Excommunicatio, utpote ex essentiali conceptu medicinalis, Evangelicæ sapit naturam correptionis, quæ præcepti vim non consequitur, quoties spes non apparet emendationis; propterea inquit S. Thomas 2. 2. *quæst.* 33. *art.* 6. — Ubi probabiliter æstimatur, quod „ Peccator admonitionem non recipiat, sed „ ad pejora labatur, est ab hujusmodi cor„ reptione desistendum —

Notorium aliud facti, & aliud contumaciæ.

35 Ex hoc inferas velim, Judicem non debere Reum diris vovere, si nulla subsit spes resipiscendi, nisi delicti gravitas exigat, vel ut alii terreantur, vel ut a simili noxa abstineant. Can. *Quapropter* 2. q. 7. — Ut „ transgressionis ultio fiat, & ceteris inter„ dictio delinquendi — Can. *Ad liberandum, de Judæis, & Saracenis* — Quod si fortè sol„ vendo non fecerint, sic aliàs reatus talium „ castigetur, quod in pœna ipsorum aliis „ interdicatur audacia similia præsumendi —

Utinam omnes ea, qua par est reverentia, obediant Evangelio, ne tam acri medicina contumaces curari debeant.

DISSERTATIO CANONICA V.

AD CANONEM I. CONCILII ANDEGAVENSIS ANNO 453. IN GALLIA CELEBRATI.

DE EXEMPTIONE ECCLESIASTICORUM A JUDICIIS SECULARIBUS.

36 Universam Ecclesiasticæ immunitatis Provinciam elucidandam minime aggredior. Quis enim in tanta rerum, & difficultatum varietate, temporis coarctatus angustiis, pro rei dignitate verba faciet? In præsentia itaque sermonem instituo de Concilii Andegavensis Canone, qui eò tendit, ut Valentiniani III. infirmaret Sanctionem, qua anno 452. qualscunque Ecclesiasticorum causas, iis dumtaxat exceptis, quæ ad Fidem immediate pertinent, Secularibus Judiciis subjecerat. Imperialis hujusmodi Constitutio infausta illa sacrilegæ impietatis projecit semina, quibus toties Ecclesia vexata fuit, donec in apertam eruperunt Hæresim, quam in Angliam invexit Henricus VIII., atque inde Apologeticis Scriptis tutatus est Jacobus Primus Britanorum Rex, eique agglomeratis Argumentorum quisquiliis suppetias tulit Marcus Antonius De Dominis Apostata Spalatensis. Attamen ea quovis tempore fuit veritatis conditio, ut vividior exurgeret, atque felicior virescere. Hinc ad Clericalis Dignitatis splendorem plura inita Concilia, multiplices editi Canones.

DEFENDITUR PRIVILEGIUM FORI CLERICORUM.

37 ET sane quid indignius, quàm Pastorem ab ove judicari, liberum a Servo, filium ab alienigena, Sacrum a profano? Tantò altior effectus est Ecclesiasticus Ordo, quantò nobilius præ aliis nomen hæreditavit. Hoc apprime novit Magnus Constantinus, quo oblatos querimoniarum Libellos, quæ quosdam inter Episcopos versabantur, jussit exuri, subdens — Vos etenim „ nobis a Deo dati estis Dii, & conveniens „ non est, ut homo judicet Deos — Sic apud Ruffinum *Lib.* 1. *cap.* 2.

Indignum est Superiorem ab Inferiore judicari.

Dii sunt, quos sibi ipse speciali jure in obsequium delegit Deus, sui cultus præfecit Ministros, Dominici Corporis constituit Custodes, effectores Sacramentorum, atque Mysteriorum Dispensatores; propterea — „ Non a Legibus publicis, non a Potestati„ bus Seculi, sed a Pontificibus, & Sacer„ dotibus, Omnipotens Deus Christianæ Re„ ligionis Clericos, & Sacerdotes, voluit or„ dinari, & discuti — Can. *Imperator* dist. 96.

38 Eo Dignitatis, ac excellentiæ gradu Christi Sacerdotium excedit Aaronicum, quo corpus umbram, veritas figuram, utque cuut

Sacerdotium Christi excellentior Aaronico.

cum Apostolo loquar, Domina Ancillam, caro Spiritum, Magisterium Pedagogiam; unde egregie dicebat Leo Magnus Serm. 8. *De Passione Domini* -- Nunc, & Ordo clarior „ Levitarum, & Dignitas amplior Seniorum, „ & sacratior est unctio Sacerdotum -- Æquum igitur est, melioris Testamenti Clericos meliori etiam veneratione excipi; ut apte Alexander III. in Concilio Lateranensi relatus Can. *Non minus, de Immunitate Ecclesiast.* in 6. -- Non decet, Ecclesiam Dei „ minùs liberam esse tempore Principum „ Christianorum, quàm fuerit tempore „ Pharaonis -- Porro Gen. 47. cum Joseph universam Ægypti Terram subjiceret Pharaoni, liberos voluit Sacerdotes. Artaxerxes quoque Persarum Rex pro Ministris Sanctuarii ad Ministros suos scripsit: *Vobis quoque notum facimus de universis Sacerdotibus, & Levitis, & Cantoribus, & Janitoribus, Nathinæis, & Ministris Domus Dei hujus, ut vectigal, & tributum, & annonas, non habeatis potestatem imponendi super eos.* 1. Esdræ cap. 7. vers. 24. Quid damnabiliùs itaque in Lege Gratiæ laicali potestati subdere Ecclesiasticum Ordinem?

Sacerdotes liberos esse voluit Pharao.

Quid Artaxerxes Persarum Rex.

Hinc meritò Marcellinus Papa II. q. 1. Can. *Clericum*, ajebat — Clericum cujuslibet Ordinis, absque Pontificis sui permissu, „ nullus præsumat ad Secularem Judicem „ attrahere, nec Laico quemlibet Clericum „ liceat accusare — Et Can. *Nullus, de Foro competenti* gravi pœna mulctatur, qui id attentare præsumit — Nullus Judicum, neque „ Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores Ecclesiæ sine „ permissu Pontificis, per se distringere, aut „ condemnare præsumat. Quod si fecerit ab „ Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tandiu sit sequestratus, quousque „ reatum suum cognoscens emendet —

Canones de privilegio Fori Clericorum.

39 Et sane si Aaron Sacerdotum Principi Levitas subesse voluit Dominus, ne in eos Jus ullum terrena Potestas haberet, Numer. 3. vers. 9., & seq. *Dabisque dono Levitas Aaron, & filiis ejus, qui traditi sunt a filiis Israel*; quantò magis decuit, ut Præsulibus suis subessent Christianæ Religionis Ministri?

Nullum Jus habebat terrena Potestas in Levitas.

Ita plane -- Nullus Clericus alium Clericum ad Judicem Secularem accusare, „ aut ad causam dicendam trahere quocunque modo præsumat, sed omne negotium „ Clericorum, aut in Episcopi sui, aut „ Presbyterorum, cum Archidiacono præsentia finiatur — Sic definivit Concilium Matisconense 1. q. 1. Canoni 6. insertum. Et eàdem causà Can. *Si quis* — Si quis autem Laicus Clericum cujuscunque gradus „ esse pulsandum, ad Episcoporum judicium „ in eadem Civitate, vel Territorio constitutorum proponat eis, quas se habere existimat actiones — Quod & sequenti Canone ex Concilio Agathensi *cap.* 32. repetitur -- Clericum nullus præsumat apud Secularem Judicem, Episcopo non permittente „ pulsare, sed si pulsatus fuerit, non respondeat — His concinunt Bonifacius I. *ad Honorium Augustum*, Cajus *ad Felicem*, Leo *ad Episcopos Traciæ*, Gelasius I. *ad Anastasium Imperatorem*, aliique passim.

Alii Canones.

VERSUTIÆ MARCI ANTONII DE DOMINIS, ET MAIMBOURGI EVERTUNTUR.

40 AD hæc erigit aures versipellis Apostata Marcus Antonius de Dominis, nosque irridet, quasi Clericos Christo majores efficere velimus, magisque deferre Presbyteris, quàm Evangelicæ Legis Auctori. Se Cæsaris Ministro subjectum agnovit Christus: *Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Joan. 19. vers. 11.; & eandem Romanorum Ecclesiasticorum superbia Regibus ipsis dedignatur subesse? Vere cum Lucifero in lateribus Aquilonis posuit Sedem suam, ut inde in barathrum detrudatur confusionis. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, clamat Apostolus ad Rom. 13. *Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi tanquam præcellenti, sive Ducibus tanquam ab eo missis*, repetit Petrus Epist. 1. cap. 2.

Quis non execratur os blasphemum? Siccine in Filium Dei assurgis? Siccine tibi vilescit Salvatoris Majestas? Haud tamen mirandum, quod Domini Majestatem deprimas; cum ejusdem veracitati sacrilegus Desertor non credas. Si Christum Pilato subdis, ex quo legis: *Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper*; cur ipsum non subjicis Militibus, Satellitibus, Tortoribus, immo & Dæmonibus, cum audis Lucæ 22. vers. 53. *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum?* Si oblatus est, quia ipse voluit, jam in aperto est, voluntarium Judicem, a quo damnaretur, eligere voluisse.

Christus Pilato, & Militibus, quia voluit, se tradidit.

41 Verùm quoniam ad Scripturas nos appellat, Scripturas adeamus. Matth. 17. vers. 23., & seqq. literaliter hujusmodi quæstio occurrit. Petrum alloquuntur Judæorum Ministri: *Magister vester non solvit Didrachma... Et cum intrasset in domum, prævenit eum Jesus dicens: quid tibi videtur Simon? Reges terræ, a quibus accipiunt tributum, vel censum? a filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi Jesus: ergo liberi sunt Filii.* Liber itaque est Filius Dei; terrenæ non subjicitur potestati.

Terrenæ Potestati non fuit Christus subjectus.

Quod si ubi Regis Filius immunis est, eodem immunitatis privilegio familiares ejusdem obsequio specialiter addicti congaudent, fas est immunem quoque Ecclesiasticum Ordinem peculiariter in sortem Domini vocatum concedere. Hoc satis innuit ipse Dominus subdens vers. 26. *Da eis pro me, & te.* Quasi dicat: Liber sum ab onere solvendi; utpote Filius Regis: liber tu quoque, utpote domesticus meus: *Ut autem non scandalizemus eos, vade ad Mare, & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenies staterem; illum sumens, da eis pro me, & te.*

42 Ex his Scripturis satis superque eruitur esse Juris Divini Immunitatem Ecclesiasticam. Et sacr Divini Juris fore plura declaravere Concilia. Coloniense II. sub Julio III. *Can.* 1. *partis* 2. — Immunitas Eccle-

Immunitas Ecclesiastica est de Jure Divino.

„ siastica

„ siastica vetustissima res est , Jure pariter „ Divino , & humano introducta -- Lateranense sub Leone X. *Sess. IX.* -- Cum a Jure „ tam Divino , quàm humano Laicis potestas „ nulla in Ecclesiasticas Personas attributa „ sit , innovamus omnes , & singulas Con„ stitutiones &c. -- Lateranense sub Innocentio III. , ut habetur in Cap. *Nimis* , *de jurejurando* -- Nimis de Jure Divino quidam „ Laici usurpare nituntur , cum Viros Ec„ clesiasticos nihil temporale obtinentes ab „ eis , ad præstandum sibi fidelitatis Sacra„ menta compellunt -- In Can. *Quanquam, de censibus* in 6. Bonifacius VIII. habet -- Eccle„ siæ, Ecclesiasticæque Personæ non solùm Jure „ humano , sed etiam Divino a Secularium „ Personarum exactionibus sunt immunes -- Tridentinum denique *Sess. XXV. cap.* 20. *de Reform.* -- Ecclesiæ , & Ecclesiasticarum Per„ sonarum immunitas Dei ordinatione , & „ Canonicis Sanctionibus instituta est --

Quod si legitima Scripturarum Interpres , Apostolica Sedes Ecclesiastici Ordinis exemptionem a Seculari Potestate Juris Divini credidit , fieri nequaquam potest , ut Scripturis adversetur .

43 Laicos igitur sunt allocuti sive Petrus , sive Paulus, ubi Principibus coactivam præceperunt subjectionem ; Laicos monuere , ubi Regum timere gladium docuerunt .

Quævis anima suis Potestatibus subdita.

Omnis quidem anima sublimioribus Potestatibus subdita sit , sed quæque suis . Annon sublimes Potestates sunt Presbyteri , quos duplici honore dignos censuit Apostolus ? Annon Episcopi præcellenti hujusmodi fulgent præeminentia , quos regere Ecclesiam Dei posuit Spiritus Sanctus ?

Sapientissimi Imperatores immunitatem agnoverunt Ecclesiasticā

Hoc noverunt sapientissimi æque , ac potentissimi Principes, qui olim Imperii Jura propugnabant . Audiant Caroli Magni , & Ludovici Pii legem *lib. 6. cap.* 109. relatam -- „ Clerici etiam non Secularibus Judicibus , „ sed Episcopali audientiæ reserventur . Fas „ enim non est , ut Divini muneris Ministri „ temporalium Potestatum subdantur arbi„ trio -- Audiant Valentiniani Senioris effatum -- Super nos est vestrum negotium , & „ ideo vos de vestris inter vos agite causis : „ quia supra nos estis -- Et Marcianus Cap. *De Episcopali Audientia* , habet -- Volentes „ Ecclesiarum Clericum aliqua lite pulsare , „ ad Episcopum causam dicant -- Et Justinianus *Constit.* 123. -- Si Ecclesiasticum ne„ gotium sit, nullam communionem habento „ Civiles Magistratus cum ea disceptatione , „ sed Religiosissimi Episcopi secundùm Sa„ cros Canones negotio finem imponunto -- Propterea & jure , & meritò Alexander III. Lib. 2. *Decretalium* Tit. *De Judiciis* Can. 4. concludit -- At si Clerici coram Seculari „ Judice convicti fuerint , vel confessi de „ crimine , non sunt propter hoc a suo Epi„ scopo aliquatenus condemnandi ; sicut „ enim Sententia a suo non Judice lata non „ tenet, ita nec facta confessio coram ipso --

44 . Veneranda sunt hæc Venerabili Ecclesiasticorum Choro concessa privilegia , submurmurat Ludovicus Maimbourg ; at ubi abusus subrepit potestatis, Regium patet Parlamentum ; Appellationi tanquam ab abusu, præsto esse debet Secularium Judicum examen , atque Sententia .

Privilegium Fori Clericorum nequit eludi.

Verùm quis unquam Politicum Hominem docuit , Sacrosanctas illas Sanctiones fallaciis eludere , quas iteratis Sessionibus firmarunt innumera cujuscunque , & potissimùm Gallicanæ, Nationis , Conciliis : quas repetitis Canonibus ab universis Catholici Orbis Academiis adoptatis , Apostolica Sedes roboravit : quas Imperatores , atque Christianissimi Principes Populis servandas tradiderunt : quas , ut propugnarent , tot Sanctissimi Præsules exilia passi sunt , & sæpenumero fortissimi Martyres sanguinem fuderunt ; quas demum naturale lumen dictat , Jusque Divinum approbat ?

45 Ast , inquit , in Ecclesiastico Judicio si abusus obrepat , quis vindex habebitur , nisi Parlamentum ?

Appellatio ad Parlam. tum abusu.

Admirabile sane magisterii genus , minorem injustitiam velle majori vindicare . Si Ecclesiastica potestas excelsior est Seculari , pluris ne faciendum est privatum unius Clerici damnum , quàm Hierarchici Ordinis perversio, quàm Superioris dignitatis Jus, atque decus ? Si Appellatio , ut ajunt , ab abusu , adoptetur , quænam Ecclesiasticorum causa a laicali Jurisdictione erit immunis , cum justissima quæque de abusu criminentur ? In Tridentino adversùs Novatores actum esse , legimus, qui cum vocati accedere noluerint, calumniati sunt Patres , quod , inaudita Parte Sententiam dixerint . Parlamentum itaque hac super re judicet , & sanctiora quæque Jura susdeque vertet . Cavete igitur vigilantissimi Præsules , ne delinquentem Clericum puniatis ; nam æquam criminis pœnam abusum dicet . Sinite Presbytero , ut perdite vivat ; ad Parlamentum appellabit , si in ipsum animadvertet Ecclesiastica potestas . Quid porro absurdius ?

Clerus Gallicanus .

Præstat audire , quid sentiat Clerus Gallicanus Tract. *De libertate Ecclesiastica* Tom. 1. cap. 9. -- Omnium malorum , vulnerumque , „ quibus Ecclesiastica Potestas , & disciplina „ aliquando afflicta est , illud maximum , „ quod ab Appellationibus tanquam ab abusu „ recepit . Artificium a Regiis Officialibus „ excogitatum , ut omnes causas Ecclesiasti„ cas , quarum nulla eis cognitio , aut ju„ dicium competit , suis Tribunalibus adi„ cerent . Cum enim nihil in Mundo sit , „ cui non abusus aliquis objectari possit ; ita „ nulla jam erit Persona Ecclesiastica cujus„ cunque gradus , aut dignitatis sit , quæ „ colore , obtentuque exerciti abusus , non „ ad pedes sisti possit profani Tribunalis , „ prostratâ interim , captivâque ea libertate , „ quæ & Gallis ornamento , & toti Terra„ rum Orbi olim exemplo fuit, id est , quod „ ultimo hoc Seculo Ecclesiæ Gallicanæ au„ ctoritatem justa & venerationem subtrahit, „ ac sacram morum disciplinam plane sub„ vertit --

46 Canonum Custodes , instat ille , constituti sunt Principes , Jurisque naturalis Custodes .

Custodes Canonum debent tueri Canones .

Egregie sane . Si igitur Custodes sunt , tueantur Canones , non evertant . In aperto est , ipsos Ecclesiasticum Ordinem a Secula-

tribus

tribus Judicibus immunem velle. Quomodo igitur Custodes Canonum censendi erunt, qui ad profanum Tribunal Clericos attrahunt?

47 Consuetudinem jam inoletam urget Adversarius, quam veriùs dixisset corruptelam.

Consuetudo adversùs Ecclesiasticam Immunitatem nulla.

Ceterum Privilegii robur non frangit consuetudo etiam immemorabilis, si Jus quovis tempore obstet. Porro Jus naturale, Divinum, tum Canonicum, tum Civile, antiquitatis pondus, effususque Martyrum sanguis, incapaces reddunt Laicos pro Ecclesiasticorum causis judicandis.

Nec damnata consuetudo longissimo etiam tractu valet præscribere. Quamlibet autem consuetudinem adversùs Ecclesiasticam Immunitatem reprobant Canones, quorum Custos Secularis Potestas dictitatur. Can. *Noverit*, *de Sentent. Excommunic.* legitur — Nec non excommunicamus, & qui „ de cetero observare fecerint Statuta, Edi„ cta, & Consuetudines introductas contra „ Ecclesiæ libertatem — Et Can. *Clericis*, *de Judiciis* — Cum Imperator dicat, quod Le„ ges non dedignantur Sacros Canones imi„ tari, in quibus generaliter traditur, ut de „ omni crimine Clericus debeat coram Ec„ clesiastico Judice conveniri, non debet in „ hac parte Canonibus ex aliqua Consuetu„ dine præjudicium generari — Ubi Glossa — „ Consuetudo irrationabilis est, quæ contra „ nervum Ecclesiasticæ disciplinæ, vel Ec„ clesiæ libertatem tendit — Hinc quotidie inclamant Romani Pontifices, conqueruntur, Censuras infligunt adversùs violatores Ecclesiasticæ libertatis.

Quandoque ad evitanda Scandala vim patiuntur Clerici.

Quod si quandoque inviti vim patiuntur Clerici; ut majora evitentur scandala, injuriam sustinent. Noverunt siquidem, plurimos potentiâ fretos spiritualem gladium parvipendere. Verùm non ideo justior censenda est causa, quia potentior.

Rem igitur absolvamus cum Tridentino *Sess. 25.*, *de Reformat. cap. 3.* — Nefas sit „ Seculari cuilibet Magistratui prohibere „ Ecclesiastico Judici, ne quem excommu„ nicet, aut mandare, ut latam Excommu„ nicationem revocet, sub prætextu quod „ contenta in præsenti Decreto non sint ob„ servata, cum non ad Seculares, sed ad „ Ecclesiasticos hæc cognitio pertineat —

PARS QUARTA.

DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO HISTORICA I.

DE SYMBOLO APOSTOLORUM.

Roma in Academia Concilii.

APOSTOLI FIDEI SUMMAM, QUÆ SYMBOLUM VOCATUR APOSTOLORUM, CONCINNARUNT.

1 Quamvis, ut testatur Chrysostomus *Hom. 4. in Act. Apost.*, quamvis esset Petrus os omnium, causam Fidei ageret pro omnibus, doctrinâ suâ instrueret omnes, ipse præcipuus Fidei Assertor, præcipuus Catechista haberetur, & primus extiterit Verbi Concionator, primusque coegerit Ecclesiam: cum omnium Pastor fuerit a Domino constitutus, ex omnibus Nationibus cogere cœperit oves, docens eos Fidem simul, & Apostolicos mores; nihilotamenminus ingravescente in Judææ Regionibus persecutione, gravique procellâ, quassatâ Ecclesiæ naviculâ, dum Apostoli quæruntur ad necem, consilium iniere, ut in omnem Terram Evangelicæ prædicationis sonus exiret. In eam jampridem devenerant Sententiam, ut Gentibus veritatem enunciarent, licèt iisdem jàm pateret Ecclesiæ ostium, atque ob hoc Evangelium conscripsisset S. Matthæus. Verumenimverò ut Domini mandatum, statutumque consilium complerent, Herodis Agrippæ odium eos compulit, & demandatâ singulis prædicandi Provinciâ die decima quinta Julii, ut plurima referunt Martyrologia, anno Christi 37., sive 44. ut pluribus placet, Jerosolymis discesserunt Apostoli.

Apostoli consilium ineunt, ut per totum Orbem Evangelizarent.

Horum Princeps Petrus ad Arcem Romani deputatur imperii, ut lux veritatis, quæ in omnium Gentium salutem revelabatur, fortiùs ab ipso Capite in præcipua Orbis parte diffunderetur, ibique omnium sacrilegiorum destrueretur impietas, ubi exquisita superstitione collectum adinveniebatur quidquid per Universum, qua late patet, Orbem vanis erroribus fuerat institutum. Joannis prædicationi minor Asia concreditur, Andreæ Scytharum conversio, Philippo Asia superior. Thomas apud Parthos, Medos, Persas, Brachmanos, Indos evulgavit Evangelium. Bartholomæus majorem Armeniam, & citeriorem Indiam docuit: Æthiopiam Matthæus: Mesopotamiam Simon Zelotes: Thadæus Arabiam, & Idumæam peragravit; sicut & Judæam Matthias, ubi cum prædicasset Jacobus Major ante Apostolorum profectionem ad Gentes, Herodis jussu, obtruncato capite, Martyrio coronatus est. Jacobus verò Alphæi cognomento Justus, Domini Frater, primus Jerosolymorum creatus Episcopus, ibidem Fideles excolebat in Fide.

Divisio prædicationis Apostolicæ.

Hinc facessant eorum commenta, qui aut sortibus commissam Provinciarum partitionem contendunt, aut eam cuique commendatam, cujus dialectum peculiariter quis noverat. Omnes sane die Pentecostes repleti Spiritu Sancto loquebantur Apostoli omnium linguis. Et licèt ante Paracleti adventum sortibus commiserint proditoris Judæ Apostolatum, postmodum dirigente Numine operabantur; quod satis innuit S. Marcus cap. 16. vers. 20.: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.*

Dirigente Numine facta fuit hæc partitio.

2 Sed antequam Apostoli commendatum sibi Gregem instituendum susciperent, communi consilio Fidei Summam, quæ universa Catholicæ Religionis Dogmata perstringeret, constituerunt, quamque vulgari vocabulo Apostolorum Symbolum Ecclesia nuncupare consuevit. Eo veri Christi Milites a simulatis discriminabantur, & consona etiam in verborum serie doctrina Gentibus tradebatur. Hanc igitur Fidei Summam concinnarunt Apostoli, ut in Evangelii evulgatione apparens non haberetur diversitas; & ut recenter conversi faciliùs Mysteriorum veritate imbuerentur, altiusque commendaretur memoriæ.

Quandonam, & cur Apostoli Symbolum constituerint.

3 Porro ab ipsismet Apostolis fuisse concinnatum non nisi impudenter negari potest. Præclare siquidem ab Augustino *Lib. 5. de Baptismo contra Donatistas cap. 24.* habemus -- Quod universa tenet Ecclesia, nec „ Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi Apostolica auctoritate „ traditum rectissime creditur --

Imprudenter negatur Symbolum ab Apostolis fuisse concinnatum.

Nec hac super re veneranda antiquorum Patrum desiderantur testimonia. Etenim Irenæus *Lib. 1. adversus Hæreses cap. 2.* scribit -- Ecclesia per Universum Orbem ad „ fines Terræ seminata, & ab Apostolis, & „ a Discipulis eorum accepit eam Fidem, „ quæ est in unum Deum Patrem omnipotentem --

Tertullianus *Lib. de Præscriptionibus cap. 37.* -- In ea regula incedimus, quam „ Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, „ Christus a Deo tradidit -- Porro regulæ nomine Symbolum intelligere compertum est ex his, quæ tradit *laudato loco cap. 13., & 31.*

Clariùs ex S. Ambrosio *Sermone ult. de Jejunio Eliæ*, ubi de Symbolo agens scribit -- „ Ista autem ipsa Clavis, quam Fidem dicimus, videamus quemadmodum constet, quem-

„ quemadmodum solida fit. Arbitror illam „ duodecim Artificum operatione constitam; „ Duodeciut enim Apostolorum Symbolo Fi- „ des Sancta concepta est, qui velut periti „ Artifices in unum convenientes, Clavem „ suo consilio conflaverunt. Clavem enim „ quandam ipsum Symbolum dixerim, per „ quam reserantur Diaboli tenebræ, ut lux „ Christi adveniat —

Ruffinus in idem confluit, in Præfatione namque Expositionis Symboli *ad Laurentium* habet — Tradunt Majores Nostri, quod „ post Ascensionem Domini, cum per adventum Spiritus Sancti supra singulos quosque Apostolos igneæ linguæ sedissent, ut „ loquelis diversis, variisque loquerentur, „ per quod eis nulla Gens extranea, nulla „ linguæ barbaries inaccessa videretur, & „ invia, præceptum eis a Domino datum „ hoc, ad prædicandum Dei verbum, ad „ singulas quæmque proficisci Nationes. Di- „ scessuri itaque ad invicem, normam sibi „ priùs futuræ prædicationis in commune „ constituunt; ne fortè alii aliò adducti, „ diversum aliquid his, qui ad Fidem Chri- „ sti invitabantur, exponerent. Omnes enim „ in uno positi, & Spiritu Sancto repleti, „ breve istud futuræ sibi, ut diximus, prædicationis indicium conferendo, quod sen- „ tiebat unusquisque, componunt, atque „ hanc credentibus dandam esse regulam statuunt — Quid manifestius?

Demum pluribus prætermissis, Ephesina Synodus in relatione ad Theodosium Augustum de Nestorii depositione, agens de Symbolo — Fides, *inquit*, initio quidem a „ Sanctis Apostolis tradita, postea verò a „ trecentis decem & octo Patribus in Metropoli Nicæna exposita — Quid igitur certius?

4 Sed quid de modo concinnandi Symbolum dicam? Anne singuli singulas protulere Sententias? aut unus Petrus, ceteris approbantibus, omnes retulit?

Quomodo Symbolum construxerint Apostoli.

Indubie Symbolum ita conditum fuit, ut Apostolus quilibet unum Fidei Articulum enunciaverit. Hoc testatum habemus ex Ruffino *loco superiùs cit.* — Omnes igitur in uno „ positi, & Spiritu Sancto repleti, breve „ illud futuræ, ut diximus, prædicationis „ indicium in unum conferendo, quod sen- „ tiebat unusquisque componunt —

Ejusdem labii fuisse S. Leonem in aperto est ex Epist. 13. *ad Pulcheriam Augustam* — „ Siquidem ipsius Catholici Symboli, brevis, „ & perfecta confessio, quæ duodecim Apo- „ stolorum totidem est signata Sententiis, „ tam instructa sit in munitione cœlesti, ut „ omnes Hæreticorum opiniones solo ipsius „ possint gladio obtruncari —

Quod si Augustino concedimus Sermonem 115. *De tempore*, & Clementi Epistolam *ad Jacobum*, quæ saltem antiqui Auctoris dubio procul censenda est, ullus non superest ambigendi locus.

Et sane æquum erat, ut qui omnes Sancto Spiritu fuerant repleti, generalia Fidei rudimenta suis constituerent Sententiis.

Porro si hujusmodi opinio, quam veriorem credimus, propugnetur, jam palam fit, Symbolum ab Apostolis ante Jacobi necem conditum, privatis illis congressibus, in quibus aptiora ad enunciandum Gentibus Evangelium meditabantur.

Ante Jacobi necem ipsum considerunt.

A CALUMNIIS VINDICATUR.

5 EXeat nunc nescio quis ex Anglia sacrilegus Christi Desertor, & inseite laudatum Symbolum venditare studeat tanquam a Romanis Presbyteris confictum, ex quo in Apostolorum Actis hac de re altum sit silentium.

Non fuit a Romanis Pontificibus confictum.

An ignorat impius Evangelicæ legis dignitatem, quæ, utpote amoris, tabulis non indiget commendari? Audiat Hieronymum Epist. 61. *ad Pammachium* ipsum redarguentem — Symbolum Fidei, & Spei nostræ, „ quod ab Apostolis traditum, non scribitur „ in charta, aut atramento, sed in tabulis „ cordis — Audiat Chrysologum — Symbo- „ lum Fidei, sola Fide firmatur: non lit- „ teræ, sed spiritui creditur, & mandatur „ cordi, non chartæ —

Et sane ea omnia, quæ vera Dei credit Ecclesia, num scripta sunt? Num quæ tantummodo Scriptis tradiderunt Apostoli, docuerunt? Num solùm quæ litteris mandata legimus, Christus enunciavit? Ubinam legis, quæ per quadraginta dies Apostolos docuit loquens de Regno Dei? Ubinam quæ incipiens a Moyse, & Prophetis, interpretatus est? Perperàm igitur nos admonet Apostolus? 2. Thessal. 2. vers. 15. *Tenete Traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram*. Tene & tu, o Hæretice, & crede, inquit Ambrosius Epist. 7. *ad Siricium* — Symbolo Apostolorum, quod „ Ecclesia Romana intemeratum semper cu- „ stodit, & servat — *Intemeratum custodit*; non ergo illud finxit. *Semper*; non ergo post tertium cœpit Seculum. *Apostolorum*; non igitur a Romanis Presbyteris confictum.

Non sunt criminandi Romani qui in Sacris CP. Symbolum non canebant.

6 Neque verò criminandi sunt illi, immo laudibus sunt prædicandi, qui non nisi post alias Ecclesias in Sacris usurpare cœperunt Symbolum Constantinopolitanum. Apostolorum doctrinæ addictissimi illud omittebant, ne in execratas approbare viderentur Hæreses. Ita Berno Augiensis Lib. *de rebus ad Missam spectantibus* cap. 2. — Cum „ Romanorum Presbyteri ab Henrico impe- „ ratore interrogarentur, cur post Evange- „ lium, ut in aliis Ecclesiis fiebat, Symbo- „ lum (*supple CP.*) non canerent, me assi- „ stente, audivi eos ejusmodi responsum red- „ dere, videlicet, quod Romana Ecclesia „ non fuisset aliquando ulla Hæreseos fæce „ infecta, sed secundùm Sancti Petri doctri- „ nam in soliditate Catholicæ Fidei perma- „ neret inconcussa; & ideo magis ipsis ne- „ cessarium esse illud Symbolum sæpius can- „ tando frequentare, qui aliquando Hæresi „ potuerunt maculari. At Imperator non antea destitit, quàm omnium consensu id Do- „ mino Benedicto (scilicet VIII.) persuasit, „ ut ad publicam Missam illud decantaret —

Unica igitur Fidei regula ab Apostolis tra-

tradita fuerat Romanæ Ecclesiæ, nusquam Hæresis coinquinatæ, pro qua rogavit Christus, ut non deficeret; immo ipsâ solâ, ut inquit S. Leo Epist. 13. *contra Eutb.* -- Om„ nium fere Hæreticorum machinæ destruun„ tur -- Nec immeritò; cum & ipsis Hæreticis compertum sit, omnes Fidei articulos ab ea complecti. Hoc fatetur Lutherus *In tria Symbola tom.* 7. -- Apostolorum Symbolum „ brevissime, & quodam veluti compendio, „ omnes Christianæ Fidei Articulos comple„ ctitur -- Fatetur & Calvinus Lib. 2. In„ stit. cap. 16. §. 8. dum affirmat Symbolum plenam, & omnibus numeris absolutam Fidei Summam continere; quamvis ejusdem Auctores Apostolus renuat asserere.

In symbolo Apostolorum omnes Fidei articuli.

DISSERTATIO HISTORICA II.

DE EODEM SYMBOLO APOSTOLORUM.

7 SYmbolum ab Isidoro Lib. 2. *de Ecclesiasticis Officiis* cap. 22. dicitur collatio, ex quo plures in unum conferunt; a Ruffinu *de Expositione Symboli ad Laurentium* vocatur indicium, quatenus indicantur, qui recte credunt, & Fideles ab Infidelibus secernuntur; a Maximo Taurinensi *de Tradit. Symboli* signaculum Fidei; Regula a Smaragdo *Dominica I. post Pentec.*; a Paschasio *in Præf. lib. de Spiritu Sancto* Summa, qua brevi methodo credenda complectuntur; Tessera denique nuncupatur a S. Petro Chrysologo Serm. 62. *de Symbolo Apostolorum*, quatenus per illud cum Deo pactum inimus in Baptismate.

Variæ appellationes Symboli Apostolorum.

8 Laurentius Valla Lib. 4. *Invect.* contra Pogium primus omnium ausus est affirmare, Apostolicum Symbolum falsò adscribi Apostolis. Erasmus *in Præf. Comment. in Matth.* se nescire fassus est, an ab illis conditum. Brentius *in sua Catechesi* dubitavit. Calvinum Lib. 2. *Instit.* cap. 16. hac super re nil sollicitum habemus. Chamierus Lib. 9. *de Canone* cap. 10. vel falsum esse affirmat proditum ab Apostolis, vel parum a falso distare. Spinas, & Suræus, ne Traditiones adoptent, nusquam ipsos Auctores fateri voluerunt Apostolos; quod & perfracte propugnavit Colloquium Parisiense, aliique ejusdem furfuris homines.

Hæretici qui negarunt symbolum ab Apostolis compositum.

DICENDUM tamen est, Symbolum Apostolorum fuisse ab ipsismet Apostolis compositum.

9 PROB. I. Ex S. Augustino *Epist.* 118. *cap.* 5. -- Ut quid horum sit facien„ dum, si Divinæ Scripturæ præscribit au„ ctoritas, non sit dubitandum, quin ita „ facere debeamus, ut legimus, ut jam non „ quomodo faciendum, sed quomodo Sacra„ mentum intelligendum sit, disputemus. „ Similiter etiam si quod horum totum per „ Orbem frequentat Ecclesia. Nam, & hinc, „ quin ita faciendum sit, disputare insolen„ tissime insaniæ est -- Sed Ecclesia laudatum Symbolum frequentat, atque adoptat ut ab Apostolis proditum, dicente S. Irenæo Lib. 1. *adversùs Hæreses* cap. 2. -- Ecclesia enim „ per Universum Orbem, usque ad fines „ Terræ seminata, & ab Apostolis, & a „ Discipulis eorum, accepit eam Fidem, „ quæ est in unum Deum Patrem omnipo„ tentem -- ergo.

10 PROB. II. Apostolus ad Philipp. 3. scribens ait vers. 16. *Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula.* Porro regula hujusmodi alia non est, teste Tertulliano Lib. *De Velandis Virginibus* cap. 1., nisi Symbolum Apostolorum -- Regula Fidei una omnium „ est, sola immobilis, & irreformabilis, „ credendi scilicet in unum Deum Omnipo„ tentem, Mundi Conditorem, & in Fi„ lium ejus Jesum Christum &c. -- hancque ab Apostolis habitam fatetur Lib. *de Præscriptionibus* cap. 37. -- In ea regula incedimus, „ quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a „ Christo, Christus a Deo tradidit -- Et Lucifer Calaritanus confirmat Lib. 2. *adversùs Constantium Imp.* -- Formam disciplinæ, & Re„ gulam Fidei per Apostolos traditam -- ergo.

11 PROB. III. Ecclesia *in Canticis* bene ordinato assimilatur Exercitui: *Terribilis ut castrorum acies ordinata*; unde Ruffinus Lib. *de Expositione Symboli* habet -- Denique, „ & in bellis civilibus hoc observari ferunt, „ quoniam, & armorum habitus par, & so„ nus vocis idem, & mos unus est, atque „ eadem institutta bellandi; ne qua doli sur„ reptio fiat, Symbola distincta unusquisque „ Dux suis militibus tradit, quæ latinæ signa, „ vel indicia, nuncupantur, ut si fortè oc„ currerit quis, de quo dubitetur, interro„ gatus Symbolum prodat si sit hostis, vel „ socius -- Atqui hæc adoptati sunt Apostoli pro Spirituali militia, ut præfatus Ruffinus *ibidem* refert -- id enim fecerunt Apo„ stoli &c. -- Cui concinit S. Maximus Hom. *De Traditione Symboli* -- Apostoli Ecclesiæ Dei „ Mysterium Symboli tradiderunt, ut quia „ sub uno Christi nomine credentium futura „ erat diversitas, signaculum Fidei inter Fi„ deles, perfidosque, discerneret -- ergo.

12 PROB. IV. De Lege nova scribitur Jerem. 31. vers. 33. *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam*; sed ut scriberetur in corde, Symbolum condiderunt Apostoli, ut docet præter Hieronymum *Epist.* 61. Ruffinus *in Expositione Symboli* -- Idcirco hæc non scribi chartulis, „ aut membranis, sed requiri credentium „ cordibus tradiderunt -- & S. Petrus Chrysologus *serm.* 62. -- Symbolum Fidei sola „ Fide firmatur: non litteræ, sed spiritui „ creditur, & mandatur cordi, non char„ tæ -- ergo.

13 PROB. V. Necesse est, unam esse Fidem per Universum Orbem enunciandam, sicut unam Ecclesiam, unumque Caput ejus, ad Ephes. 4. vers. 5. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma*; sed ob hoc Symbolum condiderunt Apostoli, ut sæpe laudatus Ruffinus affirmat *in Præf. Exposit. Symboli* -- Di„ scessuri itaque ad invicem, normam sibi „ priùs futuræ prædicationis in commune „ constituunt, ne fortè alii aliò adducti, di-

versum

„ versum aliquid his, qui ad Fidem Christi „ invitabantur, exponerent -- ergo.

14 PROB. VI. Ad Rom. 10. vers. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Cum autem fieri nequaquam possit, ut omnea singula Dogmata retineant, opus fuit ad compendium ea revocare, quæ & corde credere, & ore confiteri quilibet posset. Audiatur Cassianus Lib. 6. *de Incarnat.* cap. 3., & 4. -- Collata ab Apo- „ stolis Domini totius Catholicæ Legis Fide, „ quidquid per diversum Divinorum Volumi- „ num corpus immensâ funditur copia, totum „ in Symboli colligitur brevitate perfectâ -- Et S. Leo Epist. 13. *ad Pulcheriam Augustam* -- Siquidem ipsius Catholici Symboli, brevis, „ & perfecta confessio, quæ duodecim Apo- „ stolorum totidem est signata Sententiis, „ tam instructa fit in munitione cœlesti, ut „ omnes Hæreticorum opiniones ipsius pos- „ sint gladio detruncari -- ergo.

OPPOSITA DISSOLVUNTUR MOMENTA.

15 OBJIC. I. De Symbolo hoc altum est silentium apud Lucam; ergo non ipsum condiderunt Apostoli, sed veriùs finxerunt Romanæ Ecclesiæ Pontifices.

Cur in Act. Ap. altum silentium de Symbolo.

RESP. Fidei Symbolum utpote quod amoris est Lex, non indiget tabulis commendari, sed in corde, ut habet Chrysologus -- Symbolum Fidei, sola Fide firmatur: „ non litteræ, sed spiritui creditur; & mao- „ datur cordi, non chartæ -- Sic etiam Hieronymus respondit Pammachio ipsum redarguens *Epist.* 61. -- Symbolum Fidei, & „ Spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, „ non scribitur in charta, aut atramento, „ sed in tabulis cordis --

16 DICES. Non est utique minoris momenti Fidei confessio, modusque illam confitendi, quàm oratio, orandique modus: sed Apostoli suis scriptis commendarunt orandi formam a Christo traditam; ergo potiori jure conscribere debuissent Fidei Summam.

RESP. Proh quàm inscite talia promuntur? Quisnam Spiritus Sancti consiliarius fuit? Quia conscribendi normam tradidit? Quæ voluit, Canonicis dictavit Scriptoribus, & secundùm Sapientiam beneplaciti sui calamum Scribæ direxit. Innumera fere, ut testatur Joannes, Christus, dum in humania agebat, peregit; plurimum itidem laboraverunt Apostoli, plura passi sunt, ut ipsis enunciatum est a Christo, plurima similiter patraverunt prodigia, ut Marci ult. promissum fuerant. Nunc placet inquirere, cur hæc potius de Christo Scriptis tradita, præ aliis, quæ indubie præclarissima fuisse certo certius est? Cur tot itinera, tot labores, tot conversiones, tot Apostolorum miracula prætermissa? Una plane omnium ratio est: Spiritus, ubi vult, spirat.

17 OBJIC. II. Si compendium Fidei fuisset immediate ab Apostolis traditum, Canonicis jure merito accensendum esset documentis. Canonici namque Doctores erant Apostoli; sed dubio-procul nusquam fuit in Canone relatum; ergo.

RESP. Bannes 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 9. contendit, ea ratione in Canone non fuisse descriptum, quia, non Spiritu Sancto revelante, sed solummodo suggerente, editum est; ob quod in Canone non reponerentur familiaria Apostolorum colloquia, si ab audientibus scripta non fuissent, & de facto in eo describuntur Concilia. Verùm momentum hoc pluribus non arridet. Etenim Apostoli immediata revelatione agebant: cum fundamentales essent Ecclesiæ lapidea; propterea æquali afflatu Symbolum edidere.

Cur in Canone non describitur Symbolum Apostolorum.

Lorca *ibid.* asserit, non contineri in Canone; quia primam non contiaent revelationem, sed revelatæ doctrinæ explicationem. Attamen neque hujusmodi solutio adoptanda videtur. Siquidem universaliorea Fidei Articuli sunt primariò revelati, & totius Spiritualis ædificii fundamenta; hos porro immediate continet laudatum Symbolum.

Satius igitur est dicere, in Canone non recenseri; quia ab Apostolis Scriptis non est commendatum. Quomodo enim inter Scripturas recenseri debet, quod non est scriptum? Dicamus itaque ad Verbum Dei traditum ipsum spectare.

18 DICES. Quod non est indubiæ veritatis, ab Apostolis editum nequaquam dici debet: sed Symbolum est hujusmodi: cum probari sis fit per Scripturas, in quas resolvitur, & ex quibus componitur, ut docet Cassianus superiùs *num.* 14. laudatus; ergo.

RESP. Instantia habetur a Waldensibus, eorumque Sectatoribus; sicut e Calviniana Confessione *art.* 5. contendentibus, Symbolum fore adoptandum, quatenus Verbo Dei cohæret. Verùm prælaudati Patres in nostris probationibus relati omnimodam Symbolo infallibilitatem attribuere non dubitant. Et meritò sane; ejusdem siquidem certitudinis est revelatio habita sive oretenus, sive scripto, sive verbo, sive chartæ commendata. Indubiam prorsus sortitur auctoritatem, sive ex parte Auctorum, qui sunt Apostoli a Spiritu Sancto missi, atque edocti; sive ex parte Mysteriorum, quæ in eo continentur, utpote præcipua, spectantia ad Deum, ad creaturas, & ad gloriam; sive ex parte suscipientium, nempe Fidelium, qui Ecclesiam constituunt, cujus fundamentum sunt Apostoli, unde si nutaret Symbolum, nutaret & fundamentum.

Symbolum Apostolorum omnino infallibile.

Perperàm dein dicitur, Symbolum probari per Scripturas. Nam aliud est probari per Scripturas, aliud consonare Scripturæ. Fides utique tum per Symbolum, tum per Scripturas comprobatur: utrique namque consonat; nec incongruum est duplici medio idem evinci. Quædam habemus ex novo, veterique probata Testamento; quia in utroque adinveniuntur. Ceterum si apte loquendum est, Symbolum ex Scripturis non conflatur; sive quia non omnes illius Articuli in Scripturis leguntur; sive quia novum Testamentum præcessit, si Matthæi Evangelium excipias, de quo quæstio occurrere posset, num priùs conscriptum. Illud tamen invicte propugnandum est, Apostolos & in Symbolo, & in Scripturis, eandem nobis Fidem tradidisse.

Proprie non probatur per Scripturas.

19 OBJIC.

19 OBJIC. III. Abs re dicitur ab Apostolis editum, quod prævie ad ipsos legebatur. Symbolum prævie ad Apostolos legebatur; non enim in veteri Lege illorum Articulorum desiderabatur notitia; & in antiquo Hebræorum Symbolo, quod omnibus proponebatur, in tredecim capita discreti erant Articuli, de Dei scilicet Unitate, Simplicitate, Æternitate, Scientia, Providentia, & mediis Prophetis promittebantur præmium, & pœnæ, Messias, mortuorumque resurrectio, ut ex Breviario Hispanico Hebræorum refert Genebrardus in Symbolo Fidei ex Rabbi Mose Ægyptio Parisiensis editionis an. 1569. Symbolum igitur perperam dicitur ab Apostolis editum.

RESP. Quæ nos præsentia credimus, ut futura videbant Patriarchæ, & Prophetæ; & ideo Joan. 8. dicebat Christus vers. 56. *Abraham Pater vester exultavit, ut videret diem meum*. Verùm cum res eadem aliter annuncietur in figura, aliter in veritate, ut docet S. Augustinus *Lib. 19. contra Faustum cap. 16.*, hinc fit, Articulos Fidei excellentiori modo ab Apostolis fuisse traditos, quàm ab antiquis Patribus, & longe plura luculentiùs inseruisse mysteria, quæ ab ipsis nequaquam explicata fuere, ut Trinitatis Mysterium, Incarnationis Christi, Nativitatis, Passionis. Propterea vere ipsi Apostoli fuere Auctores Symboli, licèt quidam ex Articulis quoad substantiam in Hebræorum Symbolo reperiantur.

In Symbolo Hebræorum plura mysteria non erant explicata, ut in Symbolo Apostolorum.

20 OBJIC. IV. Symbolum male dicitur Apostolorum opus; cum incongrue sit dispositum.

I. Recenset inter Fidei Articulos veritates naturales, ut eæ sunt, quæ ad Dei unitatem, & Providentiam, pertinent.

II. Divinas inter Personas inæqualitatem constituere videtur, dum de una plures, de altera pauciores constituit Articulos.

III. Deficit itidem in necessariis; nam de Sacramentis, quæ sunt Ecclesiæ fundamenta, & potissimùm de Eucharistia, ad quam reliqua ordinantur, estque specialioris difficultatis, altum habet silentium.

RESP. Symbolum concinne dispositum esse affirmat S. Thomas 2. 2. *quæst. 1. art. 8.*, & 9. Fides namque respicit pro objectu Deum, quæque ad ipsum ordinantur. Deus autem, & in se, & relate ad suos effectus consideratur. In se Unus est, & Trinus. Unitas in primo; Trinitas in diversis Articulis ad Personas spectantibus renunciatur. Effectus Dei ad triplicem ordinem referuntur, Naturæ scilicet, Gratiæ, & Gloriæ. Ordo Naturæ in Articulo Creationis exprimitur; ordo Gratiæ in Mysterio Incarnationis, quod est gratia unionis, & primum, sicut & mensura ceterorum. Attinent ad hoc Nativitas, Passio, Sepultura, infimul Resurrectio, & Ascensio, suntque media nobis Gratiam demerentia, & Sancti Spiritus missionem sanctificantis Ecclesiam, & dantis remissionem peccatorum. Demum ordo Gloriæ in Articulo de Resurrectione, & vita æterna apte describitur.

Symbolum concinne dispositum.

Nec obstant objecta. Ad I. Ultro admittimus doctrinam Pauli ad Rom 1., qua evincit, inexcusabiles fuisse Philosophos, eo quod Deum non cognoverint, nec coluerint, nec Juris naturæ præcepta servaverint; cum Deus, ejusque Providentia ex visibilibus dignoscatur. Multa tamen occurrunt circa Dei Providentiam difficillima, quæ perspicue Fidei lumine percipiuntur, & declarantur. Quapropter optime etiam pro Sapientibus Dei unitas Fidei Articulis accensetur. Præterea Deus unus Auctor est, & Provisor ordinis sive Naturæ, sive Gratiæ; & quantum ad utrumque in Symbolo refertur.

Dei unitas etiam pro sapientibus Fidei articulis accensetur.

Hæc per naturalia momenta Deo convenire compertum sit, sicut per scientiam plures dignoscuntur veritates, quas nihilominus credere necesse est, sive quia citiùs, expeditiusque homo ad divinæ veritatis agnitionem per Fidem pervenit, quàm per scientiam, quæ non nisi duro labore comparatur; sive quia Divinitatis notitia communis esse debet, & plerique sunt, qui eam vel ob ingenii tarditatem, vel ob terrenorum involucra, vel ob torporem acquirere non valent: ne autem hi tali fraudentur cognitione, proponitur per modum Fidei; sive tandem, quia humana ratio circa Divina est fallibilis, ea propter in multos prolapsi sunt errores Philosophi. Unde Fide credenda traderentur, oportuit, ea etiam, quæ omnimodam habent certitudinem, ut legere est apud S. Thomam 2. 2. *q. 2. art.* 4.

Ad II. Nulla inæqualitatis suspicio conjici potest in Personis, ex quo plures Articuli de Personis Filii, & Spiritus Sancti, quàm de Patre constituantur. Pater siquidem non mittitur, secus Filius, & Spiritus Sanctus, qui ad Creaturarum utilitatem mittuntur; unde plura credenda occurrunt; adeoque multiplicandi erant Articuli.

Cur de Filio, & Spiritu Sancto plures articuli quàm de Patre.

Ad III. Sacramentum Eucharistiæ comprehenditur sub Gratiæ effectibus, qui in Articulo de Ecclesia, & Remissione peccatorum continentur; & difficultates, quæ occurrere possunt, per Articulum Omnipotentiæ enucleantur.

21 OBJIC. V. Ab Apostolis nequaquam editum esse potest, quod præintento fini adversatur, atque ducit in errorem: sed Symbolum prout impræsentiarum dispositum, est hujusmodi; ergo. Evincitur Minor. Nam finis is est, ut per Symbolum Fideles ad unum omnes corde, & ore profiteantur Fidem ad justitiam, & ad salutem; hoc porro Peccatoribus adversatur; quod sic probatur. Peccatores nequeunt dicere, *Credo in Deum*; etenim Fidem, quam formatam vocant, non habent, & aliàs talis actus ab ipsa elici debet, siquidem dicit motum in Deum tanquam in ultimum finem per dilectionem. Hinc error Lutheranorum, qui volunt, Peccatores non aliam habere Fidem, nisi quam Dæmones habent. Est & error alter circa Articulum Ecclesiæ, in quam credere dicimus. Ecclesia enim quid creatum est; particula autem *in* innuit tendentiam in Deum, cum sit motus Fidei in ultimum finem. Fieri igitur nequaquam potest, ut Symbolum taliter concinnatum fuerit ab Apostolis. Hoc ducti momento negant Eruditi, ab iisdem conditos fuisse Canones, qui Apostolorum nuncupantur. RESP.

Quid sit credere.

RESP. Utique finis condendi Symbolum is fuit, ut omnibus æqualiter deserviret. Quod ut explicetur, notandum, quod credere, ut ex Augustino Lib. *De Prædest. Sanctorum* cap. 2. habemus, nil aliud est, quàm *assensione cogitare*, triplicem habens habitudinem, & respectum. Primus respectus est ad objectum materiale, idque præcipuum, quod est Deus, sicut & ea, quæ ad ipsum sunt; & secundùm hunc dicitur credere Deum; quia Deum existere confitemur. Est alter respectus ad formale objectum, quod est revelatio, seu prima veritas loquens; & secundùm hunc dicimur credere Deo, quia ipsi loquenti, & revelanti assentimur. Tertius est ad objectum ut ad finem; & secundùm hunc dicitur credere in Deum, quia in ejus assecutionem movemur. Duo primi communes sunt Fidei sive informi, sive formatæ. Ultimus Fidei Formatæ tantummodo competit; siquidem credere in Deum importat assensum Intellectus moti, & directi a voluntate in ultimum finem, propter quem credere volumus, & ad quem Fidei actum referimus.

Doctrina hujusmodi est Augustini *Serm.* 181. *De tempore* ad illa verba Symboli *Credo in Deum*, ubi habet -- Non dicit: Credo ,, Deum, vel Credo Deo, quamvis & hæc ,, saluti necessaria sunt. Aliud est enim cre- ,, dere in illum, aliud credere illi, aliud ,, credere illum. Credere illi est credere ,, vera esse, quæ loquitur; credere illum, ,, credere, quia ipse est Deus; credere in ,, illum, diligere illum -- Idem tradit Tract. 29. *in Joan.* -- Quid est credere in eum? ,, Credendo amare, credendo in eum ire, ,, & ejus membris incorporari -- Diversi hi respectus actum Fidei non multiplicant, sed solummodo in eodem actu diversæ dantur habitudines ad diversas formalitates in adæquato Fidei objecto adinventas. Tertia tamen habitudo actum charitatis in voluntate requirit; propterea ipsa in solis Justis est invenire, dicente Augustino *loco laudato de tempore* -- Credere vera esse quæ loquitur, ,, multi & mali possunt; credere autem ip- ,, sum esse Deum, & Dæmones possunt; ,, credere verò in Deum soli noverunt, qui ,, diligunt illum, qui non solùm nomine ,, Christiani sunt, sed & factis, & vita, quia ,, sine dilectione Fides inanis est -- Et ex Tract. cit. -- Sed si creditis in eum, credi- ,, tis ei; Non autem continuò qui credit ei, ,, credit in eum --

His positis, quantùm ad objectionem Lutheranorum jam patet ex mox dictis. Quoad primum principale argumentum responderi potest ex S. Thoma 2. 2. *quæst.* 1. *art.* 9. *ad* 3. -- Quod confessio Fidei tradi- ,, tur in Symbolo quasi ex Persona totius ,, Ecclesiæ, quæ per Fidem unitur; Fides ,, autem Ecclesiæ est Fides formata. Talis ,, enim Fides invenitur in omnibus illis, qui ,, sunt numero, & merito de Ecclesia, & ,, ideo confessio Fidei in Symbolo traditur, ,, secundùm quod convenit Fidei formatæ, ,, ut etiamsi aliqui Fideles Fidem formatam ,, non habent, ad hanc formam pertingere ,, studeant --

22 Quibusdam solutio hujusmodi non arridet; siquidem qui gravi irretiti sunt crimine, quandoque ad Fidei confessionem tenentur, atque secundùm Symbolum credere. Porro in eo casu vel eliciunt actum Fidei formatum, quasi in Persona Ecclesiæ, vel informem. Si primum; jam sunt justificati. Si secundum; non credunt in Deum. Unde credunt actu Fidei, quomodo plures Infideles credunt, scilicet Deum esse; ideoque nonnulli affirmant, ipsos delinquere, nisi Charitatis actum eliciant quia omnia, & ipsum actum Fidei tenentur in Deum referre; & insuper mendacii reos volunt.

Peccatores veraciter credunt in Deum sed imperfecto modo.

RESP. itaque, actum Fidei elici posse ab intellectu moto a voluntate dirigente in finem ultimum perfecte, & imperfecte, seu per Charitatem, & Spem. Actus Fidei relatus in finem ultimum perfecte, in solis Justis adinvenitur, & ipsi proprio etiam nomine in Deum credunt; alii verò solùm objective, & Ecclesiæ nomine. Hic porro actus imperfectus est etiam in Peccatoribus, & vere inter Fidei actus recensetur; non enim Fides informis essentialiter a formata discriminatur, & Spes vere tendit in Deum ut assequendum. Veraciter itaque credunt in Deum, licèt imperfecto modo. Hinc Joan. 12. vers. 42., & seq. dicitur: *Verumtamen & ex Principibus multis crediderunt in eum; sed propter Pharisæos non confitebantur, ut e Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.* Proinde non peccant, nec mentiuntur; moventur enim sub pia affectione per Spem in Deum. Hoc modo Dæmones non credunt, omni charitate, & spe carentes. Infideles verò non credunt secundùm regulam Fidei: unde de ipso Deo perperàm sentiunt; adeoque in eis non est vera Fides.

An sit articulus Fidei in Ecclesiam.

23 Quoad Articulum de Ecclesia duplex occurrit solutio. Prima propugnans, adesse in Symbolo illam particulam *in*, usurpat *Ecclesiam*, ut facit unum cum Articulo de Spiritu Sancto; quatenus creditur in Spiritum Sanctum Ecclesiam sanctificantem. Unde Anselmus affirmat, dici posse *in Ecclesiam*; cum in isto effectu Increata Veritas, nempe Spiritus Sanctus invenitur; reddit enim sensum: Credo in Sanctam Ecclesiam, idest in Spiritum Sanctum suis donis venientem, & sanctificantem Ecclesiam. S. Augustinus Epist. *ad Neophitos*, relata *distinct.* 4. *de Consecrat. cap.* 1. circa hanc difficultatem eos sic admonet -- Intelligite, nos dicere, & dixisse, ,, ut in Ecclesia Sancta Catholica in Deum ,, crederetis --

Solutio altera negat, apponendam esse particulam *in*; cum hæc importet tendentiam in ultimum finem, & nullum creatum est finis Fidei nostræ. Propterea S. Cyprianus *in Expositione Symboli*, seu potius Ruffinus, cui merito illud Opusculum adscribitur, asserit particulam *in* discriminari Creatorem a Creaturis. Redarguendus tamen Erasmus, dum *in Colloquio de Fide* ob eam rationem, non fore admittendam scribit, quia Ecclesia falli potest, utpote aggregata ex hominibus; cum illud indubium sit, esse Columnam veritatis. Quare particula *in* non fuit ab Apostolis apposita,

posita, ut sonuit Ruffinus, sed fortuito adjecta ob connexionem cum anterioribus Articulis. Rem totam habemus ex S. Thoma *laudato loco ad* 5. -- Dicendum, quod „ si dicatur: In Sanctam Ecclesiam Catho„ licam, hoc est intelligendum secundùm „ quod Fides nostra refertur ad Spiritum „ Sanctum, qui sanctificat Ecclesiam, ut sit „ sensus: Credo in Spiritum Sanctum san„ ctificantem Ecclesiam. Sed melius est, & „ secundùm communiorem usum, ut non „ ponatur ibi *in*, sed simpliciter dicatur, „ Sanctam Ecclesiam Catholicam, sicut etiam „ Leo Papa dicit --

24 OBJIC. VI. Symbolum sub primordiis nascentis Ecclesiæ non erat Fidelibus necessarium, nisi ut sese adversùs Hæreticos munirent: sed temporibus Apostolorum non erant Hæretici; ergo non fuit necessarium; adeoque perperàm dicitur ab iisdem conditum, cum nil superfluum ab ipsis peractum.

B

RESP. Munire se adversùs Hæreticorum fraudes non unum fuit motivum condendi Symbolum. Plura nos dedimus supra in Probationibus. Verùm esto tunc temporis nullus fuerit devius a Fide, adhuc necessarium erat Symbolum, ut Apostoli Fidei consulerent, ea aptando, quæ Hæreticorum ictus valerent retundere.

C

Temporibus Apostolorum plures Hæretici. Ceterum falsò dicitur, tunc nullas exortas fuisse Hæreses. Plures refert in suis Epistolis Paulus. Hæretici erant Simon Magus, a quo Simoniani, sicut & Cherinthus, & Ebion, Apostolis suppares. Ruffinus agens de Symbolo monet, ob multos de circumcisis Hebræis, se Christi Apostolos simulantes, obque turpe lucrum Christum annunciantes, conditum fuisse ab Apostolis Symbolum -- Idcirco ergo istud indicium posue„ re, per quod agnosceretur is, qui Chri„ stum vere secundùm Apostolicas Regulas „ prædicaret --

D

25 DICES. Ad revincendum Arium oportuit novum condere Symbolum, & Nicænum celebrare Concilium: atqui hoc abs re fuisset, si invictè probatum fuisset, Symbolum editum fuisse ab Apostolis: cum in eo expressa habeatur Divinitas Verbi; ergo.

RESP. Solvit objectum S. Leo Epist. 13. *ad Pulcheriam Augustam* -- Cujus Symboli „ plenitudinem, si Eutyches puro, & sim„ plici voluisset corde concipere, in nullo „ a Decretis Sacratissimi Nicæni Concilii de„ viaret -- Sat erat etiam ad Arium, & ad Macedonium revincendos, si corde sincero, & humili, Symbolum scrutati fuissent. Verbosi Hæresiarchæ ex brevitate, atque veritatum compendio, occasionem captabant Fidem labefactandi; quapropter e re Conciliorum fuit illam pleniùs explicare, & quæ in paucis erant comprehensa fusiori Symbolo exponere Mysteria. Unde egregie laudatus Pontifex plenitudinem Fidei Symbolum nuncupavit, quæ ut habemus ex Concilio Ephesino *ad Theodosium Aug.* -- Initio quidem „ a Sanctis Apostolis tradita, postea verò a „ trecentis decem, & octo Patribus in Me„ tropoli Nicæna exposita --

E

Hinc palam fit, cur Apostolorum Symbolum in Solemniis non cantetur, sed so-

A

lummodo sub silentio, dum Horæ Canonicæ recitantur; quia scilicet conditum fuit adversùs Hæreticos; sed ad numeros Sacræ Scripturæ, quæ sub paucis plura involvit, ut locus detur Magisterio Ecclesiæ. Symbolum verò Patrum cantatur, dum Solemnia peraguntur; quia reddita Ecclesiæ pace, Fides clariùs fuit manifestata.

26 INSTABIS. Apostoli nequaquam usi sunt Symbolo ad errores eliminandos, ut in aperto est in quæstione de Legalibus, quam ex Scripturis S. Jacobus in Jerosolymitano Concilio resolvit. Itidem Patres non Symbolo, sed Scripturis usi sunt ad confundendos Arium, & Macedonium. Porro si editum fuisset ab Apostolis, ut foret Fidei regula, eo usi fuissent tum Apostoli, tum Patres in Conciliis; ergo.

RESP. Argumentum Adversarios ferit. Ex quo vim regulæ in Symbolo non agnoscant Hæretici, nolunt ab Apostolis conditum: atqui ipsum ut Fidei regula fuit creditum, atque susceptum a Patribus; ergo. Irenæus Lib. 1. *adversùs Hæreses* cap. 1., & 15. ipsum Symbolum vocat regulam veritatis per Baptismum acceptam, Tertullianus *de Velandis Virginibus* cap. 1. Regulam Fidei immobilem, & irreformabilem, Augustinus *Serm.* 119. complexam Fidei regulam; quod vel similibus, vel æquipollentibus terminis plures ex Patribus superiùs enunciatis tradunt.

Symbolum, ut Fidei regula, conditum, & susceptum.

Et meritò sane Symbolum regula nuncupatur. Etenim Regula illa dicitur, quæ rectè ducit, dirigitque cetera; porro stante ordine per Symbolum constituto, apte ducimur ad Deum, qui primum salutis nostræ principium est, dein ad Christum, qui est medium præcipuum, per quem ad æternam perducimur felicitatem, quæ est finis nobis propositus. Quem ordinem innuit S. Joannes cap. 17. vers. 3. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum*. Dirigit itidem cetera, quatenus, ut ait Tertullianus Lib. *de Præscriptionibus* cap. 13. -- Regula est Fidei, ut „ jam hinc quid defendamus, profiteamur -- Et S. Leo supra laudatus in ea est Sententia -- Ut omnea Hæreticorum opiniones solo „ ipsius gladio possunt obtruncari --

Hujusmodi autem regula est per principia generalia; secus per particularia, quæ in illis involvuntur, atque ab eis derivantur. Unde ad expugnandos errores, quandoque particularia ex generalibus principiis deducenda sunt. Nec momenti est, Apostolos usos esse Scripturis veteris Testamenti; arguebant enim ex iis, quæ a Judæis per Cherinthianos seductis adoptabant. Deinde sicut perperàm diceretur, novum Testamentum non fore Fidei regulam, quia eo non sunt usi Apostoli; ita in nostro casu.

Principiis generalibus, vel etiam particularibus hæreses confutantur.

Patres generalibus quandoque principiis, quandoque particularibus, Hæreticos impetere non dubitarunt. Generalibus usos est S. Gregorius Nazianzenus Orat. 2. *de Theologia* -- Ut alia omittamus præsidia, nobis „ sufficere debet, quod abhorret hinc Ec„ clesiæ Nostræ doctrina -- Potissimùm eo utebatur principio S. Augustinus adversùs

Do-

Donatiſtas, & Lib. *de Hæreſibus* prope finem habet -- Quid contra iſta ſentiat Catholica „ Eccleſia . . . . ſuperfluò quæritur, cum propter hoc ſcire ſufficiat, eam contra iſta ſentire -- Et S. Hieronymus in Dialogo *adversùs Luciferianos* ſcribit -- Poteram . . . . „ omnes propoſitionum tuarum rivulos, uno „ Eccleſiæ Sole ſiccare -- idem legere eſt apud pleroſque Patres . Peculiaribus etiam principiis utebantur . Hac de re plurima occurrunt momenta in Scriptis Patrum, qui ex Scripturis, atque ex Theologicis principiis efformant rationes ſive ad Catholicam firmandam veritatem, ſive ad Hæreſes evellendas. Primus modus eſt compendioſior; amplior alter, magiſque obvius fallaciis .

27 OBJIC. VII. Traditio fallax cenſeri debet, quoties circa idem diſcriminantur Auctores; atqui hoc impræſentiarum verificatur: cum Auctores diſſideant ſive in aſſignanda ratione condendi Symbolum, ſive referendo tempus, quo ab Apoſtolis editum fuit; ergo .

RESP. Conſtans eſt Auguſtini Canon Lib. 5. *de Baptiſmo* cap. 24. -- Quod Univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum, rectiſſime creditur -- Indubie autem a nullo Auctore, a nullo Pontifice, a nullo Concilio hoc Symbolum legitur conſcriptum . Etiam ipſimet Hæretici neſciunt tempus conſcriptionis aſſignare . Ferunt alii quarto Seculo, alii quinto editum . Varii etiam ſunt in Auctore . Unde argumentum Adverſarios ferit .

Ignorantia circumſtantiarum non officit ſubſtantiæ.

Ceterum ignorantia circumſtantiarum rei, ſubſtantiæ non officit. Hujuſmodi exempla præſto ſunt ſive in Eccleſiaſticis, ſive in profanis monumentis . Catholici ad unum omnes in ea perſiſtunt Sententia, Symbolum conditum ab Apoſtolis fuiſſe, antequam demandatam ſibi provinciam ipſi ſuſciperent peragrandam . Quare diſcrimen in eo verſatur, ut tempus aſſignetur, quo ad Gentes profecti ſunt; adeoque ad accidentalia lis devolvitur . Quoad motivum condendi Symbolum alii alia dicunt . Verùm plures etiam occurrere potuerunt rationes Apoſtolis ad illum edendum; idcirco nil mirum, ſi unus ex Patribus unam referat, alius aliam .

28 DICES . Potiſſimum momentum, unde deſumitur Traditio affingens Apoſtolis Symboli editionem, eſt Epiſtola Clementis Papæ ad Jacobum Fratrem Domini. Hæc Epiſtola dubio-procul ſuppoſititia eſt, atque ob apertam contradictionem rejiciendam . In ea ſiquidem occurrit mentio de obitu Sancti Petri, qui anno XIV. Imperii Neronis notatur, octo videlicet annis poſtquam Jacobus vita functus erat, obierat namque anno VII. ejuſdem Imperatoris .

Qualis ſit Traditio editionis Symboli ab Apoſtolis .

RESP. Non eſt hujus loci propugnare veritatem Epiſtolæ Clementis Jacobo inſcriptæ; quidquid enim de hac Epiſtola dicatur, non urget inſtantia . Siquidem Teſtes Traditionis a Catholicis relati Sententiam ſuam non quidem ad Clementem referunt, ſed ad ipſam Traditionem ab Apoſtolorum Diſcipulis derivatam, atque ab Eccleſia conſervatam, & evulgatam . Ceterum veritatem prælaudatæ Epiſtolæ ſatis comprobavi in alia Diſſertatione *De veritate Epiſtolarum Clementis I., ceterorumque Pontificum uſque ad Siricium* . Vide Tom. II. Diſſert. Critica in reſponſ. ad Object. XII. *colum.* 650.

29 OBJIC. VIII. Symbolum, quod circumfertur in Catechiſmis, Apoſtolicam dedecet dignitatem . Modus namque, quo ibidem aſſeritur conditum, videlicet, quemlibet ex Apoſtolis unum Articulum dictaſſe, æqualitatem innuit inter ipſos, & partitas aſtruit revelationes: porro æqualitas inter Apoſtolos, & partitio revelationum, ipſorum dedecorant dignitatem. Deinde Articulus tertius Jacobo adſcribitur, martyrio jam coronato; ergo falsò adſtruitur a duodecim Apoſtolis compoſitum Symbolum, erant namque tantummodo undecim .

RESP. Non inficias imus diſcrimen eſſe inter Catholicos de modo, quo Symbolum fuerit concinnatum . Contendunt namque aliqui, ipſum editum fuiſſe a Petro, ceteris approbantibus Apoſtolis; alii verò ſingulis ſuum adſcribunt Articulum . Hæc porro opinandi varietas rei ſubſtantiam non ferit . Placet tamen Objectionem ſolvere, ſecundum conſcribendi modum adoptando, quem nervis omnibus quidam ex Theologis reprobare contendunt .

Quilibet Apoſtolus unum condidit articulum .

Igitur Symbolum non abs re in his præfiguratum aſſeritur, quæ Joſue cap.4. verſ.2.,& ſeqq. leguntur . *Elige duodecim viros ſingulos per ſingulas Tribus, & præcipe eis, ut tollant de medio Jordanis alveo, ubi ſteterunt pedes Sacerdotum, duodecim duriſſimos lapides, quos ponetis in loco caſtrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria &c.* Æternus Pater loquitur ad Filium ſuum . Duodecim Viri ſunt duodecim, quos Chriſtus nominavit Apoſtolos . In duodecim duriſſimis lapidibus intelliguntur Articuli duodecim veritate firmiſſimi . Tolluntur de alveo Jordanis, ideſt de profunditate Scripturarum . Ubi ſteterunt pedes Sacerdotum . Sacerdotio quippe munus collatum eſt intelligendi Scripturas . In loco Caſtrorum ponuntur, videlicet in Eccleſia, quæ ut Caſtrorum acies ordinata deſcribitur, in qua Fideles in nocte præſentis vitæ deambulantes in ænigmate figunt tentoria, ut Diabolo reſiſtant in Fide . Atqui Joſue ibidem verſ. 5. mandavit: *Ite . . . ad Jordanis medium, & portate inde ſinguli ſingulos lapides in humeris veſtris*; ergo convenienter etiam Apoſtoli ſuum Articulum ad conflandum Symbolum protulere . Eſt & alia in Scripturis figura *Apocalyp.*12. relata . Deſcribitur ibidem Mulier duodecim coronata ſtellis . Mulier eſt Eccleſia, Fides corona, Stellæ ſunt duodecim Articuli Symboli . Porro Stellæ ſibi proprium in Cœlo vendicant locum . Non igitur incongrue ſinguli Apoſtoli, Spiritu Sancto inſpirante, Articulum proprium ediderunt . Hanc propugnant Sententiam Gloſſa in Procemio ad caput *Firmiter, de Summa Trinitate*, S. Eucherius, ſeu alius Gallicanæ Eccleſiæ Pater, Lib. 1. *de Symbolo*, S. Leo *loco ſuperiùs laudato*, Ruffinus *De Expoſitione Symboli*, Innocentius III. Lib. 2. *De Myſter. Miſſæ* cap. 49., S. Ambroſius, ſeu alter Auctor Sermonis 38. *De Jejunio Eliæ*, Cœleſtinus I. Epiſt. *ad Neſtorium*,

ſtorium, aliique plures, quorum Sententiam adoptat Eccleſia in inſtructione Fidelium.

Petri præeminentia.

Nec oppoſita momenta quidquam negotii facеſcunt. Non primum. Siquidem abunde ex Symbolo colligitur Petri præeminentia; cum primus locutus ſit, & primus ipſe ſuum ediderit Articulum de Unitate Dei, qui radix, & omnium principium eſt. Addas velim, ex actis conventionaliter factis inter plures, non infertur, juxta regulas Juris, præjudicium Primatui.

Omnibus Apoſtolis revelati articuli.

Secundum, de partitis revelationibus inſcire objicitur. Non enim Spiritus Sanctus unum uni, alium alteri revelavit Articulum, ſed omnes omnibus, & ad Symbolum componendum ſingulos movit Apoſtolos, ut ſuum Myſterium proferrent.

Tertium, quod objicitur, aliquibus quidem arduum viſum eſt. Attamen Andreas Sauſſaius Epiſcopus Tullenſis *Prima parte Sui Andreæ lib.* 2. *cap.* 4. facili negotio difficultatem reſolvit. Nam Paulus, ait ille „ tunc temporis Apoſtolatum ſuſceperat, eique Petrus, Joannes, & Jacobus dictus Minor, dexteras Societatis dederant, & in locum Jacobi Zebedæi jam fato functi ſubrogatus fuerat. Verùm hujuſmodi ſolutio non arridet. Etenim conſtans omnium Seculorum Sententia eſt, ab his Apoſtolis editum fuiſſe Symbolum, qui deſcendente Spiritu Sancto Pentecoſtes die aderant in Cœnaculo. Hos inter dubio-procul non erat Paulus. Hinc optime docet S. Bonaventura, Paulum non recepiſſe dexteram Societatis, quando Symbolum fuit concinnatum. Compertum eſt igitur, conditum fuiſſe Symbolum adhuc in vivis agente S. Jacobo, dum in privatis congreſſibus Apoſtoli de evulgando Evangelio ſermonem inſtituebant.

Symbolum conditum fuit vivente S. Jacobo.

30 DICES. Nullius momenti ea eſt opinio, quæ in aperto errore verſatur; porro hujuſmodi eſt opinio eorum, qui aſſerunt, ſingulos Apoſtolos ſuum protuliſſe Articulum. Etenim hoc evincere ſtudent, ex quo Symbolum dictum ſit collatio, ſeu Cœna collatitia; in hoc autem manifeſta adeſt allucinatio. Nam nec Græcum vocabulum id refert, nec Grammatici adoptant; ſiquidem collatitiam Cœnam, ad quam quiſque bolum, ſeu partem ſuam apponebat, Symbolam quidem dixerunt, ſecus Symbolum; ergo.

Symbolum quid ſignificet.

RESP. Non omnes, qui hanc propugnant Sententiam, Symbolum explicant juxta prædictam ethymologiam. Ceterum Ruffinus in Expoſitione Symboli notat, Symbolum, non Symbolam, duo ſignificare, indicium videlicet, & collationem -- Symbolum „ autem hoc multis, & juſtiſſimis ex cauſis „ appellari voluerunt. Symbolum enim Græ„ ce, & indicium dici poteſt, & collatio; „ hoc eſt, quod plures in unum conferunt--

31 INSTABIS. Eruditi plerique volunt, conditum eſſe Symbolum in Concilio Jeroſolymitano, de quo *Act.* 15. Sed in illo nequaquam potuerunt ſinguli Apoſtoli ſuam dicere Sententiam; cum non omnes ibi adeſſent; ergo.

Non fuit conditum in concilio Jeroſolymitano.

RESP. Si argumentum quidquam evinceret, probaret neque ab Apoſtolis conditum fuiſſe Symbolum; cum in eo Concilio non niſi duo, aut tres ex undecim interfuerint, jam enim obierat Jacobus. Potiſſimùm momentum, ob quod denegandum eſt, Symbolum ibidem conditum, illud eſt, quod tempus celebrationis illius Concilii non cohæret, cum ea temporis ſerie, 25. ſcilicet annorum, qua volunt Catholici, Petrum ſediſſe Romam. Hæretici ut veritatem hanc eludant, & cum ea Romani Pontificis Primatum evertant, eo utuntur argumento, quod Petrus illi Concilio præſens fuit, proindeque nondum Jeroſolymis diſceſſerat Romam; Illud porro Concilium contigit anno IX. Imperii Claudii, a quo uſque ad annum XIV. Neronis, quo interfectus eſt S. Petrus, nequaquam anni 25. intercedere potuerunt. Huic argumento faciunt ſatis Catholici, quod Petrus Romam venit anno II. Claudii, ibique ad IX. uſque ejuſdem Imp. commoratus eſt, ſed juſſis Judæis Romà diſcedere, aſcendit Petrus Jeroſolymam, atque Concilium celebravit. Jam itaque a multis annis ad Gentes diſceſſerat Apoſtolorum Princeps, ſicut & ceteri Apoſtoli. Atqui ejuſdem labii ſunt Patres, affirmantes Symbolum ante diſperſionem ad Gentes editum; ergo longe ante Jeroſolymitanum Concilium conditum fore Symbolum meritò cenſendum eſt.

32 OBJIC. IX. Symbolum variis formulis, variiſque Sententiis adoptatum habemus a pluribus Eccleſiis. Hoc autem palam evincit, Symbolum hujuſmodi ab Apoſtolis non fuiſſe conditum; nulla namque Eccleſia audax adeo fuiſſet, ut Apoſtolorum Sententias mutaret, inverteretve; ergo. Hanc porro mutationem ſubjiſſe Symbolum, ex plurium collatione in aperto eſt.

I. Symbolum Orientale habet: *Credo in unum Deum Patrem*. *Unum* non legitur in Symbolo Apoſtolorum.

II. In Aquilejenſi deſiderantur verba, *Creatorem Cœli*, *&* *Terræ*; additum tamen legitur, *Inviſibilem*, *&* *impaſſibilem*.

III. Eſt & in tertio Articulo mutatio; apud nos namque dicitur: *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto*, *natus ex Maria Virgine*: ſed apud Aquilejenſe: *Qui natus eſt de Spiritu Sancto*, *ex Maria Virgine*.

IV. In quarto Articulo deſunt verba hæc, *Paſſus*, *&* *mortuus*.

V. Etiam in nono Articulo deficit vox *Catholicam*.

VI. In undecimo ad verbum *carnis* additur *hujus*, prætermittuntur tamen verba *Vitam æternam*; quod & Romanum Symbolum facit, nullam ſimiliter faciens mentionem deſcenſus ad Inferos, ſicut & Orientale.

VII. Articulus de Communione Sanctorum non invenitur, nec in Ravenatenſi, nec in Aquilejenſi.

Cur in variis Eccleſiis Symbolum variis formulis adoptatū.

RESP. Integritas Symboli non ab una particulari, aliave Eccleſia, ſed a generali Eccleſiarum conſenſione deſumenda eſt. Siquidem particulares Eccleſiæ quædam addidere, ut exortas Hæreſes eliminarent; vel aliqua prætererunt ad majorem conciliandam brevitatem, utpote in aliis Articulis præcontenta. Patres itidem neque omnes referunt Articolos, neque ſemper Symboli ſeriem prætexunt, ſed ſummatim Fidei Articulos explicant,

cant, atque in bis altiùs insistebant, qui loco, tempori, & necessitati, magis congruebant. Itaque Traditio primorum Seculorum adoptanda est; hæc autem commendat Symbolum, quod Romana servat Ecclesia. Nam ut ait S. Ambrosius *Lib. 1. Epist. 7. ad Siricium* -- Credatur Symbolo Apostolorum, „ quod Ecclesia Romana intemeratum sem- „ per custodit, & servat -- Et Ruffinus in Expositione Symboli postquam notavit, In aliquibus Ecclesiis quædam fuisse adjecta, subdit -- In Ecclesia tamen Urbis Romæ hoc „ non deprehenditur factum -- Qua de re duplex refert momentum; primum videlicet, quia ea in Urbe nulla Hæresis sumpsit exordium: alterum, quia Populo audiente, solet Symbolum publice recitari, quoties Baptisma confertur. Hinc

Ad I. Usurpare licet, quæ in simili usus est Vigilius *Lib.* 4. adversùs Eutychetem criminantem Catholicos, qui non dicebant: *In unum Jesum Christum Filium ejus* juxta Nicæni Concilii Decretum--Nec præju- „ dicant verba, ubi sensus incolumis permanet -- Porro boc ipso quod dico *Deum*, unum dico, cum pluralitas Deorum nullitas sit Deorum. Sicut cum dico *Filium ejus*, unum dico; cum pluralitas Filiorum Dei eorundem esset nullitas; nequit enim dari naturalis Filius Dei, qui non sit in linea filiationis infinitus, universamque exhauriens lineam generationis.

Ad II. Similiter in verbo *Omnipotentem* continetur esse *Creatorem Cæli, & Terræ*. Omnipotens non foret Deus, nisi posset creare, immo nisi existentem Mundum ab ipso conditum non fuisset. Aquilejensis Ecclesia adjecit Symbolo *Invisibilem, & impassibilem* ob Hæresim Patripassianorum Patrem visibilem factum, passumque affirmantem.

Ad III. Articulus conceptionis in nativitate habetur; non enim natus ex Spiritu Sancto, ab alio conceptus est. Aquilejensis Ecclesia utitur termino natus, quia sub hoc Mysterium Incarnationis Angelus S. Josepho annunciavit: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est*. Dicitur tamen *Qui conceptus est de Spiritu Sancto*, ad auferendam quamcumque libidinis suspicionem, etiam in umbra, in Verbi Divini Incarnatione.

Ad IV. Passio, & Mors, aperte declarantur, dum dicitur Christus crucifixus, sepultus, indeque resurrexisse. Qui enim crucifigitur, dubio-procul patitur, & qui sepultus resurgit, jam mortuus erat.

Ad V. Quidam volunt, vocem illam *Catholicam* additam fuisse Symbolo Apostolorum, quatenus ipsa est proprietas conveniens Ecclesiæ in statu perfecto: Fides autem temporibus Apostolorum non nisi in paucis inveniebatur; adeoque Christiani tunc non dicebantur Catholici, ut colligitur ex S. Paciano *Epist. 1. ad Sympronianum*. Illud indubium est, quod apud Ruffinum non legitur, sicut nec apud Augustinum *de Symbolo ad Catechumenos*, licet ipse majoris explicationis causâ eam apponat.

Verùm trepidatur, ubi non est timor. Ecclesia triplici titulo dicitur Catholica; universalitate Dogmatum, quatenus omnia complectitur Fidei Dogmata; universalitate temporum, utpote duratura per omnia Secula; universalitate locorum, prædicanda namque erat, immo fuit enunciata per universum Orbem. Tribus hisce modis Apostolorum temporibus Ecclesia universalitatem habebat; quia omnem Fidei doctrinam complectebatur; usque ad consummationem Seculi erat perseveratura; promulganda etiam ubique gentium. Cum hæc apprime noscerent Apostoli, meritò Catholicam dicere potuerunt Ecclesiam, immo & dixerunt.

Apostoli Ecclesiam dixerunt Catholicam.

Ad VI. In Aquilejensi Ecclesia addita fuit particula *hujus*, ut oppugnaretur illorum error, qui Resurrectionem in identitate carnis, qua homo vixit, negabant. Ultro concedimus, in Symbolis Orientalis, & Romanæ Ecclesiæ desiderari, *Descendit ad Inferos* -- „ Vis tamen verbi (ait Ruffinus *in Exposi-* „ *tione Symboli*) eadem videtur esse, in eo „ quod sepultus dicitur -- Idem Auctor affirmat, Articulum de Vita æterna virtute contineri in Articulo de Resurrectione; non enim resurgent mortui nisi ad pœnam, vel ad præmium. Propterea S. Thomas 2.2. *quæst.* 1. *art.* 8. tum carnis Resurrectionem, tum Vitam æternam unum efformare Articulum innuit--Proponitur nobis alius Articulus de Re- „ surrectione carnis, & de Vita æterna --

Ad VII. Articulus de Communione Sanctorum non constituit quid distinctum ab Articulo, quo Sanctam Ecclesiam Catholicam profitemur; unde non est nisi ejusdem explicatio, ut declarat Catechismus Concilii Tridentini *Part. 1. de IX. Symboli articulo num.* 24. Nil igitur mirum si in Symbolo Aquilejensi fuerit prætermissus.

33 INSTABIS. Tertullianus, a quo potissimum Traditionis pondus habetur, Lib. *de Velandis Virginibus* cap. 1, *de Præscript.* cap. 13., *Adversùs Praxeam* cap. 2., non recitat Articulos de Descensu ad Inferos, de Spiritu Sancto, de Ecclesia, de Sanctorum Communione, de Remissione peccatorum, de Vita æterna; ergo non eodem modo Symbolum traditum fuit Ecclesiis; adeoque neque Apostolorum censendum est.

Responderi posset, Tertullianum nimiùm deferentem Montanistarum erroribus male insurrexisse adversùs Ecclesiam; adeoque Symbolum obtruncasse. Satius tamen est dicere, Tertullianum iis in locis indicasse Symbolum ab Apostolis traditum, sed nec integrum, nec per eorundem Sententias recitasse, hoc enim non intendebat, sed ea tantummodo ad intentum elegit, quibus revincere poterat Praxeam, Valentinianos, Marcionitas, aliosque, quos confodere intendebat.

SOLVITUR ULTIMA OBJECTIO.

34 OBJIC. ultimò. Nemo unus, quacunque pollens auctoritate, Apostolorum doctrinam valet immutare: sed quandoque a Patribus per varias additiones Symbolum, quod Apostolicum dictitatur,

fuit immutatum ; ergo non est aensendum opus ab Apostolia editum .

RESP. Hac objectione celebria concertatio recurrit : an liceat additio ad Symbolum; qua de re jam plura scripsi *Tom. I. Tract. I. Controv. X.* Hic breviter notandum est , acriter disputatum a Græcis adversùa Latinos ob additionem Nicæno Symbolo factam , declarantem processionem Spiritus Sancti a Patre , & Filio , per illa verba : *Qui ex Patre , Filioque procedit* . Marcua Episcopus Ephesinus contendebat anathematis ictu percolsos, quicunque quidquam addere fuissent ausi . Græcorum Prodromi fuere Ariani ablegantes ab Ecclesia hujusmodi potestatem , clamantes , abradendum esse a Nicæno verbum ὁμοούσιον . Fortiùs instant Pseudoevangelici , nullamque in Ecclesia recognoscunt auctoritatem in Verbo Divino declarando ; hinc Conciliorum Decreta commenta hominum effutiunt . His concinit Philippua Mornæus *in suo Mysterio Iniquitatis* pag. 523. de posterioribus potissimùm Conciliis loquendo . Ochinus , quidquid Symbolo additur , hæreticum vocat . Verumenimverò mirum est , Sectarios urgere hac soper re Catholicos , cum ipsi tot Fidei regulas , quot Confessiones , ediderint .

Additio itaque alia est contraria , impertinens altera , alia demum esplicativa . Prima additio est contra Fidei regulam ; quapropter hæretica meritò censetur . Secunda est præter regulam Fidei , & inutilis , immo insanientis est . Tertia verò est juxta regulam Fidei , & ut prudens habetur . Hoc plane valet Ecclesia , eandem enim habet potestatem , qua donati sunt Apostoli ut Pastores : ut Pastores antem Symbolum condiderunt , ad certam methodum revocando Fidei Dogmata , nt Ecclesiæ Filios æqualiter instituerent ; unde ipsamet Ecclesia Symbolum potest ordinare , atque potiori jure explicare . Spiritus Sanctus , qui datus est ad docendam omnem veritatem , & Ecclesiam regit , servabitque usque ad coosummationem Seculi , rectam Mysteriorum intelligentiam eidem innuit . Ante Nicænum a plerisque non percipiebatur perfecte naturalis Filiatio Dei in Symbolo descripta ; ideo Patres addiderunt ὁμοούσιον , clare manifestans Filii Divinitatem . Articuli Symboli nt quædam generalia principia sub se plura involvunt ; propterea Divini Numinis afflatu Ecclesia , cum opus fuerit , ea esplicat , traditque credenda . Et sane non satis Ecclesiæ provisum esset , si dum ab Hæreticis falsis sophismatibus impeteretur , haud posset Fidei Dogmata propugnare , & clarioribus verbis elucidare ; quod sæpe fit aliqua , esplicandi causâ , Professioni Fidei addendo .

Ecclesia Symbolum potest ordinare , & explicare .

35 DICES . Symbolum Apostolicum ad Evangelizationem spectat : sed Paulus ad Galat, 1. vers. 8. anathema dicit ei , qui evangelizat præter id , quod enunciatum est ; ergo .

RESP. Apostolus dicit anathema adversùs eos , qui doctrinam præsumpserint prædicare Fidei a se evangelizatæ contrariam ; aliàs S. Joannes Evangelista , qui post evulgatam Pauli Sententiam , Evangelium scripsit , fuisset sub anathemate ; quo nil absurdius .

36 INSTABIS . Quod est invariabile , nullius capax est additionis : sed Symbolum est Fidei regula invariabilis , ut testatur Tertullianus Lib. *de Velandis Virgin.* cap. 1. ; ergo .

RESP. Quod est omnino invariabile , utique nullius capax est mutationis , quantumvis levissimæ , sicut Deus . Ceterum quod est tantùm essentialiter invariabile , aliquam subire potest mutationem . Quælibet veritas revelata , est quidem essentialiter invariabilis : implicat enim , quod aliter se habeat ; sed quod his , aliisve verbis declaretur , non est ipsi essentiale ; & in hoc cadere potest variatio . Tertullianus secundùm hanc distinctionem intelligendus est .

Veritas revelata essentialiter invariabilis .

37 REPLICABIS . Quod additur distinctâ gaudet naturâ ab eo , cui additur : sed natura distincta essentialem inducit diversitatem ; ergo si quid addatur Symbolo , essentialiter mutat Fidei regulam .

RESP. Quod additur , distinctam habet naturam , si transferat in aliam speciem ; secus si non transferat . Additamentum per modum explicationis non transfert Symbolum ad aliam speciem , ut sic dicamus , Fidei ; nam tota natura Symboli sita est in significatione . Si quod additur sensum mutat , illud certe corrumpit ; si autem tantummodo explicet , quod implicite continebatur , non dicitur mutari .

38 URGEBIS . Quod ab imperfecto transfert ad perfectum , essentialem inducit variationem ; sed additamentum Symbolo factum ab imperfecto ipsum transfert ad perfectum ; priùs namque noo erat sufficiens pro communi Ecclesiæ bono , alioqui abs re facta fuisset additio ; ergo .

RESP. Perfectum editum fuit ab Apostolis Symbolum , sufficiensque ad bonum Ecclesiæ pro quovis tempore , si sincero corde , atque servata verborum proprietate intelligatur . Sed quia pravo animo , pravisque sophismatibus Hæretici illud espendere ausi sunt , apte , prudenterque Ecclesia notioribus terminis præstò fuit , ut veritas innotesceret ; & hoc essentialem noo importat mutationem .

Perfectum ab Apostolis editum fuit Symbolum .

39 SUBSUMES . Additamentum illud jure non fit , atque essentialem inducit mutationem , quod sub anathematis pœna vetitum fuit . Ex Concilio Ephesino additamentum quodlibet sub dicta pœna fuit vetitum . Legitur enim — Decrevit Sancta Sy-
„ nodus alteram Fidem nemini licere pro-
„ ferre , aut scribere , aut esponere , præter
„ eam , quæ definita fuit a Sanctis Patribus
„ apud Nicænam Urbem in Spiritu Sancto
„ congregatis — Hine contra Refractarios subditur anathema . Porro Nicænum Symbolum in idem redit cum Apostolico ; ergo .

RESP. Prohibita fuit ab Ephesinis Patribus mutatio contraria doctrinæ jam traditæ , & non qualiscumque . Hujus rei invictum habemus argumentum , ex quo Charisius Presbyter , & Philadelphiæ Œconomus a Photio , & Anastasio Nestorianis escommunicatus suam Fidei confessionem in Ephesino Cœtu protulit , quæ licèt in quibusdam a Nicæno , & Constantinopolitano Symbolo discreparet , quia tamen nil prædictis adversum

Concilium Eph. siuum mutationem prohibuit contrariam Symbolo .

fum in eo referebatur, non fuit a Concilio reprobata, fed ipfe Charifius ut Catholicus ab omnibus habitus, atque fufceptus.

40 ADDES. Qui afferunt neque *vocula* addendam effe Niceno Symbolo, intelligunt, Ephefinam Synodum prohibere quamcumque additionem Symbolo. Id afferunt Patres, ut clare habetur ex S. Cyrillo Epift. *ad Joan. Antiochenum*, quæ incipit: *Lætentur Cæli*, quæque Orientalium Fidei confeffionem continet -- Nullo autem modo „ patimur, ut ab aliquo Fides illa, five „ Fidei Symbolum conceutiatur, quod a San„ ctis quondam Patribus Nicænis editum eft. „ Neque enim aut a nobis, aut ulli omnino „ alteri, vel unam voculam ibi pofitam immutare, aut unam etiam fyllabam præ„ terire permittimus &c. -- ergo.

Ex additione unius vocis fæpe habetur Hærefis. RESP. Nil mirum, fi reprobetur additio unius vocis, cum fæpenumero hinc habeatur Hærefis. Lutherus Apoftolo dicenti ad Rom. 1. verf. 17. *Juftus autem ex Fide vivit* addidit *folâ*; & Hærefim conflavit. Paffim fimilia occurrunt; propterea potiffimùm profcribuntur voces, quæ Catholicam coinquinare valent doctrinam. Dicimus potiffimùm ob ea, quæ mox fubdumur.

41 SUBSUMES. Sed Patres omnem prorfus vocis cujufcunque additionem excludunt; ergo. Actione II. Chalcedonenfis Concilii petentibus Judicibus Fidei expofitionem refponderunt Patres -- Expofitionem alteram „ nullus fecit, neque tentamus, neque au„ demus exponere. Docuerunt enim Pa„ tres, & in Scriptis cuftodiuntur, quæ ab „ eis funt expofita, & citra ea dicere non „ poffumus -- His omne additamentum reprobatur. Clariùs eruitur ex Synodo VII. Nam poft Fidei definitionem dixerunt -- Nos „ leges Patrum cuftodimus. Nos eos, qui „ addunt quid, vel adimunt, anathematiza„ mus --

RESP. Quamvis proprie in prædictis intelligatur vetita five additio, five expofitio Symbolo contraria, attamen dici poteft reprobata etiam verbalis expofitio per verba a præexiftentibus diverfa. Ad cujus intelligentiam recolenda eft conventio inter Orientales inita, occafione Neftorianæ Hærefis. Conventio fuit ut fine technis, & in finceritate res elucidarentur; utque palam fieret, qui Orthodoxam Fidem fervaret, & ut a Neftorianis difcriminarentur Catholici, decretum fuit, ut Nicænum Symbolum abfque ulla verborum variatione cuftodiretur. Hoc innuit S. Cyrillus in laudata Epiftola ad Joannem Antiochenum præcipuum Neftorii Patronum. Hinc eft, quod S. Doctor clamat, nec voculam quidem addendam, aut Syllabam immutandam; quod Chalcedonenfe fuo Decreto firmavit. In caufa Arianorum

Omnis mutatio pro prohibita, fed non abfolute. conftantiffime Patres, & Concilia propugnarunt vocem *confubftantialis* nullimode immutandam, nec ufquam pacem dare voluerunt Adverfariis, nifi eam profiterentur. Et quidem jure optimo; fæpe enim Ariani nominum varietate Catholicos deceperant. Itaque, jufta urgente caufa, æquum eft omnem mutationem vetare; non tamen abfolute, atque ineluctabiliter.

42 INSURGIT demum adversùm nos Mornæus, plurimoque verborum apparatu inftat. Additio recentium Articulorum formalem importat variationem, & ab Apoftolo anathemate perculfa eft, & a Niceno profcripta: fed Romano-Catholici Articulos plane novos, primifque Ecclefiæ Seculis ignotos, ab antiquiffimis Conciliis nufquam recognitos addiderunt, ut Miffæ Sacrificium, Transfubftantiationem, Purgatorium, Indulgentias, Cultus Sanctorum, aliaque plura, quæ in confeffione Fidei a Tridentino compofita recenfentur, credendaque proponuntur; ergo.

RESP. Crambe recocta faftidium parit, & naufeam. Omnia, quæ in fua Fidei confeffione tradit Synodus Tridentina, primitivæ Ecclefiæ ab Apoftolis configmata fuere, explicite, vel faltem implicite in Scripturis contenta, per Traditionem nobis commendata, atque per ufum confirmata. Non eft hujus loci veritatem hanc comprobare, cum fuis apte locis abunde fuerit propugnata. *Tridentinum in unum collegit confeffionem Fidei ab Apoftolis configmatam.*

Aliquorum utique in antiquis Conciliis nulla recurrit mentio; verùm hoc ita contigit, quia, ut ait S. Bafilius *Epift.* 60., non fuevit Ecclefia quidquam addere Fidei confeffioni, nifi exurgentibus Hærefibus. Propterea in Niceno nil de Spiritu Sancto additum legitur; quia nondum Macedonius adversùs ipfum infurrexerat; quod tamen factum fuit in Concilio Conftantinopolitano, ut ejufdem error deftrueretur. Idem habes de Cultu Sanctorum, & hujufmodi; itaque cum Hærefis aliqua evulgabatur, tunc Conciliaria Decreta efformabantur, fed evolvendo depofitum, & primorum Seculorum Traditionem. Omnia porro Univerfalis Tridentina Synodus in unum collegit; quia Novatores, prætextu Reformationis, omnium Seculorum Hærefes extumulaverunt.

43 Illud ultimò hac fuper re notandum occurrit, ad noftra ufque tempora ordine quodam Hærefes adversùs Symbolum excitatas fuiffe. Primo, & Secundo rel Chriftianæ Seculo contra primum Articulum infurrexerunt Simon, Menander, Bafilides, Valentinus, Marcion, Manes, atque univerfus Gnofticorum Grex. Poft illa Secula Praxeas, Sabellius, Paulus Samofatenus, aliique prodiere, qui de fecundo Articulo male fentientes, plures evulgaverunt errores. His poft Seculum Tertium fuppetias ferre aufus eft Arius. Quinque fequentibus Articulis Myfterii Incarnationis adverfati funt Theodorus Mopfveftenus, Neftorius, Eutyches, Sergius, Pyrrus, Paulus Monothelitæ, Macarius Antiochenus, Apollinaris &c. His ab Ecclefia profligatis, circa Seculum IX. Articulum de Spiritu Sancto impetiere Photius, & potiffimùm Græci, qui aperto Marte pugnaverunt. Non inficias imus Hæreticos per hæc tempora alias quoque Fidei veritates oppugnaffe; verùm fortiùs adversùs præcitatos Articulos pugnatum eft. *Hærefes adversùs Symbolum.*

Pofterioribus Seculis Catholica Fides infenfos habuit Berengarianos, Waldenfes, Albigenfes, Lutheranos, Calvinianos, Anabaptiftas, aliofque hujus furfuris homines, qui adversùs reliquos Symboli Articulos de Ecclefia, de Communione Sanctorum, de Pec-

Peccatorum Remissione &c. decertarunt, quos omnes anathemate confixit Tridentina Synodus.

44 Ex his, quæ hucusque diximus, pro comperto habemus, Apostolos immediate Symbolum edidisse, velut earum rerum compendium, quas distincte, & explicite prædicaverunt. Cumque Symbolum hujusmodi primaria, & principaliora contineat Fidei principia, optimo jure majus Symbolum dicitur; alia verò dicuntur minora. Illud est Fidei fundamentum; idcirco quotidie in Ecclesia recitatur. Alia duo, Nicænum scilicet, & Athanasianum, in Solemniis, conveniente Populo, alta voce decantatur, utpote quæ a Sanctis Patribus conflata ad Hæreses eliminandas. Omnia tamen veneranda, atque sincere suscipienda sunt.

Apostolorum Symboli dicitur majus, & quare.

DISSERTATIO HISTORICA III.

DE CONCILIO CARTHAGINENSI, QUOD VULGO FERTUR QUINTUM.

Romæ in Academia Concilii.

45 Carthaginensis Concilii, quod Quintum nuncupatur, Historia, quam dilucidare aggredior, densas inter caligines ex varia Africanorum Canonum collectione involvitur. Sunt, qui cum Cardinali Perronio ejusdem celebrationem ad annum 401. referunt; sunt & alii, qui cum Emmanuele a Schelstrate anno 400. celebratum affirmant; reliqui verò cum Annalium Ecclesiasticorum Parente congregatum, absolutumque volunt anno 398.

Variæ Sententiæ de anno, quo fuit celebratum.

Illud quidem hac super re indubium est, Concilium hocce, quod Quintum vulgariter enunciatur, Quartum revera esse censendum. Licèt enim eodem anno utrumque habeatur; hoc tamen mense Majo, illud mense Novembri fuit completum. Sed improba Collectorum translatione factum est, ut Quartum Quinto postpositum errandi occasionem dederit, ita ut communibus Tabulis Quartum Concilium sub Quinti nomine circumferatur.

Quartum revera censendum est.

AFFIRMATUR CELEBRATUM ANNO CCCXCVIII.

46 Nunc ad rem nostram deveniendo, meum equidem non est Eruditorum placita dijudicare; attamen si illationes ex certis, atque ab omnibus ultro probatis momentis quidquam valent, propugnandam crediderim supputationem, quæ hujusce Concilii celebrationem anno CCCXCVIII. consignat.

Etenim ad unum omnes Africanorum Canonum Collectores in hac Synodo Decretum agnoscunt, ut a piissimis Imperatoribus supplici libello exposcerent Patres, ut relicta Idololatriæ semina prorsus disperderentur. Porro Invicta hujusmodi veritas positionem nostram apte dilucidat. Siquidem laudatæ postulationi occasionem præbuit evulgatum a Gentibus Oraculum, quo enunciabant, Petrum maleficiis constituisse, ut Christi nomen per annos trecentos sexaginta quinque coleretur, quibus completis Christianam Religionem finem habituram; si verò prædictis annis tres supra triginta, qui a Christi nativitate præteriere, superaddamus, jam plane habemus annum CCCXCVIII., Honorio, & Eutychiano Consulibus. Sic legimus apud Augustinum *Lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 53. — „ Excogitaverunt nescio quos versus græcos „ tanquam consulenti cuidam Divino Oraculo effusos, ubi Christum quidem ab hujus tanquam sacrilegii crimine faciunt innocentem, Petrum autem maleficia fecisse „ subjungunt, ut coleretur Christi nomen „ per trecentos sexaginta quinque annos, „ deinde completo memorato numerorum „ anno, sine mora sumeret finem — Idcirco ne fallacibus hisce Oraculis Vulgus allucinaretur, In eam devenerunt Sententiam Africani Patres, ut funditùs everteretur, Imperatorum ope, Idololatria.

Postularunt Patres Impp. opem pro Idololatriæ extirpatione.

Præterea anno CCCXCIX. XIV. Calendas Aprilis Honorii Imperatoris Decreto Idolorum delubra ubique fuerunt eversa; ut testatur laudatus Augustinus *Lib.* 18. *cap.* 54. — Porro sequenti anno, Consule Manlio „ Theodoro, quando jam secundùm illud „ Oraculum Dæmonum, aut figmentum hominum, nulla esse debuit Religio Christiana, quid per alias Terrarum partes forsitan factum sit, non fuit necesse perquirere. Interim quod scimus, in Civitate „ notissima, & eminentissima Carthagine „ Africæ Gaudentius, & Jovius Comites „ Imperatoris Honorii XIV. Calendas Aprilis „ falsorum Deorum Templa everterunt, & „ Simulacra fregerunt — Igitur in aperto est, præcedenti anno, qui est CCCXCVIII. factam fuisse postulationem, Episcoporumque Conventum.

Idolorum delubra an. 399. eversa.

47 Nec momenti est Canon LVIII. Codicis Africanæ Ecclesiæ Concilii Carthaginensis post IV. Consulatum Honorii, & Eutychiani, quo Instante, Honorius Imp. Rescripto ad Apollodorum Africæ Proconsulem dato Idola Gentium a Templis auferri præcepit, & eorundem Sacrificia aboleri, integra ædificiorum mole; quæ cum an. CCCXCIX. acciderint, jam cogimur admittere Carthaginensem Synodum, quam Quintam dicimus, sequenti anno celebratam, cum hæc tantummodo reliquias Idololatriæ abolendas petierit. En verba Canonis XV. — Item „ placuit, ab Imperatoribus Gloriosissimis peti, ut Reliquiæ Idololatriæ non solùm in „ Simulacris, sed in quibuscunque locis vel „ lucis, vel arboribus, omnino deleantur —

Non, inquam, momenti est laudatus Canon LVIII. Nam sub eodem tempore, quo primum editum fuit Decretum, illud insimul emanavit de abolendis Idolis in lucis, & arboribus; ut abunde constat ex Rescripto Arcadii Imp. in Oriente ad Eutychianum, relato in Theodosiano Codice *Lib.* 16. *de Pagan.*

Quando emanatum Decretum de abolendis Idolis.

gan. sub hac forma -- Si quæ in agris Tem- „ pla sunt, sine turba, & tumultu diruantur. „ His enim dejectis omnis superstitionis ma- „ teria consummetur -- Utrumque autem Patres postulasse, verba laudati Canonis XV. comperrum faciunt -- Non solùm in Simula- „ cris, sed in quibuscunque locis -- Unde Imperator posterioribus litteris, de quibus Canon LVIII. Rescriptum præcedens, quoad Templorum destructionem temperavit, ne Urbes depopulatæ viderentur.

Carthaginense Concilium celebratum fuit post Cæsarii, & Attici Consulatum.

48 Nostræ supputationi pondus additur ex MS. Codice, qui hujus Concilii celebrationem reponit post Cæsarii, & Attici Consulatum die 6. Calendas Junii; cui plane antiqua concinunt Exemplaria. Porro Cæsarii, & Attici Consulatus an. CCCXCVII. incidit. Si ergo post eorundem Consulatum consignatur hujus Synodi celebratio, dubioprocul ad an. CCCXCVIII. referri debet.

Non post Stiliconis Consulatum.

49 His mendosa apparet Isidori Mercatoris collectio; cum post Stiliconis Consulatum hoc Concilium initum velit. Crede, si placet, ab aliquo Interpolatore Codicem fortasse vitiatum.

50 Magis tamen eorum supputatio aberrat, qui ad annum CCCCI. celebrationem referunt, ex quo S. Augustinus *Epist.* 236. *ad Xantippum* duodecimum dicti Concilii Canonem, quo præscribitur, non audiendos Clericos damnatos, qui infra annum causam non egerint, velut novissimum rescribit. Data autem videtur Epistola anno CCCCII.; adeoque præcedenti anno convocata Carthaginensis Synodus meritò censenda est.

Falsa supputatio, quæ ad annum 401. refert Concilium.

Verùm enim verò quomodo hæc adoptanda, si nullus ex antiquis consonat Codicibus? Si nullum post annum CCCXCIX. datum legimus ab Honorio adversùs Idola Rescriptum?

Nec momentum ex Augustini Epistola desumptum quidquam urget. Etenim potuit S. Doctor Canonem illum appellare novissimum, quamvis ante tres circiter annos fuerit editus; cum familiaris sit hujusmodi locutio.

RELIQUA REFERUNTUR DE EJUS HISTORIA.

Dies, & locus Concilii.

51 Hæc de anno celebrationis hujusce Concilii. De die autem, & loco nulla difficultas. Exemplaria siquidem quælibet utrumque innuunt. Habent enim -- „ Post Consulatum placuit, ut die sexta Ca- „ lendarum Junii, Carthagine in Secretario „ Basilicæ Restitutæ superinserta statueren- „ tur --

Quis Præses, & quot Episcopi interfuerint.

52 Præsedit Aurelius Carthaginensis Ecclesiæ Pastor. Duo supra septuaginta præter ipsum Aurelium interfuerunt Episcopi, ut subscriptio testatur -- Aurelius Episcopus „ Ecclesiæ Carthaginis supra comprehensis „ in nostro Concilio Statutis subscripsi; simi- „ liter septuaginta duo subscripserunt --

Diaconi quidem ut ministrarent.

Aderant ex Diaconorum ordine nonnulli, non ut ferent suffragia, sed ut ministrarent; legitur namque -- Cum Aurelius „ Episcopus unà cum Episcopis suis conse- „ disset, adstantibus Diaconibus, constituta „ sunt hæc --

Fuit Provinciale.

53 His colligitur, Provincialem fuisse Cœtum. Apostolicæ Sedis Clavum tenebat Anastasius Pontifex; Imperiale verò Sceptrum Arcadius, & Honorius. Quindecim, ut communior fert opinio, editi sunt Canones, quibus absolutum fuit Concilium.

Ejus Canones.

DISSERTATIO HISTORICA IV.

DE CONCILIO CELENENSI IN CAUSA PRISCILLIANISTARUM.

Romæ in Academia Concilii.

OB QUAM CAUSAM FUERIT INDICTUM CONCILIUM CELENENSE, QUOMODO, A QUO, ET QUIS FUERIT PRÆSES.

Priscillianæ Secta per Hispaniam serpebat.

54 Cum inscrutabili Divinæ Providentiæ consilio Barbarorum ingluvies per Hispaniarum Regiones debaccharetur, inclyta Gens illa sinceris quovis tempore Evangelicæ doctrinæ pabulis enutrita, quæque erat veritatis Propugnatrix, facta est sibimet aliena; dispersis enim Lapidibus Sanctuarii, Pastoribus videlicet, non erat, qui ei panem frangeret. Hinc obscurata est pietas, & mutatus color optimus, Pseudomagistrorum Lamiæ nudaverunt mammam, & pestifero errorum viru parvulos lactavere petientes cibum.

Unus Priscillianus, nobilitate celebris, dives opibus, sed profanarum rerum scientiâ inflatus, magicisque artibus addictus, ut refert Severus Sulpitius *Lib.* 2. *Historia Sacra*, ab Agape non ignobili Muliere, & Rethore Helpidio Discipulis Marci Ægyptii de Gnosticorum peste, pessime instructus floridas Iberiæ Ecclesias blandiendi arte, suadendique auctoritate, pluribus, hisque nefandis, infecit Hæresibus. Teste siquidem Augustino *Hær.* 70. -- Ex omnium Hæreticorum sen- „ tina Hæreses hausit -- Augustino adstipulatur S. Leo *Epistola* 93. -- Nihil est fordium „ in quorumcumque sensibus impiorum, quod „ in hoc Dogma non confluxerit; quoniam „ de omnium terrenarum opinionum luto „ multiplicem sibi fæculentiam commiscue- „ runt, ut soli totum biberent, quidquid „ alii ex parte gustâssent --

55 Pereunti præstò fuit vigili affectu Pastoralis Romanorum Præsulum sollicitudo, sive admonitionibus, sive consiliis, ejaculatis etiam anathematum telis, subiatisque per Imperialem gladium Auctoribus. Exundans visus est exsiccatus Torrens; sed rivuli, qui in caveis latitabant, Theodosio II., & Valentiniano III. imperantibus, iterum exereverunt in fluvium.

Innundantium aquarum sonitum subaudivit Turibius Asturicensis Episcopus, humilitate minimus, sapientiâ magnus, maxi-

mus

mus Sanctitate , qui zelo Domus Dei fervens , & Catholicæ veritatis ardore ſuccenſus peregrinationem inſtituens , Hiſpaniarum Provincias peragravit : qui Eccleſiarum ſtatus , quæ Fides , quæ unitatis foret communio , ſedulò inſpexit ; hinc datis litteris ad Idacium , & Cepunium , Epiſcopis rem totam manifeſtavit -- Quapropter mihi poſt „ longas annorum metas ad patriam reverſo, ſatis durum videtur , quod ex illis Traditionibus , quas olim Catholica damnavit Eccleſia , quaſque jamdudum abolitas eſſe credebam , nihil penitus imminutum eſſe reperio . Immo etiam pro uniuſcujuſque ſtudio , & voluntate , prava Dogmata , velut quibuſdam hydrinis capitibus pullulare cognoſco : cum alii veteri errori blaſphemiarum ſuarum argumenta contulerint : alii integrum eum uſque adhuc retineant : alii verò , quos ex parte aliqua ad reſpectum ſui contemplatio veritatis adduxit , ex illius ſenſibus retinendo nonnulla , reliquis vinculentur ; quod quidem per mala temporis noſtri , Synodorum Conventibus , Decretiſque ceſſantibus , liberiùs crevit , & impiiſſime (quod eſt cunctis deterius) ad unum Altare diverſis Fidei ſenſibus convenitur --

Zelus Turibii Aſturicenſis Epiſcopi .

His ut efficaciùs conſuleret , nec in dies effunderetur venenum , ad Apoſtolicam Sedem confugit , hac ſuper re certiorem faciens Leonem Supremæ Cathedræ Moderatorem , ut ipſemet Pontifex ſequentibus teſtatur -- „ Quàm laudabiliter pro Catholicæ Fidei veritate movearis , & quàm ſollicite Dominico Gregi devotionem officii Paſtoralis impendas , tradita Nobis per Diaconum tuum Fraternitatis tuæ Scripta demonſtrant , quibus notitiæ noſtræ inſinuare curaſti , qualis in Regionibus veſtris de antiquis peſtilentiæ reliquiis errorum morbus exarſit --

56 Acceptis itaque a Summo Antiſtite Turibii litteris , & pro opportunitate temporis omnibus mature conſideratis , præmiſsâ ad ſexdecim Hæreſeos capita , quæ vigere perceperat , erudita confutatione , Generale Hiſpaniarum indixit Concilium -- Habeatur „ ergo inter vos Epiſcopale Concilium , & ad eum locum , qui omnibus opportunus ſit , vicinarum Provinciarum conveniant Sacerdotes , ut ſecundùm ea , quæ ad tua Conſulta reſpondimus , pleniſſimo diſquirantur examine : an ſint aliqui inter Epiſcopos , qui hujus Hæreſeos contagio polluantur , a Communione ſine dubio ſeparandi , ſi nefandiſſimam Sectam per omnium ſenſuum pravitates damnare noluerint --

A Leone Pp. indicitur Concilium .

Hic obiter adnotare juvat avitam Romani Præſulis conſuetudinem dirigendi ad Concilia instructionis formulam .

57 Interea litteras dedit ad Epiſcopos Tarraconenſes , Carthaginenſes , Luſitanos , atque Gallicanos , ut ad Generalem Synodum convenirent . Idacium , & Ceponium cum ipſo Turibio Præſides voluit , ſicut laudata innuit Epiſtola -- Quod ſi aliquid (quod „ abſit) obſtiterit , quo minus poſſit celebrari Generale Concilium , Galliciæ ſaltem in unum conveniant Sacerdotes , quibus congregatis , Fratres noſtri Idacius , & Ceponius imminebunt , conjuncta cum eis inſtantia tua , quo citius vel Provinciali Conventu remedium tantis vulneribus adferatur --

Idacium , & Ceponium cum Turibio Præſides voluit Leo .

58 Præcipienti Leoni obtemperarunt Præſules , convenerunt , Fidei Symbolum decreverunt , edideruntque .

Id teſtatum habemus a Concilio Bracharenſi I. *in Præf.* , ubi his Patres alloquitur Lucretius Epiſcopus -- Credo autem Veſtræ „ Beatitudinis Fraternitatem noſſe , quia eo tempore , quo in his Regionibus nefandiſſimæ Priſcillianæ Sectæ venena ſerpebant , Beatiſſimus Papa Urbis Romæ Leo , qui quadrageſimus * fere Apoſtoli Petri Succeſſor extitit , per Turibium Notarium Sedis ſuæ ad Synodum Galliciæ contra impiam Priſcillianæ Hæreſis Sectam Scripta ſua direxit : cujus etiam præcepto Tarraconenſes , & Carthaginenſes Epiſcopi , Luſitani quoque , & Bætici , facto inter ſe Conſilio , Regulam Fidei contra Priſcillianam Hæreſim , cum aliquibus Capitulis deſcribentes , ad Balconium tunc hujus Bracharenſis Eccleſiæ Præſulem direxerunt --

** Adde Septimus .*

UBINAM , QUO ANNO , CELEBRATUM , ET QUÆNAM FIDEI DOCTRINA .

59 AT quot numero Epiſcopi , quales doctrinâ , & pietate , ubinam locorum , conveneriut , ubſcura umuia , atque incerta .

Sunt , qui hocce Concilium Tuleti celebratum autument , ex quo Fidei regula a Leone approbata , & ad Balconium tranſmiſſa , inter Acta primæ Toletanæ Synodi inſerta legatur . Verùm quo pacto hoc veritati Hiſtoriæ , annorumque ſupputationi congruat , non ſatis compertum eſt . Communi enim calculo Toletanum I. ſub primo Stiliconis Conſulatu ſcribitur convocatum : porro hujus Conſulatus , juxta Conſulum ſeriem per Caſſiodorum , Proſperum Aquitanicum , & Marianum Scotum , elaboratam , ad annum Domini 402. , vel ut aliis placet , 400. refertur : Leo autem , ſub quo dubio-procul prædicta Regula exarata fuit , circa annum 440. Pontifex renunciatus eſt ; itaque prædicto Concilio male aſſuta cenſenda eſt .

Ubinam inditum Concilium .

Initum eſt igitur Concilium a Tarraconenſibus , & Carthaginenſibus , Luſitania inſimul , & Bæticis Epiſcopis . Verùm cur in Galliciæ Provincia non convenerunt juxta Leonis mandatum , qui Generale Concilium inibi indixerat ? Non aliud ſane occurrit momentum , niſi quia Gallæci ſub Imperio Svevorum Regis Rechilæ vivebant , reliqui verò ſub Gothis Principibus Theodorico , & Toriſmundo . Unde factum eſt , ut Gallæci ſejunctim Synodum celebraverint , quæ tamen unius labii dicenda eſt , cum ad ipſos miſerint Patres Fidei Regulam , ſtatutoſque Canones ſimul conferrent , ſuſciperent , confirmarentque , ut uno animo , uno ſpiritu , una-

unaque Sententia ex duobus Cœtibus integra nationalis conſurgeret Synodus ; quod non ſemel evenit .

Prædicta spte colligere juvat es relata auctoritate Lucretii Epiſcopi mos laudati -- „ Tarraconenſes , & Carthaginenſes Epiſcopi , Luſitani quoque , & Bætici , facto inter ſe Concilio , Regulam Fidei contra Priſcillianam Hæreſim cum aliquibus Capitulis deſcribentes , ad Balconium tunc „ hujus Bracharenſis Eccleſiæ Præſulem direxerunt -- Seorſim igitur convenerunt , ſed una omnium Sententia .

Sub Balconio itaque collectum eſt Concilium in Gallicia , ut ſentit Baronius *ad annum* 447. *num.* 16. in Municipio Celenenſi apud Lucenſem Civitatem , ut ex antiquis monumentis habetur , & a recentioribus Hiſpanis adoptatur .

Quo anno. 60 Annum colligimus ex Epiſtola præcitata S. Leonis ad Turibium , quæ data eſt ſub Callypio , & Ardabure Conſulibus , videlicet anno CCCCXLVII.

Fidei Doctrina. 61 Fulci doctrina per ſexdecim capita fuit diſtributa , atque per Turibium ad Apoſtolicam Sedem , ut examinaretur , tranſmiſſa , quam ſummatim in ſequentibus ſubjicere operæ pretium fore videtur .

Canon I. Anathemate percellit veram in una Deitate abnegantes Trinitatem , unamque tantummodo ſub triplici nomine ſtatuentes Perſonam .

II. Confundentes Divinitatis , & Trinitatis nomina , ita quod ipſa Divinitas ſit Trinitas .

III. Statuentes Dei Filium Dominum Noſtrum ante temporalem ex Virgine nativitatem non fuiſſe .

IV. Dominico , vel Natalis Domini die jejunantes ; quia in vera hominis natura Chriſtum non credunt .

V. Admittentes Angelos , vel humanas naturas , ex Dei ſubſtantia extare .

VI. Dicentes , humanas Animas priùs in Cœlo peccaſſe , atque ob hoc in corpora dejectas in Terram .

VII. Docentes , Diabolum non priùs bonum Angelum fuiſſe , nec a Deo creatum , aut Dei opificium , ſed e tenebris emerſiſſe , nullumque ſui habuiſſe Auctorem , ipſumque eſſe principium abſque mali ſubſtantia .

VIII. Credentes , Diabolum , aliquas , Immundas licet , feciſſe Creaturas , ipſumque Auctorem fore tonitruum , fulgurum , tempeſtatum , & ſiccitatum .

IX. Tradentes , Animas , humanaque corpora , fatalibus Stellis adſtricta fore .

X. Propugnantes , duodecim Signa cœleſtia a Mathematicis obſervata per ſingula animæ , corporiſque membra fore diſtributa , & Patriarcharum nominibus Inſcripta .

XI. Humana Conjugia damnantes , horrenteſque procreationem .

XII. Humani Corporis formationem Diabolo adſcribentes , ejuſdemque ope conceptiones in Matrum utero figurari , indeque carnis Reſurrectionem abnegantes .

XIII. Aſſerentes non Dei , ſed pravorum Spirituum opus , creationem univerſæ carnis .

XIV. Abjicientes uſum carnium , ut immundum , oleraque cum eis cocta recuſantes .

XV. Clericos , vel Monachos , ſecum retinentes , & cohabitantes cum aliquibus quaſi adoptivis fœminis , excepta Matre , aut Germana , vel etiam , quæ proxima jungitur Conſanguinitate .

XVI. Solventes jejunium die Cœnæ Domini ante horam tertiam , atque hujuſmodi Solemnitatem celebrantes per Miſſas Defunctorum .

Suſcipientes denique Scripturas a Priſcilliano depravatas , & Tractatus Dictinii , execrati fuere . Etenim ut venenata pocula linirent , ſecretas quaſdam ſpecioſis nominibus Scripturas veluti Canonicas venerabundi ſuſcipiebant , tradebantque , apocryphos admiſcentes Codices , quos Leucius peſtifero calamo exſcripſerat . Evulgaverant Acta Sanctorum Joannis , Andreæ , & Thomæ , in quibus quamvis ſint , ut ſcribit S. Leo -- „ quædam , quæ videantur ſpeciem habere „ pietatis , nunquam tamen vacua ſunt venenis , & per fabularum Illecebras hoc „ latenter operantur , ut mirabilium narratione ſeductos laqueis cujuſcunque erroris „ Involvant -- Præ ceteris autem maximo proſequebantur honore ſacrilegum Librum , qui *Apoſtolorum Memoria* inſcribebatur . In eo tota evertitur Lex vetus , & quidquid divinitùs revelatum tradidit Moyſes . Alio quoque iniquitatis artificio in foveam Auditores ſuos trahebant . Dictinius namque in Hæreſim lapſus ex Priſcilliani , Manetiſque Dogmatibus Librum conſcripſerat . Hunc Pſeudomagiſtri plurimùm commendabant ; cumque ejurata Hæreſi ad Fidei unitatem rediiſſet Dictinius , illum tanquam Catholici Viri legendum tradebant . Verùm ut S. Leo habet -- Non Dictinium , ſed Priſcillianum „ legunt , & illud probant , quod errans docuit , non quod correptus elegit -- Malis hiſce artibus , & ut ait S. Hieronymus *Lib.* 18. *in cap.* 64. *Iſaiæ* -- Per hanc occaſionem , „ multaſque hujuſmodi , Hiſpaniarum , & „ Luſitaniæ deceptæ ſunt Mulierculæ , onera„ tæ peccatis , quæ ducuntur deſideriis „ variis &c. -- Iſtiuſmodi itaque Scripta prorſus damnata fuere in Celenenſi Concilio , de quo ſatis .

PARS QUINTA.

DISSERTATIONES SCRIPTURALES SUPER GENESIM.

DISSERTATIO SCRIPTURALIS I.

Ad illa verba Geneseos 3. vers. 1.

Sed & Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus.

AN SERPENS FUERIT VERUS; QUÆNAM EJUS CALLIDITAS; QUALIS TENTATIO; ET AN PECCATUM EVÆ GRAVIUS CENSENDUM PECCATO ADÆ.

Recitata Romæ in Academia Dogmatica.

1 Uatnor ex præcitatis Scripturæ verbia elucidanda mihi mandata fuere. Primò quidem, num Serpens, qui Evæ laqueum tetendit ad ruinam, verus fuerit, an simulatus. Secundò, qualis ejus calliditas, & qua ratione, cunctis animantibus Terræ major dicatur. Tertiò, externa ne tantummodo, aut insimul interna fuerit tentatio. Quartò demum, gravius ne censendum sit Evæ, quàm Adæ peccatum. Equidem singula prolixe forent versanda; verùm ne temporis leges, quibus adstringor, transgrediar, breviloquentiam in dicendo colam.

CONFUTATIS CONTRARIIS OPINIONIBUS, VERUS ASSERITUR SERPENS, NON SIMULATUS.

2 UTque a primo exordiar. Multiplex ea de re occurrit Sententia. Prima Cajetanum Propugnatorem habet, qui *in Commentario ad caput 3. Gen.* contendit, in tota tentationis serie non verum Serpentem, sed Diabolum intervenisse, qui Serpentis nomine notatur. Sententiam suam pluribus communire conatus est.

Verùm opinionem hanc Fideles ad unum fere omnes refugiunt; Ipsis namque compertum quovis tempore fuit, corporeo, ac sensibili quodam modo Prothoparentem Mulierem fuisse deceptam.

Scriptura litteraliter intelligenda si nullū absurdum.

Nec satis concinit Patrum regulæ, qua rite, sancteque decretum est, Sacræ Scripturæ verba litterali sensu esse intelligenda, quoties evidens non urget absurdum, aut Ecclesiæ Definitio. Adversatur itidem historicæ methodo, qua Spiritus Sanctus per Moysem prosequitur conditi Orbis, humanæque propaginis narrationem.

A Et sane Epiphanius *Hær. 64.* erroris damnat Origenem, Hieronymus *ad Pamachium* carpit Joannem Jerosolymitanum, Augustinus *Hær. 59.* Hermetem, & Seleucum redarguit, ea quo Paradisum voluptatis secundo Geneseos capite relatum allegorice fuerint interpretati; & Synodus VI. *Act.* 13. approbat Epistolam Sophronii Patriarchæ Jerosolymitani recitatam *Act.* 11., quà Origenistarum fermenta damnantur, quatenus *Extra paternam, & Apostolicam Traditionem Paradisi plantationem projecerint.* B Hujusmodi notæ periculum haud facilè effugiet, qui ad metaphoram trahere studebit, quæ de Serpente narrantur; cum utrobique contextus æqualem vim locutionis habeat. Hinc egregie dicebat S. Joannes Chrysostomus *Hom.* 13. *in Gen.*, quod Moyses describens Paradisum, nomen loci, in quo erat, scilicet Eden, & plagam Orientalem, quam spectabat, & nomina fluminum ea Paradiso egredientium fere nota omnibus, tam subtiliter, & accurate enarravit -- Ut non liceat nugari, volentibus imponere simpliciorum auribus, C „ & dicere, nullum esse in Terra hortum, „ quem vocant Paradisum, sed in Cœlo, & „ fabulas, quasdam ejusmodi somniare --

3 Opinio altera, quæ Cyrillo Lib. 3. *adversùs Julianum Apostatam* affingitur, Serpentem simplex credidit simulacrum, sub quo delitescens Dæmon Evam est allocutus. Huic opinioni suppetias ferre videtur Angelicus Doctor *in Genesim cap.* 3. -- Si quæri„ tur, utrum ille Serpens esset Serpens ve„ rus, vel assumptus, ex vaporibus forma„ tus, non est magna vis. Tamen verosi„ mile est, quod fuit ea vaporibus; quia D „ ille modus est communis Dæmonis --

Angeli assumptū corpus ocyus dimittunt.

Ceterum Opinio hæc nec litteræ candorem salvat, nec speciem præsefert veritatis. Angelis siquidem sive bonis, sive malis, solemne est, peracto ministerio, assumptum ocyus dimittere corpus; impræsentiarum autem, tentatione, lapsuque absoluta, adhuc superstes proponitur Serpens; ipsum namque in excusationem adduxit Mulier, illum alloquitur Deus coram Adam, qui apprime Serpentum naturam noverat.

Maledictio conficto Serpenti non competit.

E Verùm enimvero si simulatus Serpens; quo tendit maledictio? *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ*, eodem cap. vers. 14. Conficto ne competunt hæc? Solummodo verum Serpentem terram comedere ea Propheta didicimus: *Et Serpenti pulvis panis ejus*. Isaiæ 65. vers. 25. Num Mulierem inter, & larvatum Serpentem, sicut & inter unius, alteriusque semen positæ sunt inimicitiæ? *Inimicitias ponam inter te, & Mulierem, & semen tuum,*

&

& semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus vers. 15.; quod utique perpetuam innuit dissensionem. Utique confisti censendi essent Serpentes, qui in dies hominum pedes mordent: & quotidie sub assumptis Serpentum speciebus Diabolum humano Generi insidiari dicendum esset; quo nil absurdius. Quæ igitur Serpenti sub primordiis fuerant naturalia, ut humi repere, clanculum latere, venena diffundere, eidem deputantur ad pœnam; sicut quæ sub statu innocentiæ juxta naturæ leges novimus, ut Terram progerminare spinas, hominem herbis vesci, Uxorem Viro subdi, peccantibus Prothoparentibus a Domino in probrum sunt deputata.

Nec fingimus naturale quoddam odium hominis in Serpentem, & vicissim Serpentis in hominem. Licèt enim ea ipsa utriusque conditione, & origine dimanet, ante lapsum velut suspensum habebatur, & post illum uterque naturæ suæ redditus est, ut ambo sese hostiliter insidientur. Speciali tamen quodam modo viget in Muliere; nam ut inquit Rupertus *Lib. 3. cap. 20. in Gen.* -- Si „ nuda Mulieris planta dentem Serpentis „ prævenerit, & vivacissimum caput ejus vel „ leviter presserit, statim totum cum capite „ corpus repente interit, ita ut nullius omnino motus, nullus sensus in aliqua parte „ residuus sit, quod nec malleis, aut vectibus, certe nec gladiis concidentibus, cito, „ aut leviter effici potest --

Serpens naturalis describitur.

Quid plura? Si nos Scriptura docet, Serpentem, qui Mulierem allucinatus est, a Deo factum: non nisi perperàm Simulacrum ab ipso efformatum diceretur. Quomodo cunctis animantibus Terræ callidior describeretur Monstrum prorsus inanime? Meritò itaque dicebat Rupertus *Lib. 3. in Gen. cap. 3.* -- „ Terrenum quippe animal nos littera cogit „ intelligere, dum dicit, quia Serpens erat „ callidior cunctis animantibus -- Quod clarescit ex Hebraico textu, ubi legitur: *Serpens erat in multas spiras, & giros complicatus, & involutus.* Naturalis hujusmodi corporis descriptio verum animal a ceteris differentum abunde innuit.

Eva Serpentem non exhorruit.

Unum tandem addendum superest, Mulierem nempe nec Serpentem exhorruisse, neque fuisse admiratam, non ob aliud sane, nisi quia ipse jam occurrerat, cum Adam animantibus nomen apposuit; sive quia, ut sentit Rupertus *cap. 2.* girogava Mulier *prospectans qualis extra Paradisum Mundus haberetur*, Serpentem fuerat intuita; sive quia cum quibusvis animalibus confidenter, teste Chrysostomo *Lib. 16. in Gen.*, conversabantur Prothoparentes. Quis autem ea Serpentum Simulacra credet, quibus nomen imposuit Adam intra Paradisum, vel quæ foris sylvas incolebant, & saltus, vel quorum utebantur consuetudine?

4 Fabellæ similem aliam profert opinionem Josephus *Lib. 1. Antiquitatum cap. 1.* Ultrò admittit, verum fuisse Serpentem, qui Evam seduxit; sed qui sublimis, erectisque pedibus insistens gradiebatur, cuique naturalis loquendi vis, atque ingenita intelligendi facultas inerat, qui humanæ felicitatis invidus, Mulieri esos vetiti pomi suasor fuit, ut eam perderet, hinc -- Serpenti vocem ademit Deus, iratus ob malitiam, qua erga „ Adamum est usus, venenumque linguæ „ ejus indidit; ad hæc pedibus privatum, „ trahi per terram fecit --

Ophitæ cur inter Hæreticos adscripti.

Credant Josepho Judæi, qui in suo Talmud turpiora confingunt; nobis sat est nosse Ophitas ideo inter Hæreticos ab Ecclesia adscriptos, quia primum illum Serpentem cognitionis capacem effinxerunt, ut testatur Epiphanius *Hær. 37.* -- Attribuunt au„ tem & hi, Ophitæ appellati, huic Ser„ penti omnem cognitionem, dicentes quod „ hic principium fuerit cognitionis homini„ bus --

Quovis tempore compertum fuit, hominibus solummodo loquendi, intelligendique vim fuisse concessam, ut bonum inter, & malum, discrimen agnoscerent, perpenderent æternæ Beatitudinis dignitatem, Divinorum præceptorum perscrutarentur conditionem, atque profunda Divinæ Providentiæ arcana rimarentur. Novimus prævaricatorem Angelum, ubi condignas superbiæ pœnas subjit, in naturalibus haudquaquam mulctatum; & asserere quis audebit, pedibus, voce, cognitione, naturâ totâ mutatum Serpentem?

Demus tamen primum illum Serpentem tali pœna damnatum; quonam jure Serpentes reliqui consimili supplicio puniti, qui criminis participes haud esse potuerunt? An sicut Adamum totius humani Generis caput constituit Deus, ceterorum etiam Serpentum caput fecit illum Dominus, ut ipso fallente Mulierem, ad unum omnes, priori deperdita, novum naturæ genus sortirentur? -- „ Ridiculum ergo est (Sic Salianus *in Anna„ libus Ecclesiast. Vet. testam. an. Mundi 1. „ die 13. n. 15.*) ei vocem ademptam, quam „ nunquam habuit; recens venenum linguæ „ inditum, quo nunquam caruit, etsi contra „ hominem tum uti non potuerit; pedibus „ privatum, quos nunquam possedit -- Quod aperte de gradiendi modo testatur Theodoretus *Quæst. 34.* -- At ipse quidem Serpens, „ nullum inde damnum accepit, cum ita „ gradi natus sit, hanc enim habet a natura „ motus speciem. Nihil autem naturale mo„ lestum videtur esse --

5 Quarta adinvenitur hac super re opinio, quam Moyses Barcephas *Lib. de Paradiso cap. 27.* prosequitur. Propugnat, Serpentem illum corporeum fuisse animal de genere Reptilium; sed cui Dominus, instante Dæmone ut Evam in errorem induceret, usum loquendi, intelligendique facultatem ad tempus concessit.

Serpens locutionis, & intellectionis incapax.

Sed quæ Auctor iste commentus est, perspicue falsitatis revincuntur. In aperto siquidem est, nemini loquendi facultatem tribui posse, si apta desint efformandæ vocis organa: cognitio itidem actio vitalis est, a proportionato intrinseco principio exigens oriri; quomodo ergo fieri potuit, ut animal locutionis, & intellectionis incapax loqueretur, & intelligeret? Num dicetur, ad tempus elargita fuisse idonea tum efformandæ voci, tum mentis conceptui organa? Jam

Brutum in hominis naturam mutatum habemus. Velut intelligentem, inquies, alloeutus est Dominus Serpentem? Ita plane. Verùm intelligere ne diceris Montes Gelboe, quos velut intelligentes maledixit Propheta Domini? Nequaquam fane. Cur igitur dabimus Serpenti intelligentiam?

Verus fuit Serpent. 6 Receptissima itaque tum veterum Patrum, tum recentiorum Sententia ea est, quæ astruit, verum fuisse Serpentem, quem velut organum assumpsit Diabolus, ut præconceptum in humanum Genus evomeret invidiæ virus. Hæc Sententia litteræ majestatem servat, historiæ veritati congruit, mysteriorum elucidat consonantiam.

A

Hanc adoptavit S. Augustinus *Lib.* 11. *de Gen. ad litt. cap.* 27. -- Non est permissus „ Diabolus tentare fœminam, nisi per Serpentem, nec virum, nisi per fœminam, „ sed in serpente ipse locutus est, utens eo „ velut organo, movensque ejus naturam eo „ modo, quo vere ille movere, & moveri „ illa potuit ad exprimendos verborum sonos, & signa corporalia, per quæ Mulier „ suadentis intelligeret voluntatem -- Et *cap.* 28. idem evincit exemplo Energomenorum, qui a malo spiritu aguntur -- Non „ itaque Serpens verborum sonos intelligebat, qui ex illo fiebant ad Mulierem. „ Neque enim conversa credenda est anima „ ejus in naturam rationalem, quandoquidem nec ipsi homines, quorum rationalis „ natura est, cum Dæmon in eis loquitur ea „ passione, cui Exorcista requiritur, sciunt, „ quid loquantur -- Indeque *in quæstionibus super Genesim* ortum esse duxit, quod ad homines fallendos præ ceteris animantibus gaudeat Diabolus Serpentum incantationibus uti.

B

Non dissentit ab Augustino Cyrillus *Lib.* 3. *contra Julianum*; irridenti enim historiam collocutionis Serpentis ad Evam, & subsannationibus lacessitanti -- Quonam idiomate Serpentem, qui cum Eva locutus est, usum „ dicemus? numquid humano? Et quid differunt hæ fabulæ ab iis, quas Græci finxerunt? -- respondet S. Doctor -- Vocem „ hanc impii, & auctoris malorum, Dæmonis operatione factam, Serpente velamentum malignitatis illius adumbrante -- Hinc tum Poetarum, tum Philosophorum testimoniis palam ostendit, id a Dæmonibus facilè præstari posse.

C

Nec aliam sane propugnat Epiphanius Sententiam *Hær.* 37. -- Hac enim de causa „ etiam Dominus ipsum hunc Serpentem in „ humani Generis inimicitiam constituit, „ quoniam omnino vas Diaboli factus est, „ & qui pecus fit, & per ipsum Diabolus „ hominem in Paradiso decepit --

D

Quod si Patres alios placet audire, occurrit Rupertus *Lib.* 3. *in Gen. cap.* 3. -- Si „ autem scivit, Serpentem non nisi alieno spiritu potuisse loqui, profectò in eo miræ „ seductionis immensitas est, quod quasi „ omnipotentiam Spiritus ejus mirata est „ Mulier, qui per irrationale animal humana formare verba potuisset -- Occurrit Beda *in cap.* 6. *Joan.* -- Spiritus salvavit nos „ utens organo carnis ad salutem humani „ Generis, quia Diabolus utebatur Serpente „ quasi organo ad subversionem primi Parentis nostri --

E

Si recentiores quærimus Doctores, eligimus Magistrum Sententiarum, & S. Thomam. Ille 2. *dist.* 21. habet -- Diabolus per „ Serpentem tentabat, in quo loquebatur; „ sic autem loquebatur Diabolus per Serpentem ignorantem, sicut per Energumenos, „ & Phanaticos -- Solvens alter *cap.* 3. *in Gen.* quæstionem, cur Mulier Serpentem non exhorruerit, scribit -- Ideo credo, eam non „ credidisse, esse purum Serpentem, sed scivit Angelum sibi in Serpente loquentem, „ & quamvis crederet fortè eum bonum Angelum, non propter hoc deprehendebat „ ejus fraudem, quia Angelus eo modo loquebatur, quo poterat loqui homini pro „ illo statu --

Verùm cur Serpentis organum assumpsit Diabolus? -- Nec sane debemus opinari, „ *ait Augustinus lib.* 11. *de Gen. ad litt. cap.* 3. „ quod Serpentem sibi, per quem tentaret, „ persuaderetque peccatum, Diabolus elegerit, sed cum esset in illo propter perversam, & invidam voluntatem decipiendi „ cupiditas, non nisi per illud animal, per „ quod posse permissus est. Nocendi enim „ voluntas potest esse a suo quoque animo „ prava, non est autem potestas, nisi a „ Deo --

Serpentis nomine Eugubinus *in Cosmopeia* Draconem intelligit -- Potest nomine „ Serpentis intelligi aut Draco ingens & „ alatus, aut coluber. Magis autem Draconem crediderim, ut quasi in forma Basilisci se obtulerit, quem latine Regulum „ potes appellare, quod gestet in capite „ quasi coronam, perinde atque Gallus -- Et infra -- Credendum est autem fuisse Draconem pulcherrimum, cristatum, sublato „ pectore, & collo, qui speculatus formosissimam fœminam per Paradisum exultantem, corporeasque delicias captantem, „ eam minime occupatam, atque ad Creatorem suum animo, sed ad delicias illas „ intentam, invasit -- Solinus tamen *cap.* 39. mavult esse Scytalem eximia pulchritudine fulgentem.

SERPENTIS CALLIDITAS EVINCITUR CONGENITA, TENTATIO EXTERNA, ET PECCATUM ADÆ GRAVIUS PECCATO EVÆ.

7 Veniamus ad partem alteram de Serpentis calliditate. Hac super re triplicem habemus Sententiam. Docet prima, loqui Scripturam de calliditate tantummodo quoad Dæmonem; ita ut Scripturæ verba, *Serpens erat callidior* in idem redeant, ac, *Diabolus erat callidior*. Concedit altera, Textum fore intelligendum de Serpente, non quidem ejusdem spectatâ naturâ, sed prout a Dæmone agebatur. Contendit ultima, Moysem de reali Serpente, atque de congenita eidem calliditate sermonem instituisse.

8 Hæc ultima Sententia tanquam veritati consona, a Patribus communiùs tradita,

dita, & Scripturis apprime conformior adoptanda est. Etenim Divini Verbi majestas ineptas refugit comparationes; quæ porro ineptior comparatio, si de Diabolo litteraliter intelligeretur? *Et serpens erat callidior cunctis animantibus*. Nunquid ad statum animantium dejectus est Dæmon? Utique Serpens ille callidior nuncupatur, cui postea dictum legitur: *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ*; nunquid super terram repat Diabolus, aut terram comedit Satanas?

Calliditas Serpentis non propriè de diabolo litteraliter intelligitur.

Novi equidem sæpenumero in Scripturis Sanctis Dæmonem vocari Serpentem; ubique tamen apposita nominia significatione. *In illa die*, scribit Isaias cap. 27. vers. 1. *visitabit Dominus . . . super Leviathan Serpentem vectem, & super Leviathan Serpentem tortuosum*. Apoc. 12. vers. 9. *Et projectus est Draco ille magnus, Serpens antiquus, qui vocatur Diabolus, & Satanas*. Idem legimus cap. 20. vers. 2. *Et apprehendit Draconem, Serpentem antiquum, qui est Diabolus*. Impræsentiarum ubinam hujusmodi declaratio?

Docet nos Epiphanius *Hær.* 37. ideo Diabolum vocari Serpentem; quia veri Serpentis calliditate usus est ad decipiendum -- Serpentem autem Divina Scriptura vocat „ Diabulum, non quod talis sit forma, sed „ propter apparentem hominibus obliquita„ tem, & eam, quæ in primis facta est, „ per Serpentem fraudis structuram --

Plures Canonici Scriptores naturalis calliditatis Serpentis meminere; & ipsa Æterni Patris Sapientia eam in exemplum sub prudentiæ nomine nobis proponit, Matth. 10. vers. 16. *Estote prudentes sicut Serpentes*. Eccur ergo ad impropriam confugimus significationem?

Nec melior sane ea censenda est explanatio, qua contenditur, callidior appellari calliditate a Diabolo ipsum impellente acceptâ. Nemo enim inficias ibit, Diaboli vafritiem fore intellectivam, qua indubie incapax est animal.

9 Quæ verò in eo major sit calliditas, quod alterum est sub Dissertationis exordio propositum, ut clarescat, noscere operæ pretium est, in Scripturis duplex calliditatis genus Serpenti adscribi; unum, quo sibi prospicit; aliud, quo alterius damnum molitur. Ut sibi consulat, dum insectatur, circumvoluto corpore, caput obtegit, & ne incantantium ligetur carminibus, aurem unam terræ admovet, alteram caudâ obturat, de quo Psal. 57. vers. 5. -- *Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas*. Senectutem præterea verno tempore, fœniculi usu, exuit; ait namque Plinius *Lib.* 20. *cap.* 23. -- Fœ„ niculum nobilitavere Serpentes, gustatu „ senectam exuendo, oculorumque aciem „ succo ejus reficiendo -- Talia spectavit Salvator, dum Discipulos suos prudentes sicut Serpentes voluit, ut mysticis significationibus erudiret Ecclesiam.

Calliditas Serpentis duplex.

Attamen laudabilem hanc calliditatem deturpat Serpens, dum insidiose, & quasi oblandiens inter flores lethali vulnere sancit. Pessimum hoc lædendi genus apte innuit tentationem, qua Diabolus Mulierem fefellit; insidiosis namque quæstionum ambagibus, *Cur præcepit vobis Deus*, clancolis fallaciarum circulationibus, *Scit enim Deus, quod aperientur oculi vestri*, blanda promittens, *Nequaquam moriemini*, Genus perdidit humanum.

10 Qualis autem fuerit tentatio, externa tantummodo, vel insimul interna, quod tertiò elucidandum est, inter Scholasticos meritò versandum foret. Cum autem mihi Angelici Doctoris arrideat doctrina, externam tantummodo fuisse censeo. Interna siquidem tentatio peragi nequit a Dæmone, nisi vel appetitum sensitivum ad illicita excitando, vel phantasmata, quæ ad malum moveant hominem, confingendo; utrumque autem perfectioni status innocentiæ repugnabat, ut egregie probat Sanctus Doctor 1. *Part. quæst.* 94. *art.* 4., & in *Quæstionibus disput. de veritate quæst.* 18. *art.* 6., sicut & alibi. Igitur dubio-procul Diaboli tentatio solummodo externa dicenda est.

Tentatio interna quomodo a Dæmone.

11 Ultimum superesset discutiendum, videlicet, num Adam, vel Eva graviùs deliquerit?

Ut multa, quæ hac super re dici possent, contraham in pauca, audiamus Apostolum ad Rom. 5. vers. 12. *Per unum hominem peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*. Ibi plura verlat, per quæ abunde innotescit, damna huminibus obvenisse, non ex Evæ, sed ex Adami delicto. Illa ruinæ nostræ occasionem dedit; hic vera, & propria causa fuit. Graviùs igitur deliquit Adam, quàm Eva. Qui plura exoptat, adeat Scholasticos, qui fuse Prothoparentum crimen inter se conferunt. Mihi sat est summis labiis naviter, licèt sine ullo eloquentiæ fuco, proposita absolvisse.

Eva fuit occasio, Adam causa nostræ ruinæ.

DISSERTATIO SCRIPTURALIS II.

Ad Caput 4. Gen. vers. 8., & 15.

Consurrexit Cain adversùs Fratrem suum Abel, & interfecit eum . . . . . Posuit Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnis, qui invenisset eum.

QUO MUNDI ANNO CAIN TRUCIDAVERIT ABELEM, ET QUALE SIGNUM POSUERIT IN FRATRICIDA DOMINUS, UT NEMO INTERFICERET EUM.

12 QUæ explicanda jussus aggredior, utique obscura sunt, Rabbinorum fabulis deturpata, atque Scripturarum silentio fere obvoluta. Siluit Spiritus Sanctus; quia forte hujusmodi cognitio utilitate caret, nisi satiùs dicere velimus magnum arcanum silentium ipsum, cujus scrutatione Sapientum mentes erudiuntur, sacrisque allegoriis imbuti,

buti, piorum affectus ad Cœlestia diriguntur. Ita plane, Abelis occisio, Fratricidæ punitio mystagogiis scatet faluberrimis, quas ad Ecclesiæ bonum prosequuntur Patres. Nobis impræsentiarum operæ pretium est historicæ considerationi insistere.

QUÆDAM REPERIUNTUR DIFFICULTATES CIRCA ANNUM, QUO OCCISUS FUIT ABEL.

13 PUerilis nequaquam ætatis, sed grandiuris fuisse Abelem, eum Martyrium subiit, Sacra innuit Historia, utpote, quæ pastoralem ex consuetudine vitam tunc egisse certò affirmat, & de ovibus, quas ipse educaverat, Domino munera obtulisse.

14 Qui verò esset determinatus annorum cursus, haud facilè deprehendi potest. Difficultatem auget incertitudo temporis, quo Adam cœpit propagationi incumbere. Obscuritatem adjicit dubietas, num Cain, & Abel, primi extiterint Adæ filii.

15 Triginta quatuor numerasse annos suadere posset allegoria, qua Christum præsignavit, qui opus suum tali ætate absolvit, quem magnum ovium Pastorem in sanguine Testamenti æterni appellavit Paulus *ad Heb.* 13.

16 Nondum pubertatem nactum fuisse innuere videtur altum de ejusdem Conjugio silentium.

17 Centesimum complevisse annum, propugnat Scholasticarum Historiarum Magister *cap.* 25. Methodii Martyris innixus testimonio.

In Revelationibus Methodii in Bibliotheca Patrum legitur anno 30. expulsionis de Paradiso genitus Cain, & post trigesimum annum genitus Abel.

Fertur itaque, Methodium sub custodibus ob Fidei confessionem constitutum, orantemque, ut quidquam de principio, Seculorumque fine Deus ei revelaret, per visum accepisse, Prothoparentes mœrore affectos propter vetitæ arboris esum, quo sibi, atque universo humano Generi originariæ justitiæ, proindeque totius felicitatis jacturam fecerant, ad annum usque decimum quintum abstinuisse a thoro, habito inde a Domino præcepto, Cain, & Chalmanam Sororem procreasse, aliisque decem & quinque annis continenter peractis, Abelem genuisse, & Delboram; cumque ante ortum Seth, qui anno contigit centesimo trigesimo ætatis Mundi & Adæ, Abelis occisio accideret, jam plane compertum fit, Virum extitisse annorum centum.

Huic supputationi pondus additur ex Septuaginta Interpretum littera, quæ ducentesimo anno supra trigesimum consignat Seth nativitatem; quod, si verum foret, Abelem majoris fuisse ætatis ultro fateri oporteret.

Ut difficultati, quam Septuaginta Interpretum computatio ingerit, fiat satis, dixerunt quidem, a morte Abelis usque ad Seth centum fluxisse annos, quos Adam, & Eva in fletu egerunt in Valle apud Hebron, quæ thoro lacrymarum dicitur, a thoro prorsus sejuncti; cui recensita opitulatur visio Methodii, qui ob desolationem de morte Abel votum continentiæ emisisse affirmat, super quod, humani Generis propagandi gratiâ, a Deo dispensationem obtinuit. Tali pacto conciliare se putant Septuaginta litteram cum Hebraica, quæ ad annum tantummodo centesimum trigesimum reponit partum Seth; Hebraica, quippe littera centum annos luctus prorsus præterilt, utpote ad Mundi populationem, atque ad Adæ genealogiam, quam instituere intendebat Sacer Textus, nihili facientes. Ad centum annos luctus alios triginta addiderunt Rabbini, confingentes, tunc temporis Evam masculos Dæmunes peperisse, Adamum verò fœmineos; cui fabellæ perperàm accommodant illud 2. Reg. 7. vers. 14. *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum.* Hæc apud Talmudem Babylonicum Lib. *Erubin*, & apud Bereschit Rabba in illud 3. Gen. vers. 20. *Et vocavit Adam nomen Uxoris suæ Eva; eo quod Mater esset cunctorum viventium.* Trigenario ante Abelis nativitatem, & centenario anno ab ejusdem fato ad Seth favere, itidem contendunt Scripturam, quæ raros admodum partus, magnoque annorum spatio interpollatos recenset.

FIRMATUR INTRA ANNUM CXXX. AB ORBE CONDITO OCCISUM FUISSE ABELEM, ET OPPOSITIS DIFFICULTATIBUS FIT SATIS.

18 VErùm enim verò tum Patrum, tum Sacrorum Interpretum Traditio intra annum centesimum trigesimum ab Orbe, condito, & ab Adami creatione, Abelis necem consignat.

Huic opinioni certum præbet fundamentum hebraica lectio, cui per omnia concinit Vulgata, quam sequendam tanquam, Fidei regulam nobis exhibet Ecclesia. Seth namque nativitatem eo tempore refert Genes. cap. 5. vers. 3. *Vixit autem Adam centum triginta annis, & genuit filium ad imaginem, & similitudinem suam, vocavitque nomen ejus Seth*; id porro paulò post a nece Abelis contigisse compertum facit gaudium, quo superstes Adam, Deo gratias retulit dicens cap. 4. vers. 25. *Posuit mihi Deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Hujusmodi animi exultatio satis innuit præconceptum desiderium vehemens filium alterum suscipiendi pro demortuo. Propterea meritò credendum est, defuncto Abele, quamprimum incubuisse Prothoparentes ut filium alterum susciperent; quod conjici apprime valet ex contextu, enarratis siquidem, quæ ad Abelem, & Cainum spectant, subdit Scriptura: *cognovit quoque Adam uxorem suam.* His consentit nominis Etymologia, quod non fine mysterio Adam naturalium rerum cognitor imposuit. Seth enim ab Hebraico verbo Suth derivat, quod locare, & ponere significat; unde Seth thesis, & positio dicitur, hoc est, fundamentum concupitæ posteritatis, ad quam ocyus reparandam naturalis extimulat inclinatio.

Seth genitus paulo post necem Abelis.

Etymologia nominis Seth.

19 Quod si allegoria, in qua præfinita erat Abelis Genealogia Adamo utique revelata,

lata, ſpectetur, res plane clareſcet. Nam ſicut a Cainn exordium ſortita eſt Civitas Diaboli: ita ab Abele Civitas Dei; quemadmodum ergo illa nullâ temporis intercapedine propagabatur: & hæc pari paſſu creviſſe jure merito cenſendum eſt. Equidem a veritate alienum videtur, centum annorum ſpatio, Sanctæ Civitatis defeciſſe fundamentum, ubi adeo feraciter exurgebat diabolica.

Ejuſdem Seth allegoria.

20 Nec centum annorum conjugalis continentia foret commendanda in Viro, cui humani Generis propagatio demandata fuerat. Pariter injurioſe affingitur ob unius filii mortem integri Seculi fletus Viro Sapienti, qui tot viventes natos habebat, & cui præſto erat novæ prolis ſolatium. Immo hujuſmodi ploratus ſilentium Moyſi verteretur in vitium; etenim liceèt in lacrymarum valle elapſi fuiſſent illi centum anni, nihilotamenminus prætermitti non poterant, utpote ad vitam Adæ ſpectantes, ſicut ceteri, quorum ſeriem ſtudioſe ſuſceperat deſcribendam.

21 Methodio igitur attributa viſio Inter ſomnia amandanda eſt, quippe quæ tot næniis conſerta Martyri Chriſti incongrua prorſus videtur. Quis uſquam credet, de rebus ſub Mundi primordiis peractis, æternæ ſaluti neutiquam obſequentibus, eo tempore Deum rogaſſe, quo catenis conſtrictus Carnificem, ut ſanguinem pro Chriſto effunderet, lætanter imminere noverat?

Viſio Methodio attributa inter ſomnia amandanda.

Inter aniles fabulas accenſendum itidem eſt continentiæ votum in Eva effictum. Quomodo enim Dei præcepto contraire auderet, quæ Deum ipſum ſuæ legis vindicem quotidianis ærumnis experiebatur?

Nec momenti eſt Septuaginta Interpretum littera, quam indubie errare compertum eſt. In omni namque generatione ad Diluvium uſque, teſte Hieronymo *de Hebraicis quaſt.* in annorum ſupputatione, quæ partum a partu diſtinguit, diſcriminatur, licèt in totali Genitorum numero conveniat. Addit Auguſtinus *Lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 11., *&* 12. ea dicta Septuaginta Interpretum computatione inferendum fore, Mathuſalem poſt Cataclyſmum quatuordecim annis ſuperſtitem fuiſſe, reclamante S. Petro *Epiſt.* 1. *cap.* 3., atque affirmante octo tantummodo animas ſalvas factas per arcam.

Error in littera 70. Interpretum.

Unde autem hujuſmodi error evenerit, non una omnium Sententia eſt. Nonnulli cum Judæorum perfidiæ adſcriptum volunt; ſiquidem ut noſtris detraherent fidem, ſuos turpiter corruperunt Libros. Hoc tamen reprobat S. Hieronymus *in Prologo ſuper Geneſim* ea ratione, quia Chriſtus, ſicut & Apoſtoli, Chronologiam referunt, ut impræſentiarum adinvenitur in Hebraica littera, non verò ut eſt apud Septuaginta; hi porro mentiti dicendi forent, ſi ab Hebræis Textus mutatus fuiſſet. Addit S. Auguſtinus *Lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 14. haud poſſibile videri, Gentem toto Orbe diffuſam uno conſilio conſpiraſſe ad conſcribendum mendacium, nec credibile cenſetur ſibi veritatem auferre voluiſſe, ut aliis inviderent auctoritatem.

Unde evenerit tails error.

Contendunt alii hoc de induſtria factum a Septuaginta, qui, cum eſſent de Populo Dei, Ethnico Regi veritatem palam facere renuentes, aliter ab Hebræo contextu litteram ſunt interpretati. Verùm S. Auguſtinus grande nefas hoc credidit, alienum prorſus ab eximia tantorum Virorum probitate.

Ex ignorantia id contigiſſe credunt alii, quatenus non eoſdem tunc annos ac nunc, ſed menſtruos crediderunt, vel ſaltem unum ex noſtris decem ex illis annis continere; ceterum cum eam noverint difficultatem, quod, ubi littera Hebraica dicit quoſdam ætatis annorum ſeptuaginta, vel centum genuiſſe, ſequeretur ſeptimo, vel decimo anno procreaſſe, quod a natura alienum eſt, propterea duplo majorem numerum addiderunt, ut ætas generationi apta conſignaretur. Attamen ignorantiam hujuſmodi refugit Auguſtinus. Eccleſia namque Septuaginta inter Sapientes veneratur; neque eo calculo omnis evincitur difficultas. Etenim nemo unus ex hominibus primæ ætatis ultra octoginta duos annos vixiſſet; quod non raro noſtra hac tempeſtate contingere videmus. Tantus itaque tunc dies, ac nunc, quem diurnum, nocturnumque horarum curriculum determinat: tantus nunc menſis, ac tunc, quem Lunæ curſus concludit: tantus demum nunc annus, ac tunc, quem Solis circuitus perficit.

Sanam porro tradiderunt Ptolomæo Hebraicam interpretationem Septuaginta, ſed qui exemplar inde conſcripſit, falſatos ſive caſu, ſive per imprudentiam tradidit numeros, quod facillè contingere potuit, additâ, ſeu imminutâ litterâ, ut ſentit Auguſtinus; hinc Latius error in omnes Codices dimanavit.

22 Æquali veritatis jure compertum fit, paulo poſt ab egreſſu a Paradiſo Prothoparentes Cainum, & Abelem progeneraſſe; in ea namque ætate creati fuere, ut generationi vacare poſſent, urgente potiſſimùm præcepto de Mundi propagatione. Quare inter fabulas amandanda eſt Sententia illa, quæ affirmat, Adam annis quindecim, multoque magis annis triginta continenter vixiſſe.

Cain, & Abel geniti paulo poſt egreſſum Prothoparentum a Paradiſo.

23 Primos maſculinos partus fuiſſe Cainum, & Abelem, ſatis innuit Scriptura. Primogenitum Cainum declaravit Eva gratulabundis illis verbis Geneſ. 4. verſ. 1. *Poſſedi hominem per Deum*: quaſi dicere vellet primum peperi filium, jam facta ſum viventium Mater; hæc acquiſitio, ſeu poſſeſſio apte Primogenito convenit. Si ergo alter a Caino primus fuiſſet, illi prædicta accommodaſſet Eva — Quod enim negari non poteſt, „ prior omnibus Cain ea conjunctione maris, & fœminæ natus eſt. Neque enim „ nato illo dixiſſet Adam, quod dixiſſe legitur: Acquiſivi hominem per Deum, „ niſi illis duobus ipſe fuiſſet homo naſcendo „ additus primus — Sic Auguſtinus *Lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 15. Et certe quoties Scriptura ſpecialiter partum aliquem notat, particulas, ex quibus colligitur alios præceſſiſſe, ſubnectit, ut legenti compertum fiet; iſtæ porro, ubi Caini nativitas enaratur, deſiderantur;

Cain fuit Primogenitus.

rantur; signum proinde evidens est, ante omnes fuisse progenitum Cainum.

Abel fuit secundus.

Abelem secundum fuisse nos docet Textus vers. 2. *Rursumque peperit fratrem ejus Abel*. Hujusmodi immediata copulatio ipsum & primum post Cainum, discretumque conceptum declarat, falsitatis insimul evincens asserentes gemellos fuisse.

Idem ostendit rerum series. Dispar munus Agricolæ, & Pastoris, sanctitas morum unius, pravitas vitæ alterius, prima duplicis lineæ designant principia. Duobus hisce Fratribus Civitates duas, Dei nempe, & Diaboli præsignatas, atque inchoatas, constans est Ecclesiæ doctrina, quam ex Augustino *cit. Lib. de Civit. cap.* 1. adoptavit — „ Natus est igitur prior Cain, ex illis duobus Generis humani Parentibus, pertinens „ ad hominum Civitatem, posterior Abel „ ad Civitatem Dei -- Ex nominum Etymologia roboratur. Cain enim possessio dicitur terrenorum; Abel verò luctus, vanitas, & nihil; piorum quippe est sua, & aliena flere crimina, & nihili facere mundana.

Abel non fuit occisus impubes.

24 Sunt, qui Abelem impuberem fuisse necatum scribant; cum in Scripturis de ejusdem nuptiis altum habeatur silentium.

Verùm non hoc tenerioris ætatis, sed magnæ virtutis, nempe virginitatis argumentum esse potest. Si enim in illis duobus Fratribus duplicem Civitatem, Dei scilicet, & Diaboli, præfiguratam diximus, æquum erat, ut utriusque insignia primitùs haberentur, excellentia quidem in Abele, probrosa in Caino. Idcirco Auctor mirabilium Sacræ Scripturæ apud Augustinum *Tom.* 3. *lib.* 1. *cap.* 3. triplicem justitiam in Abele agnovit; videlicet virginitatem non generando; Sacerdotium grata Deo munera offerendo; & Martyrium innocentem fundendo sanguinem. Hinc Abel mire Christum, qui Virgo, Sacerdos, & Martyr fuit, retulisse dicitur.

Nec inde inferas velim, circa annum XXXIV. occisum; cum ea ætate passus sit Redemptor noster. Configuratio siquidem Electorum cum Christo non temporis rationem, sed ejusdem gesta respiciunt; sicut, quæ nobis Christi commendatur imitatio, non corpus, sed mores spectat.

25 Sunt, qui contendunt, raros fuisse conceptus, partusque Evæ, ut innuit Scriptura: adeoque non nisi post multos annos procreatum Abelem, aliosque plures post ejus mortem præteriisse ante ortum Seth; unde ante centesimum trigesimum annum a Mundi exordio occisum deprædicant.

Evæ partubus fœcunda.

Hoc tamen communi fere Traditioni refragatur. Sentiendum namque videtur cum Hebræorum Traditionibus, singulis annis partus fuisse geminos, alterum marem, fœminam alterum.

Nec aliter sane intelligi potest Mundi propagatio, aut sedula Terræ cultura Caini, ipsiusque Abelis sollicita ovium custodia. Quorsum ab hominibus occidi metuebat profugus Cain, si Prothoparentes tantùm, ipsiusque Uxor, supererant? Ad quid unius Civitatis ædificatio, si tres solummodo Mundum incolebant? Si partus unice admittendi sunt, quos distincte indicat Textus, spatio circiter bis mille annorum, tota prima Mundi ætate vix triginta extitisse homines cogemur admittere. Quis profectò hoc credet? cum Deus sicut ærumnas, sic & conceptus multiplicatus prædixerit. Quadringentorum annorum curriculo a nativitate Isaac ad egressum usque ab Ægypto, præter multitudinem Gentium ex Abraham; Madianitarum nempe, Idumæorum, Ismaelitarum, ex sola stirpe Jacob sexcenta millia peditum Virorum, absque parvulis, mulieribusque enumerati sunt Exod. 12. vers. 37. Si infrequentes adeo generationes, perperàm Genes. cap. 6. vers. 1. legeretur: *Cum cœpissent homines multiplicari super terram*, & vers. 5. *Multa malitia hominum esset in terra*; quod per recapitulationem utique dictum est; non enim sub diebus Noe cœperat hominum, eorumque malitia multiplicari, cum & raræ recenseantur generationes, & Dominus jam hominem delere statuerat.

Scio equidem solos tres Noe filios cum Uxoribus suis ingressos in Arcam; cum tamen sexcentos numeraret annos. Sed vel Noe alios habuit filios, qui aut demortui erant, ne, exundante Diluvio, futura mala viderent, aut & ipsi, moribus corrupti, aquis deperiere, vel quid singulare disposuit Deus in Noe propter allegoriæ dignitatem.

Quare autem reliquos sileat partus Scriptura, paucorum mentione facta, docet Augustinus loco sæpe laudato *cap.* 15. — Non „ enim quia soli numerati sunt propter ordi- „ nes generationum, quas commemorare „ oportebat, ideo consequens videri debet, „ solos fuisse tunc generatos ex Adam. Cum „ enim silentio, coopertis omnium nomini- „ bus ceterorum, legatur, eum genuisse „ filios, & filias, quota fuerit illa proles „ ejus, quis præsumat asserere, si culpam „ temeritatis evitat...... Sed cum Sacræ „ Scriptor Historiæ ad ortum, vitamque „ Noe, cujus tempore Diluvium factum „ est, per successiones generationum, nota- „ tis temporibus intenderet pervenire, eas „ utique commemoravit, non quæ primæ „ suis Parentibus fuerint, sed quæ in propa- „ gationis ordinem venerint --

Quo loco occisus Abel.

26 Quo autem loco, nefario scelere, trucidatus fuerit innocens Abel, non satis innuit Scriptura. Communiùs ager Damascenus creditur; non ille quidem, qui est apud Syriam, sed qui apud Hebron. Hic enim ab Hebraico vocabulo *Damsac* derivatur, idest sanguinis saccus; quia effusum Abelis sanguinem hausit, cujus vox de terra clamabat ad Dominum.

Quonam instrumento.

27 Incertum itidem est, quonam instrumento Cain Fratrem occiderit. Hebræi morsibus laceratum dicunt: lapidibus obrutum Abulensis: Irenæus falce truncatum: sarculo Prudentius: ferro prostratum Isidorus: gladio Chrysostomus: Pictores mandibulâ: rusticanâ furcâ, vel fuste nonnulli; alii denique ipsum suffocatum volunt, at his contradicit Scriptura effusi sanguinis mentionem faciens. Non præstat ulteriori inquisitione his insistere; oportet enim aliud, quod explicandum suscepi, brevibus perstringere.

QUI-

QUIBUSDAM CONFUTATIS FABULIS, RECENSETUR PRO SIGNO TREMOR, ET TIMOR INGENS.

28 Poſuit itaque Dominus ſignum in Caino, ut nemo ipſum interficeret, utque per illud agnitus Fratricida abominabilis haberetur, ſervareturque ad diuturniores anguſtias, ut tandem ſupplicio inſimul, & beneficio revocaretur ad pœnitentiam. Quodnam fuerit hocce ſignum alii alia dicunt.

29 Rabbinorum quidam canem fuiſſe venditant, qui Cainum quovis tempore præibat, atque per ſemitas ab hominibus infrequentes deducebat.

Verùm hujuſmodi fabella Scripturæ adverſatur. Ipſa enim Scriptura ſignum illud Caini Perſonam afficere abunde declarat, illumque profugum ſuper terram in homines offendere debuiſſe teſtatur.

30 Rabbi Salomon Jarchi putat ſignum hoc fuiſſe ipſum Caini nomen, fronti ejus impreſſum.

At verò fini a Domino præſignato hujuſmodi figmentum non cohæret. Etenim non omnes illud noſcere potuiſſent; utpote nonnulli litterarum ignari. Nec Caino cederet in pœnam; cum eo minime gravaretur.

31 Vult Rabbi Elieaer *in Pirke cap.* 21., unam fuiſſe ex Hebraico Alphabeto litteram ſuper brachium ſugillatam.

At tunc temporis nec tale Alphabetum extabat, nec in brachio facta obſignatio patere poterat occurrentibus ad cognitionem, illiuſque ignominiam.

32 Alii ex Rabbinis in *Tanchuma* fabulantur, ſignum illud fuiſſe Sabbathum, quod in remiſſionis ſignum Adamo conceſſum a Deo fuerat, hinc Caino.

Sed nec Prothoparenti in ſignum remiſſionis conceſſum eſt Sabbathum, quod divino culti fuit ſacratum; nec Fratricidæ fuiſſet ad ſupplicium; nec ad ſecuritatem deſerviret, cum vagus, & profugus, futurus eſſet in terra Gentium, qui Sabbathum nequaquam venerabantur.

33 Communis Sententia ea eſt, quæ propugnat, ſignum a Deo impreſſum non alium fuiſſe ab ingenti capitis, totiuſque corporis, tremore, quem Paralyſim nuncupamus, cui addita ingenti animi perturbatione, vultu prorſus concidebat; unde omnia perditi hujus hominis membra peccatum loquebantur. Ingeminabat corporis trepidationem, animumque concutiebat perpetua quædam, atque ſecreta vox ſanguinis effuſi clamantis de terra vindictam.

Tremor, & timor Caini. 34 Tremorem hunc nobis declarant Septuaginta Interpretes, qui verba illa cap. 4. verſ. 12. *Vagus, & profugus eris ſuper terram* verterunt: *Suſpirans, & tremens ſuper terram*, ſicuti ſequentia verſ. 14. *Ero vagus, & profugus in terra*, verterunt: *Ero gemens, & tremens*.

35 Audiamus S. Hieronymum *Epiſt.* 125. -- Ejicior a conſpectu tuo, & conſcientia ſceleris tremebundus lucem ipſam ferre „ non ſuſtinens, abſcondar, ut latitem, „ eritque omnia, qui invenerit me occidet „ me, dum ex tremore corporis, & furiatæ „ mentis agitatu eum eſſe intelligit, qui „ mereatur interfici --

SS. Patres in tremore, & timore agnoſcunt ſignum Cain. Ejuſdem labii ſunt Theodoretus, & Chryſoſtomus, quorum primus *quæſt.* 42. *in Gen.* habet -- Ipſa Dei Sententia, quæ prohibebat illum occidi, ſignum erat, & ipſa „ membrorum concuſſio notum, manifeſtumque ipſum reddebat -- Alter verò *hom.* 19. *in Gen.* — Rurſus & hoc maximum eſt „ ſupplicii genus, aſſidue gemere, ac tremere. Quia enim abuſus es robore corporis, & membrorum viribus, propter „ hoc continuum hunc tremorem, & motum tibi infero, ut non ſolùm ipſe habeas „ jugem admonitionem, & memoriam hujus nefaſti ſceleris, ſed & omnes, qui te „ intuebuntur, viſo te, quaſi clara illis voce „ denunciaretur, diſcant, ne talia audeant --

36 Eſt & aliud momentum. Ubi enim Scriptura deſcribit, Cainum egreſſum a facie Domini habitaſſe in terram Eden, legunt Septuaginta *Naid*. Porro S. Hieronymus *in Quæſtionibus Hebraicis ſuper Geneſim* ſcribit -- Quod Septuaginta *Naid* tranſtulerunt, in Hebræo *Nod* dicitur, & interpretatur fluctuans, & inſtabilis, ac ſedis incertæ --

Rem totam verbis laudati Chryſoſtomi *hom.* 20. *in Gen.* abſolvamus -- Et verò locus „ ille, in quo habitavit Cain perpetua memoria fuit, non illi ſoli, ſed & Seculis „ poſterioribus ob tremorem, & motionem, „ nomen enim *Naid* Hebraica dictio eſt, & „ vertitur motio. Itaque crimen illius notum, & a loco quaſi in columna ærea „ ſcriptum eſſet --

DISSERTATIO SCRIPTURALIS III.

Ad Caput 5. Geneſeos verſ. 23., & ſeq.

Et facti ſunt omnes dies Henoch trecenti ſexagintaquinque anni. Ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus.

AN HENOCH VIVUS TRANSLATUS FUERIT, ATQUE ADHUC VIVAT?

37 Nonnulli apud Judæos in eam devenerunt Sententiam, ut legere eſt apud Sixtum Senenſem Lib 2. *Bibliotheca Sancta*, Verbo *Henoch*, ut Henoch Virum quidem juſtum commendent, ſed ante terminum, ſub quo cæteri tunc temporis homines mori conſueverunt, fato functum, ne in peccatum laberetur, juxta illud Sapientiæ 4. verſ. 11. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.* *Quorundam Judæorum Sententia.*

Aben-Ezra, cui adſtipulatur Calvinus, ſua-

ſuaviter efflaſſe animam aſſerit, eamque illicò in Cœlum translatam affirmat, facialis tamen viſionis dono uſque ad Chriſti Aſcenſionem caruiſſe.

Philo autem *de vita Sapientis* translationem Henoch, nil aliud fuiſſe aſſeverare non dubitavit, quàm ſejunctionem ab impiorum frequentia; credidit namque in locum vulgaribus hominibus ignotum receſſiſſe, paucis, iiſque perfectiſſimis cognitum, ibique Eremiticæ auſteritatis fervore dies ſuos egiſſe.

Jacobi I. Britannorum Regis doctrina.

38 Graviori, & quidem temerario auſu Sereniſſimus Britannorum Rex Jacobus, nomine Primus, Scotorum verò Sextus, celeberrimæ, atque cum laude quammaxime memorandæ, Mariæ Stuardæ Proles, in ſua *ad Principes* Præfatione, qua impie Catholici Orbis Primates ad Hæreſim adoptandam ſollicitare ſtuduit, ut blaſphemam propugnaret Sententiam, Papam videlicet fore Antichriſtum, ultrò concedit Henoch vivum raptum fuiſſe, verùm ex tunc glorioſi corporis dote donatum, atque immortali vita frui ita conſtanter aſſeverat, ut Patribus indulgendum eſſe affirmet, dum moriturum adhuc, & cum Elia adversùs Antichriſtum in Fidei, Eccleſiæque defenſionem venturum tradiderunt; quid autem de recentioribus Theologis ſentiat, his evomit — Tantum abeſt, ut „ huic futili, & anili fabulæ credam, ut „ contra iſtud tam erudito Seculo (*Seculum* „ *eruditum nuncupat Lutheranorum, Calvi-* „ *nianorum, Puritanorum progeniem*) hoc „ qui credat, Deum teſtor, non modò pro „ magni nominis Theologo, ſed nec Chri- „ ſtiano quidem habeam, quin potius Scri- „ bis, & Phariſæis accenſeam — Lutoſam hanc doctrinam ex Theodori Bibliandri Chronico *Tabula* 14. hauſit, ibi namque ut puerilem imaginationem, judaicumque ſomnium fore criminatur, — expectare vel „ Eliam, vel Henoch, ut Perſonas ſuis pro- „ prietatibus definitas — omnia, quæ hac ſuper re de laudatis Viris affirmat Scriptura, ad metaphoram referens.

Procopius *in Geneſim* innuere videtur, translationem Henoch non jam mortem fuiſſe, ſed immutationem quandam ex mortali ad immortale corpus.

EVINCITUR, HENOCH VIVUM FUISSE TRANSLATUM, ATQUE IN HUMANIS AGERE.

VErùm Henoch vivum fuiſſe translatum, atque adhuc in humanis agere, Scriptura ſuadet, Traditio evincit, univerſus Eccleſiæ conſenſus adoptat.

Ex Scriptura eruitur Henoch vivus translatus.

39 Et ſane peculiaris illa locutionis forma, qua præ ceteris Sacer Textus Henoch deſcribitur, ſatis apte ſpeciale aliquod portendit privilegium; calamus ille velociter ſcribentis, qui in minimis Scripturæ apicibus ſublimia abſcondit arcana, dubio-procul in varià adeo locutionis phraſe maximum debuit occludere myſterium. Si novit, ſupputatis ſingulorum Deceſſorum annis, ſimplici verbo, *Et mortuus eſt*, eorundem vitam abſolvere, ſicut & Poſterorum periodos comprehendere, cur loquendi modum immutat, dum de Henoch ſermo occurrit? Mortui dicuntur ceteri, Henoch non apparuiſſe, Henoch raptus, ſeu, ut Septuaginta legunt, translatus. Palmare hocce loquendi diſcrimen quid aliud innuit, niſi Henoch inter mortuos ſuperſtitem fore?

Ita plane. Servatus eſt, ut, præfinito tempore, Gentes doceat pœnitentiam, ut teſtatur Eccleſiaſticus 44. verſ. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum, ut det Gentibus pœnitentiam*; cumque munus hoc ad hæc uſque tempora non expleverit, fas eſt eundiu vivere, donec illud abſolvat.

Diſerte rem noſtram declarat Apoſtolus ad Heb. 11. verſ. 5. *Fide Henoch translatus eſt, ne videret mortem*. Qui mortem non vidit, quomodo mortuis accenſendus eſt?

SS. PP. in eandem confluunt Sententiam.

40 Patres ejuſdem labii fore in aperto eſt. Tertullianus Lib. *adversùs Judæos* cap. 2. habet — Nam & Henoch juſtiſſimum non „ circumciſum, nec Sabbathizantem de hoc „ Mundo tranſtulit, qui necdum mortem „ guſtavit, ut æternitatis candidatus — Et Lib. *de Anima* cap. 50. — Translatus eſt He- „ noch, & Elias, nec mors eorum reperta „ eſt, dilata ſcilicet; ceterum morituri re- „ ſervantur, ut Antichriſtum ſanguine ſuo „ extinguant — Idem ſentit Lib. *de Reſurrectione carnis* cap. 58. — Quod Henoch, & „ Elias, nondum reſurrectione diſpuncti, „ quia nec morte functi, quia tamen de „ Orbe translati, & hoc ipſo jam æternita- „ tis candidati, ab omni vitio, & ab omni „ damno, & ab omni injuria, & contume- „ lia immunitatem carnis ediſcunt —

Habet Epiphanius *in Ancorato* — Hi „ duo (Henoch ſcilicet, & Elias) perma- „ nent in corpore, & anima, propter ſpem „ æternæ nempe felicitatis —

Audiamus Hieronymum *Epiſt.* 61. *ad Pamachium* — Henoch translatus eſt in car- „ ne, Elias carneus raptus eſt in Cœlum, „ necdum mortui, & Paradiſi jam coloni, „ habent quoque membra, cum quibus rapti „ ſunt, atque translati —

Hieronymo concinit Auguſtinus Lib. *De peccat. meritis* cap. 3 — Neque Henoch, & „ Elias per tam longam ætatem marcue- „ runt — Et Lib. 2. *De Gratia* cap. 23. — „ Quos tamen non dubitamus, in quibus „ nati ſunt, corporibus vivere —

Hieronymo, & Auguſtino præluſit S. Ambroſius Lib. 4. *de Fide* cap. 1. — Tran- „ slatus ergo Henoch, raptus Elias, ambo „ famuli, ambo cum corpore, ſed non cum „ reſurrectione, nec cum manubiis mortis —

S. Iſidorus Lib. *de vita, & obitu Sanctorum* cap. 3. ſcribit — Henoch ſeptimus ab „ Adam mortis ignarus, meruit in eum lo- „ cum transferri, unde fuerat Prothoplaſtus „ excluſus —

In eandem confluunt Sententiam Chryſoſtomus Hom. 21. *in Geneſim*, Nazianzenus Orat. 34. *de Henoch*, Gregorius Magnus Hom. 29. *in Evangel.*, & reliqui ad unum omnes, qui hac de re ſcripſere, quos proſequitur Angelicus, ſed invicte, ut aſſolet,

ean-

eandem comprobans veritatem *in Comment. cap. 5. Geneseos*, ubi itidem declarat, hujusce rei Traditionem Spiritus Sancti afflatu fore directam.

41 Verùm enim verò si vivus translatus est Henoch; cur Scriptura certos ejusdem supputat annos, sicut ceterorum, qui Adæ Genealogiam componunt? *Facti sunt omnes dies Henoch trecenti sexaginta quinque anni* cap. 5. vers. 23.

Raptus Henoch quando contigit.

Supputat quidem, sed eos, quibus ante raptum cum hominibus conversatus est. Porro raptus Henoch contigit annis ante Diluvium sexcentis sexaginta novem, post Adami mortem annis quinquaginta septem, ante obitum Patris sui Jared quatuorcentis triginta quinque, ante nativitatem Noe annis sexaginta novem.

CONFUTANTUR DELIRIA JACOBI I. REGIS ANGLIÆ.

42 ADversùs dicta oblatrat Anglicanus Princeps: & quæ utilitas, inquit, quisve finis, ut tanto tempore contra naturæ leges inter vivos degat Vir omni justitiâ insignis?

Perperàm objurganti egregie occurrit Angelicus *in cap. 5. Geneseos* -- Sicut judicia „ Dei occulta, non sunt temere, & præ„ sumptuose discutienda, sed potius vene„ randa, & metuenda; sic ejus arcana, „ opera, & consilia, non sunt curiose, & „ præsumptuose perscrutanda, sed fideliter „ magnificanda, & sobrie speculanda. Ratio „ tamen aliqua poni potest de ipso, & de „ Elia consimilis. Secundùm enim testimo„ nium Christi, & Malachiæ Prophetæ, „ Elias fuit reservatus, ut in fine Seculi „ filios Israel converteret. Item ad confir„ mandam Fidem, & fortem, & grandem „ æstimationem magnalium illius temporis „ ultimi, & propter hoc duo erant maximi „ sui temporis, & suæ ætatis, ætatis dico „ Mundi. Nam Henoch fuit maximus ante „ legem, & Propheta secundùm quod dicit „ Judas in Canonica sua, & de judicio pro„ phetavit; propterea ad istud tempus reser„ vatus fuit. Elias autem fuit maximus Pro„ pheta post legem, & maximus justitiæ „ Zelator; ideo debet esse judicii (in quo „ fiet plena justitia) testis. Uterque fuit circa „ tempus grandis judicii, sicut Henoch circa „ tempus diluvii, Elias circa tempus magnæ „ persecutionis; nam tunc fuit magna per„ secutio Prophetarum ab ipsa Jezabel 3. Reg. „ 8. Instetit etiam captivitas decem Tri„ buum. Item isti duo Prophetæ, sicut Pa„ tres, & quædam capita Prophetarum, „ ideo convenienter reservantur in Testes il„ lius temporis, in quo de universo Orbe in „ Gentibus, & Judæis necesse erit dare sin„ gulare testimonium de Christo, & immi„ nentis judicii dare signa, & reducere di„ spersa in unum, ita quod ex Gentibus, „ & Judæis fiet unum ovile --

Cur Elias, & Henoch adhuc vivant.

Neve S. Thomæ sensa inter nuperrimas Theologorum fabulas enumeret Adversarius, videat, quæ ex Tertulliano superiùs dedimus, audiatque Damascenum Lib. 4. *de Fide Orthodoxa* cap. 27. -- Mittentur Henoch, „ & Elias Tesbites, & convertent corda „ Patrum in filios, hoc est, Synagogam ad „ Dominum nostrum Jesum Christum, & „ Apostolorum prædicationem, & ab illo „ (*nempe Antichristo*) interficienter -- Audiat Magnum Gregorium *Lib. 14. Moral. cap. 11.* -- Illi, qui a prioribus Mundi parti„ bus processerunt Henoch, & Elias, ad „ medium revocabuntur, & crudelitatis „ ejus (*Antichristi*) sævitiam in sua adhuc „ mortali carne passuri sunt -- Quid plura? „ Quotquot Patres illud Apocalypsis 11. vers. 3., & seqq. *Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis &c.* affirmant Henoch, & Eliam, adversùs Antichristum in fine Mundi propugnaturos.

43 Infremit hæc audiens Regius Apologista, & conviciis carpit Catholicos, haud valens percipere, quod laudati Prophetæ -- „ e Cœlo descendant, prædicent, pugnent „ contra Antichristum. interficiantur ab eo, „ posteaquam per multa annorum millia „ exempti fuerunt a maledictione mortis -- Hinc clamat -- blasphemum esse credere, ex „ quo Adam ab illo Paradiso ejectus est, „ aliquem ex Adami posteris illuc perve„ nisse -- His Sapientissimos illos traducens, qui Henoch, & Eliam, in hortum voluptatis translatos volunt.

Veritatem utique non percipit, qui arbitrarie audet Scripturas interpretari, utque suo pertinaciter adhæreat judicio, Patrum contemnit Sapientiam, atque Ecclesiæ Doctrinam nihili facit. Ultro asserit, Henoch suo, in quo natus est corpore adhuc vivere, atque translatum? verùm ne fateri cogatur, abs re affirmasse Pontificem Romanum fore Antichristum, nondum enim apparuit Henoch, ut adversùs ipsum bellum gerat, fingit a die raptus gloriosi corporis dote donatum.

Attamen quàm longe a veritate Anglus aberret, palam facit Apostolus 1. ad Corinth. 15. vers. 36. *Insipiens, tu quod seminas, non vivificatur, nisi priùs moriatur*, & vers. 42., & seq. *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria*. Audax sane consilium, Prophetam unum ab ea lege excipere, cui ipse Dominus subjici voluit: *Quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem judicium; sic & Christus semel oblatus est*, ad Heb. 9. vers. 27., & seq. Quis itidem credet Servum cœlestis Gloriæ participem, priusquam æterni Patris Filius hæreditatem adiret? *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo*, Joan. 3. vers. 13. Unde egregie dicebat S. Ambrosius Lib. 4. *De Fide* cap. 1. -- Transla„ tus erat Henoch, raptus Elias, sed non „ est Servus supra Dominum. Nullus enim „ ascendit in Cœlum, nisi qui descendit de „ Cœlo. Nam & Moysem licèt corpus ejus „ non apparuerit in Terris, nusquam tamen „ in Gloria cœlesti legimus, nisi postquam „ Dominus Resurrectionis suæ pignore vin-

Elias, & Henoch in mortali corpore peregrinantur a Domino.

„ cula solvit Inferni , & piorum animas elevavit . Translatus ergo Henoch , raptus „ Elias ; ambo famuli , ambo cum corpore , „ sed non post resurrectionem , non cum „ manubiis mortis -- Rem clariùs evincunt Patres , qui Henoch , & Eliam novissimis temporibus Martyrio coronandos docent . Hinc discat Serenissimus Adversarius nedum adhuc vivere , sed in mortali corpore peregrinari a Domino , in Fide ambulantes , & in ænigmate sublimis quidem contemplationis .

44 Ubi verò degant , ut alteram Regiæ Objectionis diluam partem , certò scire , parùm referre crediderim , cum inter quæstiones , quæ , salva Fide , contrariis discutiantur opinionibus , id reponat Augustinus Lib. 2. *De Gratia Christi adversùs Pelagium* .

In terrestri Paradiso degunt .

Verùm inter Patres plures , hique magni nominis , volunt in terrestrem Paradisum Henoch , & Eliam translatos . Sic Irenæus Lib. 5. *contra Hæreses* cap. 5. -- Ubi ergo „ primus positus est homo , scilicet in Paradiso , quemadmodum Scriptura dicit . Et „ plantavit Deus Paradisum in Eden contra „ Orientem , & posuit ibi hominem , quem „ plasmavit , & inde projectus in hunc „ Mundum non obediens . Quapropter di„ cunt Presbyteri , qui sunt Apostolorum „ Discipuli , eos qui translati sunt , illuc „ translatos esse -- Sic Athanasius in Epist. *De Nicæna Synodo contra Eusebium* -- Siqui„ dem & Adam anticipans gratiam , & sta„ tim ubi natus est in Paradiso collocatus , „ nihil quicquam differentiæ habuit ab He„ noch , qui post tempora nativitatis suæ , „ cum Deo placuisset , in Paradisum transla„ tus est -- Sic Justinus Martyr q. 85. *ad Orthodoxos* , sic Isidorus in Lib. *de vita , & morte Sanctorum* , sic Procopius Gazæus *in cap.* 4. *Gen.* , aliique passim , quorum sensa non uno in loco adoptavit S. Thomas , & potissimùm 1. *Part. quæst.* 102 *art.* 2. *ad* 3. -- Et simi„ liter Henoch raptus est ad Paradisum ter„ restrem , ubi cum Elia simul creditur vi„ vere usque ad adventum Antichristi --

45 His abunde compertum est , perperàm male feriatum Regem eam Sententiam , quam venerabiles adeo in Ecclesia Doctores tutati sunt , fabulis accensuisse .

Equidem scio , Rupertum Lib. 3. *in Gen.* , aliosque Patres , negare Henoch in Paradisum translatum , quemque Diluvii aquis deletum affirmant , sicut nusquam in Græco Textu vocem Paradisi adinveniri . Nullimode tamen hæc oppositio urget . Nam in vulgata editione , quam authenticam agnoscit , atque ab omnibus haberi vult Tridentina Synodus , vox Paradisi aperte legitur . Porro Patres , licèt quoad translationis locum non ejusdem sint , servatos nihilominus eos asserunt -- quousque ad finem „ Mundi redeant , & mortis debitum sol„ vant -- sic Rupertus *loco laudato* ,

DISSERTATIO SCRIPTURALIS IV.

Ad Caput 7. Genescos vers. 2., 8., & 9.

Ex omnibus animantibus mundis tolle septena , & septena , masculum , & fœminam ; de animantibus verò immundis duo , & duo , masculum , & fœminam . . . De animantibus quoque mundis , & immundis , & de volucribus , & ex omni , quod movetur super terram . Duo , & duo ingressa sunt ad Noe in Arcam , & masculus , & fœmina .

AN SEPTEM , VEL QUATUORDECIM , EX ANIMANTIBUS MUNDIS IN ARCAM NOE INGRESSA FUERINT , ET QUOT EX IMMUNDIS .

46 SIcut lucidissimum Divinitatis Thronum circumdant caliginis umbræ , dicente Psalmista Psal. 96 vers. 2. *Nubes , & caligo in circuitu ejus* ; sic Divinum eloquium in Scripturis enunciatum tenebris involvitur . Verùm *sicut tenebræ ejus , ita & lumen ejus* ; ipsa namque Sacri Codicis veritas , difficultatem involucris implicata , lux est , quippe quæ ut adversùs malignantes invicte defendi valeat , evolvitur diligentiùs , clariùs intelligitur , atque efficaciùs prædicatur , ut apte ex S. Augustino adnotat Angelicus ad illud 1. ad Corinth. 11. *Oportet & hæreses esse* . Utinam id mihi contingat propositam quæstionem perscrutanti . Implexam litteræ constructionem , plurimamque Sententiarum varietatem præseferre obscuritatem ad unum omnes facilè conjicere possunt .

Sacra Scriptura est lux in tenebris .

Unam Titulus innuit quæstionem , triplici tamen nodo colligatam . Primò videlicet , an sub temporibus Noe mundorum animalium , & immundorum occurreret discrimen ? Secundò , quot ex qualibet eorundem specie individua Arcam fuerint ingressa ? Tertiò solùm ne perfectorum animantium genus ipsa incluserit ?

SUB TEMPORIBUS NOE DISCRIMEN FUISSE OSTENDITUR MUNDORUM ANIMALIUM , ET IMMUNDORUM .

47 CIrca primum . Solemne est apud Abulensem *quæst.* 3. *in cap.* 7. *Gen* , ante Mosaicam legem nullum animalis sive mundi , sive immundi extitisse discrimen , quod non nisi per legalia præcepta innotuisse affirmat , & per anticipationem in laudato Genesis capite appositum fore propugnat ; quo pacto *Exod.* 24. , & 32. prævia narratione sermo instituitur de Josue , cui tantummodo *Numer.* 13. a Moyse tale nomen fuit accommodatum . Hujusmodi opinio vera falsis

falsis involvit, quod ut perspicue appareat, distinctione opus est.

48 Duplici itaque significatione animal mundum, vel immundum nuncupatur; nempe in ordine ad cibum; & in ordine ad Sacrificium. Quoad primum, illud censetur immundum, nullo spectato praecepto, quod qualitatibus humanae naturae adversatur, individui corruptionem gignens, vel horrorem provocans, & abominationem. Quoad Sacrificium vero illud est immundum, quod vel ineptum ad testificandam Divini Dominii excellentiam creditur, vel minùs æquum, ut Dei majestati offeratur.

Dupliciter animal vocatur mundum, vel immundum.

A

Utroque modo ab Adami lapsu ad Noe usque tempora immundum animal extitisse, dubio-procul censendum est, non singulari aliqua divinae legis Sanctione, sed naturali lumine, & humana consuetudine firmatum.

B

49 Equidem novi ad Dei imperium productas bestiarum species, omneque jumentorum, atque reptilium genus divino laudatum praeconio. Novi nil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, neque quod per os intrat animam coinquinare. Verùm illud indubium est, in unius Serpentis damnatione homines inter, & bruta inimicitias fore constitutas; adeoque quaedam sibi noxia fore apprime cognoverunt. Et sane a primordiis Creationis communes hominibus insimul, & animantibus, cibos fecit Deus, Gen. 1. vers. 29., & seq. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram . . . Ut sint vobis in escam: & cunctis animantibus terrae, omnique volucri caeli, & universis, quae moventur in terra, & in quibus est anima vivens, ut habeant ad vescendum*. At quos latet, jumenta naturalem habere pabulorum delectum, quibusdam refici, infici aliis?

Sub temporibus Noe quaedam animantia noscebantur hominibus noxia.

C

50 Verùm enim vero si rationali Creaturae terrae fructus dati sunt in escam: si nemo unus ex Adae posteris ad Diluvium usque carnes comedit: si prima, Orbe jam aquis purgato, facta est familiae Noe permissio vescendi volatilibus, ceterisque animantibus: *Et omne, quod movetur, & vivit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia*, Gen. 9. vers. 3.; quomodo mundorum, & immundorum confingitur delectus relate ad cibum?

D

Audiatur Chrysostomus *hom.* 24. *in Gen.* hac super re egregie differentem — Operae „ pretium fuerit hoc loco inquirere, unde, „ justus ille noverit, quae animalia pura „ essent, & quae impura; nondum enim „ distinctio haec facta erat, quam postea „ Moyses in suis legibus statuit. Unde ergo „ sciebat? num a se ipso, & ab insita na„ turae suae doctrina? Nihil autem per se „ immundum est ex his, quae fecit Deus: „ quo pacto enim immundam vocemus crea„ turam ullam, cum omnia semel a Deo „ approbata sint, dicente Moyse: vidit Deus „ cuncta quae fecerat, & erant valde bona? „ Verum deinde natura a se ipsa haec distin„ xit. Quod autem id sit verum, considera „ quemadmodum nonnullis locis quidam ab„ stinent ab aliquibus ut immundis, alii verò „ illis ipsis vescuntur; tanta est vis consue„ tudinis apud homines in utramque par„ tem. Sic & fuit tempore Noe. Ipsa verò „ scientia ei Viro insita docebat eum, quae „ essent ad cibum commoda, & quae im„ munda; non quod talia per se essent, sed „ quia pro immundis habebantur — Si natura „ haec distinxit, poterant indubie Antediluviani homines mundorum, & immundorum discrimen noscere, licèt hisce non vescerentur.

Naturaliter discrimen mundorum, & immundorum noscebatur.

E

51 Certiora ultro praedictum confirmant discrimen, si Sacra spectentur. Sub Lege naturae jam inde a Mundi exordio Sacrificia, Sacrosque ritus extitisse Sacrae Litterae nos docent: *Factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terrae munera Domino, Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui*. Gen. 4. vers. 3. Ubi Angelicus Doctor — Ex hoc patet, quod „ falsa est opinio dicentium, quod Sacrificia „ essent in Lege introducta solùm ad tollen„ dam Idololatriam; cum constet hic ab ini„ tio Mundi secundùm naturam generis in„ coepisse —

Sacrificia a Mundi exordio.

Habemus quidem laudato Genesis capite vers. 26. *Sed & Seth natus est filius, quem vocavit Enos. Iste coepit invocare nomen Domini*. Nunquid Abel, ad cujus munera respexit Deus, nomen Domini invocare non novit? Nunquid tot annorum intercapedine nulla extitit Ecclesia Deo fidelis? Cogitanti talia horret animus. Cur tamen dicitur, Enos coepisse invocare nomen Domini? Non alia sane ratione, nisi quia Sacrificia, quae nullo statuto ritu Deo offerebantur, certa lege praescripsit. Illud namque lumen, quod signatum est super nos, sicut Deum palam facit vitae, & mortis Auctorem, ita colendum proponit, ejusdemque Omnipotentiam, atque Majestatem excellentiorum creaturarum immolatione venerandam. Quod optime Eusebius *Lib.* 1. *De Demonstrat. Evangel. cap. ult.* explicuit — Hominem debere vitam suam „ Deo in Sacrificio; quia tamen hoc non „ expedit, ideo Lege naturae introductum „ fuisse, ut in Sacrificium animalis, vel ali„ quod hujusmodi commutaretur — Omnis quippe Religio sive vera, sive falsa, docente Augustino, per sensibile aliquod signum constituitur, atque distinguitur. Necesse proinde est ante Noe tempora, vel omnem abnegare Religionem, vel determinatum aliquod rituum genus concedere.

52 Sed quid plura? audiatur S. Thomas 1. 2. quaest. 103. art. 1., ubi quam proposui, demonstrative resolvit quaestionem — „ Dicendum, quod sicut patet ex dictis, „ Ceremoniae legis ad duo ordinabantur, „ scilicet ad cultum Dei, & ad figurandum „ Christum. Quicunque autem colit Deum, „ oportet quod per aliqua determinata eum „ colat, quae ad exteriorem cultum pertinent. „ Determinatio autem divini cultus pertinet „ ad Ceremonias, sicut etiam determinatio „ eorum, per quae ordinamur ad Proximum, „ pertinet ad praecepta judicialia, ut supra „ dictum est; & ideo sicut inter homines „ communiter erant aliqua judicialia, non „ tamen ex auctoritate alicujus Legis divinae „ instituta, sed ratione hominum ordinata; „ ita etiam erant quaedam Ceremoniae, non „ qui-

D. Th. Doctrina.

„ quidem ex auctoritate alicujus Legis determinatæ, sed solùm secundùm voluntatem, & devotionem hominum Deum colentium. Sed quia etiam ante Legem fuerunt quidam Viri præcipui, prophetico spiritu pollentes, credendum est, quod ex instinctu divino, quasi ex quadam privata lege, inducerentur ad aliquem certum modum colendi Deum, qui & conveniens esset interiori cultui, & etiam congrueret ad significandum Christi mysteria, quæ figurabantur etiam per alia eorum gesta secundùm illud 1. ad Corinth. 10. Omnia in figuram contingebant illis. Fuerunt igitur ante legem quædam ceremoniæ, non tamen ceremoniæ legis, quia non erant per aliquam legislationem institutæ -- Et *ad* 4. subdit -- Dicendum, quod distinctio mundorum animalium, & immundorum non fuit ante legem, quantùm ad esum, cum dictum sit Gen. 9. Omue quod movetur, & vivit, erit vobis in eibum; sed solùm quantùm ad Sacrificiorum oblationem; quia de quibusdam determinatis animalibus Sacrificia offerebant. Si tamen quantùm ad esum erat aliqua animalium discretio, hoc non erat, quia esus illorum reputaretur illicitus, cum nulla lege esset prohibitus, sed propter abominationem, vel consuetudinem; sicut nunc videmus, quod aliqua cibaria sunt in aliquibus Terris abominabilia, quæ in aliis comeduntur --

53 His falsitatis revincitur opinio prima, omnem prorsus negans delectum: sicut & altera quorundam Judæorum positiva Dei Lege adstruens constitutum discrimen: tertiam itidem rejiciendam duximus, cum mundi, immundique discretionem desumendam affirmet, justa majorem, minoremve ad humanæ Naturæ perfectionem accessum. Haud enim percipi valet, cujusnam qualitatis participatione hujusmodi metiendus sit accessus. Nam si rationis, jam nullum erit animal mundum: siquidem quodlibet ratiocinandi caret facultate; si sensationis: jam nullum erit immundum; si figuræ non nisi monstra quædam aliqualem hominis referre imaginem visa sunt; si denique imitationis Psittaci tantummodo, & Simiæ ad mundorum classem revocabuntur.

TANTUM SEPTEM EX ANIMANTIBUS MUNDIS IN ARCAM NOE DECLARANTUR INGRESSA.

54 UT ad secundum accedamus. Justinus Martyr *in responsione ad quæst.* 43. *Orthod.*, Origenes *hom.* 2. *ad cap.* 6. *Gen.*, Oleaster *super* 7. *caput Gen.*, aliique, quatuordecim volunt ex mundis animantibus in Arcam ingressa. Attamen septem solummodo fuisse gravioribus momentis comprobatur.

Quenam sen[s]um habeant septena, & septena.

55 Etenim termini numerales, ubi pluribus, hisque diversis accommodantur, ea distribuunt, non multiplicant: porro termini illi *septena*, *&* *septena* directe universo mundorum animalium generi accommodantur; propterea illud distribuunt, atque hunc reddunt sensum: ex speciebus singulis animantium, quæ mundis accensentur, septem assumes.

56 Et meritò sane, nam ut ait Theodoretus *quæst.* 50. *in Gen.* -- Cum hominibus „ permissurus esset Deus manducare carnes, & homines pii sacrificaturi essent, majorem numerum mundorum animalium custodiri jussit, nempe tres conjugationes ad augmentationem generis, unum verò animal reliquum ad sacrificandum; statim enim ubi cessavit ultio, Noe Sacrificium obtulit Deo gratiarum actioni conveniens; ita ut certum sit, hac de causa Deum jussisse ex unaquaque specie mundorum animalium septena in Arcam introduci, ut Noe unum animal offerens ex unaquaque specie, non perimeret conjugationes --

57 Quoniam verò, teste Augustino Lib. 15. *de Civit. Dei* cap. 27. errat, quisquis putat -- Aut tantummodo rerum gestarum „ veritatem sine ullis allegoricis significationibus hic esse quærendam, aut e contrario hæc omnia gesta non esse, sed solùm verborum figuras .... Ubi certe, ut alia omittam, si numerositas animalium cogebat Arcæ tantam fieri magnitudinem, immunda bina, & munda septena intromitti animalia, quid cogebat, cum æquali numero possent utraque servari? -- Egregie quidem, & consone ad Apostolum, qui omnia in figura contigisse affirmat. Porro si res gesta mysterio non caret, septem individua tenemur intelligere, secus quatuordecim. Septenarius namque numerus, non quartodecimus in Scripturis sacratus habetur. Hinc S. Ambrosius Lib. *De Arca*, *&* *Noe* cap. 12. habet -- Et ut ego arbitror inire „ mundam asserit hebdomadam, quia mundus, & sacer septenarius numerus est. Nulli enim miscetur, nec ab alio generatur, idemque virgo dicitur, quia nihil ex se generat --

Septenarius numerus in Scripturis sacratus habetur.

58 His refragari videtur Chrysostomus *hom.* 24. *in Gen.* quatenus arcana ex numeris deprompta inter fabulas recenset.

Verùm nec Ambrosio, nec gravissimis Doctoribus, qui agentes de Sacris Litteris multa pie, utiliterque tradidere, adversatur, sed Valentinianos, Marcionitas, & Gnosticos juste traducit, qui fabulosis computationibus imperitos fallebant, atque impia dogmata exornabant.

59 Ast, inquies, cur finguntur mysteria, si littera hisce resistit. *De animantibus verò immundis duo, & duo, masculum, & fœminam. De animantibus quoque mundis, & immundis, & de volucribus, & ex omni, quod movetur super terram. Duo, & duo ingressa sunt ad Noe in Arcam, & masculus, & fœmina*. Genes. 7. vers. 2., 8., & 9. Habuit ergo masculus quilibet unam fœminam, & ex adverso.

Inæqualitas septenarii numeri cum littera conciliatur.

Placeat audire Angelicum Doctorem apte septenarii numeri inæqualitatem cum littera conciliantem -- Quod autem dicitur „ de omnibus duo, & duo, intelligitur communiter, quasi diceret; communiter

„ uni

„ uni correſpondebit compar ſuus in ſexu diſtinctus. Unde ſi unus erat ibi non habens comparem, non impedit modum loquendi communem; ſicut cum imus proceſſionaliter, & eſt unus impar, ultimus videlicet, dicitur, quod omnes imus bini, & bini, quamvis ſit unus, cui non reſpondet aliquis ſocius —

60 Nec officit generationi inæqualitas. Siquidem in Arca ſicut homines ab ea abſtinuerunt, id univerſali exigente tribulatione conſepulti Orbis; ita & animalia quælibet. Aliàs abſoluto Diluvio, impares maſculi oblati ſunt Domino in Holocauſtum; ut notat Theudoretus ſupralaudatus.

IMPERFECTORUM ANIMANTIUM DIFFICULTAS ENUCLEATUR DOCTRINA D. AUGUSTINI.

61 TErtium, quod diſcutiendum ſupereſt, præclare elucidat Auguſtinus Lib. 15. *de Civit. Dei* cap. 27.

Ait itaque S. Doctor — Quod autem „ ſcrupoloſiſſime quæri ſolet de minutiſſimis beſtiolis, non ſolùm quales ſunt Mures, & Stelliones, verùm etiam quales Locuſtæ, Scarabæi, Muſcæ denique, & Pulices, utrum non amplioris numeri in Arca illa fuerint, quàm qui eſt definitus, cum hoc imperaret Deus; priùs admonendi ſunt, quos hæc movent, ſic accipiendum eſſe, quod dictum eſt: quæ repunt ſuper terram, ut neceſſe non fuerit conſervari in Arca, quæ poſſunt in aquis vivere, non ſolùm merſa ſicut Piſces, verùm etiam ſupernatantia, ſicut multæ Alites. Deinde cum dicitur, maſculus, & fœmina erunt, proculdubio intelligitur ad reparandum genus dici, ac per hoc, nec illa neceſſe fuerat ibi eſſe, quæ poſſunt ſine concubitu de quibuſque rebus, vel rerum corruptionibus naſci. Aut ſi myſterium ſacratiſſimum, quod agebatur, & tantæ rei figura etiam in veritate facti aliter non poſſet impleri, niſi ut omnia ibi certo illo numero eſſent, quæ vivere in aquis natura prohibente non poſſent, non fuit iſta cura illius hominis, vel illorum hominum, ſed divina. Non enim ea Noe capta intromittebat, ſed venientia, & intrantia admittebat. Ad hoc enim valet, quod dictum eſt: Intrabunt ad te, non ſcilicet hominis actu, ſed Dei nutu. Ita ſane, ut non illic fuiſſe credenda ſint, quæ ſexu carent; præſcriptum eſt enim, atque definitum: Maſculus, & fœmina erunt. Aliæ ſunt quippe quæ de quibuſque rebus ſine concubitu ita naſcuntur, ut poſtea concumbant, & generent, ut Muſcæ; aliis verò, in quibus nihil ſit maris, & fœminæ, ſicut Apes. Ea porro, quæ ſic habent ſexum, ut non habeant fœtum, ut Muli, & Mulæ, mirum ſi ibi fuerunt, ac non potius parentes eorum ibi fuiſſe ſuffecerit, equinum videlicet, atque aſininum genus. Et ſi aliqua ſunt, quæ ex commixtione diverſi generis, genus ali„ quod ducunt, ſed etſi hoc ad myſterium pertinebat, ibi erant: habet enim & hoc genus maſculum, & fœminam —

Quorum animantium numerus definitus.

Quoniam verò recentiores Philoſophi male audiunt, quædam animalia ex rerum corruptionibus generari, juxta eos non abs re erit, ſi dicas, eorundem ova etiam in aquis ſervata, donec exſiccatâ terrâ a Sole fota in genus ſuum eruperunt.

DISSERTATIO SCRIPTURALIS V.

Ad Caput 16. Geneſeos verſ. 3., & ſeq.

Tulit Agar Ægyptiam ancillam ſuam . . . & dedit eam viro ſuo uxorem, qui ingreſſus eſt ad eam.

AN ABRAHAMO, CETERISQUE PATRIARCHIS, SIMULTANEA POLYGAMIA FUERIT LICITA.

DIFFICULTATES RECENSENTUR PROPOSITÆ QUÆSTIONIS.

62 SIcut Eva humani Generis Prothoparentem perdidit Adamum, dum ei fructum tradidit comedendum *Gen.* 3., ita dum Sarai in uſum Conjugii ancillam dedit Viro ſuo, timendum ſane ne Patrem Credentium perdat Abrahamum. Utrinque enim divinum præceptum urgere videtur. Ille namque Dominus, qui in ſubjectionis, & obedientiæ, argumentum, ligni eſum reſervavit, unam tantummodo Mulierem Viro conceſſit in Uxorem: *Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, & adhærebit Uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*. Gen. 2. verſ. 24. Utrobique Muliebris pruriginis intercedit affectio. Illic Eva ſcientiæ cupidine acta: *Eritis ſicut Dii, ſcientes bonum, & malum*, Gen. 3. verſ. 5., refragante Domini præcepto, pomum comedit, ſibique ærumnas, laboreſque Viro multiplicavit; hic Sarai prolis ſuccenſa deſiderio: *Si fortè ſaltem ex illa ſuſcipiam filios*, Gen. 16. verſ. 2., ancillam profert, unde ſibi contemptum, Viro dedecus comparavit. Audio namque Lamechum, qui omnium primus, ut legere eſt Gen. 4. duas accepiſſe Uxores, nomen uni Ada, nomen alteri Sella, maledictis traduci a Tertulliano Lib. *De Exhortatione caſtitatis* — Numerus matrimonii a maledictu Viro cœpit — atque tanquam maximæ iniquitatis reum, maximis damnatum fore ſupliciis, ut ſcribit S. Hieronymus Lib. 1. *adversùs Jovinianum* — Primus Lamech ſanguinarius, & homicida, unam carnem in duas diviſit Uxores. Fratricidium, & Digamiam eadem cataclyſmi delevit pœna. De altero ſepties, de altero ſeptuagies ſepties vin-

„ dica-

„ dictum est. Quantùm distant in numero, „ tantùm & in crimine --

63 Manichæi, venenato calamo malignantes, duplicis reum criminis Abrahamum insimulant; nefariæ videlicet libidinis ob meretricium consortium, & infidelitatis ob negatam Divinæ promissioni fidem. Audiamus Faustum viperinam Manichæorum progeniem apud Augustinum *Lib. 22. adversùs Faustum cap.* 30. impie obloquentem -- Habendæ pro„ lis infanâ flagrans cupidine, & Deo, qui „ id jam sibi de Sara Conjuge promiserat „ minime credens, cum pellice volutatus „ est --

64 Fornicarium eum faciunt Judæi *Joan.* 8., ubi, ut Nothorum maculam effugiant, *Nos ex fornicatione non sumus nati*, vers. 41. ab Agar se progenitos negant.

65 Quin immo ipsemet Abraham id fateri videtur, dum Agarem e domo ejecit Gen. 21. vers. 14. *Surrexit itaque Abraham mane, & tollens panem, & utrem aquæ, imposuit scapulæ ejus, tradiditque puerum, & dimisit eam*; & jamjam moriturus hæreditariis tabulis filios ex Concubinis genitos spoliavit. Gen. 25. vers. 5., & seq. *Deditque Abraham cuncta, quæ possederat Isaac: filiis autem Concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo*.

66 Hoc ipso ductus exemplo Leo Magnus *Epist.* 92. *cap.* 4. Spuriorum conditionem explicuit, atque ita distinxit -- Non „ omnis Mulier juncta Viro Uxor est Viri; „ quia nec omnis filius hæres est Patris. „ Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos „ sunt legitima, & inter æquales. Multò priùs „ hoc ipsum, Domino constituente, quàm „ initio Romani Juris extitit. Itaque aliud „ est Uxor, aliud Concubina; sicut aliud „ ancilla, aliud libera. Propter quod etiam „ Apostolus ad manifestandam harum perso„ narum discretionem, testimonium ponit „ expressum ex Genesi, ubi dicitur Abrahæ: „ Ejice ancillam, & filium ejus. Non enim „ erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ --

67 Adulterum declamat Abrahamum Ambrosius, qui ut culpæ minuat gravitatem, ingeminat, cum nondum adulterium Lege prohibitum asserere videatur, *Lib.* 1. *de Abraham cap.* 4. -- Movere aliquos posset, quo„ modo Abraham, Vir tam carus, & fami„ liaris Deo, ingressus sit ad ancillam? Sed „ consideremus primùm, quia Abram ante „ legem Moysis, & ante Evangelium fuit; „ nondum interdictum adulterium videbatur. „ Pœna criminis ex tempore Legis est, quæ „ crimen inhibuit, nec ante Legem ulla rei „ damnatio est -- Ast si ante Legem nulla rei damnatio fuit; cur Paulus ad Rom. 2. vers. 12. inclamat. *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt?* Quo pacto asseveranter adeo scripsit cap. 5. vers. 13. *Usque ad legem peccatum erat in Mundo?* Nondum Lex data erat; & tamen justus Dominus, misso cœlitus igne, Pentapolim conflagravit. Ante Legem Lamechus duas duxit Uxores; verùm adulterii flagitio deturpatum agnovit Nicolaus I. Pontifex Max., dum Lotharium Regem reprehendit -- Annon di„ stincta ultione feriendus es, qui in duas „ Uxores adulterium Lamech, & flagitium „ imitatus esse dignosceris, quod Dominus „ non nisi post septuaginta septem generationes, suo salutifero adventu, delevit, „ cum Cain fratricidium septima generatio„ ne aquis abolitum sit Cataclysmi? --

68 Et sane ut Polygamiæ dignosceretur turpitudo, cur Legis scriptæ lumine opus fuit, cum ipsa Naturæ æquitas Juri naturali refragari doceat? Hæc est, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum; atque satis innuit, quod semel uni traditum est, alteri concedi nequaquam posse: corpus autem suum ei, quam in Uxorem suscipit, tradit Maritus. Hæc est, quæ confusam, atque inæqualem damnat filiorum educationem, quam satis incommodam, invidamque parturit Polygamia. Hæc est, quæ domestici principatus suadet singularitatem, sociali contubernio apprime necessariam, quam funditùs evertit Mulierum pluralitas, jurgiis replens familias. In aperto sunt exempla Annæ, & Phenennæ, Liæ, & Rachelis, fœminarum alioqui Sanctarum.

69 Id ipsum evincit Sanctitas Sacramenti, cujus per Polygamiam totus deperditur decor, mysteriique evacuatur majestas, & dignitas. De hoc præclare Hieronymus *Epist.* 11. *ad Ageruchiam* -- Unus Adam, & „ una Eva, immo una ex eo costa separatur „ in fœminam, rursumque quod divisum „ fuerat, Nuptiis copulatur, dicente Scri„ ptura: Erunt duo in carnem unam, non „ in duas, nec in tres. Propter quod relin„ quet homo Patrem, & Matrem, & adhæ„ rebit Uxori suæ, certe non Uxoribus. „ Quod testimonium Paulus edisserens, ad „ Christum refert, & ad Ecclesiam, ut pri„ mus Adam in carne, secundus in spiritu „ monogamus sit. Sit una Eva Mater cun„ ctorum viventium, & una Ecclesia parens „ omnium Christianorum. Sicut illam ma„ ledictus Lamech in duas divisit Uxores, „ sic hanc Hæretici in plures lacerant Ec„ clesias --

Hinc Leo Magnus *Epist.* 92. *cap.* 4. illud finale protulit decretum -- Ubi cum societas „ Nuptiarum ita sit ab initio constituta, ut „ præter sexuum commixtionem haberet in „ se Christi, & Ecclesiæ Sacramentum, du„ bium non est, eam Mulierem non pertinere „ ad Matrimonium, in qua docetur nuptiale „ non fuisse mysterium --

70 Illud tamen præ ceteris exitiale occurrit, quod Abrahami exemplo, in Lege Gratiæ haud reprobanda videtur Mulierum pluralitas; eo namque usus est Valentinianus Imp., si Socrati *Lib.* 4. *Hist. cap.* 27. credamus; eo Anabaptistæ, ut rotiùs imitarentur, quod perperàm intelligebant Act. 2. vers. 44. *Habebant omnia communia*: eo demum Philippus Landgravius Hassiæ Princeps, qui, priori vivente Uxore, Margaretam de Saal sibi copulavit, præmissa cum Bucero, Luthero, aliisque ejusdem furfuris hominibus, consultatione. Hæc porro sunt, quæ involutam reddunt propositæ quæstionis resolutionem.

DE-

DEFENDITUR INNOCENTIA ABRAHAMI.

71 QUanquam verò prædicta urgere videantur; solidiora tamen occurrunt, quæ Abrahami comprobant innocentiam.

Abraham a Deo commendatur.

Et certe nefas est, eum reprobare, quem Deus commendat; porro ita Deus sibi charum fatetur Abrahamum, ut glorietur se Deum ipsius fore: *Ego sum Deus Abraham*. Exod. 3. vers. 6., Matth. 22. vers. 33., Marci 12. vers. 26., Lucæ 20. vers. 37.

Quomodo mœchiæ crimine ipsum notare audebimus, quem per semitam sanctitatis deambulasse testatur Scriptura? *Deus, in cujus conspectu ambulaverunt Patres mei Abraham, & Isaac*. Gen. 48. vers. 15.

In meretricio dicetur ne vitam duxisse, quem Deo dilectum describit Daniel cap. 3. vers. 35.? *Neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum*.

Fidelem deprædicat, & eum benedicendis enumerat Paulus ad Gal. 3. vers. 9. *Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum Fideli Abraham*.

Vetitæ Polygamiæ labes absit a Nuptiis, quibus ob nubentis virtutem magnifice benedixit Deus: *Sed & filium Ancillæ faciam in Gentem magnam, quia semen tuum est*. Gen. 21. vers. 13. Impium enim est credere, Deum ob Genitoris dignitatem fœtum illum benedicturum, in quo edendo sese turpissimo flagitio obstrinxerat Parens, & gravissimo crimine Omnipotentem ad iram provocavit.

Bala, & Zelpha maritali jure Jacobo traditæ.

72 Quod si ab exemplis momenta exquirimus; Balam, & Zelpham, maritali jure Jacobo traditas habemus, quarum filii tum ex Scriptura, tum ex Hebraici Populi tabulis legitimi censentur, atque jure hæreditario partem Terræ promissionis perinde ac filii Liæ, & Rachelis, acceperunt; scriptum est enim Gen. 50. vers. 23. *Post mortem meam Deus visitabit vos, & ascendere vos faciet de terra ista ad terram, quam juravit Abraham, Isaac, & Jacob*. Porro non nisi legitimis portio dividitur hæreditatis; propterea Jephte filio meretricis dicitur Judic. cap. 11. vers. 2. *Hæres in domo Patris nostri esse non poteris, quia de altera Matre natus es*. Ejusdem autem conditionis fuisse Conjugium Abrahæ cum Agar, ac Conjugium Jacob cum Bala, & Zelpha in aperto est; utrobique infœcunda Uxor ancillam substituit Viro; utrobique multiplicationis Divina promissio; utrobique præsignatio mysterii, quod innuit Augustinus Lib. *De bono conjugali* cap. 18. -- Sicut
„ Sacramentum plurium Nuptiarum illius
„ temporis significavit futuram multitudinem
„ Deo subjectam in terrenis omnibus Genti-
„ bus, sic Sacramentum Nuptiarum singula-
„ rum nostri temporis significat unitatem
„ omnium nostrum subjectam Deo futuram
„ in una cœlesti Civitate --

73 Sed quid ultra egemus testibus? Spiritus Sanctus in veteri Testamento, dum Leges præscribit Regibus, reprobato in multitudine excessu, fœminarum pluralitatem concedit; Deut. 17. vers. 17. *Non habebit Uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus, neque argenti, & auri immensa pondera*. Hunc locum versans Augustinus Lib. *quæst. in Deut.* q. 27. ita scribit -- Quæritur, utrum

In Deut. pluralitas Uxorum concessa.

„ David contra hoc præceptum fecerit; non
„ enim unam tantùm habuit Uxorem. Nam
„ de Salomone manifestum est, quod tran-
„ sgressus fuerit hoc præceptum tam in fœ-
„ minis, quàm in auro, & argento. Sed
„ hinc potius intelligitur, permissum fuisse
„ Regibus plures unà Uxores habere, pluri-
„ mas autem habere prohibitum; quæ qui-
„ dem prohibitio non habebat transgressio-
„ nem in paucis Uxoribus, sicut Davidi fue-
„ runt, sed in pluribus, ut fuerunt Salo-
„ moni. Quamvis cum addidit: ut non di-
„ scedat cor ejus; hoc magis videtur præce-
„ pisse, ne multiplicando nimis Uxores,
„ deveniret etiam ad alienas, per quas fa-
„ ctum est, ut cor Salomonis discederet a
„ Deo. Multiplicatio tamen generaliter ita
„ prohibita est, ut etiamsi ex Hebræis solis
„ eas valde multiplicasset, contra hoc præ-
„ ceptum fecisse meritò argui posset --

Nec pro Regibus tantùm, quibus æquandus est Abraham; sed & pro aliis regula præscribitur Deut. 21. vers. 15., & seqq. *Si habuerit homo Uxores duas, unam dilectam, & alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, & præferre filio odiosæ; sed filium odiosæ agnoscet primogenitum &c.* Sane adulterinis fœtibus jura primogeniti non tribuit Scriptura, ut supra ex Lib. Judicum adnotavimus.

SS. PP. polygamiam Abrahami ab omni labe vindicant.

74 Quamobrem ab omni labe Polygamiam Abrahami, ceterorumque Patriarcharum, vindicant Hieronymus Epist. *ad Oceanum* -- Sciebat Paulus Apostolus lege con-
„ cessum, & exemplo Patriarcharum fami-
„ liare fuisse Populo Hebræo noverat, in
„ multis Uxoribus liberos spargere, ipsis
„ quoque Sacerdotibus hujus licentiæ pate-
„ bat arbitrium --

Chrysostomus *hom. 56. in Gen.* -- Au-
„ diens quod Jacob accepit majorem natu,
„ & postea minorem, ne turberis, neque
„ juxta statum, qui nunc est, opera tunc
„ facta judicex. Tunc enim quia principia
„ erant, permissum fuit cum duabus, vel
„ tribus, vel etiam pluribus Uxoribus misce-
„ ri, ut humanum Genus propagaretur, &
„ pietas incrementum acciperet. Adveniens
„ autem Christus, & virtutem in homini-
„ bus plantavit, & Angelos, ut ita dicam,
„ ex hominibus fecit, omnemque illam ve-
„ terem consuetudinem abolevit --

Augustinus Lib. 3. *De Doctrina Christiana* cap. 12. -- Sufficiendæ prolis causâ, erat
„ Uxorum plurium simul uni Viro habenda-
„ rum inculpabilis consuetudo -- Et Lib. 22.
contra Faustum cap. 47. -- Quando mos erat,
„ crimen non erat, & nunc propterea cri-
„ men est, quia mos non est. Alia enim
„ sunt peccata contra naturam, alia contra
„ mores, alia contra præcepta. Quæ cum

„ ita sine, quid tandem criminis est, quod „ de pluribus simul habitis Uxoribus objicitur „ Sancto Viro Jacob? Si naturam consulas, „ non lasciviendi, sed gignendi causâ illis „ mulieribus utebatur. Si morem, illo tem„ pore, atque in illis terris hoc factitaba„ tur; si præceptum, nulla lege prohibe„ batur --

75 Desinant ergo Manichæi adversùs Patrem Credentium blaterare, eumque libidinis criminari. Desinat Calvinus ut lenam carpere Saram. Desinant Tertullianistæ conviciis Veterum impetere Polygamiam, quam & Scriptura, & Patres, commendarunt. Immo horum doctrinâ facilè, quæ canino dente objectabantur, diluuntur.

DIFFICULTATIBUS OBJECTIS RESPONDETUR.

Sarai, Deo inspirante, ancillam Viro suo substituit.

76 Itaque muliebri prurigine culpanda non est Saral; non enim altro, sed Deo inspirante, Ancillam Viro suo substituit. Impulsu pariter Dei suasit Abrahamo de domo ejicere Ancillam, ubi Ismaelem cum Isaac filio suo ludentem animadvertit; unde reluctanti Marito dixit Deus Gen. 21. vers. 12. *Non tibi videatur asperum super puero, & super ancilla tua; omnia, quæ dixerit tibi Sara, audi vocem ejus.* Hinc Augustinus *Lib. cit. contra Faustum cap.* 32. -- Quid ergo mirum „ si videns Abraham sterilem Uxorem cu„ pientem sibi prolem, quam parere ipsa „ non potuit, ex famula sua, & ex Marito „ provenire, non suæ carnali cupiditati ces„ sit, sed conjugali potestati obtemperavit, „ credens hoc Saram ex Dei nutu voluisse, „ qui jam ex seipso illi hæredem promise„ rat, sed ex qua fœmina non prædixerat --

Manichæorum calumnia repellitur.

77 Hinc ad hominem, ut ajunt, alteram pellit Sanctus Doctor calumniam, qua Infidelitatis reum insimulabant Manichæi Abrahamum, quod Deo non crediderit promittenti ex Sara multitudinem posteritatis; ait enim -- Sed apertissime falsum est. Non„ dum hoc promiserat Deus. Recenseant „ Scripturæ illius superiora, qui volunt, in„ veniant semini Abraham jam promissam „ terram, & innumerabilis multitudinis „ abundantiam, nondum tamen suisse pate„ factum, quando illius seminis esset futura „ propagatio; utrum ex carne Abrahæ, si „ de se ipse generaret, an ex voluntate, si „ aliquem fortè adoptaret. Denique si de „ carne ipsius, utrum ex Sara, an ex alia, „ prorsus nondum manifestum fuit. Legant, „ inquam, qui volunt, & invenient, Fau„ stum aut falli Imprudenter, aut fallere „ impudenter --

Saræ pietas, humilitas, & continentia.

78 Impræsentiarum mirandæ potius sunt Saræ pietas, humilitas, & continentia; pietas, dum suæ oblita dignitatis Agarem dedit Viro, ne promissio de prole evanesceret; humilitas, qua sibi Ancillam prætulit; continentia demum, dum a thoro se subtraxit, ubi se infœcundam agnovit.

79 Porro ubi subdebatur, Principes Pharisæorum cum Christo disputantes adulterinam affirmasse Agaris Progeniem, a vero
A plane aberrat instantia; non enim de carnali, sed de spirituali fornicatione ibidem sermo occurrit. Præstat audire S. Thomam in hunc locum rem apte explicantem -- Ne„ gant, *inquit*, se ex fornicatione natos; „ quod quidem secundùm Origenem, quasi „ improperando Christo proponunt, laten„ ter designantes ipsum ex adulterio produ„ ctum fore, quasi dicat, nos ex fornica„ tione non sumus nati, sicut tu. Sed me„ liùs potest dici, quod Sponsus animæ spi„ ritualiter Deus est. Oseæ 3. Sponsabo Te „ mihi. Sicut enim fornicator Sponsa cum „ præter Sponsum suum carnalem, alium
B „ Virum admittit, ita in Scripturis Judæa „ fornicari dicebatur, quando Deum verum „ deserens, Idolis adhærebat: Oseæ 2. For„ nicans fornicabitur terra a Domino. Di„ cunt ergo Judæi, nos ex fornicatione non „ sumus nati; quasi dicant: si aliquando Ma„ ter Nostra Synagoga a Deo recedens for„ nicata est cum Idolis, nos tamen non re„ cessimus, nec cum Idolis fornicati sumus. „ Psal. 43. Nec obliti sumus te, & inique „ non egimus in testamento tuo, & non re„ cessit retro cor nostrum: Isaiæ 57. Ascen„ dite huc filii fornicationis &c. Affirmant „ autem se esse filios Dei, quod videbatur
C „ sequi, ex quo non credebant se natos ex „ fornicatione; unde dicunt unum Patrem „ habemus Deum, Malachiæ 2. Nonne unus „ est Pater omnium nostrum? Jerem. 3. Pa„ trem vocabis me -- Hoc ille.

Judæi de fornicatione spirituali loquuntur.

Concubinæ duplicis generis.

80 Quoad Concubinæ nomen plana est Responsio. Illæ enim reprobantur, de quibus Augustinus Lib. *De bono Conjugali* cap. 14. -- Concubinæ ad tempus adhibitæ, „ nec etiam si causa filiorum concumbant, „ justum faciunt concubinatum suum -- Secus aliæ, quæ pro Incontinentiæ remedio copulantur, sed usque ad mortem, licèt prætermissa juris solemnitate, de quibus loqui-
D tur Justinianus *Novellâ* 18. *cap.* 5. legitimis Uxoribus Concubinas quasdam comparans, quæ sine dotalium tabularum formulâ fuerant nuptæ. De hisce sermonem habet Concilium Toletanum I. *Can.* 17. -- Ceterum is, qui „ non habet Uxorem, & pro Uxore Concu„ binam, a communione non repellatur, „ tantùm unius Mulieris, aut Uxoris, aut „ Concubinæ, ut ei placuerit, sit conjun„ ctione contentus --

S. Leo similitudinaria ratione loquitur.

81 Equidem scio, S. Leonem Agaris exemplo conditionem Concubinarum primi generis resolvere, & jura distinguere; sed eo utitur non quidem veritatis suppositione,
E sed similitudinaria ratione, quatenus nec omnino perfectæ Conjugia dignitas servata est, cum ad tempus, non vinculi dissolutione, sed a contubernii societate fuerit ejecta, ejusque filius ad hæreditatem non fuerit admissus.

S. Ambrosius quomodo adulterii vocat Abrahamum.

82 Ambrosii auctoritate, qua adulter appellatur Abraham, nonnullos angi, ac moveri non ignoro. Verùm si Ambrosii constans servetur stylus, evanescit difficultatis pondus; cum in eo totus sit, ut a peccato ipsum excuset, quod aliter sane salvari non potest, nisi Agar legitima fuerit Uxor.

Fateri

Fateri igitur cogimur, Sanctum Doctorem adulterii nomen secundùm loquendi proprietatem nequaquam usurpasse.

Equidem Uxorum pluralitas primevæ Matrimonii institutioni adversatur; & ubi nullum admisceatur privilegium, carnale commercium veritatem sortitur adulterii. Si verò Legislatoris accedat remissio, dici valet, latâ quadam significatione, adulterium; vulnus namque legis dicitur dispensatio. Hinc Hebræos furatos dicimus Ægyptiorum vasa, ubi ea Dominus asportare præcepit: fornicatiam itidem Oseæ Uxorem, non quæ maritalem frangeret fidem, sed quam ex numero Meretricum dederat Deus Prophetæ.

Nec Sapientissimus Præsul lege naturali minime vetitum intellexit adulterium, cum scripsit: *Nec ante legem ulla damnatio est*, cum cap. 11. ejusdem libri referens qualiter Pharao sublatam Abrahamo restituerit Saram, ait -- Etsi naturâ ferus, ac barbarus, tamen „ significat . . . & adulterii crimen sibi esse cavendum. Qui prætendit ignorantiam, condemnat intemperantiam . . . Ita major les naturæ, quam legum præscriptio est -- Itaque eam negat damnationem, & pœnam, quibus Lex scripta per Moysem delinquentes subjiciebat.

Unde aliter Abraham adulter nuncupatur, aliter Lamech. Ille specie reous ob concessam dispensationis rectitudinem, & involutam mysterii celsitudinem; iste veritate ob violatam ultro legem. Primus a Scripturis Sanctus prædicatus; secundus ut homicida execratur. Unus a Deo benedictionibus cumulatur; maledictionibus alter.

Polygamia non adversatur juri naturali primario.

83 Ea autem, quæ ut naturali æquitati contraria objiciuntur, plane dissolvit Angelicus 4. *sent. dist.* 33. *quæst.* 1. *art.* 1., ubi postquam naturalis legis vim, finemque tum primarium, tum secundarium explicuit, subdit -- Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem, & educationem, qui quidem finis competit homini secundùm naturam generis, unde & aliis animalibus est communis, ut dicitur in 8. Ethic., & sic bonum matrimonii assignatur proles, sed pro fine secundario, ut dicit Philosophus, habet in hominibus solùm communicationem operum, quæ sunt necessaria in vita, ut supra dictum est, & secundùm hoc fidem sibi invicem debent, quæ est unum de bonis matrimonii. Habet ulteriùs alium finem in quantum in Fidelibus est, scilicet significationem Christi, & Ecclesiæ; & sic bonum matrimonii dicitur Sacramentum. Unde primus finis respondet matrimonio hominis, in quantum est animal; secundus in quantum est homo; tertius in quantum est Fidelis. Pluralitas ergo Uxorum neque totaliter tollit, neque aliqualiter impedit primum finem; cum unus Vir sufficiat pluribus Uxoribus fœcundandis, & educandis filiis ex eis natis. Sed secundum finem etsi non totaliter tollat, tamen multum impedit, eo quod non facilè potest esse pax in familia, ubi uni Viro plures Uxores junguntur; cum non possit unus Vir sufficere ad satisfaciendum pluribus ad votum: & quia communicatio plurium in uno officio causat litem, sicut figuli corixantur ad invicem, & similiter plures Uxores unius Viri. Tertium autem finem totaliter tollit -- Addit *art.* 2. -- Lex autem de unitate Uxoris non est humanitùs, sed divinitùs instituta, nec unquam verbo, aut litteris tradita, sed cordi impressa, sicut & alia, quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinent; & ideo in hoc a solo Deo dispensatio fieri potuit per inspirationem internam; quæ quidem principaliter Sanctis Patribus facta est, & per eorum exemplum ad alios derivata est eo tempore, quo oportet prædictum naturæ præceptum prætermitti, ut major esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ. Semper enim principalior finis magis conservandus est, quàm secundarius; unde cum bonum prolis sit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum, quod posset in secundariis finibus evenire; ad quod removendum præceptum, prohibens pluralitatem Uxorum, ordinatur --

Hujusmodi dispensationem agnovit Innocentius III. Cap. *Gaudemus*, Extra, *De Divortiis* -- Nulli unquam licuit insimul plures Uxores habere, nisi cui fuit Divina revelatione concessum . . . per quam sicut Jacob a mendacio, Israelitæ a furto, Samson ab homicidio, sic & Patriarchæ, & alii Viri justi, qui plures leguntur simul habuisse Uxores, ab adulterio excusantur --

Quomodo Polygamia opponatur Matrimonio.

84 Opponitur quidem Poligamia Matrimonio ut Sacramenti mysterium involvit; verùm laudatus Angelicus postquam ostendit *in resp. ad* 5., prolem educandam pertinere ad Dei cultum, & fidem Conjugi servandam significare fidem Deo debitam, subdit -- Nec tamen omnino tolluntur, quia & fides manet ad plures, & Sacramentum aliquo modo; quia quamvis non significatur conjunctio Christi ad Ecclesiam in quantum est una, significatur tamen distinctio graduum Ecclesiæ per pluralitatem Uxorum, quæ quidem est non solùm in Ecclesia Militante, sed etiam in Triumphante; & ideo illorum Matrimonia aliquo modo significabant conjunctionem Christi ad Ecclesiam non solùm Militantem, ut quidam dicunt, sed etiam Triumphantem, in qua sunt diversæ mansiones --

In Lege Gratiæ vetita est Polygamia simultanea.

85 In aperto itaque est, licitam fuisse Abrahami, ceterorumque Patriarcharum Polygamiam; sed insimul compertum quisque habere potest, quàm sordide Novatores sub Lege Gratiæ propugnare contendant, liberam esse Uxorum pluralitatem, ac propterea nec vetitam, nec præceptam.

Christus ad pristinam institutionem redusit Matrimonii jura Matth. 19. vers. 4., & seqq. *Qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos; & dixit: propter hoc dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit Uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Instantibus autem Judæis, permisisse Moysem libellum repudii, respondit: *Moyses ad du-*

ritiam cordis vestri permisit vobis dimittere Uxores vestras ; ab initio autem non fuit sic .

Innocentius III. laud. cap. *Gaudemus* ad illa verba . *Quicunque dimiserit Uxorem suam ob fornicationem , & aliam duxerit , mœchatur*, subdit -- Si ergo Uxore dimissa duci alia „ de jure non potest , fortiùs & ipsâ retentâ : per quod evidenter apparet , pluralitatem in utroque sexu, cum non ad impa„ ria judicentur , circa Matrimonium reprobandam --

Et sane haud decet hujusmodi Uxorum pluralitas pro statu Evangelicæ perfectionis , ubi Virginitatis consilia laudantur . Unde

A

perbelle dicebat Chrysostomus *hom. 56. in Gen.* -- Nunc verò , quia per Dei gratiam „ humanum Genus valde multiplicatum est; „ gratia quoque incrementum accepit : adveniens enim Christus, & virtutem in ho„ minibus plantans , Angelosque , ut ita „ dicam , ex hominibus faciens , omnem il„ lam veterem consuetudinem abolevit --

Rem totam absolvamus Canone 2. Sess. 24. Tridentini -- Si quis dixerit , licere „ Christianis plures simul habere Uxores , & „ hoc nulla Lege Divina esse prohibitum : „ anathema sit --

PROTESTATIO AUCTORIS.

Omnia scripta, omnia & dicta quæcunque mea sincero corde , affectu puro , conscientia non ficta , judicio , & Censuræ Sacræ Romanæ Ecclesiæ subjicio . Si quid minùs rectum vel dixi , vel scripsi, ex nunc libentissime retracto , & deleo , interiùs , exteriusque . Utor ipse verbis S. Petri Damiani *Opusc. V.* — Nos si quid erravimus , ad Petri Magisterium corri„ gendi libenter accedimus , & retractationis opprobrium non veremur . „ Hæc est enim, ut ita dicam, Officina illa fabrilis, cui nimirum is , qui „ Fabri Filius dicebatur, præsidet; ad cujus regulam omnis meritò moneta „ reducitur, ad cujus rectitudinis lineam quidquid uspiam depravatum „ fuerit, reformatur — Ulteriùs ex nunc retracto, & deleo, si verbum aliquod minùs honorificum protulerim , & scripserim adversùs Catholicos Scriptores, sive faventes, sive non, opinionibus meis. Addo cum Augustino *Lib. 1. de Trinitate cap. 3.* — Quisquis hæc legit , ubi pariter certus est, „ pergat mecum ; ubi pariter hæsitat, quærat mecum: ubi errorem suum „ cognoscit, redeat ad me: ubi meum, revocet me. Ita ingrediamur simul „ charitatis viam, tendentes ad eum, de quo dictum est: *quærite faciem* „ *ejus semper* . Et hoc placitum, pium, atque tutum coram Domino Deo „ Nostro, cum omnibus interim, qui ea, quæ scribo, legunt, & in omni„ bus scriptis meis —

IN-

INDEX
RERUM NOTABILIUM,

Quæ in Tractatu Octavo de Sacramento Matrimonii, & in Appendice Variarum Dissertationum continentur.

Numerus designat paginæ columnam, littera verò columnæ locum, & seq., vel seqq., columnam sequentem, vel sequentes significat.

A

cum

B

cam

Com-

a vo-

D

vit

actum

E

na

Bbb 2 *Eu-*

Fadi-

I

S. Job

K

L

Quan-

invol-

Insi-

ejus

Ne-

Ejus

Q

R

S

Sermo

27.

T

V

Gre-

Z

FINIS.

TABELLA ERRATORUM.

Colum.	Litt.	Lin.	*ERRATA*	*CORRIGE*
18.	C.	2.	voluntas se non obligandi non adest	voluntas se obligandi non adest
33.	D.	7.	cogi potes fœdifragua	cogi potest fœdifragus
67.	E.	3.	ipsum Deum famulari	ipsum Deo famulari
87.	E.	12.	quia, sic putant, nisi peccassent	quia sicut putant, nisi peccassent
88.	A.	6.	quatenus nunc per Dei gratiam	quantus nunc per Dei gratiam
94.	D.	4.	cum Moyses cum Judæis	cum Moyses cum Judæis
215.	A.	5.	*Remitetur ei*, non, sibi remitet	*Remittetur ei*, non, sibi remittet
231.	B.	20.	indiscriminatim assumatur	indiscriminatim assumantur
232.	A.	3.	indeterminata sunt	indeterminata est
236.	C.	9.	Ea his tria priora	Ex his duo priora
Ibid.	C.	12.	Quartum quod addit	Tertium, quod addit
Ibid.	D.	2.	Et quamvis Testes	Ad Quartum. Quamvis Testes
248.	C.	9.	essentialiter inhabilitabant	essentialiter inhabilitant
252.	D.	9.	voatur Ancilla	vocatur Ancilla
259.	C.	10.	na aliam ducat	ut aliam ducat
283.	B.	3.	Si non non liceret	Si non liceret
314.	E.	13.	Quot aliqui Episcopi	Quod aliqui Episcopi
323.	C.	6.	sinceræ condonationes	sinceræ condonationis
324.	E.	2.	divortium perpeperuum	divortium perpetuum
332.	C.	9.	nequit ante Judicis Sententiam	nequisa ante Judicis Sententiam
337.	C.	10.	Leondoniense I. an. 1102.	Londoniense I. an. 1102.
344.	C.	12.	Ecclesiam non habet	Ecclesia non habet
348.	B.	1.	uberiùs disputari	uberiùs disputavi
352.	A.	8.	Matrem interdicentem	Matrem intercedentem
356.	C.	13.	sub conditiona de præsenti	sub conditiona de futuro
382.	B.	8.	& excessive esse possunt	& excessiva esse possunt
383.	D.	21.	crassus, & prudens; sicut etiam	crassus; & prudens, sicut etiam
387.	E.	3.	si rem probe nosset	si rem probe nosceret
388.	C.	3.	si oppositum nosset	si oppositum nosceret
390.	E.	7.	ipsam esse Regis filiam	ipsam esse Regis filiam
Ibid.	C.	13.	in Sponsalibus contigis	in Sponsalibus contingit
393.	C.	7.	in perpetuum servitutem	in perpetuam servitutem
436.	D.	1.	duas ducere Uxores	duas ducere Sorores
438.	D.	7.	cum Sorore defuncti Fratris	cum Uxore defuncti Fratris
440.	C.	14.	Sororem Fratris defuncti	Uxorem Fratris defuncti
448.	D.	2.	omnium finem a desse	omnium finem adesse
449.	A.	12.	Errat anim & hoc	Erat enim & hoc
471.	A.	12.	alias irrita	aliàs irrita
481.	B.	8.	ad illud amittendum	ad illud emittendum
531.	C.	13.	hæc affectata carentia	hæc affectata carentia
533.	A.	9.	finis excepeandus est	finis inspectandus est
544.	A.	6.	Concilium Forolivense	Concilium Forojuliense
546.	E.	1.	denuntiet, & diligentiam præmittas	denuntiet, diligentiam præmittas
556.	D.	1.	*Sess. 24. cap. 5.*	*Sess. 24. cap. 1.*
587.	D.	12.	sensus hebetur	sensus hebetur
619.	B.	11.	Imperavit, Exod. 13.	Imperavit, Exod. 13.
622.	D.	11.	cui hominibus placent	qui hominibus placent
646.	C.	4.	*Disciedite a me*	*Discite a me*
678.	D.	5.	non peccant, nec metiuntur	non peccant, nec mentiuntur

RE-

REGESTUM.

a. A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
Aa. Bb. Cc. Dd. Ee. Ff. Gg. Hh. Ii. Kk. Ll. Mm. Nn. Oo. Pp. Qq.
Rr. Sf. Tt. Vu. Xx. Yy. Zz. Aaa. Bbb. Ccc. Ddd. Eee. Fff.

Omnes sunt Duerniones, exceptis a., & Gg., qui sunt Terniones.

